

© Diyanet İşleri Başkanlığı
Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları : 789
Halk Kitapları : 182
Yayına Hazırlayanlar : Dr. Yaşar YİĞİT - Dr. Muhlis AKAR
Dr. Seyid Ali TOPAL - Prof. Dr. İlhan YILDIZ
Dr. Abdurrahman CANDAN - Dr. Burhan ERKUŞ
Dr. Bünyamin OKUMUŞ - Dr. Hamdi TEKELİ
Dr. Ömer MENEKŞE- Dr. Sadık ERASLAN
Sabri AKPOLAT
Tashih-Redaksiyon : Dr. Ömer MENEKŞE - İsmail DERİN
Grafik Tasarım : Aral Ajans
Dizgi : Mustafa ÇELİKTAŞ
Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı : 03.04.2008/33

2011-06-Y-0003-789
ISBN : 978-975-19-4755-0 (tk.)
ISBN : 978-975-19-4756-7 (1.c)
Sertifika No : 12930

5. Baskı, 2011 Ankara

Baskı : Korza Yay. Bas. San. Tic. Ltd. Şti.
0312. 342 22 08

İletişim : Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı

Tel. : (0312) 295 72 93-94
Faks : (0312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

KUR'AN'DAN ÖĞÜTLER

I

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

MÜELLİFLER

Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ	Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
Dr. Muhlis AKAR	Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
Dr. Yaşar YİĞİT	Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
Dr. Seyid Ali TOPAL	Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
Dr. Yüksel SALMAN	Dini Yayınlar Dairesi Başkanı
Dr. Abdurrahman CANDAN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Ahmet GELİŞGEN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Bahattin AKBAŞ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Burhan ERKUŞ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Bünyamin OKUMUŞ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Ercan ESER	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Fatih YÜCEL	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Hamdi TEKELİ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Mehmet CANBOLAT	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Mustafa KAHRAMAN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Doç. Dr. Ömer YILMAZ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Sabri TÜRKMEN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Zafer KOÇ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Davut KAYA	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Hanif BURUN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
İdris BOZKURT	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Mahmut DEMİR	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Medet COŞKUN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Mehmet KAPUKAYA	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Mustafa GÜNEY	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Mustafa KILIÇ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Nevzat OKUMUŞ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Nevzat Sabri AKIN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Ömer ÖNEN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Rüstem BEŞLER	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Sabri AKPOLAT	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Tahir TURAL	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Yaşar Seracettin BAYTAR	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Ömer MENEKŞE	Derleme ve Yayın Şb. Müdürü
Yunus AKKAYA	Yönetimi Geliştirme Şb.Md.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ 12
ABDEST VE GUSLÜN HİKMET VE FAZİLETİ 14
ADALET; VAZGEÇEMEYECEĞİMİZ TEMEL DEĞER 17
AHİRETİ UNUTANLAR AHİRETTE UNUTULURLAR 19
AHİRETTE YAPILACAK MAZERET VE PİŞMANLIK GEÇERLİ DEĞİLDİR 21
AKIL VE DİĞER BİLGİ ARAÇLARI, AMACINA UYGUN OLARAK KULLANILMALIDIR 24
AKRABAYA YARDIM ETMEK HAKTIR 26
ALLAH, AÇIĞA VURDUKLARIMIZI DA GİZLEDİKLERİMİZİ DE BİLİR 28
ALLAH, ANA-BABAYA BİR ÖMÜR BOYU İYİLİĞİ EMREDİYOR 30
ALLAH; ADALETİ, İYİLİK YAPMAYI, YAKINLARA YARDIM ETMEYİ EMREDER;
HAYÂSIZLIĞI, FENALIK VE AZGINLIĞI DA YASAKLAR 32
ALLAH, ADALETLİ DAVRANMAMIZI VE DOĞRU ŞAHİTLİK YAPMAMIZI EMREDER 34
ALLAH, AKRABALIK BAĞLARINI KORUMAMIZI EMREDER 36
ALLAH, BİZE ŞAH DAMARINDAN DAHA YAKINDIR 38
ALLAH, BİZE YAKINDIR 41
ALLAH, DİLEDİĞİNE BOL, DİLEDİĞİNE AZ RIZIK VERİR 43
ALLAH, HAKLARI ZAYİ ETMEZ 45
ALLAH, HER TÜRLÜ KÖTÜLÜĞÜ VE AHLAKSIZLIĞI YASAKLAR 47
ALLAH, HER YERDE BİZİMLE BERABERDİR 49
ALLAH, HER ZAMAN DOĞRU OLMAMIZI İSTER 51
ALLAH, İBADETLERDE SAMİMİYET İSTER 53
ALLAH, İÇİMİZDEN GEÇENİ BİLİR 55
ALLAH, İMAN EDENLERİN DOSTUDUR 58
ALLAH, KALPLERDE GİZLENENİ HAKKIYLA BİLENDİR 60
ALLAH KATINDA DİN İSLAM'DIR 62
ALLAH, KİMSEYE ZULMETMEZ 64
ALLAH, KOMŞULARLA YARDIMLAŞMAYI EMREDER 66
ALLAH, KULUNU PİŞMANLIK DUYMASIN DİYE UYARIYOR 68
ALLAH, MÜ'MİNLERİN VELİSİDİR 70
ALLAH RIZASI 72
ALLAH, SUÇLULARA MÜHLET VERİR 75

ALLAH, TÖVBELERİ KABUL EDER 77
ALLAH'A İMAN ETMEK PEYGAMBERLER ARASINDA AYRIM YAPMAMAYI GEREKTİRİR 79
ALLAH'A O'NUN EN GÜZEL İSİMLERİ İLE YAKARIŞTA BULUNALIM 81
ALLAH'A ŞÜKRETMEK GEREKİR 83
ALLAH'A VERDİĞİMİZ AHDİ BOZMAYALIM 85
ALLAH'I ÇOKÇA ZİKRETMELİYİZ 87
ALLAH'I GÖRÜYORMUŞÇASINA KULLUK ETMENİN MÜKÂFATI 89
ALLAH'I ZİKİRDEN ALIKOYAN ŞEYLER 91
ALLAH'I ZİKREDELİM Kİ HUZUR BULALIM 93
ALLAH'IN BAĞIŞ VE MÜKÂFATINI KAZANACAK OLANLAR 95
ALLAH'IN DOĞRU YOLA İLETTİKLERİ HİDAYET ÜZEREDİR 97
ALLAH'IN HELAL DEDİĞİNE HARAM DEMEMELİYİZ 99
ALLAH'IN HELAL KILDIĞINI HARAM SAYAMAYIZ 101
ALLAH'IN İZİN VERDİĞİ KİMSEDEN BAŞKASININ ŞEFAATİ YARAR SAĞLAMAZ 103
ALLAH'IN RAHMETİNDEN ÜMİDİNİZİ KESMEYİN 105
ALLAH'IN VARLIĞININ DELİLLERİ 107
ALLAH'IN VARLIĞININ KEVNÎ DELİLLERİ 109
ALLAH'TAN SALİH/HAYIRLI EVLAT İSTEMEK 111
ALLAH'TAN BAŞKA İLAH YOKTUR 114
ALLAH'TAN BAŞKASINA KULLUK ETMEYİN 116
AMEL DEFTERİNİN VERİLİŞİ 118
ANNE VE BABAYA İYİLİK ETMEK 120
ANLAŞMA VE SÖZLEŞMELERİMİZE RİAYET ETMEK İMANIN GÖSTERGESİDİR 123
ANLAŞMAZLIĞA DÜŞEN EŞLERİ BİR ARAYA GETİRELİM 126
ANNE VE BABAMIZA KARŞI SORUMLULUKLAR 128
ANNE VE BABAYA İYİ DAVRANMAK 130
ARZU VE İSTEKLERİN PUTLAŞTIRILMASI 132
ASKERLİK VATAN BORCUMUZDUR 134
AŞIRI HARCAYANLAR ŞEYTANA KARDEŞ OLURLAR 136
ÂYETÜ'L-KÜRSÎ 138
AZAPTAN KURTARACAK TİCARET 140
BAKARA SURESİNİN SON ÂYETLERİNİ (AMENERRASÛLÜ) YENİDEN OKUMAK 142

BAŞIMIZA GELENLER KENDİ YAPTIKLARIMIZ SEBEBİYLEDİR 144
BAŞKALARININ KUTSALLARINA SÖVMEMELİYİZ 146
BAŞKALARIYLA ALAY ETMEK GÜNAHTIR 148
BAZISI KEVSER ŞARABINA, BAZISI DÜNYA HAZİNELERİNE MEFTUN NESİLLER 150
BENİ HEDEFLERİME ULAŞMADA BAŞARILI KIL 152
BİLİNMEYEN ŞEYİN PEŞİNE DÜŞMEK SORUMLULUK DOĞURUR 154
BİR FİKİR VEYA DÜŞÜNCEYİ KÖRÜ KÖRÜNE TAKLİT ETMEK 156
BİZ KENDİMİZİ DEĞİŞTİRMEDİKÇE ALLAH BİZİ DEĞİŞTİRMEZ 158
BOLLUKTA VE DARLIKTA İNFAK, TAKVA ÖLÇÜTÜDÜR 160
BORÇ VERİRKEN DİKKAT ETMEMİZ GEREKEN HUSUSLAR 163
BOŞANMA: AİLEDE EŞLERİN YOL AYRILIĞI 165
BÜTÜN CANLILARIN RIZKI ALLAH'A AİTTİR 167
BÜYÜCÜNÜN AHİRETTEN NASİBİ YOKTUR 169
BÜYÜK FELAKETİN ÇOCUKLARI: NUH KAVMİ (İSYAN VE TUFAN) 171
CAMİ VE MESCİTLERİMİZ 174
CEHENNEM AZABINDAN SAKINALIM 176
CEHENNEM İNSANLAR VE CİNLERLE DOLDURULACAKTIR 178
CENNET EHLİ VE ORADA SUNULAN NİMETLER 180
CENNETİN BİR BEDELİ VARDIR 182
CİMRİLİK EDİP VERMEDİĞİMİZ ŞEYLER KIYAMET GÜNÜNDE
BOYNUMUZA DOLANACAKTIR 184
CUMA: HAFTALIK İBADETİMİZ 186
ÇOCUKLARIMIZLA İMTİHAN EDİLİYORUZ 188
ÇOKLUKLA ÖVÜNMEK FAYDA GETİRMEZ 190
DİN SAMİMİYETTİR 192
DİNDE AYRILIĞA DÜŞMEYİNİZ 194
DİNDE ZORLAMA YOKTUR 196
DİNİ ALAYA ALANLARLA BİRLİKTE OTURULMAZ 198
DİNÎ TEBLİĞDE ACELECİ DAVRANMANIN YANLIŞLIĞI 200
DİNÎ TEBLİĞDE SAMİMİ OLUNMALIDIR 202
DİNİMİZ HAKKINDA AYRILIĞA DÜŞMEYELİM 204
DİNİMİZ KOLAYLIK DİNİDİR 206
DİRİLİŞ MUTLAKA GERÇEKLEŞECEKTİR 208
DUANIZ OLMASA RABBİM SİZE NE DİYE DEĞER VERSİN 210
DÜNYA HAYATI GEÇİCİDİR 212
DÜNYA HAYATI İSTEYENE VERİLİR 214
DÜNYA VE AHİRET HAYATIMIZI SAĞLAM TEMELLER ÜZERİNE BİNA ETMELİYİZ 216

DÜNYA İLE AHİRET ARASINDA DENGE KURMALIYIZ 218
DÜNYA İNSANLIĞIN ORTAK MALIDIR 220
EHL-İ BEYTİ VE YAKINLARIMIZI SEVMEK 222
EMROLUNDUĞUN GİBİ DOSDOĞRU OL 224
EN DEĞERLİ VARLIK İNSANDIR 226
EN GÜZEL NİMETLER İNANANLAR İÇİNDİR 228
EŞLER ARASINDA SEVGİ 230
FAİZ İNSANLARI MUTSUZ EDER 232
FARKLILIKLAR RABBİMİZİN VARLIĞININ DELİLİDİR 234
FAYDA VE ZARAR VERME 236
FAYDA VERİYORSA ÖĞÜT VER 238
FEDAKÂRLIK RABBİMİZİN ÖVGÜSÜNÜ CELBEDER 240
FİRAVUN'UN AKİBETİ 243
FİTNENİN ENGELLENMESİ İÇİN ÇABA SARF ETMEK ERDEMDİR 246
GAYB BİLGİSİ YALNIZ ALLAH'A AİTTİR 248
GAYBIN BİLGİSİ ALLAH KATINDADIR 250
GERÇEKLERİ GİZLEMEK 252
GERÇEK MÜ'MİNLERİN BAZI ÖZELLİKLERİ 254
GİZLİ KONUŞMA 256
GÖKLERDE VE YERDEKİ HER ŞEY ALLAH'I TESBİH EDER 258
GÖZLER ONU İDRAK EDEMEZ 260
GÖZLERİMİZİ AYDINLATACAK EŞLER VE ÇOCUKLAR! 262
GÜNAH GİZLİYKEN DE GÜNAHTIR 264
GÜNAHLARDAN ARINMAYI İSTİYOR MUYUZ? 266
GÜZEL SÖZ VE BAĞIŞLAMA SADAKADIR 268
GÜZEL VE ÇİRKİN SÖZÜN MİSALİ 270
HAC: EVRENSEL BULUŞMA 272
HAK İLE BATIL BİR OLUR MU? 274
HAKK'A GÖTÜREN İLİM 276
HAKK'IN YOLUNDAN BAŞKASINA UYMAK AYRILIK GETİRİR 278
HAYÂ FITRAT GEREĞİDİR 280
HAYÂSIZLIĞIN YAYILMASINI İSTEMEK AZABI GEREKTİRİR 282
HAYAT VE ÖLÜMÜN YARATILIŞ HİKMETİ 284
HAYAT YALNIZ DÜNYADAN İBARET DEĞİLDİR 286
HAYRA KOŞMAK 288
HAYIRDA YARIŞMAK 290
HZ. DAVUD (A.S)'A VERİLEN MÜLK VE SALTANAT 292

HZ. EYYÛB VE SABIR 295
HZ. HARUN (A.S): KARDEŞ PEYGAMBER 298
HZ. İBRAHİM İLE RABBİ HAKKINDA TARTIŞANIN DURUMU 301
HZ. İBRAHİM: ALLAH'A İMAN VE TESLİMİYET ÖRNEĞİ 303
HZ. İBRAHİM'İN KONUKLARI VE BEKLENMEDİK BİR MÜJDE 305
HZ. İBRAHİM VE ATEŞLE İMTİHANI 307
HZ. İLYAS (A.S) VE TEVHİD ÇAĞRISI 309
HZ. İSA VE RUHBANLIK OLAYI 311
HZ. İSMAİL (A.S): TESLİMİYET ABİDESİ 313
HZ. LÛT VE KAVMİ 316
HZ. MERYEM: İFFET ABİDESİ 318
HZ. MERYEM VE OĞLU İSA MESİH 320
HZ. MERYEM VE BEŞİKTE KONUŞAN BEBEK İSA 323
HZ. MUHAMMED (S.A.S): RAHMET PEYGAMBERİ 326
HZ. MUHAMMED (S.A.S)'İN MESAJI EVRENSELDİR 329
HZ. MUHAMMED'İN VERDİĞİ ÖĞÜTLER TÜM İNSANLIĞADIR 331
HZ. MUSA'NIN KURTULUŞ MUCİZESİ 333
HZ. MUSA'NIN ASASI YILANA DÖNÜŞÜYOR, FİRAVUN DENİZDE BOĞULUYOR 335
HZ. NUH (A.S) İLE KAVMİ 338
HZ. PEYGAMBER, AZİZ DOSTU İLE MAĞARADA 340
HZ. SALİH (A.S) VE SEMUD KAVMİNİN AKIBETİ 344
HZ. YAKUP (A.S): TEVEKKÜL ÖRNEĞİ 345
HZ. YUNUS (A.S): BALIĞIN KARNINDAKİ PEYGAMBER 347
HZ. YUSUF (A.S) KISSASI VE ALINACAK DERSLER 350
HEDEFİMİZ ALLAH RIZASINI KAZANMAK OLMALI 352
HELAL KAZANÇ 354
HEM MÜJDECİ HEM DE UYARICI PEYGAMBER 356
HER EVİN KAPISI ÖZEL BİR DÜNYAYA AÇILIR 358
HER FİRAVUN'UN BİR MUSA'SI VARDIR! 360
HER ŞEY ALLAH'IN BÜYÜKLÜĞÜNÜN DELİLİDİR 363
HERKES YAPTIĞININ KARŞILIĞINI BULACAKTIR 365
HERKES YAPTIĞININ KARŞILIĞINI GÖRECEKTİR 367
HESAP GÜNÜ: KİMSENİN KİMSEYE FAYDASININ OLMAYACAĞI GÜN 369
HESAP GÜNÜNE HAZIR MIYIZ? 371
HESAP GÜNÜNDE HERKES YAPTIĞINDAN SORUMLUDUR 374
HİÇBİR KİMSE BAŞKASININ GÜNAHINI YÜKLENMEZ 376
HUZUR MEKÂNLARI CAMİLERİMİZİN İHYA VE İMARI MÜMİNLERİN VAZİFESİDİR 378

PEYGAMBERİMİZ İNSANLARI SEVERDİ 380
İBADETLER NEZİH VE ZARİF KIYAFETLERLE EDA EDİLMELİDİR 382
İBADETTE İHLÂS ÇOK ÖNEMLİDİR 384
İFTİRA, İNSAN ONURUNA KARŞI SAYGISIZLIKTIR 386
İLAHÎ HAKİKAT NASIL ANLATILIR 388
İLAHÎ RAHMET, HER ŞEYİ KUŞATMAKTADIR 390
İMAN KÜFÜR MÜCADELESİ 393
İMAN AKIL İLİŞKİSİ 396
İMAN: EN BÜYÜK NİMET 399
İMAN ETMEK İNSANIN HAYRINADIR 401
İMAN GÖNÜL FERAHLIĞI, İMANSIZLIK İSE STRES VE SIKINTIDIR 403
İMAN KABİLİYETİMİZ FITRİDİR 405
İMAN VE SALİH AMEL 407
İNANANLARIN AHİRETTEKİ MÜKÂFATI 409
İNANÇSIZIN SONU 411
İNANDIĞIMIZ GİBİ YAŞAYALIM 414
İNANMAYANLARIN AHİRETTEKİ DURUMU 416
İNKÂRCILAR AHİRETTE YALNIZ VE ÇARESİZDİR 418
İNKÂRCILARIN ÂHİRETTEKİ PERİŞANLIĞI 420

ÖN SÖZ

Yüce Yaratıcının varlığını ve birliğini tanıtan, tefekkür, bilgi ve davranış arasında bağ kurarak bizlere tutarlı bir hayat çizgisi getiren, inanma ve yararlı iş yapmayı kalıcı mutluluğun ve kurtuluşun anahtarı kılan Yüce Kitabımız Kur'an, sonsuz manevi bir hazinedir.

Kur'an, insanlığın ufkunda bir ışık gibi yanan ve her dönemde insanların yollarını, kalplerini ve gönüllerini aydınlatan bir meşaledir.

Kur'an, ortaya koyduğu delillerle, açtığı ufuklarla, birbirini tamamlayan ve tutarlı bilgilerle hayatı içine alan canlı bir kitaptır. O, insanlar arasında sevgi, uzlaşma, yardımlaşma, kardeşlik ve istikrarı sağlayacak; fert, aile ve toplum planında pek çok ahlakî ve sosyal problemleri çözebilecek, ortaya çıkan sorunların hak ve adalet çerçevesinde çözülmesine ışık tutacak ve insanlara gelişme yollarını göstererek onları geleceğe hazırlayacak ilahî ölçüleri içeren bir kitaptır.

Kur'an, insanlığı aydınlatmaya başladığı günden beri ışığından hiçbir şey kaybetmemiş, taşıdığı değer ve anlamlar, getirdiği ahlak ve erdem ilkeleri hep taze ve yeni olarak kalmıştır.

Kur'an, bize kendimizi hikmet aynasında görmemiz ve Rabbimizi tanımamız için rehberlik eden, var oluşun ve hayatın anlamını gösteren aklın ve gönlün şifa kaynağı, ilim ve irfan menbaı, dünya ve ahiret mutluluğunun kılavuzu ve yol haritasıdır. O, okunmak, anlaşılmak ve getirdiği evrensel mesaj özümsenmek, içselleştirilmek için gönderilmiştir.

Bu itibarla sadece okumayı öğrenmekle ve okumakla yetinilmeyip içeriğinin de bilinmesi, Kur'an'ın ne anlattığının kavranılması, hatta onun kendi hayatımıza da yansıtılması gerekir.

Zira sevgili Peygamberimizin yüce Allah'tan getirdiği ilâhî davet, yolumuzu aydınlatan evrensel mesajı anlamamıza, kavramamıza, insanlığa sunduğu ilahî hakikatleri hayatımıza yansıtmamıza, kendimizi hikmet aynasında görmemize vesile olacaktır. İşte bu mülahazalarla, özellikle vaaz ve irşat hizmetlerinde bulunan din görevlilerimizin pratik olarak başvurabilecekleri, belli konulardaki ayetleri içeren bir eserin hazırlanmasının faydalı olacağı düşünülmüş ve elinizdeki "Kur'an'dan Öğütler" adlı bu eser, bu düşüncenin eseri olmuştur.

Eser hazırlanırken, günün ihtiyaçları göz önünde bulundurularak Kur'an-ı Kerim'deki her cüzden yaklaşık 10-15 kadar konu başlığı olabilecek serlevha ayetler seçilmiştir. Ayet metinleri yazılarak kitaptan yararlanacaklara kolaylık sağlanması amaçlanmıştır.

Konular yazılırken sade bir dille yazılmaya, ilmî terim ve ifadelerden kaçınılmaya çalışılmıştır. Eser, bir meal ve tefsir çalışması olmayıp, ayet-i kerimeler ışığında oluşturulmuş sohbetlerden ibarettir.

Eseri ilginize sunarken, yüce dinimizin irşat hizmetlerine katkı sağlamasını, başta din görevlilerimiz olmak üzere tüm okuyucularımıza faydalı olmasını Yüce Allah'tan niyaz ederiz.

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

ABDEST VE GUSLÜN HİKMET VE FAZİLETİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُسِكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِ ۭ وَاِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا ۭ وَاِنْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَوْ عَلٰى سَفَرٍ اَوْ جَآءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَآئِطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَآءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْدِيكُمْ مِنْهُ ۭ مَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَّلٰكِنْ يُّرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi ve -başlarınıza mesh edip- her iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüp iseniz iyice yıkanarak temizlenin. Hasta olursanız veya seferde bulunursanız veya biriniz abdest bozmaktan (def-i hacetten) gelir veya kadınlara dokunur (cinsel ilişkide bulunur) da su bulamazsanız, o zaman temiz bir toprağa yönelin. Onunla yüzlerinizi ve ellerinizi mesh edin (Teyemmüm edin). Allah size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez. Fakat o sizi tertemiz yapmak ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak ister ki şükredesiniz." (Maide, 5/6)

Dinimizin emir ve yasakları incelendiğinde, hepsinde birey ve toplumun maddi ve manevi yararının gözetildiği görülmektedir. Bu nedenledir ki dinimiz, birey ve toplum olarak bizim için son derece önemli olan temizliğe büyük bir önem vermiştir. Dinimize göre beden, elbise, mesken ve çevre temizliği gibi maddi temizlikten ayrı olarak bir de hükmî temizlik kavramı vardır. Bu tür temizlik, kişinin durumuna göre abdest ya da gusül ile sağlanır. Abdest ve gusül başlı başına mad-

* Yunus AKKAYA

di temizlik özelliği de taşıyıp sağlık açısından bir dizi faydalar içermekle birlikte esasen bir hükmî temizlik işlemi ve arınma yoludur. Su bulunmaması durumunda abdest ve guslün bu işlevi teyemmüm ile yerine getirilir.

Abdest, -okuduğumuz ayette de belirtildiği üzere- ibadet niyetiyle yüzü ve dirseklere kadar kolları yıkamak, başı mesh etmek, ayakları topuklara kadar yıkamaktan ibarettir. Gusül (boy abdesti) "ağız ve burun içi dâhil olmak üzere- bütün vücudun temiz su ile yıkanması" demektir. Teyemmüm ise, büyük (cünüplük hâli) veya küçük kirliliği (abdestsizlik hâli) gidermek niyetiyle ellerin içini toprak cinsinden temiz bir şeye vurup önce yüze sürmek, sonra tekrar vurup her elin içiyle karşı kolu mesh etmektir. (Bu konularla ilgili bilgilerin detayı ilmihal kitaplarından öğrenilebilir.)

Yüce dinimizin ortaya koyduğu genel anlamdaki temizlik anlayışı ile ibadet anlamındaki temizlik anlayışı birbirini tamamlamaktadır. İbadet için gerekli olan temizlik aynı zamanda fertlerin günlük hayatlarındaki temizlik eğitimi niteliğini taşımaktadır.

İbadet; kulun uyanık, hazırlıklı, şuurlu, ruh ve beden bakımından temiz olmasını gerektirir. Allah'ın huzuruna çıkmadan önce abdest alma, gerektiğinde gusül etme emri de bu amacın önemli vasıtalarındandır. Bu yönüyle abdest Allah Teala ile iletişime geçme hazırlığıdır. Günde beş defa namaz kılmak veya diğer bazı ibadetler için abdest almanın anlamı, Allah emrettiği için ve onun huzuruna çıkmak amacıyla temizlenmektir. Bu yönüyle abdest, Allah'a yönelmek için gerekli olan bir zihinsel hazırlık evresidir. Gerçek anlamda Allah'ı hatırlama ve ona olan görevimizi yerine getirmenin bilinç uyanıklığına ulaşmadır.

Abdest ve gusül, insan sağlığına önemli ölçüde yararlar sağlamaktadır. Örneğin abdest, vücudumuzun kir ve mikroplarla en fazla temasta bulunduğu azalarımızın temizlenmesini sağlayan bir uygulamadır. Öte yandan kan dolaşımını sağlayan damarların tabii esnekliklerini korur ve damar sertliklerinin önlenmesine yardımcı olur. Vücudun temel korunma sistemi olan lenf dolaşımını sağlayan beyaz kan hücrelerini dokulara ulaştıran lenf damarlarının düzenli çalışmasına katkıda bulunur. Özellikle beyinde kan dolaşımının güçlenmesi bakımından abdest çok faydalıdır. Diğer taraftan bedende oluşan statik elektriğin fazlasının atılmasında da abdestin rolü büyüktür. Gusül, cünüplük hâlinin vücutta yol açtığı yorgunluk ve gevşekliği giderir; bedende yeni bir denge kurar, kişinin bedenen, zihnen ve ruhen toparlanmasını ve zindeleşmesini sağlar, kişiyi ibadet atmosferine hazırlar.

Abdest ve gusül, aynı zamanda günahlardan arınma vesilesidir. Nitekim bu hususta sevgili Peygamberimiz (s.a.s) şöyle buyurmuşlardır:

"Bir Müslüman (veya mümin) abdest aldığı zaman, yüzünü yıkarken gözleriyle işlediği günahlar abdest suyu (veya suyun son damlası) ile dökülür gider. Ellerini yıkadığında elleri ile işlediği günahlar abdest suyu (veya suyun son damlası) ile dökülür (öyle ki kişi bütün günahlardan arınır ve tertemiz olur). Ayaklarını yıkadığında da, ayaklarıyla işlediği günahları abdest suyu (veya suyun son damlaları) ile akıp gider. Nihayet o Müslüman günahlarından tamamıyla arınmış olur." (Müslim, "Tahâret", 32; Tirmizî, "Tahâret", 2)

Bu müjde niteliğindeki ifadelerin gusül için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

Yüce Allah abdesti, guslü veya teyemmümü farz kılmakla insanlara güçlük çıkarmak değil, onları temizlemek ve onlara nimetini tamamlamak istemiştir. Bunlar, insanların gücünün üstünde olan işler değildir. Dinde insanların yapamayacağı hiçbir yükümlülük yoktur. İstisnaî durumlarda ise özel kolaylıklar (ruhsat) getirilmiştir. Abdest ve gusül bedeni mikroplardan koruyucu bir temizlik olduğu gibi manevî olarak da insanı Allah'a yaklaştıran ve onun ibadet için kendisini hazır hissetmesini sağlayan bir iç temizliğidir. Teyemmüm de bir manevî temizliktir. Hz. Peygamber, *"Temizlik, imanın yarısıdır"* buyurarak genel anlamıyla temizlik yanında gusül, abdest ve teyemmümün dindeki önemine işaret etmişlerdir (Müslim, "Tahâret", l; Tirmizî, "Da'avât", 86).

ADALET; VAZGEÇEMEYECEĞİMİZ TEMEL DEĞER*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلٰىٓ اَنْفُسِكُمْ اَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبِينَۚ اِنْ يَكُنْ غَنِيًّا اَوْ فَقِيرًا فَاللّٰهُ اَوْلٰى بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوٰٓى اَنْ تَعْدِلُوا وَاِنْ تَلْوٗٓا اَوْ تُعْرِضُوا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

"Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır (Onları sizden çok kayırır). Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırsanız veya (şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Nisa, 4/135)

Ayet, adalet ve adaletin sağlanmasında uyulması gereken temel esaslara vurgu yapmaktadır. İnsanlığın ortak değeri olarak nitelendirebileceğimiz adalete, dinimizde de büyük değer verilmiş, bu ayette olduğu gibi değişik vesilelerle adaletin ayakta tutulması emredilmiştir. Adalet, kanun önünde herkesin eşitliği, kültür, bilgi ve statü farklılıklarından dolayı insanlara başka başka davranılmaması demektir. Öz bir ifadeyle adalet, insan niteliğine haiz herkese aynı derecede akraba, aynı derecede de yabancıdır. Onun merkezinde, sadece hak ve hakkaniyet vardır. Yüce dinimiz İslam'ın adalet anlayışı bu ve benzeri ayetlere göre şekillenmiştir. Bu anlamda İslam, istek ve heveslere yer vermemiş, sevgi ve nefretlere uymamış, akrabalık ve yakınlık bağlarına göre ayarlanmamış, zengin-fakir ayırımı gözetmemiş, kuvvetli ve zayıf ayırımı yapmamış, objektif kriterlere dayalı bir adalet anlayışı getirmiştir. Nitekim yukarıdaki ayette, bir taraftan müminler adaletin tahakkukuna katkıya davet edilirken, diğer taraftan da böylesi bir görevin ifasında göz önünde bulundurulması

* Dr. Yaşar YİĞİT

gereken kırmızı çizgilere dikkat çekilmektedir. Şöyle ki, davacı ile davalının, mağdur ile haksızlık yapanın etnik kökeni, inancı, siyasal düşüncesi, toplumsal statüsü, yakınlığı veya uzaklığı, adaletin gerçekleşmesinde etkin ve belirleyici ölçütler değildir. İslam'ın adalet anlayışında haksızlık yapan, başkalarını mağdur eden, canımızdan çok sevdiğimiz evladımız, anne-babamız dahi olsa, imanımızın gereği adaletin gerçekleşmesine katkı sağlarız. Bu katkı, yakınlarımızın aleyhine olsa da aynı tavrı sergileriz. Söz konusu tutumun, sıradan bir davranış ya da refleks olmayıp imanımızın bir gereği olduğuna gönülden inanırız.

Sevgili Peygamberimiz, birçok hadisinde adaletin ve adil davranmanın önemini dile getirmiştir. Bir hadisinde; *"Verdiği hükümlerde, ailesinin ve halkın yönetiminde adaletli davranan yöneticiler, kıyamet gününde Allah Teâlâ'nın yanında nurdan yüksek koltuklar üzerinde otururlar."* (Müslim, "İmâre", 18) buyurarak, adil davranmanın Allah katındaki mükâfatını ifade etmiştir. Peygamberimiz (s.a.s) sadece sözde değil uygulamada da çok güzel örnekler sergilemiştir. Bu örneklerden biri şöyledir: Mekke'nin fethi esnasında, soylu bir kadın hırsızlık yapmış ve cezaya mahkûm olmuştu. Bu kadının affedilmesi için yakınları, Peygamber (s.a.s)'in sevdiği bir kişi olan Üsame b. Zeyd'i aracı kıldılar. Üsame, Hz. Peygamber ile konuştu ve şu cevabı aldı: *"Üsame! Seni Allah'ın koymuş olduğu herhangi bir cezanın uygulanmaması için aracılık yapar görmeyeyim."* Resûlullah (s.a.s), sonra bir konuşma yaparak şunları söyledi: *" Şüphesiz sizden önceki milletlerin mahvolmasının başlıca sebeplerinden birisi, içlerinden asil (soylu) bir kişi hırsızlık yaptığında onu (cezadan) affetmeleri, zayıf birisi hırsızlık yaptığında ise, ona ceza uygulamalarıdır. Allah'a yemin olsun ki, eğer hırsızlık yapan Muhammed'in kızı Fâtıma dahi olsa, onu da cezalandırırdım."* (Buharî, "Hudûd", 11; Ebû Dâvûd, "Hudûd", 4) Hz. Peygamberin bu tavrı, adaletin temininde önemli bir etken olan hukuk/kanun önünde herkesin eşitliği ilkesini göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Sonuç olarak belirtmek gerekirse; Kur'an-ı Kerim'e göre adaletin ölçüsü hakkaniyettir. Bir hak konusunda hüküm verilirken, hakkın kendi lehine hükmedilmesi hâlinde bundan memnun olan, fakat aleyhine hükmedilmesi durumunda bu hükmü tanımayan insanlar için *"işte bunlar zalimlerdir"* (Nur, 24/48-51) denilmiştir. Bu itibarla kişisel menfaat temini, akrabalık, düşmanlık gibi hissi durumlar, taraflardan birinin soylu veya alt tabakadan olması, bedenî veya ruhî bakımdan kusurlu bulunması gibi ahlakî ilkeleri ilgilendirmeyen sebepler bir hakkın ihlalini, örtbas edilmesini ve sonuç olarak adalet ilkesinden sapmayı mazur gösteremez (Maide, 5/8; Nisa, 4/3; Âl-i İmran, 3/75). Zira *"Eğer hak onların keyfi arzularına uysaydı göklerin, yerin ve bunlarda bulunanların düzeni bozulurdu."* (Mü'minun, 23/71) buyurularak, adaletin objektif esaslara oturtulmaması durumunda karşı karşıya kalınacak tehlikeye işaret edilmiştir.

AHİRETİ UNUTANLAR AHİRETTE UNUTULURLAR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا ۚ فَالْيَوْمَ نَنْسٰيهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَآءَ يَوْمِهِمْ هٰذَا ۙ وَمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ

"Onlar dinlerini oyun ve eğlence edinmişler ve dünya hayatı da kendilerini aldatmıştı. İşte onlar bu günlerine kavuşacaklarını nasıl unuttular ve âyetlerimizi nasıl inkâr edip durdularsa, biz de onları bugün öyle unuturuz." (A'râf, 7/51)

Yüce Rabbimiz, yeryüzünü sayısız nimetleriyle donatıp istifademize sunarken bizleri başıboş bırakmamış (Kıyâme, 75/36), göklerin ve dağların yüklenmekten çekindikleri çok önemli bir emaneti taşımakla sorumlu kılmıştır (Ahzâb, 33/72). Yüce Yaratıcımızın bizlere teklif ettiği bu önemli sorumluluk, O'nu tanıma, bilme ve O'na kulluk etme sorumluluğudur (Zâriyât, 51/56). Yüce Mevlamız, engin rahmetinin gereği olarak kendini tanıyabilmemiz ve kulluğumuzu doğru bir şekilde yerine getirebilmemiz için de rehberliklerine muhtaç olduğumuz peygamberler ve kitaplar göndermiştir (Âl-i İmrân, 3/164). Bizlere sorumluluklarımızı hatırlatan peygamberleri ve onların getirdikleri ilahî mesajları ciddiye alıp, kısacık hayatımızı onların rehberliğinde değerlendirdiğimiz takdirde hem bu dünyada hem de ahirette mutlu oluruz. Aksi takdirde, telâfisi mümkün olmayan pişmanlıklar yaşarız.

Yukarıda okuduğumuz ayet-i kerimede, böyle bir pişmanlığın içerisine düşecek olan inançsız insanların durumu dikkatimize sunulmaktadır. Dünyadayken hayatı ve dinî konuları ciddiye almayıp, bunları birer oyun ve eğlenceden ibaret gören, dünyanın aldatıcılığına kapılarak, asıl sorumlu oldukları konulara kulak tıkayıp ahireti ve Allah'a hesap vermeyi unutanlar, ilahî rahmetin tecelli edeceği gün unu-

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

tulmuş muamelesi göreceklerdir. Yüce Kitabımızın bildirdiğine göre; nefsanî arzularının peşine takılmanın bir sonucu olarak, insanî duyguları körelen, hak ve hakikati görme ve anlama yeteneğini kaybeden bu insanların, hayatı, sadece dünyayla sınırlı zannedip (Câsiye, 45/23, 24), yeniden dirilişi ve hesap vermeyi unutmalarının cezası cehennemde unutulmak olacaktır (Câsiye, 45/34). Kur'an-ı Kerim, Allah'ın gönderdiği ilahî mesajlara ve sorumlu oldukları konulara duyarsız kalanların, aslında daha dünyadayken stres ve sıkıntıya terk edileceğini, ahirette ise, kör olarak haşr edileceklerini ve kendilerine gelen ayetleri unutmaları sebebiyle de yardıma ve hatırlanmaya en çok ihtiyaçları oldukları o günde unutulmuş muamelesi göreceklerini bildirmektedir (Tâ-hâ, 20/124-126).

Yüce Kitabımız, ibadet etmek ve emirlerini yerine getirmek suretiyle Rabbimizi andığımız takdirde, O'nun da bizi anıp hatırlayacağını haber vermektedir (Bakara, 2/152). Yüce Rabbimiz, şirk dışında işlenmiş başka günahları dilediği kimseler için affedebileceği (Nîsâ, 4/48) müjdesini vermekle beraber, gözlerini hakikate kapatan, hakkın sesini dinlemeye tahammül edemeyen, ayetlerini yalan sayıp elçilerini ve getirdikleri ilahî mesajları alaya alan, ahireti inkâr eden ve bu sebeple de yaptıkları tüm amelleri boşa çıkan kimseleri ahirette en çok zarara uğrayanlar olarak nitelendirmektedir (Kehf, 18/100-106).

Bu itibarla yaşadığımız hayatın bir imtihandan ibaret olduğunu ve bu imtihanda başarılı olabilmenin yolunun da yüce Mevla'mızın ilahî mesajlarını ciddiye alarak, sorumlu bir hayat sürmekten geçtiğini unutmamalıyız.

AHİRETTE YAPILACAK MAZERET VE PİŞMANLIK GEÇERLİ DEĞİLDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَالُوا بَلْ اَنْتُمْ لَا مَرْحَبًا بِكُمْ اَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا فَبِئْسَ الْقَرَارُ

قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هٰذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِى النَّارِ

"O grup da, 'Hayır, size rahat ve huzur olmasın. Bu cehennemi bizim önümüze siz sürdünüz. Orası ne kötü durak yeridir!' der. Şöyle derler: 'Ey Rabbimiz! Bunu bizim önümüze kim sürdüyse cehennemde onun azabını bir kat daha artır.' " (Sâd, 38/60-61)

Ölüm, içinde yaşadığımız şu hayat için bir son, ebedî hayat olan ahiret için ise bir başlangıçtır. Ölüme ve sonrasında ahirete göçeceğimize inancımız olmasına rağmen çoğu kez o ölüme adım adım, an be an yaklaştığımızın şuurundan gaflete düşenlerimiz olmaktadır.

Ahiret hayatının inanmayanlar için dehşet verici korkuları ve azapları, inananlar için ise ümitleri ve nimetleri bize hiç uzak görünmesin. Çünkü hepimiz için hayat takviminin son yaprağı her an son bulabilir, hayat filmimiz bir anda bitebilir.

Televizyonda seyrediyoruz ve görüyoruz ki, her bir filmin bir başlangıcı ve bir de bitişi vardır. İşte hayatımız da böyle bir filmi andırmaktadır. Hem de aktörlüğünü bizzat kendimiz yapıyoruz, melekler de kayıt işini gerçekleştirmekte. Bu kaydın yarın kıyamette bizlere takdim edileceğini ve kendi hayat filmimizi seyredeceğimizi Yüce Rabbimiz şöyle haber veriyor:

"İşte kitabımız, size karşı gerçeği söylüyor. Çünkü biz yapmakta olduklarınızı kaydediyorduk." (Câsiye, 45/29)

* Dr. Zafer KOÇ

Şu gerçeğe inanmaktayız ki, dünya hayatımızın tamamı, hiçbir eksik ve atlama olmadan Allah'ın melekleri tarafından kayda geçirilmektedir. Bu gerçek, ayette şöyle bildirilmektedir:

"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız. Üstelik biri insanın sağ tarafında, biri sol tarafında oturmuş iki alıcı melek de (onun yaptıklarını) alıp kaydetmektedir." (Kaf, 50/16-17)

Bugün, geçmişte neler yaptığımızı tam olarak her şeyiyle hatırlayamamaktayız. Bu yüzden hayat filmimiz çok hassas bir şekilde kaydedilmektedir ve bu film yarın bize izlettirilecektir. Ta ki dünyada yaptıklarımızı inkâr etmeye ve kötülüklere mazeret bulmaya imkân kalmasın. İşte bu gerçek, ayette şöyle ifade ediliyor:

"Her insanın amelini boynuna yükledik. Kıyamet günü kendisine, açılmış olarak karşılaşacağı bir kitap çıkaracağız. 'Oku kitabını! Bugün hesap sorucu olarak sana nefsin yeter', denilecektir." (İsrâ, 17/13-14)

O ahiret sahnesini şöyle bir gözümüzün önünde canlandıralım ve insanların hangi durumda olacaklarını düşünmeye çalışalım.

Bir yanda büyük pişmanlık duyan ve dehşetten çıldıracak vaziyete gelenler olacak, bir yanda da mutluluk yurduna ulaşmaktan dolayı sevinç duyanlar olacaktır. Pişman olanlar; *"Keşke toprak olsaydık!"* (Nebe, 78/40) diye yalvaracaklar. *"Ateşin karşısında durdurulup da, 'Ah, keşke dünyaya geri döndürülsek de Rabbimizin ayetlerini yalanlamasak ve müminlerden olsak' dedikleri vakit (hallerini) bir görsen!"* (En'âm, 6/27). *"Yüzlerinin ateşte bir yandan bir yana döndürüleceği gün, 'Keşke Allah'a ve Resul'e itaat edeydik', diyecekler."* (Ahzâb, 33/66) *"Keşke bu hayatım için önceden bir şey yapsaydım, der."* (Fecr, 89/24) *"Hesabımın ne olduğunu da bilmeseydim. Keşke ölüm her şeyi bitirseydi."* (Hakka, 69/26-27) şeklinde pişmanlıklarını söyleyecekler ve yeniden dünyaya gönderilmelerini isteyecekler. Ancak bu tür mazeretlerin hiçbiri fayda vermeyecek ve hiçbir kimse yeniden dünyaya gönderilmeyecek.

Dünya hayatında yapılan onca kötülükler bir bir ortaya dökülüp kişiye bunların hesabı sorulduğunda günahkâr insan şu talepte bulunacak:

"Suçlular Rablerinin huzurunda boyunlarını büküp, 'Rabbimiz! (Gerçeği) gördük ve işittik. Artık şimdi bizi (dünyaya) döndür ki, salih amel işleyelim. Biz artık kesin olarak inanmaktayız', dedikleri vakit (onları) bir görsen!" (Secde, 32/12)

Bir başka ayette bu pişmanlık ve yalvarış şöyle dile getirilir:

"Onlar cehennemde: 'Ey Rabbimiz! Bizi buradan çıkar ki dünyada iken işlemekte olduğumuzdan başka ameller, salih ameller işleyelim', diye bağrışırlar. (Allah, onlara şöyle der:) 'Sizi, düşünüp öğüt alacak kimsenin düşünüp öğüt alabileceği kadar yaşatmadık mı? Size uyarıcı da gelmişti. Öyle ise tadın azabı. Çünkü zalimler için hiçbir yardımcı yoktur.'" (Fatır, 35/37)

Gördüğünüz gibi ahiretteki pişmanlık fayda sağlamayacaktır. Çünkü yüce Allah, iyiyi ve tüm güzellikleri insanlara öğreten peygamberleri ve beraberlerinde kitapları insanlara göndermiştir. Böylece neyin iyi, neyin de kötü olduğunu haber vererek ahirette bazı insanlara mazeret bulma imkânını bırakmamıştır. Nitekim bu durum ayette şöyle dile getirilmektedir:

"İnkâr edenler grup grup cehenneme sevk edilirler. Cehenneme vardıklarında oranın kapıları açılır ve cehennem bekçileri onlara şöyle derler: 'Size içinizden, Rabbinizin ayetlerini size okuyan ve bu gününüze kavuşacağınıza dair sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?' Onlar da, 'Evet geldi. Fakat inkârcılar hakkında azap sözü gerçekleşmiştir', derler." (Zümer, 39/71)

Şunu asla unutmayalım ki, öldükten sonra tekrar diriltileceğiz ve bu dünya hayatımızın hesabını vereceğiz. Bu, imanın şartlarından biridir ve her Müslüman buna inanmalıdır. Ahirette pişman olmak istemiyorsak, yüce kitabımız Kur'an'ın ve sevgili Peygamberimizin emir ve tavsiyelerini daima yerine getirelim. Aksi takdirde, ahirette pişmanlık hiçbir fayda sağlamayacaktır.

AKIL VE DİĞER BİLGİ ARAÇLARI, AMACINA UYGUN OLARAK KULLANILMALIDIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَٰئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

"Andolsun biz, cinler ve insanlardan, kalpleri olup da bunlarla anlamayan, gözleri olup da bunlarla görmeyen, kulakları olup da bunlarla işitmeyen birçoklarını cehennem için var ettik. İşte bunlar hayvanlar gibi, hatta daha da aşağıdadırlar. İşte bunlar gafillerin ta kendileridir." (A'râf, 7/179)

Kur'an-ı Kerim'de insanoğlunun akıl sahibi, düşünen ve bilen bir varlık olduğuna atıfta bulunularak onun bu yönünün harekete geçirilmesi, yararlı ve verimli kılınması üzerinde önemle durulmuştur. Birçok âyette; insanın zihnî melekelerini doğru ve verimli bir şekilde kullanmasının gerekliliği sıklıkla vurgulanmış; onun gönül dünyasına hitap edilerek kendisini kuşatan bütün varlıklar üzerinde; hatta insanlığın var oluşundan âkıbetinin ne olacağına kadar her şey üzerinde düşünüp taşınmaya ve bunlardan önemli dersler çıkarmaya çağrılmıştır.

Mealini verdiğimiz ayette de; Allah'ın insanoğluna gerçekleri, iyilik ve güzellikleri görme, işitme, onları anlayıp kavrama yeteneklerini vermiş olduğu hatırlatılmaktadır. Ancak ayette, insanlardan bazılarının bu yeteneklerini yaratılış amacına uygun bir şekilde ve doğru olarak kullanmadıkları bu sebeple de kendilerini cehenneme götürecek yanlış inanışlara saplanarak kötü davranışlar sergiledikleri ifade edilmektedir. Ayrıca, başta ayetin ilk muhatabı olan müşrikler olmak üzere tevhit inancına sırt çeviren ve kendilerine bahşedilen nimetlere nankörlük eden bütün küfür ehli tehdit edilerek işledikleri suçlardan dolayı cezalandırılacakları uyarısında bulunulmaktadır.

* İdris BOZKURT

Şöyle ki; insanlardan ve onlar gibi sorumluluk sahibi olan cinlerden birçoklarının yükümlülüklerine temel teşkil edecek olan akıl ve diğer bilgi araçlarını doğru ve yerinde kullanmamaları sebebiyle cezayı hak ettikleri bildirilmektedir. Allah (c.c) ayette; onlardan "Cehennem için var edildikleri" şeklinde bahsetmektedir. Çünkü hazırlanmış olan bütün imkân ve şartlar, kendi lehlerine olmasına rağmen onların bu fırsatı değerlendirip karşılığında mükâfat olarak cennete girmek yerine; insanlardan ve cinlerden pek çoğunun iradelerini ve seçimlerini ters istikamette kullanıp cehennemi hak edecekleri bir gerçektir. Yoksa Allah'ın kimseye bir kastı ve düşmanlığı söz konusu değildir. Nitekim başka bir ayette *"(Ey kâfirler!) Bu, sizin ellerinizin önceden yaptığının karşılığıdır. Yoksa Allah kullarına zulmedici değildir."* (Enfâl, 8/51) buyurulmaktadır.

Ayrıca ilgili ayette; söz konusu yeteneklerini doğru kullanmayanlar hayvan sürülerine benzetilmiş, hatta onlardan daha düşük seviyede, daha bedbaht oldukları bildirilmiştir. Çünkü hayvanların insanlar gibi duyu organları olmakla birlikte, bu organlarla algıladıkları verileri kullanarak bunlardan bilgi ve fikir üretme, hükümler çıkarma, bilinenlerden yola çıkarak bilinmeyenlere ulaşma gibi aklî ve zihinsel faaliyetler göstermek ve sonuçta zihnini doğru bilgi ve inançlarla, hayatını güzel davranışlarla süslemek imkânları bulunmamaktadır. İnsanoğlu, bu imkânlara sahip olarak yaratılması sebebiyle, onları doğru ve yerinde kullanmayanlar için âyette "hayvanlardan daha aşağı seviyededirler" şeklinde niteleme bulunmaktadır.

O halde bizlere düşen şey; varlığın ve hayatın görünür taraflarını aşıp bütünündeki hikmetleri kavrayarak buradan din ve dünya hayatımız için hayırlı sonuçlar elde etmek; kalbimizi güzel duygu ve düşüncelerle donatıp bu sayede küfürden, nifaktan, bâtıl inanç ve hurafelerden arındırarak doğru bir imana ulaşmaktır. Hayatımızı iyi ve yararlı davranışlarla güzelleştirerek fâni ve sıradan varlıklara kul olma anlayışından kendimizi koruyalım. Yalnız Allah'a kul olalım ve yalnız O'nun yardımına güvenelim (Fâtiha, 1/5); insanın hayatını lekeleyen, Allah ve insanlar katında itibarını düşüren her türlü kötü ve çirkin işlerden uzak duralım. Evrenin düzeni ve işleyişi gibi insanlar arası ilişkilerin de Allah'ın emir ve yasakları doğrultusunda olmaya bağlı bulunduğunu unutmayalım (Kur'an Yolu, 2/493-495). Bu güzel meziyetlerin tamamı, Allah'ın bizlere ihsanı olan aklımızı ve diğer bilgi araçlarımızı doğru ve yerinde kullanmamızla gerçekleşecektir.

AKRABAYA YARDIM ETMEK HAKTIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاٰتِ ذَا الْقُرْبٰى حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا

"Akrabaya, yoksula ve yolda kalmış yolcuya haklarını ver…" (İsrâ, 17/26)

Gittikçe kendini yalnızlaşmaya doğru iten insanoğlu, karşılaştığı problemlerin üstesinden gelememekte, bunların altında ezilip kalmaktadır. Ancak İslam'ın tesis ettiği sosyal yardımlaşma müessesesi insanı bu yalnızlıktan kurtarmakta ve sağlıklı bir cemiyetin bireyi hâline getirmektedir. İslam toplumunda fertlerin özellikle de yakın akrabaların birbirlerini gözetip ihtiyaçlarını karşılamaları bu bakımdan önem arz etmektedir. Öyle ki yapılan her türlü yardımın yakın akrabalardan başlayarak, muhtaç kimselere doğru ulaştırılması emredilen bir husustur.

Hayatını kazanabilen insan maddi ihtiyaçlarını karşılamak için belki başkalarına ihtiyaç duymayabilir. Ancak değişik şartlarda yaşamak zorunda olan insan, bir gün hayatını kazanamaz ve aile bireylerine bakamaz hâle gelebilir. İşte bu durumlarda insanın ilk başvurabileceği kişiler yakın akrabalarıdır. Konumuzu teşkil eden ayette, yakın akrabaya, düşküne ve yolcuya hakkını vermekten söz edilmektedir. Çünkü onlara yardım etmek, bir minnet değil haktır. Burada özellikle yakın akrabaya yardım etmenin anılması ise, sıla-ı rahmi (akrabalık bağlarını) korumak için muhtaç olan akrabaya yardım etmeyi telkin etmek amacıyladır.

Bu bakımdan akrabaların ihtiyaçlarını yerine getirmek, onlara yardım etmek o kadar önem arz etmektedir ki Cenab-ı Hak, sadece ibadet etmenin iyilik olmadığını, helalinden mal kazanıp onu seve seve yakınlığı bulunan akrabalara, yoksullara ve yolda kalmışlara harcamada bulunmanın esas iyilik olduğunu haber vermektedir (Bakara, 2/177).

Akrabalarımızdan kötülük görmüş olsak bile hiçbir zaman onlara yardım etmekten kaçınmamalıyız. Zira ayette, faziletli ve servet sahibi kimselerin akrabaya, yoksullara mallarından vermeyeceklerine dair yemin etmemeleri emredilmektedir (Nûr,

* Dr. Ercan ESER

24/22). Yine Peygamberimizin hadislerinde en faziletli sadakanın düşmanlık yapan akrabalara verilen sadaka olduğu (Ahmed b. Hanbel, "Müsned", 3/402), yoksula verilen sadakanın bir sadaka yerine geçeceği, akrabaya verilen sadakanın ise iki sadaka yerine geçeceği (Tirmizî, "Zekât", 26) ifade edilmektedir.

Akrabaya yardımda bulunmak, ihsan olarak değerlendirilmiştir. İhsanda özellikle akrabaya yardımın öne çıkarılışı, onun önemini ortaya çıkarmakta ve pekiştirmektedir. Akrabaya yardım etme hakkı o kadar önemle vurgulanmıştır ki herhangi birimize ölüm gelip yaklaştığında eğer bir hayır, yani ölümden sonra mal bırakacak isek yakın akrabamız için meşru bir şekilde haksızlıktan uzak bir tarzda vasiyet yapmamız emredilmiştir (Bakara, 2/180). Her ne kadar varis olan akraba bundan istisna edilmiş ise de varis olmayan akraba hakkında bu hüküm devam etmektedir. Çünkü mal paylaşımı sırasında mirasçı olmayan akrabalar ile (mirasçı olmayan) yetim ve fakirlerin hazır bulunmaları hâlinde bu maldan bir şey verilmesinin emredilişi (Nisâ, 4/8) bu emrin vacip anlamına geldiğinin delilidir.

Yüce Allah, akrabalara yardım etmemizi emrederken (Nahl, 16/90) onlara muhtaç oldukları hususlarda hediye vermemizi, ikramda bulunmamızı ve iyilik yaparak yakınlarla ilişkileri sürdürmemizi bizden istemektedir. Yine Cenab-ı Hak, akrabaya hakkını vermenin Allah'ın rızasını kazanmayı dileyenler için daha hayırlı olduğunu ve o kimselerin kurtuluşa erenlerden olacağını bildirmektedir (Rûm, 30/38).

Kısacası akrabalarımızdan muhtaç olanlara yardım elimizi uzatmıyorsak, dinimizin önemli gördüğü bir sorumluluğu yerine getirmeyerek kusur işlemiş oluyoruz. Zira akrabayı görüp gözetmenin, onlara göz kulak olmanın, muhtaç iseler ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmanın İslam'ın önem verdiği hususlar olduğunu unutmamalıyız. Hatta akrabayla olan ilgisini, yardımını ve desteğini kesen kimsenin cennete giremeyeceği ikazının hadiste belirtildiğini (Buhârî, "Edeb" 11; Müslim, "Birr" 18, 19) ve bunun büyük günah olduğunu da aklımızdan çıkarmamalıyız.

ALLAH, AÇIĞA VURDUKLARIMIZI DA GİZLEDİKLERİMİZİ DE BİLİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَوَلَا يَعْلَمُونَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ

"Onlar bilmiyorlar mı ki, Allah onların gizli tuttuklarını da bilir, açığa vurduklarını da." (Bakara, 2/77)

Rabbimiz Allah her şeye gücü yeten ve tüm eksikliklerden uzak yüce bir yaratıcıdır. O bütün mükemmel vasıfları zatında barındırır. Her şeye gücü yeten ve her canlıya rızkını veren O'dur. Rabbimiz, biz kullarını her an gözetlemekte ve kullarının yaptıklarından en ince ayrıntısına kadar her şeyden haberdar olmaktadır. Açıklamasını yaptığımız ayet-i kerimede de Rabbimiz, içi dışı farklı olan ve ağızlarıyla inandık deyip kalben inanmayan münafıklara seslenmektedir. Buna göre sözlerimizi gizlesek de açıklasak da Allah hepsinden haberdardır.

Rabbimiz, Kur'an-ı Kerim'in pek çok yerinde bu konuya farklı şekillerde vurgu yapmıştır. Yüce Yaratıcımızın bu konuya bu kadar çok yer vermesinin sebeplerinden biri, biz kullarının gönüllerine "Allah'ın bizi her an gördüğü" inancını yerleştirmektir. Böylece, bütün düşünce, inanç ve davranışlarımızda O'na layık bir kul olmamız mümkün olacaktır.

Rabbimiz öyle bir yaratıcıdır ki, O bizim gönlümüzün özünü bilir. Öyle ya yaratan yarattığı kullarının içini hiç bilmez mi? Lokman suresinde bu konu bir örnekle şöyle anlatılmıştır:

(Lokman öğütlerine şöyle devam etti:)

"Yavrum! Şüphesiz yapılan iş bir hardal tanesi ağırlığında olsa ve bir kayanın içinde, yahut göklerde ya da yerin içinde bile olsa, Allah onu çıkarır getirir. Çünkü Allah en gizli şeyleri bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır." (Lokmân, 31/16)

Böylesine yüce bir Yaratıcının huzurunda bizler nasıl günah işleyebilir ve başka-

* Dr. Fatih YÜCEL

larının haklarına tecavüz edebiliriz? Mademki O, bulunduğumuz yer neresi olursa olsun bizimle beraber, mademki "Dört kişinin fısıltı ile konuştuğu yerde beşincileri O'dur" (Mücadele, 58/7), öyleyse gizli-açık konuştuğumuz her söze dikkat etmeli ve hesabını veremeyeceğimiz söz ve hareketlerden uzak durmaya çalışmalıyız. Bir ayet-i kerimede;

"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız." (Kâf, 50/16) buyrulmaktadır. O bize bizden daha yakındır. Öyleyse biz unutsak da, Allah her an bizimle beraberdir.

Bize düşen görev, O'nun bizi her yerde gördüğüne içtenlikle inanarak sorumluluklarımızı yerine getirmektir. Bizi gören birileri varken haramlardan uzak duruyor ama yalnız başımıza olduğumuz zaman bu haramları işleyebiliyorsak bu ayetleri gönlümüze bir daha okumalı ve kendimize şöyle seslenmeliyiz: Ey Nefsim! Sen Allah'ın her an seni gördüğünü ve nerede olursa olsun yaptıklarından hesaba çekeceğini bilmez misin?

O halde bizler, Allah'ın bizi her an gördüğüne ve gizli açık söylediklerimizi bildiğine inanmış kimseler olarak önce söz ve davranışlarımızda dürüst olmaya çalışmalı, nerede olursak olalım hakkaniyetten ve adaletten asla ayrılmamalıyız. Rabbimizle irtibatımızı sağlayan ibadetlerimizle, insanlar arası ilişkilerimizde adalet, cömertlik, nezaket, tevazu ve hoşgörü gibi karşımızdaki insanlara huzur veren güzel ahlakımız ve herkesin güvenini kazanan dürüstlüğümüzle herkese örnek olmalıyız. Ancak bu seviyeyi yakaladığımızda gerçek anlamda imanın ve kulluğun tadına varabiliriz.

ALLAH, ANA-BABAYA BİR ÖMÜR BOYU İYİLİĞİ EMREDİYOR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَقَضٰى رَبُّكَ اَلَّا تَعْبُدُوٓا اِلَّآ اِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًاۜ اِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَآ اَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَآ اُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا

"Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara 'öf!' bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle." (İsrâ, 17/23)

Yüce Rabbimiz bu ayet-i kerime ile yalnız kendine kulluk etmemizi, O'na şirk koşmamamızı ve ana-babamıza iyilik etmemizi emretmektedir. Yani yüce Allah kendine kulluktan sonra ana-baba hukukunu dile getirip onlara itaati ve görüp gözetmeyi bizlere emrediyor. Bir başka ayet-i kerimede de aynı şekilde;

"Biz insanlara ana-babalarına iyilik etmelerini vasiyet ettik." (Lokman, 31/14) buyurmaktadır.

Rabbimizin bu konudaki emirleri gayet açık olarak önümüzde bulunmaktadır. Şüphesiz her bir mümin bu emirlerden nasibi kadarını alacaktır. Anneye, babaya, akrabaya, komşuya gösterilen veya gösterilmesi istenen bu saygı ve sevgi, İslam'dan başka hiçbir dinde ve düşünce sisteminde bu kadar öne çıkarılmamıştır.

Hz. Peygamber (s.a.s), şefkat timsali annelerimiz için;

"Ayağına sarıl, cennet oradadır" (Nesaî, "Cihad", 6) buyurmuş, ayrıca baba hakkını dile getirirken de *"Bir evlat babasını köle olarak bulsa, onu satın alıp hürriyete kavuştursa, yine de onun hakkını tam olarak ödeyemez"* (Müslim, "Itk", 25) ikazını yapmıştır. O halde ana-babamızı her zaman başımızın üzerinde taşımayı şeref bilmeliyiz. Yaşlılıklarında onların kadrini daha da iyi takdir etmeli, başımızdan atmak,

*Dr. Seyid Ali TOPAL

hizmetlerinden kaçınarak, huzurevlerine göndermek gibi bir yanlışa asla düşmemeliyiz. Çünkü bu onlara en büyük işkence, yıkım ve zulüm, hatta sağ iken mezara koymaya benzeyen bir harekettir.

Bizim toplumumuzun bünyesine uymayan ve asla olmaması gereken bu tür tutum ve davranışların varlığı maalesef çevremizde duyulmaya başlamıştır. Anne-babayı aileden dışlayan batı toplumları geçmişle gelecek arasındaki kültür köprüsünü yıktıkları için bu günkü kargaşaya düşmüşlerdir. Bu gibi davranışlardan kaçınarak "Belirli bir yaşantıdan sonra anne-baba ayak bağı oluyor" fikri yerine, bu konuda dinimizin görüş ve felsefesine kulak vermemiz, o mutluluk kaynağına yönelmemiz şüphesiz en yerinde hareket olacaktır. Mensubu olduğumuz yüce dinimizin ve kaynağını yine dinimizden alan örfümüzün ebeveyne muamelede izlediği yol bu şekildedir.

İnanç ve düşüncesi bu anlayışla yoğrulmuş olan bizler için ana-babalarımıza davranışımız konusunda aslında başka herhangi bir şeye, senede bir gün hatırlanmak için anneler veya babalar gününe de ihtiyaç yoktur.

Günümüzde, bir yıl boyunca kendisini türlü meşakkatlerle yetiştirip büyüten bir anne-babası olduğunu dahi hatırlayamayanlar için böyle özel günlerin ortaya konulması, unutulup, bir köşeye atılan ana-babaların gönüllerine acaba gerekli hisleri yaşatmaya yeterli olabiliyor mu?

Sadece bu günlere özel sevgi tezahürlerinin ortaya konulması kültürümüze ve insanımıza yakışan bir davranış türü olabilir mi? Ana-babalarımıza karşı görevlerimizi yapmış olmanın hazzını bu sayede ne kadar elde edebiliriz acaba?

Yüce Allah okuduğumuz bu ayette bizleri şu şekilde yönlendiriyor: *"Rabbiniz, yalnız kendisine kulluk etmemizi ve ana-babaya iyilikte bulunmamızı buyurur. Şayet ikisinden biri veya her ikisi yanınızda iken ihtiyarlayacak olurlarsa, onlara 'öf ' bile demeyiniz, onları azarlamayınız. İkisine de hep tatlı söz söyleyiniz. Yumuşaklık ve alçak gönüllülükle onların üzerine kanatlarınızı geriniz."* Bu uyarıdan sonra Rabbimiz ana-babalarımız için şöyle dua etmemizi öğütlüyor:

"Allah'ım, küçükken beni şefkatle yetiştirdikleri gibi sen de onlara şefkat ve merhametle muamelede bulun."

Görüldüğü gibi, hayatlarını bize vakfeden, her hareketlerini bizim iyiliğimizi düşünerek yapan ana-babalarımıza karşı tavırlarımız yüce Yaratıcının ayet-i kerimede bizlere gösterdiği gibi olmalıdır. İncitip üzmek ve kırmak bize bir şey kazandırmayacağı gibi, Rabbimizin huzuruna, O'nun bu konudaki emir ve yasaklarını dinlememiş bir durumda çıkıp hüsrana uğrama bedbahtlığına düşebiliriz.

ALLAH; ADALETİ, İYİLİK YAPMAYI, YAKINLARA YARDIM ETMEYİ EMREDER; HAYÂSIZLIĞI, FENALIK VE AZGINLIĞI DA YASAKLAR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ وَاِيتَآئِ ذِى الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

"Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor." (Nahl, 16/90)

Yüce Allah, bu ayet-i kerimede toplumsal huzurun yapı taşlarından en önemlilerini sayarak bunları yerine getirmemizi emretmiştir. Her şeyi yerli yerine koyup, ölçülü hareket etmek, hakkı yerine getirmek anlamına gelen adalet; zulmün, haksızlığın, dengesizliğin karşıtıdır. Sahip olduğumuz konum her ne olursa olsun gücümüz nispetinde adaletli davranmak, adaletin sağlanması için gayret etmekle mükellefiz. Örneğin ailede ebeveyn olarak çocuklar arasındaki adaleti sağlamakla yükümlüyüz. Ebeveyn olarak bir çocuğumuz için yaptığımızı diğeri için de yapmaya çalışmalıyız. Bu asli ihtiyaçların giderilmesi, eğitim, çeyiz, miras paylaşımı vb. konularda olabileceği gibi, sevgi ve ilgi gibi hâl ve tavırlarda da söz konusudur. Ailede sağlayacağımız adalet toplumun her alanına yansıyacaktır. Yine bir işyerinde işveren veya patron konumunda isek emrimizdeki kişilere karşı iş dağılımında ve ücretlerde adaletli davranmamız gerekmektedir. Zira çalışanın hakkının daha alnının teri kurumadan verilmesi sevgili Peygamberimizin tavsiyesidir. Çalışanların yalnızca performanslarına göre değerlendirilmeye tabi tutulması, aynı işi yapanların aynı haklara sahip olması adaletin birer yansımasıdır.

* Dr. Burhan ERKUŞ

Ayet-i kerimenin devamında iyilik yapmak emredilmiştir. Genel olarak iyilik, ihsan kişinin bir lütufta bulunması, bir işi en güzel şekilde yapması, Allah'a ihlasla kulluk etmesi anlamlarında kullanılır. İhsan adaletin de üstünde bir derecedir. Nitekim ihsanda kişinin üstüne düşenden daha fazlasını yerine getirmesi söz konusudur. Bundan dolayıdır ki Hz. Ali, *"İnsanlar işlerini ihsanla yapmalarına göre değer kazanır"* demiştir. Birçok dinî kaynakta ihsan, insanın hem Allah'a hem de yakın ve uzak çevresine, bütün insanlara hatta tabiata karşı tutum, davranış ve yaklaşımında adalet ölçüsünün, farz ve vacip sınırlarının ötesine geçerek imkân ve kabiliyetine göre kulluğun, özverinin ve erdemin en yüksek seviyesine ulaşması anlamında yorumlanmıştır. Kısacası ihsan ve iyilik etmek hem aile içi ilişkilerde hem komşuluk akrabalık ilişkilerinde hem de toplumun diğer alanlarında çok gerekli bir ahlakî özelliktir.

Ayet-i kerimede ihsandan sonra yakınlara yardım etmemiz emredilmektedir. Bu itibarla Peygamberimiz de *"Sevabı en çabuk olan taat, yakın akrabaları gözetmektir."* (İbn Mâce, "Zühd" , 23) buyurmuştur. Fitre ve zekât verilirken, fakir olan yakınlardan başlanması prensibi de akrabalara karşı sorumluluğumuzun çok büyük olduğunun bir göstergesidir.

Yüce Rabbimiz ayet-i kerimenin diğer kısmında da bizleri hayâsızlıktan, fenalıktan ve azgınlıktan nehyetmektedir. Ayet-i kerimenin ilk bölümünde toplumun gelişmesini, huzurunu, barışını sağlayan prensipler üzerinde durulmuş, ikinci bölümünde ise toplumu mahveden, huzurunu kaçıran, çökerten kötülükler yasaklanmıştır. İnsanların işlerinde çalışkan ve dürüst olması, başkalarının haklarına riayet etmesi, saygılı ve nazik olması, bencil olmaması, iftira, dedikodu ve yalana başvurmaması o toplumdan azgınlığı, hayâsızlığı ve fenalığı uzaklaştırır. Peygamberimizin Veda hutbesinde insanların kanlarının ve mallarının yanı sıra ırzlarının da mukaddes olduğunu söylemesi bu kabildendir.

ALLAH, ADALETLİ DAVRANMAMIZI VE DOĞRU ŞAHİTLİK YAPMAMIZI EMREDER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلٰى اَنْفُسِكُمْ اَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبِينَ ۚ اِنْ يَكُنْ غَنِيًّا اَوْ فَقِيرًا فَاللّٰهُ اَوْلٰى بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوٰى اَنْ تَعْدِلُوا ۚ وَاِنْ تَلْوٗٓا اَوْ تُعْرِضُوا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

"Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. (Onları sizden çok kayırır.) Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırsanız veya (şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Nisa, 4/135)

İnsan toplumsal bir varlık olması hasebiyle, bir diğeriyle müşterek yaşamaya, alışveriş yapmaya, komşuluk ilişkilerinde bulunmaya bir anlamda mecburdur. Toplumsal ilişkilerdeki en önemli ilke ise adaletten ayrılmamaktır. Kelime itibariyle adalet, düzeltmek, doğru yola yönelmek, eşit ve dengeli olmak, tartmak, hakkaniyete uygun bir iş yapmak anlamlarına gelir. Bir başka deyişle, zulmün zıddı olarak adalet, bir şeyi ait olduğu yere koymak, hakkını vermek, eşit ve denk davranmak gibi anlamlara da gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'de geçen "kıst" kelimesi de adaletin anlamını ve mahiyetini tamamlayan kelimelerden biridir. Kıst; kast, istikamet, vasat, nasip, hisse, mizan gibi pek çok manaya gelmektedir. Düzgün ve usulüne uygun olmayan şeye ise cevr (haksızlık, eziyet) adı verilmektedir.

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

O halde çok önemli bir kavramın anlamına uygun yaşamak hem dinin, hem ahlakın, hem de hukukun ve daha da önemlisi toplumsal yaşamanın bir gereğidir. Çünkü din ve ahlakın içten, hukukun ise dıştan kontrol altına alamadığı insan, hayatı hem kendine, hem de çevresine zararlı ve yaşanmaz hâle getirmektedir. Herkese adalet, hakkaniyet, eşitlik prensipleri ölçüsünde davranmak, İslam'ın temel prensibidir.

Doğrusu Müslümanların adaleti koruma bağlamında uç değil "vasat" ümmet oldukları, Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmektedir:

"Böylece, sizler insanlara birer şahit (ve örnek) olasınız ve Peygamber de size bir şahit (ve örnek) olsun diye sizi orta bir ümmet yaptık. Her ne kadar Allah'ın doğru yolu gösterdiği kimselerden başkasına ağır gelse de biz, yönelmekte olduğun ciheti ancak; Resûl'e tabi olanlarla gerisin geriye dönecekleri ayırt edelim diye kıble yaptık. Allah imanınızı boşa çıkaracak değildir. Şüphesiz, Allah insanlara çok şefkatli ve çok merhametlidir." (Bakara, 2/143)

Ayetteki "Orta ümmet" ifadesi ile adil, seçkin, her yönüyle dengeli, haktan asla ayrılmayan, önder, bütün toplumlarca hakem kabul edilecek bir ümmet kastedilmektedir. Yani İslam ümmeti adaletli bir toplumdur ve öyle olmalıdır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, adaletin sadece idareci kesimle ilgili olmanın çok ötesinde olup herkesi kapsadığıdır. Bir ev reisliğinden tutun da en küçük birimden en büyük birime kadar insan, maiyetindekilere tarafsız davranmalı, onların hak ve hukukuna riayet etmelidir.

Netice itibariyle, başkalarının hak ve hürriyetlerine saygılı olmada, ticarette, insanları idare etmede, sevgi ve dostlukta hep adil olmanın yollarını aramalıyız. Eğer toplumsal ilişkilerde bizim şahitliğimize ihtiyaç duyulmuş ise bundan kaçınmayıp hep doğruyu söylemeliyiz. Yalan ve yalancı şahitlik yaparak hem idareyi aldatmak, hem de hakkı gasp edilen mazlumun aleyhine işleyecek bir duruma sebebiyet vermek bir Müslüman'a asla yakışmaz. Öyleyse adaletin yalnızca mahkemelerden dağıtılmasını ve sadece buralardan beklenmesini yeterli göremeyiz. Adalet her yere hâkim olursa mahkemenin işleri kolaylaşır. Unutmayalım ki, mahkemede doğru şahitlik yaparak adaletin tesisine yardımcı olmak da en önemli insani ve İslami görevlimizden biridir.

ALLAH, AKRABALIK BAĞLARINI KORUMAMIZI EMREDER*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِۚ وَيَقْطَعُونَ مَآ اَمَرَ اللهُ بِهِۤ اَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِى الْاَرْضِۗ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

"Onlar, Allah'a verdikleri sözü, pekiştirilmesinden sonra bozan, Allah'ın korunmasını emrettiği bağları (iman, akrabalık, beşeri ve ahlaki bütün ilişkileri) koparan ve yeryüzünde bozgunculuk yapan kimselerdir. İşte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir." (Bakara, 2/27)

Toplumumuzu kaynaştıran, birlik ve beraberliğimizi borçlu olduğumuz pek çok değerimiz vardır. Bu değerlerin başında toplumun ihtiyaç duyduğu güzelliklerin oluşmasına zemin hazırlayan akrabalık bağı gelir. Bu duygunun kaynağı ilahîdir. Yakınlarımız yani akrabalarımız bizim için son derece önemli insanlardır. Akrabalık, ya kan bağı, ya evlilik ya da sütkardeşliği yoluyla oluşan önemli bir bağdır. Bu bağları korumamız için Rabbimiz pek çok ayette bizi uyarmıştır. Akrabalık bağının koparılması toplumun birlik ve beraberliğini zedeleyeceği gibi; bağlanması emredilen bu bağı koparmak da Allah'ın emirlerini dinlemeyip yoldan çıkan kimselerin vasfı olarak ifade edilmiştir.

Akraba bizim için neden önemlidir? Öncelikle akraba bize en yakın insanlar grubunu oluşturur. Ana-babamızdan ağabeyimize, kardeşimizden halamıza, teyzemizden dayımıza isimleri buraya sığamayacak kadar geniş bir halkadır akrabalarımız. Çoğu zaman dertlerimizi paylaştığımız, maddi-manevi sıkıntılarımıza ortak ettiğimiz insanlar akrabalarımızdan başkası değildir. Anadan babadan daha iyi kadir kıymet bilen, sıkıntımızı kardeşlerimizden daha iyi göğüsleyen kaç tane insan bulabiliriz ki?

* Dr. Fatih YÜCEL

Akrabalık toplumda var olan kini, düşmanlığı ve güvensizliği ortadan kaldırabilecek; kadirşinaslık, cömertlik ve fedakârlık gibi yüce duyguların en üst düzeyde hissedilmesini sağlayabilecek kutsal bir bağdır. Bize kan bağı ile bağlı olan yakınlarımız nasıl hürmete ve saygıya değer ise; evlilik ya da süt yoluyla edindiğimiz akrabalarımız da saygıya ve hürmete değerdirler. Anamız nasıl önemli ise eşimizin anası ve sütannemiz de bir o kadar önemlidir. Dinimiz yakın akrabamızla evlenmeyi yasaklarken eşimizin annesi, kardeşi ve halası-teyzesi ile evlenmemizi de yasaklamıştır. Çünkü bu bağ kutsaldır. Her ne sebeple olursa olsun bu bağı zedeleyecek davranışlara dinimizde izin verilmemiştir, biz de izin vermemeliyiz. Sıla-i rahim sadece bizimle iyi geçinen akrabamızla iyi ilişkiyi devam ettirmemiz değildir. Zaten atalarımız iyiliğe iyilik herkesin kârı demişlerdir. Önemli olan kötülüğe karşı iyi davranabilmektir. Kötülüğe karşı iyi davranabilmek de er kişinin vasfı olarak zikredilir. Peygamberimizin ifadesi ile sıla-i rahim *"Malda bereket, ömürde uzamadır"* (Buharî, "Edeb",12). Bizim için çok önemli olan bu bağı sağlamlaştırmak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamalıyız. Akrabalık bağlarının gereği olarak akrabalarımızla iyi ilişkiler içinde olmak ve onlara maddi-manevi destek sağlamak en temel görevimiz olmalıdır. Cuma günleri hutbenin bitiminde okunan ayet, akrabaya karşı ikinci görevimizin bizzat akrabaya vermek olduğunu ifade ediyor. Akrabaya vermek demek, sıkıntılı zamanlarda akrabanın maddi ve manevi sıkıntılarını gidermek demektir.

Diğer yandan akrabalık ilişkilerine önem vermek dinimizde önemli olmasına rağmen, bu ilişkiyi güçlendirmek için asla haksızlığa da sapmamalıyız. Bu konuda her yerde olduğu gibi adaletten ayrılmamalıyız. Çünkü Kur'an'da akrabalık gerekçesiyle adaletten ayrılmak şiddetle yasaklanmıştır (En'âm, 6/152). Unutmamalıyız ki, her şey yerli yerince güzeldir. Dinimizin akrabaya karşı bize yüklediği görevleri yapmamız yeterlidir. Bunun dışında akrabayı kayırmak gibi, bir hak ihlaline neden olabilecek her türlü tavır ve davranıştan da sakınmalıyız.

ALLAH, BİZE ŞAH DAMARINDAN DAHA YAKINDIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهٖ نَفْسُهٗ ۚ وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ

"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız." (Kâf, 50/16)

"Yakın" ve "uzak" ifadelerini duyduğumuzda, hemen hepimizin belleğinde onlarla ilgili bir anlam canlanır. Bu tür ifadeler çoğunlukla zaman ve mekânla ilgili kavramlar olarak zihin dünyamızı meşgul eder. Maddî olan ve bir mekânda yer tutan varlıklar, birbirlerine göre yakında veya uzakta bulunurlar. Masanın bize uzaklığı, yakınlığı gibi… Oysa insan zihninin tasavvur edebileceği her türlü madde ve mekândan münezzeh olan yüce Rabbimiz, yarattığı varlıklara "habl-i verid-şah damarından" benzetmesiyle kendi nefislerinden daha yakın olduğunu ifade etmektedir. Habl-i verid; insanın beynine kan taşıyan ve hayati önem taşıyan ana damarlardır. Onların işlevsiz hâle gelmesi hâlinde, beyin fonksiyonlarını tamamen kaybeder, hayat durur. Tabii ki bu mesaj, yakınlığın odağındaki varlık olan insanadır. Bu itibarla habl-i veridsiz yaşayamayan insanın, kendisini uzak hissettiği Rahman'dan yoksun olarak yaşaması da düşünülemez. Aynı şekilde, geçmiş ve gelecek gibi kavramlara yüklediğimiz anlamlarla ifade ettiğimiz zamandan da münezzeh olan Rabbimiz, her bir varlığa onun nefsinden daha yakındır. Bu itibarla yakın ve uzak kavramları, maddi ve manevi yönden bakış açımızın oturduğu zemine ve algı gücümüze göre farklı anlamlar ifade etmektedir. Görülen o ki, Rahman ve Rahim olan Allah'ın, yarattıklarına yakınlığı ve mahlûkatın ondan uzaklığı, zaman ve mekân ölçüleriyle izah edilemez. Ayette yer alan "yakın olma", mesafe ve mekânla bir ilgi kurulduğunda bizleri yaratan yüce Rabbimiz ile ilintilendirilmesi imkânsızdır.

* Dr. Yaşar YİĞİT

Allah'ın kuluna, onun hayatiyetinde çok önemli bir görevi yerine getiren şah damarından daha yakın oluşu, şüphesiz onun her türlü ihtiyaçlarını bizzat görmesi, hücrelerindeki her türlü icraatı kudret ve ilmiyle yapması, insana kendi nefsinden daha merhametli olması gibi manalar taşır. Kulun Allah'a yaklaşması ise, onun razı olduğu bir kul olma vadisinde attığı adımlarla yakından ilgilidir. Şüphesiz imanımızdaki güç, amelimizdeki ihlas ve samimiyet, bizleri Mevlamıza yakınlaştıran temel vasıtalardır.

İnancımıza göre bizleri yoktan var eden yüce Rabbimiz, gizli-açık her türlü duygu ve eylemimizden haberdardır. O, bizim kalbimizin derinliklerinde, dua ve niyaz, sevgi ve nefret, kin ve haset adına gizlediklerimizi de açığa vurduğumuzu da çok iyi işitendir, bilendir. Varlıkta ve darlıkta, sevinçte ve kederde, gece ve gündüzde O'na yönelişimizden haberdardır. Açık bir ifadeyle O (c.c) , bizi bizden iyi bilendir, bize bizden yakındır. O, Alîmdir, Basîrdir, Semîdir. Nitekim gönül dostu büyük âşık Yunus Emre;

"Sensin bize bizden yakın

Görünmezsin hicap nedir?" dizeleriyle, Rabbimizin bu yakınlığını dile getirmektedir.

Yüce Rabbimiz, kullarına olan yakınlığını bir başka ayette şu şekilde beyan ediyor:

"Kullarım Beni sana soracak olursa, muhakkak ki Ben (onlara) pek yakınım. Bana dua ettiği zaman dua edenin duasına cevap veririm. Öyleyse, onlar da Benim çağrıma cevap versinler ve bana iman etsinler. Umulur ki doğru yolu bulmuş olurlar." (Bakara, 2/186)

Yüce Rabbimize olan yakınlığımızın artması için onun rızasına uygun bir yaşam tarzını seçmemiz gerekir. Şüphesiz O'nun rızasının olduğu amellerde hem kendimize hem de topluma karşı bir fayda, maslahat söz konusudur. Peygamberimiz (s.a.s), bir hadislerinde şöyle buyurdular:

"Ey insanlar! Yüce Allah temizdir, temiz olandan başka bir şey kabul etmez. Allah'ın müminlere emrettiği şeyler, peygambere emretmiş olduklarının aynısıdır. Nitekim Allah Teala (peygamberlere); 'Ey peygamberler, temiz olanlardan yiyin de salih amel işleyin' (Mü'minun, 23/51) emretmiş, müminlere de; 'Ey iman edenler, size rızık olarak verdiklerimizin temizlerinden yiyin" (Bakara, 2/172) diye emirde bulunmuştur. Sonra seferi uzatıp, saçı başı dağınık, toz toprak içinde kalan ve elini semaya kaldırıp 'Ey Rabbim, ey Rabbim' diye dua eden bir yolcuyu zikredip, dedi ki: Bu yolcunun yediği haram, içtiği haram, giydiği haramdır ve (netice itibariyle) haramla beslenmektedir. Peki, böyle bir kimsenin duasına nasıl icabet edilir? buyurdular." (Müslim, "Zekât," 65)

Bu hadisten de anlaşılacağı üzere Yaratanımıza olan yakınlığımız, O'nun dua-

larımıza icabeti, kulluğumuzun rızasına uygunluğu, yediğimiz içtiğimiz, kazandığımızla yakından ilintilidir.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse, insan aciz bir varlıktır. O zaman kendinin çok güçlü ve kudretli olduğunu düşünür. Ancak hayatında karşılaştığı çoğu olay onun o kadar da güçlü bir varlık olmadığı hissini adeta ona haykırır ve ona "sen muhtaç, aciz, sınırlı gücü ve kudreti olan bir varlıksın" der. İşte bu noktada insan kendisine her dem yakın olan bir varlığa inanma, ona yönelme ihtiyacı duyar. Kalabalıkların yalnızlığında, karanlıkların derinliğinde, çaresizliğin insanı mahkûm ettiği anlarda, gönlün ve zihnin açmazlarında, Rabbe dayanmaya, ona güvenmeye, kendini onun yanında hissetmeye muhtaç olur. İşte O Yaratan, insanı yalnız bırakmadığını, ona ondan daha yakın olduğunu bildiriyor. Bizler de bu inanç ve düşünceyle, asla yalnız olmadığımızı unutmayalım. Zira Rabbimiz bize şah damarımızdan daha yakındır.

ALLAH, BİZE YAKINDIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِذَا سَاَلَكَ عِبَادِى عَنِّى فَاِنِّى قَرِيبٌ اُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِى وَلْيُؤْمِنُوا بِى لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ

"Kullarım, beni senden sorarlarsa, (bilsinler ki), gerçekten ben (onlara çok) yakınım. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O halde doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler." (Bakara, 2/186)

İnsan, Allah'a yakın olması ve Rabbini hatırından çıkarmaması gerekirken, bazen şeytanın aldatması neticesinde Rabbi ile arasına duvarlar girer, ümitsizliğe kapılır, Rabbinin huzuruna varmaya, O'na el açıp yalvarmaya yüzünün olmadığını düşünür. Rabbinin artık onu affetmeyeceğini ve dualarına cevap vermeyeceğini düşünür. Bu, ne kadar da yanlış bir düşünüştür! Hâlbuki Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"Biz ise ona (ölüm hâlindeki insana) sizden daha yakınız." (Vâkıa 56/85)

"Çünkü Biz ona (insan) şah damarından daha yakınız." (Kâf, 50/16)

"Allah, kişi ile kalbi arasına girer." (Enfâl, 8/24)

Kulluğa sığmayan davranışlarına rağmen, Rabbimiz yine kulunun dönüşünü bekliyor. O'na yakın olmak, O'na dost olmak için araya bir aracı sokmaya gerek yok. Yeter ki gönülden arzu edilsin ve niyetler samimi olsun. Rabbine direk ulaşamayacağını, bunun için illa da aracıya gerek olduğunu söylemek, Allah ile kulları arasına set çekmektir. "Nasıl ki devlet başkanının huzuruna çıkmak için randevu alabilecek aracıya ihtiyaç varsa, aciz ve günahkâr bir kulun da Allah'a ulaşması için bir Allah dostuna ihtiyacı var" gibi bir mantıkla hareket etmek son derece yanlıştır. Bütün bunları yüce Allah reddediyor ve kullarına "yakınım" buyuruyor.

* Mehmet KAPUKAYA

İslam inancı, "aracı olmadan Allah'a ulaşılamaz" gibi mesnetsiz bir görüşü kabul etmez. Yüce Allah'a dua eden kişi, duasının kabul edilmesi için acele etmeden ve O'nun kendine çok yakın olduğu bilinciyle dua etmelidir. Allah onların dualarını kabul edeceği en uygun zamanı onlardan iyi bilir. En önemli hususlardan birisi sağır birine işittirir gibi dua edilmemelidir.

Ebû Musâ (r.a) anlatıyor: "Peygamber (s.a.s) ile bir seferde idik. Tepeye çıkınca yüksek sesle tekbir getirmeye başladık. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s);

"Nefislerinize karşı merhametli olun. Zira sizler, sağır veya gaip birisine dua etmiyorsunuz" (Buharî, "Da'avât", 50, 67) buyurdu.

Bazen kul sözle değil, hâliyle kendini Allah'a arz eder, bu durum ihlas derecesine göre, bazen dualardan çok daha etkili olur.

"Rabbinize alçak gönüllüce ve için için dua edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez" (A'râf, 7/55).

Bu konuyu Merhum Hamdi Yazır'ın nefis yorumu ile bitirelim:

" 'Ben yakınım' buyurulup 'kullarım bana yakındır' buyurulmaması da gayet anlamlıdır. Çünkü kul, varlığı mümkün olduğundan, kul olması yönüyle yokluğun merkezinde ve faniliğin en aşağı noktasındadır. Bunun Hak Teâlâ'ya bizzat yaklaşması mümkün değildir. Bu bakımdan yakınlık kul tarafından değil, Allah tarafındandır. Dua eden kimsenin gönlü, Allah'tan başkasıyla meşgul olduğu müddetçe gerçekten dua etmiş olmaz. Allah'tan başka şeylerin hepsinden uzak olduğu vakit de Hakk'ın birliğinin marifetine dalar. Bu makamda kaldıkça kendi hakkını düşünme ve insanlık nasibini talepten kaçınır, bütün vasıtalar kaldırılır ve o zaman Allah'ın yakınlığı hâsıl olur. Çünkü kul, kendi arzusuna yönelik olduğu sürece Allah'a yaklaşamaz, o arzu engelleyici bir vasıta olur. Bu kaldırıldığı zaman ise; *'Ben işimi Allah'a bırakıyorum. Şüphesiz ki Allah kullarını görür.'* (Ğâfir, 40/44) âyetindeki havale, tam bir samimiyetle ortaya çıkmış bulunur. Göz, Hakk'ın gözü olarak görür; kulak, Hakk'ın kulağı olarak işitir; kalp Hakk'ın aynası olarak bilir, duyar, ister. O zaman milyonlarca sebeplerin, asırlarca zamanların yapamadığı şeyler, Allah'ın dilemesi hükmüyle, 'ol' demekle oluverir." (Hak Dini Kur'an Dili II, 11)

ALLAH, DİLEDİĞİNE BOL, DİLEDİĞİNE AZ RIZIK VERİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ وَفَرِحُوا بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۖ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا فِى الْاٰخِرَةِ اِلَّا مَتَاعٌ

"Allah rızkı dilediğine bol verir, (dilediğine de) kısar. Onlar ise dünya hayatı ile sevinmektedirler. Hâlbuki dünya hayatı, ahiretin yanında çok az bir yararlanmadan ibarettir." (Ra'd, 13/26)

Hepimizi yoktan var eden yüce Allah, hayatımızı devam ettirebilmemiz için ihtiyacımız olan rızkı da yaratmıştır. "*Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın*" (Hûd, 11/6) buyuran Rabbimiz rızkı dağıtırken, herhangi bir ayırım yapmamaktadır. Rızıklarını temin edemeyen nice varlıkların rızkını verdiğini söyleyen Rahmân, bizim rızkımızın da kendisine ait olduğu garantisini açık bir şekilde vermektedir (Ankebût, 29/60). Yine 'rızık endişesiyle çocuklarınızın canına kıymayın' uyarısında bulunan Rabbimiz, onların rızkının kendine ait olduğunu hatırlatmaktadır (En'âm, 6/151). Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de rızk konusunda Allah'a mutlaka güvenmemiz gerektiğini şu cümlelerle öğütlemektedir:

"*Başlarınız hareket ettiği müddetçe (yani yaşadığınız sürece) rızıktan ümitsiz olmayınız. Çünkü annesi doğurduğunda, çocuğunun üstünde hiçbir elbisesi yoktur. Sonra Allah onu rızıklandırır.*" (İbn Mâce, "Zühd" 14)

Rezzâk olan Allah bir taraftan rızk konusunda inanan inanmayan herkese teminat verirken, öte yandan bu rızkı kime ne kadar vereceğini ancak kendisinin bildiğini hatırlatmaktadır. Rızkın sahibi dilediğine bol bol vereceğini, dilediğinden de kısacağını söylerken inançlı insanlar için bunda büyük ibretler olduğunu eklemektedir (Rûm, 30/37). Ancak bu noktada şu hususa dikkat etmeliyiz. Rızk konusunda Allah'a olan sonsuz güvenimiz, bizi çalışmadan tembel tembel oturmaya sevk etmemelidir. Burada Allah Resûlü'nün bize ışık tutacak bir öğüdünü

* Mahmut DEMİR

hatırlatmamız yerinde olacaktır. Şöyle buyuruyor rahmet Peygamberi:

"Eğer siz gereği gibi Allah'a güvenip tevekkül etmiş olsaydınız, tıpkı sabahleyin kursakları boş olarak çıkıp akşam dolu olarak dönen kuşları rızıklandırdığı gibi sizleri de rızıklandırırdı." (Tirmizî, "Zühd", 33)

Allah'ın dilediğine bol dilediğine az rızk vermesinin bizim için ibret verici birçok yönü vardır. Rızkı bol olanlarımızın verilecek daha çok hesabı olduğu gibi, ele aldığımız âyette de ifade buyrulduğu gibi onları bekleyen bir "şımarma" tehlikesi de söz konusudur. Diğer taraftan sabredemeyip Allah'ın rahmetinden ümitlerini kesme ihtimalinden dolayı da fakir olanlarımızı bekleyen bir tehlike vardır. Her iki durumun birer imtihan olmasının anlamı da budur. Hiç kuşkusuz her iki durumun da ilâhî hikmetleri vardır. Diğer yandan rızkın genişliği veya darlığının inançlı veya inançsız olmamızla da doğrudan bir alakası yoktur. Kârun'u hatırlayalım. Geçici dünya hayatını tercih edenler onun göz dolduran zenginliğini gördüklerinde 'keşke Kârun'a verilen bize de verilmiş olsaydı!' demişlerdi (Kasas, 28/79) ama aşırı zenginliğin şımarttığı Kârun ilâhî gazaba uğradıktan sonra Allah'ın, kullarından dilediğine rızkını bol verdiğini dilediğine de az verdiğini anlayabilmişlerdi (Kasas, 28/82).

Şu halde mümine de kâfire de rızkı veren Allah olduğuna göre bir kısım inkârcıların aşırı zenginlikleri bizleri aldatmamalıdır. "*İnkâr edenlerin diyar diyar gezip refah içinde dolaşması sakın seni aldatmasın*" (Âl-i İmrân, 3/196) buyuran Rabbimiz, elçisinin şahsında hepimizi, zenginliğin aldatıcı ve aynı zamanda göreceli cazibesi karşısında dimdik durmaya davet etmektedir. Her şeyden önce zenginliğin de fakirliğin de ilâhî imtihanın birer parçası olduğu inancını asla kaybetmemeliyiz. Sahip olduğumuz rızkı ahiret kazancına dönüştürmeye çalışmalı, onun bizi şımartmasına izin vermemeliyiz. Sahip olamadıklarımızdan ötürü de Rabbimize bağlılığımızı ve O'nun Rahmetine olan güvenimizi yitirmemeliyiz.

ALLAH, HAKLARI ZAYİ ETMEZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍۚ وَاِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ اَجْرًا عَظِيمًا

"Şüphesiz Allah (hiç kimseye) zerre kadar zulüm etmez. (Yapılan) çok küçük bir iyilik de olsa onun sevabını kat kat arttırır ve kendi katından büyük bir mükâfat verir." (Nisa, 4/40)

Gerek iyilik, gerekse kötülük hiçbir zaman karşılıksız bırakılmaz. Bizler bu dünyanın bir sınav yeri olduğunu, kişinin yaptıklarından hesaba çekileceğini, iyilik yapanların sevap alıp akabinde cennete; kötülük yapanların ise günah kazanıp sonunda cehenneme gideceğine inanırız. Bu, ilâhî adaletin bir gereğidir. Bir Müslüman için, ahiret gününe, ahiret gününde meydana gelecek hesap, mizan, sırat, amel defteri, cennet, cehennem gibi olgulara inanmak imanın şartları arasında bulunmaktadır.

Nitekim yüce Allah'ın ilâhî bir mahkemenin kurulacağına dair vaadi, Kur'an-ı Kerim'de muhtelif ayetlerde şu şekilde haber verilmektedir:

"O gün insanlar amellerinin kendilerine gösterilmesi için bölük bölük kabirlerinden çıkacaklardır. Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir." (Zilzâl, 99/6-8)

Yine bir diğer surede meydana gelecek manzara tasvir edilmekte ve şöyle buyrulmaktadır:

"Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı günde kulakları sağır edercesine şiddetli ses geldiği vakit, işte o gün herkesin (başkasıyla ilgilenmeyi düşündürmeyecek şekilde) kendini meşgul edecek bir işi vardır." (Abese, 80/33-37)

İlâhî mahkemenin kurulacağı, burada kimsenin itiraz hakkının olmayacağına dair bir ayet ise şu şekildedir:

"Her insanın amelini boynuna yükledik. Kıyamet günü kendisine, açılmış olarak karşılaşacağı bir kitap çıkaracağız. 'Oku kitabını! Bugün hesap sorucu olarak sana nefsin yeter', denilecektir." (İsrâ, 17/13-14)

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

Bütün bu ayetlerden çıkarılacak sonuç şudur: Herkes yaptığının karşılığını bulacak ve ona göre mekânı tayin edilecektir. Öyleyse amellerimizle baş başa kalacağımız kesin olan bu günde, kimsenin kimseye faydasının dokunamayacağı ve bizi savunacak birilerinin bulunmadığı idrakiyle yaşamaya çalışalım.

Belki bunlar ilk etapta bize hikmetini anlayamadığımız için bir an korkutucu gelebilir. Ancak işin aslı böyle değildir. Bir kez de bunun tam aksini farz edelim. Yani güçlü ve haksız olan kimsenin yaptığının yanına kâr kaldığı, adaletin tahakkuk etmediği bir hayat tasavvur edelim. Bu durumda mazlumların, mağdurların, haklı ama zayıfların, yetimlerin, boynu büküklerin hak ve hukuku ne olacak? Bu kişi dünyada nasıl teselli bulacak? O halde bir "hesap günü"nün varlığına inanmak, bize her şeyi daha düzgün, hakkaniyetli, ölçülü yapmamız gerektiğini hatırlatacaktır. Eğer bir yerde suyu getirenle testiyi kıran, çalışanla çalışmayan bir tutulur; iyilik yapanla, yapmayan fark etmez ise hayat çekilmez hâle gelecektir.

Şüphesiz iyilikle kötülük bir değildir. İşte Cenab-ı Hak da yukarıda metin ve meâlini verdiğimiz ayette, iyilik yapanların sevabının kat kat verileceğini, iyilerin ödüllendirip karşılığını bulacaklarını haber vermektedir. Bir başka ayette de aynı konuya değinilerek, *"Göklerdeki her şey, yerdeki her şey Allah'ındır. (Sonunda) kötülük edenleri yaptıklarıyla cezalandırmak, iyilik edenleri de daha güzeliyle mükâfatlandırmak için 'Allah, kim ne yaparsa kaydeder."* (Necm, 53/31) buyrulmaktadır.

Çok az da olsa iyilik yapılmalı, basit gibi de gözükse günahtan kaçınılmalıdır. Günahın basit ve küçüklüğü değil, kime karşı işlendiğinin farkında olunmalıdır. Amel defterimizde ve kıyamet günü tartıya girecek hesabımızda bizim lehimize çıkacak iş, söz ve eylemlere ağırlık verelim. Kimseye zerre miktarı kadar bile olsa haksızlık yapmayalım. Kimsenin hak ve hukukunu ihlal etmeyelim. Allah hakkını ihmal ederek ebedî âleme gitmeyelim. Unutmayalım ki hesap çetin, yol uzundur. Bu safhada hatayı telafi etme imkânı da yoktur.

ALLAH, HER TÜRLÜ KÖTÜLÜĞÜ VE AHLAKSIZLIĞI YASAKLAR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ اِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْاِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَاَنْ تُشْرِكُوا بِاللهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَاَنْ تَقُولُوا عَلَى اللهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

"De ki: Rabbim ancak, açık ve gizli çirkin işleri, günahı, haksız saldırıyı, hakkında hiçbir delil indirmediği herhangi bir şeyi Allah'a ortak koşmanızı ve Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır." (A'râf, 7/33)

Yüce Rabbimiz, bu ayette haram kıldığı şeylerin neler olduğunu özetle bildirmektedir. Buna göre başta fuhuş ve zinâ olmak üzere, gizli ve aşikâr her türlü kötülüğü, ahlaksızlığı, başkalarının malına, canına, namus ve şerefine saldırmayı, kendisine ortak koşmayı ve nihayet hakkında herhangi bir doğru bilgi ve delile dayanmadığı halde "Allah, şunu helal kıldı, bunu haram kıldı" gibi sözler sarf etmeyi yasaklamıştır.

Yüce Rabbimiz, kendisini tanımayı ve bilmeyi yarattığı kullarına var oluş gayesi olarak belirlemiştir (Zâriyât, 51/56). Yüce Mevlâ'mızın ve sevgili Peygamberimizin emir ve tavsiye buyurdukları her türlü güzel amel ve ibadet, özünde bu gayenin gerçekleşmesine hizmet etmektedir. Diğer bir ifadeyle, mükellefi olduğumuz veya yapmamız tavsiye edilen ibadetlerin asıl niteliği, Yaratıcımızla aramızdaki manevi irtibatın kurulmasını ve sürekli olmasını sağlamaktır. Yapmamız yasaklanan veya uzak durmamız emir ve tavsiye edilen her türlü haram fiil ve davranış, esası itibariyle Rabbimizle aramızdaki manevi bağı ya zayıflatıcı veya koparıcı niteliktedir. Yukarıdaki ayette sıralanan haramların hepsinde bu ortak özelliğe rastlamak mümkündür. Açık veya gizli işlenen her türlü ahlaksız fiil, dokunulmazlığı olan can, mal ve ırza karşı yapılan her türlü tecavüz, Allah'tan başka umut bağlanılan, güvenilen

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

ve sığınılan her türlü varlık ve yüce Yaratıcı hakkında söylenen her türlü yanlış ifade Allah ile kulları arasındaki irtibatı zayıflatarak zamanla tamamen koparmaktadır.

Rabbimizin en güzel kıvamda yaratarak bizlere emanet ettiği maddi bedenimizi sağlıklı tutmaya ve hastalanmaması için tedbirli davranmaya özen gösterdiğimiz gibi manevi yapımızın sağlıklı olması ve günah mikroplarıyla hastalanmaması için de aynı hassasiyeti göstermemiz gerekir. İmanın mahalli olan kalbin, işlenen her günahla yara aldığını ve eğer tövbe ile tedavi edilmezse zamanla katılaşarak manen ölebileceğini yüce Mevlamız ve sevgili Peygamberimiz haber vermektedir (Mutaffifin, 83/14; İbn Mâce, "Zühd", 29).

İnsan olarak, ihmalkârlığımız sonucunda maddi anlamda hastalanmamız kaçınılmaz olduğu gibi; unutma, yanılma veya aldanma gibi sebeplerle Allah ile irtibatımızı zayıflatacak çeşitli günahlara bulaşmamız ve manen hastalanmamız da kaçınılmazdır. Nasıl ki, hastalandığımızda vücudumuzun tedavisiyle ilgilenip bir an önce sağlığımıza kavuşmanın gayreti içinde oluyorsak, aynı şekilde işlediğimiz her günahın açtığı yaralarla inleyen kalbimizi tövbe ve pişmanlık gözyaşlarıyla tedavi etmeli, Rabbimizin engin rahmet ve mağfiretine sığınmalıyız. Zira O, kendisine içtenlikle yönelen kulunu geri çevirmeyecek kadar şanı yüce olandır.

ALLAH, HER YERDE BİZİMLE BERABERDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

هُوَ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَآءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

"...Yere gireni, ondan çıkanı, gökten ineni, oraya yükseleni bilir. Nerede olsanız, O sizinle beraberdir. Allah, bütün yaptıklarını hakkıyla görendir." (Hadîd, 57/4)

Allah, her zaman ve her yerde kulu ile beraberdir. Onun yanında ve yakınındadır. Çünkü bütün zaman ve mekânlar, yer ve gök O'nundur. O'nun bulunmadığı hiçbir yer yoktur. O, kuluna insanın şah damarından daha yakındır. Kur'an'da da, "Biz ona şahdamarından daha yakınız." (Kâf, 50/16) diye buyurulmaktadır.

Yüce Allah her yerde bizimle beraberdir. Nereye gidersek gidelim, O bizi görür, işitir, duamızı duyar ve bize cevap verir. Adını andığımızda bizi bilir. Biz de O'nu biliriz. Her an Allah ile beraber olmanın mutluluğunu yaşarız. O'nun adıyla girdiğimiz yerde bir korkumuz olmaz. O'nun izniyle girdikten, adını andıktan ve koyduğu kurallara uyduktan sonra her yerde, kendimizi güven içinde ve evimizdeymiş gibi hissederiz. Bu durum, bizi O'na biraz daha yaklaştırmış ve sevdirmiş olur. Bunun belirtisini de, kendi içimizde bir huzur ve mutluluk şeklinde duyarız.

Kâinattaki bütün varlıklar, Allah'ın varlığını, birliğini, büyüklüğünü anlatan bir kitap gibidir. İnsan, bu kitabı dikkatlice okursa Allah'ı her yerde bulur. O'nun kudretini, azamet ve yüceliğini anlar. O, her yerde isim ve sıfatlarıyla güç ve kuvvetiyle

* Ömer ÖNEN

hâzır ve nâzırdır. İmanın en mükemmeli, nerede olursak olalım, Allah'ın bizimle beraber olduğunu bilmemizdir. Hiçbir şey O'nun bilgisinin dışında değildir.

Nereye gidersek gidelim belki insanlardan gizlenebiliriz. Ama Allah'tan gizlenecek, O'na gizli kalacak hiçbir yer yoktur. O, her şeyi görür, duyar ve bilir. Çünkü O her an bizimledir. İnsan, nerede ne söylerse söylesin Allah konuşulanı duyar. Kur'an'da, *"Üç kişi gizlice konuşmaz ki dördüncüleri O, olmasın. Beş kişi gizlice konuşmaz ki altıncıları O, olmasın. Bundan daha az, yahut daha çok da olsalar, nerede olurlarsa olsunlar O, mutlaka onlarla beraberdir."* (Mücadele, 58/7) diye buyurulmaktadır.

Allah her şeye şahittir. Bu şahitlik, kullarının davranışlarını görmesi, bilmesi ve sözlerini duyması demektir. Allah her yaptığımızdan ve hatta yapacaklarımızdan da haberdardır. İşte bu yakınlığı her an hissedebilmek ne kadar güzel bir duygu ve düşüncedir. Böylesi güzel düşünceye sahip mümin, büyük bir bahtiyarlığa kavuşmuş demektir. Yüce Allah'ın kendisini gördüğünü, bildiğini ve her an yanında olduğunu bilen bir mümin, Allah'ın hoşuna gitmeyeceği hiçbir işi yapamaz. Böyle insanlardan oluşan toplumda huzur ve mutluluk olur. Allah'ın kendisiyle beraber olduğu, bütün hâl ve hareketlerinde onu gözetlediğine dair taşıdığı inanç, kulu kötülük işlemekten alıkor. Çünkü bu şuur onun vicdanının derinliklerinde kök salmıştır. O bilir ki, zatını görmese de, sesini duymasa da her zaman Allah ile beraberdir.

Kulun, bütün hâllerini Allah'ın bildiği şuuruna sahip olması, hareketlerinden haberdar olduğunu bilmesi, her zaman kendini kontrol altında bulundurması demektir. Allah'ın bizim ile beraber olması, bir insan ile beraber olması gibi değildir. O zaman Allah, yaratılanlara benzetilmiş olur. İnsanın en temel meselesi Rabbini bilmek, O'nu bulmaktır. Allah insanı bunun için yaratmıştır. Var oluş sırrı budur. Allah'ı bulmak, O'nu şah damarından daha yakın hissetmek insanı huzura kavuşturacaktır. Allah ile birliktelik şuuru ve O'nun bize yakın olduğu bilinci; hiçbir davranışımızın O'na gizli olmadığını gösterir. Allah'ın bizimle beraber olması demek; nerede olursanız olun O sizinle beraberdir, size şah damarınızdan daha yakındır, dua ettiğinizde duanıza cevap verir, sizin tutan eliniz, yürüyen ayağınız, gören gözünüz olur, demektir. Allah'ın, kulları ile olan birlikteliği, yardım, başarı ve hidayet birlikteliğidir.

Allah, her an kullarını korur ve onları himaye eder. Allah'ın ilmi, bilgisi her şeyi kaplamıştır. O, nereye gidersek gidelim, bizimle beraberdir. Bu sebeple, yaptığımızdan anında haberdar olur. O, sadece mutlu olmamızı ister. İsterseniz kalbinizi bir yoklayın. Onun adını andıkça neler hissettiğimizi açıkça göreceğiz.

ALLAH, HER ZAMAN DOĞRU OLMAMIZI İSTER*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun." (Tevbe, 9/119)

Doğruluk, insanın söz, fiil ve niyetleriyle dürüst ve iyilikten yana olması anlamında kullanılan bir ahlakî kavramdır. Yüce Mevlamız, kulluğumuzun bilincinde olmamızı ve doğruluktan ayrılmamamızı istemektedir. Buna göre Rabbimizin emirlerine uyup sadıklarla, doğrularla beraber olmak dinimizin gereğidir. Doğru konuşup, doğru yaşamak ve doğru yaşayanlarla beraber olmak Müslümanların özelliklerindendir.

Doğruluk hayatımızın bütün yönlerini kuşatmalı ve her anında bulunmalıdır. Öyle ki;

1. Niyetlerimizde doğru olmalıyız. Her şeyin başı niyet olduğu için, niyetimizin doğru ve sadece Allah rızasına göre şekillenmesine dikkat etmeliyiz. İbadetlerimizde, sadakalarımızda, insanlarla ilişkilerimizde niyetimizin sadece Allah rızasını taşıması gerekir.

2. Konuşmalarımıza dikkat etmeli, bütün sözlerimizin doğru olmasına özen göstermeliyiz. İnsanları memnun etmek, hak etmediğimiz bir kazancı elde etmek vb. nedenlerle hiçbir surette yalan konuşmamalıyız.

3. Davranışlarımızda doğru olmalıyız. İyi olduğuna inandığımız şeyleri yapmak ve kötü olduğuna inandığımız şeylerden uzak durmak da davranışlarımızın doğruluğudur.

---

* Dr. Abdurrahman CANDAN

4. Verdiğimiz kararlara bağlı kalmada doğru olmalıyız. Allah'ın rızasını kazanmak için bir karar verdiğimizde onu uygulamak, bu kararımıza bağlı kalmak, ondan vazgeçmemek, farklı bir tavır sergilememek de doğruluktur. Mesela, namaz kılmayan bir kimsenin, namaza başlama kararı aldıktan sonra, namazları terk etmemesi ve bu kararında sebat etmesi bu anlamda bir kararlılık ve doğruluktur.

Buna göre doğruluk, niyetlerimizi, konuşmalarımızı, davranışlarımızı ve verdiğimiz kararlara bağlılığımızı kapsamaktadır. Bu şekilde gerçekleşen bir doğruluk, erdem ve güzellik Allah'a kul olmanın da gereğidir. Ayrıca, dünya hayatında bize fayda sağlayacak en güzel şey doğruluktur. Çünkü doğruluk, bütün şartlarda güzel meyveler verir, bize ve insanlığa fayda sağlayacak sonuçlar doğurur.

Doğruluğumuzu sorgulamalı ve bu yönde kendimizi geliştirmeliyiz. Peygamber Efendimiz, *"Sana şüphe veren şeyi terk et, emin olduğun şeye ulaşıncaya kadar git. Zira doğruluk kalbin mutmain olmasıdır, yalan ise insanın kalbinde kuşku uyanmasıdır."* (Tirmizî, "Kıyâme", 61; Nesaî, "Eşribe", 50) buyurmuştur. Bu hadis-i şerif, günahı alışkanlık hâline getirmemiş Müslümanın kalbinin, dinin hoş görmediği şeylerin yapılması hâlinde rahatsız olacağını beyan etmektedir. Böyle bir kalp Müslüman için yol gösterici olabilir. Çünkü Müslüman yalan konuştuğunda ve doğru olmayan bir davranış sergilediğinde kalbinde bir tereddüt, bir rahatsızlık hissi oluşur. Doğru olduğunda ise içinde bir güven ve hoşnutluk ortaya çıkar.

Kur'an-ı Kerim'de doğruluğun iman ile birlikte zikredildiğini ve birçok ayette doğruluğa vurgu yapıldığını görüyoruz. Ayet-i kerimede bu anlamda *"Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tövbe edenler de dosdoğru olsunlar. Hak ve adalet ölçülerini aşmayın. Şüphesiz O yaptıklarınızı hakkıyla görür."* (Hûd, 11/112) buyurulmuştur.

Doğruluk hayatımızda bir ilke olmalı, bütün davranışlarımıza şekil veren en belirgin özellik olmalıdır. Milli şairimiz M. Akif Ersoy şu beyitlerinde doğru sözlü olmamız gerektiğini ne güzel vurgulamıştır:

"Şudur benim hayatta en beğendiğim meslek;

Sözün odun gibi olsun/hakikat olsun tek..."

Doğru olanlar, Allah'ın koruması altındadırlar.

Allahu Teala, son ilahi kitabını insanların huzurunu sağlamak ve doğru yolda gitmelerini temin için göndermiştir. Aksi durum, şeytana ve onun isteklerine uyma olarak kabul edilir.

Ne mutlu, doğruluktan ayrılmayanlara… Allah doğrularla beraberdir.

ALLAH, İBADETLERDE SAMİMİYET İSTER*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ إِنَّآ أَنْزَلْنَآ إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ

"Kitab'ın indirilmesi mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi Allah tarafındandır. (Ey Muhammed!) Şüphesiz biz o Kitab'ı sana hak olarak indirdik. Öyle ise sen de dini Allah'a has kılarak O'na kulluk et." (Zümer, 39/1-2)

Allah, hiçbir şeye muhtaç olmadan dilediği her şeyi, en doğru ve en iyi bir şekilde yapabilecek güç, bilgi ve hikmet sahibidir; geçmişteki kutsal kitapları indirdiği gibi Kur'an'ı da O indirmiştir. Yüce Allah dışında hiç kimse böyle bir kitabı indirmeye muktedir değildir. Kur'an'ın insanların durumuna göre, onların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde peyderpey indirilmiş olması, Rabbimizin bizlere değer verdiğinin bir göstergesidir. Elimizde olan bu yüce kitabı indiren, Allah'tır ve O, Azizdir, Hakîmdir.

Kur'an-ı Kerim, nazil olduğu dönemde onun Allah katından gönderilen hak kitap olduğundan şüphe edenlere benzerini getirmeleri için birçok ayetle meydan okumuştur. Çeşitli üsluplarla inen bu âyetlerde, Kur'an'ın hepsi henüz inmediği halde insanlardan bazen Kur'an'ın bir benzerini, bazen on surenin benzerini, bazen de bir surenin benzerini getirmeleri istenir. Bu meydan okumanın, Arapçayı en güzel şekilde okuyanlara yöneltilmesi dikkat çekicidir. Ancak onlar Kur'an gibisini meydana getirmekten aciz kalmışlardır. Kur'an, bu şekilde mucizeliğini kabul ettirmiş, böyle bir kitabın beşer mahsulü ve Hz. Muhammed'in kendi sözleri olamayacağını kanıtlamıştır. Evet, okumuş olduğumuz bu kitap, hak olarak indirilmiştir. Kitabın kendisi de hak, indirilişi de haktır. Onda bulunan her şey gerçektir ve doğrudur. Zira o, Allah'ın indirdiği, kendisinde şek ve şüphe duyulamayacak bir kitaptır.

* Dr. Sabri TÜRKMEN

Ayrıca Kur'an-ı Kerim bizler için büyük bir nimettir. Bu nimete karşılık ne kadar şükretsek yine azdır. Şükrümüzün bir gereği olarak Rabbimize ibadet etmeli ve ibadetlerimizde samimi olmalıyız. Zira ihlas/samimiyet olmadan, Rabbimizin rızasına ulaşmak mümkün değildir. İhlâs, Allah'ı bir kabul etmek, kalbi tüm samimiyetiyle O'na yöneltmek, dini, O'na has kılmak, gerek ibadetleri, gerekse diğer dinî ve ahlakî tüm davranışları riyâ ve gösterişten, çıkar kaygılarından uzak tutarak yalnızca Allah rızası için yapmak demektir. İçerisinde şüphe barındıran bir iman, insana yarar sağlamadığı gibi zarar verir. Yüce Allah'a inanıp O'nu birleyen bir kalp, O'na son derece saygılı olur, O'nun emirlerini yerine getirmekten zevk alır. Böyle bir kalbe sahip olan Müslüman, tüm davranışlarında Rabbini razı etmeyi hedefler. Rabbimizin rızasına nail olmak istiyorsak, amellerimizi, hayatın her döneminde, Rabbimizin buyruklarına göre yönlendirmek, ona göre kendimize çeki düzen vermek durumundayız. Allah katında makbul bir imana sahip olmanın yolu, bu istikamette davranabilmektir. Nitekim bir hadislerinde Peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır:

"Kim Allah için sever, Allah için buğz eder, Allah için verir, Allah için men ederse imanı olgunluğa ermiştir." (Ebû Dâvûd; Sünen, 1)

Hülasa, bizi yaratıp dünyaya gönderen Rabbimiz, biz kullarının ihtiyaçlarını karşılayıp doğru yolu gösteren, doğruluğunda şüphe edilmeyen Kur'an'ı göndermiş ve gönderdiği kitaba tabi olup, onu kendimize rehber edinmemizi istemiştir. O halde gönül huzuru ile Rabbimize yönelerek O'na ibadet etmeli ve ondan yardım dilemeliyiz.

ALLAH, İÇİMİZDEN GEÇENİ BİLİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَاِنْ تُبْدُوا مَا فِىٓ اَنْفُسِكُمْ اَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللّٰهُ ۖ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَآءُ ۗ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ

"Göklerdeki her şey, yerdeki her şey Allah'ındır. İçinizdekini açığa vursanız da, gizleseniz de Allah sizi, onunla sorguya çeker de dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter." (Bakara, 2/284)

Yüce Allah bilgisi ve ilmi sınırsız olandır. Bizler onun kulları olarak ancak bazı şeyleri bilebiliriz. Doğal olarak bizim bilgilerimiz sınırlıdır. Ancak yüce Rabbimizin bilgisi her şeyi kuşatmıştır. O görünen görünmeyen her şeyi bilir. Hatta bizim zihnimizden geçirdiklerimizi, içimizden geçenleri de bilir. O bize bizden de yakın olandır. Göklerde ve yerde bulunan her şey yüce Rabbimize aittir. Varlık O'nundur, O'nun mülküdür. Bütün kâinatta Allah'ın ilminden, bilgisinden gizli hiçbir şey düşünülemez. Yüce Yaratan hepsini bilir. Bizler de bu varlığa dâhil olduğumuz için bizlerin de içimizde ve dışımızda olanı ve yaptıklarımızı bilir.

Bizler içimizde bulunanı açıklasak da, gizli tutsak da, hepsini bilmektedir. Allah'ın bilgisinden hiçbir şey, hatta içimizden, kalbimizden geçen şeyler dahi gizli kalmadığına göre duygu ve düşüncelerimizi daima kontrol etmeli, kötü, çirkin ve günah olan şeyleri içimizden geçirmemeye çalışmalıyız. Bizler Allah'ın kulları olarak düşüncelerimizi, içimizi, dışımızı Rabbimizin hoşnut olacağı şekilde saf ve temiz tutmanın gayretinde olmalıyız.

Biz insanlar yaptığımız davranışlardaki niyet ve kararlılığa göre iradeli olarak yaptığımız işlerimizden hesaba çekiliriz. Rabbimiz istemeden aklımıza gelen ve gerçekleştirmediğimiz düşüncelerden dolayı bizi hesaba çekmiyor. Bu elbette Rabbimizin yüceliğindendir. Eğer iyi bir şeye hayırlı bir davranışa niyet eder içimizden bunu

* Dr. Bahattin AKBAŞ

yapmayı geçirirsek Rabbimiz bunu yapamasak dahi bize sevap veriyor. Bu konuda Allah Resulü şöyle buyurmuştur:

"Allah, ümmetimin içinden geçirdiklerini -söylemedikçe ve yapmadıkça- bağışlamıştır." (Müslim, "Îmân", 201-202)

"Kulum iyi bir şeyi yapmaya niyetlendiği zaman ona bir sevap yazarım, onu yaptığı zaman ise ondan 700'e kadar katlayarak sevap yazarım. Kötü bir şey yapmaya niyetlenip de onu yapmadığı zaman günah yazmam, yaptığı takdirde ise bir günah yazarım."(Müslim,"Îmân",204-207)

Sahâbe Resûlullah'a gelerek zihinlerinden, inançla ilgili olup açıklamaları mümkün olmayan bazı kötü düşüncelerin gelip geçtiğini söylediklerinde Allah'ın elçisi kendilerine şu cevabı vermiştir: "O imanın ta kendisidir" (Müslim, "Îmân", 209).

Biz kullar olarak her birimiz Allah'ın mağfiret ve affına muhtacız. O'nun ilahi affı ve bağışı olmadan gerçek kurtuluşa ermemiz mümkün değildir.

İnsanların hiçbir hâli Allah'tan gizli kalmaz. Kendi hür irademizle yaptığımız tercih ve seçimlerin hepsi hesap kapsamının içine girer. Allah bunların hesabını sorar ve bizleri sorumlu tutar. Ancak O rahmeti her şeyi kuşatan Rabbimiz, sorumluluk kesinleştikten sonra dilediğini bağışlar, mağfiret eder. İşte Rabbimiz bu ayette bağışlamayı azabın önüne almıştır. O'nun elbette bağışlaması umulur. Ancak bunlar O'nun istemesine ait işlemler ve hükümler olduğundan mağfiretin kime, adaletin kime nasip olacağını yine Allah'tan başka kimse bilmez. Bu gerçek karşısında insanlar haklarına düşen şeyin azap olmaması için, açık veya gizli her türlü fenalıktan sakınıp kâmil imanla hayır ve hasenata sarılmalı, iyilikleri ve faziletleri alışkanlık hâline getirip güzel huylarla donanmalıdır. Kendilerinde çirkin şeyler huy, meleke ve ahlak olarak değil, hâl olarak dahi bulunmamalı, insanlar kendi içlerindeki her fenalığı söküp atmaya çalışmalıdır. Haset, kıskançlık, çekemezlik gibi kötü duygu ve düşüncelerden kendilerini arındırmalı, kardeşlik, cömertlik, ihsan, hayır ve iyilik hususunda yardımlaşma gibi güzelliklerin peşinde olmalıdır.

Burada önemli olan nokta; düşünce planında olan ama eyleme dönüştürmeyip vazgeçtiğimiz kötülüklerden sorumlu olmadığımız gibi, bu düşüncemizden vazgeçtiğimizde sevap kazanacağımız olgusudur. Düşündüğümüz ve yaptığımız her şeyin Rabbimiz tarafından bilindiğinin idrakinde olan biz Müslümanlar nerede olursak olalım kötülük yapmamıza imkân var mıdır? Çünkü bizler ne yaparsak yapalım Rabbimiz tarafından bilinmektedir:

"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız. Üstelik biri insanın sağ tarafında, biri sol tarafında oturmuş iki alıcı melek de (onun yaptıklarını) alıp kaydetmektedir." (Kâf, 50/16-17) buyuran Rabbimiz, bizim her yaptığımızı hakkıyla bilmekte ve meleklerine kaydettir-

mektedir. Böyle sıkı bir kontrol altında olduğumuzu düşünerek her hâlimizle doğru ve dürüst davranmalıyız.

"İnsan hiçbir söz söylemez ki onun yanında (yaptıklarını) gözetleyen (ve kaydeden) hazır bir melek bulunmasın." (Kaf, 50/18) ayetine kulak verip, her konuştuğumuz ve yaptığımızın kayda geçtiğini düşünerek bütün hayatımız boyunca Rabbimizin emirlerine uygun hareket etmeliyiz. Şöyle bir düşünelim; ticaret yaparken yanımızda olmayan birine bir şey vermemiz gerektiğinde, kimsenin bulunmadığı bir ortamda onun hakkını tam olarak veriyor muyuz? Kimsenin bilemeyeceği, göremeyeceği bir yerde bir haramı işlemeyi veya birine bir kötülük yapmayı planladığımız zaman insanlar görmüyor ama ilmi her şeyi kuşatan Rabbim beni görüyor diye ürpererek hemen bu kötülükten vazgeçebiliyor muyuz? Yoksa nasıl olsa kimse görmüyor, öyleyse rahatlıkla bu haramı işleyebilirim mi diyoruz. Eğer kimse görmese de Rabbim beni görüyor ve yaptıklarımı biliyor diye o kötülükten uzaklaşabiliyorsak işte mesele hallolmuş demektir. Yüce Rabbimizin her şeyi bildiğine ve ahirette bu yaptığımız kötülüklerden hesaba çekileceğimize inandığımıza göre nasıl yanlışlık yapabiliriz?

Eğer tek başımıza kaldığımızda nasıl olsa kimse görmüyor diye haramları ve kötülükleri işleyebiliyorsak hemen bu yanlışlıktan vazgeçmeli ve yüce Rabbimizin şu uyarısına kulak vermeliyiz:

"(Ey Muhammed!) Sen hangi işte bulunursan bulun, ona dair Kur'an'dan ne okursan oku ve (ey insanlar, sizler de) hangi şeyi yaparsanız yapın, siz ona daldığınızda biz sizi mutlaka görürüz. Ne yerde, ne de gökte, zerre ağırlığınca, (hatta) bu zerreden daha küçük veya daha büyük olsun, hiçbir şey Rabbinden uzak (ve gizli) olmaz; hepsi muhakkak apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da yazılı)dır." (Yunus, 10/61)

ALLAH, İMAN EDENLERİN DOSTUDUR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِينَ اٰمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوٓا اَوْلِيَآؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ اِلَى الظُّلُمَاتِ اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"Allah, iman edenlerin dostudur. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Kâfirlerin velileri ise tâğuttur. (O da) onları aydınlıktan karanlıklara (sürükleyip) çıkarır. Onlar cehennemliklerdir. Orada ebedî kalırlar." (Bakara, 2/257)

Yüce Allah'ın insana en büyük nimet olarak bahşettiği akıl ve iradeyi düzgün kullanarak sahte tanrılar yerine Allah'a imanı tercih edenler O'nun manevî yakınları ve dostları olurlar. Tüm evrenin tek hâkimi olan Allah'a teslim olan, O'nu kendisine tek vekil ve tek dost edinen, O'na gönülden sevgi, itaat ve saygı dolu bir korku ile boyun eğen her insan, Allah'ın velayeti altında demektir. Allah, ne güzel veli ve ne de güzel dosttur.

Veli, velâyeti altındaki insanı korur, menfaatini gözetir ve onun yardımcısı olur. Yüce Allah bizler için hakiki dost olduğu gibi en güzel yardımcıdır. Bizim hâlimizi en iyi bilen O'dur. Ancak O'na ibadet eder, isteklerimizi O'ndan ister, O'na sığınırız. O'da bizim dualarımıza icabet eder. O'nun yüceliği ve kudreti her şeyi kuşatmıştır. Rabbimiz bize bizden daha yakındır. İçimizi, dışımızı bilir. Bu bakımdan biz müminler, gerçek dostun ancak yüce Allah olduğunu bilerek her hâlimizi gönül diliyle ancak O'na açarız. Bu gönülden yakarışımıza O icabet eder. Böylece mümin kullarını, karanlıklardan aydınlığa çıkaran, işlerinde başarı, gönüllerine huzur bahşeden O'dur. Bizi devamlı koruyup gözeten, iki cihanda saadete erebilmemiz için bütün imkânları önümüze seren de O'dur.

Müminlerin gerçek dostu Allah'tır. Rabbimiz müminleri sever, amellerinin karşılığını tam olarak verir. O, müminleri, kötülüklerden korur ve yardım eder. Rabbimizin

* Dr. Bahattin AKBAŞ

sevgisi ve dostluğu, iman edip salih ameller işlemek, Allah ve Peygamberin emir ve yasaklarına uymak, Allah ve yarattığı varlıkların haklarına saygı duymak suretiyle kazanılır. Bir mümin Allah'ın Kitabına ve Hz. Peygamberin sünnetine ne kadar uyar, günah ve haramlardan ne kadar sakınırsa o nispette Allah'ın dostluğuna erişir.

Allah'ın müminlerin dostu olması bizler için büyük bir şeref, güven kaynağı ve heyecan vesilesidir. Velisi Allah olan bir müminin elbette yolu aydınlık olur, yüce Allah, onu karanlıklardan çıkarır; nura ve aydınlığa kavuşturur. Bu itibarla Allah'ın onların velisi olması sebebiyle müminlerin kalbi huzurlu ve mutmain, zihni berrak ve aklı karışıklıktan uzak olur. Sahte tanrıları velî edinenlerin durumu ise müminlerinkinin aksine; nur yerine zulmet, aydınlık yerine karanlık, huzur yerine huzursuzluk ve akıl karışıklığından ibaret olur.

Ancak Allah Teâlâ'nın dostluğunu kazanmak için O'na iman etmiş olmakla birlikte, Hz. Peygamberimizle buyurduklarına tabi olmak, bunları yerine getirmek için çalışıp çabalamak, gözümüzü ve gönlümüzü perdeleyen örtülerden sıyrılmak gerekir. Bu örtüler, hakikati görmemize engel olan vefâsızlar gürûhudur. Bunlar ise hiçbir hak hukuk gözetmeden bireysel çıkarlarımızı her şeyin üstünde tutarak dünya malına düşkünlüktür, şandır, şöhrettir, şehvettir. Bizi tehlikeye düşüren bütün nefsanî istek ve arzulardır, tamahtır. Bu gibi tutkulara esir olmaktan kurtulalım ve yalancı perdelerden sıyrılalım; Hakikî Dost'a doğru yol alalım. Yüce Rabbimize gereği gibi iman edip kulluk görevlerimizi yerine getirerek O'na dost olabilmenin mutluluğunu yaşayalım.

ALLAH, KALPLERDE GİZLENENİ HAKKIYLA BİLENDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَآ اِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُۜ اَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْۙ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَۚ اِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

"İyi bilin ki onlar, O'ndan gizlenmek için, kalplerindeki düşmanlığı gizliyorlar. Yine iyi bilin ki, elbiselerine büründükleri zaman bile, Allah onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir. Çünkü O, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir." (Hûd, 11/5)

Mealini verdiğimiz ayet-i kerimede müşriklerin Peygamber Efendimizden gizlenmeleri; O'nun Rabbinden getirdiklerine inanmadıkları ve kalplerindeki düşmanlığı gizledikleri anlamlarını ihtiva etmektedir. Ancak ne kadar gizlerlerse gizlesinler, istedikleri elbiselerine bürünsünler bunun Rabbimiz tarafından bilineceği ayetin devamında çok vurgulu bir şekilde ortaya konularak şöyle buyurulmaktadır:

"O, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir." Zira yüce Rabbimizin güzel isimlerinden biri de devamlı, eksiksiz ve her şeyin özünü bilen anlamına gelen "Alîm"dir. Bu güzel ismi gereğince *"O, gaybı da, görünen âlemi de bilendir, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."* (Teğabûn, 64/18) Hüküm ve hikmet sahibi olan Rabbimizden her nerede olursa olsun hiçbir şey gizli değildir.

"Göklerdeki ve yerdeki her şeyi bilir. Gizlediklerinizi de açığa vurduklarınızı da bilir. Allah, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir." (Teğabûn, 64/4)

Şu halde açıktan veya gizlice yaptıklarımız hatta kalbimizden geçirdiklerimiz dahi Rabbimiz tarafından bilinmektedir. Öyleyse bizim hem düşüncelerimizin hem de davranışımızın doğru, güzel ve hayır istikametinde olması gerekir. Çünkü bunları hiç kimse görmüyor ve bilmiyor olsa da Rabbimiz bilmekte ve görmektedir. Elbette düşünce safhasında olup henüz fiiliyata geçmemiş düşüncelerimizden sorumlu olmayız. Ancak davranışlarımızın ortaya çıkmasının öncesinde düşüncelerimizin

* Medet COŞKUN

etkisinin olduğunu da inkâr edemeyiz. Kısaca iyi düşünen insan iyi işler yapar. Eğer iyilik yapmaya niyet eder de yapmazsak bu niyetimizden dolayı Allah katında tam bir iyilik sevabı kazanacağımız, eğer iyiliğe niyetlenir de yaparsak on katından yedi yüz katına kadar hatta daha fazla sevap kazanacağımız unutulmamalıdır (Buharî, "Rikak", 31; Müslim, "İman", 59).

Burada önemli olan nokta; düşünce planında olan ama eyleme dönüştürmeyip vazgeçtiğimiz kötülüklerden sorumlu olmadığımız gibi, bu düşüncemizden vazgeçtiğimizde sevap kazanacağımız olgusudur. Düşündüğümüz ve yaptığımız her şeyin Rabbimiz tarafından bilindiğinin idrakinde olan biz Müslümanlar nerede olursak olalım kötülük yapmamıza imkân var mıdır? Çünkü bizler ne yaparsak yapalım Rabbimiz tarafından bilinmektedir:

"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız. Üstelik biri insanın sağ tarafında, biri sol tarafında oturmuş iki alıcı melek de (onun yaptıklarını) alıp kaydetmektedir." (Kâf, 50/16-17) buyuran Rabbimiz, bizim her yaptığımızı hakkıyla bilmekte ve meleklerine kaydettirmektedir. Böyle sıkı bir kontrol altında olduğumuzu düşünerek her hâlimizle doğru ve dürüst davranmalıyız.

"İnsan hiçbir söz söylemez ki onun yanında (yaptıklarını) gözetleyen (ve kaydeden) hazır bir melek bulunmasın." (Kaf, 50/18) ayetine kulak verip, her konuştuğumuz ve yaptığımızın kayda geçtiğini düşünerek bütün hayatımız boyunca Rabbimizin emirlerine uygun hareket etmeliyiz. Şöyle bir düşünelim; ticaret yaparken yanımızda olmayan birine bir şey vermemiz gerektiğinde, kimsenin bulunmadığı bir ortamda onun hakkını tam olarak veriyor muyuz? Kimsenin bilemeyeceği, göremeyeceği bir yerde bir haramı işlemeyi veya birine bir kötülük yapmayı planladığımız zaman insanlar görmüyor ama ilmi her şeyi kuşatan Rabbim beni görüyor diye ürpererek hemen bu kötülükten vazgeçebiliyor muyuz? Yoksa nasıl olsa kimse görmüyor, öyleyse rahatlıkla bu haramı işleyebilirim mi diyoruz. Eğer kimse görmese de Rabbim beni görüyor ve yaptıklarımı biliyor diye o kötülükten uzaklaşabiliyorsak işte mesele hallolmuş demektir. Yüce Rabbimizin her şeyi bildiğine ve ahirette bu yaptığımız kötülüklerden hesaba çekileceğimize inandığımıza göre nasıl yanlışlık yapabiliriz?

Eğer tek başımıza kaldığımızda nasıl olsa kimse görmüyor diye haramları ve kötülükleri işleyebiliyorsak hemen bu yanlışlıktan vazgeçmeli ve yüce Rabbimizin şu uyarısına kulak vermeliyiz:

"(Ey Muhammed!) Sen hangi işte bulunursan bulun, ona dair Kur'an'dan ne okursan oku ve (ey insanlar, sizler de) hangi şeyi yaparsanız yapın, siz ona daldığınızda biz sizi mutlaka görürüz. Ne yerde, ne de gökte, zerre ağırlığınca, (hatta) bu zerreden daha küçük veya daha büyük olsun, hiçbir şey Rabbinden uzak (ve gizli) olmaz; hepsi muhakkak apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da yazılı)dır." (Yunus, 10/61)

ALLAH KATINDA DİN İSLAM'DIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللهِ الْاِسْلَامُ ۗ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ۗ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاٰيَاتِ اللهِ فَاِنَّ اللهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

"Şüphesiz Allah katında din İslam'dır. Kitap verilmiş olanlar, kendilerine ilim geldikten sonra sırf, aralarındaki ihtiras ve aşırılık yüzünden ayrılığa düştüler. Kim Allah'ın ayetlerini inkâr ederse, bilsin ki Allah hesabı çok çabuk görendir." (Âl-i İmran, 3/19)

Din akıl sahipleri insanları kendi tercihleriyle bizzat hayır olan şeylere götüren ilâhî bir kanundur. Dini vahiy yoluyla bildiren Allah'tır; peygamberlerin görevleri tebliğ etmektir. Bütün gerçek dinler Allah'tan gelmiş ve safiyetlerini korudukları sürece yürürlükte kalmıştır. İlk insan olan Hz. Âdem (a.s) aynı zamanda ilk peygamberdir. İnsanlığın ilk dini de Hak dindir. Peygamberlerin getirdikleri dinler temel nitelikleri itibariyle aynıdır. Sadece yaşanılan bölge ve döneme göre değişen bazı kurallar dışında temel inanç esaslarında ve genel prensiplerde değişme yoktur. Ancak İslam adı son peygamber sevgili Peygamberimizin tebliğ ettiği dine ad olarak verilmiştir: *"Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı seçtim."* (Mâide, 5/3)

Yüce Allah tarafından indirilen kutsal kitaplar aslında aynı esasları ihtiva etmektedir. Sonraları insanlar bu esasları kendi çıkarları istikametinde yorumlamış ya da çıkarlarına uymayan bazı bölümleri ilahî kitaplardan çıkarmışlardır. Hatta insanlar, haddi aşmak, haksız kazanç elde etmek, birtakım imtiyaz ve haklar elde etmek için de yeni dinler icat edebilmişlerdir.

Sevgili Peygamberimiz peygamberlerin, onun getirdiği din de dinlerin sonuncusudur. Bu sebeple İslam en mükemmel dindir. Yahudilik dünya hayatına, Hıris-

* Dr. Bahattin AKBAŞ

tiyanlık da dünyadan uzaklaşıp manevî hayata daha çok ağırlık verirken İslam her ikisi arasındaki dengeyi kurmuş ve korumuştur.

İslam'ı diğer dinlerden farklı kılan en önemli özellik, O'nun belirli bir topluma değil, bütün insanlığa gönderilmiş olması ve en son ilahi mesaj oluşudur. Kur'an-ı Kerim, diğer kitapların da ihtiva ettiği temel esasları yeniden ortaya koymuş; daha önceki kitaplarda yer alan gerçekleri tasdik etmiş, tahrif edilen hususları da düzeltmiştir. İslam'da, hak dinin temel prensipleri kesin bir şekilde ortaya konmuş, zamana ve mekâna göre değişebilecek hükümler din bilginlerinin içtihatlarına bırakılmıştır. Onun kıyamete kadar hak din olarak geçerliliğini sağlayan da bu niteliğidir.

İslam, madde-mana, dünya-ahiret dengeleri açısından en ölçülü ve kolayca yaşanabilen bir dindir. Çeşitli emir ve hükümlerde kolaylığı öngörmesi açısından da en kolay olan bir dindir. Allah katında din İslam olduğuna göre, İslam'dan başka bir din aranamaz. Bu gerçek yüce Allah tarafından şöyle beyan edilmiştir:

"Allah katında din, şüphesiz İslam'dır." (Âl-i İmrân, 3/19)

"Kim İslam'dan başka bir din ararsa, (bilsin ki o din) ondan kabul edilmeyecek ve o ahirette hüsrana uğrayanlardan olacaktır." (Âl-i İmrân, 3/85)

Allah tarafından indiği şekliyle varlığını muhafaza eden tek din, dinimiz İslam'dır. Bunda şüphe yoktur. Bununla birlikte, imtihan dünyasında, insanların farklı din ve anlayışlara mensup olmaları da mümkündür. Bu onların kendi tercihleridir. Kimseyi din tercihi konusunda zorlayamayız. Ancak, herkes tercih ve uygulamalarından dolayı hesaba çekilecektir.

Farklı dine mensup insanların din ve inanç hürriyetlerini özgürce yaşayabilmeleri önemlidir. İnsanların farklı dinden de olsa kavga ve şiddetten uzak, karşılıklı hak ve hukuka riayet edecek bir ortamda yaşama imkânlarını sürdürmesi önem taşır. Dinde zorlama yoktur. İnsanlar din hürriyetine sahiptir. Dinler, şiddet, kavga ve gerilim nedeni olmamalıdır. Allah katında hak din olan İslam'ın özü barıştır, huzurdur ve mutluluktur. İslam Dini bizim için gerçek huzur ve barış kaynağıdır.

ALLAH, KİMSEYE ZULMETMEZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"Biz hiçbir kimseye gücünün yettiğinden fazla yük yüklemeyiz. Katımızda hakkı söyleyen bir kitap vardır. Onlar zulme, haksızlığa uğratılmazlar." (Mü'minûn, 23/62)

Yüce Allah bu dünyayı insanları sınamak için yaratmıştır. *"Allah, gökleri ve yeri, hak ve hikmete uygun olarak, herkese kazandığının karşılığı verilsin diye yaratmıştır."* (Câsiye, 45/22) İnsanlar kendi kazandıklarına göre, ahirette farklı şekillerde muamele göreceklerdir (Hac, 22/10) Güzel mükâfatlara muhatap olabilmek için, insanın kendine zulmetmemesi gerekir. Kişinin kendine zulmetmesi demek, Allah'ın çizdiği sınırları aşmak demektir (Talâk, 65/1). Bu sınırları kimileri çok fazla aşarak 'sırat-ı müstakim' diye ifade edilen Allah'ın yapılmasını istediği ibadet ve güzel davranışları terk eder ve kendilerine daha farklı yol ve ideolojiler edinirler. Bu şekilde sınırı aşan insanlar, sadece ahirette değil, dünya hayatında da felaketlerle karşılaşabilirler. Yüce Allah, Kur'an'da bazı kavimlerin maruz kaldığı akıbetlerden bahseder (Ankebût, 29/40).

Kur'an'da Muhammed ümmetinin üç grupta olduğu, bunlardan kendilerine zulmedenlerin bir grup, iyiliklerde öncü olanların bir grup, ikisi arasındaki insanların ise vasat bir grup olduğu vurgulanmaktadır (Fatır, 35/32). Burada kendimize sormamız gereken soru Kur'an'da ifade edilen bu üç gruptan bizim hangisine dâhil olduğumuz sorusudur.

Allah'ın sınırlarını aşmak Türkçe'nin çarpıcı deyişiyle 'haddi aşmak', fıtrat olarak insanın düşebileceği bir durumdur. Peygamber Efendimiz bir hadislerinde 'İnsanlar hiç günah işlemeyecek olsa, Allah'ın, onların yerine günah işleyecek başka insanları getireceğini' söylemektedir (Tirmizî, "*Da'avât*", 3539). Demek ki, hatalar insandan insana değişse de, her insanın mutlaka bir hata payı vardır. Hatta zaman zaman bazı peygamberler bile bu sınıra yaklaştıklarını düşünmüşler, Allah'tan af dilemişlerdir. Zünnûn ve Musa peygamberlerin bu doğrultuda Allah'a yakarışları vardır. Sebe melikesi Belkıs'ın Kur'an'daki yakarışı da buna dâhil edilebilir (Enbiyâ, 21/87; Kasas, 28/16; Neml, 27/44).

Allah sözünden dönmez (Rûm, 30/6). Allah söz verdiği gibi kendisine inanan ve rızası için yararlı işler yapanları cennetine sokacak, inanmayan insanları ise zulüm

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

ve haksızlıklarının sonucu olarak, cehennem azabına çarptıracaktır. Fakat ölmeden önce tövbe etme şansı herkes için vardır.

Kişinin kendine zulmetmesi, çoğu zaman başkalarına da zulmetmesi sonucunu doğurur. Allah, mazlum insanlara, ilkinde olmasa bile, ikinci defa haklarının ihlâli durumunda yardım elini uzatacağını beyan etmektedir (Hac, 22/60). Zulmedenler, bu hâldeyken azap onlara geldiğinde yaptıkları zulüm ve haksızlığı inkâr etmeye çalışacaklardır (Nahl, 16/28). Fakat hesap günü sorguda her şey açığa çıkacağı için onların yaptıkları haksızlığı gizleme ihtimalleri yoktur.

Yüce Allah, insanlara asla zulmedilmeyeceğini Kur'an'da çok çarpıcı tanımlamalarla ifade etmiştir. Bu ayetlerde Allah'ın, insanlara 'zerre kadar' (Nisâ, 4/40), 'hardal tanesi kadar' (Enbiyâ, 21/47), 'kıl kadar bile' (Nisâ, 4/49) zulmetmeyeceği ifade edilmektedir. Hatta hesap sırasında insanların yapıp ettiği her şeyi apaçık bir kitap sayıp dökecek ve insanların itiraz hakkı kalmayacaktır (Kehf, 18/49).

Kur'an'ın ifade ettiğine göre, bazen insanoğlunun zulmü o dereceye varır ki, bu zulümler nedeniyle karada ve denizde bozulmalar meydana gelir (Rûm, 30/41). Bu ayet ekosistemde bozulmaların olduğu, küresel ısınmanın arttığı, zararlı gazların atmosferde tehlike oluşturduğu ve kutuplardaki buzulların eridiği bir zamanda hayatın tam da orta yerine düşmektedir. Bu olaylar karşısında insanlığın kendisine zulmedişinin ne demek olduğunu acı bir tecrübe olarak yaşama fırsatı yakalamaktayız.

Bu doğal felaketlere, dünyamızda 1946'dan bu yana bölgesel ve iç savaşlarda 25 milyonun üzerinde insanın öldürüldüğünü, 45 milyon insanın yaşadığı ortamı terk etmek zorunda kaldığını ve savaş mağduru milyonlarca insanın açlık, yoksulluk ve salgın hastalıklarla karşı karşıya kaldığını da eklersek, insanın kendisine zulmetmesinin ne demek olduğunu daha iyi anlarız.

Elbette bütün bu yanlışların dökümü Kur'an'da ifadesini bulan apaçık kitaba da yansıyacaktır. Yapılanların dünyevî anlamdaki kâr ve zarar hesaplarını aşan, ilâhî ödül ve ceza türünden karşılıkları da olacaktır. Sanılmasın ki, hiçbir günahı yokken ölüme terk edilen kız çocuklarının yaşadıkları acı boşa gidecek, kötülüklerin karşılığı olmayacaktır. Allah adildir. 'Allah âlemlere zulmetmez' (Âl-i İmrân, 3/108). Fakat cezayı hak edenlere de cezalarını verir (Zümer, 39/37).

Allah'ın vaat ettiği nimetler ile vaat ettiği cezalar arasında tercih yapma özgürlüğü ise insanın kendi elindedir. Allah vaadinden dönmeyeceğine göre, hazır fırsat varken bizim, günahlarımızdan dönerek Allah'tan af ve mağfiret dilememiz gerekmektedir.

Konumuzu sevgili Peygamberimizin ağzından bir duayla bitirelim:

"Allah'ım! Fakirlikten, azlıktan, perişanlıktan sana sığınırım. Zulmetmekten ve zulme uğramaktan sana sığınırım." (Ebû Dâvûd, "Vitir", 1544) Âmin!

ALLAH, KOMŞULARLA YARDIMLAŞMAYI EMREDER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهٖ شَيْـًٔا وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَبِذِى الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِى الْقُرْبٰى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ ۙ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ ۗ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ۙ

"Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez." (Nisa, 4/36)

İnsan, yaratılışı ve ihtiyaçları gereği, toplum hâlinde yaşamaya mecburdur. Bir başka ifadeyle insan toplumsal bir varlıktır. Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan tek varlık ise sadece Allah'tır. O nedenle herkes birbirine muhtaç olacak şekilde yaratılmıştır. Şüphesiz bir toplumda herkesin aynı düzeyde olması düşünülemez. İnsanlar pek çok açıdan farklı statüde bulunurlar. Maddî açıdan imkânı olanlara zekât, fitre, sadaka vb. ibadetlerin emredilmesinden, aslında toplumda fakir-zengin arası sevginin temini amaçlanmaktadır. Çünkü imtihan alanı olarak nitelendirilen bu dünya hayatında, hemen her an sıkıntı ve problemlerle karşı karşıya kalınabilmekte, kimse bunun üstesinden tek başına kalkamamaktadır.

İşte bu noktada, farklı imkân ve yetenekleri bir arada barındıranların, birbirleriyle dayanışma ve yardımlaşması ortaya çıkmaktadır. Ailemiz ve akrabalarımızdan sonra problemlerimizin çözümünde yardımına başvuracağımız en yakın kimseler komşularımızdır. O sebeple yukarıda verilen âyette, yakın ve uzak komşuya iyilik yapılması emredilmektedir.

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

Dinimiz İslam, böylece hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olan komşuluğun önemi üzerinde özenle durmuş ve komşuluk ilişkilerine dair hayatî prensipler getirmiştir. Kur'an-ı Kerim, yüce Yaratan'a kullukla beraber başta ana-baba olmak üzere toplumun diğer kesimleriyle birlikte komşularımızla da iyi ilişkiler kurulmasını bir görev olarak vurgulamaktadır. Bu bakımdan komşuya iyilik etmek, sevinç ve üzüntüsünü paylaşmak, ondan gelebilecek bazı sıkıntılara sabredebilmek, onları olgunlukla karşılamak dinimizin bir emridir.

İşin bir boyutu böyleyken, diğer taraftan komşuluk ilişkilerinde daha dikkatli davranmak, birbirimizin hak ve hukukuna saygı göstermek oldukça önem arz etmektedir. Özellikle büyük şehirlerde bu daha da önemli olsa gerektir. Öyle ki apartmanlarda kişilerin birbirini tanımadığı, selamlaşmaların eskiye oranla azaldığı, hüzün ve mutluluk günlerindeki duyguların paylaşılmadığı görülmektedir. Hâlbuki üst kattaki bir komşunun cenazesinden, alt katta oturanın haberi olmuyorsa, bu bizi oturup düşünmeye sevk etmelidir. O nedenle yardımlaşmayı sadece madde ve parayla sınırlamak mümkün değildir. Yardımlaşma bazen de manevî olabilir. Aile görüşmeleri, tebrikleşme ve ziyaretleşmeler bu cümleden görülmelidir. Toplumsal yaşamın gereklerine riayet etme, ortak alanların temiz kullanılması gibi hususlar da komşuluk ilişkilerinde dikkatle üzerinde durulması gereken konular arasındadır.

Sözleri ve örnek yaşantısıyla bizlere hayat veren, insanlık ve kulluk bilincimizi güçlendiren sevgili Peygamberimizin komşulukla ilgili hadisleri büyük mesajlar taşımaktadır.

Netice itibariyle, son zamanlarda bizi biz yapan değerlerden uzaklaşmamızın sonucu birbirimizle olan ilişkilerimiz zayıflamakta, hatta kaybolma noktasına gelmektedir. Adeta insanlar kalabalıklar arasında yalnızlaşmaktadır. Nitekim Avrupa bunun sıkıntısını çekmekte ve yeniden komşuluk ilişkilerini tesis etmek için bazı faaliyetlerde bulunmaktadır. Orada baba, evladından; evlat, ailesinden; komşu komşusundan kaçmaya başlamıştır. Bireycilik ve kişisel menfaatler hâkim olmuştur. Bizim dinimizde, kültürümüzde, örf-âdetimizde böyle bir şey yoktur, olmamalıdır. İş ve dünyevîleşmenin getirdiği sıkıntıları biliyoruz. Ancak yine de ebeveyne, dostlara, komşulara zaman ayırmak gerektiği bilincinde olalım. Birbirimizin derdini dert edinelim. Yardımlaşalım, unutmayalım ki âhiret hayatında bizi yediklerimiz değil, yedirdiklerimiz kurtaracak, terazi kefesine bunlar konacaktır.

ALLAH, KULUNU PİŞMANLIK DUYMASIN DİYE UYARIYOR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاَنِيبُوٓا اِلٰى رَبِّكُمْ وَاَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَاْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ وَاتَّبِعُوٓا اَحْسَنَ مَآ اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَاْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ۙ اَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتٰى عَلٰى مَا فَرَّطْتُ فِى جَنْبِ اللّٰهِ وَاِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ ۙ اَوْ تَقُولَ لَوْ اَنَّ اللّٰهَ هَدٰينِى لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ۙ اَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ اَنَّ لِى كَرَّةً فَاَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ بَلٰى قَدْ جَآءَتْكَ اٰيَاتِى فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ

"Azap size gelmeden önce Rabbinize dönün ve O'na teslim olun. Sonra size yardım edilmez. Farkında olmadan azap size ansızın gelmeden önce, Rabbinizden size indirilenin en güzeline uyun ki, kişi, 'Allah'ın yanında, işlediğim kusurlardan dolayı vay hâlime! Gerçekten ben alay edenlerden idim' demesin. Yahut, 'Allah beni doğru yola iletseydi, elbette O'na karşı gelmekten sakınanlardan olurdum' demesin. Yahut azabı gördüğünde, 'Keşke benim için dünyaya bir dönüş daha olsa da iyilik yapanlardan olsam' demesin. (Allah, şöyle diyecek:) 'Hayır, öyle değil! Âyetlerim sana geldi de sen onları yalanladın, büyüklük tasladın ve inkârcılardan oldun.' "
(Zümer, 39/54-59)

Zaman, rakamlarla ifade edildiğinde sonsuz ve geniş sanılıyor. Ancak; ömür ve fânilik açısından geriye dönüp hissiyatımız ile baktığımızda oldukça kısa görülmektedir. Muhtelif haz ve duygularla insana sevdirilmiş olan dünya hayatının bazı tehlikeleri de vardır. Hayat devam edip dururken insanın sorumluluk duygusunu, yaratılış gayesini, yaratanı ve onun buyruklarını unutup, zevk-ü sefa

* Rüstem BEŞLER

peşine düşerek nefsinin esiri olması; daha kötüsü nefsini putlaştırması insanoğlunun düşebileceği en büyük tehlikedir.

Bu durum; sabah erkenden çoluk çocuğunun rızkını temin için evden çıkan, yollara düşen birinin, kahvehaneye, oyun ve eğlenceye takılıp kalması gibidir. Öyle ki, gün geçer, akşam olur. Bu kişi işsiz ve aşsız olarak evine döner. Kendisi ve çoluk çocuğu açtır, sefildir. Gününü amacı dışında oyunla geçirdiğinden çoluk çocuğunun yüzüne bakacak yüzü yoktur. O saatten sonra tekrar sokağa çıksa ekmek parası kazanma şansı yok. O günü tekrar geri getirmesi mümkün değil. Yapabileceği tek bir şey var. O da pişmanlık, üzüntü, mahcubiyet, dövünmek, aile fertleri karşısında boynu bükük ve ezik olarak kalmak. Kendisini uğurlayan ve yolunu gözleyenlerin karşısında küçük düşmek, sevgi, saygı ve itibarını yitirmek, ne kötü durum değil mi? Bütün bunlar oyun ve eğlenceye dalmanın bir günlük bilançosu. Şimdi koskoca bir ömrü heva ve hevesleri peşinde geçirmiş, yaratanını ve yaratılış gayesini unutmuş, itaat yerine isyanı, iman yerine küfrü öne çıkarmış bir insanın Rabbi karşısındaki hâlini düşünelim. Bir ömür boyu dünya tarlasından ahiret azığı üretmesi gerekirken, bütün fırsatları kaçırarak iyilik yerine kötülük, iman, teslimiyet ve ibadet yerine küfür, isyan ve günah üreten bir insanın hâli nice olur. Ebedî bir hayat nasıl olur da geçici bir hayat karşılığı kaybedilir. Geri dönüşü olmayan son yolculuğun gerçekliği, gözümüzün önünde cereyan eden milyarlarca "ayet" varken yüce Yaratıcının varlığı nasıl unutulur. Elbette bu hâl çok büyük gaflet, ihmal ve pişmanlık demektir.

En güzel huzur ve mutluluk reçetesi, Allah'ın gösterdiği yoldur. Bu reçeteye uymayıp düzensiz, tertipsiz hayat süren, ahireti unutan ve sadece nefsine uyan kişi, doktorunun tüm uyarılarına karşın; içki, sigara, uyuşturucu kullanıp, kumar oynayıp ruhsal ve bedensel sağlığını kaybettikten ve kendini mahvettikten sonra çaresizlik ve acılar içinde feryat eden kimseye benzer. Ya da her türlü nasihate ve uyarılara rağmen hukuk ve kural tanımayan, toplum içinde haddini aşarak çevresine ve kendine zarar veren ve sonunda özgürlükleri elinden alınıp hücreye girdiği zaman çaresizlik içinde "keşke yapmasaydım!" diye diye dizlerini döven kimse gibidir.

Günlük hayatımızda çokça şahit olduğumuz bu tür pişmanlıklardan daha büyük ve korkunç olan uhrevi pişmanlığı yaşamamak için; Allah'ın çağrısına iyi kulak vermek, insan-ı kamil olmaya çalışmak, iyi işler yaparak imanımızı korumak, nefsimizi putlaştırmamak, yaratılanlara karşı Yaratan'a hürmeten şefkat, sevgi ve merhametle muamele etmek, nefsimizin de Allah tarafından yaratılan milyarlarca yaratıktan biri olduğunu düşünerek inanan, seven, sevilen, saygılı ve saygın bir insan olmamız gerekir.

Yüce Allah, yarattığı kulunu, işte bu ayetleri ile bariz bir şekilde uyarırken; yine rahmetiyle tecelli etmiş, dönüşü ve telafisi olmayan son yolculuğunu yapmadan önce kulun geleceği görerek kendine çeki düzen vermesine dikkat çekmiştir.

ALLAH, MÜ'MİNLERİN VELÎSİDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ وَلِيِّيَ اللهُ الَّذِى نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ

"Çünkü benim velim, Kitab'ı (Kur'an'ı) indiren Allah'tır. O, bütün salihlere velilik eder." (A'râf, 7/196)

Dost, arkadaş, seven, yardım eden, koruyup gözeten, birinin işini üzerine alan, idare eden gibi anlamlara gelen "velî" kavramı, Kur'an-ı Kerim'de hem Allah için hem de diğer varlıklar için kullanılmıştır:

"... Allah dost olarak yeter. Allah yardımcı olarak da yeter." (Nisâ, 4/45),

"Yoksa onlar Allah'tan başka dostlar mı edindiler? Hâlbuki gerçek dost Allah'tır…" (Şûra, 42/9),

"O, insanlar umutlarını kestikten sonra yağmuru indiren, rahmetini her tarafa yayandır. O, dost olandır, övülmeye lâyık olandır." (Şûrâ, 42/28)

Allah (c.c)'ın en güzel isimlerinden (Esmâ-i Hüsnâ) biri de "el-Veliy"dir**.** Bu kavram, insanın sıfatı olarak kullanıldığında ise, Allah'ın dostu ve sevgili kulu demektir.

Konumuzla ilgili ayette; hem Allah'ın biz kullarına dost olduğu, bizleri sevdiği ve her türlü kötülüklerden esirgediği hem de kulların Allah'a dost olmaları gerektiği ifade edilerek, Hz. Peygamberin şahsında bütün müminlerden, Allah'a inanç ve bağlılıklarını *"Benim velîm...Allah'tır"* sözleriyle ortaya koymaları istenmektedir. Ayrıca, müminlerin yüce Allah'a olan sevgi ve bağlılıklarıyla O'nun kendisine inanıp bağlanan iyi kullarına olan sevgisi, koruyuculuğu ve lütufkârlığı dile getirilmektedir. Buna göre Allah ile müminler arasında sıcak bir bağ vardır; müminler Allah'a gönülden inanıp bağlanmakta, O'nu dost bilmekte; Allah da onları sevmekte, yollarını aydınlatan kitabı göndermek suretiyle doğru yolu bulup o yolda yürümelerini sağlamaktadır (Kur'an Yolu, 2/506-507).

İlgili ayette *"O, bütün salihlere velilik eder."* cümlesindeki "salihler" ifadesiyle müfessirler, Allah'a ortak koşmayan ve O'na isyan etmeyen; emir ve yasaklarına riayet eden kimselerin kastedildiğini söylemiştir. "O'nun bütün salihlere velilik etmesi"nin

* İdris BOZKURT

anlamı, onları görüp gözetmesidir. Onlara yardım eder, isteklerini yerine getirir, çağrılarını duyar ve ihtiyaçlarını giderir. İyi insanlara karşı kötülerin kurduğu tuzakları ortadan kaldırıp onları korur, demektir.

Allah (c.c), müminlerin velisidir. Bu sebeple Allah (c.c), velâyetini kullarına ulaştırma adına, onların dünya-ahiret saadetini temin etmek için koyduğu kuralları ve kulluk programını kendilerine duyurmak üzere kitaplar göndermiştir. Nasıl ki bizler velayetimiz altındaki kişilere, bir veli olarak arzu ve istediklerimizi bildiriyorsak, velimiz olan Allah da gönderdiği peygamberleri aracılığı ile bizlere, emir ve yasaklarını bildirerek istediği mükemmelliğe ulaşmamızı istemektedir. İyileri dost edinen, onların velayetini üzerine alan Rabbimiz gönderdiği kitaplarla kullarının elinden tutar, onları doğruya, hakka, hidâyete sevk ederek tüm kötülüklerden, zulüm, zorbalık ve düşmanlıklardan korur. Bunun karşılığında müminler de Allah'ı severler. Allah sevgisi ise, O'nun yüceliğini ve nimetlerini düşünme neticesinde kişinin kalbinde meydana gelen çok özel bir duygunun tezahürüdür. Bu duyguya sahip olanlar Allah'a karşı saygılıdırlar, O'nun emirlerini yerine getirip yasaklarından sakınırlar. Allah yolunda ve din uğrunda gayret göstermekten, mallarını ve canlarını feda etmekten kaçınmazlar. Kur'an-ı Kerim'in insanlığı ulaştırmak istediği hedeflerin başında Allah'ın birliği inancına ve Allah'ı her şeyden daha çok sevme duygusuna ulaştırmaktır. Nitekim Bakara suresinin 165. âyetinde *"İman edenler ise en çok Allah'ı severler"* buyrularak bu hedefe işaret edilmektedir.

İslam'da hakiki sevgi Allah sevgisidir. Çünkü mahlûkatın asıl varlığının sebebi, kendilerine lütfedilen iyilik ve ikramların, maddî ve mânevî nimetlerin sahibi de O'dur. En iyi, en güzel olan O'dur. Bütün iyilikler, güzellikler O'ndan gelir, bu sebeple sevilmeye en çok lâyık olan O'dur.

O halde, biz kulların yaratıcımız olan Rabbimizin velayetine layık olma adına O'nu her şeyden çok sevmeli, bütün ilişkilerimizin bu sevgiye, dolayısıyla Allah'ın hoşnutluğuna göre düzenlenmesi gerektiğinden, bu ilişkilerimiz bilinçli ve iradeli olmalıdır. Bu sebepledir ki Rabbimize karşı üzerimize düşen kulluk görevlerimizi eksiksiz yapmaya gayret sarf etmeli, kulluk bilincimizi daima zinde tutmalıyız.

ALLAH RIZASI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَهْدِى بِهِ اللهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ بِاِذْنِهِ

وَيَهْدِيهِمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

"Allah, onunla rızası peşinde olanları selamet yollarına iletir ve onları izniyle, karanlıklardan aydınlığa çıkarıp kendilerini dosdoğru bir yola iletir." (Maide, 5/16)

Dinimiz İslam'ın gayesi yeryüzünde yaşayan bütün insanların dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamaktır. Dareyn saadeti diyebileceğimiz bu mutluluğun yolu bireyin yaratıcısı ve yaratılanlar ile iletişiminde ortaya koyduğu tutum ve davranışlara ve bunların özünde bulunan niyetine bağlıdır. Yüce kitabımız Kur'an'ı örnek ahlakıyla hayata taşıyan Peygamberimiz ortaya koyduğu mükemmel insan profili ile bizleri Allah katında değerli kılacak olan tutum ve davranışlar konusunda aydınlatmıştır. Ayrıca Allah katında makbul sayılan amellerde bulunması gereken öz (niyet) konusunda da dikkatimizi çekmiştir. Buna göre ortaya koyduğumuz bütün tutum ve davranışlarımız ancak Allah rızasına yönelik olursa Allah katında değer bulur. Özünde Allah rızası bulunmayan hiçbir ibadetimiz veya davranışımız Allah katında değer bulmaz.

Şurası bir gerçektir ki, dünya hayatında bizler için en büyük kazanç Allah rızasını elde edebilmektir. O'nun rızasını kazanabilmek demek iyi ve güzel olan her şeyi kazanmak demektir. Bu sebeple Allah rızasına nail olmak hepimizin gayesi olmalıdır. Çünkü Allah'ın kulundan razı olması, o kul için dünya ve âhirette en büyük bahtiyarlık ve en büyük nimettir. Bu nedenledir ki, bizler birbirimizin iyiliğine karşılık teşekkür mahiyetinde "Allah razı olsun" deriz. Bu cümle belki de birbirimize yaptığımız en güzel duadır.

* Yunus AKKAYA

Allah'ın hoşnutluğunu kazanabilmek öncelikle O'nun gönderdiği son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s)'e teslim olmakla olur. Yine Rabbimizin gönderdiği son ilahi kitap olan Kur'an'a tabi olmak, onu okumak, anlamak ve içerdiği insanlara hayat veren ilahi hakikatlere gönül vermekle olur. Okuduğumuz ayet-i kerimede de yüce Rabbimiz göndermiş olduğu Kur'an-ı Kerim ile rızasını arayanları mutluluk yollarına ulaştıracağını ve karanlıklardan aydınlığa çıkararak doğru yola sevk edeceğini haber vermektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki, Allah'ın rızasına ulaşmak çok önemlidir. Ancak ona ulaşabilmek de Kur'an'a ve Hz. Peygambere tabi olmaktan geçmektedir.

Davranışlarımız ve ibadetlerimizde gerçek anlamda Allah rızasını yakalayabilmek kulluk sürecimizde erişebileceğimiz en önemli merhalelerden birisidir. Çünkü Allah rızası için yaptığımız davranışlar Allah'ın bizden hoşnut olması sonucunu doğurur. Allah'ın bizden hoşnut olması ise onun bizi sevmesi anlamına gelir ki bu durum hadis-i şerifte teşbihle ifade edildiği üzere Allah'ın bizim gören gözümüz, tutan elimiz ve yürüyen ayağımız olması yani her zaman ve her yerde bizi koruması kollaması ve bize yar ve yardımcı olması demektir. Bu ise bizim hem bu dünyada hem de ahirette huzuru ve mutluluğu yakalamamız anlamına gelmektedir.

Yüce Rabbimizin bizden yapmamızı veya yapmamamızı istediği hususlar zaten bizim kendimiz için iyi, güzel ve hayırlı olan şeylerdir. Allah rızasını kazanmak amacıyla yaptığımız her şeyde mutlaka bireysel ve toplumsal hayatımıza katkı sağlayacak pek çok güzellik bulunmaktadır. Bir yoksulu doyurmak, bir yetimin başını okşamak, bir hastayı ziyaret etmek vb. güzel tutum ve davranışları sergilemek bireysel açıdan bizim ruhen çok farklı bir tatmin duygusu yaşamamızı sağlarken, toplumsal açıdan ise dinimizin önemle üzerinde durduğu sevgi, barış ve kardeşlik filizlerinin insanlar arasında yeşermesine vesile olur. Ayrıca dinimiz tarafından yapılması yasaklanan şeylerden uzak durmak da bize Allah'ın rızasını kazandırır ve bütün bu yasaklar da bizim iyiliğimiz, huzur ve mutluluğumuz içindir.

Yüce Rabbimiz bizim herhangi bir davranışımızı niçin yaptığımızı ve kalbimizin derinliklerinde hangi niyeti taşıdığımızı bilir. Şunu unutmayalım ki, içinde Allah'ın rızası bulunmayan hiçbir davranış ve ibadet Rabbimizin katında değer bulmaz. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) bir hadislerinde bu durumu şöyle izah etmişlerdir:

"Kıyamet gününde ilk defa bir şehit hakkında hüküm verilecek ve Allah ona ne yaptığını sorduğunda;

- Senin uğrunda çarpıştım, şehit oldum diyecek.

Fakat Cenab-ı Hak ona;

- Yalan söyledin. Sana cesur adam desinler diye çarpıştın,

buyuracak ve o adam yüzüstü sürüklenerek cehenneme atılacak.

Daha sonra ilim öğrenip öğreten ve Kur'an okuyan birisi getirilecek. Ona da ne yaptığı sorulacak.

- İlim öğrendim ve öğrettim. Senin rızan için Kur'an okudum, diyecek. Allah Teala ona;

- Yalan söyledin. İlmi sana âlim desinler diye öğrendin ve Kur'an'ı da güzel okuyor desinler, diye okudun. Nitekim öyle de denildi, buyuracak. O da yüzüstü sürüklenerek cehenneme atılacak.

Sonra da zengin bir adam getirilecek. O da malını Allah rızası için harcadığını söyleyecek. Allah ona da;

- Yalan söyledin. Malını cömert adam desinler diye sarf ettin diyecek ve o da diğerleri gibi cehenneme atılacak." (Müslim, "İmâre", 152; Nesâî, "Cihâd", 22; Müsned, 2/322)

Rabbimiz bizleri bu duruma düşmekten korusun. Bizlere rızasına uygun düşen tutum ve davranışları yapmayı ve rızasını kazanmayı nasip eylesin. Şunu unutmayalım ki, Allah rızası olmadan başarı olmaz, mutluluk olmaz ve Müslümanın en uzun yolculuğu olan cennete ulaşılmaz. Öyleyse her işimizde, her davranışımızda, konuşmamızda, oturmamızda, kalkmamızda, dostluğumuzda, arkadaşlığımızda, komşuluğumuzda sözün özü hayatımızın her anında Allah rızasını gözetmeliyiz.

ALLAH, SUÇLULARA MÜHLET VERİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ۚ وَاُمْلِى لَهُمْ ۚ اِنَّ كَيْدِى مَتِينٌ

"Âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, biz onları bilemeyecekleri bir yerden yavaş yavaş felakete götüreceğiz. Ben onlara mühlet veririm. Şüphesiz benim tuzağım çetindir." (A'râf, 7/182-183)

"Ayetleri yalanlayanlar"dan maksat başta Ebû Cehil ve arkadaşları olmak üzere Mekkeli müşrikler ve evrensel anlamda kıyamete kadar gelecek tüm inkârcılardır. Burada yalanlamayı, imanî anlamda inkâr etmenin yanında, âyetlerin getirdiği değerlere aldırış etmeyip onları etkisiz kılmaya çalışması ve insanın kendi istek ve arzuları doğrultusunda hareket etmesi şeklinde de düşünebiliriz. "Ben onlara mühlet veririm. Şüphesiz benim tuzağım çetindir." buyruğunun manası ise, "Ben, küfürlerinde devam etmelerine rağmen, onları dünyada bırakırım. Günahlarını sürdürüp gitsinler diye ömürlerini uzatırım. Tövbe edip hakka dönsünler ve günahtan sıyrılsınlar diye de isyanlarının cezasını hemen vermem. Çünkü onlar, benim elimden kurtulamaz ve beni aciz de bırakamazlar" şeklindedir.

Buna göre, Allah (c.c) âyetlerini yalanlayan inkârcıları bu kötü niyetleri ve davranışları sebebiyle hemen cezalandırmayıp belki bu davranışlardan pişmanlık duyarak tövbe etmelerine imkân tanımak için mühlet vermektedir. Bu kişilere verilen mühletin ve tanınan imkânların, eğer akıllarını başlarına almazlarsa, azgınlıkta daha da ileri giderek şımarmalarına, günahlarını daha da arttırmalarına devam ederlerse zamanla bu tutumun helaklerine sebep olacağı ifade edilmektedir. Ayrıca, İslam dini ve Müslümanlar için akla hayale gelmedik hile ve desiselere başvurarak birtakım tuzaklar kurmaya ve onları çökertmeye çalışan inkârcıların bu planlarını boşa çıkaran Allah'ın kusursuz, adaletli ve hikmetli planının olduğu da bildirilmektedir (Kur'an Yolu, 2/499).

* İdris BOZKURT

Yüce Allah burada bir toplumun çöküşünün hem sebebini hem de biçimini gündeme getirmektedir. "Allah'ın âyetlerini yalanlamak ve onları yok saymak", helakin sebebi sayılırken. "Bilmedikleri noktalardan peyderpey helâke sürüklenmeleri" de çöküşün biçimini açıklamaktadır. Ayrıca, bu ayette; helakin manevî bir sebebi olan inançsızlık ve ahlaksızlığın sosyal çöküşün temeli olduğu vurgulanmaktadır. Ancak bazı insanlar, kendi zevk ve sefalarına dalmalarından ötürü bu gerçeğin farkında değillerdir. İnsan, bazen kendisine şu soruyu sorar: İnançsız, ahlaksız ve zalim kişiler, ihtişam ve keyif içerisinde bir hayat sürerlerken buna karşılık inançlı, ahlaklı, dürüst ve erdemli kişiler niçin sıkıntı içinde yaşamaktadırlar? Bu soruyu şu şekilde cevaplamamız mümkündür: İnsan mutlak surette çalışmasının karşılığını almaktadır. Ayrıca yüce Allah, sevdiği kullarının hata ve kusurlarının cezalarını bu dünyada vererek onları günahsız olarak katına kabul etmek isteyebilir, inkârcıların cezalarını ise ahirete erteleyebilir. Diğer taraftan inkârcıların cezalarının ertelenip kendilerine süre tanınması, onların ceza görmeyeceği anlamına gelmez. Çünkü bir müddet sonra Allah (c.c) şaşmaz planı gereği onları cezalandıracaktır. Konu ile ilgili olarak başka bir ayette şöyle buyrulmaktadır:

"Biz bir memleketi helâk etmek istediğimizde, onun refah içinde yaşayan şımarık elebaşlarına (itaati) emrederiz de onlar orada kötülük işlerler. Böylece o memleket hakkındaki hükmümüz gerçekleşir de oranın altını üstüne getiririz." (İsrâ, 17/16)

O halde ilgili âyette, Allah (c.c) kâinata koyduğu kurallara karşı gelen kullarına bu kuru inatlarından dönmeleri için nasıl mühlet tanıyorsa, bizler de sorumluluğumuz altındaki kişilerin hata ve kusurlarını telafi edecek kadar kendilerine fırsat tanımalı; hemen onları cezalandırma yolunu seçmemeliyiz. Yanlış yolda olanlara pişman olup bu hatadan dönmelerini temin edecek kadar mühlet vermeliyiz.

ALLAH, TÖVBELERİ KABUL EDER*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لِيُعَذِّبَ اللهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللهُ غَفُورًا رَحِيمًا

"Allah, münafık erkeklere ve münafık kadınlara, Allah'a ortak koşan erkeklere ve Allah'a ortak koşan kadınlara azap etmek; mümin erkeklerin ve mümin kadınların da tövbelerini kabul etmek için insana emaneti yüklemiştir. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Ahzâb, 33/73)

Cenab-ı Hak, insanı yaratılmışların en şereflisi ve en mükemmeli olarak yaratmıştır. İnsana akıl gibi çok büyük bir nimet ve güç vererek, onu bütün diğer canlılara üstün ve hâkim kılmıştır. Aklı sayesinde insan; kendisinden çok daha güçlü olan tabiat varlıklarına hükmedebilmektedir. Örneğin çok büyük gemiler inşa ederek denizlere hükmedebilmekte, çok büyük uçaklar ve uzay araçları yaparak göklere hâkim olabilmektedir. Barajlar yaparak azgın nehirlere gem vurmakta, onları içmede, sulamada ve enerji üretiminde kullanmakta, rüzgârdan bile enerji elde ederek, onu kendisine faydalı hâle getirebilmektedir. Bu kadar büyük nimete sahip olan insanın sorumlulukları da büyük olacaktır. İşte bundan dolayı Allah, en büyük sorumluluğu da insana vermiştir. Göklerin, yerin ve dağların kaldıramadığı emaneti insan yüklenmiştir (Ahzâb, 33/72).

İnsana yüklenen emanetin ne olduğu konusunda, İslam bilginleri tefsir kitaplarında çok geniş açıklamalar yapmışlardır. (Elmalılı Hamdi YAZIR, Hak Dini Kur'an Dili, VI, 3934, İstanbul, 1971; Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, IV, 406, Ankara, 2006) Biz bu büyük emaneti, özet olarak şöyle ifade etmek istiyoruz: Tevhidi, yani yaratıcımızın birliğini kabul etmek ve başka insanlara da anlatmak, Allah'ın bize gönderdiği Kur'an-ı

* Mustafa KILIÇ

Kerim'de tebliğ edilen esasları yaşayarak, insanî ilişkilerimizde adaleti uygulamak ve yaratılmışların en üstünü olarak bize verilen kulluk görevlerimizi ifa etmek.

Metnini ve mealini okuduğumuz ayet-i kerimede Rabbimiz; emanetin inananinanmayan bütün insanlara yüklendiğini haber vermiştir. İnanan ve kulluk görevlerini yerine getiren insanların, kul olarak işleyecekleri kusurların arkasından yapacakları tövbelerini kabul edeceğini, bunların Allah'ın bağışından ve merhametinden de bol bol faydalanacaklarını ancak kendisine şirk koşanların ve münafıklık yapanların ise hak ettikleri cezaya çarptırılacaklarını bildirmiştir.

Ayetin müminlerle ilgili olan tövbe bölümü üzerinde biraz daha durmak istiyoruz. Bilindiği gibi insan hem günah hem de sevap işleyebilecek şekilde yaratılmıştır. İdeal olanı, bir Müslümanın bütün hayatında hiç günaha bulaşmadan yaşamasıdır. Ama ne yazık ki bunu hepimiz başaramıyoruz. Hayatımızda hayırlı işleri çokça işlediğimiz gibi, ara sıra da günaha bulaştığımız oluyor. İşte günah olan bir davranışta bulununca yapacağımız ilk iş, yine Allah'a yönelmek, yaptığımız kötülükten dolayı af dilemek olmalıdır.

Biz af dileme yoluna yönelir, yaptığımız günahtan pişman olur, tövbe eder ve bir daha aynı günahı işlememeye kesin karar verirsek, Rabbimiz de inşallah tövbemizi kabul eder ve bizim günahımızı affeder. Çünkü Rabbimiz tövbe edip durumlarını düzeltenlerin kurtulacağını, kendisinin bizim tövbelerimizi kabul edeceğini, tövbeleri çok kabul eden ve çok merhamet eden olduğunu bize Kur'an-ı Kerim'de müjdelemiştir (Bakara, 2/160; Mâide, 5/39; A'râf, 7/153). Ancak tövbe ettik diye gevşemeyeceğiz, eski kötülüklere ve zulümlere de dönmeyeceğiz. Çünkü Allah tövbeleri kabul edip affedebildiği gibi, kabul etmeyebilir ve cezayı hak edenleri, zalim olduklarından dolayı cezalandırabilir (Âl-i İmrân, 3/128).

Allah katında kabule şayan olan tövbenin ölüm gelmezden önce gerçekleşmesi gerekir. Yoksa kendisine ölüm gelip çatınca "İşte ben şimdi tövbe ettim" diyen kimseler ile kâfir olarak ölenlerin tövbesi kabul olacak tövbelerden değildir. Bunlar için ahirette elem dolu bir azap hazırlanmıştır (Nisa, 4/17–18). Allah bizi inkârdan korusun ve tövbeleri kabul edilmiş olan, sâlih Müslüman kullarından eylesin.

ALLAH'A İMAN ETMEK PEYGAMBERLER ARASINDA AYRIM YAPMAMAYI GEREKTİRİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ اَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ ۙ وَيُرِيدُونَ اَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيلًا ۙ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا ۚ وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا

"Şüphesiz, Allah'ı ve peygamberlerini inkâr edenler, Allah'a inanıp peygamberlerine inanmayarak ayrım yapmak isteyenler, '(Peygamberlerin) kimine inanırız, kimini inkâr ederiz' diyenler ve böylece bu ikisinin (imanla küfrün) arasında bir yol tutmak isteyenler var ya; işte onlar gerçekten kâfirlerdir. Biz de kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır." (Nisa, 4/150-151)

Yüce Allah, insanlık tarihi boyunca fert ve toplumları dinî ve ahlaki değerler konusunda aydınlatmak, emirlerini ve yasaklarını kullarına bildirmek üzere ilahî vahiy yoluyla peygamberler görevlendirmiştir. Bu nedenledir ki biz Müslümanlar, Hz. Âdem'den Resûl-i Ekrem'e kadar gelmiş geçmiş bütün peygamberlere ve onların getirdikleri kitaplara inanırız. Hıristiyanlar ve Yahudilerin de -vahye dayalı, ilâhî dinlerin mensupları oldukları için- böyle davranmaları gerekirken Yahudiler Hz. Îsâ'yı ve Hz. Muhammed'i, Hıristiyanlar da Hz. Muhammed'i inkâr etmişler, bunların peygamber olduklarına ve getirdikleri kitapların da Allah'tan geldiğine inanmamışlardır. Böylece peygamberlerin bir kısmına inanırken diğer kısmını inkâr ederek, iman bakımından Allah'ın peygamberlerinin arasını ayırmışlardır. Yukarıda okuduğumuz ayet-i kerimede bu duruma işaret edilerek peygamberler arasında ayı-

* Yunus AKKAYA

rım yapmanın bireyin inancını zedeleyeceği ve küfre düşmesine sebebiyet vereceği hakikati üzerinde durulmuştur.

Bakara suresinin 285. âyetinde biz müminlere Allah'ın elçilerine hiçbir ayrım gözetmeden inanılması gerektiği vurgulanmıştır: *"Allah'ın elçisi ve müminler, Rabbinden ona indirilene iman ettiler. Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandılar. 'O'nun elçileri arasında ayırım yapmayız' ve 'İşittik, itaat ettik, bağışlamanı dileriz Rabbimiz, gidiş sanadır' dediler."* Bu âyet-i kerimede ifade edildiği gibi Allah'a inanmış olmak; Allah'ı "tevhîd" etmek, gerçekte, iman esaslarına bir bütünlük dâhilinde inanılmasını gerektirir; yani Allah'a, meleklere, kitaplara, peygamberlere ve peygamberlerin haber verdiklerine bir ayrım yapmadan kabul etmeyi ve itaati gerektirir.

Allah'a iman, Allah'ın seçtiği peygamberlere de hiçbir ayrım gözetmeden inanmayı gerektirir. Peygamberler de bizim gibi insan olmakla beraber, onlar Allah'ın seçkin kullarıdır. İnsan çalışıp çabalamakla, istemekle peygamber olamaz. Peygamberlik, Allah vergisidir. Bu itibarla peygamberlerin çağrısına kulak vermemiz aynı zamanda Allah'ın çağrısına kulak vermektir. Onlar insanlığı, küfrün karanlığından tevhidin aydınlığına çağırmışlardır. İnsanları kin, intikam, düşmanlık, cehalet, fitne, zulüm ve haksızlıktan uzak durmaya, sevgi, barış, bilgi, adalet ve hakka çağırmışlardır.

Peygamberlere iman, peygamberler arasında hiçbir ayrım yapmadan Hz. Âdem ile başlayıp Hz. Muhammed (s.a.s) ile sona eren peygamberleri ve peygamberlik kurumunu kabul etmeyi gerektirir. Zira ilahi vahye dayanan ilahi dinlerin hepsinde peygamberlik haktır; Allah'ın ilahî vahiyle seçmiş olduğu bütün peygamberler Allah'ın elçileridir, bunların getirdiği ve tebliğ ettiği iman ve inanç esasları aynıdır. Bu itibarla hak dinin adı İslam'dır; son peygamber Hz. Muhammed'le birlikte İslam binası tamamlanmıştır. Sevgili Peygamberimiz, *"Biz peygamberler ana-baba bir kardeşler gibiyiz"* (Buharî, "Enbiya", 48) buyurmuş ve güzel bir teşbih yaparak peygamberlere nispetle kendi durumunu Hz. Âdem ile başlayan peygamberler binasının eksik kalan son tuğlası olarak nitelendirmiştir (Buharî, "Menakıb", 18).

Bu itibarla artık yeni bir peygamber, yeni bir ilahî kitap gelmeyecektir. İman esasları ve ibadetin kime niçin ve nasıl yapılacağı Hz. Muhammed şahsında insanlığa bildirilmiştir. Ona indirilen son ilahî kelâm Kur'an-ı Kerim'in ışığı ve aydınlığında insan aklının yeni ihtiyaçlara cevap bulmakta yetkin ve yeterli olduğu kabul edilmiştir. Yeter ki insan Allah'a imanla birlikte Allah'ın elçileri arasında hiçbir ayrım gözetmeden onların çağrısını anlayıp, ihtilaf, çekişme ve menfaat kavgasına düşmeden dünya ve ahiret saadetinin nasıl temin edilebileceği konusunda aklını kullanabilsin (Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri, Diyanet İşleri Başkanlığı, c. I, s. 73).

ALLAH'A O'NUN EN GÜZEL İSİMLERİ İLE YAKARIŞTA BULUNALIM*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلِلّٰهِ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى فَادْعُوهُ بِهَا ۪ وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِيٓ اَسْمَآئِهٖ ۭ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"En güzel isimler Allah'ındır. O'na o güzel isimleriyle dua edin ve O'nun isimleri hakkında gerçeği çarpıtanları bırakın. Onlar yaptıklarının cezasına çarptırılacaklardır." (A'râf, 7/180)

Esmâ-i Hüsnâ; yüce Rabbimizin en güzel ve en mükemmel olan niteliklerine, özelliklerine delâlet eden isimleri anlamına gelir. Bu anlamda gerek Kur'an-ı Kerim'de ve gerekse hadis-i şeriflerde Allah'a nispet edilen yüzlerce isim yer almaktadır. Esmâ-i Hüsnâ deyimi geniş anlamıyla bütün bu isimleri ve sıfatları içine almakla birlikte terim olarak daha ziyade Hz. Peygamber (s.a.s)'in *"Allah'ın doksan dokuz isminin bulunduğunu, bunları ezberleyip benimseyen kimselerin cennete gireceğini müjdelediği"* (Buhârî, "Da'avât", 68, "Tevhîd", 12; Müslim, "Zikir", 5,6) hadisinde zikredilen; doksan dokuz ismi kapsadığı kabul edilmektedir. Ancak, Allah'a nispet edilen 99 ismin bir bir sayıldığı rivayetlerde ise birbirinden farklı isimler yer almaktadır. Örneğin; Tirmizî (Da'avât, 83) ve İbn Mâce'nin (Duâ, 10) rivayetlerinde doksan dokuz ismin verildiği listede birbirinden farklı isimler bulunmaktadır. Bu sebeple, bazı hadis bilginleri, zikredilen iki ayrı rivayetteki listenin hadisin aslından olmadığını, râvinin kişisel tespiti sonucu bu listeyi oluşturduğunu ileri sürmüşlerdir. Ayrıca, bu rivayetlerde geçen isimlerin bazıları Kur'an-ı Kerim'de bulunmasından hareketle İbn Hacer el-Askalânî, Kur'an-ı Kerim'deki isimlerden yeni bir doksan dokuz esmâ-i hüsnâ listesi oluşturmuştur. (Bu listelerin tamamı için bk. Bekir Topaloğlu, "Esmâ-i hüsnâ" mad., DİA, XI/404-418.)

* İdris BOZKURT

Mealini vermiş olduğumuz âyet-i kerimede; *"En güzel isimler Allah'ındır."* Şu hâlde insan, bu isimlerle Allah'a yakarışta bulunmalı, yalnız Allah'a verilebilecek olan bu güzel isimleri O'ndan başkasına vermemeli, yani başka hiçbir şeyi O'na denk tutmamalıdır. Fakat insanlar arasında bu isimler hakkında inkâra sapanlar da maalesef mevcuttur. Âyette; bu şekilde tavır sergileyen kişiler kınanarak onların bu kötü niyetli tutumlarının cezasını görecekleri uyarısında bulunulmaktadır (Kur'an Yolu, 2/497).

Cenab-ı Hakk'ın bu en güzel isimleri arasında "rahîm, kerîm, latîf, raûf, azîz, celil, melik" gibi bazı isimler vardır ki bunların günümüzde insanlara da sıfat olarak verildiği görülmektedir. Bu itibarla bu isimlerin, insanlara iyi niyetli olarak verilmesi, ayetin uyarılarından istisna tutulur. Ancak Zat-ı ilahiye has "Allah, Rahman, Hâlik, Kuddüs, Rezzak, Muhyî, Mümit, Malikü'l-Mülk, Zü'l-Celal-i ve'l-İkram gibi isimler Allah'tan başkasına ad olarak konulamaz. Bu sebeple, bu gibi isimlerin bir varlığa kullanılması başına "abd" kelimesiyle birlikte mümkün olabilir.

O halde biz insanlar, Allah'ın bu güzel isimleriyle Rabbimize yalvarmalı, O'na yakarışta bulunmalıyız. O'na dua ederken, bir derdimizi, bir sıkıntımızı arz edip O'ndan yardım talep ederken bu isimlerle çağırmalı, bu güzel isimlerle O'na iltica etmeliyiz. Yâni O'na hangi konuda dua edeceksek o konuyla alâkalı ismini dile getirerek dua etmeliyiz. Eğer Rabbimizden isteyeceğimiz şey, kusurlarımızın affı ise o zaman "ya Rahmân! ya Rahîm! Bizi affet, bizi bağışla" diye; eğer konu ayıplarımızın ve kusurlarımızın örtülmesi ise, "ya Ğaffar! ya Settar!" diye, eğer konu rızık ise "ya Rezzak!" diye, eğer şifa konusu ise "ya Şafi!" diye, eğer bir tehlikeden korunma konusu ise "ya Hafız!" gibi isimlerle O'na dua etmeli ve O'nu imdadımıza çağırmalıyız. Bu konuda etkin ve yetkin olanın sadece O olduğuna iman edip isimleri konusunda, göklerde ve yeryüzünde asla kendisine benzerlerin olmadığına iman etmeliyiz. Yalnız Allah'a has olan bu güzel isimleri O'ndan başkasına asla vermemeli, başka hiçbir şeyi O'na denk tutmamalıyız.

Esma-i Hüsnâ'da bulunan bütün güzel isimler arasında "ALLAH" lafz-ı celalinin ise çok özel ve diğer isimleri de bünyesinde barındıran en kapsamlı olması nedeniyle ALLAH isminin diğer isimler arasında müstesna bir yeri bulunmaktadır. İşte bu nedenle yüce Allah'ın isimlerinden bizim talebimiz olanı ifade edeni hatırlayamadığımız zaman da ALLAH ismiyle dua edebiliriz.

ALLAH'A ŞÜKRETMEK GEREKİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضٰى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ ۚ وَاِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ ۗ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ

وِزْرَ اُخْرٰى ۗ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۗ اِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

"Eğer inkâr ederseniz şüphesiz ki Allah sizin iman etmenize muhtaç değildir. Ama kullarının inkâr etmesine razı olmaz. Eğer şükrederseniz sizin için buna razı olur. Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın yükünü yüklenmez. Sonra dönüşünüz ancak Rabbinizedir. O da size yaptıklarınızı haber verir. Çünkü O göğüslerin gözünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilir." (Zümer, 39/7)

Allah'a şükretmek deyince anlamamız gereken şey; Allah'ın bize verdiği nimetlere karşı O'nu dilimizle övmek, kalbimize O'nun sevgisini yerleştirmek ve O'na boyun eğerek emirlerini yerine getirmektir.

Allah'a şükretmenin öneminin Kur'an-ı Kerim'de birçok âyette vurgulanmasının sebebi, onun, iman ve tevhidin en önemli göstergesi olmasından dolayıdır. Yani Allah'a şükretmek O'na inandığımızı, güvendiğimizi ve emirlerine itaat ettiğimizi göstermektedir. Bu nedenle şeytan; azdırıp-saptıracağı kulların, Allah'a şükürden uzak kalacaklarını söylemiştir (A'râf, 7/16-17).

Her hususta olduğu gibi Allah'a şükretme konusunda da Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s), biz müminler için en güzel örnek olmuştur. Hz. Aişe (r.anha), kendisine; "Ey Allah'ın Peygamberi! Allah, işlenmiş ve işlenmesi muhtemel günahlarını bağışlamıştır. İbadet için neden bu kadar yoruluyorsun?" deyince, Peygamberimiz; -Ey Aişe! *"Ben şükreden bir kul olmayayım mı?"* diye cevap vermiştir. (Buhârî, "Teheccüd", 16; "Tefsir", "Fetih", 1; "Rikak", 20)

İnsan, Allah Teâlâ'nın yarattığı varlıkların içinde en seçkin olanıdır. Mevlamız insanı en güzel sûrette yaratmış (Tin, 95/4), akıl gibi üstün yeteneklerle donatmıştır.

* Dr. Zafer KOÇ

Yer ve gökleri ve bunlarda olan her şeyi bize hizmet için var etmiş ve sayılamayacak kadar nimetler bahşetmiştir (İbrahim, 14/34). Allah, bizi başka hiçbir varlığa bahşetmediği halifelik görevi vererek yüceltmiştir (Fatır, 35/39). Allah'ın verdiği tüm bu nimetler, insanın diğer varlıklardan üstün olduğunu göstermektedir.

Allah'a şükretmemize sebep olan bu nimetler nelerdir diye düşünürsek, şunları görmemiz mümkündür:

-Allah insana göz, kulak, kalp ve duyu organları vermiştir (Nahl, 16/78).

-Peygamberler ve kitaplar göndererek bizlere mutluluk yolunu göstermiştir (Bakara, 2/151).

-Sayısız denecek kadar çeşitli gıdalar, beslenme ve barınma imkânlarını insanın hizmetine sunmuştur (Yasin, 36/34-35, 71-73).

-Yüce Allah, dinî emirlerde kolaylık prensibini koymuş, güç yetiremeyeceğimiz emirlerle bizi sorumlu tutmamıştır (Bakara, 2/185, 286).

-Tövbe etme, bağışlanma kapılarını bizim için ardına kadar açmıştır.

Bu kadar sınırsız nimetlere karşı elbette Allah'a şükretmemiz gerekir. Şunu unutmayalım ki, şükrün faydası dünya ve ahirette Allah'a değil; yine kendimize dönecektir. Zira şükrettikçe nimetler artacaktır. Allah'ın şükredilmeye ihtiyacı yoktur. Nitekim Rabbimiz; *"Kim şükrederse ancak kendisi için şükretmiş olur. Kim de nankörlük ederse (bilsin ki) Rabbim her bakımdan sınırsız zengindir, cömerttir"* (Neml, 27/40) buyurmaktadır.

İnsan, her zaman nimetlere kavuşamayabilir. Kimi zaman da bela ve sıkıntılara maruz kalabilir. Her iki durumda da insan şükrederek ve sabrederek Allah'ın rızasını kazanabilir. Hz. Peygamber; *"Müminin işi tuhaftır, her işi hayırdır. Bu, yalnız mümine özgü bir şeydir. Sevindirici bir işle karşılaşsa şükreder, o iş kendisi hakkında hayırlı olur. Üzücü bir işle karşılaşsa sabreder, kendisi için hayırlı olur."* (Müslim, "Zühd", 64) buyurarak Müslümanlara sabrı ve şükrü tavsiye etmiştir.

Şükür, sadece Allah'a mı yapılır diye bir soru aklımıza gelebilir. Allah'tan başka elbette şükretmemiz gerekenlerin başında, bizim dünyaya gelmemize vesile olan anne-babalarımız gelmektedir. Rabbimiz, anne-babalarımıza teşekkür etmemizi, kendisine şükrettikten hemen sonra emretmiştir ki, bu durum anne-babaya şükretmenin ne kadar önemli olduğunu gösterir (Lokman, 31/14). Sevgili Peygamberimizin, anne-babalarımıza karşı son derece saygılı ve hürmetli davranmamızı istediği tavsiyelerini bilmeyenimiz var mı?

Hatta tüm insanlara karşı bu teşekkürü esirgememiz gerektiğini Peygamberimiz bizlerden istemiştir:

"İnsanlara teşekkürde bulunmayan Allah'a da şükretmez." (Tirmizî, "Birr", 35)

ALLAH'A VERDİĞİMİZ AHDİ BOZMAYALIM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَفَمَنْ يَعْلَمُ اَنَّمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ اَعْمٰى اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولُوا الْاَلْبَابِ اَلَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللّٰهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ

"Rabbinden sana indirilenin gerçek olduğunu bilen kimse, (inkâr eden) kör kimse gibi olur mu? (Fakat bunu) ancak akıl sahipleri anlar. Onlar, Allah'ın ahdini yerine getirenler ve verdikleri sözü bozmayanlardır." (Ra'd, 13/19-20)

Bu ayetlerde iki farklı insan tipi ile karşılaşıyoruz. Bunlardan birincisi, Allah'ın indirdiği hakikatlerin farkında olan ve O'nun indirdiği her şeyin "Gerçek" olduğunu bilen, diğeri de bu gerçekleri görmemek için gözünü ve gönlünü kapatan ve böylece Hakk'a karşı duyarsız kalan kişidir. Rabbimizden bizlere Rahmet olarak indirilen Kur'an'ın "Hakk" olduğunu anlamamak, bilmemek "kör" olmakla eşdeğer tutulmuştur. Fakat bu, gözün değil; idrakin, kavrayışın veya anlamanın kaynağı olan kalbin körlüğüdür. Fiziksel olarak a'mâ olan birisi nasıl ki yolda yürürken her an bir çukura düşebilme, bir engele takılabilme tehlikesiyle karşı karşıya ise, Kur'an'a karşı duyarsız yaşayanlar da hem bu dünyada hem de ahirette büyük tehlikelerle karşı karşıyadır. Bizler Kur'an'ın Hak kitap olduğunu benimsediğimize göre bu gruba girmiyoruz. Ancak 20. ayet, Kur'an'ın Allah'tan indirilen Hak bir kitap olduğu inancını taşıyanları tanımlarken bizlere çok önemli olan dinî-ahlakî bir sorumluluğumuzu hatırlatmaktadır. Bu da Allah'a verdiğimiz sözün gereğini yapıp, O'nunla yapmış olduğumuz bağlılık sözleşmesini bozmamaktır. Rabbimizin, Âdemoğullarına *"Ben sizin Rabbiniz değil miyim?"* sorusuna karşılık onların *"evet, biz buna şahit olduk (kâlû-belâ)"* şeklinde cevap verdiği bu sözleşme (mîsak) (A'râf, 7/172), aslında Allah'ın varlığı ve O'nun ilâhlığı fikrinin yaratılıştan vicdanlarımıza yerleştirildiğini sembolik olarak anlatmaktadır. Yani bizler doğduğumuzda Allah'ın varlığı fikrini kabul et-

* Mahmut DEMİR

meye son derece müsait bir ruh yapısına sahip olmuş oluyoruz. Sahip olduğumuz akıl nedeniyle de içimizdeki bu inanç sorumluluğa dönüşüyor. İşte Ahid doğamızda mevcut olan bu inancımızdan kaynaklanan birtakım görev ve sorumluluklarımızı ifade etmektedir. Bunları kısaca Allah'ın tavsiyeleri, emirleri ve yasakları olarak izah edebiliriz. Esasen var oluşumuzun temelinde *mîsak* ve *ahid* kavramları yatmaktadır. Zira her peygamber aslında Allah'ın insanoğluyla kâlû-belâ'da yaptığı sözleşmeyi ve Allah'ın ahdini yani emir ve yasaklarını yeniden hatırlatmaktadır.

Şu halde Kur'an'ın Allah'ın bir rahmeti olarak indirildiğinin bilincinde olan bizler son derece önemli bir yükümlülükle karşı karşıyayız. O da Allah'ın ahdinin gereği ne ise onu yapmaktır. Diğer bir ifade ile emirlerini, tavsiyelerini yerine getirmek ve yasaklarından kaçınmak. Bu bizzat kendimizin verdiği bir sözdür. Aksi halde var oluşumuzun gerekçesine ihanet etmiş oluruz. Ahde vefa dendiği zaman öncelikle Allah'a verdiğimiz söz akla gelmelidir. Çünkü Allah'ın ahdine vefa olmadıkça insanlara verdiğimiz sözlere vefadan bahsedemeyiz. Kaldı ki insanlarla yaptığımız sözleşmelerin gereğini yapmamızı emreden yine Allah'tır (Mâide, 5/1). Daha açık bir ifadeyle söyleyecek olursak toplumumuza ve çevremize karşı olan sorumluluklarımız Allah'a karşı sorumluluklarımızdan bağımsız değildir.

Yüce Rabbimiz, ahdini yerine getirdiğimiz takdirde O da bize verdiği (cennet) ahdini yerine getireceğini söylemektedir (Bakara, 2/40). Aksi halde bozgunculardan sayılacağımızı (Bakara 2/27) ve ahirette de hiçbir nasibimizin olmayacağını bildirmektedir (Âl-i İmrân, 3/77). Bu duruma düşmememiz için Rabbimizle yaptığımız bir sözleşmenin tarafı olduğumuzu unutmamalı, bu bilinçle üstlendiğimiz dinî-ahlakî yükümlülüklerimizin farkında olmalıyız. Netice olarak Allah'ın ahdinin, O'na kulluk dâhil, hayatımızın her tarafını kuşatan çok geniş bir sorumluluk alanı doğurduğunu bir an bile aklımızdan çıkarmamalıyız.

ALLAH'I ÇOKÇA ZİKRETMELİYİZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا اللهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ۙ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَاَصِيلًا هُوَ الَّذِى يُصَلِّى عَلَيْكُمْ وَمَلٰٓئِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ ۚ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا

"Ey iman edenler! Allah'ı çokça zikredin. Onu sabah akşam tespih edin. O, sizi karanlıktan aydınlığa çıkarmak için size merhamet eden; melekleri de sizin için bağışlanma dileyendir. Allah müminlere çok merhamet edendir."
(Ahzâb, 33/41-43)

Metnini ve mealini okuduğumuz bu âyet-i kerîmede Rabbimiz, biz iman edenlere kendisini çokça anmamızı, sabah akşam onu tespih etmemizi emretmektedir. Bizler Rabbimizin bu emrini severek ve isteyerek yerine getirmeliyiz. Çünkü sahip olduğumuz bütün nimetler Allah'tan gelmektedir. Ayrıca Allah, gönderdiği ilahi emirler vasıtasıyla bizi karanlıktan aydınlığa çıkarmış, bize doğru yolu göstermiştir. Bütün bunlara rağmen yine de bizler zaman zaman kabahat işleyerek kulluk vazifemizi tam olarak yerine getiremeyiz. Bu durumda bile O bize merhamet eder ve bizi bağışlar. Çünkü O, müminlere karşı çok merhametlidir. Ayrıca sürekli olarak O'nun emrine itaat eden melekleri de, O'nun emrine uyarak bizim bağışlanmamızı O'ndan niyaz ederler.

Sabah akşam tespih etmeyi üç şekilde anlayabiliriz. Birincisi; namaz vakti olarak sabah ve akşam namazlarının vakitleridir. Yani bu iki namaz vaktinin önemine vurgu yapılmıştır. Bu namazlara dikkat etmemiz gerektiği açıklanmıştır. İkincisi; zaman olarak sabah ve akşam vakitleridir. Bu vakitler genellikle insanların uykuda olabilecekleri saatlerdir. Bu saatlerde uyanık olmaya ve bu zamanların bir kısmını Allah'ı zikir ile geçirmeye işaret edilmiştir. Üçüncüsü ise günün bütün vakitleridir. Türkçemizde "gece-gündüz", "sabah-akşam", "olur-olmaz" zamanda gibi tabirler, bütün günü anlatmak için kullanılır. Buna benzer tabirler Arapçada da bulunmak-

* Mustafa KILIÇ

tadır (Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili,* İstanbul, 1971, 6/3910). Bu duruma göre; yatağımıza yatmadan önce, yatağımızdan kalkınca, bir işimize başlarken, o işimizi yapmaya devam ederken, işimizi bitirince, günün belirli zamanlarında Allah'ı anacağız, Bismillah, elhamdülillah, Lâ ilâhe illallâh, Allahu ekber, yâ Allah, sübhânallah… vb. zikirlerle; şu çiçeği Allah ne güzel yaratmış, bu kâinatın düzeni ne kadar mükemmel, bu yağmuru Allah nasıl yağdırıyor, bu işi yapacağım ama Allah'ın rızasına aykırı bir şekilde yapmamaya dikkat edeyim gibi duygu ve düşüncelerle hareket etmek de, bütün gün Allah'ı zikretmek anlamına gelir.

Rabbimiz yüce kitabımızın başka bazı ayetlerinde de; biz onu anarsak onun da bizi anacağını haber vermekte (Bakara, 2/152) ve içimizden yalvararak, O'ndan korkarak yüksek olmayan bir sesle sabah akşam zikretmemizi (A'râf, 7/205), bütün benliğimizle ona yönelerek adını anmamızı (Müzzemmil, 73/8-9) emretmektedir. Ayrıca göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde, bizim gibi akıl sahipleri için ibretler olduğunu, ayaktayken, otururken ve yan yatarken bile Allah'ı düşünüp anmamızı, göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünmemizi ve *"Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru"* (Âl-i İmrân, 3/190-191) dememiz gerektiğini bize haber vermektedir.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuşlardır:

"Azîz ve celîl olan Allah şöyle buyuruyor: Kulum kendi hakkında benim nasıl hüküm vereceğimi zannederse, ben öyle hüküm veririm. Kulum beni anarken ben muhakkak onun yanında olurum. Eğer o beni gönlünde gizlice zikrederse, ben de onu nefsimde gizlice zikrederim. Eğer o beni bir cemaat içinde zikrederse, ben de onu daha hayırlı bir cemaat içinde zikrederim. Kulum bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir arşın yaklaşırım. Kulum bana bir arşın yaklaşırsa, ben ona bir kulaç yaklaşırım. O bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak varırım" (Müslim, "Zikir Dua Tevbe ve İstiğfar", 48/1, III/2061).

Bu hadis-i şerifte bir benzetme yapıldığını elbette fark ediyoruz. Allah'ın bizim yanımızda olması, bizi zikretmesi, bize yaklaşması, bize koşarak gelmesi, O'nun kullarına çok yakın olduğu, yaptıklarını bildiği ve dualarına icabet ettiği anlamına gelir.

Biz Rabbimize kalpten inanacağız, O'nu dilimizle ve kalbimizle zikredeceğiz, her işimizi yaparken O'nun bu konuda bize neleri emrettiğini, neleri yasakladığını düşüneceğiz ve ona göre davranacağız. O'nun rahmetine ve merhametine güveneceğiz, O bizi affedecek, cennetleriyle ve nimetleriyle ödüllendirecek diye güzel zanda bulunacağız. Yüce Rabbimiz de bizim bu güzel zannımızı değerlendirecek ve bizi cennetleriyle ve nimetleriyle ödüllendirecektir. Bizi bağışlamaya muktedir olan Rabbimizin cezalandırmaya da gücünün yettiğini hesaba katarak korku ile ümit arasında olacağız. Zaten bize yakışan da, korku ile ümit arasında olmaktır.

ALLAH'I GÖRÜYORMUŞÇASINA KULLUK ETMENİN MÜKÂFATI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

بَلٰى مَنْ اَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهٗٓ اَجْرُهٗ عِنْدَ رَبِّهٖ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

"Hayır, öyle değil! Kim 'ihsan' derecesine yükselerek özünü Allah'a teslim ederse, onun mükâfatı Rabbinin katındadır. Artık onlara korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir." (Bakara, 2/112)

İhsan, Allah'ı görür gibi, kulluk etmektir. Zaten işin özü de kulluğu bu duygu ile yerine getirebilmektir. İhsan kelime anlamında olduğu gibi, hem iyilik yapmak, hem de yaptığı işi Allah'ın kendini gördüğünün bilinciyle en iyi şekilde yapmaktır. Cebrail (a.s) Peygamberimiz (s.a.s)'e ihsanı bu şekilde tarif etmiştir. En genel anlamıyla ihsan, "iyi niyet ve ihlâsla, bütün işlerin en hayırlısını ve en güzelini en iyi şekilde yapma" anlamında kullanılır.

Rabbini görüyormuşçasına samimi ve içten kulluk eden bir kimse, kulluğun zirvesindedir. Böyle bir kimse bütün gönlüyle Rabbine yönelmiş, özünü Rabbine teslim etmiş ve dinin özünü kavramıştır. Öyleyse bu kıvamından dolayı ona dünyada da, öldükten sonra da korku yoktur. Onun mükâfatı Rabbinin katındadır.

"Nerede olsanız, O sizinle beraberdir" (Hadîd, 57/4) âyeti gereği mümin, yaptığı her işin Allah tarafından görüldüğü düşüncesi ve bilinciyle hareket etmelidir. Rabbimizin bizi her an gördüğü düşüncesini içselleştirerek ruhumuza nakşedersek, ibadetlerimizde ve yaptığımız işlerde Rabbimiz bizi, her vesile ile en iyi şekilde yapma bilincine yönlendirir.

Pek çok ayet yaptığımız işin çok küçük bir şey dahi olsa karşılığının olacağını bizlere haber vermektedir. Hatta öldükten sonraki hesapta hiçbir şeyin eksik bırakılmadan en ince ayrıntısına kadar ortaya konduğu ayetlerde ifade edilmiştir. Öyleyse insan yaptığı her şeyin hesabını vereceği için vaktini Rabbinin hoşnutluğunu

* Dr. Fatih YÜCEL

kazandıracak, kendine, ailesine ve toplumuna faydalı amellerle ve ibadetlerle geçirmelidir. Bunları yaparken de en iyi şekilde yapmalıdır. Çünkü Allah'ı görüyor gibi Allah'a kulluk etmek, bu güzel tablonun oluşmasını gerektirir. Aksi takdirde hayat, kıymeti bilinmeden geçirilmiş dakikalara, saatlere ve yıllara dönüşür.

Anlamını verdiğimiz ayette "Allah'ı görüyormuş gibi ibadet" etmenin, "ibadeti en iyi ve en güzel şekilde yapma" mânasına geldiği anlaşılmaktadır. İbadetin özü sadece Allah için yapmaktır. Bu konuda başka bir unsurun devreye girmesi samimiyetsizliği ifade eder. Öyleyse ihsan makamında kulluk eden kimse, ibadetlerini sadece Allah'ı hoşnut etmek için ve en iyi şekilde yapan kimsedir. Bir işi Allah için yapmak, samimiyet ve ihlâsı da beraberinde getirir. Rabbimiz "*Allah ancak kendisine karşı gelmekten sakınanlardan (muttakilerden) kabul eder* (Mâide, 5/27)" ve "*Sizin ancak takvanız O'na ulaşır* (Hac, 22/37)" derken takvanın özünü yine *"samimiyet ve içtenlikle Allah'a kulluk"* oluşturur. Öyleyse her şeyin başı samimiyettir. Hem ihsânın, hem takvânın başı da ihlastır.

İbadetlerimizi ihlas ve samimiyetle yerine getirdiğimizde Allah'ı görüyormuş gibi kulluk etme seviyesine gelmiş oluruz. Bu da bir mümin olarak hepimizin ulaşmayı arzu ettiği seviye olmalıdır. Hayatımızı değerlendirebilmek için ihsan seviyesinde kulluk etmemiz şarttır. İhsan için de ihlas ve samimiyet olmazsa olmaz iki duygudur. Mü'minûn suresinin ilk ayetleri "ihsanın" görüntüye yansıyan şeklini haber veriyor:

"*Müminler gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki, namazlarında derin saygı (huşu) içindedirler*" (Mü'minûn, 23/1-2). Âyet-i kerimedeki huşu kelimesi genellikle "derin saygı" olarak anlaşılmıştır. Derin saygı ise ancak samimi bir gönülle ve Allah'ın kendini her an gördüğü bilinci ile hareket edebilmekle mümkün olabilir.

ALLAH'I ZİKİRDEN ALIKOYAN ŞEYLER*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ اَمْوَالُكُمْ وَلَآ اَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللهِ ۚ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

"Ey iman edenler! Mallarınız ve evlatlarınız sizi, Allah'ı zikretmekten alıkoymasın. Her kim bunu yaparsa, işte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir." (Münafikun, 63/9)

Yüce Allah, mallarımızın ve çocuklarımızın, Allah'ı zikretmekten bizi alıkoymaması gerektiğini emretmektedir. Ancak bu ayetin daha kolay anlaşılması için öncelikle "zikirden maksat nedir?" sorusunun cevabını bulmamız gerekir.

Allah'ı zikretmek demek yüce Allah'ı tekbir, tehlil, tesbîh, tahmîd cümleleriyle anmaktır. Allah'ı zikretmek, O'nun yüceliğini dile getirmek ve manevi olgunluğa ulaşmak amacıyla yapılır.

Zikir kelimesi türevleriyle birlikte, Kur'an'da üç yüze yakın yerde geçmektedir. Ayetlerde "Allah'ı zikir" emredilmiş (Bakara, 2/152), Allah'ı zikreden müminlerden övgüyle söz edilmiş ve kendilerine mağfiret ve büyük mükâfatlar verileceği müjdelenmiştir. (Ahzâb, 33/35).

Hz. Peygamber de zikrin en faziletlisinin 'Lâ ilâhe illallâh' olduğunu (İbn Mâce, "Edeb", 25) söyleyerek tevhid kelimesi ile zikirde bulunmanın önemine dikkat çekmiştir.

Zikir genellikle dil, kalp ve beden ile yapılır. Dil ile zikir, Allah'ı güzel isimleriyle anmak, O'na hamdetmek, tesbihte bulunmak, dua etmek ve Kur'an okumaktır. Beden ile zikir, bütün organların Allah'ın emirlerine uyması ve yasaklarından kaçınması ile olur. Kalp ile zikre gelince dilimiz ve bedenimizle yapılan söz, fiil ve davranışlarımızda canı gönülden O'na teslim olmaktır (Dini Kavramlar Sözlüğü, s.715). İslam'ın dünya ve ahiret dengesine verdiği önemden dolayı bilimden sanata, yönetimden eğitime kısacası hayatımızın her sahasında yaptığımız icraatlarda "Masiva"yı

* Dr. Hamdi TEKELİ

(Allah'tan gayrı her şeyi) zihnimizden atarak Allah'a yaklaşma ve O'na yönelmiş olma hâlimizdir.

Kur'an'da yüce Allah müminlerin vasıflarından bahsederken, "Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. Rabbimiz, bütün bunları boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru" (Âl-i İmran, 3/191) diyerek Allah'ı her hâlimizde zikredebileceğimizi haber vermektedir.

Yüce Yaratıcının bizlere bahşettiği akıl, irade ve düşünme gibi nimetler sayesinde Allah'ı ve O'nun muazzam eserini tanıyan bir insan O'nu nasıl zikretmek istemez? İnsanın, kendini ve bu muazzam kâinatı yaratanı bilip, ona delalet eden nizamı ve tabloları görüp 'bunun karşısında onu unutması, zikretmemesi düşünülemez. Öyleyse insanı Allah Teala'yı zikretmekten ve O'na ibadet etmekten alıkoyan başlıca sebepler arasında dünya ve dünya malına, eş ve çocuklarımıza karşı aşırı düşkünlüğü sayabiliriz. Zira dünya malı ile eş ve çocuklar insanlar için bir imtihan vesilesidir. Bu imtihanda mal ve evladı ihmal etmemiz doğru değildir. Ancak, onlara gereken önem ve değeri verdikten sonra mal ve evladın bizi Allah'ı zikir ve ibadetten alıkoymaması gerekir. Çünkü yüce Allah dünya hayatında bazı şeylerin insanlara süslü gösterildiğini (Âl-i İmran, 3/14) bildirirken; dünyadan da nasibimizi unutmamamız gerektiğini (Kasas, 28/77) emretmiştir. Bu emir sadece insanlar için değil yerde ve gökte olan bütün varlıklar için geçerlidir. Zira yerde ve gökte olan bütün varlıklar kendi lisanlarıyla Allah'ı tespih eder (Haşr, 59/24; Cuma, 62/1; Teğabûn, 64/1). Ancak, bizler onların tespihlerini anlayamayız (İsrâ, 17/44).

Münafikun suresi 63/9.ayetin devamında mal ve evlat sevgisinde aşırı giderek Allah'ı zikretmekten kendilerini alıkoyanlar hakkında, "*Bunu yapanlar mutlaka hüsrana uğramışlardır. Her birinize ölüm gelip: Rabbim! Ne olur bana biraz daha süre tanısan da gönüllü yardımlarda bulunsam ve iyi kişilerden olsam' diye yalvarmadan önce size verdiğimiz rızklardan başkaları için de harcayınız. Allah eceli gelince hiç kimsenin ölümünü ertelemez. Allah yapıp ettiklerinizden tamamen haberdardır.*" buyurulmaktadır.

Kur'an'da, dünyaya aşırı düşkünlük göstermemizin tehlikelerine ve dünya hayatımızın varlık sebebi olan sınavın gereği olarak da insana bazı şeylerin câzip gösterildiğine sık sık değinilir. Bu durumdan anlamamız gereken mesaj, ailemizle ilgilenmememiz, kazanç getiren işlerde çalışmamamız değil; insanın doğasının bir gereği olarak zaten gösterilmekte olan bu ilgi ve meşguliyetin, hayatın gerçek anlamını unutturacak ve Allah'a kul olma bilincini yitirmeye yol açacak bir sapmaya yol açmamasıdır (Kur'an Yolu, V/291).

İşte bu nedenle dünya ve ahiret dengesini göz önünde bulunduralım, mal ve evlat konusunda Allah'ı zikirden alıkoyacak şeyler konusunda duyarlı olalım. Zira O'na ibadet ve hakkıyla kulluk yapmamız bağlamında Peygamber Efendimizin de pek çok tavsiyeleri vardır.

ALLAH'I ZİKREDELİM Kİ HUZUR BULALIM*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللهِ ۗ اَلَا بِذِكْرِ اللهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

"Onlar, inananlar ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşanlardır. Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur." (Ra'd, 13/28)

İnsan olarak bizleri derinden etkileyen en acı duygulardan biri yalnızlıktır. Yalnızlık biyolojik olarak tek başına kalmışlık değildir. Çoğu zaman kalabalıklar arasında da kendimizi yalnız hissettiğimiz anlar olmuştur. Bunun dışında rızık telaşı gibi ruhsal bunalıma girmemize yol açan veya bizi huzursuz eden başka sebepler de vardır. Kaynağı ne olursa olsun maddî sıkıntılar, kalbinde manevî bir boşluk olanlar için telafisi mümkün olmayan felaketlere yol açar. Bu sıkıntılara göğüs gerebilmenin tek bir yolu vardır. O da kalbimizi manen doyuma ulaştırmaktır. Ele aldığımız âyet, bu doyuma nasıl ulaşabileceğimizi öğretiyor bizlere: Allah'ı zikrederek.

İnananlar olarak zor zamanlarımızda Hakk'ı hatırımıza getirip O'nun gücünü hissetmek bize bir güven verir. Bu durumda yalnızlık duygusunu yendiğimiz gibi, krizden kurtulan ruhumuz ferahlar ve bir sükûnet kaplar yüreğimizi. Çünkü O dilemedikçe, başımıza kötü bir şey gelmeyeceğini biliriz. Şu halde, O'nun varlığını hissetmemizin yolu zikirdir.

Zikir, kısaca Allah'ı anmak, hatırlamaktır. Ancak Allah'ı sadece darda kaldığımız zaman hatırlamamız doğru değildir. Maddî ve manevî hiçbir tasamızın olmadığı durumlarda da Rabbimizin nimetlerini anarak (zikrederek) O'na karşı şükran vazifemizi yerine getiririz. Şimdi bu noktada cevaplamamız gereken soru şudur: Nasıl zikredeceğiz? Zikrin, Allah'ı hatırlamanın yolu nedir?

Zikir faaliyetimizi hem bedenle hem de dille yaparız. Bu bakımdan her gün beş vakit kıldığımız namaz da bir zikirdir. "*Beni anmak için namaz kıl*" (Tâhâ, 20/14)

* Mahmut DEMİR

buyuran Allah, namazın temel gayesinin "zikir" yani Allah'ı hatırlamak olduğunu açıkça bildirmiştir. İnsanlığa Allah'ın varlığını ve gönderdiği hakikatleri hatırlattığı için "Zikir" adını da alan Kutsal Kitabımızı (Enbiya, 21/50; Hicr 15/9; Tekvîr, 81/27) her okuduğumuzda da bu vazifeyi yerine getirmiş oluruz. Bunun dışında istediğimiz zaman, sabah akşam (İnsan, 76/25) ayakta iken, otururken, yan yatarken (Âl-i İmran, 3/191) Allah'ı anabiliriz. Bu gibi durumlarda da "zikrin en faziletlisi *Lâ ilâhe illallah* cümlesidir" (İbn Mâce, "Edeb", 55) hadisinin ifade ettiği gibi içimizden tevhid kelimesini okumamız güzel bir zikir olacaktır. Bunların dışında *Sübhanallah* (Tesbîh), *Elhamdülillah* (Tahmid), Allahu ekber (Tekbir) gibi Rabbimizin varlığını, gücünü ve büyüklüğünü hatırlatan cümleleri de fırsat buldukça tekrarlayıp üzerinde tefekkür ettiğimizde bu vazifeyi dilimizle de yerine getirmiş oluruz. Bunları ihmal etmediğimiz zaman gündelik yaşamın yol açtığı sıkıntılardan, streslerden uzaklaşır, huzur buluruz. Zira Allah'ı zikretmenin nihaî hedefi de huzurdur. Bu öyle bir huzurdur ki, onun etkisi, kul ile çevresi arasındaki ilişkilere de sirayet eder. Şöyle ki; Yaratıcıyı andıkça O'na daha fazla yaklaşmış oluruz. Bu yakınlık arttıkça O'nunla adeta dost oluruz. Bu dostluk neticesinde çevremizdeki canlı cansız tüm varlıklara hatta kâinata karşı sevgi dolu bir kalple bakmaya başlarız. Kâinatın sahibi yüce Mevlâmız (dostumuz) olduğuna göre, O'nun eseri olan her şey de bize sevimli gelir. İşte kalbin doyuma, huzura ulaştığı nokta burasıdır. Sevginin olmadığı yerde huzurdan, huzurun olmadığı yerde de sevgiden bahsedilebilir mi?

Son olarak şu hususa da değinmekte yarar var: Yüce Rabbimizi hakkıyla anmamız için, her şeyden önce O'nu anmaktan alıkoyan engelleri ortadan kaldırmalıyız. Allah, evlatlarımızın ve mallarımızın O'nu anmaktan alıkoymaması konusunda biz inananları uyarmaktadır (Münâfikûn, 63/9). Aynı şekilde içki ve kumar gibi toplumsal zararları sayılamayacak kadar çok olan alışkanlıkların da esasen inananları Allah'ı anmaktan alıkoyduğuna da işaret etmektedir (Mâide, 5/91).

Şu halde can ve rızık endişesinin, Allah'ı zikretmemize engel olacak boyutlara ulaşmasına izin vermemeli, bunun yanında bizlere Rahmân'ın nimetlerini unuttturan her türlü kötü alışkanlıklardan ve ortamlardan da uzak durmalıyız.

ALLAH'IN BAĞIŞ VE MÜKÂFATINI KAZANACAK OLANLAR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ

وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ

وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّآئِمِينَ وَالصَّآئِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللهَ

كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ اَعَدَّ اللهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَاَجْرًا عَظِيمًا

"Şüphesiz Müslüman erkeklerle Müslüman kadınlar, mümin erkeklerle mümin kadınlar, itaatkâr erkeklerle itaatkâr kadınlar, doğru erkeklerle doğru kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, Allah'a derinden saygı duyan erkeklerle, Allah'a derinden saygı duyan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar var ya, işte onlar için Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır." (Ahzâb, 33/35)

İslam dinini kabul eden, kendisini yalnız Allah'a teslim eden, yalnız O'na kul olan ve yalnız O'na ibadet eden insana Müslüman deriz. Hz. Peygamber'in Allah'tan vahiy yoluyla alıp insanlara tebliğ ettiği şeylere inanan kişiye ise mümin deriz. Daha geniş ifadeyle, mümin; 'Allah'ın varlığına ve birliğine, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kaza ve kadere, yani hayır ve şerrin Allah tarafından yaratıldığına ve ölümden sonra dirilmenin gerçek olduğuna inanan insandır.'

Bazen bu iki kelime eş anlamlı olarak da kullanılmakta, mümin ve Müslüman aynı anlama gelmektedir. Bazen de Müslüman kelimesi; dinini çok iyi bir şekilde yaşayan, Allah'a candan teslim olan, ona samimiyetle bağlanan insan için kullanılmaktadır.

Yukarıda mealini verdiğimiz ayette; Müslümanlar ve müminler zikredildikten sonra, on-

* Mustafa KILIÇ

lardan itaatkâr olanları anılmıştır. Bizim; Allah'ın ve Peygamberin emirlerine karşı isyankar olmayıp, itaatkâr olmamız gerektiğine vurgu yapılmıştır. Birlikte yaşayan insanların arasında nizam ve intizam olmazsa anarşi ve kargaşa olur. Bozuk düzenin ise sonuçta herkese zararı dokunur. Bundan dolayı biz, dinimizin emirlerine ve yasaklarına özenle itaat ederek huzur ve mutluluk içinde yaşarız.

Sözleriyle doğru olduklarını ikrar ettikleri halde; işlerinde, davranışlarında, alış-verişlerinde, komşuluk ilişkilerinde doğruluğu yaşayamayan toplumlar, rahat yüzü görmezler. Bundan dolayı Rabbimiz bize, her alanda doğruluğu da emretmiştir. İçinde yaşadığımız dünyada, işlerimiz her zaman bizim istediğimiz gibi gitmez. Bazen maddi bazen de manevi sıkıntılarla karşı karşıya kalırız. Sıkıntıları aşmak için elbette gücümüz yettiğince gayret edeceğiz. Ama aşamadığımız zorluklar da olacaktır. İşte böylesi zor durumlarda hemen bu ayeti hatırlayacağız, çalışmaya devam edip sabredeceğiz ve Allah'ın sabreden kullarına vereceği karşılığı düşünerek, Allah'a sığınacağız.

Büyükler her zaman saygıya layıktır. Annemize-babamıza, dede ve ninemize, yaşlılara saygı göstermeliyiz. Biz başkalarına saygı gösterirsek, bize de saygı gösterenler bulunacaktır. İnsanlar konusunda böyle saygı kuralları varsa, bizi ve bütün âlemleri yaratıp yaşatan, bizi sayısız nimetleriyle rızıklandıran, bizi Müslüman ve mümin olmakla şereflendiren Allah'a daha derinden saygı duymamız gerekmez mi? Elbette gerekir!

Allah insanların görünüşlerini ve kabiliyetlerini farklı yarattığı gibi rızıklarını da farklı düzenlemiştir. Kimisi zengin kimisi fakir, kimisi varlıklı kimisi yoksul. Ama bugün zengin olanın yarın fakir olmayacağını kim bilebilir? Ne oldum demeyelim, ne olacağız diyelim. Elimizdeki imkânları, Allah'ın bize verdiği emanetler olarak görelim. Kendimizi bekçi sayalım. Elimizdeki nimetlerden muhtaç olanlara ikram edelim. Sadaka verenlerin elde edeceği karşılığı düşünelim.

Oruç ibadetimiz; bizim isyankâr nefsimizi en iyi eğiten, onu susturan, itaat ettiren ve olgunlaştıran bir ibadettir. Ramazan ayında sağlığımız elverişli ise ve şartlarımız uygunsa orucumuzu tutalım. Zaman zaman nafile oruçlar da tutmaya gayret edelim.

İnsanları başka canlılardan ayıran en önemli kavramlardan birisi de namus kavramıdır. Cinsellik insanla birlikte var olan bir gerçek olup bu konudaki doğal arzuların tatmini de insanın tabiatı gereğidir. Ancak bunu Allah'ın helal kıldığı şekilde yani hem kendi onur ve iffetimizi hem de başkalarının onur ve iffetini koruyarak yerine getirmeli böylece ayette vurgu yapılan namuslu olmak konusunda kendimizi kontrol etmeliyiz.

Bütün bu saydıklarımızı yaparken, bize apaçık bir Kitap gönderen, bizi hidayete ulaştıran, bizi karanlıklardan aydınlığa çıkaran ve bize yürüyeceğimiz yolu gösteren Allah'ı çokça hatırlayacağız, çokça zikredeceğiz. Böyle yaparsak Allah'ın bağışlamasına ve ahirette eşi benzeri görülmemiş nimetlere kavuşacağız (Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, Ankara, 2006, IV, 384) Bu ayette erkek ve kadınlar ayrı ayrı zikredilerek bize çok özel bir işaret verilmiştir: Müslümanlıkta kadın ile erkek eşittir. İnançta, amelde, erdemli davranışlarda, Allah'ın emirlerini uygulamada ve nimetlerini hak etmede eşit...

ALLAH'IN DOĞRU YOLA İLETTİKLERİ HİDAYET ÜZEREDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَنْ يَهْدِ اللهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ ۚ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ اَوْلِيَآءَ مِنْ دُونِهٖ...

"Allah, kimi doğru yola iletirse işte o, doğru yolu bulmuştur. Kimi de saptırırsa böyleleri için O'nun dışında dostlar bulamazsın..." (İsrâ, 17/97)

Hidayet kişinin Allah'a inanma, emir ve yasaklarını tam olarak yapabilme imkânına kavuşmasıdır. Böyle bir konumda bulunan kişi Kur'an'da belirtilen doğru yola ulaşmış demektir. Nitekim konumuzu belirleyen ayette de bu hususa vurgu yapılmaktadır. Allah'ın hidayet verdiği kimsenin doğru yolda olduğu, hidayetten uzaklaştırdığı kimsenin ise yardım edecek, kendisine arka çıkacak kimsesinin bulunmadığı anlatılmaktadır.

Bu âyetle Cenab-ı Hak, Peygamberimiz (s.a.s)'i teselli ederek, hidayeti değil de dalaleti ve küfrü tercih edenleri bildiğini ve onlar hakkında üzülmemesi gerektiğini de hatırlatmaktadır. Zira onlar kendi iradeleriyle kötü tercihte bulunup sapıklık ve dalalet üzere ısrar etmişlerdir. Bu bakımdan kendi irade ve istekleriyle hidayeti tercih edenleri Allah hidayete, küfrü ve dalaleti tercih edenleri ise küfre ve dalalete sürükler. Bu durum yüce Allah'ın *"Allah kime hidayet ederse işte o, doğru yolu bulandır. Kimi de şaşırtırsa, artık ona doğru yolu gösterecek bir dost bulamazsın."* (Kehf, 18/17) âyetinde buyurduğu gibi mutlak yaratmasıyla ilgilidir. Yani Cenab-ı Hak hiç kimseyi iman ve küfre zorlamamaktadır. Bu konuda kişi kendi tercihini yaparken tamamen bağımsızdır. Esasen kişi, bu tercih hakkını hangi yönde kullanırsa onun hakkında Allah'ın takdiri o şekilde tecelli etmiş olacaktır. Bu da insanın herhangi bir hususta ilahi iradenin takdirinden bağımsız olmadığı anlamına gelir. İnsanın seçmesine ve özgür iradesine göre Allah onun hakkında ya hidayeti ya da küfrü yaratır.

* Dr. Ercan ESER

Bizler Allah'ın külli iradesinin kuşattığı alanda kendi özgür irademizle yani bize tayin edilen özgürlük alanında irademizle hidayeti veya sapıklığı seçme konusunda muhayyer bırakılmışız. Ancak Allah'ın küfrü ve sapıklığı değil, hidayeti ve doğru yolu seçmemize razı olur. Bu husus ayette şöylece açıklanmaktadır:

"Şüphesiz biz onu (ömür boyu yürüyeceği) yola koyduk. O bu yolu ya şükrederek ya da nankörlük ederek kat eder." (İnsan, 76/3);

"Ve iki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?" (Beled, 90/10)

Ancak konumuzun başında zikrettiğimiz âyetin devamında sapıklığı tercih edenlerin kıyamet günü körler, dilsizler ve sağırlar olarak yüzüstü haşredilecekleri ve cehenneme atılacakları haber verilmektedir. Onlar dünya hayatında Cenab-ı Hakk'ın ayetlerini göremeyecek kadar kör, işitemeyecek kadar sağır, konuşamayacak kadar da dilsiz idiler. Bu bakımdan ahirette de hidayet ve kurtuluş yolunu gösterecek sözler söyleme imkânlarının kalmadığı ayette haber verilmektedir (bk. İsrâ, 17/72). Ayrıca, Cenab-ı Hakk'ın doğru yola ilettiği kişinin doğru yol üzere olduğu, şaşırttığı kimsenin ise ondan başka dostlarının bulunmadığı ayette ifade edilmektedir (bk. A'râf, 7/178).

Sonuç olarak diyebiliriz ki insan, ilahî mesaja kulak verip aklını kullanarak vahyi anlarsa bu onu doğru yola götürür. O halde insanın iradesini kullanması önemli bir durumdur. Kişi iradesini kullanarak doğru veya sapık yolu seçmiş olur. Bu iradesini gösterince Cenab-ı Hak da onu ya hidayete ulaştırır veya sapıtır. Kur'an'da insana anlama kabiliyetinin verildiği, hakkı seçtiği takdirde faydasının kendisine ait olacağı, doğruyu seçmemesi hâlinde de zararını yine kendisinin çekeceği, bu konuda bir zorlamanın söz konusu olmadığı beyan edilmektedir. (bk. En'âm 6/104). Yine Allah'ın, insanı iman etmeye zorlamadığı (Kehf, 18/29) Kur'an'ın, sadece doğrunun veya gerçeğin ne olduğunu açıklayan bir öğüt olduğu, dileyen kişinin bu öğüte inanacağı bildirmektedir (İnsân, 76/29). Kısaca, kim Allah'a imana, Peygamberi tasdik etmeye ona gönderilenleri kabul etmeye yönelirse buna o kimseyi muvaffak kılar ve doğru yola erişir. Kim de bu hakikatlerden ve onlara imandan yüz çevirirse dalalete düşer. Artık onun için Allah'tan başka bir dost ve yardımcı yoktur. O, Kıyamet gününde de azaba duçar olacaktır.

ALLAH'IN HELAL DEDİĞİNE HARAM DEMEMELİYİZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَآ اَحَلَّ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا ۭ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلَالًا طَيِّبًا ۠ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِيٓ اَنْتُمْ بِهٖ مُؤْمِنُونَ

"Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı iyi ve temiz nimetleri (kendinize) haram etmeyin ve (Allah'ın koyduğu) sınırları aşmayın. Çünkü Allah haddi aşanları sevmez. Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden helal, iyi ve temiz olarak yiyin ve kendisine inanmakta olduğunuz Allah'a karşı gelmekten sakının." (Maide, 5/87-88)

Yüce Allah'ın kesin ve bağlayıcı bir ifade ve üslupla yasakladığı fiillere haram denmektedir. Haramı belirleme yetkisi yalnız Allah'a aittir. O'nun dışında hiç kimsenin haramı belirleme yetkisi yoktur. Peygamberimizin bu konudaki hadisleri ise, Allah'ın iradesi ve hükmünü açıklamaktan ibarettir.

Kur'an ve Sünnet haramı belirlerken ayrıntıdan ziyade ana ilkeler ve genel kurallar ortaya koymuş, bu kuralların her devirde anlaşılıp uygulanabilir tarzda takdim edilmesini ise, o devrin yetkin ve ehil İslam âlimlerine bırakmıştır.

Dinen haram kılınan bir şeye kasıtlı olarak helal demek, kişiyi İslam dairesinin dışına çıkarır. Ayrıca bu durum, Allah adına yalan uydurmaktır. Yüce kitabımızda konuyla ilgili şöyle buyurulmaktadır:

"Dilleriniz yalana alışageldiğinden dolayı, Allah'a karşı yalan uydurmak için: 'Şu helaldir!' 'Şu haramdır!' demeyin. Şüphesiz, Allah'a karşı yalan uyduranlar, kurtuluşa eremezler." (Nahl, 16/116)

Ayrıca, Allah'ın helal kıldığı bir şeyi, bir kimsenin, iyi niyetle de olsa haram kılma yetkisi olmadığı gibi, böyle bir davranış ve anlayış da dinen uygun görül-

* Sabri AKPOLAT

memiştir. Peygamberimizin yaşadığı dönemde bazı Müslümanlar dünyadan el etek çekmek istemişler, özellikle yeme-içme, dinlenme, giyim-kuşam, evlenme ve evlilik hayatının gereklerini yerine getirme konularında mahrumiyeti yaşama biçimi hâline getirmeye yönelmişlerdir. Onların bu tutumları hem kendilerine hem de aile fertlerine zarar verdiği için, Peygamberimiz onları uyarmıştır.

Bu itibarla İslam'da kesin bir delil ile yasaklanmayan ve insanın yararına olan her şey helâldir. Bu ilke, hiçbir sınır tanımaksızın her türlü davranışı meşru sayma anlayışına düşülebilir, endişesiyle bazen ihtiyatla karşılanmıştır. Ancak ihtiyatta ölçüyü kaçırma, kişilerin gereksiz yere dinin ölçülerini sınırlandırmalarına neden olmuştur. Ayette sözü edilen genişlik ve özgürlük, sınırın aşılmaması ve Allah'ın yasaklarından sakınma şartına bağlanmıştır. Bununla birlikte, helâllerin sınırını zorlayıp bazı haramları helâl hâline getirmemeye özen göstermeliyiz.

Helal olmak kaydıyla kazanca herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Kazancımız ne kadar olursa olsun her insanın harcayacağı miktar bellidir. O halde, rızık kaygısıyla harama meyletmemeliyiz. Bize düşen görev, kazanmak için çalışmak ve yüce Allah'ın bu konudaki takdirine razı olmaktır.

Şeyh Sadi 'Gülistan' adlı eserinde konuyla ilgili şöyle söylemektedir:

"Eğer Âdemoğlunun gönlü rızka olduğu kadar, rızkı verene de bağlı olsaydı, makam itibariyle melekleri geçerdi."

"Allah, sen gizli ve kendini bilmez bir nutfe hâlindeyken dahi seni unutmadı. Sana ruh, akıl, idrak, güzellik, söz, tedbir, fikir ve zekâ verdi. Omuzlarına iki pazu yerleştirdi, eline on tane parmak dizdi. A himmetsiz! Şimdi mi rızkını unutacak sanıyorsun" (Şeyh Sadî, Gülistan, s. 248-249).

Yüce Allah, yaptığımız her şeyden haberdardır ve bizi yaptıklarımızdan dolayı hesaba çekecektir. Müslümanlar olarak buna gönülden inanırız. O halde, rızkımızı haram değil de, helal yollardan kazanmaya çalışmalıyız. Haram olan bir kazanç onu kazanan kul için rızık sayılmasına rağmen haram olan rızkı, kulun kazanmasına ve yemesine yüce Allah'ın rızası yoktur.

ALLAH'IN HELAL KILDIĞINI HARAM SAYAMAYIZ *

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا النَّبِىُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَآ اَحَلَّ اللهُ لَكَ ۚ تَبْتَغِى مَرْضَاتَ اَزْوَاجِكَ ۗ وَاللهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını arayarak, Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin sen kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Tahrim, 66/1)

Bu ayet, yüce kitabımız Kur'an'ın Tahrim suresinin ilk ayetidir. Sure adını ilk ayette geçen "Haram Kılma" ifadesinden almaktadır. Sözlükte yasak anlamına gelen haram, dinî bir terim olarak, kesin bir delille, açık bir şekilde yapılmaması istenen fiildir.

Bu ayetteki sesleniş, özelde Peygamberimize olsa da genelde tüm inananlaradır. Bilhassa teşri açısından yani Allah adına hüküm koyma açısından konuya baktığımız zaman "Ey peygamber! Eşlerinin rızasını arayarak, Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin sen kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." hitabıyla yüce Allah Peygamberimizin şahsında hem O'nu hem de tüm inananları uyarmaktadır.

Haram kılma konusunda peygamberler tarihine baktığımız zaman peygamberliğin mahiyeti ve peygamberlerin getirdiği vahiylerin hakkıyla anlaşılmadığı dönemlerde bazı problemlerin oluştuğunu görmekteyiz. Bu bağlamda Hz. Muhammed (s.a.s)'den önceki peygamberlerden bilhassa Hz. İsa'nın tebliğ ettiği mesajın insanlar tarafından yeterince ve gereğince anlaşılmaması Hz. İsa'ya tanrılık yakıştırılmasına ve kendilerini toplumdan soyutlayan ruhanîler sınıfının oluşmasına sebep olmuştur. Kendilerini rûhânî olarak ilan eden insanların Tanrı adına otorite kullanır hâle gelmeleri yüce Allah tarafından Kur'an'da eleştirilen bir durumdur. Hz. Peygamberimiz de ümmetin benzer duruma düşmemesi için Müslümanlara uyarılar yapıyordu. Resûlullah (s.a.s)'ın peygamberlik görevinin tamamlanmasına doğru giden bir süreçte, bu âyetlerde Peygamberimizin beşerîlik yönü ön plana çıkarılmaktadır. Ayrıca

* Dr. Hamdi TEKELİ

Hz. Peygamberin vahyin kontrolü dışında kalabilecek dinî nitelikte bir tasarrufunun olamayacağının özel olarak vurgulanması da ayrı bir önem taşımaktadır.

Bu bağlamda kaynaklarda Osman b. Maz'ûn hadisi diye meşhur olan rivayette de görüldüğü gibi zaman zaman aşırıya kaçan kişiler Hz. Peygamber (s.a.s) Efendimizin müdahalesiyle karşılaşmış ve aşırılıktan vazgeçirilmişlerdir. Şöyle ki:

Enes b. Malik'ten şöyle rivayet olunmuştur: *"Bir kere (Ashab'dan) üç kişi Nebi (s.a.s)'in (bunların bilemedikleri gizli) ibadetini sormak (ve öğrenmek) üzere Peygamber'in kadınlarının evlerine gelmişlerdi. Bunlara Peygamber'in ibadeti (nin kemiyet ve keyfiyeti) haber verilince güya azımsayarak (bir ağızdan): Biz nerede, Resûlullah nerede? Muhakkak ki Allah Peygamber'inin geçmiş olan ve gelecekte işlenmesi muhtemel bulunan bütün günahlarını mağfiret etmiştir" dediler. Sonra da şöyle ahdettiler: İçlerinden birisi: Ben geceleri daima namaz kılacağım, dedi. Diğeri de: Ben de her zaman (her gün) oruç tutacağım, dedi. Üçüncü birisi: Ben de kadınlardan ayrı yaşayacağım, hiç evlenmeyeceğim, dedi. Onlar bu söz üzerinde iken Resûlullah (s.a.s) bunların yanına gelerek:*

-Siz şöyle şöyle söyleyen kimselersiniz değil mi? Fakat şunu biliniz ve iyi düşününüz ki: Ben sizin Allah'tan en çok korkanınız ve korunanınız bulunuyorum. Bununla beraber ben (gâh) oruç tutarım, (bazı günlerde) tutmam. (Gecenin bir kısmında) namaz kılarım. (Bir kısmında da) uyurum. Kadınlarla da evlenirim. (İşte benim sünnetim budur.) Her kim benim yolum(da gitmez de on)dan yüz çevirirse, benden değildir" buyurdu (Buharî , "Savm", 55; Müslim, "Sıyâm", 182).

Genelden özele giderek Tahrim Suresi 66/1-5 ayetlerin anlaşılması için temel dinî eserlere baktığımızda pek çok rivayet görmekteyiz. Bunları özetleyecek olursak Peygamberimiz esasen helâl olan bir şeyi kendisine yasaklamıştı. Yüce Allah da, eşlerinin hatırına veya onlar sebebiyle kendisini böyle bir mahrumiyete itmesinin doğru olmadığını bu ayet ile bildirerek, böyle bir karar yemin eşliğinde verilmiş olsa bile, üzerinde ısrar edilmesi uygun olmayan yeminlerden vazgeçip kefaret ödeme tarzında şer'î bir yol bulunduğunu hatırlatmıştır. Ayrıca bu konuda Kur'an'dan anlayabileceğimiz öğütlerden biri Peygamberliğin önemi ve mahiyeti diğeri ise aile sorumluluğunun önemidir.

Nitekim Resûlullah'ın yeme içme, aile hayatı gibi durumları onun beşerî yönüyle ilgili olduğu için kendisinden insan tabiatını aşması istenmemiş; sadece, eşlerinin aklına ve gönlüne hitapla bulundukları konumu hatırlatılarak bu konudaki tercih yapmalarını istemesi uygun görülmektedir. (Geniş bilgi için bk. Elmalı, Hak Dini Kur'an Dili, VII/5104-5122; Kur'an Yolu, V/401-408)

ALLAH'IN İZİN VERDİĞİ KİMSEDEN BAŞKASININ ŞEFAATİ YARAR SAĞLAMAZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهٗٓ اِلَّا لِمَنْ اَذِنَ لَهٗ ۜ حَتّٰٓى اِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا ۙ قَالَ رَبُّكُمْ ۖ قَالُوا الْحَقَّ ۚ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ

"Allah katında, onun izin verdiği kimseden başkasının şefaati yarar sağlamaz. (Şefaat için izin verilip de) kalplerinden korku giderilince birbirlerine, 'Rabbiniz ne söyledi?' diye sorarlar. Onlar da 'Gerçeği' diye cevap verirler. O yücedir, büyüktür." (Sebe', 34/23)

İnsanlar kulluk görevlerini yerine getirirken birtakım hatalar işleyebilir, bazı konularda eksiklikleri de olabilir. Amellerdeki eksiklikler insanları endişeye düşürür. Acaba öbür dünyada "halimiz nice olacak" diye korku ve endişeye kapılırlar.

Allah'ın kulları kusur ve kabahatleri Allah'a karşı işledikleri için, hem ondan af dilemeye utanırlar, hem de sadece ondan af dilemeyi yeterli görmezler. Bir yandan Allah'ın affına, rahmet ve merhametine sığınırken, öte yandan da Allah katında kendilerini destekleyecek, kendilerine yardımcı olacak ve elinden tutacak birini ararlar. Rabbimizin katında önemli bir yere sahip olan birinin, kendilerine şefaat etmesini isterler.

Öyleyse şefaat nedir? Kimler şefaat eder, kimler şefaat edemez? Bu dünyada bir başkasını desteklemek üzere ona katılmak, yardımcı olmak ve aracılık yapmak, şefaat etmek olarak adlandırılmaktadır. Ahirette ise şefaat; günahkâr müminlerin affedilmesi ve günahı olmayanların daha yüksek derecelere erişmeleri için, peygamberlerin, Allah'a yalvarmaları, dua etmeleri ve günahlarının bağışlanmasını istemeleri demektir.

Kıyamet gününde başta sevgili Peygamberimiz olmak üzere, peygamberler, melekler ve Allah'ın izin vereceği bazı insanlar; günahkâr müminlerin affedilmesini,

* Mustafa KILIÇ

günahsızların derecelerinin yükseltilmesini Allah'tan dileyeceklerdir. Şefaat taleplerinin yerine getirilip getirilmemesi konusunda takdir yetkisi Allah'a aittir.

Allah'ın izin verdiği kimseler; diledikleri kişiler ve şefaati hak eden insanlar için şefaat edeceklerdir. Ama Allah'ın izni olmadan hiçbir kimsenin şefaat etmesi veya Allah'ın razı olmadığı birine şefaatte bulunması mümkün değildir. Bu konuda yüce Kitabımızda pek çok ayet bulunmaktadır. Konumuzun başında sunduğumuz ayette; Allah'ın katında, onun izin verdiği kimseden başkasının şefaatlerinin fayda sağlamayacağı bildirilmektedir. Demek ki Allah'ın izin vermediği kimseler şefaat etmeye uğraşsalar bile, olumlu bir netice elde edemezler.

Kıyamet gününde belli bir dönemde hiçbir kimsenin şefaati ve yardımı kabul edilmez. O günün hangi gün olduğunu ancak Allah bilir. Bu günü Rabbimiz bize şu şekilde anlatmaktadır:

"Öyle bir günden sakının ki o gün hiç kimse bir başkası adına bir şey ödeyemez. Hiçbir kimseden herhangi bir şefaat kabul olunmaz, fidye alınmaz. Onlara yardım da edilmez." (Bakara, 2/48)

Allah'ın izni olmaksızın hiç kimse şefaatçi olamaz (Yunus, 10/3). Ama onun izni olursa, şefaatçiler olur. Yani o kimlere izin verirse onlar şefaat ederler. Bu gerçek Kur'an-ı Kerim'in şu ayetleri ile bizlere bildirilmektedir:

"Rahmân'ın katında söz almış olanlardan başkaları şefaat hakkına sahip olmayacaklardır." (Meryem, 19/87)

"O gün, Rahmân'ın izin verdiği ve sözünden razı olduğu kimseden başkasının şefaati fayda vermez." (Tâ-Hâ, 20/109)

"Göklerde nice melekler vardır ki onların şefaatleri; ancak Allah'ın izniyle, dilediği ve hoşnut olduğu kimselere yarar sağlar." (Necm, 53/26)

Peygamberlerin sultanı olan sevgili Peygamberimiz (s.a.s)'in bir de genel ve kapsamlı bir şefaati olacaktır. Mahşer gününde bütün yaratıklar heyecan ve ıstırap içinde hesaplarının görülmesini beklerken, Efendimiz Allah'a dua edecek, hesap ve sorgunun bir an önce başlatılmasını niyaz edecektir. İşte bütün insanlar için Allah'tan yardım talep eden bu niyaza "şefaat-i uzma (büyük şefaat)" adı verilir. Hz. Peygamber (s.a.s)'in bu anlamdaki şefaat yetkisi Kur'an-ı Kerim'de "Makam-ı Mahmud (övülen makam)" adıyla anılır (İsrâ, 17/79).

Peygamberimiz (s.a.s) bizzat kendileri de bir hadislerinde ümmetinin günahkârlarına şefaat edeceklerini haber vermişlerdir (Tirmizî, "Kıyamet," 11, İbn Mâce, "Zühd", 37).

Nasıl olsa Peygamberimiz bizim için şefaat edecek diye güvenip dinimizin esaslarına karşı gevşeklik göstermeyelim. Peygamberimiz (s.a.s)'in şefaatine layık olmak için salih amel işlemeye devam edelim, davranışlarımıza daha çok dikkat edelim.

ALLAH'IN RAHMETİNDEN ÜMİDİNİZİ KESMEYİN*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَاَخِيهِ وَلَا تَايْـَٔسُوا مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ اِنَّهُ لَا يَايْـَٔسُ مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ

"Ey oğullarım! Gidin, Yûsuf'u ve kardeşini araştırın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez." (Yusuf, 12/87)

Bu ayette, seçilmiş bir insanın, bir peygamberin inancı ve teslimiyeti "örnek bir davranış" olarak bizlere sunulmaktadır. Yakup Peygamber, oğullarının artık Yusuf'u bulmaktan ümitlerini kestikleri bir anda *"Ey Oğullarım! Gidin, Yusuf'u ve kardeşini arayın..."* tavsiyesinde bulunarak hem inananların ümitsizliğe düşmemesi gerektiğini hem de kendisinin Allah'a olan sonsuz güvenini ifade etmektedir.

Allah'a sonsuz bir güven beslemek, her zaman ve mekânda O'nun yardımından, himayesinden emîn olmak… İşte Yaratana bağlılığın zirve noktası budur. Zaten Allah'ın kudretine, merhametine ve yardımına güveni beraberinde getirmeyen bir iman kâmil bir iman olarak nitelendirilemez. Bu bakımdan Yakup Peygamber'in Rabbine olan güveni ve bağlılığı bizler için çok şey ifade eder. Zaten Yaratan, örnek alalım diye Kutsal Kitabımızda ona yer vermiştir. Şu halde yüreği iman ve ümit dolu Peygamberinin umutlarını boşa çıkarmayan merhametlilerin en merhametlisi niçin bizlerden rahmetini esirgesin. Yüce Yaratıcının rahmetinden nasip almamızın bir tek şartı samimi bir şeklide O'na inanıp teslim olmaktır. Bu inanç ve teslimiyet Allah'a tam bir güven duymamızı beraberinde getirir.

* Mahmut DEMİR

Bizim O'na olan güvenimizin temel kaynağı Rahmet sıfatıdır. Bu rahmet bizim için bir huzur kaynağıdır. Zira âyette geçen "Ravh" kelimesi de aslında "üzüntü ve kederlerden uzak olma veya sıkıntı ve darlıktan sonra insanın kavuştuğu rahatlık" durumunu ifade ediyor (Bk. Yusuf, 12/21). Tıpkı susuzluk sıkıntısı yaşarken imdadımıza yetişen bir yağmurun veya yaşayacağından ümidimizi kesmeye başladığımız bir hastamızın son anda yüzünde beliren hayat emarelerinin yüreğimizde açtığı ferahlık gibi… Kutsal Kitabımızın ölü toprağa can veren ve ümitsiz bekleyişleri yaşama sevincine dönüştüren yağmuru "rahmet" olarak adlandırması (Neml, 27/63) ne kadar anlamlı değil mi?

Ümitsizlik duygusu bir anlamda çaresizliğimizi ve problemlerimizi, sıkıntılarımızı giderme noktasında içine düştüğümüz acziyetin bir ifadesidir. Yaşama sevincimizi ortadan kaldıran, bize yeryüzünü dar eden bir duygu hâlidir ümitsizlik. Gün olur, yağmur yağmaz; bağımız, bahçemiz, hayvanlarımız susuz kalır ve ümitsiz bir bekleyiş içerisine gireriz. Bazen, ölüm-kalım mücadelesi vermekte olan bir yakınımızın iyileşmesini beklerken tükenir ümitlerimiz. Ve bazen olur ki, tıpkı Yakup (a.s) gibi yıllardır kaybettiğimiz yavrumuzun gelişini bekleriz çaresizlik içinde. Bu ve benzeri durumlarda ihtiyacımız olan tek şey ise bir umut ışığıdır. Sığınılacak başka kapı, tutunacak başka bir dal kalmamıştır çünkü. İşte tam bu noktada devreye giren imanımız bizim için bir hayat ışığı olur adeta. Allah'ın yardımına ve merhametine olan sonsuz inancımızdan beslenen ümidimiz ayakta tutar bizi. Bu ümit sayesinde hayata sarılırız.

Bu ayetin bizlere hatırlattığı kesin gerçek Allah'ın rahmetinden ümidini kesmememiz gerektiğidir. O'nun rahmetine ve yardımına güvenimiz O'na olan inancımızın bir işareti ise, rahmetinden ümit kesmemiz de nankörlüğümüzün bir işareti sayılmaktadır. "Eğer insana tarafımızdan bir rahmet (nimet) tattırır da, sonra bunu ondan çekip alırsak, şüphesiz o ümitsiz ve nankör oluverir" (Hûd, 11/9) ayetinde rahmet, nimet anlamında karşımıza çıkmaktadır. Demek ki, Allah'ın bize verdiği tüm nimetler O'nun rahmetinin yansımasından başka bir şey değildir.

ALLAH'IN VARLIĞININ DELİLLERİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمِنْ اٰيَاتِهِ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِنْ دَآبَّةٍ وَهُوَ عَلٰى جَمْعِهِمْ اِذَا يَشَآءُ قَدِيرٌ

"Gökleri, yeri ve bu ikisi içinde yaydığı canlıları yaratması, O'nun varlığının delillerindendir. O, dilediği zaman, onları bir araya getirmeye de gücü yetendir." (Şûrâ, 42/29)

Bu âyette yüce Allah *"Gökleri, yeri ve bu ikisi içinde yaydığı canlıları yaratması, O'nun varlığının delillerindendir"* ifadesiyle gökleri, yeri ve bu ikisi içindeki canlıları yaratmasını kendi varlığının delilleri olarak zikretmiştir. Demek ki yüce Allah'ın her şeyin yaratıcısı olması O'nun varlığının en önemli delilidir. Âyetteki *"O, dilediği zaman, onları bir araya getirmeye de gücü yetendir"* ifadesiyle de Cenab-ı Hak, kâinat ve canlılar üzerindeki mutlak gücünü ve tasarrufunu vurgulamaktadır. Her şey O'nun takdir ettiği doğal denge içerisinde işlemektedir. Öyle ki *"Denizde yüce dağlar gibi gemilerin yürümesi O'nun varlığının delillerindendir."* (Şûrâ, 42/32) hâliyle bu âyetle belirtilmek istenen de tabiatta cari fizik kanunlarının da bir tesadüfün değil yüce Allah'ın yaratmasının ve kurduğu mükemmel nizamın, sünnetullahın bir gereği olduğudur.

Kur'an-ı Kerim, yüce Allah'ın insanı yaratmış olmasını ve kâinatta kurduğu sarsılmaz düzeni, O'nun varlığına ve yegâne yaratıcı olduğuna delil getirir. Allah'ın varlığı ve birliği hakkında Kur'an'da zikredilen bu deliller kadar, bizzat Kur'an'ın Allah tarafından vahyedilmiş olması hakikati de Allah'ın varlığı konusunda en büyük bir âyet ve delildir. Zira Kur'an bizi körü körüne bir imana değil; kendi nefsimiz, kâinat ve canlıların yaratılışı üzerinde tefekkür ederek, evrendeki bu ahengin ve doğal dengenin bir tesadüf eseri olamayacağını bilmeye ve bunun mutlaka yüce bir yaratıcının işi olduğuna inanmaya çağırır.

İnsan yaradılışı itibariyle inanmaya ve yönlendirilmeye müsait olduğundan Allah, insanları başıboş bırakmamış, peygamberleri vasıtasıyla tevhide ve hak dine davet etmiştir:

---

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

"Hakka yönelen bir kimse olarak yüzünü dine çevir. Allah'ın, insanları üzerinde yarattığı fıtrata sımsıkı tutun. Allah'ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur. İşte bu dosdoğru dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler." (Rûm, 30/30) İnsan, gerek kendi varlığı gerekse kâinat üzerinde temaşa ve tefekkürle özünde saklı olan bu imanı açığa çıkarabilir. Peygamber Efendimizin *"Her doğan fıtrat üzere doğar"* (Buhârî, "Kader", 56/3) hadisi de fıtratımızda var olan bu inanma duygusuna işaret etmektedir. Bu durum kendi benliğimizde Allah'ın varlığını tecrübe ettiğimiz fıtri bir delildir. Bu hadiste belirtildiği üzere insanın fıtrat itibariyle Allah'ın varlığını ikrâr edebilen olması ve O'na yönelip ibadet etmeye ihtiyaç hissetmesi de Allah'ın varlığının ve yaratan olduğunun en önemli delillerindendir.

Kur'an, insanın kendi nefsini/varlığını enfüsî/öznel; insanın içinde yaşadığı dış dünyayı da âfâkî/objektif-bilimsel deliller olarak nitelendirerek, bunları hem Kur'an'ın Allah'tan vahyedilen hakikat oluşuna hem de Allah'ın varlığına delil olarak sunar: *"Onlara hem dış dünyada, hem de kendi içlerinde âyetlerimizi göstereceğiz ki, onun hakikat olduğunu anlasınlar. Rabbinin her şeye tanık olması yetmez mi?"* (Fussilet, 41/53) Dolayısıyla kendi yaratılışımızdan yola çıkarak ibret gözüyle bütün bir âlemi temaşa ve tefekkür ettiğimizde bu mükemmel yaratılışın ve kurulmuş olan harika nizamın Allah'ın varlığına ve yegâne yaratıcı olduğuna delalet ettiğini kavramış oluruz. Böylece afakî ve enfüsî; yani bilimsel/objektif ve dinî/psikolojik deliller mutlak hakikat olan Allah'ın varlığının akla uygun olduğunu ve Allah'ın varlığı gerçeğinin açıkça bilindiğini ortaya koymaktadır; bizzat kâinatın ve insanın kendisi bu gerçeği ifade eden müşahhas delillerdir.

ALLAH'IN VARLIĞININ KEVNÎ DELİLLERİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذِى خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًا مَا تَرٰى فِى خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفَاوُتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُورٍ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ اِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَآءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَاَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ

"O, yedi göğü tabaka tabaka yaratandır. Rahmân'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak (ve düzensizlik) görüyor musun? Sonra tekrar tekrar bak; bakışların (aradığı çatlak ve düzensizliği bulamayıp) âciz ve bitkin hâlde sana dönecektir. Andolsun biz, en yakın göğü kandillerle donattık. Onları şeytanlara atılan taşlar yaptık ve (ahirette de) onlara alevli ateş azabını hazırladık." (Mülk, 67/3-5)

Okuduğumuz ayet-i kerimede "yerler ve gökler"in yaratılışı ve bunların mükemmel şekilde işleyen sistemleri Allah'ın varlığının delillerinden olarak gösterilmektedir.

Kur'an'ın birçok ayetinde Rabbimiz varlığına dair bu kâinattan deliller getirmektedir. Mesela; *"Sizi topraktan yaratması O'nun varlığının belgelerindendir. Sonra hemen birer insan olup yeryüzüne yayılırsınız."* (Rûm, 30/20)

"Deveye bakmıyorlar mı nasıl yaratılmıştır? Göğe bakmıyorlar mı nasıl yükseltilmiştir? Dağlara bakmıyorlar mı nasıl dikilmişlerdir? Yeryüzüne bakmıyorlar mı nasıl yayılmıştır?" (Ğaşiye, 88/17-20)

"İçinizden, kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp; aranızda muhabbet ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının belgelerindendir. Bunlarda, düşünen millet için dersler vardır. Gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin değişik olması, O'nun varlığının belgelerindendir. Doğrusu bunlarda, bilenler için dersler vardır. Geceleyin uyumanız, gündüz de lütfundan rızık aramanız O'nun varlığının belgelerindendir. Bunlarda kulak veren millet için dersler vardır. Size korku ve ümit veren şimşeği göstermesi, gökten su indirip ölümünden sonra yeri onunla diriltmesi O'nun varlığının belgelerindendir. Bunlarda, düşünen millet için dersler vardır." (Rûm, 30/20-24)

Bütün bu ayetler, Allah Teâlâ'nın varlığına dair kendimizi ikna edecek deliller üzerinde düşünmemizi istemektedir. Bu itibarla bizler de bu kâinata ve kâinatta

* Tahir TURAL

var olan eşsiz nizama ve eşyaya bakarak yüce Allah'ın varlığına ve birliğine deliller getirmeliyiz. Aksi takdirde imanımız taklitten öteye geçemez. Bulduğumuz her delil, Rabbimizi iyi tanımamıza ve O'na daha içtenlikle, saygı ve sevgiyle güzelce kulluk etmemize sebebiyet verecektir.

Şimdi yüce yaratıcımızın Kur'an-ı Kerim'de, kendi varlığına delil olarak kullandığı tabiattan delillere sonra da kâinatta onun varlık ve birliğine delalet eden diğer bazı akli delillere kısaca bir göz atalım.

Zira bizlere Allah'ı en iyi tanıtacak olan, yine yüce Allah'ın kendisidir. Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim'e dönüyor ve ona kulak veriyoruz. *"Allah her şeyin yaratıcısıdır"* (Zuhruf, 39/62). Allah Teâlâ'nın varlığına en büyük delilimiz, Kur'an'ın kendisidir. Zira Kur'an, cümlelerden meydana gelmektedir. Kur'an'ın cümleleri de "ayet veya âyetler" olarak isimlendirilmektedir. Bu şekilde isimlendirilmesinin nedeni, "ayet" kelimesinin Arap lügatinde 'bir şeye delalet eden işaret ve alamet' anlamına gelmesidir. Bu cümlelerin her biri, Allah'ın varlığına delalet etmektedir. Çünkü Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'in bir benzerini yapmaları için asırlardır inkâr edenlere karşı meydan okumaktadır. İnsanlık bu meydan okumaya karşı boyun eğmekten başka hiçbir şey yapamamıştır. O halde Kur'an bir mucize olarak Allah'ın varlığının ve Resûlü Muhammed (s.a.s)'in hak Peygamber olduğunun en büyük delilidir.

İkinci delilimiz de kâinatın kendisidir. Kâinata bakan bir kimse, bu âlemde yer alan her bir parçanın daha doğrusu hacmi olan her bir şeyin aynı zamanda bir mucize olduğunu ve insanın benzerini meydana getirmekten aciz kaldığını görür. Öyle ki, bu mahlûkatın her biri bizzat varlıkları ile mucizedir.

Kur'an cümleleri "âyetler" şeklinde isimlendirilmiştir. Bu kâinatta var olan mahlûkatın da her biri ayrı ayrı mucize olduğundan Kur'an-ı Kerim, bu mahlûkattan birçoğunu "âyetler" lafzı ile isimlendirmiştir. Çünkü kâinat, gökler, yeryüzü ve buralarda bulunan tüm yaratıklar, yani bütün bu "âyetler", kudretli bir yaratıcının varlığına işaret eden alametlerdir. Nitekim ayet-i kerimede şöyle buyurulmuştur:

"Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde, insanlara yararlı şeylerle denizde süzülen gemilerde, Allah'ın gökten indirip yeri ölümünden sonra dirilttiği suda, her türlü canlıyı orada yaymasında, rüzgârları ve yerle gök arasında emre amade duran bulutları döndürmesinde düşünen kimseler için âyetler vardır." (Bakara 2/164)

Aklını, mantığını ve muhakeme gücünü kullanan, gökleri, yıldızları, yeri, bitkileri, hayvanları, kısacası tüm kevnî delilleri düşünen insan, bütün bunları yaratan, onları yöneten bir yüce bir varlığın olduğunu anlar.

ALLAH'TAN SALİH/HAYIRLI EVLAT İSTEMEK*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَىٰ قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللهُ مِنَ الصَّابِرِينَ

"Ey Rabbim! Bana salihlerden (olacak bir çocuk) bağışla! Biz de ona uysal bir oğul müjdeledik. Çocuk kendisiyle birlikte koşup yürüyecek yaşa gelince İbrahim ona, 'Yavrum, ben rüyamda seni boğazladığımı gördüm. Düşün bakalım, ne dersin?', dedi. O da, 'Babacığım emrolunduğun şeyi yap. İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın', dedi." (Sâffât, 37/100-102)

İnsan, yaratılmışlar arasında kıymet ve değeri en yüksek olan varlıktır. Allah onu en güzel surette yaratmış, akıl gibi üstün yeteneklerle donatmıştır (İsrâ, 17/70). Allah'ın iradesini temsil etme görevi gibi üstün bir görevle de görevlendirilmiş, yerde ve göklerde bulunan her şey onun hizmetine verilmiştir (Bakara, 2/30).

İnsana verilen nimetler sayısız derecede çoktur. Hatta bu nimetleri saymak ve dökümünü yapmak mümkün değildir. Nitekim bu durum bir ayette şöyle ifade edilmiştir:

"Hâlbuki Allah'ın nimetini saysanız onu saymakla bitiremezsiniz…" (Nahl, 16/18)

Allah'ın bahşettiği her nimetin hayatımızda ayrı bir yeri ve önemi vardır. İşte bu nimetlerin en önemlilerinden biri de sahip olduğumuz evlatlarımızdır.

Çocuklar, insan neslinin devamı demektir. Hangi insan neslinin devam etmesini istemez? Bu hiç mümkün müdür? Çünkü çocuk, bir milletin bekası, bir ailenin, bir ocağın devamıdır. Nitekim Hz. Zekeriyya da kendi neslinin devamı için Allah'tan

* Dr. Zafer KOÇ

hayırlı bir evlat istemiş ve kendisine Hz. Yahya bahşedilmiştir (Meryem, 19/5).

Anne ve babaya Allah'ın birer hediyesi olan çocuklar aile bahçemizin gülleridir. Tatlı kokular saçan, ruha huzur ve sefa veren cennet çiçekleridir. Millet denizinin en parlak incisi, dünya hayatının süsüdür. Rabbimiz, insanın bu dünyada hoşlandığı en önemli şeyleri sıralarken, çocukları da bunlardan biri olarak belirtir:

"Kadınlar, oğullar, yük yük altın ve gümüş, salma atlar, davarlar ve ekinler gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeyler insana süslü gösterildi. Bunlar dünya hayatının geçimliğidir. Oysa asıl varılacak güzel yer ancak Allah'ın katındadır." (Âl-i İmran, 3/14)

Bir başka ayette de malın ve çocukların birer imtihan vesilesi olduğu haber verilmektedir: *"Bilin ki mallarınız ve çoluk-çocuğunuz birer deneme aracıdır. Allah katında ise büyük bir mükâfat vardır."* (Enfâl, 8/28)

Elbette kıymetli varlıkların düşmanı da çok olur. Eğer o güzel çocuklar, birer fazilet eri olarak yetiştirilmez, iman ve ahlak ile teçhiz edilmez, irfan ve İslam nuru ile beslenmez, Kur'an kalesinin içine girmezse düşmanın zehirli silahlarıyla vurulurlar ve helak olurlar. İmansız kalbin dümensiz kafasından çıkan zehirli fikirler, gençliğin beynini bir akrep kıskacı gibi sıkar ve onu iyi ile kötüyü, hayır ile şerri düşünemez hâle getirir.

Furkân suresinde müminlerde olması gereken bazı özellikler sıralandıktan sonra onların şöyle dua ettikleri belirtilir:

"Onlar, 'Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle', diyenlerdir." (Furkan, 25/74)

Konumuzun başında yer verdiğimiz ayette Hz. İbrahim'in, salih bir evlat vermesi için Allah'a yalvardığı belirtilmektedir. Nitekim Rabbimiz O'nun duasını kabul ederek uysal bir çocuk yani Hz. İsmail'i bahşetmiştir. İsmail öyle itaatkâr bir evlat olmuştur ki, babasının rüyada kendisini boğazladığını söylediğinde: *"Babacığım! emrolunduğun şeyi yap! İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın."* (Sâffât, 37/102) deme cesaretini göstermiştir.

İşte Allah'tan böyle evlatlar nasip etmesi için dua etmeliyiz. Ancak yüce Allah'ın böyle evlatları nasip etmesi için, bizler de sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz. Yani sadece sözlü dua ile yetinmemeliyiz, onları en güzel bir şekilde yetiştirmek için çaba göstermeliyiz.

Sevgili Peygamberimiz*; "Hiçbir baba çocuğuna güzel terbiyeden daha üstün bir bağışta bulunmuş olamaz."* (Tirmizî, "Birr", 33) buyurmaktadır. Bir başka sözünde; "*Çocuklarınıza hoş muamelede bulunun ve onları güzel terbiye edin."* (İbn Mâce, "Edeb", 3) diyerek, evlatlarımıza karşı görevlerimizi belirtmiştir.

Bu nedenle çocuklarımızın inançlı, sağlıklı, manevî değerlerine bağlı, vatan ve millet sevgisi ile dopdolu olarak yetiştirilmesinde birinci derecede anne-babalar

olarak bizler sorumluyuz. Anne-babaların çocukları ile ilgili dinî ve millî sorumluluklarını ihmal etmeleri, ilerde onları ve hatta toplumu rahatsız edecek olayların meydana gelmesine sebep olur. Nitekim zaman zaman medyaya ve basına yansıyan olaylar, sadece anne-babaları değil, hepimizi üzmektedir. Bunun için öncelikle anne-babalar olarak bizler çocuklarımızın terbiyesine, eğitimine özen göstermeliyiz ve onların kötü alışkanlıklar edinmelerine engel olmalıyız.

Yüce Allah bizi şöyle uyarmaktadır:

"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. O ateşin başında gayet katı, çetin, Allah'ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve kendilerine emredilen şeyi yapan melekler vardır." (Tahrîm, 66/6)

Hangimiz evlalarımızın ahirette cehenneme girmesine razı olur? Aksine hiçbir ana-baba bu güllerin solmasını istemez. Zira çocuklarımızı çok severiz, onların iyi olmalarını isteriz. Acı ve elem çekmelerini hiçbir zaman istemeyiz. Öyleyse bu dünyada evlatlarımızı çok iyi yetiştirmeliyiz, onların hem dünyasını, hem de ahiretini düşünmeliyiz.

Kuşkusuz evlatlarını iyi yetiştirip terbiye edemeyen, onlara ahlak ve fazilet aşılamayan milletlerin istikbali, geceler gibi korkunç ve karanlık olur.

ALLAH'TAN BAŞKA İLAH YOKTUR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ

"Ey insanlar! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Allah'tan başka size göklerden ve yerden rızık veren bir yaratıcı var mı? O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O halde nasıl oluyor da haktan döndürülüyorsunuz?" (Fâtır, 35/3)

Âyet-i kerimede insanlardan Allah'ın nimetlerini hatırlamaları istenerek göklerde ve yerde Allah'tan başka yaratıcı ve rızık veren olmadığı belirtilmiş ve Allah'tan başka hiçbir ilâhın olmadığı vurgulanmıştır. Burada belirtmek gerekir ki Allah lafzı kendisine ibadet edilen yüce varlığın özel adıdır. İlâh kelimesi ise kendisi yaratıcı ve ibadet edilmeye layık olmadığı halde, insanların ya Allah'a yaklaştırsın diye ya da çeşitli amaçlarla edindikleri putlara verilen cins isimdir. Bu itibarla Arapçada Allah kelimesinin çoğulu olmadığı halde ilâh kelimesinin çoğulu vardır. İlâh kelimesi cins isim olduğu için, çok değişik varlıklara ad olarak kullanılmıştır. İşten insanların Allah'tan başka ilah edinmemeleri için Kur'an-ı Kerim'deki pek çok ayette, hatırlatma da bulunulmuştur: *"Sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. O'ndan başka ilâh yoktur. O Rahmân'dır, Rahîm'dir."* (Bakara, 2/163)

İnsanlık tarihinde insanlar, her şeyin yaratıcısı olan bir Allah'a inanma ve ibadeti sadece O'na yapma anlamına gelen tevhîd inancında zaman zaman sapkınlığa düşmüşlerdir. Allah ile kendileri arasında yeni ilahlar edinerek O'na ortak koşma yolunu seçmişler, aracılar edinerek Allah'a yaklaşmak istemişler ve bu aracılar vasıtasıyla Allah'tan af ve mağfiret dilemişlerdir. Öyle ki bazen ay, güneş, yıldız gibi gök cisimlerini, bazen dağları, tepeleri, bazen atalarını dedelerini ilâh saymışlar, bazen de madenden, taştan, topraktan v.s. yaptıkları şeylere ilâh adını vermişler ve onlara tapmışlardır. İslam dini gelmeden önce de Arap yarımadasında da sayıları 400'e yaklaşan putlara tapılıyor ve onların her birine ilâh deniliyordu. O çağda yaşamış insan-

* Mustafa KILIÇ

lar bir taraftan ilâhlarına tapıyorlar, öte yandan hiçbir fayda görmedikleri ilâhlarını yeri geldikçe ihtiyaçları için kullanıyorlardı. Böylece tevhîd inancından sapıp şirke ve küfre düşmüşlerdi.

Buna karşın İslam dini, insanları küfür ve şirkten kurtarmak için tevhîd inancını yeniden tesis etmiştir: İbadet, hiçbir aracı ve ortak koşmadan her şeyin yaratıcısı olan sadece yüce Allah'a yapılır. Günahlar için tövbe ancak O'na arz edilir; bağışlanma ve yardım ancak O'ndan dilenilir.

Allah'ın bir oluşu, zatında, sıfatlarında, isimlerinde, fiillerinde, rab oluşunda ve hâkimiyetinde, eşi benzeri olmayışı yönündendir. Hemen hepimizin ezbere bildiği ve namazlarımızda sık sık okuduğumuz İhlâs suresinde; Allah'ın bir olduğu, hiçbir şeye muhtaç olmadığı, doğmadığı ve doğurmadığı, O'nun hiçbir denginin olmadığı ifade edilmektedir.

Aklımızı kullanıp kendi varlığımız ve kâinat üzerinde tefekkür ettiğimizde Allah'tan başka ilâh olmasının muhal/imkânsız olduğu sonucuna varırız. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de zikredilen şu âyetlerde de bu mantık örgüsüne işaret edilmektedir:

"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilâhlar olsaydı kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu. Demek ki, Arş'ın Rabbi Allah onların nitelemelerinden uzaktır, yücedir." (Enbiyâ, 21/22)

"Allah hiçbir çocuk edinmemiştir. Onunla birlikte başka hiçbir ilâh yoktur. Öyle olsaydı her ilâh kendi yarattığını alır götürür ve mutlaka birbirlerine üstün gelmeye çalışırlardı." (Mü'minûn, 23/91)

Dolayısıyla bu kâinatı ve harika nizamı ibret gözüyle seyrettiğimizde Allah'tan başka ilâh olamayacağı konusunda imanımız güçlenmiş olur. Nitekim basit bir dünya işini yaparken bile iki kişi karışırsa düzen bozulur, anlaşmazlıklar çıkar. Birisi şöyle yapalım derken öbürü böyle yapalım der. Eğer birden fazla yaratıcı olsaydı, dünyanın düzeni kim bilir nasıl olurdu? Bunun imkânsızlığını aklımızla anlayabileceğimiz gibi ayetler de bize yol göstermekte ve açıklamalar getirmektedir

Allah'ın birliğini ve ondan başka ilâh olmadığını sadece dil ile söylememiz yeterli midir? Hayır değildir. Söylediğimizin gereklerini de yapmalıyız. Yüce Rabbimiz bu gerçeği şöyle ifade etmektedir:

"Allah, 'Benden başka ilâh yoktur. Öyle ise bana karşı gelmekten sakının' diye (insanları) uyarmaları için, emrini içeren vahiy ile melekleri, kullarından dilediğine indirir." (Nahl, 16/2) Demek ki Allah vahiy meleklerini Peygamberlerine gönderirken, bize iki önemli esası öğretmek istiyor. Birincisi: "Allah'tan başka ilâh yoktur." İkincisi ise: Allah'a karşı gelmekten sakınmak."

Bunun için bize düşen görev, kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a hakkıyla iman etmek ve salih ameller işleyerek iki cihan mutluluğuna kavuşmaya gayret etmektir.

ALLAH'TAN BAŞKASINA KULLUK ETMEYİN*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖٓ اِنِّى لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ ۙ اَنْ لَا تَعْبُدُوٓا اِلَّا اللّٰهَ ۜ اِنِّىٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ اَلِيمٍ

"Andolsun, biz Nûh'u kavmine peygamber olarak gönderdik. Onlara şöyle dedi: Ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım. Allah'tan başkasına ibadet ve kulluk etmeyin. Doğrusu ben sizin adınıza elem dolu bir günün azabından korkuyorum." (Hûd, 11/25-26)

Mealini verdiğimiz ayette belirtildiği gibi yüce Rabbimiz, Hz. Nûh'u kavmine Peygamber olarak göndermiştir. Hz. Nuh da kendinin, kavmi için bir nasihatçi ve açık bir uyarıcı olduğunu ilan etmiş, Allah'tan başka ilâh bulunmadığını, dolayısıyla O'ndan başkasına kulluk etmemeleri gerektiğini hatırlatmıştır. Nuh (a.s) Peygamberlik görevini eksiksiz olarak yerine getirmiş ama kavmi onu dinlememiş, yine eski azgınlıklarına devam etmiştir. Ancak Nuh (a.s), kendini dinlemedikleri takdirde büyük bir cezaya çarptırılacaklarından endişe ettiğini belirterek kavmini uyarmış, bütün bu gayretine rağmen toplumun ileri gelenleri Nuh (a.s)'un davetini kabul etmemiş ve onu sapkınlıkla itham etmiştir (A'râf, 7/60). Hatta tebliğ faaliyetine son vermediği takdirde "Ey Nuh! (Bu işten) vazgeçmezsen mutlaka taşlananlardan olacaksın" diye tehditte bulunmuştur (Şuarâ, 26/116). Sonunda Hz. Nûh, *"...Rabbine, 'Ey Rabbim! Ben yenilgiye uğradım, yardım et' diye dua etti."* (Kamer, 54/10)

"Ve Nûh şöyle dedi: 'Ey Rabbim! Kavmim beni yalanladı. Artık onlarla benim aramda sen hükmet. Beni ve benimle birlikte olan müminleri kurtar.' Derken biz onu ve beraberindekileri dolu geminin içinde (taşıyıp) kurtardık. Sonra da geride kalanları suda boğduk." (Şuarâ, 26/117-120)

Bütün peygamberler kavmini bir olan Allah'ı tanımaya ve O'na kulluk etmeye davet etmiş, bu davet esnasında çeşitli zorluklarla karşılaşmış, sıkıntıya maruz kalmışlardır. Diğer bütün peygamberlerin yaptığı gibi Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s) de aynı şekilde kavmini Allah'a kulluk etmeye davet etmiştir. Ayet-i kerimede *"Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere, 'Şüphesiz, benden başka hiçbir ilah*

* Medet COŞKUN

yoktur. Öyleyse bana ibadet edin' diye vahyetmişizdir." (Enbiya, 21/25) buyurularak bütün peygamberlere emredilenin bir olan Allah'a iman ve O'na kulluk/ibadet etmek olduğu açıkça vurgulanmıştır.

Yüce kitabımız Kur'an'da Rabbimiz kendisine kulluk/ibadet etmemiz gerektiğini açık bir şekilde belirterek şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz, Allah, benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. Öyleyse (yalnız) O'na kulluk edin. Bu, dosdoğru bir yoldur." (Meryem, 19/36)

"Ey iman edenler, rükû edin, secde edin, Rabbinize kulluk edin ve hayır işleyin ki kurtuluşa eresiniz." (Hac, 22/77)

Şu halde yaratılış gayemiz *"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."* (Zâriyât, 51/56) ayetinde de açıkça belirtildiği gibi, yüce Rabbimize kullukta bulunmak ve O'nun emirlerini noksansız bir şekilde yerine getirmektir. İbadetlerimizi yaparken özellikle de namazlarımızı kılarken her rekatında okuduğumuz Fatiha sûresinde; *"(Allahım!) Yalnız Sana ibadet ederiz ve yalnız Senden yardım dileriz."* (Fatiha, 1/5) diyerek kulluğumuzu hatırlamakta ve sadece O'na ibadet ettiğimizi ifade etmekteyiz. Böylece yüce Rabbimizden başkasına ibadet edilmeyeceğini, ibadete sadece O'nun layık olduğunu özellikle vurgulayarak "tevhid inancını" açıkça ortaya koymaktayız. Zaten yüce Rabbimiz de bize, yukarıda meallerini verdiğimiz ayetlerde de açıkça belirtildiği gibi sadece kendine kulluk/ibadet etmemizi emretmektedir.

Biz insanları diğer yaratıklardan farklı kılan en önemli özelliğimiz, akıl, irade ve bizi yaratan yüce Rabbimize karşı yerine getirdiğimiz ibadetlerimizdir. Eğer insani özelliklerimizi doğru bir şekilde kullanıp iman ve bunun tabii sonucu olan ibadetlerimizi yapmazsak diğer yaratıklardan farkımız kalmaz. Hatta bununla da kalmayıp bizim dışımızdaki diğer mahlûkattan daha da aşağı olacağımız Rabbimiz tarafından ayet-i kerimede şöyle ifade edilmektedir:

"Andolsun biz, cinler ve insanlardan, kalpleri olup da bunlarla anlamayan, gözleri olup da bunlarla görmeyen, kulakları olup da bunlarla işitmeyen birçoklarını cehennem için var ettik. İşte bunlar hayvanlar gibi, hatta daha da aşağıdadırlar. İşte bunlar gafillerin ta kendileridir." (A'râf, 7/179)

Akıl ve irade sahibi olmayan varlıklardan farklı olduğumuzu ve gafillerden olmadığımızı ifade etmenin yolu Rabbimize olan imanımız ve ibadetlerimizdir. Şayet iman ve kulluğumuz olmasaydı yüce Mevla'mız katında ne değerimiz olurdu ki? Bu gerçeği Rabbimiz yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de açıkça ortaya koyarak şöyle buyurmaktadır:

"(Ey Muhammed!) De ki: Duanız (kulluk ve yalvarmanız) olmasa Rabbim size ne diye değer versin!..." (Furkan, 25/77)

İşte bizler de Rabbimiz katında imanımız, ibadetlerimiz ve kulluğumuzla değerli olduğumuzu unutmamalı ve O'ndan başkasına kullukta bulunmamalıyız.

AMEL DEFTERİNİN VERİLİŞİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَاَمَّا مَنْ اُوتِىَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَآؤُمُ اقْرَؤُا كِتَابِيَهْ ۚ اِنِّى ظَنَنْتُ اَنِّى مُلَاقٍ حِسَابِيَهْ ۚ فَهُوَ فِى عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ۙ فِى جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ۙ قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيٓـَٔا بِمَآ اَسْلَفْتُمْ فِى الْاَيَّامِ الْخَالِيَةِ وَاَمَّا مَنْ اُوتِىَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِى لَمْ اُوتَ كِتَابِيَهْ ۚ وَلَمْ اَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ ۚ يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ ۚ مَآ اَغْنٰى عَنِّى مَالِيَهْ ۚ هَلَكَ عَنِّى سُلْطَانِيَهْ ۚ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ۙ ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ ۙ ثُمَّ فِى سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ ۗ اِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ الْعَظِيمِ ۙ وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْكِينِ ۗ

"İşte o vakit, kitabı kendisine sağından verilen kimse der ki: 'Gelin, kitabımı okuyun! Çünkü ben, hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum.' Artık o, hoşnut bir hayat içindedir. Yüksek bir cennettedir. Onun meyveleri sarkar (kolaylıkla devşirilebilir).(Onlara şöyle denir:) 'Geçmiş günlerde yaptıklarınıza karşılık, afiyetle yiyin, için.' Kitabı kendisine sol tarafından verilen ise şöyle der: 'Keşke kitabım bana verilmeseydi. Hesabımın ne olduğunu da bilmeseydim. Keşke ölüm her şeyi bitirseydi. Malım bana hiçbir yarar sağlamadı. Saltanatım da yok olup gitti.' (Allah, şöyle der:) Onu yakalayıp bağlayın. Sonra onu cehenneme atın. Sonra uzunluğu yetmiş arşın olan zincire vurun onu. Çünkü o, azamet sahibi Allah'a iman etmiyordu. Yoksulu doyurmağa teşvik etmiyordu." (Hakka, 69/19-34)

Okuduğumuz ayet-i kerimelerde Allah Teâlâ amel defterlerinin sahiplerine verilişini ve onların da buna göre mutlu olacağını veya üzüntüye kapılacağını bildirmektedir.

Amel defteri, insanların dünyada kabul ettikleri inançlarla, yaptıkları işlerin kaydedildiği ve âhirette kendilerine takdim edileceği bildirilen deftere veya kitaba verilen addır.

Kur'an'da, insanın dünyada yaptıklarının, kıyamet günü açılmış bir kitapta kendisine gösterileceği ve her fertten kendi kitabını okumasının isteneceği hem bu surede hem de di-

* Tahir TURAL

ğer bazı surelerde (Mesela İsrâ, 17/13-14) açıklanmaktadır. Bu nedenle "herkese kıyamette amel defterinin verileceğine" inanmak farzdır.

Amel defteri; Kirâmen katibîn, hafaza, rakîb ve atîd isimleriyle anılan meleklerin yazdığı (Enbiya, 21/94; Kâf 50/18; Zuhruf, 43/80) insanın hak-batıl, doğru-yalan, iyi-kötü, bütün inanç, düşünce, söz ve eylemlerini içerecektir (Kehf, 18/49).

Amel defterleri cennetliklere sağdan, cehennemliklere soldan veya arkadan verilecektir. Defterleri sağdan verilenler, Kur'an'da "ashâbu'l-yemîn"; soldan veya arkadan verilenler "ashâbu'ş-şimal" olarak zikredilir (Hakka, 69/19,25; İnşikâk, 84/7,10).

Defterin sağdan verilmesi bir müjde, soldan veya arkadan verilmesi ise bir korku ve azap işaretidir. Kur'an'da sadece fertlerin değil, millet ve toplumların da "kitap" diye anılan amel defterlerinin bulunduğu ve hesap gününde her milletin kendi kitabını okumaya çağırılacağı belirtilir (Câsiye, 45/28-29).

Mahşerde kişinin amel defterinin sağ tarafından verilmesi onun dünya hayatında Allah'ın emrine uygun, dürüst ve erdemli bir hayat yaşadığını, dolayısıyla sicilinin temiz olduğunu gösterir. Bu durumda olan kimse Allah'ın lütfuyla kurtuluşa erenlerden olduğunu anlar ve "Alın, kitabımı okuyun" diyerek mutluluğunu başkalarıyla paylaşmak ister.

20. ayette amel defteri sağından verilen kimsenin dünyada iken âhirete iman ettiğini ve ona göre hazırlık yaptığını söylemesi bizim için dikkate değerdir.

Kişinin amel defterinin sol tarafından verilmesi onun dünya hayatında Allah'ın emrine uygun hareket etmediğini, dürüst ve erdemli bir hayat yaşamadığını, dolayısıyla sicilinin bozuk olduğunu gösterir. Bu durumdaki biri dünyada yaptıklarını amel defterinde görünce kendisinin cezalandırılacağını anlar, bu nedenle amel defterinin kendisine verilmesini ve içinde yazılmış olanları görmek istemez, ölürken her şeyin bitmiş olmasını temenni eder. Böyle bir temenni orada bir işe yaramayacağı gibi, dünyada helal haram demeden biriktirmiş olduğu malı da kendisine verilecek cezayı önlemeyecektir. Artık mal, mülk, saltanat, makam, güç vb. dünyaya ait ne varsa hepsi yok olup gitmiş, sadece insanın olumlu veya olumsuz inanç ve amelleri kalmıştır.

Amel defteri solundan verilen kimsenin hesabı görüldükten sonra Allah Tealâ görevli meleklere o günahkârın ellerini boynuna bağlayıp cehenneme götürmelerini, sonra da zincire vurmalarını emreder.

Âhiret hayatı gayb âleminden olduğu için Allah orası ile ilgili bilgileri bizlere temsilî olarak anlatmaktadır. Ayrıca âyetlerde cehenneme götürülecek olan günahkârın zincire vurulmasının sebebi açıklanmaktadır ki o da Allah'a inanmaması ve yoksula yedirmeyi teşvik etmemesi, yani bencil duygularını aşarak başkalarının sıkıntılarını paylaşma olgunluğunu sergileyememesidir. Yoksulu gözetme konusundaki duyarsızlığın, kişinin zincirlere vurulmasının ana sebeplerinden biri olarak Allah'a inançsızlığın hemen ardından zikredilmesi, İslam'ın paylaşmaya, sosyal adalete ve barışa verdiği önemi gösterir.

ANNE VE BABAYA İYİLİK ETMEK*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَقَضٰى رَبُّكَ اَلَّا تَعْبُدُوٓا اِلَّآ اِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًاۜ اِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَآ اَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَآ اُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا

"Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara 'öf!' bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle." (İsrâ, 17/23)

Cenab-ı Hak, kendisine inanmamızı emrettikten sonra anne ve babamıza karşı iyilikte bulunmamızı emretmektedir. Çünkü anne ve babamız dünyaya gelmemize sebep olmuşlardır. Onlar bize iyiliğin ve kötülüğün neler olduğunu öğrettiler. Bizleri yanlış şeylerden uzak tutmaya çalıştılar. Özellikle annelerimiz, bizi büyütmek için geceleri o tatlı uykularını terk edip, rüzgar esmesin diye adeta şefkat kanatlarını üzerimize gerdiler. Kendileri ihtiyaç duydukları şeyleri terk ederek biz evlatlarını düşündüler. Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim'de, anne babaya iyilik etmemiz önemle vurgulanmaktadır. Bu, yerine getirilmesi çok zor ve belki de tam olarak ifa edilemeyecek haklardan biridir. Zira Peygamberimiz de kişinin hürriyetini kaybetmiş babasını hürriyetine kavuşturarak yaptığı iyilik bile onun hakkını ödemeye tam olarak yetmeyeceğini haber vermiştir (Müslim, "Itk", 25). Çünkü kul haklarının en büyüğü, ana baba hakkıdır.

Anne babamıza yaptığımız iyilikler, sözlü ve fiili bütün iyilikleri kapsar. Onların gönüllerini kazanmamızda söyleyeceğimiz sözlerin büyük önemi vardır. Zira maddi olarak tüm ihtiyaçlarını karşılama imkânına sahip olamazsak bile güler yüz ve tatlı dilimizle onları memnun edebiliriz. Bu bakımdan anne babalarımıza karşı hitaplarımıza çok dikkat etmeliyiz. Çünkü Allah, onları azarlamamamızı emrediyor. Şöyle bir düşünelim, bizden yaşça küçük olan birisi bizimle konuşurken laubali

* Dr. Ercan ESER

davranır, dinlemez veya bize karşı sesini yükseltirse nasıl üzülürüz değil mi? İşte anne ve babamız da onlara karşı hoş olmayan hitaplarımızdan dolayı üzülürler. O bakımdan Cenab-ı Hak *"onları azarlamayın ve her ikisine de güzel söz söyleyin"* diye buyurmuştur. Onlara anneciğim, babacığım şeklinde gönüllerini okşayacak tarzda tatlı dil ile hitap etmemiz gönüllerini kazanmamıza sebep olur, onları sevindirir. Büyüklerden bir zata anne babaya karşı tatlı söz söylemenin nasıl olacağı sorulmuş o da suçlu bir hizmetlinin efendisi karşısındaki konuşması gibi olmalıdır, demiştir. Bugün bizler genç, güçlü kuvvetli insanlarız. Unutmayalım ki anne babalarımız da bizim gibi güçlü kuvvetli idiler. Sahip olduğumuz bu imkânlar elimizden gidecek, yarın biz de onlar gibi yaşlanıp çocuklarımızın bakımına muhtaç hâle geleceğiz. O bakımdan anne babamıza karşı tevazu kanatlarını indirmeliyiz ve onlara merhamet etmeliyiz ki yarın da çocuklarımız bizlere aynı şefkat ve merhamet kanatlarını indirsinler. Ayet-i kerimede adeta bir kuşun yavrusunu kanadının altına alarak onu tehlikelerden koruması gibi bizim de anne babamızı korumamız gerektiği emredilmektedir (İsrâ 17/24). Ancak bu, çok zor ve sabır isteyen bir iştir. Allah onlarla bizim sabrımızı denemektedir. Bu zoru başararak onların rızalarını kazandığımız zaman cennete girip nimetlerine kavuşacağımız muhakkaktır. Peygamberimiz de anne babası yanında olup da onlara iyilik ederek cenneti kazanamayan ve o nimetten mahrum olan kimseyi kınamış ve ona yazıklar olsun diye acımıştır (Müslim, "Birr ve Sıla", 9-10).

Ayette de ifade edildiği gibi annemiz rahminde bizi taşırken birçok sıkıntılara katlanmış ve meşakkatlerle bizi bu dünyaya getirmiş olduğundan dolayı (Lokmân, 31/14) olsa gerek ki anneye iyilik etmek babaya iyilik etmekten daha öncelikli olduğu Peygamberimizin hadisinde de yer almıştır (Müslim, "Birr ve Sıla", 2).

Anne babamıza iyilik yapmak onların rızasını almaya, dolayısıyla Allah'ın rızasını kazanmaya vesile olur. Peygamberimiz, onların rızasını almakla dualarımızın kabul olacağını, birçok sıkıntılarımızın hallolacağını haber vermektedir. Bununla ilgili rivayet edilen hadise göre üç kişi bir mağaraya sığınır. Sonra mağara girişine büyük bir kaya parçası düşerek kapatır ve içindekiler çaresizlik içerisinde kalırlar. Bu durumdan kurtulmak için her biri Allah'ın hoşuna gidebilecek iyiliklerini sayarak taşın kalkması için Allah'a yalvarırlar. Bunlardan biri de her gece anne babasına süt ikramında bulunduğunu, ancak uyurken onları uyandırmamak için bir gece sabaha kadar beklediğini, bu iyiliğinden dolayı mağaradan kurtulmasını ister. Bu vesileyle mağaranın ağzındaki kaya yükselmeye başlar (Buhârî, "Büyû" 98; Müslim, "Zikir", 100).

Ana babamız için şöyle dua ederek *"Rabbimiz! Hesap görülecek günde beni, anababamı ve inananları bağışla."* (İbrahim,14/41) mağfiret talebinde bulunmamız onlara yapacağımız iyilikler arasında değerlendirilmiştir. Esasen ana babamıza yap-

tığımız iyilik ve ihsan kendimize yapılan ihsandır. Anne babamıza yaptığımız iyiliklerin karşılığını fazlası ile dünyada çocuklarımızdan göreceğimiz gibi ahiretteki mükâfatı da sınırsız olacaktır.

Ana babamız, bizi Allah'a isyana teşvik etmedikçe, onların meşru olan emrine uymamız gerekir. Ana baba, müşrik de olsalar bile onlara iyilik ve ikramda bulunmamız dinimizin emridir. Peygamberimiz, müşrik anneye sıla-i rahimde bulunup ona iltifatlarda bulunmayı emretmiştir (Müslim, "Zekât", 50). Hayırlı evlat, ana babalarına sadece dünyada iken iyilik eden değil, onların ölümünden sonra da onların dostluğunu koruyup devam ettiren ve dostlarına saygı gösterendir. Nitekim Abdullah b Ömer de yolda gördüğü bir kişiye babasının dostu olduğu için bineğini ve sarığını vererek iltifat eder, kendisini kınayanlara ise o babamın dostudur, diye cevap verir (Müslim, "Birr ve Sıla", 11-13).

Kısaca ayet-i kerimede ana babaya iyilik etmek Allah'a ibadet etmekle aynı derecede görülmekte, anne babalarımıza en güzel muamelede bulunmamız emredilmektedir.

ANLAŞMA VE SÖZLEŞMELERİMİZE RİAYET ETMEK İMANIN GÖSTERGESİDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اَوْفُوا بِالْعُقُودِ...

"Ey iman edenler! Akitlerinizi yerine getirin..." (Mâide, 5/1)

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim, gerek insanın kendisini yaratan Allah'a verdiği sözde durması, gerekse başka insanlarla yaptığı sözleşmeler ve antlaşmalara bağlı kalması hususu üzerinde önemle durmuş ve değişik vesilelerle yapılan antlaşma veya verilen sözlere vefa gösterilmesini bütün Müslümanlardan istemiştir. Okuduğum ayet-i kerimede yerine getirilmesi istenen "akid" burada, hem Kur'an'ın getirdiği iman esaslarını, Allah'ın emir ve yasaklarını, uygulanması gereken kuralları, hem de genel anlamıyla kişilerin kendi aralarında yaptıkları sözleşmeleri ve verdikleri sözleri kapsamaktadır.

Cenâb-ı Allah'ın; *"Ey iman edenler! Akitlerinizi yerine getirin"* (Mâide, 5/1) emri yaptığımız bütün anlaşma ve sözleşmelerin gereğini yerine getirme hususuna dikkatimizi çekmektedir. Öncelikle şunu iyi bilmeliyiz ki, "iman" kul ile yüce Allah arasında yapılmış çok önemli bir akittir. Hepimiz kalbimizde taşıdığımız imanımızın bir gereği olarak kulluk görevlerimizi yerine getirmeliyiz. Bizler inanç ve ibadet boyutuyla kulluk görevlerimizi ne kadar mükemmel bir şekilde yerine getirirsek Allah katındaki değerimiz ve elde edeceğimiz mükâfat ve sevaplar o oranda artacaktır.

Bunun dışında gündelik hayatımızda pek çok anlaşma ve sözleşmeler yaparız. Hangi türden olursa olsun, Allah'ın emirlerine ters düşmediği sürece, yaptığımız bütün bu anlaşmalara vefa göstermemiz gerekir. Zira toplumsal hayatın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi yapılan anlaşmalara ve sözleşmelere uymakla mümkündür. Bunlar olmaksızın sosyal ve ticari hayatın hedeflendiği şekilde gelişmesi ve devam

* Yunus AKKAYA

etmesi mümkün değildir. Sözümüzde durmamak, yaptığımız anlaşmaya riayet etmemek bireysel ve toplumsal ilişkilerimizde güven kaybına neden olur. Güven kaybı ise bireysel ve toplumsal huzursuzlukların en önemli sebebidir. Bugün toplumumuzda yaşayan insanların şikâyetlerinin önemli bir bölümünü verilen sözlerde durulmaması, yapılan anlaşmalara uyulmaması ve sözleşmelerin gereğinin yerine getirilmemesi oluşturmaktadır.

Hz. Muhammed (s.a.s), daha peygamberlik öncesi dönemde yakın çevresi tarafından güvenilir ve sözünde durur bir kişi olmasıyla tanınmış ve peygamberliği süresince karşılaştığı bütün zorluklara rağmen yapılan anlaşma ve sözleşmelere uyma konusunda en güzel örnekleri ortaya koymuştur. İslamiyet'in amansız düşmanları olan Mekke putperestleriyle ilişkilerinde bile verilen sözünde durma ve ahde vefa konusunda titiz davranmış, bu konuda çevresindeki müminlere iyi bir örnek olmak için büyük çaba sarf etmiştir.

Yapılan anlaşmayı bozmanın ve verilen sözden caymanın Müslüman'a yakışmayacağını gösteren bir olay Hudeybiye Anlaşması'nın yapıldığı sırada yaşanmıştır. Hudeybiye Anlaşması'nın şartlarından biri, Mekke'den Medine'ye iltica eden kişilerin iade edileceği şeklinde idi. Anlaşmanın henüz imzalandığı anlarda Kureyş temsilcisi Süheyl bin Amr'ın oğlu Ebu Cendel, ayaklarındaki zincirleri sürüyerek yavaş yavaş Peygamber Efendimizin yanına geldi. Ebu Cendel (r.a) Müslüman olduğu için müşriklerden çok işkence görmüştü. Bir fırsatını bularak ellerinden kaçmış ve kendini Müslümanların arasına atmıştı. Süheyl, anlaşma gereğince ilk iade edilecek kimsenin oğlu olduğunu söyledi ve elindeki sopayla Ebu Cendel'in yüzüne vurdu. Olan biteni hüzünle takip eden Rahmet Peygamberi Efendimiz, Ebu Cendel'in anlaşma dışı bırakılmasını, onu kendisine bağışlamasını Süheyl'den rica etti. Ancak taş yürekli müşrik baba buna yanaşmıyordu. Ebu Cendel (r.a) de müşriklere teslim edilirken feryatlarla Müslümanlara yalvarıyor ve yardım istiyordu. Müslümanlar onun hâline dayanamayıp ağlamaya başladılar. Allah Resûlü Ebu Cendel'i teselli ederek;

"Ey Ebu Cendel! Biraz daha sabret, katlan! Allah Teâlâ'dan bunun mükâfatını dile! Hiç şüphesiz yüce Allah sen ve yanında bulunan zayıf, kimsesiz Müslümanlar için bir genişlik ve çıkar yol yaratacaktır. Biz şu kavimle bir barış anlaşması yapmış ve bu yolda kendilerine Allah'ın ahdiyle söz vermiş bulunuyoruz. Onlar da bize Allah'ın ahdiyle söz verdiler. Sözümüze vefasızlık edemeyiz. Zira verdiğimiz sözde durmamak bize yakışmaz!" (İbn Hanbel, IV, 325; İbn Hişâm, III, 367) buyurdu.

Hayber savaşı sırasında, Yesâr adlı çobanın başından geçen şu olay da konumuzla ilgili önemli bir örnektir. Nakledildiğine göre, Yahudi ileri gelenlerinden birinin koyunlarını güderek geçimini sağlayan Yesar, Hayber Gazvesi'nin cereyan ettiği günlerde kale içinde adı sıkça geçen Allah Resûlü ile görüşebilmeyi çok arzulamış ve bir

sabah kaleden çıkıp koyunlarını güderken onunla karşılaşmıştı. Efendimizle kısa bir sohbetten sonra Yesâr İslam'ı kabul etti. Allah Resûlü onun ismini Eslem yaptı. Daha sonra çoban elindeki koyunları ne yapması gerektiğini Peygamber Efendimize sordu. O da;

"Onları geri çevir ve kovala! Şüphen olmasın ki hepsi de sahiplerine döneceklerdir" buyurdu. Eslem bir avuç çakıl alarak koyunlara doğru attı ve; "Sâhibinize dönün! Vallahi bundan sonra ebediyen sizinle beraber olmayacağım" dedi. Koyunlar toplu olarak gittiler, sanki onları sevk eden birisi varmış gibi kaleye girdiler. Çoban da Müslümanlarla birlikte savaşmak için kaleye doğru ilerledi (İbn Hişâm, III, 397-398; İbn Hacer, I, 38-39).

Burada Nebiyy-i Ekrem Efendimiz, koyunlara ganimet olarak el koymak yerine, sürüyü geri göndererek çobanın sahibine verdiği sözü tutmasına imkân sağlamıştır. Hadisenin savaşın uzadığı ve Müslümanlar arasında erzak sıkıntısının baş gösterdiği bir zamana tesadüf etmesi, Efendimizin sergilediği bu güzel davranışı, yapılan anlaşmalara bağlı kalmanın önemini daha da açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

İman ile güvenilirlik arasında önemli bir bağ vardır. Mümin elinden ve dilinden insanların güvende olduğu kişi demektir. Bizler de herkese güven vermeliyiz.

ANLAŞMAZLIĞA DÜŞEN EŞLERİ BİR ARAYA GETİRELİM*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ اَهْلِهٖ وَحَكَمًا مِنْ اَهْلِهَاۚ اِنْ يُرِيدَآ اِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللّٰهُ بَيْنَهُمَاۗ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا

"Eğer karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse, Allah da onları uzlaştırır. Şüphesiz, Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdardır." (Nisa, 4/35)

Aile, dinen evlenmelerine engel bulunmayan bir kadın ve bir erkeğin evlenerek oluşturduğu sosyal bir müessesedir. Başka bir ifade ile aile; en küçük bir topluluk, topluluk ise büyük bir ailedir. Yüce kitabımız Kur'an, toplumun çekirdeğini oluşturan ailenin sağlam temeller üzerine kurulmasını ve korunmasını istemektedir. Ailenin her bir bireyi hak ve sorumluluk sahibidir. Eşler, aralarında karşılıklı saygı ve sevgiyle ayrıca birbirlerinin hak ve sorumluluklarına riayet ederek yuvanın ahenk ve huzuruna yardımcı olurlar. Mutlu ve huzurlu bir aile için eşlerin karşılıklı anlayış ve uyum içinde olması gerekir. Ayet-i kerime ve hadis-i şeriflerde karşılıklı hak ve görevler belirlenmiştir. Erkeklerin kadınlar üzerinde meşru hakları olduğu gibi, kadınların da onlar üzerinde hakları vardır (Bakara, 2/228). Nisa sûresinin 19'uncu ayet-i kerimesinde eşlerin iyi geçinmesi istenir:

"Ey iman edenler! Kadınlara zorla mirasçı olmanız size helal değildir. Açık bir hayâsızlık yapmış olmaları dışında, kendilerine verdiklerinizin bir kısmını onlardan geri almak için onları sıkıştırmayın. Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmadıysanız, olabilir ki, siz bir şeyden hoşlanmazsınız da Allah onda pek çok hayır yaratmış olur." (Nisâ, 4/19)

Eşler birbirlerine karşı güzel davranmaya ve karşılıklı hukuka riayet etmeye azami gayret göstermelidirler. Bu konuda müminler için en güzel örnek sevgili Peygamberimizdir. O ömründe bir defa da olsa elini kaldırıp bir kadına vurmamış ve şöyle buyurmuştur:

"Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı en hayırlı olanınızım" (İbn Mâce, "Nikâh", 50; Dârimi; "Nikah", 55)

* N. Sabri AKIN

Ayrıca o, kadınlarını incitenlerin toplumda iyi kimseler olmadığını beyan buyurmuş, aile ilişkilerinin sevgiye dayanması gerektiğini belirterek kadınların haklarının gözetilmesini ve bu konuda Allah'tan korkulmasını istemiştir. Eşler arasında her şeye rağmen anlaşmazlıklar çıkabilir. Nisa sûresinin 128'nci ayetinde geçimsizlik hâlinde ne yapılacağı şöyle beyan buyurulmaktadır:

"Eğer bir kadın kocasının, kendisine kötü davranmasından yahut yüz çevirmesinden endişe ederse, uzlaşarak aralarını düzeltmelerinde ikisine de bir günah yoktur. Uzlaşmak daha hayırlıdır. Nefisler ise kıskançlığa ve bencil tutkulara hazır (elverişli) kılınmıştır. Eğer iyilik eder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız, şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır."

Eşler arasında geçimsizlik uzar, karı-kocanın arasının açılmasından endişe edilirse ailenin devamı için; "hakeme başvurma" yöntemi öngörülür. Şöyle ki, erkeğin veya hanımın, haklarını kötüye kullanarak ya da görevlerini yapmayarak eşini mağdur etmesi hâlinde, tarafların ailelerinden karşılıklı rıza gösterecekleri, bilgisine ve görgüsüne itimat edilen kişilerden oluşan hakemler vasıtası ile anlaşmazlıklar çözüme kavuşturulmaya çalışılır.

Görüldüğü gibi ailede iki tarafın karşılıklı anlaşmazlıklarının, hukuk ihlâlleri ve geçimsizliklerinin çözüm yolu olarak "hakemlere götürülmesi"ni Kur'an-ı Kerim teklif etmektedir. Kendilerini daha iyi tanımaları ve geçimsizlik sebeplerini daha iyi bilmeleri sebebiyle tayin edilecek iki hakemden biri kocanın, diğeri de hanımın ailesinden olmalıdır. Çünkü bunlar tarafların çocukluğunu, yetişme tarzlarını, isteklerini, beklentilerini bilirler. Kendilerinden bir parça olduklarından onları önemserler. Akraba içinde hakemliğe uygun şahıslar bulunduğu müddetçe yabancılardan hakem tayin edilmesi uygun olmaz.

Hakem, her iki tarafın rıza ve onayı ile anlaşmazlık konusunu hükme bağlayan kişidir. Hakemlerin görevi, tarafların arasını düzeltmeye çalışmak, kusurlu olanı yola getirmek için yöntem belirlemek ve gereğini yapmaktır. Eşlerin arasını bulmak isteyen hakemler tarafların fikirlerini alır, onları dinler, aralarındaki geçimsizliğin sebeplerini tespit eder ve onları gidermeye çalışır. Şayet haksızlık erkekte ise, hakem ona nasihat eder ve iyi geçinmelerini söyler. Eğer kadın haksızsa, tayin edilen hakem kadına nasihat eder, Allah'ın emirlerini bildirir ve onu kocasıyla iyi geçinmeye çağırır. Âyetin açık ifadesine göre hakem tayin edecek olan merci, karı ve koca veya bunların aileleri değil, devletin ilgili kurumudur. Evlilik hukuk ve adabına riayet edilmemesi durumunda resmî kurum hakem tayin etmekle yükümlüdür, ancak bu yükümlülük karı kocanın da hakem tayinine engel teşkil etmez (Kur'an Yolu, c.II, s.47,48).

Hakemler gerçekten barıştırmak isterler, eşler de barışmak isterlerse, Allah, karı-koca arasındaki dargınlığı giderir ve onlara huzur ve geçim verir. Şüphesiz ki yüce Allah, alîmdir, karı-kocanın hâllerini çok iyi bilir ve O, her şeyden haberdardır.

ANNE VE BABAMIZA KARŞI SORUMLULUKLAR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِى قَالَ لِوَالِدَيْهِ اُفٍّ لَكُمَآ اَتَعِدَانِنِىٓ اَنْ اُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِى وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ اللّٰهَ وَيْلَكَ اٰمِنْ ۖ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ ۚ فَيَقُولُ مَا هٰذَآ اِلَّآ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ

"Anne ve babasına; 'Öf size! Benden önce nice nesiller gelip geçmiş iken, beni tekrar diriltilecek olmakla mı tehdit ediyorsunuz?' diyen kimseye onlar Allah'a sığınarak, 'Yazıklar olsun sana! İman et, Allah'ın vaadi gerçektir' diyorlar, o da, 'Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir' diyordu." (Ahkâf, 46/17)

Ailenin temel unsuru anne-babadır. Bilindiği gibi korunması gereken beş şeyden biri de, neslin devamının sağlanmasıdır. Anne, hamilelik devresinde dokuz ay bedeninde yavrusunu şefkatle taşır, o devrede pek çok güçlükle karşılaşır, bütün bu güçlüklere göğüs gererek çocuğunu dünyaya getirir. Çok zayıf bir o kadar da bakıma muhtaç olan bebeği için, uykusundan, yemesinden ve içmesinden feragat eder. Yemezler yedirirler, giymezler giydirirler. Çocuklarının bir yeri ağrısa, onlar daha fazla üzüntü çekerler. Kendi rahatlarından önce çocuklarının rahatını temin ederler. Aile içindeki bireylerin hak ve sorumlulukları karşılıklı olmakla birlikte çocukların ebeveyne karşı sorumluluklarını şöyle sıralayabiliriz:

1. Anne-babalarımıza karşı en önemli görevlerimiz onlara iyi muamele etmek ve onlarla sevgi ve saygıya dayalı olarak güzel geçinmektir. Bizi dünyaya getirmeye sebep olan ebeveynin haram olmayan her türlü talebini yerine getirmenin Allah'ın rızasını kazanmamıza vesile olduğunu bilmemiz gerekir.

Nitekim sevgili Peygamberimiz (s.a.s) şöyle buyurmuştur:

* Nevzat OKUMUŞ

"Anne-babası veya her ikisinden birisi yanında ihtiyarladığı hâlde, Cennet'e giremeyip Cehennem'e giden kimseye yazıklar olsun" (Müslim, "Birr", 9).

2. Anne-babaya iyi davranmak (İsrâ, 17/23-24). Peygamberimiz "kime iyilik yapayım?" diye üç defa soran bir kişiye her defasında da, "annene" cevabını verirken dördüncü defada, babasına iyilik yapması gerektiğini söylemiştir (Buhârî, "Edeb", 2).

3. Günlük maddî-manevi ihtiyaçlarını karşılamak ve gidermek. Anne baba muhtaç durumda iseler evladın onların ihtiyaçlarını karşılaması ahlaki olduğu kadar dinen hukuki bir sorumluktur (Bakara, 2/215). Nasıl ki biz küçükken her ihtiyacımızı karşılayan ebeveynimiz, muhtaç duruma geldiklerinde bizim de onlara aynı sevgiyi geri vermemiz bir erdemlik ifadesi, bir ahlak ve bir şükran borcumuzdur.

4. Saygılı davranmaktır. Bizim örf ve adetimize göre büyüklere saygı, küçüklere karşı sevgi göstermek esastır. Peygamberimiz (s.a.s) anne-babaya saygısızlığı büyük günahlardan saymıştır:

"Size, büyük günahların en büyüğünü bildireyim mi?, diye sordu. 'Evet, bildir, ey Allah'ın Resulü' diyen ashab-ı kirâma bunların sırasıyla; 'Allah'a ortak koşmak, anne-babaya karşı gelmek, haksız yere adam öldürmek ve yalan söylemek' olduğunu belirtti" (Buhârî, "Edeb", 6).

6. Uygun olmayan söz söylememek ve onları incitecek her türlü ifadelerden mümkün mertebe uzak kalmaktır. Çünkü ebeveyne kötü davranmak haram olduğu gibi, onlara kötü söz söylenmesine sebep olmak da haramdır. Allah'ın, "Onlara öf dahi demeyin" emrine ilaveten Peygamberimiz (s.a.s); *"Bir kimsenin anne-babasına sövmesi büyük günahlardandır." Sahabe;*

"Bir kimse ebeveynine nasıl söver?" deyince,

-Efendimiz (s.a.s); *"Biri başkasının anasına söver, o da tutar bunun ebeveynine söver"* diye cevap verdi. (Buhârî, "Edeb", 4)

7. Öldüklerinde hayırla anmak, dua etmek (İbrahim, 14/41).

ANNE VE BABAYA İYİ DAVRANMAK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِۚ حَمَلَتْهُ اُمُّهُ وَهْنًا عَلٰى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِى عَامَيْنِ اَنِ اشْكُرْ لِى وَلِوَالِدَيْكَۜ اِلَىَّ الْمَصِيرُ وَاِنْ جَاهَدَاكَ عَلٰٓى اَنْ تُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبْهُمَا فِى الدُّنْيَا مَعْرُوفًاۖ وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ اَنَابَ اِلَىَّۚ ثُمَّ اِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَاُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"İnsana da anne babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi onu her gün biraz daha güçsüz düşerek karnında taşımıştır. Onun sütten kesilmesi de iki yıl içinde olmuştur. (İşte onun için) insana şöyle emrettik: Bana ve anne babana şükret. Dönüş banadır. Eğer hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadığın bir şeyi bana ortak koşman için seninle uğraşırlarsa, onlara itaat etme. Fakat dünyada onlarla iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna uy. Sonra dönüşünüz ancak banadır. Ben de size yapmakta olduğunuz şeyleri haber vereceğim."
(Lokman, 31/14-15)

Bu ayet-i kerimeler anne babaya iyilikten bahsetmektedir. Bu konu insanların dikkate alacağı en önemli hususlardan birisidir. Çünkü hem büyükleri yani anneyi babayı; hem de evlatları yakından ilgilendirmektedir. Bu öneminden dolayıdır ki Kur'an-ı Kerim'de pek çok yerde anne-baba hakkından, onlara iyilik yapmaktan bahsedilmektedir. İşte bunlardan birisi de konu başlığını teşkil eden Lokman sûresinin 14. ve 15. ayetleridir.

Bu ayet-i kerimelerden anlaşıldığı gibi anneye babaya iyi davranmak Allah'ın emridir. Tabii ki anne-baba her türlü iyiliğe layıktır. Çünkü onlar bizlerin yaratılmasına sebep olmuşlardır. Onlar olmasaydı biz de olmazdık. Elbette bizi Allah yarattı ama onlar sebebiyle vücut bulduk, dünyaya geldik. Allah bize rızık verdi ama onların elleriyle bize ulaştı. Onlar bizim için çalıştı; bizi yedirdi, içirdi, barındırdı, kolladı ve gözettiler. Allah bize nasıl karşılıksız nimet verdiyse onlar da karşılık bek-

* Davut KAYA

lemeden bu hizmeti bize sundular. Sevgileri, ilgileri tamamen içten ve tabii olup, hiçbir etki ile bunu yapmadılar.

Bu nedenle onlara iyilik yapmalı, onları hiç kırmamalıyız. Onlara iyilik yapmak, sadece ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla onlara maddi yardımda bulunmak demek değildir. Evet, bu da çok önemli ama asıl onlara yapılacak iyilik, onların ihtiyaçlarını karşılamanın yanında onları hoşnut etmek, mutlu olmaları için çaba sarf etmektir. Hatta onlara yapılacak iyiliklerin isteyerek yapıldığını hissettirmek suretiyle gönüllerini ferahlatacak davranışlar sergilemektir. Onları kırmamak, bezginlik anlamı taşıyan hiçbir ifade kullanmamak ve davranış sergilememek gerekir. Onlara "öf" demenin bile yasak olduğu, İsrâ sûresinin 23. ayetinde açıklanmaktadır. Onları üzecek her türlü hareketten uzak durmak, haberleri olduğu halde üzülecekleri bilgileri gerektiğinde gizlemek, onların yanında edep kurallarına riayet etmek, onları söz ve sohbetin içinde tutmak da onları hoşnut etmenin bir başka yoludur. Bunlara da uyulmalıdır.

Anneye babaya iyilik yapmak bazı ayetlerde Allah'a kulluktan hemen sonra yer almaktadır. Bu durum, konunun ne kadar önemli olduğunun açık bir delilidir.

Ayetlerde ve hadislerde anne-babaya iyilik, birlikte emredilirse de anneye yapılacak iyilik, ona gösterilecek hassasiyet ayrıca vurgulanmaktadır. İşte bu ayette de aynı vurgu yapılmış, annenin durumu çocuk ile olan ilgisi ve yakınlığı açıkça ifade edilmiştir. Anne, sadece çocuk dünyaya geldiğinde değil, dünyaya gelmeden zorluklarla buluşmuştur. Hamileliğin ilk dönemi anne için zorlukların ilk başlangıcı olduğu gibi giderek zorlaşan bir süreç hâlinde devam etmektedir. Annenin çocuğunu taşıdığı, her geçen gün taşımanın zorlaştığı; bu nedenle de bir sürü sıkıntı çektiği ayette açıkça zikredilmektedir.

Ayet-i kerimede Allah'a şükretmek ve anne babaya teşekkür etmek de emredilmektedir. Allah'a, bizi yarattığı, türlü türlü nimetler verdiği için şükretmemiz gerekir. Bizler yoktuk, O var etti; bizleri varlık âlemine O gönderdi. Bizim hayatta kalmamızı sağlayan, bizi rızıklandıran, O'dur. O'nun vermediğini kimse veremez, O'nun verdiğine kimse engel olamaz. O her şeye gücü yetendir. Anne ve babamıza da şükretmemiz gerekir. Bizim dünyaya gelmemize sebep oldukları, bizi kendi canları kadar korudukları; hiçbir fedakârlıktan çekinmeden hep bizim iyiliğimiz için çaba sarf ettiklerinden dolayı teşekkür etmeliyiz. Bu yalnızca sözde değil davranışlarla da gerçekleştirilmelidir.

Valideyne iyilik ve itaat her vesile ile emredilir. Ancak meşru ve makul olmayan durumlarda onlara itaat gerekmez. Konu başlığı olarak zikredilen ayetlerin ikincisinde bu durum dile getirilmiş; Allah'a ortak koşma gibi bir talebe karşı asla itaat edilemeyeceği açıklanmıştır.

Bu da gösteriyor ki anne ve babaya itaat, dinî ölçülere uyması ve aklın kabul etmesi hâlinde bir emirdir. Onlara iyi muamele etmek, incitmeden hizmet etmek, meşru ölçüler içinde onlarla münasebeti en iyi bir düzeyde devam ettirmek gerekmektedir.

ARZU VE İSTEKLERİN PUTLAŞTIRILMASI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَفَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهُ هَوٰيهُ وَاَضَلَّهُ اللّٰهُ عَلٰى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلٰى سَمْعِهٖ وَقَلْبِهٖ وَجَعَلَ عَلٰى بَصَرِهٖ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللّٰهِ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ

"Nefsinin arzusunu ilah edinen, Allah'ın; (halini) bildiği için saptırdığı ve kulağını ve kalbini mühürlediği, gözüne de perde çektiği kimseyi gördün mü? Şimdi onu Allah'tan başka kim doğru yola eriştirebilir? Hâlâ düşünüp ibret almayacak mısınız?" (Câsiye, 45/23)

İnsanoğlu yaratılışı itibarıyla dünya nimetlerine meyyaldir. Onun dünyaya ve dünya nimetlerine meyli, yaşama arzusunun bir gereğidir. Bu itibarla insan, ölümü arzu etmez. Her insan gibi biz müminler de daha uzun ömürlü olmayı, daha sağlıklı ve mutlu yaşamayı arzu ederiz. Ancak bu dünyadaki hayatımızın ölümle sınırlı olduğunu, ölümsüzlüğün ve ebediyetin ancak ahiret hayatında olduğunu biliriz ve buna inanırız. Ahiret hayatındaki ebedî mutluluğu kazanmamız için dünya hayatındaki arzu ve isteklerimizin meşru ölçüler dâhilinde sınırlandırılması gerekir. Arzu ve isteklerin sınırsızlığı insana mutluluk değil, doyumsuzluk ve sonunda huzursuzluk getirir. Sevgili Peygamberimiz, "*İnsanoğlunun bir vadi dolusu altını olsa bir ikincisini ister; onun (bu ihtirasını) ancak toprak (ölüm) doyurur. Allah, tövbe edenin tövbesini kabul eder*" (Müslim, "Zekât", 117; hadis no: 2464) buyurarak insanın arzu ve isteklerinin tükenmeyeceğine; bunun ancak ölümle son bulacağına işaret etmiştir. Bu bakımdan İslam dinine göre insan arzu ve ihtiraslarının mahkûmu ve esiri olmamalıdır. Arzu ve isteklerini kontrol altında tutabilmelidir. Mutluluğun yolu da arzu ve isteklerin kontrol altına alınmasından geçer. "Kanaat tükenmez hazinedir" sözünde olduğu gibi insan, arzu ve isteklerini kontrol altına alarak arzu ettiğine erişemese de, bulunduğu hâl üzere mutluluğu yakalayabilir. Mutluluk, insanın insan olması itibarıyla sınırsız bir özgürlüğünün olmadığını bilmesine bağlıdır.

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

Nefis ve heva yani arzu ve isteklerin bir disiplin altına alınmadığı, hiçbir değer tanımadan sorumsuzca yerine getirilmeye çalışıldığı durumda insan, tamamen bu duyguların ve isteklerin mahkûmu olabilir. Kontrolsüz ve başıboş bir iştah mahkûmiyeti, gerçekte insanın özgür iradesini arzu ve heveslerine teslim etmesi anlamına gelir. İşte bu durumda insan, belki de hiç farkında olmadan, âyet-i kerimede ifade edildiği gibi "nefsinin arzusunu ilah edinen" birisi oluverir. Âyet-i kerimede nefsî arzularını ilah edinen kimsenin Allah'ı tevhîd etmek hususunda sapıklığa düştüğü ve buna bağlı olarak da kulaklarının ve kalbinin mühürlendiği, gözlerine de perde çekildiği belirtilmektedir. Zira Allah'ı tevhîd etmek, O'ndan başkasının ilahlığının reddedilmesiyle, O'nun emir ve yasaklarını kendi arzu ve heveslerine tercih etmekle olur. Bir kimse, Allah'ın yegâne yaratıcı olduğunu kabul ettiği halde O'nun emir ve yasakları konusunda kayıtsız kalırsa bu durum o kimsenin, Allah'ın ilahlığını tasdik etmekte kusurlu olduğu anlamına gelir. Böyle bir kimse kendi heva ve hevesini "ilah" edinecek şekilde putlaştırırsa, bununla, kendi sonunu hazırlayarak gerçeği anlamaya kulaklarını tıkamış, gözlerini ve kalbini kapatmış demektir. Artık onun zihnini hakikate açma konusunda Allah'tan başka hiçbir kimsenin faydası beklenemez. Bu durumda Allah'tan ona bir fayda hâsıl olması için; Allah'ın onun anlayışını düzeltmesi, kalbini hakikate açması ve gözlerindeki perdeyi kaldırması için, o kimsenin heva ve arzularının mahkûmu olmaktan kendini kurtarmaya gayret etme iradesini göstermesi ve Allah'a yönelmesi gerekir.

Öyleyse âyetteki "Hâlâ düşünüp ibret almayacak mısınız?!" ikazının dikkate alınması gerekir. Bu itibarla biz müminler dahi, yaratılışı itibarıyla iyi ve kötüyü işlemeye yatkın ve muktedir olmamız hasebiyle, arzu ve isteklerimizi putlaştırma tehlikesine karşı uyanık olmalıyız. Her türlü istek ve iştahımızı bir disiplin içerisinde kontrol altında tutmalıyız. Bunun yolu, Allah'a yönelerek, O'nun emir ve yasaklarına riayet etmek suretiyle O'ndan yardım dilemekten geçer. Âyet-i kerimede ifade edilen kulağın ve kalbin mühürlenmesinin, gözlere perde çekilmesinin kendi yapıp ettiklerimizle doğrudan ilgili olduğunu unutmamamız gerekir. Arzu, heves ve ihtiraslarımızın Allah'ın emir ve yasaklarıyla sınırlı olduğunu bilmemiz ve bunlara riayet etmemiz gerekir. Allah'ın bildirdiği helal ve haramlara, emir ve yasaklara bağlı kaldığımız ölçüde, hakikati anlama ve uygulama konusunda Allah'ın yardımını ve yaratmasını hak ederiz. Bunlara kayıtsız kaldığımız ölçüde de duyu organlarımız hakikati anlama ve uygulama konusunda körelir ve sonuçta duyarsız hâle gelebilirler.

ASKERLİK VATAN BORCUMUZDUR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ اللهِ وَالَّذِينَ اٰوَوْا وَنَصَرُوٓا اُولٰٓئِكَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَىْءٍ حَتّٰى يُهَاجِرُوا ۚ وَاِنِ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِى الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ اِلَّا عَلٰى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ ۗ وَاللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

"İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya, işte onlar birbirlerinin velileridir. İman edip hicret etmeyenlere gelince, hicret edinceye kadar, onların velayetleri size ait değildir. Eğer din konusunda sizden yardım isterlerse, sizinle aralarında sözleşme bulunan bir kavme karşı olmadıkça, yardım etmek üzerinize borçtur. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir." (Enfâl, 8/72)

Peygamber (s.a.s)'in Medine-i Münevvere'ye hicretinden hemen sonra sağlam temellere dayanan bir devletin kurulmasını kabullenemeyen ve gün geçtikçe güçlenmesini hazmedemeyen Mekkeli müşrikler, Medine'ye taarruz etme kararı aldılar. Böylelikle, Hz. Peygamber (s.a.s)'in önderliğinde ensarla muhacirlerin oluşturduğu gücü yıkmayı ve Mekke'de bir türlü baş edemedikleri İslam dinini ve Müslümanları ortadan kaldırmayı hedefliyorlardı. Bu maksatla oluşturdukları güçlü ordularla Medine'ye yürüdüler. Bunun üzerine düşmandan gelecek saldırıya karşı koymak, vatan topraklarını ve Medine'yi korumak için Peygamber Efendimizin komutasında maddi gücü zayıf ancak iman ve manevi gücü oldukça kuvvetli bir ordunun oluşturulması gerekiyordu.

* Hanif BURUN

Yurtlarından göçe zorlanan ilk Müslümanların askeri birlikler kurarak düşmanla savaşmalarına ve kendilerini savunmalarına Allah (c.c) ilk kez şöyle izin veriyordu: *"Saldırıya maruz kalıp zulme uğrayanlara savaş izni verildi"* (Hac, 22/39). Bu ayet savaşı "meşru müdafaa" olarak gören bir ilkeydi. Kur'an bununla kalmadı. Sıcak bir savaş için de kurallar getirdi: *"Sizinle savaşanlarla savaşın, ama asla aşırı gitmeyin. Zira Allah aşırı gidenleri sevmez"* (Bakara, 2/190). Kur'an, bunun gibi onlarca ayetle savaşın da bir ahlakı olması gerektiğini ortaya koydu.

Esas itibarı ile İslam dini savaşı değil barışı hedef almış ve tüm insanlık âleminin güven ve barış içinde yaşamalarını, mecbur kalmadıkça savaşa ve silaha başvurulmamasını istemiştir. Ancak düşman saldırısını önlemek, sulhu hâkim kılmak, barış ve huzur içinde yaşamak ve vatanı savunmak için düzenli ordunun kurulması ve askerlik görevinin ifası dinî bir vecibe ve millî bir vazifedir.

Asker ise; vatani görevini severek yerine getiren, düşmana karşı yurdunu, ırz ve namusunu müdafaa eden, icabında bu uğurda canını feda etmeye hazır, göğsünde iman, elinde silah, vatan bekçiliğini yapan bir fedakârdır. Vatan uğruna yapılacak hiçbir gayret ve fedakârlık ne kadar büyük olursa olsun askerlik ile kıyaslanamaz. Çünkü askerlik toprak için kan ve can vergisidir. Bunun için askerlik çok mukaddes bir vazifedir. Dinimizde askerliğin manevi rütbesi çok yüksektir: Askerlik görevini yaparken ölürse şehit, kalırsa gazidir.

Esasen askerliğin ve düşmana karşı savaşın kıyamete kadar yeryüzünden kalkmayacağı ve vatanı savunmak için güçlü ve uyanık olmak gerektiği bilinen bir gerçektir. Bu nedenle her Müslüman fert bir askerdir. Zorunlu hâllerde erkek ve kadın her ferdin bu vazifeyi görmesi dinî bir vecibedir. Askere gitmemek için birtakım bahaneler uydurmak, kendisini hasta göstermeye çalışmak büyük günahtır. Zaten böyle adamlardan ne Allah razı olur, ne de Peygamber hoşnut olur. Severek, gülerek ve isteyerek vatana karşı görevini yerine getirmek için askere koşanların dünya ve ahirette mertebeleri yüce olacaktır.

AŞIRI HARCAYANLAR ŞEYTANA KARDEŞ OLURLAR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوٓا اِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ ۖ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهٖ كَفُورًا

"Çünkü saçıp savuranlar şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankörlük etmiştir." (İsrâ, 17/27)

İnsanoğlunun ihtiyaçları hiçbir zaman bitmez. İnsan bu ihtiyaçlarını karşılamak için her türlü yola başvurur. Elde ettiği serveti acımaksızın harcar. Harcamalarının doğru olup olmadığına da bakmaz. İnsanın bu zaafından dolayı, Rabbimiz, saçıp savurmayı yasaklamış, saçıp savuranları kınamış ve bu kimseleri şeytanın dostları olarak nitelemiştir. Kur'an-ı Kerim'de infak teşvik edilmekle birlikte, kişiyi muhtaç bırakacak ya da bakmakla yükümlü olduğu insanları mağdur edecek oranda harcama yapması da uygun görülmemiştir. Her imkâna sahip olduğu halde kişinin "Benim malım değil mi? Ben kazanmadım mı? İstediğim yere harcayabilirim" şeklindeki yaklaşımı da doğru değildir. Bu tür harcama da israf olarak adlandırılmaktadır. Çünkü israf, saçıp savurmak, doğru olmayan yerlere harcama yapmak demektir.

Saçıp savuranların şeytanın kardeşi dostu olmalarının nedeni, boş yere ve meşru olmayan şekilde başka bir ifadeyle günah yolda harcama yapmalarıdır. Çünkü şeytan Rabbine karşı nankörlükte bulunmuş, nimetin hakkını vermemiştir. Bir bakıma saçıp savuranlar da nimetin hakkını ödemezler. Hak sahiplerine vermeleri gereken şeyleri esirgerler. Hâlbuki nimetin saçıp savrulmadan hak sahiplerine ulaştırılması gerekir. Hz. Ali, kişinin kendisine ve aile halkına israf etmeden, savurganlık yapmadan harcama yapmasını hayırlı iş olarak; gösteriş olsun diye yaptığı harcamasını ise şeytanın bir payı olarak görmüştür.

Allah'a isyan yolunda bulunan kişilerin şeytanlarla beraber olmaları başka bir ayet-i kerimede de şöyle yer almaktadır:

* Ercan ESER

"Kim, Rahman'ın zikrini görmezlikten gelirse biz onun başına bir şeytan sararız. Artık onun ayrılmaz dostudur." (Zuhruf, 43/36)

İnfakın ölçülü olmasına o kadar önem verilmiştir ki, kişinin kendi malından meşru olarak vasiyette bulunması bile belirli bir oranla (üçte bir oranıyla) sınırlandırılmıştır. Bunun üzerindeki vasiyeti geçerli sayılmamıştır. Zaten Kur'an-ı Kerim, Rahman'ın mümin kullarının özelliklerinden bahsederken harcamalarında mutedil yani orta yollu olduklarını şöyle belirtmiştir:

"Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, bu ikisi arasında dengeli bir harcamadır." (Furkân, 25/67)

Peygamberimiz (s.a.s)'in, iktisat edenin fakir düşmeyeceği, nafakada iktisatlı olmanın geçimin yarısı olduğu, şeklindeki tavsiyeleri (*Kenzü'l-Ummal fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'al,* Müessesetü'r-Risale, 1985 Beyrut) harcamada orta yollu davranmanın önemini vurgulamaktadır. Allah mülkü dilediğine verir dilediğinden alır. Bugün sahip olduğumuz mal varlığını aşırı savurganlık yaparak harcarsak yarın kaybederek muhtaç hâle düşebiliriz. Peygamberimiz zamanında beş yüz hurma ağacı olan bir sahabi ağaçların meyvesini toplamış, hepsini dağıtmış, evine hiçbir şey götürmemişti. Bunun üzerine Cenab-ı Hak şöyle buyurdu:

"Eli sıkı olma, büsbütün eli açık da olma sonra kınanır ve çaresiz kalırsın." (İsrâ, 17/29)

İmkânlarımız ne kadar çok olursa olsun fert hayatında ve toplum hayatında aşırı harcama yapmamız yasaklanmıştır. İktisatlı yaşamak ise teşvik edilmiştir. Başka bir ifade ile imkânlarımızı faydasız yerlere sarf etmemiz, savurganlık olması nedeniyle yasaklanmıştır.

İnsanlık aşırı ve gereksiz harcamalarından dolayı birçok maddi sıkıntıya düşmektedir. Mesela aile geçimsizlikleri ve boşanmaların bir kısmına aşırı harcamaların sebep olduğu bilinmektedir. Yine devletlerin aşırı harcamalarının ve dolayısıyla gereksiz yere borçlanmalarının ekonomik krize yol açtığı görülmektedir. Ayrıca aşırı harcamaların hayat pahalılığı, çevre kirliliği ve doğal kaynakların yok olmasına sebep olduğu da bir gerçektir.

O halde; başkalarına baş eğmeden izzetle yaşayabilmek için iktisada riayet etmeli ve şeytanî bir fiil olan savurganlıktan sakınmalıyız.

ÂYETÜ'L-KÜRSÎ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ اَلْحَيُّ الْقَيُّومُ ۚ لَا تَاْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ۗ لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ۗ مَنْ ذَا الَّذِى يَشْفَعُ عِنْدَهٗٓ اِلَّا بِاِذْنِهٖ ۗ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۚ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَىْءٍ مِنْ عِلْمِهٖٓ اِلَّا بِمَا شَآءَ ۚ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ ۚ وَلَا يَؤُدُهُ حِفْظُهُمَا ۚ وَهُوَ الْعَلِىُّ الْعَظِيمُ

"Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayandır. Diridir, kayyumdur. O'nu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey O'nundur. İzni olmaksızın O'nun katında şefaatte bulunacak kimdir? O, kulların önlerindekileri ve arkalarındakileri (yaptıklarını ve yapacaklarını) bilir. Onlar O'nun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. O'nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. (O, göklere, yere, bütün evrene hükmetmektedir.) Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O'na güç gelmez. O, yücedir, büyüktür." (Bakara, 2/255)

Âyetü'l-Kürsî olarak isimlendirilen bu ayet-i kerime, adeta yüce dinimiz İslam'ın özü ve özeti gibidir. Âyetü'l-Kürsi, yüce Rabbimizi bize en güzel şekilde tanıtan bir ayet-i kerimedir. Bizler Allah'ın kulları olarak ona karşı görevlerimizi ancak onu tanıyarak yapabiliriz. Kendisine ibadet ettiğimiz, her şeyin yaratıcısı ve yaşatıcısı Rabbimize layık insanlar olmanın yolu onu tanımaktan geçer.

Bu ayetin biz Müslümanların hayatında büyük bir yeri vardır. Yüce kitabımız Kur'an'ın asıl konusu olan Rabbimizi ve onun birliğini anlatır. Ayette Tevhid inancının esasları açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Âyetü'l-Kürsî'nin tamamı on cümledir. Bu ayet bize şunları haber verir: Allah Teâlâ birdir. O daima diridir. Uyuklama ve dalgınlık gibi insana ait sıfatlardan uzak olup kâinatı kendi tasarrufunda bulundurur. O'nun izni olmadan kimse şefaat edemeyecektir. O'nun, bilgisi ezel ve ebedî kuşatır. Kudreti arz ve semaları kaplar. Zâtı

* Dr. Bahattin AKBAŞ

çok yücedir. "Âyetü'l-Kürsî" hakkında sevgili Peygamberimizin hadisleri vardır. Hz. Peygamber, Übey b. Kâ'b'a "Allah'ın kitabından hangi âyet en büyüğüdür" diye sorup "Âyetü'l-Kürsî'dir" cevabını alınca onu tebrik etmiştir (Müslim, "Müsâfirîn", 258. Ebû Dâvûd, "el-Huruf ve'l-Kıraa", 35; İbn Hanbel, V, 142).

Bir başka hadislerinde sevgili Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

"Kur'an'ın en faziletli ayeti Bakara suresindeki Âyetü'l-Kürsi'dir. Bu ayet bir evde okunduğu zaman şeytan oradan uzaklaşır." (Tirmizî, "Fedâilü'l-Kur'an", 2)

Yine sevgili Peygamberimiz (s.a.s) özellikle farz namazların arkasından, akşam, sabah ve yatağa yatınca bu ayetin okunmasını tavsiye etmiştir (Tirmizî, "Fedailü'l-Kur'an", 2, V, 158; Dârimî, "Fedailü'l-Kur'an", 14).

Ayetü'l-Kürsi'nin sabah akşam dua olarak okunması da tavsiye edilmiştir. Ayet-i kerime şifa ve korunmaya da vesile kılınmıştır. Hz. Peygamber "yatağına girerken onu okuyan kimseyi Allah'ın koruyacağını ve şeytanın ona yaklaşamayacağını" bildirmiştir (Buhârî, "Vekâlet", 10). Bu âyetin içinde Allah'ın en yüce ismi bulunmaktadır (Müsned, VI, 461). İşte bu faziletleri sebebiyledir ki Âyetü'l-Kürsî'yi namazların sonunda okumaya çalışırız. Ayrıca namaz dışında da sıkça okumaya gayret ederiz.

Pek çok fazileti olan bu yüce ayeti okumak bizler için büyük bir mükâfat vesilesidir. Müslümanlar olarak "Âyetü'l-Kürsî'yi çokça okuyarak onu anlamaya ve üzerinde düşünmeye çalışalım. Yalnızca Allah'a ibadet ederek onun büyüklüğüne ve yüceliğine sığınalım.

AZAPTAN KURTARACAK TİCARET*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰى تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ اَلِيمٍ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَتُجَاهِدُونَ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِى جَنَّاتِ عَدْنٍ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ وَاُخْرٰى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللّٰهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُونُوٓا اَنْصَارَ اللّٰهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيّٖنَ مَنْ اَنْصَارِىٓ اِلَى اللّٰهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ اَنْصَارُ اللّٰهِ فَاٰمَنَتْ طَآئِفَةٌ مِنْ بَنِىٓ اِسْرَآءِيلَ وَكَفَرَتْ طَآئِفَةٌ فَاَيَّدْنَا الَّذِينَ اٰمَنُوا عَلٰى عَدُوِّهِمْ فَاَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ

"Ey iman edenler! Sizi elem dolu bir azaptan kurtaracak bir ticaret göstereyim mi size? Allah'a ve peygamberine inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihat edersiniz. Eğer bilirseniz, bu sizin için çok hayırlıdır. (Bunu yapınız ki) Allah, günahlarınızı bağışlasın, sizi içinden ırmaklar akan cennetlere ve Adn cennetlerindeki güzel meskenlere koysun. İşte bu büyük başarıdır. Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) müminleri müjdele! Ey iman edenler! Allah'ın yardımcıları olun. Nasıl ki Meryem oğlu İsa da havarilere, 'Allah'a giden yolda benim yardımcılarım kimdir?' demişti. Havariler de, 'Biz Allah'ın yardımcılarıyız' demişlerdi. Bunun üzerine İsrailoğullarından bir kesim inanmış, bir kesim de inkâr etmişti. Nihayet biz inananları, düşmanlarına karşı destekledik. Böylece üstün geldiler." (Saf, 61/10-14)

Kur'an'da yüce Allah bazı ayetlerin daha iyi anlaşılması amacıyla bazen farklı üslup ve metotlar kullanarak insanların dikkatlerini çekmektedir. Bu konuda tercih edilen metotlardan biri de ticaret örneğidir. Bu ticaret örneklerini birlikte anlamaya çalışırsak;

"Ey iman edenler! Sizi elem dolu bir azaptan kurtaracak bir ticaret göstereyim mi size? Allah'a ve peygamberine inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihat edersiniz. Eğer bilirseniz, bu sizin için çok hayırlıdır." (Saf, 61/10-11)

* Dr. Hamdi TEKELİ

"Şüphesiz Allah, müminlerden canlarını ve mallarını, kendilerine vereceği cennet karşılığında satın almıştır." (Tevbe, 9/111)

"Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu bilir." (Âl-i İmran, 3/92) ayetiyle Allah yolunda feda edilen şeylerin en yücesinin insan canı ve malı olduğu belirtilmektedir. İnsanın en çok kıymet verdiği şey canı ve malıdır. Bu itibarla sağlık ve sıhhatli olmak zenginliğin başı, servet ve mal sahibi olmak ise onun göstergesidir. İşte âyet-i kerimelerde bu iki kıymetli şeyi Allah uğrunda harcamamız istenmektedir. Bunun karşılığında Allah'ın vaat ettiği cennetin güzel bir ticaret ve kazanç olduğu vurgulanmaktadır.

Sûrenin başında kâinattaki bütün varlıkların, kendi lisan ve hâlleriyle yüce Allah'ın her türlü noksanlıktan münezzeh oluşunun tesbihi ile O'nun mutlak güç, hüküm ve hikmet sahibi olduğu anlatılarak özü ve sözü bir olmayan insanlar ikaz edilmekte; Allah'a karşı zevâhiri kurtarma çabasının ne kadar faydasız olduğuna dikkat çekilmektedir. Sûrenin sonunda ise kurtuluş yolunun samimi bir iman ve bu imana uygun davranışlar ile mümkün olacağı bildirilmektedir.

Sure bütünlüğü göz önüne alındığı zaman ayetlerde Hz. Muhammed'den önceki peygamber olan Hz. Îsâ'nın hayatından bir örnek verilerek Allah'ın dinine içtenlikle destek olanların fetihler ve zaferlerle, sonunda da en büyük başarı olan âhiret mutluluğuna erişmekle müjdelenmektedir.

"Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) müminleri müjdele!" (Saf 61/13) hitabı savaşlarda Müslümanların morallerini yükseltici bir ifade olarak sık sık tekrar edilmiş; özellikle Osmanlı'da Mehteran takımının, ordunun muzaffer olacağı inancını pekiştirmek üzere icrâ ettiği musikî arasında coşkulu biçimde seslendirilmiştir. Ayetteki "Allah'a yardım" ifadesi, Allah'ın emirlerine ve yasaklarına uymak, dinine destek olmak demektir.

(Saf, 61/14)'de geçen "Havariler" ise Hz. İsa'ya herkesten önce inanan ve yardımcı olan, onun Allah'ın kulu ve peygamberi olduğunu tasdik edenlerdir. Havariler, ilk zamanlarda büyük sıkıntılara maruz kalsalar da sonunda inkârcılara karşı büyük bir üstünlük elde etmişlerdir.

"Allah Hz. Muhammed'i gönderip iman eden o kimseleri onaylayan bildirimlerde bulununca, özellikle Hz. Îsâ'nın Allah'ın kelimesi olduğunu haber verince, onların delilleri açık hâle geldi veya delillerinin üstünlüğü ortaya çıktı" gibi mânalarla da açıklanmıştır. Bu âyet bu tarihî gerçeğe gönderme yaparak Müslümanların bundan sonuçlar çıkarması istenmektedir (Kur'an Yolu, V/339-340).

Bununla birlikte, dünyadaki zafer ve üstünlüğü aşırı büyütmemeli, asıl güzel sonuç, kurtuluş ve başarının Allah'ın hoşnutluğunda ve âhiret mutluluğuna erişmekte olduğu gerçeğini unutmamalıyız.

BAKARA SURESİNİN SON ÂYETLERİNİ (ÂMENE'R-RASÛLÜ) YENİDEN OKUMAK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اٰمَنَ الرَّسُولُ بِمَآ اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهٖ وَالْمُؤْمِنُونَ ۜ كُلٌّ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ ۟ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهٖ ۟ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيرُ ۝ لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا ۟ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ ۟ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ اِنْ نَسِينَآ اَوْ اَخْطَاْنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَآ اِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهٗ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهٖ ۚ وَاعْفُ عَنَّا ۟ وَاغْفِرْ لَنَا ۟ وَارْحَمْنَا ۟ اَنْتَ مَوْلٰينَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

"Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). Her biri; Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: 'Onun peygamberlerinden hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz.' Yine; 'İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır' dediler. Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar. Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır. (Şöyle diyerek dua ediniz): 'Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Ey Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet. Bizi bağışla. Bize acı! Sen bizim Mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et.' "
(Bakara, 2/285-286)

Bakara suresinin son iki âyeti yüce Rabbimizin bizlere hediyesidir. "Âmenerrasûlü" diye başlayan bu âyetlerde önemli inanç konuları yer alır. Son âyette de kısa ve özlü dua örnekleri verilir. Bizim inancımıza göre her bir Peygamber, Allah'ın insanlar için seçtiği yüce önderlerdir. Bu ayette imanın temel maddeleri

* Dr. Bahattin AKBAŞ

kısaca ele alınır. Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, hayatın sonunda O'na verilecek hesaba inanmak, imanın temel şartlarındandır. Bunları kabul ettikten sonra birer Müslüman olarak tutumumuz, Allah'ın her emrine itaat etmek olmalıdır.

Bu ayetlerin içinde bulunduğu Bakara sûresi, hicretin ilk yıllarında indi. Bu zaman dilimi içindeki müminler büyük ölçüde Allah'ın rızasına uygun bir hayat yaşıyorlardı. O'nun rızası için her şeylerini geride bırakarak Medine'ye hicret etmiş muhacirler ve onlara her şeyleriyle kucak açmış olan ensar vardı. Yüce Allah sûrenin sonunda bu müstesna kullarına bir ödül veriyor. Onların değerini ve kendi katındaki yerlerini bildiriyor. Böylece ilk Müslümanların yolunu izleyecek olan bizlere de dinî hayat dersi veriyor. Bizlerin Rabbimizle aramızdaki ilişkiyi nasıl kurmamız gerektiğini gösteriyor. Allah bu şekilde iman eden ve iyi davranış sahibi mümin kullarını da ödüllendirir. Kulluk yolunda olan biz müminler birtakım iniş çıkışlar gösterebiliriz. İyi niyetli kulların istemeden, unutma ve yanılma sebebiyle meydana gelen kusurlarını yüce Mevlâ bağışlayacağını haber veriyor.

Mirac'ın bir önemli sonucu da Bakara sûresinin son iki âyetinin indirilmiş olmasıdır. Bu mübârek âyetlerde; ilâhî emirler karşısında mutlak itaate yönelen müminlerin inançlarındaki sadakatleri ifade edilmektedir. "Âmenerrasûlü" ülkemizde yatsı namazlarından sonra mihrâbiye olarak okunur. Böylelikle her akşam Rabbimize olan inancımızı ve sadakatimizi tazelemiş oluruz. Mirac'da Peygamberimize vasıtasız olarak vahyolunan bu âyetler, Resûlullah'ın hadislerinde övülmüş, öğrenilmesi ve öğretilmesi istenmiştir. Her zaman ve özellikle yatmadan önce okunması tavsiye edilmiştir (Dârimî, Fedailü'l-Kur'an, 14). Bir hadiste de; *"Bu âyetlerin geceleyin okunması kişiye yeter"* buyurulmuştur (Buhârî, "Fedâilü'l-Kur'an", 10, 27, 34; Ebû Dâvûd, "Ramazan", 9; Tirmizî, "Fedâilü'l–Kur'an", 4; İbn Mâce, "İkâmet," 183).

Herkes kendisi evde yatmadan önce Âmenerrasûlü'yü okuyup, manasını düşünüp imanını kuvvetlendirmelidir. Allah'a bu iki ayetle yönelerek gündüz işlediği günahlara ve kusurlara karşı af dilemelidir. Hz. Ali "Akıllı olan Müslüman mutlaka Bakara suresinin son iki ayetini okuyarak uyur" (Dârimî, "Fedailü'l Kur'an", 14) demiştir.

İbn Abbas (r.a)'tan rivayet edildiğine göre, bir defasında Cebrail (a.s) Nebî (s.a.s)'in yanında oturmakta iken, Hz. Peygamber yukarı taraftan kapı açılmasına benzer bir ses işitti ve başını kaldırdı. Cebrail: Bu, şimdiye kadar hiçbir şekilde açılmayıp sadece bugün açılan bir gök kapısıdır, dedi. Peşinden o kapıdan bir melek indi. Bunun üzerine Cebrail: Bu, yeryüzüne inen bir melektir. Bugüne kadar hiç inmemişti, dedi. Melek selâm verdi ve Peygamberimize şöyle dedi: Müjde! Senden önce hiçbir peygambere verilmeyen iki nur sana verildi. Biri Fâtiha sûresi, diğeri Bakara suresinin son âyetleri. Bunlardan okuyacağın her harfe karşılık sana sevap ve ecir verilir (Müslim, "Müsâfirîn" , 254; Nesâî, "İftitâh", 25). Allah Resûlü (s.a.s) yatağa girmeden evvel çoğu zaman Bakara suresinin baş kısmı ve son üç âyetini (Âmenerrasûlü) okurdu (Dârimî, "Fedailu'l-Kur'an", 14).

BAŞIMIZA GELENLER KENDİ YAPTIKLARIMIZ SEBEBİYLEDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَوَلَمَّآ اَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةٌ قَدْ اَصَبْتُمْ مِثْلَيْهَاۙ قُلْتُمْ اَنّٰى هٰذَاۜ قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اَنْفُسِكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ

"Onların (müşriklerin) başına (Bedir'de) iki mislini getirdiğiniz bir musibet (Uhud'da) sizin başınıza geldiğinde, 'Bu nereden başımıza geldi?' dediniz, öyle mi? De ki: 'O (musibet), kendinizdendir.' Şüphesiz Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter." (Âl-i İmrân, 3/165)

Müslümanlar Bedir savaşında müşriklere oranla hem sayı hem de silah ve teçhizat bakımından az olmalarına rağmen düşmanlarına galip gelmişlerdi. Çünkü yardımcıları uğrunda savaştıkları Allah'tı ve O'nun elçisi olan Hz. Muhammed (s.a.s) de yanlarında idi. Aynı galibiyeti Uhud savaşında da umuyorlardı. Allah'ın elçisi onlara, sabrettikleri ve yanlış davranışlardan sakındıkları takdirde, Allah'ın kendilerine yardımını esirgemeyeceğini bildirmişti. Görünüşte değişen bir şey yoktu. Yine Allah yolunda savaşa çıkmışlardı ve Allah Resûlü (s.a.s) yanlarında idi. Allah'ın izni ile karşılarına çıkan düşmanı yenmek istiyorlardı. Ancak durum hiç de onların umdukları gibi olmamıştı. İslam'ı ve Müslümanları yok etmek için Mekke'den gelmiş olan şirk ordusu karşısında içlerine sindiremeyecekleri ağır bir yenilgiye uğramışlardı. Bu yenilginin sebebi ne olabilirdi? Bedirde galip gelirken şimdi niye yenilmişlerdi? Evet değişen bir şey olmamıştı. Karşı taraf yine Allah'ın dininin azılı düşmanı olan müşriklerdi, kendileri de Müslümandı; üstelik Allah Resûlü (s.a.s) yanlarından ayrılmamış onlarla beraber savaşmıştı. Müslümanların zihinlerini bu tür sorular meşgul ediyor ve kendi aralarında "Bu nereden başımıza geldi?" diyerek yenilginin sebebini soruyorlardı. Evet, nereden gelmişti bu başlarına?

* Dr. Mehmet CANBULAT

İşte Cenab-ı Hak, *"De ki: O (musibet), kendinizdendir"* buyurarak yenilginin sebebini başka bir yerde değil, kendilerinde aramaları gerektiğini bildiriyor. Aslında sorunun cevabı gayet açıktı, ancak, o hengâmede bunun cevabını bulmak zor işti. Âyet-i kerimede yapılan bir yanlışa dikkat çekiliyor, Müslümanlar uyarılıyor ve bununla âdeta şöyle denilmek isteniyordu: Yenilginin sebebi sizsiniz. Bu felâket, düşmanlarınızın güçlü olmasından ya da sizin sayı bakımından az olmanız gibi bir sebeple başınıza gelmedi. Allah yardım vaadinden de dönmüş değildir. Nitekim savaşın başında siz galip durumda idiniz. Şöyle bir düşünün, zafere ramak kalmıştı, ama ne olduysa iş birden tersine dönüverdi. Demek ki, bazılarının zannettiği gibi Allah vaadinden dönmüş değildir. O vaadini yerine getirmiş ve düşmana karşı size yardım etmiştir. Ancak, değişme sizde oldu. Şöyle ki, Allah ve Resûlü'nün sabır ve takva tavsiyelerine aykırı hareket ettiniz. Okçularınız Hz. Peygamber'in ve kumandanlarının emirlerini dinlemeyip nöbet yerini terk ettiler ve ganimet toplamaya koştular. İşte yaşanan bütün bu olumsuzlukların ve felâketin asıl sebebi budur. Bunun içindir ki, felâketin sebebini başka yerlerde aramanız doğru değildir. Çünkü sabırsızlık gösterdiniz ve başınıza felâketin gelmesine sebep oldunuz.

Kuşkusuz, zafer Allah'tandır. Zafere ulaştırmaya da yenilgiye uğratmaya da kadir olan Allah'tır. Müslümanların bunca hatasına rağmen Allah dileseydi zaferi yine kendilerine nasip edebilirdi. Ancak bu O'nun kâinata koymuş olduğu tabii kanunlarına aykırı olurdu. Bu, peygamberlerin de dışına çıkamadıkları bir yasadır. Öyle ki, bu savaşta aldığı bir kılıç darbesi ile Allah Resûlü'nün yüzü yaralanmış, bu esnada atılan bir taş da dişinin kırılmasına yol açmıştı. Ayrıca, Müslümanların bu tür yenilgileri tadarak bir daha böyle yanlışları yapmamaları için ders almaları gerekiyordu. Nitekim bundan sonraki savaşlarda aynı yanlışı tekrarlamadılar.

Âyet-i kerimede dikkat çeken diğer bir husus da, Müslümanlara Bedir savaşında elde ettikleri zaferin hatırlatılmasıdır. Böylece olaylara tek yönlü bakmalarının yanlış olacağı gerçeği dile getirilerek kendilerinden olayları karşılaştırmalı olarak düşünmeleri istenmekte ve sağlıklı bir muhakeme yapmaya çağırılmaktadır. Yukarıda da ifade edildiği gibi Müslümanlar Bedir savaşında müşriklere oranla hem sayı hem de silah ve teçhizat bakımından az olmalarına rağmen düşmanlarına galip gelmişler, onlara büyük kayıplar verdirmişlerdi. Öyle ki, Bedir savaşında müşriklerden yetmiş kişiyi öldürmüşler, yetmiş kişiyi de esir almışlardı (Buhârî, "Megâzî", 10). Müslümanların şehit sayısı ise on dört idi. Müslümanlar Uhud savaşında yetmiş şehit vermişlerdi (Buhârî, "Megâzî", 26). Âyet-i kerimede bu hususa dikkat çekilmektedir.

BAŞKALARININ KUTSALLARINA SÖVMEMELİYİZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللهِ فَيَسُبُّوا اللهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ اُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"Onların, Allah'ı bırakıp tapındıklarına sövmeyin, sonra onlar da haddi aşarak, bilgisizce Allah'a söverler. Böylece her ümmete yaptıklarını süslü gösterdik. Sonra dönüşleri ancak Rablerinedir. O, yapmakta olduklarını kendilerine bildirecektir." (En'âm, 6/108)

Dünyamız, rengârenk çiçeklerle süslü bir bahçe misali farklı din, inanç ve kültürlere mensup kişi veya toplumları barındırmaktadır. Dünya üzerindeki bu farklılıkların yok edilmesi mümkün olmayacağına göre, barış, huzur ve insanca bir yaşam için aynı ortamı paylaşan insanların birbirlerine saygı göstermesi ve birbirlerinin farklılıklarına tahammül etmesi zorunludur.

Aramızdaki farklılıklar, düşmanlık ve huzursuzluk sebebi değil, insanlık âleminin kültürel zenginliği olarak algılanmalıdır. Bu algılama biçimi, hepimiz için bir zarurettir. Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim'de;

"Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda bilenler için elbette ibretler vardır" (Rûm, 30/22) buyurularak, insanlar arasında söz konusu olan kültürel, sosyal ve etnik farklılıkların, Allah'ın yüceliğini gösteren deliller olduğuna dikkat çekilmektedir. Ayrıca *"…Sizden her biriniz için bir şeriat ve bir yol koyduk. Eğer Allah dileseydi elbette sizi tek bir ümmet yapardı…"* (Mâide, 5/48) âyeti de bu farklılığın yaratılış kanununun gereği olduğuna işaret etmektedir.

* Sabri AKPOLAT

İslam tarihi, birlikte yaşama kültürü açısından takdire şayan örneklerle doludur. Bu örneklerin zemin bulmasında din özgürlüğünü düzenleyen (Kehf, 18/29; Bakara, 2/256) ve başkalarının kutsalına saygı gösterilmesini emreden ilahi mesajların katkısı inkâr edilemez. Dinimiz, başkalarının kutsalına sözlü veya fiili her türlü saldırıyı yasaklar. Nitekim;

"Onların, Allah'ı bırakıp tapındıklarına/kutsallarına sövmeyin, sonra onlar da haddi aşarak, bilgisizce Allah'a söverler. Böylece her ümmete yaptıklarını süslü gösterdik. Sonra dönüşleri ancak Rablerinedir. O, yapmakta olduklarını kendilerine bildirecektir." (En'âm, 6/108) âyeti, bu hususu gayet açık bir şekilde dile getirmektedir. Aynı şekilde Kutlu elçilerin son nefesi Peygamberimizin, farklı din mensuplarına inanç ve ibadet özgürlüğü tanıması hatta kendi mescidinde onların ibadetine izin vermesi [Hamidullah, M., *İslam'da Devlet İdaresi* (trc. Kemal Kuşçu), Ankara, ty., s.484], birlikte yaşama kültürünün dinî açıdan zemin bulmasında güzel örneklerdir.

İnsanlık adına geçmişten günümüze değin bütün oluşumların odak ve ortak noktası olarak nitelendirebileceğimiz kültürün oluşmasında din/dinlerin inkâr edilemeyecek düzeyde katkısı vardır. Nitekim nice medeniyetlere beşiklik yapan ve bölgesel olsa da birlikte yaşama kültürü adına gurur tablolarının süslediği Anadolu'muzun kültürel kodlarında dinin katkısı olmadığı söylenebilir mi? İlahi mesajlardan ilham alarak yaratılanı yaratandan ötürü hoş gören Yunusuyla, herkese kapısını ve gönlünü açan Mevlanasıyla, aşk ve sevgiyi önceleyen Ahmet Yesevisiyle, eylem ve söylem bütünlüğünü öğütleyen Hacı Bektaş Velisiyle Anadolu'da gelişen dindarlık anlayışı ve hoşgörü kültürü de "öteki"lerle birlikte huzur ve barış içinde yaşanabileceğini göstermiştir. Şüphesiz Anadolu'daki bu tablonun oluşmasında İslam dininin insana ve barış içinde birlikte yaşamaya verdiği değer, Müslümanlara kazandırdığı öz güven ve diğer din mensuplarına tanıdığı geniş özgürlük önemli bir paya sahiptir. Bu tarihsel birikim ve tecrübe, dinlerin, terör ve şiddetin, gerilimin, kavganın kaynağı ve sebebi olmaktan çıkarılıp ortak bir barış zemini tesis etmede kullanılması gereğini ortaya koymaktadır.

Düşünce ve ifade özgürlüğü sınırsız değildir. Ayrıca bu özgürlük "başkalarının kutsalına hakareti" de içeremez. Dinimiz İslam'da Allah'a ve peygambere hakaret etmek şöyle dursun "Bir tek Allah vardır ve tahrik sonucu ona küfredilmesin diye batıl putlara bile küfretmek caiz değildir."

BAŞKALARIYLA ALAY ETMEK GÜNAHTIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ ۙ الَّذِى جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ ۙ يَحْسَبُ اَنَّ مَالَهُ اَخْلَدَهُ ۚ كَلَّا لَيُنْۢبَذَنَّ فِى الْحُطَمَةِ ۖ وَمَآ

اَدْرٰيكَ مَا الْحُطَمَةُ نَارُ اللّٰهِ الْمُوقَدَةُ ۙ الَّتِى تَطَّلِعُ عَلَى الْاَفْـِٕدَةِ ۖ اِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ ۙ فِى عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ

"Mal toplayan ve onu durmadan sayan, insanları arkadan çekiştiren, kaş göz işaretiyle alay eden her kişinin vay hâline! O, malının, kendisini ebedileştirdiğini sanır. Hayır! Andolsun ki o, Hutâme'ye atılacaktır. Hutame'nin ne olduğunu sen ne bileceksin? O, Allah'ın, yüreklere işleyen tutuşturulmuş ateşidir. Şüphesiz uzatılmış direkler arasında (bağlı oldukları hâlde) ateş onların üzerine kapatılacaktır." (Hümeze, 104/1-9)

Alay etme duygusu insanlarda, kendini büyük görmeyle başlar; daha sonra karşısındaki insanı hiçe sayıp, ona tepeden bakmaya kadar gider. Kitabımız Kur'an-ı Kerim de müminlerin kardeş olduğunu beyan ederek bu kardeşliği ihlal edecek her türlü söz ve davranışı yasaklamıştır. Alay eden kimsenin gururlanıp kibirlenmesi yanında, alay etme hareketiyle mümin kardeşini incitmesi ve rahatsız etmesi de söz konusudur. Kibirlenmek haram olduğu gibi mümine eziyet de haramdır. Her iki kötülüğün neticesi olarak İslam toplumunda kardeşlik bağlarının gevşemesi söz konusu olmaktadır. Zira alay ile beraber fertler arasına düşmanlık ve nefret duygusu girmekte, dolayısıyla zararı sadece iki kişiyle kalmayıp toplumsal bağların zayıflamasına da sebep olmaktadır.

Bu cümleden olmak üzere Hucurât sûresindeki bir ayet durumu gayet güzel bir şekilde izah etmekte ve burada şöyle buyrulmaktadır:

"Ey iman edenler! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da diğer kadınları alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizi karalamayın, birbirinizi (kötü) lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

fasıklık ne kötü bir namdır! Kim de tövbe etmezse işte onlar zalimlerin ta kendileridir." (Hucurât, 49/11)

Hatta söz ve davranışlarla başkasını incitmeyi sadece Müslüman olanlarla sınırlandırmak da mümkün değildir. Nitekim dinimizde korunması gereken beş temel esas olan din, can, akıl, nesil ve mal herkes için büyük önem arz etmekte ve bunlar dokunulmazlar arasında yer almaktadır. Yani İslam'da her ferdin haysiyet ve şerefinin dokunulmazlığı vardır. Ferdin manevî hayatının temelini oluşturan ırz, şeref, haysiyet, namus duyguları lekelenemez. Bu yüzden olsa gerek kitabımızda diğer dinlerin inanç ve mukaddes değerleriyle de alay edilmesi doğru bulunmamaktadır. Bu durum bir ayette şu şekilde bildirilmektedir:

"Onların, Allah'ı bırakıp tapındıklarına sövmeyin, sonra onlar da haddi aşarak, bilgisizce Allah'a söverler. Her ümmete yaptıklarını böyle süsledik. Sonra dönüşleri ancak Rablerinedir. O, yapmakta olduklarını kendilerine bildirecektir." (En'âm, 6/108)

Bilindiği gibi toplum hayatındaki ilişkiler samimiyet üzerine kurulur. Bu samimiyetin derecesini ölçen alet de kalptir. Hz. Peygamber (s.a.s); *"Allah sizin şeklinize ve mallarınıza bakmaz. Fakat kalplerinize bakar." (Müslim, Birr, 32)* buyurmuştur. İnsanlar, daima dış görünüşe vakıftırlar, kimsenin iç âlemini bilmek mümkün değildir. Allah katında tartılacak olan dış görünüş değil, kalplerin takvasıdır. Bu sebeple bir kimse önüne geleni horlayamaz, nazargâh-ı ilâhî olan kalbi kıracak şekilde karşısındakini alaya alarak küçük düşüremez.

Konumuzun başında yer alan surede de dünyada tek yüce değeri maldan ibaret sanıp, malıyla güçlü olduğunu zanneden ve bunun dışındaki değerlerle alay edenleri Kur'an-ı Kerim kınamakta ve şöyle buyurmaktadır:

"Mal toplayan ve onu durmadan sayan, insanları arkadan çekiştiren, kaş göz işaretiyle alay eden her kişinin vay hâline!" (Hümeze, 104/1)

Netice olarak alay etmek, kitabımızın muhtelif ayetleriyle yasaklanan davranışlar arasında yer almaktadır. Öyleyse İslam'ın, kardeşlik bağlarını korumak için alay etmeyi kesinlikle yasakladığını bilelim ve ona göre davranalım. Allah'a ve ahiret gününe inanan bir müminin insanları alaya alması, eğlence ve nükte konusu yapması asla caiz değildir. Üstelik Allah katında kimin daha hayırlı olup olmadığını bilen de sadece O'dur.

BAZISI KEVSER ŞARABINA, BAZISI DÜNYA HAZİNELERİNE MEFTUN NESİLLER*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

ثُمَّ اَنْشَاْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قُرُونًا اٰخَرِينَ

"Sonra bunların arkalarından başka nesiller yarattık." (Mü'minûn, 23/42)

Her canlının, hatta her varlığın bir ömrü var şu fani dünyada. Yeryüzündeki herkesin öleceğini buyuruyor, yüce Allah. Bazıları servetleri kendilerini ölümsüz kılacak sansa da (Hümeze, 104/3), ölümsüz olabilmek mümkün değil, bu dünyada.

İnsanların bir ömrü olduğu gibi, milletlere de bir ömür biçilmiştir. Âd, Semûd, alt üst edilen şehirler: Sodom ve Gomore! İrem Bağları! Çöl patikalarındaki Ahkâf şehirleri! Şatafatlı saraylarında Firavun Ailesi! Hepsi de kalıntılarıyla hâlâ fısıldıyor kulaklara, mazide yaşanmış isyanları, itaatleri… Kur'an bu kalıntılara, ibret almak için bakmamızı söylüyor (Hicr, 15/76-77; Muhammed, 47/10).

Ne olmuştu bu memleketlere? Kur'an cevap veriyor bize: *'Bir toplumu yok etmek istediğimizde zenginlik ve refahtan şımarmış olanları iktidara getiririz, onlar orada her türlü kötülüğü işlerler. Böylece o memleket bir daha iflah olmaz. Artık oranın altını üstüne getirmişizdir'* (İsrâ, 17/16).

Helâk edilen bütün kavimlerde bu ilahî kanun işledi. Söz sahibi olanlar, çıkar sahipleri, peşlerine takılan kitleleri aldatıp kandırdılar, tarih boyunca. Kur'an'a göre, Firavun, Kârûn ve Hâmân örneğinde olduğu gibi siyasî ve ekonomik şımarıklılık, toplumun helakini belirleyen ana faktörler oldu.

Tarihin hangi dönemine bakarsak bakalım bu böyle! Bütün bu faktörlere rağmen, tarihte, kimileri, inançsızlığın içinden öyle bir sıyrıldı ki, Allah'ın rahmeti onları çepeçevre kuşattı. Fakat kimileri de yanındaki peygambere rağmen hakikati göremedi. Hatırlayalım, gemisine, kurttan kuşa her çeşit hayvanı doldurarak tufanın sularında açılan Nuh'u… Fakat kurtaramadı kendi evladını (Kamer, 54/9). Hatırlayalım, bir avuç müminle sabaha karşı zalim kavminden kaçan Lût'u… O da kurtaramadı, aynı yastığa baş koyduğu hanımını (Hicr, 15/59-60). Kur'an'ın tabiriyle Nuh'un oğlu da, Lût'un karısı da 'geriye kalanlardan oldu'. Yani geçmişin kültürüne, uygulamalarına ve dinine bağnazca takılıp kaldılar, onlar. Kısaca bu dünyadan öyle kavimler geçti ki! Şimdi onlar, 'dün hiç yaşamamış gibiler' (A'râf, 7/92).

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

Allah Kur'an'da insanları milletler ve kabileler hâlinde yaratmış olmasının sırrını, toplum hâlindeki insanların birbirini daha rahat tanımasına bağlıyor. Toplum bir sosyalleşme zemini, insanın dünyayı tanıyacağı bir alan (Hucurât, 49/13)… İbadetlerimiz toplum içinde daha bir anlam kazanıyor. Allah, bir toplum kendisini değiştirmedikçe o topluma olan muamelesini de değiştirmiyor (Ra'd, 13/11). Değişmek için ne yapmalı, peki? Ne yapmalı iyiye, güzele doğru ilerlemek için? Toplumu ayakta tutan temel yapıtaşı ailedir, Efendimize göre. Allah'ın Resulü, her türlü değersiz hazinenin karşısına, değerli bir hazineyi, bir anne ve eş olarak kadını yerleştirmiş (Ebû Dâvûd, "Zekât", 1664). Değişim ancak kadınla, anneyle ve aileyle sağlanabiliyor, toplumda. Aile bütünlüğünü, kendisine sağlam bir temel yapan bir toplumun, muhteşem bir uygarlık olarak insanlığa damgasını vurmaması için bir sebep yok. Bir toplumun ayağa kalkabilmesi için formül Hadid suresinde verilmiş: Allah bir uygarlık için gerekli üç şeyin: Kur'an'ın kendi tabirleriyle 'mizan', 'kitap' ve 'hadid' olduğunu söylüyor, bize (Hadid, 57/25).

Mizan, terazi demek, insanlık tarihinde 'adaleti' ifade ediyor. Adalet toplum için ilk şart. Sonra 'kitap' geliyor. Bununla, ilahî vahiyle uyumlu kültür, bilgi ve teknik kastediliyor olmalı. Üçüncü kelime 'hadid', 'demir' demek. Kur'an yorumcuları bu kelime hakkında çok şey söylemişler. Kılıç diyen var buna. Çünkü klasik dönem Kur'an yorumcularının yaşadığı ortaçağda, bir toplumu ayakta tutan şey savaş ekonomisi ve fetihlerdi. Demir, kılıç demekti ve kılıçla dolaylı olarak ganimet, yani para kastediliyordu, onlara göre. Kimi Kur'an yorumcuları ise lafı fazla dolaştırmadan, ilgili ayetteki demir kelimesinin, doğrudan para demek olduğunu söylemekte (Hadîd, 57/25).

Müslüman bir toplumun hayatında paranın ne ifade etmesi gerektiğini bize anlatan müthiş bir tarihî vesika var elimizde. Huneyn Savaşından sonra ganimet dağıtımında, Medineli bazı gençler, 'Hevazinlilerin kanları bizim kılıçlarımızdan damlarken, Peygamber Mekkelilere bolca ganimet veriyor' diye itiraz etmişlerdi. Oysa Peygamber, haksızlık yapar mıydı hiç? İslam'a kalplerini ısındırmak için ilahî buyruk gereği, yeni Müslüman olanlara ganimetten biraz daha fazla verilmişti o kadar (Tevbe, 9/60). Efendimiz, Medineli Müslümanlara, 'Mekkeliler, buradan, yanlarında servetle gidiyor olabilir, ama siz evlerinize daha kıymetli bir şey götürüyorsunuz: Allah'ın Resûlünü!' demişti.

Allah'ın Resûlü sözlerini, "(Ey insanlar!) Çok yakında sizler, idarecilerin aslan payını pervasızca kendilerine ayırdıklarına şahit olacaksınız (…) Fakat ben, âhirette havuzun başında olacağım" diye bitirmişti. Allah'ın Resûlü tek ganimetin küpler dolusu altın ve gümüş olmadığını, ahiretteki Kevser havuzu gerçeğiyle anlatmıştı, ashabına. O, bir taraftan ganimet dağıtan bir lider olarak dünyevî otoritesine, diğer taraftan Kevser şarabını dağıtan bir elçi olarak uhrevî otoritesine dikkat çekiyordu. Kur'an, "En güzel örnek O'dur" demiyor muydu? Zaten (Ahzâb, 33/21).

BENİ HEDEFLERİME ULAŞMADA BAŞARILI KIL*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ اَوْزِعْنِىٓ اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِىٓ اَنْعَمْتَ عَلَىَّ وَعَلٰى

وَالِدَىَّ وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضٰيهُ وَاَدْخِلْنِى بِرَحْمَتِكَ فِى عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ

"Süleyman, onun (karıncanın) bu sözüne tebessüm ile gülerek dedi ki: 'Ey Rabbim! Beni; bana ve ana-babama verdiğin nimetlere şükretmeye ve razı olacağın salih ameller işlemeye sevk et ve beni rahmetinle salih kullarının arasına kat!' " (Neml, 27/19)

Yüce kitabımız Kur'an sahip olduğumuz bütün nimetlerin ve elde ettiğimiz tüm başarıların Allah'ın yardımı ve lütfuyla olduğuna inanmamızı öğütlediği gibi (Kasas, 28/77; Neml, 27/40); bunları sadece kendi çalışmamız veya bilgimizle elde ettiğimize inanmamızı ve bunu övünçle söylememizi de yermektedir (Kasas, 28/78).

Bu ayet, biz müminlerin sağlam bir imanla Allah'a yönelmemiz gerektiğini, verdiği sayısız nimetlerden dolayı O'na şükredebilmemiz, razı olacağı salih amelleri işleyebilmemiz ve salih kulları arasına girebilmemiz için sadece bizim gayretimizin yeterli olamayacağını, bunları ancak Rabbimizin başarılı kılmasıyla elde edebileceğimizi vurgulamaktadır.

Zira sonucu belirleyen takdir, irade ve kuvvet yalnızca Allah'a ait olduğundan, ulaşılan her başarıyı Allah'tan bilmek gerekir (Hûd, 11/88).

Başka hiçbir insana verilmeyen dünya nimetlerine mazhar olmuş bir peygamber olan Süleyman (a.s)'ın, bütün bunlardan daha çok arzuladığı üç isteği, bu ayette bizlere de "örnek hedefler" olarak sunulmaktadır.

Nimet, Rabbimiz tarafından ihsan edilen ve bizlere dünya ve âhirette yararı dokunan maddî ve manevî tüm imkânlardır. Bunlar sayesinde varlığımızı sürdürebilmekte ve yerli yerince kullanarak ebedî hayatımızı kazanma imkânına da sahip olabilmekteyiz. Nimetler karşısında bize düşen görev, bu nimetleri veren Rabbimizi tanımamız, O'na ibadet ve itaat etmemiz, yani şükretmemiz, kadir/kıymetini bilmemiz ve nankörlük etmememizdir.

* Mustafa GÜNEY

Süleyman (a.s)'ın bu duasından, her türlü nimetin, makam ve mülkün Allah'a ait olduğunu, bunların biz insanlara sınav için geçici bir süre verildiğini ve bunları veren, hakiki nimet verici olan Allah'a bol bol şükretmemiz gerektiğini öğrenmekteyiz.

Anne-babamıza verilen nimetlerden bizler de yararlandığımız için onları da şükrümüze katmamız gerekir.

Yüce Rabbimizin lütuf ve nimetlerini dile getirir ve O'nu översek dil ile nimet sahibinin Rabbimiz olduğuna inanırsak kalp ile şükretmiş oluruz. Verilen nimetleri O'nun çizdiği sınırlar dâhilinde, kendi cinsine göre ve yerli yerince kullanırsak da fiili şükürde bulunmuş oluruz.

Bizi yüce Rabbimize yaklaştıracak, sevdiği ve razı olduğu salih/hayırlı amelleri işlememiz de ikinci gayemiz olmalıdır. İmanımızın gereği olarak ihlas ve iyi niyetle yaptığımız, Kur'an ve Sünnete uygun olan her türlü söz, fiil ve davranışlarımız birer salih ameldir.

Yüce kitabımız Kur'an'da, peygamberlere (Bakara, 2/130) ve Rabbimizin isteklerine göre hayatını düzenleme başarısını göstermiş müminlere (Âl-i İmrân, 3/114) "sâlihler" denilmiştir.

"Sâlihler"den olabilmemizin iki temel şartı; iman edip sâlih ameller işlememiz (Ankebût, 29/9) ve Rabbimize itaat etmemizdir (Nisâ, 4/69).

Bu dua ile bize gösterilen üçüncü ve son gaye de "Müslümanca yaşamamız, imanla ölmemiz ve salih kulların arasına katılmamız"dır.

Başka bir ayette; *"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten nasıl sakınmak gerekiyorsa öylece sakının ve siz ancak Müslümanlar olarak ölün."* (Âl-i İmran, 3/102) buyrulması,

Yakub (a.s)'un *"Oğullarım! …ancak Müslümanlar olarak ölün"* (Bakara, 2/132) diyerek vasiyette bulunması,

Yusuf (a.s)'un "Beni Müslüman olarak öldür ve beni sâlihler arasına kat!" (Yusuf, 12/101); diye yalvarması,

Süleyman (a.s)'ın da *"…Beni rahmetinle salih kullarının arasına kat."* (Neml, 27/19) diyerek aynı duayı tekrarlaması, bizim de bu dünyadaki hedef ve gayemizin bu olması gerektiğini göstermektedir.

Öyleyse bütün gücümüzle kulluk görevlerimizi yerine getirmeye ve "Müslüman olarak ölmeye" çalışalım. Ancak bu ayette ve Peygamberimiz (s.a.s)'in bir hadislerinde de belirtildiği gibi, Rabbimizin rahmet ve merhametine muhtaç olduğumuzu, "Cenneti sadece amellerimizle değil, ancak O'nun fazlı ve rahmetiyle" (Buhârî, "Merdâ", 19) kazanabileceğimizi de asla unutmayalım.

BİLİNMEYEN ŞEYİN PEŞİNE DÜŞMEK SORUMLULUK DOĞURUR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُلاً

"Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların hepsi ondan sorumludur." (İsrâ, 17/36)

İnsanoğlu, sorumlu bir varlıktır. Dünyaya başıboş ve anlamsız olarak gönderilmemiş ve kendi hâline de terk edilmemiştir. Her yaptığı iyi fillerinden dolayı sevap kazanan, kötü davranışlarından dolayı hesaba çekilen bir varlıktır insan. En mükemmel şekilde yaratılmış, iyilikle kötülüklerin neler olduğu kendisine bildirilmiştir. İnsan bu bakımdan nelerin sorumluluk getireceğini ve nelerin de kendi aleyhine olabileceğini bilme imkânına sahiptir. Dolayısıyla bilmediğini iddia ederek yaptığı yanlış davranışlardan dolayı ahiret gününde hesaptan kurtulması mümkün değildir. O bakımdan ayette de işaret edildiği gibi bilmediği şeylerin peşine düşmemesi, onlara dayanarak hüküm vermemesi gerekir. Kişinin davranışlarını gözetleyen, söylediği hiçbir sözü kaçırmadan kaydeden, işlediği fiillerini yazan melekler bulunmaktadır.

"Bilmediğin şeyin ardına düşme" ayetinin anlamı çok geniştir. Hem bireysel hem de toplumsal hayatta kişinin "bilgi" yerine tahmin ve zanna uymamasını gerektirir. Bu emir, İslam hayatının ahlakî, hukukî, siyasî ve idarî tüm yönlerini kapsar. İslam ahlakı, şüpheden kaçınmayı ve araştırmaksızın hiçbir birey veya grubu suçlamamayı, hiç kimsenin aleyhinde yeterli araştırma yapılmaksızın işlem yapmamayı gerektirir. Ayette ifade edilen bilgi ise, kesin delil anlamına da gelmektedir. Buna göre kişinin kesin delil olmayan, tahmini ve dedikodu cinsinden haberlerin peşinden gitmesi, bilgi sahibi olmadan tahmine göre herhangi biri hakkında maddi veya manevi zarara yol açacak şekilde konuşması ve hareket etmesi yasaklanmaktadır.

Bilinmeyen şeyin peşine düşmek, inanç, hukuk ve ahlak gibi konuları kapsar.

* Dr. Ercan ESER

Hukuk alanı, şahitlik eden kişinin duymadığı, görmediği, bilmediği ve kalbinin tatmin olmadığı bir konuda yalan şahitlik etmemesi ve yalan söz söylememesi, iffetli erkek ve kadınlar hakkında iftirada bulunmamasıdır. Ahlaki alan ise, tam bir bilgiye sahip olmadan biri hakkında konuşmaması, gıybet etmemesi ve dedikodu yapmamasıdır. Bilgisizlik ise, kişinin, zan ve tahmini davranışların peşine düşmesine sebep olur. Hâlbuki Müslüman kişi kendisine ulaşan herhangi bir haberi tahkik eder, kesin bilgiye ulaşmadan öngörülü ve aklına geldiği gibi hareket edemez. Keyfi davranarak başkalarının hakkının zayi olmasına sebep olursa o haktan dolayı ahirette çok büyük sorumlulukla karşılaşacağını bilir (Hucurât, 42/6). Çünkü kulak, göz ve kalp bundan dolayı hesaba çekilecektir.

O halde tahmin ve kötü zanna dayanarak konuşmak, günlük yaşamda haksız yere başkalarını kötülemek ilim ve gerçeğe aykırı davranmaktır. Konumuzu belirleyen ayette bilinmeyen şeyin arkasına düşmemekten maksat da delilsizce hüküm vermemektir.

Aynı şekilde bu yasak, zanna bağlı olarak başkalarını tenkit etmeyi, başkalarının gizliliklerini araştırmayı, bilimsel gerçekleri değiştirmeyi ve buna benzer hususları da kapsar. İnsanın bilmediği bir şeyi söylemesi yahut bilmediği bir şeye göre amelde bulunması, ya da bilmediği bir şeye dayanarak başkasını kötülemesi uygun değildir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler, zandan çokça kaçının, çünkü zannın bir kısmı günahtır." (Hucurât, 49/12)

Kıyamet günü bütün organlar bundan mesul tutulacaktır. Cenab-ı Hak, kıyamet günü ağızları mühürleyecek, elleri ve ayakları konuşturacaktır. Onlar, dünyada sahiplerinin ne yaptıklarına şahitlikte bulunarak bir bir söyleyeceklerdir. El, ayak, göz, kulak sahibinin lehine ve aleyhine şahitlik yapacaktır (Yâsîn, 36/65; Fussilet, 41/20; Nûr, 24/24). Peygamber (s.a.s) de şöyle buyurmuştur: *"Zandan alabildiğine sakınınız. Çünkü zan sözün en yalan olanıdır."* (Buhârî, "Vesâyâ", 8) Buna göre, her işittiğine inanmaması, her gördüğünü iyice araştırmadan sonuç çıkarmaması müminin değişmeyen prensibi olmalıdır. Çünkü kişinin her duyduğunu söylemesi ona günah olarak yazılır. Diğer bir hadiste de *"Görmediği bir şeyi iki gözüyle görmüş gibi göstermek, iftiraların en büyüklerindendir."* (Buhârî, "Tabîr", 45) buyrulmuştur.

Sonuç olarak, gözümüzün gördüğü, kulaklarımızın işittiği, kalbimizin bellediği şeylerin dışında hiçbir şey hakkında şahitlik etmemeliyiz; işitmediğimiz şeye işittim, bilmediğimize bildim, görmediğimize gördüm demememeliyiz. Çünkü tahmini konuşmalar çoğu kez bizi yanıltabilir.

BİR FİKİR VEYA DÜŞÜNCEYİ KÖRÜ KÖRÜNE TAKLİT ETMEK*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّهُمْ اَلْفَوْا اٰبَآءَهُمْ ضَآلِّينَ فَهُمْ عَلٰى اٰثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ

"Çünkü onlar babalarını sapık kimseler olarak buldular. Kendileri de onların izinden koşa koşa gitmektedirler." (Sâffât, 37/69-70)

Bir düşünce veya bir fikri körü körüne kabul etmek, doğru ya da yanlışlığına bakmaksızın onu savunmak taassuptur. Buna göre kişinin, mensup olduğu düşünce veya ekolün doğru olduğuna inanması normal olmakla birlikte, kör bir tarafgirlikte bulunarak, doğruluğunu hiç araştırmadan karşısındaki diğer fikir veya düşünceyi inkâr etmesi kabul edilir bir davranış değildir. Böyle bir anlayış ancak taklitçilik olabilir.

İnsanda herhangi bir konuda oluşan aşırı sevgi ve bağlılık, ilimle ve bilgiyle desteklenirse, müsamahayı yani hoşgörülü bir anlayışı meydana getirir. Eğer sevgi ve bağlılık bilgi ile değil de cehaletle yapılırsa, o konuda taassup oluşur. Bu tür davranışları sergilemek "Mutaassıplık" olarak isimlendirilir. Bu bakımdan mutaassıp kelimesinin dindar anlamında telaffuz edilmesi yanlış bir kullanımdır. Çünkü mutaassıp olmak, olumlu ve güzel bir huy değildir.

Taassuba en çok karşı çıkan din İslam'dır. Hz. Peygamber (s.a.s) müşrikleri İslam'a davet ettiğinde onlar, yanlış-eksik yönleri olduğunu söyleyerek değil, körü körüne atalarının dinine sarıldıkları, hiçbir araştırma ve tartışmaya girmeden kendi dinlerini üstün gördükleri için İslamiyet'i kabul etmiyorlardı. Hak dini kabul ettirmeyen, ona karşı koyduran bu kör inada Kitabımız, "Cahiliye taassubu" (Fetih, 48/26) demektedir.

* Dr. Zafer KOÇ

Bu bakımdan inandığımız dinî esaslara veya herhangi bir düşünceye körü körüne değil, bilinçli olarak bağlı olmalıyız ve savunmalıyız. Neye, niçin ve nasıl inandığımızın şuuruna ermeliyiz. İnandığımız değerlerin önce kendi vicdanımızda köklü bir şekilde yer etmesi gerekir ki, farklı bakış açılarına ve yorum zenginliklerine her zaman açık olabilelim.

Yüce dinimiz her zaman doğrunun peşinde olmamızı emrederek, kulaktan dolma bilgileri olduğu gibi kabul etmemizi yasaklamaktadır. "Bin bilsen de yine bir bilene danış" atasözümüz, bu konuda bizlere önemli bir prensip sunmaktadır. Çünkü akıl, akıldan üstündür ve bizden daha iyi bilen biri olabilir. Bizler de bir konuyu çok iyi bildiğimizi zannetsek bile, yine de farklı düşüncelere daima müsamahalı olma alışkanlığını kazanmamız gerekir.

Yüce Allah, sabit fikirli olan ve kendi bildiklerini en doğru bilgi olarak kabul eden, başkalarıyla konuşmaktan ve bilgi alışverişi yapmaktan kaçınan mutaassıp insanları kör, sağır ve dilsiz insanlara benzetir. Bir ayette, bu kişiler hakkında şu açıklama yapılmıştır:

"Andolsun biz, cinler ve insanlardan, kalpleri olup da bunlarla anlamayan, gözleri olup da bunlarla görmeyen, kulakları olup da bunlarla işitmeyen birçoklarını cehennem için var ettik. İşte bunlar hayvanlar gibidirler. Belki bunlar daha da aşağıdırlar. İşte bunlar gafillerin ta kendileridir." (A'râf, 7/179)

Bu nedenle doğru olmayan şeyleri gözü kapalı olarak doğru saymak ne kadar yanlış ise; doğruluğu kesin delillerle ortaya konmamış, ancak mevcut geleneğin ve kültürün getirdiği yanlış olan şeyleri doğru saymak da o kadar yanlıştır. Bundan dolayı inkârcıların düştüğü hatalara düşmemek, inanç ve amelde gerçekten doğru olanla hareket edebilmek için; doğrularımızı dinin aslı olan Kur'an ve sünnetten almamız gerekir. Geçmişten bizlere miras kalan bilgileri de daima Kur'an'ın süzgecinden geçirmeliyiz. Aksi takdirde farkında bile olmadan ömrümüzü hata üzerine bina etmiş oluruz.

BİZ KENDİMİZİ DEĞİŞTİRMEDİKÇE ALLAH BİZİ DEĞİŞTİRMEZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سَوَآءٌ مِنكُمْ مَنْ أَسَرَّ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِهِ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ لَهُ

مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللهِ إِنَّ اللهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتّٰى يُغَيِّرُوا

مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَإِذَآ أَرَادَ اللهُ بِقَوْمٍ سُوٓءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ

"İçinizden sözü gizleyen ile açığa vuran, geceleyin gizlenenle gündüz ortaya çıkan eşittir. İnsanı önünden ve ardından takip eden melekler vardır. Allah'ın emriyle onu korurlar. Şüphesiz ki, bir kavim kendi durumunu değiştirmedikçe Allah onların durumunu değiştirmez. Allah, bir kavme kötülük diledi mi, artık o geri çevrilemez. Onlar için Allah'tan başka hiçbir yardımcı da yoktur." (Ra'd, 13/10-11)

Bu ayetler, insan olarak sürekli bir şekilde ilâhi denetime tâbi olduğumuzu bildirerek bizleri şu düşünceye sevk ediyor: Açıktan söylediklerimiz de içimizde gizli tuttuklarımız da, gün ışığında yaptıklarımız da gecenin karanlığına bürünerek işlediklerimiz de her an takip ediliyor, kayıt altına alınıyor. Yani hiçbir şey Allah'ın bilgisi dışında kalmıyor. Buna samimi olarak inanmalı ve bu inancı kendimiz için bir kontrol mekanizması gibi düşünmeliyiz. Ancak bu mekanizmanın sağlıklı işlemesi ve bizim adımıza yararlı neticeler doğurması için her yaptığımız davranışın hatta niyetlerimizin yüce Allah'ın bilgisi ve kontrolü altında olduğu inancını taşımalı, bu gerçeği bir an olsun aklımızdan çıkarmamalıyız. Hem birey hem de toplum olarak yanlışlarımızı, hatalı davranışlarımızı zamanında fark edip kendimizi olumlu yönde değiştirebilmemiz bu mekanizmayı kalbimizde, yüreğimizde hissetmemize bağlıdır.

* Mahmut DEMİR

Ele aldığımız bu âyet-i kerimeler, yüce Rabbimizin değişmez bir yasasını da bizlere hatırlatmaktadır: "Bir millet kendini değiştirmedikçe Allah onların durumunu değiştirmez." Bu ilâhî kanun her şeyden önce Allah'ın bize vereceği mükâfat veya cezaların davranışlarımıza göre değişeceği gerçeğini hatırlatıyor. Dolayısıyla da bize çok önemli bir sorumluluk yüklüyor: O da kendimizi sık sık kontrol edip gerektiğinde düşüncelerimizde ve hareketlerimizde birtakım değişiklikler yapmamız gerektiğidir. Şayet bu sorumluluğumuzu unutur da olduğumuz hâl üzerine kalmaya devam edersek, bunun sonucuna razıyız demektir.

Sözünü ettiğimiz bu değişim, olumsuz yönde de olabilir. Yani, bir kimse kendinde bulunan güzel ahlak ve meziyetleri değiştirmedikçe Allah da bunun karşılığı olarak onlara verdiği hayırlı nimetleri değiştirmez (bk. Enfâl, 8/53). Dolayısıyla değişim iki yönlüdür. Olumlu veya olumsuz nasıl bir değişime gidersek, yüce Allah'ın hakkımızdaki iradesi de o yönde tecelli edecektir. Bu noktada iyi hâlimizi muhafaza etmeli, istikametimizi korumaya çalışmalıyız.

Ayet-i kerimede beyan buyurulan değişimin konusu sadece uhrevi endişelerimizi giderecek olan davranışlar değildir. Dünyamızı her açıdan mamur kılacağımız bütün faaliyetlerimiz de bu kapsamdadır. Bugün dünyada bilim ve teknolojiden kültür ve sanata kadar hemen her alanda büyük değişimlere tanık oluyoruz. İslam ümmeti olarak son dönemlerde dünyanın diğer medeniyetleri karşısında geri kalmışlığımızın ana nedeni, bilimde, teknolojide, ekonomide vb. alanlarda etrafımızda meydana gelen gelişmelere seyirci kalmış olmamızdır. Hâlbuki sahip olduğumuz kutsal değerlerimiz bu tür bir değişime mani değildir. Tam aksine kendimizi geliştirmemiz yönünde uyarılarda bulunmaktadır. Nitekim "boş zamanın" insanların sahip olup değerini bilemedikleri çok önemli bir nimet olduğunu (Buharî, "Rikak", 1) söyleyen sevgili Peygamberimiz, (s.a.s) *"İki günü eşit olan zarardadır"* (el-Hatîb el-Bağdâdî, *İktidâu'l-İlmi'l-Amele*, No:122) hadisiyle de kendini geliştirmeyenleri uyarmaktadır.

BOLLUKTA VE DARLIKTA İNFAK, TAKVA ÖLÇÜTÜDÜR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِى السَّرَّآءِ وَالضَّرَّآءِ وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

"Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah, iyilik edenleri sever." (Âl-i İmran, 3/134)

Takva ehli müminlerin özelliklerinin sıralandığı âyetin bir bölümünü teşkil eden bu kısmında yüce Mevlamız, onların kendilerine lütfedilen nimetlerden, olumlu ve olumsuz her türlü şart altında muhtaç insanlara infakta bulunduklarını dile getirmektedir. Şüphesiz her ferdin, bir yönüyle diğer fertlere muhtaç olduğu görülür. Kimi insanın malına, kimi insanın bilgisine, kimi insanın aklına toplumun diğer bireyleri muhtaçtır. Bu yönüyle toplum, bütün uzuvları ile bir bedene benzer. Uzuvlar nasıl bir bir fonksiyonunu tamamlıyorsa, toplum da zengini, fakiri, âlimi ve cahili ile birbirini tamamlamaktadır.

İnfakın, Dinimizde ne derece önemli olduğunu birçok âyet ve hadis dile getirmektedir. Bu konuda birkaç âyet ve hadis nakledeceğiz:

"Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve rızık olarak yerden size çıkardıklarımızdan hayra harcayın. Size verilse, gözünüzü yummadan alamayacağınız kötü malı, hayır diye vermeye kalkışmayın. Biliniz ki Allah zengindir, övgüye layıktır." (Bakara, 2/267)

" ...Hayır olarak verdiğiniz ne varsa, karşılığı size tam olarak verilir ve asla haksızlığa uğratılmazsınız." (Bakara, 2/272)

* Dr. Yaşar YİĞİT

"Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık hayra sarf edenler var ya, onların mükâfatları Allah katındadır. Onlara korku yoktur, üzüntü de çekmezler." (Bakara, 2/274)

"...Siz hayra ne harcarsanız, Allah onun yerine başkasını verir. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır." (Sebe', 34/39)

"Herhangi birinize ölüm gelip de; Rabbim! Beni yakın bir süreye kadar geciktirsen de sadaka verip iyilerden olsam! demesinden önce, size verdiğimiz rızıktan harcayın." (Münâfikûn, 63/10)

Peygamberimiz (s.a.s) de muhtaç kimselere vermeyi önermiş ve kendisinden bu konuda müminleri teşvik edici mahiyette birçok hadis nakledilmiştir:

"Yarım hurma (tasadduk) etmek suretiyle de olsa, cehennemden korunmaya çalışınız." (Buharî, "Edeb", 34)

"Sadece şu iki kişiye gıpta edilir. Bunlardan birincisi, Allah'ın kendisine verdiği malı Hak yolunda harcamayı başaran kimse, diğeri de Allah'ın kendisine ilim ve hikmet ile yerli yerince hükmeden ve onu başkalarına öğreten kimse." (Buharî, "İlim", 15, "Zekât", 5)

"Her Allah'ın günü iki melek iner. Bunlardan biri; Allah'ım! Malını verene yenisini ver! diye dua eder. Diğeri de: Allah'ım! Cimrilik edenin malını yok et! diye beddua eder." (Buharî, "Zekât", 27)

"Kesenin ağzını sıkma! Allah da senin rızkını daraltır." (Buharî, "Zekât", 21) hadislerini örnek olarak zikredebiliriz.

Bu ve benzeri pek çok hadisi ile Peygamberimiz (s.a.s), müminleri sahip oldukları mallardan Allah yolunda harcamaya teşvik etmiştir. O, sadece sözleriyle değil aynı zamanda her hususta olduğu gibi bu konuda yaşam biçimiyle de müminlere örnek olmuştur.

Öz olarak ifade etmek gerekirse, Allah'ın Peygamberi hiçbir zaman mal biriktirme sevdasıyla yaşamamış, ömrünü bu yolda harcamamıştır. O'nun evinde bazen açlığını giderecek derecede herhangi bir yiyeceğin dahi bulunmadığı, açlık sebebiyle zaman zaman uyuyamadığını görürüz (Bk. Buharî, "Et'ıme", 23, "Rikak", 17; Müslim, "Zühd", 22,28). Hatta müminlerin annelerinin bu durumdan bazı kere şikayet ettikleri de nakledilmektedir. O dileseydi, saraylarda yaşayabilirdi. İdaresinde bulunan kitle bunu seve seve yapmaya hazır ve muktedirdi. Ancak o, sade bir insan olarak yaşamayı tercih etti. Hz. Peygamber (s.a.s)'i, Hz. Ebû Bekir'i, Hz. Ömer'i, Hz. Osman'ı, Hz. Ali'yi ve daha nice tarihe örnekliği ile damgasını vuran şahsiyetleri, örnek yapan anlayış bu noktada odaklanmaktaydı.

İslam dininde, belli bir yeterliliğe ya da ekonomik güce (nisap) ulaşan Müslüman, sahip olduğu malvarlığından belirli bir kısmını toplumun muhtaç veya hayat standardı düşük kesimlerine aktarmakla yükümlü tutulur. Ömrünü adeta mal bi-

riktirmeye adayan, kendinden başka hiçbir kimseyi düşünmeyen insanların, hayatlarını verimli ve Allah'ın istediği doğrultuda geçirdiklerini söyleyemeyiz. Zira insanları ölümsüzleştiren, eserleri ve işledikleri salih amellerdir. Çeşitli açmaz ve imkânsızlıklar sebebiyle hayata küsmüş insanların problemlerini bir şekilde çözerek tekrar hayata döndürmek, herhalde en güzel eser ve amellerden birisidir.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse, varlıkta ve darlıkta, Allah için infakta bulunmak, örnek ahlaka sahip müminlerin özelliğidir. Yüce Mevla, her insana şöyle ya da böyle bir nimet vermiştir. İman, ilim, mal, akıl, sevgi, huzur aklımıza gelen başlıca nimetlerdir. Takva ehli mümin, Allah'ın kendisine verdiği ilim nimetini, maddi ve manevi bütün olumsuzluklara rağmen toplumu aydınlatmada kullanır. Onun infakı, ilmini ona muhtaç insanların faydası doğrultusunda kullanması olacaktır. Müminin sevgisini, şefkatini, içinde bulunduğu huzursuzlukları, bunalımları bir tarafa bırakarak toplumda sevgi ve şefkat mahrumu insanlarla paylaşması da takva ölçütüdür. Bu bağlamda Peygamber (s.a.s)'in, *"Güzel söz sadakadır"* (Buharî, "Sulh", 11) hadisi ne kadar da anlamlıdır. Sadaka bugünkü anlaşıldığı gibi sadece mali ya da parasal yardımı içermez. Nice yüklü paraların, malın tamir edemeyeceği kırık kalpleri, dünyası kararmış insanları, bir sevgi ve şefkat sözcüğü hayata döndürebilmektedir. Yüce Rabbimiz bizi bu konumdaki müminlerden eylesin…

BORÇ VERİRKEN DİKKAT ETMEMİZ GEREKEN HUSUSLAR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى فَاكْتُبُوهُ

"Ey iman edenler! Belli bir süre için birbirinize borçlandığınız zaman bunu yazın..." (Bakara, 2/282)

İnsanların birbirleriyle yardımlaşma yollarından biri de borç alıp vermedir. Dünya hâlidir, birtakım nedenlerle insanlar büyük maddi sıkıntı içerisine düşebilirler. Bu gibi darlık durumlarında birbirimize borç vermek büyük önem taşır. Borç alınan para, para ile diğer maddeler ise aynı ile ödenir. Borcun karşılığında fazla bir şey verilmez. Eğer borç karşılığında fazlalık istenirse bu faiz olur. Faiz ise dinimizde haram kılınmıştır.

Dinimizde borç vermek sevaptır. İslam borç vermeyi teşvik eder. Yüce Rabbimiz şöyle buyurur:

"Eğer siz Allah'a güzel bir borç verirseniz Allah onu size kat kat öder ve sizi bağışlar. Allah şükrün karşılığını verendir, halîmdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir)." (Teğabûn, 64/17)

Karşılıksız yardım güzel bir davranış olduğu gibi, ihtiyacı olanlara borç ve ödünç vermek faziletli bir davranıştır. Hatta borç vermek, sadaka vermekten daha güzel sayılmıştır. Hz. Peygamber bir hadislerinde şöyle buyurur:

"Mirac gecesi Cennetin kapısı üzerinde, 'sadaka on misli sevapla karşılanır. Borç ise on sekiz misli sevap ile karşılanır' yazılı olduğunu gördüm. Cebrail'e, ödünç vermenin sadakadan üstün olmasının sebebi nedir, diye sordum. Cebrail; 'Çünkü dilenci, yanında olduğu halde dilenir. Hâlbuki borç isteyen kimse ancak muhtaç olduğu için borçlanır' diye cevap verdi." (İbn Mâce, "Sadakât", 19)

İnsanın meşru yoldan rızık temininde bulunması, özellikle aile reislerinin kendilerine bakmakla yükümlü olduğu yakınlarının rızıklarını temin için çalışması

* Dr. Bahattin AKBAŞ

üzerlerine bir borçtur. Bununla beraber kazandıklarımızda fakirlerin ve muhtaçların da hakkının olduğunu bilmeliyiz. Zekât, sadaka ve gerektiğinde borç vererek fakir ve muhtaç duruma düşenlere yardımda bulunmalıyız.

Borç vermek suretiyle mümin kardeşimizin sıkıntısına çare olmak, İslam ahlakındandır. Özellikle günümüzde imkânı olanların darda olan mümin kardeşlerine yardımcı olması gerekir. Bu şekilde onların sıkıntılarının giderilmesine yardımcı olunur. Daha kötü hâllere düşmelerinin önüne geçilir. Dinimizin gerektirdiği kardeşlik ve dayanışma da bunu emreder. Borçlu olmak kolay bir şey değildir. Borç almaktan mümkün olabildiğince kaçmak gerekir. Ancak borç almak kaçınılmaz hâle geldiyse; güzel bir lisanla talepte bulunmalıdır. Borç isteme hususunda aşırı ısrar uygun olmaz. Borç verenin de gönül rızası ile vermesi esastır. Durumu iyi olup imkânı olan mümin de gerçekten darda olan kardeşine yardımda bulunmaya çalışmalıdır. Zira Cenab-ı Hakk, Kur'an-ı Kerim'de güzel bir yolla borç verilmesini emreder (Bakara 2/245). Ancak imkânı olduğu halde borç vermek istemeyip yalan yere "borç verecek imkânım yok" demek de günahtır. Eğer vermeyecekse, "imkânım var; ama şu sebepten dolayı veremiyorum" diye bunu gelen insana güzelce arz etmesi uygun olur.

Borç alanlarımız da bu borçlarını çalışıp tasarruf ederek en kısa zamanda ödemeye gayret etmelidir. Verilen borçların zamanında geri ödenmesi gerekir. Aksi davranışlar borç vereni sıkıntıya düşürebilir. Veya yaptığı iyiliğe kendisini pişman ettirebilir. Böylece bir hayra da mani olunmuş olur. Elbette bu da hoş bir şey değildir. Yüce Rabbimiz Kur'an'da birbirimize borç verdiğimizde bu borçları kayda geçirmemizi, yazmamızı hatta şahitler tutmamızı öğütlüyor. Bu durum elbette borç verenin ve alanın mağdur olmamasına yöneliktir. Dinimiz zarar vermeyi, zarara uğratılmayı asla hoş görmez. Ticari hayatın, insanlar arası münasebetlerin zarar görmeden devam etmesi onların haklarının zayi olmamasına bağlıdır. Bunun için borç ve alacakların yazımı ve tespiti gereklidir. Yardımlaşmada sadakat, vefa, verdiği sözde durmak önemlidir. Müslüman, kardeşinin hakkını muhafaza etmeye dikkat etmelidir.

Müminler olarak birbirimize borçlandığımızda vaatleşelim ve yazışalım. Çünkü söz unutulabilir. Borcun iade zamanı hususunda verilen sözlerde unutma meydana gelirse ya da şüphe arız olursa Müslümanların birbirine karşı güvenleri kırılır. Bu nedenle borcumuzu ve verdiğimizi yazmalıyız. Borç alan da veren de yazmalıdır. Borç konusunda karşılıklı olarak yazılanların teyidi, şahitle tespiti daha sonra unutmanın, şüphe ve tereddütlerin, yanlış anlaşılmaların da önüne geçmeye vesile olacaktır. Yüce Rabbimiz borç verenin ve alanın bunu yazarak hatta şahitlerin şahadetiyle kayda geçirmelerine büyük önem vermiştir. Öyle ki Kur'an'ın en uzun ayeti borçlanma ile ilgili olan bu (Bakara, 2/282) ayet-i kerimedir.

BOŞANMA: AİLEDE EŞLERİN YOL AYRILIĞI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا النَّبِىُّ اِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَاَحْصُوا الْعِدَّةَ ۚ وَاتَّقُوا اللهَ رَبَّكُمْ ۚ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ اِلَّآ اَنْ يَاْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ اللهِ ۚ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ ۚ لَا تَدْرِى لَعَلَّ اللهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذٰلِكَ اَمْرًا

"Ey peygamber! Kadınları boşamak istediğinizde onları iddetlerini dikkate alarak (temizlik hâlinde) boşayın ve iddeti sayın. Rabbiniz olan Allah'a karşı gelmekten sakının. Apaçık bir hayâsızlık yapmaları dışında onları (bekleme süresince) evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, şüphesiz kendine zulmetmiş olur. Bilemezsin, olur ki Allah, sonra yeni bir durum ortaya çıkarır." (Talak, 65/1)

Talâk (boşama), evliliğin devamı maksadıyla dinimizce tavsiye edilen tüm yolların denenmesine rağmen eşlerin yine de anlaşamadığı durumlarda ailede yol ayrılığı anlamındadır.

Talâk kelimesi; İslam hukukunda hem tek taraflı irade beyanı ile hem iki tarafın anlaşarak ailede eşlerin yollarının ayrılması ile hem de mahkeme kararıyla meydana gelen boşanma anlamlarına gelmektedir.

Yukarıda okuduğumuz ayetten anlamamız gereken, aile kurumunun dinî, ahlakî ve hukukî temelini oluşturan nikâh akdinin ve evlilik birliğinin keyfî biçimde sona erdirilemeyeceği gerçeğidir. Genel olarak ifade etmek gerekirse nasıl ki ailenin oluşumu safhasında kadın ve erkek ile ailelerinin insanlara özgü ve insan haysiyetine yakışır tarzda birbirleriyle tanışıp anlaşarak nikâhları yapılıyorsa, nikâhın sona erdirilmesinin de belirli kuralları elbette olacaktır. İşte bu bağlamda ayet-i kerimeyi an-

* Dr. Hamdi TEKELİ

lamaya çalıştığımız zaman yüce Allah ayete "Ey Peygamber" şeklinde başlamakla beraber sözün akışı ve özellikle kullanılan fiillerin çoğul olması, Resûlullah'ın şahsında müminlere hitap edildiğini, evlenme ve boşanmanın aynı zamanda sosyal bir konu olduğunu göstermektedir. Özel olarak Peygamber'e hitap edilmesi ise bu hükümlerin tebliğ edilmesi ve doğru uygulanmasının sağlanmasında ona verilen görevin ve genel olarak konunun önemine dikkat çekme amacıyla açıklanabilir. Bu üsluptan da anlaşıldığı üzere evlilik hakkındaki hükümler işlenirken iyi niyet ve hakkın kötüye kullanılmaması gibi bazı temel ilkelere vurgu yapılmakta, aile bütçesi konusunda ölçülü olmamız istenmektedir. Mâkul, meşru ve dengeli olmayan, sonunda bizleri Allah'a isyan noktasına götüren birtakım keyfî isteklerimizin bizleri perişan ederek ailelerimizin, toplumumuzun ve medeniyetlerin çökmesine yol açabileceği îma edilmektedir. Sonuç olarak kâinatta yaptığımız hiçbir şeyin yüce Rabbimizin gücü ve bilgisi dışında kalamayacağı hatırlatılmaktadır.

Evlilik birliğini sarsacak durumlarla karşılaşıldığında ve evliliği sonlandırmak kaçınılmaz hâle geldiğinde dikkat edilmesi ve uyulması istenen yahut tavsiye edilen hususlar geniş biçimde özellikle Bakara suresi 2/226-232'de anlatıldığı için konunun ayrıntılarına girmiyoruz. Bu sûrede ise ağırlıklı olarak evliliğin sona ermesinin sonuçları üzerinde durulmaktadır (Geniş bilgi için bk. Kur'an Yolu, V/307–319).

BÜTÜN CANLILARIN RIZKI ALLAH'A AİTTİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِى الْاَرْضِ اِلَّا عَلَى اللهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا ؕ كُلٌّ فِى كِتَابٍ مُبِينٍ

"Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın. Her birinin (dünyada) duracakları yeri de, (öldükten sonra) emaneten konulacakları yeri de o bilir. Bunların hepsi açık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da yazılı)dır." (Hûd, 11/6)

Yüce Rabbimiz bu ayette insanlar dâhil bütün canlıların rızklarının kendisine ait olduğunu belirtmektedir. Yeryüzünde sürünen, hareket eden, yürüyen, sularda yüzen, gökyüzünde uçan veya başka şekillerde hareket eden büyük, küçük, görülebilen ve görülemeyen bütün canlıları yaratan ve rızklarını veren Allah'tır. Allah'ın güzel isimlerinden biri de çok rızk veren anlamına gelen "Rezzak"tır. Rızk verenin kendisi olduğunu belirten yüce Rabbimiz, başka ayetlerde de buna vurgu yaparak şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz Allah (rezzak) rızk verendir, güçlüdür, çok kuvvetlidir." (Zâriyât, 51 /58)

"Nice canlılar vardır ki, rızklarını taşımazlar (yiyecek biriktirmezler). Onları da sizi de Allah rızıklandırır. O hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (Ankebût, 29/60)

"Ey insanlar! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Allah'tan başka size göklerden ve yerden rızk veren bir yaratıcı var mı?" (Fâtır, 35/3)

Yukarıda meallerini verdiğimiz ayetlerden de anlaşıldığı üzere rızkı veren yüce Rabbimizdir. Ancak bu yaratılan rızkı elde etmemiz bizim gayretimize bağlıdır. Yoksa bunu; nasıl olsa rızkım Allah'a aittir, benim çalışmama gerek yok, rızkım ayağıma gelecektir şeklinde anlamak yanlıştır. Bu yanlışlığın uzantılarını her ne kadar yaygın olmasa da toplumda zaman zaman görmekteyiz. Maalesef kimi insanlar Allah'a tevekkül ile rızk için gayret göstermeyi birbirine zıt gibi anlamaktadırlar. Oysaki

* Medet COŞKUN

burada herhangi bir zıtlık bulunmadığı gibi tam tersine bu iki kavram arasında ince bir uyum vardır. O da; insanın rızkına ulaşmak için elinden gelen tüm gayreti göstermesi ama sonucu Allah'a bırakıp O'na tevekkül etmesidir. Rızkı verenin Rabbimiz olması bizim çalışmadan, rızkımızın peşinde koşmadan rızkımızın ayağımıza geleceği anlamına gelmez. Tam tersine *"İnsan için ancak çalıştığı vardır"* (Necm, 53/39) ayeti gereğince rızkımızı temin için çalışmamız, gayret göstermemiz yine yüce Rabbimizin emridir. Bizler var gücümüzle çalıştıktan sonra sonucu Allah'a bırakır, O'na tevekkül ederiz. Canlı varlıklardan insan, rızkını kendi akıl ve iradesini kullanarak elde eder. İnsan dışındaki canlılar ise yine Allah tarafından kendilerine verilen içgüdü ile bu rızklarını ararlar ve Rabbimiz de onların rızıklarına ulaşmalarını kolaylaştırır.

Kişinin herhangi bir sebebe başvurmadan rızkının ayağına gelmesini beklemesi dinimize göre doğru değildir. Bir kimsenin çalışmadan rızkının ayağına gelmesini beklemesi miskinlik ve tembellikten başka bir şey değildir. Dinimize göre doğru olan davranış, insanın çalışarak bir iş için gerekli olan alt yapıyı yerine getirdikten sonra Allah'a tevekkül edip rızkının ve kazancının artması için dua etmesidir. Yüce Allah, her canlı için yaratılışına uygun rızk yaratmış ve canlılara rızık elde etme yollarını öğretmiştir. Biz insanlar da Allah'ın bizler için var ettiği rızkı kazanmak için yeryüzüne dağılıp çalışmak zorundayız. Yüce Rabbimiz, insanlara akıl ve irade, hayvanlara da içgüdü vermiştir. Bizler aklımızı ve irademizi kullanarak çalışıp kazanmak için rızkımızın peşinde koşarız. Zira Cenab-ı Hakk'ın koyduğu kanunlar bunu gerektirir. Bu anlayış doğrultusunda dikkat etmemiz gereken önemli bir nokta da gerek yaptığımız işte gerekse alışverişimizde kazancımızın helal yoldan olmasına dikkat etmektir. Nitekim Rabbimiz bu konuda şöyle buyurmaktadır:

"Artık Allah'ın size helâl ve temiz olarak verdiği rızklardan yiyin." (Nahl, 16/114)

"Ey iman edenler! Eğer siz ancak Allah'a kulluk ediyorsanız, size verdiğimiz rızkların iyi ve temizlerinden yiyin ve Allah'a şükredin." (Bakara, 2/172)

Bu ayetleri aklımızdan çıkarmadan rızkımızı helal yollardan kazanmalı ve haramlara sapmamalıyız.

BÜYÜCÜNÜN AHİRET'TEN NASİBİ YOKTUR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلٰى مُلْكِ سُلَيْمٰنَ ۚ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمٰنُ وَلٰكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ ۗ وَمَآ اُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ ۚ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ اَحَدٍ حَتّٰى يَقُولَآ اِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ۖ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهٖ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهٖ ۚ وَمَا هُمْ بِضَآرِّينَ بِهٖ مِنْ اَحَدٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ ۗ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ ۗ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرٰيهُ مَا لَهٗ فِى الْاٰخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ۗ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهٖٓ اَنْفُسَهُمْ ۗ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

"Süleyman'ın hükümranlığı hakkında şeytanların (ve şeytan tıynetli insanların) uydurdukları yalanların ardına düştüler. Oysa Süleyman (büyü yaparak) küfre girmedi. Fakat şeytanlar, insanlara sihri ve (özellikle de) Babil'deki Hârût ve Mârût adlı iki meleğe ilham edilen (sihr)i öğretmek suretiyle küfre girdiler. Hâlbuki o iki melek, 'Biz ancak imtihan için gönderilmiş birer meleğiz. (Sihri caiz görüp de) sakın küfre girme' demedikçe, kimseye (sihir) öğretmiyorlardı. Böylece (insanlar) onlardan kişi ile karısını birbirinden ayıracakları sihri öğreniyorlardı. Hâlbuki onlar, Allah'ın izni olmadıkça o sihirle hiç kimseye zarar veremezlerdi. (Onlar böyle yaparak) kendilerine zarar veren, fayda getirmeyen şeyleri öğreniyorlardı. Andolsun, onu satın alanın ahirette bir nasibi olmadığını biliyorlardı. Kendilerini karşılığında sattıkları şey ne kötüdür! Keşke bilselerdi." (Bakara, 2/102)

Dinimizde büyü ve sihirle uğraşmak büyük günahlardandır. Tarih boyunca büyü ve sihir insanların hep gündeminde olmuştur. Hepimize gizemli gelen bu konunun

* Dr. Fatih YÜCEL

nasıl yapıldığı, insanlara tesirinin ne derece olduğu ve dinimizin bu konuya nasıl baktığı hep merak edilmiştir. Bu konu hâlâ da sırrını korumaktadır.

İnsanların kendilerine ait olmayan bir alana yani gayb bilgisine ulaşmak istemeleri, başka insanları buyrukları altına alma düşünceleri ve kısaca geleceklerini öğrenme hissi bu yollara zemin hazırlamıştır.

Büyü, aldatmak, göz boyamak, oyalamak, uzaklaşmak, gönlünü çalmak, batıl şeyi hak diye göstermek ve gizli işlem yapmak gibi anlamlara gelmektedir. Başka bir ifadeyle "tabiat üstü âlem ile bağ kurmak yahut kendilerinde gizli güçler bulunduğuna inanmak suretiyle bazı doğal nesneler kullanarak yapılan işler" olarak tarif edilmiştir.

Kâinatın tek sahibi, her şeye gücü yeten ve her şeye hükmeden âlemlerin Rabbi olan Allah'tır. Adından da anlaşılacağı gibi o her varlığı terbiye eden yani ona görevlerini öğretendir. Şimşek, gök gürültüsü, arı, inek, kuşlar ve taşlar hep O'nun emriyle hareket ederler. Ne güneş ne de başka bir varlık O'nun emrine karşı gelemez. O'na karşı gelen tek varlık yaptıklarından sorumlu olan insanlar ve cinlerdir.

Hem insanlar hem de cinler tarih boyunca semavatın gizli sırlarına vakıf olmak istemişler ve bu yolla diğer canlıları egemenlikleri altına almayı amaçlamışlardır. Bir zamanlar cinler korunan yerlerden bilgi çalmak için çabalarken, insanlar da hem cinlerden hem de başka varlıklardan istifade ederek menfaat sağlamışlar ve sağlamaya devam etmektedirler. Bu menfaat yollarından biri de büyüdür. Büyüde araç olarak ruhlar, cinler, şeytanlar, canlı veya ölmüş bazı hayvanlar, cisimler, şekiller hatta adların bile kullanıldığı bilinmektedir. Büyü, sonsuz güç sahibi Rabbimize karşı bir meydan okuyuştur. Ayrıca Allah'ın dışında bir güç ve gizli bir kudretin varlığını kabul etmektir. Bu ise tamamıyla şirktir. Bu yüzden bütün çeşitleriyle büyü dinimizde yasaklanmıştır.

Bakara suresindeki bu ayette karı-kocanın arasını açacak bilgilerin varlığından söz edilmektedir. Aynı zamanda bir kısım insanların bu işle uğraşarak kendilerini değersiz bir şeyle mahvettikleri ifade edilmektedir. Konu ile alakalı Felak ve Nâs surelerinde ise düğümlere üfleyenlerden ve insanların kalplerine vesvese verenlerden bahsedilmiştir. Büyü ve sihir ile alakalı verilen bu bilgilerin yanında bizim için en önemli bilgi, büyünün Allah'ın izni olmadan kimseye zarar veremeyeceğidir. Bu itibarla büyü ile uğraşan ve büyücüden medet uman insanlar, yaptıkları güzel işlerin boşa gideceğini ve ahiretten nasiplerinin olmayacağını bilmelidirler.

Büyünün Rabbimizin gücü karşısında hiçbir değeri yoktur. Öyleyse ne büyüden medet ummalı, ne de büyü yapıldığı gerekçesi ile böyle insanlara gitmeliyiz. Bizim tek sığınağımız Rabbimizdir. O bize yeter, O ne güzel bir dosttur. "Âyetü'l-Kürsi", "Nâs", "Felak" ve "Fatiha" surelerini bol bol okuyarak bu tür eylemlerden Rabbimize sığınalım.

BÜYÜK FELAKETİN ÇOCUKLARI: NUH KAVMİ (İSYAN VE TUFAN)*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ اَفَلَا تَتَّقُونَ

"Andolsun biz, Nuh'u kendi kavmine peygamber olarak gönderdik de, 'Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka hiçbir ilahınız yoktur. Allah'a karşı gelmekten hâlâ sakınmaz mısınız?' dedi." (Mü'minûn, 23/23)

Nuh Peygamber bir köşede ağlamaklı, Rabbine dua ediyordu: *"Ey Rabbim! Kâfirlerden hiç kimseyi yeryüzünde bırakma"* diye (Nuh, 71/26). Bu noktaya nasıl gelinmişti? Bir Peygamberin sabrını taşırmak nasıl mümkün olmuştu? Hâlbuki Nuh gece gündüz kavmine Allah'ı anlatmış, 'onlar azaba uğramasınlar' diye Allah'a el açıp yakarmıştı (Nûh, 71/5). Fakat yüce Allah, *"Zulmeden kimseler hakkında bana hiç yalvarma! Şüphesiz onlar suda boğulacaklardır"* (Mü'minûn, 23/27) diye emrettikten sonra Nuh Peygamberin *"Ey Rabbim! Ben yenilgiye uğradım, yardım et"* demekten başka çaresi kalmamıştı (Kamer, 54/10).

Nuh kavmi, Fırat ve Dicle arasındaki Mezopotamya'da Bakır Çağından Tunç Çağına geçildiği bir dönemde, tarım ekonomisine dayalı zenginliğin zirvesindeydi. Belki de Kur'an'ın, Nuh'un yaşıyla ilgili verdiği 'bin yıldan elli yıl eksik açıklaması' bu döneme bir gönderme yapmak için (Ankebût, 29/14). Buna uygun olarak arkeologlar Nuh kavminin yaşadığı dönemin milattan önce dört bin beş yüz ile üç bin beş yüz yılları arasında olduğunu söylüyorlar.

Bereketli Hilâl denilen topraklarda hurma ağaçları, hububat ve bakliyatın her türlüsünü yetiştiren, ırmak ticareti ile dışarıdan metal ve taş ithal eden Nuh kavmi, şehirlerinde gösterişli tapınaklar yapıyor, tapınakların çevresinde tahıl ambarları inşa ediyordu. Tapınaklarda, putları Ved, Suvâ, Yagûs, Ya'ûk, Nesr'e kurbanlar kesiyorlar, bunlara saygı gösteriyorlardı. Bu putlardan bazısı erkek, bazısı kadın

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

bazısı da hayvan şeklinde yapılmıştı. Zenginlik ve refahın şımarttığı insanlar her türlü günahı, fütursuzca işliyorlardı. Nuh'un kavmi, torunları Ad ve Semûd'dan da azgındılar (Kamer, 54/52).

Şehirlerde dokumacılık ve zanaatkârlığın pek çok çeşidi ilerlemişti. Tüccarlar, şehirlerin zenginlerine ürün yetiştiremez olmuşlardı. Zenginler, lüks ve eğlencede sınır tanımıyorlardı. Ne hazin ki, bunca zenginliğe ve israfa rağmen servet sahipleri fakirlere ve yoksullara yardım etmiyor, onları aşağılıyorlardı (Hûd, 11/29).

Bütün bu şımarıklıkların ve çarpıklıkların ortasında, Nuh Peygamber, gece gündüz kavmine Allah'ı anlatıyor, onlara, ilah edindikleri putların hiçbir faydasının olmayacağını söylüyordu (Nûh, 71/5). Kavmi ona kızıyor, onu sapıklıkla (A'râf, 7/60), delilikle (Kamer, 54/9), cinnet geçirmiş olmakla (Mü'minûn, 23/25) suçluyor, 'Sen melek değil, bizim gibi bir insansın' diyorlardı (Hûd, 11/27; Mü'minûn, 23/24). Onlar, canları fena hâlde sıkılmış bir vaziyette 'putlarımıza dokunma diyorlardı' (Nûh, 71/23). Ona inanan ve sayıları fazla olmayan güçsüz insanlardan da rahatsız oluyorlar, 'Şu toplumda ezilmiş, fakirlere de fazla yüz verme' diyerek tepki gösteriyorlardı (Hûd, 11/29). Nuh kavmi bununla da kalmayıp Allah'ın Peygamberine 'Seni taşlayarak öldürürüz' diye tehditler yağdırıyorlardı (Şuara, 26/116). Peygamberle küstahça alay etmeleri de cabasıydı (Hûd, 11/32).

Allah, Nuh Peygamber'e kavmi için üzülmemesini söylemişti. Fakat Nuh bir peygamberdi. Onlara, içten içe ağlıyordu. Bir taraftan da Allah'ın yapmasını emrettiği gemiyi inşa ediyordu (Mü'minûn, 23/27).

Geminin tahtaları, çivi ve halatlarla bağlanmıştı. İnsanları kurtuluşa erdirecek gemi, Mezopotamya'nın başına geleceklerin canlı bir tanığı olarak, omurgası, ıskarmozları, pruvası ve direkleriyle ortaya çıkmıştı. Tunç çağı pek çok hayvan ve bitki türünün evcilleştirildiği bir çağdı. Nuh Peygamber ilahî emir gereği bölgede yaşayan canlıları çifter çifter gemiye yükledi (Mü'minûn, 23/27). Nihayet inananlar gemiye bindiler. Ama Nuh Peygamber üzgündü. Bu sefer üzüntüsü hanımı ve çocuğu içindi. Onlar da Nuh'u yalanlamışlardı (Tahrîm, 66/10). Nuh Peygamber baba şefkatiyle oğluna "'Yavrucuğum, bizimle beraber sen de bin (gemiye), inkârcılarla birlikte olma' diye seslendi. Oğul, 'Ben, kendimi sudan koruyacak bir dağa sığınacağım' dedi. Nuh Peygamber 'Bugün Allah'ın rahmet ettikleri hariç, Allah'ın azabından korunacak hiç kimse yoktur' dedi. Derken aralarına dalga giriverdi de oğlu boğulanlardan oldu." (Hûd, 11/42-43)

Nuh Peygamber, nihayetinde bir babaydı, yüreği yanıyordu. Rabbine, 'Ne olursa olsun, o benim evladımdı' dedi. Özel bir af, bir mağfiret olamaz mıydı onun için?' Yüce Allah 'Ey Nuh! O asla senin ailenden değildir' diye buyurdu. Nuh'un oğlu bir peygamber çocuğu olsa da özel bir muamele yapılamazdı ona. Çünkü Nuh'un

oğlunun ameli güzel değildi (Hûd, 11/45-46). Nuh'un oğlu da diğer geride kalanlarla birlikte boğulup gitti (Şuara, 26/120).

Tufan günü sanki gök yarılmış, toprak patlamıştı. Yerin her yerinden kaynak suları fışkırmaktaydı (Hûd, 11/40). Sular deltada metrelerce yükselmiş, başta en gözde tanrıları Ved olmak üzere, Nuh kavminin bütün putlarını, tapınaklarını, tahıl ambarlarını, evlerini, meyhanelerini, inançsızlarla beraber yutmuştu.

Bütün Dicle ve Fırat deltaları sular altındaydı, şimdi. Her yeri moloz kaplamıştı. Selin getirdiği mil tabakası, sanki Tufandan önce yaşamışlarla Tufandan sonra yaşayanların arasına kalın bir duvar örmüştü.

Bütün bunlar olurken, Nuh'un Gemisi Tufanın sularını, köpük anaforlarıyla çalkalıyordu. Müminler geminin küçük pencerelerinden suyun, mağrur kentleri yutuşunu, kibirli ve acımasız hemşehrilerinin yok oluşunu seyrediyorlardı. Nihayet gemi Cudi'ye oturdu (Hûd, 11/44). Müminler bereketli topraklara salimen ayak bastılar. Çünkü onlar Nuh'a inandılar, Allah'a iman ettiler (Hûd, 11/48). Ya ötekiler?

Nuh'a inanmayanlar, boğulduktan sonra bazalt, kireç taşı ve balçığın altında, inançsızlıklarıyla ve kibirleriyle kaybolup gittiler. Onlar kıyamete dek, insanlığa ibret levhası olmaya devam edecekler. Dahası can yakıcı bir azap onları bekliyor (Furkân, 25/37). Bize düşen, höyükleri açarak yaşanmış olayları aktaran Kur'an kıssalarından ibret alıp, hayırla yâd etmek bu büyük peygamber'i.

O halde *'Âlemlerin içinde selâm olsun Nuh'a!'* (Saffât, 37/79).

CAMİ VE MESCİTLERİMİZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللهِ مَنْ اٰمَنَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَ وَلَمْ يَخْشَ اِلَّا اللهَ فَعَسٰى اُولٰٓئِكَ اَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ

"Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler iman eder. İşte onların doğru yolu bulanlardan olmaları umulur." (Tevbe, 9/18)

"Mescit" kelimesi "Allah'a secde edilen yer" anlamında bir mekân ismidir. Namazın başka rükünleri de olmasına rağmen ibadet edilen yer, önemine binaen secdeye izafe edilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s) secdeyi, kulun Allah'a en yakın anı olarak vasıflandırmıştır (Nesâî, "Tatbik", 78). İçinde Allah'a ibadet edilen her yere mescit denilmiştir.

"Cami" terimi başlangıçta sadece Cuma namazı kılınan büyük mescitler için kullanılmış olan "el-mescidü'l-cami (cemaati toplayan mescit)" tamlamasından kısaltılarak alınmıştır. Ancak halk arasında mahallelerdeki küçük ibadet yerlerine mescit, daha büyük olanlarına ise cami denilmektedir.

Allah'a inananları, tevhid kubbesi altında ve Allah'ın birliği etrafında toplayan camilerimiz, aynı zamanda birlik ve beraberliğimizin oluştuğu, kardeşlik ruhunun olgunlaştığı ilim ve irfan yuvalarıdır. Dil, renk, ırk ve kültür farkı gözetilmeksizin milyonlarca insan, her gün camilere girer ve omuz omuza saf tutarlar. Bu sebeple camilerimiz gururun ve kibirin olmadığı ulvi mekânlardır. Camilerimiz asırlardır sadece ibadet yerleri olmakla kalmamış, eğitim ve öğretimin yapıldığı, insanlara dinî ve ahlaki konuların anlatıldığı ve alçak gönüllülüğün uygulandığı yerler hâline gelmiştir.

Müslümanlar arasında ve Türk-İslam tarihinde önemli bir yeri bulunan camilerin inşası asr-ı saadet döneminde başlamıştır. Allah Resûlü (s.a.s), Mekke'den

* Hanif BURUN

Medine'ye hicret ederken, daha Medine'ye varmadan Kuba mevkiinde hemen bir mescit yaptırmış; Medine'ye geldikten sonra da kendisi de bizzat kerpiç taşıyarak, Mescid-i Nebevi'yi vücuda getirmiştir. Peygamberimizin inşa ettiği Mescid-i Nebevi, daha sonraki asırlarda yapılan tüm camilere örnek olmuştur. Tarihî seyir içerisinde Müslümanlar yerleşim yerlerine ilk iş olarak hemen bir cami yapmışlar ve camiler de onların Müslüman olduklarına delil ve işaret olmuştur.

İslam'ın ilk günlerinden itibaren Müslümanlar cami yapımına önem vermişler ve yaptıkları hayrın ebedî olması için yarışmışlardır. Cami yapmak, imanın ve dindarlığın göstergesidir. Camiler, Müslümanların Allah'a ibadet ettikleri yerlerdir. Yeryüzünün en şerefli yerleri olan camilere "Allah'ın evi" denilmektedir. Camiye ibadet için giden mümin, Allah'ın ziyaretçisi ve misafiri durumundadır. Ev sahibi, evine gelen misafirlerine ikramda bulunduğu gibi camiye giden müminlere de yüce Allah büyük mükâfatlar verecektir.

Camileri yaşatmanın en iyi yolu, bu mübarek mekânları cemaatsiz bırakmamak, çevresini bir kültür merkezi hâline getirmektir. İslam cemaati kardeşlik, eşitlik, yardımlaşma ve karşılıklı fedakârlık üzerine kurulmuştur. Aralarında sınıflaşma, ırk ve bölge ayırımı yoktur. Aralarındaki birlik ve beraberliğin temel dayanağı ise Kur'an ve onu açıklayan sünnettir.

Müslümanların en önemli günlerinden biri olan Cuma günlerinde camilerde hem ibadet yapılmakta, hem hutbeler verilmekte ve hem de anlatılan vaazlar ile insanlara gerek dinî ve gerekse toplumsal konularda bilgiler verilmektedir. Bu sebepledir ki camiler, eğitimin ve ibadetin birleştiği ilk ve tek kutsal mekânlardır. Camiler, hayata geçirildiği ilk günden itibaren sadece namaz kılmak için kullanılmamıştır. Bazen bir okulu, bazen meşveret yerini, bazen de açların doyurulduğu aş evi olarak görev ifa etmiştir. Ayrıca camilerimizde günde beş defa olmak üzere okunan ve camilerin temsili olan ezanlarımız da, dinî ve milli bütünlüğümüzün ve bağımsızlığımızın numunesi ve teminatıdır.

Milli Şairimiz Mehmet Akif Ersoy ezanlarımızın önemi ile ilgili şunları söylüyor:

"Bu ezanlar ki şehadetleri dinin temeli,

Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli!"

Kâbe'nin birer şubesi olarak nitelendirdiğimiz camilerimize olan ilgimiz ve sevgimiz, hiçbir zaman bitmemeli, bütün bir ömür boyu devam etmeli, camilerimiz birlik ve beraberliğimizin pekiştiği yerler hâline gelmelidir.

CEHENNEM AZABINDAN SAKINALIM*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ ۖ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ۖ

إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا

"Onlar, şöyle diyenlerdir: Ey Rabbimiz! Bizden cehennem azabını uzaklaştır, gerçekten onun azabı sürekli bir helaktir! Şüphesiz, ne kötü bir durak ve ne kötü bir konaktır orası." (Furkan, 25/65-66)

Cennet, iman edip salih amel işleyenlere vaat edilen sonsuz nimet, mükâfat ve ebedî mutluluk; Cehennem de dünya hayatında iman etmeyenlerin sürekli olarak, iman ettiği halde sâlih amel işlemeyen kimselerin de günahları ölçüsünde cezalandırılmak üzere kalacakları pişmanlık, ceza ve azap yurdudur.

Müslümanlar olarak bizlerin Rabbimizin rahmet ve merhametinden ümitvar olmamız gerektiği gibi O'nun azabından da korkmamız, ürpermemiz ve hayatımızı bu ümit ile korku arasında sürdürmemiz gerekir.

Ümitvar olabilmemiz için kendimize düşen bütün görevleri yapmamız yani, iman edip sâlih ameller işlememiz, haramlardan, kötü olan söz, fiil ve davranışlardan uzak durmamız, günahlarımız için de pişmanlıkla tövbe edip hâlimizi ıslah etmemiz ve Allah'a yönelmemiz gerekir.

İnsanın yaratılışında ümitsizliğe düşme duygusu vardır. Kur'an'da "yeis yani Allah'ın rahmet ve mağfiretinden ümit kesilmemesi" istenmiştir (Yûsuf, 12/87; Zümer, 39/53).

Allah, hiç kimseye suçu olmadan azap etmez. Fakat Allah'ın azabından korkmamız da gereklidir. Çünkü Allah'ın azabı; büyük, alçaltıcı, şiddetli, korkunç, sert ve çök kötü bir azaptır. Cehennem azabı, inkârcılara ve Allah'a kulluğun gereklerini yapmayan günahkârlara verilen bir ceza ve ilâhi adaletin de gereğidir. İşte biz, inkâr, isyan ve zulüm sebebiyle Allah'ın cezalandırmasından korkarız.

* Mustafa GÜNEY

Fakat bizi ümitsizliğe düşüren korku gibi söz, fiil ve davranışlarımız üzerinde etkisi bulunmayan korku da makbul değildir. Makbul olan korku, sahibini Allah'ın rahmet, mağfiret ve nimetlerinden ümitsizliğe düşürmediği gibi günah ve kötülüklere dalmasına da engel olan korkudur.

Cehennem ve azabı Kur'an'da ve Peygamberimiz (s.a.s)'in hadislerinde ayrıntılarıyla açıklanmış ve biz müminlerin cehennemi ve azabını hak edecek davranışlardan kaçınmamız için azami çabayı göstermemiz öğütlenmiştir.

Kur'an'da bedeni etkileyen yakıcı ateşler, dondurucu ya da kaynar sular, demir topuzlar, ateş yalaklar, örtüler, zakkum, dikenli ağaçlar, katranlar, kelepçeler vb. cehennem azabının pek çok çeşidi olarak haber verilmiştir. Cehennem azabının ve özellikle ateşinin; büyük, alçaltıcı, acıklı, şiddetli, sürekli ve kötü bir azap olduğu bildirilmiştir. Ruhlara şiddetli ıstırap ve tasa kaynağı olan bir başka azap ise; suçluların Allah'ı görememeleri, Allah'ın onları azarlaması, onlarla konuşmaması ve yüzlerine bakmamasıdır.

Cehennem hayatıyla alakalı olarak geçen acı, ıstırap, azap, ateş vb. şeyler bu dünyadakilere benzemez. Bunların içyüzünü bilmemiz de mümkün değildir. Bizim için cennet garanti, cehennemden kurtuluşumuz kesin olmadığına, bunlar inanç ve yaşayışımıza bağlı olduğuna ve ölüm de her an gelebileceğine göre; her anımızı müslümanca geçirmeli, az sonra ölecekmişiz gibi ahirete hazır olmalıyız.

Hadislerde bizi cehennem azabından uzaklaştıracağı bildirilen abdest, namaz, oruç, sadaka, tövbe, istiğfar ve çokça dua ile cehennem azabından ve özellikle cehennem ateşinden sakınma yollarını aramalıyız.

Bu ayette de Rabbimiz üzerimize düşen farz ve nafile görevleri yapıp, gücümüz yettiğince haramlardan kaçınmakla birlikte en çok yapacağımız duanın "Ey Rabbimiz! Bizden cehennem azabını uzaklaştır" şeklinde olması gerektiğini bize öğretmektedir.

Çeşitli ayet ve hadislerde her türlü zarar, bela, afet, musibet ile şeytanın ve kötü insanların şerrinden Allah'a sığınılması emredilmiştir.

Öyleyse ibadet ve gayretlerimize devam etmekle birlikte daima "cehennem azabını bizden uzaklaştırması için" merhameti sonsuz olan Rabbimize dua edelim. Çünkü cehennem çok kötü bir durak ve konak, azabı da sürekli bir helaktir!

Yegâne sığınağımız ve kendisine sığınanları koruyabilecek olan sadece Allah'tır. Peygamberimiz (s.a.s) pek çok şeyin yanında cehennem azabından (Müslim, "Mesâcid", 128) Allah'a sığınmıştır.

Peygamberimiz (s.a.s)'in en çok ettiği duayı biz de çokça edelim:

"Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru." (Bakara, 2/201)

CEHENNEM İNSANLAR VE CİNLERLE DOLDURULACAKTIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ۙ إِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ ۚ وَلِذٰلِكَ

خَلَقَهُمْ ۗ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

"Rabbin dileseydi, insanları (aynı inanca bağlı) tek bir ümmet yapardı. Fakat Rabbinin merhamet ettikleri müstesna, onlar ihtilafa devam edeceklerdir. Zaten onları bunun için yarattı. Rabbinin, 'Andolsun ki cehennemi hem cinlerden, hem insanlardan (suçlularla) dolduracağım' sözü kesinleşti." (Hûd, 11/118-119)

Yüce Rabbimiz, insanları en güzel şekilde yaratmış, akıl ve irade gibi üstün özelliklerle de donatmıştır. Bu akıl ve irade sayesinde bizler hak ile batılı, doğru ile yanlışı ayırt ederiz ve ona göre hayatımıza yön veririz. Bunun sonucu olarak bizler ya Rabbimizin rızasını elde ederiz ya da cezaya çarptırılırız. Yüce Rabbimiz; "*Biz ona iki göz, bir dil, iki dudak vermedik mi; iki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?*" (Beled, 90/8-10; bk. İnsan, 76/3) buyurarak bizlere iki yol gösterdiğini beyan etmektedir. Bu yollar hayır ve şer yollarıdır. Biz de bu iki yoldan birini kendi akıl ve irademizle seçer ve ona göre bir hayat tarzı oluştururuz. Başlangıçta insanlar, tevhit inancına bağlı tek bir ümmet idi (Yunus, 10/19). Ancak insanlar zamanla değişik sebeplere bağlı olarak çeşitli millet ve gruplara ayrılmışlardır. Eğer yüce Allah dileseydi hepsini İslam üzerinde birlik ve beraberlik hâlinde tutardı, ihtilafa, anlaşmazlığa, bölünüp parçalanmaya izin vermezdi. Akıl ve iradenin gereği olarak, kimin nasıl hareket edeceğini sınamak için hepsine tevhid inancını ve doğruluğu emretmekle beraber, kendi tercihlerine dolayısıyla da ihtilaflara imkân bırakmıştır.

* Medet COŞKUN

Yüce Rabbimiz, cinlerin yaratılış gayelerinin de insanlar gibi: "Allah'a kulluk" ve "ibadet" olduğunu haber vermektedir (Zâriyât, 51/56). Dolayısıyla yüce Allah'ın tekliflerine cinler de insanlar gibi muhataptır.

Şüphesiz yaratılış gayesine uygun davranan mümin cinler olduğu gibi, Allah'ı inkâr eden, Peygamberlere tabi olmayan inkârcı cinler de vardır. İlahi teklifler karşısında Allahu Teâlâ'ya ilk isyan eden İblis'in de cinlerden olduğu bildirilmektedir.

Bu ve benzeri ayetlerden cinlerin de insanlar gibi hiçbir zaman "kitapsız" ve "peygambersiz" bırakılmadıklarını, Hz. Âdem (a.s)'den beri gönderilen bütün peygamberlerin, aynı zamanda cinlerin de peygamberi olduklarını, dinlerinin ise peygamberlerin tebliğ ettikleri tevhid dini olan "İslam" olduğunu anlıyoruz. Zaten yüce Allah, peygamber ve kitap göndermeden hiç kimseyi sorumlu tutmayacağını, azap etmeyeceğini açıkça ifade etmektedir (İsrâ, 17/5).

Cennet ve cehennem var olduğuna göre bu ikisi, ayet-i kerimede de belirtildiği gibi insanlar ve cinlerin günahkârlarıyla doldurulacaktır. Bu sebepledir ki kimi insanlar ve cinler hakka yönelecek ve bunun karşılığını alacak, kimileri de heva ve hevesine uymak suretiyle bunun karşılığını görecektir. İşte ayette bu gerçek vurgulanmıştır.

Allah'ın emirlerine sadece biz insanlar değil, bizim gibi cinler de muhataptır. Onlardan Müslüman ve salih olanlar olduğu gibi hak yoldan sapanlar, salih olmayanlar ve ayrı ayrı yollar tutanlar da vardır (Cin, 72/11). Nasıl ki biz insanlardan haktan sapanların varacağı yer cehennem ise, cinlerden de inanmayanların, haktan sapanların varacağı yer açıklamaya çalıştığımız ayette de belirtildiği gibi cehennem olacaktır. Nitekim başka bir ayette de; *"Hak yoldan sapanlara gelince, onlar cehenneme odun olmuşlardır."* (Cin, 72/15) buyurulmaktadır.

"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım." (Zâriyât, 51/56) buyuran yüce Rabbimiz, insanları ve cinleri kendisine kulluk konusunda imtihana tabi tutmak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. *"O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır..."* (Mülk, 67/2) buyurularak imtihana tabi tutulacağımız gerçeği vurgulanmaktadır. İşte bu imtihan neticesinde Rabbimizin emirlerini yerine getirmeyerek başarısız duruma düşenler sonuç itibariyle cezaya çarptırılacaklardır. Bunlar ister insanlardan olsun ister cinlerden olsun fark etmez. Açıklamaya çalıştığımız ayetin devamında buna işaretle; "Andolsun ki cehennemi hem cinlerden, hem insanlardan (suçlularla) dolduracağım" sözü kesinleşti." buyurularak cehennemin insanlardan ve cinlerden doldurulacağı belirtilmektedir.

Şu halde bizler kendi hür irademizle doğruyu ve hayrı seçmeli ve sonuç olarak da cehenneme girmekten kurtulmaya çalışmalıyız.

CENNET EHLİ VE ORADA SUNULAN NİMETLER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِى جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ ۙ فَاكِهِينَ بِمَآ اٰتٰيهُمْ رَبُّهُمْ ۚ وَوَقٰيهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ

"Şüphesiz Allah'a karşı gelmekten sakınanlar Rablerinin, kendilerine verdiği şeylerle zevk ve mutluluk duyarak cennetlerde ve nimetler içinde bulunurlar. Rableri onları cehennem azabından korumuştur." (Tur, 52/17-18)

Cennet, bilgimizin ötesinde, hayal dahi edilemeyecek çok çeşitli özellik ve güzelliklere sahip bulunan ebedî kalınacak bir yerdir. Cennette, daha önce hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir kimsenin hatırına getirmediği sayısız ve sonsuz nimetler Allah tarafından müminlere verilecektir.

Cennet ortamında sunulacak nimetler, dünya şartlarının aksine, insanların gönüllerince yaşayacakları, hiçbir zaman bitme, tükenme endişesi duymayacakları ebedî nimetlerdir. Cennetteki paha biçilemez güzelliğe sahip olan bu nimet ve zenginlik, Allah'ın sonsuz güzellikteki sanatının tecellisidir. Tüm bu güzellikler müminlerin istek ve arzularına en çok hitap eden şekliyle inançlı gönüllere sunulacaktır. Yüce Allah, seçtiği peygamberleri ve gönderdiği kitaplarla müminleri cennetteki sonsuz nimetlerle müjdelemiştir. Bu müjde, cenneti şiddetle arzulayan bir mümin için tarifsiz bir sevinçtir.

Cennetteki bu nimetler, Allah'a, peygamberlere, meleklere, Ahiret gününe ve öldükten sonra tekrar dirilmeye inanan; imanlı, salih amel ve güzel ahlaka sahip olan müminler içindir. Bunlar, ibadetlerini yerine getiren, sözünde doğru olan, gıybet, iftira, hile, aldatma yapmayan, yalan söylemeyen, yalan şahitlik etmeyen, şahitliği dosdoğru yapıp gizlemeyen, tartıda ve ölçüde hile yapmayan, zina etmeyen, yetim malı yemeyen ve cana kıymayan, kibirlenmeyen, zandan sakınan, insanların kusurlarını araştırmayan, anne-babasına kötü davranmayan, israf ve cimrilik

* Ömer ÖNEN

etmeyen, komşusuna eziyet etmeyen, haset etmeyen, Kur'an ahlakına sahip olan kimseler içindir.

Yine bunlar, Allah'a güvenen, büyük günahlardan ve çirkin işlerden kaçınan, öfkelerine hâkim olan, kusur işleyenleri bağışlayan, Allah'ın davetine icabet eden, işleri istişare ile yapan, mallarından Allah yolunda infak eden, gecelerini ibadetle geçiren, her an günahlarının affı için dua eden, harcadıkları zaman ne israf eden ne de cimrilikte bulunan, kendilerine cahilce sataşıldığı zaman vakar ve hoşgörü ile selam deyip geçip giden, kendilerine Rab'lerinin âyetleri hatırlatıldığı zaman duymamış ve görmemiş gibi hareket etmeyen, eş ve çocukları için hayır dua edenler içindir.

Mümin, dünya hayatında iken, en çok arzu ettiği ve peşinden koştuğu halde tam olarak elde edemediği ve onların daha da ötesinde olan nimetlerin tamamının cennette hazır olduğunu bilir ve buna erişmek için hayat sürmeye çalışır. İman edenler dünya hayatından ahiret hayatına geçtiklerinde, herhangi bir şaşırma, yadırgama, uyum zorluğu ile karşılaşmayacaklardır. Bu sonsuz hayat içinde yiyecekler, içecekler, giyecekler, en mükemmel köşklerde kalacak ve sevdikleri eşleri olacaktır. Onlar, dünyada sabretmelerine karşılık olarak ipekten elbiseler içinde, yumuşak koltuklar üzerinde kurularak alabildiğine ve sonsuza kadar huzurlu bir hayat süreceklerdir. Onlar, *"Özenle işlenmiş mücevher tahtlar üzerindedirler"* (Vakıa, 56/32), *"Kesilip-eksilmeyen ve yasaklanmayan (meyveler vardır)* (Vakıa, 56/33). Cennet ağaçlarının gölgesi üzerlerine düşmüş, meyveleri ise her daim taptaze olmak üzere cennet ehlinin emirlerine sunulmaktadır. Etraflarında her an isteklerine amade huri ve gılmanlar, gümüş kadehler ve billûr sürahilerle dolaşırlar. Cennettekilerin eşleri, bakışlarını yalnızca eşlerine çevirmişlerdir. Bunlardan önce kendilerine ne bir insan, ne bir cin dokunmuştur (Rahman, 55/56).

Cennette nereye baksan bir nimet ve büyük bir mülk görürsün. Onlara şöyle denecektir. Bu sizin için makbul görülmüş bir mükâfattır ve gayretiniz boşa gitmemiştir. Burada ebedî kalacaksınız. Genişliği göklerle yer arası kadar olan Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için hazırlanmış cennete koşun. Mümin, dünyada kuvvetli bir iman, salih bir amel, güzel bir sabır ve iyi bir tevekkül gösterdiği takdirde cennette vaat olunan tüm nimetlere kavuşacaktır.

CENNETİN BİR BEDELİ VARDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَاْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَاْسَآءُ وَالضَّرَّآءُ وَزُلْزِلُوا حَتّٰى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهُ مَتٰى نَصْرُ اللّٰهِ اَلَآ اِنَّ نَصْرَ اللّٰهِ قَرِيبٌ

"Yoksa siz, sizden öncekilerin başına gelenler, sizin de başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Peygamber ve onunla beraber müminler, 'Allah'ın yardımı ne zaman?' diyecek kadar darlığa ve zorluğa uğramışlar ve sarsılmışlardı. İyi bilin ki, Allah'ın yardımı pek yakındır." (Bakara, 2/214)

İnsanlık tarihine baktığımız zaman en büyük sıkıntıları, başta peygamberler olmak üzere inananların çektiklerini görürüz.

İman, en büyük nimettir. Bu nedenle bu konudaki imtihan da çetin olmaktadır. Hayat imtihanı inananlar için her zaman zor olmuştur. Birtakım Müslümanlar sırf "Rabbimiz Allah" dedikleri için zulümlere maruz kalmışlar, yurtlarından çıkarılmışlar (Hac, 22/40). Peygamberler ve onlara inananlar "Allah'ın yardımı ne zaman?" diyecek kadar darlığa ve zorluğa uğramışlar ve sarsılmışlardır. Önceki peygamberler ve onların ümmetleri gibi Hz. Muhammed ve onun ashabı da imanlarını ve kutsal değerlerini menfaat ve rahatlarının üstünde görmüşler; kutsal değerler uğruna dünyalık çıkarlarını feda etmeyi göze almışlar; büyük acı ve sıkıntılara katlanmışlardır. Allah'ın yardımı ne zaman gelecek derken de, asla çaresizlik, imanda tereddüt ve acizlik içerisine düşmemişler, ellerinden geleni yaptıktan sonra *"Şüphesiz ki Allah kendi dinine yardım edene mutlaka yardım eder"* (Hac, 22/40) ilahi fermanından hareketle, o yardımı bekleyerek, mücadelelerini sürdürmüşlerdir. Nitekim yüce Allah'ın bu hususta sözü vardır ve şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Eğer siz Allah'a yardım ederseniz (emrini tutar, dinini uygularsanız), O da size yardım eder ve ayaklarınızı sağlam bastırır." (Muhammed, 47/7)

Şüphesiz cennetin bir bedeli vardır. Bir nimet ne kadar değerliyse kıymeti de ona

* Mehmet KAPUKAYA

göre takdir olunur. Ya nimetlerin en güzeli olan Cennet nimeti! Paha biçilemeyecek kadar değerli olan bu nimeti kazanmak elbette o derecede zahmetli olacaktır. Geçmiş kavimlerin bu konuda yaşamış olduğu sahneleri anlatan şu ayetlere bir kulak verelim:

"Şâhitlik edene ve şahitlik edilene andolsun ki, (müminleri yakmak için) hendek kazıp (içinde) alevli ateş yakanlar lanetlenmiştir. (Rivayete göre İslam öncesinde Necran halkı Hıristiyanlığı kabul edince Himyer Kralı Yahudi Zi Nuvas, onlara savaş açmış, dinlerinden dönmeyenleri açtığı hendeklerde ateşlere atmıştı.) O vakit, ateşin etrafında oturmuş, müminlere yaptıklarını seyrediyorlardı. Onlar müminlere ancak; göklerin ve yerin hükümranlığı kendisine ait olan mutlak güç sahibi ve övülmeye layık Allah'a iman ettikleri için kızıyorlardı. Allah her şeye şahittir." (Bürûc, 85/3-9)

İlk Müslümanlar da aynı şekilde şiddetli imtihana maruz kalmışlardır. Habbab b. Eret (r.a) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s), Kâbe'nin gölgesinde otururken, gelip (müşriklerin yaptıklarından) şikâyette bulunduk: 'Bize yardım etmiyor musun, bize dua etmiyor musun?' dedik. Yüzü kıpkırmızı kesilmiş bir vaziyette oturdu ve şu cevabı verdi: 'Sizden önce öyleleri vardı ki, kişi yakalanıyor, onun için hazırlanan çukura konuyor, sonra getirilen bir testere ile başının ortasından ikiye bölünüyordu. Bazısı vardı, demir taraklarla taranıyor, vücudunda sadece et ve kemik kalıyordu. Bu yapılanlar onları dininden çeviremiyordu. Allah'a yemin olsun ki Allah bu dini tamamlayacaktır. Öyle ki, bir yolcu devesine bindi mi San'a'dan kalkıp Hadramevt'e kadar gidecek, Allah'tan başka hiçbir şeyden korkmayacak, sadece koyunu için kurttan korkacak. Ancak siz acele ediyorsunuz.'" (Buharî, "Menâkıbu'l-Ensâr" 29; Ebu Dâvud, "Cihâd", 107)

Unutmayalım ki, büyük hedeflere büyük mücadelelerle, sabır ve sebatla ulaşılabilir.

CİMRİLİK EDİP VERMEDİĞİMİZ ŞEYLER KIYAMET GÜNÜNDE BOYNUMUZA DOLANACAKTIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَآ اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ هُوَ خَيْرًا لَهُمْ ۖ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ ۖ سَيُطَوَّقُونَ

مَا بَخِلُوا بِهٖ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۗ وَلِلّٰهِ مِيرَاثُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۗ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۟

"Allah'ın kendilerine lütfundan verdiği nimetlerde cimrilik edenler, bunun, kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Hayır! O kendileri için bir şerdir. Cimrilik ettikleri şey kıyamet gününde boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Âl-i İmrân, 3/180)

Yüce dinimiz İslam, başta zekât olmak üzere bazı malî harcamalarda bulunmamızı emretmiş, çevremizdeki insanlara karşı görev ve sorumluluklarımız olduğunu bizlere hatırlatmıştır. Aile bireylerinin bakımı, akrabaların, fakir ve yetimlerin görülüp gözetilmesi, çevremizdeki muhtaç insanlara imkânlar ölçüsünde malî yardımlarda bulunulması da bu görev ve sorumluluklarımız arasındadır.

Bu bakımdan İslam'da israf ve gösteriş tüketimi yasak olduğu gibi, cimrilik de yasaklanmıştır. Cimrilik, imkân olduğu halde mal ve serveti dinî ve hukuki bakımdan gerekli olan yerlere harcamamak veya hayır yolunda harcama yapmayı sevmemektir. Diğer ifadeyle, "Mal ve serveti yaratılış gayesinin dışında harcamak israf; yaratılış gayesi istikametinde harcamayıp elde tutmak cimrilik; yaratılış gayesine uygun bir şekilde harcamak ise cömertliktir." (Bk. D.İ.A. Cimrilik Mad. VIII/4) Cimri ise, kendisine verilen onca mal ve mülkün gerçek sahibinin Allah olduğunu unutarak muhtaç kimselere vermekten kaçınan insandır. İmkânları olduğu halde, yüce

* Dr. Muhlis AKAR

Allah'ın verdiği mal ve serveti harcanması gereken yerlere cimrilik ederek harcamayan cimriler, sadece kendilerine değil, başta eş ve çocukları olmak üzere çevrelerindeki diğer insanlara da kötülük etmiş olurlar. Çünkü Allah'ın kendilerine verdiği bu nimetlerde diğer insanların da hakkı vardır (Meâric, 24-25). Bu hakkın hak sahiplerine ödenmesi gerekir.

İşte yukarıda meâlini verdiğimiz âyet-i kerimede bu duruma işaret ediliyor ve insanın cimrilik edip başkalarıyla paylaşmayarak biriktirdiği malının ona hayır getirmeyeceği, bunun kendisi için hem dünyada hem de âhirette acı sonuçlarının olacağı haber veriliyor.

Hz. Peygamber de *"İki haslet vardır ki bir müminde asla beraber olmaz: Cimrilik ve kötü ahlak"* (Tirmizî, "Birr", 41) buyurarak cimriliğin ve kötü ahlakın Müslüman'da bulunmaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bir diğer hadislerinde ise; *"Her sabah gökten iki melek iner. Birisi: Allah'ım! İnfak edene karşılığını ver; diye dua eder. Diğeri de: Allah'ım! Cimrilik edene telef ver (malını yok et), diye beddua eder."* (Buhârî, "Zekât", 27; Müslim, "Zekât", 57) buyurmuşlardır.

Yine sevgili Peygamberimiz, cimri kişilerin, Allah'a uzak, cennet'e uzak, insanlara uzak ve cehennem ateşine yakın olduklarını bildirmişler (Tirmizî, "Birr", 40); *"Cimrilik etmekten sakının. Çünkü cimrilik sizden önce yaşayan insanları, birbirini boğazlamaya ve dokunulmaz haklarını çiğnemeye götürmek suretiyle helak etmiştir."* (Müslim, "Birr", 56) hadisleriyle de cimrilik yüzünden ileride çıkabilecek muhtemel sosyal bunalımlara dikkat çekmişlerdir. Kendileri de cimrilikten ve dolayısıyla cimriliğin getireceği dünyevi ve uhrevi felaketlerden Allah'a sığınmışlardır (Buhârî, "Cihad", 74). Çünkü toplumda varlıklı insanlar servetlerini infak etmez, muhtaçları görüp gözetmezlerse, fakirlerin öfke ve hasetlerine sebep olurlar. Böylece toplum düzeni bozulur. Hâlbuki nefsinin cimriliğinden kendilerini koruyarak, üzerine düşen görev ve sorumluluklarını yerine getirenler için sonuç böyle olmaz. Onlar kurtuluşa ererler (Haşr, 59/9; Teğabûn, 64/16). Servetlerindeki hakkı, hak sahiplerine verdikleri için Allah'ın rızasının yanı sıra, fakir ve yoksulların da sevgi ve sempatilerini kazanırlar.

CUMA: HAFTALIK İBADETİMİZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اِذَا نُودِىَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا اِلٰى ذِكْرِ اللهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ فَاِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوا فِى الْاَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللهِ وَاذْكُرُوا اللهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ وَاِذَا رَاَوْا تِجَارَةً اَوْ لَهْوًا انْفَضُّوٓا اِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَآئِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

"Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilirseniz bu, sizin için daha hayırlıdır. Namaz kılınınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan nasibinizi arayın. Allah'ı çok zikredin ki kurtuluşa eresiniz. (Durum böyle iken) onlar bir ticaret veya bir oyun eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona koştular ve seni ayakta bıraktılar. De ki: Allah'ın yanında bulunan, eğlence ve ticaretten daha hayırlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır." (Cuma, 62/9-11)

Yüce Allah, Cebrail (a.s) ile Peygamberimiz (s.a.s)'e gönderdiği kitabımız Kur'an'dan okuduğumuz ayetlerde ve meallerinde Cuma günü ve Cuma namazına dikkatimizi çekmektedir.

Dinimize göre, şartlarını taşıdığımız zaman, Cuma namazını topluca kılmamız Allah'ın bir emridir. Hepimiz bu emre gereken hassasiyeti göstermeliyiz. Üzerine güneş doğan günlerin en hayırlısı ve içerisinde duaların geri çevrilmeyeceği icabet saati bulunan zaman dilimlerinden biri de Cuma günüdür. Dinimiz açısından büyük önem taşıyan bugün, haftalık bayramımız olduğu için camiye gelirken beden ve elbise temizliğine dikkat edip her türlü kötü kokulardan arınmalıyız.

* Dr. Hamdi TEKELİ

Beş vakit namazımızı ferdi kılmamız mümkün olmakla birlikte cemaatle kılmamız daha faziletli sayılırken Cuma namazlarımızı cemaat ile kılmamız ve hatip tarafından okunan hutbeyi dinlememiz gerekir. Bu açıdan düşündüğümüz zaman Cuma namazlarındaki hutbelerimiz âdeta haftalık bir kongre mahiyetindedir. Hutbeyi dinledikten sonra kıldığımız Cuma namazlarında ibadet için bir araya gelmiş iken aynı zamanda tanışma ve kaynaşmamız da gerekir. Çünkü Cuma namazı, dayanışma ruhuyla yardımlaşmamız, birlik ve beraberlik şuurumuzu kuvvetlendirerek Allah'a birlikte ulaşmamız için önemli bir vesiledir. Cuma günü yapacağımız hayır dualarımızda sadece kendi nefsimizi değil tüm Müslümanları düşünmeliyiz. Camilerimizdeki vaaz ve hutbelerimizi iyi anlayıp hayatımıza yansıtmaya çalışmalıyız. Bunu başardığımız oranda iyiliklerin yaygınlaşması ve kötülüklerin önlenmesi mümkün olur.

Mazeretsiz olarak Cuma namazını terk etmenin günah olduğunu unutmamalı, konuya gereken hassasiyeti göstermeliyiz. Peygamberimizin sağlığındaki uygulamayı örnek alarak imkânlar elverdiği oranda hanımlarımızın ve çocuklarımızın da cuma ve cemaate katılmalarını teşvik etmeliyiz. Geleceğimizin teminatı ve göz bebeğimiz olan yavrularımızı Cuma namazlarına alıştırarak dinî, milli ve ahlakî değerlerle yetiştirmeliyiz. Haftalık ibadetimiz olan Cuma namazı ile yavrularımızın ibadet şuurlarını geliştirmeliyiz.

Mazeretlerimiz sebebiyle Cuma namazına katılamadığımız zaman da Cuma namazı yerine o günün öğle namazını kılmakla sorumlu olduğumuzu unutmamalıyız.

Yüce dinimiz İslam, dünya ve ahiret dengesini korumak için Cuma vaktinde namazı emrettiği gibi namazdan sonra da çalışmamızı emreder. Bunun için çalışmanın da bir ibadet olduğu bilinciyle hemen işlerimizin başına dönmeli, samimi ve dürüst olarak çok çalışmalı, üretmeli, ülkemizi ve milletimizi kalkındırmak için elimizden gelen bütün gayreti göstermeliyiz.

ÇOCUKLARIMIZLA İMTİHAN EDİLİYORUZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاعْلَمُوٓا اَنَّمَآ اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ ۙ وَاَنَّ اللّٰهَ عِنْدَهٗٓ اَجْرٌ عَظِيمٌ ۚ

"Bilin ki mallarınız ve çoluk çocuğunuz birer deneme aracıdır. Allah katında ise büyük bir mükâfat vardır." (Enfâl, 8/28)

Dinimiz İslam şu beş değerin korunmasına büyük önem vermiş, bu maksatla Kur'an'da ve Sünnet'te birçok hüküm, tâlimat ve tavsiyeye yer verilmiştir. Bu değerler hayat, din, mal, nesil ve akıldır. Mal ve nesil bir yandan korunması dinin hedefleri arasına girmiş değerlerdir, diğer yandan da müminler için imtihan araçlarıdır; müminler bu iki değerli varlıkla ilgili ödev ve sorumlulukları, bunlarla olan ilişkilerinin kulluklarına müspet veya menfi etkisi bakımlarından sınanacaklar ve sonunda bu nimetlerin hesabını vereceklerdir. Mal ve servetle ilgili âyetlerde bunların "dünya hayatının süsü" (Kehf, 18/46) olduğu bildirilmiş, "müminleri, mal ve çocuklarının Allah'ı anmaktan alıkoymaması istenmiş" (Münâfikûn, 63/9), "eşlerin ve çocukların bir kısmının insana düşman olabileceği" gerçeği hatırlatılmış, bunun da bir imtihan aracı olduğu tekrarlanmıştır (Tegâbûn, 64/14-15).

Bu itibarla müminler Allah sevgisi ile servet ve evlât sevgisi arasında gerekli dengeyi kurmak, bunlara yönelik istek ve menfaatler ile Allah'ın emirleri çatıştığında O'na itaat etmek durumundadırlar. İnsanın servet ve evlâda düşkünlüğü bazen ilâhî emirlere uyma konusunda onu zor duruma düşürebilir ama her şeye rağmen Allah'a itaatte sebat edenler imtihanı kazanmış olacaklardır.

Ayet-i kerimede de görüleceği üzere kişinin sahip olduğu bütün maddî mânevî imkânlar ve bunlara duyulan bağlılık hissi, onun sınanması için var edilmiştir. Dünya hayatı, acı–tatlı birçok yönüyle, bizim ebedî âleme geçişimizi sağlayan bir köp-

* Dr. Ömer MENEKŞE

rüdür. Aynı zamanda bu hayat, birçok imtihanlarla doludur. İmtihan unsurlarından birisi sayılan çocukların ise, hayatımızda ayrı bir yeri vardır.

Çocuklar, göz aydınlığımız, sevincimiz, ümidimiz olup yaratıcımızın bizlere eşsiz bir armağanıdır. Onlar, dünya hayatının süsü, neşesi, yarınlarımızın mimarı ve imtihanımızdır.

Çocuklar, anne için bir imtihandır ki bu imtihan, hamilelik döneminin ilk günlerinden itibaren başlar. Hemen her anne, kendi ruh dünyasında çocuğun aldığı havada bile kendi hissesinin olduğu kanaatini taşır. Çünkü yediği bir lokma, içtiği bir yudum su ikisinin de gıdası olur. Sonraki dönemlerde onu, bazen sırtında, bazen kucağında çoğunlukla yine anne taşır. Uykusuz kalır onun için. Her an, çocuğumun başına bir tehlike gelir, diye bin bir türlü endişe içinde yaşar.

Çocuk, Allah'ın bizlere vermiş olduğu bir emanettir. Şayet ona iyi bakar, terbiyesini iyi verir ve başkalarına faydalı olacak bir insan olarak yetiştirirsek; imtihanı kazanmış oluruz. Çünkü çocuk bugünün küçüğü, yarının büyüğüdür. Çocuk bir milletin geleceğidir. Çocuk yarınların teminatıdır, güvencesidir. Annelerin, babaların gelecekleri iyi ve faydalı çocuk yetiştirmeleri ile teminat altına alınır.

Ayrıca yüce dinimiz İslam, çocuklar hakkında anne–babaya güzel bir isim koyma, iyi bir eğitim verme ve vakti geldiğinde onun evlenmesine önderlik etme gibi önemli vazifeler yükler. Bu vazifelerin çok iyi idrak edilmesi gerekir. Çünkü bu vazifeler, bütün bir hayatı kuşatır. Onun için hekimlerin beşikteki çocuğa gıda takvimi uyguladıkları gibi, ana ve baba da çocuklarının yaş ve idrak seviyelerine göre hayat boyu eğitimlerine dikkat etmelidir.

Ayrıca çocuk, daima kendine ideal bir model edinme ihtiyacını hisseder. İşte ana–baba çocuğun model olarak seçtiği insanlardır. Zaten ileri yaşlarda kendi ailesinde aradığı ideal modeli bulamayan çocuk, dışa yönelir ki bu da ruh dünyasında çatışmalara sebep olur. Aradığı ideal modeli ailesinde bulan çocuk ise mutlu ve huzurlu bir hayat yaşar.

Sözlerimizi başka bir âyet meali ile bitirelim:

"Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olabilecekler vardır. Onlardan sakının. Ama affeder, hoş görüp vazgeçer ve bağışlarsanız şüphe yok ki Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Teğabûn, 64/14-15)

Demek ki mal ve evlat Allah yolunda değerlendirilebilirse, insan onlar vasıtasıyla hem dünyasını hem de âhiretini mamur edebilir.

ÇOKLUKLA ÖVÜNMEK FAYDA GETİRMEZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْهٰيكُمُ التَّكَاثُرُ ۙ حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ۖ

"Çoklukla övünmek sizi, kabirlere varıncaya (ölünceye) kadar oyaladı."
(Tekâsür, 102/1-2)

Tekâsür, çokluk ve çoklukla övünme demektir. Biz çoğuz; hayır, siz değil biz çoğuz diye birbirleriyle çokluk yarışına girmek, çoklukla övünmek, dünyada insanların çoğu kere kapıldığı ve aldandığı bir hâldir. Ancak burada dikkatimizi çeken husus, çokluğun bizzat kendisinin kötü olduğu değildir. Zira çokluğu ile yarışılacak şeyler de vardır. Hayır, güzel ameller, ilim bunlardan bazıları olup, bu gibi şeyler müminlerin yarışması tavsiye edilen güzel olgulardır. Fakat bunların çokluğu ile de böbürlenmek ve gururlanmak kötülenmiştir. Amellerde önemli olan miktar değil, samimiyettir, kemiyet değil keyfiyettir.

Kur'an-ı Kerim'in pek çok ayetinde, insanların mal ve evlat çokluğuna düşkünlüğünün kendilerini felâkete sürüklediğine dikkat çekilir. Bunlarla övünmenin insanı aslî vazifelerinden uzaklaştırdığı, Allah'ı zikre, şükre, O'nu hakkıyla bilmeye, azamet ve kudretini düşünmeye, O'na itaat ve ibadet etmeye engel olduğu anlatılır. Üstelik övünmenin âhirette hiçbir işe yaramayacağı, aksine azabı artıracak bir günah olduğu gerçeği bütün açıklığıyla ortaya konulur. Aslına bakılırsa insanın sahip olduğu zenginlik ve servet, oğullar ve torunlar dünya hayatının birer süsüdür. Şüphesiz mal ve servette güzellikler ve faydalar vardır; oğullar insan için güç ve kuvvet belirtisidir. Fakat nasıl dünyanın bütün güzellikleri geçici ise bunlar da geçicidir. Bunlara kapılıp kalmamak gerekir. Buna karşın insanın bu kısa dünya hayatında işlediği güzel amellerin sevabı ise sürekli olup âhiret mutluluğuna vesilesidir. Bu yüzden

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

ashab-ı kiram çok mal edinmekten ve çokluk ile övünmekten şiddetle kaçınmış, elindekini infak etmiş ve zaruri olan ile yetinmiştir.

Gerçekten de edinilen mal miktarı arttıkça, insanın sorumluluğu da artmaktadır. Bu sebeple dinimizde, malın, mülkün ve çocukların çokluğuyla öğünmek yerine, iyi ve güzel işleri çoğaltmak, sevabı kalıcı olan işler yapmak tavsiye edilmiştir. Çünkü dünyadaki mal ve servet, insanın elindeki her şey zamanı geldiğinde tükenmeye ve yok olmaya mahkûmdur. Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için yapılan güzel işlerin hayrı ve sevabı ise kalıcıdır. Nitekim bu durum bir ayette şu şekilde tasvir edilmektedir:

"Sizin yanınızdaki tükenir, Allah katında olan ise kalıcıdır. Elbette sabredenlere, yapmakta olduklarının en güzeliyle mükâfatlarını vereceğiz." (Nahl, 16/96)

Öyleyse akl-ı selim sahibi Müslüman geçici olanlara değil, baki ve ebedî olana, dünyada ve ahirette faydası dokunacak şeylere mesaisini sarf etmelidir.

Kitabımız bir taraftan bu gerçeklere dikkat çekerken, diğer taraftan bu kitabı herkesten daha iyi anlayan ve hayat tarzıyla bizlere örnek olan Peygamber Efendimiz de, bir kimse öldüğünde onun dünyada bırakacakları ile âhirete götüreceklerinin neler olduğunu bize bildirmiş, önem vermemiz gereken şeylerin neler olduğunu açıklamıştır. Bu sebeple, Peygamberimiz, konuyu âdeta canlandırarak ölen kimseyi üç şeyin takip ettiğini, yani kabrine kadar gittiğini, bunların da o kişinin yakınları, malı ve iyi ya da kötü işleri, davranışları olduğunu söylemiş, bunlardan ilk ikisinin kabrin kapısından geri döndüğünü, üçüncüsünün yani âhirette mükâfat veya ceza görmesine sebep olacak iş ve davranışlarının ise ölenle birlikte kaldığını bildirmiştir. Bu kısa hayatta geçici ve boş şeylerle oyalanma yerine, kalıcı, huzur verecek ve Allah'ın hoşnutluğunu kazandıracak şeylerle meşgul olmak daha doğru bir davranış olmalıdır. Akıllı kimse kendisine faydası dokunmayanı değil, faydalı olanı, geçici olanı değil ebedî olanı tercih etmelidir. İslam büyüklerinin güzel hat ile yazıp duvarlarına astıkları ve her baktıklarında ibret aldıkları bir levha vardır. Bu levhada "Hiç" yazmaktadır. Gerçekten iyi düşünüldüğü zaman dünyanın aldatıcı menfaatlerinin bir zaman sonra kocaman bir "hiç" olduğu görülecektir.

DİN SAMİMİYET'TİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ ۖ وَسَتُرَدُّونَ اِلٰى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۚ

"De ki: 'Çalışın, yapın. Yaptıklarınızı Allah da, Resûlü de, müminler de göreceklerdir. Sonra gaybı da, görülen âlemi de bilen Allah'ın huzuruna döndürüleceksiniz. O da size bütün yapmakta olduğunuz şeyleri haber verecektir." (Tevbe, 9/105)

Yüce Allah, bu âyet-i kerimede bizleri amellerimiz konusunda samimi olmaya, samimi davranmaya davet etmektedir. Zira kıyamet gününde amellerimiz, gizliği ve açığı; yaptığımız her şeyi ve niyetimizi her yönüyle bilen Allah'a arz olunacak, o gün her şeyin iç yüzü, hakikati ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla bu âyet Allah'ın emrine muhalefet edenler için bir tehdidi içerdiği gibi müminler için de yaptıkları işleri Allah için samimiyetle yapmaları gerektiğine dair bir ikaz ve uyarıdır. İmanda, amelde ve ahlakî davranışlarımızda samimiyet olmalıdır. İmanımız taklitten, amelimiz gösterişten ve ahlakî davranışlarımız da yapmacıklıktan uzak olmalıdır. Allah'ın bizim içimizi, gerçek niyetimizi bilmesi gibi amellerimiz ve davranışlarımız da zamanla toplum nezdinde gerçek yüzümüzü ortaya çıkaracaktır. Bu itibarla samimiyet, insanın içiyle dışının; özüyle sözünün bir olması demektir. Kişinin, kendini farklı göstermeye çalışması, kalbinde hissetmediklerini yapmacık tarzda yaşıyor gibi dışarıya yansıtmaması, her şeyden önce kendisini kandırması demektir.

Allah (c.c) bu ayette bizlere hitaben, "Yapacağınızı yapın, ne işleyecekseniz işleyin, Allah, Peygamber ve müminler amellerinizi görecektir. Yapacağınız hiçbir amel Allah'a gizli kalmaz. Hatalarınızdan mı döneceksiniz, ibadet mi yapacaksınız, fakirlere ve yoksullara harcamada mı bulunacaksınız? Haydi, ne yapacaksanız onu

* Dr. Abdurrahman CANDAN

yapın" buyurmaktadır. Böylece sorumluluğumuzu bilip kendimizi iyi davranışlara yönlendirmemizi istemektedir.

Samimiyetle, güzel bir hayat yolunda yürümeye karar veren bir insan Allah'tan mükâfatını alır. Allah içimizi de dışımızı da en iyi bilendir. Bazen mükâfatını bu dünyada verir bazen de ahirette verir. Konumuzla ilgili olarak Asr-ı Saadette yaşanan şu örnek önemlidir:

"Bedevilerden biri yerini yurdunu terk ederek Peygamberimize gelir ve Müslüman olur. Medine'ye yerleşip geçimini de çobanlık yaparak sağlar. Ganimet zamanı geldiğinde Peygamberimiz bir sahabi vasıtasıyla hissesini de kendisine gönderir. Bedevi, kendisine ganimeti götüren sahabiye ne getirdiğini sorar. Sahabi de Peygamber Efendimizin kendisine ayırdığı hisseyi getirdiğini söyler. O da hissesine düşen ganimeti eline alır ve doğruca Peygamberimize gider ve bu nedir? diye sorar. Resûlullah (s.a.s);

-Bunu senin için ayırdım buyurur. Adam;

-Ben ganimet elde etmek için sana uymadım. Eliyle boğazını göstererek, ben şuramdan ok ile vurulup şehit olmak ve cennete girmek için sana uydum der. Resûlullah (s.a.s);

-Eğer gerçekten doğru söylüyorsan ve Allah'a verdiğin sözü tutarsan Allah da istediğini verir, buyurdu. Bu kişi yapılan bir savaşta yer aldı. Savaş sonunda bu kişiyi işaret ettiği yerden okla vurulmuş olarak, Peygamberimize getirdiler. Resûlullah; "bu, O adam mı? diye sordu. Evet, dediler. Allah Resûlü; *"Allah'a verdiği sözü tutmuş, Allah da dilediğini ona vermiş,* buyurdu. Sonra onu kendi cübbesi ile kefenledi ve önüne koyarak namazını kıldı. Ardından ona şöyle dua etti: *Allah'ım, bu kulun senin yolunda hicret ederek şehit oldu. Ben de buna şahidim."* (Nesaî, "Cenaiz," 61)

Sonuç olarak yaptığımız her şeyin hesap gününde Allah'a arz edileceği bilinciyle, Allah ve resûlünün buyruklarına muhalefet etmekten ve kendimizi kandırmaktan uzak durup işlerimizi samimiyetle Allah için yapmalıyız. Buna rağmen bir hata ve isyana düştüğümüzde ise bilinçli hareket edip, kendimizi kontrol etmek, sorumluluğumuzu bilerek bu günahlardan samimiyetle dönmemiz gerekir. İşte bu gibi durumlarda samimiyetimizin göstergesi hatalarımızı telafi etmek için daha fazla iyilik, güzellikler işlememizdir. Bu konudaki samimiyetimizi sözle değil pratikte göstermeliyiz. Çünkü ortada amel olmadan sadece sözün dolaşması tek başına bir şey ifade etmediği gibi vebali de gerektirir. Yüce Allah, şöyle buyurur:

"*Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük gazap gerektiren bir iştir."* (Saff, 61/3)

DİNDE AYRILIĞA DÜŞMEYİNİZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ هٰذِهٖٓ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً ۖ وَاَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ وَتَقَطَّعُوٓا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ ۭ كُلٌّ اِلَيْنَا رٰجِعُونَ ۚ

"Şüphesiz bu (İslam), tek ümmet (din) olarak sizin ümmetiniz (dininiz)dir. Ben de Rabbinizim. Onun için sadece bana kulluk edin. (İnsanlar) işlerini kendi aralarında parça parça ettiler. Hepsi de ancak bize dönecekler."
(Enbiya, 21/92-93)

Hz. Âdem'den son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s)'e varıncaya kadar bütün nebi ve resullerin tebliğ ettiği dinin genel adı İslam'dır. *"Şüphesiz Allah katında din İslam'dır..."* (Âl-i İmran, 3/19) ayeti bu gerçeği bize ifade etmektedir. Allah Teala tarafından gönderilen tüm peygamberlerin temel hedefi, tevhid ilkesini önce gönüllere daha sonra da kardeşlik ve birlik şuuruyla içinde yaşadıkları topluma yerleştirmek olmuştur.

Müfessirlerin bazıları izahını yaptığımız ayette geçen "ümmet" kelimesinin "din" anlamına geldiğini söylerken, bir kısmı ise ilâhî dinlerin tamamının İslam olduğu inancından hareketle buradaki "ümmet" kelimesini "tek bir din topluluğu" olarak yorumlamışlardır. Bu ayetlerin de yer aldığı Enbiya sûresinde farklı zamanlarda ve farklı bölgelerde Allah'ın dinini tebliğ için gelmiş peygamberlerin bir kısmına değinilmiştir. Bunların tebliğ ettiği dinin, Allah'ın birliğini, eşsiz ve yüce oluşu/tevhid ilkesine dayanan tek bir din, ibadete layık yegâne varlığın da kendisi olduğu gerçeği bildirilmiştir. Fakat ayetten de anlaşıldığı gibi, zaman içinde insanlar, dinleri hakkında ihtilafa düşmüş, kendilerine gönderilen elçilere karşı gelmiş ve tevhid akidesinden uzaklaşmışlardır.

Yüce Rabbimiz, bu parçalanmış ve bölünmüşlükten hoşlanmadığına işaret ettikten sonra ayetin devamında; *"Hepsi de ancak bize dönecekler"* demektedir. İnsanlık başlangıç itibariyle Allah'tan gelmiş, sonuç olarak da O'na döneceğine göre (Bakara,

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

2/156), bu anlayış içinde tevhid inancını yaşayıp, yaşatmaya çabalaması gerekir.

Tevhid ilkesi bir taraftan, Allah'ın birliğini içerirken diğer yandan Allah'a inananların birliğini gerektirir. Yüce Allah biz insanları farklı kavim ve kabileler şeklinde yaratmasının hikmetini, birbirimizle tanışıp kaynaşma/teârüf olarak açıklamış, renk, dil, ırk vb. farklılıkların birer ayet olduğunu belirtmiştir. Nitekim bu husus Kur'an'da şu şekilde ifade edilmiştir:

"Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanızdır…" (Hucurât, 49/13) Bu ayet, yaratılış itibariyle tüm insanların bir anne ve babadan meydana geldiği gerçeğini bizlere ilan etmekte ve üstünlük ölçüsünün takva olduğunu belirtmektedir.

Fizîkî, sosyal, iktisadî, kültürel vb. açıdan farklılıklara sahip olan insanların bunları birer zenginliğe dönüştürmesi, inanç açısından ise "tevhid" kimliğinde/ilkesinde birleşmesi, Kur'an'ın gerçekleştirilmesini istediği hedeflerdendir. Nitekim yüce Rabbimiz hem;

"Ey iman edenler! Hepiniz topluca barış ve güvenliğe (İslam'a) girin..." (Bakara, 2/208) buyurmakta, hem de Resûlullah Efendimizden diğer din mensuplarına;

"De ki: 'Ey Kitap Ehli! Bizimle sizin aranızda ortak bir söze gelin: Yalnız Allah'a ibadet edelim. Ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilah edinmesin.' Eğer onlar yine yüz çevirirlerse, deyin ki: 'Şahit olun, biz Müslümanlarız.'" (Âl-i İmran, 3/64) çağrısını yapmasını istemektedir.

Tevhid dini olan İslam, ortaya koyduğu temel prensiplerle daima birleştirici, bütünleştirici olmayı şiar edinmiş, mensuplarının bir araya gelmesini temin edecek "Kardeşlik" gibi kuvvetli bir vasıtayı ortaya koymuştur. Nitekim Kur'an'da; *"Müminler ancak kardeştirler..."* (Hucurât, 49/10) buyurulmuş, *"Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin..."* (Âl-i İmran, 3/103) ayetiyle de, toplumda huzur ve barışı bozan her türlü tefrika ve bölücülükten sakınmamız gerektiği bildirilmiştir.

Biz, yeryüzü evinin sakinleri, bizden önceki hemcinslerimizin gerçekleştiremediğini hayata geçirmek ve Rabbimizin bize yüklediği sorumluluğu yerine getirmek zorundayız. Bu ayetler bize, aralarında birlik kurup, sulh ve barışı, hoşgörü içinde insan onuruna yakışır şekilde yaşamayı gerçekleştirememiş olanları anlatırken, zımnen bizim böyle bir parçalanmanın müsebbibi olmamamız uyarısında bulunmaktadır.

DİNDE ZORLAMA YOKTUR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَآ اِكْرَاهَ فِى الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ ۚ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللّٰهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى ۗ لَا انْفِصَامَ لَهَا ۗ وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

"Dinde zorlama yoktur. Çünkü doğruluk sapıklıktan iyice ayrılmıştır. O halde kim tâğûtu tanımayıp Allah'a inanırsa, kopmak bilmeyen sapasağlam bir kulpa yapışmıştır. Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (Bakara, 2/256)

Yüce Rabbimiz her insana akıl ve irade vermiştir. Peygamberler göndermek ve kitaplar indirmek suretiyle hakkı batıldan, imanı küfürden, hidayeti sapıklıktan ayırmış, her birini açıklamış ve insanlara bildirmiştir. Dileyen iman eder, dileyen inkâr eder. Bu sebeple kimi insan iman etmekte kimi de inkâr etmektedir. Eğer Allah insanları dine, imana ve ibadete zorlasaydı yeryüzüne gelen herkes inanır ve ibadet ederdi. Allah imtihan olmanın gereği olarak dine inanmayı insanların hür iradelerine bırakmıştır. Sevgili Peygamberimiz de insanları dine zorlamak için değil, öğüt vermek ve dini insanlara bildirmek, dinî kuralları insanlara sözlü ve uygulamalı olarak göstermek için görevlendirilmiştir.

İslam dininde tam bir inanç özgürlüğü vardır. Dinimizde insanların kendi hür iradeleriyle dine yönelmeleri ve kabul etmeleri esastır. İslam, iman ve hayat tarzı olarak hiç kimseye zorla kabul ettirilemez. Bizler dine gönülden isteyerek yönelirsek bir anlamı olur. Bizleri dinin emirlerine ve yasaklarına uymaya yönelten şey imanımızdır. Biz bunları dine olan bağlılığımızdan yapmaya çalışırız. Bu nedenle ibadet eder, helale riayet eder, haramdan kaçınırız.

Rabbimiz Bakara suresinin 256. ayet-i kerimesinde açık bir ifadeyle dinde zorlama olmadığını bildirmektedir. Bu ayetteki zorlama ifadesi, iman edip etmeme konusu ile ilgilidir. Allah Teâlâ insanlara doğruyu eğriden ayıracak aklı vermiş, ona yar-

* Dr. Bahattin AKBAŞ

dımcı olmak üzere kitaplar ve peygamberler göndermiştir. Bundan sonra dileyenin iman edebilmesi, inanma ve inancı yaşamasının önünde bir engelin bulunmaması gerekecektir. İslam din ve iman hürriyeti öngörür. Bu hürriyet içinde isteyen, akıl ve iradesini kullanarak iman eder. Bunları hakkıyla kullanamayıp iman edemeyeni zorlamanın faydası olmadığı gibi bu şekilde bir imanın değeri de yoktur.

Zorlama, bir kimseye hoşlanmadığı, istemediği bir işi zorla, tehdit ve baskı ile yaptırmak demektir. İnsanlar dini kabul etsinler diye zorlanamazlar. Böyle bir şey kabul edilemez. Dinin aslı olan iman, kalp ile tasdik etmek ve inanmaktır. İmanın mekânı olan kalbe kimse baskı yapamaz. Kişi istemeden din ona kabul ettirilemez. Kişi baskı ile dini kabul ettiğini söyleyebilir ancak kalp ile tasdik etmiyorsa bu bir anlam ifade etmez. Diğer yandan kendi hür iradesiyle dini kabul eden insanın o dinin kurallarını da kendinin isteyerek uygulaması gereklidir. Kişi içinden gelerek namaz kılmalı ve ibadet etmelidir. Kimseye zorla namaz kıldırmak, oruç tutturmak ve dua ettirmek bir anlam taşımaz. İman konusunda olduğu gibi zorla yapılan ibadetin de Allah nazarında bir değeri olmaz ve makbul bir ibadet sayılmaz. İbadetlerde asıl gaye kişinin gönülden isteyerek Allah'a yönelmesi ve O'nun rızasını aramasıdır. İbadetler Allah için yapılmalıdır. Bizler ibadetlerimizi samimiyetle ve içten bir şekilde yapmalıyız.

Müslüman olmak, Allah'ın iradesine teslim olarak O'nun iradesine göre yaşamayı taahhüt etmek manasına gelir. Hem Müslüman olup, hem de nefsinin arzu ettiği gibi yaşamak doğru bir davranış biçimi olmaz. İslam, kendisine iman etmeyenleri buna zorlamaz; iman ettim diyenlere de birtakım görevler yükler; onları disiplin içine alır, ömür boyu eğiterek iyi bir kul olmalarını sağlar.

Dinimize gönülden bağlanarak onun gereklerini severek yerine getirmeye çalışalım. Bizim bir kimseyi zorla dine sokmak veya dindar kılmak gibi bir görevimiz bulunmamaktadır. İyi bilinmelidir ki, herkes yapıp ettiğinden ve kendi tercihlerinden sorumludur.

DİNİ ALAYA ALANLARLA BİRLİKTE OTURULMAZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِذَا رَاَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِىٓ اٰيَاتِنَا فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتّٰى يَخُوضُوا فِى حَدِيثٍ غَيْرِهٖ وَاِمَّا يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرٰى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

"Âyetlerimiz hakkında dedikoduya dalanları gördüğün vakit başka bir söze dalıncaya kadar onlardan yüz çevir, uzaklaş. Şayet şeytan sana unuttursa hatırladıktan sonra (kalk), o zalimler grubu ile beraber oturma." (En'âm, 6/68)

Bazı hikmetlere binaen Mekke devrinde müşriklere karşı savaşa izin verilmedi. Dolayısıyla müşrikler Allah'ın âyetleriyle alay edip onları eğlenceye aldıklarında doğrudan müdahale edilemiyordu. Onun için bu gibi durumlarda Sevgili Peygamberimize onları terk etmesi emredildi. Ayet-i kerimedeki muhatap Peygamberimiz olmakla birlikte emir bütün Müslümanları bağlamaktadır. Buna göre; Kur'an-ı Kerim'i alaya alan veya eleştirmeye kalkışanlara -eğer engel olmak mümkün değilse- bu davranışlarına son verinceye kadar onların yanlarından ayrılmak gerekir. Bu emir daha sonra gelen bir başka âyette de tekrar edilmiş, ayrıca, din ile alay edenlerle birlikte oturanların, onların günahlarına ortak olacakları da beyan buyurulmuştur: "Oysa Allah size Kitapta (Kur'an'da) "Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman, başka bir söze geçmedikleri müddetçe, onlarla oturmayın, aksi halde siz de onlar gibi olursunuz" diye hüküm indirmiştir. Şüphesiz Allah, münafıkların ve kâfirlerin hepsini cehennemde toplayacaktır." (Nisâ 4/140)

Kur'an aleyhinde konuşanlara "zalimler" denilmesi, onların konuşmalarının iyi niyetli, adaletli, gerçeklere dayalı olmadığını; aksine tahkir, tezyif ve iptal amacı taşıyan asılsız ve gerçek dışı konuşmalar olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca zalimler olarak vasıflandırılan kişilerle unutarak bir arada bulunmanın bir günahı yoktur.

* Sabri AKPOLAT

Çünkü unutma meşru bir mazerettir. Ancak, hatırlayınca oturmamak gerekir. Dini alaya alan kişilerin bulunduğu meclisleri terk etmek gerektiği gibi, dinimizin zulüm olarak nitelediği fiillerin işlendiği meclisleri ve düşmanlık duygularına dayalı daha başka kötü ve yanlış söz veya davranışta bulunan kimseleri de terk etmek gerekir. Nitekim gıybet eden kimselerin meclislerini terk etmeyi emreden hadisler de vardır (Dârimî, "Mukaddime", 23).

Allah'ın âyetlerine dil uzatmadıkları, İslamî değerlere karşı saygısızca sözler sarf etmedikleri sürece, yanlış inanç ve görüşteki insanlarla bir arada oturulup konuşulabilir. Kuşkusuz her konu gibi din hususunda da ilmî ve fikrî değerlendirmeler önemli olmakla birlikte; insanların bütün hayatlarını çok yakından ilgilendiren, tarihin bütün dönemlerinde insanlığı derinden etkileyen din müessesesini önemsiz gibi telakki ederek oyun ve eğlence hâline getiren insanlar artık kendileriyle konuşup tartışmaya bile değmeyecek kadar bayağılaşmış olurlar. Bu tür insanlar dünya hayatını yegâne ilgi konusu yaparak dünyanın geçici zevklerine kapıldıkları, onları her şeyin üstünde tuttukları için dini bir tür eğlence gibi düşünerek putları veya buna benzer şeyleri tanrılaştırırlar yahut ferdin ve toplumun mânevî ruhî, zihnî, bedenî ve dünyevî hayatını şekillendirecek olan hak dini, üzerinde ciddiyetle düşünüp benimseyecekleri yerde, alaya alırlar.

Dünya hayatına aldanıp, sonunu ve ahireti hesap etmeyerek hak dini eğlence ve oyuncak yerine koyup alay edenlerle oturmamak veya onlarla bir araya gelmemek, aslında inkârcılar için bir tehdit ve uyarıdır. Yoksa bu insanlar da uyarılmalı ve bunlara da tebliğ yapılmalıdır. Bu hakikat daha sonra gelen başka bir ayet-i kerimede şöyle açıklanır: *"Dinlerini oyun ve eğlence edinenleri ve dünya hayatı kendilerini aldatmış olanları bırak. Hiç kimsenin kazandığı yüzünden mahrumiyete sürüklenmemesi için Kur'an ile öğüt ver. Yoksa ona Allah'tan başka ne bir dost vardır, ne de bir şefaatçi. (Kurtuluşu için) her türlü fidyeyi verse de bu ondan kabul edilmez. İşte onlar kazandıkları yüzünden helake sürüklenmiş kimselerdir. Küfre saplanıp kalmalarından dolayı onlara çılgınca kaynamış bir içecek ve elem dolu bir azap vardır."* (En'âm, 6/70)

DİNÎ TEBLİĞDE ACELECİ DAVRANMANIN YANLIŞLIĞI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ اِذْ نَادٰى وَهُوَ مَكْظُومٌ ۘ لَوْلَآ اَنْ تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّهٖ لَنُبِذَ بِالْعَرَآءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ فَاجْتَبٰيهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ

"Sen, Rabbinin hükmüne sabret. Balık sahibi (Yûnus) gibi olma. Hani o, (balığın karnında) kederli bir hâlde Rabbine yakarmıştı. Şayet Rabbinden ona bir nimet yetişmemiş olsaydı, o mutlaka kınanmış bir hâlde ıssız bir yere atılacaktı. (Fakat böyle olmadı.) Rabbi onu (peygamber olarak) seçti ve salih kimselerden kıldı." (Kalem, 68/48-50)

Allah Teala izahını yaptığımız bu ayetlerde, dinî tebliğde aceleci olmamamız, sabırla ve karşımızdakine anlayışla yaklaşmamız gerektiği bizlere açıkça ifade edilmekte, Yunus (a.s)'un aceleci yaklaşımı örnek verilerek bu tür yaklaşımların yanlışlığı belirtilmektedir.

Bu ayetlerde Hz. Peygamber'e, Allah'ın verdiği görevi sabırla yerine getirmesi emredildikten sonra, Yunus (a.s)'a atıf yapılmakta ve Resûlullah'a onun hatalı davranışını tekrar etmemesi telkin edilmektedir. Çünkü Yunus (a.s), tebliğ ettiği dini halkın hemen kabul etmediğini görünce, sabır ve azimle görevine devam edeceği yerde, halkına kızarak ülkeyi (Ninova) terk etmiş, bir gemiye binip denize açılmış, yolda fırtına çıkmış, yolcuların bir kısmının denize atılmasına karar verilince çekilen kurada Yunus'un şansına denize atılmak düşmüş, fakat denizde bir balık (balina) tarafından tutularak boğulmaktan kurtulmuştu. Böylece kendisine burada da Allah'ın rahmeti yetişti; Allah Teâlâ'nın lütfuyla bu balık onu sahile bıraktı ve ölümden kurtuldu. Yunus (a.s) Allah'ın emriyle ülkesine dönüp peygamberlik görevini sürdürmeye, tevhid inancını yaymaya devam etti. Müslüman ve insan olarak yapacağımız bütün faaliyetler şu üç sınıfın içine girmektedir:

* Tahir TURAL

1- Dinî tebliğ faaliyetleri:

Bizler de diğer Müslüman kardeşlerimiz gibi dinimizi bildiğimiz kadarıyla anlatmalıyız. Bu esnada da sabırlı olmalıyız. Nitekim Yunus Peygamber'in kıssasına değinilerek Hz. Muhammed (s.a.s)'in şahsında biz ümmeti de uyarılmaktayız. Nasıl ki Peygamberimiz (s.a.s)'e Mekke müşriklerinin kendisine gösterdiği muhalefete kızıp da ümitsizliğe kapılmaması ve peygamberlik görevini sürdürmesi telkin edilmekte ise, bugün bizler de dinini yaşamayan bazı din kardeşlerimize kızıp da onları terk etmemeliyiz. Onlarla alakamızı kesmek, kendilerine kızmak yerine sabırla ve anlayışla tebliğ görevimizi sürdürmeliyiz.

2- Dinî yaşama faaliyetleri:

Dinimizi yaşamaya çalışırken emredilen ibadetleri zamanında yerine getirmek için aceleci davranmalı veya onları erteleyerek son vaktine bırakmamalıyız. İbn Mes'ud (r.a.) şöyle dedi: Resûlullah (s.a.s)'e; Hangi ameller daha faziletlidir? diye sordum. *"Vaktinde kılınan namaz"* buyurdu. Sonra hangisi? dedim. *"Ana babaya iyilik etmek"* cevabını verdi. Daha sonra hangisidir? diye sordum. *"Allah yolunda cihâd etmektir"* buyurdular. (Buhârî, "Mevâkît", 5; Müslim, Îmân 137–139. Ayrıca bk. Tirmizî, "Salât", 14; Nesâî, "Mevâkît", 51)

3- Dünyevî faaliyetlerimiz:

Dünyevî faaliyetlerimizde acele etmememiz gerekir. Atacağımız her adımı belli bir plan ve program dâhilinde atmalıyız. Önemli işlerimizde de başta ailemiz, çocuklarımız ve bu sahada ehil olan kişilerle istişare ederek adım atmalıyız. İşleri aceleye getirip sonradan doğacak yanlış ve zararları kaderimize havale etmemiz yanlıştır. Bu bağlamda Peygamberimiz (s.a.s) *"Acele şeytandandır"* (Muhtaru'l-Ehadis, No: 26) buyurarak bizleri uyarmıştır.

DİNÎ TEBLİĞDE SAMİMİ OLUNMALIDIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ مَآ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ وَمَآ اَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ

"Ey Muhammed! De ki: Bundan (tebliğ görevinden) dolayı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Ben kendiliğinden yükümlülük altına girenlerden değilim." (Sâd, 38/86)

Yüce dinimizde samimiyet, temiz kalp, iyi niyet her zaman tavsiye edilmektedir. Bu nedenle hem ayetlerde hem de hadislerde, hayırlı yolda kullanılmadığı takdirde dünya nimetlerinden hiçbirinin ahirette insana bir fayda sağlamayacağı, ancak temiz bir kalple Allah'ın huzuruna çıkanların kurtuluşa ereceği belirtilir. Nitekim bir ayette şöyle buyurulur:

"O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka." (Şuara, 26/88-89)

Allah rızası için yaptığımız her türlü kulluk görevimizde, ihlâs ve samimiyetimize gölge düşürecek bütün kötü düşünce ve davranışlardan kaçınmalıyız. Mesela ibadetlerimizde gösteriş (riya), maddi ya da manevi menfaat beklentisi mutlak surette ihlâs ve samimiyetimize gölge düşürür. İhlas ve samimiyete gölge düştüğü zaman da, o işin tesiri kırılır. Hele bir de o işin içine maddî menfaat girerse, samimiyet tamamen ortadan kalkar ve artık yapılan bu işe de kulluk/ibadet denemez.

Kur'an-ı Kerim'in, bütün peygamberlerin dilinden naklettiği: "Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir." (Şuarâ, 26/109) mealindeki âyet, sözünü ettiğimiz hususa işaret etmektedir.

Bu ifadeler ile peygamberler, toplumlarına şu mesajı vermektedirler: *"Biz, sizin için dert ve ıstırap içinde kıvranıyoruz. Siz ise mecnun diyorsunuz, hakaret ediyorsunuz, taşlıyorsunuz ve insanlardan uzaklaştırmaya çalışıyorsunuz. Biz peygamberler ise kapı kapı dolaşıp hakkı anlatmaya çalışıyoruz. Siz ise her kapıyı suratımıza kapamakla uğraşıyorsunuz. Yaptığınız bunca eza ve cefaya rağmen, biz peygamberler sizden ne dünyada*

* Dr. Zafer KOÇ

ne de ahirette bir menfaat istemiyoruz. Bize gerçek ücreti verecek olan, bizi bu vazifeyle gönderen yüce Allah'tır."

İşte Hz. Âdem'den sevgili Peygamberimiz (s.a.s)'e kadar bütün peygamberlerin Allah'a kullukta ve Peygamberlik görevlerindeki gayeleri bu ulvi makamdır.

Hepimizin sıkça okuduğu Yasin suresinde Hz. İsa'nın havarileri anlatılır. Rivayete göre üç Havari, İslam'ı anlatmak için bir şehre (Antakya olduğu söylenir) gelirler. Dönemin devlet adamları derhal onların hapsedilmelerini isterler. Emir yerine getirilir ve Havariler hapsedildiler. O yörede herkesin saygı duyduğu ve görüşlerine itimat ettiği Habib-i Neccar ismindeki mümin insan, bu haberi duyunca hemen koşar gelir ve ilgililere şöyle seslenir:

"…Ey kavmim! Bu elçilere uyun. Sizden hiçbir ücret istemeyen kimselere uyun, onlar hidayete erdirilmiş kimselerdir." (Yasin, 36/20-21)

Görüleceği gibi Habib-i Neccar, halkın elçileri dinlememesi üzerine koşarak gelmiş ve onların dürüst insanlar olduklarını ve asla maddi bir çıkar peşinde bulunmadıklarını dolayısıyla onların sözlerine kulak vermelerini istemiştir. Ne var ki, ikna edici bu sözler de fayda etmemiş, şehir halkı kendisini hunharca katletmiştir (Kur'an Yolu, DİB Yayınları, IV/430-431).

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de dinî konular, kötü niyetli insanlar tarafından çoğu zaman istismar edilmekte ve din, maddi çıkar amaçlı kullanılabilmektedir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s)'in Mekke hayatını göz önüne getirirsek son derece ilginç örnekler görürüz. Yüce Allah, resûlü Muhammed'i bir müjdeci; bâtıl inançlara ve kirli hayata kendilerini kaptırıp gidenler için de uyarıcı olarak göndermiştir. Peygamberin biricik görevi budur, bundan başka bir gayesi yoktur. O, davetine karşılık kişisel bir amaç, bir çıkar beklemez ve beklememiştir; tek beklediği şey, insanların özgür kararlarıyla Allah yolunu seçip bu yolda yürümeleridir. Nitekim Mekkeli putperestlerin ileri gelenleri çeşitli vesilelerle, bu davasından vazgeçmesi karşılığında kendisine dilediği kadar servet vermek, başlarına lider yapmak, en güzel kadınlarla evlendirmek gibi cazip tekliflerde bulunmuşlar; fakat o, bu teklifleri kesinlikle reddetmiştir (Kur'an Yolu, IV/146).

Buna göre hepimiz de dinimizin emirlerini imkânlarımız ölçüsünde yaşamak ve insanlara da doğru bildiklerimizi anlatmakla sorumluyuz. Bunları yaparken muhataplarımızdan kişisel bir çıkar, maddî veya manevî bir karşılık beklememeliyiz. Aksi takdirde ne ibadetlerimizden manevi bir zevk alırız, ne de Hz. Peygamber'in ahlakını kendimize örnek almış oluruz. Zira yüce Allah, basit dünya menfaatleri için dini asla kullanmamamızı emretmektedir:

"…İnsanlardan korkmayın, benden korkun ve benim âyetlerimi az bir paraya satmayın!..." (Maide, 5/44)

DİNİMİZ HAKKINDA AYRILIĞA DÜŞMEYELİM*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصّٰى بِهٖ نُوحًا وَالَّذِيٓ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهٖٓ اِبْرٰهِيمَ وَمُوسٰى وَعِيسٰٓى اَنْ اَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ اِلَيْهِ اَللّٰهُ يَجْتَبِيٓ اِلَيْهِ مَنْ يَشَآءُ وَيَهْدِيٓ اِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ

"Dini dosdoğru tutun ve onda ayrılığa düşmeyin!, diye Nûh'a emrettiğini, sana vahyettiğini, İbrâhim'e, Musa'ya ve İsâ'ya emrettiğini size de din kıldı. Fakat senin kendilerini çağırdığın şey (İslam dini), Allah'a ortak koşanlara ağır geldi. Allah, ona dilediğini seçer. İçtenlikle kendine yönelenleri de ona ulaştırır." (Şûrâ, 42/13)

Âyet-i kerimede yüce Allah, biz müminlere dine sımsıkı sarılmamızı; dinimizin emir ve yasaklarına riayet etmemizi ve din konusunda ayrılığa düşmememizi emretmektedir. Âyet-i kerime Nûh, İbrahim, Musa ve İsa peygamberlere emredilen dinî esasların Peygamberimiz (s.a.s)'e de emredildiğini beyan etmektedir. Bu, peygamberlere vahyedilen dinin tek din olduğu, aynı iman esaslarını ve ibadetleri içerdiği anlamına gelir. Her peygamber döneminde muamelatla, yani gündelik hayat ve insanlar arasındaki ilişkilerle ilgili bazı farklılıklara rağmen Allah'ın peygamberleri aralarında din konusunda ihtilaf etmemişlerdir. Onlar dinin aslını, Allah'ı ikrar edip ona hiçbir şeyi ortak koşmamak, hiçbir ayrım gözetmeden peygamberlere, meleklere, ilahi kitaplara, ahiret gününe inanmak ve yalnız Allah'a ibadet etmek üzere ikame etmişlerdir.

Ancak insanlığın tarihi sürecinde görüldüğü gibi her peygamberden sonra insanlar kendi aralarındaki ihtilaf ve çekişme yüzünden ayrılığa düşmüşler, din ko-

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

nusunda bölük pörçük olmuşlardır. Yahudiler, Hz. İsa'yı reddetmiş, onun getirdiği mesajı kabul etmeyerek din konusunda ayrılığa düşmüşlerdir. Hristiyanlar ise Hz. Muhammed'i ve getirdiği mesajı kabul etmeyerek hem din konusunda hem de kendi aralarında çekişmeye düşmüşlerdir. Biz Müslümanlar ise daha önceki peygamberlere vahyedilen ilahî esasların Peygamberimize de vahyedildiğine inanırız. Dinin ve bütün peygamberlere vahyedilen ilahi emir ve yasakların Allah katından olduğuna inanırız. Bu itibarla din konusunda ihtilaf etmeyiz.

Gerek ilahî vahye muhatap olma şekilleri, gerekse her peygamberin uyguladığı yöntem bakımından bir farklılık söz konusu olsa da dinin esasları ve gayesi bakımından peygamberler arasında bir ayrılık söz konusu değildir. Bu esaslar üzerine bina edilen ilahi din tektir ve adı da "İslam"dır. Bu bağlamda, Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği, sıhhati konusunda ittifak edilen bir hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Biz peygamberler topluluğunun dini birdir. Ben İbn Meryem'e daha yakınım. Çünkü onunla benim aramda başka bir peygamber yoktur." (Buhârî, "Ehadîsü'l-Enbiya", 60)

Biz Müslümanlar hiçbir ayrım gözetmeden Hz. Âdem (a.s)'den Hz. Muhammed (s.a.s)'e kadar gelmiş geçmiş bütün peygamberlere inanırız. Onların Allah'ın seçip insanlığa gönderdiği elçileri ve mümtaz kulları olduğunu kabul ederiz. Onlar, Allah tarafından bildirildiği şekilde hak din üzere yaşamışlardır. Allah'tan aldıkları emirleri uygulayarak insanlığa örnek olmuşlardır. Bu itibarla biz Müslümanlar, peygamberlerin izini takip eden bahtiyar kullar olarak, din konusunda ihtilafa ve çekişmeye düşmeden hak din olan İslam'ın buyruklarına riayet etmeyi ve yasaklardan kaçınmayı dinimizin emri olarak kabul eder, bunu yerine getirmeye çalışırız. Yüce Rabbimiz, Rûm suresinin 31 ve 32. âyetlerinde bizlere şöyle emretmektedir:

"Allah'a yönelmiş kimseler olarak yüzünüzü hak dine çevirin, O'na karşı gelmekten sakının, namazı dosdoğru kılın ve müşriklerden; dinlerini darmadağınık edip grup grup olan kimselerden olmayın. (Ki onlardan) her bir grup kendi katındaki (dinî anlayış) ile sevinip böbürlenmektedir."

Unutmayalım ki dinimiz bizi birbirimize yaklaştıran, içimizdeki kin ve nefreti söküp atan, kibir ve gururu kıran, bireysel ve toplumsal dayanışmayı ve yardımlaşmayı temin eden birliğimizin ve dirliğimizin teminatıdır.

DİNİMİZ KOLAYLIK DİNİDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يُرِيدُ اللهُ اَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْاِنْسَانُ ضَعِيفًا

"Allah, sizden yükümlülükleri hafifletmek istiyor. Çünkü insan zayıf yaratılmıştır." (Nisa, 4/28)

Yüze dinimiz İslam, insanlık için dünya ve ahiret saadetini temin etmek üzere gönderilmiştir. Dinimizin evrensel niteliklerinden birisi de onun kolaylık dini olmasıdır. İnsanı gücü nispetinde sorumlu tutan İslam, insanları zora ve sıkıntıya, meşakkat ve nefrete sokmak için gönderilmemiştir. Zira âyette de belirtildiği gibi, insan zayıf yaratıldığı için ancak takati nispetinde sorumluluğu kaldırabilir. Bu bakımdan hiçbir kimse takatini aşan işleri yerine getirememekten dolayı sorumlu tutulamaz. Ancak aklının erdiği gücünün yettiği nispetle sorumluluklarını yerine getirmekle mükelleftir.

Bu bağlamda kitabımız Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır:

"Allah uğrunda hakkıyla cihad edin. O sizi seçti ve dinde üzerinize hiçbir güçlük yüklemedi. Babanız İbrahim'in dinine uyun. Allah, sizi hem daha önce hem de bu Kur'an'da Müslüman diye isimlendirdi ki, Peygamber size şahit olsun, siz de insanlara şahit olasınız. Artık namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve Allah'a sarılın. O ne güzel sahip, ne güzel yardımcıdır!" (Hac, 22/78)

Bu itibarla Allah'ın emir ve yasaklarından muradın insana güçlük çıkarmak değil, yaşayışını ve hayatı kolay kılmaktır. Nitekim namazın şartlarından biri olan abdest almanın aslında bu ibadeti zorlaştırmak olmadığını Allahu Teala ilgili âyette şöyle ifade etmektedir:

"Allah, size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez." (Mâide, 5/6)

Yani ibadetlerin bizi madden ve manen hayata hazırladığı gibi abdest yoluyla da hem maddi necasetten temizlenerek hayat kolay kılınmış hem de manen daha güçlü olmamız murat edilmiştir.

---

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

Bu itibarla dinimiz insanı takatinin üstünde, altından kalkamayacağı, zorlanacağı herhangi bir ibadetle yükümlü kılmaz. Yine bazı ibadetlerin zayıflık, hastalık, yaşlılık, acizlik, yolculuk, fakirlik gibi hâllerde ruhsata tâbi tutması da bu amaca yöneliktir. O halde İslam'da aşırılığın ve zorluğun yeri yoktur. Bir başka ifadeyle, ifrat ve tefrit doğru değildir.

Kur'an-ı Kerim'i bize en iyi açıklayan ve her konuda olduğu gibi kolaylık konusunda da örnek olan Hz. Peygamber de söz ve davranışlarda hep bu ilkeyi gözetmiştir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s) bir hadis-i şeriflerinde; *"Muhakkak ki din kolaylıktır."* (Nesaî, "İman", 28) buyurmaktadır. Yine bir başka hadislerinde Efendimiz, *"Bu din, kolaylık dinidir. Kimse dini geçmeye çalışmasın, (başaramaz, yine de yapamadığı eksiklikleri kalır ve) üstünlük dinde kalır"* (Buharî, "İman", 29) buyurmuştur.

Şu halde Peygamber Efendimizin daima işlerin kolay olanını tercih ettiğini ve ümmetine de öyle yapması gerektiği konusunda direktiflerde bulunduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Keza hepimizin bildiği kısa ve veciz bir sözlerinde yine onun, kolaylaştırıp zorlaştırmamaktan, müjdeleyip nefret ettirmemekten bahsettiğini biliyoruz. O nedenle, kişinin üstesinden gelemeyeceği şeylerle kendini icbar etmesi doğru bir davranış değildir. Hatta yine insanın üstüne elzem olmayan şeyi sormak suretiyle, bir anlamda kendini bağımlı kılması tasvip edilir bir davranış değildir.

DİRİLİŞ MUTLAKA GERÇEKLEŞECEKTİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَوَلَمْ يَرَ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ ۖ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِيٓ اَنْشَاَهَآ اَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ۙ

"İnsan, bizim, kendisini az bir sudan (meniden) yarattığımızı görmedi mi ki, kalkmış apaçık bir düşman kesilmiştir. Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: 'Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek?' De ki: Onları ilk defa var eden diriltecektir. O her yaratılmışı hakkıyla bilendir." (Yasin, 36/77-79)

Yaşadığımız hayatın vazgeçilmez bir özelliği de sonlu olması, yani belirli bir süre hayatta kalmamız, daha sonra biyolojik varlığımızın son bulmasıdır. Bu ölüm gerçeğine engel olma, onu geciktirme veya durdurma imkânımız yoktur. Çünkü her canlının belirli bir ömrü vardır; o zaman geldiğinde hiçbir gecikme olmayacak ve her canlı ölümü tadacaktır (Âl-i İmran, 3/185; A'râf, 7/34). Ruhlar âleminde başlayıp anne rahminde devam eden ve nihayet dünyaya gözlerimizi açtığımız bu hayat, öldükten sonra son bulmayacak ve yeniden farklı bir boyutta hayatımız devam edecektir. Zira ölüm, bir yok oluş değildir; bu hayatta yaptığımız iyilik ve kötülüklerin hesabı görülecektir. Nitekim bu gerçekten kaçışın olmayacağı bir ayette şöyle bildirilmektedir:

"De ki, "Sizin kendisinden kaçıp durduğunuz ölüm var ya! O mutlaka size ulaşacaktır. Sonra gaybı da, insan kavrayışı içine girebilen âlemi de bilen Allah'a döndürüleceksiniz de, o size yapmakta olduklarınızı haber verecektir." (Cuma, 62/8)

Ölümle, her an iç içe yaşamaktayız. Ancak hayatımızın ne zaman ve nerede son bulacağını bilmemekteyiz. Kim bilir o an, belki de şu andır. Hatta bu satırları okuyup bitirmeye fırsatımız olmayacak.

Şu halde ölüm, korkulacak bir durum olmayıp, her canlının mutlak ve kaçınılmaz sonudur. Nitekim hiçbir insanın ölüme karşı koyduğunu ve bunu başardığını

* Dr. Zafer KOÇ

göremeyiz. Hatta Peygamberler için de aynı gerçeğin olacağı ve yeni bir hayata geçileceği şöyle ifade edilmiştir:

"Biz senden önce de hiçbir beşere ölümsüzlük vermedik. Şimdi sen ölürsen onlar ebedî mi kalacaklar?" (Enbiya, 21/34)

Ayette; *"Her canlı ölümü tadacaktır."* (Âl-i İmran, 3/185) buyurulmaktadır. Ölüm gerçeği ne kadar kesin ise, öldükten sonra tekrar dirilmek de aynı şekilde kesindir. Nitekim bu ayetin devamında bu gerçek şöyle ifade edilmektedir:

"…Kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete sokulursa gerçekten kurtuluşa ermiştir..."

Kur'an'da, Allah'ın birliği (tevhid) inancından sonra en çok zikredilen konulardan biri de, öldükten sonra dirilmek ve bu dünyada yaşadığımız hayatın hesabını vermektir. Dolayısıyla ahiret inancı, Kur'an'da imanın temel şartları arasında sayılan son derece önemli bir konudur. Daha ilk sure olan Fatiha'nın ilk ayetlerinde yüce Allah kendisini, "Din gününün maliki" olarak tanıtır. Hatta diyebiliriz ki, Kur'an'da âhiret gününden bahsetmeyen hemen hiçbir sûre yoktur. Ölümden sonra dirilme, kıyamet, cennet, cehennem gibi olaylar, kısaca ahiret hep bu "gayb" konusunun içerisinde yer alır. Âhiret hayatının mahiyeti ve âhiretteki durumlar ile ilgili bilgiler, beş duyumuzla kavrayacağımız konular olmayıp, gayba ait konular olduğu için, gözlem ve deneye dayanan pozitif bilimlerle ve akılla açıklanamaz. Bu konuda tek bilgi kaynağımız vahiydir. Kur'an'da ve sahih hadislerde nasıl anlatılmışsa onunla yetiniriz. Bunun ötesinde aklî bir yoruma gitmemiz doğru olmaz.

Sağlıklı düşünebilen bir insan; aklı, kendisinde bulunan adalet, sorumluluk, ebedîlik ve sonsuzluk duygusu ile insanın başıboş ve amaçsız yaratılmadığı fikrinden hareketle, âhiret hayatının varlığını tabii bir şekilde kabul eder.

Hepimizde sonsuzluk ve ebedîlik duygusu vardır. İşte öldükten sonra diriltilmemiz ve yeni bir hayat yaşama isteğimiz, âhirete inanmayı gerekli kılmaktadır. Bu sayede, dünya hayatımız daha da bir anlam kazanmakta ve ölüm ile yok olmayacağımızı daha iyi kavramaktayız. Nitekim Kur'an'da, hayatı sadece bu dünya ile sınırlı görenler şiddetle reddedilmiş, ahirette tekrar diriltileceğimiz ve yaşamaya devam edeceğimiz belirtilmiştir. Ayette; *"De ki: Allah sizi diriltir, sonra öldürür. Sonra sizi şüphe götürmeyen kıyamet gününde bir araya toplar. Fakat insanların çoğu bilmezler…"* (Câsiye, 45/26-27) buyurulmuştur.

Öldükten ve cesedimiz toprak olduktan sonra tekrar bunların nasıl bir araya getirileceği gibi bir soru aklımıza gelebilir. Şunu bilelim ki, bizi yoktan var eden Rabbimiz için, çürümüş bedene yeniden can verip diriltmek daha kolaydır. Çünkü O; *"Bir şeyi yaratmak istediği zaman O'nun emri o şeye ancak 'ol!' demektir. O da hemen oluverir."* (Yasin, 36/82)

DUANIZ OLMASA RABBİM SİZE NE DİYE DEĞER VERSİN*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّى لَوْلَا دُعَآؤُكُمْ ۚ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا

"(Ey Muhammed!) De ki: Duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin! Siz yalanladınız. Öyle ise azap yakanızı bırakmayacak." (Furkan, 25/77)

Kâinatın tek yaratıcısı olan Rabbimiz, bizleri akıl ve irade başta olmak üzere sayılamayacak nimet ve imkânlarla donatmış, bu nimetlerini ruh ile tamamlamıştır. Bu özelliklerimiz bizi diğer yaratıklardan üstün ve Yaratanımız karşısında sorumlu kılmaktadır.

Bizler boş yere yaratılmadığımız gibi, başıboş da bırakılmış değiliz. Allah'ın yeryüzündeki halifesi ve yaratılmışların en şereflisi olan biz insanlar, herhangi bir yaratığa kul, köle olmak için değil, en geniş anlamıyla yeryüzünde O'nun iradesi ve istekleri doğrultusunda yaşamak üzere yaratılmış bulunmaktayız. Nitekim yüce kitabımız Kur'an, bizlerin Allah'a kulluk amacıyla yaratıldığımızı (Zâriyât, 51/56), dünya mutluluğunu elde edebilmemizin ve ebedî imtihanı kazanabilmemizin bu amacı gerçekleştirmemizle mümkün olabileceğini, Allah'ımıza sığınmadan, O'nun yardımını almadan bunu başaramayacağımızı haber vermektedir.

Yeryüzündeki her şey biz insanlar için yaratılmış (Bakara, 2/29) ve hizmetimize (Lokman, 31/20) verilmiştir. Bizlere verilen bu değer/önem karşısında akıl ve irade sahibi insanlar olarak bize düşen görev, yaratılış gayemize uygun davranmak, yaratanımızı tanımak ve O'na ibadet/dua etmektir. Bu ayette, insanın ancak Allah'a bu yönelişiyle, O'nun katında değer kazanabileceği belirtilmiştir.

"Dua" kelimesi çeşitli âyetlerde; "Allah'a ibadet etme, yakarma, istek ve ihtiyaçlarını O'na arz ederek lütfunu dileme, seslenme ve yardıma çağırma…" gibi anlamlarda kullanılmıştır. Dua, bütün benliğimizle Allah'a yönelerek maddî ve manevî

* Mustafa GÜNEY

isteklerimizi O'na arz etmemiz ve O'na niyazda bulunmamızdır. Bir başka deyişle dua sınırlı, sonlu ve âciz olan bizlerin sınırsız ve sonsuz kudret sahibi ile kurduğumuz bir köprüdür.

Dua, aynı zamanda zikir ve ibadettir. Bu sebeple Peygamberimiz (s.a.s), *"Dua ibadetin özüdür"* (Tirmizî, "Da'avât", 1) buyurmuştur. En önemli ibadet olan namazımız da, "dua" kelimesiyle ifade edilmiştir (En'âm, 6/52; Kehf, 18/28). "Namaz" anlamında kullanılan "salât" kelimesinin asıl manası da "dua"dır.

Başımız dara düştüğünde dua etmemizin yanı sıra özellikle refah ve rahatlık durumlarımızda da ibadet ve dua ederek Rabbimizi hatırlamamız kulluğumuzun bir gereğidir. Bu konuda Peygamberimiz (s.a.s) şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ın emir ve yasaklarını gözet ki, O'nu önünde bulasın. Bolluk içindeyken (emirlerine bağlı kalmakla) sen Allah'ı tanı ki O da darlığa düşünce (kurtarmak suretiyle) seni tanısın." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 307)

Şunu da unutmayalım ki ibadet/dua etmeye ihtiyacı olanlar biz kullarız. Allah'ımızın hiçbir şeye ve bizim kulluğumuza ihtiyacı yoktur. Bu husus (manası Allah'a, sözleri Peygamberimize ait) kutsi bir hadiste şöyle açıklanmıştır:

"…Ey kullarım! Bana zarar verme mevkiine ulaşamazsınız ki bana zarar veresiniz! Bana fayda sağlama mertebesine de ulaşamazsınız ki bana menfaat sağlayasınız…" (Müslim, "Birr", 55; Tirmizî, "Kıyamet", 49)

Akıl ve irademizle, inanç ve eylemlerimizi seçme ve gerçekleştirme hususunda özgürlük verilen bizlerin, yaratılışımızdaki amaca aykırı bir tavır sergilememiz çıkmaz bir yoldur. Biz insanlar için en büyük suç, -ister sözlerimizle ister davranışlarımızla olsun- kendi benliğimizi, gerçek insanlığımızı ve insanlık değerimiz olan izzet ve onurumuzu kazandıracak olan Allah'ın dinine ve O'na kulluğuna önem vermememizdir.

Bizleri yaratan, yaşatan ve rızık veren Rabbimize dua/ibadet etmez isek; bizlere yüce Yaratıcımız tarafından ihsan edilen üstün değerin kıymetini bilmemiş, O'nu yalanlamış ve O'nun katında "önemsiz /azabı hak etmiş bir varlık" hâline gelmiş oluruz. Zira *"Dua/Kulluk etmeyi kibirlerine yedirmeyenler aşağılanmış bir halde cehenneme gireceklerdir."* (Mümin, 40/60)

Öyleyse böyle bir duruma düşmekten sakınalım. Her zaman Rabbimizle irtibatımızı sürdürelim. Çünkü dua biz müminlerin tüm hayatımızı kapsayan sürekli bir kulluktur.

DÜNYA HAYATI GEÇİCİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ اِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۭ وَلَلدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِيْنَ يَتَّقُوْنَ ۭ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ

"Dünya hayatı ancak bir oyun ve bir eğlencedir. Elbette ki ahiret yurdu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha hayırlıdır. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?" (En'âm, 6/32)

Bu âyet-i kerime; *"Hayat ancak dünya hayatıdır. Biz tekrar diriltilecek değiliz"* (En'âm, 6/29) diyen inkârcılara cevap vermekte ve bu dünya hayatının geçiciliğine dikkati çekmektedir. Yüce Kitabımız bu düşüncede olanlara şu gerçeği hatırlatarak cevap yermektedir: Âhiret kaygısı taşımadan sırf dünya ile meşgul olanlar için "Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir." Hayata anlam ve değer katan şeyler, Allah'ın hoşnutluğunu ve O'na yakınlaşmayı umarak yapılan hayırlı işlerdir. Böyle bir düşünce ve niyet taşımadan yaşanılan hayat boş, manasız ve faydasız geçirilen bir süreden ibarettir. Buna karşılık muttakîler yani dünyada yaptıkları her işin hesabını Allah'ın huzurunda vereceklerini düşünerek yaşayan; O'nun buyruklarına asi olmaktan, yasaklarını çiğnemekten sakınanlar, kanunlarına tam bir saygı şuuruyla bağlananlar, bu tutumlarıyla dünyada kendilerine tanınan fırsatı hakkıyla değerlendirdikleri için, bunlar hakkında âhiret yurdu dünyadan daha hayırlı ve daha güzel olacaktır.

Ayet-i kerîmeden, dünya hayatının çok lüzumsuz, gerçek dışı, hiçbir değeri olmayan, hiçbir ciddiyet taşımayan, hiçbir amacı olmayan boş bir hayat olduğu anlaşılmamalıdır. Burada anlatılmak istenen dünya hayatının sonluluğu ve geçiciliğidir. Dünya hayatının hedef değil vasıta oluşudur. Yani dünya hayatının âhiret yurdu yanında çok kısa, geçici bir hayat olduğudur. Tıpkı çok ciddi bir iş için yolculuğa çıkan bir kişinin yolculuğuna devam ederken kısa bir süre dinlenmek ve sonra tekrar yoluna devam etmek için uğradığı bir ağacın altında dinlenme ve oyalanması

* Sabri AKPOLAT

gibidir. Hadîd suresi 20. ayet-i kerimede dünya hayatının geçici ve aldatıcı oluşu şöyle tasvir edilmektedir:

"Bilin ki, dünya hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda karşılıklı bir övünme, çok mal ve evlat sahibi olma yarışından ibarettir. (Nihayet hepsi yok olur gider). Tıpkı şöyle: Bir yağmur ki, bitirdiği bitki çiftçilerin hoşuna gider. Sonra kurumaya yüz tutar da sen onu sararmış olarak görürsün. Sonra da çer çöp olur. Ahirette ise (dünyadaki amele göre ya) çetin bir azap ve(ya) Allah'ın mağfiret ve rızası vardır. Dünya hayatı, aldanış metaından başka bir şey değildir."

İnsanlar "oyun" ve "eğlence"nin ne olduğunu bildiklerinden, yüce Allah insanlara, dünya hayatıyla âhiret yurdunu mukayese edip değerlendirerek yol göstermektedir. Oyun ve eğlencenin en önemli özelliği, geçici olmalarıdır. Çoğu zaman insana bir fayda da temin etmemektedirler. Geçici ve faydası yeterli olmayan dünya hayatını kutsallaştırıp ona tutkuyla bağlanmak kişiye zarar verir. Daha faydalı ve daha kalıcı olanı araması gereken insan, onu bu dünya hayatında bulamayacak, ancak âhirette bulabilecektir. Unutulmamalıdır ki, o bulma işini ona bu dünyada âhirete yönelik ürettiği ameller kazandıracaktır.

Oyun; faydalı işleri bırakıp faydasız şeylerin peşine takılmaktır. Eğlence, "lehv" ise ciddiyeti bırakıp ciddiyetsizliğe yönelmek demektir. Dünya hayatını temel kabul edenler, onu sonsuz zannedenler, varsa da yoksa da işte yaşadığımız bu hayat vardır, bunun ötesinde başka bir hayat yoktur diyenlerin dünyada yaptıkları oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir.

Oyun ve eğlencelerle genellikle çocuklar ve bilgi derinliği olmayanlar meşgul olurlar. Akıllı insanların bu tür şeylere ayıracak fazla zamanları yoktur. Onun için yüce Rabbimiz, ayet-i kerimenin sonunda *"Hâlâ akıllanmayacak mısınız?"* buyurmuştur.

DÜNYA HAYATI İSTEYENE VERİLİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَآءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلٰيهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا

"Kim geçici dünyayı isterse orada ona, (evet) dilediğimiz kimseye dilediğimiz kadar hemen veririz. Sonra da cehennemi ona mekân yaparız. O, buraya kınanmış ve Allah'ın rahmetinden kovulmuş olarak girer." (İsrâ, 17/18)

Dünya hayatı geçici olduğu gibi nimetleri de geçicidir. Dünya hayatını ve süsünü isteyen kişiye çalıştığının karşılığı verileceği bir eksilme olmayacağı ayette (Hûd, 11/15) ifade edilmekte, herkesin yaptığının karşılığını bu dünyada eksiksiz olarak alacağı belirtilmektedir. Bununla birlikte Allah, kişinin istediği kadar değil, kendi dilediği kadar mükâfat vereceğini bildirmektedir. Burada hiç kimsenin hakkının yenmeyeceğine vurgu yapılırken sadece dünya hayatını isteyen kimseye de cehennemin hazırlandığı belirtilmektedir.

Kişi sadece dünya nimetlerini elde etmek için amel işlememelidir. Zira Allah her ne kadar dünya hayatını ve süsünü hedef edinen kimseye çalıştığının karşılığını eksiksiz olarak vereceğini, mağdur edilmeyeceğini bildirmekte ise de ahirette mağdur olacağı muhakkaktır. Çünkü geçici olan bu dünya hayatının lüksü için çalışan kimseler, bütün maksat ve niyetlerine göre çalışmalarını ve gayretlerini bu dünya hayatında tüketmiş olduklarından alacakları karşılık ancak dünya hayatı ile sınırlıdır. Ebedî olan ahiret hayatında ise hiçbir mükâfata sahip olamazlar.

Sadece dünya hayatının nimetlerini elde etmek için gayret edenler, ahirette ateşten başka bir şeyle karşılaşmayacaktır. Dünyada iken yaptıkları bütün ameller ahirette yok olacak, karşılığını alamayacaklardır. Bu dünya hayatında bir iyilik işlemiş olsalar bile ahirette sevap kazanmak gibi bir maksatları olmadığı için hepsinin eli boş kalacaktır. Yani amelleri fani olan dünya hayatı ile yok olup gidecek, ahirete bir şey kalmayacaktır. Çünkü sadece dünyalık kazanmak için yapılan amelin hiçbir değeri yoktur. Dünya hayatı fani olduğu için dünyadaki nimetleri ebedî kılmak ve elde

* Dr. Ercan ESER

tutmak mümkün değildir. Hayat sona erince her şey biter, yok olur gider. Dünya için yapılan işler de sona erer. Ancak sadece Allah için yapılan ameller ile Allah'ın zatı baki kalır (Rahmân, 55/26-27).

Konumuzu teşkil eden ayet-i kerimeye göre insanların dünya hayatındaki durumu iki kısma ayrılmaktadır. Bir kısmı sadece dünya için çalışanlar, bir kısmı da ahiret için çalışanlardır. Kim geçici dünya hayatını ister ve bütün gayretlerini ona yöneltir ve ahireti unutursa Allah da ona kendi iradesine uygun olarak arzusunu gerçekleştirme imkânı verir. Örneğin rızkını geniş kılar, hayatını rahat içerisinde geçirmesini sağlar. Bununla birlikte dünya nimetlerini isteyen herkes bazen maksadına da ulaşamaz. Allah dilediği şekilde, irade ve isteği ile o kişinin ihtiyacını sınırlandırır (Şûrâ, 42/20; Âl-i İmrân, 3/145). Öyle ki nimetler, kulun kendisine, istediği şekilde değil, Allah'ın dilediği şekilde bağış yapması ile ulaşır.

Ayet-i kerimelerde, ahiret nimetlerini isteyen kimseye bu nimetlerden fazlasıyla verileceği belirtilmiş, sadece dünya nimetini isteyenlerin onu elde edeceği ifade edilirken, ahirette paylarının olmayacağı bildirilmiştir. Esasen kişinin maksadı ahiret nimetlerini elde etmesi gerekirken, işlediği ameli ile Allah'ın rızasının dışında dünya ve onun süsünü elde etmek olursa, onun nasibi dünya hayatından fazla bir şey olmaz. Dünya hayatı ise geçici bir faydalanmadır, oyun ve eğlenceden farklı bir şey değildir (En'âm, 6/32). Ancak ahiret ise karar kılınan, esas heveslenilecek ve elde edilmesi için gayret gösterilecek yerdir. Bu bakımdan Karun, dünya süsü ve ziyneti ile kendi toplumunun karşısına çıkınca bir kısım insanlar ona heveslenirler, kendilerinin de o nimetlere sahip olmalarını temenni ederler. Ancak ilim sahibi olanlar onları kınayarak iman eden ve salih amel işleyenlere ahirette Allah'ın vereceği sevabın daha hayırlı olduğunu hatırlatırlar (Kasas, 28/79).

Sonuç olarak şu hususa da vurgu yapmak gerekir. Ahiret hayatını isteyerek amel işlemek dünyadaki nimetlerden uzak kalmayı gerektirmez. İnsanın, kendisine hâkim olabildiği sürece o nimetlerden yararlanmasında bir mahzur bulunmamaktadır. Ancak mümin kişinin asıl amacı da dünyada bolluk ve nimetler içinde yaşamak olmamalıdır. Bu bakımdan sadece dünyayı tercih eden kimseler bu hâlinden dolayı kınanmış, ahiret hayatını tercih ederek çalışanlar ise övgüye mazhar olmuşlardır.

DÜNYA VE AHİRET HAYATIMIZI SAĞLAM TEMELLER ÜZERİNE BİNA ETMELİYİZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَفَمَنْ اَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلٰى تَقْوٰى مِنَ اللهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ اَمْ مَنْ اَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلٰى شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَانْهَارَ بِهٖ فِى نَارِ جَهَنَّمَ ۗ وَاللهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظّٰلِمِينَ

"Binasını takva (Allah'a karşı gelmekten sakınmak) ve O'nun rızasını kazanmak temeli üzerine kuran kimse mi daha hayırlıdır, yoksa binasını çökmeye yüz tutmuş bir yarın kenarına kurup, onunla birlikte kendisi de cehennem ateşine yuvarlanan kimse mi? Allah, zalimler topluluğunu doğru yola erdirmez." (Tevbe, 9/109)

Allah Teala, işimizi sağlam temeller üzerine bina etme konusunu güzel bir örnek ile zihnimizde canlandırıyor. Bu örnekte, binasını Allah'a karşı sorumluluk bilinci, kulluk şuuru ve teslimiyet esası üzerine inşa eden bir adam ile heva hevesi peşinde koşan, Allah'a karşı kulluk görevinin hakikatini bilmeyen, binasını sağlam bir yere oturtmayan ikinci bir adam konu edilmektedir. Rabbimiz bizlere bu iki şahıstan hangisinin daha hayırlı olduğunu sormaktadır.

Ayette belirtildiği gibi, binasını dere kenarında, suyun altını oyarak dibini aşındırdığı ve üst yüzeyi desteksiz kalan yere inşa eden bir adam akıllı sayılır mı? Bu yer ki her an yıkılmak üzeredir. Allah bu anlamlı benzetme ile O'na inanmayanların, O'na ortak koşanların hayat tarzının bu şekilde anlamsız olduğunu, altının boş ve desteksiz olduğunu belirtmektedir. Altı boşalmış bir araziyi görerek ne güzel bir yer deyip ona sahiplenen kimsenin durumu ile Allah'ı, Kitabını, Resûlünü tanımadan yaşayan inançsız kimsenin durumu birbirlerine benzemektedir.

* Dr. Abdurrahman CANDAN

Dünya hayatımızı Allah rızası ve hoşnutluğu üzerine bina etmeliyiz. Yoksa kendi kurgularımız, zevklerimiz, basit heveslerimiz ile sürdüreceğimiz bir dünya hayatı temelsiz inşa edilen bir bina gibi olur. Dayanağı olmaz. Böyle bir bina en ufak bir sarsıntıda yıkılmaya mahkûmdur. Takva ve Allah'a kulluk esasına dayalı bina ise yıkılmaz muhkem kaleler gibi dimdik ayakta durur. Hayırlara ve Allah'ın mükâfatını elde etmeye vesile olur. Bu durumda yapacağımız şeylerin Allah rızası için olmasına dikkat edelim. Bu fani dünyada Allah'ın rızasına uygun işler yapalım. Hayatımızı, Allah'ın emirleri ve yasakları doğrultusunda imar edelim. Her şeyimizde Allah'ın rızasını esas alalım. Daha sonra da yaptıklarımızı, hayat tarzımızı Allah ve Resulünün beğenisine sunalım. Kendimizi test edelim. Bunun neticesinde yaptıklarımızın iyi olup olmadığını anlama imkânı elde eder, eksikliklerimizi giderme yoluna gireriz.

Allah rızası dışındaki her şey fanidir, anlamsızdır, yok olmaya mahkûmdur. Hayat ancak Allah'ın rızasını elde etmek ve o yolda uğraşmak ile anlamlı ve kalıcı hâle gelir. Onun dışındaki her şey ayette belirtildiği üzere yok olup gidecektir.

Şunu iyi bilmeliyiz ki, yaptıklarımızda Allah'a karşı sorumluluk ve O'nu hoşnut etme duygusu yoksa bunların Allah katında bir değeri ve anlamı olmaz. Aynı zamanda hesabını veremeyip ahirette azap çekmemize de neden olur.

Bu ayet ile yüce Allah, ikiyüzlü davranan, ayrılık tohumu ekmeye çalışan kişilere karşı uyanık olmamız gerektiğini de vurgulamaktadır. Çünkü ikiyüzlü insanlar da binalarını sağlam olmayan temeller üzerine, yıkılmaya mahkûm toprak yarlarının üzerine kuranlar gibidir. Bunun neticesinde de kuşkunun esiri olurlar. Sükûnetleri yoktur. Evinin ne zaman yıkılacağından endişeli olan biri gibi bocalayıp giderler. Kendi yaptıklarının iyi olmadığını bilirler. Fakat içlerinde Allah korkusu ve samimiyet olmadığı için bu işlerinden de vazgeçemezler. Kendi binalarını aşındıra aşındıra Allah'ın azabına doğru ilerlerler:

"Kurmuş oldukları binaları, (ölüp de) kalpleri paramparça olmadıkça yüreklerinde sürekli bir kuşku olarak kalmaya devam edecektir. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Tevbe, 9/110)

DÜNYA İLE AHİRET ARASINDA DENGE KURMALIYIZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَلْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لَكَ مِنَ الْاُولٰى

"Muhakkak ki âhiret senin için dünyadan daha hayırlıdır." (Duha, 93/4)

Kitabımız Kur'an-ı Kerim'in tasvirine baktığımız zaman dünya hayatının insanı aldatan bir meta (Âl-i İmran, 3/185), faydası ahirete göre daha az (Tevbe, 9/38), oyun, oyalanma ve eğlenceden ibaret olduğunu (Enam, 6/32) görmekteyiz. Bu durumu şu âyet gayet net bir biçimde gözlerimizin önüne sermektedir:

"Onlara dünya hayatının örneğini ver: (Dünya hayatı), gökten indirdiğimiz yağmur gibidir ki, onun sebebiyle yeryüzünün bitkileri boy verip birbirine karışırlar. Fakat bütün bu canlılık sonunda rüzgârın savurduğu kuru bir çer çöpe dönerler. Allah, her şey üzerinde kudret sahibidir. Mallar ve evlatlar, dünya hayatının süsüdür. Baki kalacak salih ameller ise, Rabbinin katında, sevap olarak da ümit olarak da daha hayırlıdır." (Kehf, 18/45-46)

Kur'an-ı Kerim yaklaşık altmış âyette dünya hayatına nötr bir yaklaşım sergilemekte, elli âyette olumsuz, yedi âyette ise olumlu mana yüklemektedir. Ancak şurasını gayet iyi bilmek zorundayız ki çizilen bu olumsuzluk, onun ontolojik (kevnî) oluşumuna değil, âhireti ihmal etmeyi yeğleyen hayat tarzınadır. O halde Kur'an'ın bu şekilde tasvir ettiği dünyanın daha ziyade "ahlakî" ve "dinî" bir terim olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Buna mukabil coğrafî anlamda yeryüzü için Kur'an da "arz" kavramı geçmektedir. Bu durumda âhiret amellerine engel olmayan dünya hayatının meşrû, mubah, nimet ve mutluluk vesilesi olduğunu dikkate almamız gerekir.

Bununla birlikte dünya ve âhiret arasında bir tercih mecburiyeti bulunduğunda, konumuzun başında bulunan ayette belirtildiği gibi bizden âhiret hayatının önce-

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

lenmesi istenmiş, aksi davranış ise kınanmıştır (İbrahim, 14/3). Bu durumu bir başka âyet daha net bir biçimde ortaya koymaktadır. Buna göre; Hz. Peygamber dünya ziynetlerine meyleden eşlerini bizzat Kur'an'ın emrine uyarak ikaz etmiş, ya dünya hayatının süsünü, ya da onlardan Allah'ı, Resûlünü ve âhiret yurdunu tercih etmelerini istemiştir (Ahzâb, 33/28–29).

Peygamber Efendimiz de dünya hayatında kendisini bir yolcu gibi görmüş, ebedî yurdu unutmayarak ona göre hazırlık yapmış ve ümmetine de bunu tavsiye etmiştir. Ona göre dünya uzun bir yolculuk esnasında gölgelenmek için, geçici olarak altında gölgelenilen bir ağaç gibidir (İbn Mâce, "Zühd", 3).

Netice itibariyle Müslüman ne dünyası için ahiretini, ne de ahireti için dünyasını ihmal etmelidir. İkisi arasında bir denge gözetmelidir. Bizler dünya hayatının bir imtihan sahası olduğunun farkında olmalı, bu fırsatı iyi değerlendirmeli ve hesabımızı ona göre yapmalıyız. Zira ahiretteki mevkiimiz dünyadaki çalışmamızın bir nevi ürünü olacaktır. Unutmayalım ki dünya nimetlerine meylederek ahiret kazancını geri plana itenler hakikatte kendilerine çok yazık etmiş olacaklardır.

DÜNYA İNSANLIĞIN ORTAK MALIDIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ اِذَآ اَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذٰلِكَ قَوَامًا

"Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, bu ikisi arası dengeli bir harcamadır." (Furkan, 25/67)

Dinimiz, israf ve savurganlığı yasaklarken, aynı zamanda şahsi mülkün ve tüm insanlığın ortak varlığı olan doğal zenginliklerin kullanımı ile ilgili belirleyici önemli ilkeleri de getirir. Eşyanın kullanımındaki yanlışlık dinimizde israf olarak isimlendirilmiştir. İsraf, sadece sahip olduğumuz özel mülkiyetin bilinçsizce tüketilmesi değil, aynı zamanda doğal kaynakların kötü tüketimini de içermektedir. Bu konudaki kural tanımazlık tüm bu nimetlerin yaratıcısı ve sahibi olan yüce Rabbimize karşı da bir saygısızlıktır.

Dünyamızın sahip olduğu kaynakların sınırlı olduğunu bugün her zamankinden daha iyi biliyoruz. Savurganlık ve aşırı tüketim sadece bizleri değil, dünyayı kendilerine emanet edeceğimiz gelecek nesilleri de etkileyecektir. Bu nedenle tüketim konusunda bilinçli ve duyarlı olmak zorundayız. Bilimsel bir gerçek olan kâinatın çok hassas dengelere sahip olduğu gerçeği, Kur'an'ın, "*Şüphesiz, Biz her şeyi bir ölçüye göre yaratmışızdır*" (Kamer, 54/49) buyruğu ile örtüşmektedir. Yeryüzünde bizlere verilmiş olan tasarruf yetkisi göz önüne alındığında, bu ölçüye dikkat etme ve onu koruma görevinin kulluğumuzun bir parçası olduğu açıktır. Ahzâb suresinin, "*Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yüklendi. Çünkü o çok zalimdir, çok cahildir.*" (Ahzâb, 33/72) ayetinde ifadesini bulan "emanet"in kapsamı içerisine, sahibi olduğumuz nimetler yanında doğal kaynakların korunması da girmektedir. Bu nedenle bizzat sahip olduğumuz eşya kadar doğal kaynakların yerinde kullanılması da son derece önemli bir sorumluluk/emanet bilincini gerektirmektedir.

* Dr. Seyid Ali TOPAL

Dinimiz bize genel olarak eşyadan ve çevreden faydalanmamıza izin verir, ancak bu faydalanma insana gereksiz/keyfî kullanım hakkını vermez. İsraf ve savurganlık Allah tarafından yasaklanmıştır: *"Ey Âdemoğulları her mescide gidişinizde süslü, güzel elbiselerinizi üzerinize alın, yiyin için, fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez."* (A'râf, 7/31) ayetinde, yemek ve içmek hayatın düzeni için gerekli olan kaynaklardan yararlanmayı ifade etmektedir. Ancak bu yararlanmanın sınırları çizilerek, eşyadan istifadenin sürekli bir şekilde olması için yersiz tüketim yasaklanmıştır. Bu nedenle, dünya nimetlerinden yararlanırken sınırsız ve sorumsuz bir tüketim anlayışıyla hareket edemeyiz. Aksine, bütün hareketlerimizi ve tüketim anlayışımızı Kur'an'ın önerdiği şu orta yol ilkesine dayandırmak zorundayız:

"Bir de akrabaya, yolcuya hakkını ver. Gereksiz yere de saçıp savurma. Zira böyle saçıp savuranlar şeytanın dostlarıdır. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankördür." (İsrâ, 17/26-27)

Sevgili Peygamberimiz de israf hakkındaki örnek tutumunu, abdest alırken bile gerekenden fazla su kullanılmasını mekruh sayarak göstermektedir. Konuyla ilgili olarak nakledilen bir hadis şöyledir:

"Sa'd abdest alırken Hz. Peygamber (s.a.s) çıkageldi. Onun çok su kullanarak abdest aldığını görünce; *'Bu israf da ne?'* diye müdahale etti. Sa'd'ın, 'Abdestte israf olur mu?' diye sorması üzerine Resûlullah (s.a.s) şu açıklamayı yaptı: *"Evet, akmakta olan bir nehir kenarında olsanız da."* (İbn Mâce, "Tahare", 48)

Bu hadis-i şerif, israfın sadece abdest almada fazla su kullanmayla ilgili olmadığını, söz konusu yasağın, kazanılması için emek ve zahmet gerektirmeyen, para harcanmayan bir eşya söz konusu olduğu zaman bile geçerli olduğunu ifade etmektedir.

İslam'ın israf ve savurganlığı bu kadar şiddetle yasaklamasının birçok nedeni vardır. Bunlardan sadece şunu düşünmek bile bu yasağın hikmetini anlatmaya yeter: Dünyada yaşamakta olan yaklaşık 6 milyar civarındaki her bir insanın, sadece bir defaya mahsus olmak üzere eğlence için bir ağaç kestiğini, bir hayvanı öldürdüğünü veya bir ekmeği çöpe attığını vs. var sayacak olursak elde edeceğimiz israfın matematik hesabı korkunç boyutlara ulaşacaktır. Bütün bunların ışığında nehir kenarında abdest alan kişinin suyu dikkatli kullanmasını emreden Hz. Peygamber'in ne kadar anlamlı bir mesaj verdiği daha iyi anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, insanlığın ortak malı olan dünyayı korumak onun içinde yaşayanların ortak görevidir. Bu konuda hepimize görevler düşmektedir. Daha iyi bir dünya, daha iyi bir gelecek ve daha güzel bir çevre için hepimiz üzerimize düşen görevlerin bilincinde olmalıyız. Sahip olduğumuz eşyayı, onları yaratan ve bizlere ikram eden yüce Allah'ın bir emaneti görerek ölçülü ve bir ibadet anlayışı içerisinde kullanmalıyız.

EHL-İ BEYTİ VE YAKINLARIMIZI SEVMEK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

ذٰلِكَ الَّذِى يُبَشِّرُ اللّٰهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَآ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِى الْقُرْبٰى وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ شَكُورٌ

"İşte bu, Allah'ın, inanıp salih ameller işleyen kullarına müjdelediği şeydir. De ki: 'Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden, akrabalıktan doğan sevgiden başka bir ücret istemiyorum.' Kim güzel bir iş yaparsa, onun iyiliğini artırırız. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, şükrün karşılığını verendir." (Şûrâ, 42/23)

Hz. Peygamberi, O'nun hane halkını ve yakınlarımızı sevmek, aramızda birbirimize karşı sevgi ve saygı beslemek imanın, mümin ve Müslüman olmamızın gereklerindendir. Yüce Allah, mealini okuduğumuz bu âyette Hz. Peygamber'den risalet görevinde "yakınlara sevgi"den başka bir şey talep etmemesini istemektedir. Allah, bir önceki (Şûrâ, 42/22) âyette inanıp iyi işler yapanların cennetlik olduklarını haber verirken bu âyette inanıp iyi işler yapmanın karşılığının cennetle müjdelenmek olduğunu beyan etmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'den risalet gibi önemli ve ağır bir görevin karşılığında "yakınlara sevgi"den başka bir şey istenmediğini hatırlatılmaktadır. Bu öyle bir istektir ki bunun faydası ve ecri öncelikle insanın kendi nefsine dönmektedir.

Bu itibarla biz müminlerin inanç, ibadet ve sosyal hayatlarında esas olan, sevgi ve saygıdır. Sevgi ve saygının olmadığı yerde ne imanda samimiyet ne de ibadette başarı ve kazanç söz konusu olur. Kul, Allah'a severek inanmalıdır. Zira bize en yakın olan, bizi yaratıp bize şahdamarımızdan daha yakın olan Allah'tır. Nitekim Kâf Sûresi 16. âyette şöyle buyurulmaktadır:

"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız."

Bu itibarla yakınlara sevgi beslemekten amaç, öncelikle Allah'ı sevmek olmalıdır.

---

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

Allah'ı seven, Allah'ın elçi olarak seçip gönderdiği Peygamberine uymalı ve O'nu da sevmelidir (Âl-i İmrân, 3/31). Mümin, Allah'ı ve Peygamberini kendi nefsinden ve dünyadaki her şeyden aziz bilmelidir. Bu itibarla bu âyette risalet görevinin ecri, bu görevin ve ona imanın gereği olan sevgi olarak zikredilmiştir. İnsan, sevmediği bir şeye gönülden boyun eğip inanmaz.

Hz. Peygamber'i sevmek aynı zamanda O'nun ailesini ve yakınlarını da sevmeyi gerektirir. Genel anlamda Peygamber Efendimizin yakını olmak, onun peygamberliğini kabul edip yolundan giden her kimseyi kapsar. Bu itibarla bütün Müslümanlar kardeş, akraba ve birbirlerinin yakınlarıdır. Onlar inançlarının gereği olarak birbirlerini severler. Hadis-i şerifte buyurulduğu gibi *"Müminler bir binanın yapı taşları gibidirler; birbirlerine destek olurlar"* (Buharî, "Salât", 88). Demek ki genel anlamda "yakınlara sevgi" Allah'ı, peygamberi ve müminleri kapsamaktadır. Peygamber Efendimizin risalet görevine karşılık olarak bizden istediği tek şey "sevgi"dir.

"Yakınlara sevgi" özel anlamda ise Hz. Peygamber'in ehl-i beytine yani hane halkına duyulması gereken sevgidir. Buna, özellikle, Hz. Peygamber'in sevgili kızı Hz. Fatıma, damadı ve amcasının oğlu Hz. Ali ve onların yavruları olan sevgili torunları Hasan ve Hüseyin efendilerimiz dâhildir. Tarihte cereyan eden acıklı hadiseler Müslümanların bağrında onulmaz derin yararlar açmıştır; bu öyle bir acı ve kederdir ki aynı zamanda Müslümanların ehl-i beyt sevgisini kat kat artırmıştır.

Bu özel ve genel anlamla birlikte Allah'a itaat eden her mümin, Vâkı'a suresinin 10 ve 11. âyetlerinde belirtildiği gibi "mukarrebler"den yani, yakınlardan sayılır. Bu itibarla risalet görevine karşılık Peygamberimizin talebi, müminlerin Allah'ı, Peygamberi, Peygamber'in ehlini ve Allah'a yakın olanları sevmekten ibarettir. Bu aynı zamanda sevginin dinimizdeki önemini, yerini ve gücünü göstermektedir.

EMROLUNDUĞUN GİBİ DOSDOĞRU OL*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَاسْتَقِمْ كَمَآ اُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْاۜ اِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

"Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tövbe edenler de dosdoğru olsunlar. Hak ve adalet ölçülerini aşmayın. Şüphesiz O, yaptıklarınızı hakkıyla görür." (Hûd, 11/112)

Rabbimiz "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol" buyurarak doğruluğun ne kadar önemli olduğuna dikkatlerimizi çekmektedir. İslam dininin özünü oluşturan doğruluk; insanın içi ile dışının, özü ile sözünün bir olması, söyledikleriyle yaptıklarının (söz ile fiilinin) birbirine uyması demektir. Bunun zıddı ise yalancılıktır. Yalancılık ise dinimizde yasaklanmış, İslam ahlakı ile bağdaşmayan çok çirkin bir davranıştır.

Hayatı boyunca doğruluktan ayrılmayan, düşmanlarının bile emin, güvenilir dediği yüce Peygamberimiz, bu ayet nedeniyle dosdoğru olamazsam düşüncesiyle ihtiyarladığını, saçlarının ağardığını belirtmiştir. Şu halde bizim ne kadar daha fazla dikkatli olmamız gerektiğini bir düşünelim. Düşünelim de kendimize çeki düzen verelim. Acaba biz bu emir karşısında gereken titizliği gösterebiliyor muyuz? Çevremizdeki insanlara, komşularımıza, arkadaşlarımıza bizim hakkımızda bu insan nasıldır? Doğru, dürüst ve güvenilir birisi midir? diye sorsalar acaba, bizim hakkımızda ne derlerdi? Bu insan doğru dürüst biridir mi derler yoksa yalancı biridir mi derlerdi? Her işimizde doğru olmalıyız ki toplum da bizim hakkımızda güzellikle şahadette bulunsun. Biz doğru olmalıyız ama bununla beraber yakınlarımıza ve çevremizdeki insanlara örnek olarak onların da doğru birer insan olmasını sağlamalıyız. Nitekim Peygamberimiz kendisi doğruluktan ayrılmadığı gibi kendisinden nasihat isteyen ashabına da bu konuda tavsiyelerde bulunmuştur. Bu konuya ışık tutan bir rivayet şöyledir: Abdullah oğlu Süfyan (r.a.) şöyle demiştir: Peygamberimize (s.a.s); "Ey Allah'ın Resûlü, İslamiyet hakkında bana öyle bir öğüt ver ki, sizden sonra artık kimseden bir şey sormaya ihtiyacım kalmasın," dedim. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.s); "*Allah'a inandım, de, sonra da dosdoğru ol"* buyurdu. (Müslim, "İman", 13)

Hadis-i şerifte dikkati çeken en önemli nokta; İslamiyetin iki ana bölümüne işaret edilmesidir. Bu bölümlerden biri Allah'a iman, diğeri de doğruluk, dürüstlük-

* Medet COŞKUN

tür. Bu iki ana nokta gerçekleştirildiği takdirde diğer yanlışlıklardan da korunmak mümkün olabilecektir. Aksi takdirde yalan, bundan kurtulmak için ikinci bir yalanı doğuracak, bu da kin ve düşmanlığın yaygınlaşmasına sebep olacaktır. Doğruluk ve dürüstlüğün olmadığı bir evde veya toplumda huzurdan ve karşılıklı güvenden bahsetmek mümkün müdür? Kimsenin kimseye güvenmediği, herkesin birbirine şüpheyle baktığı böyle bir aile veya toplum, dağılmaya ve yıkılmaya mahkûmdur. Konuyla ilgili olarak Peygamberimiz (s.a.s) kurtuluşun reçetesini vererek şöyle buyurmaktadır: *"Daima doğruluğu araştırın. Tehlikeyi doğrulukta görseniz de doğruluktan ayrılmayınız. Zira kurtuluş ancak ondadır."* (Kenzü'l-Ummal, 3/344)

Peygamberlerde bulunması gerekli sıfatlardan birisi hatta birincisi doğruluk, dürüstlüktür. Peygamberimizin İslamiyete davet ettiğini duyanlar, ilk önce onun doğru, dürüst olup olmadığını sormuşlardır. Peygamberimizin dürüst olduğunu, şimdiye kadar hiç kimseyi aldatmadığını ve yalan konuşmadığını öğrenenler şu değerlendirmeyi yapmışlardır: "İnsanlara karşı dürüst olan bir kimse Allah'a karşı niçin dürüst olmasın." (Buharî, "Bed'ul-Vahy", 6) Hz. Peygamberin terbiyesinden geçmiş olan ashabı da asla doğruluktan ayrılmazlar şayet onlardan biri doğruluktan ayrılacak olursa bu kimse kendini düzeltinceye kadar toplantılarında yer vermezler ve onlara iltifat etmezlerdi.

Şöyle bir düşünelim; acaba çevremizde kaç kişi konuştuğumuzda, ticari ilişkilerimizde ve söz verdiğimizde sözümüzü tutacağımız konusunda bize tam olarak güvenmektedir. Yahut biz karşımızdaki insanlara bu konularda ne kadar güvenmekteyiz? Eğer bu gün kimse kimseye güvenmiyor diyorsak işte bunun sebebi Rabbimizin "dosdoğru ol" emrini hakkıyla yerine getirmeyişimizdendir. Yalandan uzak durmak ve doğruluk üzere bulunmak, hepimizin en başta gelen dinî ve ahlaki görevlerimizdendir. Doğruluk şeref, izzet, yücelik; yalancılık ise zillettir.

Yapmayacağımız şeyleri söylememizin doğru olmayıp büyük günah olduğunu (Saff, 61/1-2) belirten Allah (c.c), sosyal ilişkilerin sağlıklı bir zeminde devam edebilmesi için doğruluk ilkesine vurgu yaparak şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin ki Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse, muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır." (Ahzâb, 33/70-71)

"Rabbimiz Allah'tır deyip, sonra da doğrulukta devam edenlere gelince, onların üzerine melekler iner ve derler ki: Korkmayın, üzülmeyin, size vaat edilen cennetle sevinin." (Fussilet, 41/30)

Bu ayet-i kerimelerde; söz söylerken ve iş yaparken doğru ve dürüst olmamız emredilmiş, böyle olduğumuz takdirde işlerimizin düzeleceği ve günahlarımızın bağışlanacağı, sonuçta da bize vaat edilen cennete ulaşacağımız belirtilmiştir.

Hepimiz hayatımızı doğruluktan ayrılmadan devam ettirelim, önce aile fertlerimiz olmak üzere diğer Müslüman kardeşlerimizin de doğru ve dürüst olmaları için dinî sorumluluklarımızı yerine getirmeye gayret gösterelim.

EN DEĞERLİ VARLIK İNSANDIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِىٓ اَحْسَنِ تَقْوِيمٍ

"Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık." (Tîn, 95/4)

Kur'an'ın ilk inen âyetleri gerek muhatap gerekse konusu itibariyle insandan bahsetmektedir (Alak, 96/1-5). Yani yüce Allah'ın kendine muhatap olarak gördüğü varlıkların başında, "ahsen-i takvîm" üzere yarattığı ve "eşref-i mahlukât" (İsrâ, 17/70) diye nitelendirdiği insan gelmektedir. Belki de insan bu özelliğinden dolayı dağların taşların kaldıramadığı "emanet" yükünü üzerine almış ve sorumluluk sahibi olmuştur (Ahzâb, 33/72-73). Allah insanı "başıboş" (Kıyâme, 75/36) ve "boşuna" yaratmamış (Mü'minûn, 23/115) sorumluluğunun tabii sonucu olarak onu yeryüzünün "halife"si kılmıştır (En'âm, 6/165; Bakara, 2/30; Sâd, 38/26; A'râf, 7/69; Neml, 27/62). Kendi elleriyle yarattığı (Sâd, 38/75) insanı belli bir merhaleden sonra "ilâhi nefha" (Hicr, 15/29; Sâd, 38/72) ile de şereflendirmiştir.

İşte konumuz olan insan böylesine değerli bir varlıktır. Allah tarafından tabiatta bulunan her şey önemli bir varlık olan insanın emrine amâde kılınmış (Lokman, 31/20; Nahl, 16/12) ve onun hizmetine sunulmuştur (Hac, 22/36-37, 65; Câsiye, 45/12; İbrahim, 14/32-33; Lokmân, 31/20). Buna mukabil insan da, bütün bu nimetlerin tabiî sonucu olarak ibadet ve itaatini Allah'a hasredecek, böylece O'nun katında değer bularak (Furkân, 25/77) yaratılış gayesine uygun davranacaktır (Zâriyât, 51/16, 56; Hicr, 15/99).

Tasavvuf erbâbı tarafından insan, âlem-i asgar (mikro-kozmos), yani âlemin ruhu, sebebi ve illeti olarak görülmektedir. Yine insan, varlık âleminin bütün unsurlarına sahip olduğu için "âlem-i suğrâ (küçük âlem)" diye adlandırılmıştır. Nitekim Hz. Ali'nin; "sanırsın ki sen küçük bir varlıksın, Hâlbuki sende büyük bir âlem dürülmüştür." (İ. Hakkı Bursevî, *Lübbü'l-Lübb,* İstanbul 1328, s.13) sözü ile Anadolumuzun gönül sultanlarından Şeyh Galib'in (ö. 1214/1799);

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

"Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen
Merdüme-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen!"

sözleri buna işaret etmektedir. (Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü,* Marifet Yayınları, İstanbul 1999, s. 270)

O halde önemli bir soruyla karşı karşıya bulunuyoruz. O da bu özelliklere sahip kıymetli varlık olan insanın taşıdığı söz konusu nitelikleri nasıl koruyacağıdır? Şüphesiz bunun yolu Allah'ın emir ve yasaklarına riayet etmek, kullarına merhamet ve adaletle davranmakla mümkündür. Güzel ahlaka sahip olduğumuzda, nefsimizi dizginleyip şeytana da uymadığımız takdirde başlangıçta var olan bu güzel niteliklerimizin devam etmemesi için hiçbir neden yoktur. Böyle davranmayıp nefse uyar, Allah'ın emir ve yasaklarını gözetmez ve şeytanın da hilelerine mağlup olacak bir hayat sürersek, bunun akıbeti hiç de hayır olmayacaktır. Nitekim bunun örneklerini günümüzde çok sık olarak görmekteyiz. Her tarafta açlık, sefalet, gözyaşı, sömürü âdeta hayatı içinden çıkılmaz hâle sokmaktadır.

Unutmayalım ki hiç kimsenin yaptığı bir eserin bozulmasına ve yok olmasına gönlü razı değildir. İşte başlangıçta en güzel biçimde insanı yaratan Allah da kendi kullarının bozulmasına razı olmaz. Bu yüzden de onu bozacak tehlikeli davranışları gönderdiği kitap ve peygamberler vasıtasıyla insanlığa bildirmiştir.

EN GÜZEL NİMETLER İNANANLAR İÇİNDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللهِ الَّتِىٓ اَخْرَجَ لِعِبَادِهٖ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِىَ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

"De ki: Allah'ın, kulları için yarattığı zîneti ve temiz rızkı kim haram kılmış? De ki: Bunlar, dünya hayatında mü'minler içindir. Kıyamet gününde ise yalnız onlara özgüdür. İşte bilen bir topluluk için âyetleri, ayrı ayrı açıklıyoruz." (A'râf, 7/32)

Yüce Mevlâmız, tüm temiz, iyi ve güzel olan şeyleri kulları için yarattığını ve bunlardan kullarının istifade etmesini kendi iradesi dışında haram kılabilecek başka bir merciin olamayacağını istifham üslubuyla bildirmektedir. Dolayısıyla, haram ve helal kılma yetkisi sadece yüce Allah'a aittir.

Yüce Rabbimiz, bu âyette dünya hayatında kulları için güzellikler, iyi, hoş ve temiz rızıkları nimet olarak bahşettiğini hatırlatmaktadır. Bu itibarla insana düşen görev hakiki mülk ve nimet sahibini bilerek O'na iman etmektir. Zira dünya hayatı insanoğlu için bir imtihan olduğundan, hayatın güzel nimetlerinden bütün mahlûkat istifade etmektedirler. Bundan dolayıdır ki inanmayan bir kimsenin dünya hayatında müminden daha büyük bir paya ve nimete kavuşmuş olması mümkündür. Fakat iyi ve güzel şeylerin iman temeline göre dağıtılacağı ahirette ise, bütün bu güzel ve temiz şeyler sadece müminlerin istifadesine sunulacaktır. Diğer tarafta, Allah'a karşı isyan tavrını benimsemiş olan inançsız kimseler, bu dünyada O'nun nimetleriyle yaşamalarına rağmen, ahirette bu ikramlardan hiçbir şey alamayacaklardır.

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

Yüce yaratıcımız, bahşettiği sayısız nimetler mukabilinde bizlerden şükür istemektedir. Nimetlere şükretmek, hem nimetlerin sürekli olmasını sağlar, hem de yüce Rabbimizin hoşnutluğunu kazanmamıza vesile olur (İbrâhîm, 14/7). Dünya hayatında bizlere bahşedilmiş pek çok güzel nimet içerisinde en güzel olanı, şüphesiz ki; yüce Allah'ı tanıma ve O'na inanma nimetidir. Diğer bir ifadeyle, mümin olma şerefini yakalamış olmak, nimetlerin en güzeli ve en üstünüdür. Çünkü bizler ancak imanlı olduğumuzda dünya ve ahiret mutluluğunu elde edebiliriz. Yüce Mevlâmızın emirlerini yerine getirmek ve yasaklarından kaçınmak, mazhar olduğumuz nimetlere karşı yapacağımız en güzel şükürdür. Bu itibarla sevgili Peygamberimiz (s.a.s)'in ibadete olan düşkünlüğüne taaccüp eden sahabeye *"Şükreden bir kul olmayayım mı?"* diye cevap verirdi (Buhârî, "Teheccüd", 6). Zira Cenab-ı Hak, O'nu peygamber seçmekle büyük bir nimette bulunmuştur. O da nimete şükrünü çok fazla ibadet ederek yerine getirmeye çalışırdı.

Bu bakımdan sahip olduğumuz nimetlerin karşılığında şükür ve ibadette devamlı olmak gerekir. Allah'ın bize bahşettiği nimetler karşısında azıp şımarmamak gerekir. Nimetlere nankörlükle mukabelede bulunmak, nimetlerin elden çıkmasına ve yüce Allah'ın gazabına uğramaya sebep olur. En büyük nankörlük, sayısız güzel nimet içerisinde bulunup da bu nimetlerin sahibini tanımamak ve O'na kulluk yapmaktan imtina etmektir. Bu yüzdendir ki, kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de inançsızlıkla nankörlük aynı kelimelerle ifade edilmiştir (İbrâhîm, 14/28; Nahl, 16/55).

Bizleri yaratan yüce Rabbimiz, ihtiyaçlarımızı meşru çerçevede karşılayabileceğimiz helal ve temiz nimetleri de yaratmıştır. Bunlardan istifade ederken ölçülü olmalı, başkalarının da bu nimetlerden yararlanma haklarına saygılı olmalı ve en önemlisi yüce yaratıcımıza şükretmeyi unutmamalıyız. Bilmeliyiz ki, nankörlükle mukabele gören nimetler geri gelmemek üzere elden çıkar ve sonunda yüce yaratıcının gazabına uğramak kaçınılmaz olur.

EŞLER ARASINDA SEVGİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوٓا اِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً ۭ اِنَّ فِىْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُوْنَ

"Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır." (Rûm, 30/21)

Toplumu oluşturan temel yapı ailedir. Aile; kişinin huzur bulduğu bir ortam, neslin devamı için bir vesile, kişiyi çeşitli kötülüklerden koruyan bir araçtır.

Ailenin huzur ve mutluluğu, toplumun huzur ve mutluluğu demektir. Aile mutluluğunun sağlanması, eşlerin ve diğer aile fertlerinin birbirlerine sevgi, saygı ve hoşgörü çerçevesinde davranmaları ile mümkündür. Acısıyla, tatlısıyla bir ömür boyu beraber hayat sürecek eşlerin dostluğa, karşılıklı sevgi ve saygıya herkesten daha çok ihtiyaçları olduğu açıktır. Nitekim okuduğumuz ayet-i kerimede de belirtilen "*Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için eşler yarattık...*" şeklindeki ifade, eşlerin yaratılış amacını açıklamakta, dolayısıyla insanın eşini kendisiyle huzur ve mutluluk bulacağı varlık olarak görmesini telkin etmektedir. Şu halde aile hayatında mutluluğun ön şartı eşlerin böyle bir bakış açısına sahip olmalarıdır.

Yakın zamana kadar birbirlerini tanımayan iki ayrı cinsin çok güçlü bağlarla birbirine bağlanması, temelinde iffet anlayışı bulunan, karşılıklı güven ve sevgi duygularıyla geliştirilen bir aile kurumunun bina edilmesi, yüce Allah'ın insanlığa en büyük lütuflarındandır. Âyette ifade buyurulduğu üzere iyi düşünen kimseler için bundan çıkarılacak önemli dersler vardır.

Kâinatın temeli sevgi üzerine kuruludur. Sevgi, aile mutluluğunu besleyen ana kaynaktır. Bu kaynağın tıkanması durumunda aile saadeti de tehlikeye girer. Nite-

* Dr. Ömer MENEKŞE

kim Rabbimiz de evlilik hayatının gerekli şartlarından olan sevgiyi, kalplerin kaynaşmasına vesile kılmaktadır. Zira Kur'an'da belirtildiği gibi kalplerin kaynaşması ancak Allah'ın dilemesiyle olur. Eşlerin davranışları kalplerin kaynaşması için bir vasıta olmalıdır. Bunu başarabilen eşler, ruh ve beden sağlığı açısından da şanslıdırlar. Sürekli didişme içinde olan eşler ise bu ön şartı yerine getirmediklerinden aralarındaki muhabbet azalmaya, kalp birlikteliği kaybolmaya başlar, boşanarak aile hayatını yıkmasalar dahi psikolojik sıkıntılara maruz kalıp sağlıklarını kaybedebilirler. Bu nedenle eşler birbirlerine verdikleri değer, sevgi ve saygıyla mutluluk ağacını dikmeli, çocuklar da bu mutluluğun meyveleri olmalıdır. Mutlu olmayan eşler, mutlu çocuklar yetiştiremezler.

Aileyi oluşturanlar, iki farklı ailede hayatı yaşamış iki farklı kişilik iken, aile oluşturmanın gereği olarak bir teknede yoğrulmuşlardır. Eşlerin uyumlu olmaları, her konuda aynı fikirde olmaları sonucunu doğurmadığı gibi, her konuda aynı fikirde olmak da uyumlu bir hayatın tek sebebi değildir. Evlilikte de uyum şartı olan "bir ortak görüş, düşünüş, zevk ve değerlendirme alanı" vardır. Genel kabul gören konular dışında yoruma, tercihe ait konularda farklı görüşler hayata renk katar, değişiklik ve zenginlik getirir. Eşler arasında tartışma olabilir. Tartışmanın amacı üstün çıkmak değil, en doğru ve en makul olanı gerçekleştirmektir. Eşler arasında baskı değil ikna, çatışma değil uzlaşma, nefret değil sevgi, saldırı değil iletişim olmalıdır.

Evlilik sevgiye açılan en geniş ve en ağır kapıdır. Sevgi, birbirini seven insanların eksik ve kusurlarını hissetmemesidir. Bu itibarla eşler birbirine hem dost, hem arkadaş, hem de sırdaş olmalıdır. Seven insanlar birbirlerine *seni seviyorum* demekten çekinmemeli, sevgide cömert, nefrette cimri olmalıdır. Sevgi ve saygı ile kurulan bu kutsal ocağın tütmesi için her türlü fedakârlıktan kaçınmamalı, birbirlerinin eksik ve kusurlarını değil iyi ve güzel yanlarını ön plana çıkarmalı, hayatı hürmet ve şefkat ekseninde paylaşmalıdır.

Unutmayalım ki, sevgi ve anlayış eksikliğinden geçimsizlik, geçimsizlikten ise kötü muamele ve şiddet doğabilmektedir. Özellikle evliliklerini sağlam temeller üzerine kuramamış veya evliliğin devamlılığı için ön şartları yerine getirememiş eşler arasındaki geçimsizlik, boşanmalara yol açmakta, çocuklar üzerinde de onarılmaz vasıfta menfi tesirler meydana getirmektedir.

FAİZ İNSANLARI MUTSUZ EDER*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَاْكُلُوا الرِّبٰوٓا اَضْعَافًا مُضَاعَفَةً وَاتَّقُوا اللهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz." (Âl-i İmrân, 3/130)

Faiz dinimizce yasaklanmış olan büyük günahlardandır. Onun azı da çoğu da haram kılınmıştır. Âyet-i kerimede kat kat yenilmesinin yasaklanmış olmasından, kat kat olmayanın yenilebileceği anlaşılmamalıdır. Çünkü bir başka âyet-i kerimede; *"Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, 'Alışveriş de faiz gibidir' demelerinden dolayıdır. Oysa Allah alışverişi helal, faizi haram kılmıştır. Bundan böyle kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyarak) faizden vazgeçerse, artık önceden aldığı onun olur. Durumu da Allah'a kalmıştır. (Allah onu affeder.) Kim tekrar (faize) dönerse, işte onlar cehennemliklerdir. Orada ebedî kalacaklardır"* (Bakara, 2/275) buyurularak miktarı ne olursa olsun faiz mutlak olarak yasaklanmıştır. Öncelikle şunu ifade edelim ki, bu âyet-i kerimede İslam öncesi Araplar arasında var olan bir uygulamaya işaret edilmektedir. Şöyle ki, müşrikler, vadesinde ödenemeyen borca yüksek faizler tahakkuk ettirerek vadeyi uzatırlar, böylece alınan borç kısa zamanda kat kat artardı.

Türkçemizde "tefecilik" deyimiyle de ifade edilen "kat kat faiz yeme" yasağının, Müslümanların Uhud Savaşı'ndaki yenilgilerinden bahseden ayetlerden sonra zikredilmesi düşündürücüdür ve bunun bir hikmeti olmalıdır. Başlangıçta galip durumda olan Müslümanların Uhud'da yenilgiye uğramalarının en önemli sebebi, bir kısım Müslümanların henüz zafer kesinleşmeden ganimet toplamaya başlamalarıdır. Dolayısıyla, mala olan düşkünlükleri, kazanmak üzere oldukları zaferi yenilgiye çevirmiştir.

Kuşkusuz, mal Allah'ındır. Bize emanet olarak verilmiştir. Bu sebeple malı kazanırken de harcarken de Allah'ın rızasına uygun davranmamız gerekir. Esasen kı-

* Dr. Mehmet CANBULAT

yamet gününde hesaba çekileceğimiz şeylerden biri de malı nereden kazandığımız ve nereye harcadığımız hususudur. Müslüman olarak bizlerin hak edilmemiş bir kazanç olan faizden uzak durmamız gerekir. Bazı günahlar vardır, zararı yalnızca o günahı işleyene olur. Faiz ise, böyle değildir.

Faizin sosyal ve ekonomik hayatta sebep olduğu pek çok zarar ve olumsuz sonuçları vardır. Her şeyden önce faiz, karşılığı olmayan bir kazançtır. İnsanların malları canları gibi dokunulmaz olduğundan bir başkasının malının karşılıksız olarak alınması zulümdür. Yatırımların dengeli ve faydalı dağılımını olumsuz etkileyen faiz enflasyonu körüklemekte, fiyatların artmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla, faizin yaygın olduğu toplumlarda zenginler daha zengin, fakirler de daha fakir hâle gelmektedir. Diğer bir ifadeyle faiz gelir dağılımında yol açtığı haksızlık sebebiyle fert ve toplum olarak zayıfların güçlü ve zengin olanlar tarafından sömürülmesine, insanların iflasa sürüklenmesine ve sonuç olarak da ocakların sönmesine sebep olmaktadır. Yoksulu daha da yoksullaştırarak insanların var oluş temellerini yıkan faiz, karşılıklı yardım, dayanışma, sevgi, merhamet ve şefkat gibi insani hasletleri yok ederek, bencil insanların türeyebileceği bir zemin hazırlamaktadır. Faizciliğe müptela olan insanlar, kazanmayı tek hedef hâline getirerek ömürlerini bu yolda tüketmektedirler. Bu gidiş öyle bir hâl almaktadır ki, sonuçta sömürünün had safhaya ulaşmasıyla, hem ülke içinde hem de ülkeler arasında iç ve dış barış da tehlikeye düşebilmektedir.

Kardeşin kardeşe el uzatması, yardımda bulunması, derdiyle dertlenmesi kardeşliğin gereğidir. Müslüman olarak yalnızca, faiz ve tefecilikten kaçınmakla dinî ve insani görev ve sorumluluğumuzu yerine getirmiş olamayız. Karz-ı hasen müessesesini işleterek faizci ve tefecilerin eline düşmüş olanları içinde bulundukları zor durumdan kurtarmak da bir o kadar görevdir bizim için.

FARKLILIKLAR RABBİMİZİN VARLIĞININ DELİLİDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمِنْ اٰيَاتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَاَلْوَانِكُمْ ۚ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْعَالِمِينَ

"Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda bilenler için elbette ibretler vardır." (Rûm, 30/22)

Yukarıdaki âyet, farklı etnik kökene veya inanca mensup insanların bir arada barış içinde yaşamalarına temel teşkil edecek ayetlerden biridir. İnsanlık artık küreselleşen ve iletişim teknolojisinin getirileri ile adeta "*evrensel köy*" konumuna gelen dünyada birbirlerinin hak ve hukuklarına riayet ederek bir arada barış, karşılıklı saygı ve hoşgörü içinde yaşamalarının gereğine inanmak durumundadır. Etnik, siyasal ve dinî farklılıklar, düşmanlık ve huzursuzluk sebebi değil insanlık âleminin kültürel zenginliği olarak algılanmalıdır. Bu algılama biçimi, insanlık için bir lüksten öte zarurettir. İslam dini açısından bakıldığında, yüce Kitabımızın ilgili mesajları ve Rahmet elçisinin (s.a.s) örnek uygulamalarının, farklılıklarla birlikte barış içinde yaşamanın temellendirilmesinde ana zemini teşkil ettiği görülür.

Kur'an-ı Kerim'de *"O'nun (Allah'ın) âyetlerinden biri de göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin değişik olmasıdır. Şüphesiz bunda bilenler için ibretler vardır."* buyurularak, bir taraftan, insanlar arasında söz konusu olan kültürel, sosyal ve etnik farklılıkların fıtrî/ilahi olduğuna işaret edilirken diğer taraftan da bu farklılıkların, Allah'ın yüceliğini gösteren deliller olduğuna dikkat çekilmektedir. Ayrıca, *"…Biz her biriniz için bir yol ve bir yöntem kıldık; eğer Allah dileseydi sizi bir tek ümmet yapardı…"* (Mâide, 5/48) âyeti de bu farklılığın yaratılış kanununun gereği olduğuna işaret etmektedir.

* Dr. Yaşar YİĞİT

İnsanları, bir erkek ve dişiden yaratan yüce Allah, onları farklı "şube"lere ayırmış ve iradesi doğrultusunda gerçekleşen bu farklılığın hikmetini de "*insanî ilişkiler bütünü*" olarak açılımı yapılabilecek "*teâruf* " terimi ile açıklamıştır (Hucurât, 49/13). Aynı âyetin devamında üstünlüğün ölçütünün "takva" olarak belirtilmesi (Hucurât, 49/13), biyolojik ya da etnik eksenli farklılıkların Allah katında bir değerinin bulunmadığına işaret etmektedir. Sorumluluk bilinci, Allah'ın koymuş olduğu ilkelere uymada gösterilen hassasiyet olarak açılımı yapılabilecek takva; insanın eylem ve söylemlerine, tutum ve davranışlarına yön veren önemli bir unsurdur.

Gerçek şu ki dünyamız, rengârenk çiçeklerle süslü bir bahçe misali farklı din, inanç ve kültürlere mensup kişi veya toplumları barındırmaktadır. Dünya üzerindeki bu farklılıkların yok edilmesi mümkün olamayacağına göre, barış, huzur ve insanca bir yaşam için aynı ortamı paylaşan farklılıkların birbirlerine saygı göstermesi, birbirlerinin farklılıklarına tahammül etmesi zorunludur. Bu nedenle çağımız insanı, birey ve toplum olarak, karşılıklı saygı ve hoşgörü çerçevesinde bir arada çatışmadan, barış içinde yaşamanın gereğine inanmalı ve bir şekilde bunun yolunu bulma gayreti içinde olmalıdır. Şurası da bir gerçek ki, bu inanç, insanlık için lüksten öte bir zorunluluktur.

İnsanlık, artık tarihin derinliklerinde kalması gereken etnik, siyasal ve din eksenli çatışma kültürlerine iltifat etmemelidir. Zira bu tür çatışmalar, geçmişte olduğu gibi günümüzde de insanlığa hiçbir fayda sağlamamaktadır. Bu tür çatışmaların galibi, düşmanlıktır, kandır, gözyaşıdır, şiddettir, terördür. Tarihsel tecrübe ve birikimler göstermektedir ki, hiçbir çatışma bölgesel düzeyde kalmamaktadır. Sorumluluğunun bilincinde olan insanlar, şiddet ve vahşetin kurbanının kimliğine ve gerçekleştiği coğrafyaya bakmaksızın, hemen erdemin, barışın, hoşgörünün mağlup olduğunu çaresizlik içinde iliklerine kadar hissetmektedir. Hemen her gün yazılı ve görsel basında, yakın ve uzak çevremizde gördüğümüz ve yüzlerce insanın kanının aktığı, masum yavruların vahşete kurban olduğu sahneleri, vicdan sahibi her insan üzüntü ve endişeyle izlemektedir. Müşahede edilen bu tablolardan sonra, ister istemez merhamet ve hoşgörü, saygı ve sevgi, akıl ve vicdan, acaba insanlığın ilgi alanından çıkıyor mu? sorusu sıkça beyinlerimizde yankı bulmaktadır.

Sonuç olarak farklılıklar, Rabbimizin varlığının bir delilidir. Bu gerçeği değiştirmeye hiç kimsenin gücü yetmez. Bu itibarla özelde Müslümanlar genelde de insanlık inanç, düşünce veya bazı etnik mülahazalarla parçalanmamalıdır. Hangi inanç ve düşünceye mensup olursa olsun insanlık, tarihsel tecrübe ve birikimlerden de istifade ederek "öteki" olarak nitelendirilen birey ve toplumlarla barış, saygı ve hoşgörü içinde yaşamanın zaruretine inanmalı ve bu uğurda gayret sarf etmelidir.

FAYDA VE ZARAR VERME*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ اِنِّى لَآ اَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَّلَا رَشَدًا

قُلْ اِنِّى لَنْ يُّجِيرَنِى مِنَ اللّٰهِ اَحَدٌ وَّلَنْ اَجِدَ مِنْ دُونِهٖ مُلْتَحَدًا

"De ki: Şüphesiz ben, size ne zarar verebilir ne de fayda sağlayabilirim. De ki: Gerçekten beni Allah'a karşı hiç kimse asla koruyamaz ve yine asla O'ndan başka sığınacak kimse de bulamam." (Cin, 72/21-22)

Cenab-ı Hakk'ın "ed-Darru ve'n-Nafiu (zarar ve fayda veren)" anlamına gelen bu iki ismi gönül derinliklerimize kazınmalıdır. Nitekim imanın altı şartını sayarken "hayır ve şerr"in Allah Teâlâ'dan olduğuna inanmanın farz olduğunu öğrenir ve öğretiriz. Allah dilemeden hiçbir kimse bir diğerine fayda veya zarar veremez. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"De ki: Allah'ı bırakıp da sizin için fayda ve zarara gücü yetmeyen şeylere mi tapıyorsunuz? Hakkıyla işiten ve bilen yalnız Allah'tır." (Maide, 5/76)

"De ki: Ben, Allah'ın dilediğinden başka kendime herhangi bir fayda veya zarar verecek güce sahip değilim. Eğer ben gaybı bilseydim elbette daha çok hayır yapmak isterdim ve bana hiçbir fenalık dokunmazdı. Ben sadece inanan bir kavim için bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim." (A'râf, 7/188)

Kâinatta olan her şey sebepler zinciri içinde meydana gelse de Allah Teâlâ'nın izni ve dilemesiyle olmaktadır. O'nun izni olmadan bir yaprak dahi düşemez. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Gaybın anahtarları yalnızca O'nun katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı da bilir. Hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin. Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah'ın bilgisi dâhilinde, Levh-i Mahfuz'da) olmasın." (En'âm, 6/59)

* Tahir TURAL

Yüce Allah, bütün tabii olaylar gibi, dünya ve ahiret mutluluğunu da birtakım sebep ve şartlara bağlamıştır. Sebebini yerine getirmeden bir işin kendiliğinden olmasını istemek, ilahi kanunlara aykırıdır. Yüce Allah (c.c)'tan bir şey istemenin yolu, o şeyin sebeplerine başvurmaktır. Mesela çocuk edinmenin yolu evlenmek, kazanç sağlamanın yolu çalışmak olduğu gibi, cenneti istemenin yolu da dinin emirlerine uymaktır. Bunların hepsi Allah'ın takdiridir. Biz, önce istediğimiz şeylerin sebeplerini yerine getirmek durumdayız, üzerimize düşeni yaptıktan sonra, gerisini ister hayır ister şer olsun Allah'ın takdirine bırakırız. Takdire rıza gösteririz. Üzerine düşeni yapmadan; "Allah ne takdir ettiyse o olur" demek tevekkül değildir. Veren ve alan, zarar ve fayda veren, alçaltan ve yücelten Allah Teâlâ'dır. Her kim veren ve alanın, zarar ve fayda verenin, yükselten ve alçaltanın Allah'tan başkası olduğuna inanırsa, Allah'ın Rubûbiyetine şirk koşmuş olur. Resûlullah (s.a.s)'ın İbn Abbas'a söylediği şu söz bunu açıkça belirtmektedir:

"Bilesin ki ümmetin tamamı sana bir yarar vermek için bir araya gelecek olsalar, Allah'ın yazdığından başka bir yarar veremezler; yine sana bir zarar vermek için bir araya gelecek olsalar, Allah'ın yazdığından başka bir zarar veremezler. Artık kalemler kalkmış ve sayfalar kurumuştur" (Ahmed b. Hanbel, I/303,307).

Ayrıca mezarlardan, türbelerden yardım ummak da şirktir ve büyük günahlardandır. Buralarda yatan zatları, beşer üstü niteliklere sahip varlıklar gibi görmek, bu zatların duaları kabul ettiği veya kendilerinin aracılığı olmadan duaların makbul olmayacağı, ya da insanların geleceklerine yön verdikleri, fayda ve zarar verdikleri… gibi ilahî-rabbanî kudretlerinin olduğuna inanmak da aynı şekilde şirktir. Bu gibi inançlarla bir kısım ihtiyaç ve dilekleri onlara arz etmek, türbe ve çevresine çulçaput bağlamak, mum yakmak, onlar adına adakta bulunmak, huzurlarında kurban kesmek vb. hususlar, tevhid dini olan İslam'ın ana prensipleriyle kesinlikle bağdaşmayan bidat ve hurafeler cümlesinden olup insanı şirke götürebilecek oldukça tehlikeli düşünce ve davranışlardır.

FAYDA VERİYORSA ÖĞÜT VER*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَذَكِّرْ اِنْ نَفَعَتِ الذِّكْرٰى

"O hâlde, eğer öğüt fayda verirse, öğüt ver." (A'lâ, 87/9)

Peygamberlerin biz insanlara gönderilmelerindeki gaye, yüce Allah'ın mesajını iletmek insanlara öğüt ve nasihat vermektir. Güzelliklerin yaygınlaştırılmasındaki en etkin yollardan biri öğüt vermektir. Öğüt vermekten maksat, insanlara faydalı olmak ise nasihat güzel bir üslup ile olmalıdır. Aksi takdirde insanlara faydalı olalım derken gönül kırgınlığına sebebiyet verebiliriz.

Yukarıda zikrettiğimiz âyet-i kerimede yüce Allah'ın öncelikle Peygamberimiz (s.a.s)'e hitabını şöyle açıklayabiliriz: Ey Peygamberim! Allah'ın ilahî vahiy yoluyla sana bildirdiği emir ve yasakları insanlara bildirerek hatırlat, Kur'an'ın içerdiği hükümleri ve bilgileri insanlara ulaştırıp öğreterek vaaz ve nasihat et, Kur'an ile öğüt ver ve onları hayır yoluna ilet, dinin hükümlerini göster. Bunu yaparken insanların içinde bulunduğu durum ve hâlleri de gözet ki maksat hâsıl olsun, öğüt ve nasihatin fayda versin. Bununla birlikte yapılacak hatırlatma, verilecek öğüt sadece fayda görecekleri değil, Peygamberimizin aslî görevi gereği herkese yöneliktir. Zira öğüt ve nasihatte her halükarda, herkese olmasa bile, mutlaka fayda vardır. Tabii ki, herkesten bu öğüt ve hatırlatmanın gereğini yerine getirmesi beklenemez. Zira Allah'ın insana bahşettiği özgür iradeye göre, herkes kendi tercihini kendisi yapacaktır. Öğütten faydalanmak isteyen yararlanacaktır. Peygamberimizin gönderilen mesajı zorla benimsetme gibi bir sorumluluğu yoktur. Nitekim *"Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi elbette iman ederlerdi. Böyle iken sen mi mümin olsun diye, insanları zorlayacaksın?"* (Yunus, 10/99) ayetinde belirtildiği gibi Peygamberimizin görevi insanları zorla ikna etmek değil, sadece en güzel şekilde tebliğ etmektir. Nitekim *"Peygambere düşen apaçık tebliğden başka bir şey değildir"* (Ankebût, 29/18) âyeti de bu hususu açıklamaktadır.

Hz. Peygamber tebliğ görevini ve yükümlülüğünü yerine getirerek vazifesini hakkıyla yapmıştır. Ondan sonra insanlar kendi hâlleri ile baş başadır. Bu konudaki

* Dr. Sabri TÜRKMEN

tutumları ve akıbetleri farklı olabilir. Yüce Allah, insanların bu öğüde karşı tutumlarını göz önünde bulundurarak dilediği şekilde onları cezalandırır veya ödüllendirir. Hz. Peygamber'in tebliğine kulak verip bu öğütten nasiplenen ve öğüdün kendilerine fayda verdiği insanlar olduğu gibi bu öğüde kulak tıkayıp bundan nasiplenemeyen insanlar da vardır. Hz. Peygamberin tebliğinden faydalanıp öğüt alabilenler, kalbinde Allah korkusu olup ona varacağını bilenlerdir. Bu konuda şüphe içinde olanlar da öğütten nasiplenebilirler. Ancak küfür ve inadında ısrarcı olup, inkârda ve nankörlükte direnenler öğütten nasiplenemezler, öğüdün onlara faydası olmaz. Demek ki insanın öğütten faydalanabilmesi için iman ederek kalbini ve zihnini ilahî mesajın muradını anlamaya ve uygulamaya açık ve hazır hâle getirmesi gerekir. Aksi takdirde Allah ve resûlünün mesajının onlara bir faydası olmaz.

Nitekim söz konusu âyeti, âyetin öncesinde ve sonrasında zikredilen âyetlerle birlikte düşünecek olursak, yüce Allah'ın Peygamberimize emri ve tavsiyesi şu anlama gelmektedir: Peygamberim! Sen tebliğ et, ama dinimi insanlara duyurma konusunda sakın kendi kendine zorluk çıkarma. Sorumlu olmadığın şeylerle kendini sorumlu tutarak zora sokma. Sen ölüleri diriltecek değilsin. Senin sağırlara duyurma, körlere gösterme gibi bir sorumluluğun da yoktur. Biz senin işini kolaylaştırdık. Sen, sana kulak verip dinleyenlere anlatmaya devam et. Kalbinde Allah korkusu olanlar mutlaka öğütten faydalanır. Ama uyarı karşısında duyarsız kalan kötü kimseler konusunda kendine bir sorumluluk çıkararak kendini üzme, işini ağırlaştırma. Sen ne kadar çaba sarf etsen de o gibi kimseler öğütten kaçınırlar. Sergiledikleri tavır sebebiyle nasiplenemezler.

Sonuç olarak diyebiliriz ki insan yapısı itibarıyla hangi durumda olursa olsun öğüt ve nasihate muhtaçtır. Bu itibarla peygamberlerin getirdiği mesaja kulak vermeyen, inkâr eden çoğu insanın, inkârlarının dillerinden ibaret olduğunu düşündüğümüzde insanların ekseriyetinin nasihatten etkilendikleri sonucuna varabiliriz. Bu da nasihatin kaçınılmaz olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. O hâlde nasihatte devamlılık ilkesi esas olmakla birlikte, bu nasihat güzel bir üslupla, bireyi bıktırmadan, rencide etmeden olmalıdır. Nasihatten önce bireyin maddi ve manevi ihtiyaçlarını ve içinde bulunduğu durumu da göz önüne alarak kendimizi onun yerine koymak suretiyle kendi davranışlarımızı da sorgulamalıyız. Söylediğimiz şeylerin ve tavsiyelerimizin kendi benliğimizde karşılığının olup olmadığını düşünmemiz gerekir. Bazen bir sözden çok güzel bir davranış öğüt olarak daha etkin bir tesir bırakabilir. Unutmamak gerekir ki insanlar ne kadar bozulursa bozulsun kalpler ne kadar katılaşırsa katılaşsın, engeller ne kadar artarsa artsın, hiçbir nesil öğütten faydalanma ve yararlanma yeteneğini tamamen yitirmez.

FEDAKÂRLIK RABBİMİZİN ÖVGÜSÜNÜ CELBEDER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُ الدَّارَ وَالْاِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ اِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِى صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّآ اُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۟ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهٖ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۚ

"Onlardan (muhacirlerden) önce o yurda (Medine'ye) yerleşmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanlar, hicret edenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden, hırsından korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir." (Haşr, 59/9)

Âyetin ana temasını fedakârlık teşkil etmektedir. İnsan, yaratılışı ve ihtiyaçları gereği toplum hâlinde yaşamaya mecburdur. Çünkü o, ihtiyaçlarını tek başına karşılama imkânına sahip değildir. İnancı, sosyal ve kültürel yapısı her ne olursa olsun, toplum hâlinde yaşamanın insana yüklediği birtakım sorumluluklar vardır. Her sorumluluk, dolaylı ya da dolaysız bir şekilde yine fertlere hak olarak döner. Sorumluluklarımızın yerine getirilmesi elbette beraberinde belirli fedakârlıkları gerektirmektedir.

Hemen her insanın hayatında fedakârlık yapmak durumunda hatta zorunda kaldığı anlar olabilir. Annenin yavrusuna, babanın ailesine, ülke evlatlarının ülkelerine karşı fedakârlıkları bunlardan sadece birkaçıdır. Fedakârlık, insanın yaptığı anda huzur duyduğu bir olgudur. Bir annenin uykusunun en tatlı yerinde uyanarak yavrusunu emzirmesi, yavrusunun huzuru için bir fedakârlıktır. Yavrunun hafif bir tebessüm veya gülücüğü, bu fedakârlığın belki de arzulanan bedellerinden en güzelidir. Şefkat, merhamet duygularıyla dolu bu meşakkatli fedakârlık örneğinin sadece

* Dr. Yaşar YİĞİT

insana özgü olmayışı hemen bütün canlı türlerinde gözlemlenmesi, ilahî iradenin rahmetinin kısmen yansıması olarak değerlendirilebilir. Öyle ya insan aklı, tecrübesi ve duygularıyla yavrusuna böyle davranıyor, ya aklı, duyguları tartışılan diğer canlıların, bu davranış biçimi hangi kaynaktan besleniyor? Tabii ki yüce Mevla, yarattığı her varlığa bir şekilde sahip çıkmakta, birilerini onun korunmasında aracı kılmaktadır. İnsan, yapmış olduğu fedakârlıkla bir taraftan bir anını, bir imkânını belki huzurunu kaybetse de onun getirdiği haz insanı başka dünyalara götürür. Hele hele bu fedakârlık dini anlayışta kaynağını buluyorsa, durum daha da farklı bir mahiyet kazanmakta ve sahibine ayrı bir haz vermektedir. Sevgide, ilimde, mal ve mülkte fedakârlık, uykudan fedakârlık…

Evet, bunların hepsi ilk etapta insan nefsine zor gelen hâller ve davranış biçimleri olarak değerlendirilebilir. Annenin hamileliği, yabana atılamayacak ölçüde fedakârlıkta bulunmayı beraberinde getirmektedir. Bu zorlu süreç, doğumla zirveye ulaşmaktadır. Çocuğun kucağa alınmasıyla, onun o cilveli bakışlarıyla, çile yüklü fedakârlık, merhamete, sevgiye, huzura dönüşmektedir. Aslında her yönüyle hayat, fedakârlık üzerine kurulmuş gibidir. Fedakârlık, fedakârlığa bağlı… Arının bal yapmasından tutun da bir insanın kutsal değerleri, vatanı, bayrağı için gerektiğinde seve seve ölümü dahi göze alması, kelimelerle anlatılamayacak derecede bir fedakârlığın sonucu değil midir? İlim adamı olmak belli bir fedakârlığın sonucu değil midir? Bu bağlamda cennet, Allah rızası gibi bir mümin için önem arz eden ve hayat boyunca amaçlanan ideallere erişme fedakârlığı gerektirmez mi?

İslam dininde, fedakârlığa büyük önem verilmiştir. Hz. Peygamber ve ona tabi olanların hayatları gıpta ile karşılanacak türden fedakârlık örnekleri ile doludur. Hicret sonrası Ensar ve Muhacir arasındaki tarihe destan fedakârlık örneği, ayetlere de konu olmuştur (Haşr, 59/9). Yine ecdadımızın gerek vatanımızı gerekse kutsal beldeleri koruma uğrunda sergilemiş olduğu gayretler kelimelere sığmayacak fedakârlık örnekleridir.

Fedakârlık, başkaları için özveride bulunmadır. Kimi insanın malına, kimi insanın ilmine, bilgisine, kimi insanın aklına toplumun bireyleri muhtaçtır. Bu yönüyle toplum, bütün uzuvları ile bir bedene benzer. Uzuvlar nasıl bir bir fonksiyonunu tamamlıyorsa, toplum da zengini, fakiri, âlimi ve cahili ile birbirini tamamlamaktadır. Nitekim Rahmet Peygamberi Hz. Muhammed; *"Birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerine şefkat hususunda müminler adeta tek bir vücut (beden) gibidirler. Ondan bir uzuv şikâyet ederse, uykusuzluk ve ateşle vücudun diğer uzuvları da ona iştirak ederler."* (Müslim, "Birr", 67), *"Müminin mümine göre konumu, parçaları (bölümleri) birbirini destekleyen bir tek bina gibidir."* (Buharî, "Salat", 88) sözleriyle bu bütünlüğe ve bu bütünlüğün gereğine vurgu yapmıştır.

Sonuç olarak belirtmek gerekirse bir özveri örneği olan fedakârlığı hepimizin hedeflemesi gerekir. Üzülerek ifade edelim ki, nice insanın yavrusu, anne-babası, yakınları, komşuları, kutsal değerleri için fedakârlık göstermesi söz konusu olduğunda bundan uzak durduğunu gözlemlemekteyiz. Unutulmamalıdır ki bugün sahip olduğumuz hemen her değerin temelinde birilerinin fedakârlığı yatmaktadır. Dinî değerlerimizden vatanımıza, bayrağımıza, özgürlüğümüze, malımıza, mülkümüze kadar sahip olduğumuz değerler bütünü, birilerinin canından, hayatından, gençliğinden, uykusundan, rahatından, fedakârlık ve feragat etmesi ile hayat bulmuştur. Hayat acısı ve tatlısıyla bir imtihandır, mücadeledir. Acımızı, hüsranımızı, ümitsizliğimizi birilerinin fedakârlığı ile hafifletir, yenebiliriz. Sevgimizi birileriyle paylaşmakla ona ayrı bir güzellik katarız.

FİRAVUN'UN AKİBETİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسٰى وَهٰرُونَ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَإِئِهِ بِاٰيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ

"Sonra bunların ardından Firavun ile ileri gelenlerine de Musa ve Hârûn'u mucizelerimizle gönderdik. Ama büyüklük tasladılar ve suçlu bir toplum oldular." (Yûnus, 10/75)

Firavun, kâhinlerinden aldığı bilgilere dayanarak bir peygamber geleceğini ve saltanatının onun tarafından tehdit edileceğini öğrenince, yeni doğan erkek çocukların öldürülmesini emrediyor, kızları ise sağ bırakıyordu (Kasas, 28/4). Bu durum uzun yıllar devam etti. Gelecek korkusundan binlerce bebek öldürülüyordu. Fakat Allah'ın emrinin önüne hiçbir kimse çıkamazdı. Musa isimli çocuk söz konusu olunca durum değişecekti. Firavun Allah'ın takdiri ile kendi sarayını teslim edeceği küçük Musa'yı sevecek, himaye edecek, evine götürüp büyütmeye başlayacaktı. Nihayetinde Musa, Firavun'un sarayında yetişip olgunluk yaşına gelecekti. Hatta halk Firavun'un Musa'nın hamisi, karısını da sütannesi sanıyorlardı.

Hz. Musa'ya Peygamberlik görevi verildikten sonra, yüce Mevla ilahi tebliği Firavun'a tebliğ etmesini istedi: *"Firavun'a gidin. Çünkü o azmıştır. Ona yumuşak söz söyleyin. Belki öğüt alır yahut korkar."* (Taha, 20/43-44) Hz. Musa Firavun'un sarayında büyüdüğü için onu Hakka çağırarak iyilikte bulunmak istiyordu. Allah'ın isteği doğrultusunda, kardeşi Harun ile birlikte Firavun'a gitti ve O'na şu mesajı iletti: *"Şüphesiz biz Rabbinin elçileriyiz. İsrailoğullarını (serbest bırak ve) bizimle gönder. Onlara işkence etme. Sana Rabbinin katından bir mucize getirdik."* (Taha, 20/47)

Firavun bu ilahi tebliğ karşısında hiddetlenip büyüklenir. Çünkü o ilk kez kendisinden başka bir ilahın var olduğunu, besleyip büyüttüğü bir insandan duyuyordu. Benden başka Rab olur mu? diye hiddetleniyordu. Sakinleşince, onu incitmeden bu iddiasından vazgeçirebilme umuduyla ikna etmeye çalışıyordu. Fakat Hz. Musa, Allah'ın kendisine verdiği emaneti Firavun'a ve bütün insanlara anlatmaya kararlı

* Dr. Abdurrahman CANDAN

olduğunu söyleyince, Firavun böbürlenir, kibirlenir ve Hz. Musa'ya hitaben, "*Eğer benden başka bir ilah edinirsen, andolsun seni zindana atılanlardan ederim.*" (Şuara, 26/29) diyecekti.

Hz. Musa Firavun'a, Hak dini anlatmaya devam eder ve ona Allah'tan bazı mucizeler gösterir: *"Musa, asasını atınca, bir de ne görsünler asa açıkça kocaman bir yılan olmuş. Elini koynundan çıkarınca, bir de ne görsünler, bakanlara bembeyaz olmuş."* (Şuara, 26/32-33) Firavun da Musa'ya meydan okumak amacıyla sihirbazlarını çağırır, onlardan, maharetlerini sergilemelerini ister. Fakat onların sihirleri Hz. Musa'nın mucizeleri karşısında çok basit kalınca, gerçeklere dayanamayarak Musa'ya iman ederler. Firavun'un verdiği ödüller, savurduğu tehditler işe yaramaz olur. Güvendiği adamlar artık kendi safında değildir.

Firavun ne yapacağını bilemez hâle gelir. Çünkü Musa ona karşı çok güçlenmiş, hatta en yakın adamlarını kendi yanına almayı başarmıştı. Artık bundan sonra Hz. Musa Firavun'un baş düşmanıdır. Dolayısıyla bütün gücüyle ona karşı mücadele edecek ve öldürmek için uğraşacaktır:

"Firavun dedi ki: Bırakın beni Musa'yı öldüreyim. (Faydası olacaksa) Rabbini yardıma çağırsın! Çünkü ben onun, dininizi değiştireceğinden yahut yeryüzünde bozgunculuk çıkaracağından korkuyorum." (Mümin, 40/26)

Zalim hükümdar ilahi hakikatleri anlatmak isteyen Hz. Musa'yı bozguncu olarak tanımlıyor, onu öldürmek için uğraşıyordu. Ancak Allah'ın dinine bir zarar veremezdi. Yapabileceği tek şey Allah'a inanan ve Hz. Musa'ya tabi olanlara çeşitli işkenceler yapmak, onları inandıkları dinden çevirmeye çalışmaktı. Fakat onlar Allah'ın kendilerine bu dünyada veya ahirette yardımcı olacağından kuşkuları olmadığı için ilahi vahye bağlı kalmaktan geri durmadılar ve ümitsizliğe kapılmadılar.

Firavun ve Hz. Musa arasındaki mücadele bu şekilde yıllarca devam etti. Firavun artık son hamlesini yapıp Hz. Musa ve arkadaşlarını yok etmek için ordusunu hazırladı, seçkin askerlerini göreve çağırıp Hz. Musa'nın üzerine yürüdü. Onlar da muazzam orduyu gördüklerinde korkuya kapılıp kaçmaya başladılar. Firavun ve askerleri de onları takip etmeye devam ettiler. Nihayetinde Kızıldeniz sahillerine kadar kovalamaca devam etti. Artık kaçacak yer kalmamıştı. Musa'ya inananlar, ya denize girip boğulacaklarını ya da Firavun'un askerleri tarafından öldürüleceklerini düşünüyorlardı: *"İki topluluk birbirini görünce Musa'nın arkadaşları, 'Eyvah yakalandık' dediler."* (Şuara, 26/61) Çünkü onlara göre artık Hz. Musa'nın yapacağı bir şey kalmamıştı. Fakat Hz. Musa'nın Allah'a olan güveni sonsuzdu. *"Hayır!, Rabbim şüphesiz benimledir, bana yol gösterecektir."* (Şuara, 26/62) diyerek arkadaşlarına haykırıyordu. Derken Allah'tan beklenen yardım geldi: *" Ey Musa, 'Asan ile denize vur.' Deniz derhal yarıldı. Her parçası koca bir dağ gibi görünmeye başladı."* (Şuara, 26/63) Hz. Musâ ve ona

iman edenler hiç vakit kaybetmeden Allah'ın kendilerine açtığı bu yolda ilerlemeye başladılar ve Firavun ve askerlerinden uzaklaşmayı başardılar.

Firavun ve askerleri Hz. Musa ve arkadaşlarını yok etmeyi düşünürlerken, karşılaştıkları bu olağanüstü manzara karşısında şaşırdılar. Fakat ne yapacaklarını fazla düşünmeden aynı yolu takip etmeye başladılar. *"Firavun da, askerleriyle birlikte zulmetmek ve saldırmak üzere, derhal onları takibe koyuldu"* (Yûnus, 10/90) Bu ilahi mucizeyi gördükleri halde, onları öldürmekten vazgeçmemişlerdi. Allah'ın onlara yardımcı olduğunu hesaba katmıyor, hatta zihinlerinden bile geçirmiyorlardı. Fakat artık Allah'ın azabı yakındı. Kur'an-ı Kerim bu anı şöyle anlatıyor:

"O ve askerleri yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladılar ve gerçekten bize döndürülmeyeceklerini sandılar. Biz de onu ve askerlerini yakaladık ve onları denize gömdük (orada boğuldular). Zalimlerin sonunun nasıl olduğuna bak!" (Kasas, 28/39-41)

Denizin ortasında boğulacağını anlayan Firavun iman ettiğini söylemişti fakat artık vakit çok geçti. Yüce Mevla bunu da yine Kur'an-ı Kerim'de bize ibret olması için şöyle anlatıyor:

"Nihayet boğulmak üzere iken, 'İsrailoğullarının iman ettiğinden başka hiçbir ilah olmadığına inandım. Ben de Müslümanlardanım' dedi. Şimdi mi?! Oysa daha önce isyan etmiş ve bozgunculardan olmuştun. Biz de bugün bedenini, arkandan geleceklere ibret olman için kurtaracağız. Çünkü insanlardan birçoğu âyetlerimizden gerçekten habersizdir." (Yûnus, 10/90-92)

FİTNENİN ENGELLENMESİ İÇİN ÇABA SARF ETMEK ERDEMDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَآصَّةً ۚ وَاعْلَمُوٓا اَنَّ اللهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

"Sadece içinizden zulmedenlere erişmekle kalmayacak olan bir azaptan sakının ve bilin ki Allah, azabı çetin olandır." (Enfâl, 8/25)

Mealini verdiğimiz bu âyette, bütün Müslümanların kötülüklere karşı cephe almada duyarlı olmaları emredilmektedir. Aksi takdirde, engel olunmayan kötülüğün zararı bütün toplumu kapsayacağı uyarısı yapılmaktadır.

Ayette geçen "fitne" kavramı, İslam kültüründe geniş bir kullanım ve etki alanı kazanmış olup, genellikle "sınama, deneme, maddî ve manevî sıkıntı, üzüntü, belâ ve felâketle imtihan etme" anlamlarında ayrıca, inanç uğruna maruz kalınan ağır işkence için de kullanılmıştır. Fitne insanlar arası ilişkilerde de söz konusu olabilir. Bu kavram, hadislerde de geniş ölçüde geçmekte olup "deccâl fitnesi", "mesih fitnesi" şeklindeki deyimlerle kıyamet alâmetleri diye bilinen gelişmelere fitne denilmesinin yanında hadislerde fitne kelimesi "dinî ve siyasî sebeplerle ortaya çıkan sosyal kargaşa, anarşi, iç savaş; İslam ümmetinin birlik ve bütünlüğünü tahrip eden bir komployu veya her türlü yıkıcı faaliyetleri" ifade eder.

Hz. Peygamber, "Birtakım fitnelerin yağmur selleri gibi evlerinizin arasından aktığını görüyorum" (Buhârî, "Fiten", 4) buyurmuştur. Hadis bilginleri burada özellikle Hz. Osman'ın şehit edilmesiyle başlayıp sonraki dönemlerde devam eden kargaşa ve iç savaşlara işaret edildiğini belirtirler (bk. Aynî, 'Umdetü'l-Kârî, XX, 64). Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiği bir hadiste *"Zaman yaklaşacak, ameller azalacak, aç gözlülük yayılacak, fitneler açığa çıkacak ve adam öldürme olayları artacak"* denilmiştir (Buhârî, "İlim", 24, "Fiten", 5; İbn Mâce, "Fiten", 25).

* İdris BOZKURT

Ayrıca Hadis bilginlerinden İmam-ı Buhârî, zamanla insanlar arasında bilgi ve dindarlık farkları kalkıp herkesin cehalette ve dinî konulardaki gevşeklikte birbirine benzemeleri, amellerin azalması, fitnenin çoğalması, öldürme olaylarının artması, can güvenliğinin ortadan kalkması gibi olumsuz gelişmelerin vuku bulacağını haber veren hadisleri "Fitnelerin Zuhuru" başlığını taşıyan bir "bab"da toplamak suretiyle fitne kavramının kapsamını dinî, ahlakî, ilmî ve sosyal çöküş anlamlarını kapsayacak şekilde geniş tutmuştur (bk. Buhârî, "Fiten", 5).

Fitne her zaman insan için bir sıkıntı veya risk anlamı taşır. Ancak fitne olarak değerlendirilen bir durumla karşılaşan insanın bunun bir imtihan olduğu bilincini koruyarak bu tehlikeli sınavı başarıyla sonuçlandırması mümkündür. Bu açıdan bakıldığında fitne, inanma iradesini daha da güçlendirme, ahlakî bakımdan arınma, insanın imanındaki kararlılığını ve erdemli yaşayışını kanıtlama fırsatı vermesi itibariyle ferdin veya toplumun dinî ve ahlakî gelişmesine katkısı olan bir imtihan ve deneme yolu olarak da değerlendirilmektedir (Kur'an Yolu, 1/295).

Fitne kavramının tarih boyunca bütün Müslümanların ruhunda ürkütücü tesirler uyandırdığı bir gerçektir. Günümüz dünyasında da Müslümanlar dinleri, inanç ve ahlakları konusunda zaman zaman son derece ağır imtihanlar yaşamakta, çok yönlü ve çok çeşitli yıkıcı faaliyetlerle karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'in, söz konusu fitneler karşısında mutlaka tedbirli olmayı ve olabildiğince bu tür gelişmelerle mücadele etmeyi amaçlayan uyarısının önemi hâlâ tazeliğini korumaktadır.

Toplum içinde inanç ve ahlakın bozulması, baskı, düzensizlik, kargaşa, hukukun çiğnenmesi, hakka dayanmayan gücün hâkim olması ve böylece kulluk imtihanının kaybedilmesi tehlikesi, ya el birliği ile engellenecek ya da bunun zararı sınırlı kalmayacak, hak edenlerin yanında suçsuzlara da dokunacaktır. Çünkü onlar da fitnenin ortadan kalkması için ellerinden geleni yapmadıkları, haksızlığa karşı mücadele etmedikleri için kusurlu ve sorumludurlar. Bunların içinde hiçbir kusuru olmayan çok küçük bir grubun (âcizler) bulunması tabiidir. Allah bunlara, günahları ve kusurları olmadığı halde başkaları yüzünden uğradıkları felâket ve acıların karşılığını âhirette verecek, bu acılara değen, "keşke dünyaya tekrar dönsem de buna benzer acılar yaşasam" dedirten ödül ve karşılıklar lütfedecektir, O'nun sünneti (kanunu) böyledir (Kur'an Yolu, 2/536-537).

GAYB BİLGİSİ YALNIZ ALLAH'A AİTTİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَآ اِلَّا هُوَ ؕ وَيَعْلَمُ مَا فِى الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ؕ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ اِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِى ظُلُمَاتِ الْاَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ اِلَّا فِى كِتَابٍ مُبِينٍ

"Gaybın anahtarları yalnızca O'nun katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı da bilir. Hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin. Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah'ın bilgisi dâhilinde, Levh-i Mahfuz'da) olmasın."
(En'âm, 6/59)

Gayb, akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı demektir. Yüce Kitabımızda 60 yerde geçen bu kelime, Allah'a nispet edilen yerlerde sadece Allah tarafından bilinebilen mutlak gaybı ifade eder. Bununla birlikte Kur'an-ı Kerim'de Rabbimizin bazı kullarını gayb konusunda bilgilendirdiği de haber verilmektedir. Mesela; Hz. İbrahim'e göklerin ve yerin melekûtu gösterilmiş (En'âm, 6/75), Hz. Yusuf'a da rüyaları yorumlama ilmi ve kavminin yiyeceği yemekleri önceden bilme yeteneği verilmiştir (Yûsuf, 12/21,37). Buna göre gaybı, sadece Allah'ın bildiği mutlak gayb; O'nun bildirdikleri tarafından bilinebilen izâfi (göreceli) gayb şeklinde ikiye ayırmak mümkündür. Kıyametin ne zaman kopacağı mutlak gayba örnektir, bunu Allah'tan başkası, doğal yoldan veya bir araç vasıtasıyla da olsa hiçbir şekilde bilemez. Yağmurun ne zaman yağacağı, rahimde çocuğun varlığı ve cinsiyeti ise göreceli gayba örnektir; bu bilgiler tabii araçlara göre gayb bilgisidir, meteorolojik ve tıbbî araçlara göre insanların elde edebileceği bilgilerdir. Bu çeşit gaybı (göreceli gaybı), araçlar vasıtasıyla bilmek mümkündür; ancak bunu bilmekle insanlar gaybı bilmiş olmazlar; çünkü araç icat edilince onunla ilgili bilgi "gayb bilgisi" olmaktan çıkmış olur.

* Sabri AKPOLAT

Sevgili Peygamberimiz de Allah'ın kendisine öğrettiklerinin dışında gayb hakkında bilgiye sahip değildi (Müslim, "İmân", 287; Tirmizî, "Tefsir", 7). Lokman sûresi 34. ayet-i kerimede, Allah'ın ilminin ve kudretinin kusursuzluğunu özetleyen ve ilâhî bilgi ile insan bilgisi arasındaki büyük farkı gösteren ifadeler yer almaktadır:

"Kıyamet saati hakkındaki bilgi yalnız Allah'ın katındadır; O, yağmuru yağdırmakta; rahimlerdekini bilmektedir. Hiç kimse yarın ne elde edeceğini bilemez; hiç kimse nerede öleceğini bilemez; ama Allah her şeyi bilir, her şeyden haberdardır."

Klasik tefsir kitaplarımızda bu âyete dayanılarak, kıyametin ne zaman kopacağını, yağmurun ne zaman yağacağını, rahimlerdeki bebeğin cinsiyetinin ve ten renginin ne olduğunu, insanın ileride neler elde edeceğini, gelecekte ne gibi durumlarla karşılaşacağını ve ne zaman nerede öleceğini Allah'tan başkasının bilemeyeceği ileri sürülmüş, dolayısıyla bunlara "muğayyebât-ı hamse (beş bilinmeyen)" denilmiştir. Hâlbuki âyette kıyametin ne zaman kopacağı bilgisinin sadece Allah'a ait olduğu, kezâ hiç kimsenin yarın ne elde edeceğini ve nerede öleceğini bilemeyeceği, dolayısıyla bu bilgilerin de sadece Allah'a ait olduğu belirtilmekte; fakat yağmurun yağma zamanı ve rahimdeki bebek hakkında "Bunları da yalnız Allah bilir" gibi bir sınırlama bulunmamakta; sadece yağmuru Allah'ın yağdırdığı, dolayısıyla zamanını da bildiği; kezâ O'nun rahimlerdekini de bildiği ifade edilmektedir. Bu da -eski tefsircilerin iddiasının aksine- belirtilen iki konuda insanların önceden bilgi sahibi olabileceklerini gösterir. Nitekim çağımızda bilim, bu noktaya gelmiştir. Ancak, kuşku yok ki bu, insanın belirtilen konularda veya benzerlerinde önceden bildiklerinin mutlaka aynıyla gerçekleşeceği anlamına gelmez; zira olmuş ve olacak tabiat olaylarını bütün yönleriyle eksiksiz bilen yüce Allah, insanların bilgilerini ve tahminlerini alt üst eden yeni durumlar yaratabilir ve böylece insanların olmasını bekledikleri olaylar gerçekleşmeyebilir.

GAYBIN BİLGİSİ ALLAH KATINDADIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَآ اَقُولُ لَكُمْ عِنْدِى خَزَآئِنُ اللّٰهِ وَلَآ اَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَآ اَقُولُ اِنِّى مَلَكٌ وَلَآ اَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِىٓ اَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللّٰهُ خَيْرًا ۖ اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا فِىٓ اَنْفُسِهِمْ ۚ اِنِّىٓ اِذًا لَمِنَ الظَّالِمِينَ

"Size ben, 'Allah'ın hazineleri yanımdadır', demiyorum; gaybı da bilmem. 'Ben bir meleğim' de demiyorum. Sizin hor gördüğünüz kimseler için, 'Allah, onlara asla hiçbir hayır vermez' de diyemem. Allah onların içlerindekini daha iyi bilir. Böyle bir şey söylersem, o zaman ben gerçekten zalimlerden olurum." (Hûd, 11/31)

Ayet-i kerimede, müşriklerin, bir kimsenin peygamber olabilmesi için zengin olması, gaybı bilmesi, melek olması vb. özelliklere sahip olması gerektiği yönündeki yanlış anlayışına işaret edilmektedir. Kur'an, bu anlayışın Nuh (a.s)'un ve diğer birçok peygamberin kavimlerinde aynı şekilde mevcut olduğunu bildirmiştir.

Peygamberimiz döneminde de müşriklerin peygamberler hakkındaki tasavvurlarının bundan farklı olmadığını görmekteyiz. Müşrikler, Peygamber Efendimizde de benzer özellikleri aramışlar, onun melek olması ve gaybı bilmesi gerektiğini söylemişlerdi (En'âm, 6/8-9). Ancak yüce Rabbimiz; işte bu ayetiyle peygamber de olsa bir insanın gaybı bilmesinin söz konusu olmadığını belirtmektedir.

Gayb, akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilmesi mümkün olmayan varlık alanı demektir. Birçok Kur'an ayetinden ve hadis-i şeriflerden (Müslim, "İmân", 287) de anlaşıldığı üzere gayb adı verilen bu alanla ilgili bilgiler yüce Rabbimize aittir. Nitekim yüce Allah; *"Göklerin ve yerin gizli bilgileri Allah'a aittir..."* (Nahl, 16/77), *"O, gaybı da, görünen âlemi de bilendir, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."* (Teğabûn, 64/18) buyurarak gaybın bilgisinin yalnızca kendine ait olduğunu belirtmektedir.

Gayba ait bilgiler konusunda, ilâhi vahye muhatap olan peygamberlerin özel bir

* Dr. Seyid Ali TOPAL

konumu olduğunu söyleyebiliriz. Eğer Allah (c.c) bildirirse peygamberler gaybla ilgili bazı bilgilere vakıf olabilirler. Bildirmediği müddetçe peygamberler de gaybı kendiliğinden bilemezler. Nitekim bazı ayetlerde, Allah'ın dilediği kullarını gayb hakkında bilgilendirdiği ifâde edilmektedir: *"Allah size gaybı bildirecek de değildir. Fakat Allah, peygamberlerinden dilediğini seçer (gaybı ona bildirir)."* (Âl-i İmran, 3/179), *"O gaybı bilendir. Hiç kimseye gaybını bildirmez. Ancak seçtiği resuller başka..."* (Cin, 72/26-27)

Bu bağlamda Hz. İbrahim'e göklerin ve yerin melekûtunun gösterildiği (En'âm, 6/75), Hz. Yusuf'a rüyaları yorumlama ilminin ve kavminin yiyeceği yemekleri önceden bilme yeteneğinin verildiği (Yusuf, 12/21, 37), Hz. İsa'nın, İsrailoğullarının evlerinde ne yiyip neleri biriktirdiklerine vâkıf olup bunları kendilerine haber verdiği (Âl-i İmrân, 3/49) belirtilmektedir. Buna göre gaybı; sadece Allah'ın bildiği mutlak gayb ve O'nun bildirdikleri tarafından bilinebilen nisbî gayb şeklinde ifade etmek mümkündür.

Bu konuda özellikle dikkat etmemiz gereken husus şudur ki, Kur'an mutlak gaybın bilinmesinin sadece Allah'a ait olduğunu bildirerek, bu niteliğin diğer yaratıklardan birine tahsis edilmesini tevhid inancına aykırı bulmuş ve gayb kapılarını zorlama anlamına gelen fal, kehanet vb. yollara başvurmayı şiddetle yasaklamıştır.

Günümüzde bazı kimselerin gaybla ilgili bilgiler verdiğini iddia ederek yaptığı yanlış yönlendirmelere itibar etmemeliyiz. Zira dinimiz, fala bakmayı ve gayb hakkında söz söylemeyi, tevhid inancına uymadığı için yasaklamıştır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de fal vb. şeytanın işi pislikler olarak değerlendirilmiştir (Maide, 5/90). Sevgili Peygamberimiz de gayptan haber verdiğini iddia edene inanan kimsenin kırk gün namazının kabul olunmayacağını, ayrıca vahyi ve kitabı inkâr etmiş olacağını ve bu gibi kimselere gidip gayba dair bilgiler soranların, Muhammed (s.a.s)'e indirilenleri yalanlamış sayılacaklarını açıkça belirtmiş ve onlara gitmeyi yasaklamıştır (Müslim, "Mesâcid", 33, "Selâm", 125; Ebû Dâvûd, "Salât", 167).

Dinimize göre insan, geleceği bilemez, gelecekten haber veremez; ancak bilimsel veriler ve olaylardan hareketle gelecek hakkında tahmin yürütebilir ve bu veriler ışığında tedbir alabilir. Bizler Müslümanlar olarak medyumlara, falcılara ve kâhinlere itibar etmemeliyiz. Dinimiz, yüce Allah'ın bizlere verdiği akıl ve irademizi kullanmayı öğütleyerek olayları sebep sonuç ilişkisine göre değerlendirmemizi en doğru davranış şekli olarak öğütlemiştir.

GERÇEKLERİ GİZLEMEK*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَآ اَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدٰى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِى الْكِتَابِ ۙ اُولٰٓئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ۙ اِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَاَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَاُولٰٓئِكَ اَتُوبُ عَلَيْهِمْ ۚ وَاَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

"İndirdiğimiz apaçık delilleri ve hidayeti Kitap'ta insanlara açıklamamızdan sonra, gizleyenler var ya, işte onlara hem Allah lanet eder, hem de bütün lanet etme konumunda olanlar lanet eder. Ancak tövbe edip durumlarını düzeltenler ve gerçeği açıkça ortaya koyanlar (lanetlenmekten) kurtulmuşlardır. Çünkü ben onların tövbelerini kabul ederim. Zira Ben, tövbeleri çok kabul edenim, çok merhamet edenim." (Bakara, 2/159-160)

Müfessirlerin çoğu burada eleştirilenlerin, Tevrat'ın hükümlerini insanlardan saklayan veya Tevrat üzerine sahte te'vil ve yorumlarıyla gerçekleri örtbas eden, bilhassa Hz. Muhammed'in peygamberliğini müjdeleyen Tevrat haberlerini saklayan veya haksız tevillerle çarpıtan Yahudi bilginleri olduğunu belirtmişlerdir (Kur'an Yolu I, 245).

Yüce Allah insanları kendi yoluna davet etmek için peygamberler ve kitaplar göndermiştir. Bu yüce elçiler de aldıkları mesajları, ne pahasına olursa olsun, topluma olduğu gibi iletmişlerdir. Peygamberler görevlerini yerine getirirlerken canları pahasına da olsa ilahî mesajlarda en küçük bir saptırma yapmamışlar, insanları doğru bilgilendirmişlerdir. Fakat zamanla bu peygamberlerin ileri gelen ümmetlerinden bazıları, çeşitli kaygılarla ve menfaatlerine uymadığı için, gerçekleri gizleme, ayetleri amacından saptırarak yorumlama ve çarpıtma yoluna gitmişlerdir.

Bir bilgiyi gizlemek bazen bütün insanlığın hayatında onulmaz yaralar meydana getirir ve insanlığın manevi felaketiyle sonuçlanabilir. Yahudi ve Hıristiyan din bilginleri Peygamberimizin son peygamber olduğunu Kur'an'ın ifadesiyle "oğullarını

* Mehmet KAPUKAYA

tanıdıkları gibi" tanımalarına rağmen (Bakara, 2/146), sırf kıskançlıkları sebebiyle gizlemişler ve bu sebeple lanete uğramışlardır (Bakara, 2/90). Bu insanlar, menfaat karşılığı Allah'ın ayetlerini gizlemişler, gerçeği ve hidayeti vererek, karşılığında dalaleti (sapıklığı) satın almışlardır:

"İşte onlar, hidayete karşılık sapıklığı satın almış kimselerdir. Bu yüzden alışverişleri onlara kâr getirmemiş ve doğru yolu bulamamışlardır." (Bakara, 2/16)

Gerçekleri gizleyen bu insanlar alışverişlerinde en değerli sermayelerini satarak acaba ne elde ettiler? Rabbimiz bu durumu şöyle beyan buyuruyor:

"Allah'ın indirdiği kitaptan bir kısmını gizleyip, onu az bir bedelle değiştirenler (var ya); işte onlar karınlarına ateşten başka bir şey doldurmuyorlar. Kıyamet günü Allah onlarla ne konuşacak, ne de onları arıtacaktır (temize çıkaracaktır). Onlar için elem dolu bir azap vardır. İşte bunlar hidayeti verip sapıklığı, bağışlanmayı verip azabı satın alanlardır. Onlar ateşe karşı ne kadar da dayanıklıdırlar!" (Bakara 2/174-175)

Bunlar için aslında en büyük ceza Allah'ın onlarla konuşmamasıdır. Ateşle azap bu cezanın yanında az kalır. Allah'ın bir insanla konuşmamasından daha büyük azap olur mu? Allah kâfirle, müşrikle, münafıkla konuşuyor, onları sorguluyor; fakat ayetlerini gizleyip insanları ilahi bilgiden mahrum bırakanlarla ve hakikati ters yüz edip çarpıtmak suretiyle insanları sapıtanlarla konuşmuyor.

Sevgili Peygamberimiz de bu konuda şöyle buyuruyor:

"Kime bir bilgi sorulur, o da bunu gizleyip söylemezse, kıyamet günü ateşten bir gem ile gemlenir." (Ebu Dâvûd, "İlim", 9; Tirmizî, "İlim", 3)

Ayet-i kerimeden şunları anlıyoruz:

1. Allah'ın emirlerini ve bildirdiği gerçekleri gizleyenler, O'nun lanetini hak etmektedirler.

2. Yüce Allah kıyamette söz konusu insanlara itibar etmeyecek ve onları muhatap bile kabul etmeyecektir.

3. Günahı ne olursa olsun tövbe edip durumlarını düzeltenler, Allah'ın rahmetini elde edebilirler.

GERÇEK MÜ'MİNLERİN BAZI ÖZELLİKLERİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ اِذَا ذُكِرَ اللهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَاِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ اٰيَاتُهُ زَادَتْهُمْ اِيمَانًا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ۚ اَلَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۭ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۭ لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ۚ

"Müminler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. Onun âyetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların imanlarını artırır. Onlar sadece Rablerine tevekkül ederler. Onlar namazı dosdoğru kılan, kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harcayan kimselerdir. İşte onlar gerçekten müminlerdir. Onlara, Rableri katında yüksek mertebeler, bağışlanma ve cömertçe verilmiş rızık vardır." (Enfâl, 8/2-4)

Mealini verdiğimiz bu ayetlerde; gerçek müminlerin beş vasfı üzerinde durulmuştur. Müminler bu vasıfları kazanmaları hususunda teşvik edilmiş ve bu uğurda çaba gösterenlerin büyük mükâfatlar elde edecekleri beyan edilmiştir:

1. İnanan insanların imanlarıyla duyguları arasında büyük bir etkileşim söz konusudur; mümin Allah'ı öyle bir sevgiyle sever ki O'nun ismi anıldığında heyecanlanıp adeta kalbi yerinden çıkacakmış gibi bir duyguya kapılır. Kendisine Allah'tan söz edildiğinde gönlünde heyecan ve coşku karışımı duygular oluşur. Müminlerin bu duyguları başka ayetlerde şöyle ifade edilmektedir:

"… Rablerinden korkanların onun etkisiyle tüyleri ürperir, sonra da Allah'ı anmakla onların bedenleri ve kalpleri yumuşayıp rahatlar…" (Zümer,39/23)

"Onlar, inananlar ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşanlardır. Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur." (Ra'd, 13/28)

2. Müminler, Allah'ın âyetleri kendilerine okunduğunda veya kendileri bu ayetleri okuyup anladıklarında yeni bilgiler elde edip bunlara iman etmek suretiyle

* İdris BOZKURT

inançlarını kuvvetlendirirler. Ayrıca her bir âyet, ihtiva ettiği incelik, güzellik, hikmet ve bilgiler sebebiyle Kur'an'ın Allah'tan geldiğine delil teşkil ettiği için nitelik yönünden de müminlerin imanlarını güçlendirir. Bu husus başka bir ayette, *"O, inananların imanlarını kat kat artırmaları için kalplerine huzur ve güven indirendir…"* (Fetih, 48/4) şeklinde ifade edilir.

3. Müminler sadece Allah'a güvenirler. Bütün işlerimizde sadece Allah'a güvenmek, O'na dayanmak, O'nu vekil edinmek imanımızın zirveye ulaştığının nişanesidir. Bizlerin insanlar olarak mal, mülk, evlât, eş ve dost edinmemiz en tabii hakkımızdır. Ancak, bu varlıkların bizler için bir imtihan aracı olduğunu dolayısıyla onlara dayanıp güvenmenin bizlere hayal kırıklığı yaşatacağını dikkate alarak asıl güvenilecek olanın fâni varlıklar değil, her şeyi yaratan ve mülkün gerçek sahibi olan Rabbimiz olduğunu unutmamamız gerekir.

4. İslam dini ferdin toplum içinde uyumlu, güvenilir ve hoşgörülü olmasını sağlamaya yönelik düzenlemeler getirdiği gibi onun yaratıcısı ile olan bağlantısını daha derinden hissetmesine, devam ettirmesine ve geliştirmesine hizmet edecek düzenlemeler de getirmiştir. Bu düzenlemelerin bir parçasını da ibadetler oluşturmaktadır. Namaz ibadeti ise bunların başında gelir. Namaz, Allah ile kurulan bağın gerçekleştiği en uygun ve en güzel bir vasıta olduğu için müminler olarak onu büyük bir özenle yerine getirmeye çalışırız. Namaz kılarak, Allah'ın büyüklüğünü düşünür, O'nun karşısında acizliğimizi ve zayıflığımızı anlarız. Bunu bu şekilde anlayan kimse, hep iyilik yapmaya gayret eder. Başka insanlara kötülük düşünmez. Böyle fertlerden meydana gelen toplumlarda huzur ve mutluluk olur.

5. Müminler, Allah'ın verdiği rızıktan kendileri yararlandıkları gibi yakından uzağa doğru başkalarının da ondan yararlanmasına imkân verirler; nafaka, zekât ve sadaka verme, vakıf kurma, ödünç verme ve kullandırma, ikram etme gibi malî vazife, yardım ve iyilikleri ihmal etmezler. Âyette "kendilerine rızık olarak verdiğimizden" buyrularak nimetin, Allah'tan geldiği vurgusu yapılmakta ve müminlerin, O'nun adına fedakârlıkta bulunarak toplumu veya fakirleri ellerindeki mallardan yararlandırma bilincini kazanmaları öğütlenmektedir.

Yukarıda anlatılan vasıfları taşıyan kimseler gerçek ve kâmil manada müminlerdir. Allah katında, iman ve amelin nicelik ve nitelik yönünden, yeterli olandan kâmil olana, yani daha güzel ve mükemmel olana doğru farklı değerleri ve dereceleri vardır. Bu derecelere ulaşan kullara yüce Allah'ın lütfedeceği çeşitli nimetler de birbirinden üstündür ve benzersizdir. Allah yüksek derecelere ulaştırmış olduğu kullarının günahlarını da bağışlayacak ve kendilerini ebedî mutlulukla ödüllendirecektir (Kur'an Yolu, 2/523).

GİZLİ KONUŞMA*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوٰى ثَلٰثَةٍ اِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ اِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَآ اَدْنٰى مِنْ ذٰلِكَ وَلَآ اَكْثَرَ اِلَّا هُوَ مَعَهُمْ اَيْنَ مَا كَانُوا ۚ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۚ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ

"Göklerdeki ve yerdeki her şeyi Allah'ın bildiğini görmüyor musun? Üç kişi gizlice konuşmaz ki, dördüncüleri O olmasın. Beş kişi gizlice konuşmaz ki altıncıları O olmasın. Bundan daha az yahut daha çok da olsalar, nerede olurlarsa olsunlar, O mutlaka onlarla beraberdir. Sonra onlara yaptıklarını Kıyamet günü haber verecektir. Allah, her şeyi hakkıyla bilir." (Mücadele, 58/7)

Yüce Allah bizleri insan olarak yaratmış; akıl, irade, hürriyet ve sorumluluk vermiş, peygamberler aracılığıyla mesajlar göndermiştir. Bizlere gönderilen bu mesajları anlayabilmemiz, anlatabilmemiz, O'nun rızasına uygun olarak hayatımızı yönlendirebilmemiz için de başta konuşma olmak üzere bazı kabiliyetler bahşetmiş ve dünya hayatında bizleri sınava tabi tutacağını haber vermiştir. Konuşma, insanlara sunulan nimetlerden sadece bir tanesidir. Her nimetin bir şükrü olduğu gibi güzel ve anlamlı konuşmanın da riayet edilmesi gereken birtakım kuralları vardır.

Söz konusu ettiğimiz bu ve devamındaki âyetlerde, Peygamberimiz dönemindeki bazı olaylar ışığında dinimizin temel inanç ve ahlak ilkelerinden bir kısmı işlenmekte, bu ilkelere uygun olarak Müslümanların muâşeret kuralları oluşturmaları için örnekler verilmektedir. Kur'an'ın ilk emri olan "oku" diye başlayan ayetten bu ayetin inişine kadar geçen sürede meydana gelen gelişmeleri incelediğimiz zaman Peygamberimizin tebliğ faaliyetinin ne kadar başarılı olduğu daha iyi anlaşılır. Zira yüce Allah, yukarıda okuduğumuz ayette "Görmedin mi?" hitabıyla dikkatimizi çekmekte, bizleri tevhide davet ederken toplum huzurunun temini ve

* Dr. Hamdi TEKELİ

bireyler arası sevgi ve saygının gelişmesi için görgü kurallarına riayet etmenin önemini vurgulamaktadır. Burada geçen konulardan ilki, birkaç kişinin bir araya gelip kendi aralarında gizli görüşmeler yapması ve başkalarının bulunduğu ortamlarda fısıltıyla konuşmalarıdır. Fısıltı ile konuşmak anlamına gelen "Necva", Kur'an'ın 13 ayetinde geçmektedir. Bu ayetlerin bütünü değerlendirildiği zaman necva (gizli konuşma), başlı başına yasak bir davranış değildir. Necva'nın hükmü, ne hakkında ve niçin konuşulduğuna bağlıdır. Her ne kadar bazı müfessirler gizli konuşmanın yasak oluşunun, Hz. Peygamber (s.a.s)'in meclisine mahsus olduğunu ifade etseler de bu durum genel olarak Müslümanlar için de geçerlidir. Ayetler bağlamında konuyu ele aldığımızda insana şah damarından daha yakın olan yüce Allah, kâinattaki canlı ve cansız bütün varlıklarca çıkarılan sesleri, konuşmaları ve gizli fısıltıları da aynı anda duyar ve bilir.

Ayrıca bu ayette İslam'ın inanç esaslarından "Allah'ın ilminin sınırının bulunmadığına iman etme" ilkesine de vurgu yapılmaktadır. Ayetin devamında ise Allah'ın ilminin sınırları konusunda kuşkusu olanlara hitaben; *"Sonra onlara yaptıklarını Kıyamet günü haber verecektir. Allah her şeyi hakkıyla bilir."* diye buyurmaktadır. (Geniş bilgi için bk. Kur'an Yolu, V/201-207)

Konudan anladığımız hususlardan birisi de, yüce Allah'ın her şeyi en iyi işiten, gören ve bilen olduğu; gizli veya açıktan işlenen hiçbir şeyin Allah'tan gizli kalamayacağıdır.

Cenab-ı Hakk kendisinde var olan konuşma sıfatının bir tecellisi olarak da kâinattaki tüm varlıklara konuşma, Allah'ı anma kabiliyeti vermiştir. Bizler anlamasak da kâinattaki tüm varlıkların Allah'ı zikretmesi (İsrâ, 17/44) kendi lisanıyladır.

İnsan olarak bizlere bahşedilen işitme, görme, konuşma, bilme vb. kabiliyetlerimiz belirli ölçülerle sınırlıdır. Sorumluluğumuz da gücümüz, kapasitemiz ve kabiliyetimiz nispetindedir. Örneğin insanlara verilen işitme kabiliyetinin belirli bir alt ve üst sınırı bulunmaktadır. Bu sınırların ötesinde konuşamayız ve işitemeyiz. Bu sınırları zorlayacak olursak taşıyamayacağımız bir yükün altında kalarak perişan olabiliriz.

Öyleyse insan olarak Allah'ın bize verdiği görme, işitme, bilme ve konuşma nimetlerimizin sınırlarına hakkıyla riayet edelim. Bu nimetleri nasıl değerlendirdiğimizden hesaba çekileceğimizi de unutmayalım. Bilerek veya bilmeden yaptığımız hata ve günahlardan tövbe ederek kendimize çeki düzen verip Allah'a yönelelim.

Yüce Mevlâ cümlemizi kendisine hakkıyla kulluk edenlerden eylesin.

GÖKLERDE VE YERDEKİ HER ŞEY ALLAH'I TESBİH EDER*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

"Göklerde ve yerdeki her şey Allah'ı tesbih etmektedir. O mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibidir." (Hadid, 57/1)

Varlık âleminde bulunan her şey, yüce Yaratıcıyı kendi lisanı ile tesbih ediyor, hepsi O'na övgü ve senada bulunuyor. Zira bütün mülk ve saltanat Allah'ındır ve hamd O'na mahsustur. O her şeye hakkıyla gücü yetendir. Kur'an'ın, *"Göklerde ve yerde kim varsa, ister istemez kendileri de gölgeleri de sabah akşam Allah'a secde ederler (boyun eğerler)"* (Ra'd, 13/15) ifadesi, son derece önemli bir incelik taşımaktadır. Saygı için alnı yere koymak demek olan secde, itaatin, boyun eğmenin ve teslimiyetin son sınırıdır. Yüce Allah'a secde ve tesbihte bulunmak, Allah'ın hükmünün, her zaman ve her yerde geçerli olduğunu; hiçbir şeyin, O'nun buyruğu dışına çıkamayacağının bilinmesi demektir. Kur'an'da, *"Yedi gök, yer ve bunların içinde bulunanlar Allah'ı tesbih ederler. Ancak, siz onların tesbihini anlamazsınız."* (İsrâ, 17/44) buyrulmaktadır. Güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve tüm varlıklar, her an Allah'a secde etmekte ve O'nun buyruğuna boyun eğmektedirler.

Göklerdeki ve yerdeki tüm varlıkların O'nu tesbih etmesi, yüce Allah'ın üstün iradesinin ve mutlak gücünün doğal bir sonucudur. Her şey yüce Allah'ın bilgisinin kapsamı içindedir. Dolayısıyla Allah yapılanlardan haberdardır ve kullarının bütün hareketlerini bilir. İnsanlar, iradelerini kullanmak suretiyle Allah'ı her türlü kusur ve eksiklikten tenzih etmeli, O'na noksan sıfatları isnat etmekten kaçınmalıdırlar. Allah öyle bir Melik ki, gökleri, yerleri, bütün kâinatı yaratıp düzenleyendir. Selim akıl sahipleri için yüce Allah, *"Onlar ayakta iken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. Rabbimiz bunu boş yere*

* Ömer ÖNEN

yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız derler." (Âl-i İmran, 3/191) buyurmaktadır. Beden ve ruhu arındırmanın yolu, Allah'ı bilmek ve O'nu yüceltmektir. Demek ki yerde ve göktekilerin hepsi kendi lisanlarıyla her an Allah'ı tesbih etmektedirler.

Varlıkların bu tesbihini insanların bilip anlaması mümkün müdür? İnsanın dışında diğer varlıkların Allah'ı tesbihi, insanlarınki gibi sesle ve harflerle olan bir tesbih değildir. Bunların Allah'ı tenzih ve tesbih etmesi, varlıklarının gereği olan işlevlerinin gerçekleşmesi olarak da düşünülebilir. Varlık âleminde her şey bir döngü hareketi ile Allah'ı tesbih etmektedir. Tüm yaratılanlar, bu âleme gelirken Allah'ı bilip O'nu tesbih ettiler. Onların yaratılmaları da Allah'ın varlığına ve yüceliğine bir şehadettir. Bu varlıklar yaratılıştan gelen özelliklerle, kendilerine yüklenen görevleri hakkıyla yerine getirmektedirler. Varlık âleminde, insan ve cinler dışında Allah'a isyan eden, Allah'ın emirlerinden dışarı çıkan, kendi başına buyruk başka bir varlık yoktur. Göklerde ve yerde bulunanlar, isteyerek ya da istemeyerek Allah'a secde etmektedirler. Secde etmek Allah'ı tesbih etmenin önemli bir biçimidir. Secde eden insan, ubudiyetin en uç noktasına ulaşmakta, büyük bir makam karşısında yüzünü yerlere sürmekle, insan benliğini gurur ve kibirden arındırmanın en ileri boyutunu yaşamaktadır. Dolayısıyla, Allah'a secde etmeden O'nu tesbih etmek tam anlamıyla gerçekleşmiş olmayacağı gibi, her türlü hâlleriyle Allah'ı tesbih etmeyenlerin de sadece secde etmeleri beklenen faydayı temin etmeyecektir.

Allah'ı tesbih etmek, O'nun, hiçbir eksik sıfat taşımadığının; her şeye gücü yeten, yoktan var eden, hiçbir varlığa benzemeyen, eşi ve benzeri olmayan bir ilah olduğunun kabulü ve ikrarıdır. *"Göklerde ve yeryüzünde bulunan kimselerle, sıra sıra (kanat çırparak uçan) kuşların Allah'ı tesbih ettiğini görmez misin? Her biri duasını ve tesbihini kesin olarak bilmektedir..."* (Nûr, 24/41) Öyle ise her zaman yüce Yaratıcıyı anmalı, sürekli şükretmeli, O'na sayısız ve sınırsız övgüde bulunmalıyız.

GÖZLER ONU İDRAK EDEMEZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَا تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْاَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ

"Gözler O'nu idrak edemez ama O, gözleri idrak eder. O, en gizli şeyleri bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır." (En'âm, 6/103)

Yüce Allah'tan başka her varlık sonradan olmuştur. O, sonradan olan varlıklara hiçbir yönden benzemez. Rabbimiz, kendisi hakkında bizim hatıra getirdiklerimizin de ötesinde bir varlıktır. Bu sebeple insanın tasavvuru ve tahayyülü O'nu idrakten acizdir.

İdrak; kelime olarak "arzulanan bir şeye ulaşma" anlamına gelmektedir. Mecaz olarak da "duyu organının duyulur şeyi algılaması veya aklın soyut bir varlık ya da manayı kavraması" manasında kullanılır. Ayet-i kerimede geçen "idrak" kelimesi bu iki anlamı da kapsamaktadır; yani "Gözler O'nu idrak edemez" ifadesiyle hem Allah'ın gözle görülür maddî ve cismanî bir varlık olmadığı hem de zatından başka hiçbir varlık tarafından O'nun gerçek varlığının ve mahiyetinin bütünüyle bilinip kuşatılamayacağı ortaya konmuştur.

Allah'ın zatına bu dünya gözüyle ulaşmak, onun hakikatini kavramak mümkün değildir. Çünkü göz O'nu görecek kabiliyette yaratılmamıştır. Ahirette Allah'ın görülüp görülemeyeceği konusunda ise mezhepler arasında ihtilaflar olmakla birlikte, konu ile ilgili âyet ve hadisler Allah'ın ahirette görülebileceğine işaret etmektedir.

Mutezile mezhebine mensup âlimler, daha başka aklî ve naklî deliller yanında, özellikle bu ayete dayanarak Allah'ın, dünyada olduğu gibi ahirette de görülemeyeceğini ileri sürmüşlerdir. Ehl-i sünnet âlimleri ise, bu ayet-i kerimenin bâki olan Allah'ı bu dünyada fâni gözlerle görmenin imkânsızlığına işaret ettiğini; ahirette ise, insanların ölümsüz hâle getirilecek olan bedenlerindeki sonsuz bir görme imkânına kavuşturulmuş gözleriyle bâki olan Allah'ı görmelerinin mümkün olduğunu savunmuşlardır. Onlara göre ayette Allah'ı görmenin tamamen imkânsız olduğundan söz

* Sabri AKPOLAT

edilmemekte, O'nun tam olarak idrak edilmesinin imkânsız olduğu bildirilmektedir. Ayrıca Allah Teâlâ'nın ahirette görüleceğine dair başka deliller de vardır:

a. Kur'an-ı Kerim'de şöyle denilmektedir:

"Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tur'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca, 'Rabbim! Bana (kendini) göster, seni göreyim!' dedi. (Rabbi); 'Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!' buyurdu..." (A'râf 7/143)

Ehl-i sünnet bilginleri, bir peygamberin Allah'tan mümkün olmayan bir şeyi istemeyeceğinden hareketle, Allah'ı görmenin mümkün olabileceği kanaatine varmışlardır. Şayet Ru'yet mümkün olmasaydı, Musa (a.s), O'nu görme isteğinde bulunmazdı. Çünkü Allah'ın görülemeyeceğini bilir ve muhal olanı istemezdi.

b. Şu ayet-i kerime de Allah'ın cennette görülebileceğini teyit etmektedir.

"O gün birtakım yüzler aydındır. Rablerine bakarlar." (Kıyâme, 75/22–23)

Ayrıca, inkârcıların ahiretteki mahrumiyetleriyle ilgili olarak *"Hayır, şüphesiz onlar, kıyamet günü Rablerini görmekten mahrum bırakılacaklardır."* (Mutaffifîn, 83/15) buyrulan ayet de ru'yetin mümkün olduğuna delildir. Zira "mahrum olma (perdelenme)" ifadesi sadece inkârcılar için kullanıldığına göre müminler rablerini görebileceklerdir. Ancak bu görmenin keyfiyeti âhiretteki hâl ve şartlara göre olacaktır.

c. Peygamberimiz ayın on dördüne rastlayan bir gecede aya bakarak şöyle buyurdu: *"Şu ayı nasıl görüyorsanız, Rabbinizi de öylece göreceksiniz..."* (Buhârî, "Mevâkıtü's-Salât", s.14)

Bu âyet ve hadislerin ışığında, müminler, kıyamet gününde Allah'ı, mahiyeti bizce bilinmeyen bir biçimde görmeye nail olacaklardır.

Ayette geçen Latîf ve habîr, ifadeleri Allah'ın güzel isimlerindendir. Latîf ismi Allah'ın sevgi, merhamet, hoşgörü, ihsan ve ikramıyla bütün mahlûkatla birlikte kullarına karşı çok lütufkâr olduğunu ifade eder. Bu kelime özellikle "bütün olup bitenler gibi kullarının hâllerinden de eksiksiz haberdar olan" manasındaki habîr ismiyle birlikte kullanıldığı takdirde "her şeyi en ince ayrıntılarına kadar kusursuz bilen" anlamına gelmektedir. Bu sebeple ayet-i kerimenin sonunun meali şöyle yapılmıştır:

"O, en gizli şeyleri bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır."

GÖZLERİMİZİ AYDINLATACAK EŞLER VE ÇOCUKLAR!*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ اَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ اَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ اِمَامًا

"Onlar, 'Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle' diyenlerdir." (Furkân, 25/74)

Yüce kitabımız Kur'an, peygamberlerimizin (Allah'ın selamı onların üzerine olsun); "Müslüman" (Bakara, 2/128), "temiz" (Âl-i İmran, 3/38), "namazı dosdoğru kılan" (İbrahim, 14/40) ve "salih" (Ahkâf, 46/15) bir "nesil/zürriyet" isteklerini ve dualarını bizlere örnek olmak üzere nakletmektedir.

Elbette biz Rahman'ın kulları da "göz aydınlığımız olacak eşlerimizin ve nesillerimizin" olmasını arzu ederiz. Bunun gereği olarak da eş ve çocuklarımızın da kendimiz gibi Rahman'ın yolunda olmasını çok önemseriz. Çünkü *"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun…"* (Tahrim, 6/66) emriyle bunlardan birinci derecede sorumlu olan bizleriz.

Şüphesiz sadece "kavli dua" etmekle yani dilimizle istemekle bunları elde etmemiz mümkün değildir. Bunun için karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı mutlu bir aile yuvasının kurulması ve çocuklarımızın eğitim ve terbiyesi konusunda baştan itibaren uyulması gereken dinî ölçülere yani "fiilî duaya" da titizlikle uymamız gerekir.

Erkek olsun kız olsun bir Müslüman evlenmek istediği zaman, anne babalarının da öncülüğünde, öncelikle İslam terbiyesini almış, iffetli biriyle evlenmeye çaba göstermeli, hayat arkadaşını seçerken güzelliğinden, soyundan ve zenginliğinden daha çok, dindarlığına ve iyi ahlak sahibi olmasına dikkat etmelidir. Peygamberimiz (s.a.s)'in özellikle kadınlarda aranmasını tavsiye ettiği (Buharî, "Nikâh", 15; Ebû Dâvûd, "Nikâh", 2) bu ölçülerin erkekte de aranmasına bir engel yoktur. Hadiste özellikle kadının zikredilmesinin "yuva ve çocuklar üzerindeki temel etkisini vurgulamak" maksadıyla olduğunu düşünmemiz yanlış olmaz.

* Mustafa GÜNEY

Evlenmek isteyen kadın ve erkeğin birbirlerini görüp beğenmeleri (Ebu Dâvûd, "Nikah", 18; Tirmizî, "Nikah", 5) ve kendi istek ve hür iradeleriyle evlenmeye karar vermeleri de dinimizin tavsiye ettiği diğer önemli bir hususdur.

Böylece cüzî irademizi İslami ölçülere uygun bir şekilde kullandıktan sonra gerek mutlu bir yuva kurabilmemiz ve gerekse kurulan yuvayı mutlulukla devam ettirebilmemiz için dua edip Allah'tan yardım istememiz de mutlaka gereklidir. Çünkü eşler arasındaki sevgi ve merhameti var eden O'dur (Rum, 30/21).

Dinimize göre dünyaya gelmelerine sebep olduğumuz her çocuk, aile için yeni bir mutluluk ve sevinç kaynağı olduğu kadar bize yeni sorumluluklar da getirir. İslamiyet bu hususta birinci derecede babayı sorumlu tutar (Tahrim, 66/6). Anne de bu sorumluluğa ortaktır.

Çocuklarımızın beslenme, barınma, giyim ve sağlık gibi maddî ve bedensel ihtiyaçlarını helal yollarla ve gücümüze göre en güzel şekilde karşılamamız başta gelen görevimizdir.Çocuklarımıza sevgi ve şefkat göstermemiz, tahsil terbiye ve meslekî eğitimlerini yaptırmamız da onların "Gözlerimizi aydınlatacak bir nesil" olmaları için çok önemlidir.

Bunları yaparken çocuklarımızın sadece maddi ihtiyaçlarını karşılamakla yetinmeyerek, ruhi ihtiyaçları olan dinî eğitim ve terbiyelerini de asla ihmal etmeyelim; küçük yaşlardan itibaren başlatacağımız iman, ibadet, ahlak ve sosyal terbiyeleriyle birlikte, haram-helal, günah-sevap şuurunu da geliştirelim.

Çocuklarımızın sevgiye, bizlerden göreceği iyi örneklere ve açıklayıcı doğru bilgilere ihtiyaçları vardır. Özellikle dinî terbiye ve eğitimlerinde 12-15 yaşından önceki dönemde, ruh/beden gelişimlerini ve henüz dinen yükümlülük çağında olmadıklarını da göz önünde bulundurarak, eksik ve hatalarını korkutucu, ürkütücü, emredici ve dinimizden soğutucu şekilde değil, özendirici bir yolla gidermeliyiz.

Çocuklarımızın dinî inanç ve değerleri öğrenmesi, ihtiyaç duyduğu bütün ahlaki faziletleri, sosyal davranışları kazanması, ruh ve beden bakımından sağlıklı, ayrıca sanat ve hüner sahibi olabilmesi; yapılması gerekenleri "zamanında ve doğru şekilde" yapmamıza sıkı sıkıya bağlıdır. Unutmayalım ki "ağaç yaş iken eğilir".

Bu görevlerimizi yerli yerinde ve zamanında yerine getirdiğimiz takdirde ciğer parelerimiz olan çocuklarımızın eğitim ve terbiyesini başarıya ulaştırabilir ve arkamızda bize göz aydınlığı, vatanımıza ve milletimize de yararlı bir nesil bırakabiliriz.

GÜNAH GİZLİYKEN DE GÜNAHTIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَذَرُوا ظَاهِرَ الْاِثْمِ وَبَاطِنَهُۚ اِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْاِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ

"Günahın açığını da bırakın, gizlisini de. Çünkü günah kazananlar yaptıkları karşılığında cezalandırılacaklardır." (En'âm, 6/120)

Yüce Rabbimiz, temiz bir fıtrat üzere yaratıp dünyaya gönderdiği biz insanlardan öncelikli olarak kendisini tanımamızı istemektedir (Zâriyât, 51/56). Rabbini tanıyan mümin bir kulun yaratıcısıyla olan irtibatını sürdürmesi ise mükellef olduğu ibadetleri yerine getirmesi ve kendisine yasaklanan günahlardan uzak durmasıyla mümkün olur.

Rabbimiz, malın ve evladın kişiye fayda sağlamayacağı ahiret gününde yegâne zenginliğin günahlarla kirlenmemiş temiz bir fıtrat olduğunu haber vermektedir (Şuarâ, 26/89). Şu hususa dikkat etmemiz gerekir ki, günah sayılan tüm fiil, söz ve davranışların yapısında Allah'tan uzaklaştırıcı veya Allah'ı unutturucu bir özellik vardır. Bu özellikleri sebebiyle günahlar, kişide gaflete sebep olurlar. Israrla günah işlemeye devam eden kişinin kalbi katılaşır, dinî sorumluluklara karşı duyarlılığı zayıflar ve neticede Allah'ı ve ahireti unutacak bir noktaya gelir. Yüce Rabbimiz ve sevgili Peygamberimiz devamlı surette bizlerden Allah'a karşı sorumluluklarımızın bilincinde bir hayat sürmemizi istemektedirler. Kur'an-ı Kerim'de bu bilinci taşıyan takva sahibi müminler övülmüş ve kendilerine cennet vaat edilmiştir (Bakara, 2/1–5; Âl-i İmrân, 3/133–136; Mü'minûn, 23/1–11; Furkân, 25/63–69).

Allah'ın kendisini her an görüp gözettiğini düşünen ve yaptığı her şeyin hesabını bir gün vereceğine inanan takva sahibi bir müminin, gizli ve açıkta Allah'ın razı olmayacağı söz ve davranışları sergilemesi düşünülemez. Sevgili Peygamberimiz bizlere her nerede olursak olalım, Allah'a karşı saygılı olmamızı öğütlediği hadis-i şeriflerinde, yaptığımız kötülüklerin ardından bunların günahını silecek iyilikler yapmamızı da tavsiye buyurmaktadır (Tirmizî, "Birr", 55). İnsan olarak yaratılmış

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

olmamızın bir sonucu olarak "unutma" ve "hata yapma" gibi birtakım zaaflarımız bulunmaktadır. Zaman zaman her insan gibi unutarak veya hata yaparak bazı yanlışlara düşmemiz mümkündür. Ancak böyle bir yanlışa düştüğümüzde yapmamız gereken şey öncelikle yaptığımız hatadan dolayı pişman olmak, Rabbimizin engin rahmet ve mağfiretine iltica etmek ve bir daha böylesi bir kusuru işlememe azmini göstermektir.

Yüce Mevlâmız cehaletleri sebebiyle kötülük yapıp sonra hemen tövbe edenlerin tövbelerini kabul edeceğini bildirmektedir (Nisa, 4/17). Aynı şekilde kendi nefsine zulmedip günah işleyen ancak günahının hemen ardından Rabbini hatırlayıp istiğfar eden ve bile bile küçük günahlarında ısrar etmeyen kullarından övgüyle bahsetmektedir (Âl-i İmrân, 3/135). Yine Rabbimiz bizlere rahmetinden ümit kesmememizi öğütlediği âyet-i kerimenin devamında bütün günahları bağışlayabileceğinin müjdesini de vermektedir (Zümer, 39/53). Rahmeti geniş Rabbimiz dünya hayatının aldatıcılığına ve şeytanın Allah'ın rahmetiyle aldatmasına karşı dikkatli olmamız gerektiğine (Lokman, 31/33), ayrıca ölünceye dek kötülük işlemeye devam edip ölüm anında tövbe edenlerle inkârcı olarak ölenlerin tövbelerini kabul etmeyeceğine dikkat çekmektedir (Nisa, 4/18).

Sonuç olarak, günah; yüce Allah'ın razı olmadığı, bizi O'ndan uzaklaştıran, yaptığımızda vicdanımızı rahatsız eden ve başkalarının bilmesinden hoşlanmayacağımız her türlü söz ve davranıştır (Müslim, "Birr", 15). Bu söz ve davranışlar ister gizli isterse açıkta cereyan etsin, Allah bunları görür, bilir ve tövbe edilmediği takdirde de hesabını sorar.

GÜNAHLARDAN ARINMAYI İSTİYOR MUYUZ?*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَقُلْ هَلْ لَكَ اِلٰىٓ اَنْ تَزَكّٰىۙ وَاَهْدِيَكَ اِلٰى رَبِّكَ فَتَخْشٰىۚ

"Ona de ki: İster misin (küfür ve isyanından) temizlenesin? Seni Rabbine ileteyim de O'na karşı derinden saygı duyup korkasın!" (Nâzi'ât, 79/18-19)

Zikrettiğimiz bu ayetlerde yüce Allah, Hz. Musa'nın Firavun'a yaptığı tebliğden haberdar etmek suretiyle inanmayan müşriklere ihtarda bulunmuştur. Firavun'un azgınlığından haber verilmiş ve Hz. Musa'nın böylesine azmış, haddi aşmış birine bile giderek tebliğde bulunması istenmiştir.

Rabbimiz, en azgın insana bile davette bulunurken bir üslup öğretiyor:

"Ona de ki: Arınmaya niyetin var mı? Rabbine giden yolu göstereyim ki O'na saygı duyup korkasın."

Yani ona de ki: Şirk ve ayıplardan temizlenmek istiyor musun? İsyan kirlerinden temizlenmeye niyetin var mı? Ben seni Allah'ı bilip tanımaya, tevhit inancına ve ibadete yöneltmek istiyorum. Rabbini tanıyınca kalbinde ona karşı saygı ve korku meydana gelir. Bunu kabullenirsen, Allah'ın emrettiğini yapıp yasakladığından sakınırsan cezasından kurtulursun. İnsan Rabbinden uzaklaştığı anda O'na karşı yolunu şaşırır, kalbi katılaşır, inat ve azgınlık baş gösterir.

Azgınlık öyle kötü bir fesat edici hâldir ki Rabbimiz peygamberinden bu fesada engel olmasını istemektedir. Bunu yaparken de dünya ve ahirette azap gelmeden önce, belki vazgeçer, kendisini Allah'ın gazabından ve azabından korur ümidiyle en güzel bir üslupla hitapta bulunmasını istemektedir. Firavun'un iyiye sevk edilmesi için her türlü yol denenmiştir. Ancak o azgınlığından vazgeçmiştir. O, nice mucizeler gösterildiği halde itaat etmemiş, yalanlayıp isyan etmiştir. Hz. Musa'yı ve getirdiğini yalanlamıştır. Daha sonra da en büyük kötülüğü yapıp ilah olma iddiasında bulunmuştur. Benim üstümde bir Rab olamaz demiş, ayette belirtildiği gibi bunun üzerine ordusu ile beraber boğulmuştur:

* Dr. Sabri TÜRKMEN

"Bunun üzerine Allah onu hem ahiret hem dünya azabıyla yakaladı. Elbette bunda, korkan kimseler için büyük bir ibret vardır." (Nâzi'ât, 79/25-26)

Allah (c.c), bu tür davrananlara bir ibret vesikası olarak onu dünyada boğulma ile ahirette de ateş azabı ile cezalandırmıştır. Allah'tan korkan, hadiselerden ibret alarak kendine çeki düzen veren kullara, Firavun'un bu kıssasında büyük bir ibret vardır. Aklını kullanan insan, geçmişten dersler çıkarıp yaşadığı anı ve geleceği iyi değerlendirir. İnsan potansiyel olarak iyilik ve kötülük yapabilecek özelliklere sahiptir.

Allah Teâlâ, insanın fıtratına doğru ve yanlışı, iyilik ve kötülüğü, günah ve sevabı bilme, tanıma, ayırt etme ve onlardan istediğini seçme gücü ve özgürlüğü vermiştir. İnsan kendisine verilen aklı yerinde kullanır, Allah'ın gönderdiği elçilerle gelen mesaja kulak verir, nefsini kötülüklerden arındırıp gönderilen elçileri örnek alırsa dünya ve ahirette mutlu olur. Aksine kişi, Firavun'un yaptığı gibi tercihini kötülükten yana kullanırsa hüsrana uğrar. Zira nefis, kişiyi kötülemek, samimiyetini zedelemek için benliğinde var olan her türlü kötü fikir ve düşünceyi destekleyecek şekilde hareket eder. Ancak Allah, insana kötülükten sakınmanın ve nefsini arındırıp temizlemenin yolunu da ilham etmiştir. Nitekim *"Nefse ve ona birtakım kabiliyetler verene, sonra da ona iyilik ve kötülükleri ilham edene yemin ederim ki, nefsini kötülüklerden arındıran kurtuluşa ermiştir, onu kötülüklere gömen de ziyan etmiştir."* (Şems, 91/7-10) ayetlerinde de belirtildiği gibi nefsindeki kötülüklerin ardı sıra giden kişi yıkıma uğrayacak, tüm bu kötülüklerden arınıp temizlenen ise kurtuluşa erecektir. O halde Allah'ın salih kullarından olabilmeyi hedefleyen bir kimsenin, seçimi de mutlaka bu yönde olmalıdır. Bunu sağlayabilmek için kişi, nefsine karşı tedbirli olmalıdır. Kötülüğü teşvik ettiğinde ona nasihat etmeli ve vicdanının sesini dinlemelidir.

Netice olarak, nefsin kötülüklerinden kurtulup Rabbin rızası doğrultusunda çalışabilen kimseler gerçek kurtuluşa nail olurlar:

"Rabbinin makamından korkan ve nefsini kötü arzulardan uzaklaştırmış kimse için, şüphesiz cennet (onun) yegâne barınağıdır." (Nâzi'ât, 79/40-41)

GÜZEL SÖZ VE BAĞIŞLAMA SADAKADIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَآ اَذًى وَاللّٰهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ

"Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlıdır. Allah, her bakımdan sınırsız zengindir, halîmdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir)." (Bakara, 2/263)

Bizi gerçek manada insan yapan, bizleri güzelleştirip değerli kılan ve öteki canlılardan ayıran özelliklerin başında söz söyleme yeteneğimiz gelir. İnsan olarak çoğu zaman öneminin farkında bile olmadığımız bu nimetle ilgili olarak, yüce Rabbimiz; güzel söz ve insanları bağışlama, peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlı olduğunu (Bakara, 2/263) ifade etmektedir.

Dil, nice dostlukları bitiren, yeri geldiğinde de gönülleri fethedip nice düşmanları barıştıran ve gücünü gönülden alan bir emanettir. "Yumuşak sözler taş kalplere bile tesir eder" deyişi bu gerçeğe işaret eder. Allah, bir insana her şeyin tatlısını, yalnız dilin acısını verdi mi insan ne yapsa fayda etmez. Gönül alan hoş bir söz söylemek, tatlı dille reddetmek (geri çevirmek), ayıp örtmek, saygısızlığa karşı bağışlama ile davranmak arkasından eziyet gelen veya gönül bulantısı ile birlikte olan bir sadakadan daha hayırlıdır. Güzel bir söz, kalplerin yaralarını sarar, onları hoşnutluk ve güler yüzlülük duygularıyla doldurur. Bağışlama, ruhların kinlerini temizler, yerine kardeşlik ve doğruluğu yerleştirir. Bu durumda güzel bir söz ve bağışlama, sadakanın birinci görevi olan ruhların arındırılması ve kalplerin yakınlaştırılması işlevini yerine getirir. Rabbimiz sadakanın, verenin alana karşı bir üstünlük aracı olmadığını, yalnızca Allah'a verilen bir borç olduğunu belirtir. Onun eziyet veren sadakaya ihtiyacı yoktur.

Eğer kendisine sadaka verilecek kişiye karşı takınılacak tavır bir şekilde onu incitecekse bunu vermek yerine uygun sözler söylemek ve ihtiyacını arz eden kişiyi hoş

* Dr. Bahattin AKBAŞ

görmek, durumunu başkalarına duyurmamak manevî sonuç, ecir ve ahlakî davranış olarak tercih edilir.

Allah kimseye muhtaç olmadığı için hiç kimsenin harcamasına da (infak) ihtiyaç duymaz. O, cömert ve geniş yürekli insanları sever, cimri insanları sevmez. Çünkü O cömert'tir, bağışlayandır ve eli açık olandır. Allah, hayat için gerekli olan şeyleri insanlara sınır tanımadan veren ve onları hatalarına rağmen tekrar tekrar bağışlayandır. Rabbimiz yaptıkları bağışı sürekli hatırlatarak karşılarındaki insanın gururunu inciten ve sadece küçük bir şey vermiş olsa bile bunu başa kakıcı ifadeler kullanan kimseleri sevmez.

İnsan diliyle hem kendini hem de başkalarını yüceltir. Dilden kalbe yol vardır. İnsan, bin bir güçlükle ve zaman harcayarak, emek verip ter akıtarak çıktığı mevkilerden birkaç sözle düşebilir. Bu nedenle nerede, nasıl konuşacağını düşünüp tasarlayarak konuşmak bizi güç durumlara düşmekten korur.

Güzel konuşan insanlar için "ağzından bal akıyor" denilir. Güler bir yüz, tatlı bir dille tamamlandığı zaman, insana bütün kapılar açılır. Büyüklerimiz "Gönüllerin anahtarı yumuşak huy ve yumuşak kelimelerdir" demişlerdir. Gönüller güzel ve hoş sözlerle kazanılır. İslam adabının, gereği olarak tatlı konuşmak ve güler yüzlü olmak durumundayız. Peygamber Efendimiz (s.a.s) de, *"Güzel söz sadakadır"* (Buharî, "Edeb", 34) buyurmuştur. Güzel söz, sahibini Allah'ın rızasına kavuşturan, nimet içinde bırakan, fazilet ve iyiliklerdendir. *"Güzel sözler ancak ona yükselir, Salih ameli de güzel sözler yükseltir"* (Fatır, 35/10). Kur'an emri gereği güzel sözler Rabbimizin katına yükselecek ve zamanı gelince bize ödül olarak geri dönecektir.

İnsan konuştuğunda hayrı konuşarak, dilini güzelliğe alıştırmalıdır. Güzel konuşma Allah'ın tüm semavî dinlerde talep ettiği yüce bir meziyettir. Güzel bir ahlaka sahip olan kimse, herkesle güzel görüşür, onların sevgisini kazanır. Böyleleriyle birlikte olmaktan ve hoş sohbetler yapmaktan memnun kalırız. Güler yüzlü, tatlı dilli insanlar arasına girdiklerinde güneş gibi yüzlerinden ışıltı eksik olmaz. Girdikleri yeri aydınlatırlar.

"Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır" derler. Tatlı dil ve güler yüzle gönüller fethedilir. Önemli olan da gönülleri fethetmektir. Yüce Rabbimiz Kur'an'da; *"Firavun'a gidin, çünkü o, azdı. Ona yumuşak söz söyleyin, umulur ki öğüt alıp-düşünür veya içi titrer-korkar."* (Tâ Ha, 20/43-44) buyurmuştur. Buna göre müminlerin birbirlerine daha yumuşak söz söylemeleri gerekir.

Allah'a gönülden iman eden müminler olarak sözlerimizi güzelleştirmeliyiz. İnsanlara karşı bağışlayıcı olmalıyız. Yüreği kırgın olanları, yaralı gönülleri güzel sözlerle ve bağışlamak suretiyle kazanmaya çalışmalıyız.

GÜZEL VE ÇİRKİN SÖZÜN MİSALİ...*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ اَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِى السَّمَآءِ ۙ
تُؤْتِىٓ اُكُلَهَا كُلَّ حِينٍ بِاِذْنِ رَبِّهَا ۗ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ
خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ ِۨ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْاَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ

"Görmedin mi, Allah güzel bir sözü nasıl misal getirdi? (Güzel bir söz), kökü sağlam, dalları göğe yükselen bir ağaç gibidir. Bu ağaç Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir. Öğüt alsınlar diye Allah insanlara misaller getirir. Kötü bir sözün durumu da; yerden koparılmış, ayakta durma imkânı olmayan kötü bir ağacın durumu gibidir." (İbrahim, 14/24–26)

Bu ayetler, bizlere iyinin kötüye, güzelin çirkine, imanın küfre, tevhidin şirke, hakkın batıla üstünlüğünü etkileyici bir benzetmeyle tasvir ediyor. Buna göre "güzel söz" dalları göklerde, kökleri de yerin derinliklerinde olan hoş bir ağaç; çirkin söz ise, kökleri yerden kopmuş kötü bir ağaç gibidir. Şimdi veciz bir ifadeyle hakkın ve batılın resmini çizen bu "güzel ağaç" ve "çirkin ağaç" benzetmesini biraz açalım:

Hakkı temsil eden güzel ağacın iki temel özelliği olduğunu görüyoruz. Birincisi sağlam olması, diğeri de verimli olmasıdır. Sağlamdır; en şiddetli rüzgârlar karşısında bile sarsılmaz ve yıkılmaz, çünkü kökleri yerin derinliklerindedir. Verimlidir; çünkü her yıl meyve verir. Batılı temsil eden çirkin ağaç ise kökleri yerin yüzeyinde olduğundan temeli sağlam değildir. Sabit bir yeri ve dayanağı da yoktur. Tıpkı hakkın karşısında batılın sağlam dayanaklardan yoksun olması gibi. Bu yüzden en hafif rüzgârlar karşısında bile savrulmaya müsaittir. Peygamberler "hoş sözü" temsil eden "hoş ağacın" en güzel örneklerini teşkil ederler. Bu durumda "söz"ü sadece ağızdan çıkan bir kelimeye indirgememiz doğru değildir. Buradaki söz aynı zamanda bir tavrı, duruşu, inancı ve öğretiyi ifade etmektedir. Tefsirlerimizde, ayetteki "güzel

* Mahmut DEMİR

söz"den kastın tevhid inancının özü *lâ ilâhe illallah* olduğu ifade edilmektedir. Gerçekten de en güzel söz kelime-i tevhiddir. Zaten bütün doğru sözler, güzel huylar ve davranışlar bu yüce kelimenin yansımaları değil midir? Tüm peygamberler bu kelimeyi yüceltme uğruna mücadele vermemişler miydi? Bu durumda çirkin ağaç ise, peygamberlere ve onların ilettikleri mesajlara karşı duran, bu mesajları etkisiz kılmaya çalışan her türlü söz, düşünce ve davranışı temsil eder. Kökü toprağın yüzeyinde kaldığı için topraktan da ona hayat veren yağmurdan da faydalanamaz. Meyve vermediği gibi gölgesinden de bir hayır gelmez. İşte bu şekilde batılın da ne kendisine ne de insanlığa sağladığı veya sağlayacağı bir yarar vardır.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s), bir hadisinde Müslüman şahsiyeti tarif ederken 'yaprakları düşmeyen ve her mevsim meyvesini veren bir ağaç' benzetmesini yapar ve ashabına bunun hangi ağaç olduğunu sorar. Kimseden ses çıkmayınca "hurma ağacıdır" diyerek kendisi cevap verir (Buhârî, "Tefsîr (İbrahim)", 1). Burada hurma ağacının veya meyvesinin faydalarını sıralayacak değiliz. Ancak çoğunlukla meyvesini yiyerek karınlarını doyurdukları, serinlemek ve dinlenmek için gölgesinden yararlandıkları göz önüne alınırsa kurak çöl ortamında yaşayan müminler için bu ağacın ne kadar hayati bir değeri olduğunu anlamamız zor olmayacaktır. İşte mümin, Allah'ın elçisinin gözünde böyle bir ağaç gibidir. Düşüncesiyle, sözüyle ve davranışıyla çevresine yararlı olur. Yine Resûl'ün ifade buyurduğu gibi "insanların elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir mümin." (Buhârî, "İman", 4) Mümini bu kadar yücelten şey şüphesiz ki en yüce olan Allah'ın sözünü (Tevbe, 9/40) vicdanının derinliklerinde ve davranışlarında taşımasından kaynaklanmaktadır. Bu yüzdendir ki, aynı zamanda mümini temsil eden "güzel ağacın" dalları yükseklerdedir. Çünkü faydalı davranışlarıyla "güzel sözü" göklere, yücelere taşıyan mümindir (Bk. Fâtır, 35/10).

Müminin, Allah ve Resûlü nazarındaki bu itibarı, inananlar olarak bizleri onurlandırmakla beraber aynı zamanda bize ağır bir sorumluluk da yüklemektedir. Zira bu şerefe nail olabilmek onu liyakatle taşıyabilme çabasıyla mümkündür. O halde Allah Resûlü'nün benzetmesinde ifadesini bulan hurma ağacı misali her tarafımızdan fayda dökülen bir karaktere sahip olmak durumundayız. Bizler bu çaba içinde olduğumuz müddetçe şuna kesin olarak inanmalıyız ki Allah hem dünya hem de ahirette sahip olduğumuz bu sağlam inançla ve sözle bizleri ayakta tutar. Ancak bu sayede çeşitli bela ve musibetlere karşı dayanma gücüne sahip oluruz.

HAC: EVRENSEL BULUŞMA*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِذْ بَوَّأْنَا لِاِبْرٰهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ اَنْ لَا تُشْرِكْ بِى شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَالْقَآئِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ وَاَذِّنْ فِى النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلٰى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ

"Hani biz İbrahim'e, Kâbe'nin yerini, 'Bana hiçbir şeyi ortak koşma; evimi, tavaf edenler, namaz kılanlar, rükû ve secde edenler için temizle' diye belirlemiştik. İnsanlar arasında haccı ilan et ki, gerek yaya olarak, gerek uzak yollardan gelen yorgun develer üzerinde sana gelsinler." (Hac, 22/26-27)

İslam dininin beş temel esasından biri olan ve senenin belirli günlerinde ibadet niyetiyle Kâbe'yi ziyaret etmek anlamına gelen hac, hicretin dokuzuncu yılında farz kılınmış olup, mali ve bedenî bir ibadettir. Gerekli şartları taşıyan her bir Müslüman'ın bu ibadeti mutlaka yerine getirmesi gerekir. Nitekim ayette; *"...Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır..."* (Âl-i İmran, 3/97) ifadesi bu gerçeği bizlere anlatmaktadır.

Hac, maddî ve manevî, dünyevî ve uhrevî, ferdî ve sosyal yanı olan bir ibadettir. O, bir yandan kulun Allah'a, peygambere, ahirete, kısaca tüm iman esaslarına gönülden bağlanmanın bir göstergesi olurken, diğer taraftan bizlerin samimiyet, sabır, kardeşlik, sevgi, saygı, fedakârlık, paylaşma vb. ahlakî erdemleri kazandığımız ve tatbik imkânı bulduğumuz bir alandır.

Hac, İslam'dan önce bilinen en eski ibadetlerden biridir. Kâbe de, yeryüzünde Allah'a ibadet için yapılan ilk binadır. Söz konusu ayetlerden anlaşıldığına göre, Hz. İbrahim, oğlu Hz. İsmail ile Kâbe'nin inşaatını bitirdikten sonra yüce Rabbimiz, ziyaret ve ibadet edecekler için orayı temiz tutmalarını ve insanları haccetmek için Mekke'ye çağırmasını istemiştir. Bu ilahi davete kulak veren ve gönülden teslim olanlar, *"Müminler ancak kardeştirler"* (Hucurât, 49/10) şeklinde Kur'an'da ifade edilen din kardeşliğini uygulama sahası bulmaktadırlar. Bu bağlamda Kâbe, tüm inananların, kardeşlik, dostluk ve kaynaşmalarını temin eden bir merkezdir.

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Hac ibadetinin, diğer ibadetler arasında çok özel bir yeri vardır. Çünkü hac, inananların yeryüzünde tek bir cemaat oluşturarak yılda bir kez aynı yer ve zamanda hep beraber ibadet etmesiyle gerçekleşir. Hemen bütün dinlerde mevcut olan kutsal zaman ve mekân telakkisi, İslam dininde hac ibadetinde kendisini gösterir.

Hac ibadeti yerine getirilirken ziyaret edilen her bir mekânın ve yapılan her amelin, sembolik bir anlamı ve ehemmiyeti vardır. Hac, bir yandan inanan insanın kendi iç dünyasında Hakk'a ulaşma yolculuğunu temsil anlamında çokluk/kesret içinde birliğe/vahdete yücelişi içerirken, diğer yandan aynı his ve mana ile kalpleri çarpan milyonları bir araya getirmesiyle de birlikten/vahdetten çokluğa/kesrete dönüşü sembolize etmektedir. Bu itibarla hac, temiz ve saf bir niyetle başlayan, bir bakıma dünyevi farklılaşmaya, nimetleri geride bırakıp bütün inananların eşitliğine işaret eder.

Hz. Âdem ve Havva'nın çocukları olan bizler, hacda kardeşliği pekiştirecek ve daha da güçlendirecek unsurlara sahibiz. Her yıl tekrarlanan bu tablo, bir taraftan tüm inananların birlik ve beraberliğini gösterirken, diğer taraftan evrensel anlamda buluşmayı temsil eder. Çünkü farklı ülke, dil, ırk, renk, kültür, sosyal statü ve ekonomik güce sahip insanların eşit konumda aynı tip kıyafetler/ihram içinde bir araya gelmesi, topluca namaz, tavaf, sa'y, vakfe, dua gibi ibadetleri gerçekleştirmesi, Mekke'den Arafat'a, Arafat'tan Müzdelife ve Mina'ya akın akın koşturması, bir yönüyle yüce Mevla'nın huzurunda toplanışı hatırlatır. Böylece hac, müminleri kutsal topraklarda buluşturmakla, ebedî buluşmaya hazırlamış olur.

İhrama girenler, bu süre zarfında dile getirmiş oldukları telbiyeyle, hep bir ağızdan "buyur Allah'ım buyur" diyerek, Allah'ın emrine itaate geldiklerini, O'nun hiçbir ortağının bulunmadığını, her türlü övgü, nimet, mülk ve hükümranlığın gerçek sahibinin Allah olduğunu hep bir ağızdan ve yürekten ilan ederler.

Mümin bu ibadeti yerine getirirken, bir yandan Müslüman olmanın, Allah'a gönülden yönelip bağlanmanın, Resûlullah'ın doğup yaşadığı, ashabıyla nice sıkıntılara göğüs gerdiği mekânlarda bulunmanın hazzını tatmakta, diğer yandan dünyanın dört bir yanından gelen mümin kardeşleriyle buluşup tanışarak İslam kardeşliğini yaşamanın şuuruna ermektedir. Böylesine derin hikmetleri bünyesinde barındıran hac ibadeti, İslam'ın farzlarından biri olmanın yanında, Hz. İbrahim'in de çağlar üstü davetidir. Bizler, Hz. İbrahim'in çağları aşarak bize kadar uzanan bu davetine icabet etmek ve Hz. Peygamberin;

"Kim kötü işlerden ve Allah'a karşı gelmekten sakınarak hac yaparsa, günahlardan temizlenerek anasından doğduğu gibi tertemiz hâle gelir" (Buhârî, "Hac", 4) müjdesine erişmek için maddi ve manevi gayret içinde olmalıyız.

HAK İLE BATIL BİR OLUR MU?*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَسَالَتْ اَوْدِيَةٌۢ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَّابِيًا ؕ وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ
فِى النَّارِ ابْتِغَآءَ حِلْيَةٍ اَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ مِّثْلُهٗ ؕ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ ؕ فَاَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ
جُفَآءً ۚ وَاَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِى الْاَرْضِ ؕ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ ؕ

"O, gökten su indirdi de dereler kendi ölçülerince dolup aktı ve sel üste çıkan köpüğü aldı götürdü. Süs eşyası veya yararlanılacak bir şey elde etmek için ateşte erittikleri şeylerden de böyle köpük olur. İşte Allah, hak ile batıla böyle misal getirir. Köpüğe gelince sönüp gider. İnsanlara yararlı olan ise yerde kalır. İşte Allah böyle misaller verir." (Ra'd, 13/17)

Bu ayette sözü edilen misal, aslında çoğumuzun yabancı olmadığı bir tabiat manzarasıdır. Yüce Rabbimizin bir lütfu olarak yağan sağanak yağmurun ardından derelerin taşması, su yüzeyinde köpüklerin birikmesi ve bu köpüğün akan suyla birlikte gözlerden kaybolması son derece normal ve bilinen bir doğa olayıdır. Ancak ilâhî kelamda bu olay Hak ile Batılın, doğru ile yanlışın veya aydınlık ile karanlığın her açıdan nasıl ayrıştığını gösteren bir misal olarak karşımıza çıkıyor. Basit gibi görünen tabiat olaylarının dahi aslında ilâhi kudretin birer işareti olduğu gerçeğine çekiyor dikkatlerimizi. Şimdi bu misal üzerinde biraz düşünelim:

Suyun yüzeyinde biriken köpük bazen o kadar birikir ki, su yüzeyinin tamamını kaplar ve adeta akan su değil de ak köpüktür. Ancak ne kadar çok olursa olsun sonuçta köpük köpüktür değil mi? Altından akan nehrin gücüne ne kadar dayanabilir ki? Çünkü asıl olan sudur ve bize, tabiata hayat veren rahmettir; diğeri ise biraz sonra yok olmaya mahkûm bir kalıntıdır. Aynı şekilde altın ve gümüş gibi süs eşyası olarak veya demir gibi çeşitli işlerde kullanılmak üzere eritilen madenlerin yüzeylerinde biriken tortular da tıpkı köpük gibi geçicidir; asıl ve faydalı olan ise madendir.

* Mahmut DEMİR

İşte bu yüzden Hak, can veren suya, faydalı olan madene; batıl ise varlığı geçici olan, yok olması an meselesi su yüzeyindeki köpüğe ve madenin üzerinde birikmiş tortulara benzetilmiş. Gerçi "*Batıl zaten yıkılmaya mahkûmdur*" (İsrâ, 17/81) ayeti de bunu ifade etmekte. Dolayısıyla Hakkın gücü gerçektir, batılınki ise sahtedir. Bu itibarla Hz. Musa'nın asasının gerçek (hak) yılan olup sahte (batıl) yılanları yok ettiğini bildiren ayet (A'râf, 7/118) son derece anlamlıdır.

Bu misaller, Hakk'a inananlar olarak bizlere kuvvet vermelidir. Şöyle ki; çoğu zaman batıl, gözümüzde yıkılamayacak veya karşı konulamayacak bir güç gibi görünebilir. Buna asla aldanmamalıyız. O, güçlü gibi görünse de Hakk'ın karşısında son derece zayıftır. Batılın Hakk'a karşı gücü, ne kadar çok da olsa köpüğün suya karşı gücü mesabesindedir. Ancak bunu anlamamız için inancımızla, tutum ve davranışlarımızla Hakk'ın yanında olduğumuzu göstermek durumundayız. Kutsal kitabımızda anlatılan her bir Peygamber kıssası bize bu gerçeği vurgulaması bakımından büyük önem taşımaktadır. Her Peygamber, batıla karşı bir hak mücadelesi vermiştir. Kutsal kitabımızın sık sık yer verdiği bu mücadelelerde göze çarpan ilk husus, bâtılın sayısal ve maddi üstünlüğüne karşı Hakk taraftarlarının gözle görülebilir ciddi bir güçlerinin olmayışıydı. Sevgili Peygamberimizin bir avuç insanla başlattığı Hakk mücadelesinin hiçbir batıl ve şeytanî güç tarafından durdurulamamış olması da bu gerçeğin önemli bir parçasıdır. Şunu unutmamalıyız ki, Hakk'ın gücü yine Hakk'tan gelmektedir. Nitekim bir âyette Rabbimiz, kendisini "Hakk" olarak nitelerken, kendisi dışında tapınılan, ibadet edilen unsurların ise "bâtıl" olduğunu zikretmektedir (Lokman, 31/30).

Yüce Rabbimiz, nankörlük edip ayetlerine sırt çevirenlerin davranışlarını boş ve faydasız ilan ederken (A'râf, 7/139; Muhammed, 47/1), Hz. Muhammed'e "Hakk" olarak indirilen kitaba inanıp bu doğrultuda yararlı işler yapanların ise günahlarını bağışlayacağını müjdelemektedir. Bu durum ise, Allah'ın nimetlerini görmezlikten gelip onun kitabından yüz çevirenlerin "batıl"a, inananların ise, Rablerinden indirilen "Hakk"a uymalarından kaynaklanmaktadır (bk. Muhammed, 47/2-3). Bu ilâhî müjdeyi de dikkate aldığımız zaman her ne şart altında olursa olsun doğrunun, gerçeğin yanında yer almaktan asla çekinmemeli, ancak "el-Hakk" olan Allah'a dayandığımız takdirde tüm şeytanî ve batıl güçlere karşı dik durabileceğimizi bilmeliyiz.

Allah bizleri Hakk'ı Hak bilip ona uyanlardan; batılı batıl bilip ondan kaçınanlardan eylesin!

HAKK'A GÖTÜREN İLİM*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ اٰنَآءَ الَّيْلِ سَاجِدًا وَقَآئِمًا يَحْذَرُ الْاٰخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهٖ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولُوا الْاَلْبَابِ

"(Böyle bir kimse mi Allah katında makbuldür), yoksa gece vakitlerinde, secde hâlinde ve ayakta, ahiretten korkarak ve Rabbinin rahmetini umarak itaat ve kulluk eden mi? De ki: 'Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?' Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar." (Zümer, 39/9)

Kısa bir tanımla ilim: "Bir şeyin hakikatini idrak etmek" ve "malûm olanın, olduğu hâl üzere bilinmesidir." Buna göre, yanlış bilgiye ilim denilemez.

Önemine binaen Kur'an-ı Kerim'de ilim kelimesi 105 defa zikredilir. Bu kökten gelen diğer kelimelerle birlikte bu sayı, 859'u bulur. Dolayısıyla "ilim" Kur'an'da en çok kullanılan kelimelerden biridir. Ayrıca "akıl, fikir, zikir" gibi ilim ile doğrudan bağlantılı olan kelimeler de Kur'an'da çokça geçer.

İlim, kesin bilgi demek olduğuna ve İslam da hakiki bilgiden ibaret olduğuna göre Allah'ın bildirdiklerini kabul etmeyen kimse, birçok şeyi biliyor olsa bile yine de cahil demektir. Nitekim Ebu Cehil, hiçbir şeyi bilmeyen biri olduğundan dolayı böyle bir lakapla anılmamış; hakkı ve hakikati kabul etmediği için kendisine bu isim verilmiştir. İlahi bilgiye dayanmayan insanların oluşturduğu topluma "cahiliye toplumu" dememizin sebebi de bu anlama gelmektedir.

Biz bilgilerimizin bir kısmını duyu organları vasıtasıyla elde ederiz. Yani gözlenebilen, ölçülebilen, deneye tabi tutulabilen şeyleri duyu organlarımızla kavrarız. Ayrıca aklımızla bu bilgileri süzgeçten geçirip belirli bir kural şekline getiririz. Ancak bu iki bilgi kaynağının kavrayamadığı, idrakin alamadığı pek çok şeyler vardır. İşte bu eksikliği "vahiy" bilgisi tamamlar. Onun için vahiyden destek almayan tüm bilgiler eksiktir ve yağı bitmiş bir kandile benzerler. Görünüşte, etrafı aydınlatmaya

* Dr. Zafer KOÇ

yarayan bir alet iken, yağı olmadığı için sadece bir görüntüden ibarettir. Einstein'in ifadesiyle, "İlimsiz din topal, dinsiz ilim ise kördür."

Yüce kitabımız Kur'an'a göre yaratılış amacımız, Allah'a kulluktur. Bu kulluk, sağlam bir bilgi ile ancak gerçekleşir. Bu bakımdan ilim, hedefe varacağımız rehberimiz olmalıdır. Çünkü ilim bir ışıktır; karanlıklar onunla aydınlanır. İlim şifadır; bütün hastalıklar onunla tedavi edilir. Yeterli ilimden yoksun olan inançlar, hurafelere boğulur. Sağlıklı ilimle beslenmeyen tutum ve tavırlar bir sarsıntıda yıkılıp giderler. Atasözlerimiz bu gerçekleri ne güzel ifade etmektedir: "Cahilin sofusu, şeytanın maskarasıdır.", "Yarım doktor candan, yarım hoca dinden eder."

Kur'an'ın istediği ilim, sıradan bir anlama/bilme değildir. Biz bilgiyi kendimize mal etmeliyiz, onu hazmedip özümsemeliyiz. Aynen maddî gıdaların hazmedildiği gibi, zihnî gıdaların da varsa posalarını atmalı, fıtratımıza ve bünyemize uygun hâle getirmeliyiz. Mesela arı, her çiçekten bal özü alır ama o hazmedilmiş, artık çiçek olmaktan çıkmış, kendine has bir bal olmuştur.

Yüce Dinimiz okumaya ve ilim elde etmeye büyük önem vermiştir. Sevgili Peygamberimize inen ilk ayetlerde okumaktan, kalemden, eğitim ve öğretimden bahsedilmiştir:

"Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı 'alak'dan yarattı. Oku! Senin Rabbin en cömert olandır. O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir." (Alak, 96/1-5)

Bakara suresi 30. ayette belirtildiği üzere, ilk insan yaratılıp meleklere arz edilince Allah tarafından kendisine isimler öğretilmiştir. Allah'ın, kendisine eşyanın tüm isimlerini öğretmesi sayesinde insan, meleklerden üstün olabilmiş ve bu ilim sıfatından dolayı halife vasfını kazanmıştır. Halifelik özelliğinin gerçekleşmesi için de, mutlaka kullanması gereken araçların başında ilim gelir.

İnsanı hem bu dünyada hem de ahirette kurtaracak olan ilime işaret eden sevgili Peygamberimiz (s.a.s), *"İlim tahsil etmek, her müslüman erkek ve kadına farzdır."* (İbn Mâce, "Mukaddime", 17) buyurarak ilmin ne kadar önemli bir değer olduğunu bizlere duyurmuştur.

İlimle ilgili sayamayacağımız kadar ayet ve hadislerden örnekler vermemiz mümkündür. Ancak bir ayet ve bir hadis meali zikrederek konuyu bitirmek istiyorum. Yüce Allah buyurur ki: *"Allah'a karşı ancak; kulları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır."* (Fatır, 35/28)

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de şöyle buyurur: *"Kıyamet gününde âlimlerin mürekkebi, şehitlerin kanı ile tartılır."* (Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, II/400)

HAKK'IN YOLUNDAN BAŞKASINA UYMAK AYRILIK GETİRİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطِى مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ ۚ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهٖ ۚ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

"İşte bu, benim dosdoğru yolum. Artık ona uyun. Başka yollara uymayın. Yoksa o yollar sizi parça parça edip O'nun yolundan ayırır. İşte size bunları Allah sakınasınız diye emretti." (En'âm, 6/153)

Yüce Rabbimiz, bizleri yoktan var edip sayısız nimetlerle donattığı dünyaya göndermiş ve bizden kendisini tanımamızı istemiştir (Zâriyât, 51/56). Yüce Mevlâmız, kendisini tanıyabilmemiz, varlığının ve birliğinin delillerini keşfedebilmemiz için öncelikle bize akıl vermiş, kendi varlığımız ve etrafımızda meydana gelen harikulâde olaylar üzerinde tefekkür etmemizi emretmiştir (Rûm, 30/8; Fussilet, 41/53).

Allah Teâlâ'nın bizlere kendisini tanıma yolunda bahşettiği akıl nimetinden sonra ikinci önemli nimeti ise; Rabbimizi, âhireti, cennet ve cehennemi, dünyadayken yapmamız ve kaçınmamız gereken konuları bizlere anlatan peygamberler göndermesidir (Âl-i İmrân, 3/164).

Yüce Rabbimizin, peygamberleri vasıtasıyla bizlere bildirdiği inanç, ibadet ve muamelat ile ilgili bilgiler bütününün oluşturduğu hayat nizamına "Hak din" denir. Dünya ve ahiret saadetini elde etmemiz, Yaratıcımızın hoşnutluğunu kazanmamız ancak bu "Hak din"in bizlere sunduğu prensipler doğrultusunda bir hayat yaşamamızla mümkündür.

Yüce Mevlâ'mızın, Hz. Âdem (a.s)'den sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s)'e kadar gönderdiği tüm peygamberlerle insanlara ulaştırdığı temel inanç esas-

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

larında ve ahlakî kriterlerde bir değişiklik olmamıştır. Bu yönüyle Hakk'ın dini veya Hakk'ın yolu tektir ve değişmemiştir.

Allah'ın varlığına ve birliğine, ahirete, meleklere, peygamberlere ve getirdikleri kitaplara inanmayı gerekli kılan tevhid inancı, ilk peygamberden son peygambere kadar aynı şekilde devam etmiş ve hiçbir değişikliğe uğramamıştır. Allah'a şirk koşma, haksız yere cana kıyma, zina etme, hırsızlık yapma, yalan söyleme, başkalarına zulmetme ve ana babaya karşı gelme, tevhid inancına sahip tüm semavi dinlerde varlığını koruyan yasaklar arasındadır.

Yüce Rabbimiz, gönderdiği tüm dinlerde varlığını koruduğu esaslara uymamızı bizden istemektedir. Şeytanın ve nefsimizin batıl telkinlerine kulak asmamamızı aksi takdirde hak yoldan sapıp ayrılığa düşebileceğimizi haber vermektedir.

Akıllarını kullanmayan, peygamberlerin getirdiği tevhid inancına tabi olmayıp hevalarının ve şeytanın saptırıcı yönlendirmelerinin peşine takılan insanlar, tarihin her döneminde çok çeşitli yanlışlıklara düşebilmekte, birçok zararlı ve sapık inanç yahut uygulamalara sahip olabilmektedirler.

Nefislerinin ve şeytanın kılavuzluğunda yönlerini tayin edenler, Allah'ın yolundan uzaklaşarak, insanı gerçek anlamda tatminden uzak, çok sayıda batıl yola saptıklarından bir türlü doğruyu bulamamakta, mutluluğu yakalayamamakta ve yaşadıkları çevrelerini de huzursuz kılmaktadırlar.

Yüce Rabbimiz, inanıp yararlı işler yaparak kendi yolunda yürüyenlere dünyada mutluluk, ahirette ise cennet vaat ederken, ilahî hatırlatmalarını dinlemeyip yolundan yüz çevirenlere de dünyada ve ahirette azap hazırladığını haber vermektedir (Secde, 32/19-22).

HAYÂ FITRAT GEREĞİDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا بَنِيٓ اٰدَمَ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَارِى سَوْاٰتِكُمْ وَرِيشًاۜ وَلِبَاسُ التَّقْوٰى ذٰلِكَ خَيْرٌۜ ذٰلِكَ مِنْ اٰيَاتِ اللهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ

"Ey Âdemoğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise verdik. Takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) elbisesi var ya, işte o daha hayırlıdır. Bu (giysiler), Allah'ın rahmetinin alametlerindendir. Belki öğüt alırlar (diye onları insanlara verdik)." (A'râf, 7/26)

Bu âyet bağlamında insanın sahip olduğu hayâ duygusunu ele alacağız. Hayâ, doğuştan insanlarda var olan ve onu diğer canlılardan ayıran en belirgin duygudur. İlk insan ve eşinin yüce Yaratan'ın emrine muhalefet (zelle) neticesinde karşı karşıya kaldıkları müeyyideler sürecinde de hayâ söz konusu olmuş köklü bir duygudur. İnsanlığın atasının hayatından bir kesiti teşkil eden bu sahne yüce kitabımız Kur'an'da şu şekilde dile getirilmektedir:

"Bunun üzerine onlar (Âdem ve eşi Havva) o ağacın meyvesinden yediler. Bu sebeple ayıp yerleri kendilerine göründü ve cennet yaprağından üzerlerine örtmeye başladılar. Âdem Rabbine isyan etti ve yolunu şaşırdı." (Tâ-Hâ, 20/121)

Bu ayette, bir yönüyle de insanın sahip olduğu hayâ duygusuna işaret edilmiştir. O günden bugüne değin en ilkel toplumlarda dahi insanlar, gerek Allah'a gerekse toplumun diğer bireylerine karşı bazı tutum ve davranışlardan hayâ duygusu gereği uzak dururlar. Bu yönüyle hayâ, insanlığın ortak değer ve kabullerindendir. Yukarıda metin ve mealini verdiğimiz ayette yer alan "Libâsu't-takvâ- **وَلِبَاسُ التَّقْوٰى** -Takva elbisesi…" ifadesi, hemen bütün müfessirlerce insanın yaratılıştan sahip olduğu, onun ruhunu bezeyip ahlakını koruyan hayâ şeklinde yorumlanmıştır.

Peygamberimiz (s.a.s), hayâ ile iman arasında önemli bir ilişkinin bulunduğuna dikkat çekmiş ve hayâyı imanın bir şubesi olarak nitelendirmiştir:

* Dr. Yaşar YİĞİT

"İman yetmiş/altmış küsur şubedir. En üst derecesi 'lâ ilâhe illallah' demek, en alt derecesi de geçenlere zarar verecek şeyleri yoldan gidermektir. Hayâ da imandan bir şubedir" (Müslim, "İman", 58) hadisi, bu ilişkinin anlamlı bir ifadesidir. Bu hadisi esas alarak, hayâsız bir kişinin imansız olduğunu ifade etmek şüphesiz isabetli değildir. Şu kadar var ki bu tür ifadeleri içeren hadisler genelde bu konumdaki kişilerin "olgun bir mümin" olmadıkları ya da olamayacakları şeklinde yorumlanmaktadır.

İnsan; sağduyusu, inancı ve hayâ duygusu ile nefis ve şeytanın kötü telkinleri arasında mücadele hâlindedir. Allah inancı sağlam ve hayâ duygusunu yitirmeyen insan, iyilik ve güzelliklere yönelir, kötülük ve haramlardan uzak durur. Buna karşılık iman ve inancı zayıf, hayâ perdesi yırtılmış ya da aşınmış, nefsine ve şeytana yenik düşmüş insan, kötülük ve haramları kolayca işleyebilir. Bu konumdaki insanlardan bazısı, ne Allah'tan ne de insanlardan çekinir. Hz. Peygamberin, *"Utanmadıktan sonra dilediğini yap"* (Buharî, "Edeb", 78) buyruğu, hayâ duygusunu yitirmiş kişilerin kötülükleri kolayca yapabileceğine işaret etmektedir. Ayrıca bu hadis, "yapacağın bir işten ya da bir eyleminden, Allah veya toplumdan utanmayacaksan, rahatsızlık hissetmeyeceksen yapmaya karar ver" mesajıyla da kişinin davranışlarına yön vermektedir. Şöyle ki, kişi eyleminden önce yapacağı işin sosyal konumu, toplumsal değer yargıları ve inancıyla uygunluk arz edip etmediğine bakacak sonra da o işi yapmaya karar verecektir.

Hayâ ile iman, hayâ ile eylem arasında var olan ilişkiler, temelde insanın Allah'tan hayâ etmesi gerektiği noktasında birleşmektedir. Hayâ duygusunun esası, kısaca Allah'tan hayâ etmektir, denebilir. Allah'tan hayâ etmek, O'nun emirlerine karşı gelmekten, yasaklarını çiğnemekten kaçınmak şeklinde dışa yansır. Bu yansımanın temelinde, kulun; Allah'ın istemediği bir iş ve hâl üzere bulunmaktan uzak durması vardır. Allah'a karşı olan hayâsı, Yusuf (a.s)'u fuhuş ve kötülükten korumuştur. Bir defasında Hz. Peygamber, *"Allah Teâla'dan gerektiği gibi hayâ ediniz"* buyurmuş, kendisine, "Ey Allah elçisi! Allah'tan gereği gibi ne şekilde hayâ edebiliriz?" sorusu yöneltilmişti. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü; başını ve başında yer alan organları, karnını ve karna bağlı organı koruyan, dünya hayatının süsüne kendini kaptırmayan, ölümü ve çürüyüp yok olmayı unutmayan kimsenin Allah'tan gereği gibi hayâ etmiş olacağını haber vermiştir (Tirmizî, "Kıyâme", 24).

Sonuç olarak belirtmek gerekirse, hayâ duygusu, her şeyden önce bir kişilik zaafı değil, aksine erdemlilik ve fıtratın gereği bir duygudur. Bu duygu, kişinin davranışlarına yön vermede ve kişiliğini ortaya koymada adeta bir mihenk taşı niteliğindedir. Dünyanın değişik coğrafyalarında yaşayan Müslümanların özellikle milletimizin binlerce kilometre ötelerde bulunan Beytullah'a doğru ayak uzatmayı, abdest bozmayı çirkin kabul etmelerinin, Kur'an'ın asılı bulunduğu ortamlarda hareketlerini sınırlamalarının temelinde şüphesiz hayâ duygusu yatmaktadır.

HAYÂSIZLIĞIN YAYILMASINI İSTEMEK AZABI GEREKTİRİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِى الَّذِينَ اٰمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَاللهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

"İnananlar arasında hayâsızlığın yayılmasını arzu eden kimseler var ya; onlar için dünya ve ahirette elem dolu bir azap vardır. Allah bilir, siz bilmezsiniz." (Nûr, 24/19)

Toplumda, hayâsızlığın, ahlaksızlığın, olumsuzlukların yayılmasını isteyenler, o topluma karşı en büyük saygısızlığı işlemiş olurlar. Nitekim yukarıdaki ayet bunu gayet açıkça dile getirmektedir.

Kişinin işlemiş olduğu günah, ayıp veya kusurları başkalarının açığa vurmaması dinimiz tarafından önerilirken hatta emredilirken bu tür davranışlarda bulunan kimselerin kendilerinin ya da başkalarının ayıp ve kusurlarını, hayâsızca lakayt bir şekilde topluma açıklamaları da uygun görülmemiştir. Zira Peygamberimiz (s.a.s), *"İşlediği günahları açığa vuranlar dışında, ümmetimin tamamı affedilmiştir. Bir adamın gece kötü bir iş yapıp Allah onu örttüğü halde sabahleyin kalkıp; Ey falan! Ben dün gece şöyle şöyle yaptım, demesi, aşikâre işlenmiş günahlardandır. Oysa kişi, Rabbi kendisinin kötülüğünü örttüğü halde geceyi geçirmişti. Fakat o, Allah'ın örttüğünü açarak sabahlıyor."* (Buharî, "Edeb", 60;Müslim, "Zühd", 52) buyuruyor.

Günah işlemek, kusur ve hata yapmak, sevilmeyen, arzu edilmeyen ve sahibine de hiçbir fayda sağlamayan sadece kötü görülmesine ve bayağı sayılmasına sebep olan bir durumdur. Durum böyle iken gizli kapaklı bir yerde işlenen ve Allah'tan başkasının bilmediği, bir anlamda Allah'ın da örttüğü bir günahı faziletmişçesine hayâsızca ortaya dökmek ve başkalarına anlatmak, dinî açıdan tasvip edilmemiş hatta böyle davranan kimselerin Allah'ın bağışlamasının dışında kalacakları ifade buyurulmuştur. Böylesine ağır bir manevî müeyyidenin öngörülmesi, işlenen günahın toplumda yaygınlaşmasını, onun normal bir davranış olarak algılanmasını önleme

* Dr. Yaşar YİĞİT

amacına yöneliktir. Nitekim İslam ahlakçıları da, ayıp sayılan davranış ve tutumları, herkesin gözü önünde işlemenin gizlisine göre daha kötü bir davranış biçimi olduğunu ısrarla belirtmişler, kişinin ayıplarını insanlardan saklamasının ve toplumun da bu tür davranışlar karşısında duyarlı olmasının önemi üzerinde durmuşlardır. Şu kadar var ki, İslam ahlakına göre, ayıplanma veya başka herhangi bir baskıya maruz kalma endişesiyle kötülükten kaçınmak kişiye fazilet kazandırmaz. Zira hiçbir ayıp, Allah'a gizli kalmaz. *"İçinizde olanı gizleseniz de açığa vursanız da Allah onu bilir. Göklerdeki her şeyi, yerdeki her şeyi de bilir. Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir."* (Âl-i İmrân, 3/29) ayeti, bu hususu dile getirmektedir.

Hiçbir ayıp veya günah, Allah'a gizli kalmayacağına göre insan öncelikle yüce Mevla'dan hayâ etmeli ve imkân ölçüsünde kusurlarını düzeltmelidir. Günah ve kusurlarını başkalarına anlatanlar, günah işlemeleri bir yana diğer taraftan Allah'ı, Resûlünü ve müminleri adeta hafife almış, kötülüklerini iyilik, günahlarını sevap, bayağılıklarını fazilet saymış olurlar. Bu ise, en az işledikleri günah seviyesinde bir pervasızlıktır. Oysa günah işleyen bir kimsenin, hiç olmazsa onu gizli tutması, kendisini aşağılanmaktan kurtarır. Ayıp ve kusurların açıklanması, bu tür davranışlarda bulunanlarda hayâ duygusunun zamanla yok olmasına sebep olmaktadır. Ancak bu tür davranışların örtülmesi, davranış sahiplerinin gördükleri şefkat ve merhamet karşısında kendilerine çeki düzen vermelerini teminde önemli bir etkendir.

Dinimizde, toplumda iffetsizlik ve hayâsızlığın yayılmasına çanak tutacağından kişinin ayıp ve kusurlarını, günah ve isyanlarını açığa vurması nasıl yasaklanmışsa, başka kimselerin ayıp ve kusurlarının araştırılması, onların gizli hâl ve özel hayatlarının deşifre edilmesi de yasaklamıştır. Şu kadar var ki, başkalarının mağduriyetine sebep olan hata ve kusurların gizlenmesi, dinen caiz değildir. Ayıpların araştırılıp ortaya dökülmesi; insanları birbirine düşürmekten, aralarında kin ve düşmanlık tohumları ekmekten, fenalıkların yayılmasından başka bir şeye yaramaz. İnsanların gizli kalmış kusurlarını açıklamak, herkese duyurmak, onların utanma duygularının yok olmasına, sosyal kontrolün azalmasına ve böylece ahlaksızlığın süratle yayılmasına da sebep olur. Peygamberimiz ve ashabı, kimsenin ayıplarını araştırmamış ve araştıranları da şiddetle kınamıştır. Peygamberimizin; *"Din kardeşini bir suçundan dolayı ayıplayan kimse, o suçu (günahı) kendisi de işlemedikçe ölmez."* (Tirmizî, "Sıfatü'l-Kıyâme", 53) uyarısını da hiçbir zaman unutmamak gerekir.

Sonuç olarak herkesin günah ve kusuru olabilir. İşlenen günahların toplumda açığa vurulması, onların normal bir davranış ya da tutummuş gibi sunumu, insanların dindarlık anlayışlarının zayıflamasına, günahlara karşı tepkisel yaklaşımlarına engel teşkil etmektedir. Bu itibarla toplumda iyilikler, güzellikler, sevaplar, faziletler anlatılmalı ki diğer insanlar da bu tür eylemlere yönelsin. Boş, faydasız, insanların duyarlılığını zayıflatacak; günahları, hayâsızlığı hafifletecek söz ve davranışlardan da uzak durulmalıdır.

HAYAT VE ÖLÜMÜN YARATILIŞ HİKMETİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

تَبَارَكَ الَّذِى بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ۙ اَلَّذِى خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ ۙ

"Hükümranlık elinde olan Allah, yücedir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir. O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır." (Mülk, 67/1-2)

Okuduğumuz bu ayet-i kerimede yüce Allah, ölümü ve hayatı yarattığını bizlere bildirmektedir. O hayatı ve ölümü, imtihan etmek için, bizlerden hangimizin daha güzel amel ettiğini açığa çıkarmak, kimin de kötü amel işlediğini tespit etmek için yaratmıştır.

O halde bu imtihanı kazanmak için bize verilen bu hayatı iyi değerlendirmeliyiz. Çünkü bu dünya hem fani hem de çok kısadır. Yarın! Yarın! diye görevlerimizi ertelersek, bir yarın daha bulamayabiliriz. Dünya bizim ebedî yurdumuz değildir. Belki ebedî mutluluğu kazanma veya kaybetme yeridir.

Bizler adeta bir çiftçi gibiyiz. Tarlamıza hangi tohumu ekersek, onu hasat ederiz. Boş bırakırsak şüphesiz bir şey elde edemez, başkalarına muhtaç kalırız. Dünyada belki yardımcı bulabiliriz ama ahirette yardımcımız olmayacaktır. Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor:

"O gün, ne mal fayda verir ne de evlat. Ancak Allah'a kalbi selim ile gelen fayda bulur." (Şuara, 26/88-89)

Diğer ayet-i kerimelerde de, *"Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının! Öyle bir günden çekinin ki, o gün hiçbir baba evladına asla fayda veremez, evlat da babasına fayda sağlayamaz. Allah'ın va'di elbette gerçektir. O halde sizi dünya aldatmasın ve çok hilekâr şeytan da sizi Allah ile aldatmasın, Allah'ın affına güvendirmesin!"* (Lokman, 31/33); *"Düşünseler şunu da anlarlardı ki: Bu dünya hayatı geçici bir oyun ve eğlenceden*

* Tahir TURAL

başka bir şey değildir ve ebedî âhiret diyarı ise, hayatın ta kendisidir. Keşke bunu bir bilselerdi!" (Ankebût, 29/64) buyurulmaktadır.

Bu ayetlerde Rabbimiz, bu dünyada ebedî olmadığımızı belki bir yolcu misali buraya uğrayıp sonra da bırakıp gidici olduğumuz hakkında bizleri uyarıyor. O halde yanımıza azık alalım. Nitekim Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

"*Ey akıl sahipleri! Azıklanınız ve biliniz ki azığın en hayırlısı takvadır, haramlardan korunmadır. Öyleyse Bana karşı gelmekten korunun."* (Bakara, 2/197)

Peygamberimiz de şöyle buyurmuştur:

"Beş şey gelmezden önce, beş nimetin kadrini bil. İhtiyarlık gelmezden önce gençliğinin, hastalık gelmezden önce sağlığının, fakirlik gelmezden önce zenginliğinin, meşguliyet gelmezden önce boş vaktinin, ölüm gelmezden önce de hayatının kıymetini bil." (Hakim, Müstedrek, No: 7846)

Kısaca "dünya ve ahiret" işlerimizi veya görevlerimizi dengeli götürmeliyiz. Biri diğerinin aleyhine ihmal edilmemelidir. Ahiret ihmal edilerek dünyayı kazanmak, dünya ihmal edilerek ahireti kazanmaya çalışmak yanlıştır.

Bu nedenle Rabbimiz, *"Allah'ın sana verdiğinden (O'nun yolunda harcayarak) ahiret yurdunu gözet, ama dünyadan da nasibini unutma!"* (Kasas, 28/77); *"Ey Rabbimiz! Bize dünyada güzellikler ve ahirette de güzellikler ver ve bizi Cehennem azabından koru! diyenler vardır"* (Bakara, 2/201) buyurmuştur.

Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurdu:

"Sizin hayırlınız; dünyası için ahiretini terk etmeyen, ahireti için de dünyasını terk etmeyendir. Belki her ikisi için çalışan ve başkalarına yük olmayandır." (Keşfu'l-Hafa, c.I, s. 393) O halde Müslüman hem dünya, hem de ahiret için çalışacak, her gün daha ileri gidecektir. Dinimizin emri budur. Diğer hadislerinde Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

"Hiç ölmeyeceğini zanneden biri gibi çalış, yarın ölecek biri gibi de tedbirli ol." (Câmiu's-Sagîr, 11,12, No:1201)

Böylece de Allah'ın rızasına uygun geçirilen bir ömrün akıbeti olan ahiret, iyi ve güzel olacaktır. Müminin hayatı bir bütündür. Yeter ki bünyesinde samimiyeti barındırsın. Ortadan ikiye bölünmüş, tefrik edilmiş, şuraya kadar dünya için şuraya kadar ahiret içindir, düşüncesi biz müminlerde yer etmemelidir.

HAYAT YALNIZ DÜNYADAN İBARET DEĞİLDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَقَالُوٓا اِنْ هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ

وَلَوْ تَرٰىٓ اِذْ وُقِفُوا عَلٰى رَبِّهِمْ ۚ قَالَ اَلَيْسَ هٰذَا بِالْحَقِّ ۚ قَالُوا بَلٰى وَرَبِّنَا ۚ قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ۧ

"Derler ki: 'Hayat ancak dünya hayatımızdır. Artık biz bir daha diriltilecek de değiliz.' Rab'lerinin huzurunda durduruldukları vakit (hâllerini) bir görsen! (Allah) diyecek ki: 'Nasıl, şu (dirilmek) gerçek değil miymiş?' Onlar, 'Evet, Rabbimize andolsun ki, gerçekmiş' diyecekler. (Allah), 'Öyleyse inkâr etmekte olduğunuzdan dolayı tadın azabı!' diyecek." (En'âm, 6/29-30)

İnsanların en zor kabul ettikleri inanç ilkesi, öldükten sonra dirilme ve onun getirdiği âhiret hayatıdır. Peygamberler ve ilâhî vahiy en çok bu konuda tepki görmüş ve inkâr cihetine gidilmiştir. Bu sebeple yüce Allah, öldükten sonra dirilme konusunu çeşitli mucize ve delillerle ispat etmektedir. Bu âyet-i kerime Cahiliye dönemi Araplarının genellikle âhirete inanmadıklarını göstermektedir. Ayrıca bu ayet-i kerimede, müşriklerin, genel olarak da inkârcıların özelliklerinden birine işaret edilmektedir. Ahiret hayatını inkâr, inkârcıların şirkten sonraki en büyük günahlarıdır. Zira Kur'an-ı Kerim'de sık sık "Allah ve âhiret gününe iman" birlikte zikredilmek suretiyle bu inancın önemi ve âhireti inkâr etmenin başlıca küfür alâmetlerinden biri olduğu gösterilmiştir.

Müşriklerin önde gelenlerinden biri, sevgili Peygamberimize elinde çürümüş bir kemik parçası ile gelir ve onu ufalayıp "Böyle un ufak olduktan sonra Allah bunu diriltecek öyle mi?" der. Resûl-i Ekrem de, "*Evet. Nitekim O seni de öldürecek, sonra diriltip cehenneme atacak!*" cevabını verir. Kutsal Kitabımızda bu olay şöyle değerlendirilir:

* Sabri AKPOLAT

"İnsan, bizim kendisini az bir sudan (meniden) yarattığımızı görmedi mi ki, kalkmış apaçık bir düşman kesilmiştir. Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: 'Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek?' De ki: 'Onları ilk defa var eden diriltecektir. O her yaratılmışı hakkıyla bilendir.' O, sizin için yeşil ağaçtan ateş yaratandır. Şimdi siz ondan yakıp duruyorsunuz. Gökleri ve yeri yaratan Allah'ın, onların benzerini yaratmaya gücü yetmez mi? Evet yeter. O, hakkıyla yaratandır, hakkıyla bilendir. Bir şeyi dilediği zaman O'nun emri o şeye ancak 'Ol!' demektir. O da hemen oluverir. Her şeyin hükümranlığı elinde olan Allah'ın şanı yücedir! Siz yalnız O'na döndürüleceksiniz." (Yasin, 36/77-83)

Günümüzde de, "görmediğime inanmam" ve "ahirete giden gelen var mı?" gibi sözlerle ahiret hayatının inkâra kalkışıldığı görülmektedir. Aslında âhiretin varlığına delil olarak içinde yaşadığımız hayat kâfidir. Rabbimiz bizi yokluk karanlıklarından çıkarıp pırıl pırıl bir âlemde hayat dediğimiz nimeti vermiş olduğuna göre, ölünce aynı işin bir kere daha tekrarlanması nasıl imkânsız olabilir? Üstelik tekrar diriltme birincisine göre daha kolay değil midir? Ayrıca bir yerden veya bir şeyden haber vermek için o yere gitmek veya o şeyi mutlaka gözümüzle görmemiz de gerekmez. Astronomi ilmi bize yıldızlardan, samanyolundan ve galaksilerden bahsetmektedir. Uzayda hâlâ ışığı bize ulaşamayan nice yıldızlar vardır. Peki, buralara kim gidip kim gelmiştir?

Asrımızda insan aklı, her ne kadar mahiyet ve ölçüleri başka olan bu âlemi hakkıyla idrakten aciz ise de, varlığı sınırsız delillerle ispatlanan âhireti mümkün görmektedir. Aklen mümkün olan bir şeyin varlığı da haber yoluyla tahakkuk eder. Bütün peygamberler ve kitaplar ahiretin varlığını haber vermiş ve insanın tekrar dirilerek, bu dünya hayatında yaptıklarından hesaba çekileceğini haber vermiştir. Ayrıca, ahiretin olmaması zalimleri zulümleriyle baş başa bırakmak anlamına gelir. Zulme uğrayıp da mağdur olanların hakkını kim ödeyecektir? Hak-hukuk tanımayan, öldürmekten zevk alan ve yaptıklarının cezasını çekmeden ölenlerin yaptıkları, yanlarında mı kalacak? O halde âhiret vardır ve olmalıdır.

Ahireti inkâra kalkışanlar ahirette Allah'ın huzuruna getirilecek, Allah onlarla konuşacak, onlara sorular soracak ve cevaplar alacaktır. Bu dünya hayatından başka hayatın olduğunu kabullenmeyenler, orada bunun doğruluğunu yaşayarak göreceklerdir. Sonuçta Rabbimiz onlara şöyle diyecek:

"Öyle ise inkâr ettiğinizden dolayı azabı tadınız."

HAYRA KOŞMAK*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ اَيْنَ مَا تَكُونُوا يَاْتِ بِكُمُ اللهُ جَمِيعاً اِنَّ اللهَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ

"Herkesin yöneldiği bir yön vardır. Haydi, hep hayırlara koşun, yarışın! Nerede olsanız Allah hepinizi bir araya getirir. Şüphesiz, Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter." (Bakara, 2/148)

Dünyada insanlar bir yarış içindedirler. Bu yarış bazen hayırda, bazen de şerde olur. Hayırda yarış, sadece para veya malını hayırlı işlere sarf etmek şeklinde anlaşılmamalıdır. Kişinin kendisine, aile fertlerine, çevresine, ülkesine ve milletine, daha da öteye giderek tüm insanlığa yaptığı iyilik ve güzellikler de hayırda yarış olarak telakki edilir. Bu yarışın çeşitli alanları vardır: Bu alanlardan birkaç örnek sunalım:

a) İmanda yarış: İmanın güçlü olması, kalbe yerleşmesi ve onun tadına varabilmek için yarışmak.

b) İbadetlerde yarış: İbadetlerin zamanında, tam ve eksiksiz olarak yapılması; riya ve gösterişten, acelecilikten uzak durarak, ibadetin ruhuna uygun olarak ihlâs ve samimiyetle yapılması.

c) Ahlakta yarış: En güzel ahlaka sahip olmak, tüm kötü huylardan arınmak için çaba göstermek.

d) İşte yarış: İşini güzel ve mükemmel bir surette yapmak, elinden gelen bütün hüneri göstermek suretiyle işini sağlam ve zamanında yapmak.

e) İnsanlığa hizmette yarış: İnsanın Allah'ın yarattığı en değerli varlık olduğu gerçeğinden hareketle, ona değer vermek. İnsanı bir velinimet olarak kabul edip, cinsiyet, ırk, fakirlik-zenginlik, sosyal statü, kılık-kıyafetine bakmadan ona karşı gereken ilgi ve alakayı göstermek. Ezilmiş, sahipsiz, yetim ve dul kalmış insanların, ilaç parası bulamayan, başını sokacak yuva bulamayan kimselerin ellerinden tutmak.

* Mehmet KAPUKAYA

f) Vatana hizmette yarış: Güzel vatanımızın kalkınması, hür ve bağımsız olarak yaşaması, milletler içinde hak ettiği dereceye ulaşması, ülkenin birlik ve beraberliğinin, dirlik ve düzeninin korunması için çalışmak. Ülkemizi geri kalmışlıktan kurtarmak, yer altı ve yer üstü zenginliklerini ülke insanının hizmetine sunmak için gayret göstermek, iş ve üretim sahaları açmak.

g) Eğitimde yarış: Sahip olduğumuz yavrularımızı çağın en son imkânlarını kullanarak, gelecek kuşaklara hazırlamak için maddi ve manevi imkânlarını seferber ederek tarihimizde şerefle yerini alan Biruni, İbn Sina, Gazali, Farabi, İbn Rüşd, Mevlana, Hacı Bektaşi Veli, Yunus Emre gibi bilim ve irfan adamlarını, keşif ve icatların öncülerini yetiştirmek için gayret sarf etmek.

h) Üretimde yarış: Azami derecede verimlilik ilkesine riayet ederek arazilerimizi ihya etmek, bilinçli tarım ve besicilik yapmak, üretim alanlarını çoğaltarak üretimi artırmak, hizmette kaliteyi artırmak, ihracatı artırarak memleketin kalkınmasına yardım etmek, bozuk ve kalitesiz mal üretmemek suretiyle güven temin etmek.

Bunları daha da çoğaltmak mümkündür. Başta da ifade ettiğim gibi bu "ayet-i kerime"yi sadece fitre, zekât, sadaka vermek olarak algılayıp, hayırda yarışı bu kapsamda değerlendirmek bizi yanıltır. Ayet-i kerime hakkında şunu da ilave etmek yerinde olacaktır: Müslüman, lüzumsuz ve gereksiz iş ve tartışmalarla uğraşmayacak, yapması gereken ne ise onu yapacak; sade şekle değil, o şekil içindeki ruha da bakacaktır.

HAYIRDA YARIŞMAK*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

"...فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ..."

"...Öyle ise hayırlı işlerde birbirinizle yarışın..." (Maide, 5/48)

Yüce dinimiz İslam, bütün insanları hayra davet etmekte ve bizlerden faydalı işler yapmamızı, iyilik yolunda başkalarına örnek olmamızı ve hayırda birbirimizle yarışmamızı istemektedir.

Hayır; aklımıza gelen her türlü iyilik, güzellik, yararlı işler, faydalı tutum ve davranışları içine alan şümullü bir kavramdır. Hayır, insanların rağbet ettiği, sevip arzuladığı güzel olan şeylerdir. Dilimizde karşılık beklemeden yapılan yardıma da hayır denir. Bir de hayrat tabiri vardır ki, bununla da Allah'ın rızasını kazanmak için insanların yararına sunulmak üzere yapılan/vakfedilen cami, mescit, okul, kütüphane, hastane gibi eserler kastedilir. Din görevlilerine de dine hizmet edenler anlamında hademe-i hayrat denilmiştir.

Hayır, bir anlamda şerrin zıttıdır. Yüce Allah, bizleri zaman zaman hayır ve şer ile dener, imtihan eder (Enbiya, 22/35). İmtihanda başarılı olmak da, başarısız olmak da bizim elimizdedir. Dünyada hayır ya da şer, ne yaparsak yapalım, yaptıklarımızın karşılığını ahirette mutlaka göreceğiz ve hiçbir şey karşılıksız olmayacaktır (Bk. Bakara, 2/110, 184, 197; Âl-i İmrân, 3/30; Zilzâl, 99/7-8).

Kur'an-ı Kerim, hayatın gayesinin hayır ve iyilik yarışında bulunma olduğunu bildirmektedir:

"İşte bunlar hayır işlerine koşuşurlar ve o uğurda öne geçerler." (Mü'minun, 23/61), *"... Haydi, hep hayırlara koşun, yarışın!..."* (Bakara, 2/148)

"...*İşte yarışanlar, bunun için yarışsınlar*." (Mutaffifîn, 83/26) ayetleri bunun açık göstergesidir.

* Dr. Yüksel SALMAN

Peygamber Efendimiz bir hadis-i şeriflerinde *"din hayırhahlıktır."* (Müslim, "İman", 95, Ebu Dâvûd, "Edeb", 67; Nesaî, "Bey'at, 31) buyurmuştur. Yani dinin özü, insanların hayrını, iyiliğini istemektir.

Yine Kur'an-ı Kerim'den öğrendiğimize göre; dünya ve ahirette kurtuluşa erebilmek için hayır işlemek gerekir. Yüce Rabbimiz Hac suresinin 77.ayetinde şöyle buyuruyor:

"Ey iman edenler, rükû edin, secde edin, Rabbinize kulluk edin ve hayır işleyin ki kurtuluşa eresiniz."

Yüce Allah insanları hayra davet ettiği gibi, bizden insanları hayra davet eden bir toplumun bulunmasını da emretmektedir:

"Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun." (Âl-i İmran, 3/104)

İslam'ın hayat anlayışı, iyilik yaparak başkalarına güzel örnek olmayı önemsemektir. *"İyilik eskimez, yani iyilik sahibi daima hayırla yâd olunur."* (en-Nebhâni, *el-Fethu'l-Kebir,* 1, 490) buyuran sevgili Peygamberimizin hayat felsefesi de, hakkı ve hayrı yaymaya dayanır.

Peygamberimizin yetimleri, yoksulları, darda kalanları, maddi ve manevi yardıma muhtaç olanları nasıl bağrına bastığını, onlarla nasıl candan ve fedakârca ilgilendiğini biliyoruz. O'nun, kendisine ikram edilen yiyeceği bile çevresindekilerle paylaşması, eline geçen hemen her şeyi muhtaçlara dağıtması, kimseyi eli boş çevirmemesi ve cömert davranması ne kadar düşündürücüdür. O'nun bu fiili örnekliği, Müslümanlar için de kesintisiz hayır işleme bilinci oluşturmuştur. Bunun sonucu olarak camiler, medreseler, hanlar, köprüler, aşevleri gibi hayır kuruluşları ve vakıf müesseseleri ortaya çıkmıştır. Bu anlayış Müslümanlar arasında, *"insanların en hayırlısı, insanlara faydalı olan; malın en hayırlısı, Allah yolunda harcanan; Allah yolunda harcananın en hayırlısı da insanların en çok ihtiyaç duydukları şeyleri karşılayandır."* şeklinde İslam'ın ruhuna uygun bir ilkenin yerleşmesinde önemli bir etken olmuştur.

Dünyada insanlara iyilik yapmak ahirette insanı mutlu edecek ve cennete girmesine vesile olacak bir hayrı önden göndermek demektir. Sevgili Peygamberimiz, *"Mümin, sonu cennet oluncaya kadar işlemiş olduğu hayra doymaz."* (Tirmizî, "İlim", 19) buyurmuyor mu?

Öyleyse birbirimizle hayırda yarışalım; bu yarış, güzellikleri ve erdemleri artırma yarışıdır. Çünkü olgun müminler, dünyevi çıkar elde etmek ya da insanlar arasında bir üstünlük sağlamak için değil, sadece Allah'ın emirlerini yerine getirmede, sevgili Peygamberimizi örnek almada ve insanlık için faydalı şeyler üretmede birbiriyle yarışırlar. Unutmayalım ki, bu yarışta kaybeden hiçbir kimse yoktur.

HZ. DAVUD (A.S)'A VERİLEN MÜLK VE SALTANAT*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِشْرَاقِ ۙ وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً ۖ كُلٌّ لَهُ اَوَّابٌ ۖ وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَاٰتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصْلَ الْخِطَابِ

"Kendisiyle birlikte sabah akşam tesbih etsinler diye biz, dağları ve toplanıp gelen kuşları Dâvûd'un emrine verdik. Onların her biri Allah'a yönelmişlerdi. Biz Davud'un mülkünü güçlendirdik, ona hikmet ve hakla batılı ayıran söz (hüküm verme) yeteneği verdik." (Sâd, 38/18-20)

Yüce kitabımız Kur'an'da adı çokça zikredilen peygamberlerden biri de Hz. Dâvûd (a.s)'dur. İsmi, Kur'an-ı Kerim'de on altı yerde geçmektedir. İsrailoğullarına gönderilen Hz. Dâvûd, hem peygamber, hem de bir hükümdar idi. Hz. Süleyman'ın babasıdır. Kudüs'te doğmuş, orada yaşamış ve yine orada vefat etmiştir. Dört büyük kitaptan biri olan Zebur kendisine gönderilmiştir.

Hz. Musa'dan sonra azgınlaşan İsrailoğulları, Tevrat'ın hükümlerini değiştirmişler, peygamberlerini dinlememişler ve ahlakları tamamen bozulmuştu. Bunun üzerine yüce Allah, Amâlika kavmi hükümdarı Câlût'u, İsrailoğullarına bela olarak gönderdi. Câlût, İsrailoğullarını vatanlarından sürüp çıkardı, büyük katliamlar yaptı.

Bütün peygamberler gibi Hz. Dâvûd da insanları Allah'ın dinine davet etti ve adaletle hükmetti. Kudüs'ü başkent yaptı ve "Mescid-i Aksâ" adıyla Kur'an-ı Kerim'de bildirilen büyük bir mescidin inşasını başlattı. Mescidin yapılıp bitirilmesi işini oğlu Süleyman (a.s)'a vasiyet ederek, yüz yaşında vefat etti.

Hz. Davud'a verilen üstünlüklerden bir kısmı Kur'an'da zikredilmiştir. O, her şeyden önce bir peygamber idi. Aynı zamanda kendisine saltanat da verilmişti:

"…Allah ona (Davud'a) hükümdarlık ve hikmet verdi ve ona dilediğini öğretti…" (Ba-

* Dr. Zafer KOÇ

kara, 2/251)

Rivayete göre, Amâlika ordularının başında Câlût bulunuyordu. Tâlût'un ordusunda ise Dâvûd (a.s) vardı. Hz. Dâvûd, daha küçük yaşta bir delikanlı iken, hak davanın amansız düşmanı, zorba ve güçlü ordulara sahip olan Câlût ile yaptığı mücadeleyi kazandı ve bu savaşta Câlût'u sapan taşıyla öldürdü (M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, II/184). Zalim hükümdar Câlût'un daha önce gaspettiği bir sandık vardı. İsrailoğulları tarafından kutsal kabul edilen bu sandıkta (Tâbût) Hz. Musa ile Hz. Harun ailesinin mirası bulunmaktaydı. Bu savaşta Hz. Dâvûd, söz konusu sandığı Câlût'un elinden kurtardı ve İsrailoğullarına geri iade etti (Bakara, 2/248). Tâlût'un ölümünden sonra Hz. Dâvûd, İsrailoğullarının hükümdarı oldu.

"…Dâvûd ile birlikte, Allah'ı tespih etmeleri için dağları ve kuşları onun emrine verdik. Bunları yapan biz idik. Bir de Davud'a, sizin için, zırh yapma sanatını öğrettik ki, savaşlarınızda sizi korusun. Şimdi siz şükrediyor musunuz?" (Enbiya, 21/79-80)

"Andolsun, Davud'a tarafımızdan bir lütuf verdik. 'Ey dağlar! 'Kuşların eşliğinde onunla birlikte tespih edin,' dedik. Demiri ona yumuşattık ve 'Boy boy zırhlar yap, işçilikte de ölçüyü tuttur. (Ey müminler!) salih amel işleyin. Çünkü ben sizin yaptıklarınızı görürüm' diye vahyettik." (Sebe, 34/10-11)

Yukarıdaki ayetlerde belirtildiğine göre Allahu Teâlâ, mucize olarak dağları, taşları, kuşları O'nun emrine vermişti. Sesi çok güzel ve tesirliydi. Yanık sesiyle Zebur'u okumaya başlayınca, kuşlar havadan ağaçlara iner, hep birlikte okunan Zebur'u tekrar ederlerdi. Allah, Hz. Davud'a demiri ateşe sokmadan ve dövmeden istediği şekli verebilme mucizesi verdi. Demirden zırh yapar, elinin emeğiyle geçinir, devlet hazinesinden bir şey almazdı. Yırtıcı hayvanlar, Hz. Davud'un huzuruna gelip, ona tam bir bağlılıkla hizmet ederlerdi (D.İ.A, Dâvûd Mad. IX/22-23).

Konu başında yer verdiğimiz ayette Hz. Davud'a "hikmet" ve "fasle'l-hitap" verildiği belirtilmektedir. "Hikmet", ilim ve peygamberlik gibi manalara gelir. Böylece o, hikmet ile Allah'a nasıl kul olacağını bilmiş, hayatı nasıl değerlendireceğini öğrenmiş, idareciliği en üst seviyede icra etmiştir.

Ayetin sonunda yer alan "Fasle'l-hitap" ise, bitirici, ayırıcı, halledici, hall-ü fasl edici bir söz özelliği, bir hitap imkânı anlamlarına gelmektedir. Rabbimiz ona büyük bir söz belâgatı ve fesâhatı vermişti. O konuştu mu her şeyi ayan beyan eder, her şeyi çözüme kavuştururdu. Sözü, hükmü çok net ve açıktı.

Hz. Dâvûd, çok ağlar, çok ibadet ederdi. Gündüzü oruçla, geceyi namaz kılarak ibadetle geçirirdi. Gecenin ancak üçte bir kısmında uyurdu. Bir gün oruç tutar, öbür gün tutmazdı.

Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurmuştur:

"Allah'a en sevimli oruç, Dâvûd (a.s)'un orucudur. O, bir gün oruç tutar, bir gün iftar ederdi. Allah'a en sevimli namaz da Dâvûd namazı idi. O, her gecenin yarısında uyur. Üçte birinde (nafile) namaz kılardı. Altıda birinde de yine uyurdu." (Müslim, "Siyam", 183; Nesâî, "Siyam", 69)

Buraya kadar Hz. Davud'dan bahsedilen ayetlere ve tarihî bilgilere kısaca yer verdik. Elbette Kur'an'da zikredilen peygamberlerin hayatları, sadece geçmişten bahseden tarihî kıssalar olmayıp, bizim ders ve ibret almamız içindir.

Buna göre Allah'a gönülden bağlı olmamız ve O'na kulluktan asla vazgeçmememiz gerekir. Her zaman adalet ve hakkaniyet ölçülerine göre hareket etmeliyiz. Sahip olduğumuz servet ve makamlar bizi asla şımartmamalı, bozgunculuğa ve fesada sevk etmemeli. Öyleyse imanımızın birer yansıması olan ibadetlerimizi mutlaka yapalım. Allah'a olan hamd ve şükrümüzü daima yerine getirelim.

HZ. EYYÛB VE SABIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاَيُّوبَ اِذْ نَادٰى رَبَّهٗٓ اَنِّى مَسَّنِىَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَۚ

فَاسْتَجَبْنَا لَهٗ فَكَشَفْنَا مَا بِهٖ مِنْ ضُرٍّ وَاٰتَيْنَاهُ اَهْلَهٗ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذِكْرٰى لِلْعَابِدِينَ

"Eyyûb'u da hatırla. Hani o Rabbine, 'Şüphesiz ki ben derde uğradım, sen ise merhametlilerin en merhametlisisin' diye niyaz etmişti. Biz de onun duasını kabul edip kendisinde dert namına ne varsa gidermiştik. Tarafımızdan bir rahmet ve kullukta bulunanlar için de bir ibret olmak üzere ona ailesini ve onlarla beraber bir mislini daha vermiştik." (Enbiya, 21/83-84)

Eyyûb (a.s), Kur'an'da adı geçen ve Allah'ın kendilerine ilim ve hikmet verdiği bildirilen peygamberlerdendir. Bu ayette, Hz. Eyyûb (a.s)'un başına gelen dert ile buna gösterdiği sabır ve sonunda ulaştığı mükâfattan bahsedilmekte, onun yaşadığı uzun ve acı olaylara kısaca bir hatırlatma yapılmaktadır.

Hz. Eyyûb, önceleri sahip olduğu zenginlik ve bahtiyarlığın sonrasında imtihan ve sıkıntılara uğramış, varını yoğunu ve bütün çocuklarını kaybetmiş, tüm bunlara ve çektiği ağır hastalığa karşılık gösterdiği sabır nedeniyle Allah tarafından ödüllendirilmiştir. Nitekim Sâd suresinde;

"(Ey Muhammed!) Kulumuz Eyyûb'u da an. Hani o, Rabbine, 'Şeytan bana bir yorgunluk ve azap dokundurdu' diye seslenmişti. Biz de ona, 'Ayağını yere vur! İşte yıkanacak ve içecek soğuk bir su' dedik. Biz ona tarafımızdan bir rahmet ve akıl sahiplerine bir öğüt olmak üzere ailesini ve onlarla birlikte bir o kadarını bahşettik. Şöyle dedik: 'Eline bir demet sap al ve onunla vur, yeminini bozma.' Gerçekten biz Eyyûb'u sabreden bir kimse olarak bulduk. O ne güzel bir kuldu! O, Allah'a çok yönelen bir kimse idi." (Sâd, 38/41-44) buyrulmak suretiyle, Hz. Eyyûb'un ilahî yardıma mazhar oluşu anlatılmaktadır.

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Bu âyette ifade edildiği üzere Hz. Eyyûb ağır bir hastalığa yakalanmış ve hastalıktan kurtulmak için Allah'ın merhametine sığınarak O'ndan şifa dilemiştir. Yüce Allah duasını kabul etmiş; ayağını yere vurmasını, çıkacak su ile yıkandığında iyileşeceğini bildirerek ona sağlığını, kaybettiği mal ve mülkünü fazlasıyla vermiştir. Eyyûb (a.s), başına gelen bütün musibetlere rağmen şikâyet etmeyen sabır timsali olarak bilinen bir peygamberdir. Bildiğimiz gibi sabır, Kur'an'ın üzerinde önemle durduğu bir meziyet olup, birçok yerde bu konudan bahsedilmektedir. Sabır, zorluklarla, sıkıntılarla mücadele edebilme yeteneğidir. Hayatın güçlükleri karşısında pes etmemek, yaşama ümidini hiç kaybetmemektir. İnanmış bir insan sabrı ile tüm zorlukların üstesinden gelir. "Neden", "niçin" oldu, "niye benim başıma geldi" diyerek isyan ve huzursuzluğa düşmek yerine, Allah'a iman etmenin ve sabırla O'nun desteğine, yardımına sığınmanın gönül huzurunu yaşar.

Yaşadığımız her olayda, karşılaştığımız her musibette mutlaka bir hikmet vardır. Hiçbir şey rastgele ya da boşuna değildir. Bizi üzen, sıkan, rahatsız eden bir durumla karşılaştığımızda hemen soğukkanlılığımızı yitirip, yılgınlık ve telaşa kapılmak yerine, bu olayın hakkımızda bizim bilemediğimiz hayırlar taşıyabileceğini düşünmeli, sabır ve metanetimizi koruyabilmeliyiz. Başlangıçta feveran ve isyan ettiğimiz bir hadise, zaman içinde şükredeceğimiz bir sonuca dönüşebilir.

Nitekim ayette: *"...Olur ki, bir şey sizin için hayırlı iken, siz onu hoş görmezsiniz. Yine olur ki, bir şey sizin için kötü iken, siz onu seversiniz. Allah bilir, siz bilmezsiniz."* (Bakara, 2/216) buyrularak, bu hakikate dikkatimiz çekilmiştir.

Şunu bilmeliyiz ki, Rabbimizin kahır gibi görünen tecellilerinde lütuf, şer/kötülük gibi görünen tecellilerinde de nur gizli olabilir. Sabır timsali Hz. Eyyûb başta olmak üzere bütün peygamberler, yaşadıkları sürece çok çetin imtihanlardan geçirilmiş, sabrederek sonunda hem dünyada hem de ahirette kazançlı çıkmışlardır. Hz. Yunus'un balığın karnından karaya çıkması, Hz. İbrahim'in ateşten, Hz. İsmail'in kesilmekten kurtulması, Hz. Musa'nın denizleri aşıp çöller geçmesi, Hz. Yusuf'un kuyuda başlayıp, kölelik ve zindanla süren zorlu imtihanının sultanlıkla neticelenmesi ve nihayet sevgili Peygamberimizin, müşriklerden gördüğü muhalefet, hicret, savaşlar gibi olayların ardından Mekke fethi ile zirveye çıkan başarıları, hep ilmek ilmek örülmüş muhteşem sabır örnekleridir.

Eğer Rabbimizin rızasını kazanan, sevdiği bir kul olmak istiyorsak, iman edip salih ameller işlemenin yanı sıra, ahlakî olgunluk sahibi olmaya çalışmalı, özellikle de takva elbisemizi mutlaka sabır ziynetiyle süslemeliyiz. Hayat hepimiz için –farklı biçimde tezahür eden- bir imtihandır. Bu imtihanı kazanabilenler ancak iman ve sabır sahibi olabilenlerdir. Yüce Mevlamız; *"Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele."* (Bakara, 2/155)

buyurmaktadır. Sabırlı kullara Kur'an'ın duyurduğu en büyük müjde; *"Şüphe yok ki Allah sabredenlerle beraberdir."* (Bakara, 2/153; Enfâl, 8/46); *"...Allah sabredenleri sever."* (Âl-i İmran, 3/146); *"...Sabredenlere mükâfatları elbette hesapsız olarak verilir."* (Zümer, 39/10) ayetleriyle ifade edilmiştir.

İnanmış bir insan için, Rabbinin daima kendisiyle beraber olduğunu hissetmesi, Allah'ın sevgisine mazhar olduğunu bilmesi ve hesapsız mükâfat ile müjdelenmiş olması ne büyük mutluluktur. Böyle bir inanç ile aşılamayacak engel ve üstesinden gelinemeyecek bir zorluk olabilir mi? Sabır, musibetin ilk isabet ettiği anda gösterilen metanettir. Nitekim çocuğunun kabri başında ağlayan bir kadın tavrı sebebiyle yaptıkları bir uyarıda Hz. Peygamber; *"Sabır, musibetle karşılaştığın ilk anda tahammül edebilmektir."* (Buhârî, "Cenâiz", 32) buyurmuştur.

Hz. Eyyûb (a.s)'dan bahseden bu ayetlerde sadece onun sabır ve teslimiyetine değil, dua ile Rabbine yakarışına da dikkat çekilmektedir. Hastalığı süresince bu yüce Resul'ün *"Şüphesiz ki ben derde uğradım, sen ise merhametlilerin en merhametlisin"* (Enbiya, 21/83) virdi ile Rabbine yalvarıp, dua ettiğine işaret edilmektedir. Anlaşılıyor ki, dua ve Allah'ı hatırlamak da (zikir), güçlüklerle mücadele ve zorlukları yenmede bizim için en önemli moral ve manevi güç kaynağımızdır. Ölüm, hastalık, rızık sıkıntısı ve daha ne tür bir imtihan yaşıyor olursak olalım, Allah'ın ismini anarak ve O'na gönülden dua edip yalvararak, derdimize derman, hastalığımıza şifa bulacağımıza dair ümidimizi ve moralimizi kuvvetli tutabiliriz.

Sonuç olarak şunu söylemeliyiz ki, halkımız tarafından adeta sabır, Hz. Eyyûbla özdeş görülmektedir. Böylelikle Kur'an-ı Kerim'de onun yaşadıkları üzerinden, buna benzer olayları yaşayan ve yaşayabilecek olanlara sabır ve dua ile selamete erişebileceğinin somut örneği verilmiştir.

HZ. HARUN (A.S): KARDEŞ PEYGAMBER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِذْهَبْ اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهُ طَغٰىۚ قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِى صَدْرِىۙ وَيَسِّرْ لِىٓ اَمْرِىۙ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِىۙ يَفْقَهُوا قَوْلِىۙ وَاجْعَلْ لِى وَزِيرًا مِنْ اَهْلِىۙ هٰرُونَ اَخِىۙ اُشْدُدْ بِهٖٓ اَزْرِىۙ وَاَشْرِكْهُ فِىٓ اَمْرِىۙ كَىْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًاۙ وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًاۜ اِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا قَالَ قَدْ اُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسٰى

"Firavun'a git. Çünkü o iyice azdı. Musa, dedi ki: 'Rabbim! Gönlüme ferahlık ver. İşimi bana kolaylaştır. Dilimdeki tutukluğu çöz ki sözümü anlasınlar. Bana ailemden birini yardımcı yap. Kardeşim Harun'u. Onunla gücümü artır. Onu işime ortak et. Seni çok tespih edelim diye. Seni çok zikredelim diye. Çünkü sen bizi hakkıyla görmektesin.' Allah, şöyle dedi: 'İstediğin sana verildi ey Musa!" (Tâhâ, 20/24-36)

Hz. Yusuf'un vefatından sonra Mısır'da yaşayan İsrailoğulları, bir müddet onun gösterdiği yoldan yürüdüler; ancak daha sonra hakikati unuttular. Bu arada Mısır'ın idaresi yıldızlara ve putlara tapan Kıbtilerin eline geçti. Kıptiler, İsrailoğullarını hor görmeye başladılar. Onları ağır, zor işlerde kullandılar.

İsrailoğulları çok kalabalık bir topluluktu. Onların giderek çoğalması, Kıptileri ve onların hükümdarı Firavun'u endişelendirmiş, kâhinlerden birinin Firavun'a İsrailoğullarından bir çocuğun doğacağını ve saltanatına zarar vereceğini bildirmesi üzerine de İsrailoğullarından doğacak tüm erkek çocukların öldürülmesini emretmiştir.Hz. Musa da, bu dönemde doğmuş ve öldürülmesin diye bir sandığın içine bırakılarak nehre atılmıştır. Neticede Allah'ın dilemesiyle Musa Firavun'un sarayında büyümüştür.

* Dr. Ömer MENEKŞE

Harun Peygamber de İsrailoğullarının erkek çocuklarının öldürülmeye başlanıldığı dönemden önce dünyaya gelmiştir. Hz. Harun (a.s)'un adı Kur'an-ı Kerim'de 20 yerde geçmekle birlikte, hayatı hakkında fazla bilgi verilmemektedir.

Harun (a.s) tevhid mücadelesinde kardeşi Hz. Musa'nın destekçisiydi.

Hz. Musa, Medyen dönüşü Sina dağında peygamber olarak görevlendirilip tebliğ için Firavun'a gitmesi emredilince, bu ağır görevi yerine getiremeyeceği endişesiyle, dilindeki tutukluğu hatırlattı:

"Ey Rabbim! Muhakkak ki ben, beni yalanlamalarından korkuyorum. Göğsüm daralır. Akıcı konuşamam. Onun için, Harun'a da peygamberlik ver (ve onu bana yardımcı yap)." (Şuara, 26/12-13)

Hz. Musa, yüce Allah'tan güzel konuşan ağabeyi Harun'u kendisine yardımcı olarak vermesini ve onu bu göreve ortak kılmasını istemişti. Bunun üzerine Allah, onun bu dileğini kabul etti ve Harun'u da peygamber olarak görevlendirip Hz. Musa'ya yardımcı tayin etti.

"Rahmetimiz sonucu kardeşi Harun'u bir nebi olarak kendisine bahşettik." (Meryem, 19/53)

Hz. Harun (a.s), tebliğ görevi sırasında hep Hz. Musa'nın yanında bulundu. Peygamberlik görevini üslendikten sonra Mısır'a dönen kardeşiyle birlikte tebliğ için Firavun'un huzuruna çıktı, onu hak dine davet etti ve ondan İsrailoğullarını bırakmasını istedi:

"…Şüphesiz biz Rabbinin elçileriyiz. İsrailoğullarını (serbest bırak ve) bizimle gönder. Onlara işkence etme. Sana Rabbinin katından bir mucize getirdik. Selâm, doğru yola uyanlara olsun." (Tâhâ, 20/47)

"Firavun'a gidin ve deyin: 'Şüphesiz biz âlemlerin Rabbinin elçisiyiz, İsrailoğullarını bizimle beraber gönder.'" (Şuara, 26/16-17)

Daha sonra da bir gece Firavun'un haberi olmadan İsrailoğullarını alıp Hz. Musa ile birlikte Mısır'dan çıkardı ve Tih sahrasına geldi. Hz. Musa Tûr dağına Allah tarafından çağrıldığında yerine onu vekil bırakmış ve şöyle demişti:

Kavmim arasında benim yerime geç ve yapıcı ol. Sakın bozguncuların yoluna uyma." (A'râf, 7/142)

Hz. Harun (a.s), bu görevi esnasında büyük zorluklar yaşadı; bütün gayretine rağmen kavminin Sâmirî isimli şahıs tarafından yapılan altın buzağı heykeline tapmasını engelleyemedi.

Hz. Harun;

"Ey kavmim! Siz bununla yalnızca imtihan edildiniz. Doğrusu sizin Rabbiniz ancak Rahman'dır. Öyleyse bana uyun ve emrime itaat edin." (Tâhâ, 20/90) diye çırpındıysa da

İsrailoğulları, Hz. Harun'u dinlemediler. Musa bize dönünceye kadar buzağıya ibadet etmeye devam edeceğiz, dediler (Tâhâ, 20/91).

Hz. Musa (a.s), Tûr dağından dönünce, kavminin altın buzağıya tapmasını ve bu yüzden şirke düşmesini engelleyemediği gerekçesiyle Hz. Harun (a.s)'u şiddetli bir şekilde azarlamış; saçından ve sakalından çekip şiddetle sarsmıştı. Bunun üzerine Hz. Harun;

"Ey anam oğlu! Saçımı sakalımı çekme. Şüphesiz ben, 'İsrailoğullarının arasını açtın, sözüme uymadın demenden korktum' dedi." (Tâhâ, 20/92-94)

"…Ey anam oğlu, dedi. 'Kavim beni güçsüz buldu. Az kalsın beni öldürüyorlardı. Sen de bana böyle davranarak düşmanları sevindirme. Beni o zalimler topluluğu ile bir tutma.'" (A'râf, 7/150) diyerek özür diledi. Ve Hz. Musa'ya İsrailoğullarının kendisini dinlemediğini anlattı. Musa peygamber öfkelendi ve sonra Rabbe şöyle yalvardı:

"Ey Rabbim! Beni ve kardeşimi bağışla. Bizi kendi rahmetine dâhil et. Sen, merhametlilerin en merhametlisisin." (A'râf, 7/151)

Hz. Harun hikmetler dolu tevhid mücadelesinde Musa peygamberle birlikte kavmine öğütlerde bulundu, kavminin nankörlüklerine göğüs gerdi.

Zaman geldi; Rabbine kavuştu, o da ölümü tattı.

Selam Harun (a.s)'a ve ona tabi olanlara olsun…

HZ. İBRAHİM İLE RABBİ HAKKINDA TARTIŞANIN DURUMU*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِى حَآجَّ اِبْرٰهِيمَ فِى رَبِّهٖٓ اَنْ اٰتٰيهُ اللّٰهُ الْمُلْكَ اِذْ قَالَ اِبْرٰهِيمُ رَبِّىَ الَّذِى يُحْيِى وَيُمِيتُۙ قَالَ اَنَا اُحْيِى وَاُمِيتُۜ قَالَ اِبْرٰهِيمُ فَاِنَّ اللّٰهَ يَاْتِى بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَاْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِى كَفَرَۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظّٰلِمِينَۚ

"Allah, kendisine hükümdarlık verdi diye (şımarıp böbürlenerek) Rabbi hakkında İbrahim ile tartışanı görmedin mi? Hani İbrahim, 'Benim Rabbim diriltir, öldürür' demiş; o da, 'Ben de diriltir, öldürürüm' demişti. (Bunun üzerine) İbrahim, 'Şüphesiz Allah güneşi doğudan getirir, sen de onu batıdan getir' deyince, kâfir şaşırıp kaldı. Zaten Allah, zalimler topluluğunu hidayete erdirmez." (Bakara, 2/258)

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de bazı misal ve kıssalarla bizlerin birtakım gerçekleri daha iyi kavrayabilmemizi kolaylaştırır. Bu anlamda peygamberlerin tevhid ve tebliğ mücadelesinden de örnekler verir. Bunlardan biri de Hak peygamber Hz. İbrahim'in insanları Hakk'a davet esnasında karşılaştığı bir durumdur. Bize düşen Rabbimizin anlattığı bu gerçeklerden yola çıkarak verilmek istenen mesajları iyi kavramaktır. Rabbimiz biz insanları değişik şekillerde imtihan etmektedir.

Dünyaya gelen insanlar yokluk ve yoksullukla imtihan edildikleri gibi varlık ve iktidar verilerek de imtihan edilirler. Yüce Allah'ın elçileri ile yaptığı çağrıya karşı direnenler daha çok servet ve kudret sahipleri arasından çıkmıştır. Bunlar ellerindeki imkânların asıl sahibini ve kaynağını unutmuşlardır. Sahip oldukları geçici dünyevi güç, servet ve kudretle böbürlenerek şımarmışlardır. Bu gibiler, ellerindeki güç sayesinde her şeyi yapabileceklerini, her derde çare bulabileceklerini, Allah'a ihtiyaçları bulunmadığını zannederler. Bazıları daha da ileri giderek Allah'ın yaptığı şeyleri

* Dr. Bahattin AKBAŞ

kendilerinin yaptıklarını, yapabileceklerini iddia ederler, ilahlık iddiasına kalkışır, güçte kendilerine eşit olmayanları kul ve köle yerine koyup onları sömürürler.

Hz. İbrahim zamanında iktidarda olan hükümdar -ki, bazı kaynaklar bunun, Babil şehrini kuran ve kulesini yapan Nemrut olduğunu kaydetmiştir- Allah'ın elçisinin davetini kabul etmediği gibi onunla, Rabbi hakkında da tartışmaya girişmiş, onun sıfatlarının ve gücünün kendisinde de bulunduğunu iddia etmiştir. Yüce Allah, Nemrut'a servet ve iktidar vermeseydi "Allah'ın yaptıklarını yapabildiği" iddiasında bulunamayacaktı. Bu nimet ve imkânlar, Nemrut gibilerinde inkâra ve zulme, Dâvûd ve Süleyman (a.s) gibilerinde ise şükrana ve Allah'ın kullarına hizmet etmeye vesile olmaktadır.

Şüphe yok ki Nemrut, insanları öldürme ve diriltme gücüne sahip bulunmadığını bilmektedir. Buna rağmen sözü hakiki manasından saptırıp hak elçisinin davetine karşı çıkmasının gerçek sebebi saltanat tutkusudur. O, bu dini kabul etmesi hâlinde zulme ve sömürüye devam etme imkânını kaybedeceğini bilmektedir. Nemrut, idam mahkûmunu affetmeyi "insanı diriltmek", suçsuz bir insanı idam ettirmeyi de "diriyi öldürmek" saymıştır. Yüce Allah'ın öldürme ve yeni canlıları hayata getirme fiilinin açık şekilde gözle müşahedesi mümkün olmadığı için, Nemrut bunları yaptığını iddia etmek suretiyle Hz. İbrahim'e karşı çıkmış, bunları Allah'ın değil kendisinin yaptığını ileri sürmüştür.

Aslında rabbin hayat vermesi ve öldürmesinin manası başkadır ve bu manada Nemrut da, başkaları da ne diriltmeye ne de öldürmeye kadirdirler. Hatta ecelleri geldiğinde kendilerini ölümden kurtarmaya da güçleri yetmez. Ancak tartışmada sonuç almanın güçlüğünü gören Hz. İbrahim, herkesin gözleriyle gördüğü bir vâkıadan hareket ederek ikinci bir delil getirmiştir. Güneşin doğudan doğması ve batıda kaybolması açık bir gerçektir. Nemrut'tan önce de bu böyle olduğundan onun, "Bunu ben yapıyorum" demesi de mümkün değildir. Nemrut'un, iddiasında haklı ise yapabileceği şey, güneşin doğuş ve batış yerlerini değiştirmektir. Hz. İbrahim de bunu teklif etmiş, Nemrut söyleyecek söz bulamamış ve iddiasının asılsız olduğu açıkça ortaya çıkmıştır (Kur'an Yolu, I, 284, 285).

Şuna bütün kalbimizle inanıyoruz ki, Rabbimiz Allah'tır Hayat veren ve alan, güneşi, dünyayı, gezegenleri yörüngelerinde döndüren ancak O'dur. O'ndan başka ilah yoktur.

HZ. İBRAHİM: ALLAH'A İMAN VE TESLİMİYET ÖRNEĞİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ

"Kavmi, 'Onun için bir bina yapın, (içinde ateş yakın) ve onu ateşe atın.' dedi. Böylece ona bir tuzak kurmak istediler. Biz de onları en alçak kimseler kıldık." (Sâffât, 37/97-98)

Kur'an-ı Kerim'de Allah (c.c)'ın "Halil/dost" diye nitelediği ulu'l-azm (büyük peygamberler) mertebesinde olan Hz. İbrahim (a.s)'in sağlam imanından, eşsiz mücadelesinden, ateşe atılmasından ve insanlık için örnek şahsiyetinden bahsetmek istiyorum.

Yüce kitabımız Kur'an'da ismi en çok zikredilen Hz. Musa (a.s)'dan sonra Hz. İbrahim (a.s) gelir. Yirmi beş surede yetmiş küsur defa Hz. İbrahim'in bizzat adı anılarak kendisinden bahsedilmiştir. Bu sebeple Hz. İbrahim'in hayatında bizim için önemli örnekler zikredilmiş ve bunlardan ibret almamız istenmiştir.

İbrahim (a.s), putlara tapan Keldânî kavmine/Babil'e peygamber olarak gönderilmiştir. Uzun süren davetinde başta (üvey) babası Azer olmak üzere toplumun birçoğu kendisine inanmamıştır. Hz. İbrahim (a.s), babasının bu durumuna kızmamış, ona darılmamıştır. İslam'a inanmayan biri olsa bile, bir babaya nasıl davranılması gerektiğini en güzel konuşma üslubuyla bizlere göstermiştir. Hatta onun için Allah'tan rahmet dileyerek babasına karşı şöyle demiştir:

"Esen kal! Senin için Rabbimden af dileyeceğim. Şüphesiz o, beni nimetleriyle kuşatmıştır." (Meryem, 19/47)

O dönemde milletin başında bulunan Nemrut, sahip olduğu servet ve saltanatıyla kendini ilâh sanmaktaydı. Tek Allah inancı hakkında Hz. İbrahim ile münakaşaya girişti. Kendisinin de öldürücü ve diriltici özellikte olduğunu ileri sürüdü. Bunun için de yanına çağırdığı iki adamdan birini öldürdü, birini de serbest bıraktı. Ayette bu konu şöyle dile getirilmektedir:

* Dr. Zafer KOÇ

"Allah, kendisine hükümdarlık verdi diye (şımarıp böbürlenerek) Rabbi hakkında İbrahim ile tartışanı görmedin mi? Hani İbrahim, 'Benim Rabbim diriltir, öldürür.' demiş; o da, 'Ben de diriltir, öldürürüm' demişti. (Bunun üzerine) İbrahim, 'Şüphesiz Allah güneşi doğudan getirir, sen de onu batıdan getir' deyince, kâfir şaşırıp kaldı…" (Bakara, 2/258)

Bir gün Hz. İbrahim, kavminin tapmakta oldukları puthaneye gizlice girerek bütün putları paramparça etmiş, içlerinden sadece en büyüğünü sağlam bırakmıştı. Bu yaptığı öyle tehlikeli bir durumdu ki, putlara tapan bütün bir toplumu karşısına almak anlamına geliyordu. Nitekim putları bu hâle getirenin İbrahim (a.s) olabileceğini düşünmüşler, Hz. İbrahim (a.s)'i çağırıp yargılamışlardır. Korkusuzca sorulara cevap veren Hz. İbrahim;

"Belki bunu şu büyükleri yapmıştır. Konuşabiliyorlarsa onlara sorun, bakalım!..." (Enbiya, 21/63) demiştir. Halk, putların cansız ve konuşamaz olduklarını bildiklerinden, Hz. İbrahim'e fikri bakımdan diyecek bir şey bulamamışlardır. Hz. İbrahim'in davasındaki samimiyetini, korkusuzluğunu ve üstün cesaretini gören kavmi, bilgi ile onu susturamayacaklarını anlayınca, ölümle hem de ateşe atarak yakmakla hak dini yok edeceklerini sanmışlar ve nitekim öylece yapmışlardır.

Büyük bir ateş hazırlanmış, ateşin alevi en şiddetli ve hararetli duruma geldiğinde Hz. İbrahim (a.s)'i mancınıkla fırlatıp ateşin ortasına atmışlardır. Ancak ateşin ve her şeyin sahibi olan Allah (c.c), ateşe şöyle emir verdi*:*

"Ey ateş! İbrahim'e karşı serin ve selamet/zararsız ol!" (Enbiyâ, 21/69)

Hz. İbrahim (a.s), ateşe atılmak üzere iken Allah'a tevekkül ederek, "Hasbiyallah ve ni'me'l-vekil" yani "Bana Allah'ım yetişir. O ne iyi vekildir/yardımcıdır." diye dua etti. (Buharî, Tefsir, 13)

Mancınıkla havaya atıldığı sırada, Cebrail;

"Ey İbrahim Bir hacetin var mı?" diye sordu. Hz. İbrahim, Allah'tan başka hiçbir kimseden bir yardım beklemediğini ve her şeyini Rabbinin bildiğini söyleyerek tevekkülün en yüksek derecesinde idi. O anda Rabbine şöyle yalvardı:

"Ey Allahım! Sen, göklerde Tek'sin! Yerde de, Tek'sin! Ben de, yerde bir tek'im! Yerde, benden başka, Sana ibâdet edecek kimse yoktur…" (Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, I/157)

Şüphesiz ki, Hz. İbrahim'in hayatından alacağımız çok büyük örnekler ve dersler vardır. Ateşe atılarak yakılmak gibi bir işkenceye maruz kalan Hz. İbrahim, hiçbir korku duymamış, Allah'a teslim olmuştur. Nihayet böyle bir iman onu ateşten kurtarmış ve kurtuluşa ermiştir.

HZ. İBRAHİM'İN KONUKLARI VE BEKLENMEDİK BİR MÜJDE*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَنَبِّئْهُمْ عَنْ ضَيْفِ اِبْرٰهِيمَ

"Onlara İbrahim'in misafirlerinden de haber ver." (Hicr, 15/51)

Hz. İbrahim Kur'an-ı Kerim'de ismi bildirilen peygamberlerdendir. Hz. İbrahim'in eşi Hz. Sâre'nin çocuğu olmuyordu. Bundan dolayı Hz. İbrahim eşinin muvafakatıyla Hz. Hacer ile evlenmiş ve bu evlilikten Hz. İsmail dünyaya gelmiştir. Hz. Hacer Hz. İsmail'i doğurunca kendisinin çocuğu olmadığından dolayı Sare üzüntü içerisine girmiştir. Daha sonra Hz. İbrahim ve Hz. Sare çok ileri yaşlardayken yüce Allah'ın bir lütfu olarak çocukları dünyaya gelmiştir. Bu çocuk da daha sonra kendisine peygamberlik görevi verilen Hz. İshak'tır. Hz. İshak'ın dünyaya geleceği Hz. İbrahim ve eşine melekler vasıtasıyla bildirilmiştir. Yaşlı çift böyle bir müjde ile karşılaşınca, çok şaşırmışlar, bu ihtiyar yaşlarında nasıl çocuklarının olabileceğini sormaya başlamışlardır. Bu hadise Kur'an-ı Kerim'de yukarıdaki ayetin devamında şu şekilde anlatılmaktadır:

"Hani misafirler İbrahim'in yanına girmiş ve 'Selam' demişlerdi. O da, 'Gerçekten biz sizden korkuyoruz' demişti. Onlar, 'Korkma, biz sana bilgin bir oğul müjdeliyoruz' dediler. İbrahim, 'Bana yaşlılık gelip çatmış iken beni mi müjdeliyorsunuz? Bana neyi müjdeliyorsunuz?' dedi. 'Biz sana gerçeği müjdeledik. Sakın ümitsizlerden olma' dediler. Dedi ki: 'Rabbinin rahmetinden, sapıklardan başka kim ümit keser?'" (Hicr, 15/52-56)

Melekler çocuk müjdelemeye gelince Hz. İbrahim'e selam vermişler, Hz. İbrahim onların selamını aldıktan sonra vakit geçirmeden onlara ikramda bulunmak için hazırlık yaparak, kızartılmış bir buzağıyı meleklere yemeleri için servis yapmıştır. Ancak, Hz. İbrahim meleklerin ellerinin buzağıya uzanmadığını görünce korkuya kapılmış, normal bir insan olmadıklarını hissetmeye başlamıştır. Bunun üzerine

* Dr. Burhan ERKUŞ

melekler Hz. İbrahim'e korkmamalarını kendilerinin Lût kavmini cezalandırmak için geldiğini ifade etmişler; orada bulunan Hz. İbrahim'in hanımına da İshak'ı ve ardından da Yakub'u müjdelemişlerdi (Bk. Hûd, 11/69-75).

Yaşlı bir anne babadan meydana gelen Hz. İshak, babası Hz. İbrahim'in vefatından sonra Şam dolaylarında peygamber olarak görevlendirilmiştir. Meleklerin müjdesine mazhar olan bu hayırlı evladı yüce Kitabımız şu şekilde dile getirmektedir:

"Biz onu salihlerden bir peygamber olarak İshak ile de müjdeledik. Onu da İshak'ı da uğurlu kıldık. Her ikisinin nesillerinden iyilik yapanlar da vardı, kendine apaçık zulmedenler de." (Sâffât, 37/112-113)

Hz. İbrahim'e yapılan bu beklenmedik müjdeden çıkarabileceğimiz en büyük ders, Allah'ın rahmetinden ümit kesmememiz gerektiğidir. Çünkü gerçek mümin Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez. Birtakım beklenti ve amaçları gerçekleşmediği zaman ümitsizlik ve hayal kırıklığına kapılmaz. Zira her şey Allah'ın kudreti dâhilindedir (Yâsîn, 36/82). Mümin, bir şeyin olmasını istediğinde o iş için gerekli olan sebepleri yerine getirdikten sonra Allah'a tevekkül eder. Allah'tan ümidini kesmez.

Hz. İbrahim'e müjde için gelen melekler de yüce Kitabımızın ifadesiyle Hz. İbrahim'e ümitsiz olmamasını söylemişlerdir. Hz. İbrahim de hiçbir zaman Rabbinin rahmetinden ümidini kesmemiş, kendisine çocuk müjdesi geldikten sonra şöyle dua etmiştir:

"Hamd, iyice yaşlanmış iken bana İsmail'i ve İshak'ı veren Allah'a mahsustur. Şüphesiz Rabbim duayı işitendir." (İbrahim 14/39)

HZ. İBRAHİM VE ATEŞLE İMTİHANI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهٖٓ اِلَّآ اَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ اَوْ حَرِّقُوهُ فَاَنْجٰيهُ اللهُ مِنَ النَّارِ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

"(İbrahim'in) kavminin cevabı, 'Onu öldürün veya yakın' demekten ibaret oldu. Allah da onu ateşten kurtardı. Şüphesiz bunda inanan bir toplum için ibretler vardır." (Ankebût, 29/24)

Allah Teâlâ, bu ayet-i kerimede bizlere Hz. İbrahim'in başına gelen bir olayı haber vermektedir. O, tebliğle görevlendirilen her peygamber gibi görevini yerine getirmek için canla başla çalışmıştır. Başta babası Âzer olmak üzere kavminin çoğu ona inanmamıştır. Onların bu durumu Hz. İbrahim'i çok üzmüş, kavmine onları düşündürecek ve Allah'a inanmaya götürecek deliller sunmuştur.

Hz. İbrahim, kavmi bir bayram günü şehir dışına çıkınca en büyüğü hariç ibadethanelerindeki bütün putları parçalamış, onları düşünmeye sevk etmek için baltayı da en büyüklerinin boynuna asmıştır. Onlar geri gelip putların o hâlini görünce bunu Hz. İbrahim'in yaptığını düşünmüşler ve onu yakalayıp Nemrut'un huzuruna getirmişler ve; 'Bunları tanrılarımıza sen mi yaptın' diye sorguya çekmişlerdir. İbrahim (a.s)'de; "Hayır! Bunu şu büyükleri yapmıştır. Konuşabiliyorlarsa onlara sorun, bakalım!" (Enbiya, 21/63) demiş, onlar iç dünyalarında biraz düşünmüşler, Hz. İbrahim'i haklı bulmuşlar, ama biraz sonra eski inatlarına dönerek onu ateşe atarak yakmaya çalışmışlardır. İşte burada Hz. İbrahim büyük bir imtihan vermiştir: Ateşle imtihan!

Bu dünya hayatı hepimiz için bir imtihan dünyasıdır. İnsan olarak hepimiz dünya hayatında çeşitli şeylerle imtihan edilmekteyiz. Zaten Allah Teala, Mülk suresi ikinci ayetinde bizleri imtihan etmek için yarattığını ifade etmektedir. Bu imti-

* Dr. Mustafa KAHRAMAN

hanın temel noktası da kimin iyi amel işleyip kimin kötü amel işleyeceğini ortaya çıkarmaktır.

İşte bizler dünya hayatımızın en temel hareket noktası olan imtihan edilme gerçeği ile karşı karşıya olduğumuzu hiçbir zaman hatırımızdan çıkarmamalıyız. Ahiretimizin tarlası ve cenneti hak etmek için bir araç olan bu imtihan dünyasında pek çok şeyle imtihan edilmekteyiz. Bu imtihan bazen açlık, kıtlık, mal-mülk, makam-mevki, sağlık-sıhhat ve bazen de ailemiz, çocuklarımızla olmaktadır. Çocuğumuzun olması da bir imtihandır, olmaması da. Bu imtihanlardan, sıkıntılardan, zorluklardan peygamberler de hariç tutulmamışlardır. Hatta başta sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed olmak üzere, hayat hikâyeleri Kur'an'da anlatılan peygamberlere baktığımız zaman her birinin dünya hayatında çok büyük sıkıntılarla karşı karşıya kaldığına şahit olmaktayız. Hz. Muhammed'in 13 senelik Mekke hayatında çektiği sıkıntılar, Uhud'da, Reci ve Bi'r-i Maûne facialarında yaşadığı derin üzüntü, Hz. Eyyûb'un hastalığı, Hz. Yakup ve oğlu Hz. Yusuf'un başına gelen olaylar, Hz. Lût'un, Hz. Musa'nın ve Hz. İsa'nın kavimlerinden çektikleri sıkıntılar ve daha niceleri.

İşte Hz. İbrahim'de dünya hayatında büyük bir imtihandan geçmiş, ateşle imtihan edilmiştir. Bu kolay, basit ve sıradan bir imtihan değildir. Hz. İbrahim, ateşe atılacağını ve ateşte yanacağını bile bile imanından vazgeçmemiştir. O, Allah'a güvenmiş, O'na dayanmış, yardımı ancak O'ndan beklemiştir. Bunun sonucu olarak da Allah ateşe *"Ey ateş! İbrahim'e karşı serin ve selamet ol"* (Enbiya, 21/69) diye emrederek içerisinde huzurla ibadet edilebilecek bir bahçeye dönüştürmüştür. Bu olayı gören başta Nemrut olmak üzere inkârcılar önce hayretler içerisinde kalmışlardır. Allah'a ve Hz. İbrahim'in peygamberliğine inanacakları yerde, diğer örneklerde olduğu gibi inkârlarına devam etmişlerdir. Bizler bu örnekte kalpten inanarak, sadece Allah'a güvenerek, O'na dayanarak, yardımı sadece O'ndan bekleyerek inananların sonunun ve mükâfatının nasıl olduğunu açık bir şekilde görmekteyiz.

Bizler de her zaman Allah'a güvenmeli, yardımı daima O'ndan beklemeli ve imanımızı Hz. İbrahim'in imanı gibi sağlam tutmalıyız. Bu imtihan dünyasında başımız dara düştüğü zaman, küçük bir sıkıntı ya da zorlukla karşılaştığımız zaman hemen Allah'a isyan bayrağını açmamalıyız. Her anımızla, her hâlimizle imtihan içerisinde bulunduğumuzu hatırımızdan çıkarmamalıyız. Dünya hayatında ateşin içerisine atılarak diri diri yanmaktan daha büyük imtihan ne olabilir ki. Başımıza bir bela, musibet, sıkıntı geldiği zaman sabretmeli, sıkıntımızı gidermesi için yüce Rabbimize el açıp yalvarmalıyız.

HZ. İLYAS (A.S) VE TEVHİD ÇAĞRISI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِنَّ اِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ۘ اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖٓ اَلَا تَتَّقُونَ اَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ اَحْسَنَ الْخَالِقِينَ ۙ اَللّٰهَ رَبَّكُمْ وَرَبَّ اٰبَآئِكُمُ الْاَوَّلِينَ فَكَذَّبُوهُ فَاِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ۙ اِلَّا عِبَادَ اللهِ الْمُخْلَصِينَ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِى الْاٰخِرِينَ سَلَامٌ عَلٰٓى اِلْ يَاسِينَ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

"Şüphesiz İlyas da peygamberlerden idi. Hani kavmine şöyle demişti: 'Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Yaratıcıların en güzelini, sizin ve geçmiş atalarınızın Rabbi olan Allah'ı bırakarak Ba'l'e mi tapıyorsunuz?' Onu yalanladılar. Bu sebeple onlar (cehenneme) götürüleceklerdir. Ancak Allah'ın ihlâslı kulları başka. Sonradan gelenler içerisinde ona güzel bir ad bıraktık. İlyas'a selâm olsun. Şüphesiz biz iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız. Çünkü o bizim mümin kullarımızdandı." (Sâffât, 37/123-132)

İlyas (a.s), Kur'an-ı Kerim'de kendisinden kısaca bahsedilen peygamberlerdendir (Enâm, 6/85; Sâffât, 37/123). O, kavmini "Tevhid"e çağırdı ve milletine şöyle hitap etti:

"Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?"

"Yaratıcıların en güzelini, sizin ve geçmiş atalarınızın Rabbi olan Allah'ı bırakarak "Ba'l'e mi tapıyorsunuz?"

İlyas (a.s), tevhid inancından ayrılıp puta tapmaya başlayan İsrailoğullarına gönderildi. Ayet-i kerimede geçen "Ba'l" de Hz. İlyas'ın kavminin tapındığı putun ismiydi. Oturduğu şehirlerinin ismi "Bek" olan bu halkın, tapındıkları puttan dolayı şehirlerinin isminin "Ba'lebek" olduğu kaynaklarda rivayet edilmektedir (Suat Yıldırım, "Ba'l", DİA, IV, 553-554).

Puta tapan bu kavim, İlyas (a.s)'ın uyarmalarına kulak vermedi. İman etmedi. Tıpkı kendilerinden önceki peygamberlerin çağrısına uymayanlar gibi. Nitekim Kur'an-ı Kerim özellikle bu nokta üzerinde durmakta ve İsrailoğullarının zaman zaman nankörlük ettiklerine dikkatleri çekmektedir (Bakara, 2/83-85; Câsiye, 45/16-17).

* Dr. Ömer MENEKŞE

Hâlbuki o kutlu elçiler, ilimle ameli, hayatla ahlakı, hikmetle irfanı, dünya ile ahireti buluşturan ve barıştıran insanlık önderleri, hikmet ışığı ve hidayet rehberleriydi. Onlar, insanları küfrün bataklığından, bir olan Allah'ın tevhit yoluna, bilgi ve inancın aydınlığına çağırmıştı…

İşte İlyas, onların "En güzel Yaratıcı"yı bırakıp da, Ba'l'e tapmalarını, Tevhîd İnancı'nı temelinden yıkıp putperestliğe dönmelerini çirkin karşılamıştı. Hz. İlyas uzun bir mücadele verdi, ancak onları doğru yola çevirme imkânı elde edemedi; sonunda onu yalanlamak suretiyle hakkı red ve inkâr ettiler. Evet, " Onu yalanladılar" (Sâffât, 37/127).

Dünyada imansızlıklarının cezasını çekmiş olan bu halk âhirette de perişan olacaktı. Nitekim;

"Bu sebeple onlar (cehenneme) götürüleceklerdir." dendi. Ancak, her millete olduğu gibi onlar içinde de;

"Ancak Allah'ın ihlâslı kulları başka." idi.

İlyas (a.s) kendisinden sonrakiler için de anıla gelmişti. Çünkü Allah böyle dilemişti.

"Sonradan gelenler içerisinde ona güzel bir ad bıraktık.

İlyas'a selâm olsun."

Görüldüğü üzere ayetlerde; İlyâs (a.s)'ın, İsrâiloğullarını hakka davetinden bir özet verilmekte, O'nun çağrısından örnekler sunulmaktadır. Öncelikle Hz. İlyas'ın uyarıp davet ettiği milletinin Allah'tan korkmadıkları, kötülüklerden sakınmadıkları; aynı zamanda Allah'ı bırakıp putperestliğe döndükleri konuya giriş anlamında yer verilmektedir. Sonra da ana tema şöyle işlenmektedir:

1. İnsan eliyle yontulup şekillendirilen Ba'l ve benzeri putlar, ilâhî icat ve sanatın karşısında hiçbir anlam ve değer taşımaz. Çünkü kâinatı da, onda yer alan her varlığı da yaratan Allah'tır.

2. Allah gelip geçenlerin de, gelecek olanların da yegâne yaratıcısı ve terbiye edicisidir.

İlyâs (a.s)'ın teblîğ ve irşatta bulunduğu kavmin çoğu inkârda ısrar etmişse de, ona inananlar da olmuştur. Daha sonra hak ile batılın devamlı mücadele hâlinde olduğu gösterilmekte ve kıyamete kadar da bunun devam edeceğine, ancak batılın daima yok olmaya mahkûm olduğuna işaret edilmektedir. Böylece İlyâs Peygamber de görevini lâyıkıyla yerine getirerek ilâhî iltifata mazhar olmuş ve kendisinden sonra gelenlere şerefli bir isim bırakmıştır.

Sonuç olarak iyi bir ün, iyilere Allah'ın mükâfatıdır. O halde geride iyi bir isim, bu kubbede hoş bir seda bırakmak için çalışılmalıdır. Bunun önde gelen şartı da hiç şüphesiz imandır. İlyâs Peygamber gibi, hemen bütün peygamberler dünyada da, âhirette de Allah'ın selâm sıfatının tecellisine mazhar kılınmışlardır. Onlara dosdoğru uyan müminlerin de bu sıfattan nasiplerini alacaklarında hiç şüphe yoktur.

Selam İlyas (a.s)'a ve ona tabi olanlara olsun…

HZ. İSA VE RUHBANLIK OLAYI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلٰىٓ اٰثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِى قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَاْفَةً وَرَحْمَةً ۜ وَرَهْبَانِيَّةً ِۨابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ اِلَّا ابْتِغَآءَ رِضْوَانِ اللهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا ۚ فَاٰتَيْنَا الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْهُمْ اَجْرَهُمْ ۚ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

"Sonra bunların peşinden ard arda peygamberlerimizi gönderdik. Onların arkasından da Meryem oğlu İsa'yı gönderdik, ona İncil'i verdik ve kendisine uyanların kalplerine şefkat ve merhamet duygusu koyduk. (Kendiliklerinden) icat ettikleri ruhbanlığa gelince; biz onu onlara farz kılmamıştık. Allah'ın rızasını kazanmak için onu kendileri icat etmişlerdi. Fakat ona da gereği gibi uymadılar. Biz de içlerinden iman edenlere mükâfatlarını verdik. Fakat onlardan birçoğu da fasık kimselerdir." (Hadîd, 57/27)

Müslümanlar olarak Allah'ın seçtiği tüm peygamberlere ve onlara indirilen kitaplara inanırız. Bütün peygamberler, gönderildikleri toplumları tevhîd inancına çağırmış ve kendilerinden sonra gelecek Allah elçilerinin davetine de uymayı tavsiye etmişlerdir. Kur'an'da ismi sıkça geçen; gerek yaratılışı ve gerekse ölümü oldukça sırlı olan peygamberlerden birisi de Hz. İsa (a.s)'dır. İslam'a göre, Hz. İsa, Meryem'den babasız dünyaya gelmiş bir peygamberdir.

"Allah nezdinde İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir. Allah, onu topraktan yarattı. Sonra ona 'Ol!' dedi ve oluverdi." (Âl-i İmran, 3/59)

O, İsrailoğullarını hak dine ve tevhid inancına davet eden ve son peygamberin gelişini haber veren bir müjdecidir. Kur'an'da, " *Hani, Meryem oğlu İsa, Ey İsrail oğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayan ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim demişti."* (Saff, 61/6) diye belirtilmektedir.

* Ömer ÖNEN

Hz. İsa'nın ölümü ile ilgili olarak Kur'an'da şu bilgiler verilmektedir:

"Allah elçisi Meryem oğlu İsa'yı öldürdük' demeleri yüzünden (onları lânetledik). Hâlbuki onu ne öldürdüler, ne de astılar; fakat (öldürdükleri) onlara İsa gibi gösterildi. Onun hakkında ihtilâfa düşenler bundan dolayı tam bir kararsızlık içindedirler; bu hususta zanna uymak dışında hiçbir (sağlam) bilgileri yoktur ve kesin olarak onu öldürmediler. Bilakis Allah onu (İsa'yı) kendi nezdine kaldırmıştır. Allah izzet ve hikmet sahibidir." (Nur, 157-158)

Ruhbanlık; insanlardan uzaklaşıp riyazete çekilerek dünya zevklerini terk etmek ve kendini aşırı bir şekilde ibadete vermek demektir. Ruhbanlık, Hıristiyanlara özgü bir anlayıştır. Hz. İsa'dan sonra, gördükleri baskı ve zulüm sebebiyle bir kısım Hıristiyanlar toplumsal hayattan soyutlanarak, edindikleri özel mekânlara çekilmişler ve kendilerini ibadete adamışlardı. Zamanla, bir yaşayış biçimi olarak, Hıristiyanlığın bünyesinde yerleşen bu uygulamaya ruhbanlık, uygulayanlara da ruhban adı verildi.

Ruhbanlar, Allah'ın hoşnutluğunu elde etmek ve hayatın yozlaştırıcı unsurlarından uzakta kalabilmek için bu geleneği benimsemişlerdi. Bunlar, inzivaya çekilmek, hiç evlenmemek, ruhsal arınma, dünyaya önem vermeme, bir lokma ve bir hırka yeter gibi bir anlayış içerisinde hayatlarını sürdürüyorlardı. Düşünceleri ve ruhlarını her türlü ihtirastan arındırıp varlıklarını tümü ile Allah'a adayacaklardı. Sonraları bu düşünce uygulamada amacından uzaklaştı, birtakım ruhsuz törenlere ve biçimsel şenliklere dönüştü. Üçüncü asırdan itibaren evlenmeyi bir fitne olarak görmüşler ve evlenmemişlerdi. Bu ve benzeri düşünceler nedeniyle Hıristiyanların birçoğu bu ruhban sınıfını kabul etmemektedirler.

Ruhbanlık, İslamî bir davranış olmadığı gibi, hak dinlere de nispet edilemez. İslam, dünyayı terk etmeyi değil, dünya ve ahiret dengesini sağlamayı, Allah'ın dinini yeryüzüne hâkim olması ve Allahın isminin yüceltmesini amaçlar. İslam'ın gayesi, insanları her türlü fitne ve fesattan korumaktır. İslam'da ruhbanlık olmadığı gibi, ayrıcalıklı din adamı sınıfı, günahları bağışlama, dinden çıkarma (aforoz) ve cennet belgesi verme yetkisi de yoktur.

Kul, rabbine arada hiçbir vasıta olmadan yönelebilmelidir. Peygamberin görevlerinden biri de, din ve dünya işlerini birlikte yürütmek, yüce Allah'ın mesajını bütün insanlara duyurmak, Allah'ın emirlerini yeryüzünde hâkim kılmaktır. Müslüman olarak bizim görevimiz, yüce Allah'ın emirleri doğrultusunda hareket etmek ve bütün peygamberleri ve getirdiklerini kabul etmektir.

HZ. İSMAİL (A.S): TESLİMİYET ABİDESİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاذْكُرْ فِى الْكِتَابِ اِسْمٰعِيلَ ۚ اِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ۚ

وَكَانَ يَأْمُرُ اَهْلَهُ بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِ ۚ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا

"Kitap'ta İsmail'i de an. Şüphesiz o, sözünde duran bir kimse idi. Bir resûl, bir nebî idi. Ailesine namaz ve zekâtı emrederdi. Rabbi'nin katında da hoşnutluğa ulaşmıştı." (Meryem, 19/54-55)

Kur'an-ı Kerim'de adı zikredilen peygamberlerden biri olan Hz. İsmail (a.s), bir teslimiyet abidesidir. Önce bir müjde olarak, ardından babası Hz. İbrahim'in, annesi Hâcer'in ve manevi annesi Sare'nin sınandığı bir imtihan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hz. İsmail, Hz. İbrahim'e saçı sakalı ağardığı bir zamanda verilen bir müjdeydi, fakat bir son değil yepyeni bir başlangıçtı. Onun ardından "İshak" gelecekti "Sare" anneden.

Hz. İsmail'in neslinden son peygamber Hz. Muhammed, Hz. İshak'ın neslinden Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Harun ve daha nice peygamberler gelecekti.

Hz. İbrahim (a.s), Allah'a kendine sâlih bir evlat vermesi için dua etmişti. Allah da onun duasını kabul ederek ona İsmail (a.s)'i bahşetmişti. Nitekim Hz. İbrahim de öyle diyordu:

"Hamd, iyice yaşlanmış iken bana İsmail'i ve İshak'ı veren Allah'a mahsustur. Şüphesiz Rabbim duayı işitendir." (İbrahim, 14/39)

Ardından daha adı dahi konulmamış Mekke yolunda çıkar karşımıza. Çölde ağır aksak ilerleyen iki silik iz. Bir yanda nebi İbrahim (a.s), diğer yanda cefâkâr anne Hâcer ve elde bir küçük bebek: İsmail.

* Dr. Ömer MENEKŞE

Allah'ın emriyle konaklayan, Allah'ın emriyle ilerleyen ve Hicaz'a doğru yol alan bir küçük kafile. Her taraf ıssız ve susuz.

Hz. İbrahim Allah Teâlâ'nın emriyle hanımı Hâcer ve oğlu İsmail'i Kâbe'nin daha sonra inşa edildiği yere yakın bir yerde büyük bir ağacın yanına bıraktı. Yanlarına bir dağarcık hurma ve biraz su koydu.

Hz. İbrahim dönüp giderken Hâcer, "Ey İbrahim, bizi bu ıssız ve kimsesiz vadide bırakıp da nereye gidiyorsun?" dedi. Hâcer tekrar, "Ey İbrahim! Bizi burada bırakmanı sana Allah mı, emretti?" diye seslendi. Hz. İbrahim, "Evet Allah emretti" deyince, Hâcer, "Öyleyse Allah bize yeter, bizi o korur" diyerek Allah'a tevekkül etti. Hz. İbrahim de Beytullah'a dönerek şöyle dua etti:

"Rabbimiz! Ben çocuklarımdan bazısını, senin kutsal evinin (Kâbe'nin) yanında ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz! Namazı dosdoğru kılmaları için (böyle yaptım). Sen de insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir, onları ürünlerden rızıklandır, umulur ki şükrederler." (İbrahim, 14/37)

Aradan günler geçti. Yanlarındaki su ve hurma bitti. Etrafta kimseler yoktu, çocuk susuzluktan ağlıyordu.

İşte, bu çöl ikliminde, susuzluktan kıvranan çocuğunun hayatından endişe duyan ve belki bir su bulurum umuduyla iki tepe (Safa ve Merve) arasında koşuşturan ve dilinde dua Allah'a yalvaran Hâcer; Allah'a güvenin ve sabrın sınavında…

İşte bu sabrın hediyesi zemzem ve sa'y; artık iki direk arasından ibaret kalan o büyük semboller Safa ve Merve…

Ardından yine sınav ve yine o teslimiyet:

İsmail *"Babacığım, emrolunduğun şeyi yap. Allah'ın dilemesiyle beni sabredenlerden bulacaksın."* (Sâffât, 37/102) dedi.

Babası, "Yavrucuğum, rüyamda seni kurban ettiğimi gördüm. Bir düşün, ne dersin" diyordu. O güzel dilde işte bu teslimiyet. Bu teslimiyetin hep birer hediyesidir: Kurban, Kâbe, Hacc.

"Hani İbrahim ve İsmail evin (Kâbe'nin) temellerini yükseltiyor ve şöyle dua ediyordu:

"Ey Rabbimiz! Bizden kabul buyur. Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin. Ey rabbimiz! Bizi sana teslim olmuş kimseler kıl. Soyumuzdan da sana teslim olmuş bir ümmet kıl. Bize ibadet yerlerini ve ilkelerini göster. Tövbemizi kabul et. Çünkü sen, tövbeleri çok kabul edensin, çok merhametli olansın." (Bakara, 2/127-128)

İşte bu duanın bir sonucuyum ben diyordu Hz. Peygamber. Ardından bir çağrı da sevgili Peygamberimize geliyordu:

"Kitap'ta İsmail'i de an. Şüphesiz o, sözünde duran bir kimse idi. Bir resûl, bir nebî idi." (Meryem, 19/54)

İşte bir resûlün örnek alınıp hayata aktarılsın diye Kur'an-ı Kerim'de anlatılan hayatı...

Ayette sözünde durmanın önemine işaret edilmiş, ahde vefa erdemiyle temayüz eden Hz. İsmail övülmüştür.

Hz. İsmâil, Allah'ın verdiği nimetlerin kadrini bilerek ruhunu güzelliklerle bezemeye ve rabbinin buyruklarına mutlak bir teslimiyet içinde görevini yerine getirmeye çalışmış, böylelikle Allah'ın rızâsını kazanmıştı. Halkını dinin direği olan namazı kılmaya ve toplumsal dayanışmayı sağlayan zekâtı vermeye teşvik etmişti.

Hz. İsmail'in kurban edilmek üzere boynunu bıçağa uzatması ve başta Rabbine, sonra da babasına itaat etmesi gençlerimiz için iman, itaat ve teslimiyette mükemmel bir örnektir. Bu şekilde teslim olanı Allah yarı yolda koymaz. Onların yâr ve yardımcısıdır. Zira en büyük ibadet, yaratılış amacımız olan âlemlerin rabbi olan Allah'a teslim olmaktır.

Selam İsmail (a.s)'a ve ona tabi olanlara olsun…

HZ. LÛT VE KAVMİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَالُوٓا اِنَّآ اُرْسِلْنَآ اِلٰى قَوْمٍ مُجْرِمِينَۙ

"Şöyle dediler: Şüphesiz biz suçlu bir millete gönderildik." (Hicr, 15/58)

Hz. Lût Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerdendir. Hz. İbrahim'in kardeşi Hârân'ın oğludur. Filistin yakınlarında bulunan Lût gölü civarındaki Sedum (Sodom) halkına peygamber olarak gönderilmiştir. Buradaki halka Hz. İbrahim'in dinini tebliğ etmekle görevlendirilmiştir.

Hz. Lût'un peygamber olarak gönderildiği Sedum halkı ahlaken çirkin ve kötü suçu işliyorlardı. Bunlar, cinsî sapıklık içerisindeydiler. Eşleri kadınları bırakıp erkeklerle düşüp kalkıyorlardı ki bu gün buna livata-homoseksüellik denmektedir. Hz. Lût, halkını bu çirkin davranışlarda bulunmamaları konusunda uyarmış, onlara daha önce hiçbir topluluk tarafından yapılmayan, kadınları bırakıp da erkeklerle ilişki kurma davranışını terk etmelerini, bunun bir aşırılık (A'râf, 7/80-81) ve cahillik (Neml, 27/55) olduğunu söylemiş; yine büyük bir azgınlık göstergesi olan yol kesme eylemlerine de son vermelerini istemiştir (Ankebût, 29/29).

Hz. Lût eşi dâhil hiç kimseye söz geçirememiş, kavmi tarafından yalanlanmıştır. Hatta halkı Hz. Lût'u, onları eleştirme ve ikazlarından vazgeçmediği takdirde sürgün etmekle tehdit etmişler (Şu'ara, 26/167); onun davetiyle alay ederek, peygamberlerini yalanlayan tüm toplulukların söylediği gibi, şayet söyledikleri gerçekse kendilerine azap getirmesini istemişlerdir (Ankebût, 29/29). Bunun üzerine Hz. Lût, *"Rabbim, beni ve ailemi bunların yaptıklarından kurtar"* (Şu'ara, 26/169) diyerek yüce Yaratanımızdan yardım istemiştir (Ankebût, 29/30).

Hz. Lût ve kavmi arasında yaşanan bu olayların ardından yüce Rabbimiz Hz. Lût'un kavmini cezalandırmak üzere elçi melekler göndermiştir. Melekler önce çocuk müjdesi vermek için Hz. Lût'un amcası Hz. İbrahim'e uğramışlar, daha sonra Lût kavmine gitmişlerdir. Hz. İbrahim ile elçi melekler arasındaki konuşma başta okuduğumuz ayet ve devamında yüce Kitabımızda şu şekilde dile getirilmektedir: Bunun üzerine Allahu Teala, Hz. Lût'un öğütlerine ve davetine uymayan kavmini

* Dr. Burhan ERKUŞ

yok etmek üzere "elçiler" (melekler) görevlendirdi. Melekler, önce Hz. İbrahim'e uğradılar ve orada Hz. Lût'un kavmini cezalandırmak üzere geldiklerini söylediler. Hz. İbrahim'in Hz. Lût'un da o kavmin içinde bulunduğunu söylemesi ve endişe duyması üzerine melekler, karısı hariç Hz. Lût ve ailesinin bu cezalandırmadan etkilenmeyeceğini söylediler (Ankebût, 29/31-32).

Melekler Hz. İbrahim'in yanından ayrılıp Hz. Lût'un bulunduğu kasabaya gidince Hz. Lût onların kim olduğunu bilemedi ve kavminin bu misafirleri taciz etmesinden endişe ettiği için gerginlik ve sıkıntı yaşamaya başladı (Hûd, 11/77). Daha sonra endişe ettiği durum başına geldi ve misafirlerin geldiğini duyan azgın halk gelerek (Hicr, 15/67) Hz. Lût'un misafirlerine cinsel tacizde bulunmaya başladılar (Kamer, 54/37). Bunun üzerine Hz. Lût onlara, kendisini misafirlerinin yanında mahcup etmemelerini, Allah'tan korkmalarını söylemiş (Hicr, 15/68-69); şayet isterlerse kendi kızlarını onlara nikâhlamayı önermiştir (Hûd,11/78). Gözü dönmüş halk, Hz. Lût'un bu teklifini geri çevirmiş, azgınlıklarına devam etmişlerdir. Hz. Lût'un, sığınacak bir yer arayacak kadar darda kalması (Hûd, 11/80) üzerine melekler kendilerinin Allah'ın elçisi olduğunu belirtip bu azgın topluluğun hiçbir zarar veremeyeceğini söylemişler ve onu sakinleştirmeye çalışmışlardır (Hûd, 11/81).

Bütün bu yaşananların ardından artık Allah'ın azabının vakti gelmişti. Elçiler Hz. Lût'a, eşi hariç aile bireylerini alarak geceleyin bulunduğu şehirden ayrılmalarını istediler. Zira inanmadığı için Hz. Lût'un eşi de Allah'ın azabına uğrayanlardan olacaktı (Hûd, 11/81). Daha sonra yüce Rabbimizin emri gerçekleşti ve yığın yığın yağan sert taşlarla Hz. Lût'un kavmi helak edildi (Hûd, 11/82-83). Yüce Kitabımız, bu cezalandırmada gerçekleri görebilen insanlar için ibretler olduğunu belirtmekte, helak edilen o şehrin kalıntılarının hâlâ durmakta olduğunu haber vermektedir (Hicr, 15/73, 77).

Hz. Lût'un bu kıssasından almamız gereken önemli dersler vardır. Öncelikle yaşantımızda Sünnetullah diye ifade eden yüce Allah'ın koyduğu prensiplere uygun hareket etmemiz gerekir. Zira aynı cinsten insanların cinsel birliktelik yaşaması Allah'ın koyduğu temel kurallara aykırı olup insan haysiyet ve şerefiyle bağdaşmayan bir durumdur. Bu durum tarihte bir toplumun toplu olarak cezalandırılmasına vesile oluyorsa bunun ne derece büyük bir günah olduğunu bilmemiz gerekir. Yapanları da toplum olarak düzeltmek için elimizden geldiğince çaba sarf etmemiz gerekir. Öte yandan insan her ne kadar mahlûkatın en şereflisi olarak yaratılmışsa da sınır tanımazlığın onu nerelere götüreceği bu kıssada açıkça ortaya çıkmaktadır. Hz. Lût kıssasında olduğu gibi tarihte toplu olarak helak edildiği bize yüce Kitabımızda haber verilen diğer toplumların da suçları farklı olsa bile ortak noktalarının sınır tanımazlık olduğunu söyleyebiliriz. Bu yüzden davranışlarımızda aşırıya gitmemeli, haram helal sınırının dışına çıkmamalıyız.

HZ. MERYEM: İFFET ABİDESİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِذْ قَالَتِ امْرَاَتُ عِمْرٰنَ رَبِّ اِنِّى نَذَرْتُ لَكَ مَا فِى بَطْنِى مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّىۚ اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ اِنِّى وَضَعْتُهَآ اُنْثٰىۜ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْۜ وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْاُنْثٰىۚ وَاِنِّى سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَاِنِّىٓ اُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

"Hani İmran'ın karısı, 'Rabbim! Karnımdakini sırf sana hizmet etmek üzere adadım. Benden kabul et. Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin' demişti. Onu doğurunca 'Rabbim' dedi, 'Onu kız doğurdum.' -Oysa Allah onun ne doğurduğunu daha iyi bilir- Erkek, kız gibi değildir. Ona Meryem adını verdim. Onu ve soyunu kovulmuş şeytandan senin korumana bırakıyorum." (Âl-i İmran, 3/35-36)

Hz. Meryem, Allah tarafından insanlara rehberlik yapmak üzere gönderilen peygamberlerden birisi olan Hz. İsa'nın annesidir. Hz. İsa Kudüs'e yakın bir beldede Hz. Meryem'den babasız olarak dünyaya geldi. Bu doğum, yüce Rabbimizin bir mucizesidir.

Hz. Meryem Kur'an'da özel olarak adı geçen ve bir sureye ismi verilen, mübarek ve müstesna bir şahsiyettir. Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim'in on dokuzuncu sûresi Meryem sûresidir. Hz. Meryem, Kur'an'da ismiyle anılan yegâne kadındır. Babasının adı İmran'dır (Âl-i İmrân, 3/35; Tahrîm, 66/12). Kur'an'da, annesinin adı verilmeden İmran'ın karısı diye bahsedilir. Yüce Allah Hz. Meryem'i taltif etmiş, onu övmüş ve yetiştirmiştir. Melekler ona, *"Ey Meryem! Allah seni seçti; seni tertemiz yarattı ve seni bütün dünya kadınlarına üstün kıldı. Rabbine ibadet et, secdeye kapan, eğilenlerle beraber sen de eğil"* diye tavsiyelerde bulunurlar (Âl-i İmrân, 3/37, 42-43).

Yüce Rabbimiz Kur'an'da, Hz. Meryem'i ve oğlu Hz. İsa'yı dünyaya getirişini bizlere özetle şöyle anlatır:

* Dr. Bahattin AKBAŞ

"(Ey Muhammed!) Kitapta (Kur'an'da) Meryem'i de an. Hani ailesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmiş ve (kendini onlardan uzak tutmak için) onlarla arasında bir perde germişti. Biz, ona Cebrail'i göndermiştik de ona tam bir insan şeklinde görünmüştü. Meryem, 'Senden, Rahman'a sığınırım. Eğer Allah'tan çekinen biri isen (bana kötülük etme),' dedi. Cebrail, 'Ben ancak Rabbinin elçisiyim. Sana tertemiz bir çocuk bağışlamak için gönderildim,' dedi. Meryem, 'Bana hiçbir insan dokunmadığı ve iffetsiz bir kadın olmadığım halde, benim nasıl çocuğum olabilir?' dedi. Cebrail, 'Evet, öyle.' Rabbin diyor ki, 'O benim için çok kolaydır. Onu insanlara bir mucize, katımızdan bir rahmet kılmak için böyle takdir ettik. Bu zaten (ezelde) hükme bağlanmış bir iştir,' dedi. Böylece Meryem çocuğa gebe kaldı ve onunla uzak bir yere çekildi. Doğum sancısı onu bir hurma ağacına yöneltti. 'Keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitmiş olsaydım!' dedi. Bunun üzerine (Cebrail) ağacın altından ona şöyle seslendi: 'Üzülme, Rabbin senin alt tarafında bir çay akıttı. Hurma ağacını kendine doğru silkele ki sana taze hurma dökülsün. Ye, iç, gözün aydın olsun. İnsanlardan birini görecek olursan, 'Şüphesiz ben Rahmân'a susmayı adadım. Bugün hiçbir insan ile konuşmayacağım' de. Kucağında çocuğu ile halkının yanına geldi. Onlar şöyle dediler: 'Ey Meryem! Çok çirkin bir şey yaptın! Ey Hârûn'un kız kardeşi! Senin baban kötü bir kimse değildi. Annen de iffetsiz değildi.' Bunun üzerine (Meryem, çocukla konuşun diye) ona işaret etti. 'Beşikteki bir bebekle nasıl konuşuruz?' dediler. Bebek şöyle konuştu: 'Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. Bana kitabı (İncil'i) verdi ve beni bir peygamber yaptı. Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı ve bana yaşadığım sürece namazı ve zekâtı emretti. Beni anama saygılı kıldı. Beni azgın bir zorba kılmadı. Doğduğum gün, öleceğim gün ve diriltileceğim gün bana selâm (esenlik verilmiştir).' Hakkında şüpheye düştükleri hak söze göre Meryem oğlu İsa işte budur." (Meryem, 19/16-34)

Yüce Rabbimiz, Tahrîm suresi 12 ayetinde de, "İmrân kızı Meryem'e ruhumuzdan üfledik" buyurarak Hz. Meryem'in Hz. İsa'ya nasıl hamile kaldığını bizlere anlatır.

Hz. Meryem, Kur'an'da ve hadislerde en çok övülen kadınların başında gelir. O iffet, ismet ve takva gibi faziletleri kendinde toplamış bir şahsiyettir (Âl-i İmrân, 3/45; Enbiyâ, 21/91; Tahrîm 66/12). Hz. Meryem bedenî ve ruhî saflığı, kendini Allah'a ibadete adaması, iffet ve namusunu koruması sebebiyle "Betül" diye isimlendirilir. Betül ayrıca manevî mükemmellikle birlikte fizikî güzelliği de ifade ettiği için Hz. Meryem, zamanının en güzel ve en mükemmel kadını olarak anıldı (Lisânü'l-'Arab, "btl" md.; Hâzin, I, 273). Ayet-i kerimeye göre Meryem tertemiz bir kadındı (Âl-i İmrân, 3/42). Sevgili Peygamberimiz bir hadisinde Hz. Meryem'in Âsiye, Fâtıma ve Hatice ile birlikte cennet kadınlarının önde gelenlerinden olduğunu söylemiştir (Müsned, III, 64,80, 135). Bir başka hadisinde ise *"Zamanındaki dünya kadınlarının en hayırlısı İmran kızı Meryem, bu ümmetin kadınlarının en hayırlısı da Hatice'dir"* buyurulur (Buharî, "Şehâdât", 30, "Enbiyâ, 3", 32, 45-46, "Menâkıbü'l-Ensâr", 20).

HZ. MERYEM VE OĞLU İSA MESİH*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُۥٓ اٰيَةً وَاٰوَيْنَاهُمَآ اِلٰى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ

"Meryem oğlu İsa'yı ve annesini büyük bir mucize kıldık ve her ikisini de oturmaya elverişli, akarsulu yüksek bir yere yerleştirdik." (Mü'minûn, 23/50)

Hz. Meryem, insanlık tarihinin en önemli sembol şahsiyetlerinden biridir. O, iffetin, dindarlığın, hanımefendiliğin, sabrın, tahammülün ve anneliğin simgesidir. Hz. Meryem'in annesi, Meryem daha doğmadan onu kayıtsız şartsız Allah'a adamıştı (Âl-i İmrân, 3/35). O dönemde Kudüs'teki tapınakta ibadet ile dolu bir hayat yaşamaları için erkek çocukların Allah'a adanması bir âdetti. Fakat Meryem'in annesi Hanna ne bilecekti ki, karnında taşıdığı yavru, bir kız çocuğu idi (Âl-i İmrân, 3/36). Allah bu güzel adağı kabul edip onu teyzesinin kocası Zekeriya'nın himayesinde tıpkı nadide bir çiçek gibi yetiştirdi (Âl-i İmrân, 3/37).

Zekeriya tapınakta küçük çocuk için, ancak merdivenle ulaşılabilen bir mihrap inşa etmişti (Taberî, *el-Câmî*, III, 246). O, ne zaman Hz. Meryem'in yanına, mihraba girse Meryem'in yanında yiyecek bulurdu. Çünkü Allah'ın hesapsız rızkı Hz. Meryem'e lütuf olarak geliyordu (Âl-i İmrân, 3/37).

İffet ve dindarlığın, şahsında toplandığı hanımefendi, evli değildi. Fakat bir gün Allah'ın emriyle Melek Cebrail, hiç evlenmemiş olan bu hanıma Allah'ın ruhunu üfledi (Meryem, 19/18-22). İmran'ın kızı Meryem, artık Allah'ın kelimesine, mucize çocuğa hamileydi. Bu çocuk, tıpkı atası Âdem gibi harikulade olarak babasız dünyaya gelecekti (Âl-i İmrân, 3/59). Artık İsa Peygamber, dünyayı aydınlatmaya geliyordu. Kral Agustus'tan sonraki kırk ikinci yılda, Julius Sezar'ın Roma imparatoru olduğu dönemde, İsa Mesih, Filistin'de Beytüllahim (Bethlehem)'de dünyaya geldi (Nesaî, "Salat",1).

Bazıları Hz. Meryem'i iffetsizlikle suçladı (Nisâ, 4/156). Nasıl olur da, babasız bir çocuk dünyaya gelirdi ki? Ağaç tohumsuz olur muydu? Bulut olmadan yağmur ya-

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

ğar mıydı? Olmazdı işte! Allah'ın yeryüzünde kılı kırk yaran tabiat kanunları vardır, elbette! Fakat Allah bazen tabiat kanunlarının dışında iş yapar. Buna da mucize denir. İsa Mesih'in doğumu da, Salih Peygamber'in kayadan çıkan devesi gibi, Musa Peygamber'in yılana dönüşen asası gibi, Efendimiz Muhammed aleyhisselâmın İsrâ'sı gibi bir mucizeydi. Ne yazık ki, maddeci düşüncenin etkisi altında olan çoğu insan mucizeleri kavrayamaz.

Tüm kadınların örnek almaları gereken iffet timsali, adanmış kadın, iftiralara karşı sabretti. İftiracılara kundaktaki çocuğu gösterdi. İsa Peygamber, daha bebekken onlarla konuştu, peygamberliğini yüzlerine haykırdı (Âl-i İmrân, 3/46; Mâide, 5/110).

Roma, o dönemde putperestti. İsa Peygamber, Allah'ın birliğini insanlara anlatmak üzere gönderilmişti ve bu görevi yerine getirirken, her peygamber gibi eziyet ve işkenceye maruz kaldı. Bir avuç insan O'na inandı (Âl-i İmrân, 3/52-53). İnançsızlara göre, O'nu susturmanın en iyi yolu öldürmekti. Denediler de bunu. Fakat Allah onları şaşırttı ve İsa Peygamber diye çarmıha bir başkasını astılar (Nisâ, 4/157). Allah, bir mucizeyle bu dünyaya gönderdiği Peygamberini yine bir mucizeyle çekip almıştı, katına (Nisâ, 4/158). Başı mucize, sonu mucize Resul, insanlığa İncil'i, Müjdeyi armağan ederek çekilmişti, Allah katına. Fakat insanlar rahat durmadılar. Kutsal kitaplar hidayet bulmak için değil de, birilerinin maddî çıkarlarına hizmet etmek için gönderilmiş gibi, tahrife koyuldular İncil'i! Oysa İncil, kendi gibi bir müjde olan iki kitabı tasdik ediyordu. Kendinden önceki Tevrat'ı ve kendinden sonraki Kur'an'ı (Âl-i İmrân, 3/50). Üstelik İncil, Adı Ahmed olan bir Peygamberin geleceği haberini vererek, insanlığa verilebilecek en büyük müjdeyi veriyordu (Sâff, 61/6).

Pek çok kişi ya İsa Mesih'e hiç inanmadı ya da onun tebliğ ettiği Allah'ın birliği inancını çarpıtarak, 'Allah üçtür' iddiasında bulundu. İsa Peygamber'in babasız doğuşunu anlayamadılar ve 'İsa, Allah'ın oğludur' dediler (Nisâ, 4/171; Mâide, 5/72; Tevbe, 9/31). Oysa Hz. İsa, Allah'ın kulu ve peygamberidir ve Allah her şeyden yücedir. İsa Peygamber insanlardan Allah'a inanmalarını, O'na kulluk etmelerini istemişti (Zuhruf, 43/63-64). Ve İsa Peygamber, (Allah) bana, anneme iyi davranmamı emretti. Beni bedbaht ve zorba kılmadı' demişti (Meryem, 19/32).

Hiçbir peygamber Allah'ın emirlerini bildirme bakımından diğerinden farklı değildir. Fark sadece uygulamadaki bazı ayrıntılarda olabilir. İsa Peygamber de kutlu peygamberlik zincirinin en güzide halkalarından biridir. O, dünyaya adalet, barış, huzur ve imanı armağan etmek istedi. Ona reva görülen, ateşe atıldığında atası İbrahim Peygambere reva görülenle ya da son peygamber Muhammed (s.a.s)'e karşı yapılan eziyetlerle aynıdır. Annesi Hz. Meryem'e yapılan iftiranın Hz. Aişe'ye yapılan iftirayla aynı olduğu gibi.

Yollarına gül sermek gereken bu kutlu peygamberlerin yollarına diken serpildi. Karşılarında saygıyla eğilip hayırla anılması gereken anneler incitildi. İnsanlık tarihi bu tür zorbalıklarla doludur. İnsan suretinde olan, fakat ruhî melekelerini yitirmiş insanlar, peygamberlere, Peygamber eşlerine, Peygamber hanımlarına iftira ederken, aslında kendilerine verilen müjdeyi, başlarına gelecek azapla değiştirdiklerinin farkında olsalardı, aynı şeyi yaparlar mıydı?

İnsanlık, İsa Peygamber'den Allah'ın birliğini, anneye nezaketi, vefayı ve sabrı öğrendi. Dünyanın en büyük imparatorluğu size karşı da olsa, Allah'a sığınıldığında en güçlünün siz olduğunu öğretti. Ve Allah istemedikçe kimsenin canının alınamayacağını!

İsa Peygamber beşikte konuştuğu gibi, bir ibret vesikası olarak, sanki hâlâ bizimle konuşuyor. Çünkü o, Allah'ın kelimesi! (Enbiyâ, 21/91).

Kur'an'ın tüm insanlığa verdiği mesajı bir daha hatırlayalım:

"De ki 'Ey kitap ehli! Bizimle sizin aranızda ortak bir söze gelin: Yalnız Allah'a ibadet edelim. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilah edinmesin.' Eğer onlar yine yüz çevirirlerse, deyin ki: 'Şahit olun, biz Müslümanlarız.'" (Âl-i İmrân, 3/64)

O halde, selam olsun İsa Peygamber'e!

Selam olsun Musa Peygamber'e!

Ve selam olsun sevgililer sevgilisi Muhammed'e!

HZ. MERYEM VE BEŞİKTE KONUŞAN BEBEK İSA*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَاَشَارَتْ اِلَيْهِ ۖ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِى الْمَهْدِ صَبِيًّا قَالَ اِنِّى عَبْدُ اللّٰهِ ۖ اٰتَانِىَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِى نَبِيًّا ۙ

"Bunun üzerine (Meryem, çocukla konuşun diye) ona işaret etti. 'Beşikteki bir bebekle nasıl konuşuruz?' dediler. Bebek şöyle konuştu: 'Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. Bana Kitab'ı (İncil'i) verdi ve beni bir peygamber yaptı.'" (Meryem, 19/29-30)

Allah'ın dininin tebliğ görevlisi olan peygamberler, gerek peygamberlikten öncesinde ve gerekse peygamberlikten itibaren yüce Yaratıcının özel gözetimi altında itina ile korunmuşlardır. Yerine göre bunların aileleri de harikulade bir tarzda Allah (c.c) tarafından desteklenmiştir. Kur'an'da anlatılan Hz. İsa (a.s)'nın doğumu ve annesi Hz. Meryem'in buna karşı tutumu bu hadiselerin tipik bir örneğidir. Hz. Meryem, Allah'ın güç ve kudretinin eseri olarak, oğlu İsa'ya babasız bir şekilde hamile kalmış ve bebek İsa babasız olarak dünyaya gelmiştir. Yüce Yaratıcının hazırladığı bir senaryo olarak, Hz. İsa'nın henüz doğduğu günlerde beşikte iken konuşması olayı, hem o günlerde kavmine karşı zor durumda kalan annesi Meryem'i töhmetten kurtaran, hem de ileride "İsa Allah'ın oğlu" iddiasıyla (Bakara, 2/116; Mâide, 5/72-73) tevhid çizgisinden sapan Hıristiyanların bu batıl iddialarını yıllar öncesinde çürütmeyi amaçlamıştır.

Kur'an'da anlatıldığına göre Hz. Meryem, İmran'ın kızıdır. İmrân ailesi, dünyada Allah tarafından seçilmiş olarak Hz. Âdem, Hz. Nuh ve Hz. İbrahim'in soyundan gelmektedir. Meryem'in annesi olan İmran'ın karısı, kızı Meryem'e hamile olduğunda, karnındaki yavrusunu Allah'a hizmet için adadığını ilan etmiştir. Meryem

* Dr. Ahmet GELİŞGEN

dünyaya geldiğinde Zekeriya (a.s), Allah Teâlâ tarafından onun bakım ve gözetimi ile görevlendirilmiştir. Buna rağmen Meryem, harikulade bir şekilde kendisine temel ihtiyaç maddeleri gönderilerek Allah tarafından rızıklandırılmıştır (Âl-i İmrân, 33-37; bk. M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, II, 305). Küçüklüğünden itibaren Zekeriya (a.s)'nın mescidinde kendini ibadete veren Hz. Meryem, Allah'ın özel olarak seçtiği, ruhunu temizlediği ve kulluğuna davet ettiği has kullarındandır (Âl-i İmrân, 42-43).

İnsanlardan uzak bir şekilde mescitte hususi bir odaya kapanan Hz. Meryem'e Allah Teâlâ bir gün, Cebrail (a.s)'i gönderir. Hz. Meryem, kendisine insan suretinde görünen Cebrail'den korkar ve bir kötülük etmesinden Allah'a sığınır. Cebrail (a.s), olayın iç yüzünü açıklayarak, Allah'ın elçisi olduğunu ve bir çocuk müjdelemek için gönderildiğini belirtir. Bunun üzerine Hz. Meryem şaşkınlık içerisinde "bana hiçbir insan dokunmadığı ve iffetsiz bir kadın olmadığım halde benim nasıl çocuğum olabilir?" diye haykırır. Cebrail (a.s) de bu seslenişe şöyle cevap verir:

"Evet öyle. Rabbim diyor ki: o benim için çok kolaydır. Onu insanlara bir mucize, katımızdan bir rahmet kılmak için böyle takdir ettik. Bu, zaten (ezelde) hükme bağlanmış bir iştir." (Meryem, 19/16-21; Âli-İmrân, 3/45-47)

Böylece Hz. Meryem, Hz. İsa'ya hâmile kalır. Asıl korku da bundan sonra başlar. Çevresi tarafından töhmetle karşılanacak olan durumu nasıl izah edecek? Elbette izahı mümkün olmayan bir durum. Bunun için, artık mescitten de ayrılıp, herkesten uzak bir yere çekilmeyi tercih eder (Meryem, 19/22). Malumdur ki, o şayet evli bir kadın olsaydı bu sıkıntıyı hiç duymayacaktı. Çünkü evli bir kadın için hamile kalmak doğal bir hadiseydi. Ama kaderin cilvesi, kocasız da olsa olan oldu. Ortada oynayan, ilâhî bir senaryo vardı.

Artık toplumdan uzak bir yerde yaşayan Hz. Meryem, hamilelik günlerini sürdürürken doğum sancıları başlayınca, oracıktaki bir hurma ağacının altına sığınır. Doğum sancılarıyla birlikte töhmet korkuları da o kadar artmıştır ki, bu endişe ona, "keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitmiş olsaydım" dedirtmiştir. Bu noktada Cebrail (a.s), Allah'ın emriyle imdadına koşar ve seslenir:

"Üzülme, Rabbin senin hemen altında bir dere akıttı. Hurma ağacını kendine doğru salla ki sana taze hurma dökülsün. Ye, iç, gözün aydın olsun. Şayet insanlardan birini görecek olursan, 'ben Rahman'a susmayı adadım. Bu gün hiçbir kimseyle konuşmayacağım' de!" (Meryem, 19/23-26)

Bu ifadeler, olayın Allah tarafından tertiplendiğine, kutlu bir hadise olduğuna, ayrıca Hz. Meryem'in yalnız olmadığına ve Allah tarafından korunup gözetildiğine işaret ediyordu. Bir bakıma Hz. Meryem'e, "çocukla ilgili çevrene bir şey söylemen gerekmez. Bu konuda eleştirilere cevap verme sorumluğu bize aittir" denmiş oluyordu. Böylelikle Meryem'in içine az da olsa soğuk su dökülmüş oluyordu.

Hz. Meryem, artık bu manevi destekle, kucağına çocuğunu alıp kavminin yanına gidebilirdi. Öyle yaptı. Ne var ki korktuğu başına geldi ve toplum onu en kötü şekilde ayıpladı. Dediler ki: *"Ey Meryem! Çok çirkin bir şey yaptın! Ey Harun'un kız kardeşi, senin baban kötü bir kimse değildi. Annen de iffetsiz değildi."* (Meryem, 19/27-28)

Bunun üzerine Hz. Meryem, bebeğe işaret etti. Neler olup bittiğini ona sorun, demek istiyordu. Etrafındaki insanlar, "beşikteki bebekle nasıl konuşuruz?" deyince, bebek İsâ lisana geldi ve dedi ki:

"Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. (Rabbim) bana Kitab'ı (İncil'i) verdi ve beni peygamber kıldı. Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı. Yaşadığım sürece bana, namazı ve zekâtı emretti. Beni anama saygılı kıldı. Beni azgın bir zorba yapmadı. Doğduğum gün, öleceğim gün ve diriltileceğim gün bana selâm (esenlik verilmiştir)."

Görüldüğü gibi Bebek Îsâ, bu sözleriyle annesinden töhmeti uzaklaştırdığı gibi, kendinin Allah tarafından peygamber olarak gönderileceğini de ilan etmiş oluyordu. Bunu yaparken de peygamberlerin esenlik içinde olduklarını, dolayısıyla selama lâyık olduklarını belirterek namaz, zekât ve ana-babaya saygının önemine vurguda bulunuyordu.

Beşikte konuşturulan yavrunun sözlerinden sonra, Cenâb-ı Hakk söze girerek asıl temayı bizlere şöyle vurguluyor:

"Hakkında şüpheye düştükleri Meryem oğlu İsa işte budur. Allah'ın çocuk edinmesi düşünülemez. Allah yücedir, bu (iddia)dan uzaktır. Bir işe hükmettiği zaman ona sadece 'ol!' der, o da oluverir." (Meryem, 19/34-35)

Allah Teâlâ, bu ayetlerle, Hz. İsa'nın babasız olarak dünyaya geldiğini, toplumun gözü önünde kimsenin inkâr edemeyeceği bir şekilde ortaya koydu. Bu olay, ileride "İsa Allah'ın oğludur" iddiasıyla inkârcılığa sapacak olan Hıristiyanların, gökleri bile çatlatan bu iftiraya yeltenmemeleri için, daha İsa'nın doğduğu günlerde, Allah'ın güç ve kudretini ortaya koyan bir tarzda, tarihî bir gerçek, bir mucize ve belge olarak insanlığa sunulmuştur.

HZ. MUHAMMED (S.A.S): RAHMET PEYGAMBERİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ

"(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." (Enbiya, 21/107)

Allah Teala'nın, insanlara kendi içlerinden peygamberler göndermesi, O'nun kullarına büyük bir lütuf ve rahmetidir. Çünkü ilâhî mesajı insanlara ulaştıran, onlara yaratılış ve var oluş sebebini anlatan, iyiyi, doğruyu, yanlışı, helali, haramı öğreten, kısaca dünya ve ahiret mutluluğunun yollarını gösteren, bu kutsal elçilerdir. Nitekim bu gerçek Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmiştir:

"Andolsun, Allah, müminlere kendi içlerinden, onlara ayetlerini okuyan, onları tertemiz yapan, onlara kitab ve hikmeti öğreten bir Peygamber göndermekle büyük bir lütufta bulunmuştur..." (Âl-i İmran, 3/164)

Yüce Rabbimizin tüm insanlığa gönderdiği son rahmet elçisi, Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s)'dır. O belli bir topluluğa değil, bütün insanlığa gelmiş Allah'ın elçisi'dir. *"Biz, seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik..."* (Sebe, 34/28) ayeti de bunu açık bir şekilde ifade etmektedir.

Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s), peygamberler zincirini tamamlayan son davetçi, dini açıklayıp öğreten, bütün ahlakî güzellikleri kendisinde barındıran ve yaşayarak bizlere öğüt veren örnek bir şahsiyettir. Onun varlığı izahını yaptığımız ayette de ifade edildiği gibi tüm âlemlere rahmettir. Çünkü o, bütün insanlığın kurtuluşu için gönderilmiş model bir şahsiyettir. Bu özelliği ile o, insanların acılarını sıkıntılarını içinde hissederek duyan biridir. Müminlere karşı çok şefkatli ve çok merhametlidir. Allah Teala, Kur'an-ı Kerim'de peygamberimiz için raûf (çok şefkatli) ve rahîm (çok merhametli) tabirlerini kullanarak (Tevbe, 9/128),

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

onun insanlara ne kadar düşkün olduğunu bizlere haber vermektedir. Yüce Allah, kendisine ait olan bu iki güzel ismi, resullerinden sadece Peygamberimiz için kullanmıştır. Onun sevgisi insanları aşıp, diğer canlıları, dağı, taşı, bitkileri, ağaçları kaplamıştır. O, dağı seven ve dağ tarafından sevildiğini ifade eden bir peygamberdir.

"Âlemlere rahmet" vasfı, sevgili Peygamberimizin örnekliğinin evrensel olduğunu, yani tüm insanlığı ve varlık âlemini ilgilendirdiğini göstermektedir. Onun rahmeti, iman edenlerden başlayarak tüm insanlara, hayvanlara, bitkilere ve bilip bilmediğimiz bütün varlıklara kadar uzanır. Dolayısıyla peygamberimizin gönderilişi, Allah'ın bizlere olan rahmet, şefkat ve lütfunun bir sonucudur. Çünkü o gelmeden önce insanlık her türlü değer ölçülerini yitirmiş, yollarını şaşırmış, toplum hayatı bozulmuş, ahlak tamamen kaybolmuştu. Kadın toplumun dışına itilmiş, esir muamelesi görerek eşya gibi alınıp satılır olmuş, kız çocukları ise uğursuzluk işareti sayılıp diri diri toprağa gömülmeye başlamıştı. Can ve mal güvenliği kalmamış, şiddet, kavga, savaş alabildiğine yaygınlaşmıştı. Adalet, doğruluk, dürüstlük, güvenilirlik, hoşgörü, müsamaha, acıma vb. kavramlar toplum hayatından yok olmaya yüz tutmuş, sapıklık ve küfür alabildiğine yaygınlaşmıştı.

İşte böyle bir durumda iken Allah Teala, insanlığı içinde bulunduğu insanlık dışı düşünce ve davranışlardan kurtarmak için sevgili peygamberimizi göndermiştir. O, getirmiş olduğu evrensel prensipler sebebiyle tüm insanlık için bir rahmet ve kurtuluş vesilesi olmuştur. Hz. Peygamber bize, Allah'a gönülden iman etmeyi, O'nu sevmeyi, O'na bağlanarak iç barışı ve doğru yolu bulmayı, ibadetlerle hayatımızı anlamlı kılmayı, dürüstlüğü öğütledi.

O, haksızlığın yerine adaleti; nefretin yerine sevgiyi; düşmanlığın yerine kardeşliği; sürtüşmenin yerine dayanışmayı; cimriliğin yerine cömertliği; savaşın yerine barışı; şiddetin yerine müsamaha ve hoşgörüyü; kabalığın yerine yumuşak huyluluğu ve nezaketi getirdi. Bunun yanında yalan, hile, fitne, gıybet, iftira, kin v.b. toplum huzurunu bozan davranışları söz ve uygulamalarıyla önlemeye çalışarak gerekli tedbirleri aldı. Yetimin ve kimsesiz çocukların elinden tutmayı, açı doyurmayı, düşeni kaldırmayı, çalışmayı, emeğin hakkını vermeyi, çalmamayı, insanlara yararlı olmayı, kimseyi incitmemeyi, emaneti korumayı, gülmeyi, tebessümü, yardımlaşmayı, komşularla iyi geçinmeyi, akrabalık bağlarına riayet etmeyi, ırkından cinsinden ve sosyal statüsünden dolayı insanları dışlamamayı o öğretti. Bizler bağışlama ve hoşgörünün en mükemmel örneğini, insana saygının en yücesini, şefkat ve merhametin en güzel tezahürlerini, en zor durumda iken bile insanı kazanmayı, beddua etmemeyi, en güçlü durumda iken bile affetmeyi sevgili Peygamberimizden öğrendik.

Kur'an-ı Kerim, sevgili Peygamberimizin yüce bir ahlak üzere olduğunu vurguladıktan sonra (Kalem, 68/4), onun bizler için ideal bir örnek olduğunu, Allah'a ve

ahiret gününe inanan her bir kişinin onun ahlakını örnek alması gerektiğini belirtmektedir (Ahzâb, 33/21). Bu nedenle küçüğünden büyüğüne, gencinden yaşlısına, kadınından erkeğine, kısaca toplumdaki tüm fertlerin, onun getirmiş olduğu ilahî mesaja ve bunun hayata geçirilmiş olan örnekliğine her zaman ve her mekânda ihtiyacı vardır. Bu da ancak Hz. Peygamber'i çok iyi tanıyıp anlamak ve sünnetini yaşantımıza geçirmekle mümkün olacaktır. Çünkü Allah Teala, kendisini sevenlere şu mesajı duyurmasını istiyor Resulümüzden:

"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın..." (Âl-i İmran, 3/31)

Netice olarak bugün insanlığın içinde bulunduğu sıkıntı, kavga, şiddet, aile arasındaki geçimsizlik, beşerî ilişkilerdeki olumsuzluklar, onu yeterince anlayamamak ve hayatımızın içinde yeterince yer vermemekten kaynaklanmaktadır. Toplumun ve tüm insanlığın huzuru, onun bize öğrettiği yüksek ahlaki ilkeleri hayatımıza geçirmeye bağlıdır. Bu nedenle tüm âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Peygamber'i ve onun tebliğ etmiş olduğu evrensel mesaj olan Kur'an'ı doğru anlamaya ve anlatmaya, onun sevgisinde birleşmeye bu gün çok daha muhtacız…

HZ. MUHAMMED (S.A.S)'İN MESAJI EVRENSELDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اِنّى رَسُولُ اللهِ اِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْيِى وَيُمِيتُ فَاٰمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ الَّذِى يُؤْمِنُ بِاللهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

"(Ey Muhammed!) De ki: Ey insanlar! Şüphesiz ben, yer ve göklerin hükümranlığı kendisine ait olan Allah'ın hepinize gönderdiği peygamberiyim. O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. O, diriltir ve öldürür. O halde Allah'a ve O'nun sözlerine inanan Resûlüne, o ümmî peygambere iman edin ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız." (A'râf, 7/158)

Mealini verdiğimiz bu âyet, Hz. Muhammed (s.a.s)'in yalnız Araplara değil, diğer bütün insanlara da peygamber olarak gönderildiğinin kesin delillerindendir. Bu husus, Sebe' sûresinin 28. âyetinde de *"Biz seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Fakat insanların çoğu bilmezler."* buyrulmak suretiyle Hz. Peygamberin mesajının ve peygamberliğinin evrenselliği vurgulanmaktadır. Bu âyetler aynı zamanda, "Muhammed gerçekten peygamberdir, ama sadece Arapların peygamberidir; Yahudilere gönderilmemiştir" diyen Yahudilerin bu iddialarını da reddederek onlara cevap vermektedir. Bu itibarla Kur'an'da Ehl-i kitap diye ifade edilen Hıristiyan ve Yahudiler de dâhil olmak üzere bütün insanlar Hz. Muhammed'in peygamberliğine iman edip; hidayete erebilmeleri için Hz. Muhammed'e tâbi olmaya çağırılmaktadır (Bk. Kur'an Yolu, II/607-608).

Meâlini verdiğimiz âyette ayrıca göklerin ve yerin mülkünün Allah'a ait olduğu, öldüren ve diriltenin ancak Allah olduğu hatırlatılarak O'nun kudretine ve mutlak

* İdris BOZKURT

hükümranlığına vurgu yapılmıştır. Böylece İslam dininin tevhîd inancı ve şirkten uzak durmak konusunda gösterdiği hassasiyet ortaya konulmuştur. Zaten ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem'le başlayıp son peygamber Hz. Muhammed'le son bulan hak dinin inanç esasları, ibadetin kime yapılacağı ve temel ahlakî prensipleri hususlarında bir değişiklik söz konusu olmamıştır. Fakat zaman ve mekânın, sosyal şartların değişmesine ve gelişmesine bağlı olarak bazı hükümlerde değişiklikler olmuştur. Fikirler geliştikçe, medeniyet ilerledikçe Allâh (c.c) gönderdiği peygamberleriyle ortaya koyduğu dinlerini de tekamül ettirmiştir. Bu tekâmül süreci, sahifeler hâlinde başlayan ilahî kitaplar, Tevrat ve İncil'den sonra, kıyamete kadar sürecek olan sonsuz mucize Kur'an-ı Kerim'le noktalanmıştır.

Peygamberimiz Hz. Muhammed gibi kitabımız Kur'an-ı Kerim'i de diğer kitaplardan farklı kılan en önemli özellik, onun belirli bir topluma değil bütün insanlığa gönderilmiş olması ve en son ilahî mesaj oluşudur. Çünkü kitabımız Kur'an, diğer kitapların da ihtiva ettiği temel esasları yeniden ortaya koymuş; daha önceki kitaplarda yer alan gerçekleri tasdik etmiş, tahrif edilen hususları da düzeltmiştir. Bütün insanlığa hitab eden ve evrensel bir mesaj getiren tevhid dini İslam, mutlak irade sahibi Allah Teâlâ tarafından en mükemmel düzeye ulaştırılmıştır:

"Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı seçtim" (Mâide 5/3); *"Allah katında din İslam'dır"* (Âl-i İmrân 3/19); *"Kim İslam'dan başka bir din ararsa, (bilsin ki O din) ondan kabul edilmeyecek ve ahirette kaybedenlerden olacaktır"* (Âl-i İmrân 3/85).

Bu âyetlere bağlı olarak biz Müslümanlar, bütün peygamberlere ve gönderilen kitapların hepsine gönderildiği şekliyle inanırız. Kur'an-ı Kerim'in son ilahî kitap olduğunu, ondan sonra başka bir ilahî kitabın gelmeyeceğini, onun hükümlerinin kıyamete kadar geçerli olup değişmeyeceğini, onun dinî anlamda her asrın ihtiyaçlarını karşılayacak hakikat ve hikmetlerle dolu olduğunu kabul ederiz.

HZ. MUHAMMED'İN VERDİĞİ ÖĞÜTLER TÜM İNSANLIĞADIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرٰى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ

"Sen yine de öğüt ver. Çünkü öğüt müminlere fayda verir." (Zâriyât, 51/55)

Yüce Allah, insanlara, Allah'a karşı olan görevlerini gereği gibi yerine getirebilmeleri için çeşitli zamanlarda ilâhî mesajlarını iletecek elçiler göndermiştir. Bu elçiler, her zaman Allah'ın tüm emir ve yasaklarını insanlara bildirmişlerdir.

Hz. Muhammed de her zaman kavmini bir olan Allah'a iman etmeye davet etmiş, aksi takdirde azapla karşılık görecekleri yönünde uyarıda bulunmuş ve Kur'an ayetlerinden şu misalleri vermiştir:

"Şüphesiz Allah, benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. Öyle ise Ona ibadet edin. İşte bu doğru yoldur." (Âl-i İmran, 3/51)

"Eğer siz Allah'ı seviyorsanız bana uyun; Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın." (Âl-i İmran, 3/31)

Hz. Peygamber, Safa tepesine çıkıp Mekkelileri Allah'a inanmaya çağırarak: "Size şu dağın arkasında düşman ordusu var desem bana inanır mısınız" dediğinde oradakiler, 'elbette inanırız, çünkü biz senin yalan söylediğini hiç duymadık.' Dediklerinde; "Ben Allah'ın size ve bütün insanlığa gönderdiği son peygamberiyim. Öyle ise sizi, bir olan, eşi ve benzeri bulunmayan Allah'a ve öldükten sonra geri dirilmeye inanmaya davet ediyorum." demiştir. Ancak, geçmiş peygamberlerde olduğu gibi, kavminden birçok kimse Hz. Peygambere inanmadı, ona kâhin, deli veya büyücü dediler. Buna karşılık yüce Allah, *"(Ey Muhammed) O hâlde, sen öğüt ver. Rabbinin nimeti sayesinde, sen ne bir kâhinsin, ne de bir delisin."* (Tur, 52/29) diye onu teselli eti.

Hz. Muhammed'in daveti dün olduğu gibi, bugün de yaşayan tüm insanlar için geçerlidir. Kur'an da peygambere itaatin Allah'a itaat olduğunu belirtmiştir. Pey-

* Ömer ÖNEN

gamberimiz, insanları dikkatle dinler, karşılaştığında selam verir ve onların hâl ve hatırlarını sorardı. İnsanların da böyle yapmalarını isterdi:

"Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile." (Âl-i İmran, 3/159)

O, insanlara daima Allah'ın tek ilah olduğunu söylemiş ve inkârcılığa karşı onları uyarmıştır:

"De ki: İşte bu benim yolumdur. Ben ve bana uyanlar bilerek Allah'a çağırırız. Allah'ın şanı yücedir. Ben Allah'a ortak koşanlardan değilim." (Yûsuf, 12/108)

"De ki: *Şüphesiz ben ancak Rabbime ibadet ederim ve O'na hiçbir kimseyi ortak koşmam."* (Cin, 72/20)

O, müminlere öğüt verip dua ederken, Allah'ın en güzel isim ve sıfatlarını anar; O'nun gücünü, üstünlüğünü ve büyüklüğünü zikrederdi. Müslüman'a öğüt verirken önce Allah'a hamd ve senada bulunur, O'nun bir olduğunu belirtirdi.

O, Müslümanlara güvenilir olmayı, emanetlere ihanet etmemelerini öğüt vermiştir. O'nun öğütlerini tutmak, davranış ve hareketlerini örnek almak, dine hizmet etmek bizim görevimizdir. Peygamberimizin öğüt ve tavsiyeleri; makam ve mevkisi, zenginlik ve fakirlikleri, dili, dini, rengi, ırkı veya cinsiyeti ne olursa olsun Allah'ın yarattığı bütün insanlara yönelikti. O, insanlar arasında hoşgörülü olmayı tavsiye etmiş ve kendisi de buna uymuştur. Hoşgörü, bir şeyi anlayışla karşılamak, insanın, kendisine yapılan kusur ve kabahatleri, kabalık ve görgüsüzlükleri affedebilmesi demektir.

Hz. Muhammed, işlerini danışarak yapar, çevresindeki insanların görüşlerine değer verir ve onları dinlerdi. O, hakkında vahiy bulunmayan konularda daima arkadaşlarına danışmış, kendisinin bir öğretici ve bir nasihatçi olarak gönderildiğini söylemiştir. O, Rabbinden ilâhî mesajları öğreniyor; öğrendiklerini öğretiyor; öğrettiklerini bizzat uygulayarak gösteriyordu. Onun öğrettikleri Kur'an'dı. Peygamber, insanlara sevgi ile yaklaşmış, hoşgörü ile davranmış, kul hakkı konusunda birçok uyarılarda bulunmuş ve bunu bizzat hayatında da uygulamıştır.

Yüce Allah, insanlara güçlerinin ve akıllarının yettiğince hitap edilmesini istemiş ve onları, tüm insanları gönderdiği elçilere uymak ve onlara itaat etmekle sorumlu tutmuştur. Kendisine düşman olan insanlara öğüt vermek, hatalarını açıkça söyleyerek onları doğru yola çağırmak elbette ki güç bir sorumluluktur. Peygamberin yolunda gidenlerin, onun verdiği her öğüt ve davetine uymaları gerekir. Peygamberin davet ve öğütlerini kabul etmeyen kimselerin inancı makbul değildir.

HZ. MUSA'NIN KURTULUŞ MUCİZESİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَنِ اقْذِفِيهِ فِى التَّابُوتِ فَاقْذِفِيهِ فِى الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَاْخُذْهُ عَدُوٌّ لِى وَعَدُوٌّ لَهُ ۚ وَاَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنِّى ۚ وَلِتُصْنَعَ عَلٰى عَيْنِى

"Onu (bebek Musa'yı) sandığın içine koy ve denize (Nil'e) bırak ki, deniz onu kıyıya atsın da kendisini, hem bana düşman, hem de ona düşman olan birisi (Firavun) alsın. Sana da, ey Musa, sevilesin ve gözetimimizde yetiştirilesin diye tarafımızdan bir sevgi bırakmıştım." (Tâ-hâ, 20/39)

Allah'ın dininin tebliğ görevlisi olan peygamberler, peygamberlik öncesinde ve peygamberlik dönemlerinde yüce Yaratıcının özel gözetimi altında itina ile korunmuşlardır. Bu konudaki ilginç örneklerden birisi, Kur'an'da kavmiyle olan ilişkilerinden sıkça söz edilen Hz. Musa'ya aittir. Şöyle ki:

Rivayetlere göre, Firavun Hz. Musa'nın doğumuna tesadüf eden yılda korkunç bir rüya görür. Yorumcular tarafından bu rüya, "o sene doğacak bebeklerden birinin, ileride Firavun'un saltanatına son vereceği" şeklinde yorumlanır. Bunun üzerine Firavun, saltanatına son verecek bebeğin hangisi olduğunu bilemediği için, o sene içerisinde doğan bütün bebeklerin toplatılıp öldürülmesini emreder. Böyle de uygulanır. Ancak Allah Teâlâ, Hz. Musa'nın annesine, bebek Musa'yı bir sandık içerisine koyarak Nil nehrine atmasını ilham eder (Tâ-hâ, 20/38).

Yukarıda verilen ayetlerde açıkça belirtildiği gibi, Hz. Musa'nın annesi, ciğerpare yavrusunu Allah'a havale ederek bir sandığın içerisine yerleştirip nehre bırakır. Allah Teâlâ tarafından çizilen senaryo gereği, nehre atılan sandık kıyıya vurur. Firavun'un adamları bu sandığı bulup saraya götürürler. Sarayda açılan sandığın içerisinde bir de ne görsünler, sevimli mi sevimli bir bebek… Allah Teâlâ bu bebeğe, Firavun ailesinin, onu sevip alıkoyacakları, sonra da büyütüp besleyecekleri bir sevgi ve güzellik bahşetmiştir (Tâ-hâ, 20/39). Bu sevgiyle Firavun ve eşi, bebek Musa'yı sarayda

* Dr. Ahmet GELİŞGEN

büyütüp yetiştirmeye karar verirler. Öte yanda ise bebek Musa'nın annesi, yavrusunun hasretiyle yanıp tutuşmaktadır. Her şeye kâdir olan yüce Mevlâ, anne ile bebeği bir araya getirecek senaryoyu da hazırlamıştır. Zira bebek Musa, hiçbir sütannenin memesini kabul etmemiş ve bu olay çevreye yayılmıştır. O noktada Musa'nın kız kardeşi devreye girer ve doğruca Firavun ailesine koşar, der ki: "*Size onun bakımını üstlenecek birini göstereyim mi*?" (Tâ-hâ, 20/40). Bebeğin sevgisiyle vurulan Firavun ailesi, çaresizlik içerisinde bu teklifi kabul eder. İşaret edilen hanım, Musa'yı dünyaya getiren ve öz yavrusunu Allah'ın emriyle nehre atan "anne"dir. Anne saraya çağrılır. Bebek Musa, bu kez öz annesinin memesine hasretle sarılıp kana kana emer. Artık, bebek de anne de, Firavun sarayının en kıymetli süresiz misafiri, daha doğrusu Firavun ailesinin birer ferdi olurlar.

Konu ile ilgili olarak Allah Teâlâ, Hz. Musa'ya hitapla, "*gözü aydın olsun ve üzülmesin diye seni annene döndürdük*" (Tâ-hâ, 20/40) buyurmaktadır. Bundan sonra Cenâb-ı Mevlâ, yeryüzünde bir sünnetini uygulamaya koyacaktır. Bu "sünnetullah"; "Firavunların sarayında ve onların bakımında "Musa"lar yetiştirmek, onlar aracılığı ile de Firavunların batıla dayanan saltanatlarını yok etmek." Kaynaklarda bu husus darbı mesel olarak anlatılmaktadır.

Cenâb-ı Hakk, Hz. Musa'nın bebekliğinde başına gelen bu tehlikeli macera ile ilgili olarak "*Andolsun, biz sana bir kere daha iyilikte bulunmuştuk*" buyurarak, bu olayı "lütuf ve iyilik" (Tâ-hâ, 20/37) olarak nitelemektedir.

Görüldüğü gibi, Allah Teâlâ, ileride risalet görevini yüklenecek olan Hz. Musa'yı daha bebekken, Allah'a ve onun yolundakilere amansız düşman olan Firavun'un uyguladığı nesil katliamından, akıllara durgunluk verecek bir yöntemle korumuştur. Bu olay Kur'an'da, bize ibret olması için anlatılmıştır. Cenâb-ı Hakk, kendi yolunda yürüyen müminleri de mutlak güç ve kudretiyle, çeşitli vesilelerle korumaya ve gözetmeye muktedirdir. Nitekim Kur'an'da belirtildiği gibi, *"Allah bir kimseye zarar dokundurmak isterse o zararı hiç kimse gideremez. Birisine de fayda murad ederse, onu da hiç kimse engelleyemez."* (Bk. Yûnus, 11/107).

Bu hadisenin bir çağrışımı olarak, Peygamber Efendimiz (s.a.s)'in şu hadisini de kulağımıza küpe etmeliyiz:

"*Allah'ı (n koyduğu hükümlerini) gözet ki Allah da seni gözetsin. Allah'ı gözet ki, O'nu karşında bulasın! (…) Şunu bil ki, bütün mahlûkat, sana bir fayda vermek için bir araya gelseler, Allah'ın yazdığından başka bir fayda bahşedemezler. Aynı şekilde, bütün mahlûkat, sana bir zarar vermek için bir araya gelseler, Allah'ın takdir ettiğinden başka bir zarar veremezler.*" (Tirmizî, Kıyâme, 59; Ahmed b. Hanbel, I/292, 303, 307)

HZ. MUSA'NIN ASASI YILANA DÖNÜŞÜYOR, FİRAVUN DENİZDE BOĞULUYOR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَالَ اَلْقِهَا يَا مُوسٰى فَاَلْقٰيهَا فَاِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعٰى

وَلَقَدْ اَوْحَيْنَآ اِلٰى مُوسٰٓى اَنْ اَسْرِ بِعِبَادِى فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِى الْبَحْرِ يَبَسًا ۙ لَا تَخَافُ دَرَكًا

وَلَا تَخْشٰى فَاَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهٖ فَغَشِيَهُمْ مِنَ الْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ

"Allah, 'onu (asanı) yere at ey Musa!' dedi. Musâ da onu (asasını) attı. Bir de ne görsün o, hızla akan bir yılan olmuş!" (Tâ-hâ, 20/19-20)

"(Firavun'un imana yanaşmaması üzerine) Musa'ya, 'Kullarımı (İsrailoğullarını) geceleyin (Mısır'dan) yürütüp çıkar. Yakalanmaktan korkmaksızın, endişe etmeksizin onlara denizde kuru bir yol aç' diye vahyettik. Bunun üzerine Firavun askerleriyle birlikte onların peşine düştü de, deniz onları görülmedik bir şekilde kuşatıp yuttu." (Tâ-hâ, 20/77-78)

Kur'an-ı Kerim'in en büyük özelliklerinden birisi, geçmiş kavim ve peygamberlerin ibretli olaylarından haber vermesidir. Allah Teâlâ, insanlara seçilmiş örnekler olarak gönderdiği peygamberlerini hiçbir zaman kendi başlarına bırakmamıştır. Onları daima kontrol altında tutarak bedenî tehlikelerden koruduğu gibi, yaymakla görevli bulundukları ilahî mesajın anlatılması konusunda da sonsuz kudretiyle daima desteklemiştir. Bu bağlamda peygamberlere bahşedilen ilahî desteklerden biri de mucizelerdir.

Hz. Musa (a.s)'nın, sihirbazlar karşısında asasının yılan şekline dönüşmesi ve iman edenlerle birlikte denizde açılan yoldan geçerek Firavun'dan kurtarılması,

* Dr. Ahmet GELİŞGEN

Kur'an-ı Kerim'de anlatılan ilginç hadiselerden biridir. Bu olay Kur'an'da şöyle anlatılmaktadır:

Hz. Musa (a.s)'nın tevhid dinini anlatmaya başlamasıyla birlikte saltanatına zarar geleceğini düşünen Firavun, Hz. Musa (a.s)'ya verilen mucizeleri sihir olduğu iddiasıyla inkâr eder. Firavun daha da ileri giderek Hz. Musa (a.s)'ya, "sihrin ile bizi yurdumuzdan çıkarmak için mi geldin? Biz de mutlaka sana karşı onun gibi bir sihir yapacağız" der ve bunun için bir buluşma vakti belirlemesini ister (Tâ-hâ, 20/56–58). Hz. Musa, halkın en kalabalık olduğu zaman olan bayram gününün kuşluk vaktine randevu verir. Hz. Musa ile sihirbazlar o vakitte kozlarını paylaşmak üzere buluşurlar. Sihirbazlar gururla ortaya çıktıklarında Hz. Musa, önce onların maharetlerini ortaya koymalarına müsaade eder. Bunun üzerine onlar sihirlerini ortaya koyarlar. Sihrin etkisi ile ipleri ve değnekleri, Hz. Musa'ya doğru hızla sürünen birer yılan gibi görünür (Tâ-hâ, 20/59, 65-66; ayrıca bk. Yûnus, 10/79-92). Musa, oracıkta endişelenince Cenâb-ı Hak imdadına yetişir ve şöyle buyurur:

"Korkma (ey Musa!). Çünkü sensin en üstün olan. Sağ elindekini (değneğini) at ki, onların yaptıklarını yutsun. Şüphesiz yaptıkları bir sihirbaz hilesidir. Sihirbaz ise nereye varsa kurtuluşa eremez." (Tâ-hâ, 20/68-69)

Hz. Musa (a.s) değneğini bırakınca, onların sihirlerini yutan bir yılan hâline dönüşüverir. Bu mucize karşısında sihirbazlar imana gelirler (Tâ-hâ, 20/70). Sihirbazların iman edip Hz. Musa'nın safına geçtiklerini gören Firavun ise kızgınlıktan küplere biner ve şöyle der:

"Demek, ben size izin vermeden önce ona (Musa'ya) inandınız ha! Şüphe yok, o size sihri öğreten büyüğünüzdür. Şimdi andolsun sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim ve mutlaka sizi hurma dallarına asacağım. Hangimizin azabı daha şiddetli ve daha kalıcıymış, mutlaka iyice göreceksiniz." (Tâ-hâ, 20/71)

Firavun bu sözleri ile etrafa ne kadar dehşet salmak istese de, Musa'nın Rabbi'ne iman eden sihirbazlar bu korkuya aldırış etmeksizin, "Şüphesiz ki biz, günahlarımızı ve bize zorla yaptırdığın sihri affetmesi için Rabbimize inandık. Allah'ın vereceği mükâfat daha hayırlı, azabı ise daha kalıcıdır" diyerek imandaki kararlılıklarını ortaya koyarlar (Tâ-hâ, 20/72-73).

Firavun'un imana yanaşmaması üzerine Allah Teâlâ, Hz. Musa'ya, İsrailoğullarından kendisine iman eden kullarını geceleyin korkusuzca Mısır'dan çıkarmasını ve onlara denizde kuru bir yol açmasını bildirdi. Hz. Musa da öyle yaptı. Sonuçta Cenâb-ı Hak, denizde açılan kupkuru yoldan inananları karşıya geçirip Firavun'dan kurtardı. Firavun ise müminlere saldırmak için askerleriyle birlikte onları takibe koyuldu. Tabi ki hep birlikte boğulup gittiler (Tâ-hâ, 20/77-78; Yûnus, 10/90). Firavun boğulma anında, "İsrailoğullarının iman etmiş olduğu Allah'tan başka hiçbir

ilah olmadığına inandım. Ben de müslümanlardanım" diyerek Allah'a teslimiyetini ifade etti. Ne var ki Allah, ümitsizlik hâlinde zuhur eden ve manevi cebir altındaki iradeden kaynaklanan bu imanı kabul etmediğini haber verdi. Şöyle ki:

"Şimdi mi (iman ettin)? Oysa daha önce isyan etmiş ve bozgunculardan olmuştun. Biz de bugün arkandan geleceklere ibret olması için senin bedenini koruyacağız. Çünkü insanlardan birçoğu ayetlerimizden gerçekten habersizdir." (Yûnus, 10/91-92)

Görüldüğü gibi yüce Allah, yolunda yürüyen ve kendi uğrunda çalışanları, çeşitli sıkıntılarla imtihan etse de, sadece ebedî mükâfata aday etmekle kalmaz, onları en sonunda sıkıntılarından ve düşmanlarından da kurtarır. Düşmanlarını ise, önce mühlet verse de en sonunda amansız şekilde cezalandırır. Ümitsizlik hâlinde ortaya konan imanı da kabul etmez. Çünkü ümitsizlik hâlinde irade manevi bir zorlama altına girmiş durumdadır. Hâlbuki iman serbest irade işidir. Kişi, ancak hür iradesiyle Allah'a iman ettiği takdirde imanı kabul edilecektir.

HZ. NUH (A.S) İLE KAVMİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّآ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖٓ اَنْ اَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَّاْتِيَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ قَالَ يَا قَوْمِ اِنِّى لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ۙ اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوهُ وَاَطِيعُونِ ۙ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى ۭ اِنَّ اَجَلَ اللّٰهِ اِذَا جَآءَ لَا يُؤَخَّرُ ۘ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ قَالَ رَبِّ اِنِّى دَعَوْتُ قَوْمِى لَيْلًا وَنَهَارًا ۙ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَآءِىٓ اِلَّا فِرَارًا وَاِنِّى كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوٓا اَصَابِعَهُمْ فِٓى اٰذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَاَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا ۚ

"Şüphesiz biz Nûh'u, kavmine, 'Kendilerine elem dolu bir azap gelmeden önce kavmini uyar' diye peygamber olarak gönderdik. Nûh, şöyle dedi: 'Ey kavmim! Şüphesiz, ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım. Allah'a ibadet edin. O'na karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin ki sizin günahlarınızı bağışlasın ve sizi belli bir vakte kadar ertelesin. Şüphesiz, Allah'ın belirlediği vakit gelince ertelenmez. Keşke bilseydiniz.' Nûh, şöyle dedi: 'Ey Rabbim! Gerçekten ben kavmimi gece gündüz (imana) davet ettim. Fakat benim davetim ancak onların kaçışını artırdı. Kuşkusuz sen onları bağışlayasın diye kendilerini her davet edişimde parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler, inanmamakta direndiler ve büyük bir kibir gösterdiler.'" (Nuh, 71/1-7)

Bu ayeti kerimelerde Hz. Nûh'un, kendisinden önce gelen birçok peygamber gibi halkının ileri gelenlerini İslam'a davet ettiği, ancak onların inanmadığı anlatılmaktadır. Ayrıca halkın kendilerini felakete sürükleyen kimselere tabi olduklarını ifade buyurarak onların servet ve evlatlarıyla övünen kimselere tabi olmalarını Cenab-ı Hakk'a şikayet etmektedir. Ayetlerde sadece dünyevî nimet ve ikballere önem ver-

* Tahir TURAL

menin uzun vadede mutlaka manevî değerleri yok edip toplumun temel dokusunu tahrip edeceği gerçeğine de ayrıca vurgu yapılmaktadır.

Peygamberlerin ve onların varisi olan âlimlerin görevi, üzerlerine düşen davet görevini eksiksiz yapmaktır. Nitekim Hz. Nûh'un gece gündüz demeden bütün gücüyle halkının kurtuluşu için çalıştığı, böylece sorumluluğunu yerine getirdiği bildirilmektedir. İnsanların bu daveti kabule yönelmesi ise Allah'ın hidayet etmesine bağlıdır. Hz. Nuh'un, oğlu ve hanımının iman etmelerini sağlayamaması, Peygamberimizin amcası Ebu Talib'e iman ettirmede muvaffak olamaması bunun en güzel delilidir. Hidayet ve dalalet, Allah Teâlâ'nın elindedir. İmanı olmayanı veya imanının gereklerini yerine getirmeyeni Peygamber dâhil kimse kurtaramaz. Zira Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: *"Kimi ameli geri bırakırsa, nesebi onu (ahirette) öne geçirmez."* Bu nedenle halkımız arasında yaygın olan "ben hoca oğluyum, ben hacı oğluyum" gibi sözler yersiz laflardır. Peygamberimiz (s.a.s) kızı Fatıma'ya şöyle seslenmiştir:

"Ey Muhammed'in kızı Fatıma! Kendini ateşten koru. Ben Allah katında sizin için hiçbir şey yapamam." (Müslim, "İman", 384)

Ayeti kerimelerde, insanlar iman ederlerse; mutlu ve huzurlu olarak yaşayıp ölecekleri, ama iman etmezlerse mutsuz ve huzursuz yaşayacakları, nihayet hayatlarının da felaketlerle son bulacağı anlatılmaktadır. İman ne kadar toplumun huzur ve esenliğinin kaynağı ise işlenen günahlar da o kadar huzur ortamının gerilemesine sebeptir. Nitekim Allah Teala şöyle buyurmuştur:

"(O) ülkelerin halkı inanıp (Allah'ın azabından) korunsalardı, elbette üzerlerine gökten ve yerden bolluklar açardık; fakat yalanladılar, biz de onları kazandıklarıyla yakaladık." (A'râf, 7/96)

Hz. Nûh'un, şartlara ve kişilerin özelliklerine göre tebliğlerini açıktan veya gizli olarak sürdürdüğü bildirilmekte, böylece de irşat ve tebliğde bulunan Müslümanların bu farklı davet ve tebliğ metotlarını kullanabileceklerine işaret edilmektedir.

Ayrıca tebliğde muhatabı ikna ve ilzam için çeşitli deliller getirilmesi de öğretilmektedir. Nitekim Hz. Nûh, Allah'ın insanı aşama aşama yaratarak mükemmel bir varlık hâline getirdiğini hatırlatıp insanın O'na minnettar olması, varlığını ve birliğini tanıyıp kulluk etmek suretiyle minnet ve şükrünü göstermesi gerektiğini ifade etmiştir.

HZ. PEYGAMBER, AZİZ DOSTU İLE MAĞARADA*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللّٰهُ اِذْ اَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ اِذْ هُمَا فِى الْغَارِ اِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهٖ لَا تَحْزَنْ اِنَّ اللّٰهَ مَعَنَا ۚ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَاَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلٰى ۗ وَكَلِمَةُ اللّٰهِ هِيَ الْعُلْيَا ۗ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, 'üzülme, çünkü Allah bizimle beraber' diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Tevbe, 9/40)

Müşriklerin, Müslümanlara verdiği sıkıntıların bitmek tükenmek bilmemesi üzerine Allah'ın izniyle Peygamberimiz, müminlere onlar için en uygun yer olan Medine'ye hicreti emretti. Bunun üzerine Müslümanlar, gruplar hâlinde Medine'ye hicret etmeye başladılar. Fakat Kureyşliler bu durumdan çok rahatsız oldu. Çünkü Medine'de Müslümanların güçlü bir birliktelik oluşturacağını biliyorlardı. Medine, Mekke ile Şam yolu üzerindeydi ve Mekke'nin ileride ticari yönden zayıflamasına neden olabilirdi. Bu sebeple bütün kabilelerden kuvvetli gençler seçilerek bir çete oluşturuldu ve Hz. Peygamber'i öldürmeye, Allah Resulü'nün evde olduğu bir gece saldırıya geçmeye karar verdiler. Ancak Hz. Allah, müşriklerin bu kararını Resulüne bildirdi ve hicret etmesi emrini verdi. Ayeti kerimede bu olay şöyle anlatılmaktadır:

"Hani kâfirler seni tutuklamak veya öldürmek, ya da (Mekke'den) çıkarmak için tuzak

* Hanif BURUN

kuruyorlardı. Onlar tuzak kuruyorlar. Allah da tuzak kuruyordu. Allah, tuzak kuranların en hayırlısıdır." (Enfâl, 8/30)

Efendimiz, Hz. Ebubekir'e uğrayıp hicret için hazırlık yapmasını söyledi. Kendisine bırakılan emanetleri sahiplerine vermesi için Hz. Ali'ye bıraktı ve geceleyin kendi yatağına onu yatırarak evinden çıktı. Hz. Ebubekir ile buluşup beraber Mekke'yi terk edip Sevr dağına doğru yola koyuldular.

Sevr dağı, Mekke'nin güneyinde beş km. uzaklıktadır. Sevr dağı birçok tepeden oluşmakta ve burada irili ufaklı pek çok mağara bulunmaktadır (Bk. Kur'an Yolu, 3. cilt, s. 11). Bu sebeple işte bu ayette, bu mağarada Resûlullah'ın saklandığı ve bu esnada yanında sadece bir arkadaşının bulunduğu onun da düşmanın takibinden büyük endişe duyduğu, ama Hz. Peygamber'in Allah'ın yardım edeceğine güvenerek metanetini koruduğu hatırlatılmaktadır. Âyette adı geçmemekle beraber tarihî bilgiler bu kişinin Hz. Ebûbekir olduğunu kesin biçimde ortaya koymaktadır. Konuyla ilgili güvenilir rivayetler, Hz. Ebûbekir'in bu yolculukta ve özellikle sığındıkları mağarada geçirdikleri üç gün boyunca Resûlullah'ın üzerine titreyen davranışlarıyla ona olan bağlılığının ne kadar içten olduğunu göstermektedir. İşte Kur'an'ın Hz. Ebubekir'in Hz. Peygamber'e olan bu eşsiz sadakatini dolaylı olarak övmesi onun İslamî literatürde "yâr-ı gâr (Resûlullah'ın mağaradaki can yoldaşı)" diye anılmasını sağlamıştır.

Bununla birlikte âyette, Hz. Ebûbekir gibi mutlak teslimiyet sahibi ve yüce Allah'ın her şeye kadir olduğuna yürekten inanmış bir kişinin bile ümitsizliğe veya endişeye kapıldığı fevkalâde kritik bir durumda resulüne güven duygusu veren ve ona umulmadık destekler sağlayan Cenâb-ı Allah'ın bu defa da yine başarı nasip edeceğinden kimsenin kuşku duymaması gerektiği hatırlatılmaktadır. Aynı âyette, bir taraftan Allah'ın sözünün yani İslam mesajının hep en yüce kalacağı ve inkârcıların iddialarının eninde sonunda boşa çıkacağı müjdesi verilerek İslam meşalesinin söndürülebileceği endişesine mahal bulunmadığının altı çizilmiş, diğer taraftan da iman mücadelesinde asla gevşek davranmaksızın sorumluluk bilincinin daima zinde tutulması için çağrıda bulunulmuştur. Bu iki husus, İslamiyet'te Allah'a dayanıp güvenme ruhunu hiç kaybetmeksizin kul planında herkesin üzerine düşeni yapması ve bu dengenin daima korunması gerektiğine dikkat çekme açısından oldukça manidardır. "Allah'ın sözü" diye çevirdiğimiz "kelimetullah" tamlamasına, "Allah'ın dini, birliği, kelime-i tevhîd" (Taberî, X, 137), "O'nun İslam'a çağrısı" (Zemahşerî, II,152-153) gibi manalar da verilmiştir.

Sevr mağarasında üç gün geçtikten, Mekkelilerin arama ve kontrol çabaları boşa çıktıktan sonra Hz. Peygamber ve aziz dostu, dördüncü günün sabahı Medine topraklarına doğru yola koyuldu. Hicret olayında en zor anlar Sevr mağarasında yaşanmıştı. Hz. Peygamber'in Mekke'den çıkarken yatağına Hz. Ali'yi yatırması, Hz.

Ebubekirle önce Medine yönüne değil güney istikametine gitmeleri ve hemen yola düşmeyip bir mağarada geçici olarak saklanmaları, gerektiğinde düşmanı şaşırtma taktiklerine başvurma ve can güvenliği için mümkün olan önlemleri alma açısından dikkate şayan birer çabadır.

Allah'ın Peygamberi sıfatıyla O'nun himayesinde olduğunu bilen Resûlullah'ın dahi insan olarak elinden gelen tedbirleri eksiksiz alması, zafere ve başarıya ulaşmak isteyen müminler için önemli bir örnektir. Âyet bu hususların tasvirine girmeksizin sadece mağaraya sığınma figürüne değinmiş, böylece tarihî araştırmalardan yararlanarak konunun bu yönü üzerinde düşünmeye dolaylı bir çağrıda bulunmuş, buna karşılık Hz. Peygamber'in beşerî tedbirlerin tükendiği yerde Allah'a olan güvenin yitirilmemesi gerektiğini gösteren örnek tutumuna açık bir biçimde yer verip imanlı bir insan için Allah'ın yardımından ümit kesmenin söz konusu olmayacağı ve Allah dilerse umulmadık yollarla başarı ve zaferin gerçekleşeceğini hatırlatmıştır (Kur'an Yolu, III, 11-14).

HZ. SALİH (A.S) VE SEMUD KAVMİNİN AKIBETİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَآ اِلٰى ثَمُودَ اَخَاهُمْ صَالِحًا اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ فَاِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ

"Andolsun biz, 'Allah'a kulluk edin' diye (uyarması için) Semûd kavmine, kardeşleri Salih'i peygamber olarak göndermiştik. Bir de ne görsün, onlar birbiriyle çekişen iki grup olmuşlar." (Neml, 27/45)

Hz. Salih, Şam ile Hicaz arasında bir yurt olan Hicr ashabına gönderilmiştir. Burada yaşayan milletin adı Semud diğer adı ise "Ashabu'l-Hicr" (Hicr Halkı) idi.

Semûd milleti, kayaları oymuş, tepelere saraylar kurmuştu. Ovalara inmiş, köşkler dizmişti. Taş oymacılığının en şaheser örneklerini sunmuştu. Ayrıca bol servetlere, parlak ve göz alıcı bahçelere ve akarsulara da sahiptiler. Ancak tevhid inancını unutup Allah'a ortak koşmuşlar, kendi elleriyle yaptıkları putlara tapar hâle gelmişlerdi (A'râf, 7/74; Şuara, 26/146-152).

Salih (a.s) onlara Allah'ın nimetlerini hatırlatarak kurtuluş ve saadet yolunu gösterdi. Putlara tapmayı engellemeye çalıştı.

"Ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim."

"Öyle ise Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin!"

"Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir." (Şuara, 26/143-145)

"Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka hiçbir ilâhınız yok. O, sizi yeryüzünden (topraktan) yarattı ve sizi oranın imarında görevli (ve buna donanımlı) kıldı. Öyle ise O'ndan bağışlanma dileyin; sonra da O'na tövbe edin. Şüphesiz Rabbim yakındır ve dualara cevap verendir." (Hûd, 11/64) diyordu.

Ancak insanların çoğu Hz. Salih'in kendilerine verdiği tüm öğütlere yüz çevirerek onu yalanladılar, onu sihirbaz olmakla itham ettiler. Babalarının dinini terk

* Dr. Ömer MENEKŞE

etmek istemediklerini belirterek, kıyamet ve hesap günü olacağı düşüncesini de reddederek onunla alay etmeye, yurtlarından kovmaya çalıştılar (Hûd, 11/62; Şuara, 26/153-154; Kamer, 54/24-25).

Bunun üzerine Hz. Salih şöyle dedi:

"Andolsun, ben size Rabbimin vahyettiklerini tebliğ ettim ve size nasihatte bulundum. Fakat siz nasihat edenleri sevmiyorsunuz." (A'râf, 7/79)

Hz. Salih kavmini hak yola yöneltebilmek için ciddi bir mücadele verdi. Ancak Hz. Salih'in uyarılarına aldırış etmeyen Semûd milleti sapıklıklar içinde yüzmeye devam etti. Üstelik bir de, Hz. Salih (a.s)'ten, kendisinin doğruluğuna tanıklık edecek bir mucize getirmesini istediler. O da, onlara "deve mucizesini" getirdi. Mucize olarak getirilen devede, Hz. Salih (a.s)'in doğruluğunu gösteren birçok büyük alametler vardı. Çünkü deve, sert bir kayanın içinden çıkmıştı. Kayanın nasıl yarıldığını ve içinden hamile bir devenin çıktığını gözleriyle görmüşlerdi. İstedikleri mucize gelmişti. Şaştılar. Salih'i aciz bırakmak istemişlerdi, kendileri aciz kaldılar. Ancak bu mucize inanmalarına yetmedi. Salih (a.s), milletinden devenin serbestçe otlamasının teminini ve kendi sularından ona su vermelerini de istedi. Aksi halde Allah'ın azabının kendilerine geleceğini söyledi (Hûd, 11/64; Şuara, 26/155-156; Şems, 91/11-15).

Bütün bunlara rağmen nasihat kabul etmeyen, isyan ile taşkınlığın gözlerini kör ettiği, Allah'ın davetini kabul etmekten kaçıp kulaklarını sağır kıldığı zorbalar, deveyi öldürmekten başka bir şey düşünmüyorlar ve çabucak onu boğazlamak istiyorlardı. Nitekim bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılmaktadır:

"Nihayet deveyi kestiler, Rablerinin emrine karşı geldiler ve 'Ey Salih! Sen eğer (dediğin gibi) peygamberlerden isen, haydi bizi tehdit ettiğin azabı getir' dediler. Derken, onları o kuvvetli sarsıntı yakaladı da yurtlarında yüzüstü hareketsiz çöke kaldılar." (A'râf, 7/77-78)

"Zulmedenleri o korkunç uğultulu ses yakaladı da yurtlarında diz üstü çöke kaldılar. Sanki orada hiç yaşamamışlardı. Biliniz ki Semûd kavmi Rablerini inkâr etti. (Yine) biliniz ki Semûd kavmi Allah'ın rahmetinden uzaklaştı." (Hûd, 11/67-68)

Evet, Semûd milletini bir çığlık alıp götürdü. Fakat Salih'e inananlar kurtulmuştu.

"(Helâk) emrimiz geldiğinde Salih'i ve beraberindeki iman etmiş olanları tarafımızdan bir rahmetle helâkten ve o günün rezilliğinden kurtardık. Şüphesiz Rabbin mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Hûd, 11/66; ayrıca bk. Fussılet, 41/16-17)

Semûd milletinden geriye kalan ise harabe bir şehir, çökmüş evler, alınacak ders ve ibretler…

Selam Salih (a.s)'a ve ona tabi olanlara olsun…

HZ. YAKUP (A.S): TEVEKKÜL ÖRNEĞİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَجَآؤُ عَلٰى قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٍ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ اَنْفُسُكُمْ اَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللهُ الْمُسْتَعَانُ عَلٰى مَا تَصِفُونَ

"Bir de üzerine, sahte bir kan bulaştırılmış gömleğini getirdiler. Yakub dedi ki: Hayır! Nefisleriniz sizi aldatıp böyle bir işe sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımı istenilecek de ancak Allah'tır." (Yûsuf, 12/18)

Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İshak'ın oğlu olan Hz. Yakup, Kur'an'da birçok ayette zikredilen kutlu bir peygamberdir. Lakabı İsrail'dir. İsrail Allah'ın kulu demekti. Doğumu ve peygamberliği önceden müjdelenendi.

" … Ona (Sâre'ye) İshak'ı müjdeledik; İshak'ın arkasından da Yakûb'u." (Hûd, 11/71)

Bu müjdede bir teselli anlamı vardı. Çünkü İbrahim (a.s) ve Sâre Babil'den çıkarılmışlardı.

"İbrahim, onları da onların taptıklarını da terk edince, ona İshak ile Yakup'u bağışladık ve her birini peygamber yaptık. Onlara rahmetimizden bağışta bulunduk. Onlar için yüce bir doğruluk dili var ettik (güzel bir söz ile anılmalarını temin ettik)." (Meryem, 19/49-50)

Yakup kendisine vahiy indirilenlerdendi (Nisa, 4/163).

Hz. Yusuf'un da babası olan Hz. Yakup, ömrü boyunca ihlas sahibi, güçlü, basiretli ve seçkin kişiliği, bitmeyen sabrı ile (Yûsuf, 12/83; Sâd, 38/45-46) müminlerin şevkle örnek almaları gereken bir ahlak sergilemiştir.

Yüce Rabbimiz, her ayeti hikmetlerle dolu olan Kur'an'da geçmiş peygamberlerimizin hayatlarından bölümler bildirerek, tüm kullarına büyük bir lütufta bulunmuştur. Peygamberlerimizin içinde bulundukları ortamları derin şekilde tefekkür etmeye ve sergiledikleri üstün ahlakı örnek almaya vesile olan peygamber kıssaları, bizlere bu kutlu şahısları tanıtan, Rabbimizden indirilmiş birer rahmettir. Peygamberlerimizin müminler için güzel örneklerle dolu olan bu kıssalarından biri de Hz. Yakup kıssasıdır.

* Dr. Ömer MENEKŞE

Üstün ahlakı, aklı, ihlası ile birçok ayette zikredilen Hz. Yakup, gösterdiği tevekkül ile müminlere rehber olan bir hidayet önderi olmuştur.

Yakup (a.s) da diğer peygamberler gibi insanları Allah'a inanmaya ve O'na ibadet etmeye çağırdı. Kendisi bu yolda fevkalade örnek bir hayat yaşadı.

Kur'an-ı Kerim'de bildirildiğine göre, Yakup (a.s), İbrahim (a.s)'in yaptığı gibi, ruhunu teslim etmeden önce, çocuklarına vasiyette bulundu:

"O zaman (Yakup), oğullarına; 'Benden sonra kime ibadet edeceksiniz?' demişti. (Onlar da); 'Senin ilâhına ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak'ın ilâhı olan tek bir ilâha ibadet edeceğiz; bizler O'na boyun eğmiş müslümanlarız," dediler." (Bakara, 2/133)

Hz. Yakup'un 12 oğlundan biri olan Hz. Yusuf, yaşadığı her olayın hayır olduğunu bilerek, olaylar karşısında güzel bir ahlak göstermiş olan peygamberlerimizden biridir. Ancak kendisine yakın olan küçük kardeşi hariç, diğer kardeşleri imanı kavrayamamış oldukları için Hz. Yusuf'a karşı zalim bir tuzak kurmuşlardır. Bu tuzak neticesinde ise Hz. Yakup da Hz. Yusuf gibi son derece tevekküllü bir ahlak sergilemiştir. Yusuf'un hasretiyle yıllarca sessiz sessiz inleyen, sonunda gözlerine ak inen, hüznünü içinde gizleyen, şikâyetini sadece Allah'a ileten, ancak bir an bile ümidini yitirmeyen Hz. Yakup, güzel bir örnek sergilemiş, son derece itidalli ve sabırlı davranarak Allah'a dönüp yönelmiş ve sabırla Allah'tan yardım istemiş, yakın bir gelecekte Hz. Yusuf'un kendisine kavuşacağı umudunu asla kaybetmemiştir.

"… Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımı istenilecek de ancak Allah'tır." (Yûsuf, 12/18)

Ümit etmek, müminlerin önemli bir vasfı, kişinin imanının da bir göstergesidir.

Samimi iman sahibi bir mümin; her olayın yalnızca Allah'ın dilemesi ile gerçekleştiğini bildiği için hiçbir konuda üzüntüye, karamsarlığa ve ümitsizliğe düşmez. Allah'ın müminlerin dualarına icabet ettiğinin şuurunda olduğu için, en kötü görünen bir olayın bile imtihan ortamının bir parçası olduğundan ve müminler için mutlaka hayra dönüşeceğinden kuşku duymaz.

Hz. Yakup da, bu sırrın, yani her şeyin Allah tarafından yaratıldığının ve müminler için hayırlı olduğunun bilincinde olduğu için üstün bir ahlak sergilemiştir. Nitekim bu durum Kuran'da şöyle haber verilmiştir:

"Ey oğullarım! Gidin Yûsuf'u ve kardeşini araştırın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez." (Yûsuf, 12/87)

Hz. Yakup, oğullarının Hz. Yusuf'u bulacaklarına dair umudunu hiç yitirmemiş ve onlara Allah'ın rahmetinden umut kesmemelerini öğütlemiştir. Çünkü Allah'ın rahmetinden umut kesmek, Müslümanlara değil, inkâr edenlere ait bir ruh hâlidir. Hz. Yakup'un bu öğüdü de göstermektedir ki, şartlar ne kadar imkânsız gibi görünürse görünsün Allah'tan ümit asla kesilmemelidir.

Selam Yakup (a.s)'a ve ona tabi olanlara olsun…

HZ. YUNUS (A.S): BALIĞIN KARNINDAKİ PEYGAMBER *

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ۟ اِذْ اَبَقَ اِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ۙ فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ ۚ
فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ فَلَوْلَآ اَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ ۙ لَلَبِثَ فِى بَطْنِهٖٓ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ
فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَآءِ وَهُوَ سَقِيمٌ ۚ وَاَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ ۚ وَاَرْسَلْنَاهُ اِلٰى مِائَةِ اَلْفٍ اَوْ
يَزِيدُونَ ۚ فَاٰمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ اِلٰى حِينٍ ۟

"Şüphesiz Yûnus da peygamberlerdendi. Hani o kaçıp yüklü gemiye binmişti. Gemidekilerle kur'a çekmiş ve kaybedenlerden olmuştu. Böylece, Yûnus kendini kınayıp dururken balık onu yuttu. Eğer o, Allah'ı tespih edip yüceltenlerden olmasaydı, mutlaka insanların diriltileceği güne kadar balığın karnında kalırdı. Derken biz onu hasta bir hâlde sahile attık. Üzerine geniş yapraklı bir ağaç bitirdik. Biz onu yüz bin, yahut daha fazla insana peygamber olarak gönderdik. Nihayet onlar iman ettiler. Biz de onları bir süreye kadar geçindirdik." (Sâffât, 37/139-148)

Konumuz olan âyetlerde; Kur'an-ı Kerim'de altı yerde (Nisâ, 4/163; En'âm, 6/86; Yûnus, 10/98; Enbiyâ, 21/87-88; Kalem, 68/48-50) anılan Yunus (a.s)'un; tebliğinin başlangıcında halkının kendisine inanmamasına kızarak ülkesinden ayrıldıktan sonra başına gelenler hakkında kısa bilgiler yer almaktadır.

Yüce Allah, Hz. Yûnus'u, Irak'taki Musul toprağında bulunan zalim, puta tapan ve nüfusu yüz bini aşkın "Ninova" halkına Peygamber olarak gönderdi. Hz. Yûnus (a.s), halkını Allah'a inanmaya davet etti. Bu davete otuz üç yıl devam etti. Halktan kendisine yalnızca iki kişi iman etti. Halkının inanmayışı Hz. Yunus'un zoruna gitti.

* Dr. Ömer MENEKŞE

Bir gemiye binerek kızgınlıkla Ninova'yı terk etti. Allah'ın emri gelmeden Ninova'yı terk etmesi bir peygamber için acelecilik ve sabırsızlıktı.

Yunus (a.s)'un bindiği gemide bulunan yolcularla kendi arasında Kur'an-ı Kerim'de açıklanmayan bir sebepten dolayı denize atılmak üzere kur'a çekildi. Bazı rivayetlere göre Yunus (a.s) kura çekilmeden gönüllü olarak denize atılmayı istedi. Fakat gemidekiler kabul etmedi. Sonuçta çekilen kura Yunus (a.s)'a çıktı ve kendisi denize atladı.

Yunus (a.s) bu arada hatasını anlamıştı. Fakat işi daha da çetinleşti. Bir balık onu yutuverdi. Artık Yunus, balığın karnında, karanlıklar içinde, pek üzgün olarak Rabbine hâlini şöyle arz etti:

"Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Seni eksikliklerden uzak tutarım. Ben gerçekten (nefsine) zulmedenlerden oldum." (Enbiya, 21/87)

Yunus (a.s)'un bu duasında içtenlik vardı. Cevabını Allah'tan aldı:

"Biz de duasını kabul ettik ve kendisini kederden kurtardık. İşte biz müminleri böyle kurtarırız." (Enbiya, 21/88)

İnsanın sıkıntıdan kurtulması ve umduğuna kavuşması için gerekenler; iman ve Allah'a sığınma, iman ve gereğini yapmadır.

İşte okuduğumuz ayetlerde Kur'an bize bunu örnek ve ibret olarak şöyle bildirmektedir:

"Eğer o, Allah'ı tesbih edip yüceltenlerden olmasaydı, mutlaka insanların diriltileceği güne kadar balığın karnında kalırdı." (Sâffât, 37/143-144)

Yunus (a.s), Allah'ı anışı, hatasını anlayışı ve Allah'a dayanışı sayesinde balığın karnından kurtuluverdi. Bu, kendisi için büyük bir nimet ve rahmetti.

Görüldüğü üzere Allah Teâlâ, peygamberlerini başlarına gelen olağan dışı olaylarla eğitmiş, zorlu geçecek bir tevhid mücadelesine hazırlamıştı. Hz. Yûnus'un büyük bir balık, muhtemelen bir balina aracılığıyla boğulmaktan kurtulması da mûcizevî bir olaydı.

"Derken biz onu hasta bir hâlde sahile attık." (Sâffât, 37/145)

Yunus, balığın karnından sahile çıktığında hâlsizdi. Vücudu pelteleşmişti. Sıcak bir bölgedeydi. Derken Allah O'na bir başka nimetini ikram etti.

"Üzerine geniş yapraklı bir ağaç bitirdik." (Sâffât, 37/146)

Yunus (a.s) kısa zamanda sağlığına kavuştu. Bundan sonra da halkını iman etmeye davete devam etti. Sonunda ona iman ettiler.

"Nihayet onlar iman ettiler. Biz de onları bir süreye kadar geçindirdik." (Sâffât, 37/148)

Yunus (a.s)'un milleti, ümitsizlik hâlinde tövbe ve imanı Allah katında kabul

edilen tek milletti. Bu gerçekten büyük bir nimetti. Allah, bu hususu Kur'an'da şöyle anlatmaktadır:

"Yunus'un kavminden başka, keşke (azabı görmeden) iman edip, imanı kendisine fayda veren bir tek memleket halkı olsaydı! (Yunus'un kavmi) iman edince, dünya hayatında (sürüklenebilecekleri) rezillik azabını onlardan uzaklaştırmış ve onları belli bir zamana kadar yararlandırmıştık." (Yunus, 10/98)

Yunus (a.s)'un milleti, inanmayanların başına gelen helâkin emarelerini görür görmez, tövbe edip peygamberlerine inanmaları neticesinde yeis hâlindeki imanları kabul görmüştü. Onlara da bu, ün kalmıştı.

Selam Yunus (a.s)'a ve ona tabi olanlara olsun…

HZ. YUSUF (A.S) KISSASI VE ALINACAK DERSLER*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ كَانَ فِى يُوسُفَ وَاِخْوَتِهٖٓ اٰيَاتٌ لِلسَّآئِلِينَ

"Andolsun, Yûsuf ve kardeşlerinde (hakikati arayıp) soranlar için ibretler vardır." (Yûsuf, 12/7)

Yusuf suresinde Yusuf (a.s)'un hayatta karşılaştığı çeşitli sıkıntılardan, bunlara karşı göstermiş olduğu sabırdan ve sonuçta ulaştığı başarıdan bahsedilmektedir. Okuduğumuz ayette *"Andolsun, Yûsuf ve kardeşlerinde (hakikati arayıp) soranlar için ibretler vardır"* buyurularak "kıssaların en güzeli" (Yûsuf, 12/3) olan Yusuf (a.s) ve kardeşlerinin kıssasında biz inananlar için faydalı öğütler ve önemli mesajlar verilmektedir. Öncelikle Yusuf (a.s)'un kıssasını kısaca hatırlayalım ve daha sonra da alınacak derslere temas etmeye çalışalım.

Yusuf (a.s), babasına rüyada on bir yıldız, güneş ve ayı gördüğünü, bunların kendisine boyun eğdiğini söylemişti. Babası da; *"Yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma. Yoksa sana tuzak kurarlar..."* (Yûsuf, 12/4-5) diye Yusuf (a.s)'u uyarmıştı. Bu uyarıdan sonra olaylar şöyle gelişti: Yusuf (a.s)'un kardeşleri babalarının Yûsuf ve kardeşini (Bünyamin) kendilerinden daha fazla sevdiği gerekçesiyle Yusuf (a.s)'u öldürmeyi veya bir kuyuya atmayı planlamışlar, babalarına Yusuf'u bizimle gönder gezsin, bize güven biz onu koruruz demişlerdi. Tertipledikleri gezide, kardeşler yapmış oldukları plan gereği Yusuf (a.s)'u kuyuya attılar. Akşamleyin de ağlayarak Yusuf'un sahte kan bulaştırılmış gömleğini babalarına getirdiler ve onu kurdun yediğini söylediler ancak Yakub (a.s) buna inanmadı... (Yûsuf,12/8- 18)

Bir kervan, kuyudan su alırken Yusuf'u bulup "Müjde! Müjde, İşte bir oğlan!" diye sevindiler ve bir ticaret malı olarak sakladılar. Onu ucuz bir fiyata, birkaç dirheme sattılar... Onu satın alan Mısırlı kişi hanımına dedi ki: *"Ona iyi bak. Belki bize yararı dokunur veya onu evlat ediniriz." İşte böylece biz Yûsuf'u o yere (Mısır'a) yerleştirdik ve ona (rüyadaki) olayların yorumunu öğretelim diye böyle yaptık... Olgunluk çağına erişince ona hikmet ve ilim verdik. İşte biz, iyi davrananları böyle mükâfatlandırırız."* (Yûsuf, 12/19-22)

Evinde bulunduğu kadın (gönlünü ona kaptırıp) ondan arzuladığı şeyi elde etmek istedi ve kapıları kilitleyerek "Haydi gelsene!" dedi. O ise, "Allah'a sığınırım,

* Medet COŞKUN

çünkü o (kocan)... bana iyi baktı. Şüphesiz zalimler kurtuluşa eremezler" dedi. İkisi de kapıya koştular. Kadın Yûsuf'un gömleğini arkadan yırttı. Yûsuf, "O benden arzusunu elde etmek istedi" diye kendini savundu. Kadının ailesinden bir şahit de şöyle şahitlik etti: "Eğer onun gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, "Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa kadın yalan söylemiştir. O (Yûsuf) ise, doğru söyleyenlerdendir. Kadının kocası Yûsuf'un gömleğinin arkadan yırtıldığını görünce dedi ki: "Şüphesiz bu, siz kadınların tuzağıdır. Şüphesiz sizin tuzağınız çok büyüktür. Şehirde bu dedikodu yayılınca kadın, mahallenin kadınlarını çağırıp ellerine birer bıçak verdi ve Yusuf'u karşılarına çıkardı. Kadınlar, onu görünce şaşkınlıkla ellerini kestiler, "Hâşâ! Allah için, bu bir insan değil, ancak şerefli bir melektir" dediler. Bunun üzerine kadın onlara dedi ki: "İşte bu, beni hakkında kınadığınız kimsedir. Andolsun, ben ondan murad almak istedim. Fakat o iffetinden dolayı bundan kaçındı... Neticede Yusuf (a.s) suçsuz olmasına rağmen yine de zindana atıldı ve orada sıkıntılı olaylar yaşadı...

Bu sureden alınması gereken dersleri özetle şöyle sıralayabiliriz:

-Bu surede öncelikle sabretmenin ne denli önemli olduğuna işaret edilmektedir. Yusuf (a.s), yaşadığı sıkıntılar karşısında nasıl sabredip tüm iftira ve olumsuzluklardan kurtulduysa, Hz. Muhammed ve biz ümmetine, sabrettiğimiz takdirde Hz. Yûsuf'a verilmiş olan mükâfatın bir benzerinin verileceği hatırlatılmaktadır.

-Yusuf (a.s)'un kardeşlerinin sahte delil getirmeleri ve babaları Yakub (a.s)'un araştırmadan buna inanmaması bizler için örnek olmalıdır. Hucurât suresinde de belirtildiği gibi gelen haberleri hemen kabul etmek yerine doğruluğunu araştırmalı ve ona göre karar vermeliyiz (Hucurât, 49/6).

-Bir mümin her nerede olursa olsun her zaman inanan insana yakışır şekilde davranmalı ve İslam ahlakı üzere bulunmalıdır. Nasıl Yusuf (a.s) inancının gereği olarak doğru dürüst davrandı ve Rabbinin yasaklarından kaçındıysa, bizlerde her nerede olursak olalım ve şartlar ne kadar olumsuz olursa olsun aynı şekilde haramlardan kaçınmalıyız. Kimse görmese de yüce Allah'ımızın bizi her an gözetlediğini düşünerek ona göre hareket etmeliyiz. Bu şuurla hareket ettiğimiz takdirde Rabbimiz bizi başarıya ulaştıracaktır.

-Hiçbir olay karşısında kin ve nefret duymamalı ve müsamahalı davranmalıyız. Yusuf (a.s)'a çeşitli sıkıntılar, eziyetler vermelerine rağmen Hz. Yusuf'un kardeşlerine karşı kin ve düşmanlık beslememesi bize örnek olmalıdır. En yakınımızdan gelse bile sıkıntılara sabretmemiz ve onlara kin ve düşmanlık beslememiz, hoşgörü ile muamele etmemiz Yusuf kıssasından alacağımız ibretlerden biridir. Çünkü sonuçta Yusuf (a.s) nasıl bu sabrı ve hoşgörüsüyle otuz yaşında Mısır'a sultan olduysa ve sonsuz saadete kavuştuysa bizler de kin ve nefretten uzak kalarak hoşgörüyle hem dünya hem de ahirette mutluluğa ulaşabiliriz.

HEDEFİMİZ ALLAH RIZASINI KAZANMAK OLMALI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِى نَفْسَهُ ابْتِغَآءَ مَرْضَاتِ اللهِ ۗ وَاللهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ

"İnsanlardan öylesi de vardır ki, Allah'ın rızasını kazanmak için kendini feda eder. Allah, kullarına çok şefkatlidir." (Bakara, 2/207)

Allah'a iman edip, yalnızca O'nun rızasını, sevgisini kazanmak için çalışmak ve ibadetlerimizi sadece O'na özgü kılmak asli kulluk görevimizdir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulur:

"(Allahım!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz." (Fatiha, 1/5)

Allah rızası gözetilmeden yapılan bütün amellerin boşa gideceği Kur'an'da şöyle belirtilir:

"O gün birtakım yüzler vardır ki zillete bürünmüşlerdir. Çalışmış, (boşa) yorulmuşlardır." (Gaşiye, 88/2-3)

Allah insanların amellerini kalplerinde taşımış oldukları niyetlere göre değerlendirir. Ebû Hüreyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurdu:

"Allah Teâlâ sizin bedenlerinize ve yüzlerinize değil, kalplerinize bakar." (Müslim, "Birr" 33)

Tıpkı şu hadiste olduğu gibi… Abdullah İbn Ömer (r.a), Resûlullah (s.a.s)'ı şöyle buyururken dinlediğini söylemiştir:

"Sizden önce yaşayanlardan üç kişi bir yolculuğa çıktılar. Akşam olunca, yatıp uyumak üzere bir mağaraya girdiler. Fakat dağdan kopan bir kaya mağaranın ağzını kapattı. Bunun üzerine birbirlerine;

- Yaptığınız iyilikleri anlatarak Allah'a dua etmekten başka sizi bu kayadan hiçbir şey kurtaramaz, dediler. İçlerinden biri söze başlayarak;

- Allahım! Benim çok yaşlı bir annemle babam vardı. Onlar yemeklerini yemeden çoluk çocuğuma ve hizmetçilerime bir şey yedirip içirmezdim. Bir gün hayvanlara yem bulmak üzere evden ayrıldım; onlar uyumadan önce de dönemedim. Eve

* Mehmet KAPUKAYA

gelir gelmez hayvanları sağıp sütlerini annemle babama götürdüğümde, baktım ki ikisi de uyumuş. Onları uyandırmak istemediğim gibi, onlardan önce ev halkının ve hizmetkârların bir şey yiyip içmesini de uygun görmedim. Süt kabı elimde şafak atana kadar uyanmalarını bekledim. Çocuklar etrafımda açlıktan sızlanıp duruyorlardı. Nihayet uyanıp sütlerini içtiler.

Rabbim! Şayet ben bunu senin rızanı kazanmak için yapmışsam, şu kayayı başımızdan al! diye yalvardı. Kaya biraz aralandı; fakat çıkılacak gibi değildi.

Bir diğeri;

- Allahım! Amcamın bir kızı vardı. Onu herkesten çok seviyordum. Ona sahip olmak istedim. Fakat o arzu etmedi. Bir yıl kıtlık olmuştu. Amcamın kızı çıkıp geldi. Kendisini bana teslim etmek şartıyla ona 120 altın verdim. Kabul etti. Ona sahip olacağım zaman dedi ki: Allah'tan kork! Dinin uygun görmediği bir yolla beni elde etme! En çok sevip arzu ettiğim o olduğu halde kendisinden uzaklaştım, verdiğim altınları da geri almadım.

Allahım! Eğer ben bu işi senin rızanı kazanmak için yapmışsam, başımızdaki sıkıntıyı uzaklaştır, diye yalvardı. Kaya biraz daha açıldı; fakat yine çıkılacak gibi değildi.

Üçüncü adam da;

- Allahım! Vaktiyle ben birçok işçi tuttum. Parasını almadan giden biri dışında hepsinin ücretini verdim. Ücretini almadan giden adamın parasını çalıştırdım. Bu paradan büyük bir servet türedi. Bir gün bu adam çıkageldi. Bana;

- Ey Allah kulu! Ücretimi ver, dedi. Ben de ona;

- Şu gördüğün develer, sığırlar, koyunlar ve köleler senin ücretinden türedi, dedim. Adamcağız;

- Ey Allah kulu! Benimle alay etme, deyince, seninle alay etmiyorum, diye cevap verdim. Bunun üzerine o, geride bir tek şey bırakmadan hepsini önüne katıp götürdü.

Rabbim! Eğer bu işi sırf senin rızanı kazanmak için yapmışsam, içinde bulunduğumuz sıkıntıdan bizi kurtar, diye yalvardı. Mağaranın ağzını tıkayan kaya iyice açıldı; onlar da çıkıp gittiler." (Buhârî, "Büyû`" 98; Müslim, "Zikir" 100)

İşte aynen bunun gibi başımız sıkıştığında bile Allah'ımızın yüzümüze bakmasını sağlayacak gönülden amellerimiz olmalı. Hedefimiz daima Allah'ın rızasını kazanmak olmalı.

HELAL KAZANÇ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِى الْاَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ

"Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helal ve temiz olanlarından yiyin! Şeytanın izinden yürümeyin. Çünkü o sizin için apaçık bir düşmandır."
(Bakara, 2/168)

Yasaklayıcı bir hüküm bulunmadığı sürece eşyada asıl olan mubah ve helal olmaktır. Helalin zıddı ise haramdır. Haram, kesin olarak yasaklanan şeydir. Dünyada hiçbir devlet ve o devleti oluşturan fertler sınırsız özgürlüğü kabul etmezler. Zira sınırsız özgürlük kargaşa ve anarşi doğurur. Kamu düzenini sağlamak, insan hak ve hürriyetlerini teminat altına almak için, birtakım yasaklamaların olması doğaldır.

Dinimiz bu amaca yönelik olarak birtakım yasaklamalar koymuştur. Bu yasaklamalara baktığımız zaman bunların, insanların hak ve özgürlüklerini güvence altına almaya, aldatılmalarının önüne geçmeye yönelik tedbirler olduğunu görürüz. Bu yasaklara birkaç örnek verelim:

Müşteriyi aldatmak, malın ayıbını ve kusurunu gizlemek, çalışanı mağdur etmek, çalışanın emeğinin karşılığını vermemek veya zamanında vermemek; çalışanın emeğini sarf etmeden ücret alması, işini zamanında yapmaması, aldığı ücretin yetersizliğini bahane ederek verimli çalışmaması, usta ve sanatkârların işini zamanında ve doğru yapmaması, kamu hakkını yemek, devletin malını zimmetine geçirmek; devlete ait borcunu ödemeyerek bu borcu vatandaşa ödetmek, vatandaşı haraç ve rüşvet vermeye zorlamak için işini zorlaştırmak ve sonucunda haraç ve rüşvet almak, esrar ve eroin satmak, fuhuş tacirliği yapmak, karaborsacılık yapmak; fırsatları ganimet bilip fiyatları artırmak, umut tacirliği yapmak ve bu yolla insanlara kısa yoldan zengin olma hayalleri aşılayarak çeşit çeşit kumar mekanizmaları kurmak suretiyle onları sömürmek, ödünç borç verme ve mağdura yardım etme hasletlerinin kaybolmasını fırsat bilerek darda kalan insanlara faizle borç para vermek ve te-

* Mehmet KAPUKAYA

fecilik yapmak, hırsızlık, gasp, kapkaççılık, dolandırıcılık, hileli iflas, sahte boşanma suretiyle ve sahte evrakla maaş almak, yetim malı yemek vb.

Bütün bu yasakların helal kazançla da alakası vardır. Her konuda olduğu gibi dinimiz helal kazancın yolunu da bize gösteriyor:

"Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi helak etmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir." (Nisa, 4/29)

Sevgili Efendimiz de alın teriyle kazanmaya dikkat çekmiştir:

"Hiçbir kimse, asla kendi kazancından daha hayırlı bir rızık yememiştir. Allah'ın Peygamberi Dâvûd (a.s) da kendi el emeğinden yerdi." (Buhârî, "Büyû", 15)

Haram kazancın ne hayrı olur ne de bereketi. Kişiye, ailesine, çoluk çocuğuna huzur getirmez. Atalarımız "Ağlayanın malı, gülene hayır getirmez" demişlerdir.

Öte yandan dua ve ibadetlerin kabul edilmesi için boğazdan geçen lokmanın helal olması şarttır. Sevgili Peygamberimiz şöyle buyuruyorlar:

"Bir kimse (Allah yolunda) uzun sefere çıkar. Saçı başı dağınık, toza toprağa bulanmış vaziyette Yâ Rabbi! Yâ Rabbi! diyerek ellerini gökyüzüne açar. Hâlbuki onun yediği haram, içtiği haram, giydiği haram, gıdası haramdır. Böyle birinin duası nasıl kabul edilir!" (Müslim, "Zekât" 65)

Unutulmaması gereken bir hususa işaret etmek istiyoruz. Haramların sayısı sınırlıdır. Kimilerinin, cehaletin eseri olarak "o haram bu haram, her şey haram" sözleriyle iddia ettikleri gibi her şey haram değildir.

"Nu'mân b. Beşîr (r.anhuma)'den rivayet edilmiştir: Resûlullah (s.a.s)'ı şöyle buyururken dinledim:

"Şüphesiz helâl de belli, haram da. Bu ikisinin arasında, halkın birçoğunun helâl mi, haram mı olduğunu bilmediği şüpheli şeyler vardır. Şüpheli şeylerden sakınan kimse, dinini ve ırzını korumuş olur. Şüpheli şeylere dalan kimse ise, harama dalar. Tıpkı sürüsünü başkasına ait bir arazinin etrafında otlatan çoban gibi ki, onun bu araziye girme tehlikesi vardır. Dikkat edin! Her padişahın girilmesi yasak bir arazisi vardır. Unutmayın ki, Allah'ın yasak arazisi de haram kıldığı şeylerdir. Şunu iyi bilin ki, insan vücudunda küçücük bir et parçası vardır. Eğer bu et parçası iyi olursa, bütün vücut iyi olur. Eğer o bozulursa, bütün vücut bozulur. İşte bu et parçası kalptir." (Buharî, "Büyû", 2; "Îmân", 39; Müslim, "Müsâkat", 107-108)

HEM MÜJDECİ HEM DE UYARICI PEYGAMBER*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا

"Biz seni ancak bir müjdeci ve bir uyarıcı olarak gönderdik." (Furkan, 25/56)

Bildiğimiz gibi peygamberler, ebediyet sınavını kazanmamız için gerekli mesajlarını yani emir ve yasaklarını biz insanlara ulaştırmak üzere yüce Rabbimizin kulları arasından seçip görevlendirdiği elçilerdir. En mükemmel şekilde yaratılan, bütün nimetler hizmetine sunulan ve ebediyet yolcusu olarak sınav için dünyaya gelen biz insanların belli işlerle sorumlu tutulabilmemiz; davranışlarımıza göre cennet veya cehennem ile karşılık görebilmemiz için bilgilendirilmemize ve bunun için de peygamber gönderilmesine ihtiyaç vardır. Böylece âhirette "bilmiyorduk, peygamber gönderilmedi" diye Allah'a karşı mazeret ileri sürmemizin peşinen önüne de geçilmiş olmaktadır:

"Müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdik ki, peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın..." (Nisâ, 4/165)

Peygamberimiz (s.a.s) de hem Kur'an âyetlerini tebliğ etmekle hem de bunları açıklayan ifadeleriyle yeteri kadar müjdeci ve uyarıcı olmuştur. Onun tebliği ve açıklamaları itaat edenler için ebedî mutlulukların müjdesi, inkâr ve isyan edenler için ise korkunç felâketlerin uyarısıdır. Kur'an-ı Kerim'in çeşitli yerlerinde Peygamberimiz (s.a.s)'in görevinin Allah'ın son dini olan İslam'ı tebliğ etmekten ibaret olduğu vurgulanmakta ve yine pek çok âyette bu görevinin iki yönlü olduğuna işaret edilmektedir. Peygamberimiz (s.a.s), İslam'ın kurtarıcı ilkelerini benimseyen, yaşayışını bu ilkeler çerçevesinde düzenleyen biz müminler için bir beşîr/müjdeci; batıl inançlara ve kirli bir hayata kendilerini kaptırıp gidenler için de apaçık bir nezîr/uyarıcıdır. Allah'ın resûlü (s.a.s) de görevi boyunca inkârcı ve isyancı insanlara Allah'ın azabını haber vererek onları sürekli uyarmış; iman ve itaat eden insanlara da Allah'ın rahmetini ve vereceği ödülleri hep müjdelemiştir.

* Mustafa GÜNEY

Sevgili Peygamberimizi (s.a.s) teselli amacı taşıyan bu âyette O'na düşen görevin yalnızca müjdeleme ve uyarma olduğu ve bunun ötesinde bir sorumluluğunun bulunmadığı özellikle belirtilmiştir. Bu ayette ve aynı manadaki pek çok ayette vurgulandığı gibi Peygamberimiz (s.a.s) sadece uyarmak için değil, aynı zamanda ve öncelikle müjdelemek için gönderilmiştir. Kendisi bizzat bunu uyguladığı gibi toplumu uyarma görevini yapacak diğer Müslümanları da öncelikle "müjdeleyici olmaları" konusunda; *"Kolaylaştırınız, güçleştirmeyiniz, müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz."* (Buhârî, "İlim", 12) ifadeleriyle uyarmıştır.

Peygamber Efendimizin öncelikli görevi müjdelemektir. Kur'an'da ve hadislerde Allah'a iman, ibadet ve itaat edenlerin alacakları ödüller açıklanmış ve müjdeler verilmiştir: Bunlar cennet ehli için hazırlanmış olan, hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir kimsenin hayalinden geçmeyen (Müslim, "Cennet", 5) çeşitli nimetler, sonsuzluk müjdesi, ilâhî cemalin görülmesi ve "rıdvân", yani Allah'ın biz kullarından razı olmasıdır. Bir diğer görevi de uyarmaktır. Biz insanları cehennemden ve inkâr, şirk, nifâk, isyan gibi, ilâhî azaba ve cehenneme girmeye sebep olacak her türlü inanç, söz ve davranışlardan sakındırması, gelecek tehlikeyi önceden bildirmesi ve böylece bizleri îmân, ibadet ve itaate yöneltmesidir.

Öyleyse biz de Peygamberimiz (s.a.s)'in bu müjde ve uyarılarını dikkate alarak hayatımızı Rabbimizin isteklerine, emir ve yasaklarına göre düzenleyelim. Böylece tekrarı olmayan ebediyet sınavını kazanarak, vaat edilen ilahî ve ebedî müjdeleri elde eden bahtiyar kullardan olalım.

HER EVİN KAPISI ÖZEL BİR DÜNYAYA AÇILIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتّٰى تَسْتَاْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلٰى اَهْلِهَاۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

"Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi hissettirip (izin alıp) ev sahiplerine selam vermeden girmeyin. Bu davranış sizin için daha hayırlıdır. Düşünüp anlayasınız diye size böyle öğüt veriliyor." (Nûr, 24/27)

Evlerimiz, sadece dört duvarı, pencere ve kapısı olan mekânlar olarak tanımlanamaz. Evler, içindeki insanların ruhlarına bürünmüş hayat alanlarıdır. Bu nedenledir ki, eşimiz, çocuklarımız, anne-babalarımız ve kardeşlerimizle birlikte yaşadığımız evlerimizi belki de 'yuva' kelimesi daha iyi tanımlar.

Yuvalarımız bizim bazen mutluluklarımıza bazen hüzünlerimize tanık olurlar; hatta tanık olmakla kalmaz, bu duygularımıza ortak olurlar. Evimizin her köşesinde sevdiğimiz insanlarla bir anımız vardır. Bu bakımdan ister, adına 'ev', ister 'yuva', ister 'hane', isterse de 'mesken' diyelim, bu mekân bizim özel hayatımızın içinde geçtiği mahrem ve kutsal bir alandır.

Bazen yuvamız komşularımızla, dostlarımızla şenlenir. Bir dostun, evimize ayak basması, bizim evimize karşı duyduğumuz sıcak duygularımızı bir kat daha artırır. Evimiz ve biz aynı şeyizdir sanki. Evimizin kapısından birinin girmesi, bir bakıma onun bizim iç dünyamıza süzülüp gönlümüzde yer etmesidir. Peygamber Efendimiz, müminin dünyada yaşadığı mutluluklardan birinin iyi komşu ve geniş bir ev olduğunu söylemiştir ya! Ne kadar da ruhumuzu okumuş diye düşünmeden edemeyiz (İbn Hanbel, *Müsned*, I, 168).

Her evin bir kapısı vardır. Kapıyı çalmak, aynı zamanda içeridekilere, 'özel ve sımsıcak olan yuvanıza, beni de konuk olarak dâhil eder misiniz?' diye sormaktır. Peki ya! Açık bulduğumuzda, kapıyı çalmadan içeri dalmak, ya da gerektiği gibi nezaket göstermeden bir kapıya dayanmak, 'ben sizin özel ve sımsıcak yuvanıza saygı duymuyorum' demek olmaz mı?

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

Bütün davranışlarıyla bizlere örnek olan sevgili Peygamberimiz, bir evin kapısına vardığında evin kapısından birkaç adım geride durarak, ev sahibinden izin ister, izin verildikten sonra içeri girerdi. Efendimiz, aynı şeyi ashabından da beklerdi (Ebû Dâvûd, *"Edeb"*, 127). Zaten yukarıda mealini verdiğimiz ayette de kendimize ait olmayan evlere girerken, izin alıp ev sahiplerine selam vermemiz emredilmekte ve bunun bizim için çok daha iyi olduğu söylenmektedir.

Peygamberimizin sahabelerinden Enes, bize, Peygamber Efendimizin, Zeynep ile evlendiği gün bir düğün yemeği verdiğini anlatır. Bu yemek Efendimizin evinin bahçesinde verildi. İnsanlar evde bir miktar oturup sohbet ettikten sonra bahçede kendilerine ikram edilen yemeği yiyip dağıldılar. Fakat bazı kişiler sohbete dalıp evden dışarı çıkmak bilmediler. Efendimiz bu misafirlerine, onları kırmamak için bir şey diyemedi (Müslim, "Nikâh", 15). İşte yüce Allah, bu olaydan ötürü, yukarıda mealini verdiğimiz ayetle de konu birliği içinde olan Ahzâb suresinin 53.ayetini indirdi. Bu ayette mealen şöyle buyrulmaktadır:

"Ey iman edenler! Yemek için çağrılmaksızın ve yemeğin pişmesini beklemeksizin (vakitli vakitsiz) Peygamberin evlerine girmeyin, çağrıldığınız zaman girin. Yemeği yiyince de hemen dağılın. Sohbet için beklemeyin. Çünkü bu davranışınız Peygamberi rahatsız etmekte, fakat o sizden de çekinmektedir. Allah ise gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamberin hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Böyle davranmanız hem sizin kalpleriniz, hem de onların kalpleri için daha temizdir..." (Ahzâb, 33/53)

Evlerimiz çelik kapılarla ve kapı arkalarına yerleştirdiğimiz sürgü ve kilitlerle bizleri yapay bir şekilde korumaktadır. Elbette modern hayat, şehirleşme bu uygulamaları beraberinde getirmiştir ve mahrem olan şey korunmalıdır. İslam'ın da arzusu budur. Fakat özel hayatın kutsallığını korumak için maddî önlemler tek başına yeterli olamaz. Davranışlarımızla, nezaket ve saygımızla buna ayrıca riayet etmemiz gerekmektedir.

Kapı çalmak, bir kültürdür, bir adaptır. Ecdadımıza bakın. Onlar kamu alanlarını, hanları, kervansarayları, cami ve medreseleri büyük ve ardına kadar açılan kapılarla donattılar. Çünkü oralarda gizlilik, saklılık yoktur. Bu yerler herkesindir. Fakat Taç kapıyı aşıp içerideki hücrelere girmek istediğinizde, sizi mütevazı kapılar bekler. Biraz basıktır bu kapılar. İçeri girmek için hafifçe biraz eğilmeniz gerekir. O an bilirsiniz ki, orada bir özel hayat başlamaktadır. Ve siz içeri girmek için eğilirken, aynı zamanda o özel hayatın sahibinin önünde saygıyla eğilmektesinizdir. Kapının eşiğini adımladığınızda artık orada birinin hayatına usulca girmişsinizdir. Eskiler 'her vusulün bir usulü' vardır derken, hayatımızda ölçülü ve saygılı olmayı vurgulamak ister gibidirler. O halde kapıyı çalalım, selam verelim, izin verildiğinde güler yüzle ve nezaketle içeri girelim. Eşiği aşalım, haddi aşmayalım. Unutmayalım her evin bir kapısı vardır ve kapılar özel dünyalara açılır.

HER FİRAVUN'UN BİR MUSA'SI VARDIR!*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

ثُمَّ اَرْسَلْنَا مُوسٰى وَاَخَاهُ هٰرُونَ بِاٰيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ

اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَاِئِهٖ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِينَ

"Sonra ayetlerimizle ve apaçık bir fermanla Musa ve kardeşi Harun'u Firavun'a ve ileri gelenlerine gönderdik. Onlar ise kibre kapıldılar ve ululuk taslayan bir kavim oldular." (Mü'minûn, 23/45-46)

Musa Peygamberin hikâyesi, Nil'de başlayan, Kızıl Denize uzanan, iki denizin kıyısında öte dünyaya açılan bir hikâyedir. Kur'an'da Musa Peygamberi, kâh Nil nehrinde bir sandukada, kâh Hızır'la beraber bir gemide, kâh elindeki asa ile yardığı Kızıldeniz'in ortasında buluruz. Musa Peygamber, Kur'an'da en çok adı geçen peygamberdir. 34 sure, 131 ayet ve 136 yerde ondan doğrudan bahsedilir. Dolaylı ayetlerin de dikkate alınmasıyla onunla ilgili ayet sayısı 502'ye ulaşır.

Yukarıdaki ayette yüce Allah bize Musa ve Harun Peygamberleri Firavun'a gönderdiğinden bahseder. Firavun Mısır'ı zorbalıkla idare eden bir kraldır. Üstelik kendisinin ilah olduğunu iddia etmektedir (Nâzi'ât, 79/24). Bu Firavun'un tarihsel olarak kimliği konusunda farklı görüşler olmakla birlikte, Mısır'ın 19. Hanedanının 3. Firavun'u II. Ramses (M.Ö. 1279-1212) veya Merneptah (M.Ö. 1212-1202) olduğu sanılmaktadır (Maurice Bucaile, *Kitab-ı Mukaddes, Kur'an ve Bilim*, s.343; Fatoohi, Musa & Firavun Çıkış, s.122).

Firavun, Mısır'daki İsrailoğullarından bir peygamberin gelerek, bir gün krallığını yıkmasından korktuğu için, İsrailoğullarının dünyaya gelen erkek çocuklarını öldürtmektedir. Annesi, Firavun'un askerlerinden korumak için, bebek Musa'yı bir sanduka içine koyar ve Allah'ın ilham etmesiyle yavrusunu Nil'in sularına bırakır (Kasas, 28/7). Mısırlılar Nil'e deniz derler, o kadar büyük bir yatağa sahiptir ki, insanı

* Doç Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

korkutur. Fakat Musa'nın annesi yavrusunu hırçın dalgalara bırakacak kadar Allah'a bağlıdır işte.

Sanduka Firavun'un Nil'in kenarındaki sarayının kıyısında bir ağacın dibine takılır. Firavun bebeği öldürtmek istese de gizli bir mümin olan hanımı, bebeği evlat edinmek konusunda Firavun'u ikna eder. Musa Peygamberin annesine korkmaması ve bebeğin tekrar kendisine döndürüleceği şeklindeki müjde gerçek olur. Bebek Musa hiçbir sütanneyi kabul etmez. Öz annesi sütanne olarak saraya alınır (Kasas, 28/12). Musa Peygamber Allah'ın düşmanı Firavun'un sarayında büyür. Bir olay nedeniyle gençken Mısır'ı terk etmek zorunda kalır (Kasas, 28/20-21). Medyen'e gelir (Kasas, 28/22). Orada Şuayb Peygamberle tanışır. Şuayb Peygamber ihtiyarlamıştır. Hz. Musa ona yardım eder. Şuayb Peygamber Musa Peygamber'i kızıyla evlendirir (Kasas, 28/27-29).

10 sene Medyen'de kalan Musa Peygamber vatanı Mısır'a dönmeye karar verir. Mevsim kıştır, Hz. Musa ve ailesi Mısır'a giderken yollarını kaybetmiştir. İleride bir ateş gören Hz. Musa ailesine ısınacak bir ateş götürmek ve ateşin başında bir kılavuz bulmak için ateşin yanına varır (Tâ-hâ, 20/10; Neml, 27/8-9). Ona mübarek bir bölgedeki ağaçtan seslenilir (Kasas, 28/30). *'Ayakkabılarını çıkar, sen kutsal Tuva Vadisindesin'* diye (Tâ-hâ, 20/12). Allah orada Hz. Musa'ya peygamberlik verir. Basit bir değneği ilahî mucize eseri bir yılan olabilen mucizevî bir asaya dönüştürür (Tâ-hâ, 20/19-20). Bu mucize Hz. Musa'ya verilen "beyaz el" mucizesiyle beraber iki büyük mucizeden biridir (Kasas, 28/32). Bunlar dışında, Rabbi, O'na yedi mucize daha bahşeder (Neml, 27/22). Kardeşi Harun da Musa Peygambere yardımcı olarak verilir (Kasas, 28/34). Artık Hz. Musa'nın, Mısır'a olan yolculuğu basit bir yolculuk değildir. Musa Peygamber, Firavun'u büyük bir topluluk önünde Allah'ın birliğine davet eder. Firavun, sihirbazlarını onunla yarıştırır; fakat Musa Peygamberin mucizeleri karşısında aciz kalan sihirbazlar, onun sihirbaz değil, gerçek bir Peygamber olduğuna iman ederler. Firavun onların ellerini ve ayaklarını çaprazlama kestirir ve astırır, fakat onlar yine de imanlarından dönmezler (A'râf, /106).

Firavun her şeyi maddi planda değerlendirdiği için yardımcısı Hâman'dan tuğla pişirterek kendisi için yüksek bir kule yapmasını ister. Amacı bu kuleye çıkarak Hz. Musa'nın Rabbini görmektir (Mü'min, 40/36). Bilmez ki, Allah her şeyden yücedir.

Firavun ve halkı Mısır'da inançsızlıklarında ısrar etmeleri üzerine gökten gelen birtakım afetlerle cezalandırılırlar. Fakat yine de imana gelmezler (A'râf, 7/103). Sonunda inananlarla beraber Mısır'ı terk eden Musa Peygamber'in peşine Firavun, ordusuyla takılır. Firavun, inananlara Kızıldeniz kıyısında yetişir (Şuarâ, 26-61-63). Hz. Musa, Allah'ın emriyle asasını yere vurur, deniz açılır, inananlar buradan geçer; fakat Kızıldeniz, peşlerinden gelen Firavun ve askerlerine mezar olur (Bakara, 2/50).

Firavun öleceğini anlayınca Allah'a iman ettiğini söylese de (Yunus, 10/90), adı üstünde imanı, Firavun imanıdır, kabul edilmez. Çünkü inanmak samimiyet demektir.

Bu kıssa Müslümanlara Allah'a teslimiyet ve bağlılığın önemini anlatmaktadır. Ümitlerin bittiği bir anda Allah'ın ne kapılar açacağını anlatır insanlığa. Allah, bebek Musa'yı azgın dalgalar arasında düşmanına gönderip, düşmanının sarayında büyütür. Arkada kana susamış donanımlı bir ordu, önde derya, 'artık kurtuluş yok!' denildiği bir anda denizi yararak rahmetini gönderir. Yeter ki, Allah'a tevekkül edelim, O'na güvenelim. Allah Hz. Musa'nın koyunlarına ağaçlardan yaprak indirdiği, bazen yaslanarak yorgunluğunu giderdiği bir değneği, insanlık tarihinin en büyük mucizelerinden biri hâline getirmedi mi? Yüce Allah'tan ümit kesmeyelim. Zalimlerin zulmü varsa, her Firavun'un da bir Musa'sı vardır.

HER ŞEY ALLAH'IN BÜYÜKLÜĞÜNÜN DELİLİDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ اَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ اِذَآ اَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ

"Sizi topraktan yaratması, O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Sonra bir de gördünüz ki siz beşer olmuş (çoğalıp) yayılıyorsunuz." (Rûm, 30/20)

Bu ayet-i kerime, insanın topraktan yaratılışını, hayat bulduktan sonra da yeryüzünde yayılışını dile getirmektedir.

Yüce Allah, yoktan var ettiği, biz insan neslini topraktan yaratmış ve hayat vermiştir. Yaratılış gibi çok önemli bir konunun vurgulanması Allah'ın büyüklüğünün delillerindendir. Cansız toprak insanın mayası, çekirdeği olmuş, o cisim toprak olmaktan çıkıp mahlûkatın en şereflisi özelliğini taşır hâle gelmiştir. Bu nedenle yaratılış büyük bir ibret tablosudur. İnsanın topraktan yaratılışı Hicr sûresinin 26. ayetinde "*Andolsun biz insanı kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş bir balçıktan yarattık.*" şeklinde özetlenmiştir.

Ayetlerde görüldüğü gibi Allahu Teala'nın insanı yoktan var etmesi, toprağı canlı varlığa dönüştürmesi O'nun sonsuz kudretinin delillerindendir. Tabii ki insan hareketsiz varlıklar gibi bir yerde sabit kalmamış, Allah'ın verdiği duygu ve hareket kabiliyeti ile de yeryüzüne yayılmıştır. Bu durum düşünen insanı, hem Allah'ın kudretini anlamaya yönlendirmekte hem de yeryüzüne yayılan insan neslinin nasıl yaratıldığını ortaya koymaktadır. Bu konuda dikkate almamız gereken bir başka husus ise, "Sizi topraktan yarattı" buyrulmasıdır ki; insan neslinin ilki olan Hz. Âdem (a.s) topraktan yaratıldı ve biz de onun nesli olarak çoğaldık. Dolayısıyla özümüz, aslımız topraktır.

Tabii ki Allah'ın kudretinin idrak edilmesi yalnızca bu ayeti izah etmekle bitmez. Konuyla ilgili olması noktasında müteakip ayetleri de gözden geçirmemiz gerekir.

* Davut KAYA

Rum sûresinin 21.ayetinde, *"Kendileriyle huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir."* buyurulmuştur. Bu ayette evlilikten, aile hayatından ve mutluluğa sebep olan şeyden bahsedilmektedir.

Ailenin temel taşları olan eşler arasında sevgi ve bağlılık olmazsa bir ömür boyu aynı ortamı huzurlu bir şekilde paylaşmaları da mümkün olamaz. İşte hem ailenin sağlıklı bir şekilde devam etmesi hem de bedenen ve ruhen huzur bulabilmesi için yüce Allah, eşler arasında önemli bir bağ olan sevgiyi gönüllere nakşetmiştir. Bu duygular kendiliğinden oluşmamış, insanın hücresine, zihnine, beynine Allah (c.c) tarafından yerleştirilmiştir. Bu da Allah'ın yüceliğinin delillerindendir.

Daha sonra yer alan 22. ayette ise *"Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir."* buyrulmuştur. O muazzam gökyüzü ve onda bulunan gezegenler, güneş, ay ve yıldızların yaratılması ne muhteşem bir olaydır. Bütün bunları yaratan yüce Allah'ın gücü kudreti ne kadar büyüktür. Yine yeryüzü ve yeryüzünde yetişen nebatat ve üzerinde barınan canlıların yaratılması da bir başka ibret tablosudur.

Bunların yanında mahlûkatın en şereflisi olan insanın farklı renklerde yaratılması ve değişik lisanlarla konuşmaları da ibret vericidir. Çünkü aynı öz olan topraktan yaratılan insanlardan bazıları siyah, bazıları beyaz, bazıları ise daha farklı ten renkleriyle yaratılmışlardır. Hatta göz renginde, saç renginde, beden şekillerinde farklılıklar; bir başka yönüyle de konuşmadaki farklılıklar yüce Allah'ın büyüklüğünü ispat etmektedir. Aynı dili konuşan insanların ses tonunun farklı olması bile yaratılıştaki zenginliği ifade etmektedir. Bütün bunlarda, bilen ve yaratılış sırlarını idrak edenler için ibretler vardır.

Yaratılıştaki bu farklılık öncelikle biz insanların birbirimizi kolayca tanımamızı temin etmektedir. Bu durum Hucurât suresinin 13. ayetinde *"Ey insanlar! Şüphe yok ki biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık…"* şeklinde dile getirilmiştir.

Rum sûresinde daha sonra yer alan 23. ve 24. ayette gecenin ve gündüzün yaratılmasından, gecenin istirahat için gündüzün de çalışıp kazanmak için en uygun zamanlar olduğundan bahsedilmektedir. Ayrıca 24.ayette şimşek çakması, yağmurun yağarak ölü toprağı diriltmesi gibi insanlık için büyük önem taşıyan durumlar dile getirilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın kudretinin delillerini ortaya koyan pek çok ayet vardır.

Bize düşen görev, bu muazzam yaratılışı ve varlıkları dikkate alarak Allah'ı iyi anlamak, onu tanımak ve O'na kullukta kusur etmemeye çalışmaktır.

HERKES YAPTIĞININ KARŞILIĞINI BULACAKTIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۝ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

"Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir." (Zilzâl, 99/7-8)

Kitabımız Kur'an-ı Kerim'in ahiretle ilgili olarak öne çıkardığı konuların başında herkesin iyi veya kötü yaptıklarından sorumlu olacağı ve bunların karşılığını tam alacağı üzerinedir. Rabbimiz bir bütün olarak hem Mekke hem de Medine'de nazil olan ayetlerde sürekli olarak bu konuyu işlemiştir. Aslına bakılırsa bunun sürekli işlenmesi biz insanların sonradan pişman olmayacağı işlere yönlendirilmesi maksadına yöneliktir. Örneğin insanlar birçok defalar haksızlık, adaletsizlik yapmasınlar diye uyarılmıştır. Çünkü her kim zerre miktarı hayır işlerse, karşılığını "hayır"/cennet mükâfatı olarak, her kim zerre miktarı şer işlerse, karşılığını "şer"/cehennem azabı olarak görecektir. Bu durumda insanoğlunun Allah'tan herhangi bir şeyi kaçırması söz konusu olamayacaktır.

Bu anlayış üzerine oturmuş bir yaşam biçiminin yeryüzündeki barış ve huzuru sağlayacağı, en önemlisi de, ancak bu anlayışın insanın onurunu koruyacağı, kimliğini ve kişiliğini yücelteceğini bilmek gerekir. Düşünün ki herkesin yaptığı yanına kâr kalacak, güçlü zayıfı ezecek, elindeki ekmeğini haksızca gasp edecektir. Böyle bir dünyanın yaşanabilir olması mümkün müdür? Üstelik bu anlayış sadece bizim dinimizle de sınırlı değildir. Bu konu bütün dinlerin ortak olan yönlerinden bir tanesidir. Çünkü hakikati aramak, haksızlığa karşı durmak, kötülük yapanın cezasını bulmasını istemek insanoğlunun yapısında vardır. İnsan dünyada kendisine yapılan haksızlığın bir tür karşılığını alacağına inanmakta ve öylece teselli bulmaktadır. Eğer

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

insanlar herkesin yaptığı ile kalacağı inancına kapılırlarsa, bu defa insanın bütün olumlu şeyleri ortaya koyması, üretmesi, yardımlaşması, iyilik yapması gibi değer yargıları alt-üst olacaktır.

O halde dinimizin temel inanç esaslarından biri olan ahiret hayatında insanlar yaptıklarının karşılığını şöyle veya böyle mutlaka alacaklardır. Buna samimiyetle inandığımız takdirde kötülük yapmak yerine iyilik yapmanın yollarını aramış olacağız. Bu anlayış aynı zamanda bizlere, hem bu dünyada yaptıklarımızı anlamlı kılmakta, hem de ölümden sonraki hayatta karşılaşacağımız konum hakkında bilgi vermektedir. Yaptığının karşılığı tastamam kendine verilecek olan kişi bu durumda çevresini sevmeye çalışacak, etrafındakilerle beraber huzur ve barış dolu bir hayat yaşamanın gayreti içinde olacaktır. İnsana yaptığının karşılığının eksiksiz verileceğine dair Kitabımızda oldukça fazla sayıda ayet bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir:

"Güzel iş yapanlara (karşılık olarak) daha güzeli ve bir de fazlası vardır. Onların yüzlerine ne bir kara bulaşır, ne de bir zillet. İşte onlar cennetliklerdir ve orada ebedî kalacaklardır. Kötü işler yapmış olanlara gelince, bir kötülüğün cezası misliyledir ve onları bir zillet kaplayacaktır. Onları Allah (ın azabın)dan koruyacak hiçbir kimse de yoktur. Sanki yüzleri, karanlık geceden parçalarla örtülmüştür. İşte onlar cehennemliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır." (Yunus, 10/26-27)

"Kim bir iyilik getirirse ona on katı vardır. Kim de bir kötülük getirirse o da sadece o kötülüğün misliyle cezalandırılır ve onlara zulmedilmez." (Enam, 6/160)

"Her kim iyi amel getirirse, ona ondan daha hayırlısı vardır. Onlar o gün korkudan emindirler. Kimler de kötü amel getirirse, yüzüstü ateşe atılırlar. (Onlara), 'Ancak yaptıklarınızın karşılığını görüyorsunuz,' (denir.)" (Neml, 27/89-90)

"Kim bir iyilik getirirse ona bundan daha hayırlısı vardır. Kim de bir kötülük getirirse, bilsin ki, kötülük işleyenler ancak yapmakta olduklarının cezasına çarptırılırlar." (Kasas, 28/84)

HERKES YAPTIĞININ KARŞILIĞINI GÖRECEKTİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا ۖ وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ وَكَفٰى بِنَا حَاسِبِينَ

"Kıyamet günü için adalet terazileri kuracağız. Öyle ki hiçbir kimseye zerre kadar zulmedilmeyecek. (Yapılan iş) bir hardal tanesi ağırlığınca da olsa, onu getirip ortaya koyacağız. Hesap görücü olarak biz yeteriz." (Enbiya, 21/47)

Kur'an-ı Kerim'de ahirete iman üzerinde önemle durulmuştur. Konuyla ilgili ayetlerde, hayatın sadece dünyadan ibaret olmadığı, asıl ve ebedî olanın ahiret hayatı olduğu, bu hayata da ölüm ve kıyamet kapısından geçileceği hakikatini görmemiz istenmiştir.

İnsanın bu inanç içinde yaşayarak hayatını anlamlı kılmaya çalışması, herkes için iyilik düşünüp iyilik yapması, hayırda yarışması, her türlü kötü ve zararlı düşünce ve davranışlardan uzak durması, kendine, ailesine, topluma ve tüm insanlığa faydalı olmak için çabalaması beklenirken, bu her zaman böyle olmamaktadır. Yaptıklarından sorumlu olan ve sınırları belli bir hayat yaşaması gerekirken, sınırsızlık özentisi ve arzusuyla yaşayan insan, kendisine ya da karşısındakilere zarar verebilecek şekilde davranabilmektedir.

İnsanlar genellikle dünya hayatında adaletin her zaman işlemediğini, kimi zaman haksızların haklı, haklı olanların da haksız konuma düştüğünü görerek yaşamaktadır. Bu ayet bize, bu adaletsizliğin ahirette mutlaka giderileceğini ifade etmektedir. Kıyamet günü kurulacağı bildirilen hassas teraziler bize iyiliğin ya da kötülüğün küçümsenmemesi gerektiğini açıkça hatırlatmaktadır. İzahını yaptığımız ayette *"bir*

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

hardal tanesi ağırlığınca da olsa" vurgusuyla öne çıkan bu gerçek, Zilzâl sûresinde; *"O gün insanlar amellerinin kendilerine gösterilmesi için bölük bölük kabirlerinden çıkacaklardır. Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse, onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse, onun cezasını görecektir."* (Zilzâl, 99/6-8) şeklinde ilan edilmiştir.

Kur'an-ı Kerim, *"Fakat sizler dünya hayatını tercih ediyorsunuz. Oysa ahiret, daha hayırlı ve süreklidir."* (A'lâ, 87/16, 17) diyerek insanı nefsî arzularının esiri olduğu zaman nasıl da ebedî olanı fâni olana değiştirebildiğini ve kendi hüsranını yine kendisinin hazırladığını çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Yaptıklarından sorgulanma ve ahirette hesaba çekilme anlayışı ile kuşatılmamış bir hayat, sahibine de, çevresindekilere de hüsran sebebi olabilecektir. Oysa bu değerleri hayatında içselleştirmiş olan mümin için zerre miktarı günahın ağırlığını ya da kul hakkı sorumluluğunu ahirete taşımak, dünyanın yükünü sırtında taşımaktan daha ağır ve zor gelecektir.

Daha hayırlı ve kalıcı olan ahiret mutluluğunu yakalayabilmemiz için, dünyanın geçici zevklerine ve aldatmalarına kanmamalıyız. Bu nedenle hepimizin, Kur'an'ın bu uyarılarını anlayıp hayatımıza aktarmaya şiddetle ihtiyacı vardır.

HESAP GÜNÜ: KİMSENİN KİMSEYE FAYDASININ OLMAYACAĞI GÜN*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِى نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ

"Öyle bir günden sakının ki o gün hiç kimse bir başkası adına bir şey ödeyemez. Hiçbir kimseden herhangi bir şefaat kabul olunmaz, fidye alınmaz. Onlara yardım da edilmez." (Bakara, 2/48)

Bu ayette yüce Rabbimiz, bizi gelmesinde şüphe olmayan hesap gününe karşı uyarmaktadır. Bu ayette, hesap gününün dehşet verici bir özelliğine vurgu yapılmaktadır: O da o gün yaptıklarımızla baş başa kalışımızdır. Sevgili Peygamberimizin şu sözü bu durumu çok iyi ifade etmiyor mu?

"Kişiyi ölürken üç şey uğurlar: Sevdikleri, malı ve yaptıkları. İlk ikisi geri döner ve o yaptıkları ile baş başa kalır." (Buharî, "Rikak", 42; Müslim, "Zühd", 5)

Bu yüzden Rabbimiz hesap gününe karşı tedbirli olmamız için çağrı yapıyor ve bize "Ey Kullarım! Gelmesinde hiç şüphe olmayan hesap gününe karşı hazırlıklı olun!" diye sesleniyor.

Ayette de ifade edildiği gibi, o gün kimse adına bir şey yapmaya gücümüz yetmeyecek. Bu dünyada nice fedakârlıklarla yetiştirdiğimiz ve kılına zarar gelmesine dahi tahammül edemediğimiz yavrularımıza ne verebildiysek o kalacak yanlarında. Yoksa orada bir baba ve bir anne olarak yavrularımıza yardımcı olamayacağız. Aynı şekilde yavrularımıza ne kadar yalvarsak da bize yardıma gelemeyecekler. Öyleyse Rabbimizin uyarısına dikkat edelim ve dünyanın bizi aldatmasına izin vermeyelim. "Nasıl olsa Allah affeder" sözlerine ise hiç kulak asmayalım. Bu dünyada iken pek çok işimizi yeri geldiğinde sözü geçen bir dostumuzun araya girmesi ile halledebili-

* Dr. Fatih YÜCEL

yorduk. Ama o gün hiçbir dostumuz ve yakınımız bizim için aracılık yapamayacak. Ayette Rabbimiz bu durumu çok açık bir şekilde örneklendiriyor:

"Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün kulakları sağır edercesine şiddetli ses geldiği vakit, işte o gün onlardan herkesin kendini meşgul edecek bir işi vardır." (Abese, 80/33-37)

Ayet ne kadar açık değil mi? Bu dünyada dertlerimizi arz ettiğimiz, yeri geldiğinde sırdaşımız, yoldaşımız ve hayat arkadaşımız olan en yakınlarımızın o gün bizden kaçacak ve bizi yalnız bırakacak olması gerçekten çok acı bir gerçektir. Mademki o gün yaptıklarımızla karşılaşacağız ve onlardan hesaba çekileceğiz, o zaman bize orada katkısı olan güzel amelleri işlemeliyiz. O gün mademki, evlat ve mal fayda vermiyor, o zaman neyin fayda sağladığını bularak ona göre hazırlık yapmalıyız. Rabbimizin de ifade ettiği gibi, hesap gününde, günahlardan arınarak, güzel ahlak özellikleri ile donanmış bir kalp fayda verecektir. Hesap günü, insanlarla ilişkilerinde dürüst, adil, yumuşak huylu olan, kalbinden her türlü kötü duyguyu atan, nefsini günahlardan arındıran ve ibadetlerine devam eden, yaşantısı ve güzel ahlakı ile çevresine örnek olan mü'minler kurtuluşa ereceklerdir.

O gün öyle bir duruma düşeceğiz ki, bu dünyada yaptıklarımızdan dolayı hak ettiğimiz azaptan kurtulmak için her şeyimizi feda etmek isteyeceğiz. Bu durum o kadar ileri gidecek ki, sevdiklerimizi hatta yavrularımızı dahi kendimizi kurtarmak için fedaya yelteneceğiz. Bu durumumuz ne kadar da içler acısı değil mi? Yavrumuzu kendimiz için feda edebilecek bir duruma düşeceksek durumun çetinliğini tahmin etmemiz hiç de zor olmayacaktır.

O gün araya bizim için girebilecek tek şey Rabbimizin hoşnutluğunu kazanmak için yaptığımız güzel amellerimiz ve ibadetlerimizdir. Öyleyse Rabbimizin çağrısına kulak vererek ona kavuşmayı uman bir fert olarak, sadece onun rızasını kazanmak için salih ameller işleyelim (Kehf, 18/110). Çünkü oradaki tek sermayemiz burada yaptıklarımızdan başkası değildir.

Öyleyse *"Ya Rabbi beni biraz geciktirsen de senin yolunda harcasam ve salihlerden olsam"* (Münâfikûn, 63/9-11) diyeceğimiz gün gelmeden önce Rabbimizin şu çağrısına kulak verelim:

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve herkes, yarın için önceden ne göndermiş olduğuna baksın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Haşr, 59/18)

HESAP GÜNÜNE HAZIR MIYIZ?*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِى غَفْلَةٍ مُعْرِضُونَ ۚ

"İnsanların hesaba çekilmeleri yaklaştı. Hâlbuki onlar gaflet içinde yüz çevirmekteler." (Enbiya, 21/1)

Hepimizin bildiği gibi, dünyaya gelmek ve yaşamak ne kadar gerçekse, ölüm ve ahiret de o kadar gerçektir. Bizler dünyaya ebedî kalmak için gelmedik. Yaratılışımızın bir gayesi vardır. Allah Teala ölümü ve hayatı hangimizin daha güzel ve hayırlı işler yapıp yapmayacağımızı denemek için yaratmış ve dünyada bize sayılamayacak kadar çok nimet vermiştir. Bu nimetlerin karşılığında kendisine şükretmemizi, emirlerine itaat edip yasaklarından sakınmamızı istemektedir. Ancak bizler zaman zaman bundan hiç haberimiz yokmuş gibi yaşayıp, varlık nedenimizi unutabilmekte, dünyanın çekiciliğine kapılıp Allah'ın emirlerinden yüz çevirebilmekteyiz. Oysa kâinattaki düzenin bozulması, her şeyin altüst edilerek yok olması, yok olan ve ölen şeylerin yeniden diriltilerek ayağa kalkması ve mahşere doğru yönelmesi anlamına gelen kıyamet ve hesap günü, elbette bir gün gelecektir. İnsanın ölümü de bir açıdan onun kıyametidir. Allah Teala bu ayette, verdiği nimetlerden dolayı bizi hesaba çekeceğini, bununla birlikte insanların bu gerçekten habersiz ve gaflet içinde yaşadıklarını haber vermekte ve hesap günü için hazırlıklı olmamız konusunda hepimizin dikkatini çekmektedir. İşte bizler bunu düşünerek yaşamalıyız.

Gaflet dediğimizin şeyin, hem inanan hem de inanmayan insanla ilgisi vardır. İnanan insanın gaflette bulunması, âhiret/hesap gününe iman ettiği halde orası için gereken hazırlığı yapmaması, hesap düşüncesinden habersiz bir şekilde yaşaması, Allah'ın yasaklarından sakınmaması, tövbe edip Allah'a olan kulluk görevlerini yerine getirmede gereken özeni göstermemesi, ayrıca iyi işler yapmamasıdır. Yani inandığımız halde yapmamız gereken şeyleri hayatımızın dışına çıkarmak, unutmak, yok saymak, terk etmek gibi. Allah'ı inkâr edenlerin gaflette bulunması ise,

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

kendini yaratanı kabul etmemesi, hayatı sadece bu dünyadan ibaret sayması ve buna göre yaşaması, dünyada yaptığı iyilik ve kötülüklerden de sorumlu olduğunu düşünmemesi, peygamber ve ilâhî vahiy tarafından uyarıldığında da bunlara sırt çevirmesi ve kulak tıkamasıdır.

Dünya meşguliyeti, zaman zaman asıl var oluş nedenimiz olan kulluk görevimizi unutturabiliyor, hiç ölüm/hesap gelmeyecekmiş gibi büyük bir hırsla dünyaya bağlanabiliyoruz. İşte Allah Teala Kur'an-ı Kerim'de bu ve buna benzer ayetlerle, bizlere kıyameti, ahiret/hesap gününü, mizanı, cennet ve cehennemi hatırlatarak, dikkatlerimizi çekmekte ve bizi gafletten kurtulmaya çağırmaktadır. Bizler her an Allah'ın gözetimi altında olduğumuzun farkında olup, yaptığımız şeylerden dolayı ahirette hesap vereceğimizi unutmadığımızda, hayatımıza daha bir çekidüzen verecek, daima dikkatli ve kontrollü yaşamaya, elimizden geldiğince iyilik yapıp, kötülüklerden uzaklaşmaya gayret edeceğiz. Bu durumda hem kendi nefsimize hem de diğer varlıklara karşı kötülük yapmaktan uzak duracağız. İbadetlerimizi yerine getirecek, görev ve sorumluluğumuzun bilincinde olacağız. Hayırlı insan olma yolunda yarışacağız. O zaman ailemize, akrabalarımıza, komşularımıza, çevremize ve hatta tüm insanlığa daha başka bir gözle bakacağız. Ayrıca ölüm ve ahiret kaygısıyla yaşadığımızda üzerimizdeki gaflet ve unutkanlık perdesinden sıyrılarak Rabbimize yöneleceğiz. Kısaca sorumluluk sahibi birisi olacağız.

Her şeyi bu dünyadan ibaret görme anlayışı bize, Allah'ı, ölümü, hesabı kısaca sorumluluğumuzu unutturacak ve gerçek görevimizi yapmaktan alıkoyacaktır. Oysaki Allah'ı unutan, yaratılış ve varlık amacından sapabilir. Bu nedenle ölümü, hesabı sıkça düşünerek, ahiret hazırlığımızı ihmal etmemeliyiz. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de; *"Lezzetleri yok eden ölümü çokça anın"* (Tirmizî, Zühd, 4) derken bunu bize hatırlatıyor. Bu anlayışla yaşadığımızda hem dünyamız, hem de ahiretimiz güzel olacaktır. Hayatımızı anlamlı kılan, yaratıcımızla olan bağımızı koparmamakta yatmaktadır.

Allah'ın çok büyük bir armağan ve lütuf olarak ihsan ettiği hayatımız, bizler için son derece anlamlı ve değerlidir. Ancak bunu anlamlı kılan şey, dünyanın ötesine taşan bir amaç ve gayeye sahip olmak, yani ahirete inanmak ve bunun için hazırlık yapmak, gaflette bulunmamaktır. Çünkü Allah'ın verdiği nimetlerle hayatımızı devam ettiriyoruz. O'na kulluk borcumuzu yerine getirip şükür içinde bir hayat yaşamalıyız. Hesaba çekilmeden, davranışlarımızın muhasebesini kendi iç dünyamızda yapabilmeliyiz. Dünya ve ahiret birbirini izleyen iki gerçektir. Birini diğerine feda etmek yerine, ikisini birlikte düşünmeli ve ona göre dengeli bir hayat yaşamalıyız. Çünkü bunlar birbirini tamamlayan unsurlardır. Burada ne ekersek, ahirette onu biçeceğiz. Buna göre ahiret, insanın sonsuz hayatı, dünya ise ahirete açılan kapı

ve ahiretin ekim yeri/yani tarlası, hangimizin daha güzel ve ahlaki davranışlarda bulunacağımız bir sınav meydanıdır.

Netice olarak bu dünyada, zaman zaman karşılaştığımız ve çevremizde ortaya çıkan olumsuz şartlar, bazen de insanın kötü arzu ve ihtirasları, insanın basiretini bağlayabilmekte, iyilik ve kötülükleri görmesini önleyebilmektedir. Dolayısıyla bu ayette, dünyanın geçici nimetlerine aldanmayıp ebedî olan ahiret hayatına yönelmemiz istenmektedir. Amacımız, kendimizi dünyadan uzaklaştırmak değil, bilakis yaşarken Allah'a olan sorumluluğumuzun bilincinde bir hayat yaşamak ve hesap verme şuuruyla, imtihan meydanında olduğumuzu unutmamaktır. Zira yaşadığımız hayat, dinî ve ahlaki değerlerimize kayıtsız, ahirete, hesaba duyarsız bir şekilde harcandığında sıradan hâle gelir ve anlamsızlaşır. Kısaca hesap vermenin kaçınılmaz bir gerçek olduğunu ifade eden bu ayet, bize, gaflet içinde olmamamız, ölüme ve hesaba daima hazırlıklı bulunmamız gerektiğini ifade ediyor. Çünkü dünya hayatı, ahiret hayatının yanında çok kısa bir zaman dilimidir.

HESAP GÜNÜNDE HERKES YAPTIĞINDAN SORUMLUDUR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۙ

"Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenmez." (Necm, 53/38)

İnsan, sadece kendi yaptıklarından sorumludur. Bu durum, gönderilen kitap ve peygamberler ile kullara bildirmiştir. Ayrıca Allah insana, doğruyla yanlışı kendisine gösteren bir de vicdan vermiştir. Selim akıl sahipleri vicdanlarının sesine de kulak vermelidir.

İnsanlar, hür iradeleri ile doğru ve yanlışı seçmekte serbest bırakılmıştır. Öyle ise herkes kendi yaptıklarından sorulacaktır. Kimse, kimsenin günahını yüklenmeyecektir. Bir cani, bir hırsız ve bir dolandırıcı yüzünden onun kardeşi, akrabası, çoluk çocuğu sorumlu olamaz. Dolayısıyla hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenemez. Fakat kötülüğe teşvik eden kimse de cezasını alacaktır. Mesela: Bir kimse diğerinin ibadet yapmasını engellemeye çalışarak "bu gün ibadet yapma, günahı bana ait" dese, ibadetini engellediği kimsenin günahı o kişiye yüklenemez, ancak o ibadeti engel olmanın cezasını çeker. İbadet yapmayan kimse de kendi cezasını çeker.

Aynı şekilde bir kişi hırsızlık yapsa, bu cezasını başka kişiler çekmez. Herkes yalnızca kendi yaptıklarından sorumludur. Buna karşılık, eğer bir insan başka bir insanı saptırır, onu suça teşvik eder veya o suçu işletirse, o zaman bu suç aynı zamanda yaptıranın da suçu olmaktadır. Bir kimse bir başka kimseye hırsızlık yaptırır veya yapmasına vesile olursa, bu durumda bu suç sadece yapan kişinin değil, aynı şekilde yaptıran kişinin de olur.

* Ömer ÖNEN

Hesap gününde herkes yalnızca kendi yaptığından sorumlu tutulacaktır. Kimseye başkalarının günahları sorulmayacak, kimse de kimsenin günahını yüklenmeyecektir. Bu durum Kur'an'da, *"Herkes günahını kendi aleyhine kazanır. Hiçbir günahkâra başka bir günahkârın günah yükü yüklenmez."* (Enam,6/164) diye bildirilmektedir.

Mekke müşrikleri, Hz. Peygambere; Gel bizim dinimize dön, dünya ve ahiret ne istersen biz kefil oluruz. Eğer bu durumda bir günahınız olursa günahlarınız bizim boynumuza olsun, demişlerdi. Hâlbuki herkesin yaptığı iş kendisinedir. Bundan dolayı da kazandığı sorumluluk kendi boyunlarına olacaktır. Aklıselim sahibi bir kimse başkasının zorlaması ve isteğiyle Allah'ın yasak ettiği hiçbir günahı işlemeyeceğine göre, Allah'ın emrettiği bir işi de yapmaktan kaçınamaz. Çünkü her işten sadece kendisi sorumludur. Bir başkası değil… Bir başkasının günahını yüklenen kimse, diğerinin günahını niçin çeksin. Herkesin işlediği günah kendisinedir ve cezasını da kendi çekecektir.

Şu halde, birinin diğerine, sen şunu şöyle yap da günahı veya cezası yalnız benim boynuma olsun, demesi yalandır. Günah işleyen kimseler cezasını çekecektir. Öyle deyip yalan söyleyen, günaha teşvik eden de, bu yalanının, bu teşvik ve aldatmasının, bu kötü taahhüdünün cezasını elbette çekecektir. Başkasının günahını yüklenmeyi üzerine alan kimseler, kendi günahının cezasını çekmekle diğerini kurtaramaz. Şurası açıktır ki, böyle demek, günahın failinden başka kimseye zararı olmaz demek değildir. Ancak her fiil, onu yapana nispet olunur ve her günah, ilgili olanlara ilgisi oranında yüklenir demektir. Hiç kimse günah işleyen ve asi olan bir kişinin günahını üstlenmez. Her kişinin kazandığı kendinedir ve ameli boynuna asılmıştır. Başkasının yaptıklarından dolayı o kimse suçlanamaz ve ceza göremez. Aynı şekilde dostluk ve arkadaşlık adına susmayı tercih etmenin, o işi yapmak kadar vebali vardır.

Günahı ağır gelen kimse onu taşımak için başkasını çağırsa, bu çağırdığı akrabası da olsa, onun yükünden bir şey eksiltilmez. Kimse kimsenin günahını yüklenerek cehenneme, sevabıyla da cennete girmeyecektir. Herkes kendi işledikleriyle Allah'ın huzuruna çıkacaktır.

HİÇBİR KİMSE BAŞKASININ GÜNAHINI YÜKLENMEZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى وَاِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ اِلٰى حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَىْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى اِنَّمَا تُنْذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَمَنْ تَزَكّٰى فَاِنَّمَا يَتَزَكّٰى لِنَفْسِهٖ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيرُ

"Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın yükünü yüklenmez. Günah yükü ağır olan kimse, (bir başkasını), günahını yüklenmeye çağırırsa, ondan hiçbir şey yüklenilmez, çağırdığı kimse yakını da olsa. Sen ancak, görmedikleri hâlde Rablerinden için için korkanları ve namaz kılanları uyarırsın. Kim arınırsa ancak kendisi için arınmış olur. Dönüş ancak Allah'adır." (Fâtır, 35/18)

İnsanlar hem hayırlı işleri, hem de hayırsız davranışları yapabilecek şekilde yaratılmıştır. Allah insanlara akıl vermiş ve akıllı insanlara; doğru ile yanlışı, hak ile batılı, sevap ile günahı birbirinden ayırt etsinler diye, peygamberler ve dinler göndermiştir. Son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.s), son din de İslam dinidir. Hz. Peygamberi sevip, onun getirdiği dinin esaslarına tamamen bağlı kalarak hayatlarını sürdüren insanlar, sevapları bol bol kazanırlar ve günahlardan uzak dururlar. Onun getirdiği dinin esaslarını kabul etmeyenler ise hiçbir sevaba erişemezler.

Mümin olan insanlar da zaman zaman hata ederler, yanlış yaparlar ve haram olan işleri işleyerek günah kazanırlar. Kazandıkları günahlar kul hakkı ile ilgili ise, kullara haklarını ödeyerek helalleşirler. Kullara karşı haklarını bu dünyada ödemezlerse, öbür dünyada ödemek zorunda kalırlar. Yani öbür dünyada, borçlunun vereceği borcuna denk bir sevap, borçludan alınıp alacaklıya ödenir.

* Mustafa KILIÇ

Kazandıkları günahlar Allah hakkı ile ilgili ise, tövbe edip af dilerler. Allah dilerse tövbelerini kabul edip onları affeder, dilerse de işledikleri suça uygun cezalarla cezalandırır. Ama sonuç itibariyle herkes kendi günahının sonucuna katlanır, kimse başkasının günahından dolayı cezalandırılmaz.

Metnini ve mealini verdiğimiz yukarıdaki ayet-i kerimede de öncelikle bu hususa vurgu yapılmıştır. Kişinin sorumluluğunun sınırı belirlenmiştir. Kişinin dinî sorumluluğunu ve ahirette vereceği hesabın temel ölçüsünü belirten bu ayet aynı zamanda dünyadaki sorumlulukları ve dünya hukukundaki sınırları da belirtmektedir.

İnsanlar; hukukun yerleşmediği dönemlerde, cezaları haksız ve yersiz yerlerde uyguladılar. Bir kabileden herhangi bir kişi suç işlediği zaman, o kabiledeki başka insanlar da sanki suç işlemiş gibi cezalandırıldılar. Bu insanların suçu yok, gerçek suçluyu araştıralım demediler. İslam dini on beş asır önce sorumlulukların ve cezaların bireyselliği esasını getirmiştir. Bu esas bugün, bütün modern hukuk sistemleri tarafından da kabul edilmektedir.

Hıristiyanlık dinine göre; Hz. Âdem'in, cennette kendisine yasak edilen yiyeceği yediği için kazandığı günah ile bütün insanlık günahlanmıştır. Buna "asli günah" demektedirler. Onlara göre; Hz. İsa, bütün insanlığı bu asli günahtan kurtarmak için hayatını feda etmiştir. Bu ayet ile Hıristiyanların sahip oldukları yanlış itikadın yanlışlığı da açıklanmış olmaktadır.

Ayet-i kerimenin ikinci bölümünde Peygamberimiz (s.a.s)'in uyarılarının kimlere fayda vereceği belirtilmekte ve samimi müminlerin iki temel özelliğine değinilmektedir. Birincisi, görmediği hâlde Allah'tan korkmak yani O'na içtenlikle ve tam teslimiyetle iman etmek, O'na karşı gelmekten kaçınmaktır. İkincisi ise; namazı özenle kılmak, yani imanını davranışlarına yansıtmaktır. Bunları yapan, günahlardan uzak duran, günah işleyince tövbe edip bağışlanmayı hak eden insan, kötülüklerden arınmış olur. Elbette dönüşümüz bizleri yaratan Rabbimize olacaktır. O güne göre, kendimizi hazırlamalıyız.

Başkalarının günahlarını üstlenmek mümkün olmadığı gibi kendi günahımızı başkalarının üstüne atmak da mümkün değildir. Çünkü Allah her şeyi hakkıyla bilendir. Herkese kendi günahının karşılığını vermeye muktedirdir (Nisâ, 4/111-112).

Rabbimiz bizlere, günahlardan uzak bir hayat yaşamayı nasip eylesin. Şayet beşer olarak günaha bulaşırsak, günahlarımızı affetsin. O'nun her şeye gücü yeter. O, bizim günahlarımızı bağışlamaya da muktedirdir.

HUZUR MEKÂNLARI CAMİLERİMİZİN İHYA VE İMARI MÜMİNLERİN VAZİFESİDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللهِ مَنْ اٰمَنَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَ وَلَمْ يَخْشَ اِلَّا اللهَ فَعَسٰى اُولٰٓئِكَ اَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ

"Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder. İşte onların doğru yolu bulanlardan olmaları umulur." (Tevbe, 9/18)

Dünya milletlerine şöyle bir göz atıldığında, gerek Allah'a inanan semavî din mensuplarının gerekse batıl din mensuplarının hemen hepsinin kutsal kabul ettikleri mekânlarının mevcut olduğu görülür. Mabet geleneğinin kökeni ilk insana kadar dayandırılmaktadır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de insanlar için inşa edilen ilk mabedin, Kâbe olduğu bildirilmektedir (Âl-i İmran, 3/96). Onun ilk banisinin Hz. Âdem olduğu rivayeti esas alınırsa, mabet geleneğinin ilk insanla başlamış olduğu ifade edilebilir (D.İ.A. "Cami" Mad.).

Yüce dinimiz İslam, mensupları arasında sevgi ve şefkati temin, toplumsal birlikteliği, yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak amacıyla değişik kurumlar vücuda getirmiştir. Bu kurumların başında da şüphesiz camilerimiz gelmektedir.

Cami, Asr-ı Saâdetten başlayarak on dört asır boyunca İslam diyarında Müslümanların ibadet, ilim ve meşveret durağı olmuştur. İbadet için toplanan cemaat, din ilmini de orada öğrenir, dünya işlerini de orada görüşür, hallederdi. Ancak dünya işleri çoğalıp çeşitlendikçe, cami sadece ibadet ve ilim merkezi olarak kalmış ve bu durum günümüze kadar böylece devam ede gelmiştir.

Allah'ın zikredildiği mescitlerin, manevî bir atmosfere sahip olduğu da bir gerçektir. Müminler, huşu' içinde "Allah'ın evi" olarak nitelendirilen bu mekânlarda, dünyanın aldatıcı ve insanı bunaltan ortamından kendilerini azıcık da olsa uzak tutarak, Rableriy-

* Dr. Yaşar YİĞİT

le baş başa kalma, O'nun huzurunda durma imkânı bulurlar. Orada dertlilerin dertleri dinlenir, hastaların şifa bulması, borçluların borçlarının edası temenni edilir, gözyaşı dökenlerin gözyaşına ortak olunur, günahkârların, isyankârların pişmanlık dilekçelerine hep beraber "Âmin" diyerek ortak imza atılır, sevinçler paylaşılır, doğanlar orada karşılanır, ölenler oradan uğurlanır. Dostlukların temeli, bir sevgi ve barış sözcüğü olan "Selam" ile orada atılır. Hâsılı orası bütün Müslümanların adeta ortak kalbi gibidir. O kalpte hayat varsa, Müslümanlarda da hayat vardır. Malum, kalbe toplardamar kirli kan taşır. Kalpte temizlenen kan, atardamarlar vasıtasıyla tekrar vücuda aktarılır. İşte camiye gelen insan, dış dünyada her ne kadar kötü davranış veya duygulara sahip olursa olsun, bu kutsal mekânlardan temizlenerek topluma döner/dönmelidir. Oradan çıkan cemaat, kalpten vücuda pompalanan temiz ve taze kan misali, topluma kazandırılmış yeni bir güçtür, güzelliktir, erdemdir, değerdir.

Camilerimizde kin yerine sevgi, ayıp ve kusurların açığa çıkarılması yerine örtülmesi, kötü ve çirkin sözlerin yerine güzel sözün hâkim olması, bölücülük yerine birlikteliğin, riya ve gösteriş yerine ihlas ve samimiyetin hedeflenmesi oraların ihya ve imarı için vazgeçemeyeceğimiz temel esaslardır. Zira camilerimizin "Allah'ın evi" olarak nitelendirilmesi, bu ölçütlere sahip olmaları ile ilintili bir durumdur. Oralar, bunaldığımız değil huzur duyduğumuz mekânlar olmalıdır. Oraların manevi havasını bozacak, ibadet edenleri rahatsız edecek hususlardan kaçınmak gerekir. Mabetlerin huzurunu bozmak, oraları mabet hüviyetinden çıkarmak zulümdür. Nitekim yüce Mevla, *"Allah'ın mescitlerinde O'nun adının anılmasını yasak eden ve onların yıkılması için çalışandan kim daha zalimdir…"* (Bakara, 2/114) ifadeleriyle bu hususu dile getirmektedir.

Camiler, mikro planda müminlerin dünyasını temsil etmektedir. Onlar orada ibadetlerinin sıhhat ve fazileti için nasıl İslam'a aykırı hususlardan kaçınmak zorunda iseler, dış âleme (toplumsal hayata) çıktıklarında da bu davranışlarını sürdürmeleri gerekir. Camide, nasıl dünya ve ahirete faydası olmayacak davranışlardan uzak kalmak gerekiyorsa, büyük mescit konumunda olan dünya hayatında da bu tür davranışlardan uzak kalınmalıdır.

Camilerde saf düzeniyle zengin, fakir, köle, efendi arasındaki fark ortadan kalkar. Herkes bir safta Allah'ın huzurunda rükua varır, secdeye kapanır. Bütün bu hareketler tek bir komutla gerçekleşir. Bu komutun cemaat üzerindeki yansıması sosyolojik açıdan birçok yoruma tâbi tutulabilir. İnsanlarda birlikte hareket etme duygusu, toplumdan kopmama, toplumun uyum ve düzenini bozmama, idareciyi dinleme, bütün insanları eşit görme gibi birçok mesajlar çıkarılabilir.

Sonuç olarak belirtmek gerekirse, camiler, huzur mekânlarıdır. Oraların ihya ve imarı, güler yüz, tatlı söz, hayırlı amel, Rabbimize yöneliş, ilim ve ahlakla olur. Bu ve benzeri güzel hasletler orada hâkimse, orası Beytullah'tır, mescittir, camidir.

PEYGAMBERİMİZ İNSANLARI SEVERDİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ اَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ

"Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir." (Tevbe, 9/128)

Bu âyette yüce Allah çok güzel bir ifade ile Peygamber Efendimiz hakkında "kendinizden bir peygamber" tabirini kullanmıştır. Hz. Peygamber bir insan olması açısından içimizden biridir. Fakat yüce Mevla onu bazı özellikler ile onurlandırmıştır. Onu 'vahiy alma', 'Peygamberlerin sonuncusu olma', 'değişik mucizelerle desteklenme' gibi mertebelerle şereflendirmiştir. Onu, 'aziz', 'şerefli', 'izzet sahibi', 'merhametli' bir Peygamber kılmıştır.

Hz. Peygamber, beşerî özellikler açısından insanlar gibi yaşamıştır. O da bütün insanlar gibi doğmuş ve yine onlar gibi bu dünyadan irtihal etmiştir. Fakat Allah, ona lütufta bulunarak farklı görevler vermiş, ağır yükümlülüklerle sorumlu kılmış. Onu ve diğer bütün peygamberleri elçileri olmaları hasebiyle önder, rehber ve yol göstericiler kılmıştır. Öyle ki Müslümanlara ağır gelenler ona ağır gelmiş, hatta Müslümanlara gelen sıkıntıları yüreğinde hissetmiştir. Yemesi, içmesi, hayat standartları sade bir insanın şartları gibidir. Bütün inananların önderi olmasına rağmen, dünyevi yaşam şartlarını onların üstüne çıkarmamıştır. Bu yönüyle onlardan biri olmuştur. Değişik münasebetlerle kendisinin insanlardan biri olduğunu ifade buyurmuştur. Ebû Mes'ûd (r.a)'un rivayet ettiğine göre, "Bir adam Hz. Peygamber'in (s.a.s) yanına geldi ve Onunla konuşmaya başladı. Konuşması esnasında adam korkudan titremeye başladı. Bunun üzerine yüce Resul adama; *'Korkma, sakin ol. Çünkü ben bir kral değilim. Şüphesiz ben, tuzlanıp güneşte kurutulmuş et yiyen bir kadının oğluyum'* buyurdu." (İbn Mâce, "Et'ıme", 30)

* Dr. Abdurrahman CANDAN

Söz konusu âyet, Peygamber Efendimizin, insani yönünü vurgulayarak onun beşer olduğunu, tabiat üstü güçlerle donatılmadığını, fakat Allah'ın ilahî mesajını bizlere ulaştırmak için seçilmiş mükemmel bir insan olduğunu ortaya koymaktadır. Allah Teala, Peygamberin, kendine inanan insanlara çok düşkün olduğunu ve inananların çektikleri sıkıntıların ona çok ağır geldiğini anlatarak, Peygamber Efendimizin şefkat ve merhametine dikkat çekmektedir.

Kur'an-ı Kerim'in "size çok düşkündür", "sıkıntıya düşmeniz ağırına gider" ifadelerinden, Peygamberimizin bizleri tehlikelere atmayacağını, boş hayallere sürüklemeyeceğini anlıyoruz. O bize bir sorumluluk yükleyip, bazı görevler vererek bazı şeylerden uzaklaşmamızı istemişse, bu onun bize düşkün olmadığı anlamına gelmez. Gerçekte merhamet budur. Çünkü bunlar, onun bizleri günahlardan, hatalardan korumak ve İslam'ın güzelliklerinden nasipdar kılmak istediğini göstermektedir.

Peygamberimiz (s.a.s), müminlerin dünyada sıkıntıya düşmelerini, ahirette de azap görmelerini istemediği gibi bütün insanların da hidayete ermeleri için çok istekli ve bu konuda birçok sıkıntıya katlanan fedakârlık örneğidir. Yüce Mevla, Kur'an-ı Kerim'de Peygamberin insanlara olan şefkatini ve onun bütün insanlara ilahî vahyi ulaştırma konusunda gösterdiği gayreti başka bir ayet-i kerimede şöyle vurgulamaktadır:

"Sen, bu söze (Kur'an'a) inanmazlarsa, arkalarından üzülerek âdeta kendini tüketeceksin." (Kehf, 18/6)

Bu ayette de yüce Allah, Hz. Peygamberin, inanmayan insanlardan dolayı çok üzüldüğünü beyan etmektedir. Onun hayatı, insanların kurtuluşa ermeleri ve doğru yola gelmeleri yönünde uğraşmakla geçmiştir. O, bu yolda birçok sıkıntı ve eziyetlerle da karşılaşmış olmasına rağmen elçilik görevinin gereğini yerine getirmiştir.

İBADETLER NEZİH VE ZARİF KIYAFETLERLE EDA EDİLMELİDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا بَنِيٓ اٰدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا ۚ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ۚ

"Ey Âdemoğulları! Her mescitte ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin). Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez." (A'râf, 7/31)

Bu âyet-i kerîme, kutsal mekânları çıplak olarak ziyâret eden ve ziyâret dönemlerinde et, yağ ve süt gibi değerli gıda maddelerini yemeyen ve tüm bunları dinî birer vecîbe oldukları gerekçesiyle yapan cahiliye dönemi müşriklerinin (bk. Taberî, VIII, 159–163) bu inanç ve uygulamalarının bâtıl olduğunu ifade etmek üzere indirilmiştir. Ayet, aynı şekilde bizlere ibadet esnasında ve sair zamanlarda güzel ve temiz kıyafetlerle örtünmemizin gerekli olduğunu bildirirken, haram olduğu hususunda özel hüküm bulunmayan maddeleri israfa kaçmaksızın yiyip içmemizde bir sakınca bulunmadığını da haber vermektedir.

Yüce dinimiz İslam, temizliğe büyük önem vermiştir. Özü itibariyle manevî kirlerden arınma, Allah'ı tanıma, O'na itaat ve ibadet etme olan dinimiz, ruhumuzun yücelişi ve Allah ile manevî bağlantı ortamına geçebilmemiz için, bizleri çevreleyen fizik şartların da buna uygun hâle getirilmesini gerekli kılmıştır. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim'de, ibadet hayatıyla temizlik ve zarafet arasında sıkı bir bağ kurulmuştur. Nitekim yüce Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

"Orada, (Mescid-i Kuba'da) temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da böyle çok temizlenenleri sever." (Tevbe, 9/108)

Peygamber Efendimiz (s.a.s) de *"Temizlik imanın yarısıdır"* (Müslim,"Tahare",1), *"Namazın anahtarı temizliktir"* (Ebû Dâvûd, "Salât", 73) gibi beyanlarıyla temizlik olmaksızın dinî hayatın ve dindarlığın yeterli düzeyde olamayacağını bizlerin gönlüne yerleştirmeye çalışmıştır.

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

Yüce Rabbimiz, Kur'an-ı Kerim'de mescitlerin zatına ait olduğunu ifade etmektedir (Cin, 72/18). İbadetlerimizi eda etmek üzere evine misafir olduğumuz Zât'ın yüceliğini düşünerek beden ve elbiselerimizin temizliğine ve düzgünlüğüne dikkat etmeliyiz. Allah'ın evleri diyebileceğimiz mukaddes mekânlara, ibadet etmek üzere gelen insanların gönül huzuru içerisinde bu görevlerini yerine getirmelerine engel olabilecek her türlü ses, koku ve görüntü kirliliği oluşturacak durumlardan uzak durmalıyız. Nitekim sevgili Peygamberimiz (s.a.s), cemaate gelen kimselerin sarımsak, soğan gibi başkalarını rahatsız edici kerih kokulardan kaçınmalarını emretmiş ve insanları rahatsız eden her şeyin, melekleri de rahatsız ettiğini belirtmiştir (Buhârî, "Et'ime", 49, "Salât" 160; Müslim, "Mesâcid", 73).

Yüce Mevlâmız, yaşadığımız dünyayı, meşru dairede her türlü ihtiyacımıza cevap verebilecek nitelikte nimetlerle donatmış ve bu nimetlerden öncelikli olarak faydalanma hakkını da biz inananlara vermiştir (A'râf, 7/31–32). Bizlere düşen ise, israfa ve gösterişe kaçmaksızın temiz ve güzel yiyeceklerden istifade etmek ve bu nimetlere karşılık küçük bir teşekkür anlamındaki ibadetlerimizi ifa ederken nezahet ve zarafet ölçülerine azami derecede dikkat etmektir. Peygamber Efendimiz (s.a.s), şöyle buyurmuştur:

"Bineklerinize özen gösteriniz, kıyafet ve elbiselerinizi temiz ve düzgün tutunuz, tâ ki insanlar arasında parmakla gösterilecek gibi olunuz. Zira Allah, çirkinliği sevmez." (Ebû Dâvûd, "Libas", 25)

Ayrıca, yüce Allah'ın, verdiği nimetleri kulunun üzerinde görmekten ötürü hoşnut olacağını (Tirmizî, "Edeb", 54) ifade eden Peygamber Efendimiz (s.a.s), bu sözleriyle, inanan bir insan için güzel ve temiz giyinmenin ne derece önemli olduğunu ortaya koymuştur.

İBADETTE İHLÂS ÇOK ÖNEMLİDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَاَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللهِ وَاَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلّٰهِ فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ۖ وَسَوْفَ يُؤْتِ اللهُ الْمُؤْمِنِينَ اَجْرًا عَظِيمًا

"Ancak tövbe edenler, durumlarını düzeltenler, Allah'ın kitabına sarılanlar ve dinlerini Allah'a has kılanlar müstesnadır. Bunlar müminlerle beraberdirler. Allah, müminlere büyük bir mükâfat verecektir." (Nisa, 4/146)

Sözlükte saf ve halis olmak, ıstılahta ise, iman, ibadet, itaat, ahlak ve amel gibi her türlü eylemde halkın övme ve yermesini düşünmeksizin sırf Allah için iyi niyetle iş yapmak, şirk, nifak, riya gibi şaibeli durumlardan uzak kalmak anlamına gelen ihlâs, ibadetlerimizde önemli bir olgudur. Bilindiği gibi insanın yaratılış gayesi Allah'ı bilmek ve O'na ibadet etmektir. Bir diğer ifadesiyle, ibadet ve itaat, yaratılışın gayesi, yüce Allah'a saygı ve bağlılığın açık bir göstergesidir. İslam'da ibadetlerin makbul olması ise belirli şartlara bağlanmıştır. Bunların başında, bu ibadetin usulüne uygun olarak, sırf Allah'ın rızası gözetilerek, ihlas ve samimiyetle eda edilmesi gelmektedir. Nitekim ibadetin kabul olması, onun sadece Allah rızası için yapılmasıyla, *"Temizlenmek için malını hayra veren en muttaki (Allah'a karşı gelmekten en çok sakınan) kimse o ateşten uzak tutulacaktır. Onun katında, hiçbir kimseye karşılığı ödenecek hiçbir iyilik yoktur. Yaptığı iyiliği ancak yüce Rabbinin hoşnutluğunu istediği için yapar. Elbette kendisi de hoşnut olacaktır."* (Leyl, 92/18-21)

Buradan ibadetin sırf Allah rızası için yapılması gerektiğini, aksi takdirde bunun kabul edilmeyeceğini anlıyoruz. Yine bu bağlamda, istisnasız tüm peygamberlerin tebliğ görevlerini derin bir ihlâs ve samimiyet içerisinde yerine getirdikleri ve insanlardan bunun karşılığında hiçbir şey beklemediklerini, ümmetlerine söyledikleri şu ortak sözlerle dile getirdiklerini görmekteyiz:

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

"Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim mükâfatımı verecek olan, ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'tır." (Şuarâ, 26/109, 127, 145, 164, 180)

Dinimizde âdeti ibadet hâline çeviren özellik niyettir. Bu yüzden tüm ibadetlerde niyet şart koşulmaktadır. Örneğin oruç niyet edilmezse, perhiz; namaz, niyet edilmezse beden eğitimi mesabesinde kalmaktadır. Diğer ibadetlerde de aynı şey söz konusudur. O halde niyet neredeyse ibadetlerin olmazsa olmaz şartlarından biridir. İşte burada söz konusu edilen niyette ise asıl olan onun sırf Allah rızası için yapılmasıdır. Yani yapılan ibadete ihlas ve samimiyetin egemen olmasıdır. Kişiler gösteriş için herhangi bir şeyi ibadet maksadıyla yaparlarsa bu riya ve iki yüzlülük gibi büyük bir tehlikeyi de beraberinde getirmektedir. Bu hâliyle gösteriş, amelleri boşa çıkaran, manevî bir hastalık şeklinde belirmektedir. Nitekim yüce Allah bu gerçeği şöyle dile getirmektedir:

"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı halde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan ve maruz kaldığı şiddetli yağmurun kendisini çıplak bıraktığı bir kayanın durumu gibidir. Onlar kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler. (Böyleleri, iyiliklerinin karşılığını göremezler). Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez." (Bakara, 2/264)

Bütün buraya kadar anlatılanlardan çıkarılan sonuç, bir Müslümanın yaptığı her ibadette ihlas ve samimiyeti gözetmesinin, o ibadetin kabulü için büyük bir önemi haiz olduğudur. O halde, ibadetler ancak, ihlâs ve samimiyetle değer kazanmakta ve yapılan her meşru iş, iyi niyetle ibadete dönüşmektedir. Aile hayatımızda, iş çevremizde, çarşıda-pazarda, komşuluk ilişkilerimizde, hülasa her yerde ve her zaman daima iyi niyetli olmaya ve yaptığımız her işte Allah'ın rızasını gözetmeye çalışalım. Unutmayalım ki bunun dışındakiler boşa emek harcamak ve beyhude gayretten ileri gidemeyecektir. Bu durum hem dünyada, hem de ahirette böyle olacaktır. Kıyamet gününde, yaptığımız ibadetten teraziye konulacak iyi amel beklerken, Allah korusun bu beklentimiz hüsrana ve hayal kırıklığına dönüşmesin.

İFTİRA, İNSAN ONURUNA KARŞI SAYGISIZLIKTIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِاَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِاَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا ۖ وَهُوَ عِنْدَ اللهِ عَظِيمٌ

"Hani o iftirayı dilden dile dolaştırıyor; hakkında hiçbir bilginiz olmayan şeyleri ağzınıza alıp söylüyor ve bunu önemsiz bir iş sanıyordunuz. Hâlbuki bu, Allah katında büyük bir günahtır." (Nûr, 24/15)

Yüce dinimiz bizim mutlu olmamızı hedefleyerek bu doğrultuda birçok düsturlar koymuş ve birtakım değerlere önem atfetmiştir. Yüzyıllar boyu insanlığın da kabul ettiği insanı insan yapan ve büyük çoğunluğu dinlerden kaynaklanan bazı değerler vardır. Sevgi, saygı, yardımlaşma, dürüstlük, insanî hak ve hürriyetleri v.b. kavramlar insanlığın temel ahlak anlayışına şekil veren ve aynı zamanda dinden beslenen belli başlı değerlerdir.

Bu değerlerden bir tanesi olan "İftira etmemek" de insanlığın temel ahlakî kaidelerinden bir tanesidir. Hepimizin bildiği gibi iftira; hangi türden olursa olsun, kişinin bir başka insana gerçekte olmayan bir suçu veya yapmadığı bir işi yüklemesi demektir. Toplumumuzda "kara çalmak", "çamur atmak" gibi ifadelerle dile getirilen kötü davranış da iftiradan başka bir şey değildir. İftiraya konu olan veya yüklenmek istenen suç uydurma, asılsız ve mesnetsiz bir suç ise ya da iftiranın hedefi olan kimse masum, günahsız ve bunun sonucunda mağdur ise, yüce Yaratıcının katında bu kişi mazlum; "müfteri" dediğimiz bu işi yapan kimse de zalim ve melundur, lanetlenmiştir. Nitekim tarih boyunca bütün ilâhî dinlerin ve düşünce sistemlerinin ortak noktalarından birisi "iftira etmemek" üzere mensuplarına kesin uyarılarda bulunmasıdır. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim de bu konuda ciddi uyarılarda bulunmuş,

* Dr. Seyid Ali TOPAL

müfterilerin lanetlendiklerini ve en büyük azaba maruz kalacaklarını, *"Onlardan her biri için, işledikleri günahın cezası vardır. İçlerinden o günahın büyüğünü üstlenen için ise ağır bir azap vardır"* (Nûr, 24/11) ayetiyle bildirmiştir.

Eğer bir toplumda müfteriler çoğunlukta ise veya bu konuda toplumun kendi kendini denetleme yetisi yoksa o toplumda öncelikle insanların birbirine karşı olan sevgi, saygı ve güvenleri yok olacaktır. Çok önemli olan bu değerlerin yok olduğu bir toplumda sağlıklı bir cemiyet hayatının olması imkânı ise ortadan kalkacaktır. Sonuçta da, öyle toplumların meydana getirdiği bir milletin, sağlıklı ve güçlü bir bütünlük arz etmesi, milli birlik ve beraberlik sergilemesi mümkün olmayacaktır. Hangi konuda olursa olsun dinin ve genel ahlakın birlikte yasakladığı iftira etmeyi ve kara çalmayı adet edinenlere bir toplumda ne kadar az rastlanıyor ve toplum onların bu hareketlerini ayıplayıp cezalandırarak ne kadar önleyebiliyorsa, o toplum kendini o ölçüde savunuyor ve koruyor demektir.

Ancak, acı bir gerçek olarak, her dönemde ve her toplumda müfterileri de masumları da görmek mümkündür. Masumlar hep azap çekmekte ve haklılıklarını belki uzun bir zaman sonunda, ama iş işten geçtikten sonra ispat edebilmektedirler. Bu yüzden o masumların çektiği ıstırap, müfterinin aldığı ceza ile telâfi edilemeyecek kadar büyük olmakta, sonuçta insanlığın vicdanında onmaz yaralar olarak derin izler bırakmaktadır. O sebeple içinde yaşadığımız toplumu ve mensuplarını iftiraya karşı korumak hepimiz için hem dinî ve hem insanî bir zorunluluktur.

İftiranın kötülüğü öteden beri biline gelmiş olup toplumumuzda bunun üzerine cümlelere dökülmüş birçok deyiş ve atasözlerimiz mevcuttur. "Kurunun yanında yaş da yanar." "Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste." gibi sözler de geleneklerimizin bugüne kadar getirdiği iftiranın kötülüğünü ve müfterinin lanetlendiğini ifade eden sözlerdir.

Bu duyarlılık dualarımıza da; "Allah kuru iftiradan saklasın", "Allah müfterinin iftirasından saklasın" şeklinde yansımıştır.

Sonuç olarak, toplumumuzun hem dinî kaygılar hem de ahlaki endişeler sebebiyle iftiradan korktuğu ve sakındığı da bir gerçektir. Fakat her konuda olduğu gibi bu konuda da istisna durumlarla karşılaşmamız mümkün olabilmektedir. İnsanlığın ayıbı olarak görmemiz gereken iftira dün vardı, günümüzde varlığını sürdürmektedir ve yarın da olacaktır.

Temennimiz, insanımızın ve toplumumuzun iftiradan korunmuş, huzurlu ve güven dolu bir hayat yaşaması ve bu türden davranışların sayılarının mümkün olduğunca az olmasıdır.

İLAHÎ HAKİKAT NASIL ANLATILIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ يَآ اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ ۚ فَمَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۚ وَمَآ اَنَا۠ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ

"De ki: Ey insanlar, size Rabbinizden gerçek (Kur'an) gelmiştir. Artık kim doğru yola girerse ancak kendisi için girer. Kim de saparsa ancak kendi aleyhine sapar. Ben sizden sorumlu değilim." (Yûnus, 10/108)

Ayet-i kerimede Rabbimizden bizlere bir hakikatin indirildiği anlatılmaktadır. Bu hakikat de Kur'an'ı ve hak dini anlatan, öğreten Peygamberimizin getirdiği ilkelerdir. Öyleyse dinî inanç ve yaşam tarzı bakımından yüce Allah tarafından gönderilen öğretiler ve Peygamberimizin getirdiği ilkeler haktır, doğrudur. Ancak âlemlerin Rabbinden gelen doğru yola uyma konusunda insanlar serbesttirler. Dileyen bu doğru yola uyar ve kendi lehinde bir iş yapmış olur. Kendi yararını gözetmiş olur. Bunun yanında yaptıklarının karşılığını Allah katında görür. Bu ilahî kaynaktan gelen hakikate uymayan, ondan istifade etmeyenler ise kendi aleyhlerine bir iş yapmış olurlar. Yaptıklarının cezasını da görürler. Dolayısıyla hidayeti tercih eden de, dalaleti tercih eden de kendisi ile ilgili bir iş yapmış olur.

Allah, yukarıda zikredilen ayette Peygamber Efendimizden şunu anlatmasını istemiştir: "Ben size doğru yolu gösteriyorum. İyi ve kötü olanı anlatıyorum. Sizi zorla Müslüman yapacak değilim. Bana böyle bir yetki de verilmemiştir. Benim yegâne görevim insanları hakikate çağırmaktadır. Tercih hakkı da sizindir. Dileyen kabul eder. Dileyen de inkâr eder. Ben size Hak dini ulaştırdım, sizi tanıştırdım. Sizi aynı zamanda dinin faydalı, yararlı öğretilerine davet ediyorum. Kabul etmenin sizin yararınıza olduğunu da söylüyorum. Kabul etmemeniz durumunda mahşer gününde zarar edeceğinizi ve azapla karşılaşacağınızı da söylüyorum. Bundan sonra sizden

* Dr. Abdurrahman CANDAN

dileyen benim çağrıma evet deyip, hakikat yolunu seçer, isteyen de batıl yolu tercih eder. Fakat şunu iyi biliniz ki insan her yaptığından sorumludur. Allah, herkese yaptıklarından dolayı hesap soracaktır." Bu durum Kur'an-ı Kerim'in başka bir ayetinde şöyle ifade buyrulmuştur:

"De ki: Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin. Biz zalimlere öyle bir ateş hazırladık ki, onun alevden duvarları kendilerini çepeçevre kuşatmıştır." (Kehf, 18/29)

İslam'ın hakikatlerini insanlara anlatmak isteyenlerin de aynı tavır içinde olmaları gerekir. Çünkü Müslümanın yapması gereken şey, ilahî kaynaklı bilgiyi muhataba ulaştırmaktır. En güzel şekilde, en uygun şekilde anlatmaktır. Bunun ötesinde bir yetkisi ve sorumluluğu yoktur. İnsanları farklı bir yöntemle doğru yola götüreceğini iddia etmek ise sorumsuz işler yapmaya götürebilir. Çünkü insanları güzelliklerle tanıştırayım derken onları büsbütün uzaklaştırabilir. Hakikati anlattıktan sonra kişilerin tercihlerine, kanaatlerine saygı göstermek gerekir. Bu konuda bize yol gösteren yine Kur'an-ı Kerim'dir. Yüce Mevla Hz. Peygambere şöyle demesini emretmiştir:

"De ki: 'Bana, Müslümanlardan olmam ve Kur'an'ı okumam emredildi.' Artık kim doğru yola girerse yalnız kendisi için girer. Kim de doğru yoldan saparsa de ki: Ben ancak uyarıcılardanım." (Neml, 27/92)

Dolayısıyla bu emir bütün inananları bağlar. Bir kısım insanlar bu hakikatlere uyarlarken, bunlara uymayanlar da olacaktır. Sonuçta kabul edip etmemek kişinin kendisine kalan bir durumdur. Her zaman iman üzerine sabretmek, Allah ve Resûlünün belirlediği ölçülerden vazgeçmemek inanan insanın şiarı olmalıdır. Ta ki ilahî aydınlık, ilahî rahmet, ilahî güzellikler insanları kuşatsın. Çünkü nihayetinde herkesin teslim olacağı tek hakikat İslam'ın getirdiği güzelliklerdir. Yeter ki bu uygun bir şekilde anlatılsın, insanların onunla güzel bir şekilde tanışması sağlansın.

İLAHÎ RAHMET, HER ŞEYİ KUŞATMAKTADIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاكْتُبْ لَنَا فِى هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى الْاٰخِرَةِ اِنَّا هُدْنَآ اِلَيْكَ ۚ قَالَ عَذَابِىٓ اُصِيبُ بِهٖ مَنْ اَشَآءُ ۚ وَرَحْمَتِى وَسِعَتْ كُلَّ شَىْءٍ ۚ فَسَاَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِاٰيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ۚ

"Bizim için bu dünyada da bir iyilik yaz, ahirette de. Çünkü biz sana varan doğru yola yöneldik. Allah şöyle dedi: 'Azabım var ya, dilediğim kimseyi ona uğratırım. Rahmetim ise her şeyi kapsamıştır. Onu, bana karşı gelmekten sakınanlara, zekâtı verenlere ve âyetlerimize inananlara yazacağım.'" (A'râf, 7/156)

"Rahmet" ve "Merhamet" kelimeleri; acımak, esirgemek, korumak, affetmek, bağışlamak ve nimet vermek gibi anlamlara gelen "r-h-m" kökünden gelmektedir. Mealini verdiğimiz ayette geçen rahmeti ise, "acınan kimseye iyilik etme sonucunu doğuran acıma hissi" şeklinde tanımlayabiliriz. Buna göre rahmet kavramının kapsamında hem acıma hem de iyilik ve ikramda bulunma olduğunu öğreniyoruz. Esasen rahmet ve merhamet, temelde Allah'ın sıfatı olup insan ve diğer canlılardaki merhamet duygusu da Allah'ın onlara rahmet veya merhametinin bir sonucudur. Allah'ın rahman ve rahîm isimleri de rahmet kelimesinden türetilmiş olup dünya ve âhirette bütün varlıklara olan lütuflarını ifade etmektedir.

Konumuz olan âyetteki "...rahmetim ise her şeyi kapsamıştır; onu, bana karşı gelmekten sakınanlara, zekâtı verenlere ve âyetlerimize inananlara yazacağım." şeklindeki ifadeyi İsfahani, "…rahmetin dünyada herkesi kuşattığını, âhirette ise yalnızca müminleri kapsayacağı" (Müfredat, "rhm" md.) şeklinde yorumlamaktadır.

Bununla birlikte, Allah (c.c)'ın zalimler için elbette gazap ve cezasının da olacağını unutmamamız gerekir. Çünkü dünyada akla hayale gelmedik zulümler işleyen

* İdris BOZKURT

insanlara, diğer canlılara ve Allah (c.c)'ın evrene koyduğu doğal dengeye zarar verenler için de Allah'ın azabı müstahaktır. Böyle olmasa zulümler karşılıksız kalır.

Bu sebeple Allah (c.c) ayette, kullarından ancak dilediklerinin azaba maruz kalacaklarını; buna karşılık bütün mevcudatın, dünyada varlık sahnesine çıkışlarından itibaren kendi rahmetinden pay aldıklarını ve liyakatlerine göre de alacaklarını bildirmiştir. Şu halde başlangıçta rahmetten pay almayan hiçbir varlık yoktur. Ancak azabı hak edenlere, rahmetin ardından azap isabet edecektir. Sonuç olarak rahmet asıl, azap talîdir. Nitekim En'âm sûresinde (6/12) *"O, kendi üzerine (kulları için) rahmeti yazmıştır"* buyurularak bu hususa işaret edilmiştir.

İnsan da dâhil olmak üzere her varlık, var olmakla rahmete mazhar olmaktadır. Fakat insan, özgür ve ahlakî varlık olarak, inanç ve eylemlerinin değerine göre azabı da rahmeti de hak edebilir. Böylece ilgili ayette Hz. Musa'nın, "Bize bu dünyada da âhirette de iyilik yaz. Şüphesiz biz tövbe etmiş olarak sana geldik" şeklindeki duasına karşılık Allah (c.c), "Azabıma dilediğimi uğratırım; rahmetim ise her şeyi kuşatmıştır" buyurmak suretiyle, bir yandan ona, onun ümmetinden sâlih kişilere geniş bir rahmet ümidi vermekle birlikte, bunun kendisi için bir zorunluluk olmadığını hatırlatma mahiyetinde, azabının da dikkate alınmasını istemiş; ardından da azaptan koruyup rahmete mazhariyet kazandıracak iyi hâllere birkaç örnek olmak üzere, takva ehlinden olmak, zekâtı vermek ve âyetlere inanmayı sürdürmek gerektiğine işaret buyurmuştur (Kur'an Yolu, 11,600, Ankara 2006).

Yüce Allah (c.c)'ın rahmeti ve sevgisi daima ön planda olup biz kullarına şefkatle ve merhametle muamele etmekte, azap etmeyi asla istememektedir. Besmelede Allah'ın Rahman, Rahîm; çok esirgeyen, çok bağışlayan, çok merhamet eden oluşunun yer alması boşuna değildir. Allah'ın güzel isimlerini (Esma-i Hüsnâ) gözden geçirdiğimiz zaman bunlardan çoğunun sevgi, merhamet, bağışlama, koruma, kollama, af ve mağfiret gibi unsurlar içerdiğini görürüz. Bunun içindir ki bir hadis-i kutside, *"rahmetim gazabımı geride bırakmıştır"* (Buhârî, "Tevhid", 15) buyurularak Allah'ın af, bağışlama, rahmet ve mağfiretinin gazap ve cezalandırmasından daha ileride olduğu ifade edilmektedir. Ancak kullar, O'na isyan ederek azabı kendileri hak etmektedirler.

Rabbimizin merhametini anlamak akıllı ve feraset sahibi insanlar için hiç de zor olmasa gerek. Zira Rabbimiz biz aciz kullarına rahmet ve merhametiyle muamele etmeyip yapmış olduğumuz amellerin karşılığını anında vererek, hata ve günahlarımızdan dolayı bizleri hemen cezalandıracak olsa perişan ve helak olur, azaba duçar oluruz.

O halde, Allah (c.c)'ın rahmet ve merhametine layık kullar olma konusunda azami gayret göstermeli, nankörlük yapıp inat ve isyanla beyhude işler peşinde koşarak gazabına müstahak olmamalıyız. Allah (c.c) cümlemizi, rahmetine nail olan kullarından eylesin.

İMAN KÜFÜR MÜCADELESİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوٓا اٰبَآءَكُمْ وَاِخْوَانَكُمْ اَوْلِيَآءَ اِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْاِيمَانِ ۚ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ۝ قُلْ اِنْ كَانَ اٰبَآؤُكُمْ وَاَبْنَآؤُكُمْ وَاِخْوَانُكُمْ وَاَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَاَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَآ اَحَبَّ اِلَيْكُمْ مِنَ اللهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِى سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتّٰى يَاْتِىَ اللهُ بِاَمْرِهِ ۗ وَاللهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ۧ

"Ey iman edenler! Eğer küfrü imana tercih ederlerse, babalarınızı ve kardeşlerinizi bile dost edinmeyin. İçinizden kim onları dost edinirse, işte onlar, zalimlerin ta kendileridir. De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, aşiretiniz, kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz bir ticaret ve beğendiğiniz meskenler size Allah'tan, peygamberinden ve onun yolunda cihattan daha sevgili ise, artık Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin! Allah fasık topluluğu doğru yola erdirmez." (Tevbe, 9/23-24)

Peygamberler, tüm mesailerini insanlık âleminin kurtuluşu, tevhit akidesinin yeryüzüne hâkim olması ve ilahî mesajların kalplerde ve gönüllerde yer alması için harcamışlardır. Ancak inkârcılar ve müşrikler, her dönemde Cenab-ı Hak tarafından gönderilen peygamberlerin bu ortak ve ilahî mücadelelerine karşı koyarak küfür cenahında yer almışlardır. İşte, iman-küfür veya hak-batıl mücadelesi bu şekilde Hz. Âdemle başlar, Peygamber Efendimiz (s.a.s) ile doruk noktasına ulaşır.

Tevhid dini İslam, bütün insanlığa hitab eden evrensel bir mesajla mükemmel bir şekilde gönderilmiştir:

* Hanif BURUN

"Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı seçtim." (Maide, 5/3)

Dolayısıyla kendi devirlerindeki toplumların ihtiyaçlarını karşılayan önceki semavî dinlerin ve ilahî vahye dayandığı halde insanların eliyle tahrif edilen ilahî kitapların yerini İslam ve Kur'an-ı Kerim almıştır. Küfre, putperestliğe ve şirke karşı mücadelede tevhid sancaktarlığını ve nübüvvet bayraktarlığını Allah (c.c), Hz. Muhammed (s.a.s)'e ve onun ashabına tevdi etmiştir.

İşte o kutlu insanlar bu ağır ve meşakkatli görevi severek ve içtenlikle üstlenmişlerdir. İmanı küfre, İslam'ı şirke, hicreti Mekke'deki servetlerine, uhuvvet ve meveddeti kabile ve aşiretlerine, Medineli Ensar'ı da öz yurtlarında bıraktıkları sevgili ve dostlarına tercih etmişlerdir, dolayısı ile Kur'an-ı Kerim'in övgüsüne ve Hz. Peygamber'in meth ü senâsına layık olmuşlardır. Öyle ki bu kutlu insanlar, iman etmeyen çocuklarını, eşlerini ve ana-babalarını terk etmişler, onlarla ilişkiyi kesmişlerdir. Yukarıdaki her iki ayet-i kerimede de iman ve İslam için özverinin, Kur'an ve Nübüvvet için de fedakârlığın zorunlu bir vecibe olduğuna, Allah ve Peygamber sevgisinin tüm sevgilere tercih edilmesinin gerekli olduğuna işaret edilmektedir. Ancak bu ayetlerden mümin olmayan akraba, dost ve yakınlarla her türlü ilişkiyi kesme manasının çıkarılması doğru değildir. Ayrıca bu âyetlerde, kâfir ve müşrik de olsalar, İslam dinine ve Müslümanlara zarar vermeyen ve onları sevgiyle, saygıyla karşılayan, akraba, komşu ve diğer insanlarla iyi ilişkiler kurmayı ve onlara güzel davranmayı engelleyen bir anlam da çıkarılmamalıdır.

Her ne olursa olsun âyetlerin ifade ettiği mana ve gösterdiği hedef geneldir. Esas itibari ile verilen mesaj, bir Müslüman için, hiçbir gayenin Allah ve Resûlüne "iman"dan daha önemli ve değerli olmayacağı hususudur.

Aslında Kur'an âyetlerine ve ilahî mesajlara baktığımızda Allah (c.c)'ın iman edip etmeme konusunda insanları serbest bıraktığı görülmektedir. İnsanlar kendi iradeleri ile özgürce iman ettikleri takdirde imanlarının geçerli olacağı ifade edilmiştir. Nitekim *"De ki: "Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin."* (Kehf, 18/29) ayeti bu gerçeği dile getirmektedir. Herkes, dilediği gibi inanabilir, iman, küfür çatışmasında veya hak, batıl mücadelesinde dilediği tarafı tercih edebilir. Cenab-ı Hak da her zaman iman edeni övmüş, inkârcıyı ise yermiştir. Ancak insanların iradelerine bu noktada müdahale edilmemiştir. İnsanlar, kendi iradeleri doğrultusunda inanma ya da inanmama özgürlüğüne sahiptir.

Küfre saplanmış, batıl inanca sahip kimselere veya diğer dinlere mensup olan insanlara güzellikle bu inançlarının bozuk ve hatalı olduğunun anlatılması bir görevdir. Ancak, dinde zorlamanın söz konusu olmadığı da bilinen bir gerçektir Tüm ilahî ve semavi dinlerde olduğu gibi Peygamber Efendimiz (s.a.s) ve ashabının yap-

tığı tebliğ, irşat ve inzar görevinin din ve inanç özgürlüğüne müdahale şeklinde algılanmaması gerekir. Çünkü tebliğde zor kullanma söz konusu değildir, güzellikle ikna, tatlı anlatım ve müjdeleme vardır.

Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, *"Ey Muhammed! Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütle çağır, onlarla en güzel şekilde mücadele et, doğrusu Rabbin kendi yolundan sapanları en iyi bilendir. O, doğru yolda olanları da en iyi bilendir."* (Nahl, 16/125) ayet-i kerimesi bu hususu çok güzel bir şekilde ifade etmek suretiyle tüm ilahî dinlerin ortak tebliğ ve anlatım metodunun esasını bizlere öğretmektedir.

İMAN AKIL İLİŞKİSİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ وَفِى خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَآبَّةٍ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ۙ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَآ اَنْزَلَ اللهُ مِنَ السَّمَآءِ مِنْ رِزْقٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۙ

"Şüphesiz, göklerde ve yerde, inananlar için (Allah'ın varlığını ve birliğini gösteren) nice deliller vardır. Sizin yaratılışınızda ve Allah'ın (yeryüzüne) yaydığı her bir canlıda da kesin olarak inanan bir toplum için elbette nice deliller vardır. Geceyle gündüzün birbiri ardınca gelişinde, Allah'ın gökten rızık (sebebi olarak yağmur) indirip, onunla yeryüzünü ölümünden sonra diriltmesinde, rüzgârları evirip çevirmesinde aklını kullanan bir toplum için deliller vardır." (Câsiye, 45/3-5)

Akıl, kâinatta cereyan eden olaylar arasında mantıklı bir örgü kurmaya, hadiselerin niçin ve nasıl meydana geldiğini kavramaya ve bir sonuca ulaşmaya çalışır. Meselâ, insan, akıl ve tecrübe yoluyla bir filizin yeşermesi veya bir tohumun mahsul vermesi için toprağa atılması gerektiğini bilir ve bu amelin bir sonucunun olacağına; yani mahsul vereceğine inanır. Elde edilen mahsulün kendiliğinden olamadığına, onu işleyen ve toprağa atan birinin olması gerektiğine aklıyla hükmeder ve böyle olduğuna inanır. Evrendeki düzenin sebep sonuç ilişkisine bağlı olarak cereyan ettiğini kavrayan akıl, tefekkürünü derinleştirdiği zaman evrenin ve evrendeki mükemmel nizamın da sebepsiz olmadığını, bu düzeni ve işleyiş ahengini yaratan bir kudretin olması gerektiğine hükmeder.

Kur'an-ı Kerim'de insan, aklını kullanmaya, düşünmeye ve ibret almaya davet edilmektedir. Bunun güzel bir örneği olarak Hz. İbrahim verilir. O, aklını kullanmak suretiyle evrendeki harika nizamın bir yüce Yaratan'ı olması gerektiğine hükmetmiş ve O'na iman etmiştir (Bk. En'âm, 6/74-79; Mümtehine, 60/4). Demek ki inanmak, Hz.

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

İbrahim örneğinde olduğu gibi, akıl ve tecrübeye dayanan mantıklı bir muhakemeyle erişilen bilinçli bir olgudur. İnsan akıl ve ibret gözüyle kâinatı ve içerisindeki hadiseleri tefekkür ettiğinde imanındaki bilinç hâlini yakalar. Böylece insan Allah'a iman etmiş olmanın itminanını/doyum hâlini yaşar ve huzur duyar.

Genel olarak insan, özel olarak da müminler aklı kullanmakla sorumlu tutulduğu için akıl ve imanın birbirinden ayrılması düşünülemez. Bunun için dinî tekliflerde akıl esas alınmıştır. Meâlini zikrettiğimiz âyet-i kerimeler, bu itibarla, aynı zamanda, iman ile akıl arasındaki doğru ilişkiye işaret etmektedirler. Buna bağlı olarak iman etmiş olmak, alelade bir hadise olmayıp mantıkî ve ilmî veriler sonucunda ulaşılan bir bilinç hâlidir; bu bilinç düzeyi müminin Allah ile olan ilişkisini belirler. Dolayısıyla iman etmiş olmak akıl dışı değil, bizatihi aklı kullanmış olmanın bir sonucudur. Kâinatta işleyen harikulade nizam aklî ve ilmî veriler çerçevesinde değerlendirildiğinde bu sanat eserinin bir sanatkâra dayandığı o sanatkârın da ancak yüce Allah olduğu idrak edilmiş olur.

Yüce Allah'ın mahiyeti ise insan idrakini aştığından; O'nun nasıl olduğu, ilahî vahyi nasıl indirdiği ve buna bağlı olarak öteki âlemin ne olduğu hususları da gayr-i makûl/akledilemez değildir; ancak bunlar insan aklının, idrakinin ötesine taşan hakikatlerdir. Yani akıl onların mahiyetini tam anlamıyla kavrayıp izah edebilecek yeterlikte ve göz de insana gayb olan bu hususları görebilecek nitelikte değildir. Bu itibarla Kur'an'da iman konuları, "gayb"a iman olarak nitelendirilmektedir. Ancak insanın görünenden hareketle bu görünmeyenlerin hakikat olduğuna hükmedebilir ve bunların akledilebilir hadiseler olduğunu idrak edebilir.

Yüce Allah, mealini verdiğimiz âyet-i kerimelerde gerek bizim, gerekse diğer canlıların yaratılışında, kâinatın işleyişinde; gece ve gündüzün birbiri ardınca bir seyir izlemesinde, yağmurla birlikte yeryüzünün canlanmasında ve rüzgârın esmesinde akıl sahipleri için birçok deliller olduğunu belirtir. Bu deliller, kâinatta işleyen kusursuz mükemmel düzenin bir tesadüfün değil, güç ve kudret sahibi yüce Yaratıcının eseri olduğunu ispat eder; bizi, O'na iman etmeye çağırır. Nahl suresinin 12. âyetinde şöyle buyrulur:

"O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdi. Bütün yıldızlar da O'nun emri ile sizin hizmetinize verilmiştir. Şüphesiz bunlarda aklını kullanan bir millet için ibretler vardır."

Bu itibarla Allah'ın yüce yaratıcı olduğuna inanan biz müminler, kâinata ve içerisindeki her şeye akıl ve ibret gözüyle bakmalıyız. İbret gözüyle bakabilmek, aklımızı ve tefekkür gücünü kullanmaya bağlıdır. Kâinatın işleyişindeki ulvi ahengi tefekkür edip kavradıkça Allah'a olan imanımız tahkîk mertebesine erişir. Böyle bir iman,

bilinçsiz/taklidî bir iman değil, aklî delillere ve aklı kullanmaya dayanan bilinçli/tahkikî bir imandır.

İMAN: EN BÜYÜK NİMET*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اٰمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهٖ وَالْكِتَابِ الَّذِى نَزَّلَ عَلٰى رَسُولِهٖ وَالْكِتَابِ الَّذِىٓ اَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا

"Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse derin bir sapıklığa düşmüş olur." (Nisa, 4/136)

İman, Hz. Peygamberin Allah'tan getirdiklerini tasdik etmek, haber verdiklerini tereddütsüz kabul ederek, bunların gerçek ve doğru olduğuna gönülden inanmaktır.

Her vesileyle sıkça söylenildiği üzere İslam üç ana bölümden meydana gelmektedir. Bunların ilk ve en önemli kısmı imandır. Diğeri ise bu imanın hayata yansıyan şekli dediğimiz ibadet, üçüncüsü de daha ziyade insani ilişkilerde kendisini gösteren ahlaktır. Bunların hayata en güzel şekilde yansımasına da "ihsan" adı verilmektedir. Bu bölümlerden her birinin şüphesiz diğerleri ile yakın ilgisi vardır. Ancak kendileri arasında önemine binaen bir sıralamaya tabi tutulacak olsa, her şeyden önce iman gelir. Zira iman ile müşerref olmayan kimselerin ibadetle mükellef olması düşünülemez. İman olmadan cennete girilemez. İman olmadan İslam olmaz. O halde insan veya bir başka tabirle Müslüman'ın ilk görevi, Allah'ın varlığını ve birliğini bilip tasdik etmesidir. Şüphesiz bu tasdikin makamı ise kalptir. Dil ile ikrar edilmesi ayrı bir önem taşımaktadır.

Konumuz olan ayette, daha çok "amentü esasları" diye bildiğimiz imanın şartlarına değinilmiş, bir Müslüman'ın bunlara tereddütsüz inanması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bunlardan birini inkâr etmek imana zarar verecektir. O nedenle bir Müslüman burada sayılan bütün esaslara inanmalı, inancının gereğini yerine getirerek bu imanını muhafaza etmelidir. Bu hâliyle iman büyük bir nimettir, bölünme

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

kabul etmeyen bir bütündür, ebedî bir saadettir ve kurtuluş vesilesidir. O nedenle bizi, mümin bir aileden ve Müslüman bir ülkede dünyaya getiren ve kendini tanımakla şereflendiren Allah'a şükretmeli, böyle bir nimete rağmen nankörlükte bulunulmamalıdır.

Aslına bakılırsa iman fıtrîdir. Yani kişinin doğuştan beraberinde getirdiği duygulardan biridir. Ne bireysel ne de toplumsal bazda iman ve inanç olmadan yaşamak mümkündür. Tarihte kütüphanesiz, hapishanesiz, hastanesiz şehirleri görmek muhtemel iken, mabetsiz bir şehrin ve toplumun düşünülmesi ihtimal dâhilinde değildir. Neticede insan doğal olarak bir büyük güce sığınma, korunma ve ondan yardım dilemeye muhtaçtır. Zorluk, sıkıntı, felaket anında, kendini teselli edecek birini aramak durumunda kalmaktadır. Bu güç belki farklı toplum ve kültürlerde, farklı mekân ve zamanlarda, farklı varlıklar olabilir. Zira inanç ve iman olmaksızın uzun süre bir toplumun varlığını sürdürmesi duyulan ve görülen hadiselerden olmamıştır. Üstelik imandan tecrit edilmiş bir hayat tarzının, ebedî âlemi dikkate almayan bir anlayışın doğuracağı sonuçları düşünmek bile kişiye korku vermektedir. Bu dünyaya niçin geldiğinin, yaratılış maksadının ne olduğunun farkında olmayan, istediği gibi kayıtsız, kuralsız, dilediği gibi yaşayanların hem kendilerine, hem de etrafına oldukça zarar vermesi tabiîdir. İşte iman ve ahlak kişiye bunu düzene koyma, belli bir amaca göre yaşama azmi vermekte ve ona göre davranılması gerektiğini hatırlatmaktadır.

O halde, bir Müslüman olarak bu nimeti korumanın azami gayreti içinde olmalıyız. Kişinin imanla dünyaya gelmesi nasıl mümkün ise, bu imanını korumayıp zayi etmesi de o denli mümkündür. O nedenle iman, ibadet ve güzel ahlakla korunmalı ve takviye edilmelidir. Nitekim Hz. Aişe validemizin naklettiği şu hadis-i şerif imanın korunması gerektiği, bunun ibadetlerle güçlendirilmesi yönünde bize önemli ipuçları vermektedir. O şöyle buyurmuştur:

"Nebiyyi muhterem (s.a.s) efendimiz mübarek ayakları şişinceye kadar geceleyin ibadet ederdi. Bunun üzerine: Ya Resûlallah! Geçmişte ve gelecekteki günahların bağışlandığı halde niçin böyle yapıyorsun? dedim. *'Rabbime şükreden bir kul olmayayım mı?'* buyurdu." (Buharî, "Teheccüd", 6 Müslim, "Münâfikûn", 78-81)

Ayrıca imanımızı muhafaza edebilmek için kalbimize, özellikle de dilimizden çıkacak sözlere dikkat etmek zorundayız. Bu sebeple olsa gerek sık sık son nefeste Allah'tan bize iman ve Kur'an nasip etmesi, kelime-i şahadeti söylemeyi kolaylaştırması niyazında bulunmaktayız.

İMAN ETMEK İNSANIN HAYRINADIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَاٰمِنُوا خَيْرًا لَكُمْ وَاِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَكَانَ اللهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

"Ey insanlar! Peygamber size Rabbinizden hakkı (gerçeği) getirdi. O hâlde kendi iyiliğiniz için iman edin. Eğer inkâr ederseniz bilin ki, göklerdeki her şey, yerdeki her şey Allah'ındır. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Nisa, 4/170)

İnanma ve ibadet ihtiyacı, insanın havaya ve suya olan ihtiyacı kadar önem arz etmektedir. İnsanın tabiatı gereği iman ve ibadet konusunda yönlendirilmeye ihtiyaç duyması nedeniyle bütün dinler, onları Allah'tan başka ilah olmadığını kabul etmeye ve sadece Allah'a ibadet etmeye çağırmıştır. Bu çağrı, tarih boyunca peyderpey peygamberler gönderilerek gerçekleştirilmiştir. Son olarak da, Hz. Muhammed (s.a.s) gönderilmiş ve Allah'ın insanlığa olan din nimeti tamamlanmıştır.

Yukarıda zikri geçen ayet-i kerimede yüce Rabbimiz bizleri Resûlullah'ın getirdiği gerçeğe (Kur'an'a) inanmaya çağırmakta ve bunun bizim hayrımıza olduğunu vurgulamaktadır. Allah'ın bizleri imana ve iyi davranışlarda bulunmaya (amel-i sâlih) çağırması, kendisinin buna ihtiyacı olduğu için değildir. Çünkü biz insanlar da dâhil olmak üzere bütün yaratılmışlar O'na aittir, O'nun mülküne dâhildir. İman ve sâlih ameller biz insanlara lazımdır, buna muhtaç olan bizleriz, dünya ve âhiret mutluluğumuz imana ve güzel davranışlar sergilememize bağlıdır. Bu sebeple bizler için hayırlı olan davranış, dini inkâr ve ilâhî emirlere isyan etmek veya bunlara karşı ilgisizlik değil, iman ve salih amellerdir.

İslam dininin ortaya koymuş olduğu inanç sistemini kabul eden, Allah'a inanan ve güvenen her insan manevi açıdan büyük bir güç elde etmiş olur. Çünkü bizler bazı özelliklerimiz sebebiyle çok güçlü gibi gözüksek de, her zaman Allah'ın yardı-

* Yunus AKKAYA

mına muhtacız. Muhtaç olduğumuz o yüce varlığa inanıp bağlanmak bizlere huzur verir ve hayatımızı güven içinde sürdürmemize vesile olur. Allah'a iman, bizleri yalnızlıktan, boşlukta kalmaktan kurtarır. Hepimiz günlük hayatımızda hastalık, fakirlik ve bir yakınımızın vefatı gibi çeşitli sorunlarla karşılaşabiliriz. Böyle durumlarda kalplerimizde bulunan Allah inancı ümitsizliğe kapılmamıza engel olur. Yüce Rabbimize sığınır, O'na güvenir ve O'nun yardımıyla bütün sıkıntılarımızın üstesinden gelebiliriz. Buna karşılık sağlam bir inanç ve sâlih amellerden mahrum olanlar ise, huzursuzluk içinde kıvranırlar. Belki de sıkıntılardan kurtulmak düşüncesi ile huzuru içkide, uyuşturucu madde kullanmakta ararlar ve daha büyük felaketlere sürüklenirler. Böylece hem dünya hem de ahiret mutluluğunu kaybetmiş olurlar.

Ayrıca iman ve ibadetler bizi birbirimize bağlar, toplumsal barışa ve kardeşliğe katkıda bulunur. Nitekim kâinatın efendisi Hz. Muhammed (s.a.s); *"İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de gerçek manada iman etmiş olamazsınız."* (Müslim, "İmân", 93; Tirmizî, "Sıfâtu'l-Kıyâme", 56) buyurarak imanı toplumsal barışın temel taşı yapmıştır. İbadetler ise dikey boyutuyla bizim Allah ile ilişkilerimizi düzenlerken yatay boyutuyla da insanlarla ilişkilerimizi en güzel kıvama getirmeyi hedeflemektedir. İnsanî değerlerin alt-üst edildiği, ilişkilerin menfaate, maddeye ve beklentilere dayalı olarak yürütüldüğü bir zaman diliminde yaşamı paylaşıyoruz. Bize düşen inancımızın ve ibadetlerimizin sevgi, kardeşlik ve yardımlaşma boyutunu hayata yansıtmak ve yaşadığımız toplumda barışın ve huzurun hâkim olması için gayret sarf etmektir. Bununla birlikte insanlarla olan ilişkilerimizden doğan görev ve sorumluluklarımızı ilahî ölçüleri gözeterek yerine getirmektir. Bu bağlamda herkese adaletle davranmak, kimseyi aldatmamak, komşusu açken tok olarak yatmamak, yalancılık ve dolandırıcılık yapmamak, kimseye iftira etmemek gibi dinimizin Allah'a imanla irtibatlandırdığı ahlaki davranışlarımıza çok dikkat etmeliyiz. Bu anlayışla hareket etmemiz hâlinde dinin rahmet ikliminde hep birlikte huzuru yakalamamız daha kolay olacaktır.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Hakiki mutluluk ve huzur, yalnız sağlam bir imana sahip olmak ve sâlih ameller yapmakla elde edilebilir. Hayatlarını Allah'ın emirleri doğrultusunda geçirenler, hem ailelerine hem de içinde yaşadıkları topluma faydalı birer kişi olurlar ve böylece dünya ve ahiret mutluluğuna ulaşabilirler.

İMAN GÖNÜL FERAHLIĞI, İMANSIZLIK İSE STRES VE SIKINTIDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِ ۚ وَمَنْ يُرِدْ اَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا

كَاَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِى السَّمَآءِ ۚ كَذٰلِكَ يَجْعَلُ اللّٰهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ

"Allah, her kimi doğruya erdirmek isterse onun göğsünü İslam'a açar. Kimi de saptırmak isterse, onun da göğsünü göğe çıkıyormuşçasına daraltır, sıkar. Allah, inanmayanlara azap (ve sıkıntıyı) işte böyle verir." (En'âm, 6/125)

İman, insanın Allah ile kendisi ve kâinat arasındaki ilişkiyi görebilmek ve Allah ile irtibat kurabilmektir. Mümin bir insan, etrafına baktığında gördüğü her şeyin ona Allah'ı hatırlatması gibi meydana gelen her olayın da Allah'ın bilgisi ve yaratması dışında olamayacağını bilir. Dolayısıyla mümin başına gelen sıkıcı veya sevindirici bir olayı bu bakış açısıyla değerlendirir. Her iki durumda da Allah'ın kendisini imtihan ettiğini bilir. Bunun için kötü olaylar karşısında karamsarlığa ve endişeye düşmeden, iyi olaylar karşısında da şımararak azıp sapmadan mümine yakışan olgun tavır ve davranışları sergiler. Gerçekte bu durum her halükârda mümin için gönül ferahlığı, inanmayan için ise karamsarlık, telaş, endişe, şımarıklık veya azgınlığın sebebi oluverir.

Yaratılışımız itibariyle zayıf ve aciz olduğumuzdan hayatımızın her anında birtakım problemlerle karşılaşmamız kaçınılmazdır. İnanan insanlar olarak bu problemler karşısında Allah'tan yardım diler, O'na sığınır ve O'na güveniriz. Her şeyin ancak kendi izin ve iradesiyle meydana geldiğine inanırız. Şüphesiz, kudret sahibi yüce bir varlığa dayanmamız bizi güçlü ve huzurlu kılar. Bu gerçeğe işaret eden yüce rabbimiz kendisinin bize yardım etmesi durumunda hiçbir gücün bize galip gelemeyeceğini, bizi yardımsız bırakması durumunda ise kimsenin bize yardım edemeyeceğini ifade ettikten sonra inanan insanların kendisine tevekkül etmesinin

* Y.Seracettin BAYTAR

gerektiğini bildirmektedir (Âl-i İmrân, 3/160). Bu itibarla her türlü darlık ya da genişlik her an Rabbimizi hatırımızda tutmamız, her şeyin O'nun bilgisi ve yaratmasıyla meydana geldiğini bilmemiz (Ra'd, 13/28; Hadîd, 57/22-23) mutluluğumuz ve gönül huzurumuzun temel kaynağıdır.

Bu itibarla gündelik hayatında yüce Allah ile irtibatını koparıp, O'nu hatırına getirmeyenler, nefs ü hevâ ve arzularının peşinden sürüklenip gidenler, gönül ferahlığı değil, sıkıntı, darlık ve stresli bir ruh hâline mahkûm olurlar. Bu insanların her türlü çabasına rağmen mutluluk ve gönül huzuru sanki onlardan kaçmaktadır. İnsan bazen bu huzur arayışının peşine düşerek onu şeytan işi işlerde bulabileceği gafletine düşer, böylece, nefis ve şeytanın esiri olabilir. Oysa nefis ve şeytanın peşinden gitmek, huzuru içki, uyuşturucu, yapay eğlencelerde aramak vicdanlarındaki derin ıstırabı dindirmeye çare olmaz; bu ıstırabı daha da artırır. Mümin bir kimsenin sahip olduğu iman kaynaklı basiretten yoksun insanlar, kâinattaki her türlü varlık ve olay ile Allah arasındaki münasebeti kavrayamadıklarından Allah'ın rahmet ve yardımından mahrum olurlar. Kendilerini yalnızlığa ve huzursuzluğa mahkûm ederek strese düşerler. Yüce Rabbimiz kendisini tanımak ve hatırlamaktan yüz çevirenleri sıkıntılı bir yaşamın beklediğini bildirmektedir (Tâ hâ, 20/124). Ayrıca, yüce kitabımızda, inançsızlığı tercih ederek şeytanın peşine takılan ve hevasına uyan bir kişinin iç dünyasında yaşadığı kararsızlıklar, gelgitler ve tatminsizlikler, dilini çıkararak devamlı şekilde heyecanla soluyan bir köpeğin manzarasıyla tasvir edilmektedir (A'râf, 7/175-176).

Sonuç olarak diyebiliriz ki iman etmiş olmak insan için kararlılık ve gönül huzuruna, inançsızlık ise gönül darlığı, stres ve sıkıntıya giden yoldur.

İMAN KABİLİYETİMİZ FITRİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِيٓ اٰدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْۚ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْۜ قَالُوا بَلٰىۛ شَهِدْنَاۛ اَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّا كُنَّا عَنْ هٰذَا غَافِلِينَۙ اَوْ تَقُولُوٓا اِنَّمَآ اَشْرَكَ اٰبَآؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْۚ اَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ وَكَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

"Hani Rabbin (ezelde) Âdemoğullarının sulplerinden zürriyetlerini almış, onları kendilerine karşı şahit tutarak, 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' demişti. Onlar da, 'Evet, şahit olduk (ki Rabbimizsin)' demişlerdi. Böyle yapmamız kıyamet günü, 'Biz bundan habersizdik' dememeniz içindir. Yahut 'Bizden önce babalarımız Allah'a ortak koşmuşlar. Biz onlardan sonra gelen bir nesiliz. Şimdi batılcıların işlediği yüzünden bizi helak mi edeceksin?' dememeniz içindir. Hakka dönsünler diye işte âyetleri böylece ayrı ayrı açıklıyoruz." (A'râf, 7/172-174)

Mealini verdiğimiz bu ayetlerde; yaratılışta insanoğlunun sorumlulukları hakkında bilgi sahibi olduğu veya bu bilgiye ulaşma konusunda gerekli donanıma sahip olarak yaratıldığı ifade edilmektedir. Bu nedenle biz insanların mükellefiyetlerimizi yerine getirmekte herhangi bir mazeret veya bahane ileri sürmeye hakkımızın olmadığı açık şekilde görülmektedir.

Müfessirler bu ayetleri iki farklı anlam vererek açıklamışlardır:

Birincisinde; Allah Teâlâ dünyayı yaratmadan önce dünyaya gelecek olan bütün insanların ruhlarını kendi varlığına tanık kılmış; kendisinin onların rabbi olduğunu yine onlara onaylatmış; bu gerçeği tasdik ettikleri yönünde onlardan söz almış ve böylece kendisi ile dünyaya gelecek bütün kulları arasında bir tür sözleşme akdetmiştir. Ayrıca bu sözleşmeye onların bizzat kendilerini veya bir kısmını diğerleri hakkında şahit tutmuş ya da bizzat kendisinin ve meleklerin bu sözleşmeye şahit olduklarını onlara bildirmiştir. Böylece insanların, "Bizim böyle bir sorumluluğumuz

* İdris BOZKURT

olduğunu bilmiyorduk" diyerek yahut inkârcılık veya putperestliği kendilerinin icat etmediğini, bunu atalarından miras aldıklarını, başka türlü bir bilgiye sahip olmadıkları için kendilerinin de bu inancı sürdürdüklerini, dolayısıyla bu hususta kendilerinin bir günahı ve sorumluluğu olmaması gerektiğini belirterek sorumluluktan kurtulmaları da önlenmiştir.

İkincisinde ise; bu ayetlerde belirtilen sözleşmenin mecazi anlamda olduğu ve bu olay, dünya yaratılmadan önce değil, her insanın kendi bedeninin yaratılması sırasında gerçekleştiği; zürriyetlerin anne rahmine yerleşip organik oluşumunu tamamlaması sürecinde Allah Teâlâ'nın insanoğlunun doğasına ya da fıtratına kendisinin varlık ve birliğini tanıma, kavrama ve dolayısıyla kendisine inanma yeteneğini yerleştirdiği ifade edilmiştir. Buna göre Allah (c.c) her insanı, iman etmesi için yeterli zihnî ve psikolojik donanıma sahip kılmakta; iç ve dış âlemde kendi varlığına ve birliğine kılavuzluk edecek birçok kanıtlar yaratmaktadır. Nitekim Hz. Peygamber'in, *"Her doğan çocuk fıtrat üzere doğar"* anlamındaki hadisi de (Buhârî, "Cenâiz", 93; Ebû Dâvûd, "Sünnet", 18) bu gerçeği anlatmaktadır. Böylece Allah (c.c) sanki insanlara, "Ben sizin rabbiniz değil miyim?" diye sormakta, onlar da "evet" diyerek bunu tasdik etmektedirler. İnsanın doğasındaki iman kabiliyeti bu âyetlerde temsilî bir dille anlatılmış bulunmaktadır. Nitekim başka âyetlerde de buna benzer anlatımlar söz konusudur (Kur'an Yolu, 2/489-490).

Farklı iki şekilde açıklanan bu ayetlerin konusu insanoğlunun bilgi alanını aştığı ve gayb alanına girdiği için âyetlerde bildirileni ayniyle tasdik ederek insanlardan bir şekilde iman sözü alındığına inanmamız gerekmektedir. Bizler bunun mahiyetinin ne olduğu hususunda kesin bir bilgiye sahip olamayabiliriz. Ancak, konumuz olan son ayette işaret buyurulduğu üzere biz insanlara düşen görev, Allah'ın rab olduğu gerçeğini kavrayabilecek güçte yaratıldığımıza ve bu hususta bizlerden söz alındığına iman edip, verdiğimiz bu söze sadık kalmaktır.

İMAN VE SALİH AMEL*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَاَخْبَتُوٓا اِلٰى رَبِّهِمْ ۙ اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ ۚ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالْاَعْمٰى وَالْاَصَمِّ وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ ۭ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۭ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ ۚ

"İman edip, salih ameller işleyen ve Rablerine gönülden bağlananlara gelince, işte onlar cennetliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Bu iki zümrenin durumu, kör ve sağır ile gören ve işiten kimseler gibidir. Bunların durumları hiç birbirlerine denk olur mu? Hâlâ düşünmez misiniz?" (Hûd, 11/23-24)

Mealini verdiğimiz ayeti kerimenin ilk bölümünde yüce Rabbimiz, iman edip salih amel işleyen ve gönülden Rablerine bağlananların cennetlik olduklarına dikkatlerimizi çekmekte ve onların ahiretteki konumlarına işaret etmektedir. Dinimizde öncelikli olan imandır. Bundan sonra ise imanın gerekleri olan namaz, oruç, hac, zekât ve insanlık için faydalı olan diğer güzel işler gelmektedir. İman, kavram olarak inanılması gerekli esasların tümünün kalp ile tasdik ve dil ile ikrarından ibarettir. Küfrün zıddı olan iman, âlemlerin Rabbi olan Allah'ı tanımak ve O'na yönelmektir.

Bizler, inandıktan sonra "nasıl olsa iman ettim öyleyse bundan sonra hiçbir şey yapmama gerek yok, bütün mesele hallolmuştur mu?" diyeceğiz; yoksa iman ve İslam dairesine girdik deyip yüce Rabbimizin emirlerini yerine getirmeye mi çalışacağız? Elbette iman etmek her şeyin başıdır. İnanmakla çok büyük bir mesafe kat etmiş oluruz. Ancak bunu yeterli görüp ayetin devamındaki salih amel işleyenler ve O'na gönülden bağlı olanlar kısmını dikkate almamak, ayeti bir bütün olarak ele almayıp yanlış anlamak olur. Çünkü iman sadece kuru bir sözden ibaret olmayıp amel yapmayı gerektirir. İman ağacının meyvesidir amellerimiz. Öyleyse imanımızı

* Medet COŞKUN

salih amellerle meyveli hâle getirmeliyiz. İman, zihinlerde hapsolan soyut bir düşünce değildir. Bilakis iman, inandığımız şeylerin hayata geçirilmesi, salih amele dönüşmesi ve gerektiğinde bu uğurda birtakım sıkıntılara katlanılmasıdır. Bu konuya işaretle Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"İnsanlar, 'İnandık' demekle imtihan edilmeden bırakılacaklarını mı zannederler. Andolsun, biz onlardan öncekileri de imtihan etmiştik. Allah doğru söyleyenleri de mutlaka bilir, yalancıları da mutlaka bilir." (Ankebût, 29/2-3)

Kutsal kitabımız Kur'an'ın, imandan bahseden ayetlerine dikkat edecek olursak, hemen tamamında imanla amelin yan yana zikredildiğini görürüz. Özellikle de iman ve salih amelin birlikte kullanıldığına şahit oluruz. Yüce Kitabımız, amelin imandan bağımsız olmadığının delilleriyle doludur. Çoğumuzun da ezberinde olan Asr suresi başta olmak üzere birçok ayette iman ile amel bir arada zikredilerek şöyle buyurulmaktadır:

"Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak, iman edip de salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (Onlar ziyanda değillerdir)." (Asr, 103/1-3)

"İnanan ve salih amel işleyenler için, mutluluk ve güzel bir dönüş yeri vardır." (Ra'd, 13/29)

"İnanan ve salih ameller işleyenler, Rablerinin izniyle, ebedî kalacakları ve içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokulacaklardır. Oradaki esenlik dilekleri 'selam'dır." (İbrahim, 14/23)

"*İman edip salih ameller işleyenlere gelince; onlara içinden ırmaklar akan, cennetler vardır. İşte bu büyük başarıdır."* (Bürûc, 85/11)

Bu ayet-i kerimelerde hep iman ile salih amelin peş peşe zikredildiğini görüyoruz. Bu da iman ile amel arasında ayrılmaz bir bağın varlığına işaret etmektedir. İman ile amel arasındaki bu münasebetin Peygamberimizin hadislerinde de sıkça vurgulandığına şahit olmaktayız. Kısa bir örnek vermek gerekirse günlük hayatımızda çoğumuzun, karşılaştığı bir hayâsızlık karşısında söylediği (Buhârî, "İman", 24) hadisinde hayâ kavramının imanla birlikte ifade edildiğini açıkça görmekteyiz.

Salih amel sadece ibadetlerle sınırlı olmayıp hayatın her alanını kaplayan bütün güzel davranışları içine almaktadır. *"İman yetmiş küsur şubedir. En üst derecesi la ilahe illallah, en alt derecesi, çevreyi rahatsız edici bir engeli yoldan kaldırmaktır."* (Buhârî, "Îmân", 3; Müslim, "Îmân", 58) hadisinde görüldüğü gibi iman ile inancın gereği olan salih amel "halka eziyet veren şeyi ortadan kaldırmak" şeklinde sosyal hayata yönelik bir ilke olarak birlikte zikredilmektedir.

O hâlde; Müslümanlar olarak, salih amellerle hayatımızı donatmalı ve böylece Rabbimize gerçek anlamda bir kul olmalıyız.

İNANANLARIN AHİRETTEKİ MÜKÂFATI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا ۖ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ نَتَبَوَّأُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ ۚ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ۚ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

"Rablerine karşı gelmekten sakınanlar da grup grup cennete sevk edilirler. Cennete vardıklarında oranın kapıları açılır ve cennet bekçileri onlara şöyle der: 'Size selâm olsun! Tertemiz oldunuz. Haydi, ebedî kalmak üzere buraya girin.' Onlar şöyle derler: 'Hamd, bize olan vaadini gerçekleştiren ve bizi cennetten dilediğimiz yere konmak üzere bu yurda varis kılan Allah'a mahsustur. Salih amel işleyenlerin mükâfatı ne güzelmiş!' Melekleri de, Rablerini hamd ile tesbih edip yücelterek Arş'ın etrafını kuşatmış hâlde görürsün. Artık kulların arasında adaletle hüküm verilmiş ve 'Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur' denilmiştir." (Zümer, 39/73-75)

Dünya hayatının bin bir çeşit zorluğunu aşarak, nefsine ve şeytana karşı verdiği mücadelenin mükâfatı mümin için cennet olarak belirlenmiştir. Allah (c.c)'a karşı verilen hesap yüz akıyla tamamlandıktan sonra, cenneti hak edenler grup grup cennete sevk edilecekler, cennet ve görevlileri onları karşılayacak. Kendilerine "hoş geldiniz" denerek iltifat edilecek.

Artık bundan sonra imtihan yok. Bela, musibet yok. Hastalık, ölüm yok. Horlanma, dışlanma yok. Açlık, sefalet, zulüm yok. Geçim derdi yok. Düşmanlık, yok. Barış ve güven var, huzur ve mutluluk var. Bolluk var. "Öte git" diyen yok. Haset, kin, intikam, kan davası, yalan, iftira, dedikodu, laf taşıma, hakaret, dolandırıcılık, adam kayırma, onun bunun hakkını yeme gibi insan huzurunun baş düşmanı şeyler

* Rüstem BEŞLER

yok artık. Her türlü kötülükten soyutlanmış, huzur, güven ve mutluluktan ibaret yeni bir hayat başlıyor artık.

Hazinesi sonsuz olan yüce Allah'ın takdiri ile nimetleri sergilenen cennet, kitabımız Kur'an'da geniş şekilde tanıtılmıştır. Bu nimete nail olan insanlar, dünyada özlemini çektikleri şeylere burada ulaşacaklardır. İnancını ve insanlığını yitirerek heva ve heveslerinin peşine takılıp, şeytanın teşviklerine aldananlar bu nimetlerden yoksun kalacaklardır. Dünyada iken hayatlarında, barış, saygı, itaat, sevgi ve türlü güzellikler olanlar, inanmanın ve güzel işler yapmanın tatlı sonuna ermiş olacaklardır. Bu, Allah'ın vaadidir ve artık bu söz yerini bulmuştur. Rabbimiz, şöyle buyurmaktadır:

"Cennet Allah'a karşı gelmekten sakınanlara uzak olmayacak şekilde yaklaştırılacak. *Onlara şöyle denir:) 'İşte bu, size (dünyada) vaat edilmekte olan şeydir. O, her tövbe eden, onun emrini gözeten için, görmediği halde sırf saygıdan dolayı Rahmân'dan korkan ve O'na yönelmiş bir kalp ile gelen kimseler içindir."* (Kâf, 50/31-33)

"Ancak tövbe edip inanan ve salih amel işleyenler başka. Onlar cennete, Rahman'ın, kullarına gıyaben vaat ettiği 'Adn' cennetlerine girecekler ve hiçbir haksızlığa uğratılmayacaklardır. Şüphesiz onun vaadi kesinlikle gerçekleşir. Orada boş söz işitmezler. Yalnızca (meleklerin) 'selam!' (deyişini) işitirler. Orada sabah akşam rızıkları da vardır. İşte bu, kullarımızdan Allah'a karşı gelmekten sakınanlara miras kılacağımız cennettir." (Meryem, 19/60-63)

"Her kim de O'na salih ameller işlemiş bir mümin olarak varırsa, işte onlar için en yüksek dereceler, içinden ırmaklar akan, içinde ebediyen kalacakları Adn cennetleri vardır. İşte bu günahlardan temizlenenlerin mükâfatıdır." (Tâ-Hâ, 20/75-76)

"Onlar için altın tepsiler ve kadehler dolaştırılır. Canlarının istediği ve gözlerinin hoşlandığı her şey oradadır. Siz orada ebedî olarak kalacaksınız. İşte, bu yapmakta olduklarınıza karşılık size miras verilen cennettir." (Zuhruf, 43/71-73)

İNANÇSIZIN SONU*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَالُوٓا ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ

"Dediler ki: 'Gerçekten biz, ölüp bir toprak ve kemik yığını hâline geldikten sonra mı tekrar diriltileceğiz?" (Mü'minûn, 23/82)

'İnanmıyorum' demek kolaydır, ama bir o kadar zor. Kolaydır, çünkü 'inanmıyorum' kelimesi ağızdan bir çırpıda çıkar nihayetinde. Tıpkı diğer söylenmesi kolay kelimeler gibi: 'Uykum geldi', 'karnım acıktı', 'üşüdüm', 'inanmıyorum'. Aslında diğerleri gibi değildir, o kelime. Doğal değildir, çünkü. İnsan soğuk olunca üşür, sıcaktan terler, ama doğa, toprağın derinliklerinden göğün yükseklerine kadar hayatı cıvıl cıvıl haykırırken, inanmamak hiç de doğal ve kolay değildir. İnanmayan insan, düşünmemiştir yeterince, göz gezdirmemiştir doğadaki olaylara. Zihinleri karışıktır, inanmayanların, bazen her şeyin sahibinin Allah olduğunu düşünseler de, 'Yedi Göğün Rabbi, Arşın Rabbi; Allah'tır' deseler de, öldükten sonra çürümüş bedenlerinin tekrar hayat bulacağını bir türlü akılları almaz (Mü'minûn, 23/85-86).

Bazen inançsızlara, uyarıları yapanlar sıradan insanlar da değildir. Bir Peygamber çıkar karşılarına, anlatır onlara, bıkmadan, usanmadan. Karşılığında düşünür ya da düşünür gibi yapar inanmamakta direnen insan; "Bunlar, peygamberlik iddiasında bulunan adamın uydurduğu sözler", der, ya da "başkalarından almış olmasın?" diyerek kendini avutur (Mü'minûn, 23/4-5). Oysa bilse "O kitabı, göklerin ve yerin sırrını bilen indirmiştir." (Mü'minûn, 23/6) Bu öğütleri veren Allah'tır. Aklı almaz, bir türlü direnen insanın, "Bu ne biçim peygamber ki, yemek yiyor, çarşıda, pazarda dolaşıyor. Ona bir melek indirilseydi de, bu onunla beraber bir uyarıcı olsaydı ya!" diye mırıldanır (Mü'minûn, 23/8). "O'nun benden ne üstünlüğü var ki?" der. "Hadi, hazinesi olsa, ürününden besleneceği bir bahçesi olsa" takılayım peşine ama… Yok, işte, yok! (Mü'minûn, 23/8)

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

Aslında bilse ki, "bütün peygamberler yemek yerler, çarşıda pazarda gezerlerdi." (Mü'minûn, 23/20) Allah, inanmamak için direnen insanı "bir zamana kadar, gaflet ve şaşkınlığıyla baş başa bırakır" (Mü'minûn, 23/54), onu paraya boğar, inançsızın çocukları olur, boy boy… Bu dünyadan hiç ayrılmayacağını sanır (Mü'minûn, 23/55-56). Din duygusundan yoksun, zamanla kendi nefsinin arzusunu tanrılaştırır (Mü'minûn, 23/43). Aslında böyle yapmakla farkında olmadan insanlıktan çıkar, hatta hayvandan daha aşağı duruma düşer (Furkân, 25/44). Acınacak haldedir artık, dünyada yapıp ettikleri, "ıssız bir çöldeki serap gibidir. Susamış kimse serabı su sanır, yanına geldiğinde hiçbir şey bulamaz ya! İşte öyle. Veya inançsızın dünyada yaptığı işler derin bir denizdeki karanlıklar gibidir. Hırçın dalgalar her yanını sarmıştır, üstüne karanlık bulutlar çökmüştür, karanlık içinde yeni bir karanlığın başladığı, göz gözü görmez bir deniz üzerine gelmektedir." (Nûr, 24/39-40) "Allah onun amelini dağılmış zerreciklere çevirmiştir" (Furkân, 25/23).

Derken hayat biter, o zaman anlar her şeyin boş olduğunu. "Rabbim! Beni dünyaya geri gönder, ne olur geri gönder, güzel şeyler yapayım" diye yalvarır. Hayır! Bu arzu, boş hayaldir. Onun arkaya, dünyaya, sevdiklerine, çocuklarına, parasına ve itibarına dönmesine engel bir perde çoktan çekilmiştir (Mü'minûn, 23/99). Beklemekten başka çaresi yoktur artık.

Hesap günü, şaşkınlığı ve pişmanlığı daha da artar, "(çaresizlik içinde) ellerini ısırıp, homurdanır: 'Ne olurdu, ben de peygamberin yolundan gitseydim. Yazıklar olsun bana, keşke beni yoldan çıkaranları dost edinmeseydim! Kur'an da hazır bana kadar gelmişti! Beni, dost bildiklerim saptırdı." (Furkân, 25/27-29)

Mizan, sorgu derken, tutarlar onu, yüz üstü, yaka paça cehenneme sürüklerler (Furkân, 25/34). Artık kimden yardım istesin? Çok güvendiği çocuklarından, akrabalarından, adamlarından da yardım isteyemez ki! "Sûr'a üfürüldüğü zaman, ne aralarında soy-sop yakınlığı kalmıştır, ne de birbirlerini arayıp soracak durumdadırlar" (Mü'minûn, 23/101). Tartısı da pek hafif gelmiştir hani, (Mü'minûn, 23/102) bir savunma yapabilsin.

Ateş yüzünü yalamaya başlamıştır bile. Cehennem çok yakınlarda bir yerlerde olmalıdır. Yüzü kavruluverir, sırıtıyormuş gibi, dişleri öne çıkıvermiştir (Mü'minûn, 23/104). Çektiği acıya mı yanmalı, çirkin suratının hâline mi?! Derken Allah seslenir, bir umut doğmuştur, içine. Acaba affedilecek midir? "Ayetlerim sana okunuyordu ve sen onları yalanlıyordun, değil mi?" der Rabbi. Titrek bir sesle cevaplar, Rabbini: "Ey Rabbim! Ben azgınlığıma yenik düştüm, sapıttım. Ey Rabbim! Beni buradan çıkar. Eğer (tekrar günaha) dönersem yine at," ama şimdi çıkar, ne olursun!"

Allah seslenir, son kez: "Aşağılık içinde kal orada, artık benimle konuşma" diye (Mü'minûn, 23/105-108). 'Aman Allah'ım ses kesildi, Allah bana bir şans daha vermi-

yor. Mahvoldum, ben!...' diye hayıflanır. Çok geçmez, "görevliler ellerini boynuna bağlarlar, tepesi üstü cehennemin daracık bir yerine atıverirler, onu. Ümitleri tamamen tükenmiştir, artık. Yok olmak ister, unutulmak, hiç olmamış olmak. Bir ses kulaklarında yankılanır, uzaklardan, o an: "Bugün bir kere yok olmayı isteme, birçok kere yok olmayı iste!" diye (Furkân, 25/13-14) …

Orada onu yeni bir hayat beklemektedir, hiç kolay olmayan bir hayat. Öyleyse öte dünyada benzer durumlara düşmemek için, hazır elimizde fırsat varken, inancımızın gereğini yapalım, dinimizi yaşayalım.

İNANDIĞIMIZ GİBİ YAŞAYALIM*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللهِ اَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ

"Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük gazap gerektiren bir iştir." (Saff, 61/2–3)

Surenin ilk ayetinde kâinattaki bütün varlıkların, kendi lisan ve hâlleriyle yüce Allah'ın her türlü noksanlıktan münezzeh oluşunun tesbihi ile O'nun mutlak güç, hüküm ve hikmet sahibi olduğu anlatılmaktadır.

Bilindiği üzere insanlar inanç bakımından inanan, inanmayan ve inanmış gibi görünenler olmak üzere üç gruptur. Okuduğumuz ayetlerde ise genelden özele gidilerek şuurlu varlıklar arasında müstesna bir yere sahip olan insanlara yüce Allah, "Ey iman edenler" nidasıyla seslenmektedir. Bu hitapta inananlar arasında kadın erkek cinsiyet ayrımı olmadığı gibi dil, ırk, renk, sınıf, ruhbanlık v.b. faktörler de bulunmamaktadır.

Bu âyet hakkında İslam âlimlerinin yorumlarına baktığımız zaman "Ey iman edenler" cümlesindeki hitabın muhatabının kim olduğuna ilişkin tercihe göre iki gruba ayrıldıkları görülmektedir. Bunlardan bir gruba göre Kur'an'ın geneli doğrultusunda ayette müminlere hitap edilmiş olmakla beraber söz ve eylemleri arasında uyumsuzluk olan Müslümanlara bu konuda uyarı yapılmakta yahut Müslümanların sözünde ve amelinde tutarlı olması istenilmektedir. Diğer gruba göre ise, "Ey iman etmiş görünenler" tarzında bir anlam taşımakta ve söylediği ile yaptığı bir olmayan ikiyüzlü kimseler kınanmaktadır.

Bu yorumlarda çelişkili söz ve davranışlardan kaçınmanın önemine ilişkin kalıcı bir mesaj verilmesi amaçlanmaktadır (Kur'an Yolu, V/258).

* Dr. Hamdi TEKELİ

Diğer bir ifadeyle yüce dinimizin evrensel oluşunun bir tezahürü olarak imanımızdan sonra inandığımız gibi yaşamamız bizlere hatırlatılmakta, Allah'ı unuttukları için kötü akıbete düşenlerin durumuna düşmememiz için uyarılmaktayız. Bu uyarıyı hayatımıza yansıtmamız ancak samimiyet ve içtenlikle dinimizin emir ve yasaklarına riayet etmemizle mümkün olur. Bu nedenle tutum ve davranışlarımızda sadece Allah'ın rızasını gözetmeli, özümüz sözümüze, sözümüz özümüze uygun olmalı, riyakâr ve iki yüzlülükten kaçınmalı, yaptığımız iş ve eylemlerimizde hulûs-i kalple ve iyi niyetle davranmalı, içten pazarlıklı olmamalıyız.

Tüm yaşantımızda yapabileceklerimizi söylemeli, yapamayacağımızı söylememeliyiz. İşte bu bağlamda yüce Allah, Kur'an'da; *"Ey iman edenler niçin yapmayacağınız şeyleri söylüyorsunuz. Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz Allah katında şiddetli bir buğza sebep olur."* (Saff, 61/3-4) buyurmaktadır. Zira İslam'da itikadî konuların ruhu tevhid, ibadetlerimizin ruhu ihlas, dünyevi işlerimizin ruhu da adalet ilkesine uygun olmalıdır (Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İst. 1991, s.240).

Nitekim Hz. Peygamberin bütün yaşantısına baktığımızda onun hiçbir zaman yapamayacağı hiçbir şeyi söylemediğini, ancak yapacağı şeyleri söylediğini görüyoruz. Çünkü o bizim için yegâne örnektir. Onun her yönüyle örnek hayatı ve tevhit mücadelesindeki başarısı, Mekke'nin fethine muvaffak olması ve tebliğ ettiği mesajın kıyamete kadar baki kalması da bunun bir göstergesidir.

Bu hususta Kur'an'da yüce Allah, Hz. Peygamber hakkında inananlara seslenerek; *"Andolsun, Allah'ın Resûlünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."* (Ahzâb, 33/21) diye belirtilmektedir.

İşte bu nedenlerden dolayı bizler, Cenab-ı Mevlâ'yı tanıma ve sevme mutluluğuna, yalnız O'na yönelme, yalnız O'na ibadet etme özgürlüğüne ulaşamazsak hayatımızdan lezzet alamayız. Dünyevi ve uhrevi haz ve lezzetler ise kâl (söz) ile değil, hâl (öz) ile idrak edilir. Balın tadını cam kavanozun dışından tatmak mümkün olmadığı gibi dinimizin güzelliklerini de yaşamadan idrak edebilmemiz mümkün değildir. İçimizin ve dışımızın birbirini tutmaması da dinen nifak alameti sayıldığı için böyle hâllere düşmekten de sakınmamız gerekir. Bunun için dünya hayatı önemli bir fırsattır. Çünkü dünya hayatında marifete ulaşmamız için yüce Rabbimizi tanımayı, bilmeyi ve sevmeyi bütün hücrelerimize nakşetmeliyiz. Rabbimize verdiğimiz sözü hatırlama, bu tanımaya ve söze uygun davranma taahhüdümüzdür.

Cenâb-ı Hak cümlemize yapabileceğimiz şeyleri söylemeyi nasip eylesin, yapamayacağımız şeyleri söylemekten de bizleri muhafaza eylesin.

İNANMAYANLARIN AHİRETTEKİ DURUMU*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَيَسْتَنْبِؤُنَكَ اَحَقٌّ هُوَ ۭ قُلْ اِى وَرَبِّىٓ اِنَّهٗ لَحَقٌّ ۭ وَمَآ اَنْتُمْ بِمُعْجِزِيْنَ ۚ

وَلَوْ اَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِى الْاَرْضِ لَافْتَدَتْ بِهٖ ۭ وَاَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَ ۚ

وَقُضِىَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"O (azap) gerçek midir? diye senden haber soruyorlar. De ki: Evet, Rabbime andolsun ki o elbette gerçektir. Siz (bu konuda Allah'ı) âciz kılacak değilsiniz.(O gün) zulmetmiş olan herkes, eğer yeryüzündeki her şeye sahip olsa, kendini kurtarmak için onu fidye verir. Azabı gördüklerinde, için için derin bir pişmanlık duyarlar. Onlara zulmedilmeksizin aralarında adaletle hükmedilir." (Yûnus, 10/53-54)

Peygamber Efendimize risalet görevi verildikten sonra, ona inanmak istemeyenler ısrarla, ölüm sonrası hayatın, dirilişin, azabın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini soruyorlardı. Kutlu Resul de bu konuların hak olduğunu ve mutlaka gerçekleşeceğini anlatıyordu. Fakat onlar inkârlarında ısrar ediyor, hatta bazen ahiret inancını kendi aralarında alay konusu da yapıyorlardı. Okuduğumuz ayetler, bu şekilde inkâr eden insanları konu edinmekte ve onların ahiret gününde karşılaşacakları durumu tasvir etmektedir.

Ahiret gününde bütün insanlar yeniden dirilecek ve Allah'a hesap verecekler. Allah'a iman edenler güzel ve rahat bir hayat ile karşılaşacak ve kendilerine verilen nimetlerden istifade edeceklerdir. İnkâr edenler ise, karşılaşmak istemedikleri gerçeklerle yüz yüze gelecekler. Ahiret hayatında görecekleri manzara karşısında şaşıracak, dünya hayatında sergiledikleri isyan ve inkârlarından dolayı pişmanlık duyacak, derin bir üzüntü ve ıstırap hâline bürünecekler. Kur'an-ı Kerim onların bulunacakları manzarayı şöyle tasvir etmektedir:

* Dr. Abdurrahman CANDAN

"Onlar şöyle derler: Evet, bize bir uyarıcı gelmişti. Fakat biz onu yalanlamış ve 'Allah hiçbir şey indirmemiştir. Siz ancak büyük bir sapıklık içindesiniz' demiştik. Yine şöyle derler: Eğer kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık, şu alevli ateştekilerden olmazdık." (Mülk, 67/9-10)

Dünya hayatında ilahî vahye uymayıp isyan eden ve kendilerine doğru yolu gösteren peygamberlere hakaret edenler, büyük hesap gününde, şaşkınlık içinde çırpınıp bir şeyler yapmaya çalışacak, iyi niyet gösterisinde bulunmaya çalışacak, dünyada çok sevdiği malını feda etmeyi deneyecektir. Okuduğumuz ayetlerde Allah Teâlâ, inanmayan insanların bütün malları yanlarında olsa ve hepsini vermek istediklerini söyleseler de, onlardan kabul edilmeyeceğini ve azapla yüzleşeceklerini anlatmaktadır. Allah'ın azabı onları yakalayacağı vakit, pişmanlıktan ve üzüntüden dolayı donakalacaklardır. Ne yapacaklarını, ne söyleyeceklerini bilemeyecekler. Çünkü bunu yapmaları gereken yer dünya hayatı idi. Ahiret ise hesap, karşılaşma ve sonuç günü olacaktır.

Allah'ı ve Resûlünü inkâr edenler, dünyada iken, makam ve mallarını kaybetme endişesi ile bu yola başvurmuşlardı. Dünya hayatımız, rahatımız iyi olsun, malımız, mülkümüz çok olsun da ondan sonra ne olursa olsun diyerek inkâr yolunu seçmişlerdi. Fakat Allah'ın Resûlü aracılığıyla bildirdiği gerçeklerle yüz yüze kalınca, dünya miktarınca malı feda etmeye hazır olduklarını ifade edecekler. Fakat bu ayetten anlıyoruz ki dünyada ilahî risaleti kabul etmeyenlerin ahiretteki yersiz gerekçeleri bir şey ifade etmeyecek, onları azaptan kurtarmayacaktır.

Sağlıklı iken uğruna birçok fedakârlıkta bulunulan dünya malının Allah katında bir değeri olmayacak. Fakat O'nun uğrunda harcanılan mallar bunun dışındadır. Bu dünyada iken Allah yolunda harcanan mal değerlidir. O zor günde sahibinin yanında hayır ve hasenat olarak yer alacaktır. Bundan dolayı şu hakikat zihnimizden çıkmamalıdır. Aklımızı, fikrimizi, gecemizi, gündüzümüzü meşgul eden dünya nimetleri dünyada kalacaktır. Yanımızda götüreceklerimiz ise sadece Allah'a ve Resûlüne iman ve bu yolda sergilediğimiz güzel davranışlardır. Dünya nimetlerini elbette elde edeceğiz, kullanacağız, fakat bunlar bizi Allah'tan uzaklaştırmaya götürmemeli. Bilakis Allah'ın rızasını kazanmaya götürecek araçlar olmalı.

Ayetin sonu bize ilahî bir hakikati bildirmektedir. Bu insanlar günahlarını hatırlamaları ve vaat edilen azabı duymalarından ötürü suçluluk psikolojisi altında ezilecek ve kendilerini sahipsiz, kimsesiz, yardımsız hissedeceklerdir. Onlar bütün malını mülkünü kaybeden bir müflis tüccarın durumunda olacaklardır. Ancak bu durumdan ötürü hiçbir kimseyi suçlayamazlar. Kendileri yaptılar ve sadece yaptıklarının karşılığını göreceklerdir. Allah onlara sadece adaletle karar verecek ve hiçbir haksızlık etmeyecektir.

İNKÂRCILAR AHİRETTE YALNIZ VE ÇARESİZDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادٰى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَآءَ ظُهُورِكُمْ ۚ وَمَا نَرٰى مَعَكُمْ شُفَعَآءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ اَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكٰٓؤُا ۖ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ۚ

"Andolsun, sizi ilk defa yarattığımız gibi teker teker bize geldiniz. Size verdiğimiz dünyalık nimetleri de arkanızda bıraktınız. Hani hakkınızda Allah'ın ortakları olduğunu zannettiğiniz şefaatçilerinizi de yanınızda görmüyoruz? Artık aranızdaki bağlar tamamen kopmuş ve (Allah'ın ortağı olduklarını) iddia ettikleriniz, sizi yüzüstü bırakıp kaybolmuşlardır." (En'âm, 6/94)

Yaratıklar arasında en saygın varlık insandır. Her şey onun emrine verilmiştir. Hiçbir varlığa nasip olmayan aklı sayesinde varlıklar üzerinde tasarruf yapabilmektedir. İradesini doğru istikamette kullanabilmesi için de yüce Allah, kitaplar ve peygamberler göndermiştir. Peygamberler onlara yaratılış gayelerini ve Allah'ın emirlerini tebliğ etmiştir. Bazı insanlar peygamberlere kulak vermiş, Allah'a kul olmanın gereklerini yerine getirmeye çalışmış ise de, bazıları sahip oldukları makam ve mala aldanmış ve bunların kalıcı olduğunu zannederek Allah'a ve peygamberlere karşı çıkmıştır.

Yüce Kitabımız bu konuda bazı kişileri örnek vermiştir. Mesela Kârûn bunlardan biridir. Kârûn'a hazineler verilmiş, o, bunları hayır yolda kullanmadığı gibi, böbürlenmiş, nasihat dinlememiş ve sahip olduğu malın gerçek sahibinin kendisi olduğunu zannetmiş ve *"Bunlar bana bendeki bilgi ve beceriden dolayı verilmiştir"* (Kasas, 28/78) demiş, bu anlayışı ve davranışları sebebiyle helak olmuştur. Firavun ise sıhhat ve

* Sabri AKPOLAT

saltanatına aldanmış ve helakine sebep olan şu sözleri söylemiştir:

"Ey kavmim! Mısır hükümdarlığı benim değil mi? Şu nehirler de benim altımdan akıyor (değil mi?) Hâlâ görmüyor musunuz?" (Zuhruf, 43/51)

Kur'an-ı Kerim'de ders almamız için hayatları anlatılan bu insanlar sahip oldukları mal ve makamlarının devamlı olacağını ve bunların kendilerini kurtaracağını zannetmişlerdir. Fakat durum hiç de böyle olmamıştır. Kendileri ölüp gitmiş, sahip oldukları her şey geride kalmıştır. Üstelik mal ve makamın vebalini de sırtlarında götürmüşlerdir. Yüce Kitabımızda, kişinin kendisine en yakın ve en yararlı olan kimseler olan kardeşinden, anasından, babasından, eşinden bile kaçacağı belirtilmiştir:

"Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün kulakları sağır edercesine şiddetli ses geldiği vakit, işte o gün onlardan herkesin kendini meşgul edecek bir işi vardır." (Abese, 80/33-37)

Peygamberimiz; "İnsanlar kıyamet günü yalın ayak, çırılçıplak ve sünnetsiz olarak haşr olunacaklar" buyurmuştu. Bunun üzerine Hz. Aişe;

- Yâ Resûlallah! Kadın ve erkekler bir arada olup birbirlerine bakacaklar mı? dedi. Sevgili Peygamberimiz;

- Yâ Âişe! Durum birbirlerine bakamayacakları kadar kötüdür" buyurdular (Müslim, "Cennet" 56).

Hz. İbrahim'in şu duası bizim için ibret vericidir:

"(Kulların) diriltilecekleri gün beni utandırma! O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka." (Şuara, 26/87-89)

Dostlar ve dostluklar sadece dünyada değil ahirette de insanın mutluluğuna veya mutsuzluğuna sebep olacaktır. Peygamberlerin mesajlarına uymayıp mal ve makamına güvenip şeytana ve din düşmanlarına dost olanlar kıyamet gününde pişmanlıklarını dile getirecekler ancak; iş işten geçmiş olacaktır:

"O gün zalim kimse, (çaresizlik içinde) ellerini ısırıp şöyle diyecektir: Ne olurdu ben de peygamberle beraber aynı yolu tutsaydım! Yazıklar olsun bana, keşke falanı dost edinmeseydim! Andolsun, Kur'an bana geldikten sonra beni ondan o saptırdı. Zaten şeytan insanı yardımcısız bırakıverir." (Furkan, 25/27-29)

Ayet-i kerimede verilen mesajı şöylece özetleyebiliriz: İnkârcılar âhirette, mutlak güç ve hâkimiyet sahibi olan Allah karşısında yalnız ve çaresiz kalacaklar ve onların dünyadaki akraba ve dostları, kendilerini şımartıp azgınlaştıran mal ve mülkler, makam ve mevkiler, Allah'tan başka tapmış oldukları şeyler Allah karşısında onlara zerre kadar fayda sağlamayacak, yardımını umdukları şeyler kaybolup gidecektir.

İNKÂRCILARIN ÂHİRETTEKİ PERİŞANLIĞI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوٓا اِلٰى جَهَنَّمَ زُمَرًا ۖ حَتّٰٓى اِذَا جَآؤُهَا فُتِحَتْ اَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَآ اَلَمْ يَاْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا ۚ قَالُوا بَلٰى وَلٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ ۝ قِيلَ ادْخُلُوٓا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ

"İnkar edenler grup grup cehenneme sevk edilirler. Cehenneme vardıklarında oranın kapıları açılır ve cehennem bekçileri onlara şöyle derler: 'Size içinizden, Rabbinizin âyetlerini size okuyan ve bu gününüze kavuşacağınıza dair sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?' Onlar da, 'Evet geldi' derler. Fakat inkârcılar hakkında azap sözü gerçekleşmiştir. Onlara şöyle denir: 'İçinde ebedî kalmak üzere cehennemin kapılarından girin. Büyüklük taslayanların kalacağı yer ne kötüdür!'" (Zümer, 39/71-72)

İnsanoğlunun "iman" ile "küfür" arasındaki tercihi, ahiretteki durumu açısından kendini iki farklı sonuca götürmektedir. Cenab-ı Allah dünya hayatında her şeyi çift yarattığı gibi ahirette de Cennet-Cehennem, ceza ve mükâfat gibi çift unsurlar yaratmıştır. Dünyada fıtratı üzere hareket ederek, Yaratan'ı ve rızık vereni tanıyan ve itaat edenle; küfrü, isyanı ve her türlü kötülüğü hüner sayan, nefsini putlaştıran, kibirlenip Hakk'ı terk eden ve Allah'ın gönderdiği emir ve yasaklara uymayanı, elbette ki yüce Allah eşit görmeyecektir.

Bilenle bilmeyen, çalışanla çalışmayan, iyilikle kötülük, doğru ile yalan, adaletle zulüm, açlıkla tokluk, aydınlıkla karanlık, savaşla barış, nasıl farklıysa imanla küfür

* Rüstem BEŞLER

de öyle farklıdır. Sonucu da farklı olacaktır. İnananlar ve inkâr edenler fiillerinin karşılığını görmeseydi, imtihanın anlamı kalır mıydı? Çevremizdeki her varlık ve olay, bize ilahî güç ve kuvveti, ilim, irade ve kudreti, kısacası bir yaratıcının varlığını haykırırken; sırf inadı ve kibri yüzünden inkârı tercih ederek nankörlük yapan bir kimse için cehennem; iman edip teslim olan, nefsini ve şeytanı yenmeyi başaran, iyilikler yapan, kötülüklerden kaçınan, haddini bilen bir kul için de cennetin verilmesinden daha güzel ve daha tabii ne olabilir?

Din gününün sahibi Allah Teâlâ insanlık tarihi boyunca peygamberler göndererek kullarını uyarmış ve aydınlatmıştır. Bütün bu uyarılara rağmen küfürde ısrar edenlere de cehennemin hazırlandığı, adeta cehennemin onları tanıyıp karşılarcasına kapılarının açıldığı ve cehennem bekçilerinin bu kimselere, hangi nedenle bu kötü duruma geldiklerini bildirdiği zikrettiğimiz âyetlerinde anlatılmaktadır. O gün artık ehli küfrün tutacak dalı kalmamıştır. Vardıkları yerin geri dönüşü de yoktur. Rablerine yakaracak yüzleri de kalmamıştır. Gerçeği anlamışlardır. İş işten geçmiştir. Muhatapları cehennem bekçilerinden ibarettir. Onlara yakarma ihtiyacı duyarlar. Ve şöyle derler:

"Ateşte olanlar cehennem bekçilerine, 'Rabbinize yalvarın da (hiç değilse) bir gün bizden azabı hafifletsin' derler." (Mümin, 40/49)

"(Cehennem bekçileri) derler ki: 'Size peygamberleriniz açık mucizeler getirmemiş miydi?' Onlar, 'Evet, getirmişti' derler. (Bekçiler), 'Öyleyse kendiniz yalvarın' derler. Şüphesiz kâfirlerin duası boşunadır." (Mümin, 40/50)

Çünkü yalvarıp yakarmaya, af ve mağfiret dilemeye ne hakları ne de yüzleri vardır. Müminlere gelince;

"Şüphesiz ki, peygamberlerimize ve iman edenlere dünya hayatında ve şahitlerin şahitlik edecekleri günde yardım ederiz." (Mümin 40/51)

O gün zalimlere, mazeretleri fayda vermez. Lânet de onlaradır, kötü yurt da onlaradır (Mümin 40/52).

© Diyanet İşleri Başkanlığı
Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları : 789
Halk Kitapları : 182
Yayına Hazırlayanlar : Dr. Yaşar YİĞİT - Dr. Muhlis AKAR
Dr. Seyid Ali TOPAL - Prof. Dr. İlhan YILDIZ
Dr. Abdurrahman CANDAN - Dr. Burhan ERKUŞ
Dr. Bünyamin OKUMUŞ - Dr. Hamdi TEKELİ
Dr. Ömer MENEKŞE- Dr. Sadık ERASLAN
Sabri AKPOLAT
Tashih-Redaksiyon : Dr. Ömer MENEKŞE - İsmail DERİN
Grafik Tasarım : Aral Ajans
Dizgi : Mustafa ÇELİKTAŞ
Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı : 03.04.2008/33
2011-06-Y-0003-789
ISBN : 978-975-19-4755-0 (tk.)
ISBN : 978-975-19-4757-4 (2.c)
Sertifika No : 12930
4. Baskı, 2011 Ankara

Baskı : Saray Matbaacılık
0312. 527 28 90

İletişim : Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel. : (0312) 295 72 93-94
Faks : (0312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış : Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü
Tel. : (0312) 295 71 53 – 295 71 56
Faks : (0312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

KUR'AN'DAN ÖĞÜTLER

II

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

MÜELLİFLER

Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ	Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
Dr. Muhlis AKAR	Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
Dr. Yaşar YİĞİT	Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
Dr. Seyid Ali TOPAL	Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
Dr. Yüksel SALMAN	Dini Yayınlar Dairesi Başkanı
Dr. Abdurrahman CANDAN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Ahmet GELİŞGEN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Bahattin AKBAŞ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Burhan ERKUŞ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Bünyamin OKUMUŞ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Ercan ESER	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Fatih YÜCEL	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Hamdi TEKELİ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Mehmet CANBOLAT	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Mustafa KAHRAMAN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Doç. Dr. Ömer YILMAZ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Sabri TÜRKMEN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Zafer KOÇ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Davut KAYA	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Hanif BURUN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
İdris BOZKURT	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Mahmut DEMİR	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Medet COŞKUN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Mehmet KAPUKAYA	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Mustafa GÜNEY	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Mustafa KILIÇ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Nevzat OKUMUŞ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Nevzat Sabri AKIN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Ömer ÖNEN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Rüstem BEŞLER	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Sabri AKPOLAT	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Tahir TURAL	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Yaşar Seracettin BAYTAR	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Ömer MENEKŞE	Derleme ve Yayın Şb. Müdürü
Yunus AKKAYA	Yönetimi Geliştirme Şb.Md.

İÇİNDEKİLER

İNSAN ACELECİDİR 12
İNSAN İÇİN ANCAK ÇALIŞTIĞI VARDIR 14
İNSAN NEDEN YARATILDIĞINA BAKMAZ MI? 16
İNSAN SORUMSUZ BİR VARLIK DEĞİLDİR 18
İNSANIN ACELECİ VE NANKÖR OLMASI 20
İNSAN VE DUA İLİŞKİSİ 22
İRŞAD, TERK EDİLEMEZ BİR GÖREV VE SORUMLULUKTUR 24
İSLAM, ÇALIŞMAYA BÜYÜK ÖNEM VERİR 26
İSLAM TERÖR DİNİ DEĞİL, BARIŞ DİNİDİR 28
İSLAM'DA ÇEVRE BİLİNCİ 30
İSLAM'DA ESAS OLAN SAVAŞ DEĞİL, BARIŞTIR! 32
İSLAM'IN KUTSAL DEĞERLERİNE DÜŞMANLIK ALLAH'A DÜŞMANLIKTIR 34
İSRÂ VE MİRACIN HİKMETİ 36
İSRAF VE CİMRİLİKTEN SAKINMALIYIZ 38
İSTİKAMET ÜZERE OLMAK 40
İSTİŞARE: İŞLERİMİZİ DANIŞARAK YAPMAK 42
İYİLİK EN AZ ON MİSLİYLE, KÖTÜLÜK İSE MİSLİYLE KARŞILIK BULUR 44
İYİLİK VE TAKVADA YARDIMLAŞMAK 46
İYİLİK VE TAKVADA YARDIMLAŞALIM, GÜNAH VE DÜŞMANLIKTA DEĞİL 49
KADINLARIN PEYGAMBERİMİZE BİATI 52
KÂBE: İBADET AMACIYLA YAPILAN İLK MABET 54
KÂBE: BEYTULLAH KIBLEGÂHIMIZ 56
KADİR GECESİ: BİN AYA BEDEL ZAMAN DİLİMİ 58
KÂFİRLERİN EBEDÎ CEHENNEMLİK OLUŞU 60
KÂİNAT BOŞ YERE YARATILMADI 62
KÂİNAT İNSANLARIN HİZMETİNDEDİR 64
KÂİNAT MÜKEMMEL BİR DÜZEN VE İNTİZAM İÇİNDEDİR 66
KÂİNAT TEK YARATICININ ESERİDİR 68
KÂİNATIN BİR ÖLÇÜ VE DENGEDE YARATILIŞI 70
KÂİNATTA HER ŞEY ALLAH'I HATIRLATIR 72
KALPLER HİDAYETE KAPALI OLUNCA PEYGAMBER
YAKINI OLMAK DA FAYDASIZDIR 74

KÂMİL MÜSLÜMANIN VASIFLARI 76
KAMU MALINA HIYANET ETMEYELİM 78
KATILAŞMIŞ KALPTEN ALLAH'A SIĞINMAK… 80
KAVİMLERİN HELAK OLUŞU 82
KENDİLERİYLE ARKADAŞLIK KURULMAMASI GEREKEN KİŞİLER 84
KIYAMET GÜNÜ HERKES KENDİ DERDİNE DÜŞMÜŞTÜR 86
KIYAMET GÜNÜ İÇİN NE HAZIRLADIK? 88
KIYAMET GÜNÜNDEN BİR KESİT 90
KIYAMET VE HESAP 92
KIYAMETİN KOPUŞU VE AYIN YARILMA HADİSESİ 94
KIYAMETİN VAKTİNİ ANCAK ALLAH BİLİR 96
KİBİR VE GURUR İNSANI HELAKE SÜRÜKLER 98
KİBİRİN BÖBÜRLENMENİN SONU VE KÂRUN 101
KİBİRLENMEK VE BÖBÜRLENMEK HARAMDIR 103
KİBİRLİ OLMAYI ALLAH YASAKLIYOR 105
KİN CENNET EHLİNE YAKIŞMAZ 107
KİŞİ İYİ VE KÖTÜ FİİLLERİ KENDİSİ İÇİN İŞLER 109
KÖRÜ KÖRÜNE TAKLİT 111
KÖTÜ SÖZ SÖYLEMEKTEN KAÇINALIM 113
KÖTÜLÜĞE İYİLİKLE KARŞILIK VEREBİLMEK! 116
KÖTÜLÜĞE İYİLİKLE KARŞILIK VERMEK! 118
KÖTÜLÜKLERDEN UZAKLAŞMAK CENNETE GİRME VESİLESİDİR 120
KUL HAKKI 122
KUR'AN HAYAT KİTABIDIR 124
KUR'AN HİDAYET REHBERİDİR 126
KUR'AN İLAHÎ BİR KİTAPTIR 128
KUR'AN MÜ'MİNLER İÇİN ŞİFADIR 130
KUR'AN MÜ'MİNLERE YOL GÖSTERİCİDİR 132
KUR'AN NAMAZSIZ NESLİN TEHLİKESİNE DİKKAT ÇEKİYOR 134
KUR'AN OKUNDUĞU ZAMAN SAYGIYLA DİNLENMELİDİR 136
KUR'AN VE BİZ: BİRBİRİMİZE NE KADAR YAKINIZ? 138
KUR'AN'DA NAMAZ VAKİTLERİ 140
KUR'AN-I KERİM, REHBERDİR 142

KUR'AN, ALLAH KELAMIDIR 144
KUR'AN'IN CENNET VE CEHENNEM TASVİRLERİNDEKİ MESAJ 147
KUR'AN'IN HZ. PEYGAMBERE İNDİRİLİŞİ 149
KUR'AN'IN KORUYUCUSU YÜCE RABBİMİZDİR 151
KURBAN: TÜM DİNLERDEKİ ORTAK İBADET 153
KURTULUŞA ERENLER 155
MAİDE SURESİ VE İÇERDİĞİ KONULAR 158
MAKBUL OLAN TÖVBE: NASUH TÖVBESİ 160
MALLARIMIZDAN ALLAH YOLUNDA HARCAYABİLMELİYİZ 162
MEDİNE'YE HİCRET 164
MELEKLERİN İMAN EDENLERE DUASI 166
MUCİZE VE PEYGAMBERİMİZİN MUCİZELERİ 168
MUHACİR VE ENSAR KARDEŞLİĞİ 171
MUHSİNLERDEN OLABİLMEK! 173
MÜ'MİN HAYRA ÖNCÜ, ŞERRE ENGELDİR 175
MÜ'MİN İLE FASIK BİR DEĞİLDİR 178
MÜ'MİNİN DİKKAT EDECEĞİ BAZI DAVRANIŞLAR 180
MÜ'MİNLER ALLAH'IN AYETLERİNE KARŞI DUYARLIDIRLAR 182
MÜ'MİNLER CENNETTE DAİMİ NİMETLENİRLER 184
MÜ'MİNLERE EŞLERİYLE BİRLİKTE CENNET VAAD EDİLMEKTEDİR 186
MÜ'MİNLERİN ÖZELLİKLERİ 188
MÜNAFIK, İNANMADIĞI HALDE İNANMIŞ GÖZÜKEN KİMSEDİR 190
MÜNAFIKLARIN VASIFLARI 192
MÜSLÜMAN AFFEDİCİ VE HOŞGÖRÜLÜ OLMALIDIR 194
MÜSLÜMAN, YOKSULLUK KORKUSUYLA ÇOCUKLARINI ÖLDÜREMEZ 196
MÜSLÜMANLARIN UYANIK OLMASI GEREKİR 198
NAMAZI ÖZÜRSÜZ TERK EDENLERİN AKIBETLERİ 200
NAMUSLU KADINLARA İFTİRA ATMAKTAN SAKINMAK 202
NEFİS MUHASEBESİ 204
NEFİS TEZKİYESİ ÖNEMLİDİR 206
NEFSİMİZİN ALDATMASINA KARŞI ALLAH'A SIĞINALIM 208
NEFSİN ARZUSUNU İLAH EDİNMEK 210
NEFSİMİZE UYMAYALIM 212
NEFSİNİ ARINDIRAN KURTULUŞA ERER 214
NİÇİN VE NASIL ŞÜKRETMELİYİZ? 216
NİKÂHTA UYULMASI GEREKEN ANA İLKELER 218
NİMETLER ŞÜKÜR GEREKTİRİR, İSRAF İSE ŞÜKÜRSÜZLÜKTÜR 221

NİMETLERE KARŞILIK NANKÖRLÜK ETMEK 223
NİMETLERE KARŞI NANKÖRLÜK EDENLER CEZALANDIRILIRLAR 225
NİMETLERE KARŞI NANKÖRLÜK ETMEMELİYİZ 227
NİMETLERE KARŞI ŞÜKÜR 229
NİMETLERE KARŞILIK ŞÜKÜR BORCUMUZ 231
O GÜN Kİ NE MAL FAYDA VERİR NE OĞULLAR! ALLAH'A ARINMIŞ
BİR KALP İLE GELEN BAŞKA 233
ORUÇ, MÜ'MİNLER İÇİN KALKANDIR 235
ÖLÇÜ VE TARTIYI DOĞRU YAPMAK HAYIRLI İLŞLERDENDİR 237
ÖLÇÜ VE TARTIYI TAM YAPIN 239
ÖLDÜKTEN SONRA DİRİLTİLECEĞİZ 242
ÖLÜM: EN BÜYÜK NASİHAT 244
ÖLÜM, HER CANLI İÇİN KAÇINILMAZ BİR GERÇEKTİR 246
ÖLÜMDEN KAÇIŞ YOKTUR 249
ÖNCE EN YAKIN AKRABANI UYAR 251
ÖNCE TEDBİR, SONRA TEVEKKÜL 253
ÖNCELİKLE KENDİMİZİ DÜZELTELİM 256
PEYGAMBER EŞİ OLMAK BİLE KİŞİYİ KURTARMAZ 258
PEYGAMBER'E İTAAT BİZİ ALLAH SEVGİSİNE ERİŞTİRİR 261
PEYGAMBERE İTAAT ALLAH'A İTAATTİR 263
PEYGAMBERİMİZ ÖRNEK ALINMALI 265
PEYGAMBERİMİZİN DAVETÇİ VE AYDINLATICI OLMASI 267
PEYGAMBERİMİZİN GÜZEL AHLAKI 270
PEYGAMBERİMİZİN YOLUNU TUTALIM 273
PEYGAMBERLER DE FANİDİR 275
PEYGAMBERLER DE İNSANDIR 277
PEYGAMBERLERİ YALANLAYANLARIN SONU 279
PEYGAMBERLİK, ALLAH'IN DİLEDİĞİ KULLARA LÜTFETTİĞİ ÖZEL BİR GÖREVDİR 282
RABBİMİZE KARŞI SORUMLULUĞUMUZ VARDIR 284
RABBİNİZE TÖVBE EDİN VE O'NDAN BAĞIŞLANMA DİLEYİN 286
RABBİMİZİ TANIYALIM 288
RIFK İLE MUAMELE 291
RIZKI VEREN ALLAH'TIR 294
RIZKIMIZI VEREN ALLAHTIR 296
RÜYA VE YUSUF (A.S)'UN RÜYASI 298
SABIR VE NAMAZLA RABBİMİZDEN YARDIM DİLEYELİM 301
SABIR VE ŞÜKÜR 303

SABIRLA İMTİHAN 305
SABRIN MÜKÂFATI CENNETTE YÜKSEK MAKAMLARDIR 307
SADAKALARIMIZI BOŞA ÇIKARMAYALIM 309
SALİH AMEL İŞLEYENLER MÜKÂFATA ERİŞİRLER 311
SALİH AMELLERLE DESTEKLENMİŞ İMAN CENNETE GÖTÜRÜR 313
SADAKA VERMEK 315
SECDE EDEREK VE KIYAMDA DURARAK GECELEMEYE ÇALIŞALIM 317
SELAMLAŞMANIN ÖNEMİ 319
SEMUD VE AD KAVMİNİN HELAK SEBEPLERİ 322
SEVDİĞİNİZ ŞEYLERDEN ALLAH YOLUNDA
HARCAMADIKÇA İYİLİĞE ERİŞEMEZSİNİZ 325
SEYAHAT 327
SEYAHAT VE İBRET 329
SORU SORMA ÜSLÛBU 331
SORUMLULUĞUMUZ DIŞINDA MEYDANA GELEN OLAYLARIN PERDE ARKASI 333
SUR'A ÜFÜRÜLME ANI VE İNSANLAR 335
SUYUN HAYATIMIZDAKİ ÖNEMİ 337
ŞEFAAT ALLAH'TANDIR 339
ŞEHİTLİK VE GAZİLİK 341
ŞEYTAN FAKİRLİKLE KORKUTUR, ALLAH İSE BAĞIŞLAMA VE
BOL NİMET VAAT EDER 343
ŞEYTAN, İNSANOĞLUNUN EZELÎ DÜŞMANIDIR 345
ŞEYTAN VE TARAFTARLARI 347
ŞEYTANA DOST OLAN SAPITIR 349
ŞEYTANÎ İŞLER: İÇKİ, KUMAR VE DİKİLİ TAŞLAR 352
ŞEYTANIN GÜCÜ GERÇEK DEĞİL, GEÇİCİDİR 354
ŞU ÜÇ ŞEYDEN KESİNLİKLE KAÇINALIM! 356
TAKVA ALLAH'A ULAŞIR 358
TAKVA CENNETE GİRME VESİLESİDİR 360
TEMİZ BİR KALPLE ALLAH'IN HUZURUNA ÇIKAN KURTULUŞA ERER 362
TEVAZU SAHİBİ OLMAK 365
TEVEKKÜL 367
TİCARETTE DE DÜRÜST OLMALIYIZ 369
TOPLANMA GÜNÜ HAKKINDA İNSANLARIN UYARILMASI 371
TOPLUMSAL SORUMLULUK VE DENETİM MEKANİZMASI 373
TÖVBELERİ KABUL EDENDİR ALLAH 375

TUFANDAN KURTULANLARIN İSYANKÂR TORUNLARI: AD,
SEMUD, RESS KAVİMLERİ 377
UHUD'A DOĞRU KOŞMAK! 380
ÜÇ TEVBEKÂRIN ÖYKÜSÜ 383
VAKTİN KIYMETİNİ BİLMELİYİZ 385
VARLIĞIMIZIN GERÇEK SAHİBİ ALLAH'TIR 387
VATAN SAVUNMASI 389
YAĞMURLA CANLANAN TABİAT YENİDEN DİRİLİŞİN EN GÜZEL MİSALİDİR 391
YAKINLARIMIZI SEVMEK 393
YANLIŞ REHBER SEÇENLERİN SON PİŞMANLIĞI 395
YALAN YERE ŞAHİTLİK VE BOŞ ŞEYLERLE MEŞGULİYET 397
YALAN YERE YEMİNDEN SAKINALIM 399
YALNIZCA ALLAH'A KUL OLMA BİLİNCİ 401
YEMİNLERİMİZİ TUTALIM 403
YERİNDE DURDUĞUNU SANDIĞIMIZ DAĞLAR GERÇEKTE
YERİNDE DURMAKTA MIDIR? 405
YERYÜZÜNDE VAKAR VE TEVAZU İLE YÜRÜYELİM 407
YETİM MALINI EN GÜZEL ŞEKİLDE KORUMAK GEREKİR 409
YETİMLERE KARŞI GÖREVLERİMİZ 411
YÜZLERİNDE MASKEYLE DOLAŞAN MÜNAFIKLAR MUTSUZLUĞA
MAHKÛMDUR DAİMA 413
ZAFER SABIRLA ELDE EDİLİR 416
ZALİM BİR TOPLULUK: EYKE HALKI 418
ZALİMLER CEZASIZ KALMAZ 420
ZALİMLERE MEYLETMEYİN 423
ZAMANIN ÖNEMİ VE DEĞERİ 425
ZİKİR VE GÖNÜL HUZURU 427
ZİNADAN KAÇINMAK: ZELİHA KARŞISINDA YUSUF GİBİ OLMAK 429

İNSAN ACELECİDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَيَدْعُ الْاِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَآءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْاِنْسَانُ عَجُولًا

"İnsan hayra dua eder gibi şerre dua eder. İnsan çok acelecidir." (İsrâ, 17/11)

Acelecilik, bir şeyi zamanından önce istemektir. Kur'an-ı Kerim'de insan fıtratının aceleciliğine dikkat çekilmiştir. Acelecilik insanın sağlıklı düşünmesini ve doğru karar vermesini engeller. Bir olayı değerlendirirken onun önemini kavramaya engel olur. Hatta önemsiz olan şeyleri daha önemli ve erkene almaya, önemlileri ise ihmal etmeye sebep olur.

Kişi bazen sabırsızlığı nedeniyle karşılaştığı zorluklar karşısında telaşa düşerek bu sıkıntılarını meşru ve makul bir şekilde giderme yerine farkında olmadan kendi aleyhine duada bulunmuş olabilir. Örneğin "Allah canımı alsa da bu sıkıntıdan kurtulsam" der. Bazen de bilgisizliği yüzünden kendisi için zararlı ve kötü olan şeyi, iyi zannederek ister. Hâlbuki kişinin iyi zannettiği şey esasen kendisi hakkında kötü olabildiği gibi, kötü olarak düşündüğü şey ise daha iyi olabilir. Allah en doğrusunu bilir (Bakara, 2/216). İnsan, aceleci olduğu ve olaylar karşısında sabır ve tahammül göstermesi kendine zor geldiğinden, sonradan olacak şeyin vaktinden önce olmasını ister. Böylelikle ayette işaret edildiği gibi aleyhine olabilecek şeyler için hayra dua eder gibi şerre dua eder. Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim, aceleciliğin insanı kendisi için zararlı olan işleri yapmaya sürüklediğini beyan etmektedir (İsrâ, 17/11). Bu ayet kişinin aceleciliğinden dolayı istediği şeyi pek düşünmeyerek aleyhinde olabilecek kötü ve zararlı şeyi isteyebileceğini göstermektedir.

Aceleci davranarak, düşüncesini aydınlatamayan insan hedeflediği noktaya ulaşamaz. Başladığı noktaya tekrar döner, böylece aynı sıkıntılarla boğuşur kalır. Bundan kurtulmak için her şeyin bir anda olmasını ister. Nitekim düşünmeden duygularına kapılarak acele ile söylediği veya işlediği fiilinden dolayı pişmanlık du-

* Dr. Ercan ESER

yar. Örneğin hislerine yenik düşerek cinayet işleyen kişi ahirette çekeceği azabı düşünerek onun manevi sorumluluğunu ve vicdan azabını sürekli yaşar. O bakımdan Peygamberimiz hadisinde teenninin-ağırbaşlılığın- Allah'ın rızasına uygun olduğunu acele davranmanın ise şeytandan olduğunu vurgulamıştır (Tirmizî, "Birr ve Sıla", 66). Çünkü sonucunu düşünmeden, şuursuzca acele olarak işlenen fiile şeytan karışarak o işi akamete uğratır.

İnsan, esasen birçok arzulara sahip olduğu için çeşitli nimetlere bir an önce kavuşmak için aceleci davranır. Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim insanın bu davranışını "İnsan çok aceleci (tez canlı) yaratılmıştır" (Enbiyâ, 21/37) diye nitelendirmiştir. Ayette yer alan "İnsan pek acelecidir" ifadesi bazen, insanın Allah'a sadece anlık acil ihtiyaçları için dua ettiğini göstermektedir. Oysa mümin ömrünün her anında Yaratıcısına sığınma ve O'na dua etmenin gerekliliğini bilmelidir.

Âyet-i kerimede insanın fıtratında bulunan ve kötü huy olarak kabul edilen aceleciliğe işaret edilmektedir. Öyle ki ilk defa karşılaşacağımız bir olay karşısında bunun iyi mi veya kötü mü olduğunu bilemediğimiz için acele hareket ettiğimiz zaman doğru karar vermemiz mümkün olmayabilir. Hâlbuki bu konuda akıl ve bilgimizi devreye sokar ve bilen kişilere de danışırsak en gerçekçi yolu izlemiş oluruz. Şayet sabır ve tahammül göstermez, geçici nefsî arzularımızı ön plana alırsak yanlış karar vermiş oluruz. Âyeti kerime de zaten Kur'an'ın ölçülerine uygun karar vermenin insanı en doğru yola ulaştıracağını haber vermektedir.

İnsanın aceleci olması bir bakıma her şeyde peşinci olması yani ahiret hayatını dünyada iken görmek istemesi anlamına da gelmektedir. Bu bakımdan birçok insan ahiret hayatını bırakır, dünya hayatını ister. Ahirette hazırlanan büyük mükâfatı önemsemez, tamamen dünya nimetlerine dalarak hep onu ister ve böylece kendisi için hayır zannıyla aslında şer ister. O hâlde sabırlı ve ihtiyatlı olarak hayra dua etmeli, hayırlı ve devamlı olan işler yapma gayreti içinde olmalıyız.

İNSAN İÇİN ANCAK ÇALIŞTIĞI VARDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاَنْ لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَا سَعٰىۙ وَاَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرٰىۖ ثُمَّ يُجْزٰيهُ الْجَزَآءَ الْاَوْفٰىۙ

"İnsan için ancak çalıştığı vardır. Şüphesiz onun çalışması ileride görülecektir. Sonra çalışmasının karşılığı kendisine tastamam verilecektir." (Necm, 53/39-41)

Varlık âleminde her şey bu kanuna boyun eğmiştir. Her varlık, hayatını devam ettirebilmek için sürekli bir çalışma ve çaba içerisindedir.

İslam, mensuplarını güzele, hayra, iyiliğe ve yararlı işler yapmaya çağırır. Tembellik, atalet, miskinlik, cehalet, umursamazlık ve maddi bir menfaat uğrunda yüzsuyu dökerek dilenmek gibi duygu ve düşüncelerden de men eder. Bütün başarıların yolu çalışmaktan geçmektedir. Çalışma olmasaydı, insanlık ilerleyemez ve hayattan tat alamazdı. Çalışma sayesinde insan, değerli bir hayat yaşar. Çalışma ile boş vakit değerlendirilir, servetler bereketlenir ve gelir artar. İnsan, çalışma ve gayretinin karşılığını hem dünya ve hem de ahirette görecektir. Yüce Allah, tembel, işsiz ve boş duran kulunu sevmez.

Müslüman, elinin emeğinden daha hayırlı ve daha helal bir lokma yenmediğini; dünyanın ahiretin tarlası olduğunu, burada ne ekerse orada onu biçeceğini ve yaptığının karşılığını göreceğini çok iyi bilir ve buna göre hayat sürmeye çalışır. Herkes çalışmasının karşılığını mutlaka alacaktır. Dünya ve ahiret saadetine kavuşmanın yolu meşru bir şekilde çalışmaktır.

Kur'an, dünyanın imar edilmesi için çalışmayı teşvik etmiştir. Rızık, insana hiç çalışmadan verilecek değildir. Rızık, ister beden ve adale gücü gerektiren bir iş olsun, isterse ilim veya düşünce gerektiren iş olsun, ancak ciddi bir gayret, çalışma ve

* Ömer ÖNEN

görevini yerine getirmede fedakârlık neticesinde insana verilir. Başkalarının el emeğine dayalı olarak yaşamak, dinimizde tasvip edilmez. Çalışmaya gücü yeten herkes çalışmak, alın terini dökmek ve gayret etmekle yükümlüdür.

Çalışmayı ve meşru yoldan kazanmayı emreden dinimiz, tembelliği insanlığın kurtuluşuna mani olan büyük engellerden saymış ve insan için en büyük zevkin, çalışmalarının semeresini görmek olduğunu ifade etmiştir. Peygamberimiz,*"Hiçbir kimse kendi elinin emeğinden daha hayırlı bir yiyecek asla yememiştir. Allah'ın peygamberi Dâvûd (a.s) da kendi emeği ile kazandığından yerdi."* (Buhârî, "Büyü",15) buyurmaktadır.

Hem dünya hem de ahiret için çalışmalıyız. Dinimiz, ikisini birbirinin tamamlayıcısı olarak kabul etmektedir. Zira dünyayı ahiretten ayırmak imkânsızdır. Ruhumuz bedenimizle nasıl kaynaşmış ise, ahiret de dünya ile öyle kaynaşmıştır. İnsan, çalıştığının karşılığını hem dünyada hem de ahirette alacaktır. Gücü yeten herkes çalışmak, alın terini dökmek ve gayret etmekle yükümlüdür.

Kur'an'da, *"Allah'ın sana verdiği şeylerden ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma. Allah sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap ve yeryüzünde bozgunculuk isteme. Çünkü Allah bozgunculuğu sevmez."* (Kasas, 28/77) buyrulmaktadır. Peygamberimiz (s.a.s) de, *"Sizin en hayırlınız, ahireti için dünyasını, dünyası için ahiretini terk etmeyip, her ikisini birlikte yürüteninizdir. Zira dünya ahirete ulaştırıcı bir vasıtadır. Sakın insanlara yük olmayınız!"* (Feyzü'l-Kadîr Şerhu Câmii's-Sağir, Hadis No: 55794) diye buyurmaktadır.

Kur'an, insanın dünyadan elini eteğini çekip, mutlak olarak zühd yoluna girmesini ve kendini tamamen ibadete vermesini istemediği gibi insanın tamamen dünyaya yönelmesini, sırf dünya için çalışmasını ve maddeye karşı aşırı hırs göstermesini de istememektedir.

İNSAN NEDEN YARATILDIĞINA BAKMAZ MI?*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَلْيَنْظُرِ الْاِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ ۖ خُلِقَ مِنْ مَآءٍ دَافِقٍ ۙ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَآئِبِ ۖ

"Öyleyse insan neden yaratıldığına bir baksın. Fışkırıp çıkan bir sudan yaratıldı. Bu su, bel ile kaburga kemikleri arasından çıkar." (Târık, 86/5-7)

Yüce Rabbimiz, bu ayette insanın neden yaratıldığına dikkatlerimizi çekerek bizi, düşünüp aklımızı kullanmaya, hayatın mahiyetini kavrayıp sorumluluğumuzu idrak etmeye davet ediyor.

Yüce Allah, "O, erkek ve kadının beli ile kaburga kemikleri arasından atıla gelen bir sudan yaratılmıştır." buyurmak suretiyle sıradan bir hadiseyi değil, zihinlere durgunluk verecek bir olayı anlatıyor. Babadan gelen spermler ve anne yumurtasının birleşmesi ile insanın çekirdeği meydana geliyor. Bu atık sudan, akli ve ruhi nice özelliklere sahip canlı bir insan meydana geliyor. Zira insan asli hüviyetine ulaşmadan önce hiçbir kıymete haiz olmayan, akıl, kudret ve iradeden yoksun basit bir varlık iken, belirli merhalelerden geçerek yüce Yaratıcının kendisine bahşettiği bilgi kudret ve irade ile donatılmıştır. Ancak insanın yaratılıp bu olgunluğa ulaşması, dışarıdan görüldüğü kadar basit değildir. İnsanın ruhi yapısı gibi fizikî yapısı da nice olağanüstü hadiselerle meydana gelmektedir. Bir kere insan vücudundaki kemiklerden, damar ve adalelerden hiçbiri diğerine benzemez. Hepsinin kendine ait özellikleri vardır. Örneğin Rabbimiz, gözümüzün yüzde belli bir yerde olmasını murat etmiştir. Bu irade çerçevesinde genler hareket ederler. Zira insan gözünün kendine has özellikleri vardır. Gözün yapımında meydana gelecek en ufak bir sapma ile onun bu özelliği kaybolur. Sadece bu örnek üzerinde düşündüğümüzde bile, insan bünyesindeki bu mucizeyi yaratan Rabbimizin sonsuz gücünü ve kudretini anlarız. Bu yönlendirme olmadan hangi organizma böyle bir fonksiyonu icra edebilir?

* Dr. Sabri TÜRKMEN

Yukarıda izahını yapmaya çalıştığımız ayette bel ve göğüs bölgelerinin zikredilmesi ile birkaç önemli hususa dikkat çekilmektedir. Bunlardan birincisi hem erkek ve hem de dişi fertlerde üreme organlarının bel bölgesinde bulunması ve buralarda gelişen, olgunlaşan cinsiyet hücrelerinin testis ve yumurtalıklardan atılmalarıdır. Diğeri ise göğüs bölgesinde bulunan kalbin hem cinsiyet hücrelerinin gelişmesinde ve hem de bebeğin anne rahminde yaratılması sırasında besin maddeleri, oksijen ve hormonların gönderilmesi ile yaptığı hayati görevlerdir. Bu durum hiçbir şeyin tesadüfî olmadığını, her şeyin bir hikmete bağlı olduğunu gözler önüne sermektedir.

İnsan, yaratılışındaki bu mükemmelliği iyi değerlendirmelidir. Taşımış olduğu üstün yetenekler sayesinde gurur ve kibir içerisine girmemelidir. Bilakis her üstün vasfın Rabbi tarafından kendisine lütfedildiğini bilerek ona her fırsatta şükretmelidir. İnsanın yaratılışı ile ilgili olarak cereyan eden hadiseler doğru okunduğu zaman ahiret gününde yeniden dirilme olayını tasdik etmek kolaylaşır ve şüphe de ortadan kalkar. Zira insanı başlangıçta yaratmaya güç yetirenin, onu ölümünden sonra yeniden diriltmeye de gücü yeter.

"Şimdi bunları yapan Allah'ın ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi?" (Kıyame, 75/40)

İnsanın kusursuz bir şekilde büyüyüp hayatını devam ettirmesi nasıl ki yaratılışındaki bu dengenin kusursuz işlemesine bağlı ise, ebedî hayatı kazanmanın yolu da dünyada Allah rızası doğrultusunda yaşamaya bağlıdır.

İNSAN SORUMSUZ BİR VARLIK DEĞİLDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يُتْرَكَ سُدًى

"İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı zanneder." (Kıyame, 75/36)

İslam dininde, gerekli şartları taşıyan her insanın, başta Rabbine, kendisine, ailesine ve topluma karşı sorumlulukları vardır. Yukarıdaki âyette de ifade edildiği gibi o, sorumlu bir varlıktır, belirli bir amaç için yaratılmıştır, onun varlığı amaçsız değildir. Kendisine başta akıl olmak üzere verilen sayısız nimetlere karşılık insanın da, gücü nispetinde yerine getirmek zorunda olduğu belli yükümlülükleri vardır. İnancımıza göre, verilen her nimetin insana yüklediği bir sorumluluk vardır. Nitekim *"Nihayet o gün (dünyada yararlandığınız) nimetlerden elbette hesaba çekileceksiniz."* (Tekâsür, 102/8) âyeti, bu gerçeği vurgulamaktadır. İnsana verilen nimetler, sayısızdır. Akıl, ilim, iman, evlat, mal, sıhhat bu nimetlerin başlıcalarını teşkil etmektedir.

"Hatırlayın ki Rabbiniz size: Eğer şükrederseniz, elbette size nimetimi artıracağım ve eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir! diye bildirmişti." (İbrâhim, 14/7) âyetinde beyan edildiği gibi, insana verilen nimetlerin gerektiği şekilde kullanılması, söz konusu nimetlerin artırılmasının ön şartı olarak kabul edilmiştir. Yinelemek gerekirse insan, belirli hak ve sorumluluklara muhatap bir varlıktır. Onun bireysel sorumluluğu yanında toplumsal sorumluluğu da vardır. Nitekim Resûlullah (s.a.s), *"Hepiniz çobansınız (sorumluluk sahibisiniz) ve hepiniz sürünüz (yetki alanınızdan) sorumlusunuz. Devlet başkanı, sorumluluk sahibidir ve idaresi altındaki halktan sorumludur. Bir aile reisi, sorumluluk sahibidir ve ailesinden sorumludur..."* (Buharî, Cuma, 11, Cenâiz, 32) hadisi ile kişinin hem ailesine hem de çevresine ya da yetkisi altındaki kimselere karşı sorumlu bir varlık olduğuna dikkat çekmektedir.

Başlangıçta da ifade ettiğimiz üzere insanın, Yaratıcısı olan Allah'a, ailesine ve çevresine karşı yerine getirmek durumunda olduğu sorumlulukları vardır. Kimseye taşıyamayacağı bir yük/sorumluluk yüklenmemiştir. Rabbimize karşı sorumluluğumuz, onun emir ve yasaklarına uyarak rızasına uygun yaşayan bir kul olmaktır. Zira o, bizi kendisine ibadet edelim diye yaratmıştır. Nitekim *"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk/ibadet etsinler diye yarattım."* (Zâriyât, 51/56) âyeti, bu hususu dile

* Dr. Yaşar YİĞİT

getirmektedir. Şüphesiz ibadet kavramı çok geniş kapsamlı bir kavramdır. Namaz, zekât, hac, oruç gibi ibadetlerin yanı sıra Allah için, ailemize, çevremize karşı sorumluluklarımızı yerine getirmemiz, onların hak ve hukuklarına riayet etmemiz de ibadettir.

Ailemize karşı da yerine getirmek durumunda olduğumuz sorumluluklarımız vardır. Eşimiz, çocuklarımız, anne-babamız, yakın ve uzak akrabamız, ailemizi teşkil eder. Bu itibarla onların insan olarak yaşamlarını devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları şeyleri imkânlarımız ölçüsünde karşılamaya gayret etmemiz sorumluluğumuzun bir gereğidir. Çocuklarımızın eğitim ve öğretimi, onların topluma hayırlı birer insan olarak yetişmeleri için uğraş sarf etmek görevimizdir. Onları, sadece yaşadıkları âna (dünyaya) göre değil geleceğe (ahirete) yönelik de eğitmemiz gerekir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de yüce Mevla, *"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. O ateşin başında gayet katı, çetin, Allah'ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve kendilerine emredilen şeyi yapan melekler vardır."* (Tahrim, 66/6) buyurarak, ailemizi, çoluk çocuğumuzu sadece bu dünyaya yönelik değil aynı zamanda dinî sorumluluklarını bilecek şekilde yetiştirmemizin gereğini dile getiriyor.

Şüphesiz içinde yaşadığımız çevreye başka bir ifadeyle topluma karşı da sorumluluklarımız vardır. Fert veya topluma zarar verecek olan eylem ya da davranışlardan uzak durmak, onların haklarına saygı göstermek, sorumluluğumuzun bir parçasını teşkil etmektedir. Ayrıca topluma zararlı olan eylem ve davranışlara karşı duyarlı ve sorumlu olmak da, topluma karşı sorumluluğumuzun bir kesitidir. Bu itibarla toplumsal hayatımızda kural tanımazlığa ya da ihlale göz yummamalıyız. Şartlar ve hukuki düzenlemeler çerçevesinde gerekli duyarlılığı göstermeliyiz. Zira bu duyarlılık aynı zamanda dinimizin de bir gereğidir.

Nitekim sevgili Peygamberimiz (s.a.s) bu durumu gayet dikkat çekici bir şekilde dile getirerek: "Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, ya iyiliği (maruf) emir ve kötülükten (münker) men edersiniz yahut Allah Teâla size azap (toplumsal kargaşa) gönderir. Sonra Allah'a yalvarırsınız da duanız kabul edilmez." (Tirmizî, "Fiten", 9) buyurmakta ve toplumsal hayatta nemelazımcılığın hoş bir tutum olmadığını vurgulamaktadır. Bu ve benzeri hadisler her halükârda, haksızlıklarla, adaletsizliklerle, topluma zararı olan her şeyle mücadeleyi emretmektedir ki bu da topluma karşı fertlerin sorumluluğunun bir gereğidir. Zira mücadele terk edilirse, doğacak zararlardan ve olumsuzluklardan bütün toplum bireylerinin etkileneceği ve sorumlu tutulacağı ifade edilmektedir.

Nakledilen âyet ve hadislerden de anlaşıldığı gibi, insan duyarsız, sorumsuz bir varlık değildir. Onun yüce Allah'a, kendisine, ailesine ve topluma karşı bir dizi sorumlulukları vardır. Bu sorumluluklar, Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla yerine getirilirse ibadet olarak nitelendirilir.

İNSANIN ACELECİ VE NANKÖR OLMASI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَوْ يُعَجِّلُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتِعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ لَقُضِيَ اِلَيْهِمْ اَجَلُهُمْ ۟ فَنَذَرُ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنْۢبِهٖٓ اَوْ قَاعِدًا اَوْ قَآئِمًا ۚ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَاَنْ لَمْ يَدْعُنَآ اِلٰى ضُرٍّ مَسَّهُ ۟ كَذٰلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"Eğer Allah insanlara, onların hemen hayra kavuşmayı istedikleri gibi, şerri de acele verseydi, elbette onların ecellerine hükmolunurdu. İşte biz, bize kavuşmayı ummayanları, kendi azgınlıkları içinde bocalar halde bırakırız. İnsana bir sıkıntı dokundu mu, gerek yan üstü yatarken, gerek otururken, gerekse ayakta iken (her hâlinde bu sıkıntıdan kurtulmak için) bize dua eder. Ama biz onun bu sıkıntısını ondan kaldırdık mı, sanki kendisine dokunan bir sıkıntı için bize hiç yalvarmamış gibi geçer gider. İşte o haddi aşanlara, yapmakta oldukları şeyler, böylece süslenmiş (hoş gösterilmiş)tir." (Yûnus, 10/11-12)

Bu ayetlerde, insanın vasıfları sergilenmekte, karakteri, huyları, eğilimleri ve zaafları konusunda bilgi verilmektedir. Yüce Mevla'nın azapta acele etmediği, bu dünyada insanlara imkân verdiği ve zaman tanıdığı bildirilmektedir. İnsana genel özellikleri açısından baktığımızda aceleci bir yapıya sahip olduğunu fark ederiz. İnsanların yine genel olarak dünya nimetlerini elde etmede bir hırs, aşırı bir istek içinde olduklarını görebiliriz. Aceleciliğin insanın yapısında bulunduğunu şu ayeti kerime de ifade etmektedir:

"İnsan çok aceleci yaratılmıştır. Size yakında ayetlerimi göstereceğim. Şimdi acele etmeyin." (Enbiya, 21/37)

Bu âyet, ayrıca ahiretteki nimetleri veya azabı bu dünyada görmek isteyenleri ikaz etmekte ve Allah'ın vereceği mükâfat ve cezayı görmek için acele edilmemesi gerektiğini ifade buyurmaktadır.

---

* Dr. Abdurrahman CANDAN

Okuduğumuz ayetlerde, Allah'ın insanlar gibi acele etmediğini anlıyoruz. Yüce Mevla, dünya hayatının bir imtihan yeri olması nedeniyle, insanların yaptıklarının karşılığını bu dünyada görme hususundaki isteklerini yerine getirmez. Ancak onlara günahlarından dönme ve tövbe etme imkânı tanımaktadır. Eğer böyle olmasaydı ilk günahlarından itibaren hem onların hem de imtihan dünyasının sonu gelebilirdi. Ayrıca sonuçları açıklanan imtihanın da bir değeri olmazdı.

İnsanın yerilen bir diğer özelliği de nankör olmaya yatkın olmasıdır. İnsanlar zor anlarında yüce Mevla'ya sığınır, yardım dilerler. Böyle zamanlarda ibadetlerini yerine getirme ve başkalarına iyilik yapma hususunda daha bir titizlik gösterirler. Bu şekilde bela ve musibete maruz kaldıklarında insanların Allah'a yalvarmaları, O'nu düşünmeleri, hatırlamaları güzel bir özelliktir. Fakat biraz zaman geçince veya sıkıntıları ortadan kalkınca Allah'a dua etmeyi unutup ibadetlerden uzaklaşmaları, bazen de isyan etmeleri, Müslümana yakışmayan, Allah'ın hoşlanmadığı bir durumdur.

Bu ayetlerden almamız gereken ders, Allah'a gerçekten iman eden kimsenin, zor anlarında, rahat olduğu dönemlerde, gençliğinde, yaşlılığında, zenginliğinde, fakirliğinde, makam ve mevki sahibi olduğunda, kısacası hayatının her anında Allah'ı anması ve ibadetlerine devam etmesinin gerekli olduğudur. Allah, insanlara bazen nimetleri verir, bazen de o nimetleri insanların elinden alır. Müslüman, bunların bir imtihan vesilesi olduğunu bilmelidir. O, her anında Rabbini düşünmeli, O'na yalvarmalı, ibadet etmelidir. Nimet anında da, sıkıntı anında da Rabbi ile diyalogunu sürdürmelidir. Faydacı bir tavırla hareket etmek, Allah'a inanan, O'nun varlığını birliğini, hükümran olduğunu kabul eden bir Müslüman'a yakışmaz.

İNSAN VE DUA İLİŞKİSİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ اِلَيْهِ ثُمَّ اِذَآ اَذَاقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً اِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ

"İnsanlara bir zarar dokunduğu zaman, rablerine yönelerek ona dua ederler. Sonra Allah onlara kendinden bir rahmet tattırınca da, bir bakarsın ki içlerinden bir grup Rablerine ortak koşuyorlar." (Rûm, 30/33)

Bu ayette insanların dua ile olan alakalarından ve hangi durumlarda duaya müracaat edildiğine vurgu yapılmaktadır.

Dua, insanın istek ve arzularının yerine getirilmesi talebidir. Dua; kul ile Allah arasında olması gereken en önemli bağdır. Ama insanlardan bazıları buna daima ihtiyaç duyup dua ve ibadetten kopmazken bazıları yalnızca sıkıntılı ve problemli olduğu zamanlarda duayı araç olarak kullanıp Allah'a yalvarmaktadır.

Kulunun davetine icabet eden yüce Allah kabul kapısını her zaman açık tutmaktadır. Mümin sûresinin 60. ayetinde yüce Allah; *"Rabbiniz şöyle dedi: Bana dua edin, duanıza cevap vereyim. Bana kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler aşağılanmış bir halde cehenneme gireceklerdir"* buyurmak suretiyle kulun dua etmesi hâlinde Allah'ın kabul edeceğini vaat etmiştir. Böylece ne zaman dua yapılacağı konusunda herhangi bir ayırım yapılmamıştır.

Yüce Allah insanı hatasıyla kabul ettiğini, duasını kabul edeceğini açıklamakla insanlara olan rahmetini göstermektedir. Bu husus Bakara suresinin 186. ayetinde; *"Kullarım, beni senden sorarlarsa (bilsinler ki) gerçekten ben (onlara çok) yakınım. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O halde, doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler"* şeklinde ifade edilmektedir. Bu ayette Allahu Teala'nın özellikle biz kullarına çok yakın oluşu dile getirilerek bu anlayışla rabbimize yönelmemiz gereği üzerinde durulmuştur. Bu kadarıyla da kalmayıp "Dua

* Davut KAYA

edenin duasını kabul ederim" açıklamasıyla da insan için fırsatların devam ettiği, kurtuluşun Allah'a yönelişte olduğu açıkça ifade edilmiştir.

Bizler dua kapılarının açık olduğunu unutmamalıyız. Hatta hatamızı anlayıp Allah'a yöneldiğimiz zaman ayrı bir değer de kazanmaktayız. Furkân suresinin 77. ayetinde; "*(Ey Muhammed!) De ki: Duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin.*" buyurulması da duanın önemini, hatta hayatın bir parçası olduğunu göstermektedir.

Dua hem kişinin kendi istek ve arzularıyla hem de karşılaştığı olaylarla ilgili olabilir. Hangisi olursa olsun duada samimiyet esastır.

Dua mademki yaratan Allah ile olan yakınlık ve münasebettir. O halde her zaman bu yakınlık canlı tutulmalıdır. İnsanın insana olan ilgisi nasıl sadece ihtiyacı olduğu zaman hoş karşılanmaz ise kulun da yalnızca zorda kaldığı durumda duaya yönelmesi hoş bir şey olmaz. Çünkü bağlılığın en güzel olanı daimi ve içten olanıdır. Kişiyi yalnızca içinde bulunduğu şartların yönlendirmesi hâlinde duaya yönelmesi insan için bir eksiklik olur. Hâlbuki insanın her zaman duaya ihtiyacı vardır. Yalnızca mecbur olduğu zaman dua eden insanın bu davranışı hoş karşılanmamaktadır. Konu başlığı olarak yer alan ayette "İnsana bir zarar dokunduğu zaman Rablerine yönelerek dua ederler." şeklindeki açıklama insanların acziyetinin, çaresizliğinin ifadesidir. Bu acziyet ve Allah'a karşı güçsüzlük hâli her zaman var olan bir durumdur. Dolayısıyla bu bilinç ve anlayışla daima dua kapısı aralanmalıdır. Aksi halde Allah'a karşı samimiyet değil, adeta çıkarcılık anlayışı hâkim olmaktadır. Bizler böyle olmaması gerektiğini bilmeli, Allah'ı unutmayıp hep bu gücü yanımızda hissetmeliyiz. Zararın giderilmesinin Allah'tan olduğu bilicine sahip olup Allah'ın lütfunu unutmamalıyız. Şayet unutulursa ahirette bu gerçeğin ortaya çıkacağını hatırlamalıyız.

Bütün bu izahlar sonrasında aczimizi bilerek Allah'a yakınlık oluşturan kulluk bilincimizi ve ibadet hayatımızı daima canlı tutmamız gerekmektedir.

İnsan Allah'a karşı büyüklenemez, kibir edemez. O'ndan uzak kalamaz. Çünkü Allah yaratıcıdır, kul ise yaratılandır.

Kul Allah'a daima muhtaçtır. Bu nedenle her zaman O'nun yardımını dilemeli ve isteklerini O'na sunmalıdır.

İRŞAD, TERK EDİLEMEZ BİR GÖREV VE SORUMLULUKTUR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِذْ قَالَتْ اُمَّةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا ۙ اللّٰهُ مُهْلِكُهُمْ اَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ؕ قَالُوا مَعْذِرَةً اِلٰى رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

"Hani onlardan bir topluluk demişti ki: 'Siz Allah'ın helak edeceği veya şiddetli bir azaba uğratacağı bir kavme ne diye (boş yere) öğüt veriyorsunuz?' Onlar da, 'Rabbinize bir mazeret beyan etmek için, bir de belki Allah'a karşı gelmekten sakınırlar diye (öğüt veriyoruz)' demişlerdi." (A'râf, 7/164)

Bu ayet-i kerimede hitap edilen kitle Hz. Peygamber dönemindeki Yahudilerdir. Onlar ayet-i kerimede bahsedilen konu hakkında bilgi sahibi olduklarından dolayı olay, özlü bir üslûpla anlatılmaktadır. Şöyle ki; deniz sahilinde yaşayan bir kasaba halkına cumartesi günü, iş yapmamak ve sırf ibadet etmek zorunluluğu yanında balık avlamak da haram kılınmıştı. Fakat onlar ilahî bir imtihana tabi tutuldular. Balıklar tatil günü olan cumartesi günü, diğer günlere nazaran akın akın ta sahile kadar gelirken diğer günlerde ise denizin derin yerlerinde dolaştıklarından, onlar balıkları bir hayli zahmet çekerek avlayabiliyorlardı. Bu böyle bir süre devam ettikten sonra onlardan bazıları iradelerine hâkim olamayarak hürmet ettikleri cumartesi gününde Allah'ın koyduğu yasağa rağmen O'nun emir ve tavsiyelerine muhalefet ederek o günde balık avlamaya başladılar. Bu durum karşısında bir grup insan da, "Allah'ın yasak etmesine rağmen böyle bir şeyi nasıl yaparsınız! Cumartesi günü balık avlamak size haram kılınmadı mı?" diye onlara nasihat etti ise de bu nasihat sınır tanımazların aşırılıklarını daha da körüklediğinden nasihat edenler de bunun faydasız olduğunu düşünerek ümitsizliğe kapıldılar ve olaya sessiz kaldılar.

---

* İdris BOZKURT

Başka bir grup insan daha olaya müdahale ederek onları ısrarla engellemeye çalıştılarsa da bu durum uzadıkça uzadı. Bunun üzerine çabalarının boşuna olduğunu düşünenler, ısrarla irşattan yana olanlara "Siz Allah'ın helak edeceği veya şiddetli bir azaba uğratacağı bir kavme ne diye (boş yere) öğüt veriyorsunuz?" diyerek nasihatin boşuna bir çaba olduğunu söylediklerinde; diğerleri cevaben, "Biz, kötülük karşısında susmakla kendimizi kurtaramayacağımız, görevimizi yaptık diyemeyeceğimiz için onlara öğüt veriyoruz. Onların durumlarını düzeltmelerinden, hakka dönmelerinden ümitsiz değiliz. Belki onlar, içinde bulundukları hâlden sakınırlar, onu terk ederler ve tövbe ederek Allah'a dönerler. Allah da onların tövbelerini kabul eder, merhamette bulunur." diyerek en azından uyarı görevlerini yapmış sayılmak ve böylece Allah katında sorumluluktan kurtulmak yanında, uyardıkları kişilerin hatalarını göstererek durumlarını düzeltmelerine yardımcı olabilecekleri ümidiyle onları irşat ettiklerini belirtiyorlardı.

İlgili ayette bu kasaba halkının üç tip insan topluluğundan meydana geldiği görülmektedir:

a) Allah'ın yasaklarını çiğneyenler,

b) Allah'ın hükümlerine uymakla birlikte günahkârların ıslah edilmesi konusunda kötümser olup irşadın yararsız olduğunu düşünenler,

c) İrşadın terk edilemez bir görev ve sorumluluk olduğunu, ayrıca bu hususta ümitsiz ve karamsar olmamak gerektiğini düşünenler. Âyetin üslûbundan, en ideal davranışın bu sonuncuların davranışı olduğu anlaşılmaktadır.

Şu halde müminler, özellikle ilim irfan sahibi kişiler, kendileri Allah'ın buyruk ve yasaklarına uyarak temiz bir hayat yaşadıkları gibi başkalarının da doğru yolda olmalarını sağlamak için bıkıp usanmadan irşat görevlerini yerine getirmelidirler. Gerçek bir eğitimci ve irşatçının kötümser bir yaklaşımla, kötülükleri çaresiz ve şifasız kabul edip bir kenara çekilmesi doğru bir davranış değildir. Ayrıca bizzat peygamberler de dâhil olmak üzere insanlar bu hususta ne ölçüde başarılı olduklarından değil, bu yolda gerektiği kadar ve gerektiği şekilde çaba gösterip göstermediklerinden sorumludurlar (Kur'an Yolu, II, 613-614), hidayet ise yalnız Allah'tandır (Bakara 2/272; Nahl 16/37; Kasas, 28/56).

Eğer bir toplum içinde birtakım kötülükler, zulümler, ahlaksızlıklar işleniyorsa unutmayalım ki Rabbimiz sadece o toplum içindeki günahkârları değil toplumun öteki üyelerini de hesaba çekecektir. Suçlulara "neden bu günahları işlediniz?" diye, diğerlerine de "neden bu insanları uyarmadınız? Niçin onlara Allah'ın âyetlerini duyurmadınız?" diye hesap soracaktır. Rabbimizin bu sorgulaması karşısında "Ya Rabbi! Sen şahitsin ki ben bana düşeni yapmıştım, ben elimden geldiği ve becerebildiğim kadarıyla bu insanları uyarmıştım, bu insanlara senin kitabını duyurmuştum" diyebilmemiz gerektiğini hiçbir zaman hatırımızdan çıkarmamalıyız.

İSLAM, ÇALIŞMAYA BÜYÜK ÖNEM VERİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَإِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْ ۙ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ

"Öyleyse, bir işi bitirince diğerine koyul. Ancak Rabbine yönel ve yalvar."
(İnşirah, 94/7-8)

Dinimiz İslam helâlinden çalışmanın, nafaka temin etmenin büyük bir sevap olduğunu belirtmekte ve Kur'an'da kişiye ancak çalıştığının verileceği beyan edilmektedir (Necm, 53/39). Buna bağlı olarak, "İki günü eşit olan ziyandadır" anlayışıyla Müslümanlar çalışmanın önemini kavrayarak, statik değil daha dinamik olmayı, daima ilerlemeyi hedef olarak görmüşlerdir. Her şeyde örnek olduğu gibi çalışma konusunda da bize örnek olan Hz. Peygamberimiz, *"Hiç kimse kendi elinin emeği ile kazandığından daha hayırlı bir lokma asla yiyemez"* (Buhârî, Büyu', 24) buyurarak helâlinden kazanmanın önemine vurgu yapmıştır. Yine aynı Peygamber, çalışmayıp tembel olmaktan Allah'a sığınmış ve *"Birinizin sırtında odun destesi taşıması, versin veya vermesin, insanlara gidip el açmasından daha iyidir"* (Buharî, "Büyu", 26) buyurmak suretiyle dilenmenin doğru bir davranış olmadığını belirtmiştir.

Peygamberimiz bütün bunları söylemekle kalmamış, bizzat kendisi de söylediklerini tatbik ederek biz ümmetine örnek olmuştur. Nitekim o küçüklüğünde çobanlık yapmış, gençliğinde ticaretle meşgul olmuştur. Hatta kendisine "el-Emin" yani güvenilir kimse denmesi de ticaret ve tabii yaşamındaki dürüstlüğüne istinaden verilmiş bir lakaptır. Hz. Peygamber Efendimizin Mekke'den Medine'ye geldiğinde inşa ettirdiği mescidin yapımı esnasında bizzat sırtında kerpiç ve taş taşıması da çalışmanın önemi açısından ayrı bir güzelliktir.

Hz. Peygamberin çalışması gelişi güzel olmamış ve bizlere bugün dahi hepimizin ihtiyaç duyduğu bir ilkeyi öğretmiştir. O ilke ise, kişi hangi iş, statü ve konumda

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

olursa olsun yaptığı işi, iyi ve güzel yapmasıdır. Bugün buna çalışma hayatında "kalite" demek de mümkündür.

Çalışmak, insana huzur verir. Huzursuzlukların pek çoğu ise işsizliktendir. Bir iş ile meşgul olan kimsenin yanlış şeyler düşünmesi ve yapması mümkün müdür? Bilindiği gibi bir ülkenin muasır ve müreffeh bir seviyeye ulaşması ancak o ülke vatandaşlarının çalışmasıyla mümkündür. Üretmek ve helâl yoldan kazanmak, hem kendi mutluluğumuz, hem de bizden sonra gelecek nesillerin daha rahat ve kimseye muhtaç olmadan yaşamaları için büyük önem arz etmektedir. İstiklâl Marşı şairimiz Mehmet Akif de, çalışmanın gerekliliğine olan inancını şu dizeleriyle açığa vurmaktadır.

"Ey dipdiri meyyit, iki el bir baş içindir

Davransana şimdi el de senindir, baş da senindir" (*Safahat*, İnkılâp ve Aka Yayınları, İstanbul 1979, s.209)

İslam dininin çalışmaya verdiği önem ortada iken, Müslümanların bugünkü hâllerinin bu açıdan çok parlak bir seviyede olduğunu söylememiz ne yazık ki mümkün değildir. O halde daha çok çalışmak, ilerlemek, helâlinden kazanmak ve üretmek hepimizin üzerine düşen bir görev olmalıdır. Hangi meslek ve işi yapıyorsak yapalım, onu hakkıyla yapmalı, kazandığımızı da hak ederek almalıyız. Bir kimseyi kendi işyerimizde çalıştırıyorsak onun hakkını alın teri kurumadan vermeliyiz. Bu aynı zamanda karşılıklı işçi-işveren sevgisinin kazanılmasına da etki sağlayacaktır.

Bir işte çalışıp ekmeğimizi oradan kazanan bir işçi isek "bu kadar ücrete ancak bu kadar iş olur" demek suretiyle çalışmamızda ihmal ve tembelliğe gitmemeliyiz. İşsizliğin had safhada olduğu bir yerde, alın terimizle nafakamızı temin etmek hepimizin boyun borcu olmalıdır. Gönül ister ki, göklere boy veren minarelerimizin yanında aynı heybetle yükselen fabrika bacalarımız da olsun. İşte bunun için herkes üzerine düşen görevi yapmalı, tembellik, atalet ve sefaletten uzak durmalıdır. İslam asla çalışmaya, zengin olmaya, üretmeye karşı değildir. İslam başkasına muhtaç olmaya, dilenmeye ve tembelliğe karşıdır.

İSLAM TERÖR DİNİ DEĞİL, BARIŞ DİNİDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا ادْخُلُوا فِى السِّلْمِ كَآفَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ

"Ey iman edenler! Hepiniz topluca barış ve güvenliğe (İslam'a) girin. Şeytanın adımlarını izlemeyin. Çünkü o, size apaçık bir düşmandır." (Bakara, 2/208)

İslam barış dinidir. Yukarıdaki ayet-i kerimede de işaret edildiği üzere, İslam'ın bir anlamı da barıştır. Kur'an'a ve Peygamberimizin hadislerine baktığımız zaman savaşın istenmedik bir olay olduğunu, savaşa "meşru müdafaa" amacına yönelik olarak veya tedbir alma ve düşman hücumunu önceden öngörerek, tehlikeyi önlemeye matuf olarak izin verildiğini görürüz. Savaş bazen barışı korumak, terör faaliyetlerini önlemek, mazlumlara sahip çıkmak, ibadethaneleri korumak amacıyla zorunlu hâle gelir:

"Kendilerine savaş açılan Müslümanlara, zulme uğramaları sebebiyle cihad için izin verildi. Şüphe yok ki Allah'ın onlara yardım etmeğe gücü yeter. Onlar, haksız yere, sırf, 'Rabbimiz Allah'tır' demelerinden dolayı yurtlarından çıkarılmış kimselerdir. Eğer Allah'ın, insanların bir kısmını bir kısmıyla defetmesi olmasaydı, içlerinde Allah'ın adı çok anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescitler muhakkak yerle bir edilirdi. Şüphesiz ki Allah kendi dinine yardım edene mutlaka yardım eder. Şüphesiz ki Allah çok kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir." (Hac 22/39-40)

"Size ne oluyor da, Allah yolunda ve 'Ey Rabbimiz! Bizleri halkı zalim olan şu memleketten çıkar, katından bize bir dost ver, bize katından bir yardımcı ver' diye yalvarıp duran zayıf ve zavallı erkekler, kadınlar ve çocukların uğrunda savaşa çıkmıyorsunuz?" (Nisa, 4/75)

Peygamberimizin şu hadisi savaşı değil, barışı hedeflediğini göstermektedir:

"Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin. Allah'tan afiyet (esenlik ve barış) dileyin. Fakat düşmanla karşılaşınca da sabredin ve bilin ki cennet kılıçların gölgesi altındadır." (Buharî, "Cihad", 112, 156)

* Mehmet KAPUKAYA

İslam, insan canını mukaddes kabul etmiş, insanları öldürmeyi değil, onlara hayat vermeyi tavsiye buyurmuştur:

"Bundan dolayı İsrailoğullarına (Kitap'ta) şunu yazdık: 'Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatırsa sanki bütün insanları yaşatmıştır…" (Maide, 5/32)

Savaş ahlakı denen bir şey vardır. Şu hadisler hem bize bu ahlakı öğretir, hem de İslam'ın savaşla aslında insanları öldürmeyi değil, onları etkisiz hâle getirmeyi ve onları İslam'ın kurtuluş yoluna katmayı hedeflediğini öğretir.

Büreyde (r.a), babasından şöyle naklediyor: Resûlullah (s.a.s) bir ordunun veya seriyyenin başına komutan tayin ettiği zaman, -hassaten komutana- Allah'a karşı muttaki olmasını, beraberindeki Müslümanlara da hayır tavsiye eder ve sonra şunları söylerdi:

"Allah'ın adıyla, Allah'ın yolunda savaşın. Allah'ı inkâr eden kâfirlerle çarpışın. Gaza edin fakat ganimete hıyanet etmeyin, ahdi bozmayın, ölülerin vücutlarına sataşıp burun ve kulaklarını kesmeyin, çocukları öldürmeyin!

Müşrik düşmanlarla karşılaşınca onları önce üç şeyden birine çağır: Bunlardan birine cevap verirlerse onlardan bunu kabul et ve artık dokunma! Önce İslam'a davet et. İcabet ederlerse hemen kabul et ve elini onlardan çek. Müslüman olma teklifini kabul etmezlerse, onlardan cizye iste, müspet cevap verirlerse kabul et ve onları serbest bırak. Bundan da imtina ederlerse, onlara karşı Allah'tan yardım dile ve onlarla savaş…" (Müslim, "Cihâd" 3)

Peygamberimiz savaş esnasında bile kadın ve çocukların öldürülmelerini yasaklamıştır (Buharî, "Cihâd" 147-148; Müslim, "Cihâd" 24-25).

Kur'an-ı Kerim'de savaş stratejisine yönelik birçok ayet vardır. Bu ayetlere göre Müslümanlarla savaş edenlere karşı savaşılacak, savaştan vazgeçtikleri anda da savaştan vazgeçilecektir (Bakara, 2/190-192). Şu dinin yüceliğine bakın ki, müşrik de olsa, Müslümanlara sığınan kimseye dokunmamalarını, hatta onu güven içinde olacağı yere ulaştırmalarını emrediyor:

"Eğer Allah'a ortak koşanlardan biri senden sığınma talebinde bulunursa, Allah'ın kelamını işitebilmesi için ona sığınma hakkı tanı. Sonra da onu güven içinde olacağı yere ulaştır…" (Tevbe, 9/6)

İslam'a zararı olmayan ve tehlike oluşturmayan farklı din mensuplarıyla iyi geçinmek yasaklanmamıştır (Mümtehine, 60/7-9). Kur'an'da bulunan cihad ayetlerini ve Hz. Peygamber'in cihadlarını, sebep ve sonuçlarını iyice irdelemeden, Kur'an'ı ve Hz. Peygamber'i terör kaynağı olarak görmek, büyük haksızlıktır.

İSLAM'DA ÇEVRE BİLİNCİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْاَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ وَاِنْ مِنْ شَىْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ وَلٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ۚ اِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا

"Yedi gök, yer ve bunların içinde bulunanlar Allah'ı tespih ederler. Her şey O'nu hamd ile tespih eder. Ancak, siz onların tespihlerini anlamazsınız. O, halîm'dir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir), çok bağışlayandır." (İsra, 17/44)

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de kâinatla ve eşyanın varlığı ile ilgili çok sayıda ayet bulmak mümkündür. Bu ayetlerde etrafımıza, yakın çevremize -yeryüzüne- ve uzak çevreye -gökyüzüne- bakmamız öğütlenerek dikkatimiz çekilmekte ve onlar hakkında düşünüp ibret almaya davet edilmekteyiz. Dikkatle baktığımızda bu ayetlerin zikredilmesinde dört ana hedef görülmektedir. Bunlardan birincisi, tabiî varlıklar ve olaylarla, Allah'ın varlık ve birliğine, ölümden sonra dirilişe ve bazı metafizik konulara delil getirmektir. İkincisi kâinatın bizzat yapısı ve çeşitli tabiî olayların meydana gelişi hakkında doğrudan temel bilgi vermektir. Üçüncüsü kâinatın insan için yaratıldığını ve maddî ihtiyaçları için emrine amade kılındığını hatırlatırken, dördüncüsü de tabiatın korunması gerektiğini bizlere öğretmektir (Mehmet Bayraktar, *İslam ve Ekoloji*, DİB Yay. Ank. l992, s.30).

Yukarıda verdiğimiz ayette, Allah'ın yarattığı tüm varlıkların kendi hâl dilleriyle O'na ibadet edici olduğunu ve daimi surette yüce Yaratıcının varlıklarla ilişki içerisinde bulunduğunu göstermektedir. Bu, bize kâinatın manevî yönünü göstermektedir.

Yüce Allah'ın Kur'an'da zaman zaman ağaç ve bitki türlerine yemin etmesi, bu varlıklara verilen öneme işaret etmektedir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de sadece "ağaç" lafzının geçtiği ayetlerin sayısı azımsanmayacak bir boyutta (yirmi sekiz adet)dır. Bütün bunlardan, Allah'ın yarattığı her şeyin, maddî değerinin yanında manevî bir değerinin de olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla her şey O'nun emrinde ve zikreden bir varlık olarak O'nun varlığının müjdecisidir. Tüm varlıklar O'nun hikmetinin

* Dr. Seyid Ali TOPAL

eseridir ve hiçbirisi lüzumsuz yere yaratılmamıştır. Bundan dolayı varlıklar kıymet verilmeye layık olup onların keyfî bir şekilde yok edilmesi dinimizce yasaklanmıştır. Nitekim Kamer suresi 54/49.ayette her şeyin bir ölçüye göre yaratıldığı belirtilirken, Rum suresi 30/41'de insanların elleriyle işledikleri yüzünden karada ve denizde bozulma -fesad- çıkacağı hatırlatılmıştır.

Tüm ibadetlerinde Allah'a teslim olmaya çağrılan inananların, bilhassa hac ibadeti gibi dünyanın her tarafından gelen yüz binlerin bir arada bulunduğu izdihamlı anda bile ihramlı iken canlıları öldürmekten ve tabiata zarar vermekten sakındırılmaları çok manidardır.

Hz. Peygamber (s.a.s) Efendimiz hayatta iken bu konuda da -bırakınız keserek, yakarak yok etmeyi- bize örnek olacak şekilde boş arazileri ormanlaştırmıştır. Resûlullah (s.a.s) Zû-Kad gazvesinden dönerken -bir zamanlar orman olan- Zureybu't-Tavîl'e geldiği zaman, Ensar'dan Harise oğulları; Ya Rasulallah burası bizim deve ve koyunlarımızın otlağı, kadınlarımızın gezintiye çıktığı yerlerdir, diyerek el-Gâbe'nin yerini işaret ettiler. Bu konu üzerine Allah Resûlü *"Kim buradan bir ağaç kesecek olursa, onun karşılığı bir ağaç diksin"* diye emretmiştir. Bundan sonra ağaçlar dikilmiş ve el-Gâbe (ormanı) meydana gelmiştir (Belâzûrî, Fütûhu'l-Buldan, Beyrut 1958, 1/17).

Yine bu konuda *"Elinizde bir ağaç fidanı varsa kıyamet koparken bile olsa eğer dikmeye fırsat bulursanız mutlaka dikin"* (Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, Kahire 1379, s.168) emriyle bizleri yönlendiren Peygamberimiz Medine ve Taif şehirlerini de koruma altına almıştır. Sevgili Peygamberimizin bu güzel uygulaması doğrultusunda İslam hukukçuları da koruma düşüncesiyle, mezarlık ve vakıf arazilerinden kamu yararına kullanılmak şartıyla ağaç kesileceği zaman yerine yenilerinin dikilmesi şartını koymuşlardır.

Resûlullah'ın bu örnekliğine uyan tüm Müslümanlar çağlar boyu gönüllü birer çevreci olarak ağaçlarla ve Allah'ın yarattığı diğer tüm canlılarla ilgilenerek onları korumuşlar ve kurdukları şehirlerde, mezarlıklarında, yaptıkları cami, medrese vb. yerlerde ağaçlandırmaya önem vermişlerdir. Nitekim bazı yörelerde insanımızın doğum veya ölüm vesilesiyle hatıra ağaçlar dikmesi gelenek hâlini almıştır. Bu konuda insanımız, dikilen ağacın meyvesinden veya gölgesinden istifade edildikçe sadaka sevabına kavuşulacağı inancıyla hareket etmiştir.

Netice itibariyle içinde yaşadığımız dünyada beşikten mezara kadar olan ağaç ihtiyacımızı karşılarken elimizde bulunan ormanları atalarımızdan miras değil yavrularımızdan ödünç aldığımız bilinciyle kullanmalı, bu konuda israfa, cehalete, hatta kötü bir şekilde kullanarak hıyanete düşmemeliyiz. Elimizde bulunan ormanları yok etmenin kolay, yetiştirmenin zor olduğunu, ormanların azaldığı ülkelerde erozyon, heyelan, düzensiz yağış, sel felaketi, kuraklık ve kıtlığın etkili olabileceğini hatırımızdan çıkarmamalıyız.

İSLAM'DA ESAS OLAN SAVAŞ DEĞİL, BARIŞTIR!*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ اِلٰى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ اَوْ جَآؤُكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ اَنْ يُقَاتِلُوكُمْ اَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ ؕ وَلَوْ شَآءَ اللهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتَلُوكُمْ ۚ فَاِنِ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ وَاَلْقَوْا اِلَيْكُمُ السَّلَمَ ۙ فَمَا جَعَلَ اللهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلاً

"Ancak sizinle aralarında anlaşma olan bir topluma sığınmış bulunanlar yahut ne sizinle ne de kendi kavimleriyle savaşmayı içlerine sığdıramayıp (tarafsız olarak) size gelenler başka. Eğer Allah dileseydi, onları size musallat kılardı da sizinle savaşırlardı. Eğer onlar sizden uzak durur, sizinle savaşmayıp size barış teklif ederlerse; Allah size, onlara saldırmak için bir yol (yetki) vermemiştir." (Nisa, 4/90)

Diğer dinlerin, ya da felsefî ekollerin isimleri mensup olduğu peygamber ve kurucusuyla özdeşken, sadece İslam daha baştan adını "sulh", "güvenlik", "esenlik" ve "barış"dan almaktadır. Hıristiyanlık için İsevî, Yahudilik için Musevî denilmesi, Hinduizm, Konfüçyanizm, Maniheizm, Budizm vb. akımlar da bu söylenenlere birer örnek teşkil etmektedir. Bu hâliyle dahi İslam'ı savaş ve terör ile anılır hâle getirmek, onunla bütünleştirmek insafla bağdaşır bir durum olamaz. Çünkü genelde ilahî dinlerin hepsi, özelde ise İslam, dünyayı insana zindan etmek, yaşanmaz hâle getirmek için değil, huzur ve güvenlik içinde yaşamak için gönderilmiştir.

Hiç şüphesiz, her din ve düşünce akımında yanlış yapanlar, hatalı davrananlar ve hatta kendi çıkarları için dinlerin kutsal saydığı kavramları istismar edenler olabilir. Ancak buradan hareketle herhangi bir dini, özellikle de adında sevgi, barış, selamet ve esenlik bulunan İslam'ı topyekûn mahkûm etmek insaflı bir yaklaşım olamaz.

Öyleyse dinimizde esas olan savaş değil barıştır. Savaş ancak arızî durumlarda söz konusudur. Eğer yurdunuz bir başka güç tarafından işgale uğramış, haksız yere insanlarınız yurtlarından çıkarılmaktaysa, tüm barış yolları denenmiş, bundan bir netice alınamamışsa o durumda kurallarına riayet etmek şartıyla, sınırlı bir savaşa

*Doç. Dr. Ömer YILMAZ

izin verilebilir. Çünkü İslam medeniyetinin en görkemli, en etkin ve en verimli dönemleri, savaş ortamının değil barış ortamının ürünüdür.

Bilindiği gibi insan toplumsal ve medeni bir varlıktır. Yani, kendi başına yaşayamaz; başka insanlarla yaşamaya ve onlarla yardımlaşmaya mecbur, muhtaç hatta mahkûmdur. Bu da, fert ve cemiyetler arası uzlaşma, barış, hoşgörü ve farklılıklarla beraber dostluk içinde yaşamayı, kaynaşmayı gerektirmektedir. Günümüzde gittikçe küçülen, bir o kadar da küresel hâle gelen bir dünyada yaşıyoruz. İçinde yaşadığımız bu çağda onca soruna rağmen hiçbir toplum tek başına bunların üstesinden gelebilecek durumda değildir. Dünyanın içinde bulunduğu açlık, kuraklık, silahlanma, terör vb. pek çok sorun ister istemez tüm toplumları birbiriyle ilişki kurmaya, birbirinin desteğini almaya zorlamaktadır. O nedenle, dinimiz kendisine uzatılan eli boş çevirmez, onu karşılıksız bırakmaz.

Barış sadece küresel bağlamda değil, yerel bağlamda da ihtiyaç duyulan ve hasreti çekilen bir olgudur. Zira hangi toplum olursa olsun, bir toplumun dirlik ve düzeni, huzur ve güvenliği, ancak o toplumda yaşayan fertlerin anlaşıp uzlaşmalarına, hiç olmazsa birbirleriyle sulh olup ihtilâfa düşmemelerine bağlıdır. Aksine, birbirine düşmüş, çeşitli ihtilaflarla baş başa kalmış bir milletin arzulanan refaha ulaşması, birlik ve beraberliğini sürdürmesi imkânsızdır.

Nitekim bu bağlamda, konumuzda mevzu bahis ettiğimiz âyet-i kerîme buna işaret etmektedir. İslam dininde gerek fertler, gerekse toplumsal bağlamda barışı bozacak insanları kin ve nefrete sevk edecek bazı şeylerin haram kılınması da bu amaca yöneliktir. Bu cümleden olarak, anlaşmazlık ve düşmanlıklara sebep olan gıybet, dedikodu, kin, haset ve başkalarının mallarını gayr-i meşru yollarla yemek kesin olarak yasaklanmış; affetmek, hoş görmek ise tavsiye edilmiştir. İşte tüm bunlarla dinimiz, insanları anlaşmazlık ve düşmanlıklardan kurtarmayı, bunun yerine sulhu yani, insanların arasını düzeltmeyi ve bu sayede huzurlu bir toplum kurmayı amaçlamıştır. Nitekim bir diğer âyet bu durumu gayet güzel bir biçimde izah etmektedir:

"*Eğer inananlardan iki grup birbirleriyle savaşırlarsa aralarını düzeltin. Eğer biri ötekine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafa karşı savaşın. Eğer (Allah'ın emrine) dönerse, artık aralarını adaletle düzeltin ve (onlara) eşit davranın. Çünkü Allah, adaletli davrananları sever. Müminler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki size merhamet edilsin.*" (Hucurât, 49/9-10)

Netice itibariyle, dinimiz barış ve sevgi dinidir. İslam'da esas olan savaş değil, barış; kavga değil, kardeşlik; yarışma değil, yardımlaşma; uzaklaşma değil, uzlaşmadır.

İSLAM'IN KUTSAL DEĞERLERİNE DÜŞMANLIK ALLAH'A DÜŞMANLIKTIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ

"Her kim Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikail'e düşman olursa bilsin ki, Allah da inkâr edenlerin düşmanıdır." (Bakara, 2/98)

Dinimizin inanılması gereken esasları vardır. Bu esaslara inanmak Müslüman olmamızın da bir gereğidir. Bu yüzden bu değerlerden birine saygı göstermeyen, ya da düşmanlık besleyenin Allah katında değeri yoktur. Böyle kimselerin yaptıkları boşa gitmiştir. Elbette ki her mümin gibi biz de Rabbimize ve ayette sayılan değerlere inanmaktayız.

Rabbimiz bu ayette o dönemde kendilerine göre bazı gerekçeler sunarak Cebrail'e düşmanlık eden Yahudilere seslenmektedir. Yahudiler Mikail'i yağmur, bolluk ve berekete sebep olduğu için severler ama Cebrail'e düşmanlık beslerlerdi. Aslında bu düşmanlığın nedenini ayetin devamı açıkça ifade etmektedir. O da Allah'ın izniyle Kur'an'ı Peygamberimize getirmesidir. Yüce Rabbimiz bu ve bundan bir önceki ayette, İslam dinine ait kutsal herhangi bir değere düşmanlığın Allah'a düşmanlık beslemekle eşdeğer olduğunu ifade etmektedir. Ayetin ifadesine göre Allah da kâfirlerin düşmanıdır.

Bütün peygamberleri ve o peygamberlere indirilen kitapları gönderen Rabbimizdir. Rabbimiz, son Peygamber, Efendimiz Hz. Muhammed'den önce sayılarını bilemediğimiz nice peygamberler göndermiştir. Bu peygamberlerin her biri Allah katında yüce bir konuma sahip idiler. Bu peygamberlerden bir kısmına inanıp bir kısmına inanmamak Kur'an'da "asıl kâfirler onlardır" ifadeleriyle şiddetle yerilmiştir. Öyleyse bir mümin olarak Allah'ın gönderdiği bütün elçilere ve onlara verilen kitaplara hiçbir ayırıma gitmeksizin inanmalıyız.

---

* Dr. Fatih YÜCEL

Rabbimiz Allah, biz insanları yaratmadan önce kendini sürekli tesbih eden ve Allah'ı anmaktan hiç ayrılmayan varlıklar olan melekleri yaratmıştı. Meleklerin görevi Allah'ın verdiği herhangi bir emri eksiksiz yerine getirmektir. Biz insanlardan farklı olarak melekler Allah'a hiç karşı gelmez ve emredildikleri şeyi aynen yerine getirirler. Kur'an'da, Rabbimizin pek çok melek yarattığı ve her birinin farklı görevleri olduğu belirtilmektedir. Arşı yüklenenler, vahiy meleği, ölüm meleği, tabiat işleri ile görevli melekler, yazıcı melekler ve hafaza melekleri gibi pek çok melekler olup bunlar müminlere de dua ederler. Rabbimizin yarattığı her bir meleğin aynı zamanda kendimizin ve Rabbimizin dostu olduğunu bilmeli ve onlarla ilgili söyleyeceğimiz cümlelerde dikkatli olmalıyız.

Melekler içerisinde yüce bir elçi vardır ki onun adı Cebrail'dir. Rabbimiz onu Peygamberlere vahyi ulaştırması için seçmiştir. Bu kutlu elçi Kur'an-ı Kerim'de Cibril, Rûhulkudüs, Rûhulemîn, Ruh ve Resul şeklinde beş değişik isimle anılmıştır. Cebrail'in, karşı konulamayan müthiş bir güce ve kesin bilgilere sahip olduğu ifade edilmiştir. Cebrail, Hz. Muhammed'den önceki peygamberlere de vahiy getirmiş ve başka bilgiler öğretmiş; yine onlara birçok konuda yardımcı ve destek olmuştur. Mikail de büyük meleklerden birinin ismidir. Bazı hadislerle diğer İslamî kaynaklarda Mikail'in yağmur yağdırmak, bitki bitirmek gibi tabiat olaylarını düzenlemekle ve yaratıkların rızıklarını yönetmekle görevli olduğu belirtilir. Rabbimizin önem verdiği bir değere yani dosta düşmanlık Allah'a düşmanlıktır. Kudsî hadiste Rabbimiz şöyle buyurur:

"Kim benim dostlarımdan birine düşmanlık ederse ben ona harp ilan ederim." (Buharî,"Rikak", 38)

Sadece bu hadis bile Allah katında önemli olan "kutsal değerlere" karşı saygı göstermemiz için yeterli derecede uyarı içermektedir.

Allah'a inanan kullar olarak hepimizin görevi iman esaslarında belirtilen bu değerlere inanmak ve onlarla ilgili yanlış bilgi ve yorumlardan uzak durmaktır. Peygamberlerin Allah'ın emrine karşı geldiği, Meleklerin dişi ve erkeklerinin olduğu, Cebrail'in Mikail'den farklı olarak Yahudilerce kötü bir şekilde anılması gibi Kur'an'a ve İslam'a aykırı her düşünceden uzak durmalıyız. Şaka da olsa bir kutsal değerle ilgili küçümseyici ifadede bulunmamalı, hakkında bilgimiz olmayan konularda fikir yürütmekten kaçınmalıyız. Unutmayalım, bizim için önemsiz bir söz Allah katında önemli olabilir.

İSRÂ VE MİRACIN HİKMETİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سُبْحَانَ الَّذِىٓ اَسْرٰى بِعَبْدِهٖ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى الْمَسْجِدِ الْاَقْصَا الَّذِى بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ اٰيَاتِنَاۗ اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

"Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir." (İsrâ, 17/1)

İsrâ geceleyin yürütmek, mirac ise yükseğe çıkma anlamına gelmektedir. Peygamberimizin Mekke'de iken bir gece bu önemli olayı yaşaması bizler için birçok anlamlar ifade etmektedir. Bu yolculuğun gayesi Allah'ın kulu ve Resûlü olan Hz. Muhammed'e bazı ayetlerini göstermek istemesidir.

Müşriklerin Peygamberimiz (s.a.s) üzerindeki psikolojik baskıları artmış, Peygamberimiz ise ailesi ve az sayıdaki Müslümanlar bu baskı ve acılara dayanmaya çalışmıştı. Ayrıca eşi Hz. Hatice ile amcası Ebû Talibi kaybetmiş olması nedeniyle bir hüzün yılı yaşamıştı. Cenab-Hakk Peygamberimizi sabır ve tahammülü sebebiyle (s.a.s) ödüllendirmek için bir gece Cebrail (a.s) vasıtasıyla Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götürdü. Buna İsra adı verilmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s) bundan sonra da miraç adını verdiğimiz hadiseyi yaşamıştır.

Şüphesiz Peygamberimiz (s.a.s) Rabbinin âyetlerinden en büyüğünü gördü. Kendi ifadesi ile "göğe yükseltildim. Öyle bir makama çıktım ki orada kalemlerin gıcırtılarını duyuyordum." Yani bir makama, bir seviyeye çıkarıldım ki kâinatın mukadderatının nasıl cereyan ettiğine muttali oluyordum" dediği rivayet edilmiştir (Müslim, "İman", 263). Bu yakınlık Kur'an-ı Kerimde şöyle anlatılır:

"Sonra (ona) yaklaştı derken sarkıp daha da yakın oldu. (Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu." (Necm, 53/8-9)

---

* Dr. Ercan ESER

Peygamberimiz (s.a.s) miraçta Cenab-ı Hakk'a tazim ve selamlarını arz eder. O da rahmet ve bereket sözcükleri ile selamını karşılar. Namazlardaki oturuşlarda okunan tahiyyat işte bu buluşmanın bir hatırasıdır. Bu yolculukta şehitlerin ve muttakilerin ruhları ile meleklerin barınağı olan Cennetü'l-Me'va'yı görme şerefine eren Peygamberimize (s.a.s) cenneti hak edenlerin erişecekleri mutluluklar ile cehenneme gitmeye müstahak olanların karşılaşacakları acı sonuçlar bildirilmiştir. Miraçta Resûlullah (s.a.s)'a beş vakit namaz, Bakara suresinin son iki ayeti ve ümmetinden şirke düşmeyenlere yani büyük günahların mağfiret edildiği müjdesi verilmiştir.

Peygamberimiz sabahleyin Mescid-i Haram'a çıkıp bu durumu Kureyş'e haber verince hayret ve inkârla kimi el çırpıyor, kimi elini başına koyuyordu. Öyle ki iman etmiş olanlardan bir kısmı da dinden çıktı. Birtakım insanlar Hz. Ebu Bekir'e koşarak durumu aktardılar. Hz. Ebu Bekir "Eğer Resûlullah, bunu söylüyorsa şüphesiz doğrudur" dedi. Hatta ben bundan daha ötesini de tasdik ediyorum, sabah akşam gökten getirdiği haberleri yani peygamberliğini tasdik ediyorum" diyerek imanının sarsılmadığını gösterdi. Bu sebeple kendisine sıddık unvanı verildi.

Mirac'da, Peygamberimiz (s.a.s) Sidre-i Müntehâ'yı geçince birtakım ayetler gösterilir. Nitekim ayette de *"Andolsun, o, Rabbinin en büyük alametlerinden bir kısmını gördü"* (Necm, 53/18) denilmektedir. Burada Cenab-ı Hakk, Peygamberimize vahyedeceği bazı hususları vahy etmiştir.

Mirac, Peygamberimizin (s.a.s) hiçbir beşere nasip olmayan mazhariyete kavuşması olduğu gibi, İslam'ın geleceği bakımından da müjdelerle yüklü bir olay niteliği taşır. Çünkü Peygamberimiz (s.a.s)'in en sıkıntılı dönemine rastlayan bu mucize ile Allah rızası için iman mücadelesi veren ve her türlü gayreti gösteren müminlere ümit ve başarı mesajı verilmiştir. Nitekim Akabe biatleri ve hicret, miraç hadisesinden sonra gerçekleşmiştir.

Miraç hadisesi ile Peygamberimiz bir bakıma beşerî özelliğini koruyarak Allah'a yaklaşabileceği son noktaya kadar yaklaşmış ve Cenabı Hak selam ile kendisine hitap etmiştir.

İsra ve miraç ile yüce Allah, peygamberimize, varlığına, kudretine delalet eden büyük ve muazzam ayetlerini göstermiştir. Cennet, cehennem, semâvâtın, Kürsî'nin ve Arş'ın durumları bu ayetlerdendir.

İsrâ ve Miracın gerçekleşmesi, müminlerin arındırılması ve aralarından sadık iman sahibi kimseler ile kalbinde hastalık bulunanların açık-seçik bir şekilde ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Miraçta Allah, Peygamberlerinden her birine derecelerine göre yerdeki ve gökteki ayetlerini göstermiş, bu amaçla tüm maddi perdeleri kaldırmış ve peygamberler de insanları davet edecekleri gaybi gerçekleri çıplak gözle görmüşlerdir.

İSRAF VE CİMRİLİKTEN SAKINMALIYIZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ اِذَآ اَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذٰلِكَ قَوَامًا

"Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, bu ikisi arası dengeli bir harcamadır." (Furkan, 25/67)

Yüce Allah, göklerde ve yerlerdeki bütün varlıkları hizmetimize sunmuş (Bakara, 2/29; Lokman 60/20; Câsiye, 15/13), bizler için sayısız nimetler yaratmıştır. Biz bunları saymakla bitiremeyiz (Nahl,16/18; İbrahim, 34). Fakat Allah'ın bu sayısız nimetlerinin bir kısmından emek sarf etmeden yararlanabilsek de, büyük bir kısmından yararlanabilmek için çalışıp çaba göstermemiz gerekmektedir. Çünkü sınırsız istek ve arzularımızı karşılayacak kadar her an bol miktarda üretilmiş mal bulunmaz. Bulunduğunda da, gelirimiz her zaman istek ve ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmeyebilir. Ayrıca dinen haram kılınmış alanlarda tüketim yapamayız. Meşru alanlarda ise dinimizin "israf etmeme" prensibine uymak zorundayız.

Bu bakımdan yüce dinimiz İslam'da servetin harcanması teşvik edilmiş, ancak hem israfa varan harcamalar hem de cimrilik anlamına gelen harcamamak kınanmış; yüce Allah'ın, her şeyi bir ölçü ve denge ile yarattığı (Kamer, 54/49) hatırlatılarak insanlardan her alanda olduğu gibi, harcamalarında da ölçülü ve dengeli olmaları istenmiştir.

Nitekim yukarıda metnini ve mealini verdiğimiz Furkân sûresinin, *"Onlar harcadıkları zaman ne savurganlığa saparlar, ne de cimrilik ederler. Harcamaları, bu ikisinin arasında dengeli olur."* (Furkân, 25/67) âyetinde, Müslümanlardan gerek bireysel gerekse toplumsal hayatlarında israfla cimrilik arasında tam bir denge kurmaları istenmektedir. İsrâ sûresinde de aynı ilke şöyle vurgulanmaktadır:

"Eli sıkı olma, büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır ve çaresiz kalırsın." (İsrâ, 17/29)

* Dr. Muhlis AKAR

Âyetteki "Eli sıkı olma" ifadesiyle cimrilik kast edilmektedir. Ellerin büsbütün açık olması ise israftan kinayedir. Yani ne öyle ellerini boynuna bağlamış gibi cimri ol; ne de malını saçıp savur. Çünkü her iki hâl de insanın kınanmasına ve üzüntüye uğramasına sebep olur. Aynı surenin 26. ve 27. âyetlerinde de infak ve harcama emredilirken, tüketim sınırının savurganlık ve gösterişe varacak şekilde ihlal edilmesi yasaklanmaktadır:

"Akrabaya, yoksula ve yolda kalmış yolcuya haklarını ver, fakat saçıp savurma. Çünkü saçıp savuranlar şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankörlük etmiştir."

Tüketimde iktisat ve denge prensibi şu ayetlerde de vurgulanmakta; bahşedilen nimetlerden, iktisat ve denge prensibini ihlal etmeden helal ve meşru ölçüler içerisinde yararlanılması istenmektedir:

"Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı iyi ve temiz nimetleri (kendinize) haram etmeyin ve (Allah'ın koyduğu) sınırları aşmayın. Çünkü Allah haddi aşanları sevmez. Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden helâl, iyi ve temiz olarak yiyin ve kendisine inanmakta olduğunuz Allah'a karşı gelmekten sakının." (Mâide, 5/87-88)

Görüldüğü gibi yüce Rabbimiz (c.c), verdiği maddî ve manevî nimetlerin ölçülü kullanılmasını istemekte; haddi aşıp savurganlık yapılmamasını ya da cimrilik edip söz konusu nimetlerin atıl tutulmasını yasaklamaktadır.

Diğer bir ifadeyle İslam'da insanlardan, sosyal ilişkiler dâhil, hayatlarının her alanında olduğu gibi ekonomik hayatta da ifrat ve tefritten uzak, ölçülü ve dengeli olmaları istenmiştir. Bu nedenle ifrat noktası olan israf ile tefrit noktası olan cimriliğin her ikisi de yasaklanmıştır. İktisatlı yaşamak (orta yol) ise teşvik edilmiştir. İktisatlı yaşamaya "orta yol" da diyebiliriz. Orta yol, insan hayatının âdeta bir sigortasıdır. Hz. Peygamber (s.a.s), *"İktisat eden geçim sıkıntısı çekmez"* (Kenzu'l-Ummal, III, 49, 5430) buyurmuşlar, kendileri de hayatlarının her alanında orta seviyede mütevazı bir hayat yaşamışlardır.

Harcamalarda dengeli olmanın (iktisatlı davranmanın) ölçüsü ise, meşru ihtiyaçlardır. Bu bakımdan zamana, mekâna ve kişinin durumuna göre değişiklik arz eden ihtiyaç ölçüleri iyi belirlenmelidir. Kişi bu konuda karar verirken bu ilahî ölçülerin yanı sıra aklını ve vicdanını da devreye sokmalıdır.

İSTİKAMET ÜZERE OLMAK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَاَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِى كُنْتُمْ تُوعَدُونَ نَحْنُ اَوْلِيَآؤُكُمْ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِى الْاٰخِرَةِۚ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِىٓ اَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَۜ نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍۧ

"Şüphesiz 'Rabbimiz Allah'tır' deyip de, sonra dosdoğru olanlar var ya, onların üzerine akın akın melekler iner ve derler ki: 'Korkmayın, üzülmeyin, size (dünyada iken) vaad edilmekte olan cennetle sevinin! Biz dünya hayatında da âhirette de sizin dostlarınızız. Çok bağışlayan ve çok merhametli olan Allah'tan bir ağırlama olarak, orada canlarınızın çektiği her şey var, istediğiniz her şey orada sizin için var." (Fussilet, 41/30-32)

Kur'an-ı Kerim'de doğruluk, en geniş şekilde fayda ve hikmetleriyle açıklanmıştır. Allah'a, ahirete, meleklere ve kitaplara iman edenler; mallarını akrabaya, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, köle ve esirlere harcayanlar; namazı kılan, zekâtı veren, sözünde duran ve sabredenler "doğrular" ve takva sahibi kişiler olarak nitelendirilmişlerdir. Ayrıca istikamet (doğruluk) Müslümanların ortak vasfı olarak tanımlanmıştır (Bakara, 2/177).

Yüce Allah peygamberleri ve ümmetlerini, kul olma açısından aynı sorumluluklara tabi tutmuştur. Bunlardan biri de Resûlullah (s.a.s)'a hitaben emredilen "istikamettir" ki şöyle buyurulur: *"Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tövbe edenler de dosdoğru olsunlar. Hak ve adalet ölçülerini aşmayın. Şüphesiz O yaptıklarınızı hakkıyla görür."* (Hûd sûresi, 11/112) İstikametin önemini en üst düzeyde hisseden Hz. Peygamber Hûd sûresinin özellikle bu sûredeki "dosdoğru ol" emrinin kendisini ihtiyarlattığını, saçlarını ağarttığını belirtmiştir (Tirmizî, Tefsiru Sûre, 56/6). Zira doğruluk/sıdk peygamberliğin en önemli sıfatlarından biridir. Yüce Allah,

* Rüstem BEŞLER

çok büyük imtihanlardan geçmiş peygamberlerden Hz. İbrahim, Hz. İsmail ve Hz. İdris'i doğruluk ve sözlerindeki sadakatleriyle övmüş, bütün peygamberlerini doğruluk örneği olarak takdim etmiştir.

"Bizi dosdoğru olan yola ilet" (Fâtiha, 1/6) âyetinin devamında, bu yolun kendilerine nimet verdiklerinin yolu olduğu açıklanır. Bu nimet verilenler de peygamberler, sıddîklar, şehitler ve Allah'ın salih kullarıdır. Mümin, Allah'ın salih ve sadık kulları ile beraber olur, onları sever, ilim ve sohbet meclislerinde bulunursa Cenâb-ı Hak onun doğru yolu bulmasını ve onda devamını kolaylaştırır.

Bu bakımdan iyi insan vasıfları arasında en başta doğruluk yer almış ve temel prensip olmuştur. İnanan ve inancının gereğini yerine getiren, doğru insandır. Doğruluk; sözde, düşüncede ve davranışta gerçekleşmesi gereken bir erdemdir. Allah'tan gerçek manada korkmak, iyiliğe yönelmek, rahatlık ve gönül huzuru duymak, ancak doğrulukla mümkündür. Doğru ve dürüst insanlar, en güç ve çetin işleri, doğrulukları sayesinde başarabilirler. İstikametin karşıtı hıyanettir ki; doğruluğu bırakıp, hak ve hukuka tecavüz etme, verilen sözde durmama ve ahde vefasızlık demektir. Şeytan insanları doğru yoldan uzaklaştırmak için devamlı çaba harcamakta, ön, arka, sağ ve sollarından girmeye çalışmaktadır (A'râf, 7/16-17). Bunun bilincinde olan insan, doğruluk mücadelesini önce içindeki nefis düşmanına karşı vermek durumundadır.

Doğruluk, dürüstlük, her türlü işte itidal üzere bulunmak, adalet ve doğruluktan ayrılmayıp din, akıl ve ilmin ışığında yürümek, din ve dünya ile ilgili işlerimizi emr olunduğumuz gibi yapmaya çalışmak bir Müslüman olarak hepimizin temel prensibidir.

Doğruluk, insanın Allah'a karşı yerine getirmek için önceden verdiği bir söz, bir misak ve bir ahiddir. İnsan bu yaradılış ahdine vefa gösterdiği ölçüde sadıktır; sadakatın mükâfatı da verilecektir.

İSTİŞARE: İŞLERİMİZİ DANIŞARAK YAPMAK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ ۖ وَاَمْرُهُمْ شُورٰى بَيْنَهُمْ ۖ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۚ

وَالَّذِينَ اِذَآ اَصَابَهُمُ الْبَغْىُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ

"Rablerinin çağrısına cevap verenler ve namazı dosdoğru kılanlar; işleri, aralarında şûrâ (danışma) ile olanlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcayanlar, bir saldırıya uğradıkları zaman, aralarında yardımlaşanlar içindir." (Şûrâ, 42/38-39)

Cenab-ı Hak insanı medeni yani sosyal bir varlık olarak yaratmıştır. Yüce Allah, yaratılışın gereği olarak hayatımızı sürdürebilmek için bizi birbirimize muhtaç kılmıştır. Bu ihtiyaç insanları bir arada yaşamak zorunda bırakmıştır. Halkımız arasında sıklıkla söylene geldiği gibi 'yalnızlık Allah'a mahsustur'. Bir arada hayat, ihtiyaçlarımızın karşılanmasında olduğu kadar yaptığımız işlerde de birbirimize danışmamızı gerekli kılmıştır. Zira halk deyimiyle "danışan dağlar aşmış, danışmayan düz ovada şaşmıştır." Bir arada yaşamak aynı zamanda birbirimize karşı sorumluluklarımıza, hak ve hukuka riayet etmeyi gerektirir. Hak ve hukukun korunması, adaletin gözetilip toplumsal barış ve huzurun temini için yöneticinin ve yönetim erkinin olması da kaçınılmazdır.

Yukarıda mealini verdiğimiz âyet-i kerimelerden, "şûrâ"nın yani istişare ve danışmanın sosyal dayanışma ve yardımlaşma anlamına geldiği anlaşılmaktadır. Zira bu âyetlerin bağlamına baktığımızda, önceki âyetlerde müminlerde olması gereken güzel davranışlar sıralanmaktadır. Bu âyetlerde de Allah'ın davetine icabet ederek namaz kılan biz müminlerin önemli özelliklerinden birinin "istişare" olduğu vurgulanmaktadır. Âyet-i kerimede "onların işleri aralarında şûrâ (danışma) iledir" buyurulduktan sonra, "onlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan infak ederler" buyrularak müminlerin önemli özelliklerinden birinin infakta bulunmak olduğu vurgulanmaktadır. Takip eden âyette ise "Bir saldırıya uğradıkları zaman aralarında yardımlaşırlar"

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

buyrularak müminlerin bir diğer sorumluluğunun da zorda ve darda kaldıklarında aralarında yardımlaşmaları gerektiği hatırlatır. Bu durum, şûrâ ya da istişarenin sadece bir fikir alışverişi ve danışmadan ibaret olmadığı, gerektiğinde insanların fiilen yardımlaşması ve dayanışma içerisinde olmaları anlamına geldiğini de hatırlatır.

Diğer taraftan Âl-i İmran sûresi 159. âyette de özel olarak Peygamberimiz (s.a.s)'in şahsına hitaben *"Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah'a tevekkül et, (ona dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever."* buyrulmak suretiyle yöneticinin ve yönetim erkinin maiyetindekilerle ya da toplumla istişareye önem vermesi emredilir. Ayrıca bu âyet, Peygamberimiz (s.a.s) şahsında bir yöneticide olması gereken özelliklere dikkat çekerek "istişare"nin ne anlama geldiğini açıklamış olmaktadır. Bu âyette vurgulanan husus sorumluluk mevkiinde olan insanların, halkın ve maiyetindeki kimselerin görüşlerine değer vermesi, onlara karşı yumuşak kalpli olması, katı yürekli ve kendi başına buyruk olmamasıdır. Toplumsal dayanışmanın, birlik ve beraberliğin de ancak bu davranış biçimi ve "istişare" yoluyla temin edilebileceği hatırlatılmaktadır. Bu davranışın merhamet sahibi olan Allah'tan bir nimet ve lütuf olarak algılanması talep edilmektedir. Öyleyse yapmaya karar verdiğimiz işlerde ancak bu davranış biçimleri sergilendikten sonra Allah'a tevekkül etmemiz doğru olur.

Demek ki "şûrâ" diye ifade edilen "istişare/danışma" kavramını iki şekilde anlamamız mümkündür: Birincisi müminin bizzat kendi nefsinde olması gereken yumuşak kalplilik, alçak gönüllülük ve başkalarının görüşlerine değer verip kendi başına buyruk olmamak. İkincisi, yapılan işlerde fikir alışverişi önemli olmakla birlikte meseleyi sadece bir fikir danışmanlığından ibaret görmeyip; sorunların çözümünde imkânlar el verdiği ölçüde maddi ve manevi bakımdan yardımlaşmak, dayanışma içerisinde olmak ve fiilen yardımda bulunmak anlamına gelir.

Bu itibarla ister toplumun bağımsız bir ferdi isterse sorumluluk mevkiindeki bir kimse olalım, 'bir arada yaşamanın gereği ve toplumsal huzur, barış ve asayiş için kendi başımıza buyruk hareket etmemiz doğru değildir. Her hareketimizin, yaptığımız her işin ve attığımız her adımın ailemizi, komşularımızı ve toplumun diğer bireylerini etkileyeceğini düşünmek zorundayız. Bu düşünce ve sorumluluk bilinci, kişisel ahlakımızın ve sosyal benliğimizin şekillenmesinde ve gelişmesinde önemli bir etkendir. Bu bakımdan istişare, yapmayı düşündüğümüz herhangi bir iş konusunda özel olarak konunun uzmanlarına veya o işi bilenlere danışıp fikir almak anlamına gelmekle birlikte, bundan daha geniş bir anlam ifade eder.

İYİLİK EN AZ ON MİSLİYLE, KÖTÜLÜK İSE MİSLİYLE KARŞILIK BULUR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا ۚ وَمَنْ جَآءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزٰٓى اِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"Kim bir iyilik yaparsa, ona on katı vardır. Kim de bir kötülük yaparsa, o da sadece o kötülüğün misliyle cezalandırılır ve onlara zulmedilmez." (En'âm, 6/160)

Bir kudsî hadiste Allah Teâla, meleklerine şöyle emreder:

"Kulum kötü bir amel yapmak isteyince, onu yapmadıkça yazmayın; yapınca, onu aleyhine bir günah olarak yazın. Eğer benim rızamı düşünerek terk etti ise bunu onun lehine bir sevap yazın. Kulum iyi bir iş yapmak arzu edince, yapmasa bile onu lehine bir sevap yazın. Eğer onu yaparsa en az on misli olmak üzere yedi yüz misline kadar ona sevap yazın." (Buhârî, "Tevhîd," 35; Müslim, "İmân," 203, 205)

Sevgili Peygamberimiz başka hadis-i şeriflerinde mümin bir kulun yaptığı iyiliklerin en az on misli olmak üzere yedi yüz misline kadar karşılık bulacağını, yaptığı kötülüklerin ise -Allah affetmediği takdirde- misliyle mukabele göreceğini haber vermiştir (Buhârî, İman, 31; Müslim, İman, 205). Yüce Rabbimiz, yapılan hayırların yedi yüz misli artırılacağını şu âyette ifade buyurmaktadır:

"Mallarını Allah yolunda sarf edenlerin durumu, her başağında yüz tane olmak üzere yedi başak veren tanenin durumu gibidir. Allah dilediğine kat kat verir. Allah'ın lütfu geniştir." (Bakara, 2/261)

Yukarıda meallerini verdiğimiz âyet-i kerimeler ve hadis-i şerifler Cenâb-ı Hakk'ın kullarına karşı rahmetinin ve mağfiretinin ne denli geniş olduğunu göstermektedir. İyi niyetle kulluğa yöneldiğimiz vakit Yüce Allah bizlere adaletiyle değil, mağfiretiyle muamelede bulunmaktadır. İşlenen bir suça karşı bir günahın takdir edilmesi ve yapılan her iyiliğin en az on olmak üzere yedi yüz misli ve daha fazla

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

sevap ile karşılık görmesi şüphesiz ki, adalet değil, lütuftur. Yüce Rabbimiz, yaptığımız iyiliklerin karşılığını takdir ederken, şayet adaletiyle muamelede bulunacak olsaydı sevap hanemize hiçbir şey yazmayabilirdi. Çünkü hayır olarak yaptıklarımız, Allah'ın verdiği nimetlerin karşılığı olamazlar.

Yüce Mevlâmız, bizlere hayat, sıhhat ve maddî imkânlar gibi nice nimetler vermiş, bunlardan istifade etmekteyiz. Hayatiyetimizin sürmesi için kullandığımız hava, su, güneş, yiyecekler vs. hep O'nun mülküdür. O'nun mülkünden faydalanıp, O'nun mahlûkatında tasarrufta bulunmaktayız. Bunlara karşı minnet, şükür ve kulluk borcumuz vardır. Yaptığımız hayırlar hiçbir surette mazhar olduğumuz nimetlere bedel olamazlar. Öyle ise, mükellefi olduğumuz ibadetler ve işlediğimiz hayırlar aslında bizlere daha önce verilmiş nimetlere mukabil küçük bir şükür niteliğindedir. Eda ettiğimiz ibadetler ve işlediğimiz iyilikler, ahirette kavuşmayı umduğumuz nimetlerin yatırımı da değildir. Yüce Mevlâmız, engin lütfunun ve sınırsız merhametinin bir tezahürü olarak yaptığımız iyilik ve ibadetlere gelecekte ücret takdir buyurmuş ve cennet vaat etmiştir. Şu halde şunu kesin olarak bilmemiz gerekir ki; gelecekte bize bahşedilecek nimetler tamamen Allah'ın lütfu ve rahmetidir.

Rahmeti sonsuz Rabbimiz, adaletinin gereği olarak kötülük yapanlara yaptıklarının karşılığıyla mukabelede bulunabilecekken, kul hakkı ihlali veya şirk gibi günahların dışındakileri de dilediği kulları için affedebileceği müjdesini vermektedir (Nîsâ, 4/48). Yaptığımız hayır ve hasenatların nezd-i ilâhîde bir değer ifade etmesi ve her şeyden daha kıymetli olan rızayı ilâhîyi kazanabilmemiz için her türlü işimizde riya ve gösterişten uzak bir şekilde ihlasla hareket etmemiz gerekmektedir.

İYİLİK VE TAKVADA YARDIMLAŞMAK*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَآئِرَ اللهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْىَ وَلَا الْقَلَآئِدَ وَلَآ آٰمِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَاِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ اَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اَنْ تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللهَ اِنَّ اللهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

"Ey iman edenler! Allah'ın (koyduğu din) nişanelerine , haram aya , hac kurbanına, (bu kurbanlıklara takılı) gerdanlıklara ve de Rab'lerinden bol nimet ve hoşnutluk isteyerek Kâ'be'ye gelenlere sakın saygısızlık etmeyin. İhramdan çıktığınızda (isterseniz) avlanın. Sizi Mescid-i Haram'dan alıkoydular diye birtakımlarına beslediğiniz kin, sakın ha sizi, haddi aşmaya sürüklemesin. İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah'ın cezası çok şiddetlidir." (Mâide, 5/2)

Bu ayet-i kerime bizlere, hukuka riayeti, intikam duygularından kaçınarak hak ve adalet ölçüleri içerisinde, iyilikler hususunda yardımlaşma ve dayanışmada bulunmayı emretmekte, günah işleme ve düşmanlık yapma gibi İslam'ın özüyle bağdaşmayan her türlü yardımlaşmayı da yasaklamaktadır.

Bu ayetin bulunduğu sure, en son inen surelerdendir. Müslümanları daha ilk andan itibaren iyilik yapma, hayır işleme ve kötülükten sakındırma hedefine yönelten Kur'an-ı Kerim, yirmi üç sene süren bir terbiye sürecinin sonunda da bu ilkelere yeniden vurgu yapmaktadır. Böylelikle, yirmi üç sene boyunca fertlerin ruhlarına ektiği iyilik tohumlarının mahsulünü toplum çapında devşirmekte, birer fazilet abidesi hâline getirdiği insanlardan, büyüklüklerine yaraşır bir şekilde ve takatlerince iyilik ve takva üzere yardımlaşma beklemektedir.

---

* Dr. Yüksel SALMAN

Aynı ayette yer alan, "*Sizi Mescid-i Haram'dan alıkoydular diye birtakımlarına beslediğiniz kin, sakın ha sizi, haddi aşmaya sürüklemesin...*" ifadeleri de aynı hassasiyeti destekler mahiyette olup, dikkatlerimizi aynı noktaya çekmektedir. Çünkü ayetin birinci derecede muhatapları, geçmişte haksızlığa uğramış, ancak şimdi üstün duruma gelmiş ve kendilerine zulmedenlerden intikam alabilecek duruma ulaşmış kişilerdir. Mekke fethedilmiş; Müslümanları Kâbe'yi ziyaret etmekten alıkoyanlar kısa zamanda mağlûp duruma düşmüşlerdir. Kur'an onları böyle bir durumda iken uyarmakta, onlara faziletin adresini göstermekte ve adeta şöyle demektedir:

"Hani, düşmanlarınız, birbirlerine yardım ederek size haksızlık etmişlerdi ya, sakın siz de aynı şeyi onlara yapmayın. Kin ve intikam hisleriyle hareket etmeyin; onlar gibi kötülük ve düşmanlık için yardımlaşmayın. Size yaraşan; intikam almak, düşmanlık gütmek, haksızlık yapmak değildir. Size yakışan; iyilik ve takvadır; siz bunlarda birbirinizle yardımlaşmaya bakın."

Zekât vermekten, tatlı söz ve güler yüzle davranmaya varıncaya kadar her şeyin iyilik kapsamında bulunduğunu düşünürsek, dinimizin yardımlaşma sınırını ne kadar geniş tuttuğunu daha iyi kavrarız.

"İyilik, Allah'a, ahiret gününe, meleklere, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır." (Bakara, 2/177)

Takva; erdemli davranmak, kulluk bilincini içimizde canlı tutmak, yüce Allah'a iman edip O'nun emir ve yasaklarına uyarak O'na karşı gelmekten sakınmak, dünya ve ahirette insana zarar verecek, ilâhî azaba sebep olabilecek inanç, söz ve davranışlardan sakınmak, Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle davranmaktır.

Saymakla bitirilemeyecek kadar çok olan iyiliklerin bir yarış havası içinde yapılması ve Müslümanların bu hususta birbirleriyle yardımlaşması dinî bir görevdir. Dinimiz, fertlerin birbirleriyle yardımlaşma ve dayanışmalarını, birbirlerine iyilikte bulunmalarını inanç ve takvadan kaynaklanan kardeşliğin bir gereği olarak görmektedir.

Şüphesiz, yardımlaşma ve dayanışma sosyal bir varlık olmanın ve birlikte yaşamanın bir gereğidir. Ancak bu yardımlaşma hukuk ve ahlak ilkelerine, insanlığın ortak değerlerine aykırı olmamalıdır. Çünkü hukuk ve ahlak esasları gözetilmeden yapılan yardımlaşmanın İslam nazarında hiçbir değeri yoktur; çünkü İslam, haksızlığa yardımı zulüm sayar ve engellenmesini emreder. Sevgili Peygamberimiz, "*Zalim de olsa mazlum da olsa kardeşine yardım et!*" buyurmuş, bunun üzerine 'Ey Allah'ın

Resulü! Kardeşim mazlum ise yardım ederim, zalim ise nasıl yardım edeyim?' diye sorulduğunda, Hz. Peygamber, *'Onun zulmetmesine engel olursun, senin ona yardımın budur' cevabını vermiştir."* (Buharî, "Mezalim", 4, "İkrah", 7)

Hiç şüphesiz hayır üretme idealindeki insanlar arasındaki yardımlaşmalar, iyiliği yayma amacına yönelik yardımlaşmadır. Herkesin yapabileceği bir iyilik de mutlaka vardır. Müslüman yalnız bu iyilikleri yapmakla kalmamalı, başkalarının da bunları yapmasına yardımcı olmalı, onları da iyilik ve yardım konusunda teşvik etmelidir. Çünkü yüce Allah, iyilikte ve kötülükten sakınmada yardımlaşmamızı emretmiştir. Allah için iyilik yapan, Allah için maddî ve manevî yardımda bulunan kimsenin mükâfatını da şüphesiz yüce Mevlâmız verecektir (Bk. Şûrâ, 42/23).

İyilikte yardımlaşmak kadar kötülükten alıkoymaya çalışmak da Müslümanların dinî-ahlakî görevleri arasındadır. Allah Teâlâ; *"Günah ve düşmanlıkta yardımlaşmayın"* buyurmuştur. Kur'an-ı Kerim'de, "iyiliği emretmek, kötülükten alıkoymak", erdemli insanların özelliği olarak zikredilir. Bütün peygamberler bu emri yerine getirmiş ve kendilerine gönderildikleri toplulukları fenalıktan alıkoymaya çalışmışlardır. Peygamberlerinin öğütlerini dinlemeyen İsrâiloğulları hakkında Cenab-ı Hakk;

"Onlar, birbirlerini, yaptıkları kötülükten alıkoymazlardı. Gerçekten ne kötü iş yapıyorlardı" (Mâide, 5/79) buyurmuştur.

Bu yüzden, dinimiz, iyiliği emretmeyi ve kötülükten alıkoymayı (emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker) Müslümanların yapmaları gereken önemli görevler arasına almıştır.

İYİLİK VE TAKVADA YARDIMLAŞALIM, GÜNAH VE DÜŞMANLIKTA DEĞİL*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَآئِرَ اللّٰهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْىَ وَلَا الْقَلَآئِدَ وَلَآ آٰمِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا ۚ وَاِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا ۚ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ اَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اَنْ تَعْتَدُوا ۘ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى ۖ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۖ اِنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

"Ey iman edenler! Allah'ın (koyduğu din) nişanelerine , haram aya , hac kurbanına, (bu kurbanlıklara takılı) gerdanlıklara ve de Rab'lerinden bol nimet ve hoşnutluk isteyerek Kâ'be'ye gelenlere sakın saygısızlık etmeyin. İhramdan çıktığınızda (isterseniz) avlanın. Sizi Mescid-i Haram'dan alıkoydular diye birtakımlarına beslediğiniz kin, sakın ha sizi, haddi aşmaya sürüklemesin. İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah'ın cezası çok şiddetlidir." (Mâide, 5/2)

Yüce dinimiz İslam, Allah'ın insanlar için seçtiği en son ve en mükemmel dindir. Dinimizin en önemli özelliği bütün insanlığı iyiliğe, güzelliğe, hakka, adalete, barışa ve kardeşliğe çağırmasıdır. İslam öğretisinde bütün insanlar başlangıçta aynı anne ve babadan meydana gelmiş olmaları sebebiyle büyük bir ailenin fertleri gibi müminler de kendi aralarında bir vücudun azaları gibi değerlendirilmektedir. Bu durum; birlikte yaşama kültürü, toplumsal huzur ve barışın tesisi, yardımlaşma ve dayanışma gibi konularda çok önemli bir anlayışı ortaya koymaktadır.

* Yunus AKKAYA

Yardımlaşma ve dayanışma dinimizin önemle üzerinde durduğu hususlardan biridir. Çünkü toplumda huzur, barış ve güven ortamının oluşturulması, insanların düzenli çalışmasının yanında birlik ve beraberlik içerisinde yaşaması ve yardımlaşması ile mümkündür. Okuduğumuz ayet-i kerimede yüce Rabbimiz; bizleri iyilik ve takva hususunda birbirimize yardım etmemiz; günah işlemek, intikam almak, düşmanlık etmek, insan haklarını çiğnemek gibi hususlarda ise birbirimize yardım etmememiz ve Allah'a karşı saygılı olmamız hususunda uyarmış, aksi takdirde şiddetli azaba uğrayacağımızı haber vermiştir.

Kur'an-ı Kerim'de bizlere bildirilen iyilik, tüm hayatımızı kapsayan bir ahlak şeklidir ve bizim zaman zaman değil, tüm hayatımız boyunca uygulamamız gereken bir ibadettir. Saymakla bitmeyecek kadar çok olan bu tür davranışları bir yarış havası içinde yapmaya çalışmalıyız. Herkesin yapabileceği bir iyilik mutlaka vardır. Hatta iyilik olarak değerlendirilebilecek davranışları sadece yapmakla kalmamalı, başkalarının da yapmasına yardımcı olmalıyız. Çevremizdeki insanları iyilik yapmaya ve yardımlaşmaya teşvik etmeliyiz. Çünkü Allah Teâlâ, iyilik yapmak, kötülükten sakındırmak hususunda yardımlaşmamızı emretmiştir. Allah için iyilik yapan, Allah için maddî ve manevî yardımda bulunan kimsenin mükâfatını da şüphesiz yüce Mevlâmız verecektir.

Yardımlaşmamız istenen bir diğer konu da "takva"dır. "Takva" kavramı, başta, Allah'a karşı gelmekten sakınmak O'nun emir ve yasaklarına hassasiyetle riayet etmek anlamına gelir. Ayrıca "ahirette insana zarar verecek, sonsuz bir azaba yol açacak ve dünyada da sıkıntı, felaket gibi şeylere neden olacak şeylerden sakınmak-korunmak, nefsi her türlü günah ve isyandan korumak" anlamı da taşımaktadır. Diğer taraftan takva, evrensel değerleri, erdemleri edinme ve bunların zıtlarından titizlikle kaçınmayı da ifade etmektedir.

Bizler hem insanlık ailesinin bir ferdi olarak hem de müminler olarak iyilik ve takvada yardımlaşma bilincimizi daima canlı tutmalıyız. Bu bağlamda çevremize karşı duyarlı olmalıyız. Çevremizde yaşanan olumsuzluklara tepkisiz kalmamız ve "bana dokunmayan yılan bin yaşasın" mantığıyla hareket etmemiz asla bize yakışan bir davranış olamaz. Komşusu açken tok olarak yatmanın doğru olmadığını önemle vurgulayan bir peygamberin ümmeti olarak insanlara karşı sorumluluk bilinci ile hareket etmeli ve onların yararına olan davranışlara yönelmeliyiz.

İyilik yapmak ve bu konuda yardımlaşmak kadar, kötülükten sakındırmak da bizim için önemli bir görevdir. Gördüğümüz kötülükleri, ister büyük ister küçük olsun, elimizle düzeltmeye ve meydana gelebilecek olan fenalığa engel olmaya çalışmalıyız. Bunu yapmaya gücümüz yetmezse kötülük yapanlara nasihat etmeli, yaptıklarının çirkinliğini anlatmalı, sözle onları kötülükten vazgeçirmeye çalışmalıyız.

Bunun içindir ki dinimiz, iyiliği emir ve kötülükten alıkoymayı (emr bi'l-ma'rûf nehy ani'l-münker) Müslümanların yapmaları gereken en önemli görevleri arasına almıştır. Bir defasında Hz. Peygamber (s.a.s), *"Zalim de olsa mazlum da olsa kardeşine yardım et!"* buyurunca, "Ey Allah'ın resulü! Kardeşim mazlum ise yardım ederim, zalim ise nasıl yardım edeyim?" diye sorulmuş, Resûlullah da *"Onu zulmetmekten engellersin, senin ona yardımın budur"* cevabını vermiştir (Buhârî, "Mezalim", 4; "İkrâh", 7). "Zalime yardım, onun zulmüne engel olmak" olduğuna göre; bizler zalimin zulmüne engel olmak suretiyle hem mazluma hem de zalime yardım etmiş olacağız.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Bizleri yaratan Allah, hiç şüphesiz bizim ihtiyaçlarımızı ve dünyada nasıl bir hayat yaşayarak huzur bulabileceğimizi de en iyi bilendir. Dolayısıyla bizim izlememiz gereken yol, yüce Rabbimizin bildirdiği hususlara riayet olmalıdır. Nitekim Allah her dönemde peygamberleri ve kitapları aracılığıyla insanlara yol göstermiş, razı olacağı düşünce, davranış, ahlak ve yaşam biçimini insanlara haber vermiştir. Allah'ın öğrettiği bu yaşam tarzını ve ahlak modelini uygulayanlar, hem dünyada hem de ahirette mutlu olmuşlar, huzurlu ve güzel bir yaşama kavuşmuşlardır.

Yüce rabbimizin bizlere öğrettiği güzel ahlaki ilkelerden birisi olan "iyilik ve takvada yardımlaşma, kötülük ve düşmanlıkta yardımlaşmama" anlayışını hayatta olduğumuz sürece her zaman uygulamaya çalışmalıyız. Müslüman; Allah'ın emirlerine uyan, Kur'an ahlakını titizlikle uygulayan, dünyayı güzelleştiren, imar eden, barışı ve huzuru hâkim kılmak için çalışan insandır.

KADINLARIN PEYGAMBERİMİZE BİATI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا النَّبِىُّ اِذَا جَآءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلٰىٓ اَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللّٰهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ اَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَاْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ اَيْدِيهِنَّ وَاَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِى مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Ey Peygamber! Mümin kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, hiçbir iyi işte sana karşı gelmemek konusunda sana biat etmek üzere geldikleri zaman, biatlarını kabul et ve onlar için Allah'tan bağışlama dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Mümtehine, 60/12)

Mümtehine suresinde işlenen konulardan biri de Peygamber (s.a.s)'e gelerek biat etmek isteyen kadınların durumudur.

Dilimizde; bir kimsenin egemenliğini tanıma, bağlılık, itimat bildirmek anlamlarına gelen biat, Arapçada bey'at olarak kullanılmaktadır. Ayetteki biat; dinin temel emir ve yasaklarına riayet edeceğine, Peygamberimize isyan etmeyeceğine ve emrinde olduğuna dair söz vermektir.

Hz. Peygamber, kendini tasdik edenlerden sadakat yemini almıştır. Ancak bu aslında, Hz. Peygamber'in şahsına değil, onun aracılığıyla yüce Allah'adır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, *"Sana biat edenler ancak Allah'a biat etmiş olurlar."* (Fetih, 48/10) buyurulmaktadır.

Hudeybiye'de Müslümanların, Hz. Peygamber'e bağlılık göstereceklerine, gerektiğinde birlikte savaşacaklarına dair söz vermelerine İslam tarihinde "Bey'atu'r-Rıdvan" denilir.

* Dr. Hamdi TEKELİ

Hudeybiye antlaşmasına göre müşriklerden kaçıp gelen müminler kadın olsun erkek olsun, onlara iade edilecekti. Mümtehine, 60/10.âyete göre ise, Müslümanlara sığınan mümin kadınlar, onların nikâhında kalamayacakları için Mekke'ye (müşriklere) iade edilmeyecektir.

Hz. Peygamber Allah'ın dinini anlatmaya hayatı boyunca gayret ederek Hz. İbrahim'in tebliğ ettiği Hanif dininden kalan ve bir örf olarak devam ede gelen hac mevsimlerinde, engellemelere rağmen civardan gelenlere İslam'ı tebliğ eder, onları tevhide çağırırdı. Böyle bir hac mevsiminde, Medine'den gelen 12 kişi Allah'ın dinini kabul ederek, "Allah'a şirk koşmamak, hırsızlık ve zina yapmamak, çocuklarını öldürmemek, namus iftirasında bulunmamak, maruf şeylerde Peygambere isyan etmemek" üzere biat edince Peygamberimize ilk biat gerçekleşmişti.

Ertesi yıl daha kalabalık grupla Peygamberimize gelip, "Hem dar, hem rahat günümüzde; hem hoşumuza giden, hem de gitmeyen halde seni dinleyeceğiz ve sana itaat edeceğiz. Seni kendimize tercih edeceğiz. Komutanlarımıza muhalefet etmeyeceğiz. Gerekirse savaşacağız. Nerede olursak olalım, hakkı söyleyeceğiz. Allah yolunda kimsenin ayıplamasından korkmayacağız" diyerek biat ettiler.

Bu biattan sonra da Peygamberimiz Allah'tan aldığı emir gereği kadınların biatlarını kabul ederek onlara bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Yüce Allah, bu uygulama ile kadınların da biatlarının alınmasını özel bir şekilde Peygamberimize bildirmiş ve erkekle kadın arasındaki ayrımı ortadan kaldırmıştır. Peygamberimizin vefatından sonra da mahiyetinde bazı değişiklikler olsa da biat devam etmiştir.

Kur'an'ın gönderildiği cahiliye toplumu; kadınların mal ve fikir hürriyetinin bulunmadığı, kadınlara hiçbir değer verilmediği, eşya yerine konularak alınıp satıldığı, çocuk bekleyen ailelerin kız çocuğu doğarsa matem ve yas tuttukları, biraz büyüyünce de kız çocuklarının diri diri zorla toprağa gömüldüğü bir zaman dilimidir. O döneme baktığımız zaman dünyanın diğer bölgelerinde de kadınların durumunun pek iç açıcı olduğunu söyleyemeyiz. Günümüzde ise kadınlar haklarını ancak mücadele ederek elde ederken İslam, kadınları sokağa dökmeden haklarını kendilerine sunmuştur.

Bu biatın içeriği kadar, biatın tarafları da Kur'an'ın mesajı açısından önemlidir.

Biat uygulaması ile ilgili bir rivayete göre, kadınlar biat sözlerini tamamladıkları zaman, Resûlullah "elinizden geldiğince ve güç yetirebildiğiniz ölçüde" buyurmuş; kadınlar da "Allah ve Resulü bize kendimizden daha merhametli" diyerek onun rahmet peygamberi olduğunu vurgulamışlardır. (Geniş bilgi için bk. Kur'an Yolu, V/249-252)

KÂBE: İBADET AMACIYLA YAPILAN İLK MABET*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ اَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِى بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَۚ فِيهِ اٰيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ اِبْرٰهِيمَۚ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ اٰمِنًاۗ وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيلًاۗ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِىٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ

"Şüphesiz, insanlar için kurulan ilk ibadet evi elbette Mekke'de, âlemlere rahmet ve hidayet kaynağı olarak kurulan Kâbe'dir. Onda apaçık deliller, Makam-ı İbrahim vardır. Oraya kim girerse, güven içinde olur. Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse (bu hakkı tanınmazsa), şüphesiz Allah bütün âlemlerden müstağnidir. (Kimseye muhtaç değildir, her şey O'na muhtaçtır)." (Âl-i İmran, 3/96-97)

Biz Müslümanların kıblesi olan Kâbe, âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak yeryüzünde insanlar için kurulan ilk binadır. Yüce Rabbimizin emriyle Hz. İbrahim ve oğlu İsmail (a.s) tarafından yapılmıştır (Bakara, 2/124-129). Kâbe-i Muazzama, Mekke'de Mescid-i Haram denilen mabedin ortasında yaklaşık 13 m. yüksekliğinde, 11-12 m. eninde taştan yapılmış dört köşe bir binadır. Üzeri hac âyetlerinin yazılı olduğu siyah ipek bir örtü ile örtülüdür. Bu örtü her yıl hac mevsiminde yenilenmektedir.

Mescid-i Haram; ortasında Kâbe'nin bulunduğu büyük bir mabettir. Bu mescide "Harem-i Şerif" de denir. Hz. Peygamber (s.a.s) döneminde küçük bir alandan ibaret olan "Harem-i Şerif", Hz. Ömer'in emriyle genişletilmiş, etrafı da duvarla çevrilmiştir. Mescid-i Haram, günümüze kadar ihtiyaç duyuldukça genişletilmiştir.

* Dr. Mehmet CANBULAT

Dört köşesi bulunan Kâbe'nin köşelerinin her birinin ayrı bir ismi vardır. Bunlardan doğu köşesine Rüknü Hacer-i Esved, güney köşesine Rüknü Yemânî, batı köşesine Rüknü Şâmî, kuzey köşesine Rüknü Irâki (Irak köşesi) adı verilmektedir. Doğu köşesinde Hacer-i Esved bulunmaktadır. Siyah taş anlamına gelen "Hacer-i Esved", Hz. İbrahim tarafından tavafa başlanacak yere işaret olmak üzere doğu köşesine konulmuştur. Kuzeydoğu duvarında, Hacer-i Esved köşesine yakın yerden 1, 97 metre yükseklikte bulunan altın kaplı bir kapısı vardır. Kapı ile Hacer-i Esved arasında kalan bölüme ise "Mültezem" adı verilir.

Kâbe'nin kuzeybatı duvarının karşısında, yerden 1,25 metre yükseklikte yarım daire şeklinde bir duvar bulunmaktadır. Bu duvara "Hatim" adı verilmektedir. Kâbe ile bu duvar arasında kalan boşluğa da "Hicr-i Kâbe", "Hicr-i İsmail" veya "Hâtîra" denir. Kâbe'nin "Hatim"e bakan duvarının üst ortasında "Mizab-ı Kâbe" denilen bir oluk bulunmaktadır. Altından yapılmış olduğu için halk arasında "Altın Oluk" diye isimlendirilmiştir. Mescid-i Haram'ın içerisinde Kâbe'den başka "Makam-ı İbrahim" ve "Zemzem" kuyusu da bulunmaktadır.

Kâbe'nin ibadet hayatımızdaki önemi büyüktür. Öncelikle biz Müslümanların kıblesi olduğu için yeryüzünün neresinde olursak olalım namazlarımızı Kâbe'ye yönelerek kılarız. Mescid-i Haram'da namaz kılıyorsak, bulunduğumuz yerden Kâbe'ye yöneliriz. Ayrıca, haccın iki rüknünden biri olan tavaf, Kâbe'nin etrafında yedi defa dönülerek yapılır. Yüce Rabbimizin, evim dediği Kâbe (Hac, 22/26), Kur'an-ı Kerim'de bu ismi dışında, el-Beytü'l-Haram (saygı evi) (Mâide, 5/2), el-Beytü'l-Muharrem (Haram evi) (İbrâhim, 14/37; Mâide, 5/2), el-Beytü'l-Atîk (eski ev) (Hac, 22/29, 33), el-Beytü'l-Mamûr (imar edilmiş ev) (Tûr, 52/4) ve "el-Beyt" (ev) (Bakara, 2/125, 127) isimleri ile de anılmaktadır.

KÂBE: BEYTULLAH KIBLEGÂHIMIZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَاَمْنًا ۖ وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ اِبْرٰهِيمَ مُصَلًّى ۖ وَعَهِدْنَآ اِلٰى اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ اَنْ طَهِّرَا بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ

"Hani, biz Kâbe'yi insanlara toplantı ve güven yeri kılmıştık. Siz de Makam-ı İbrahim'den kendinize bir namaz yeri edinin. İbrahim ve İsmail'e şöyle emretmiştik: 'Tavaf edenler, kendini ibadete verenler, rükû ve secde edenler için evimi (Kâbe'yi) tertemiz tutun.' " (Bakara, 2/125)

Kâbe, Kur'an'da Rabbimizin evi olarak isimlendirilmiştir. Bu yüce mekân, Rabbimizin izniyle, maddi ve manevi bereketlerle kuşatılmıştır. Kâbe denince akla Kur'an'da ismi pek çok kez zikredilen İbrahim (a.s) ve oğlu İsmail (a.s) gelir.

Hatırlanacağı üzere İbrahim (a.s) eşi Hacer ile oğlu İsmail'i Allah'ın emri ile kuş konmaz, kervan geçmez bir yer olan Mekke'ye götürmüştü. Bu elverişsiz ortam, yanlarında birkaç günlük yiyeceği ve suyu olan bir kimse için yaşamaya elverişli değildi. Tarih kitaplarında geçen bilgilere göre İbrahim, Cebrail'e; "Bizi buraya getirmeni Rabbim mi emretti" sorusuna evet cevabı alınca arkasına bakmadan oradan ayrılmaya koyuldu. Hacer, yavrusu ile birlikte yaşam koşulları elverişsiz olan bu yere kendini bırakan eşine aynı soruyu yöneltiyordu. Bu işin Allah'ın emri olduğunu öğrenen Hacer annemizin cevabı yüce bir teslimiyetin de ifadesidir: "Mademki Rabbim emretti. Öyle ise, Allah, bize yeter."

Rabbinin emrine teslimiyet göstererek canlarını böyle bir ortama bırakan İbrahim (a.s) Rabbine şöyle yalvarıyordu:

"Rabbimiz! Ben çocuklarımdan bazısını, senin kutsal evinin (Kâbe'nin) yanında ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz! Namazı dosdoğru kılmaları için (böyle yaptım).

* Dr. Fatih YÜCEL

Sen de insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir, onları ürünlerden rızıklandır, umulur ki şükrederler." (İbrahim, 14/37)

İbrahim'in, Hacer'in ve İsmail'in Allah'a olan güvenini hiç Rableri boşa çıkarır mıydı? O, *"Kim Allah'a güvenirse, Allah ona yeter"* (Talak, 65/3) buyurmuyor muydu? Nitekim öyle de oldu. Rabbimiz bu beldeyi rahmetinin simgesi olarak zemzem suyu ile hem bereketli hem de güvenli bir yer yaptı. İnsanların gönlünü oraya akıttı. Dün olduğu gibi, bu gün de tüm müminlerin gönlü oradadır.

Bu emin beldede Harem'in sınırları da Cebrail (a.s)'in rehberliğinde belirlenmiştir. Artık sıra Kâbe'nin temellerinin yükseltilmesine gelmişti. Rabbimiz bu yüce iki Peygamber'e bir ev yapmalarını emretmişti. O ev ki, Rahmanın evi "Beytullah" idi. Rabbimiz ayetinde bu durumu şöyle anlatır:

"Hani İbrahim, İsmail ile birlikte evin (Kâbe'nin) temellerini yükseltiyor, 'Ey Rabbimiz! Bizden kabul buyur! Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin' diyorlardı." (Bakara, 2/127)

Rabbimizin emri ile Kâbe'nin inşaatı tamamlandı. Böylece *"İnsanlar için kurulan ilk ibadet evi, elbette Mekke'de, âlemlere rahmet ve hidayet kaynağı olarak kurulan Kâbe'dir."* (Âl-i İmrân, 3/96) ayet-i kerimesinde bildirilen yüce mabet tamamlanmış oldu.

Bu yüce beldeyi ziyaret etmek, oranın manevi havasından istifade etmek gücü yetenlere bir borç kılınmıştır:

"Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse (bu hakkı tanınmazsa), şüphesiz Allah bütün âlemlerden müstağnidir. (Kimseye muhtaç değildir, her şey O'na muhtaçtır.)" (Âl-i İmrân, 3/97)

Gönlümüzün her an birlikte attığı günde beş defa kendisine yöneldiğimiz, kıblegâhımız Kâbe, Rabbimizin evi olarak her an misafirlerine bereketler ihsan etmektedir. Kâbe'ye, hacca ve hacdaki ibadetlere saygı dinimizin bir gereğidir. Orada makamı İbrahim vardır. Atamız İbrahim'in temiz tuttuğu gibi, Beytullah'ın hepimiz tarafından temiz tutulması yüce bir görevdir. Ayrıca bu yüce beyti ziyarete giden bir mümine yakışmayan, tartışma, münakaşa ve günah işleme gibi davranışlardan uzaklaşılması yine Rabbimizin bir emridir. Çünkü orası bir arınma merkezidir. Rabbimizin ifadesiyle "Belli (maddî-manevi) faydalara şahit olma" (Hac, 22/28) yeridir.

KADİR GECESİ: BİN AYA BEDEL ZAMAN DİLİMİ *

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّآ اَنْزَلْنَاهُ فِى لَيْلَةِ الْقَدْرِۚ وَمَآ اَدْرٰيكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِۖ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ اَلْفِ شَهْرٍۜ تَنَزَّلُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِاِذْنِ رَبِّهِمْۚ مِنْ كُلِّ اَمْرٍۛ سَلَامٌۢ هِىَ حَتّٰى مَطْلَعِ الْفَجْرِ

"Şüphesiz, biz onu (Kur'an'ı) Kadir gecesinde indirdik. Kadir gecesinin ne olduğunu sen ne bileceksin! Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır. Melekler ve Ruh (Cebrail) o gecede, Rablerinin izniyle her türlü iş için iner de iner. O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir." (Kadr, 97/1-5)

Ramazan ayının son günlerinde, pek çok hayır ve bereketi bünyesinde barındıran, manevî haz ve vecdin doruğa ulaştığı, bin aydan daha hayırlı bir geceyle her yıl buluşuyoruz. Bir taraftan rahmet ve bereketi bol bir ayı geride bırakmanın hüznünü yaşarken, diğer taraftan anlamına uygun idrak edildiği takdirde insanın ancak bir ömür boyu elde edebileceği sevabı kazanabileceği Kadir gecesine ulaşmanın sevincini yaşıyoruz.

Bilindiği gibi zamanlar ve mekânlar; kendilerinde meydana gelen önemli olaylarla değer kazanırlar. Araplar buna "şerefü'l-mekân bi'l-mekîn" adını verirler. Yani mekân şerefini içindekinden alır anlamına gelmektedir. Örneğin Yesrib kentini nurlu Medine hâline getiren olay, Hz. Peygamberimizin bu şehre teşrif etmesi ve burada medfun bulunmasından değil midir? Aynen bunun gibi Kadir gecesi de kadrini, kıymetini, değerini kitabımız Kur'an'ın o gece nazil olmaya başlamasından almaktadır. Öyleyse bir Müslüman olarak bu gece kitabımız Kur'an'a karşı görevlerimizin neler olduğuna bir kez daha bakıp ona göre hareket etmeliyiz. Şüphesiz ölülerimize faydası dokunmakla birlikte esasen içindeki emir ve yasaklarla, güzel ahlak kaideleriyle asıl biz dirilere bir nasihat ve hakikat kitabı olan Kur'an'ı yeniden keşfetmenin heyecanını yakalamalıyız.

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

Kur'an-ı Kerim'in nüzulü, biz Müslümanlar hatta tüm insanlık âlemi için dünya tarihinin en önemli hadisesidir. Bir Müslüman olarak, Allah tarafından Cebrail (a.s) vasıtasıyla Hz. Peygamber'e, dolayısıyla da bizlere gönderilmiş kitabın mesajını anlamak öncelikli görevlerimiz arasında yer almalıdır. Bu itibarla, Kadir Gecesi; Kur'an'ı öğrenme ve Resûlullah'ı tanıma, bize öngördüğü fazilet ilkeleri doğrultusunda yaşama ve her türlü kötülüğü terk etme vesilesi kabul edilmelidir. Çünkü Kur'an'ın getirdiği ilke ve prensiplerin özünde aydınlık, hoşgörü, dostluk ve kardeşlik vardır. O, insanlar arasında sevgi, uzlaşma, yardımlaşma, kardeşlik ve istikrarı sağlayacak; fert ve toplum planında pek çok ahlakî ve sosyal problemin hak ve adalet çerçevesinde çözülmesine ışık tutacak ve insanlara gelişme yollarını göstererek onları geleceğe hazırlayacak ilâhî ölçüleri içeren bir kitaptır.

Nitekim bu durum, *"Biz Kur'an'dan, müminler için şifa ve rahmet olacak şeyler indiriyoruz..."* (İsrâ, 17/82) ayetiyle dile getirilmektedir. Bin aydan daha hayırlı bu geceyi tam anlamıyla ihya etmek demek, dünya ve ahiret mutluluğunu içeren kitabı okumamız, öğrenmemiz, çocuklarımıza öğretmemiz, anlamamız, emir ve yasaklarına uymamız, kısaca onu yaşamamızla mümkün olacaktır. Kur'an'ı sadece ölülere ve bazı gün ve gecelerde okunmak için gönderilmiş bir kitap olarak görmemeliyiz.

O halde bu gecenin bir "Kur'an gecesi" olduğunu bilerek değerlendirelim. Ayrıca bu gece af ve mağfiret gecesidir. Bu gece muhasebe gecesidir. Kadir gecesi vesilesiyle kendimizi bir hesaba çekelim. Evladımızdan bize itaat etmesini bekliyoruz ama kendimiz bizi yaratan, yaşatan, rızık ve sağlık veren yüce Allah'a ne kadar itaat edebiliyoruz. Bu gece, tövbe ve yeniden doğuş gecesidir. Kulluğumuzun yeniden farkına vararak, O'na boyun eğme, emir ve yasaklarına riayet edebilmedeki hassasiyetimizi gözden geçirelim. Bu gece tan yeri ağarıncaya kadar Allah'ın mahlûkata merhamet gözüyle baktığı, her el açanın duasının kabul edileceği gecedir. Senede ancak bir defa gelecek bu zaman dilimini gafletle geçirmeyelim. Bizim gibi günahı çok kullar için bulunmaz olan bu fırsatı iyi değerlendirip, Allah'a daha iyi bir kul, Peygamberine daha iyi bir ümmet olmanın yollarını arayalım.

KÂFİRLERİN EBEDÎ CEHENNEMLİK OLUŞU*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ اللّٰهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَاَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ۙ خَالِدِينَ فِيهَآ اَبَدًا ۚ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ۚ

"Şüphesiz Allah, kâfirlere lanet etmiş ve onlara alevli bir ateş hazırlamıştır. Onlar, orada ebedî olarak kalacaklardır. Hiçbir dost, hiçbir yardımcı bulamayacaklardır." (Ahzâb, 33/64-65)

Bütün dinlerde, iman ve ibadet esaslarının yanında, "kurtuluş" konusu da işlenmektedir. Her din, mensuplarını kurtuluşa eriştireceğini iddia ederek, onları kendisine bağlamaya çalışmaktadır. Ama İslam'dan başka hiçbir din insanları kurtuluşa eriştiremeyecektir. Çünkü kurtuluş denilince aklımıza gelen şey; hem bu dünyada, hem de bu dünyadan sonraki hayatımızda, "huzurlu ve mutlu" olmaktır. Bu mutluluğu sağlayabilecek tek din, bizim dinimiz İslam dinidir.

İslam dinini ve onun getirdiği güzellikleri inkâr eden insanlar ne yazık ki her asırda bulunmuştur. Daha İslam'ın tebliğ edildiği yıllarda, özellikle Mekke ve çevresinde çok yaygın olan puta tapanlar bile kendi dinlerini kurtarıcı zannediyorlar, putların onları kurtaracağına inanıyorlardı. Daha sonraki asırlarda da dini inkâr edenler olmuştur, bugün de vardır, belki gelecek asırlarda da olacaktır. Bu inkârcılar da kurtuluşu başka yerlerde aramaktadırlar. Ama ne yazık ki onlar, İslam'ın güzelliklerini inkâr ederek kaybettikleri şeyi, hiçbir yerde bulamayacaklardır. Çünkü yukarıda metnini ve mealini verdiğimiz ayete göre; Allah inkâr edenlere lanet etmiş ve onlar için; adına cehennem dediğimiz, alevli bir ateş hazırlamıştır. Böylesi alevli bir ateşle cezalandırılırken mutlu ve huzurlu olmak yani kurtuluşa ermek, elbette mümkün olmayacaktır. Üstelik inkâr edenler ceza çekecekleri cehennemde geçici olarak kalmayacaklar, süresiz, ebedî olarak kalacaklardır (Bakara, 2/39, 81; Nisâ, 4/140; Enfâl, 8/36; Ra'd, 13/5; Zuhruf, 43/74). Ayrıca ne medet umdukları putları, ne de yanlış inançları, onlara fayda sağlayacaktır. Çünkü inkâr edenlerin öbür dünyada hiçbir dostu, hiçbir yardımcısı bulunmayacaktır.

İnkâr edenler bu dünyada ne kadar zengin ve varlıklı olurlarsa olsunlar, ne kadar fazla çocukları ve kalabalık aileleri bulunursa bulunsun, malları ve evlatları, onlara;

* Mustafa KILIÇ

Allah'ın azabına karşı bir yarar sağlamayacak ve onları ebedî kalacakları cehennemden kurtaramayacaktır (Âl-i İmrân, 3/116; Mücâdele, 58/17).

Ebedî cehennemlik olan kâfirlerin cehennemden kaçıp kurtulmaları mümkün değildir. Çünkü her ne zaman cehennemden çıkmak isteseler, oraya geri döndürülecekler ve onlara "Yangın azabını tadın" denilecektir (Hac, 22/22).

Kâfirler bu dünyadaki inkârcılıklarını, öbür dünyada inkâr etmeye çalışacaklar ama bunu başaramayacaklardır. Çünkü kulakları, gözleri ve derileri, yapmış oldukları şeyler hakkında, kendileri aleyhine şahitlik edecektir (Fussilet, 41/20).

Allah, kullarından hiçbirine zulmetmez. Bütün kullarını bu dünyada sayısız nimetlerle donattığı gibi öbür dünyada da daha mükemmelleriyle nimetlendirmek ister. İman edip salih ameller işleyenlerin istediklerini verdiği gibi, lütfundan onlara fazlasını da verir (Şûrâ, 42/26). Ama kâfirler için; hak ettikleri çetin azabı da vardır (Şûrâ, 42/26; Mücâdele, 58/4-5).

Kâfirler için hazırlanmış olan ateşten sakınmamız, bizlere de emredilmiştir (Âl-i İmrân, 3/131). Öyleyse davranışlarımıza dikkat edeceğiz ve bizi onların yanına götürecek durumlara düşmeyeceğiz.

Yüce dinimiz İslam'a sımsıkı sarılarak, onun getirdiği esasları yaşayarak dünyada ve ahirette mutlu olmaya gayret etmeliyiz. Kim böyle yapmaz ve yüce İslam dininden döner ve kâfir olarak ölürse, bütün yaptıkları boşa gider ve cehennemlik olur. Üstelik orada ebedî olarak kalır (Bakara, 2/217). Biz bu kötü duruma düşenlerden olmamaya gayret edeceğiz. Her zaman Allah'ı kendimize dost edineceğiz. Çünkü Allah, iman edenlerin dostudur. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır (Bakara, 2/257). İnanan insanlar; bu dünyada, dinimizin getirdiği güzellikleri yaşayarak, dünya hayatını adeta cennet hayatı gibi yaşarlar. Bunun sonucunda, Allah'ın emirlerine uymuş olurlar ve ahirette de cenneti kazanırlar. Rabbimizin bu konudaki şu ayeti; hem yolumuzu aydınlatmakta hem de yüreğimize su serpmektedir:

"İman edip salih ameller işleyenlere, kendileri için; içinden ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele. Cennetlerin meyvelerinden kendilerine her rızık verilişinde, 'Bu (tıpkı) daha önce (dünyada iken) bize verilen rızık!' diyecekler. Hâlbuki bu rızık onlara (dünyadakine) benzer olarak verilmiştir. Onlar için orada tertemiz eşler de vardır. Onlar orada ebedî kalacaklardır." (Bakara, 2/25)

Rabbimiz hepimizi, bir an bile olsa cehenneme atılmaktan korusun ve ebedî cennetlik kullarından eylesin!

KÂİNAT BOŞ YERE YARATILMADI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَآءَ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ لَوْ اَرَدْنَآ اَنْ نَتَّخِذَ لَهْوًا لَاتَّخَذْنَاهُ مِنْ لَدُنَّآ اِنْ كُنَّا فَاعِلِينَ

"Biz yeri, göğü ve arasındakileri oyun, olsun diye yaratmadık. Eğer bir eğlence edinmek isteseydik, onu kendi katımızdan edinirdik. Yapacak olsaydık böyle yapardık." (Enbiya, 21/16-17)

Yüce Rabbimiz, bu ayetlerde muhteşem bir düzen, plan, program ve sisteme sahip olan bu evrenin oyun olarak yani amaçsız ve anlamsız yaratılmadığı gerçeğine dikkatimizi çekmektedir.

İnsanın var oluşundan kâinata/evrene kadar tüm mevcudatın yaratılması başlı başına bir mucizedir. Bu mucizenin sebepsiz, hikmetsiz, boşuna meydana getirildiğini düşünmek, ancak abesle iştigal anlamına gelebilir. Kâinattaki bu ihtişamı ve hikmetli yaratılışı görememek, inkâr karanlığına gömülmüş ve gönül gözü/basiretten mahrum olmanın bir sonucudur. Nitekim onların bu acınası durumu ayet-i kerimede;

"Biz göğü, yeri ve ikisi arasındakileri boş yere yaratmadık. Bu (yaratılanların boş yere yaratıldığı iddiası) inkâr edenlerin zannıdır. Cehennem ateşinden dolayı vay inkâr edenlerin hâline!" (Sâd, 38/27) şeklinde ifade edilmektedir.

Mümin, aynı zamanda kâinatın yaratılışı, tabiatta meydana gelen olaylarla, bunların sebepleri ve sonuçları üzerinde düşünen, tefekkür eden insandır. Kur'an, akıl ve basiret sahibi olanlara seslenerek, ayetler üzerinde derinliğine düşünmelerini ve ibret almalarını istemektedir. Biz, Rabbimizin bize lütfettiği akıl ve yetenekleri kullanarak ürettiğimiz bir ürünü, yaptığımız bir eseri beğenir ve başkalarının da beğeni ve takdirine sunar, sergileriz. Olumlu tepkiler aldığımızda mutlu ve memnun oluruz. Yaptığımız bir işin eleştirilmesi, ürettiğimiz bir eserde kusur bulunması, pek de hoşumuza gitmez. Yüce Mevla'mızın ilim, kudret, irade, tekvin gibi sıfatlarının

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

tecellisini yansıtan bu kâinatta, göğü, yeri ve içindeki varlıklarında bir kusur ve eksik bulmak, ya da bunların öylesine, gayesiz vücut bulduklarını söylemek haddini bilmezlik değildir de nedir?

Kendimize ve çevremize, alışkanlık gözlüğünü çıkarıp da hikmet nazarıyla baktığımız zaman, onları mükemmel bir planda yer alan ve her biri bir amaca yönelmiş varlıklar olarak görmemiz mümkündür. Örneğin; güneşin doğuşu, batışı, tonlarca suyu barındıran denizlerin durmaksızın dalgalanışı, kuşların uçuşu, ay ve yıldızların gecenin süsü olarak gökyüzünde nakış nakış arz-ı endam edişi, kışın ardından baharın müjdecisi olarak kuru ağaçların yemyeşil yaprak ve renk renk çiçeklerle bezenişi ve daha bunun gibi binlerce yaratılış mucizesinin her an gözlere ve gönüllere sunduğu güzellikler karşısında hayran olmamak ve büsbütün bunları yaratan Rabbimizin huzurunda acizliğimizin idraki ile şükür secdelerine varmamak mümkün mü?

Üzerimizde her türlü süslerle dolu yükseltilmiş bir tavan hâlinde, içinde nice sırları barındıran gök ve altımızda ihtiyacımız olan her türlü nimetiyle dopdolu, kurulu bir beşik gibi döşenmiş olan yerle, bu ikisinin aralarındaki harika varlıklar, gönülleri oyunda olan, Rahman'ın uyarı ve öğütlerini eğlence yerine koyan inkârcıların iddia ettikleri gibi oyuncak değildir. Bilakis Allah'ın kudret ve iradesinin göstergesidir.

Yaratılış bir oyun olmadığı gibi, yaratılan da asla bir oyuncak değildir. İlgili ayetler, Allah'ı insanlara benzer bir varlık olarak algılayan putperestlere karşı, O'nun aşkın olduğunu, kendisine yakıştırılabilecek beşerî her türlü duygusal ve ruhsal ihtiyaçtan -oyun eğlence ihtiyacı gibi- uzak olduğunu da dile getirmektedir. Her şeyi hikmetle yapan Allah'ın şanına eğlence asla yakışmaz. Çünkü O, eğlence ve oyun edinmekten uzaktır. Allah'ın hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı gibi her şey O'na muhtaçtır.

Netice olarak bu kâinat, alîm ve hikmet sahibi olan ve her şeye hükmeden Allah tarafından iş olsun diye, rastgele tesadüfen değil, belli bir amaca binaen yaratılmıştır. Kâinatta var olan en küçük şeyde dahi tesadüfe yer yoktur. Rüzgârın esmesinden tutunuz, yağmurun yağmasına, bulutların hareketine, bitkilere, güneş, ay ve dünyanın hareketlerine, geceyle gündüzün birbiri ardına gelmesine, sıcağın ve soğuğun ölçüsüne, suyun hareketine, topraktaki minerallere, atomların yapısına, böcek ve hayvanların çeşitliliğine varıncaya kadar her şey harikulade bir ölçü ve program dâhilinde işlemektedir. Bütün bunlarda, insan aklının almakta zorlandığı mükemmel bir ahenk/uyum söz konusudur

Kısacası bu ve benzeri ayetler, evren ve ondaki her şeyin yaratılışında hikmetli bir planın var olduğuna ve dolaylı olarak insanların bu hikmeti keşfetmeye çalışması gerektiğine dikkatleri çekmektedir.

KÂİNAT İNSANLARIN HİZMETİNDEDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

هُوَ الَّذِى جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَآءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ ۚ مَا خَلَقَ اللهُ ذٰلِكَ اِلَّا بِالْحَقِّ ۚ يُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

"O, güneşi bir ışık (kaynağı), ayı da (geceleyin) bir aydınlık (kaynağı) kılan, yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için ona menziller takdir edendir. Allah bunları (boş yere değil) ancak gerçek ile (hikmeti gereğince) yaratmıştır. O, âyetlerini, bilen bir topluma ayrı ayrı açıklamaktadır." (Yûnus, 10/5)

Güneşi, ayı, yeryüzünü, gökyüzünü yaratan Allah'tır. Aynı şekilde güneşi ve ayı farklı derecede ışık kaynağı kılan, gündüze ve geceye farklı güzellikler veren yine O'dur. Allah, aynı şekilde bütün kâinatı insanların istifade edebileceği bir şekilde düzenlemiştir. Bazen insanlar bunu bilebilir bazen de bilemezler. Fakat öğrenme imkânları artıkça yeni yeni bilgiler edinmektedirler.

İlahî Kelam yılların, ayların hesabını bilmemiz için Allah'ın konaklar belirlediğini, bildirmektedir. Bu ayet-i kerimede güneş ve ayın batmasının, ayın konum ve şeklinin değişmesinin insanların takvim yapmalarına, gün, ay ve yıl hesabını öğrenmelerine yardımcı olduğuna işaret etmektedir. Böylece Allah, rahmetinin gereği olarak zamanı ölçmek için aydan ve güneşten istifade etmemize imkân sağlamıştır. Öyle değil mi? Zamanımızı aya ve güneşe göre belirlemiyor muyuz? Şayet Allah, üzerimizde böyle bir takvim koymasaydı zamanı ölçebilecek miydik acaba?

Bu sayede insanlar tarih boyunca işlerini bir plan ve program dâhilinde düzenleyip hayatlarını güzelleştirmişlerdir.

Durum bundan ibaret iken, insanın kendi başına buyruk olması, her şeyi kendisinin belirleyip ölçtüğünü söylemesi, asıl yaratıcıyı unutup hatırlamaması garip değil mi?

* Dr. Abdurrahman CANDAN

Oysaki insanın bu hayata gelişi de dünyadan ayrılışı da kendi elinde değildir. Yüce Allah ölümün sahibi olduğu gibi, hayatın da sahibidir. Mülk O'nundur. Gerçek kuvvet ve yetki sahibi de O'dur. Allah'ın yarattığı kâinattan, verdiği nimetlerden, belirlediği zamandan istifade eden insan, Allah'ın göndermiş olduğu ilahî öğretilerden aynı derecede istifade etmesi gerektiğini bilmelidir. Bazı şeylerin gerekliliğini bedenimiz hissedebiliyor, bazı şeyleri de zihnimiz ve ruhumuz hissetmelidir. Şunu iyi bilmemiz gerekir ki kâinatın sahibi olan Allah hiçbir şeyi boşuna yaratmamıştır. Ve her şeyin hesabını da soracaktır. Allah, bu gerçeğe de şu ayet ile dikkat çekmektedir:

"Gökleri ve yeri yaratan ve onları yaratmaktan yorulmayan Allah'ın, ölüleri diriltmeye gücünün yeteceğini görmediler mi? Evet şüphesiz O, her şeye hakkıyla gücü yetendir." (Ahkâf, 46/33)

Şunu iyi bilmemiz gerekir ki, Allah'ın yarattığı ay ve güneşin bir yararı varsa, aynı şekilde gönderdiği ilahî kitabın da bir hikmeti ve yararı vardır.

Allah'ın bizden istediği de bütün ayetlerinden istifade etmemizdir. Ayın ve güneşin birer ayet ve işaret olduğunu görüp Kur'an ayetlerinden yüz çevirmemek, ilahî kelamdan istifade etmemek, onda bulunan incelikleri, faydaları elde etmek için çaba göstermemek yüce Yaratana karşı nankörlük olmaz mı?

Eğer insan sahip olduğu aklını doğru ve yerinde kullanabilirse, kâinatın ve yaşamın anlamını derinden kavrama imkânı bulur. Nitekim bunun neticesinde Allah'a imana götüren güçlü deliller veya imanı sağlamlaştıracak çok güzel örnekler bulur. Bilim ve teknoloji ilerledikçe Allah'ın yaratmış olduğu benzersiz, kusursuz kâinatın esrarı ortaya çıkmakta, araştırdıkça daha fazlası, daha detaylısı, daha gizemlisi belirmeye başlamaktadır.

İnsanın akl-ı selim ile bu eşsiz düzenin sahibinin olduğunu aslında bildiğini, fakat inanmak istemediğini Kur'an-ı Kerim şöyle anlatır:

"Andolsun, eğer onlara, 'Gökleri ve yeri kim yarattı, güneşi ve ayı hizmetinize kim verdi?' diye soracak olsan mutlaka, 'Allah' diyeceklerdir. O halde nasıl (haktan) döndürülüyorlar?" (Ankebût, 29/61)

Öyleyse hamd sadece Allah'a aittir. Övgü ve şükür, O'na layıktır. Övülmeye, kulluk edilmeye layık tek ilah O'dur.

KÂİNAT MÜKEMMEL BİR DÜZEN VE İNTİZAM İÇİNDEDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالشَّمْسُ تَجْرِى لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ۚ ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ۚ وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتّٰى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ ۙ لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِى لَهَآ اَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا الَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ ۚ وَكُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ

"Güneş de kendi yörüngesinde akıp gitmektedir. Bu mutlak güç sahibi, hakkıyla bilen Allah'ın takdiri (düzenlemesi)dir. Ayın dolaşımı için de konak yerleri (evreler) belirledik. Nihayet o, eğrilmiş kuru hurma dalı gibi olur. Ne güneş aya yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzmektedir." (Yasin, 36/38–40)

Üzerinde yaşadığımız dünya, hikmet yurdudur. Sadece bizim gezegen mi? Elbette bu hikmetli yaratılış, tüm kâinata hâkimdir. Yüce Allah'ın kusursuz düzeni ve sonsuz ilmi tüm eşya üzerinde sergilenmiştir.

Bu dünyada ihtiyacımız olan her şey hazırlanmış bir sofra gibi önümüze serilmiştir. Bu düzenlemede hiçbir şey eksik bırakılmamış, her şey en ince ayrıntısına kadar düşünülmüştür. Gece ile gündüzün gidip gelmesi, mevsimler, yağmur yağdıran bulutlar, toprağın çıkardığı çeşit çeşit bitkiler, etrafımızı saran sayısız hayvan cinsi ve uzay boşluğundaki sayısız gök cismi… Her şey bizim için ve düzenli bir şekilde yaratılmıştır. Nitekim yüce Allah, yarattığı bu ihtişamlı âleme şöyle dikkatlerimizi çekiyor:

"O, yedi göğü uyum ve ahenk içinde tabaka tabaka yaratandır. Rahman'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak (ve düzensizlik) görüyor musun? Sonra tekrar tekrar bak; bakışların (aradığı çatlak ve düzensizliği bulamayıp) aciz ve bitkin halde sana dönecektir." (Mülk, 67/3-4)

* Dr. Zafer KOÇ

Ayetlerde de bildirildiği üzere evrendeki her şey mükemmel bir düzene ve uyuma sahiptir. Yüce Allah'ın yarattığı, ince hesaplar gerektiren bu mükemmel düzeni ve ince detayları bilim adamları uzun uzun araştırmakta ve büyük hayranlık duymaktadırlar. Yaptıkları buluşlarında ve icatlarında, bu mükemmel kâinat onlara en büyük ilham kaynağı olmaktadır.

Dikkatle incelersek evrendeki bu intizam birden bire olmamakta, safhalar hâlinde yavaş yavaş gerçekleşmektedir. Bir çekirdeğin kabuğunu yararak açılması, yüce Allah'ın "Fettâh" isminin tecellisidir. Yerin çekimine rağmen yukarıya doğru başlayan hikmetli ve intizamlı yürüyüş. Derken fidan devresine erişmesi. Boy atma ve kalınlaşma devreleri ve sonunda çiçek açıp meyve vermesi... Her meyvenin de büyümesi, kemale ermesi ve o yumuşak meyveden sert çekirdeklerin süzülmesi, yine birden bire değil; safhalar hâlinde gerçekleşmekte. Her safhası ilim ve hikmetle yürütülen bu akıl almaz faaliyetler, yeryüzünü değişik tablolarla doldurur ve bizi bu ilâhî sanatlara hayran bırakır.

"O, Allah'tır, yaratandır, yoktan var edendir, şekil verendir. Güzel isimler O'nundur. Göklerdeki ve yerdeki her şey O'nu tesbih eder (yüceltir). O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Haşr, 59/24)

Mevlamız kâinattaki mükemmelliği, kendisine inanmamız ve gereği gibi ibadet etmemiz için sürekli olarak bizlere tanıtmaktadır. Böyle bir düzenin tesadüfen olmadığını, ilim ve hikmet sahibi bir yaratıcı tarafından var edildiğini, her türlü nimetin bizlerin istifadesine sunulduğunu belirtmiştir. Tüm bu nimetlere, ikramlara, lütuflara karşılık bizden, sadece kendisine inanmamızı, O'na şükretmemizi istemektedir.

Kendi aramızda bile bize bir çay ısmarlayana, bir iyilik yapana karşı nasıl teşekkür ediyor ve minnet duyuyorsak, bizi yoktan var eden, sayısız nimetler veren Allah'a karşı elbette daha büyük bir hamd ve şükür içinde bulunmamız gerekir. Aksi takdirde, yapılan tüm iyiliklere karşı nankörlük etmiş, nimetin kıymetini gereği gibi anlayamamışız demektir.

Nitekim yüce Allah, kendisine şükrettiğimiz takdirde, verdiği nimetlerini artıracağını, bollaştıracağını açıkça beyan etmektedir (İbrahim, 14/7).

Kâinat, bir kitap gibidir. Her şeyi sırlarla doludur. O kitabı okumamız, sırlarını keşfetmemiz ve böylece Yaratıcıyı gereği gibi tanımamız, O'na ibadet etmemiz lazımdır.

Çünkü, *"O, göklerin ve yeryüzünün mülkü (hükümranlığı) kendisine ait olandır. Çocuk edinmemiştir. Mülkünde hiçbir ortağı da yoktur. O, her şeyi yaratmış ve yarattığı o şeyleri bir ölçüye göre takdir etmiştir."* (Furkân, 25/2)

KÂİNAT TEK YARATICININ ESERİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَوْ كَانَ فِيهِمَآ اٰلِهَةٌ اِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا ۚ فَسُبْحَانَ اللّٰهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ

"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilahlar olsaydı, kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu. Demek ki, Arş'ın Rabbi Allah, onların nitelemelerinden uzaktır, yücedir." (Enbiya, 21/22)

Tevhid dini olan İslam'ın esası, tek olan Allah inancına dayanmaktadır. Zira Allah'ın varlığına ve birliğine inanmak mümin olmanın ilk esasıdır. Kur'an-ı Kerim'de, Allah'ın, bu kâinatı en ince ayrıntılarına kadar bir düzen ve ahenk içersinde yarattığı vurgulanmakta, tabiatın ve tabiattaki varlıkların nasıl yaratıldıklarına bakılması ve bunlar üzerinde düşünülmesi istenmektedir. Dolayısıyla kâinattaki varlıklara hikmet gözüyle bakabilirsek, her şey bizi Allah'ın varlık ve birliğine götürür. İşte bu ayet, Allah'ın birliğini gösteren en kuvvetli delillerden birini, âlemin düzeni delilini ortaya koymaktadır. İhlas sûresinde de bu gerçek *"De ki: O, Allah'tır, bir tektir. Allah Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır, O, hiçbir şeye muhtaç değildir.)"* (İhlas, 112/1-2) ifadesiyle dile getirilmiştir.

Bir ülkede birden fazla başkan, bir mahallede iki muhtar, bir kazada iki kaymakam ve bir ilde iki vali olmadığı gibi, evrende de birden fazla ilahın bulunması mümkün değildir. Eğer varlık âleminde Allah'tan başka ilah olsaydı, bunlar arasında gerek yaratma, gerek yönetme ve gerekse üstünlük konularında anlaşmazlık meydana gelir, bu da varlığın yaratılma imkânının ortadan kalkmasına veya kâinattaki mükemmel ve harika düzenin bozulmasına sebep olurdu. Birden fazla ilahın aralarında anlaşmak suretiyle evreni/kâinatı yönettikleri farz edilirse, bu durumda da ilahların her birinin tam değil, noksan oldukları ortaya çıkmış olur. Oysa ilah olmanın gereği kemal sıfatına sahip olmaktır. Bu itibarla Allah noksanlıktan münezzehtir. Zaten Allah'tan başka ilahın bulunması aklen mümkün değildir.

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Bu ayetler bize sadece Allah'ın birliğini hatırlatmakla kalmıyor, aynı zamanda yerde ve gökteki nizama, mevcudatın güzelliğine de dikkatimizi çekmiş oluyor. Başımızı kaldırdığımızda gözümüzün önünde uzanan uçsuz bucaksız gökyüzü, gündüzün ışıl ışıl parlayan güneşi, dünyayı dolaşan bembeyaz bulutları, gecenin süsleri olan ay ve yıldızları bize neyi hatırlatıyor, içimizde nasıl bir his uyandırıyor? Yüce Rabbimiz tüm bu güzelliği bizim için var ettiğini, evreni insanın emrine ve hizmetine sunduğunu *"Göklerde, yerde ne varsa hepsini Allah'ın sizin hizmetinize verdiğini ve açıkça yahut gizlice üzerinizdeki nimetlerini tamamladığını görmediniz mi? Yine de insanlar arasında, hiçbir bilgisi, yol göstericisi ve aydınlatıcı bir kitabı olmadan Allah hakkında tartışıp duranlar vardır."* (Lokman 31/20); *"O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdi. Bütün yıldızlar da O'nun emri ile sizin hizmetinize verilmiştir. Şüphesiz bunlarda aklını kullanan bir millet için ibretler vardır. Sizin için yeryüzünde çeşitli renk ve biçimlerle yarattığı şeyleri de sizin hizmetinize verdi. Öğüt alan bir toplum için bunda ibretler vardır."* (Nahl, 16/12-13) ayetleriyle hatırlatıp, onları ibret ve hikmet nazarıyla seyretmemizi istemekte ve şöyle demektedir:

"O, yedi göğü tabaka tabaka yaratandır. Rahman'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak (ve düzensizlik) görüyor musun? Sonra tekrar tekrar bak; bakışların (aradığı çatlak ve düzensizliği bulamayıp) aciz ve bitkin halde sana dönecektir." (Mülk, 67/3-4)

Yeryüzüne dönüp baktığımızda, toprağı, madeni, bitkileri, hayvanları, okyanusları ve daha nice varlığıyla her an bize seslendiğini, her varlığın kendi lisanıyla Yaratan'ı bize tanıtıp bildirdiğini görüp, duyup, hissederek kelime-i şahadeti can ü gönülden bir kez daha söylemeliyiz. Yüce Rabbimizin huzurunda O'nun büyüklüğü/azameti ve kendi acziyetimizin idraki ile secdelere kapanmalıyız.

KÂİNATIN BİR ÖLÇÜ VE DENGEDE YARATILIŞI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّا كُلَّ شَىْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ

"Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık." (Kamer, 54/49)

Yüce Allah kâinattaki her şeyi bir ölçü ve bir denge esasına göre yaratmıştır. Kâinatta ölçüsüz, dengesiz, hesapsız, plansız hiçbir şey yoktur. Ekoloji bilimine göre de, kâinatın çok hassas eko sistemlere ve dengelere sahip olduğu; bu nedenle de insanın bu ekolojik sistemleri dikkate alması gerekmektedir. Bu ölçünün hafif bir bozulması ile de dünyanın dengesi bozulacaktır. Bunu bozmaya hiç kimsenin hakkı yoktur. Bilakis bizler, dünyamızın bu yaratılış dengesine bugün her zamankinden daha çok dikkat etmeliyiz.

Dünya nüfusunun hızla artması, hızlı şehirleşme, endüstriyel atıklar, sanayileşme için doğanın katledilmesi, insan sağlığını tehdit eder boyutlara ulaşmıştır. Zehirli gazlar, fabrikalarda mal ve hizmet üretimi, gittikçe artan ulaşım araçları ve ısıtma tesisatlarının çalışması sonucunda meydana gelerek havaya karışmaktadır. Miktarı gittikçe artan tonlarca ağırlıktaki bu zararlı gazları yok etmeye doğal dengenin gücü yetmemektedir. Ormanların tahribi ve erozyon sorunu, hızlı nüfus artışı, düzensiz şehirleşme ve yeşil alanların eksikliği, kıyıların bozulması, sanayide kullanılan kimyasal maddelerin insan sağlığına etkisi, hep bu dengeyi bozmaktadır.

Tüm canlılar arasında, bulunduğu ortamı en çok etkileyen, şüphesiz ki, insandır. Kâinatta her şey insan için yaratılmış ve insanın emrine verilmiştir. İnsan kadar çevresini etkileyen başka hiçbir canlı yoktur. İnsan, canlı-cansız çevrenin çok hızla ve düzensiz biçimde değişmesinin sorumluluğunu yüklenmiş durumdadır. Bu durumu yüce Allah, Kur'an'da şöyle açıklamaktadır:

* Ömer ÖNEN

" Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yüklendi. Çünkü o çok zalim ve çok cahildir." (Ahzâb, 33/72)

İnsanın yüklendiği emanet, başta akıl, irade ve iradeyi serbestçe kullanmanın gerektirdiği sorumluluklardır. İnsan iyi ve kötü arasında seçim yapabilme yeteneğini olumlu yönde kullanmadığı zaman, hem kendine hem de çevresine zulmetmiş olur.

Şimdilerde hepimizin korumaya çalıştığı bu dengeye, Kur'an şöyle dikkatlerimizi çekmektedir:

"Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık." (Kamer, 54/49)

Kur'an'ın dikkat çektiği bu durum göz önüne alınırsa, bu ölçüye bütün insanların alabildiğine dikkat edip ona sahip çıkması, onu tahrip etmemesi ve o dengeyi bozmamaya azami dikkat göstermesi gerekmektedir.

İslam, insanın tabii çevreden faydalanmasına izin verir, ama bu faydalanma gereksiz ve keyfî kullanımı icap ettirmez. Bu dengesiz kullanım toprakta verimi azaltmakta ve doğal dengenin bozulmasına yol açmaktadır.

Bugün dünyamızda yaklaşık olarak 5-6 milyar kadar insan yaşamaktadır. Her bir insanın bir kere canı istediği veya eğlence için bir ağaç kestiğini veya bir hayvanı öldürdüğünü düşünün. Altı milyar ağaç veya altı milyar hayvan. İsraf ettiği suları, çöpe döktüğü ekmekleri ve diğer gıda maddelerini bir düşünün? Ufak bir hareketin ne kadar büyük sonuçlar getirdiği açıktır. Yüce Allah, insanların ellerinin işledikleri günahlar sebebiyle, karada ve denizde fesat çıktığını belirtmektedir (Bakara, 204-205).

Allah'ın eseri olan kâinattaki bu hassas dengenin korunmasında görev ve sorumluluk en güzel şekilde yarattığı ve kendisine halife kıldığı insana verilmiştir. Buna göre, hiçbir insan kâinatın dengesini bozmamalı ve bozulmasına seyirci de kalmamalıdır.

Sonuç olarak, dünyamızın sahip olduğu kaynakların sınırlı olduğunu bugün her zamankinden daha iyi biliyoruz. Savurganlık ve aşırı tüketim sadece bizleri değil, dünyayı kendilerine emanet edeceğimiz gelecek nesilleri de etkileyecektir. Bu nedenle tüketim konusunda bilinçli ve duyarlı olalım. Ekolojik sistemin ve doğal dengenin bozulmamasına çok dikkat edelim. Çevrenin tahrip edilip ekolojik dengenin bozulmasıyla çocuklarımızın ve insanlığın geleceğini tüketip, şimdiden insanlığın yok oluşuna neden olabilecek girişimlerden alabildiğine kaçınalım. Bu hususta hepimiz el ele verelim. Yüce Allah'ın yarattığı bu dengeyi, çevremizi ve içindeki tüm canlıları, Allah'ın bir emaneti görerek ölçülü kullanalım ve bir ibadet anlayışı içerisinde koruyalım.

KÂİNAT'TA HER ŞEY ALLAH'I HATIRLATIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَسْتَحْيِۦٓ اَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا ۟ فَاَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا فَيَعْلَمُونَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ ۚ وَاَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَآ اَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًا ۘ يُضِلُّ بِهِۦ كَثِيرًا وَيَهْدِى بِهِۦ كَثِيرًا ۟ وَمَا يُضِلُّ بِهِۦٓ اِلَّا الْفَاسِقِينَ

"Allah bir sivrisineği, ondan daha da ötesi bir varlığı örnek olarak vermekten çekinmez. İman edenler onun, Rablerinden (gelen) bir gerçek olduğunu bilirler. Küfre saplananlar ise, 'Allah örnek olarak bununla neyi kastetmiştir?' derler. (Allah) onunla birçoklarını saptırır, birçoklarını da doğru yola iletir. Onunla ancak fasıkları saptırır." (Bakara, 2/26)

Bu ayette yüce Mevla, gücünü bizlere tanıtmak için bir sivrisineği örnek olarak vermekte ve akletmemiz ve de bu örnekler üzerinde düşünmemiz için sürekli uyarılarda bulunmaktadır. Bu delilleri gören birinin imanı artar. İnananlar gördükleri ve ibret aldıkları her bir delille yücelirken; inkâr edenler ise azgınlıklarından ve inatlarından dolayı önlerine çıkan her bir delille doğru yoldan iyice uzaklaşır. Kâinata ibret nazarıyla bakan bir kimse için sivrisinek bile bir ibret vesikasıdır. Onun görevini yerine getirmek için kusursuzca donatılması Rabbimizin varlık delillerindendir. Sivrisineğin yumurtlamak için toprağın nem oranını ölçmesi, yumurtaların jelatinle kaplamışçasına korunması, kan almak için kusursuzca dizayn edilen hortumları anlayanlar için birer ibret vesikasıdır. Bu ayette örnek verilen sivrisinek insanı öylesine dehşete düşüren özelliklere sahiptir ki bu özellikler kitaplarla anlatılmıştır. Biz burada başlıkta belirttiğimiz gibi her şeyin Allah'ı hatırlatmasına vurgu yapacağız.

* Dr. Fatih YÜCEL

Kâinatın bütün varlıkları ile mükemmel bir şekilde yaratılması ve kâinatın düzeninin kargaşadan uzak ahenkli bir şekilde devam etmesi Rabbimizin en büyük varlık delilidir. Eğer Allah'tan başka bir yaratıcı daha olsaydı her şey böyle düzen içinde gidemezdi. Bu yüzden bütün bu varlıkları kusursuzca yaratan sadece Rabbimizdir. O'nun yarattıklarında hiçbir kusur ve uyumsuzluk göremeyiz.

Evrendeki canlı cansız tüm varlıklar kusursuz olarak dizayn edilmiştir. Onların kusursuzluğu dikkatle bakan gözlerden kaçmayacaktır. *"Göklerin ve yerin yaratılışında ve gece ile gündüzün birbiri ardınca gitmesinde akıl sahipleri için ibretler vardır."* (Âl-i İmrân 3/190) ayeti bu varlık vesikalarından birkaçına işaret ediyor. Göğün kusursuzca yükseltilmesi ve yerin en güzel şekilde döşenmesi O'nun varlığının delilidir. Rabbimiz her şeyi öylesine kusursuzca ayarlamıştır ki, dünya dönerken dünyayı belli bir eğimde tutarak hem gece-gündüzü hem de mevsimleri oluşturmuştur. Dönen dünyamızın sarsılmaması için dağlarla sabitlemiştir. En küçüğünden en büyüğüne her şey O'nu hatırlatıyor.

Yoktan var etme yani yaratmanın sadece Rabbimize özgü bir şey oluşu, O'nun varlığının bir diğer delilidir. Kâinatın düzenini bu şekilde takdir eden ve var olan her şeyin düzenini sağlayan Cenâb-ı Hâk'tır. Onun yarattığı gibi yaratacak ya da varlıkların mükemmel düzenine hükmedecek kimse yoktur. Bu konuda kutsal Kitabımızdan birkaç örnek vermek yeterli olacaktır. *"Onun dışındakiler bir sineği dahi yaratmaya güç yetiremezler."* (Hac, 22/73) Allah'ın dışındaki hangi insan ya da cin buna güç yetirebilmiştir. Bırakalım sineği, bir sineğin o yaratılış harikası kanadını ortaya koyabilecek kim vardır?

İbrahim (a.s) zamanında ilahlığa soyunan Firavun, insanları öldürüp dirilttiğini söyleyecek kadar cüretkârlaştığında, İbrahim'in cevabı onu afallatmıştı:

"Mademki her şeye gücün yetiyor öyleyse güneşi doğudan getiren Rabbim gibi sen de onu batıdan getirsene." (Bakara, 2/258)

Bu ayetler, gönlümüzdeki yüce Yaratıcımıza olan imanımızı artırdığı gibi, O'na karşı olan kulluğumuzu da pekiştiriyor. O'nun her şeye gücü yeten ve her varlığa yapması gereken vazifeleri en ince ayrıntısına varıncaya kadar öğreten üstün bir terbiyeci olduğunu ayetlerini okudukça daha iyi anlıyoruz. O'nun bu muazzam ayetlerini duyduğumuzda kalbimiz ürperiyor ve imanımız artıyor.

Bize düşen yaratılanları düşünerek sonsuz kudret sahibi Rabbimizin büyüklüğü önünde eğilmek ve O'nu yüceltmektir. Kâinattaki her şey bizlere O'nu hatırlatıyor. O her şeyi yerli yerince yaratmıştır.

KALPLER HİDAYETE KAPALI OLUNCA PEYGAMBER YAKINI OLMAK DA FAYDASIZDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَالَ اَرَاغِبٌ اَنْتَ عَنْ اٰلِهَتِى يَآ اِبْرٰهِيمُ ۚ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ لَاَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِى مَلِيًّا

"Babası, 'Ey İbrahim! Sen benim ilâhlarımdan yüz mü çeviriyorsun? Eğer vazgeçmezsen, mutlaka seni taşa tutarım. Uzun bir süre benden uzaklaş!' dedi." (Meryem, 19/46)

Allah'a kulluk amacıyla yaratılmış olan insan, dünyada hiçbir zaman başıboş bırakılmamıştır. Aklî melekesi yerinde olan insan, ergenlik döneminden itibaren Allah'a kullukla yükümlüdür. Bu yükümlülüğü yerine getirmede insana akıl ve irade verilmesi yanında, kendilerine vahyedilen ayetler ve peygamberler aracılığıyla hidayet yolu da gösterilmiştir. Allah'a kulluğa giden yol "hidayet", Allah'a kulluktan sapan yol ise "dalâlet" olarak adlandırılır. Esasen Allah'a kulluğun temelinde yatan gerçek, dünya ve ahirette insanın mesut olmasıdır. Bu amaçla yaratan ve onu dünyaya gönderen yüce Rab (c.c), peygamberleri aracılığı ile insanla Yaratanı ve insanların birbirleri arasındaki ilişkileri düzene koymayı amaçlayan hükümler va'zetmiştir. Zira ahlakî olgunluğa erişmemiş ve sorumluluk bilincine sahip olmayan insan, nankördür, bencildir. Mala, mülke ve makama karşı hırslıdır, şehvetine düşkündür. Nefsi daima kötülüğü emreder. Acelecidir, bu yüzden öncelikle dünyayı tercih ederek ahiretini geri plana alır. Nimete kavuştuğunda şımarır, mahrumiyet ve musibet hâlinde ise sabırsız ve ümitsiz olur.

İnsanoğlu, kendisini tökezletsin diye bu özelliklerle yaratılmamış, aksine akıl ve iradesi sayesinde tercihini belirleyeceği imtihan için yaratılmıştır. Bunun için Allah Teâlâ insana, yukarıdaki olumsuz yetenekler yanında, hem akıl, düşünme, muhakeme etme, öğrenme ve hatırlama gibi yardımcı melekeler, hem de doğruyu, iyiliği ve güzelliği, hakkı ve adaleti temsil eden yetenekler bahşetmiş, bunları da vahiyle desteklemiştir. Bu anlamda Kur'an'da şöyle buyurulur:

* Dr. Ahmet GELİŞGEN

"Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene andolsun ki, nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir. Onu kötülüklere gömüp kirleten kimse de ziyana uğramıştır." (Şems, 91/7-10)

"Biz ona iki göz, bir dil, iki dudak vermedik mi; iki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?" (Beled, 90/8-10)

Cenâb-ı Hakk, dalalete düşmesin diye daha ilk insan Âdem (a.s)'i peygamber olarak görevlendirerek kendisine vahiy göndermiştir. Ondan sonra da bütün zamanlarda tüm insanlığı peygambersiz ve vahiysiz bırakmamıştır. Buna göre insan, hidayet ve dalalet yollarının önünde, vahyin ışığında, akıl ve iradesini kullanarak istediği yolu belirleme hürriyetine sahiptir. Elbette hidayet yolunu seçen insan, Allah'ın ebedî mükâfatı olan cennet yurdunu kazanmaya namzet, meleklerin bile gıpta ettiği insandır. Dalalet yolunu seçen kimse ise, yukarıdaki ayette de belirtildiği gibi, kendini ziyana ve hüsrana sürükleyen insan olacaktır. Allah Teâla, herkesin hidayet yolunu seçmesini arzu eder ve daima bunu öğütler. Daha Kur'an'ın ilk sayfasında, her gün namazlarımızda defalarca okuduğumuz Fâtihâ suresinde, üzerinde yürümemiz gereken yolu bize dua mahiyetinde öğretir. Şöyle ki:

"Bizi doğru yola, sırât-ı müstakîm'e, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanların yoluna ve sapıkların yoluna değil!" (Fâtihâ, 1/6-7)

Aynı şekilde, hidayet yolunu tutan bizlere, *"Rabbimiz! Bizi hidayete erdirdikten sonra kalplerimizi eğriltme. Bize katından bir rahmet bahşet. Şüphesiz sen çok bahşedensin."* (Âl-i İmrân, 3/8) şeklinde dua etmemizi öğreterek hidayette devamlı olmamız gerektiğine işaret eder.

"Sırât-ı müstakîm"de yürüyerek hidayeti tercih edenler, Allah'ın özel nimeti ile taltif ettiği peygamberler, sıddîklar ve şehitlerle beraber haşr olunacaklardır (Nisâ, 4/69). Onlar için dünyada, ölüm anında, kabirde ve mahşerde korku ve endişe olmayacak, Allah'ın özel olarak görevlendirdiği melekler onlara arkadaş olacaktır (Fussilet, 41/30).

Ne var ki, *"Şüphesiz biz onu (ömür boyu yürüyeceği) yola koyduk. O bu yolu ya şükrederek ya da nankörlük ederek kat eder."* (İnsan, 76/3) ayet-i kerimesinde belirtildiği gibi, iradesini yanlış yolda kullanıp, kötü temayüllerinin esiri olan ve geçici dünya zevklerini ebedî saadete tercih edenler, her devirde var ola gelmiştir. Bu da dünyadaki sınavın gereğidir. Öyle ki, Cenab-ı Hak, sevgili Peygamberimizin tüm gayretlerine rağmen, en tehlikeli düşmanlara karşı kendisine kalkan olan amcası Ebû Tâlib'e iman nasip etmemiş; Hz. Nuh, ciğerpare yavrusunu ve aynı yastığa baş koyduğu karısını; Hz. İbrahim (a.s) de girişti̇ği tüm gayret ve yöntemlere rağmen, kendini büyütüp besleyen sevgili babasını hidayete getirememiştir. Üstelik babası tarafından kaba ve sert bir tavırla kovularak ölümle tehdit edilmiştir. Çünkü kalpler, imtihanın sırrı olarak hidayeti kendisi arzulayacak, sınav da böylece başarılmış olacaktır. Cenab-ı Hakk, sevdiklerimizle beraber bizleri hidayetten ayırmasın.

KÂMİL MÜSLÜMANIN VASIFLARI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذِينَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ دَآئِمُونَ ۖ وَالَّذِينَ فِىٓ اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ ۙ لِلسَّآئِلِ وَالْمَحْرُومِ ۖ وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ۖ وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ۚ اِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَاْمُونٍ ۚ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ۙ اِلَّا عَلٰٓى اَزْوَاجِهِمْ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَاِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ۚ فَمَنِ ابْتَغٰى وَرَآءَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ۚ وَالَّذِينَ هُمْ لِاَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ۖ وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَآئِمُونَ ۖ وَالَّذِينَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ۘ اُولٰٓئِكَ فِى جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ ۘ

"Onlar, namazlarına devam eden kimselerdir. Onlar, mallarında; isteyenler ve (isteyemeyip) mahrum kalanlar için belli bir hak bulunan kimselerdir. Onlar ceza gününü tasdik eden kimselerdir. Onlar, Rablerinin azabından korkan kimselerdir. Çünkü Rablerinin azabından emin olunamaz. Onlar, mahrem yerlerini koruyan kimselerdir. Ancak eşleri yahut sahip oldukları cariyeleri başka. Çünkü onlar (eşleri ve cariyeleri ile olan ilişkileri konusunda) kınanmazlar. Kim bunun ötesini isterse, işte onlar sınırı aşan kimselerdir. Onlar, emanetlerini ve verdikleri sözü gözeten kimselerdir. Onlar, şahitliklerini dosdoğru yapan kimselerdir. Onlar namazlarını titizlikle koruyan kimselerdir. İşte onlar cennetlerde ikram göreceklerdir." (Mearic, 70/23-35)

Allah Teâlâ, Mearic suresinin 19 ila 22. ayetlerinde, *"Doğrusu insan dayanıksız ve huysuz yaratılmıştır. Kendisine kötülük dokundu mu sızlanır. Kendisine hayır dokundu mu cimrilik eder. Ancak namaz kılanlar bunun dışındadır"* buyurarak insanların tabiatında var olan bazı negatif özellikleri sayar. Sonra da kâmil imana sahip olan Müslümanları istisna ederek onların vasıflarını sayar ve onları bizlere tanıtır. Ta ki bizler de onları örnek alalım ve hayatımızı bu güzel vasıflarla süsleyelim. Onların ulaştığı güzel ve mutlu sona bizler de ulaşalım da, onlarla cennette buluşalım. Zira dünyada kimi sever ve örnek alırsak, onun yaşantısını hayatımıza yansıtırsak,

* Tahir TURAL

ahirette de onunla birlikte oluruz. Nitekim bir ayet-i kerimede, *"Kıyamet günü bütün insanları önderleriyle çağıracağız."* (İsra, 17/71) buyrulmuştur. Peygamberimiz (s.a.s) de şöyle buyurmuştur:

"Kişi kıyamette sevdikleri ile beraberdir."

Bu nedenle de bizlere düşen görev, yukarıda sıralanan olumsuz eğilimlerden ahlakımızı temizlemek, onların etkisini azami derecede azaltmaktır. Ayrıca bu ayetlerde sıralanan olumlu vasıflarla kendimizi azami derecede donatmak, âhiret inancıyla desteklenen güçlü bir sorumluluk duygusuna sahip olmak, ibadet ve ahlak alanında olumlu ve yapıcı davranışlar sergilemektir. Burada sıralanan davranışlar düzenli namaz kılmak, malında yoksulların hakkı bulunduğunu bilip onu ehline ödemek, âhiret kaygısı taşımak, namuslu ve iffetli olmak, emanete sadakat göstermek, şahitlikte yalan söylemekten sakınmaktır.

Olgun müminin vasıfları bu ayetlerde zikredilen hususlardan ibaret değildir. Başka birtakım ayetlerde de olgun mümine dair birtakım vasıflar sayılmıştır:

"Müminler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. O'nun âyetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların imanlarını artırır. Onlar sadece Rablerine tevekkül ederler. Onlar namazı dosdoğru kılan, kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harcayan kimselerdir." (Enfâl, 8/2-3)

"Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık hayra sarf edenler var ya, onların mükâfatları Allah katındadır. Onlara korku yoktur, üzüntü de çekmezler." (Bakara, 2/274)

Bir müminin imanının olgun olabilmesi için yasak olan birtakım davranışlardan da uzak durması gerekir. Bu yasak davranışlar İsra suresinde şöyle sıralanmıştır:

"Haklı bir sebep olmadıkça, Allah'ın öldürülmesini haram kıldığı canı öldürmeyin. Kim haksız yere öldürülürse, biz onun velisine bir yetki verdik. O da öldürmede aşırı gitmesin. Çünkü ona (dinin kendine verdiği yetki ile) yardım olunmuştur. Yetimin malına da yaklaşmayın. Ancak rüştüne erinceye kadar en güzel bir şekilde yaklaşabilirsiniz. Ahdi de yerine getirin. Çünkü verilen sözde elbette sorumluluk bulunuyor. Ölçtüğünüz zaman tam ölçün ve doğru terazi ile tartın. Bu hem daha hayırlıdır ve sonuç itibariyle de daha güzeldir. Bir de hiç bilmediğin bir şeyin ardına düşme! Çünkü kulak, göz, gönül, bunların her biri yaptıklarından sorumludurlar. Yeryüzünde kibir ve azametle yürüme! Çünkü sen asla yeri yaramazsın ve boyca da dağlara erişemezsin. Kötü olan bütün bu yasaklar, Rabbinizin sevmediği şeylerdir." (İsra, 17/33-38)

Olgun bir mümin, ahlaki güzelliklere sahip olan ve Rabbinin emir ve yasaklarına karşı görevinin bilincinde olan kimsedir.

KAMU MALINA HIYANET ETMEYELİM*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَغُلَّ وَمَنْ يَغْلُلْ يَاْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ثُمَّ تُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"Hiçbir peygamberin emanete hıyanet etmesi düşünülemez. Kim hıyanet ederse, kıyamet günü, hıyanet ettiği şeyle birlikte gelir. Sonra da hiçbir haksızlığa uğratılmaksızın herkese kazandığının karşılığı tastamam ödenir." (Âl-i İmran, 3/161)

Toplumsal görevlerimizden birisi de, kamu mallarını ve kamunun hakkını korumak, kamu malına hıyanet etmemek, kamu hakkını ihlal edenlere seyirci kalmamaktır. Çünkü kamuya, yani toplumun bütününe ait mal ve değerler, gerek bireyler gerekse yöneticiler açısından birer emanettir. Her birey, doğrudan ya da dolaylı olarak bu emanetlerin korunmasından ve yerli yerince kullanılmasından sorumludur.

İşte yukarıda mealini verdiğimiz âyet-i kerime bu konuda bizleri uyarmakta, kamu malına hıyanetin cezasız kalmayacağına dikkatimizi çekmektedir.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s), devlet ve millete ait emanetlerin korunması hususunda son derece titizlik göstermiş, yöneticilerin zaruri ihtiyaçları dışında devlet malından bir şey almamalarını istemiş (Müsned, IV, 229), kendisi de her konuda olduğu gibi bu konuda da ümmeti için en güzel örneği sergilemiştir. Birçok hadislerinde kamu malından bir şeyi zimmetine geçiren kimsenin (gulûl yapanın), kıyamet gününde o malı sırtlanmış olarak Allah'ın huzuruna çıkarılacağını haber vermiştir.

Ebû Humeyd es-Sâidî (r.a)'den rivayet edilen bir hadise göre, Resûlullah (s.a.s) Ezd kabilesinden İbnü'l-Lütbiyye'yi zekât toplamakla görevlendirmiş, bu zatın daha sonra bazı mallarla Hz. Peygamber'e gelip; "Şunlar size ait, bunlar da bana hediye olarak verildi" demesi üzerine Resul-i Ekrem minbere çıkıp; *"Benim –zekât toplamak için- gönderdiğim bir memura ne oluyor ki, 'Şunlar sizin, şunlar da bana hediye*

* Dr. Muhlis AKAR

edildi' diyebiliyor? Dikkat edin, bu kişi evinde otursaydı, kendisine hediye verilir miydi? Muhammed'i kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, sizden her kim bu (bu devlet malı)ndan alırsa mutlaka onu boynunda taşır olduğu halde Kıyamet günü gelecektir…" buyurdu (Buharî, "Hiyel" 15, "Zekât" 67, "Hibe" 17, "Eymân" 3; Müslim, "İmaret" 26).

Başka bir hadislerinde ise; *"Mal tahsili için memur tayin ettiğimiz bir kimse, bizden bir iğneyi veya ondan daha küçük bir şeyi gizlese, bu hıyanet olur ve o şeyi kıyamet günü getirir… Sizden kimi malî bir göreve tayin edersek, o malın azını da çoğunu da getirsin…"* (Müslim, "İmâre", 30) buyurmuşlardır.

Kamu malından çalmanın ya da kamu malına hıyanet etmenin vebali öylesine büyüktür ki, Hz. Peygamber bu gibi kimselerin cenaze namazlarına bile katılmamıştır. Zeyd İbn Hâlid (r.a) anlatıyor: "Hayber Savaşı sırasında ashaptan biri öldürülmüştü. Hz. Peygamber'e haber verildi. O, *"Arkadaşınız üzerine namaz kılın!"* buyurdu. Hz. Peygamber'in bu sözü üzerine, halkın çehresi değişmiş, üzerlerine bir soğukluk çökmüştü. Bunun üzerine Hz. Peygamber olaya şöyle açıklık getirdi: *"Arkadaşımız Allah için cihad sırasında ganimetten çalmıştı!"* Bunun üzerine, maktulün eşyasını karıştırdık. Yahudilere ait boncuk kolyelerden iki dirhem bile etmeyen bir kolyeyi çalmış olduğunu gördük." (Muvatta, "Cihâd", 23; Ebu Dâvud, "Cihâd", 14)

Bireysel çıkarlar uğruna kamunun haklarını ihlal etmek, görevi kötüye kullanmak, rüşvet alıp vermek, karaborsacılık yapmak, kamu malını zimmetine geçirmek, vergi kaçırmak, kaçak su ve elektrik kullanmak gibi olumsuzlukların her biri de kamu malına hıyanettir ve gerçek bir müminde asla bulunmaması gereken özelliklerdir.

Bu bakımdan her Müslüman, kamu hakkını ve kamu mallarını korumalı, haksız yollarla bunları edinmemelidir. Bunların kıyamet gününde hesabının çok ağır olacağını asla unutmamalıdır. Çünkü kamu malları, bütün topluma aittir. Kamu malına hıyanet eden kimse toplumun bütün bireylerine karşı suç işlemiş olmaktadır.

Diğer yandan, kamu malına hıyanet etmenin ağır sorumluluğu sadece bu işi yapanları değil, aynı zamanda bu gibileri koruyup gözetenleri veya göz yumanları da kapsamaktadır. Nitekim sevgili Peygamberimiz, *"Kim aşıranı gizlerse, o da ondandır"* (Ebû Dâvûd, "Cihâd", 135) buyurarak bizleri dikkatli ve duyarlı olmaya çağırmışlardır.

KATILAŞMIŞ KALPTEN ALLAH'A SIĞINMAK...*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلٰى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

"Hayır hayır! Doğrusu onların kazanmakta oldukları kalplerini paslandırmıştır." (Mutaffifîn, 83/14)

Yukarıdaki âyet, insanın helal-haram, günah-sevap, emir-nehiy adına işlediklerinin, kazandıklarının, kaybettiklerinin kalbe etkisini dile getirmektedir. Kalp ya da gönül dünyamız, diğer insanlarla ve yüce Yaratıcıyla ilişkilerimizin şekillenmesinde ve eylemlerimizin Allah katındaki değerinin tespitinde önemli ve can alıcı bir konuma sahiptir.

Gönül dünyamız, kabın içerisinde olanı yansıtması misali, bizim aynamız, davranışlarımıza yön veren mihenk taşıdır. Bu itibarla gönlü kirlenen insanın, hareket ve davranışları da doğal olarak kirlilik zeminine oturmuştur. Buna karşılık gönül sarayını güzelliklerin süslediği kimsenin eylemleri de güzellikler dizisi şeklinde tezahür edecektir. Aslında kalp, gerek insanlarla gerekse yüce Mevlamız ile olan ilişkilerde belirleyici bir konuma sahiptir. Güzellikler açısından imanın, sevginin, aşkın, hayatın merkezidir kalp. Aynı zamanda o, kinin, öfkenin, nefretin, küfrün de merkezi olabilecek bir özelliktedir. Güzellikler veya kötülükler, günahlar veya sevaplar adına onun hâkim eğilimi, bütünüyle bizi esir alabilmektedir. Onun cezp edici alanına giren gören göz, görmez olur, duyan kulak duymaz olur, meydan okuyan akıl akletmez olur. Öyle ki hayat ve memat, varlık ve yokluk, adeta ona kilitlidir. O, fiziksel açıdan işlevsiz hâle geldiğinde nasıl hayat duruyorsa, manevi alanda da kalbin işlevsiz hâle gelişi, Peygamberimizin ifadesiyle Allah'a sığınılacak bir durumdur. Allah Resulü şöyle duada bulunuyor:

"Allah'ım! Korkmayan/katılaşmış kalpten, kabul görmeyen duadan, doymak bilmeyen nefisten, faydasız ilimden sana sığınırım…" (Tirmizî, "Da'avât", 69)

Zira böylesi kalbin ve onun etrafında şekillenen kişiliğin, bireysel ve toplumsal ilişkilerinde kırmızı çizgileri yoktur ya da yok olmaya yüz tutmuştur.

Cana kıymanın, hırsızlığın, fuhşun, ilişkiler bütününde sahtekârlığın, kul ve kamu haklarının ihlal ve gaspının, yüz kızartıcı kabul edilen diğer suçların, insanın gönül dünyası ile ilintisinin olmadığı söylenebilir mi? Hemen herkes tarafından "kırmızı çizgiler" olarak nitelendirilebilecek bu ve benzeri hususların işlenmesine sadece gönlü/kalbi katılaşmamış

* Dr. Yaşar YİĞİT

kimseler "dur" diyebilecektir. Onun içindir ki Kur'an-ı Kerim'de kalp insanların manevi hayatına yön veren bir merkez/motor olarak telakki edilir ve onun bağlamında kişinin manevi hayatına değişik vesilelerle vurgular yapılır. (Bk. Bakara, 2/7, 74; Âl-i İmran, 3/7-8,154; Nisa, 4/156; Maide, 5/13, 41; En'âm, 20/25)

Örneğin, *"Sonra, onun ardından birçok peygamberi kendi toplumlarına gönderdik. Onlara apaçık mucizeler getirdiler. Fakat onlar önceden yalanlamakta oldukları şeye inanacak değillerdi. İşte biz haddi aşanların kalplerini böylece mühürleriz."* (Yûnus, 109/74), *"İşte onlar, Allah'ın; kalplerini, kulaklarını ve gözlerini mühürlediği kimselerdir. İşte onlar gafillerin ta kendileridir."* (Nahl, 76/108) âyetlerinde, insanın maneviyat, insani duygular ve erdemler adına merkezi konumunda olan kalbinin işlevsiz hâle gelişi dile getirilmektedir. Bu konumdaki insanların pozisyonuna Kur'an'da, *"Andolsun biz, cinler ve insanlardan, kalpleri olup da bunlarla anlamayan, gözleri olup da bunlarla görmeyen, kulakları olup da bunlarla işitmeyen birçoklarını cehennem için var ettik…"* (A'râf, 7/179) âyetiyle işaret edilmektedir.

Kur'an'da, kişinin olumlu ya da olumsuz eylemlerinin, ihlal ettiği kırmızı çizgilerin kalbi doğrudan etkilediği belirtilir. *"Hayır hayır! Doğrusu onların kazanmakta oldukları kalplerini paslandırmıştır."* (Mutaffifîn, 66/14) âyeti, kişinin işlemiş olduğu günahların, haramların, isyanların, onun kalbini kirlettiğini, katılaştırdığını ifade etmektedir.

Sevgili Peygamberimiz de *"…Dikkat edin. Vücudunuzda bir çiğnemlik et parçası vardır. Eğer o sağlıklı/fonksiyonel olursa vücudun tamamı sağlıklı olur. Şayet o bozuk/işlevsiz olursa vücudun tamamı bozuk olur. Haberiniz olsun bu et parçası kalptir."* (Buharî, "İman", 39) sözüyle, kalbin önemine vurgu yapmıştır.

İnsanın kendisini mükemmeliyete ulaştıracak ilke ve kuralları zaman zaman ihlal veya ihmalinde, korkmayan, katılaşmış bir kalbe sahip oluşu önemli bir etkendir. Başka bir deyişle bu tür eylemler, gönül/kalp/yürek kirliliğinden kaynaklanmaktadır. Çağımızda kirlilik denildiğinde öncelikle ekolojik dengenin bozulmasında etkin olan çevre kirliği hemen akla gelmektedir. Oysa ahlakî değerlerdeki erozyon, insanlardaki gönül kirlilikleri üzerinde durulması gerekli önemli sosyal ve toplumsal sorunlardan biri belki de en başta gelenidir. Zira hemen her kirliliğin temelinde, gerçek anlamda Allah'tan korkmayan kalplerin, kirlenen yüreklerin önemli bir etken olduğu inkâr edilemez. Gönülde, sözde, ahlakta kirlenen, hiçbir değer tanımayan insan, sadece çevre için değil toplumun huzur ve güveni açısından da büyük problem teşkil etmektedir.

Gerçek şu ki insanlığın yaşadığı sıkıntı ve huzursuzlukların temelinde gönül ya da kalp kirliliği yatmaktadır. Allah'tan korkan bir kalbe sahip oluş, yaratılışın esrarını, iliklerine kadar hissetme ve kavramadan geçer. Böylesi bir kalp, gönle ve görünene hâkim olmaktır. Ne olduğunu, ne olacağını, yaratılış hikmet ve gayelerini idrak ederek iç duygularına ve eylemlerine bu çerçevede yön vermektir. Bunun doğal sonucu kendiyle, diğer insanlarla ve yüce Mevla ile barışık olma hâlidir.

Ya Rab! Korkmayan kalpten, icabet edilmeyen duadan, doymak bilmeyen nefisten, faydası olmayan ilimden sana sığınırız.

KAVİMLERİN HELAK OLUŞU*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَالُوٓا اِنَّآ اُرْسِلْنَآ اِلٰى قَوْمٍ مُجْرِمِينَۙ لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ طِينٍۙ مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ

"Onlar şöyle dediler: Biz suçlu bir kavme (Lût'un kavmine), üzerlerine çamurdan, pişirilmiş ve Rabbinin katında haddi aşanlar için belirlenmiş taşlar yağdırmak için gönderildik." (Zâriyât, 51/32-34)

Allah'ın gönderdiği peygamberler, kavimlerinden, bir olan Allah'a inanmalarını ve bütün ilahî hükümleri kabul etmelerini istediler. Bu kavimler ise, gerçek anlamda Allah'a inanmadıkları gibi ahlak ve yaşayışlarıyla da helak edilmeyi hak edecek davranışlar sergiliyorlardı. Onlar, bütün işlerinde kavmin ileri gelenlerinin ve önderlerinin yolunda gitmeyi tercih ediyorlardı.

Lût kavmi, Allah'ın gönderdiği peygamberi ve getirdiği mesajları kabul etmedi. Nefsî ve şehevî arzularına uygun olarak kadınları bırakıp erkeklerle cinsel ilişki kurmak istiyorlardı. O, kavmine; *"Doğrusu ben sizlere gönderilmiş, güvenilir bir peygamberim. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin. Rabbinizin sizler için yarattığı eşlerinizi bırakıyor da insanlar arasından erkeklere mi yanaşıyorsunuz? Siz gerçekten haddi aşan, bir topluluksunuz."* (Şuara, 26/162-166) dedi. Onlar azgınlıklarına devam edince yüce Allah da üzerlerine pişirilmiş ve mühürlenmiş taşlar yağdırarak onları helak etti.

Musa (a.s) da İsrailoğullarına gönderilmiş bir peygamberdi. O, Firavun ve ailesini, kendisinin Allah tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğunu, bir olan Allah'a inanmalarını ve kendisine itaat etmelerini istemişti. Onlar ise, Allah'ı ve Musa'nın getirdiklerini kabul etmediler. Buna karşılık Firavun kendisinin Allah olduğunu iddia etti. Yüce Allah da Firavun ve ailesini denizde boğdu. İsrailoğullarını onun zulmünden kurtardı:

"Andolsun, Firavun'un ailesine de uyarıcılar gelmişti. Bütün ayetlerimizi yalanladılar. Biz de onları mutlak güç ve iktidar sahibinin yakalaması gibi yakaladık." (Kamer, 54/41-42)

* Ömer ÖNEN

Nuh (a.s), kavmine, *"Şüphesiz, ben, size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin."* (Şuara, 26/107-108) dedi. Onlar; *"Eğer Allah dileseydi bir melek gönderirdi."* (Müminûn, 23/24) dediler. Nuh kavmi de Allah'ın gönderdiği peygamberi ve getirdiği ilahî mesajları kabul etmedi. Nuh (a.s) için "Bu bir delidir" dediler. O da Rabbine, *"Ey Rabbim ben yenilgiye uğradım, yardım et." diye dua etti. Biz de göğün kapılarını dökülürcesine açtık. Yeryüzünü pınar, pınar fışkırttık. Derken sular takdir edilmiş bir iş için birleşti. Biz Nuh'u çivilerle perçinlenmiş levhalardan oluşan gemiye bindirdik. Benim azabım ve uyarılarım nasılmış gördüler."* (Kamer, 54/9-16) Nuh (a.s) ve ona inananlar hariç, oğlu dâhil kavminden bütün inanmayanlar suda boğularak helak oldular.

Ad kavmine de Hûd (a.s) gönderilmişti. Hûd (a.s), *"...Onlara; Ey kavmim Allah'a kulluk edin. Sizin için O'ndan başka hiçbir ilahınız yoktur. Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?* dedi. Kavminin cevabı, *"Şüphesiz biz seni akıl kıtlığı içinde görüyoruz. Biz senin mutlaka yalancılardan biri olduğuna inanıyoruz. Ey kavmim bende akıl kıtlığı yok. Aksine ben âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim."* (A'râf, 7/65-70) dedi. Bunlar da peygamberi ve getirdiği ilahî mesajları kabul etmedi. *"Ad kavmi de, (Hûd'u) yalanladı. Azabım ve uyarılarım nasılmış. Biz onların üstüne, uğursuzluğu sürekli bir günde gürültülü ve dondurucu bir rüzgâr gönderdik. İnsanları köklerinden sökülmüş hurma kütükleri gibi kaldırıp atıyordu. Azabım ve uyarılarım nasılmış, (gördüler)."* (Kamer, 54/18-21)

Semud kavmine de Salih (a.s) gönderildi. Salih (a.s) ve kavmi arasında cereyan eden olay Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılır:

Salih, *"Ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim. Öyle ise Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin."* (Şuara, 143-144) dedi. Onlar, *"Bizim aramızda vahiy ona mı verildi? Hayır, o, yalancının, şımarığın biridir. Onlar yarın bilecekler: Kimmiş yalancı, kimmiş şımarık. (Salih'e şöyle demiştik) şüphesiz biz, onlara bir imtihan olmak üzere, o dişi deveyi göndereceğiz. Şimdi onları gözetle ve sabret. Onlara, suyun (deve ile) kendileri arasında (nöbetleşe) paylaştırıldığını, bildir. Her su nöbetinde sahibi hazır bulunsun. Derken, (kavmin en azgını olan) arkadaşlarını çağırdılar. O da işe koyuldu. Ve deveyi kesti. Şüphesiz biz, onların üzerine tek bir korkunç ses gönderdik de, onlar, ağıldaki hayvanların çiğneyip ufaladıkları kuru çöpler gibi oldular."* (Kamer, 54/23-31)

Geçmiş kavimlerin helâk edilme sebeplerini anlatan ve Kur'an-ı Kerim'de yer alan kıssaları sadece tarihte olmuş bitmiş olaylar olarak değerlendirmek ve bunlardan ibret almamak büyük yanılgı olur. Bu kıssalarda düşünenler için büyük ibretler vardır. Düşünüp ibret almalıyız.

KENDİLERİYLE ARKADAŞLIK KURULMAMASI GEREKEN KİŞİLER *

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ هَمَّازٍ مَشَّآءٍ بِنَمِيمٍ مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ اَثِيمٍ عُتُلٍّ بَعْدَ ذٰلِكَ زَنِيمٍ اَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا قَالَ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ

"O hâlde yalanlayanlara boyun eğme. İstediler ki, yumuşak davranasın, böylece onlar da yumuşak davransınlar. Yemin edip duran, aşağılık, daima kusur arayıp kınayan, durmadan söz taşıyan, iyiliği hep engelleyen, saldırgan, günaha dadanmış, kaba saba; bütün bunların ötesinde bir de soysuz olan kimseye mal ve oğulları vardır diye, sakın boyun eğme. Âyetlerimiz kendisine okunduğu zaman, 'Öncekilerin masalları!' der." (Kalem, 68/8-15)

Okuduğumuz ayeti kerimeler dost ve düşmanlarımızı tanımada bizler için bazı ölçüler ortaya koymaktadır. Kur'an-ı Kerim, bizlere insanı cehennemlik yapan sebeplerden birisinin de kötü ve laubali arkadaşlarla birlikte olmak ve onların hâl ve hareketlerine iştirak etmek olduğunu şöyle haber verir:

"Sizi Cehennem'e sürükleyen nedir? (Cehennemlikler) Cevap verdiler: Biz namaz kılanlardan değildik. Fakirleri doyurmaz, onların ihtiyaçlarıyla ilgilenmezdik. Boş ve batıl sözlere dalanlarla beraber biz de dalardık. Bu hesap gününü yalan sayardık. Ölüm bizi yakalayıncaya kadar hep böyle idik" (Müddessir, 74/42-47).

Ayrıca da Kur'an, bu konuda hata edenlerin kıyamet günündeki durumlarını ve pişmanlıklarını da bizlere şöyle tasvir etmektedir:

"O gün (nefsine ve başkalarına) zulmeden kimseler ellerini ısırarak şöyle der: Ah, keşke Peygamber'le birlikte bir yol edinmiş olsaydım! Vah, yazıklar olsun bana, keşke filanı

* Tahir TURAL

dost edinmeseydim! Çünkü o, gerçekten bana geldikten sonra, beni zikirden (Allah'ı hatırlamaktan) saptırmış oldu..." (Furkân, 25/28-29)

Peygamberimiz (s.a.s) de şöyle buyurmuştur:

"Kişi, -kıyamet günü- sevdiği kimse ile beraberdir." (Buharî, "Edeb", 96; Müslim, "Birr", 165)

İşte görüldüğü gibi dost ve arkadaşın insanın hayatında ne kadar önemli bir yere sahip olduğu bu ayet ve hadislerden iyice anlaşılmaktadır. Allah Teâlâ, Peygamberimiz (s.a.s)'e iyilerle birlikte olmasını, kötülerden de uzak durmasını emretmektedir:

"Sabah akşam Rablerine, O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte ol. Dünya hayatının zînetini arzu edip de gözlerini onlardan ayırma. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, boş arzularına uymuş ve işi hep aşırılık olmuş kimselere boyun eğme." (Kehf, 18/28)

Resul-i Ekrem (s.a.s) de arkadaş seçiminin önemini şöyle beyan etmektedir:

"Kişi dostunun dini üzeredir; şu halde her biriniz kiminle dost olduğuna iyi baksın." (Ebu Davud, "Edeb", 16)

Bu ölçü; hem müjde hem de uyarı niteliğindedir. Bu ilke, iyilik ehli için bir müjde, kötülüğe sapanlar için de bir uyarı ve tehdittir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmuştur:

" Haksızlık yapanlara yönelmeyin, yoksa ateş size de dokunur." (Hûd, 11/113)

Ancak temel inanç prensiplerinden taviz vermeden ve İslamî duyarlılıklar göz önünde bulundurularak farklı kesimlerle "diyalog-komşuluk ilişkileri vb." kurulması dinimize aykırı değildir.

Kısacası, imandan yoksun, fâsık, Allah'a itaat etmeyen, insanı günahlara teşvik eden, zalim, söz taşıyan, hep başkalarının kusurlarıyla uğraşıp duran, kendisi için istediğini başkası için istemeyen, akrabalarıyla ilişkisini kesen, onu bunu ayıplayıp gıybet eden kimselerle arkadaşlık yapılması yasaklanmıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Bize gelince arkadaşına: 'Keşke benimle senin aranda doğu ile batı arasındaki kadar uzaklık olsaydı, sen ne kötü arkadaş imişsin!' der. Nedametin bugün size hiç faydası dokunmaz; zira haksızlık etmiştiniz, şimdi azapta ortaksınız." (Zuhruf, 43/38-39)

Konuyu Peygamberimiz (s.a.s)'in hadisiyle bağlayalım:

"İyi arkadaşla kötü arkadaşın misali, misk taşıyanla körük çeken insanlar gibidir. Misk sahibi ya sana kokusundan verir veya sen ondan satın alırsın. Körük çekene gelince ya elbiseni yakar yahut da sen onun pis kokusunu alırsın." (Buhârî, "Büyû", 38; Müslim, "Birr", 146)

KIYAMET GÜNÜ HERKES KENDİ DERDİNE DÜŞMÜŞTÜR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَإِذَا جَآءَتِ الصَّآخَّةُ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ اَخِيهِ وَاُمِّهِ وَاَبِيهِ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ

"Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün kulakları sağır edercesine şiddetli ses geldiği vakit, işte o gün onlardan herkesin kendini meşgul edecek bir işi vardır." (Abese, 80/33-37)

Kıyamet gününün dehşetinden bahseden ayetleri okuyoruz. "Sâhha", yani korkunç ses, kulağa çarpıp onu duymaz hâle getirdiği zaman… Rabbimiz o günü yüceltmiş ve ona karşı bizleri uyarmıştır. Kıyamet gününde öyle bir gürültü olacak ki, artık dünyanın sonunu getirecektir. Bu korkunç ses, o günün, yani kıyametin dehşet anının ilk habercisidir. Artık kaçışın olmadığı o an gelip çatmıştır. O korkunç ses geldiğinde kişi; duygu, şefkat ve sevgide en yakını olarak gördüğü kardeş, anne, baba, eş ve çocuk gibi akrabasını görüp de onlardan kaçacaktır. Kişi, dünyada kendilerine sığındığı kimselerden o gün kaçmaktadır.

Zira o gün korku büyük ve şartlar çetindir. Çünkü o gün herkesin kendine yetecek meşguliyeti vardır. Herkes kendi başının derdine düşmüştür. Kimsenin kimseyi düşünecek mecali ve zamanı yoktur. Kimse kimsenin hatırını soramayacak, kimse kimseyle ilgilenemeyecektir. O gün herkesin, kendilerini en yakın akrabalarından bile uzak tutacak bir derdi vardır. Nitekim başka bir ayette bu durum şöyle izah edilmiştir:

"O gün, dostun dosta hiçbir faydası olmaz, kendilerine yardım da edilmez." (Duhan, 44/41)

Kıyamet gününde, kişi en yakınlarını feda edip kendini kurtarmak ister. Herkes derdinin telaşındadır. O gün, herkesin meşgul olduğu şey kendi nefsidir. O günün

* Dr. Sabri TÜRKMEN

dehşeti başkalarıyla ilgilenmeye fırsat vermeyecektir. Onlarla ilgilenmek şöyle dursun, onların hakkını ödeyemeyeceğinden dolayı onlardan kaçacaktır. Onların hak istekleri, kendine sıkıntı vermesin, yük olmasın diye. Öyle ya onlar haklarını isterlerse ne olur? Bu gibi sebeplerden dolayı kaçmak ister, fakat bu mümkün değildir.

Kişi anne ve babasından, gereken saygıyı göstermediği için, onların haklarını yerine getirmediği için kaçacak. Anne babasına karşı dürüst olmadığı için kaçmaya çalışacak.

Eşi ve çocuklarından kaçacaktır. Eşi ve çocuklarına doğruları anlatmadığından, onlara karşı sorumluluklarını yerine getirmediğinden dolayı kaçıp kurtulmak isteyecektir.

İnsanın sevdiklerinden kaçışı… Dünyada iken kendi hayatına tercih ettiği, malını paylaştığı, zamanını harcadığı, kısacası Allah (c.c)'ın kendine verdiği en değerli nimetleri gözünü kırpmadan feda ettiği canlardan kaçış!.. O günün dehşeti insanın kendi hesabının derdine düşmesine, kendi dışında başkalarıyla meşgul olmasına engel olmaktadır. Dünyada Allah'tan hiç korkmadan ahiretten gafil bir şekilde sürdürülmüş bir hayattan ötürü, birbirine şahit olmasınlar, birbirini sorumlu tutmasınlar diye…

Hülasa, konu başında zikrettiğimiz ayetlerde yüce Allah, insanı korku ve endişe ile dolduran kıyamete ait bazı durumları ve korkuları açıklamıştır. Bu nedenle insanın Rabbine yönelmesi, ona inanması, küfürden kaçınması, insanlara karşı mütevazı olması ve büyüklenmemesi hedeflenmiştir. Henüz dünya hayatında iken, elimizde fırsat ve imkânlar varken, bu durumu iyi değerlendirmeliyiz. Şimdiden Rabbimize vereceğimiz hesabı iyi yapmalıyız. Sorumluluklarımızın bilincinde olmalı ve ona göre hareket etmeliyiz. Rabbimizin huzuruna müflis olarak çıkmamalıyız. Şu hadiste Peygamberimiz bu durumu ne güzel izah etmiştir:

"Müflis kimdir, biliyor musunuz?" diye sorunca, ashab; "Bizim aramızda müflis, parası ve malı olmayan kimsedir" dediler. Resûlullah (s.a.s); *"Şüphesiz ki ümmetimin müflisi, kıyamet günü namaz, oruç ve zekât sevabıyla gelip, fakat şuna sövüp, buna zina isnat ve iftirası yapıp, şunun malını yiyip, bunun kanını döküp, şunu dövüp, bu sebeple iyiliklerinin sevabı şuna buna verilen ve üzerindeki kul hakları bitmeden sevapları biterse, hak sahiplerinin günahları kendisine yükletilip sonra da cehenneme atılan kimsedir."* (Müslim, "Birr", 59; Tirmizî, "Kıyamet", 2) buyurdular.

Rabbimize vereceğimiz hesabın muhasebesini şimdiden yaparak Rabbimizi ve kullarını razı etmeye çalışmalıyız. Çünkü dünya çalışma yeridir, hasat yeri değil; ahiret ise hasat yeridir, çalışma yeri değildir.

KIYAMET GÜNÜ İÇİN NE HAZIRLADIK?*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

ذٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ ۚ فَمَنْ شَآءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهٖ مَاٰبًا اِنَّآ اَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا ۚ يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِى كُنْتُ تُرَابًا

"İşte bu, hak olan gündür. Artık dileyen kimse Rabbine ulaştıran bir yol tutar. Şüphesiz biz sizi, kişinin önceden elleriyle yaptıklarına bakacağı ve inkârcının, 'Keşke toprak olaydım!' diyeceği günde gerçekleşecek olan yakın bir azaba karşı uyardık." (Nebe, 78/39-40)

Yüce Allah bizleri yaratmış ve dünya hayatında belli bir süreye kadar kalmamızı dilemiştir. Dünya hayatını iyi değerlendirdiğimiz zaman, ebedî hayatta mutlu oluruz. Zira dünya hayatı ahirete kıyasla hiç mesabesindedir. Dünya, ahiretin tarlasıdır. Ne ekersek, orada onu buluruz.

İnsan, dünya hayatını iyi değerlendirsin ve ahirete de hazırlık yapsın diye Allah Teala, peygamberler göndermiştir. Peygamberler, kendileri bizzat yaşayıp örnek oldukları gibi insanları iyi olmaya ve iyilik yapmaya teşvik etmişler, kötü olmaktan ve kötülük yapmaktan sakındırmışlardır. İnsanlar, kendi seçimlerini kendileri yaparlar. Dileyen doğru yolu seçer, dileyen yanlış yola sapar. Herkes, kendine verilen iradeyi istediği yönde kullanır. Kişinin yaptıklarından sorumlu olması için bu seçim hürriyeti şarttır. Aksi halde insanların sorumlu tutulması anlamsız olurdu. İnsan hür iradesiyle tercihte bulunduğuna göre sonuçlarına da katlanmalıdır. İnsanlardan birçoğu, peygamberlerin yapmış olduğu çağrıya olumsuz karşılık vermişlerdir. Ayet-i kerime bu gerçeği şöyle vurguluyor:

"Biz seni bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik; fakat insanların çoğu bunu bilmezler." (Sebe', 34/28)

Konu başında zikrettiğimiz ayetlerde bize şu mesaj veriliyor: Ahiretin gerçekleşeceğinde şüphe yoktur. Rabbiniz, haktır. Dininiz haktır, kitap haktır, peygamber hak ile gönderilmiştir. Kıyamet ve mizan haktır. Bunun böyle olduğunu öğrendik-

* Dr. Sabri TÜRKMEN

ten sonra artık Rabbinize dönün. Kim kurtuluşa ermek istiyorsa Kur'an ve sünnete tabi olsun, gerçek bir iman ve amel-i salih ile Rabbinin yoluna girsin, O'nun lütfunu elde etmek ve cezasından uzaklaşmak için çalışsın.

Kâfirler ise yakın bir azap ile uyarılmaktadır. Onun vukuu, kesin olduğu için yakın sayılmıştır. Her gelecek, aslında yakındır. Nitekim şu ayet de, bu manaya işaret etmektedir:

"Kıyameti gördükleri gün onlar, sanki dünyada ancak bir akşam yahut bir kuşluk vakti kadar kalmış gibidirler." (Naziât, 79/46)

O gün insan ne yapıp yapmadığına bir bakar. Herkes orada hazırladığı hayır ve şerri bulacaktır. Mümin, ben bunu ümit ediyordum diyecek. Ancak Allah'tan gelen gerçekleri gören kâfir ise; 'Eyvah benim hâlim ne olacak, keşke ben de toprak olan şu hayvanlar gibi olsaydım, keşke topraktan yaratılan Âdem (a.s)'i kendime örnek alsaydım, insana yaraşır davranışlarda bulunsaydım' gibi ifadelerle pişmanlığını dile getirecektir:

"Herkesin yaptığı iyiliği ve yaptığı kötülüğü hazır bulacağı günde kişi, kötülükleri ile kendi arasında uzak bir mesafe bulunmasını ister." (Âl-i İmrân, 3/30)

Dünyaya olduğundan fazla kıymet vermemeliyiz ve zayıflığımızın farkında olmalıyız. Neticede her nefis ölümü tadacak, yaptıklarının ve sorumlu olup da yapmadıklarının hesabını verecektir. Yüce Allah katında, asıl değere tabi olan fizikî yapımız, makamımız, çevremiz ve mal varlığımız değildir. Bu gibi değerler dünyada kalır. Önemli olan bizim nasıl inandığımız, ne tür davranışlarda bulunduğumuz ve Allah'ın rızasını kazanmak için neler yaptığımızdır. Ahiret için ne hazırladığımız, amel sandığımıza neler koyabildiğimizdir. Konuyla ilgili Kümeyl b. Ziyâd'ın anlattığı şu hadise çok manidardır:

"Bir gün Ali b. Ebû Tâlib (r.a) ile geziye çıktık, mezarların bulunduğu alana vardığımızda kabristana yönelerek;

-"Ey kabir halkı! Ey çürümüş ahali! Ey yalnızlık mensupları! Sizde ne haberler var? Bizdeki haberler şunlar: Mallarınız bölüşüldü, çocuklarınız yetim kaldı, eşleriniz kocaya vardı, kocalarınız yeni eşler aldı! Bizdeki haberler bunlar, sizden ne haber?" dedikten sonra bana dönerek;

-"Eğer onlara cevap için izin verilse; 'Azığın hayırlısı Allah korkusudur,' derler," diyerek ağladı ve şöyle dedi:

-"Ey Kümeyl! Kabir, amel sandığıdır, ölünce orada neler saklandığını anlarsın!" (Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, III, 170)

Yukarıda zikrettiğimiz Nebe' suresinin son iki ayeti, insanların kıyamet gününde iki gruba ayrılacağına delalet ediyor. Allah'ın rızasına ve ikramına nail olacak müminler grubu ve Allah'ın rahmetinden uzak, azap içinde olan inkârcılar grubu. Rabbimizin rızasına ve ikramına nail olabilmek için yaşamakta olduğumuz şu dünya hayatını iyi değerlendirmeliyiz.

KIYAMET GÜNÜNDEN BİR KESİT*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ اِلَى الرَّحْمٰنِ وَفْدًا وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ اِلٰى جَهَنَّمَ وِرْدًا

"Allah'a karşı gelmekten sakınanları Rahmân'ın huzurunda bir elçiler heyeti gibi toplayacağımız, suçluları da suya koşan susuz develer gibi cehenneme sevk edeceğimiz günü düşün!" (Meryem, 19/85-86)

Yüce kitabımız Kur'an, ilk suresi olan Fâtiha'nın üçüncü ayetinde, "Allah'ın, hesap gününün sahibi" olduğunu haber vermek suretiyle bizlere hesap gününü hatırlatmaktadır. Arkasından da hesap gününün sorgu konusu olan "sadece O'na kulluk etmemiz"den söz etmektedir. Dünyada başıboş bırakılmayan insan, elbette Yaratıcıya kulluk için gönderilmiştir. Serbest iradesiyle kulluk sınavı veren insan için, bir de bu sınavın değerlendirilip karşılığının görüleceği bir hesap gününün gelmesi kaçınılmazdır. Çünkü hak edene hak ettiğinin karşılığını vermek, Allah'ın adaletinin bir gereği olduğu gibi, hak ettiğinin karşılığını alması da kulların bir beklentisidir. Kullar için sınav, bu şekilde anlamlı hâle gelir. Öte yandan, Allah'a kulluk görevini yerine getiren insanın kazanma ümidi yanında, O'na kulluktan uzak bir hayat yaşayan insanın da kötü akıbetle karşılaşacağı korkusu, iradeyi olumlu yönde etkileyen ve sınavı bilinçli hâle getiren önemli birer faktördür.

Bunun için Allah Teâlâ, hesaba çekileceğimiz bir günün geleceğini, yaratılış gayemiz doğrultusunda yaşayıp yaşamadığımız ve verdiği nimetleri bu uğurda kullanıp kullanmadığımız konusunda mutlaka hesaba çekileceğimizi bize birçok ayette haber vermektedir (Bakara, 2/254; İsrâ, 17/71; Kehf, 18/49; Enbiyâ, 21/35; Ankebût, 29/58; Tekâsür, 102/8). Meryem suresinde konu ile ilgili bir kısım âyetin anlamı şöyledir:

"Rabbine andolsun, onları şeytanlarla beraber mutlaka haşr edeceğiz. Sonra onları kesinlikle cehennemin çevresinde diz üstü hazır edeceğiz. Sonra her bir topluluktan, Rahman'a karşı en isyankâr olanları mutlaka çekip çıkaracağız. Sonra, oraya girmeye en lâyık olanları muhakkak ki en iyi biz biliriz. (Ey insanlar!) Sizden cehenneme varmayacak hiç kimse yoktur. Rabbin için bu, kesin olarak hükme bağlanmış bir iştir. Sonra Allah'a karşı gelmekten sakınanları kurtarırız da zalimleri orada diz üstü çökmüş hâlde bırakırız." (Meryem, 19/68-72)

Hesap gününün sıkıntıları daha Kıyamet'in kopuş anından itibaren başlar. O anın dehşetiyle gençlerin simsiyah saçı bile korkudan bembeyaz olur (Müzzemmil, 73/17); emzikli

* Dr. Ahmet GELİŞGEN

kadın emzirdiği çocuğunu unutur; hamile kadın karnındaki çocuğunu düşürür; insanlar sarhoş gibi olurlar (Hac, 22/1-2).

Hesap günü kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçar; herkes kendi derdine düşer (Abese, 80/34-37). O günde Allah, kişinin kendi aleyhine, dünyada yaptığı kötülükler hakkında, organlarına şahitlik ettirecektir (Yâsîn, 36/65; Fussilet, 41/21). Dünyadayken birlikte günah işleyen dostlar o gün, dünyadaki arkadaşlıklarından dolayı pişman oldukları gibi, dostlarına ve şeytana da hasım ve düşman olurlar (Furkân, 25/28; Sâd, 38/64; Zümer, 39/31; Zuhruf, 43/38, 67; Kâf, 50/28). Dünya hayatındayken nimetler içerisinde şımararak dostlarıyla birlikte (İnşikak, 84/9) günah işleyenlerin yüzleri, o gün kederleri dolayısıyla kapkara olacaktır. Kur'an'ın ifadesiyle onlar, günahkârlarla inkârcılardır (Abese, 80/40-41; Âl-i İmrân, 3/106). Hesabın zorluğunu ve işledikleri amellerin kötü karşılığını gördüklerinde "eyvah mahvoldum" diye bağıracaklar (İnşikak, 84/9); toprak olmayı ve yok olmayı temenni edeceklerdir (Nebe, 78/40). Ne var ki bu pişmanlık fayda vermeyecektir. İnkârcılar, daha ölüm anındayken gerçekleri ve amellerinin kötü sonucunu görünce, "Rabbim! Beni (dünyaya) geri gönder, boşa geçirdiğim dünyada mutlaka salih amel işleyeceğim" diyerek pişmanlıklarını ifade etseler de, bunlar boşuna söylenmiş sözler olacaktır (Mü'minûn, 23/99-100. Bk. Fecr, 89/23-25).

Bunun yanında o gün, dünya imtihanını kazanmış müminler de olacak. Onlar, dünyada imanla yaşayıp, dinî emir ve yasaklara riayet ederek tertemiz bir kalple Allah'a gelen kullardır (Şuarâ, 26/89). Hesap gününde, onların yüzleri parlak, güleç, sevinçli (Abese, 80/38-39) ve bembeyaz olacaktır (Âl-i İmrân, 3/106). Sığınılacak hiçbir yerin olmadığı o dehşetli günde Arş'ın gölgesi altında gölgeleneceklerdir (Buhârî, "Rikâk", 24; Müslim, "Zekat", 91). Sonuçta Allah onlardan razı, onlar da Allah'ın verdiği mükâfata râzı olacaklardır (Beyyine, 98/7-8). O gün onlara şöyle denilecektir:

"Ey huzura kavuşmuş insan! Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön. (Seçkin) kullarım arasına katıl ve cennetime gir!" (Fecr, 89/27-30)

İman ve istikametle yaşayıp Rablerinin huzuruna varan bu müminler için ölüm anında, kabir hayatında ve hesap gününde korku ve hüzün yoktur. Çünkü Allah, meleklerini onlara yardımcı dost olarak gönderecektir. Cennette ise, istedikleri her şey, Allah tarafından onlar için "konukluk" olarak hazırlanmıştır (Fussilet, 41/30-32. Bk. İbrâhim, 14/27).

İşte iki tip insanın kıyamet/hesap günündeki durumları. Elbette akıllı kişi, hak ve hayırlı olanı seçecek ve bu mükâfatı kazandıracak hayatı kendine yol edinecektir. Gerek Kur'an-ı Kerim, gerekse Hz. Peygamber (s.a.s) Efendimiz, ibret alıp Kıyamet gününde acıklı duruma düşmememiz ve ebedî mükâfatı kazanmamız için, bizlere ahiretin iyi ve kötü ahvalini haber vermişlerdir. İnsanoğlunun hayatının her anı kayda alınmakta; söylediği her söz ve işlediği her fiil, kıyamet günü hesabı görülmek üzere "gözetleyici melekler" tarafından kaydedilmektedir (Kâf, 50/17-18). Öyleyse hayatımızı ona göre yaşayalım.

KIYAMET VE HESAP*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ لِمَنْ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ قُلْ لِلّٰهِ كَتَبَ عَلٰى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ اَلَّذِينَ خَسِرُوٓا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

"De ki: 'Şu göklerdekiler ve yerdekiler kimindir?' 'Allah'ındır' de. O merhamet etmeyi kendine gerekli kıldı. Andolsun sizi mutlaka kıyamet gününe toplayacak. Bunda hiç şüphe yok. Kendilerini ziyana uğratanlar var ya, işte onlar inanmazlar." (En'âm, 6/12)

Kâinatta görebildiğimiz ve göremediğimiz her şeyin sahibi Allah'tır. Bizler Allah'ın mülkünde, ancak O'nun izin verdiği oranda tasarruf yapabiliriz. Tasarrufumuz da ömrümüzle sınırlıdır. Eğer, bize verilen nimetlerin gerçek sahibinin Allah olduğunu bilir ve sahip olduklarımızı emanet anlayışı ile kullanırsak dünya imtihanında başarılı oluruz. Aksi takdirde malımız bizi esir alır ve bize olmadık hatalar yaptırır. Bazıları mülkiyetlerindeki malın kendi bilgi ve becerilerinden dolayı verildiğini söyler ve yüce Yaratıcıyı unuturlar. Bundan sonra da nasihat dinlemez olur, cimrileşir, böbürlenir ve insanlara yüksekten bakmaya başlarlar. Bu düşünce ve davranışları sebebiyle de insanlardan ve Yaratıcıdan uzaklaşırlar. Kur'an-ı Kerim, bu konuda Kârûn'u örnek vermiş, sahip olduğu mal sebebiyle Kârûn'a özenenleri de ilimden uzak kimseler olarak vasıflandırmıştır (Kasas, 28/76-84).

Göklerde ve yerde olanlar yalnızca O'nun mülkü olduğuna göre yüce Allah'ın eşi ve benzeri yoktur. Dolayısıyla yalnız ibadet edilmeye layık varlık da O'dur. Bunda şüphe yoktur. O halde, "Şu göklerdekiler ve yerdekiler kimindir?" sorusunun cevabı kısa ve nettir: "Allah"

* Sabri AKPOLAT

Bütün varlıkların yaratıcısı, malik ve sahibi Allah olduğuna göre, insanları hesaba çekme yetkisi de O'na aittir ve kesin olarak kıyamet gününde insanları hesaba çekmek üzere bir araya toplayacaktır. Kıyamet gününde insanların bir araya getirilmesi Allah'ın rahmetinin bir tecellisidir. Çünkü dünyada nice zalimler vardır ki, zulümleri yanlarında kalmaktadır. İyilik ve kötülük yapanlar bir araya getirilmediği, kötülük yapanlar yaptıklarının cezasını çekmediği, iyilik yapanlar da iyiliklerinin karşılığını almadıkları takdirde, kötüler cezasız kalmış, iyiler de haksızlığa uğramış olurlar. Bu durum, rahmete, adalete ve hikmete ters düşer.

Yüce Allah rahmetinin bir gereği olarak, kendisine inanan-inanmayan, ibadet eden-ibadet etmeyen ayırımı yapmadan bütün mahlûkata nimetlerini vermektedir. Ayrıca, haram bir fiil işlenmesi hâlinde bir günah yazıldığı halde, güzel bir fiile karşılık da en az on sevap yazılmaktadır. Bütün bunların sebebi, Allah'ın, rahmeti kendisine gerekli kılmasındandır.

İnsan akl-ı selîmine tabi olarak hareket etmeli, nefsinin esiri olmamalıdır. Aksi takdirde, içinde bulunduğu durum onu isyana ve inkâra sevk edebilir. Bu inanç ve davranış da onu ebedî azaba sürükleyebilir.

Hülasa bu ayet-i kerimeden şu hususları anlamaktayız:

Diğer bütün varlıklar gibi sizi de Allah yarattı; kıyamet vuku bulup da O'nun huzurunda hesap vermek için toplanmadan önce, hayatta iken Allah'ın kesin olan rahmetinden yararlanmaya bakınız; inanıp hayırlı işler yapınız; bu geniş rahmete nail olmak için günahlarınızdan tövbe ediniz. Açık seçik delillere rağmen, müşriklerin yaptığı gibi, Hz. Peygamber'in tebliğlerini yalanlamak için türlü bahaneler ileri sürmek yerine, Allah'ın rahmetinin üzerinizdeki eserlerinden olan aklınızı kullanarak Hz. Peygamber'in doğruluğunu tasdik ediniz. Bunun aksine, geçici menfaatlerine, manasız inatlarına ve benlik iddialarına kapılarak gerçeği kabule yanaşmayanlar, böylece kendilerini ziyana sokanlar artık iman etmekten de mahrum kalırlar ve sonuçta Allah'ın çok geniş olan rahmetinden yararlanma fırsatını kaçırmış, kendi kendilerine yazık etmiş olurlar.

KIYAMETİN KOPUŞU VE AYIN YARILMA HADİSESİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ وَاِنْ يَرَوْا اٰيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوٓا

اَهْوَٓاءَهُمْ وَكُلُّ اَمْرٍ مُسْتَقِرٌّ وَلَقَدْ جَٓاءَهُمْ مِنَ الْاَنْبَٓاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ ۙ حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ ۙ

"Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı. Onlar bir mucize görseler yüz çevirirler ve süregelen bir sihirdir, derler. Peygamberi yalanladılar, nefislerinin arzularına uydular. Hâlbuki her iş, (Allah nasıl takdir ettiyse öylece) gerçekleşecek (değişmeyecek)tir. Andolsun, onlara içinde caydırıcı tehditlerin bulunduğu haberler geldi. Bu haberler, zirveye ulaşmış birer hikmettir! Fakat uyarılar fayda vermiyor!" (Kamer, 54/1–5)

Bu âyetlerde, insanlara kıyametin yaklaştığı ve ayın ikiye ayrıldığı haber verilmektedir. *"Güneş, dürüldüğü zaman, yıldızlar, bulanıp söndüğü zaman, dağlar yürütüldüğü zaman, ...Denizler kaynatıldığı zaman."* (Tekvir, 81/1-6) gibi ayetler, kıyametin kopuşuyla ilgili bilgilerden birkaçıdır. İnsanoğlunun tecrübe edemediği ve mahiyeti hakkında şimdilik fazla bilgisi olmadığı kıyamet kopma olayı, normalin ötesinde bir hadisedir. Kur'an'ın ifadesine göre kıyamet mutlaka kopacaktır. Yüce Allah, insanların, akılları hayrette bırakan bazı olağanüstü olaylar karşısında değil de, aklıselim ve hür irade ile düşünerek kabul edip iman etmesini istemiştir.

Mekkeli müşrikler, Resûl-i Ekrem'den bir mucize göstermesini istediler. Sevgili Peygamberimiz de Mekke'ye hicretinden beş sene önce, mübarek eliyle aya işaret etti ve ay iki parçaya ayrılıp sonra yine eski hâlini aldı. Bu duruma, en muteber tefsir kitapları ile Buharî ve Müslim gibi en makbul hadis kaynaklarında genişçe yer verilmiştir. Ayın ikiye ayrılması olayının bir mucize olmak üzere Peygamberimiz zamanında meydana geldiğine bütün Müslümanlar inanmaktadırlar. Allah, bir şeyin

* Ömer ÖNEN

olmasını isterse neden olmasın. Yüce Allah her şeye kadirdir. O'nun sadece bir emri yeter. Ol, demesiyle her şey oluverir.

Ayın ikiye bölünmesi hadisesi, Kur'an'ın ifadesiyle sabit olan bir olaydır. Bunun tevatür yoluyla bize kadar ulaştığında da şüphe yoktur. Eğer inşikak adı verilen bu olay vuku bulmamış olsa idi, bu âyet-i kerîme, nasıl tebliğ edilebilip açıklanabilirdi? Kıyamet koptuğunda ise, yalnız ay değil, bütün gök cisimleri parçalanarak darmadağınık bir hâle gelecektir. Ayın yarılması, Hz. Peygamber zamanında ve O'ndan istenen bir mucize olarak gerçekleşen bir hadisedir.

Yüce Kitabımızda, insanları uyandıracak olan kıyametin kopması ile ilgili son derece hikmetli öğütler vardır. Kıyametin kopması zamanında yer ve gök, dağlar ve tüm cisimler parçalanıp darmadağınık bir hâle gelecek, kâinat akıl almaz bir vaziyet alacaktır. İnsanlar, kıyamet saati yaklaştığında yaşanacak korkuyu akıllarına getirmemek için yoğun çaba sarf ederler. İnanmayanlar kıyamet hadisesinin gerçekleşeceğine ihtimal bile vermezler.

"Hayır, onlar kıyameti de yalanladılar. Biz ise, o kıyameti yalanlayanlara çılgın bir cehennem ateşi hazırlamışızdır." (Furkân, 5/11)

Kıyamet hakkında kendini kandıran insanlar büyük bir hata yapmaktadırlar. Çünkü Allah ayetlerinde, kıyamet saatinin yakın olduğunu ve bu konuda hiçbir şüpheye yer olmadığını haber vermektedir. *"Kur'an'da, Kıyamet günü mutlaka gelecektir, bunda hiç şüphe yoktur. Fakat insanların çoğu buna inanmazlar."* (Mümin, 40/59) buyurulmaktadır.

Kur'an'ın kıyamet ile ilgili mesajının üzerinden 1400 sene geçtiğini, bu sürenin de bir insanın hayatına kıyasla uzun olduğunu düşünenler olabilir. Ancak burada söz konusu olan, dünyanın, güneşin, yıldızların, kısacası tüm kâinatın bir sonunun olmasıdır. Evrenin milyarlarca senelik geçmişi göz önüne alındığında, on dört yüzyıllık bir zaman diliminin çok kısa olduğu daha iyi anlaşılır. Öyleyse kıyamet kopmadan önce neler hazırladığımıza ve neler yaptığımıza yeniden bir bakalım.

KIYAMETİN VAKTİNİ ANCAK ALLAH BİLİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَسْـَٔلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ ۖ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللهِ ۖ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا

"İnsanlar sana kıyametin vaktini soruyorlar. De ki: 'Onun ilmi ancak Allah katındadır.' Ne bilirsin, belki de kıyamet yakında gerçekleşir." (Ahzâb, 33/63)

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَاْتِينَا السَّاعَةُ ۖ قُلْ بَلٰى وَرَبِّى لَتَاْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ ۚ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ

مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِى السَّمٰوَاتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ وَلَآ اَصْغَرُ مِنْ ذٰلِكَ وَلَآ اَكْبَرُ اِلَّا فِى كِتَابٍ مُبِينٍ

"İnkâr edenler, 'Kıyamet bize gelmeyecektir' dediler. De ki: Hayır, öyle değil, gaybı bilen Rabbime andolsun ki, Kıyamet size mutlaka gelecektir. Ne göklerde ve ne de yerde zerre ağırlığında bir şey bile ondan gizli kalmaz. Bundan daha küçük ve daha büyük ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır." (Sebe, 34/3)

Bizim inancımıza göre, âlem mahlûktur, yani sonradan yaratılmıştır. Sonradan meydana gelen her şey fanidir. Bu madde âlemi de günün birinde sona erecektir. Dinimiz bu büyük hadiseyi, kıyamet olarak ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle kıyamet, dünyanın ölümüdür. Bütün semavî dinler, dünyanın ölümünden, kıyametten, bu büyük ölümden sonraki diriliş ve hesap gününden bahsetmektedir.

Kıyamet inancı, imanımızın altı temel esasından biri olan, ahiret inancının bir parçasıdır. Ahiret hayatı kıyametle başlar. Bunu; haşir, hesap, insanların cennetlik ve cehennemlikler olarak ayrılması, cennetliklerin cennete, cehennemliklerin cehenneme gitmeleri ve ebedî bir hayatın başlaması gibi safhalar takip eder.

Yukarıda arz ettiğimiz iki ayetten birincisinde; Allah, sevgili Peygamberimiz (s.a.s)'e hitap ederek, insanlardan bir kısmının kıyametin ne zaman kopacağını sorduklarını bildirip, kıyametin vaktini Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceğini haber vermektedir. 'Cibril hadisi' diye meşhur olmuş hadis-i şerife göre de; bir gün Cebrail (a.s) Pey-

* Mustafa KILIÇ

gamberimiz (s.a.s)'e bir insan kılığında gelerek; iman, İslam ve ihsan terimlerinin ne anlama geldiğini sormuştur. Peygamberimiz (s.a.s), bunların anlamlarını açıkladıktan sonra Cebrail (a.s), kıyametin ne zaman kopacağını da sorularına eklemiştir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) bu soruya; "Bu konuda soruya muhatap olan kişi, sorandan daha fazla bir şey bilmiyor" diye cevap vererek, kendisinin de Cebrail (a.s) gibi kıyametin ne zaman kopacağını bilmediğini ifade etmiştir (Buhârî, "İmân", 37).

Ayrıca ayette, kıyametin belki de yakında gerçekleşeceği bildirilerek, bizim her an ona hazırlıklı olmamız, yaşayışımıza çeki düzen vermemiz, yarın kıyamet kopacakmış gibi yaşamamız ve hazırlıksız yakalanmamız gerektiğine işaret edilmiştir. Esasen kıyametin bizimle ilgili olan tarafı da budur. Biz Rabbimizin emirlerini yapar, yasakladıklarından kaçınırsak, kıyamete dair bir endişemiz de kalmaz. Çünkü kıyametten sonra cennetliklerin gideceği yer cennet olacaktır. Biz cenneti kazanacak şekilde davranmaya gayret edelim ve Rabbimizden bizim günahlarımızı bağışlamasını niyaz edelim.

İkinci ayette ise; "Kıyamet bize gelmeyecek" diyen inkârcılara, Peygamberimiz (s.a.s)'in vereceği cevap anlatılmaktadır: Kıyamet mutlaka gelecektir. Onun ne zaman geleceğini bilen Allah, yerdeki ve göklerdeki zerre ağırlığındaki küçük şeyleri bile bilmektedir. Evrendeki bütün varlıklar ve olayların en küçük ayrıntısına kadar her şey apaçık bir kitapta kayıtlıdır. Bu kitaba biz, "levh-i mahfuz" diyoruz.

İnsanların yaptığı, küçük bir tabak büyüklüğündeki bilgisayarlarda CD'ler; ciltlerle dolusu kitabı içine alabilirse, Allah'ın yarattığı "levh-i mahfuz" kim bilir ne kadar ayrıntılı bilgileri ihtiva eder… Demek ki, ister geçmişe isterse geleceğe ait olsun, her konu ve olay hakkındaki bilgi, Allah katında apaçık bir kitap gibi malumdur, bütün ayrıntılarıyla O'nun tarafından bilinmektedir (*Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, DİB. Yay., Ankara 2006, IV/412).

Zamanı bilinmeyen kıyametin ansızın gelip çatacağı gibi (En'âm, 6/31; Yûsuf, 12/107), bu kadar büyük bir olayın icra edilmesi de Allah için çok kolay bir şeydir. Kıyametin bir göz kırpması gibi veya daha az bir zamanda oluvereceğini, çünkü Allah'ın her şeye hakkıyla gücü yettiğini Kur'an-ı Kerim bize haber vermektedir (Nahl, 16/77).

Allah'ın Kitabıyla gönderdiği esaslara inanmayan, onun emir ve yasaklarına dikkat etmeyen, insanları öldüren, onlara zulmeden kişilerin kıyamet gününde çok şiddetli azaba maruz kalacaklarını (Bakara, 2/85), kıyamet gününde adalet terazilerinin kurulup kimseye zerre kadar haksızlık yapılmayacağını (Enbiya, 21/47), kıyamet sarsıntısının çok büyük bir şey olduğunu (Hac, 22/1), yeryüzünün parça parça olup dağılacağını (Fecir, 89/21) ve sonuçta ona döndürüleceğimizi (Zuhruf, 43/85) hep hatırımızda tutarak, O'nun rahmet ve mağfiretine sığınalım.

KİBİR VE GURUR, İNSANI HELAKE SÜRÜKLER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُونَۙ اِلَّآ اِبْلِيسَۜ اِسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ قَالَ يَآ اِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ اَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّۜ اَسْتَكْبَرْتَ اَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ قَالَ اَنَا۠ خَيْرٌ مِنْهُۜ خَلَقْتَنِى مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ

"Derken bütün melekler topluca saygı ile eğildiler. Ancak İblis eğilmedi. O büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu… İblis, 'Ben ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın', dedi." (Sâd, 38/73-76)

Hiç şüphesiz şeytanın insan ile olan hikâyesi ilk insan Hz. Âdem (a.s)'in yaratılması ile başlamıştır ve kıyamet gününe kadar da onun zürriyeti ile devam edecektir.

İnsanın dünya ve ahiret saadeti kalbinin selametine bağlıdır. Çünkü kıyamet gününde Allah'ın azabından kurtulup ebedî cennet nimetlerini ancak selim kalp sahipleri elde edecektir. Yüce Allah (c.c) şöyle buyuruyor:

"O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka." (Şuarâ, 26/88–89)

İnsan ahlakını oluşturan huylar kötü ve iyi olmak üzere ikiye ayrılır. Güzel ve iyi huyların arasında tevazu (alçak gönüllülük), doğruluk, sabır, cesaret, emanete riayet, nimete ve iyiliğe karşı şükür, yumuşaklık, sevgi, merhamet, cömertlik gibi övülen tavır ve davranışlar sayılabilir. Kötü huylar arasında ise, kibir, gazap, zulüm, gaflet, haset, yalancılık, iki yüzlülük, iyiliği başa kakma, riya, kendini beğenme gibi yerilen tavır ve duygular sayılabilir.

Yüce Kitabımızın yerdiği kötü huylardan birisi de "kibir ve gurur"dur. Kibir; büyüklenmek, gururlanmak, kendini başkasından üstün göstermek ve başkasına

* Dr. Zafer KOÇ

itibar göstermeyip onu yok saymak anlamına gelmektedir. Ucub/kendini beğenmek ise, kendini başkasından üstün bilmektir. Gururlu insan yaptığı iyi işler sebebiyle kendini beğenir. İnsan, kendini beğenince, başkalarından üstün görür. Bu üstün görme işi de kibirdir. Ucubdan kibir doğar.

Konumuzla ilgili yukarıda zikrettiğimiz ayetlere göre yüce Allah, Hz. Âdem'e kendi ruhundan üflemiş, tüm eşyanın isimlerini ona öğretmiş, onu yeryüzüne halife tayin etmişti. İblis bunun üzerine kıskançlık duygusuna kapıldı, kendisinin ateşten yaratıldığını ileri sürerek Âdem'e secde etmedi. İblis, Âdem'in varlığının dış görünüşüne bakıp kendini üstün görmüştür ve yaratılışın iç yüzünü, sırrını, hikmetini anlamamıştır. Âdem'i sırf toprak zanneden İblis'in yaklaşımı, kendi maddesini ondan üstün sanmıştır. Kendini mal, yüz güzelliği, makam, ırk, soy, sınıf veya ülke olarak üstün görenlerin anlayışı da aynı düşüncenin bir sonucudur.

Kutsal Kitabımız, kötü duygu ve düşüncelerin ruhu bozup insanı iyiliklerden ve doğru yoldan saptırdığından sıkça bahseder. Hatta bu kötü duyguların, demirin paslandığı gibi kalbi paslandırdığını ve bir zaman sonra gerçeği göremez hâle getirdiğini belirtir:

"Hayır hayır! Doğrusu onların kazanmakta oldukları kalplerini paslandırmıştır." (Mutaffifin, 83/14)

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s), bu gerçeği veciz bir şekilde şöyle izah etmiştir:

"Vücutta bir et parçası vardır. O sağlamsa, bütün vücut sağlam olur; o bozulursa bütün vücut bozulur. İyi bilin ki, işte o et parçası kalptir." (Buhârî, "İman", 39)

Büyük İslam düşünürü Gazali, insan bedenini bir ülkeye, kalbi o ülkenin başkentine, aklı da ülkeyi yöneten hükümdara benzetir. İnsandaki iyi ve kötü duygu ve düşüncelerin sürekli olarak bir çatışma-savaş içinde olduğunu söyler. Bu savaşta insanın güzel duygularının galip gelmesi için kalbin ve dilin afetlerini uzun uzun izah eden Gazali, kibir ve ucub konularına da yer vererek bunların zararlarına ve bunlardan kurtuluş yollarına işaret etmiştir. (Gazali, *İhyau Ulumiddin*, Terc. Ahmet Serdaroğlu, Bedir Yayınevi, Ankara 1974, III/17, 717–808)

Bu bakımdan bedenimizin sağlığı için ne kadar uğraş veriyor, doktora gidiyor, gerekli tedavileri uyguluyor, soğuk ve sıcağa karşı tedbir alıyorsak, kalp hastalıklarına da en az bedenimize gösterdiğimiz hırs ve isteği göstermemiz gerekir.

İnsanın gurur ve büyüklenmesinin sebeplerine baktığımızda bunun birkaç türlü ortaya çıktığını görürüz. Bunlardan birincisi ve en tehlikelisi yüce Allah'a (Mü'min, 40/60) ve Peygamberine (Mü'minun, 23/34, 47; İbrahim, 14/10) karşı gösterilen kibir ve gururdur. İkincisi ise kişinin kendi nefsinde oluşturduğu kibir ve gururdur. Bunlar

da insanın ilmiyle, ibadetiyle, nesebiyle, güç ve kuvvetiyle, servetiyle, makam ve mevki ile yakınlarının çokluğu ile başkalarına karşı övünmesidir.

Hâlbuki hiçbir kimsenin başkasına karşı büyüklenme hakkı olmamalıdır. Çünkü herkesin atası Âdem'dir. O da topraktan ve nihayet herkes bir su damlasından yaratılmıştır. O halde hangi hakla, bir kısmımıza lütfedilen bazı hususları diğer insanlara karşı üstünlük sebebi sayabiliriz!

Hz. Peygamber Efendimiz, kibir ve gururun en azının bile çok tehlikeli bir kalp hastalığı olduğunu şöyle belirtmiştir:

"Kalbinde zerre miktar kibir bulunan kimse asla cennete girmeyecektir!" Bir adam: *"Kişi elbisesinin güzel olmasını, ayakkabısının güzel olmasını sever!"* dedi. Peygamberimiz de; *"Allah Teala Hazretleri güzeldir, güzelliği sever! Kibir ise hakkın iptali, insanların hakir görülmesidir"* buyurdular. (Müslim, "İman" 147)

Kibir ve gurur hastalığının ilacı tevazu/alçak gönüllülüktür. Tevazu sahibi olabilmek için dünyaya niçin geldiğini, nereye gideceğini ve bu dünyanın fani olduğunu bilmek gerekir.

Yüce Kitabımızda, şeytanın insana sağından, solundan, önünden, arkasından gelerek onu yoldan çıkarmaya çalışacağı belirtilmektedir (A'râf, 7/16–17). Kibir ve gurur da şeytanın bize süslü göstereceği kötü huylardandır. Eğer yüce Allah'ın sevgisine ulaşmak istiyorsak, kalbimizdeki tüm kötü duygu ve düşüncelerden sıyrılmamız ve arınmış bir kalple Allah'ın huzuruna çıkmamız gerekir.

Zira *"Allah, kendini beğenip övünen hiç kimseyi sevmez"* (Lokman, 31/18).

KİBİRİN - BÖBÜRLENMENİN SONU VE KÂRÛN*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسٰى فَبَغٰى عَلَيْهِمْ ۪ وَاٰتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَآ اِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوٓاُ بِالْعُصْبَةِ اُولِى الْقُوَّةِ ۟ اِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ

"Şüphesiz Kârûn, Musa'nın kavmindendi. Onlara karşı azgınlık etti. Biz ona, anahtarlarını (bile taşımak) güçlü bir topluluğa ağır gelecek hazineler verdik. Hani, kavmi kendisine şöyle demişti: Böbürlenme! Çünkü Allah, böbürlenip şımaranları sevmez." (Kasas, 28/76)

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de bizlerin ders alması için anlatılan pek çok kıssa vardır. Bu kıssalar Kur'an'ın ifadesiyle gerçekte yaşanmış olaylardır. Yani misal getirmek için hikâye tarzında anlatılan olaylar değildir. Kur'an-ı Kerim'de Hz. İsa ile ilgili kıssa anlatıldıktan sonra olayın bir misal getirme olmadığını belirtmek için yüce Allah, *"Şüphesiz bu anlatılanlar gerçek kıssalardır."* (Ali-İmran, 3/62) diye buyurmaktadır. İşte bu kıssalardan bir tanesi de Hz. Musa'nın kavminden olan Kârûn hakkındaki kıssadır.

Kârûn, Allah'ın lütfettiği nimet sayesinde çok mala sahip olan zengin bir kişi idi. Hazinelerini değil, sadece anahtarlarını bile taşımak güçlü bir topluluğa dahi ağır gelecek kadar çok idi. Yani malı çok fazlaydı. Ama o, sahip olduğu bu malı Allah'ın kendisine olan bir lütfu olarak görmüyor, ziynetlerini, takılarını takarak kavminin karşısına çıkarak böbürleniyor, büyüklük taslıyor, diğerlerini hor ve hakir görüyordu.

Allah Teala tarafından verilen malın şükrünü eda etmesi için kendisine; *"Allah'ın sana verdiği şeylerde ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma. Allah'ın sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap ve yeryüzünde bozgunculuk isteme. Çünkü Allah bozguncuları sevmez."* diyenlere karşı Kârûn yine böbürlenerek, "Bunlar bana bendeki

* Dr. Mustafa KAHRAMAN

bilgi ve beceriden dolayı verilmiştir" diyordu. Sonunda Allah Teala büyüklenmesi, kibirlenmesi, Allah'ı tanımaması ve malının şükrünü ödememesi sebebi ile Kârûn'u feci bir şekilde cezalandırmış, onu ve sarayını yerin dibine batırarak yok etmiştir. Adamları da Allah'ın bu cezasına karşılık ona yardım edememişlerdir. Kendisi de kendini savunup kurtaramamış, malı, mülkü hazineleri de ona bir fayda sağlamamıştır (Kasas, 28/76-81).

Bu ayetten bizlerin çıkarması gereken derslerden bir tanesi böbürlenmenin yanlışlığıdır. Böbürlenmek İslam ahlakının yasakladığı davranışlardan bir tanesidir. Yukarıda belli ölçülerde hayat hikâyesi anlatılan Kârûn örneğinde olduğu gibi yüce dinimiz İslam böbürlenmeyi, kibirlenmeyi, başkalarına karşı büyüklük taslamayı açık bir şekilde yasaklamıştır. Bu şekilde büyüklük taslayanlar, malıyla, mülküyle övünerek Allah'a karşı gelenler hem Kârûn örneğinde hem de diğer örneklerde olduğu gibi yüce Allah tarafından acı bir şekilde cezalandırılmışlardır.

Böbürlenmek sadece mal çokluğuyla değil bazen makamla mevki ile bazen güçlü kuvvetli olmakla, bazen çoluk çocuğun çokluğu ile bazen de Allah'ın insana vermiş olduğu güzellikle yapılmaktadır. Ama bunların hepsi gelip geçicidir. Önemli olan Allah'ın rızasını kazanmak olmalıdır. Güzellik her an yerini çirkinliğe, güçlülük güçsüzlüğe bırakabilir, makam mevki elden çıkabilir, onca çoluk çocuk bir kazada depremde felakette yok olabilir. Onun için sahip olduğumuz bu şeylere güvenerek böbürlenmeye, kibirlenmeye yönelmemeli, her zaman tevazu içerisinde olmalıyız. Böbürlenmek dinimizde ne kadar yasak ise, bunun tam tersi olarak alçak gönüllü olmak o kadar tavsiye edilmiştir.

Kârûn ile ilgili olarak anlatılan bu kıssadan çıkarmamız gereken bir diğer mesaj da böbürlenmenin, büyüklenmenin, yeryüzünde bozgunculuk yapmanın yanlış olduğu kadar, aynı zamanda Allah'ın bizlere vermiş olduğu malın şükrünü eda etmenin gerekli olduğudur. Her şeyin şükrü vardır. Mala mülke sahip olmanın şükrü de zekât ve sadakadır. Yukarıdaki Kârûn örneğinde de olduğu üzere bizler, yüce Rabbimizin bizlere vermiş olduğu malın şükrünü zekât ve sadaka ile gözetmeli, fakiri fukarayı düşünmeliyiz. Ben bu malı kazanmak için ter dökerken, onlar benimle beraber ter döktü mü ki; malımı, paramı kendi ellerimle fakirlere vereyim dememeliyiz. Böyle diyen Kârûn ve benzerlerinin sonunu hiçbir zaman hatırdan çıkarmamalıyız.

KİBİRLENMEK VE BÖBÜRLENMEK HARAMDIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَمْشِ فِى الْاَرْضِ مَرَحاً ۚ اِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْاَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولاً

"Yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Çünkü sen yeri asla yaramazsın, boyca da dağlara asla erişemezsin." (İsrâ, 17/37)

İnsan nimetler içerisinde iken çabuk kibirlenen ve şımaran bir yapıya sahiptir. Kendisine verilen imkânları bir nimet ve imtihan sebebi ve sorumluluk doğuran bir durum olarak göremez. Her zaman bu nimet ve imkânların kalıcı olduğunu düşünür, bundan dolayı aldanır. İnsanı kibirlendiren şey mal, evlat, makam gibi hususlardır. Bunlara bakarak her şeyin üstesinden geleceğine inanır. Nitekim Ebu Leheb de Müslümanlara ahiretteki cezayı hatırlatmalarına karşılık malını harcayarak bundan kurtulacağını zannederdi. İnsanın kendisini yeterli ve zengin görmesinden dolayı azgınlık ettiği ayette haber verilmektedir (Alak, 96/6-7). Bu bakımdan kişinin zenginlik hissine kapılıp gurura düşmesi kendisini felakete sürükler. Genellikle zenginleştikçe şımarır, azar, dünyanın bir imtihan yeri olduğunu unutur, hatta Allah'ı dahi tanımaz hâle gelir.

Konumuzu oluşturan İsrâ suresindeki ayette insanın, böbürlenerek yürümesi kınanıyor. Zira insanın ne kadar büyüse de boyunun da dağlara ulaşamayacağı, ağırlık bakımından da yeri delemeyeceği belirtilerek böbürlenmenin boş, anlamsız bir kuruntu ve kötü bir huy olduğu vurgulanıyor. Yeryüzünde böbürlenerek, büyüklük taslayarak yürümek kişinin kendisini olduğundan fazla göstermeye çalışması, etrafındaki insanlara tepeden bakması, toplumda uygunsuz söz ve davranışlarda bulunması, her zaman kendisini haklı görüp başkalarını küçümsemesi sebebiyle olur.

Kibirli olmak insanı azdırır. Başkasının hakkını ihlal etmeye sebep olur. Çünkü hiç kimsenin kendisinden hesap soramayacağını, herkesin kendisinden korktuğunu zannederek kişi, hak hukuk tanımaz zalim konumuna düşer. Kur'an-ı Kerim, övünenleri ve kibirlileri Allah'ın sevmediğini (Hadîd, 57/23) belirterek, kibirden uzak kalmayı, insanlardan yüz çevirmemeyi ve yeryüzünde böbürlenerek yürümemeyi emretmektedir (Lokman, 31/18). Çünkü kibirlenmenin ahirette cezasının büyük ola-

* Dr. Ercan ESER

cağı, ebedî olarak cehennem kapılarından girileceği ayette haber verilmektedir (Zümer, 59/72). Müminler ise, yeryüzünde mütevazı olarak yürürler (Furkân, 25/63) ve birbirlerine karşı merhametli davranırlar. Allah'ın adı anıldığı ve kendilerine nasihat edildiği zaman derhal secdeye kapanır, Rab'lerini överek tesbih eder, büyüklük taslamazlar (Secde, 32/15).

Peygamberimiz (s.a.s), kalbinde hardal tanesi kadar kibir bulunan kimsenin cennete giremeyeceğini (Müslim, "İman" 147), kişinin kendisini büyük görüp halktan uzak kalmasıyla cebbarlar arasına katılacağını ve onların başına gelen musibetin kendisine ulaşacağını (Tirmizî, "Birr", 61) haber vermektedir.

Kibir, boş kuruntudan başka bir şey değildir. Gerçekten; değerli, akıllı, bilgili ve erdemli insanlar daima alçak gönüllü, ağır başlı olurlar. Bunun en güzel örneğini de Peygamber Efendimiz göstermiştir. Peygamberimiz kibirden nefret etmiş, bütün Müslümanlara karşı mütevazı olmayı değişmez bir davranış kuralı hâline getirmiştir. Müslümanların Peygamberimizi çok sevmelerinde de alçak gönüllülüğünün önemli bir payı olmuştur.

"Alçak gönüllü, mütevazı ol ki, Allah seni yüceltsin" sözü darbı mesel hâline gelmiştir. Burada yasaklanan kibirlilik sadece birey için değil İslam toplumu için de geçerlidir. Öyle ki İslam devletinin yöneticileri ve komutanları her tür kibir, zorbalık, gurur, kendini beğenme, yüksekten bakma gibi davranışlardan uzak kalmışlardır. Hatta savaş alanında bile gurur ve kibre neden olacak sözlerden kaçınmışlardır. Yaşayışlarında hep sadeliği tercih etmişlerdir. Bu nedenle onlar hiçbir zaman fethettikleri yerlerin halkını kibir ve gururla korkutup ezmemişlerdir.

Kişi, üzerinde yürüdüğü yerin altında kendisinden nice güçlü kuvvetli insanların yattığını düşünmeli, o bakımdan mütevazı olarak yürümelidir. Yani zorbaların, azgınların yürüdüğü gibi, yeryüzünde böbürlenerek, sağa sola eğilip çalım satarak yürümemelidir. Böyle bir yürüyüş büyüklenme alametidir. Kuşkusuz ki kişi bu davranışıyla yeri delemediği gibi boyca da dağlara ulaşamaz. Başka bir ifade ile sağa sola bükülmekle, övünmekle ve kendini beğenmekle dağların tepelerine ulaşamaz.

Büyüklük ve övünmek hastalığına yakalananlar toplum içinde sevilmeyen ve saygı gösterilmeyen insanlardır. Sevilmiş olsalar bile bu sevgi yapmacık olur. Bunların makam ve mevkileri servetleri ellerinden çıkınca çevresindeki kişilerin dostlukları da sona erer. Dünyada yalnızlığa terk edildikleri gibi ahirette de yalnız kalacaklardır.

Öyleyse; her şeyin sahibinin Allah olduğunu, mülkü verenin de alanın da O olduğunu idrak etmeli, Allah'ın nimetlerini tüketirken böbürlenmenin bizi alçaltacağını bilmeliyiz.

KİBİRLİ OLMAYI ALLAH YASAKLIYOR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِى الْاَرْضِ مَرَحاً ۖ اِنَّ اللهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ

فَخُورٍ ۚ وَاقْصِدْ فِى مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ ۚ اِنَّ اَنْكَرَ الْاَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ

"Küçümseyerek surat asıp insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü Allah hiçbir kibirleneni, övüngeni sevmez. Yürüyüşünde tabii ol. Sesini alçalt. Çünkü seslerin en çirkini, şüphesiz eşeklerin sesidir!" (Lokman, 31/18-19)

Bu ayet-i kerimelerde Lokman (a.s)'ın oğluna verdiği öğütlerden bir kısmı yer almakta ve kaçınılması gereken olumsuz davranışlardan örnekler verilmektedir. Bu örneklerde, özellikle kendini beğenmişlerin yer alması ve kibirli olanların Allah sevgisinden mahrum kalacakları uyarısında bulunulması, Kur'an'ın insan onuruna verdiği değeri yansıtması bakımından dikkat çekicidir.

Yüce Allah insana büyük değer verir. Tin suresinin 4. ayetinde, *"Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık"* buyurulması, verilen bu değerin açık bir ifadesidir. Allah katında değerli olan insan, diğer insanlar yanında da değerlidir ve herkes bunu böyle kabullenmelidir. Aksi halde herhangi bir insanı beğenmeme Allah'ın takdirine, O'nun iradesine razı olmama gibi bir durumu ortaya koyar. Hâlbuki herkesi, her şeyi yaratan yüce Allah'tır.

İnsanın konumu, mal varlığı ve fizikî şekli nasıl olursa olsun, biri diğerine üstün olamaz. Zira Kur'an ifadesiyle, 'üstünlük ancak takvadadır' (Hucurât, 49/13). Hâl böyle olunca, bir kişi bir başkasına kibirlenmeyeceği gibi onu aşağılayamaz da. Bu durum Lokman suresinin 18. ayetinde "Gurura kapılarak insanlara burun kıvırma" şeklinde dile getirilmiştir. İnsan hangi konumda, makam ve mevkide olursa olsun; ne tür bir varlığa sahip bulunursa bulunsun; yaratılış yönüyle fizikî yapısı nasıl olursa olsun asla kendisini başkalarına karşı büyük görmemelidir. Herkesi yaratan

* Davut KAYA

Allah'tır. Herkesin durumunu takdir eden de O'dur.

Başkalarını küçük görmek, Allah'ın taksimatına adeta razı olmamak anlamına da gelir. Allah hiç kimseye malı-mülkü, yaratılışı sebebiyle değer vermez. İnsanlara yaptığı güzel davranışları ve kalplerinin temizliği ve niyetleriyle değer verir. Allah asla kibirli olanı sevmez. Gerçek büyüklük yalnızca O'na aittir. Kur'an-ı Kerim'de Câsiye suresinin 37. ayetinde *"Göklerde ve yerde ululuk O'na aittir. O, mutlak güç sahibidir."* buyurulmuştur. Böylece kulların yaptıklarının ve yapacaklarının mutlaka Allah'ın gücü, dilemesi ve yaratması ile olduğu bildirilmiştir. Bu kanaatten uzaklaşıp sahip olunan nimetleri bütünüyle kendilerine mal edenler yanılgıda olup Allah'ın hoşnutluğundan uzaklaşırlar. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de zenginliği dillere destan olmuş Kârûn'dan bahsedilmektedir. Allah'ın kendisine vermiş olduğu varlığın kendi ilmi, gayreti ve çabasıyla olduğunu ifade ederek Allah'ın takdirini kabul etmemesi ve kibirlenmesi, sonunun gelmesine sebep olmuştur. Bu durum Kasas suresinin 78. ve 81. ayetlerinde; *"Kârûn, 'Bunlar bana bendeki bilgi ve beceriden dolayı verilmiştir' dedi. … Sonunda onu da sarayını da yerin dibine batırdık. Allah'a karşı ona yardım edebilecek adamları da yoktu…"* ifadeleriyle yer almıştır.

Konu başında zikrettiğimiz ayetin devamında "yeryüzünde böbürlenerek yürüme…" buyrulmuştur. Bununla da kimsenin kendisini üstün görmemesi, başkalarına tepeden bakmaması gerektiği hatırlatılır. Başlangıçta yaratılış maddesi aynı olan insanlar, hayatın sonunda aynı durumla, ölümle karşılaşıp kibrine sebep olan her şeyden bütünüyle kopacak, yaptığının hesabını vermek üzere Allah'ın huzuruna çıkacaktır. Allah gurura kapılıp kendini beğenen hiç kimseyi sevmez. Allah'ın sevgisini kazanmak isteyen bu tür davranışlara giremez.

Diğer ayette ise "Yürüyüşünde ölçülü ol." buyurularak, etrafımızı rahatsız edecek bir davranış sergilemeden ve toplumdan uzaklaşmadan yaşamamız emredilmektedir. Ayrıca "Sesini de yükseltme…" emriyle insanları rahatsız edecek ses tonunu kullanmamız ve başkalarını endişeye düşürecek davranışa girmemiz yasaklanmıştır. Gereksiz yere bağırmamız ve lüzumsuz olarak sesimizi yükseltmemiz asla tasvip edilmediği gibi ayetin sonunda yer alan "Seslerin en çirkini eşek sesidir." ifadesindeki benzetmeyle de insan, bu duruma düşmemesi için uyarılmıştır.

Bizlere yakışan, makul, ölçülü ve huzur veren bir kişiliğe sahip olmaktır. Böyle bir kişiliğe sahip olduğumuz takdirde hem Allah'ın emrini yerine getirmiş hem de saygın bir yapıya kavuşmuş oluruz.

KİN CENNET EHLİNE YAKIŞMAZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَنَزَعْنَا مَا فِى صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهَارُ ۚ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِىَ لَوْلَآ اَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ ۚ لَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ ۖ وَنُودُوٓا اَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"Biz onların kalplerinde kin namına ne varsa söküp attık. Altlarından da ırmaklar akar. 'Hamd, bizi buna eriştiren Allah'a mahsustur. Eğer Allah'ın bizi eriştirmesi olmasaydı, biz hidayete ermiş olamazdık. Andolsun, Rabbimizin peygamberleri bize hakkı getirmişler' derler. Onlara, 'İşte yaptığınız (iyi işler) sayesinde kendisine varis kılındığınız cennet!' diye seslenilir." (A'râf, 7/43)

Yüce Rabbimiz, okuduğumuz ayet-i kerimede cennet ehlini her türlü kötü duygu ve düşünceden, bilhassa toplumsal sevgi ve kardeşliğin en büyük düşmanlarından olan kin ve öfkeden arındıracağını ifade etmektedir. Bu sebeple cennet, yüce Kitabımızın ifadesiyle "barış ve esenlik yurdu" (En'âm, 6/127; Yûnus, 10/25) olacak, orada bulunanların ayaklarının altından cennet ırmakları akacak, onlar, ruhlarını arındıran, kendilerini cennetin güzelliklerine kavuşturan yüce Mevla'ya şükür ve minnetlerini "Bizi bu nimete kavuşturan Allah'a hamdolsun! Allah bizi doğru yola iletmeseydi, kendiliğimizden doğru yolu bulacak değildik" diyerek dile getireceklerdir. Bu ruhanî arınmışlık ve cennet nimetleri, kuşkusuz Allah'ın büyük bir lütfudur. Fakat o lütfa, ancak iman ve hayırlı amellerle ulaşılabildiği için Allah'a hamd eden cennet ehline "İşte size cennet… Yapmış olduğunuz iyi amellere karşılık ona vâris kılındınız…" diye seslenilecektir.

Yüce Rabbimiz, mağfiretini ve genişliği göklerle yer arası kadar olan cennetini kendilerine vaat ettiği kullarının özelliklerini sayarken, onların, öfkelerini yenen ve

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

insanlara hoşgörüyle muamelede bulunan kimseler olduklarına işaret etmektedir (Âl-i İmrân, 3/133-134). Bu da bize, içinde kin ve öfkenin bulunmayacağı cennetin yolunun daha dünyadayken cennetteymişçesine kin ve öfkeden uzak bir yaşam sürmekten geçtiğini göstermektedir. Kin ve nefretin cennet ehline yakışmaması, bu duyguların müminler arasındaki kardeşlik bağlarını zayıflatıcı olmasından kaynaklanmaktadır. Cennete girmeyi mümin olmaya, kâmil anlamda mümin olmayı da birbirini sevmeye bağlayan sevgili Peygamberimiz, *"İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de (gerçek anlamda) iman etmiş olamazsınız"* (Müslim, "İmân", 93) şeklindeki ifadeleriyle, imanın gereği olan sevginin bulunduğu kalpte kin ve nefrete yer olamayacağına işaret buyurmaktadır.

İnsan olarak bizler, kızma, sinirlenme, sevme ve sevinme gibi birtakım duygularla yaratılmış olmamızın yanında bu duygularımızı meşrû çerçevede tutmamızı sağlayacak akıl ve iman gibi iki önemli kontrol mekânizmasıyla da donatılmış bulunmaktayız. Günlük yaşantımızda hislerimizi müspet veya menfi yönde harekete geçirecek birçok olayla karşılaşmamız mümkündür. Bu gibi durumlarda yüce Yaratıcının murakabesinde olduğumuzu hatırlamalı, imanımız gereği sabırlı, vakarlı ve sağduyulu hareket etmemiz gerektiğini unutmamalıyız. Zira yüce Mevlamız, "Rahman'ın kulları" diyerek övgüyle bahsettiği kişilere, yeryüzünde vakarla hareket etmeleri, kendini bilmezlerin sataşmalarına "selam" sözcüğüyle karşılık vermeleri ve sabırlı olmaları karşılığında cennetin en yüce makamlarını hazırladığını haber vermektedir (Furkân, 25/63–75).

Zaten yüce Yaratıcının hoşnutluğunu ve ebedî mutluluğu yakalamak için kısacık hayatımızda yapmamız gereken önemli ve büyük vazifeleri düşündüğümüzde, ne kin tutmaya, ne de kin tutmaya sebep olacak davranışlara vaktimiz olacaktır.

KİŞİ İYİ VE KÖTÜ FİİLLERİ KENDİSİ İÇİN İŞLER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنْ اَحْسَنْتُمْ اَحْسَنْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ وَاِنْ اَسَاْتُمْ فَلَهَا ۚ فَاِذَا جَآءَ وَعْدُ الْاٰخِرَةِ لِيَسُٓوْا وُجُوهَكُمْ

وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًا

"İyilik ederseniz kendinize iyilik etmiş olursunuz, kötülük yaparsanız yine kendinize yapmış olursunuz..." (İsrâ, 17/7)

İnsan yaratılış olarak hem iyilik yapmaya ve hem de kötülük yapmaya yetenekli bir varlıktır. Zaten böyle olduğu için Cenab-ı Hak onu imtihan etmektedir. Nitekim ayette kimin daha güzel amel işlediğini denemek için ölüm ve hayatın yaratıldığı ifade edilmektedir (Mülk, 67/2). Bu imtihanda başarılı olabilmek için iyilik ve kötülük yollarının neler olduğu da ayrıca insana gösterilmiştir.

Esasen bizim yaptığımız iyilik ve kötülükler kendi lehimize ve aleyhimize olmaktadır. Çünkü konumuzu teşkil eden ayet, iyilik ederseniz kendinize iyilik etmiş olursunuz, kötülük ederseniz onu da kendinize yapmış olursunuz, diye bizi uyarmaktadır. Bir bakıma Allah, iyilik veya kötülük işlememiz konusunda kendi irademizle bizi baş başa bırakmaktadır. Ancak, Allah bizim iyilik yapmamıza rıza göstermekte ve bundan hoşnut olmakta, kötü fiiller işlememize ise razı olmamaktadır. Cenab-ı Hak bizim işlediğimiz iyiliklerin karşılığını vermekte ve hiç kimseye haksızlık yapmamaktadır. Nitekim ayette, *"Şüphesiz Allah (hiç kimseye) zerre kadar zulüm etmez. (Yapılan) çok küçük bir iyilik de olsa onun sevabını kat kat arttırır ve kendi katından büyük bir mükâfat verir."* (Nisâ, 4/40) buyurulmaktadır. Peygamberimiz (s.a.s) de yüce Allah'ın iyiliklerin karşılığını binlerce iyilikle artıracağını vurgulamıştır (Tirmizî, "Da'avât", 36). Ayet ve hadislerde yer aldığı gibi kişinin yaptıklarının karşılığını göreceği, dolayısıyla her ne yaparsa kendisi için yaptığını bilerek ona göre hareket etmesi gerektiği mesajı verilmektedir.

* Dr. Ercan ESER

Yaptığımız iyililiklerin karşılığı bizlere tam olarak ödenecektir. Kur'an-ı Kerim'de kıyamet günü adalet terazilerinin kurulacağı, hiçbir kimseye zerre kadar zulmedilmeyeceği ve yapılan güzel bir işin küçük miktarda da olsa getirilip ortaya konacağı belirtilmektedir (Enbiyâ, 21/47). Ayrıca iyilik edenlerin iyiliklerinin daha fazla iyilikle ödeneceği, bu dünyada iyi amel işleyen kimsenin ahiretteki amelinin de ebedî olacağı açıklanmaktadır. Güzel davrananlara daha güzeliyle mükâfat verilecek (Necm, 53/31), iman edip güzel davranışta bulunanların amelleri zayi edilmeyecektir (Kehf, 18/30).

Çünkü iyiliğin karşılığı ancak iyiliktir (Rahman, 55/60). İnsan salih amel işlerse kendisi için işlemiş olur. Yani faydası kendisine ait olur. Zira insana ancak çalışıp yaptığı şeyin karşılığı verilir. Fakat bir kötülük işlemişse de kendi aleyhine olur. O kötülüğün cezasını kendisi çeker (Câsiye, 45/15). Kişiye isabet eden iyilikler Allah'tandır. Kötülüklerle karşılaşması ise kendi yapmış olduğu fiillerden dolayıdır.

Yüce Allah bizi sınamak için musibetler verebileceği gibi yaptığımız kötülüklerden dolayı da musibetler verebilir. Ancak Rabbimiz, rahmet sahibi olduğu için, bu musibetlerle birçok günahlarımızı da affeder. Şayet Allah bizim işlediğimiz günah sayılan her kötü davranışımızdan dolayı hesaba çekerek bize ceza vermiş olsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı kalmazdı (Fâtır, 35/45). Bir hadiste de mümin bir kişinin karşılaştığı her türlü musibet ve üzüntüye karşılık, hatta ayağına bir diken batmasından dolayı Cenab-ı Hakk'ın o kişinin günahını affedeceği rivayet edilmektedir (Buhârî, "Merdâ", 1). Yaptığımız iyilikler bizi Allah'a yaklaştırdığından dolayı küçük gibi görünse de onun önemli olduğunu düşünmeliyiz. Küçük de olsa işlediğimiz hayırlı işlerimizin karşılığını göreceğimiz gibi az miktardaki kötü fiillerimizden dolayı da ceza çekeceğimiz muhakkaktır. Çünkü iyilik yapanın ondan daha hayırlı bir iyilikle karşılığını göreceği ve kıyametin korkularından emin olacağı gibi, kötülük işleyenin de yüzüstü cehenneme atılacağı ifade edilmektedir (Neml, 27/89-90). Yine bir iyiliğin karşılığının on kat fazlasıyla ödeneceği, kötülüğün karşılığının ise sadece o kötülükle sınırlı kalacağı, Allah'ın kimseye haksızlık yapmayacağı beyan edilmektedir (En'âm, 6/160).

Yüce Allah bize o kadar merhametlidir ki, iyilik etmeyi düşündüğümüz ancak bunu gerçekleştirme imkânını bulamadığımız zaman bile tam bir iyilik sevabı verir. Şayet bu iyiliği gerçekleştirirsek ona on sevaptan yedi yüz katına kadar hatta daha fazla miktarda mükâfat verir (Müslim, "İmân", 207).

O halde yapılan iyilikler hiçbir zaman boşa gitmez. Nitekim "İyilik yap denize at balık bilmezse Hâlık bilir" ifadesi de bir atasözü hâline gelmiştir.

KÖRÜ KÖRÜNE TAKLİT*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

بَلْ قَالُوٓا اِنَّا وَجَدْنَآ اٰبَآءَنَا عَلٰٓى اُمَّةٍ وَاِنَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ

"Hayır! Onlar sadece, 'Şüphesiz biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk ve biz onların izlerinden gitmekteyiz' dediler." (Zuhruf, 43/22)

Meâlini zikrettiğimiz âyette din konusunda delilsiz, bilinçsiz ve cahilce atalarını taklit eden müşriklerin durumuna dikkat çekilmektedir. Bu âyetin ardından sıralanan diğer âyetlerde (23–31. âyetler) müşriklerin babalarından gördüklerine tabi olarak, Allah'a ortak koşmak suretiyle Hz. İbrahim'in çağırdığı tevhîd inancından saptıkları, putlara taptıkları ve Peygamberimiz Hz. Muhammed'e indirilen ilahî vahyi reddederek bunun bir büyü olduğunu söyledikleri belirtilmektedir. Müşriklerin bu tavrı, hiçbir ilmî veriye ve araştırmaya dayanmadan bir saplantı ve Allah'a ortak koşan atalarını körü körüne taklitten kaynaklanmaktadır. Bu itibarla taklit, ilahî vahiyde bildirilen hakikatleri dikkate almaksızın cahilce, öncekilerin uydurdukları şeyleri dinî hakikatlermiş gibi algılamak ve ona göre amel etmektir. Bu tavır, cahilce bir davranış olup kınanan bir husustur.

İlahî vahyin kendisine son kez indirildiği Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed Kur'an-ı Kerim'de müminler için "güzel bir örnek" olarak sunulmuştur (Ahzâb, 33/21). Aynı şekilde *"İbrahim'de ve onunla birlikte bulunanlarda sizin için güzel bir örnek vardır"* (Mümtehine, 60/4) buyrulmak suretiyle biz müminlerin din konusunda örnek alması gereken şahsiyetler peygamberler ve onlarla birlikte olanlar; onların yolundan gidenlerdir. Bu itibarla taklit etme ile örnek almanın birbirinden ayrılması gerekir. Bu ayrım konusunda hassasiyet göstermeyen sahabe-i kiramı Peygamber Efendimiz sergilediği tavırla uyarmıştır. Şöyle ki: Hz. Peygamber (s.a.s) Medine'de parmağına takmak üzere bir yüzük edindiğinde Hz. Peygamber'in parmağında yüzük gören sahabe de yüzük takmaya başlamışlardı. Bunun üzerine Hz. Peygamber, yüzüğü parmağından çıkarıp atınca, sahabe de çıkarmıştır (Müslim, "Kitabu'l-Libas", 56–58; 59–60).

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

Burada Hz. Peygamber'in tavrı, bir gerekliliğe bağlı olarak yüzük kullanmasının sahabe tarafından taklit edilmesine karşı bir tepki olarak değerlendirilebilir. Daha sonra Hz. Peygamber yüzüğü takmaya devam etmiş ve yazışmalarında mühür olarak kullanmıştır. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in Kur'an-ı Kerim'de itaat edilmesi gereken bir örnek olarak sunulması ilme ve araştırmaya dayanan bilinçli bir davranışla olmalıdır. Hz. Peygamber'in sözleri ve uygulamalarındaki şartlar ve amaçlar iyi tahlil edilmelidir.

Konu inanç, ibadet ve ahlakla ilgili bir husus olduğu zaman Hz. Peygamberin bire bir örnek alınması dinî bir gerekliliktir. Zira Peygamber Allah'a niçin ve nasıl ibadet edilmesi gerektiğini bildiren ve uygulamalı olarak gösteren elçidir. İşte bilinç ve tefekkürle erişilen bu idrak/anlayış düzeyi biz müminleri taklitten kurtarıp "tahkiki iman" düzeyine eriştirir. Bunun için Müslümanlıkta esas olan din konusunda evvela Kur'an'a ve sünnete uymak ve bu konularda din âlimlerinin açıklamalarına itibar etmektir. Bu ise taklit değil bilerek iman ve amel etmekle mümkün olur. Onun için okumaya, öğrenmeye büyük önem veren dinimizde her Müslüman en azından "ef'âl-i mükellefîn" diye ifade edilen temel dinî sorumlulukları bilmekle yükümlüdür. Din konusunda ilim ve amelden uzak kalındığı bir durumda ortaya çıkan ilgisizlik dinî istismarın, batıl itikatlara sapmanın, cehalet ve mukallitliğin temel sebebidir. Bu durum merhum Mehmet Akif Ersoy'un ifade ettiği gibi "merdûd"; yani dinen reddedilen kabul edilemeyecek bir husustur. Akif, bu konuda şöyle demektedir:

"Getirin Mağrib-i Aksâ'daki bir müslümanı;
Bir de Çin sûrunun altında uzanmış yatanı;
Dinleyin her birinin rûhunu: Mutlak gelecek,
'Böyle gördük dedemizden!' sesi titrek titrek!
'Böyle gördük dedemizden!' sözü dînen merdûd;
....."

(Mehmet Akif Ersoy, *Safahat*, İkinci Kitap, Süleymaniye Kürsüsünde)

Akif'in bu ifadelerinin devamından da anlaşıldığı üzere o burada, ilim ve araştırmayı öncelemeyen, asrın gereklerini okuyamayan, sadece kuru bir taklitle "biz böyle gördük, böyle gelmiş böyle gider" şeklindeki nemelazımcı anlayışın bireylerin ve milletlerin izmihlalinin/çöküşünün önemli sebeplerinden biri olduğunu vurgulamaktadır. Bundan kurtuluşun yolu da Kur'an-ı Kerim'in ibret gözüyle okunması, indiriliş amacının ve anlamının iyi kavranmasından geçer. Zira Kur'an'a göre insanın kendi nefsinde, evrende ve geçmişte ibret alınacak birçok deliller ve hadiseler vardır. Müslüman bunlara bakarak, içinde bulunduğu çağın şartlarını da göz önüne alarak bu gününü ve geleceğini kurgulamaya yönelik adımlar atmalıdır.

KÖTÜ SÖZ SÖYLEMEKTEN KAÇINALIM*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَا يُحِبُّ اللهُ الْجَهْرَ بِالسُّوٓءِ مِنَ الْقَوْلِ اِلَّا مَنْ ظُلِمَ ۭ وَكَانَ اللهُ سَمِيعًا عَلِيمًا

"Allah, zulme uğrayanın dile getirmesi dışında, çirkin sözün açıklanmasını sevmez. Şüphesiz Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (Nisa, 4/148)

Yüce Allah, bizleri ihtiyaç duyacağımız maddi ve manevi pek çok meziyet ve kabiliyetlerle donatmıştır. Bu meziyetlerden birisi de konuşma ve söz söyleme özelliğimizdir. Şüphesiz konuşma ve söz söyleme kabiliyeti Allah tarafından bize verilmiş önemli bir nimettir. Bu nimet sayesinde çevremizdeki insanlarla iletişim kurarız, sorunlarımızı çözeriz. Birbirimize sevgimizi, saygımızı sunar, duygu ve düşüncelerimizi açarız. Bu sayede insanlar arasında sevgi tohumları yeşerir, hayat daha güzel ve yaşanılır hâle gelir.

Ne var ki, bu özelliğimizi olumlu ve doğru kullanmadığımız zaman hem kendimizi ve hem de içinde yaşadığımız toplumu huzursuz ve mutsuz edebilir, içinden çıkılmaz sorunlarla karşı karşıya bırakabiliriz. Bu nedenle konuştuğumuz şeylere ve konuşma üslubumuza çok dikkat etmeliyiz. Konuşurken kullandığımız sözcükleri özenle seçmeliyiz. Yanlış anlaşılabilecek, kötüye çekilebilecek, huzursuzluğa sebep olabilecek, karışıklık ve sıkıntı doğurabilecek sözlerden kaçınmalıyız. Çünkü söz, yaydan çıkan ok gibidir; ağızdan çıktıktan sonra bir daha geri dönmez.

Dinimiz bize her konuda iyilik, güzellik ve doğruluğu tavsiye ettiği gibi konuşurken ve söz söylerken de gelişi güzel konuşmamayı, kimseye kötü söz söylememeyi, kalp kırmamayı ve gönül incitmemeyi öğütlemektedir. Sözlerin en güzeli olan Allah kelamını ümmetine tebliğ eden Peygamber Efendimiz (s.a.s) birçok hadislerinde, insanlara karşı güzel söz söylemeyi emir ve tavsiye etmiş; bizzat kendisi de hayatı boyunca kaba ve kötü sözden sakınmış; şahsına hakaret eden insanlara bile; *"Allah'ım onlara hidayet et, çünkü onlar gerçeği bilmiyorlar"* diyerek duada bulunmuştur (Buharî, "Enbiya", 37).

---

* Yunus AKKAYA

İmtihan için bulunduğumuz şu âlemde insanlara kötü söz söylemek, kalp kırmak, gönül incitmek bizi Allah'ın hoşnutluğundan uzaklaştırır. Hatta yaptığımız ibadetlerin Allah katında makbul olmasına engel teşkil edebilir. Gönül insanı Yunus Emre bu durumu şöyle dile getiriyor:

"Bir kez gönül yıktın ise,
Bu kıldığın namaz değil.
Yetmiş iki millet dahi,
Elin yüzün yumaz değil."

Ayrıca kırıcı olmak, geçimsiz olmak ve insanlara kötü söz söylemek bizi yaşadığımız toplumda insanlar nezdinde de sevimsiz hâle getirir. Kimse bizimle dost ve arkadaş olmak istemez. İnsanlarla ilişkilerimizde problemler yaşarız ve kolayca çözebileceğimiz pek çok sorunumuzu içinden çıkılmaz hâle getirebiliriz.

Müslüman, elinden ve dilinden zarar görülmeyen insandır; bu nedenle başkalarına dil uzatmak, lanet etmek, kötü iş yapmak ve kötü söz söylemek, bizlere yakışmayan davranışlardır. Güzel dinimiz bizleri kabalık, edepsizlik ve çirkinlik ifade eden sözlerden sakındırmaktadır. Buna karşılık nezaket ve saygı ifade eden, güzel anlamı ve yanlış anlaşılmayacak sözcüklerle iletişim kurmamızı öğütlemektedir. Bu konuda Hz. Peygamber (s.a.s) şöyle buyurur:

"Mümin dil uzatıcı, lânet okuyucu, kötü iş yapan ve kötü söz söyleyen değildir." (Tirmizî, "Birr ve Sıla", 1977)

Çirkin söz, arkadan çekiştirme, söz taşıma, jurnal etme, yalan, iftira... Bunların hepsi kötü söz kapsamı içindedir. İnsan olarak bizim içimizden geçse bile dışa vurmamız, başkasına açıklamamız ve söylememiz ahlaken uygun bir davranış değildir. Ayrıca bir insan diğerine kötülük yaptığı zaman bunu başkasına söylemesi de kötü söz kapsamına girer; ancak kötülük ve haksızlık gören kimse, o kişinin yanlış davranışını düzeltmek, suçlunun başkalarına zarar vermesini önlemek veya ceza görmesini sağlamak maksadıyla bunu açıklayabilir, dinimiz buna izin vermiştir.

Yaşadığımız şu dünya hayatı bir sürü meşakkatle doludur. Ölüm, hastalık, yalnızlık, geçimsizlik, fakirlik... Hepsi biz insanlar içindir. Küçük bir lezzet için bazen çok ağır bedel ödüyoruz. Öyleyse güzel bir sözle, sıcak bir tebessümle çevremizdeki insanların gönlüne su serpmek, onları ferahlatmak varken kötü sözlerle birbirimizi üzmemiz ne kadar yanlış bir davranış olur. Herkes kendine biraz çeki düzen verse, başkalarını incitmemek için sözlerini özenle seçse, maksadını nezih ve nazik bir dille anlatsa bu dünya cennete benzemez mi? Söylenen sözün olumlu ve olumsuz sonuçlarını bakınız şu dizeler ne güzel dile getirir:

"Söz var iş bitirir, söz var baş yitirir.
Söz var, sevgi ve saygı var eder.
Söz var, nefret ve öfke celp eder.
Söz var, yuva kurar, iş yapar, barış sağlar,
Söz var, yuva yıkar, iş bozar, savaş açar.
Söz var ki yâr eder, söz var ki yâd eder.
Sözünü bilmeyen daima feryat eder."

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: İnsana ne gelirse dilinden gelir. Kendi dilimizle kendimizi tehlikeye atacak, canımızı yakacak kötü söz söylemeyelim. Biz barış ve kardeşlikten yana olalım, sevgiden yana olalım, gönül kırmaktan değil, gönül almaktan yana olalım. İyi olsun, kötü olsun, kimsenin hakkında kötü söz söylemeyelim. Bilelim ki Allah kötü sözün söylenmesini asla sevmez.

KÖTÜLÜĞE İYİLİKLE KARŞILIK VEREBİLMEK!*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَسْتَوِى الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ۚ اِدْفَعْ بِالَّتِى هِىَ اَحْسَنُ فَاِذَا الَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَاَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

"İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir." (Fussilet, 41/34)

Bireysel ve toplumsal hayatta huzur ve mutluluğu yakalayabilmek için, insanların birbirlerine karşı hoşgörülü ve anlayışlı davranmaları; kasıtlı olmayıp bilgisizlikten ve eğitimsizlikten kaynaklanan hata ve kusurlarını affedilebilmeleri büyük önem arz etmektedir. Yüce Allah, *"Kötülüğü, en güzel olan şeyle uzaklaştır. Biz onların yakıştırmakta oldukları şeyleri daha iyi biliriz."* (Müminun, 23/96) buyurarak; Hz. Peygamber (s.a.s)'e ve onun şahsında bütün müminlere, beşerî münasebetlerde takip edecekleri en güzel metotlardan birisini öğretmiştir. O da, kendisine kötülük yapanın gönlünü kazanmak, düşmanlığının dostluğa, saygısızlığının saygıya, kin, nefret ve sevgisizliğinin sevgiye dönüşmesi için ona iyilik yapmaktır.

Nitekim yukarıda metnini ve mealini verdiğimiz Fussilet suresinin 34.âyetinde bu güzel İslamî prensip ve ilahî tedbir şöyle ifade buyrulmaktadır:

"İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir."

Aksi takdirde yapılan her kötülük ve düşmanlık, karşıt kötülüklerle büyüyecek ve toplumda kötülüklerin ve düşmanlıkların hâkim olmasına sebebiyet verebilecektir. Peygamberimiz de bir hadislerinde bu konuda ümmetine şu tavsiyede bulunuyor:

"Kararsız olmayın. İnsanlar iyilik ederse biz de iyilik eder, haksızlık yaparsa biz de karşılık veririz demeyin. Kararlı olun (nefsinizi sabit tutun). İnsanlar iyilik yaparsa siz de iyilik yapın. Kötülük yaparsa mukabilinde siz kötülük yapmayın." (Tirmizî, "Birr", 63)

---

* Dr. Muhlis AKAR

İyilik etmenin de başlıca üç şekli vardır:

Birincisi, yapılan bir iyiliğe karşılık iyilik etmektir. Yapılan bir iyiliğe en azından teşekkür etmek, ya da iyiliğe benzeri bir iyilikle karşılık vermek insanın en doğal görevidir.

İkincisi, karşılık beklemeden iyilik etmektir. Şüphesiz böyle davrananlar birinci basamaktakilerden daha üstün bir seviyede olan kimselerdir.

Üçüncüsü ise, kötülük edene iyilik etmektir ki, yapılan iyiliklerin en üst seviyesi de budur. Bu nedenle halkımız arasında "İyiliğe iyilik her kişinin kârıdır. Kötülüğe iyilik ise er kişinin kârıdır" denilmiştir.

Resûlullah (s.a.s), Ukbe b. Âmir'e bazı ahlakî prensipleri tavsiye ederken de şöyle buyurmuşlardır:

"Seninle ilgisini kesenden sen ilgini kesme! Sana vermeyene sen ver! Sana kötülük edeni sen bağışla!" (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV/148, 158)

Yine Peygamber Efendimiz (s.a.s) Mekke'yi fethettiğinde, kendisine ve İslamiyet'i seçen mü'minlere akla hayale gelmedik eziyet ve işkenceler yapmış olan Mekkelilere; *"Size ne yapacağımı sanıyorsunuz"* deyince; onlar, etrafında toplanıp, "Sen iyi bir kardeş ve iyi bir kardeş oğlusun" dediler. Resûlullah da *"Bugün artık sizler hiçbir şekilde hakir görülmeyeceksiniz; haydi şimdi dağılın, hepiniz hür ve serbestsiniz."* buyurarak (İbn Hişâm, II, 412; Hamidullah, İslam Peygamberi, I, 268), onları cezalandırmak veya intikam almak gücüne sahipken; bunu yapmamış ve kötülüğe karşı iyiliğin en güzel örneğini vermişlerdir. Benzeri bir örnek davranışı da Yusuf (a.s)'un hayatında görmekteyiz: Kendisine her türlü kötülüğü yapmış ve öldürme girişiminde bulunmuş olan kardeşlerini affetmiş, maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamıştır. Ayrıca korku ve endişelerini gidermek için Kur'an'ın ifadesiyle şu güzel sözü söylemiştir:

"Bugün size kınama yok. Allah sizi bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir." (Yûsuf, 12/92)

O halde bir Müslüman'ın yapması gereken; Kur'an'ın öngördüğü bu ahlakî güzelliğe ulaşabilmek için çaba göstermek, adaleti, merhameti, hoşgörüyü ve kayıtsız şartsız iyilik yapmayı hayatının temel prensibi hâline getirmektir. Topluluk hâlinde huzur içerisinde yaşayabilmek ve iyilikleri hâkim kılabilmek için buna özellikle ihtiyacımız vardır. Ancak bu güzel anlayış ve uygulamanın istismar edilmesine ve amacı dışında kullanılmasına da fırsat verilmemeli; ölçüsü ve dozajı iyi ayarlanmalıdır.

KÖTÜLÜĞE İYİLİKLE KARŞILIK VERMEK*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَؤُنَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ

"Onlar, Rablerinin rızasına ermek için sabreden, namazı dosdoğru kılan, kendilerine verdiğimiz rızıklardan, gizli olarak ve açıktan Allah için harcayan ve kötülüğü iyilikle ortadan kaldıranlardır. İşte bunlar için dünya yurdunun iyi sonucu vardır." (Ra'd, 13/22)

Bu âyet-i kerimede, Allah'la yapmış oldukları sözleşmeye sadık kalan vefalı kulların bazı ahlakî özellikleri anlatılmaktadır. Buna göre Yaratıcıya vermiş olduğumuz bağlılık sözünü yerine getirmemiz için sahip olmamız gereken bazı özellikler şunlardır:

a) Yaptığımız anlaşmanın doğurduğu sorumlulukları yerine getirirken karşılaşacağımız güçlüklere karşı sabırlı olmamız, bu sabrı gösterirken de Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak dışında başka bir düşüncemizin olmaması.

b) Namazlarımızı, hakkını vererek ve düzenli olarak kılmamız.

c) Rabbimizin verdiği rızıktan açıktan veya gizli olarak muhtaçlara dağıtmamız.

d) Kötülükleri iyilikle karşılamamız ki üzerinde duracağımız husus da budur. Şu halde bu ayet ışığında O'nun ahdine gerçekten uyup uymadığımızı rahatlıkla ölçebiliriz. Zira Rabbimiz, kendine olan bağlılığımızı sadece lafla değil aynı zamanda hayat tarzımızla, ahlakî tutum ve davranışlarımızla da göstermemizi istemektedir.

Kutsal kitabımız, kötülüğün karşılığının bir misli kötülük olduğunu söylemekle beraber, onu affedip yerine barış ortamını sağlamamızın daha uygun bir davranış biçimi olduğunu da eklemektedir (bk. Şûra 42/40). Bu şekilde davranmamız, elbette

* Mahmut DEMİR

kötülüğü basit görmek, onu iyilikle eşdeğer tutmak anlamına gelmez. Bilakis bunun, kötülük sahibini etkisiz hâle getirmenin, hatta sıcak bir dost kazanmanın en etkili yolu olduğunu bilmemiz gerekmektedir. Nitekim bir başka âyet-i kerimede yüce Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir." (Fussilet, 41/34)

Bize yapılan bir kötülüğe iyilikle karşılık vermemiz, her şeyden önce nefsimizi terbiye edecek, şahsiyetimizi olgunlaştıracak üstün bir erdemdir. Kötülükle mücadelede kullanılacak en büyük silah da budur. Ancak bunu yaparken kötülük yapanın kötülüğünde ısrar etmesi neticesini doğuracak bir tarzdan kaçınmalıyız. Yani kötülük sahibine yapacağımız iyilik, onu utandırmak yerine şımarıklığa sevk etmemelidir. Bizimle çirkin sözlerle konuşana güzel ve nazik ifadelerle karşılık verdiğimizde, bize haksızlık edeni affettiğimizde, bizimle ilişkiyi kesen dost ve akrabalarla irtibatımızı devam ettirdiğimizde, bizden esirgeyene verdiğimizde karşımızdakinin hatasını anlamasını da sağlamaya çalışmalıyız. Ancak bu neticeyi elde etmek, yukarıdaki âyette de ifade edildiği gibi sabır isteyen bir iştir. Bunu yapabilmek herkese nasip olmaz.

"İyiliğe iyilik her kişinin kârı, kemliğe (kötülüğe) iyilik er kişinin kârıdır" şeklindeki atasözümüz bu hususu özlü bir şekilde açıklamaktadır. Dolayısıyla bu davranışımızın hayırlı bir netice vermesi sabırlı ve güçlü bir iradeye sahip olmamıza bağlıdır. Sevgili Peygamberimizin de tavsiyeleri bu yöndedir. Nitekim ona gelerek; "Ey Allah'ın Elçisi! Benim yakınlarım var, ben onlarla ilişkimi sürdürüyorum, onlar benimle alâkayı kesiyorlar! Ben onlara iyilik ediyorum, onlar bana kötülük ediyorlar! Ben onlara yumuşak davranıyorum onlar bana kaba davranıyorlar!" diyerek serzenişte bulunan bir adama, böyle devam ettiği takdirde Allah'ın onlara karşı kendisine mutlaka yardım edeceği müjdesini verirken, bu davranışının da kötülük yapanın midesine ateş olarak ineceğini söylemiştir (Müslim, "Birr ve Sıla", 22). Yani kötülükle karşılık verdiğimiz müddetçe bize yapılan her iyilik tadacağımız ateş azabını arttıracaktır. Gördüğümüz gibi, kendisine yapılan iyiliklere rağmen kötülükte ısrar eden açısından baktığımızda acıklı bir tabloyla karşılaşıyoruz.

Buraya kadar başkalarının yaptığı kötülükleri savmanın en etkili yolu olarak iyilikle karşılık verme erdeminden bahsettik. Bir de kendi kendimize yaptığımız kötülükler vardır ki bunları yok etmenin tek bir yolu vardır, o da yanlışımızı fark ettiğimiz anda samimi bir pişmanlıktır, yani tövbedir. Tövbeden sonra örneğin sadaka vermek suretiyle yapacağımız herhangi bir iyilik, yaptığımız kötülüğün günahını silecektir. Zira Rabbimiz, **"***İyilikler kötülükleri giderir.***"** (Hûd, 11/114) buyurmaktadır.

KÖTÜLÜKLERDEN UZAKLAŞMAK CENNETE GİRME VESİLESİDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَاَمَّا مَنْ طَغٰىۙ وَاٰثَرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَاۙ فَاِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَاْوٰىؕ وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰىۙ فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَاْوٰىؕ

"Kim azgınlık eder ve dünya hayatını tercih ederse, şüphesiz, cehennem onun sığınağıdır. Kim de, Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefsini arzularından alıkoyarsa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır." (Nâzi'ât, 79/37-41)

Zikrettiğimiz ayetlerde Rabbimiz, kıyamet gününde iki insan tipinden bahsediyor. Mutlular ve bedbahtlar. Dünyayı âhirete tercih edip kendini müstağni hisseden, plan ve programını sadece dünyaya göre yapan, ahiret diye bir derdi olmayan; ömrünü inkâr, isyan ve taşkınlıkla geçirerek tövbe ve iman etmeden Allah'ın huzuruna çıkanlar bedbahtlardır. Bu gibi kimseler, yaratılış gayesinden uzak, sadece bu dünyaya yönelik yaşarlar. Onların varacağı yer Kur'an'ın ifadesiyle cehennemdir. Ancak Rabbinin huzurunda hesap vereceğine inanıp Allah karşısında kötü duruma düşmekten, O'nun huzuruna günahkâr olarak çıkmaktan korkanlar, düşünce, eylem ve planlarında Allah'ı hesap ederek kendini boş şeylerden uzak tutup nefislerini kötülüklerden arındıranlar ise, bahtiyar kimselerdir ve onların varacağı yer de yine Kur'an'ın ifadesiyle cennettir.

Rabbimiz bizlere müminin hayatında nelere önem vermesi gerektiğini bildirmiş, hesap günündeki ceza ve mükâfatın ölçüsünü açıklamıştır. Rabbimizin rızasına ve lütfuna nail olabilmek için dünyadaki sorumluluklarımızın bilincinde olmalıyız. Ona göre bir hayat tarzı yaşamalıyız. Henüz dünyada iken, elimizde imkân ve fırsatlar varken, kendi muhasebemizi yapmalıyız. Yüce Allah'ın bizi daima gözettiğinin bilincinde olmalı ve buna göre hayatımıza çeki düzen vermeliyiz. Müminin Allah'a

* Dr. Sabri TÜRKMEN

olan inancı ve sevgisi onu kötü bir iş yapmaktan ve nefsinin aşırı isteklerine boyun eğmekten alıkoymalıdır. Mümin kimse, Allah'a ve kullarına karşı sorumluluklarını bilerek ona göre yaşamalıdır. Şayet mümin, bu hassasiyetle yaşarsa, dünyada mutlu olduğu gibi ahirette de Cennete girmeye hak kazanır. Kişinin, günaha düşmekten kendini koruyup iyiliklere ciddiyetle yönelebilmesi için, Allah'a inancının tam olması, O'nun emirlerine muhalefet etmekten korkması, O'nu sevmesi ve nimetlerini ümit etmesi gerekir. İnsan bu inanç ve yaklaşımıyla Rabbinin vaat etmiş olduğu cennete, ebedî huzur ve mutluluğa, bitmez tükenmez nimetlere ulaşır.

İnsan lehinde ve aleyhinde olan hususları iyi bilmelidir. Şu iki şey, insanın düşmanıdır: Nefsî arzular ve sonu olmayan emel. Nefsî arzulara uyarak onların peşi sıra koşmak, hakkı görüp ona tabi olmaya engeldir. Sonu olmayan emel ise, kişiye ahiret hayatını unutturur. Dolayısıyla ölüm, insanı gafil avlar ve kişinin çalışma zamanı bittiğinden yapabileceği bir şey kalmaz. Ebedî hayatta mutlu olabilmemizin yolu, dünyada iken Allah Teala'yı razı edecek bir hayat sürdürmemize bağlıdır. Bugün ne isek yarın da oyuz. O halde ölmeden nefis muhasebesi yapmalıyız. Allah bizi hesaba çekmeden önce biz nefsimizi hesaba çekmeliyiz.

Acaba bu gün ölürsek hâlimiz nice olur? Allah'ın hoşnut olacağı bir hayat yaşıyor muyuz? Allah için ne yapıyoruz? gibi sorularla kendimizi her zaman yoklamalı, iman ve ibadetle bir hayat sürmeyi ve son nefesimizde iman üzere ölmeyi Allah'tan istemeliyiz. Zira yüce Rabbimiz Kur'an'da bizlere Müslüman olarak can vermeyi dilememizi öğütlemektedir:

"Benim canımı Müslüman olarak al ve beni iyilere kat." (Yûsuf, 12/101)

"Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi ört, canımızı iyilerle beraber al." (Âl-i İmrân, 3/193)

O halde biz de yaşayışımızda aynı istikamette çalışmalı ve Rabbimize dua etmeliyiz:

"Allah'ım bizim canımızı Müslüman olarak al, bizi senin katında iyi olan kullarından kıl, onların işlediği yararlı işleri işlemeye bizi de muvaffak kıl, onların ölmeleri gibi ölmeyi ve onların derecelerine nail olmayı bize nasip eyle." Âmin!

KUL HAKKI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۝ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

"Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse, onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse, onun cezasını görecektir." (Zilzâl, 99/7-8)

Yüce dinimize göre yerine getirmekle yükümlü olduğumuz hakları genel olarak, Allah'ın hakları ve kulların hakları olarak iki kısımda ele alabiliriz. Allah'ın haklarını, O'nun emir ve yasaklarına saygı göstermek ve yapılması emredilen ibadetleri yapmak, zekât, fıtır sadakası, kurban ve kefaretler şeklinde sayabiliriz. Bütün bunlar aynı zamanda kamu yarar ve düzeni ile ilgili konulardandır.

Kul hakkı denince de hayatın her alanını kapsayan birbirimize karşı sorumlu olduğumuz haklar anlaşılmaktadır Bu hak, daha çok insanların canları, bedenleri, ırz ve namusları, manevi şahsiyetleri, makam ve mevkileri, dinî inanç ve yaşayışları gibi konulardaki kişilik haklarıyla, mallarına ve aile fertlerine ilişkin haklardan oluşmaktadır. Yüce Rabbimizin kişilere ait kıldığı menfaatler de kul hakkına girmektedir.

İnsanın her ne şekilde olursa olsun kendine ait olmayan bir şeyi meşru olmayan yoldan elde etmesi, kul hakkına girmektedir. Bu tür kazançlar dinimizde haram olarak tanımlanmıştır. Kul hakkı daha çok beşerî münasebetlerde dinimizin koyduğu ölçülere uymamak sonucu oluşur. Bunlar hırsızlık, yalan, sözünde durmamak, çeşitli yollarla insanların işlerini zora sokmak ve çeşitli şekilde insanları aldatarak elde edilen kazançlardır. Bir de kul hakkının sırf manevi olanı vardır ki, bu da insanların manevi şahsiyetlerine saygısızlık etmekle başlar. Toplumda, kul haklarının daha çok bilinen şekli ise maddi olanıdır.

Kul hakkı ifadesi insan hakları tabirinden daha geniş ve dinî bir içeriğe sahiptir. Kur'an'ın geneline baktığımızda birçok ayetinde ya adaletten ya hak kavramından ya da bunları temin etmek üzere konulan ölçülerle karşılaşılır. Kullar arasındaki

* Dr. Seyid Ali TOPAL

adalet esaslarını tespit eden birçok ayetten sonra, *"İşte bu Allah'ın hudududur/ölçüsüdür, onu çiğnemeyin"* (Maide, 5/87; mealinde ilâhî ikazlar gelir. Demek ki, kul hakkını çiğnemek, Allah'ın hududunu çiğnemektir. Yaptığımız her ibadet bizi kul hakkından korkma ve o konuda dikkatli olma seferberliğine itmelidir. Bir kimseden haksız olarak alınan bir kuruşu sahibine geri vermenin, yüzlerle lira sadakadan kat kat daha sevap olduğunu unutmayalım.

Peygamberimizin kul hakkıyla ilgi olarak söylemiş olduğu şu uyarıları dikkate alalım:

"Bir kimsenin diğer bir kimsenin haysiyetine yahut malına tecavüzden dolayı üzerinde bir hak bulunursa, altın ve gümüşün geçmediği hesap günü gelmeden helalleşsin. Aksi takdirde, yaptığı haksızlık ölçüsünde, iyi amellerinden alınıp hak sahibine verilir. İyiliği yoksa hak sahibinin günahından alınıp haksızlık eden kimseye yüklenir." (Buharî, "Mezâlim", 10)

"Kibri, hıyaneti ve kul borcu olmayan mümin, Cennet'e girer." (Tirmizî, "Siyer", 21, 1572-1573)

Bu uyarılar ışığında kul hakkının Allah'ın hakkından önce geldiğini söyleyebiliriz. Çünkü ahiretteki hesaplaşmada kullar haklarından vazgeçmedikçe Allah hak çiğneyeni affetmeyeceği gibi, bu hak tövbe ile de affedilmemektedir. Öyleyse, Allah'a karşı görevlerimizin yanı sıra insanlara karşı sorumluluklarımızı iyi bilmeli, özellikle de kul hakkına karşı oldukça duyarlı olmalıyız.

Kul hakkı konusunda Hz. Peygamber (s.a.s)'in şu uyarısı bizleri düşündürmelidir:

"Müflis kimdir biliyor musunuz? Ümmetimden müflis kişi, kıyamet günü namaz, oruç, zekât gibi ibadetlerle geldiği halde; aynı zamanda birisine kötü söz söylemiş, birine iftirada bulunmuş, bir başkasının malını yemiş, başka birini dövmüş veya öldürmüş olarak Allah huzuruna gelen ve yaptığı ibadetlerin sevabı bu kişilere dağıtıldıktan sonra bile hak sahiplerinin alacakları bitmediği için sevapları biten ve onların da günahlarını üzerine alarak cehenneme giden kişidir." (Buharî, "Edeb", 102) buyurur.

Peygamberimiz, vefatından birkaç gün önce, ashabına; *"Benim üzerimde kimin hakkı varsa gelsin, hakkını benden alsın ve helalleşelim."* buyurarak kul hakkıyla ilgili sözlerinin yanında bizzat davranışıyla da bizlere örnek olmuştur.

O hâlde, başkalarıyla bir arada yaşamamızın bir gereği olarak, herkesin hakkına saygı göstermeliyiz. Kimsenin canına, malına, ırzına ve namusuna zarar vermemeliyiz. Eğer zarar vermişsek, hak sahipleri ile helâlleşmeli, zarar maddî ise onun karşılığını ödemeye çalışmalıyız.

KUR'AN HAYAT KİTABIDIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَآءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَآءٌ لِمَا فِى الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ

"Ey insanlar! İşte size Rabbinizden bir öğüt, kalplere bir şifa ve inananlar için yol gösterici bir rehber ve rahmet (olan Kur'an) geldi." (Yûnus, 10/57)

Yüce Mevla, Kur'an-ı Kerim'in özelliklerini şöyle bildirmektedir: İnsanların dünya ve ahiret saadetini bozacak durumlara karşı bir öğüt, gönül dünyalarını aydınlatan manevi bir ışık, hayatlarını sürdürürken başvuracakları bir rehber ve bütün insanlığa gönderilen bir rahmet kaynağıdır. Bu ayetteki hitap genel olup, Kur'an'ın öğüt, şifa, rehber ve rahmet kaynağı olmasının bütün insanlığa yönelik olduğu ifade edilmektedir. Böylece ilahî kitabın bütün beşeriyeti kucaklayan evrensel kural ve ilkeler sunduğu anlaşılmaktadır.

Kur'an'ın bu ayette belirtilen özelliklerinden birincisi öğüt kitabı olmasıdır. Eşsiz merhamet sahibi olan yüce Allah emir ve yasaklarını öğüt şeklinde veya öğüt manasında bizlere bildirmektedir. Buradan anlıyoruz ki ilahî hitapta, insanları kırmadan, incitmeden, güzel bir üslupla kendilerine yapacakları bir nasihat şeklinde sunulmaktadır. Örneğin; *"Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Doğrusu Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor."* (Nisa, 4/58) ayeti, Allah'ın insanlara yönelik istediklerini öğüt şeklinde beyan buyurmasının güzel bir örneğidir.

Kur'an-ı Kerim'in bir diğer özelliği de, hasta gönülleri tedavi eden manevi şifa kaynağı olmasıdır. Onun vasıtasıyla mühürlenmiş, kilitli, hasta kalpler; iman eden, toplumla dayanışma içerisinde olan, hidayet bulmuş, kinden arınmış, tertemiz kalpler şifa bulur. Kur'an, şirki, iman ile uygun olmayan davranışları, ibadet ve tövbe ile; kin, haset ve düşmanlığı, sevgi, kardeşlik ve yardımlaşma duygularını tavsiye ederek

* Dr. Abdurrahman CANDAN

iyiye yönlendirmektedir. Böylece zihinlerde, gönüllerde, davranışlarda bulunan hastalıklar bu eşsiz yöntemle tedavi olmaktadır.

Kutsal kitabımız aynı zamanda bütün insanlığı hidayete eriştiren bir rehberdir. Biraz önce anlattıklarımıza ilave olarak, Kur'an rehber özelliği ile hidayeti sürekli kılar, hayat boyunca insanlara yol gösteren bir kılavuz ve ışık kaynağı olur.

Kur'an, iman eden gönüllere rahmet ve bereket kazandırır. Kurumuş, suya hasret toprakların yağmurla dirilip yeşermesi nasıl rahmet olarak tabir ediliyorsa, imandan yoksun kalplerin hidayet ile buluşması da ayet-i kerimede rahmet olarak tanımlanmıştır. İmanın, takvanın ve kardeşlik duygusunun yerleştiği gönüller de aynı şekilde yeşerir, bereketlenir, etrafını şenlendirir.

İlahî kaynak olarak Kur'an, bütün beşeriyetin ihtiyacını giderecek özelliktedir. Samimi bir şekilde insanlar başvurdukları takdirde, ihtiyaç duydukları konularda kendilerine yol gösterir. Allah Teala, bu hususta şöyle buyurmaktadır:

"Kendilerine okunan kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmiyor mu? Şüphesiz bunda inanan bir kavim için bir rahmet ve bir öğüt vardır." (Ankebût, 29/51)

Peygamber Efendimiz, Kur'an'a başvurmayan, istifade etmeyen, hayat kitabı olarak okumayan insanları, *"Ey Rabbim! Kavmim şu Kur'an'ı terk edilmiş bir şey hâline getirdi"* (Furkân, 25/30) diye yüce Mevla'ya şikâyet edecektir.

Bu vesile ile Kur'an okumanın, anlamanın ve düşünmenin önemi ortaya çıkmaktadır. İstifade amaçlı, düşünme amaçlı, anlama ve uygulama amaçlı Kur'an okuma bize, ailemize, toplumumuza yararlı olacaktır. Kur'an okuma halkalarının artırılması bizi ve nesillerimizi inanç ve amel konularında muhafaza edecektir. Allah Resûlü, Kur'an okumayı, anlamayı şöyle tavsiye etmektedir:

"Bazı insanlar, Allah'ın evlerinden bir evde toplanarak Kitâbullah'ı okurlar ve onu aralarında müzakere ederlerse üzerlerine sükûnet iner. Allah'ın rahmeti onları kaplar. Melekler de etraflarını kuşatır. Allah onları kendi yanındakiler yanında anar." (Müslim, "Zikir ve Dua", 38)

Kur'an mesajlarının bütün insanlığa öğüt, şifa, rehber ve rahmet kaynağı olması, O'nun ilahî kaynaklı, sürekli başvurulması gereken, tüm zamanların kitabı olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı Kur'an'ın lafzını okurken mealini de okumalı, okuduğumuz ayetler üzerinde, düşünmeye, anlamaya çalışmalıyız. Böyle yaptığımız takdirde Kur'an'ın aslî gayesine uygun hareket ederek kazançlı çıkacağımızı unutmamalıyız.

KUR'AN HİDAYET REHBERİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُ نَزَّلَ اَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْدِى بِهِ مَنْ يَشَآءُ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ

"Allah, sözün en güzelini; âyetleri, (güzellikte) birbirine benzeyen ve (hükümleri, öğütleri, kıssaları) tekrarlanan bir kitap olarak indirmiştir. Rablerinden korkanların derileri (vücutları) ondan dolayı gerginleşir. Sonra derileri de (vücutları da) kalpleri de Allah'ın zikrine karşı yumuşar. İşte bu Kur'an Allah'ın hidayet rehberidir. Onunla dilediğini doğru yola iletir. Allah kimi saptırırsa artık onun için hiçbir yol gösterici yoktur." (Zümer, 39/23)

Rabbimiz bu ayet-i kerimede, göndermiş olduğu kitabın özelliklerinden bahsetmekte ve ondan istifade eden insanları överek, ona karşı sorumluluk bilincinde olmayıp karşı koymak için elinden gelen her şeyi sarf eden insanların da sonlarının hüsran olduğunu anlatmaktadır.

Allah, sözün en güzelini indirmiştir. Kur'an'ın en güzel söz olması onun Allah katından olmasının da en önemli delilidir. Edebiyatta çok ileri olan Arap toplumuna Kur'an indiği zaman onlar, Kur'an'ın üslubu karşısında şaşırıp kalmışlardır. İnanmamakta direnen kimseler bile, Kur'an'ın hiçbir beşer sözüne benzemediğini itiraf etmişler ve hayranlıklarını gizleyememişlerdir. Kur'an, toplumda öylesine etkili olmuştur ki, onunla tarihin seyri değişmiştir. Cahiliyye toplumu olarak anılan, yol kesen, basit gerekçelerle başkasının canına kıyan, her türlü kötülüğü işleyebilen bir toplum; Rabbimizin insanlara uzattığı kurtuluş ipi olan Kur'an'a sarılıp onu öğrenince, en hayırlı toplum hâline gelmiş ve başkalarına yol gösterici olmuştur. Evet, Rabbimizin göndermiş olduğu o kitap elimizdedir. Kur'an'a aynı duygularla sarılıp onu anlamaya ve yaşamaya çalışırsak, Rabbimizi razı edebilir, dünya ve ahirette mutlu olabiliriz.

* Dr. Sabri TÜRKMEN

Zikrettiğimiz bu ayet, Kur'an'ı ve müminlerin onun karşısındaki durumlarını tasvir ediyor. Zira bu öyle bir kitaptır ki, ayetler birbirine benziyor, onlar arasında bir çelişki mevzubahis değildir. Mükemmel bir uyuma sahiptir. Bu kitapta bulunan bazı konular yer yer tekrar edilmektedir. Ancak bunlar, hiçbir aykırılık ve çelişki içermezler, bıktırıp usandıracak türden değildir. Yani tüm kitap boyunca aynı maksat gözetilmekte, her bölüm bir diğerini tafsil ve tefsir etmektedir. Anlam ve izahlar bir ahenk içinde birbirine bağlıdır. Bu kitapta Müslümanların ihtiyaç duyduğu her şey vardır. Bazı ayetlerin tekrar edilmesi müminlerin buna olan ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Zira insanın yapı itibariyle buna ihtiyacı bulunmaktadır.

Rablerine karşı derin bir saygı içinde olanlar, tehdit ve korku içeren ayetlerini okuduklarında, ürperir, korkar ve endişelenirler. Rahmet ayetlerini, cennet nimetleriyle ilgili ayetleri okudukları zaman ise tenleri ve kalpleri Allah'ın zikriyle yatışıp yumuşar ve sakinleşir.

İşte bu kitap doğruluk rehberidir. Allah, onunla doğruya yönelmek isteyip bunun için gayret sarf edenleri onda muvaffak kılar. Kim Allah'ın yolundan gitmek ister de Allah'ın hidayetine yönelirse, Allah ona hidayetini ve nimetini ulaştırır. Ancak kim de doğrulardan yüz çevirip şaşkınlık ve sapıklık içinde kalmayı ister, hidayeti başka tarafta ararsa, onu kimse doğru yola iletemez.

Kur'an'dan yararlanabilmenin en önemli şartı muttaki, yani kendisine karşı Allah'ın sevgisinin azalmasından korkan, hakla batılı ayıran ve salih kimselerden olmaya çalışan biri olmaktır. Allah katından inmiş olan Kur'an, kulu Rabbine götüren hidayet rehberidir. Nitekim ayette şöyle buyrulur:

"Bu kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Muttakiler için yol göstericidir." (Bakara, 2/2)

KUR'AN İLAHÎ BİR KİTAP'TIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

الٓرۚ كِتَابٌ اُحْكِمَتْ اٰيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍۙ اَلَّا تَعْبُدُوٓا اِلَّا اللّٰهَۜ اِنَّنِى لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌۙ

"Elif Lâm Râ. Bu Kur'an; âyetleri, hüküm ve hikmet sahibi (bulunan ve her şeyden) hakkıyla haberdar olan Allah tarafından muhkem (eksiksiz, sağlam ve açık) kılınmış, sonra da Allah'tan başkasına kulluk etmeyesiniz, diye ayrı ayrı açıklanmış bir kitaptır. (De ki:) Şüphesiz ben size O'nun tarafından gönderilmiş bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim." (Hûd, 11/1-2)

Hûd suresinin ilk ayetinde Rabbimiz, Kur'an'ın hikmet sahibi ve her şeyden haberdar olan Allah katından indirilen bir kitap olması yanında O'nun ayetlerinin eksiksiz, apaçık olduğuna dikkatlerimizi çekmektedir. Bunun anlamı kısaca şudur; bu ayet, Kur'an-ı Kerim'in herhangi bir insan tarafından ortaya konmuş bir kitap olmadığını, tam tersine hikmetiyle her şeyi yerli yerinde yapan ve ilmiyle her şeyden haberdar olan yüce Rabbimiz tarafından eksiksiz olarak bizlere indirilmiş ve açıklanmış bir kitap olduğunu bildirmektedir. Bu ayette olduğu gibi diğer ayet-i kerimelerde de Kur'an'ın Allah kelamı olduğu herhangi bir tereddüde yer bırakmadan açıkça ifade edilmektedir:

"Şüphesiz bu Kur'an sana, hüküm ve hikmet sahibi, (her şeyi) hakkıyla bilen Allah tarafından verilmektedir." (Neml, 27/6)

"Bu Kur'an, Rahman, Rahim tarafından indirilmedir." (Fussilet, 41/2)

Ayet-i kerimelerden de anlaşıldığı gibi yüce Kitabımız Kur'an'ın ilahî bir kitap olduğu ve onun, bir şair, kâhin sözü değil Allah kelamı olduğu (Hâkka, 69/41-43) apaçık ortadadır. (Konuyla ilgili olarak şu ayetlere de bakılabilir: Yunus, 10/37, Hâkka, 69/44-47, Şuarâ, 26/210- 211.) Bütün bu gerçeklere rağmen Kur'an'ın indirilmeye başlandığı dönemde Kur'an'ın bir şair veya kâhin sözü olabileceği, ya da bir şeytan ilhamı ve vesvesesi

* Medet COŞKUN

olabileceği ve hatta Peygamberin uydurması olabileceği vb. çeşitli iftiralar atılmıştı. Ayetlerde bu iddialara cevaplar verilerek şöyle buyurulmaktadır:

"Hâlâ Kur'an'ı düşünüp anlamaya çalışmıyorlar mı? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından (indirilmiş) olsaydı, mutlaka onda birçok çelişki (birbirini tutmayan birçok söz ve ifadeler) bulurlardı." (Nisa, 4/82)

Zaten dikkat edilirse açıklamaya çalıştığımız ayetin devamında da Peygamberimize hitaben*; (De ki:) "Şüphesiz ben size O'nun tarafından gönderilmiş bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim."* (Hûd, 11/2) buyurularak Peygamberimizin konumuna işaret edilmektedir. Sevgili Peygamberimiz, uyarıcı ve müjdeleyici olarak görevini önce Mekke'de sonra da Medine'de devam ettirdi. Kur'an, bu süre içerisinde peyderpey nazil oldu. Onun ölümü ile birlikte yüce kitabımız Kur'an'ın indirilmesi tamamlanmış oldu.

Açıklamaya çalıştığımız ayet-i kerimede dikkatimizi çeken diğer bir nokta da ayette geçen "Allah'tan başkasına kulluk etmeyesiniz diye ayrı ayrı açıklanmış bir kitap" ifadesidir. Bu ifadeye göre Kur'an'da her şey bize en ince noktasına kadar açıklanmış ve yüce Rabbimiz bu kitabı biz insanlara göndererek bizi muhatap almıştır. Onu anlayacak ve hayatına uygulayacak olan da bizleriz. Bu kitabın gönderiliş gayesi bizzat yüce Allah tarafından açıklanıp bildirildiği gibi tüm insanlığın dünya ve ahiret mutluluğuna kavuşmasıdır. Bu konuya işaretle Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"Elif Lâm Râ. Bu Kur'an, Rablerinin izniyle insanları karanlıklardan aydınlığa, mutlak güç sahibi ve övgüye layık, göklerdeki ve yerdeki her şey kendisine ait olan Allah'ın yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz bir kitaptır. Şiddetli azaptan dolayı vay kâfirlerin hâline." (İbrahim, 14/1)

"İman edip salih amel işleyenleri, karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size Allah'ın apaçık âyetlerini okuyan bir peygamber gönderdi. Kim Allah'a inanır ve salih bir amel işlerse Allah onu, içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetlere sokar. Allah, gerçekten ona güzel bir rızık vermiştir." (Talâk, 65/11)

Şu halde bize düşen "Kendisinde şüphe bulunmayan" (Bakara, 2/2) yüce Kitabımıza sımsıkı sarılmak ve içinde bulunan emir ve yasaklarına riayet etmektir.

KUR'AN MÜ'MİNLER İÇİN ŞİFADIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ۙ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ اِلَّا خَسَارًا

"Biz Kur'an'dan, mü'minler için şifa ve rahmet olacak şeyler indiriyoruz. Zalimlerin ise Kur'an, ancak zararını artırır." (İsrâ, 17/82)

Kur'an gelmeden önce toplum küfür, şirk bataklığı içerisinde yüzüyor, haklı haksız aynı muameleye tabi oluyordu. Toplum zulüm, nifak, haset, cimrilik vb. maddi ve manevi hastalıklarla boğuşuyordu. Gönüller katılaşmış, inatçılıktan dolayı hakka teslim olmak, doğruya kabullenmek mümkün olmuyordu. İşte bu durumda Kur'an müminlerin kalplerini sapıklık, şüphe, şirk, ayrılık gibi hastalıklardan korudu. Böylece onlara, hakkı batıldan ayıran, doğru yolu gösteren bir rehber ve bir rahmet oldu. O rahmetle müminler, iman, hikmet, hayrı isteme ve ona rağbet etme imkânına kavuştular.

Yukarıda belirtilen niteliklere sahip olan yüce kitap Kur'an, mensuplarının kalplerindeki her türlü şüphe, nifak, şirk, sapkınlık, inkâr, bilgisizlik ve dalâlet hastalıklarını giderir, imana, hikmete ve hayra irşat eder, cennete sokup azaptan kurtarmaya sebep olur. Kur'an'da rahmet vardır; yani Kur'an kısaca din ve dünya hayatının doğru, sağlıklı ve güzel olması için gerekli bilgiler içerir; hakkını vererek okuyanlara büyük ecirler kazandırır, Allah'ın mağfiretine ve hoşnutluğuna layık kılar; Kur'an müminler için güçlükleri kolaylığa çevirir, kusurları giderir, günahları siler.

Kur'an'ın getirdiği din hak din, verdiği bilgiler doğru bilgiler, çağırdığı yol doğru yoldur. Ahlak ve yaşayışta da doğruluğa ve dürüstlüğe çağırmakta ve böylece bütün yönleriyle batılı ortadan kaldırmaya yöneltmektedir. Bu sebeple de Allah ayette Kur'an'ın getirdiklerini müminler için "şifa ve rahmet" olarak nitelemiştir.

O Kur'an öyle bir kitaptır ki onu dinleyen mümine bir şifa ve rahmet kaynağı olur. Öte yandan kâfirin de inkârını, yalanını ve Allah'tan uzaklaşmasını artırır. Nitekim ayette de Kur'an'ın inananlara bir hidayet ve şifa olduğu, inanmayanların

* Dr. Ercan ESER

kulaklarında ağırlık bulunduğu için bir körlük olduğu beyan edilmektedir (Fussilet, 41/44). Benzer şekilde Kur'an'ın iman edenlerin imanlarını artırdığı, kalplerinde hastalık bulunanların ise küfürlerini kat kat artırarak kâfir olarak ölmelerine sebep olduğu haber verilmektedir (Tevbe, 9/124-125).

Konumuzu teşkil eden ayet-i kerimede dünya, adeta çeşitli hastalıklar, bela ve sıkıntı ile dolu bir hastaneye, Peygamberimiz (s.a.s) bir doktora, Kur'an da şifa verici ilaç ve yeterli gıdaya benzetilmektedir. Kur'an'ın şifa oluşu daha çok manevi alanla ilgili olarak anlaşılmıştır. Çünkü Kur'an, insanları cehalet ve sapıklık karanlığından çıkarmak için bir rehberdir. Hakkı ve hakikati görmeye davet eder. Ahlaki ve sosyal hastalıklara karşı kesin bir şifa reçetesi önerir. Diğer taraftan tıbbî hastalıklarda tedavi ile birlikte veya tıbben tedavi imkânının kalmadığı durumlarda manevi desteğin etkisi ve önemi büyüktür. Bu bağlamda bedeni ve psikolojik hastalıklar sürecinde Kur'an okumanın ve dua etmenin de tedavi sürecine şifa verici tesiri yadsınmamalıdır.

Kur'an, şeytanın telkinlerine, şaşkınlık ve korkuya karşı da bir şifadır. Mümin kişinin kalbini Allah'a bağlar, sakinleştirir ve huzura kavuşturur. Gönülleri hoşnut eder. Allah'ın rızasını kazandırır, yaşama ümidini artırır.

Kur'an, nefsî arzuların, pisliklerin, cimriliğin, kıskançlığın ve şeytanın verdiği vesveselerin hepsine karşı bir şifadır. Toplulukların yapılarını zedeleyen, güvenini, huzurunu bozan ve sağlığına zarar veren sosyal hastalıklara karşı da bir şifa vasıtasıdır.

Kur'an-ı Kerim, müminler için bir rahmet kaynağıdır. Zira ona inanan ve hükümleriyle amel eden müminler cenneti kazanır, cehennemin azabından uzaklaşmış olurlar. Ancak Kur'an'ı inkâr edip emirlerine uymayan, yasaklarından kaçınmayan kimselerin ise sadece zararları artar.

KUR'AN MÜ'MİNLERE YOL GÖSTERİCİDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ ۙ

"Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir." (Bakara, 2/2)

Yüce Allah'ın insanlığa son vahyi, kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim Fâtiha suresinden başlayarak Nâs suresi ile biten ve hiçbir değişikliğe uğramadan günümüze kadar gelen tek ilahî kitaptır. Bugün dünyanın neresine gidersek gidelim, aynı Kur'an'ın farklı milletlere mensup hafızlar tarafından yine aynı şekilde okunduğunu görürüz. Bu, Allah katından geldiğinde şüphe olmayan kitabımızın, yine Allah'ın lütfu ile korunduğunun da en belirgin işaretidir.

Yüce Allah, insanlara yol gösterici olarak daha önce sayfalar şeklinde pek çok öğüt ve bunlara ilaveten üç büyük kitap indirmiştir. Ancak insanlar bu kutsal kitapları zaman içerisinde tahrif ederek değişikliğe uğratmışlardır. Bu yüzden Rabbimiz de insanlara son yol gösterici olarak Kur'an'ı indirmiştir. İşte Rabbimizin, Cebrail (a.s) aracılığı ile sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s)'e vahiy ettiği bu kitabın, Allah'ın kitabı olduğunda da hiçbir şüphemiz yoktur.

Niçin Kur'an'ın bütün insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için gönderilen son ilahî kitap olduğunda hiçbir şüphemiz yoktur? Çünkü o öyle bir kitaptır ki, içinde hiçbir çelişki ve yanlışlık yoktur. Zira onu şu mükemmel kâinatı ve bizleri yaratan Allah'ımız indirmiştir. Rabbimizin yarattıklarında bir kusur görebiliyor muyuz ki, sözlerinde bir kusur, eksiklik ve çelişki görebilelim. Bu Kitap, Allah'ın son mucizesi olmasına rağmen, Allah'a eş koşanlar onu kabul etmemişler ve "Bu Kur'an'ı, Muhammed uydurdu" demişlerdi. Rabbimiz de birçok ayette, bu iddialara meydan okumuştur. Bu meydan okumayı dile getiren ayetlerden biri de şudur:

"Kulumuza indirdiğimiz Kur'an'dan şüphe ediyorsanız, siz de onun benzeri bir sure meydana getirin; eğer doğru sözlü iseniz, Allah'tan başka, güvendiklerinizi de yardıma

* Dr. Fatih YÜCEL

çağırın. Yapamazsanız ki yapamayacaksınız o takdirde, inkâr edenler için hazırlanan ve yakıtı insanlarla taş olan ateşten sakının." (Bakara, 2/23-24)

Ne Kur'an'ın indirildiği ortamda ne de daha sonra hiçbir kimse bu meydan okumaya cevap verememiştir ve veremeyecektir de. Çünkü Kur'an'ı, gizli-açık her şeyi bilen, sonsuz güç ve kudret sahibi Rabbimiz indirmiştir.

Rabbimizin son vahyi olan bu Kitap, kendisine gönlünü açan takva sahibi müminler için yol göstericidir. Takva sahibi, günahlardan hemen sakınıp, Allah'ın emirlerine elinden geldiği ölçüde saygı ve samimiyetle riayet eden kimsedir. Kur'an'ın, takva vasfına ulaşmak isteyen müminler için ne güzel bir rehber olduğunu birkaç cümle ile açıklamak yerinde olacaktır.

Kur'an her şeyiyle yaşamımıza anlam kazandıran ve bizi yücelten bir yol göstericidir. İçindeki şifa kaynağı öğütleri gören, gönüllere şifa olan ayetlerini okuyan bir kimse onun ne güzel bir rehber olduğunu rahatlıkla anlayabilir. Biz, bir cana kıymanın bütün canlara kıymak kadar büyük bir günah olduğunu Kur'an'dan öğrenmedik mi? Asıl adaletin, bize düşman olan topluma dahi âdil davranmak olduğunu, yetimin hakkını gözetmeden, komşumuza iyi davranmadan, bizim dışımızdakiler için fedakârlık yapmadan Allah'ı razı edemeyeceğimizi yine Kur'an'dan öğrenmedik mi? Bütün insanlar için bir öğüt, gönüllere şifa, inananlara rehber ve rahmet olan Kur'an, bizi her an en doğru olana iletmekte ve bizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmaktadır. İsterseniz onun takvaya ulaşmak isteyen bizlere rehber ve rahmet oluşuna bir örnek verelim:

Kutsal Kitabımızda Rabbimiz, sevdiği kulları için şöyle der:

"Onlar öfkelerini yenerler, insanların kusurlarını affederler." (Âl-i İmran, 3/134)

"Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar." (Furkân, 25/68)

Sadece bu ayetlerle bile bugün insanlık, kan gölüne dönen dünyamızı barış yurduna çevirebilir ve daha yaşanabilir bir yer hâline getirebilirdi. Bize karşı işlenilen suçu bağışlamanın, Allah katında ne kadar büyük bir mükâfatının olduğunu anlayabilseydik, öfkemizi yutar ve Allah'ı razı etmenin hazzını yaşardık. Atalarımız da boşuna "Öfke ile kalkan zararla oturur" dememiştir. Bugün hapishanelerdeki insanlarımızın çoğu, bir anlık öfke sonucu hem kendi hayatlarını hem de yüz binlerce masumun hayatını mahvetmişlerdir.

Öyleyse şanımızı yüceltmek, manevi-ahlaki hastalıklarımıza şifa bulmak ve en doğru yola ermek için, Kur'an'daki takvaya ulaştıran bu güzel öğütleri tutmaya çalışalım. Biz de o güzellikleri yaşayalım ki, o kutlu Peygamber gibi adımız hep güzellikle ve dua ile anılsın. Hepimiz için güzel bir öğüt olan bu kitabın tavsiyelerini rehber edinelim ki, hem ailemizi hem de dünyamızı yaşanabilir bir yer hâline getirebilelim. Unutmayalım ki Kur'an-ı Kerim, takva ehli müminler için bir rehber ve bize Rabbimizin de bir emanetidir. Öyleyse kıyamette kendisinden sorguya çekileceğimiz bu kitaba karşı duyarlı olalım. Okuyalım, anlayalım ve öğütlerine uyalım.

KUR'AN NAMAZSIZ NESLİN TEHLİKESİNE DİKKAT ÇEKİYOR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ اَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا

"Onlardan sonra, namazı zayi eden, şehvet ve dünyevî tutkularının peşine düşen bir nesil geldi. Onlar bu tutumlarından ötürü büyük bir azaba çarptırılacaklardır." (Meryem, 19/59)

Dinimiz, bizlere meşru şekilde evlenerek temiz bir nesil yetiştirmeyi emretmektedir. Bu yükümlülükle, kıyamete kadar Müslüman neslinin devam etmesi hedeflenmiştir. Çocuklarımız, Allah'ın bize bahşettiği en güzel birer nimeti, hediyesi ve emanetidir. Bunun için Allah (c.c) bizleri, bu emaneti en güzel şekilde yetiştirip muhafaza etmekle yükümlü tutmuştur. Çocuklara karşı olan sorumluluğumuza işaretle Cenâb-ı Hakk, *"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. O ateşin başında gayet katı, çetin, Allah'ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve kendilerine emredilen şeyi yapan melekler vardır"* buyurarak, onların asıl yaratılış gayeleri doğrultusunda dünya ve ahiretteki kurtuluşları için çalışmamızı emretmiştir (Tahrîm, 66/6). Aynı konuya işaretle Hz. Peygamber (s.a.s) de, *"Hepiniz çobansınız, hepiniz sürünüzden sorumlusunuz…"* (Buharî, "Cum'a", 11; Müslim, "İmâre", 20) buyurmuşlardır.

İslam eğitimcileri, çocukların eğitimine daha evlenmeden önce, hayırlı bir anne/baba adayı seçimi ile başlanması gerektiğini ifade ederler. Evlilikten sonra ise, çocuk doğup büyümeye başladıktan itibaren anne babanın asıl eğitim sorumluluğu başlamaktadır. Bu bağlamda, eğitim çağına göre çocuklarımızı, dünyevi bilgilerin yanı sıra dinî bilgilerle de donatıp manevi bir bilinç kazandırmalıyız. Dinimizin inanç esaslarını, akıllı ve ergen yaşa gelmiş bir müminin dinî görev ve sorumluluklarını, örneğin Kur'an okumayı, namaz kılmayı, oruç tutmayı, camiye ve cemaate gitme-

* Dr. Ahmet GELİŞGEN

yi onlara öğretip, bu sorumluluklara alıştırmalıyız. Milli değerlerin yanı sıra, Allah (c.c), Peygamber (s.a.s), Kur'an, Ehl-i Beyt ve Sahabe sevgisi gibi manevi değerlerin sevgisini de onlara aşılamalıyız.

Bütün bu değerlerin baş tacı namazdır. İyi davranışlar ve erdemlilikler, namaz sayesinde korunur. Namaz zâyi edildiği zaman ise, bu değerler de yok olmaya mahkûm olur. Bu bakımdan namaz, mümin için diğer amelleri de ayakta tutan en önemli dinî görevdir. Peygamber Efendimiz (s.a.s), kıyamet gününde kulun ilk hesaba çekileceği sorumluluk olarak, namaza işaret etmektedir (Tirmizî, "Salât", 188; Ebû Dâvûd, "Salât", 144-145; Nesaî, "Salât", 9). Bu bakımdan, yedi yaşından itibaren çocukların, anne babaları tarafından namaza alıştırılmaları tavsiye edilmiş; on yaşından itibaren ise ergenliğe hazırlık olması için düzenli bir şekilde namaz kılmaları adeta emredilmiştir (Ebû Dâvûd, "Salât", 26; Tirmizî, "Salât", 182; Ahmed b. Hanbel, II, 180, 187). Ergenlikten itibaren ise, namaz ve diğer dinî hükümlerle ilgili sorumluluğun başladığı hepimizin malumudur.

Kur'an-ı Kerim, *"Ailene namazı emret ve kendin de ona devam et. Senden rızık istemiyoruz. Sana da biz rızık veriyoruz. Güzel sonuç Allah'a karşı gelmekten sakınanlarındır."* ayetiyle, kendimizin namaza devam etmesi yanında, aile ehlimize de namazı emretmemizi açıkça bildirmektedir (Tâ-hâ, 20/132). Gerek bu ayetle, gerekse yukarıda anlamlarını verdiğimiz ayet ve hadislerde de görüldüğü gibi, çocuklarımızın dünyalarını mamur etme uğruna ahiretlerini ihmal etmememiz gerektiği konusunda Rabbimiz bizi özellikle uyarmaktadır.

Allah Teâlâ tarafından bize bahşedilen, gözümüzün nuru, geleceğimizin umut ve aydınlığı olan yavrularımızı, gençliğimizi, namaz bilinci ve ondan beklenen erdemlilikle yetiştirip topluma hazırlarsak, hem kendimizin, hem onların, hem de toplumun kurtuluşuna vesile oluruz. Bu niteliklerle yetiştirdiğimiz çocuklarımızla, dünyada da ahirette de gözümüz aydın olur. Onların işledikleri salih amel ve yaptıkları hayır dua sayesinde amel defterimiz kapanmaz. Onların işledikleri hayrın sevabının bir misli bize yazılır. Biz öldükten sonra onların dünyadaki hayatı bizlere müjdeli haber olarak gösterilir. Bu suretle onlarla ilgili hesabımızı kolayca verip, onlardan dolayı mükâfatlandırılırız. Bunun için "ağaç yaş iken eğilir", atasözünü hatırda tutarak, özellikle küçük yaştan itibaren çocuklarımızı İslam terbiyesi ile yetiştirmemiz gerekir. Allah korusun, haram helal tanımayan bir nesle sahip olmamız durumunda ise, hem onların dünyası, hem bizim ve hem de toplumun dünyası cehennem olmakla kalmaz, ayette haber verildiği gibi ahiretteki "cehennem çukuru" da buradayken hazırlanmış olur. Bizim ihmalimizden kaynaklanabilecek kötü hâllerinden dolayı, kıyamet günü onlar ayrıca bizden şikâyetçi olurlar (Sâd, 38/61).

KUR'AN OKUNDUĞU ZAMAN SAYGIYLA DİNLENMELİDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَاَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

"Kur'an okunduğu zaman ona kulak verip dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin." (A'râf, 7/204)

Kur'an-ı Kerim, Allah tarafından insanlığa gönderilmiş, müjdeleyici, uyarıcı, doğruyu yanlıştan ayırt edici, yol gösterici ve öğüt verici özelliği ile insan bedenine ve ruhuna hitab eden ilâhî bir kitap ve eşiz bir mucizedir. Bu bakımdan mealini verdiğimiz ayette, Kur'an-ı Kerim'in muhatabı olan biz insanlar için her yönden onun büyük bir değer olduğu ve ona kulak verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Hz. Peygamber, Kur'an ayetleri kendisine geldikçe bunları çoğunlukla Kâbe çevresinde yüksek sesle insanlara okur, inanan ve inanmayan herkes onu dinlerdi. Kur'an'ı işiten herkes onun manasının ve sözlerinin mükemmel olduğunu biliyor, lafızlarının güzelliğini fark ediyor, anlamlarını kavrıyor; benzersizlik, doğruluk ve tutarlılığına aklıyla hükmediyordu. Bu yüzden toplumsal konumlarını kaybedeceklerinden korkan Mekke'nin ileri gelenleri, nüfuzları altındaki insanların âyetleri dinlemelerini engellemek için tedbirler düşündüler. Sonuçta inkâr edenler halka dediler ki:

"Bu Kur'an'ı dinlemeyin. Baskın çıkmak için o okunurken yaygara koparın (Fussilet, 41/26) yüksek sesle şiirler okuyarak, ıslık çalıp el çırparak, anlamlı anlamsız sözler söyleyerek gürültü çıkarın ve böylece Hz. Peygamberin sesini bastırarak okuduğu âyetlerin anlaşılmasını önleyin" (Kur'an Yolu, 4/607). Müşrikler bu tavırlarıyla Allah'a, O'nun kitabına ve peygamberine karşı düşmanlık ve saygısızlıklarını sergiliyorlardı. Konumuz olan âyette ise müslümanların Kur'an'ı dinleyerek saygı ve bağlılıklarını göstermeleri ve sonuçta ilâhî rahmete liyakat kazanmaları gerektiği ifade buyrulmaktadır. Buna göre Kur'an okunduğu sırada müslüman ona ilgisiz kalma-

* İdris BOZKURT

malı, kulak verip dikkat kesilmeli, onu saygıyla ve ilgiyle dinlemelidir. Çünkü o, her şeyden önce Allah'ın sözüdür, onda konuşan Allah'tır. Bu sebeple ibadet maksadıyla okunan Kur'an'ı kasıtlı olarak dinlememek, Allah'ın konuşmasına kulak vermemek ve dolayısıyla bir bakıma Allah'a karşı edepsizlikte bulunmak anlamına gelir.

Ayrıca anlamları üzerine düşünüp kavrayabilmek ve sonuçta rahmet ve bereketinden yararlanabilmek için de onu yoğun bir dikkatle dinlemek gerekmektedir. Ayrıca ayetteki "...ona kulak verip dinleyin ve susun…" buyruğu, beden kulaklarıyla Kur'an'ı dinlemeyi, onun tilâveti esnasında konuşmamayı, başka şeylerle ilgilenmemeyi ifade ettiği gibi mecazî manada "Kur'an'ı dinlemek" aynı zamanda "onun buyruklarına uyup yasaklarından kaçınmak" anlamına da geldiği müfessirlerce dile getirilmektedir. Müslüman, Kur'an-ı Kerim'i dikkatle dinlemeli, anlamaya çalışmalıdır. Böylece Allah'a ve O'nun kelâmına takınmış olduğu bu edepli ve ahlaklı tavrının sevabını kazanacak, O'nun tarafından ödüllendirilecektir. Kur'an'ı can kulağıyla dinlediği gibi kalp ve aklı ile de idrak suretiyle onun içeriği üzerinde düşünmelidir. Bu sayede insan kalbini ve aklını aydınlatacak, imanına güç katacak, yanlışlarını düzeltecek, doğrularını arttıracaktır.

Böylece bu ve buna benzer kazanımlarıyla ilgili ayetin sonunda ifade buyrulan rahmet ve merhamete ulaşmış olacaktır (Kur'an Yolu, 2/512-513). Kur'an-ı Kerim okunduğunda susup dinleyerek ona kulak verenlere ve vahye saygı gösterenlere Allah merhamet edecektir. Zira susmak iyice dinlemeye, iyi dinlemek de onun içerdiği mesajı anlamaya, o da iman ve güzel amellere, iman ve ameller de ilahî rahmete ve nimete ermeye sebebiyet verir. O halde biz Müslümanlar, Kur'an-ı Kerim'i Rabbimizin ilahî bir mesajı olduğu telakkisiyle benliğimizde derin tesirler icra edecek şekilde dinleyip onu anlamaya, hayatımıza onunla şekil vermeye gayret sarf etmeliyiz. Eğer Kur'an-ı Kerim okunurken susar, sadece ona kulak verir, onu Allah ve Resûlünün istediği biçimde anlar ve hayatımıza tatbik etme çabası içerisinde olursak Rabbimiz bizlere rahmet kapılarını açacak ve nimetlerini bolca ihsan edecektir.

KUR'AN VE BİZ: BİRBİRİMİZE NE KADAR YAKINIZ?*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

هٰذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنْذَرُوا بِهٖ وَلِيَعْلَمُوٓا اَنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ اُولُوا الْاَلْبَابِ

"Bu Kur'an; kendisiyle uyarılsınlar, Allah'ın ancak tek ilâh olduğunu bilsinler ve akıl sahipleri düşünüp öğüt alsınlar diye insanlara bir bildiridir." (İbrahim, 14/52)

Bu surenin başı ile sonu arasında gözlerden kaçmayan bir anlam bütünlüğü mevcuttur. Tekrar hatırlayacak olursak ilk ayet, kutsal Kitabımızın tüm insanlığa hitap eden evrensel bir bildiri olduğunu ve insanları karanlıklardan kurtarıp tek olan aydınlık yola çıkarmayı hedeflediğini vurguluyordu. Üzerinde düşüneceğimiz bu son ayet ise, Kur'an'ın, tüm insanları uyarmayı, tevhit düşüncesini yerleştirmeyi ve akıl sahiplerinin öğüt almalarını amaçlayan ilahî bir fezleke (bildiri) olduğunu hatırlatmaktadır.

Kur'an'ın hem indiriliş sebebini hem de hedefini bir cümleyle özetleyen bu ayet, kutsal Kitabımızla bağımızı veya ilişkimizi nasıl ve hangi amaçla şekillendireceğimizi göstermesi bakımından büyük önem arz etmektedir. "*Bu (kitap) insanlara bir bildiridir*" ifadesiyle anlıyoruz ki, rengi, dili, milleti ve cinsiyeti ne olursa olsun bütün insanları muhatap almıştır. Hac mevsiminde de gördüğümüz gibi dünyanın çok değişik uluslarından ve bölgelerinden insanların ortak duygu ve düşüncelerle bir araya geliyor olmaları bunun apaçık bir göstergesidir.

Allah'ın kitabının "insanlara bir uyarı" olması, Kur'an'da sık sık karşımıza çıkan bir hatırlatmadır. Bundan bin dört yüz yıl önce insanları gaflet uykusundan uyandırıp onlara hakikati gösteren Kur'an, bu gün de aynı fonksiyonunu sürdürmektedir. Ayrıca yüce Kitabımızın bir "uyarı" olması, ondan yüz çevirip gösterdiği hakikatlere kulak tıkayanların hesap günü "bilmiyordum" veya "duymamıştım" gibi ortaya dökecekleri mazeretleri (Kıyamet, 75/15) geçersiz kılacaktır. Şu halde ahirette mazeret dökecek duruma düşmek istemiyorsak şimdiden bu uyarıya kulak vermeliyiz. Bu-

* Mahmut DEMİR

nun yolu da bizlere dünya ve ahiret mutluluğunun kapılarını açan kutsal Kitabımızı okuyup üzerinde tefekkür etmek ve ondan öğüt almaktır. Ancak tevhid inancını gerçek anlamda özümsemeden ondan öğüt almak ve ders çıkarmak mümkün değildir. Allah'tan başka ilâh olmadığını onun yeryüzünde de gökyüzünde de bütün evrende her türlü tasarruf yetkisini elinde bulunduran tek varlık olduğunu ifade eden tevhid düşüncesi, madde ve mana, fizik ve ruh dünyamıza tamamen hâkim olmalıdır. Bu düşünce bizlerde zorunlu olarak tek bir mabudun kulu olma ve sadece ona itaat etme bilincini doğuracaktır.

Tevhid inancının sağlayacağı bu bilinçten sonra akıl sahipleri (ulu'l-elbâb) olarak Allah'ın ayetleri üzerinde gerçek anlamda düşünebilir ve onlardan öğüt alabiliriz. Fakat şu var ki, özünü muhafaza etmiş ve her türlü ön yargılardan arınabilmiş saf bir akıl Kur'an ayetleri üzerinde düşünebilir, onlardan ibret ve öğüt çıkarabilir. Zira ön yargılar aklın anlama ve düşünebilme kabiliyetini yok eder.

On dört asırdır tüm insanları uyarmaya, düşünmeye ve öğüt almaya davet etmekte olan yüce Kitabımız bu gün de bizlere seslenmektedir. Asırlar geçti ama o hâlâ canlılığını ve tazeliğini koruyor. Yüzyıllardır bataklıklar içinde yüzen nice insanların karanlık dünyalarını aydınlatan, gökten inen yağmur gibi nice beldelere rahmet yağdıran bu yüce Kitabın mirasçısı olmak bizler için büyük bir şeref ve gurur kaynağıdır. Ancak bu gururu taşımak aynı zamanda bir sorumluluk yüklemektedir bizlere. Nedir bu sorumluluk? Vefatından kısa bir süre önce ümmete "ağır" bir emanet bıraktığını buyuran sevgili Peygamberimiz (s.a.s), bu emanete sımsıkı sarıldığımız müddetçe asla yanlış yola düşmeyeceğimizi söylerken (Müslim, "Fedâilu's Sahabe", 37) aslında sorumluluğumuzun ne olduğuna da işaret etmiş oluyordu: Allah'ın kitabına sımsıkı sarılacaktık. Ama sadece odalarımızı süslesin diye kılıflara hapsedip duvarlara asarak değil! Yalnız ölmüş bedenlere umut olsun diye kabristanlarda okuyarak da değil! Nasıl mı? Tabi ki, ölü ruhlarımızı diriltsin, hasta kalplerimize şifa olsun diye sarılacaktık ona. Hayatımızı süslesin diye sahip çıkacaktık o kutlu mirasa. Şahsiyetimiz, ailemiz, neslimiz bozulmasın diye, geçici ve süslü dünya nimetlerinin (Kehf, 18/46) cazibesine kapılıp kendimizi kaybetmeyelim diye bağrımıza basacaktık o emaneti.

Şimdi hepimiz soralım kendimize Allah'tan geldiğine gönülden inanan insanlar olarak bu ezelî Kelam'ın madde ve mana dünyamızdaki yeri nedir? Her biri bizim için bir öğüt, şifa hidayet ve rahmet kaynağı (Yûnus 10/57) olan ayetler üzerinde düşünüp onlardan yeterince öğüt alıyor muyuz acaba? Kısacası son Peygamber'in biz inananlara miras bıraktığı bu yüce emanete ne kadar sahip çıkabiliyoruz?

Son olarak şu ayete kulak verelim:

"*Andolsun ki Kur'an'ı, öğüt olsun diye kolaylaştırdık; yok mudur öğüt alan?*" (Kamer, 54/22)

KUR'AN'DA NAMAZ VAKİTLERİ *

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِنَ الَّيْلِ اِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذٰلِكَ ذِكْرٰى لِلذَّاكِرِينَ

"(Ey Muhammed!) Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın vakitlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir. Bu, öğüt alanlar için bir öğüttür." (Hûd, 11/114)

Yüce dinimiz İslam'ın beş temel esasından biri olan namazın farziyeti Kitap, sünnet ve icma ile sabittir. Günde beş vakit namazın vakitlere bağlı bir farz ibadet olduğu Rabbimiz tarafından şöyle açıklanmaktadır:

"Namazı kıldığınız vakit, gerek ayakta, gerek otururken ve gerek yan yatarak hep Allah'ı anın. Güvene kavuştunuz mu namazı tam olarak kılın. Çünkü namaz, mü'minlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır." (Nisa, 4/103)

Şu halde namaz, belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmış bir ibadettir. Beş vakit namazın hangi vakitlerde ve nasıl kılınacağı konusuna gelince; bu konuya, Kur'an-ı Kerim'in bir kısım ayetlerinde ayrıntıya girilmeksizin işaret edilmiş, bu işaretler de Kur'an'ı tebliğ etmek ve açıklamakla görevli olan Peygamberimiz (s.a.s) tarafından sözlü ve bizzat uygulamalı olarak bizlere açıklanmıştır. Kur'an'daki mücmel, yani anlaşılması açıklamaya bağlı lafızları açıklama yetkisi Peygamber Efendimize aittir. Bu konuya Kur'an'da şöyle işaret edilmektedir:

"... İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik." (Nahl, 16/44)

İşte bu ayette de belirtildiği gibi namaz vakitleri ve nasıl kılınacağı Peygamberimiz tarafından açıklanmıştır. Namazın nasıl kılınacağı konusunda Peygamberimiz; *"Benim namaz kıldığım gibi namaz kılın"* buyurarak kendisi nasıl namaz kılıyorsa bizim de onun gibi namaz kılmamız gerektiğini belirtmiştir (Buhârî, "Ezan", 18; ayrıca bk. Müslim, "Mesâcid", 176-178; Tirmizî, "Salat", 1; Nesaî, "Mevâkît", 7, 12. I, 251, 258).

* Medet COŞKUN

Gerek kılınış şekli, gerek vakitleri ile ilgili bu uygulama amelî tevatür olarak, günümüze kadar devam etmiştir.

Açıklamaya çalıştığımız "Hûd suresinin 114'üncü ayetinde, *"Gündüzün iki ucunda ve gecenin (gündüze) yakın saatlerinde namaz kıl..."* buyurulmaktadır. "Bu ayete göre gecenin gündüze yakın saatlerinde, (akşam, yatsı ve sabah namazı olmak üzere) en az üç namaz var. Ayrıca gündüzün iki ucunda da iki vakit var. Böylece bu ayet-i kerimeden namazın beş vakit olduğu anlaşılmaktadır." (Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 23.09.2002 tarihli kararı)

Aynı şekilde Kur'an-ı Kerim'de beş vakit namaza mücmel olarak işaret eden ayetlerden Tâ-hâ suresinin 130'uncu ayetinde; *"...Güneşin doğmasından önce de, batmasından önce de Rabbini övgü ile tesbih et. Gecenin bazı saatlerinde ve gündüzün etrafında (iki ucunda) da tesbih et ki, rızaya ulaşasın."* buyurulmuş; güneşin doğmasından ve batmasından önce, gece saatlerinde ve gündüzün iki ucunda olmak üzere beş ayrı vakitte Cenab-ı Hakk'ı tesbih yani namaz kılmak emredilmiştir.

Bakara suresinin; "namazlara ve ayrıca orta namaza devam edin" mealindeki 238'inci ayetinde de "namazlar" anlamındaki "salâvat" kelimesi çoğuldur. Arapçada çoğul üçten başlar. "İki"ye tesniye denir ve "iki namaz" sözü "salateyn" şeklinde söylenir. Demek oluyor ki, ayetteki "salâvat" sözünden en az üç namaz anlaşılır. Ayrıca bir de "orta namaz" var. Bu sebeple "orta namaz", "namazlar" ifadesine dâhil olmadığı gibi, her iki yanında eşit sayı bulunmadığı için, üç namazın arasında yer alacak bir namaza "orta namaz" denilmesi de mümkün değildir. O halde, ayetteki "salâvat" kelimesi, en az dört namazı ifade eder. Orta namaz buna eklendiğinde beş vakit namaz ortaya çıkar. Orta namazın ikindi namazı olduğu bazı hadislerde açıklanmıştır.

Bunlardan başka Nisa 4/103, İsra 17/78, Rûm 30/17-18, Nûr 24/36, Kâf 50/39-40, Dehr (İnsan) 76/25-26 ayet-i kerimelerinde de beş vakit namaza veya vakitlerine mücmel o1arak işaret eden ifadeler bulunmaktadır. Bu mücmel ifade ve işaretler, Resûlullah (s.a.s),'ın söz ve uygulamaları ile açıklanmış, onun açıkladığı ve tatbik ettiği şekilde bütün Müslümanlar tarafından amelî uygulama olarak günümüze kadar devam ettirilmiştir. Asr-ı Saadetten beri her asırda Müslümanlar beş vakit namaz kılmış, hiç kimse bunun aksini söylememiştir...

Sonuç olarak Kur'an'da beş vakit namazın varlığı ve Peygamberimizin uygulamaları açıkça ortadadır. Bizler de bu gün, günde beş vakit olarak Peygamber Efendimizin kıldığı ve bize tavsiye ettiği şekilde namazlarımızı kılmaktayız.

KUR'AN-I KERİM, REHBERDİR *

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ۙ هُدًى وَرَحْمَةً لِلْمُحْسِنِينَ ۙ اَلَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ

"Elif Lâm Mîm. Bunlar, hikmet dolu kitabın; iyilik yapanlara bir hidayet ve rahmet olarak indirilmiş ayetleridir. Onlar namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren kimselerdir. Onlar ahirete de kesin olarak inanırlar." (Lokman, 31/1-4)

Allah tarafından gönderilen ilâhî kitapların sonuncusu olan Kur'an-ı Kerim, son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s)'e indirilmiştir. Peygamberimizden bize kadar da tevatür yoluyla nakledilmiştir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim, okunmasıyla ibadet edilen, insanlığın benzerini getirmekten âciz kaldığı ilâhî kelâmdır.

Kur'an-ı Kerim'i okumakla huzur buluruz. Onu okumak aynı zamanda bir zikirdir. Okumamız karşılığında da sevap ve mükâfat kazanırız. Ayrıca Kur'an-ı Kerim, kendisini okuyanlara şefaat edecektir. Sevgili Peygamberimiz bu durumu şöyle beyan ediyor:

"Kur'an okuyunuz. Çünkü Kur'an, kıyamet gününde kendisini okuyanlara şefaatçi olarak gelecektir." (Müslim, "Müsâfirîn", 252)

Allah'ın sadece okunması için bir kitap göndermeyeceğini her aklıselim kabul eder. Şayet öyle olsaydı, Kur'an birtakım itikâdî, amelî ve ahlakî hükümler va'zedip aynı zamanda bunlara eksiksiz uyulmasını emretmez, Hz. Peygamber de bunları sadece insanlara tebliğ etmekle yetinir, uygulanması ve hayat tarzı hâline getirilmesi için ömür boyunca her türlü eziyete katlanmaz, hicret etmez, cihada katılmaz, zahmetsiz ve külfetsiz bir hayatı tercih ederdi. O halde, Kur'an-ı Kerim'i okumaktan haz duyan bizler, yalnız onu okumakla yetinmemeli, orada beyan buyurulan ve bizim için hidayet ve rahmet sebebi olan Rabbimizin emirlerini anlamaya ve hayatımıza yansıtmaya çalışmalıyız. Bu takdirde, yüce Rabbimizin razı olduğu Müslümanlardan oluruz.

* Davut KAYA

Kur'an-ı Kerim, her şeyi bilen ve her şeyi yaratan yüce Allah'ın kelamıdır. Bizim için en değerli ve en yararlı bilgileri ihtiva etmektedir. Her yönüyle hikmet doludur. Orada yer alan bütün hükümler bizler için huzur kaynağıdır. Çünkü Kur'an'da yer alan bütün emir ve yasakları sevgili Peygamberimize vahyeden, bir ananın evladına olan merhametinden daha çok insana merhamet eden, Allah Teala'dır. O'nun, bizim hayrımıza olmayan şeyleri bizden istemesini düşünemeyiz.

Kur'an âyetleri insanlık için bir nimet olmakla birlikte onlardan ancak "güzel işler peşinde olanlar" yararlanabileceklerdir. Yukarıdaki ayet-i kerimelerde bu kimselerin özellikleri namazı özenle kılmak, zekâtı vermek ve âhirete kesin olarak inanmak şeklinde özetlenmiştir. O halde Müslüman, yaratıcısına karşı ibadet etmekle birlikte, beraber yaşadığı insanların maddi ihtiyaçlarını karşılama gayreti içinde de olmalıdır. Ahirete kesin olarak inanan bir kişinin kötülük yapması düşünülemez. Her yaptığını Allah'ın gördüğünü idrak eden bir kişiden de ancak güzel işler meydana gelir. Bu şuurda olanlar için yol gösterici olan bütün emir ve yasaklar yüce Kitabımız Kur'an'da mevcuttur.

O halde; Kur'an'ı yalnız okumakla yetinmemeli, onda yer alan emir ve yasaklara uyarak hidayet ve rahmete kavuşmalıyız. Bu konuda Sâd suresinin 29. ayetinde ifade edilen; *"Bu Kur'an, ayetlerini düşünsünler ve akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz bir kitaptır"* açıklamasını da hiç unutmamalıyız.

KUR'AN, ALLAH KELAMIDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَلَآ أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ۙ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ۙ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ۚ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ ۚ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ ۙ وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ ۚ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ۚ تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ۙ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ۙ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ۚ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ وَإِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّبِينَ وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ

"Görebildiklerinize ve göremediklerinize yemin ederim ki, o (Kur'an), hiç şüphesiz çok şerefli bir elçinin (Allah'tan alıp tebliğ ettiği) sözüdür. O, bir şairin sözü değildir. Ne de az inanıyorsunuz! Bir kâhinin sözü de değildir. Ne de az düşünüyorsunuz! O, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmedir. Eğer (Peygamber) bize isnat ederek bazı sözler uydurmuş olsaydı, mutlaka onu kudretimizle yakalardık. Sonra da onun şah damarını mutlaka keserdik. Hiçbiriniz de bu cezayı engelleyip ondan savamazdı. Şüphesiz Kur'an, Allah'a karşı gelmekten sakınanlara bir öğüttür. Şüphesiz biz, içinizden yalanlayanların olduğunu elbette biliyoruz. Şüphesiz Kur'an, kâfirler için mutlaka bir pişmanlık sebebidir. Şüphesiz Kur'an, gerçek kesin bilgidir. O hâlde sen, yüce Rabbinin adıyla tespih et." (Hâkka, 69/38-52)

Okuduğumuz ayet-i kerimelerde Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'in bir şair veya kâhin sözü olmadığını yeminle ifade ettikten sonra Peygamberin kendi sözlerini Allah'a isnat etmesinin de mümkün olmadığını bildirmiştir. Farz-ı muhal Hz. Peygamber, Kur'an-ı Kerim'e Allah'ın izni olmadan en ufak bir kelime bile katmış olsa şah damarının koparılacağı bildirilerek Kur'an-ı Kerim'in şüphesiz ve katıksız Allah kelamı olduğu ifade edilmiştir.

* Tahir TURAL

Kur'an-ı Kerim, "Allah Teâlâ'nın Cebrâil aleyhisselâm vasıtasıyla Muhammed aleyhisselâma yirmi üç senede Arapça olarak indirdiği, bize kadar ilk nâzil olduğu şekilde yalan söylemeleri mümkün olmayan gayet üstün vasıflı insanların topluca birbirlerinden tevâtürle naklettikleri ve Mushaflarda yazılı olup, okunması ile ibâdet edilen, hiçbir kimsenin bir benzerini getiremediği ve getiremeyeceği son ilâhî kitaptır." Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Onlar, hâlâ Kur'an'ın Allah kelâmı olduğunu ve manasını düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından olsaydı, muhakkak ki içinde birbirini tutmayan birçok söz ve ifadeler bulurlardı." (Nisâ, 4/82)

Kur'an-ı Kerim, hem lâfzı hem de manasıyla bir bütün olarak Allah kelamıdır. Lafzını manadan veya manayı lafzından ayırmak caiz olmaz. Zira O, "kelamullah"tır. "Kelam" denilince de hem harf ve lafızlar hem de mana onun isimlendirilmesine ve anlamına dâhil olur. Bu nedenle âlimler; "Kur'an, lafız ve mananın müşterek ismidir, ikiden biri bulunmazsa, ona Kur'an denemez" diyerek fikir birliğine varmışlardır. Ayrıca lafzı kaldırıldığında mucizeliğinin bir bölümü de yok olmuş olur. Çünkü Kur'an, hem lâfzı hem de manası itibariyle, en büyük ve ebedî bir mucizedir. Nitekim Kur'an'ın lâfzındaki üslup ve belâgata, şimdiye kadar hiç kimse nazire getiremediği gibi, bundan sonra da getiremeyecektir.

Kur'an-ı Kerim'in indirilmeye başladığı dönemde Arap Edebiyatının, zirve dönemini yaşadığı tarihen bilinen bir gerçektir. Arap dilinin en büyük şairleri ve edebiyatçıları o dönemde yetişmiştir. İşte böyle bir dönemde Kur'an-ı Kerim onlara şöyle meydan okumuştur:

"Eğer kulumuza (Muhammed'e) indirdiğimiz (Kur'an) hakkında şüphede iseniz, haydi onun benzeri bir sûre getirin ve eğer doğru söyleyenler iseniz, Allah'tan başka şahitlerinizi (yardımcılarınızı da) çağırın ve bunu ispat edin." (Bakara, 2/23)

"De ki, insanlar ve cinler birbirlerine yardımcı olarak bu Kur'an-ı Kerim'in bir benzerini ortaya koymak için bir araya gelseler, yemîn olsun ki, yine de benzerini ortaya koyamazlar." (İsrâ, 17/88).

Kur'an'ın indiği dönemdeki Arap edebiyatçılarından birisi, Kur'an'ın yüceliği karşısında şöyle söylemekten kendini alamamıştır: "Vallahi, benden iyi şiir bileniniz ve benden üstün kaside yazanınız yoktur. Vallahi, o, bunlardan hiç birisine benzememektedir. Vallahi onun sözlerinde bir tatlılık ve güzellik vardır. Dalları bereketli, kökü kuvvetlidir. O, altındakileri ezmektedir."

Ayrıca Kur'an-ı Kerim, en yüksek hakikatleri ihtiva etmekte; ilmin ve tecrübenin yüzyıllarca uğraşarak ortaya koyduğu birçok ilmî gerçekleri 14 asır evvel haber vermektedir. Bu da Kur'an'ın doğrudan doğruya Allah kelâmı olduğunu göstermektedir. Meselâ, güneşin kendi etrafında döndüğü, ayrıca kendine bağlı birçok

gezegeniyle birlikte sâbit bir noktaya doğru yol aldığı (Yasin, 36/38-39); piramitlerin açılıp Firavun'un mumyalarının ortaya çıkarılması (Yûnus, 10/92); Ehl-i kitap olan Bizanslıların ateşperest olan İranlılara -daha önce mağlup olmuşken bir süre sonra- galip geleceklerini bildirmesi (Rûm, 30/1-5); büyük denizlerin sularının birbirlerine karışmaması (Rahman, 55/20) gibi ilmî ve arkeolojik keşifler, son asrın keşifleridir. Hâlbuki Kur'an bu ve bunun gibi birçok gerçeği, asırlar öncesinden haber vermiştir.

İlim ve fen ne kadar ilerlerse ilerlesin, Kur'an'a aykırı düşmez. Bilakis müspet ve içtimaî ilimlerin ilerlemesi, Kur'an'ın tefsirini ve açıklanmasını kolaylaştırır. Zaman ihtiyarladıkça Kur'an gençleşmekte; ihtiva ettiği hakikatler daha parlak şekilde ortaya çıkmaktadır. Bütün bunlar, Kur'an mucizesinin kıyamete kadar bâkî olduğunun birer delilidir.

KUR'AN'IN CENNET VE CEHENNEM TASVİRLERİNDEKİ MESAJ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ طَعَامُ الْاَثِيمِ كَالْمُهْلِ يَغْلِى فِى الْبُطُونِ كَغَلْيِ الْحَمِيمِ

"Şüphesiz, zakkum ağacı, günahkârların yemeğidir. O, maden eriyiği gibidir. Kaynar suyun kaynaması gibi karınlarda kaynar." (Duhân, 44/43-46)

اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِى مَقَامٍ اَمِينٍ فِى جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَاِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ

"Allah'a karşı gelmekten sakınanlar ise güvenli bir yerdedirler. Bahçelerde ve pınar başlarındadırlar. İnce ipekten ve parlak atlastan elbiseler giyinerek karşılıklı otururlar." (Duhân, 44/51-53)

Kur'an-ı Kerim, kıyametin kopacağını ve hesap gününün mutlaka geleceğini vurgular. Onun dehşetini tasvir ederek insanları ahiret için hazırlıklı olmaları gerektiği konusunda uyarır. Hesap gününde insanların sınıf sınıf Allah'ın huzurunda toplanacağı ve dünyada yaptıklarının hesabını vereceğini haber verir. Bu hesap sonucunda iman edip iyi amel sahibi olanların cennete gideceğini müjdeler. İnkârcıların ve kötü amel sahiplerinin ise cehennem azabına çarptırılacaklarını bildirir. Bu itibarla yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim, insanları tebşîr/müjdelemek ve inzâr/uyarmak için cennet ve cehennem tasvirlerine yer vermiştir. Cennette inanan ve iyi amel sahiplerinin hangi nimetlerle karşılaşacağını haber vermiştir. Kur'an, cehennem tasvirlerine de yer vererek inkâr eden ve kötü amel sahibi olan kimseleri cehennemde bekleyen korkunç akıbet konusunda uyarmıştır.

Zikrettiğimiz âyet-i kerimede yüce Allah, ahiret hayatını ve hesap gününü inkâr eden günahkârların cehennemde yiyeceğinin "zakkum ağacı" olacağını haber vermiş ve takip eden âyette zakkum ağacının nasıl kötü bir yiyecek olduğunu tasvir etmiştir: *"O, maden eriyiği gibidir. Kaynar suyun kaynaması gibi karınlarda kaynar."* Bu âyette yüce Allah, aynı zamanda, inkârcılığın ve günahkârlığın ne kötü bir akıbeti hazırlayacağını

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

beyan etmiş olmaktadır. O, böylece, insanları uyarmış; onları, Allah'a iman etmeye çağırmış; onlara, emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınmayı ve kötülüklerden uzak durmayı emretmiştir. Günahkârlık ve kötülüğün dünyada olduğu gibi ahirette de elim/acıklı bir sonunun habercisi olduğunu bildirmiştir.

Kur'an-ı Kerim, cehennem hayatını ve orada cehennemliklere uygulanacak azabı tasvir ederek adeta günahkârlığın ve kötülüğün ne çirkin bir şey olduğunu vurgulamıştır. Günahkârlığın ve kötülüğün ne kötü sonuçlar doğurduğunu, insanlık tarihindeki acı ve kötü tecrübeler ortaya koymuştur. Dünyada hâl böyle olunca elbette ki ahirette de inkârcılığın, zulmün, haksızlığın ve Allah'ın yasak kıldığı her türlü fiili işlemenin şiddetli bir acı sonu olacaktır. Bu son gelmezden önce, Cenab-ı Hak insanları peygamberleri vasıtasıyla uyararak kendisine inanmaya ve iyi ameller işlemeye çağırmıştır. Bize düşen bu çağrıya kulak vererek akıbetimizin hayır ve cennet olmasını Allah'tan temenni etmektir.

Meâlini zikrettiğimiz, Duhân sûresinin 51-53. âyetlerinde ise yüce Allah, ilahî çağrıya kulak vererek Allah'a karşı gelmekten sakınan muttakilerin âhirette, cennette, emniyet yurdunda güven içerisinde olacaklarını müjdelemiştir. Onların bahçelerde, pınar başlarında, ipekten ve atlastan elbiseler giyinerek karşılıklı huzur içerisinde oturacaklarını haber vermiştir. Kur'an-ı Kerim daha birçok âyet-i kerimede cennet hayatını ve orada cennetliklerin yaşayışını, giyiminden yiyeceğine kadar tasvir ederek bu mutluluk yurdunu özendirmiştir. Bununla imanın, iyi amel sahibi olmanın ve iyiliğin güzelliğini ve değerini ortaya koymuştur.

Muttakilerin ve günahkârların ahirette karşılaşacağı bu durum tasviri, Kur'an'ın kendine özgü ilahî üslubudur. Kur'an bu üslubuyla ona kulak verenin zihnine imanın ve iyiliğin değerini, inkâr ve kötülüğün akıbetini adeta resmetmektedir. Bu tasvirler insanı intibah/uyanma, inşirah/gönül açıklığı ve bilinçli olmaya sevk etmektedir. İnsan, bu tasvirleri zihninde canlandırdığında iyilik ve kötülüğün akıbetinin ne olacağını adeta önceden görmüş olmaktadır. Zaten bir kötülük ya da haksızlık ettiğinde insanın yaşadığı iç çekişmeler, benliğinin derinlerinden gelen itiraz ve rahatsızlıklar daha dünyada ona cehennem hayatı yaşatmaya başlamış olmaktadır. Bunun zıttı insan, ahlaklı olmaya özen gösterip, iyilik yaptığında ise duyduğu tatmin ve huzur, insana iyiliğin değerini ve güzelliğini ortaya koyduğu gibi daha dünyada cennet hayatını da yaşatmaya başlamış olmaktadır.

Sonuç olarak insanın amellerinin kendi benliğindeki olumlu ve olumsuz bu tepkileri, aslında, Allah'ın varlığının delillerinden olduğu gibi cennet ve cehennemin hakikat olduğunu da göstermektedir. Kur'an-ı Kerim, bu durumu aynı zamanda kendisinin hakikat olduğuna delalet ettiğini de beyan etmektedir:

"Varlığımızın delillerini, (kâinattaki uçsuz bucaksız) ufuklarda ve kendi nefislerinde onlara göstereceğiz ki, o Kur'an'ın gerçek olduğu onlara iyice belli olsun. Rabbinin, her şeye şâhit olması yetmez mi?" (Fussilet, 41/53)

KUR'AN'IN HZ. PEYGAMBERE İNDİRİLİŞİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْىٌ يُوحٰى ۙ عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوٰى ۙ ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوٰى ۙ وَهُوَ بِالْاُفُقِ الْاَعْلٰى ۚ ثُمَّ دَنَا

فَتَدَلّٰى ۙ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنٰى ۚ فَاَوْحٰى اِلٰى عَبْدِهٖ مَآ اَوْحٰى ۖ

"(Size okuduğu) Kur'an ancak kendisine bildirilen bir vahiydir (Kur'an'ı) ona, üstün güçlere sahip, muhteşem görünümlü (Cebrail) öğretti. O, en yüksek ufukta bulunuyorken (aslî suretine girip) doğruldu. Sonra (ona) yaklaştı derken sarkıp daha da yakın oldu. (Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu. Böylece Allah kuluna vahy edeceğini vahyetti." (Necm, 53/4-10)

Yüce Allah, yaratılmışların en şereflisi olan insanlara, yaratanına karşı görevlerini bildirmek ve onlara mutluluk, saadet yollarını göstermek için ilahî kitaplar göndermiştir. İnsanlar, dünya ve ahiret hayatını, iman-ibadet esaslarını ve daha birçok konuda bilgileri bu mukaddes kitaplardan öğrenmişlerdir.

Vahiy, Peygamberimizin gördüğü salih rüya ile başlamıştır. Yüce Allah'ın bir insanla konuşması vahiy yoluyla olmuştur. Bu yol, Allah'ın insana dolaysız hitap etmesi, perde arkasında konuşması, bir melek aracılığı ile vahy etmesi, meleğin insan şekline girerek vahiy getirmesi gibi şekillerde meydana gelmiştir. Vahiy, bazen çan sesi şeklinde gelirdi. Bu, vahiy yollarının en zoru olmuştur. Soğuk bir günde bile Peygamberimizin alnından terler akar, binek sırtındaysa, bineğinden inerdi.

Peygamber Efendimizin yüzünden ve renginden insanlar vahyin geldiğini anlarlardı. Böyle bir belirti gördükleri anda onu vahiyle baş başa bırakır, vahiy kesilene kadar ondan uzaklaşırlardı. Vahiy kesilince Peygamberimiz onlara, onlar da Peygamberimizin yanına dönerlerdi.

Vahiy bir hâl ve bir yaşayıştır. Nasıllığını ve niteliğini ancak onu yaşayan peygamber bilir. Çünkü o, Allah'la peygamberi arasında bir sırdır. Ancak vahyin geliş

* Ömer ÖNEN

şekilleri ve peygamberde meydana getirdiği etkiler ashap vasıtasıyla bilinmektedir.

Kur'an-ı Kerim, Peygamberimize, Allah tarafından Cebrail aracılığı ile indirilmiş mukaddes kitapların sonuncusudur. İndirildiğinden günümüze kadar, herhangi bir tahrife uğramadan korunan yegâne kitap, Kur'an'dır ve kıyamete kadar da böyle kalacaktır. Çünkü onun koruyucusu Allah'tır. *"Şüphesiz o zikri (Kur'an'ı) biz indirdik. Onun koruyucusu da elbette biziz."* (Hicr, 15/9) diye buyurulmaktadır.

Kur'an-ı Kerim, âyet âyet, sûre sûre, ihtiyaçlara cevap olacak şekilde 23 senede vahiy yoluyla Hz. Peygambere gönderilmiş, vahiy kâtipleri tarafından yazılmış, yüzlerce hâfız tarafından ezberlenmiş, tevatür yoluyla hiçbir değişikliğe ve eksikliğe uğramadan bize kadar gelmiştir. O, lâfız ve manası ile beraberce yüce Allah tarafından vahiy meleği aracılığı ile peygambere indirilmiş, Allah'ın ezelî kelâmıdır. Peygamberimiz, Kur'an âyetleri ve sûreleri geldikçe bunları yanında olan ashabına okur, onlar da bunu ezberler ve yazarlardı. Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin sağlığında çok sayıda Müslüman tarafından ezberlenmiş ve vahiy kâtipleri tarafından da yazı ile kaydedilmiştir. Ancak ayrı ayrı olan sayfalar toplanmış değildi. Hz. Osman zamanında Mushaf hâline getirilmiş, Peygamberden günümüze kadar da tevatür yoluyla nakledilmiş, bir harf bile tahrif olunmadan gelmiştir. Kur'an-ı Kerim, namazda okunan, namaz dışında milyonlarca insan tarafından okunup manaları üzerinde düşünülen ve ezberlenen, korunan bir kitaptır.

Hz. Peygamber, vahyin inişi sona ermeden unutmaktan korkarak, hemen onları tekrar ediyordu. Yüce Allah, Hz. Peygamberin vahyediliş sona ermeden okumakta acele etmemesini bildirmiş ve kuluna dilediğini indirmişti. Peygamberimiz de Cebrail'den öğrendiklerini insanlara duyurmakla yükümlü kılındı.

"İşte sana da, emrimizle bir ruh (kalpleri dirilten bir kitap) vahyettik." (Şûrâ, 43/52)

Hiç değişikliğe uğramadan günümüze kadar ulaşabilen sadece Kur'an-ı Kerim'dir. Hz. Âdem (a.s)'den itibaren gönderilen diğer ilâhî kitaplar, peygamberlerine gönderildikleri aslî şekilleri ile muhafaza edilememişlerdir. Müslümanlar, bu kitapların da Allah'ın gönderdiği ilk orijinal şekillerine inanırlar.

Kur'an, insanda hayranlık uyandıran eşsizliğe sahip ve benzeri getirilemeyen ilahî bir kelamdır. Namazlarda zorunlu olarak, namaz dışında hükümlerini öğrenip anlamak gayesi ile sürekli olarak okunur. O, bütün zamanların ihtiyacını karşılamak üzere ve bütün insanlığa gönderilmiştir. Dünya durdukça o yeryüzünde duracak ve hükmü sürecektir.

KUR'AN'IN KORUYUCUSU YÜCE RABBİMİZDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

"Şüphesiz o zikri (Kur'an'ı) biz indirdik biz! Onun koruyucusu da elbette biziz." (Hicr, 15/9)

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'i Cebrail vasıtasıyla Peygamberimiz Hz. Muhammed'e yaşanan olaylarla bağlantılı olarak bölümler hâlinde 23 senede indirmiştir. Hz. Muhammed son peygamber, Kur'an-ı Kerim ise son kitaptır. Kıyamete kadar yeni bir din gelmeyecektir. Kur'an-ı Kerim'den önce indirilmiş bütün kitaplar aslını muhafaza edememiş, dolayısıyla zamanla yeni bir dinin ve peygamberin gönderilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Kur'an-ı Kerim açısından durum tamamen farklıdır. O diğer kitapların uğradığı tahrife uğramamıştır. Kur'an-ı Kerim hem manevi açıdan, hem de Allah'ın Müslümanlara güç ve yetenek vermesiyle yapılan birtakım çalışmalarla maddi açıdan korunmuştur. Bu yönüyle yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim, kıyamete kadar insanlığa ışık tutacaktır.

Kur'an-ı Kerim'in manevi açıdan korunması en başta şeytandan korunmasıdır. Şeytan iyileri kötü, kötüleri iyi, yanlışı doğru, doğruyu yanlış gösterme yeteneğine sahip bir varlıktır. Yüce Allah, şeytanın Kur'an ayetlerine müdahale etmesini engellemek için Cebrail (a.s)'in yanına muhafız melekleri koymuştur (Meryem, 19/64).

Kur'an-ı Kerim'in maddi açıdan korunması yine Allah'ın koruması cümlesindendir. Kur'an'ın ilk indiği andan itibaren yazıya geçirilmesi, ezberlenmesi, pasajlar hâlinde bulunan ayet metinlerinin bir araya getirilmesi, çoğaltılması vb. bütün işlemler Allah'ın Müslümanlara güç, yetenek ve feraset vermesiyle sağlanan bir korumadır.

Sevgili Peygamberimiz gelen vahiyleri sayıları kırkı bulan kâtiplere yazdırıyordu. O, askeri seferler sırasında ve hatta Mekke'den Medine'ye hicret gibi en kritik anlar-

* Dr. Burhan ERKUŞ

da bile beraberinde kâtip ve yazı malzemesi bulundurmayı ihmal etmiyordu. Zeyd b. Sabit, yeni gelen bir vahyin yazma işi bitince Hz. Peygamber'in yazılanları bir kez okuttuğunu, eğer bazı eksiklikler olmuş ise tamamlattığını, bu düzeltmelerden sonra halka sunduğunu belirtiyor.

Peygamberimiz Kur'an ayetleri ile kendi sözlerinin birbirine karışmasının önlenmesi için *"Benden Kur'an'dan başka bir şey yazmayın, eğer Kur'an'dan başka bir şey yazdınızsa onu imha edin"* (Müslim, "Zühd", 72) buyurmuştur.

Peygamberimizin vefatından 6 ay sonra dağınık halde bulunan vahiy parçaları bir araya toplanarak mushaf şeklinde yazılmıştır. Kur'an'ın bu şekilde bir araya toplanarak yazıya geçirilmesi diğer kutsal kitaplar gibi bozulmasını önlemiştir.

Kur'an'ın toplanması işini üstlenen Zeyd b.Sabit kendisine gelen metinlerin gerçekten vahiy metni olup olmadığına dair yemin ettiriyor, metinlerin ezberinde olup olmadığını soruyor, ezberinde olsa dahi bununla da yetinmeyip bu metinlerin vahiy metinleri olduğuna dair iki şahit getirmelerini şart koşuyordu.

Peygamberimizin döneminde bazı müşrikler Kur'an'ın benzerini oluşturmaya çalışmışlar ancak ortaya saçma sapan birkaç dizeden başka bir şey çıkaramamışlardır. Çünkü yüce Kitabımızın ayetleri her açıdan mükemmel ve orijinal bir yapıya sahiptir. Hiç kimsenin onu taklit etmeye dahi gücü yetmemiştir. Bütün bunlar Kur'an'ın korunmuşluğunun bizzat kendinden kaynaklandığına da bir işarettir.

KURBAN: TÜM DİNLERDEKİ ORTAK İBADET*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلٰى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَإِلٰهُكُمْ إِلٰهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ

"Her ümmet için, Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği hayvanlar üzerine ismini ansınlar diye kurban kesmeyi meşru kıldık. İşte sizin ilahınız bir tek ilahtır. Şu halde yalnız O'na teslim olun. Alçak gönüllüleri müjdele!" (Hac, 22/34)

Kurban, insanın Allah'a yakınlaşmasına vesile olan ve ibadet maksadıyla belirli vakitte ve belirli cinste kesilen hayvanlara denir. Kişi kurban kesmekle Allah'a olan bağlılığını ve O'nun emrine boyun eğip, kulluk bilincini koruduğunu canlı bir biçimde ortaya koyar.

Kurban ibadeti, tarih boyunca hemen bütün dinlerin ve dinî kültürlerin ana temalarından birini teşkil eder. Her millet, inancına göre kendi nazarında kıymetli olan bir şeyi kurban etmeyi gelenek hâline getirmiştir. Kur'an bize, kurban müessesesinin Hz. Âdem'in çocuklarıyla başladığını bildirir. Ayrıntı verilmeden zikredilen bu hadisede, Hz. Âdem'in iki oğlunun Allah'a kurban takdim ettikleri, bunlardan birinin (Hâbil) kurbanının kabul edildiği, diğerinin (Kâbil) ise reddedildiği belirtilir (Maide, 5/27). Bu olay bize kurbanın, Hz. Âdem'den beri yerine getirilen dinî bir ibadet olduğunu göstermektedir. İzahını yaptığımız ayette de, ilâhî dinlerin hepsinde kurban hükmünün konulduğuna işaret edilmektedir.

Kur'an'da, Hz. İbrahim'le Hz. İsmail'den bahsedilen ayetlerde de kurban olayına değinilir. Ayetin ifadesine göre, Hz. İbrahim'e rüyasında oğlunu kurban etmesi emredilmiş, o bu durumu açıklayınca, Hz. İsmail büyük bir teslimiyet içerisinde

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Allah'tan gelen emre uyacağını ifade ederek, babasına kendisini kurban etmesini söylemiştir. Hz. İbrahim bu emri yerine getirmek için oğlunu yüz üstü yere yatırdığı sırada, Allah Teala büyük bir kurbanlık göndererek bunu kesmesini emretmiş ve Hz. İsmail'i kurban olmaktan kurtarmıştı (Sâffât, 37/102-107). Böylece Hz. İbrahim'le oğlu İsmail ideal bir itaat, teslimiyet ve fedakârlık örneği sergilemişlerdir. Bu nedenle kurban, Hz. İbrahim ile oğlu İsmail'in Allah'a karşı göstermiş oldukları büyük sadakat ve teslimiyetin hatırasını taşımakta ve inananlar tarafından her yıl kurban bayramı günlerinde büyük bir coşkuyla yerine getirilmektedir.

Hz. Peygamber (s.a.s) de hicretin 2. yılından itibaren vefat edinceye kadar her yıl düzenli olarak kurban kesmiş ve imkânı olan her Müslüman'ın bu ibadeti yerine getirmesini istemiştir. Kurban bayramı günlerinde kişiyi Allah'a yaklaştıracak en güzel ve en sevimli şeyin kurban kesmek olduğunu belirten sevgili Peygamberimiz (s.a.s), kesilen hayvanın kanı yere düşmeden kişinin Allah katında yüce bir makama erişeceğini, bu nedenle gönül hoşluğu ile bu ibadetin yerine getirilmesini istemiştir (Tirmizî, "Edâhi", 1).

Bütün ibadetler, kulun kendini olgunlaştırması, hayatı anlamlandırması ve yüce yaratıcısına yaklaşması gibi gayelerin yanında üstün amaçlarla yapılmalıdır. Kurban ile bir hayvanın eti veya derisi için kesimi arasındaki en temel fark, kurbanın ibadet amaçlı yani Allah'ın rızasını kazanma ve O'nun isteğine boyun eğme gayesiyle kesilmiş olmasıdır. Kur'an'da kurbanın kan ve etinin değil kesenlerin dinî duyarlılıklarının (takvâ) Allah'a ulaşacağının belirtilmesi (Hac, 22/37) böyle bir anlam taşır. Diğer ibadetlerde olduğu gibi, kurbanda da asıl olan samimiyet, dinî duyarlılık ve Allah rızasıdır. Bu nedenle Kur'an, Allah'tan başkası adına kurban kesmeyi yasaklamış, bu şekilde kesilen kurbanların etlerinin yenilmesini haram kılmıştır (Maide, 5/3; En'âm, 6/145).

Gerek fert, gerekse toplum açısından son derece yararlar taşıyan kurban ibadeti, toplumda kardeşlik, yardımlaşma ve dayanışma ruhunu canlı tutarak, sosyal adaletin gerçekleşmesine katkı sağlar. Ayrıca, insanlar arasında sevgi ve dostluğun yaygınlaşmasına zemin hazırlar. Zekâtta olduğu gibi kurbanda da zengin olan kişi, malını Allah rızası için başkalarıyla paylaşma yolunda harcama alışkanlığı kazanır ve böylece cimrilik hastalığından, dünya malına tutkunluktan kurtulur. Bu açıdan değerlendirdiğimizde kurban, bir taraftan kişiyi Hakk'a yaklaştırırken, diğer taraftan da halka yakınlaştırmaktadır. Çünkü Hakk'a yakın olmayı hedefleyenler, halkla kaynaşabilen insanlardır.

İlahî buyruğa uyarak kesmiş olduğumuz kurbanlar, bir taraftan bize Hz. İbrahim ve oğlu İsmail'in teslimiyetlerini ve her ikisinin de Allah'a itaat konusunda verdikleri zorlu imtihanı nasıl geçtiklerini hatırlama imkânı verirken, diğer taraftan da yoksullara yardımda bulunma zevkini kazandırır.

KURTULUŞA ERENLER*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ۙ اَلَّذِينَ هُمْ فِى صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ۙ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ۙ
وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكٰوةِ فَاعِلُونَ ۙ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ۙ

"Mü'minler, gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki, namazlarında derin saygı içindedirler. Onlar ki, faydasız işlerden ve boş sözlerden yüz çevirirler. Onlar ki, zekâtı öderler. Onlar ki, ırzlarını korurlar." (Mü'minûn, 23/1-5)

İnanmak, insanın doğasında olan bir duygudur. İnançsız insan, sonbaharda yapraklarını dökmüş bir ağaç gibi yavan ve tatsızdır. Kur'an'ın, inançsız insanları, elbise giydirilmiş odunlara benzetmesi bu yüzdendir (Münâfikûn 63/4). Ama inanan insan, bol ürün veren Medine hurmaları gibi bereketlidir (Buharî, "Et'ime", 30). Onun amelleri "yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir" (Bakara, 2/261). Odun olmak mı, her bir salkımında ayrı bir tat, ayrı bir bereket olan bir ağaç olmak mı, güzel? İnançsızlık mı, inanmak mı güzel?

Peygamber Efendimiz, "dünyaya gelen her bebek 'fıtrat üzeredir', yani 'inanmaya hazır bir haldedir" der. Kutlu Elçi ekler:

"Fakat anne, babası onu kendi dini doğrultusunda zamanla Hıristiyan, Yahudi, Mecusi yapar." (Buharî, "Tefsîr", 30; Müslim, "Kader", 22)

Bizler kendi doğamıza en uygun inanca sahip bir anne ve babanın çocukları olarak dünyaya geldik. Ne mutlu bize! Peygamber Efendimizin haber verdiği, 'insanı, doğasından uzaklaştıran süreçlere' tabi olmadık. Doğduğumuzda dedemiz, babamız ya da mahallemizdeki aksakallı bir amca kulağımıza ezan okudu. Babamız veya dedemiz, bizi elimizden tutarak kardeşlerimizle beraber camiye götürdü; annemiz veya ninemiz seccadesi başında namaz kılmış, tespihini çekerken sokuluverdik yanına, ayakları altındaki cenneti arar gibi başımızı dayadık onun kucağına. Çocuktuk, fark

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

edememiştik, Allah'ın bize olan nimetini, rahmetini. Sokakta yürürken köşe başında karşımıza çıkan cami, Ramazan ayında kuyruğa girip aldığımız Ramazan pidesinin buram buram kokusu, günde beş defa kulaklarımızda yankılanan saba, segâh ve rast makamında ezan nağmeleri, yazları gittiğimiz, evimizin yanındaki mütevazı Kur'an kursunun hocasının gür sesi… Meğer hepsi de aynı bestenin notalarıymış.

Kandil simidi yemek, kandil gecelerinde; bir hurmayla orucumuzu açmak, Ramazan akşamlarında; kurşunlu camilerde, tarihî şadırvanlardan akan soğuk suyla abdest almak, kışın soğuğuna inat, Cuma namazlarında; servi ağaçlarının altında, Rablerinin kara toprakta uyuttuğu insanlara bir Fatiha okumak, Bayram ya da Arife sabahlarında… Hepsi bizim inandığımızı, mümin olduğumuzu kendi diliyle anlatıyor sanki.

Bütün bunların yanında bir de içten bir duyguyla namaz kılıyor, faydası olmayan şeylerden kaçıyor, gönül hoşluğuyla zekâtımızı veriyor ve bunun aslında malımızda bir azalma değil, bilakis bereket olduğunu hissedebiliyorsak eğer ve 'iffetimiz' bizim için daha kıymetliyse, cebimizdeki paradan, işte dünya, bizim için kurtuluşa açılan bir kapıdır o zaman.

'İnandım' demek güzelliklere yönelmenin ilk durağı. Fakat yeterli mi? İnsan hatalarıyla insandır. Hatalar ve günahlar her an iyiliklerle, hayırlı ve faydalı amellerle silinmelidir. İman, uçsuz bucaksız kum tepeleriyle çevrili bir 'beyaz mermer abide' gibidir. Çölde esen kum fırtınalarının, üzerinde biriktirdiği tozdan temizlenmeyen mermer, isterse sütbeyazı kadar ak olsun, bir zaman sonra güneşin ışığını alamaz, parlayamaz olur. Ne yapsın güneş, üzeri kumla kaplı, tortulanmış varlıkları!

Allah'ın nuru, güneş gibidir hayatımızda, hiç eksilmeyen! Bir ışıktır o, asla tükenmeyen! (Nûr, 24/35) İnançlı insan Allah'ın nuruyla parlar, ışıldar, bir mermer abide gibi. Üzerine bulaşmış kumu, tozu, toprağı, tortuyu, cürufu, yani günahları üzerinden silkelerse eğer.

Allah'ın indirdiği ayetlere inanmayan ve dikkate almayana, 'nankör' denir ancak! İman öyle bir duygudur ki, doyurur insanı, iliklerine kadar. 'Nankör', 'inançsız insan' doyumsuzdur. Peygamberimizin eşsiz anlatımıyla, 'inançsız insan bağırsaklarındaki her boğuma kadar yer, yine de doymaz; mümin, bir tas süt içer, doyuverir. İnançsız, yedi tas süt içer, ancak öyle pes eder, içmeye (Buharî, "Et'ime",12, 20; Müslim, "Eşribe" 182).

Kur'an'da bahsedilir ya! Doksan dokuz koyunu olan, ama yine de kardeşinin bir koyununa göz dikip gasp eden adamdan. Davud'un Mihrabı'na dayanır da, adalet ister, mağdur kardeş, hakkını talep eder, suçuna aldırmaz görünen kardeşinden (Sâd 38/21-24). Nasıl da adalete susamış… Dünyamızı resmediyor bu ayet, taptaze, capcanlı! Sanki Davud'un Mihrabı'na yüz sürmeyi bekleyen milyonlarca insan var, bugün! Davud'un Mihrabı'ndaki kardeşlerden acaba hangisiyiz, biz?

Allah ideal mümini, Kur'an'da pek çok yerde anlatır. Bunlardan biri Mü'minûn suresinin ilk ayetleri. Bahsettik size, biraz. Bu ayetlerde 'namaz kılmak, yararsız işlerden kaçınmak, zekât vermek ve iffetimizi korumak' kol kola girmiş bizi ideal mümin olmaya çağırıyor. Bunu sınav sorusu yapsak, şöyle sıralardık herhalde, cevaplarınızı hazırlayın, sorular kısa, cevaplar da kısa olmalı.

1-Namaz kılıyor muyuz, beş vakit?

2-Yararsız işlerden kaçıyor muyuz, fellik fellik?

3-Zekât veriyor muyuz, bereketini Allah'tan umarak?

4-İffetimizi, namusumuzu koruyor muyuz, Allah'ın emaneti olarak?

Dört soruya dört doğru cevap, dört dörtlük mümin olmak için yeterli. Dinimiz kolaylık dini. İsterseniz bir sınav daha yapalım. Bu defa beş soruluk; Kur'an'ın bir başka yerinde 'gerçek mümin'in beş özelliği anlatılmış. Bir test imkânı daha hepimize! Cevaplarınızı hazırlayın, sorular kısa, basit; cevaplar da bir o kadar kısa ve net olmalı.

1-Allah'ın adı anıldığında kalbimiz cız cız ediyor mu, ürperiyor mu yani biraz?

2-Allah'ın ayetleri okunduğunda inancımız artıyor mu, kalbimizde bir kıpırdanma oluyor mu yani?

3-Allah'a güveniyor muyuz? Her ne pahasına!

4-Namaz kılıyor muyuz, günde beş defa?

5-Allah'ın rızasını kazanmak için, elimizi cebimize atıyor muyuz, hiç düşünmeden? (Enfâl, 8/2-4).

Notumuz kaç çıktı? Kırığımız, zayıfımız var mı? Hiçbir pürüz yok ise eğer, o zaman harika! 'Sınavı başaranlara ödül var' elbette! Allah bu ödüle 'Firdevs' adını vermiş, 'Firdevs Cenneti'! 'Kurtuluş Yurdu'! Rabbimiz hepimize kurtuluşu nasip etsin.

MAİDE SURESİ VE İÇERDİĞİ KONULAR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللّٰهُمَّ رَبَّنَآ اَنْزِلْ عَلَيْنَا مَآئِدَةً مِنَ السَّمَآءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِاَوَّلِنَا وَاٰخِرِنَا وَاٰيَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

"Meryem oğlu İsa, 'Ey Allahım! Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofra indir ki; önce gelenlerimize (zamanımızdaki dindaşlarımıza) ve sonradan geleceklerimize bir bayram ve senden (gelen) bir mucize olsun. Bizi rızıklandır. Sen rızıklandıranların en hayırlısısın' dedi." (Maide, 5/114)

Bu sure, 112-115. âyetlerde söz konusu edilen ve havârilerin isteği üzerine Hz. Îsâ'nın gökten bir "yemek sofrası" indirilmesi için dua etmesi nedeniyle Mâide adını almış olup Hudeybiye anlaşmasından sonra, Hicret'in 6. yılında veya 7. yılın başlarında vahyolunmuştur. Bu nedenle, bu anlaşmadan doğan sorunları da ele almaktadır.

Hudeybiye anlaşmasından önce Müslümanlar, henüz Müslüman olmayan Kureyşle girdikleri amansız mücadele nedeniyle İslam'ın mesajını yaymaya fazla vakit ayıramamışlardır. Bu durum; bir yenilgi gibi görülmekle birlikte, gerçekte, kazanılan bir zafer olan Hudeybiye anlaşmasıyla ortadan kalkmıştır. Müslümanlar bu zaferin sonucunda yalnızca kendi topraklarında sükûna kavuşmakla kalmayıp, aynı zamanda çevre bölgelere mesajlarını götürme fırsatını da bulmuşlardır. Bu arada Hz. Peygamber (s.a.s), İran, Mısır ve Roma (Bizans) hükümdarlarına İslam'a davet maksadıyla mektuplar göndermiştir. Yine bu dönemde İslam davetçileri kabileler arasında yayılıp, onları Allah'ın gönderdiği son dini kabule çağırmışlardır.

Bu dönemde bir başka gelişme daha olmuş, İslamî bakış açısı ve İslam'ın ilkelerine uygunluk içinde bir İslam medeniyeti doğmuştu. Diğer medeniyetlerden bütünüyle farklı, Müslümanları ahlakî, sosyal ve kültürel bakımlardan gayrimüslimlerden açıkça ayıran bir medeniyetti bu. Müslümanların sahip olduğu bütün yerleşim birimlerinde camiler yapılmıştı. Cemaatle namaz yerleşmiş ve her yerleşim bölgesi ve kabile için bir yönetici atanmıştı. Yeni baştan düzenlenmiş olan ticaret ve alış-veriş biçimleri eskilerinin yerini almıştı. Evlenme ve boşanma, kadın-

* Yunus AKKAYA

erkek ayırımı, zina, iftira ve benzeri suçların cezalarıyla ilgili hükümler Müslümanların sosyal hayatına yeni bir şekil vermişti. Sosyal davranış biçimleri, konuşmaları, giyimleri, yaşayış şekilleri, kültürleri vs. kendine özgü apayrı bir kalıba girmişti. Bütün bu değişimlerin sonucu olarak, Müslüman olmayanlar, Müslümanların artık bir daha eski durumlarına döneceklerini umamıyorlardı.

Mâide suresi şu üç ana konuyu ele almaktadır:

1) Müslümanların dinî, kültürel ve siyasal hayatlarıyla ilgili hükümler, talimatlar:

Bu bağlamda, hac yolculuğuyla ilgili hükümler manzumesi ortaya konur; Allah'ın emirlerine tam bir saygı emredilir ve Kâbe'ye gelen hacılara karşı girişilecek her türlü engelleme ve müdahale yasaklanır. Yiyecekler konusunda neyin helal, neyin haram olduğuyla ilgili kesin hükümler ve düzenlemeler getirilir ve İslam öncesi toplumun koyduğu yanlış uygulamalar kaldırılır. Kitap ehlinin yemeğini yeme ve kadınlarıyla evlenme izni verilir. Abdest, gusül ve teyemmümle ilgili hükümler ve düzenlemeler ortaya konur. İsyan, kamunun huzurunu bozma ve hırsızlıkla ilgili cezalar belirtilir. İçki, kumar mutlak anlamda yasaklanır. Yemin kefareti açıklanır ve şahitlik konusunda yeni ilâveler yapılır.

2) Müslümanlara uyarılar:

Allah Müslümanları, adaletli olmaları ve kendilerinden önce geçen kitap ehlinin hatalarına düşmemeleri konusunda tekrar tekrar uyarmaktadır. Mü'minlere, Allah'a ve Resûlü'ne itaat edip emir ve yasaklarına riayet etmelerini emrederek, itaat etmeyen Yahudi ve Hıristiyanların karşılaştıkları kötü akıbetlere uğramamaları konusunda ikazda bulunmaktadır. Ayrıca, surede İslam toplumu nifaka (münafıklığa) karşı uyarılmıştır.

3) Yahudilere ve Hıristiyanlara uyarılar:

Surede Yahudiler yanlış tavırlarına karşı yeniden uyarılmakta ve doğru yolu izlemeye çağrılmaktadırlar. Aynı şekilde Hıristiyanlara da ayrıntılı bir davet yapılmaktadır. İnançlarındaki yanılgılar açıkça belirtilmekte ve kendilerine Hz. Peygamber (s.a.s)'in yol göstericiliğini kabul etmeleri konusunda uyarıda bulunulmaktadır. Burada hemen belirtelim ki, Mecusîlere ve komşu ülkelerdeki putperestlere doğrudan bir çağrı yapılmamaktadır. Çünkü onların durumları müşrik Araplara yapılan seslenişlerle zaten ortaya konulmuş, kendilerine ayrıca seslenmeye gerek kalmamıştır.

Bu üç maddenin dışında Maide suresi, İslam toplumunun dinî ve ahlaki yapısının şekillenmesi için Nisa suresinde verilen talimatların devamı niteliğinde olan hükümleri içermektedir. Surede Müslümanlar, tüm yükümlülüklerini gözetip yerine getirmeye yöneltilmekte, bu amaç doğrultusunda Müslümanları eğitmek için yeni yeni düzenlemeler getirilmektedir.

MAKBUL OLAN TÖVBE: NASUH TÖVBESİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا تُوبُوٓا اِلَى اللهِ تَوْبَةً نَصُوحًا ۜ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ ۙ يَوْمَ لَا يُخْزِى اللهُ النَّبِىَّ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهٗ ۚ نُورُهُمْ يَسْعٰى بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَآ اَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا ۚ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ

"Ey iman edenler! Allah'a içtenlikle tövbe edin. Belki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter ve peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların nurları önlerinden ve sağlarından aydınlatır, gider. 'Ey Rabbimiz! Nûrumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü senin her şeye hakkıyla gücün yeter' derler." (Tahrim, 66/8)

Yüce Allah bizi yaratmış, bize akıl ve irade gibi daha birçok nimetler bahşetmiştir. Bununla beraber O, bize değer vererek peygamberler aracılığıyla vahiy göndermiş ve yaptıklarımızdan hesaba çekileceğimizi de bildirmiştir.

Kur'an'da türevleriyle birlikte 86 defa zikredilen "tevbe" kelimesi sadece bu ayette bizden istenen tövbenin mahiyetiyle ilgili olarak, gerçek bir tövbenin "nasûh tevbesi" olması gerektiği şeklinde bir nitelendirilmede bulunulmuştur. Nasûh, hâlis, katkısız anlamına gelmekle birlikte düzeltici ve tamir edici demektir. Tövbe kelimesi Allah'a izafe edildiğinde, Allah'ın, kulunun durumunu daha iyi bir hâle çevirmesi, ona tövbe nasip etmesi ve tövbesini kabul etmesi manalarına gelir. Bu ayetteki nasûh kelimesi ise tam manasıyla pişman olma ve o hataya tekrar dönmeme azmini göstermemiz anlamına gelmektedir. İşte böylece içten ve kararlılıkla yapacağımız tövbeye de nasûh tövbesi denilmektedir.

Günahlarımıza tövbe etmemiz farzdır. Tövbe, Hz. Âdem'le başlar ve kıyamete kadar geçerlidir. Allah'a şirk koşmaktan başka tüm günahları bağışlayabileceğini

* Dr. Hamdi TEKELİ

bildiren yüce Allah insanlara verdiği değer ve önemden dolayı da kul haklarına karışmayacağını bildirerek kendi aramızda helalleşmemizi istemektedir. Bu ayetin devamında ise Allah, inkâr edenlere Hz. Nuh (a.s) ile Hz. Lût (a.s)'un karısını örnek gösterirken, iman edenlere de Firavun'un karısı Asiye'yi ve İmran kızı Meryem'i örnek göstererek bizleri tövbeye çağırmaktadır. Makbul bir tövbe için küfürden imana, kötülüklerden iyiliklere dönmemiz, günaha pişmanlık duymamız, günahı derhal terk etmemiz ve bir daha eski hâle dönmemeye azmetmemiz gerekir. Tövbenin rükünleri ise, farz ibadetlerimizi yerine getirmemiz, borçlarımızı ödememiz, helâl lokma yememizdir.

Makbul bir tövbe için de Zünnûn-i Mısrî'nin ifadesiyle her uzvun tövbe etmesi gerekir. Bu itibarla kalbin tövbesi, haram işleri yapmaya niyeti terk etmesi; gözün tövbesi, harama bakmaması; ayakların tövbesi, harama gitmemesi; kulakların tövbesi, haram şeyleri dinlememesi; midenin tövbesi haram lokma yememesidir.

Bu ayette geçen nur ifadesi, müfessirlerce hidayet ve müminlerin içinde bulundukları hoşnutluk hâli, sağ yanlarından ifadesi de bütün yönlerinden manasına geldiği belirtilmektedir.

Tövbe ve günah ilişkisi açısından konuya baktığımızda Allah'ın emir ve yasaklarına karşı itaatsizlik ettiğimiz zaman imanımız sarsılmaktadır. Bu nedenle bir günah veya hataya düştüğümüzde akabinde hemen tövbe etmemiz ve böylece günahlarımızın bağışlanacağına inanmamız gerekir. Bu şuur ve imanımız da bizi tekrar günah işlemekten alıkoyabilir.

Diğer bir açıdan da günahlarımızdan dolayı ümitsizliğe düşmemeli, Allah'a yönelerek yenilenmeliyiz. Zira Allah'tan ümit kesilmeyeceğini bildiren Rabbimizin emrine riayet ederek tövbe ettiğimizde bizi bağışlayacağı ümidiyle mükâfatına kavuşma ve azabından kurtulma düşüncemiz bizleri hayata bağlayan büyük bir müjdedir.

Yüce Allah, bizim tövbemize muhtaç değildir. Ancak kulu olarak el açarak tövbe dilememiz Rabbimizi hoşnut edecektir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s) de bizlere her konuda olduğu gibi bu konuda hem davranışlarıyla hem de sözleriyle en güzel örnek olmuştur. Onun günde 70 defadan fazla Allah'tan bağışlanmayı dilediği rivayet edilmiştir (Buhârî, "Da'avât", 3).

Konumuzu öz ve anlamlı bir dua ile tamamlayalım:

"Tövbe yâ Rabbî hatâ râhına gittiklerime,
Bilip ettiklerime bilmeyip ettiklerime."

MALLARIMIZDAN ALLAH YOLUNDA HARCAYABİLMELİYİZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِى سَبِيلِ اللهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِى كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ وَاللهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَآءُ وَاللهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

"Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir. Allah, dilediğine kat kat verir. Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir." (Bakara, 2/261)

Yüce Rabbimiz, bizlere verdiği mal ve servetlerden ihtiyaç sahiplerine vermemizi ister ve teşvik eder. Allah hiçbir şeye muhtaç olmadığı için hiç kimsenin harcamasına da ihtiyacı yoktur. Az veya çok sahip olduğumuz dünya mal ve servetlerinden muhtaçlara vermeye bizim ihtiyacımız vardır. Fakir, muhtaç ve darda kalanlara yardım etmek ve böylece cömertlikte bulunmak bizlere ayrı bir manevi haz ve mutluluk kazandırır. Bir başkasını sevindirmek ve yüzünü güldürmek ayrı bir huzur vesilesidir. Hayır, infak ve cömertlik yapmak suretiyle mallarını Allah yolunda harcayanlara yüce Allah ayrı mükâfatlar verecektir. Rabbimiz, cömert, geniş yürekli, eli açık olanları sever. Zira o cömerttir. Cömertler cennete yakındır. Allah, cimrileri sevmez. Cimriler de cennetten uzaktır.

Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak amacıyla kişinin kendi servetinden harcamada bulunması, ihtiyaç sahiplerine aynî ve nakdî yardım etmesi demektir. Buna infak denir. İnfak hem farz olan zekâtı hem de gönüllü olarak yapılan her çeşit hayrı içerir. Sahip olduğumuz servetin gerçek sahibi Allah'tır. O'nun bize emanet olarak verdiği bu servetten başkalarına vermemiz gerekir. Kur'an'da Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde olan muttaki müminlerin özellikleri sayılırken bunlar arasında infak da zikredilir (Bakara, 2/2–3).

---

* Dr. Bahattin AKBAŞ

İnfâk ve tasadduk gösterişten uzak, yalnız Allah rızası için yapılmalı; infâkta bulunan kimse, infâkta bulunduğu kişinin onurunu zedeleyecek davranışlardan kaçınmalı, malın iyisi ve kalitelisinden vermeli; verirken özellikle gerçek ihtiyaç sahiplerini arayıp bulmalıdır (Bakara, 2/261–274).

Varlıklı Müslümanların mallarında yoksulların hakları vardır. Bu durum zenginlerin, ihtiyaç sahiplerine yardım yapmakla yükümlü olduğunu gösterir. Sevgili Peygamberimizin hadislerinde aile fertleri için yapılan harcamalar da infak kavramıyla ifade edilir. Ve bu tür harcamaların sadakaların en hayırlısı olduğu belirtilir (Müsned, V/277; Müslim, "Zekât", 38-39). Kur'an'da genellikle iyiliklerin sevabı bire on olarak gösterildiği halde Allah yolunda infakın sevabı bire yedi yüz olduğu bildirilmiştir (Bakara, 2/261). Bu, infakın Allah katındaki değerini gösterir.

Kişinin kendi ihtiyaçları veya akrabalarının ihtiyacı başta olmak üzere, kamu yararına harcanan şeyler Allah yolunda harcanmış demektir. Yüce Rabbimizin keremi, ihsanı boldur, cömerttir. O her şeyi bilir. Bizler Allah yolunda harcarken ne kadar samimi ve gönülden olursak O'nun bizlere vereceği mükâfat da o denli büyük olacaktır. Bizler, bir tohumdan yedi sekiz yüz tane çıkaran Rabbimizin, yapılan iyilikleri de yedi yüz misli ile mükâfatlandıracağını kesinlikle bilmeliyiz. Yüce Rabbimiz yaptığımız amellerde ihlâs ve samimiyet arar. Sırf kendi rızası için yapılan iyilikleri ve hayırları da elbette en iyi o bilir. Mallarını Allah için içtenlikle seve seve verenlerin hak ettikleri mükâfatı eksiksiz olarak verir, hatta bu gibi kullarını kat kat fazlasıyla ödüllendirir. Yüce Rabbimiz, lütfu, ikramı, bağışlaması bol olandır. O'nun ihsanına ve lütfuna sığınarak O'nun yolunda infakta bulunmaya gayret etmeliyiz.

MEDİNE'YE HİCRET*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللّٰهُ اِذْ اَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ اِذْ هُمَا فِي الْغَارِ اِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ اِنَّ اللّٰهَ مَعَنَا ۚ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَاَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلٰى ۗ وَكَلِمَةُ اللّٰهِ هِيَ الْعُلْيَا ۗ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, 'Üzülme, çünkü Allah bizimle beraber' diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Tevbe, 9/40)

Sevgili Peygamberimiz, kendisine Cebrail vasıtasıyla ilk vahiy geldiği andan itibaren İslamiyet'i tebliğ etmeye başladı. Peygamberimiz bu görevi yerine getirirken, kendisinden önceki peygamberler gibi insanların düşmanlıklarına maruz kaldı. Daha önceleri kendisine "Muhammedü'l-Emin" ismini verenler, menfaatleri zarar göreceği için peygamberliğini reddediyor, bununla da kalmayıp kendisini alaya alıyor ve çeşitli eziyetlere maruz bırakıyorlardı. Müşrikler Mekke'de, Allah'ın elçisine ve ona inanan bir avuç Müslüman'a her türlü işkence ve zulmü yapıyorlardı. Bu da yetmiyormuş gibi Müslümanlara üç yıl süren boykot uyguladılar. Müslümanların en büyük destekçisi olan Hz. Peygamber'in amcası Ebu Talip ölünce de müşrikler iyice çığırından çıktılar ve Müslümanlara adeta nefes aldırmamaya başladılar.

Bu kadar eziyet ve ıstırap içerisinde artık Mekke'de ikamet edilemeyeceğini anlayan Peygamberimiz (s.a.s) Tâif'e giderek İslam'ı orada yaymaya çalıştı, ancak burada

* Hanif BURUN

da çok sert bir tavırla karşılaştı ve Mekke'ye geri döndü. Peygamberimiz Müslümanlar için daha güvenli bir yer arama düşüncesindeydi. Bu amaçla, Akabe'de Medineli bir grup insanla tanıştı ve onları İslam'a davet etti. Medineliler Müslüman olunca onlarla "Akabe biatları" denilen anlaşmalar yaptı.

Medine'nin iki güçlü kabilesi Evs ve Hazrec, Müslümanlara kucak açtı. Peygamberimizi ve Müslümanları her ne pahasına olursa olsun koruyacaklarına dair söz verdiler. Ayrıca, inançlarını rahat bir şekilde yayma ve ibadetlerini serbestçe yerine getirme konularında Efendimize güvence verdiler. Bunun üzerine Mekkeli Müslümanlar, sıkıntılarından kurtulmak ve ibadetlerini daha rahat yerine getirebilmek için gruplar hâlinde Medine'ye hicret etmeye başladılar.

Müşrikler Müslümanların Medine'de güçleneceklerini ve bu şekilde Mekke'ye geri döneceklerini düşünerek hicretten rahatsız olmaya başladılar. Bu sebeple, Daru'n-Nedve'de toplanıp, henüz Medine'ye hicret etmeyen Peygamber Efendimizi öldürme kararı aldılar. Kendisine zarar verileceğini Cebrail vasıtası ile öğrenen sevgili Peygamberimiz, biricik arkadaşı Hz. Ebubekir'in evine gitti ve kendisi ile birlikte Medine'ye hicret edeceklerini haber verdi. Daha sonra da bir hafta süren kutsal yolculuğu gerçekleştirdiler. Yolculuk esnasında mağarada saklanmışlardı. Kendilerini yakalayıp öldürmek için peşlerine düşen müşriklerin mağaranın ağzına kadar geldiğini gören Hz. Ebubekir bir ara telaşlandı. Sevgili Peygamberimiz, Hz. Ebubekir'e *"Üzülme, çünkü Allah bizimle berâber"* buyurdu.

Ayet-i kerimeden anladıklarımız:

1. Yüce Allah, her zaman bizimle beraberdir. Her hâlimizi görmekte ve bilmektedir. O halde, yersiz üzüntülere kapılmamalı, daima metin olmalıyız.

2. Mevlamız, kendi yolunda olan ve kendi dinine hizmet edenleri, sıkıntılı durumlarında, göremediğimiz güçlerle desteklemektedir.

MELEKLERİN İMAN EDENLERE DUASI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا ۚ رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ رَبَّنَا وَاَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ اٰبَآئِهِمْ وَاَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ ۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۚ وَقِهِمُ السَّيِّاٰتِ ۚ وَمَنْ تَقِ السَّيِّاٰتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ ۚ وَذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۚ

"Arş'ı taşıyanlar ve onun çevresinde bulunanlar (melekler) Rablerini hamd ederek tespih ederler, O'na inanırlar ve inananlar için (şöyle diyerek) bağışlanma dilerler: Ey Rabbimiz! Senin rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O halde tövbe eden ve senin yoluna uyanları bağışla ve onları cehennem azabından koru. Ey Rabbimiz! Onları da, onların babalarından, eşlerinden ve soylarından iyi olanları da, kendilerine vaat ettiğin Adn cennetlerine koy. Şüphesiz sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin. Onları kötülüklerden koru. Sen o gün kimi kötülüklerden korursan, ona rahmet etmiş olursun. İşte bu büyük başarıdır." (Mümin, 40/7-9)

Melekler ibadet etmekle yükümlü olan nuranî varlıklardır. İnsan da Allah'a ibadetle yükümlü bir varlıktır. Nasıl insan kendi yakınları için iyilik ister, dua ederse; melekler de insanlar için hayırlı işlerde olduğu sürece insanların iyiliği için dua ederler. Bu husus hadis-i şeriflerde de açıklanmaktadır:

"Bir kimsenin camide cemaatle kıldığı namaz, işyerinde ve evinde kıldığı namazdan yirmi küsur derece daha sevaptır. Şöyle ki bir kişi güzelce abdest alır, sonra başka hiçbir maksatla değil, sadece namaz kılmak üzere camiye gelirse, camiye girinceye kadar attığı

* Rüstem BEŞLER

her adım sebebiyle bir derece yükseltilir ve bir günahı bağışlanır. Camiye girince de, namaz kılmak için orada durduğu sürece, tıpkı namaz kılıyormuş gibi sevap kazanır. Biriniz namaz kıldığı yerden ayrılmadığı, kimseye eziyet etmediği ve abdestini bozmadığı müddetçe melekler:

Allahım! Ona merhamet et! Allahım! Onu bağışla! Allahım! Onun tövbesini kabul et! diye ona dua ederler." (Buhârî, Salât, 87)

Ebü'd Derdâ *(r.a)*'dan rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurdu:

"Bir müslümanın, yanında bulunmayan din kardeşine yapacağı dua kabul olunur. Bir kimse din kardeşine hayır dua ettikçe, yanında bulunan görevli bir melek ona, 'duan kabul olsun, aynı şeyler sana da verilsin' diye dua eder." (Müslim, "Zikir", 87-88)

Ümmü Seleme (r. anhâ)'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s), (vefat etmiş olan) Ebû Seleme'nin yanına girdi. Tam bu sırada Ebû Seleme'nin aile fertlerinden bazıları bağıra çağıra ağlamaya başladılar. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s); *"Kendinize hayırdan başka bir şeyle dua etmeyin. Çünkü melekler dualarınıza 'âmin' derler"* buyurdu. Sonra şöyle dua etti:

"Allah'ım! Ebû Seleme'yi bağışla. Derecesini hidayete ermişler seviyesine yükselt! Geride bıraktıkları için de sen ona vekil ol! Ey âlemlerin Rabbi! Bizi de onu da bağışla! Kabrini genişlet ve nurla doldur!" (Müslim, "Cenâiz", 7) Hz. Ali (r.a.)'den; rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken işittim, demiştir:

"Bir Müslüman, hasta olan bir Müslüman kardeşini sabahleyin ziyarete giderse, yetmiş bin melek akşama kadar ona rahmet okur. Eğer akşamleyin ziyaret ederse, yetmiş bin melek onun için sabaha kadar istiğfar eder. Ve o kişi için cennette toplanmış meyveler de vardır." (Tirmizî, "Cenâiz" , 2)

Ne mutlu Allah'ın rızasını, insan ve meleklerin duasını kazananlara.

MUCİZE VE PEYGAMBERİMİZİN MUCİZELERİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِذْهَبْ اَنْتَ وَاَخُوكَ بِاٰيَاتِى وَلَا تَنِيَا فِى ذِكْرِىۚ

"(Ey Musa!) Sen ve kardeşin mucizelerim ile (desteklenmiş olarak Firavun'a) gidin ve beni anmakta gevşeklik göstermeyin." (Tâ-hâ, 20/42)

Mucize; peygamberlik davasının doğruluğunu ispat etmek amacıyla, peygamberlerin elinde tabiat kurallarına aykırı olarak Allah tarafından yaratılan ve başkaları tarafından bir benzeri getirilemeyen harikulade olaylardır. Mucize, Allah'ın hükmü ve fiili olarak, peygamberin istemesiyle birlikte, isteğine uygun şekliyle meydana gelir. Başkası tarafından aksi ya da benzeri getirilemeyeceği için de "meydan okuma" (tehaddî) özelliğine sahiptir. Peygamberi ve onun getirdiği risaleti tasdik mahiyetinde olması yönüyle, peygamberlere yardım ve destek olması yanında, Hakk'ı tanımak açısından insanlık için de Allah'ın büyük bir ihsanıdır.

Kur'an-ı Kerim'de mucize delil anlamına gelen "âyet" (Tâ-hâ, 20/56), "burhân" (Kasas, 28/32), "beyyine" ve benzeri (İsrâ, 17/101) kelimelerle ifade edilmektedir. Önceki peygamberlere ait Kur'an'da bildirilen mucize ve harikulade olaylardan bazıları şunlardır:

a-Salih (a.s)'e kavminin istemesi üzerine, harikulade bir devenin verilmesi (A'râf, 7/73-79; Hûd, 11/63-64; Şuarâ, 42/154).

b-Hz. Musa (a.s)'nın, Firavun tarafından çağrılan sihirbazların sihirleri karşısında asasını yere atmasıyla birlikte yılan şekline dönüşerek onların sihirlerini yutması (Tâ-hâ, 20/20-21, 69-70; Neml, 27/10; Kasas, 28/31); asasını denize vurduğunda kendisine inananlarla birlikte karşıya geçip Firavun'dan kurtulmalarını sağlayan bir yolun açılması (Tâ-hâ, 20/77-78; Şuarâ, 26/63); elini koynuna sokup çıkarmasıyla elinin bem-

* Dr. Ahmet GELİŞGEN

beyaz olması (Tâ-hâ, 20/22-23; Neml, 27/12; Kasas, 28/32); asasını kayaya vurduğunda on iki pınarın fışkırması (Bakara, 2/60).

c- Hz. Îsâ (a.s)'nın, çamurdan yaptığı kuşa üflediği zaman canlanması, körleri ve alaca hastalığı olan kimseyi iyileştirmesi, ölüleri diriltmesi, evlerinde ne yiyip içtiklerini ve biriktirdiklerini bilmesi (Âl-i İmrân, 3/49; Mâide, 5/110); Havârîlerin arzusu ile gökten sofra indirmesi (Mâide, 5/112-115).

d- Yusuf (a.s)'un kanlı gömleğinin babası Hz. Yakub (a.s)'un yüzüne dokunmasıyla kör olan gözlerinin açılması (Yûsuf, 12/96).

e- Nemrud tarafından ateşe atılan Hz. İbrahim (a.s)'in ateşte yanmaması (Enbiyâ, 21/69-70).

f- Hz. Süleyman (a.s)'a rüzgârın doğrudan ulaşım aracı olarak (Sebe', Enbiyâ, 21/81; 34/12), cinlerin de ordu olarak verilmesi (Neml, 27/17).

g- Hz. Süleyman (a.s)'ın etrafında bulunan ve kendisine ilim verilen bir adamın, Sebe' kraliçesi Belkıs'ın tahtını göz açıp kapamadan kendisine getirmesi (Neml, 27/40).

h- Gerek Hz. Süleyman (a.s)'a gerekse Hz. Davud (a.s)'a hayvanlarla konuşma sanatının verilmesi (Enbiyâ, 21/76; Neml, 27/16).

Hz. Peygamber (s.a.s)'in de, akla hitap eden, duyularla algılanabilen ya da geçmiş ve gelecekle ilgili haberlerden oluşan mucizeleri vardır. Kendisi belli bir eğitim ve öğretimden geçmediği halde (Allah vergisi) olarak ortaya koyduğu bilgilerin, alanındaki en büyük bilginleri ve filozofları bile hayrete düşürecek düzeyde oluşu, onun en önemli aklî mucizelerindendir. Kur'an-ı Kerim de akla hitap eden en büyük edebî mucizedir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s), her peygambere insanları ikna edecek kadar mucizenin, kendisine de Kur'an'ın mucize olarak verildiğini haber vermektedir (Buhârî, "Fezâilü'l-Kur'an", 1).

Kur'an, bir sure veya ayetin benzerinin getirilmesi konusunda inkârcılara daima meydan okumuştur. O dönemdeki Arapların ileri derecede bir edebiyatlarının olmasına rağmen anlam, içerik ve üslup yönüyle müşrikler tarafından bir benzeri getirilememiştir (Bakara, 2/23-24; Yûnus, 10/38; Hûd, 11/13; İsrâ, 17/88; Tûr, 53/34).

Hz. Peygamber (s.a.s)'in diğer mucize ve harikulade olaylarından bazıları şunlardır:

a- Bir gece Mescid-i Haram'dan alınarak Mescid-i Aksâ'ya getirilmesi ve oradan da göklere ve Allah'ın huzuruna çıkarılması (İsrâ, 17/1; Buhârî, "Menâkıbu'l-Ensâr", 41-42).

b- Müşriklerin mucize istemeleri üzerine Hz. Peygamber (s.a.s)'in karanlık bir gecede onlara ayı göstermesi ve bunun üzerine ayın ikiye bölünmesi (Kamer, 54/1-2; Buhârî, "Menâkıb", 27; Müslim, Münâfikûn, 43-48).

c- Hudeybiye'de, Ashab'ın susuzluk çekmesi üzerine bir su matarasına Hz. Peygamber (s.a.s)'in elini sürmesiyle birlikte mübarek parmaklarından pınarlar gibi su fışkırması ve orada bulunan yaklaşık beş yüz kişinin bu sudan abdest alıp kana kana içmeleri (Buhârî, "Menâkıb", 25).

d- Medine Mescidi'ne getirilen minber üzerine çıkarak Peygamber Efendimizin hutbe okumasıyla birlikte önceden üzerinde hutbe okuduğu hurma kütüğünün inlemeye başlaması ve Hz. Peygamber (s.a.s)'in minberden inip ona elini dokundurmasıyla inlemeye son vermesi (Buhârî, "Menâkıb", 25).

d- Yahudi bir kadın tarafından Hz. Peygamber (s.a.s)'e kızartılıp getirilen koyunun zehirlenmiş olduğunun Hz. Peygamber tarafından haber verilmesi (Buharî, "Tıb", 55; Müslim, "Selam", 45).

e- Bedir savaşında üç bin meleğin, Allah tarafından Müslümanlara yardımcı olarak gönderilmesi (Âl-i İmrân, 3/123-124; Enfâl, 8/9-10, 17).

MUHACİR VE ENSAR KARDEŞLİĞİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالسَّابِقُونَ الْاَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْاَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِاِحْسَانٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَاَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى تَحْتَهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَآ اَبَدًا ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

"İslam'ı ilk önce kabul eden Muhâcirler ve Ensar ile iyilikle onlara uyanlar var ya, Allah onlardan razı olmuş; onlar da O'ndan razı olmuşlardır. Allah onlara içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük başarıdır." (Tevbe, 9/100)

İslam tarihinde iyilik yolunda, takva ve samimiyet yarışında önceliği elde eden ilk Müslümanlardan Allah rızası için her şeyini bırakıp Mekke'den Medine'ye hicret edenlere Muhacir, muhabbet ve samimiyetle onlara kucak açıp, ellerinden gelen her türlü yardımı yapan Medineli Müslümanlara da Ensar adı verilmiştir.

Mekke'den gelirken beraberlerinde hiçbir şey getirmeyen Muhacirlerin hicret ettikleri yere ve bölge insanına alışmaları gerekiyordu. Allah Resûlü bunu tesis etmek için, Ensar'dan durumu müsait olan sahabiler ile Mekke'den gelen sahabilerden huyları birbirine uyanları kardeş yaptı. Resûlullah'ın kurduğu bu kardeşlik müessesi her türlü yardımlaşma esasına dayanıyordu. Böylece muhacirlerin memleketlerinden ayrılmalarından dolayı duydukları üzüntü ve keder hafifliyor, Ensar'ın onlara yardımcı olmaları sağlanıyordu. Bu kardeşlik bağı neticesinde Medineli aileler Mekkeli Müslümanlardan birini yanına alarak mallarını onlarla paylaşacak ve beraber çalışıp kazançlarını paylaşacaklardı. Durum öyle bir noktaya vardı ki, Medineli Ensar, kardeşlik ve paylaşmada zirveyi yakalayıp hurmalıklarını, evlerini ve işlerini paylaşmaktan geri kalmıyor; bu konuda birbirleriyle yarışıyorlardı.

Peygamberimizin Muhacir ve Ensar arasında tesis ettiği bu kardeşlik, Medine'nin tümüne yayıldı. Araplar arasında o zamanlar çok yaygın olan kabilecilik ve ırkçılık anlayışı, bu kardeşlik anlayışı karşısında erimiş, örnek bir toplum ortaya çıkmış-

* Dr. Abdurrahman CANDAN

tı. Bu uygulama, Medine'de çeşitli kabilelerin birbiriyle kaynaşmasına, aralarında uyumun oluşmasına; karakter zayıflığı, cimrilik, fedakârlıktan kaçınma gibi yanlış anlayışların toplumdan uzaklaşmasına yardımcı oluyordu. Bu eşsiz yardımlaşma ve dayanışma o günün insanlarına ve ondan sonra gelecek insanlara da istifade edilecek güzel bir örnek oldu. Ayette geçen "güzellikle onlara uyanlar" ifadesiyle Muhacir ve Ensar kavramlarının aslında bütün zamanları ve insanları ilgilendirdiğini anlayabiliriz. Zulüm ve kötülüğün yaygın olduğu ortamdan kendini arındırıp imanlarını muhafaza edenleri muhacir; maddi ve manevi olarak sıkıntıda bulunan insanlara el uzatıp dertlerini paylaşma kadirşinaslığını gösterenleri de Ensar olarak isimlendirebiliriz. Yüce Allah başka bir ayette bu konuyu şöyle vurgulamıştır:

"İman edip hicret eden ve Allah yolunda cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya; işte onlar gerçek müminlerdir. Onlar için bir bağışlanma ve bol bir rızık vardır." (Enfâl, 8/74)

Ayet-i kerimeden, samimiyetlerini muhafaza ederek inançları uğrunda fedakârlıkta bulunan müminleri Allahu Teala'nın mükâfatlandıracağını da anlıyoruz. Şöyle ki, göç eden muhacirler ve misafirperver olan Ensar, Hz. Peygamberden aldıkları öğretileri pratik hayatlarında uygulamaları sebebiyle ilahî övgüye layık olmuşlardır. Kur'an'ın ifadesiyle *"Allah onlardan hoşnut olduğu gibi, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır."* Bu hoşnutluğun neticesi de ilahî mükâfattır. Aslına bakarsanız Allah'ın hoşnutluğu başlı başına büyük bir onur ve eşsiz bir şereftir. Onların hoşnut olmaları da O'nun her yaptığının yerinde olduğuna inanmaları, verdiklerine şükretmeleri, emirlerinin gereğini yerine getirmeleridir. Böylece karşılıklı hoşnutluk ve rıza ortaya çıkıyor. Bu ilahî rızanın, hoşnutluğun işareti de bu yoldaki bütün müminleri kuşatacaktır.

"Allah, onlara içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük başarıdır."

Hangi mutluluk, kurtuluş ve başarı bundan daha büyük olabilir…

MUHSİNLERDEN OLABİLMEK!*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاَنْفِقُوا فِى سَبِيلِ اللهِ وَلَا تُلْقُوا بِاَيْدِيكُمْ اِلَى التَّهْلُكَةِۚ وَاَحْسِنُوا ۚ اِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

(Mallarınızı) Allah yolunda harcayın. Kendi kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin. Şüphesiz Allah iyilik edenleri sever." (Bakara, 2/195)

Âyette yer alan ve diğer âyet-i kerimelerde de geçen "infak" kelimesi, kişinin Allah'ın rızası ve hoşnutluğunu kazanmak amacıyla mal ve servetinden O'nun yolunda harcama yapmasını, ihtiyaç sahiplerine aynî ve nakdî yardımlarda bulunmasını ifade etmektedir. Bu yönüyle infak; hem farz olan zekâtı hem de gönüllü olarak yapılan her çeşit hayrı kapsamaktadır. Hadislerde ise, diğer harcamaların yanı sıra, aile fertleri için yapılan harcamalar da infak kavramıyla ifade edilmekte ve bu tür harcamaların, sadakaların en hayırlısı olduğu belirtilmektedir (Müsned, V/277; Müslim, "Zekât", 38-39).

Yüce Allah, bu âyet-i kerimesiyle insana, sahip olduğu maddî imkânlarından, âhiret mutluluğunu da elde etmesine vesile olabilecek hayır yollarına harcama yapmasını emretmektedir. Bu bakımdan İslam bilginleri, Allah rızasına dayanması şartıyla; ülkenin savunulması, okul, cami, hastane, yol, köprü, çeşme, bakımevleri gibi toplumsal hizmet ve hayır müesseselerinin kurulması ve güçlendirilmesi, yoksulların desteklenmesi, hac hizmetlerinin yerine getirilmesi; hatta tabiatın korunup geliştirilmesine kadar çeşitli hizmetler için yapılan her türlü harcamayı Allah yolunda infak (harcama) olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca âyetin devamında *"Kendi kendinizi tehlikeye atmayın."* buyrularak bir bakıma, cimrilik yapmak suretiyle, gerek ülke savunması ve güvenliği, gerekse dinî ve sosyal yapı için son derece önem arz eden bu tür hizmet ve harcamalardan kaçınmanın, Müslüman bireyler ve toplumlar için maddeten ve manen büyük bir tehlike teşkil edeceğine dikkat çekilmektedir (Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir, D.İ.B. Yay., I/200-201).

* Dr. Muhlis AKAR

Âyetin sonunda da, özelden genele doğru Müslümanlar ihsanda bulunmaya çağrılmakta, ihsanda bulunan muhsinleri Allah'ın sevdiği bildirilmekte, böylece Müslümanlar, muhsin sıfatına sahip olmaya teşvik edilmektedir.

"Muhsin ise"; ihsan eden, iyilikte bulunan, güzel düşünüp güzel davranan, sözün güzelini söyleyen ve yaptığı her şeyi en güzel bir biçimde yapan demektir. Muhsin olan yüce Allah; yarattığı her şeyi en güzel bir şekilde yapmış (Bk. Secde, 32/7; Teğabûn, 64/3), kullarına ihsanda bulunmuş, muhsinleri sevdiğini bildirmiş (Bakara, 2/195); kullarından da birbirlerine ihsanda bulunmalarını istemiştir. Kur'an-ı Kerim'inde, *"Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya, elinizin altındakilere ihsanda bulunun (iyilik edin/iyi davranın). Şüphesiz, Allah kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez"* (Nisâ, 4/36)**,** *"Allah'ın sana ihsanda bulunduğu gibi sen de ihsanda bulun."* (Kasas, 28/77) buyurarak; insanlardan, kendisine kulluğun yanı sıra, başta ana-baba olmak üzere topumun diğer bütün kesimlerine ihsanda bulunmalarını istemiştir.

"İhsan" ise genel olarak başkalarına iyilikte bulunmak, yardım etmek, yaptığı işi iyi, güzel ve kaliteli yapmak, güzel düşünüp güzel davranmak, sözün güzelini söylemek gibi anlamlarda kullanılmaktadır (Bk. Mustafa Çağrıcı, İhsan Md. DİA, (XXI/544-545). Sevgili Peygamberimizin "Cibrîl hadisi" olarak bilinen hadislerinde de; "İhsan, Allah'ı görür gibi ibadet etmendir; çünkü sen O'nu görmesen de O seni görmektedir." şeklinde tanımlanmaktadır.

Buna göre ihlâs ve ihsan bilincine sahip olan ve Kur'an'ın ifadesiyle "Muhsin" olan kullar; Allah'a karşı derin bir saygı, bağlılık ve itaat göstererek; yaptıkları her işi, söyledikleri her sözü, her an 'Allah ile beraber olma' şuuru içerisinde ihsan standardına uygun olarak yaparlar. İbadetlerinde, iş ve icraatlarında, kazançlarında, harcamalarında, oturuşlarında, kalkışlarında, konuşmalarında, susmalarında ve insanlarla olan ilişkilerinde; "Allah beni görüyor, yaptıklarımı biliyor" inanç ve düşüncesiyle hareket eder, her şeyin en iyisini ve en güzelini ortaya koymaya çalışırlar.

İşte yukarıda meallerini verdiğimiz âyet-i kerime ve hadis-i şeriflerde müminlere özetle şu mesajlar verilmektedir:

Ey müminler! Allah rızası için infakta, harcamada bulunun. Sakın cimrilik edip, malî ve bedenî görevlerinizi ihmal ederek dünyada ve âhirette kendi kendinizi tehlikeye atmayın. Allah yolunda harcamayı ve diğer işlerinizi en güzel biçimde yapın. İnsanlara ve diğer canlı mahlûkata iyilik edin. Hep güzel düşünüp, güzel davranın. Sizden istenen ihsandır. Çünkü Allah ihsanda bulunan muhsin kullarını sever.

MÜ'MİN HAYRA ÖNCÜ, ŞERRE ENGELDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَاْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَلَوْ اٰمَنَ اَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَاَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ

"Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz. Kitap ehli de inansalardı elbette kendileri için hayırlı olurdu. Onlardan iman edenler de var. Ama pek çoğu fasık kimselerdir." (Âl-i İmran, 3/110)

İyiliğe/hayra öncü, kötülüğe engel oluş, aslında "emr bi'l-maruf nehy ani'l-münker" kavramının açılımıdır. İyiliklerin-ahlaki değerlerin yaygınlaştırılması ve kötülüklerle mücadele olarak tanımlayabileceğimiz emr bi'l-ma'ruf nehy ani'l-münker, dinimizde farz olarak değerlendirilmiş bir görevdir. Öyle ki Müslümanların varlık sebebi de böylesi yüce bir görev ile ilintilendirilmiştir. Başlangıçta zikrettiğimiz âyet, müminlerin, bu görevlerini dile getirmektedir. Bu yönüyle toplumu teşkil eden bütün fertlere, bir sorumluluk ve duyarlılık anlayışı getirilmektedir. Bu sorumluluk anlayışı, hemen hemen hayatın her safhasında söz konusu olabilmektedir. Bir müminin sorumluluk anlayışını, Hz. Peygamber (s.a.s)'in şu hadisi gayet güzel bir şekilde ifade etmektedir:

"Sizden kim bir kötülük görürse, eğer gücü yetiyorsa, onu eliyle değiştirsin. Buna gücü yetmiyorsa diliyle o kötülüğü değiştirsin. Buna da gücü yetmiyorsa, o zaman kalbiyle buğz etsin ki bu da imanın gerektirdiği en alt sorumluluk sınırdır." (Tirmizî, "Fiten", 11)

Gerçek şu ki, kötülüklerle, yanlışlıklarla, hukuk tanımamazlıkla mücadele edilmeyen toplumlarda, başlangıçta yaygın olmayan bir kötü alışkanlık, zamanla bir kanser hücresi gibi bütün toplumu sarabilmektedir. Ahlaksızlıklar, başlangıçta etkisi itibariyle bireylerle sınırlı gibi gözükse de, zamanla diğer fertler de işlenen kötülüklerden bir şekilde etkilenmekte ve payına düşeni almaktadır. Zina, içki, kumar, kap kaç, hırsızlık, uyuşturucu gibi çirkin eylemler, başlangıcı itibariyle belirli kişilerle sınırlı kalsa da, doğurduğu sonuçlar açısından bütün toplumu ilgilendirir

* Dr. Yaşar YİĞİT

bir konuma gelebilmektedir. Zira bu tür çirkin davranışlar sonucunda, nice aileler yıkılmakta, kanlar akıtılmakta, çocuklar yuvasız kalmakta, henüz baharında nice hayatlar sönmekte ve solmaktadır. Bunların da toplumu huzursuz ettiği gayet açıktır. Bu ve benzeri gerekçelerle İslam, bir taraftan topluma hiçbir fayda sağlamayan gayri meşrû eylemleri yasaklarken, diğer taraftan da bu tür ortamların oluşmasını engelleyecek önlemleri almıştır. Tabii ki bu mücadelede, Müslümanların hayrın öncüsü, şerre engel oluşları en etkin unsurdur.

Toplum hatta tüm insanlık olarak kötülüklere karşı duyarsızlığın faturasını gayet ağır bir şekilde ödediğimiz çağımızda sorumluluk bilinciyle "emr bi'l-ma'ruf nehy ani'l-münker"in önemini daha iyi anlıyor ve gözlemliyoruz. Ahlaki ve toplumsal değerleri, kaygısızca yozlaştırarak heder eden insanlar, aslında bütün toplumun değerlerini heder etmektedirler. Susmanın/sorumsuzluğun getirdiği cüret ile yıkılan bu değerler, aslında hepimizin kalbi konumundaki değerler bütünüdür. Sorumluluğumuzu yerine getirmemekle, yasal ve meşrû olmayan ilişkilerin zemin bulmasına bir yönüyle biz de katkı sağlamaktayız. Peygamber (s.a.s)'in şu örneklemesi toplumda kolektif sorumluluk anlayışının ya da bilincinin gereğini veciz bir şekilde dillendirmektedir:

"Allah'ın çizdiği sınırları aşmayarak orada duranlarla bu sınırları aşıp ihlal edenler, bir gemiye binmek üzere kura çeken topluluğa benzerler. Onlardan bir kısmı geminin üst katına, bir kısmı da alt katına yerleşmişlerdi. Alt kattakiler su almak istediklerinde üst kattakilerin yanından geçiyorlardı. Alt katta oturanlar: Hissemize düşen yerden bir delik açsak, üst katta oturanlara eziyet vermemiş oluruz, dediler. Şayet üst katta oturanlar, bu isteklerini yerine getirmek için alt kattakileri serbest bırakırlarsa, hepsi birlikte batar helak olurlar. Eğer bunu önlerlerse, hem kendileri kurtulur, hem de onları kurtarmış olur." (Buhârî, "Şirket" 6; "Şehâdât" 30)

İhlal edildiğinde fert veya topluma zarar verecek olan eylem ya da davranışlara göz yummak, duyarsız kalmak modern toplum bilinci ile de bağdaşmaz. Hadiste de dile getirildiği gibi toplum, adeta bir gemiye benzer. Bu gemi batınca sadece gemiyi delme suçunu işleyenler batmaz, bütün yolcular (toplum) batar. O halde gemide bulunanların görevi, böyle bir faaliyete izin vermemeleridir. Ahlaksızlığa, şerre zemin hazırlamaya, kural tanımazlığa ya da ihlale aldırış edilmediğinde, bunun sonucunun iyi olmayacağını, âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber (s.a.s) gayet dikkat çekici bir şekilde dile getiriyor:

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, ya iyiliği (maruf) emir ve kötülükten (münker) men edersiniz yahut Allah Teâla size azap (toplumsal kargaşa ve kaos) gönderir. Sonra Allah'a yalvarırsınız da duanız kabul edilmez." (Tirmizî, "Fiten", 9)

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse, genelde insan özelde ise Müslüman ola-

rak, her dem hayra anahtar, şerre kilit olma gayreti içinde bulunmak bir erdem ve ayrıcalıktır. Böylesi bir göreve talip olmak ve bu yolda adımlar atmak, var oluş amacımıza yaraşır bir tutumdur. Huzurlu, sağlıklı bir toplum olabilmenin yolu da bireylerin söz konusu tutumu sergilemelerinden geçmektedir. Hayra öncü, şerre mani oluş, aynı zamanda dindarlığın bir gereği ve ölçütüdür.

MÜ'MİN İLE FASIK BİR DEĞİLDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا ؕ لَا يَسْتَوٗنَ

"Hiç mümin, fasık gibi olur mu? Bunlar (elbette) eşit olmazlar." (Secde, 32/18)

Bu ayet-i kerime inanan kişi ile fasık olan kişinin bir olmadığını ortaya koymaktadır. Yüce Allah, "Hiç mümin, fasık gibi olur mu?" şeklinde bir soru sorarak ardından "bunlar elbette eşit olmazlar" buyurarak cevabını da vermiştir. Bu iki grup Kur'an'da ifade edildiği gibi asla eşit olamazlar. Mümin; inanmış, iman etmiş, iman değerlerini kabul etmiş, bunları kendisine prensip edinmiş insan demektir. Mümin, hayatını imanın gerçekleriyle disipline etmiş; kalbini, ruhunu iman esaslarıyla beslemiştir. İman gibi büyük bir cevhere sahip olmuştur. Merhum Akif'in dediği gibi:

"İmandır o cevher ki ilahî ne büyüktür,

İmansız olan paslı yürek sinede yüktür."

Gerçekten iman insanın yolunu aydınlatan, geleceğe ümitle taşıyan, kişiyi iç âleminde rahatlattığı gibi dış dünyada da mutlu eden, her iki cihanda da itibar sahibi kılan en güzel nimettir. İman insanın kötü duygularını frenlemesi sebebiyle insanın en büyük yönlendiricisi ve rehberidir.

Konu başlığı olarak incelediğimiz ayetten bir sonraki ayette inananlar anlatılırken; *"İman edip salih amel işleyenlere gelince onlar için yapmakta olduklarına karşılık bir mükâfat olarak Me'va cennetleri vardır"* buyrulmaktadır. Burada gördüğümüz gibi yalnızca inanmak yetmiyor, inandım demek bütün meseleyi çözmüyor. Tabi ki iman, insanın en büyük kazancı olduğu gibi küfürden, dalaletten ayıran çizgi ve insanın sahip olduğu en büyük nimettir. Ancak, imanın insana yüklediği sorumluluklar, beraberinde getirdiği mükellefiyetler vardır. Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayette geçen "iman edenler" cümlesinden sonra "salih amel işleyenler" ifadesi yer almaktadır. Dolayısıyla gerçek mümin, hem inanmakta hem de iyi davranışlar sergilemekle imanının gereğini yerine getirmekle mükelleftir. Yaptığı bu güzel davranışlar sebe-

* Davut KAYA

biyle de inananlar için cennetler vardır. Allah'ın bu ve diğer ikramlarına nail olanlar, aynı zamanda O'nun hoşnutluğunu ve rızasını kazanmış olurlar. Allah'ın kulundan razı olması kul için en büyük arzu, ulaşılabilecek en yüksek mertebedir.

Yüce Allah, Fecr suresinin 27 ve 28. ayetlerinde; *"Ey huzur içinde olan nefis! Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön."* buyurarak imanın ve salih amelin kazandırdıklarını dile getirmektedir. Yine Kehf suresinin 107. ve 108. ayetlerinde; *"Şüphesiz, inanıp yararlı işler yapanlara gelince onlar için, içlerinde ebedî kalacakları Firdevs cennetleri bir konaktır. Oradan ayrılmak istemezler."* buyrulmaktadır. Bu bakımdan bizler için sadece inanmış olmak yeterli değildir. İnanmakla birlikte inandığımız değerlerin gereğini yerine getirerek iman ve amel tutarlığını da ortaya koymamız gerekir. İşte müminle fasık arasındaki ayırıcı çizgi de bu tutarlılıktır.

Fasıklık, genel anlamıyla, büyük günah işlemek suretiyle Allah'a itaat çizgisinden çıkmak demektir. Daha ayrıntılı olarak fıskı ya da fasıklığı üç gruba ayırabiliriz.

1- Dinen günah sayılan ve çirkin olduğu kabul edilen fiillerin çirkinliğini ve günah olduğunu kabul etmekle beraber ara sıra günah işlemek.

2- Dinen günah olduğunu kabul ettiği halde devamlı günah işlemek.

3- Bir de dinen yasaklanan hususların çirkinliğini inkâr ederek günaha devam etmektir. Bu son bahsedilen fasıklık grubu küfür derecesidir.

Secde suresinin 18. ayetinde dile getirilen fısk, günaha batma ve inkârcılık anlamını taşımaktadır. Çünkü aynı surenin 20. ayetinde yer alan "asılsız saydığınız cehennem azabı…" ifadesi inkârcılığı ortaya koymaktadır. İşte bu durumda olanlar için, azap çekecekleri cehennem ateşi hazırlanmıştır. Hem de geçici bir azap değil, girdikleri cehennem onlar için barınak olacak, oradan çıkmayı istedikleri zaman yalanlamalarının cezası olarak ateşe döndürüleceklerdir.

Kıyaslaması yapılan her iki durumdaki insanların karşılaşacakları sonuçlar itibariyle ibret vericidir. Bir tarafta cennet ve nimetleri ile Allah'ın rızası ve hoşnutluğu; diğer tarafta çıkmak isteseler bile kendilerine müsaade edilmeyecek derecede daimi olan cehennem ve azabı. Bütün bu durumları dikkate alarak nimetlere kavuşmak için iman ve güzelliklerini yaşamalıyız. Azaptan da korunmak için yanlış ve günah olan şeylerden de sakınmalıyız.

MÜ'MİNİN DİKKAT EDECEĞİ BAZI DAVRANIŞLAR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا بُنَيَّ اَقِمِ الصَّلٰوةَ وَاْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلٰى مَآ اَصَابَكَ اِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْاُمُورِ

"Yavrum! Namazı dosdoğru kıl. İyiliği emret. Kötülükten alıkoy. Başına gelen musibetlere karşı sabırlı ol. Çünkü bunlar kesin olarak emredilmiş işlerdendir." (Lokman, 31/17)

Bu ayet-i kerime Hz. Lokman (a.s)'ın oğluna yaptığı nasihatten bir bölümünü dile getirmektedir. Allah'ın kelamında yer alan bu nasihatler özelde her ne kadar bir peygamberin oğluna nasihati ise de genelde bütün insanlara yapılan bir nasihattir. Hayati bir öneme sahip olan bu nasihat cümlelerinin her biri insan için vazgeçilmez davranışlardır. Çünkü ayette namazın kılınması emredilmekte, iyi olanı emredip kötü olandan sakındırılmakta, insanın karşılaştığı sıkıntılar karsısında sabretmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu üç önemli uygulamada şöyle bir genel kulluk bilinci yer almaktadır. Namazın kılınmasıyla insan Allah a karşı kulluk vazifesini yerine getirmektedir. Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayette namazın kılınması emredilmekte, namazın kılınmaması ise yasaklar arasında yer almaktadır. Dinin direği, müminin miracı olan namaz manen en yüce mertebeye ulaşma aracıdır. Bu özelliği hasebiyledir ki Hz. İbrahim yaptığı duasında; *"Rabbim! Beni namaza devam eden bir kimse eyle. Soyumdan da böyle kimseler yarat. Rabbimiz! Duamı kabul eyle."* buyurmuş namazın ne denli önemli olduğuna işaret etmiştir.

Yine Tâ-hâ suresinin 137. ayetinde *de "Ailene namazı emret ve kendin de ona devam et. Senden rızık istemiyoruz. Sana da biz rızık veriyoruz. Güzel sonuç Allah'a karşı gelmekten sakınanlarındır."* buyrulmaktadır. Bu ve pek çok ayette namazdan çokça bahsedilmesi bunun kullukta ne kadar önemli bir ibadet olduğunu göstermektedir.

* Davut KAYA

İşte ayette de kulluğun zirvesi olarak bilinen namazın kılınmasıyla Allah'a karşı olan önemli bir görevin yerine getirilmesi anlatılmaktadır. Ayette ayrıca iyiliği anlatıp, kötü olanı yasaklamaktan bahsedilmektedir. Her insan fıtratı gereği iyiyi bulmaya, iyi ve güzel şeylerle yaşamaya ihtiyaç duymaktadır. Kötü, çirkin ve yanlış olan şeylerden de hoşlanmamaktadır. İyi ve güzel olan söz ve davranışlar ferde ve topluma huzur verir. Adalet ve hakkaniyeti tesis eder. Bu özelliği sebebiyle iyiyi emretmek beşerin ve mahlûkatın mutlak hayrınadır. Kötü şeyler ise ferdin ve toplumun huzurunu bozan, rahatsız eden, zarar veren davranışlar olduğu için hiç kimse tarafından beğenilmez. Ancak bilinçsizlik nedeniyle insanların bir kısmı iyi ve güzel olan şeylerden mahrum olmaktadırlar. İyi ve doğru olanın bilgi sahibi kişiler tarafından anlatılması, kötü olanın da yine bilenler tarafından anlatılarak ferdin ve toplumun huzurunun tesis edilmesi gerekmektedir.

Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayet-i kerime yer almakla birlikte konu ile ilgili olarak Âl-i İmran suresinin 104. ayetinde, *"Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır..."* buyrularak kurtuluş reçetesinin insanların bilinçlendirilmesi olduğu dile getirilmektedir. Dinimizin, üzerinde durduğu en önemli hususlardan birisi ilim elde etmek, bilgi sahibi olmaktır. Bu, her müslümanın dikkate alacağı önemli sorumluluklardan birisidir. Bilgisiz olanların her türlü hatayı yapabilecekleri dikkate alınarak cahillerden uzak durmak yüce Allah tarafından emredilmiştir. A'râf suresinin 199. ayetinde *"Sen af yolunu tut, iyiliği emret, cahillerden yüz çevir."* buyrulmaktadır.

Ayetin bir bölümünde ise "Başına gelene sabret" buyrularak, insanın başına gelen maddi ve manevi sıkıntıları, belaları birer imtihan bilip metanetle karşılaması emredilmektedir. İnsan sabır gücünü olaylara karşı kullanabilmelidir. Zaten sabır insanın karşılaştığı olumsuzluklar karşısında dik durabilmesi, kadere razı olması, olaylara metanetle bakmasıdır. Bu durumda olanlara yüce Allah'ın vereceği mükâfatların büyük olacağı Kur'an-ı Kerim'de pek çok yerde hatırlatılmaktadır. Ayetin sonunda ise "İşte bunlar kararlılık gerektiren işlerdendir." buyrulmuştur ki bu müspet davranışlar, insanın dinî yönden olgunluğunu gösteren örnek uygulamalar olarak ifade edilmiştir.

MÜ'MİNLER ALLAH'IN AYETLERİNE KARŞI DUYARLIDIRLAR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ اِذَا ذُكِّرُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا

"Onlar, kendilerine Rablerinin âyetleri hatırlatıldığı zaman, onlara kör ve sağır kesilmezler." (Furkân, 25/73)

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de bizim hayatımıza ışık tutacak ve ebedî mutluluğu elde etmemize yardımcı olacak sayısız bilgiler ve güzellikler vardır. İnsan bir bilgiyi, bir olayı ya iyice öğrenmediği, kavramadığı ve zihnine yerleştirmediği, ya da tekrarlamadığı için unutur ve zamanla hafızasından silinir. "Hafıza-i beşer nisyân ile malüldür" özdeyişi, unutmanın insanda tabiî bir vâkıa olduğunu ifade eder. Böyle durumlarda Rabbimizin ayetlerinin bizlere hatırlatılmasının dinimizde çok önemli bir yeri vardır. Çünkü insanları iyiliğe çağırıp, kötülüklerden sakındırmak dinî bir görevdir (Âl-i İmrân, 3/104). Kur'an-ı Kerim'de insanın akıl sahibi, düşünen ve bilen bir varlık olmasına büyük önem verildiğini görüyoruz. Doğduğunda hiçbir bilgiye sahip olmayan insana bilgi vasıtalarından kulaklar, gözler ve kalpler (akıllar) verildiğinin hatırlatılması (Mülk, 67/23), insanın en değerli ve ayırıcı niteliğinin gözlem ve düşünme olduğuna işaret eder.

Rabbimizin ayetlerinin hatırlatılması, gözlerini, kulaklarını ve gönüllerini Kur'an'ın hakikat çağrısına kapatmayan biz müminlerin imanlarımızın güçlenmesine, yaşantımızı gözden geçirmemize ve mümine yaraşır davranışlar içine girmemize sebep olur. Allah'ın âyetleri kendilerine okunduğunda/hatırlatıldığında, insanlar ya canla başla ona yönelirler, kulaklarını, gözlerini ve gönüllerini o âyetlere açarlar; ya da bunun aksi bir tavır içine girerek okunanı ve okuyanı dinliyor gibi görünürler. Rabbimizin ayetlerinden gerekli yararı sağlamamız, öncelikle Kur'an'dan yararlanma niyet, azim ve irademize, bu hususta içtenlik ve çabamıza; ikinci olarak da

* Mustafa GÜNEY

onların doğru okunması/doğru anlaşılması için zorunlu olan bilgi donanımına, kültürel birikime sahip olmamıza bağlıdır.

Bu şartları taşımayanların Kur'an'ı okuyup dinlemeleri ve ortaya koydukları ilgisizlik, âyette körlerin ve sağırların durumuna benzetilmiş ve biz Rahman'ın kullarının bundan kaçınması istenmiştir. Çünkü Rabbimizin ayetlerini okuduğumuzda ya da bize okunup hükümleri hatırlatıldığında onları anlamak ve hayatımıza yön vermek üzere can kulağımızla dinlememeiz, gerekli ilgi, dikkat ve çabayı göstermememiz bir bakıma sağırlık ve körlüktür. Bu ayetten açıkça anlıyoruz ki, Kur'an-ı Kerim okunup hayatımıza tatbik edilmek ve hikmetleri anlaşılmak üzere âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiştir. O ne yalnızca ölülere okunmak, lafzıyla hatim yapmak, ne de duvarlara süs eşyası olarak asılmak için indirilmiştir. İstiklal Marşı Şairimiz Mehmet Akif Ersoy, bu yanlışlığımızı şöyle ifade eder:

"Ya açar Nazm-ı Celil'in bakarız yaprağına,
Yahut üfler geçeriz bir ölünün toprağına.
İnmemiştir hele Kur'an bunu hakkıyla bilin,
Ne mezarlıkta okunmak ne de fal bakmak için."

Şüphesiz Kur'an-ı Kerim, hem lafzı hem manası ile Kur'an'dır. Lafzı da, manası da ilahîdir. Bunun için elbette Kur'an'ı aslî (Arapça) lafzıyla okumak da önemli bir ibadettir. Fakat Kur'an-ı Kerim'in anlamıyla ve içeriğiyle hiç ilgilenmememiz veya ölüler için okunan bir kitap olarak görmemiz de çok yanlıştır. Zira Kur'an biz diriler/hayatta olanlar için (Yâsîn, 36/70) indirilmiştir. Dinimizi öğrenmenin yollarından en başta geleni yüce Kitabımızı öğrenmek ve anlamını kavramaktır. Dünyayı, tekrarı olmayan bir imtihan yeri olarak gören, burada çok önemli görevlerimizin bulunduğuna, bunların yerine getirilmesi hâlinde iki cihanda mutlu olacağımıza kesin iman eden biz müminler için Rabbimizin ayetlerinin hatırlatılması çok ciddiye almamız gereken bir kulluk görevidir.

MÜ'MİNLER CENNETTE DAİMİ NİMETLENİRLER*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَآ اَبَدًا ؕ لَهُمْ فِيهَآ اَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ ۖ وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا

"İman edip salih ameller işleyenleri ise, içinden ırmaklar akan, içlerinde ebedî kalacakları cennetlere koyacağız. Onlara orada tertemiz eşler vardır. Onları, koyu gölgeler altında bulunduracağız." (Nisâ, 4/57)

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim, insanların yaratılış gayeleri gereği ibadetle mükellef olduklarını, bunu yerine getirmeleri hâlinde mükâfat, getirmemeleri hâlinde ise ceza ile karşılık bulacaklarını beyan etmektedir. Aslında bu sadece İslam'da değil, diğer semâvî dinlerde de vardır. Yani bir şeyin din olabilmesi, bir anlamda inanç esasları arasında bulunan "öbür âlem" anlayışıyla doğrudan alakalıdır. Ödül ve ceza mekânizmasını yaşanan toplumsal hayatın bir parçası olarak da görmek mümkündür. Bir an için aksini düşünelim. İyi yapanlar ödüllendirilmez, kötülük yapanlar da ceza ile karşılığını bulmazlarsa, toplumsal hayat ne denli çekilmez hâle gelecektir. Zaten dinlerin amacı da hayatı insanlara karşı daha bir yaşanır hâle getirmek, beşerî ilişkilerde hakkaniyeti ve adaleti gerçekleştirmektir. Öyleyse ödül ve ceza adeta hayatın değişmez ve olması gereken iki kuralıdır.

İşte bu dünyada Allah'ın emirlerine riayet edip onu yapanlara, ahiret yurdunda bu amellerinin karşılığının tastamam verileceğinden bahisle, nimet ve mükâfat yurdu denilen cennet ve içindeki nimetlerden bahsedilmektedir. Cennetin pek çok adı ve içindeki nimetlerin çeşitliliği dikkate değerdir. Bakanlara hoş görünen, içenlere zevk veren nehirler ve sular, süzme bal ırmakları (Muhammed, 47/15); tatlı su pınarları (İnsan, 76/18); sarhoş etmeyen içecekler (Sâffât, 37/45-47); çeşitli meyveler, ağaçlar (Rahman, 55/60); ipekli elbiseler (Kehf, 18/31) bunlardan sadece bazılarıdır. Bir başka ayette, cennettekilerin birbirine karşı hoşgörülü davranacaklarına, aralarında kin

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

ve nefret gibi duyguların söz konusu olmayacağına atıfta bulunulmakta ve şöyle denilmektedir:

"Şüphesiz Allah'a karşı gelmekten sakınanlar, cennetler içinde ve pınarlar başındadır. Onlara, 'Girin oraya esenlikle, güven içinde', denilir. Biz onların kalplerindeki kini söküp attık. Artık onlar sedirler üzerinde, kardeşler olarak karşılıklı otururlar. Onlara orada hiçbir yorgunluk dokunmaz, onlar oradan çıkarılacak da değillerdir." (Hicr, 15/45-48)

Cennette daimi nimet içinde bulunulacağına dair bir başka müjde ise bizlere şunları hatırlatmaktadır:

"Allah, şöyle der: Ey Allah'a inanan ve Müslüman olan kullarım! Bugün size korku yoktur, siz üzülmeyeceksiniz de. Siz ve eşleriniz sevinç ve mutluluk içinde cennete giriniz. Onlar için altın tepsiler ve kadehler dolaştırılır. Canlarının istediği ve gözlerinin hoşlandığı her şey oradadır. Siz orada ebedî olarak kalacaksınız. İşte, bu yapmakta olduklarınıza karşılık size mîras verilen cennettir. Orada sizin için bol bol meyve var, onlardan yersiniz." (Zuhruf, 43/68-73)

Cennette bu dünyadaki gibi yeni bir ölümün olmayacağı, dolayısıyla ebedîliğin söz konusu edildiği diğer bir ayette farklı nimetlerden bahisle şöyle buyrulmaktadır:

"Allah'a karşı gelmekten sakınanlar ise güvenli bir yerdedirler. Bahçelerde ve pınar başlarındadırlar. İnce ipekten ve parlak atlastan elbiseler giyinerek karşılıklı otururlar. İşte böyle. Ayrıca onları iri siyah gözlü hurilerle eşleştirmişizdir. Orada güven içinde her türlü meyveyi isterler. Orada ilk ölümden başka bir ölüm tatmazlar. Allah onları cehennem azabından korumuştur. Bunlar Rabbinden bir lütuf olarak verilmiştir. İşte bu büyük başarıdır." (Duhan, 44/51-54)

O halde, bu dünyada boşa emek vermediğimizi, ölümden sonra bizi ebedî bir hayatın beklediğini, hesap ve kitabın görüleceğini, iyi ve kötü yapanların ayrıldığını, iyilerin cennet ile kötülerin cehennemle karşılık bulacaklarını bilmemiz ve bu şekilde inanmamız gerekir. Hiç şüphesiz Müslüman ibadetini cennete girmek için değil, Allah rızası ve O'nun emrine boyun eğmek maksadıyla yapacaktır. Ancak yine O'nun fazlı ve keremiyle ebedî yurt olan cennette meskun edileceğini de bilmelidir. Keza bu şekildeki bazı nimetler de şöyle ifade edilmektedir:

"Şüphesiz iyi kimseler, naîm cennetindedirler. Koltuklar üzerinde, (etrafı) seyrederler. Onların yüzlerinde, nimetlerin sevincini görürsün. Onlara, mühürlü (el değmemiş) saf bir içecekten içirilir. Onun (içiminin) sonu bir misktir (misk gibi kokar). İşte yarışanlar, bunun için yarışsınlar. O içeceğin katkısı tesnimdir. Bir pınar ki, Allah'a yakın olanlar ondan içerler." (Mutaffifin, 83/22-28)

Ne mutlu o kimselere ki dünyada O'nun emrine uygun hareket etmişler, sonunda da cennet gibi bir nimete kavuşmuşlardır!

MÜ'MİNLERE EŞLERİYLE BİRLİKTE CENNET VAAD EDİLMEKTEDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَآ اَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ۚ اَلَّذِينَ اٰمَنُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ ۚ اُدْخُلُوا الْجَنَّةَ اَنْتُمْ وَاَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ

"(Allah, şöyle der:) Ey ayetlerimize iman eden ve müslüman olan kullarım! Bugün size korku yoktur, siz üzülmeyeceksiniz de. Siz ve eşleriniz sevinç ve mutluluk içinde cennete giriniz." (Zuhruf, 43/68-70)

Kur'an-ı Kerim'in vurguladığı hususlardan biri de öbür âlemde/âhirette müminlere vaat edilen cennettir. Cennet, dünya hayatında yapılan iyiliklerin karşılıksız kalmayacağının müjdesidir. Bu, aynı zamanda, biz müminler için geleceğe ümitle ve azimle yürümemizi sağlayan ilahî bir vaat ve hakikattir. İslam inanç esaslarından biri de ölümden sonra ahiret hayatının varlığına; yani cennet ve cehennemin hakikat olduğuna inanmaktır. Bu hakikat daha önceki peygamberler aracılığıyla olduğu gibi Peygamber Efendimize indirilen vahiyle de bir kez daha vurgulanmıştır. Bu inanç, biz müminleri, güzel ameller işleyip kötülüklerden uzak durmaya teşvik etmekle ve güzel ahlak sahibi olmamıza vesile olmakla meyvesini daha dünyada iken vermektedir.

Yukarıda meâlini verdiğimiz âyet-i kerimelerde müminlere o hesap gününde korku ve keder olmayacağı, onların üzülmeyeceği ve eşleriyle birlikte sevinç içerisinde cennete dâhil edilecekleri müjdelenmektedir. Bu âyet, cennette müminlerin eşleriyle birlikte olacağını müjdeleyerek biz müminlerin sevinç ve mutluğunu kat kat artırmakta, zihnimize takılan önemli bir merakı gidermektedir. Şöyle ki dünyada iyi amel ve güzel ahlak sahibi olan eşler ahirette de cennette buluşacaklardır. Ayrıca bu ilahî müjdeye bağlı olarak şunu da hatırlatmak gerekir ki cennette, eşler arasında olduğu gibi müminler dahi hiçbir nefret, keder ve düşmanlık olmaksızın sırf neşe ve sevinç içinde beraber olacaklardır. Bu öyle bir beraberliktir ki gerek eşler

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

arasında gerekse müminlerin kendi aralarında olsun hiçbir kötü söz, kötü düşünce, kin, nefret ve haset gibi kötü duygular olmadan; saf ve temiz bir gönül huzuruyla, neşe ve sevinçle birbirlerine sadece esenlik dileyeceklerdir. Nitekim yüce Allah, şöyle buyurmaktadır:

"İnanan ve salih ameller işleyenler, Rablerinin izniyle, ebedî kalacakları ve içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokulacaklardır. Oradaki esenlik dilekleri selam'dır." (İbrahim, 14/23)

"Biz onların kalplerinde kin namına ne varsa söküp attık. Altlarından da ırmaklar akar. 'Hamd, bizi buna eriştiren Allah'a mahsustur. Eğer Allah'ın bizi eriştirmesi olmasaydı, biz hidayete ermiş olamazdık. Andolsun Rabbimizin peygamberleri bize hakkı getirmişler' derler. Onlara, 'İşte yaptığınız (iyi işler) sayesinde kendisine varis kılındığınız cennet!' diye seslenilir." (A'râf, 7/43)

Bu âyetlerin yanında yukarıda meâlini verdiğimiz Zuhruf, 43/68-70. âyetlerinin akabinde zikredilen 71, 72 ve 73. âyetlerde yüce Allah, müminlerin yaptıkları ameller karşılığında cennetin miras verileceğini ve onların orada ebedî kalacaklarını da müjdelemektedir. Onlara orada altın tepsiler ve kadehler içinde canlarının istediği her şey sunulacak ve gözlerinin hoşlandığı, gönüllerinin huzur ve sürur bulduğu bir ortamla karşılaşacaklardır. Orada korku, keder olmadığı gibi insanın maneviyatını öldüren haset, kin, nefret ve düşmanlık duygularına da yer yoktur. Müminler için orada damak tadı ve temaşa zevki yanında gönül huzuru ve mutmain bir kalbe sahip olmanın genişliği de söz konusudur. Onlar için Allah'ın mükâfatı, lütfu ve cömertliği o kadar bol ve geniştir ki meallerini zikrettiğimiz âyetlerde belirtilenler, müminlerin cennette karşılaşacağı nimetlerin sadece bir bölümünden ibarettir. Zira *"Hiç kimse, yapmakta olduklarına karşılık olarak, onlar için saklanan göz aydınlıklarını bilemez."* (Secde, 32/17) âyetinde işaret edildiği üzere Allah'ın müminler için sakladığı müjdeyi ve daha birçok nimetin neler olduğunu kimse bilemez. Zira bu âyetin tefsiri olarak zikredilen bir hadis-i kutside Peygamber Efendimiz, yüce Allah'ın va'dini şöyle ifade eder:

"Allah, 'Ben sâlih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı, hiçbir insanın hatır ve hayal edemediği nimetler hazırladım' buyurdu." (Buhârî, "Bed'ü'l-Halk" 8; "Tevhîd"35)

İşte, Allah'ı ve Allah için birbirini seven, Allah'a karşı saygıda kusur etmeyen, Allah'ın emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınarak güzel ahlak sahibi olmaya çalışan biz müminler için yüce Allah'ın hazırladığı sayısız nimet ve lütuflar söz konusudur. Bu bakımdan dünya hayatının geçici metaı ve eğlencesine bir heves uğruna kapılıp, yanlış yollara saparak, güzel ahlaktan, hak ve hukuktan uzaklaşarak ebedî nimetler yurdunun esenlikler ülkesinin varisi olmaktan kendimizi men etmeyelim.

MÜ'MİNLERİN ÖZELLİKLERİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلتَّآئِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّآئِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْاٰمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللهِ ؕ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ

"Bunlar, tövbe edenler, ibadet edenler, hamd edenler, oruç tutanlar, rükû' ve secde edenler, iyiliği emredip kötülükten alıkoyanlar ve Allah'ın koyduğu sınırları hakkıyla koruyanlardır. Mü'minleri müjdele." (Tevbe, 9/112)

Mü'minler, günah işledikleri zaman tövbe edip Allah'a layık kul olmaya gayret edenlerdir. Tövbe ise, geçmişte yaptığı kötü işlerden bağışlanma dilemek, ardından yaptıklarından dolayı pişmanlık duymak ve geri kalan ömründe de yüce Mevla'ya yönelmektir.

Mümin, tekrar tekrar tövbe edip Rabbine yönelir, nefsini sorgular, yaptıklarının yeterli olup olmadığını düşünür; acaba Allah'a kulluğumun gereği olan amellerimi güzel yapabildim mi? Acaba Yaratanımızın rızasını kazanabildim mi? diye kendini kontrol eder. Ardından Rabbine yönelir. Bu yönelme hayatının tüm karelerinde ve her anında olur. Bütün işlerini Allah rızasına uygun yapmaya çalıştığı için de her anı ibadete dönüşür. Mükâfat alır, sevap kazanır.

İnsan yaratılışı itibariyle unutkandır, akıl ve kalp, varlığının gayesini unutma eğilimindedir. Mümin anlık dalgınlığından kurtulup Rabbine verdiği sözü hatırlayınca, Allah'a dönerek O'nun affını talep eder ve bu şuur üzerine hayatını devam ettirir. Böyle bir özellik insanın sahip olduğu imanı korumasının bir alametidir. Yoksa insanın sabit, mekânik bir araç gibi sürekli aynı ritimde, aynı hızda hareket edeceğini düşünmek mümkün değildir. O yüzden Allah mümin kullarından bahsederken "tekrar tekrar Allah'a yönelip tövbe ederler" ifadesi kullanmaktadır.

* Dr. Abdurrahman CANDAN

Mü'minler, ibadet ederler ve bu yaptıklarından huzur bulurlar. İbadetleri ise süreklidir, kesintisizdir. Mümin, Rabbine coşkuyla hamd eden, öven, yüceltendir. Dar zamanında da bolluk anında da Allah müminin gündemindedir. Mü'minler, bolluk anında nimetlere teşekkür ederek, yoklukta da Allah'ın kendilerini imtihan etmesine sabrederek, O'nun sonsuz merhametinin farkında olurlar.

Allah'ın hoşnutluğunu elde etmek için dünyada sürekli yolcu gibi yaşarlar. Allah'ın yaratıklarını ve kâinata yerleştirdiği ilahi kanunları düşünmeye devam ederler. Gerçek bilgiyi elde etmek, Allah'ın dinine hizmet etmek için çalışırlar.

Allah'a karşı kulluklarının ifadesi olarak rüku' ederler, secdeye varırlar. Namazı kendilerinin ayrılmaz bir parçası hâline getirirler. Allah'a secde ederek, O'nun yüceliği karşısında eğilerek teslimiyetlerini ifade etmeye çalışırlar.

Mü'minler, iyiliği ve güzelliği emredip kötülükten alıkoyan ve bu tutumunu davranışlarına yansıtan kimselerdir.

Bununla birlikte mü'minler, hayatın bütün yönlerinde Allah'ın belirlediği sınırları titizlikle muhafaza edip gözetendir. Mü'minler Allah'ın belirlediği ölçülere riayet etmeye çalışırlar. Heva ve heveslerine değil, Allah'ın yoluna tabi olurlar. Kendilerini güzellikten, iyilikten uzaklaştırabilecek şüpheli yollardan da uzaklaşırlar. Peygamberimizin şu tavsiyesine kulak verirler:

"Kişi günaha düşme endişesiyle şüphesiz şeylerden sakınmadıkça muttakiler derecesine erişemez." (İbn Mâce, "Zühd", 24)

MÜNAFIK, İNANMADIĞI HALDE İNANMIŞ GÖZÜKEN KİMSEDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَۘ يُخَادِعُونَ اللّٰهَ وَالَّذِينَ اٰمَنُواۚ وَمَا يَخْدَعُونَ اِلَّآ اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَۜ

"İnsanlardan, inanmadıkları halde, 'Allah'a ve ahiret gününe inandık' diyenler de vardır. Bunlar Allah'ı ve müminleri aldatmaya çalışırlar. Oysa sadece kendilerini aldatırlar da farkında değillerdir." (Bakara, 2/8-9)

Rabbimiz, Kur'an'da münafıklara ve özelliklerine ayrıntılı bir şekilde yer vermiştir. Bunun sebebi Peygamberimiz zamanında münafıkların toplum için büyük bir tehdit oluşturmalarıdır. Bu insanlar o devirde Müslümanları bölüp parçalamak ve zihinlerini karıştırmak amacıyla aslı olmayan sözler yayıyorlardı. Peygamberimiz, münafıkları tanıyıp bilmesine rağmen ashabına açıklamamış, onlar, münafıkları Kur'an-ı Kerim'de bildirilen özelliklerinden tanımaya çalışmışlardır. Münafıklar, gerçekte inanmadıkları halde, Müslüman gibi davranan ya da Müslüman olduğunu söyleyen kimselerdir. Onlar ağızlarıyla söylediklerine kalpten inanmadıkları için yaptıklarında ve söylediklerinde samimi değillerdir. Yüce Rabbimiz insanlık ve dinimiz için son derece tehlikeli olan bu kişilerin özelliklerini anlatarak, dikkatli olmamızı istemiştir.

Münafıkların en belirgin özelliği yalancılıktır. Yaptıklarında samimi olmadıkları için de riyakârdırlar. Yalancı ve riyakârların ne topluma ne de insanlığa faydası olur. Münafıklar insanların temiz duygularını istismar ederler. Onlar Allah'ı da aldattıklarını sanırlar. Allah'ı aldatmayı düşünen insanlar biz kulları aldatmaya yeltenmezler mi? Doğrusu onlar ayet-i kerimenin de beyan ettiği gibi, yaptıkları ile kendilerini aldatırlar, ama bunun farkında değillerdir. Bu insanların kalplerinde hastalık vardır. Hastalıklı olmasalardı dilleri ile söylediklerini kalpleri ile inkâr ederler miydi?

* Dr. Fatih YÜCEL

Aslında bunlar hem ahlaken hem de psikolojik olarak rahatsız insanlardır. Ahlakları toplum vicdanının kabul etmediği her türlü olumsuzluğa müsaittir. Münafıklar insanların arasına ikilik sokarak toplumu bölmeye ve kardeşlik duygularını yok etmeye çalıştıkları halde kendilerini, "toplumu düzeltenler" olarak takdim ederler. Laf getirip götürmek ve topluma fitne-nifak tohumlarını ekmek onların belirgin vasfıdır. Allah'ın emirlerine kulak vermedikleri için de münafıklar, erdemli bir davranış sergileyemezler.

Münafıklar, Peygamberimizin beyan ettiği gibi, konuştuklarında yalan söyler, söz verdiklerinde sözlerinde durmaz ve emanete hıyanet ederler. İnsanlar arası ilişkilerde ve toplumsal güvenin sağlanmasında son derece önemi olan dürüstlük, söze ve emanete riayet onlarda yoktur. İnsanları aldatmak onların en temel özelliğidir. Münafıklar, *"Göklerdeki ve yerdeki her şeyi Allah'ın bildiğini görmüyor musun? Üç kişi gizlice konuşmaz ki, dördüncüleri O olmasın. Beş kişi gizlice konuşmaz ki altıncıları O olmasın. Bundan daha az yahut daha çok olsalar, nerede olurlarsa olsunlar, O mutlaka onlarla beraberdir. Sonra onlara yaptıklarını Kıyamet günü haber verecektir. Allah, her şeyi hakkıyla bilir."* (Mücadele, 58/7) ayetine gerçekten inansalardı, hiç başkalarını kandırmaya yeltenebilirler miydi? Doğrusu onlar bu dünyada mutsuz oldukları gibi öldükten sonra da mutsuz olacaklardır.

Münafık, inanmadığı için, aslında kılmadığı ama tanınmamak için durduğu namazında içten değildir. İnanmadığı halde inanmış gibi görünen bir kimse nasıl tüm gönlüyle Allah'a yönelebilir? Bütün benliği ile Allah'a yönelen bizler için namaz, yüce Yaratıcı ile manen buluşma fırsatıdır. Secde O'na en yakın olduğumuz andır. Ancak münafık için namaz bir külfettir ve bir yüktür. Onlar namazın ne yüce bir zikir olduğunu bilselerdi hiç namaza karşı tembellik gösterirler miydi? Namazın bizi kötülüklerden alıkoyduğunu anlayabilselerdi Rabbimizin çağrısına gözlerini kapatır ve kulaklarını tıkarlar mıydı?

Rabbimiz bizleri münafıkların şerrinden muhafaza buyursun. Âmin.

MÜNAFIKLARIN VASIFLARI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِذَا جَآءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ اِنَّكَ لَرَسُولُ اللهِ وَاللهُ يَعْلَمُ اِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللهُ يَشْهَدُ اِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ

"(Ey Muhammed!) Münafıklar sana geldiklerinde, 'Senin, elbette Allah'ın peygamberi olduğuna şahitlik ederiz' derler. Allah senin, elbette kendisinin peygamberi olduğunu biliyor. (Fakat) Allah o münafıkların hiç şüphesiz yalancılar olduklarına elbette şahitlik eder." (Münâfikûn, 63/1)

Sûreye ad olan "Münâfikûn" kelimesi, ilk âyette zikredilmekte olup, sûrede münafıklar hakkında önemli bilgi ve tasvirlere yer verilmektedir. Münafıkların görünüşlerine aldanmamaları ve sinsi faaliyetlerine karşı uyanık davranmaları konusunda Müslümanlar uyarılmaktadır. Ayrıca münafıkların bu tutumlarını sürdürmeleri hâlinde kendi aleyhlerine olacağı da ikaz edilmektedir.

Arapçada, tarla faresi veya Arap tavşanı denilen hayvanın iki yuvası vardır. Bunlardan dışarıdan bilinmeyen, gizli ve tavanı yeryüzüne yakın olan yuvasına nafika, bilinen yuvasına ise kasia denilir. Bu hayvan tehlike hissederse hemen tavanı yüzeye yakın olan nâfıkanın tavanını delerek kasiaya kaçar. Münafıklar da buna benzediği için nifak, münafık kelimeleri bu kökten gelmiştir. Kur'an'da, kalben inanmadığı halde inanmış gibi görünen, inanç ve davranışlarında ikiyüzlü olanlara münafık, bu durumda olmaya da nifak denir.

Münafıklar, zahiren Müslüman görünmeleri ve Müslüman gibi kabul edilmelerinin avantajlarını menfaatlerine kullandıklarından, Müslümanlar için açıktan düşmanlık edenlere göre daha tehlikeli olmuşlardır. Bu sebeple Kur'an ve hadislerde münafıkların özellikleri ve verebilecekleri zararlar genişçe açıklanmış, bu konuda daha dikkatli olmak için müminler uyarılmıştır.

Nifak, "kalpte olursa küfür, amelde olursa suçtur" (Kurtubî, VIII/212). Bu nedenle nifak hâli itikâdî ve amelî olmak üzere iki gruptur:

* Dr. Hamdi TEKELİ

a) İtikadî Nifak: Dünyada iken müslüman muamelesi görüp, âhirette inançsızlığı kanıtlanınca cehennem ateşinin en aşağı kısmında (Nisâ, 4/145) kalacak nifak hâli. "Asıl münafıklık akidenin hilafına imanda mürâîliktir" (Elmalı, VII, 4997).

b) Amelî Nifak: Bazı yönlerde itikadî nifaka kısmen benzemekle beraber, inançlarında açık bir nifak bulunmayan müslümanların durumu amelî (ahlakî) nifakı vurgulamaktadır.

"Münafığın alâmeti üçtür: Konuştuğunda yalan söyler, vaat ettiğinde vaadinden döner, kendisine bir şey emanet edildiğinde emanete hıyanet eder" (Tirmîzî, "İman", 14) hadisi vb. hadisler itikadî nifaka yaklaşılmaması için alınan tedbirler ve tenbihler mahiyetinde emirlerdir. Zira amelî nifak çoğalınca müslümanın itikâdî nifaka yaklaşma tehlikesi doğabilir (DİA.,XXXI/565-569).

Kur'an'da itikadî bakımdan insanlar mümin, kâfir ve münâfık olmak üzere üç gruptur (Bakara, 2/1-20). İnsanların en kötüsü ve ikiyüzlüsü olan münafıkların ana özelliklerine gelince:

Münafıklar samimiyetsiz ve fesatçıdırlar; Allah'ı aldatmaya çalışırlar. Allah da onların çabalarını başlarına geçirir. Namaza kalktıklarında tembel tembel kalkarlar. İnsanlara gösteriş yaparlar. Küfür ile iman arasında bocalayıp dururlar (Nisâ, 4/142-143). İnsanları Allah yolundan döndürmek için yalan yere yemin ederler (Mücadele, 58/14; Münâfikûn, 63/2). "Yeryüzünde fesat çıkarmayın" denildiğinde; "ıslah edicileriz" (Bakara, 2/9-13) derler. "İnsanların inandıkları gibi inanın", denilince; "biz de o akılsızlar gibi iman mı edelim?" derler, "inananlarla yan yana gelince de; "sizinle beraberiz" derler. Fakat şeytanlarıyla yalnız kalınca; "biz onlarla alay ediyoruz" derler (Bakara, 2/13-15).

Münafıklar, menfaatperesttirler. Allah'ı unutup cimrilik yaparlar. Allah'a kötü zanda bulunan erkek ve kadın münafıklar, birbirlerinin tamamlayıcılarıdır (Fetih, 48/6). Onlar ebedî cehennemliktirler (Tevbe, 9/67-69). Sıkışınca fitneye düşerler (Ankebût, 29/10), felâketin kendilerine çarpmasından korktuklarında, aralarında fısıldaşırlar (Mâide, 5/52-53). Olayların akışı kendi lehine ise, koşarak Peygamberimize gelip (Nûr, 24/49); "Allah'a, Peygamber'e inandık, itaat ettik" derler, (Nûr, 24/47; Münâfikûn, 63/1); diğer taraftan Hz. Peygamber'e isyanı, düşmanlığı fısıldaşırlar (Mücâdele, 58/9-10). Münafıkların durumu tıpkı şeytanın durumu gibidir (Haşr, 59/16). Bunlar zâhiren iman etmiş ancak kalpleriyle kâfir olanlardır (Münâfikûn, 63/3).

Müslümanlar arasında hayâsızlığın yayılmasını isterler (Nûr, 24/19); kötülük yapınca sevinirler, yapmadıkları şeylerle övünürler (Âli İmrân, 3/188). Ayetlerle alay ederler (Nisâ, 4/140). İslam toplumunda yalan-yanlış haber yayarlar (Ahzâb, 33/60-61).

Özellikleri anlatılan münafıklar hakkında Kur'an'da Allah, Peygamberimize; *"Onları gördüğün zaman kalıpları hoşuna gider. Konuşurlarsa sözlerine kulak verirsin. Onlar sanki elbise giydirilmiş kereste gibidirler. Her kuvvetli sesi kendi aleyhlerine sanırlar."* (Münâfikûn, 63/4); *"O münafıklara bağışlama dilesen de, dilemesen de onlar için birdir. Çünkü Allah, fasıklar topluluğunu doğru yola iletmez."* (Münâfikûn, 63/6) buyurmaktadır.

MÜSLÜMAN AFFEDİCİ VE HOŞGÖRÜLÜ OLMALIDIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ

"Sen af yolunu tut, iyiliği emret, cahillerden yüz çevir." (A'râf, 7/199)

Af, kasıtlı veya kasıtsız olarak kötülük ve haksızlık eden, suç veya günah işleyen birini bağışlama, cezalandırmaktan vazgeçme anlamına gelen bir ahlak terimi olup İslam'ın müminlerde bulunmasını istediği önemli erdemlerden biridir. Allah (c.c)'ın en güzel isimlerinden (Esma-i Hüsna) biri de; kullarının günahlarını bağışlayan (Afüv)dır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de; *"Kuşkusuz Allah afüv'dür, gafur'dur (affecidir, bağışlayıcıdır)."* (Hac, 22/60) buyrulmuştur. Ayrıca, Kur'an-ı Kerim'de Allah Tealâ'nın en çok tekrarlanan isimlerinin başında O'nun bağışlayıcı ismi gelmekte olup küfür ve şirkin dışındaki günahları dilediği kimseden bağışlayacağı bildirilmektedir (Nisâ, 4/48).

Hoşgörü ise, bir kimsenin kendisine kötülük edene aldırmaması, ondan yüz çevirmesi, onu hoş görüp bağışlaması anlamına gelir; âyet ve hadislerde çoğunlukla af kelimesiyle birlikte kullanılır.

Mealini verdiğimiz bu âyette; Allah (c.c), Hz. Peygamber (s.a.s) aracılığı ile biz mü'minlere, bütün ilahî dinlerin üç temel ahlak kuralı olan; "affedicilik", "iyiliği emretme" ve "cahillere aldırmama" gibi prensipleri hatırlatarak bizlerin bu güzel vasıflarla iç içe olmamızı istemektedir. İlgili ayette; insani ilişkilerde kişinin kolaylaştırıcı olması, suç ve kusurlarını bağışlayarak onları affedip sıkıntıdan kurtarması ve onlara maddi-manevi yardımlarda bulunarak fedakârlık örneği sergilemesi, kısacası hoşgörülü olması öğütlenmektedir.

Yapılan yanlış harekete karşı gösterilecek tepkilerin çeşitleri çok olmasına rağmen, af yolunu seçmek, kâmil insan olmanın en önemli göstergelerinden biridir.

* İdris BOZKURT

Affı seçtikten sonra, iyi olanı emretme imkânını da yakalayabiliriz. Âyette verilen üçüncü emir ise, cahillerden yüz çevirmektir. Bunun anlamı, kötüye bulaşmamak, kötülere denk olmamak, onların seviyesine düşmemektir. Cahil insanlar kötü sözler söylerler, onların bu sözleri müslümanları asla etkilemez, onlar cahillerin seviyesine düşmezler. Çünkü *"İnananlar, faydasız işlerden ve boş sözlerden yüz çevirirler"* (Mü'minûn, 23/3).

Konumuzla ilgili olan bu ayet nazil olunca Hz. Peygamber (s.a.s), kendisine vahiy getiren Cebrâil (a.s)'e bu ayetin açıklamasını sorduğunda Cebrail (a.s), *"Allah Tealâ, sana haksızlık edeni bağışlaman, sana vermeyene vermen ve seninle ilgisini kesenlerle ilgilenmeni emrediyor"* dedi (Alûsi, *Ruhu'I-Maâni*, 9/147).

Affetmek, iyiliği emretmek ve cahillerden yüz çevirmek, İslam'ın ahlakî değer ve eylemlerini oluşturmaktadır. İslam ahlakının evrensel boyutta üç temel direğini oluşturan bu emirler hepimiz tarafından hayata geçirildiğinde nasıl bir toplum oluşacağı da aşikardır.

Cahiliye toplumunda kötülüğü kötülükle karşılamak genel bir anlayış ve uygulama idi. Bunun aksine davranış, çoğunlukla zayıflık ve âcizlik işareti sayıldığından insanlar affetmekten ziyade cezalandırma yolunu seçerlerdi. Buna karşılık Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın affediciliği çeşitli vesilelerle dile getirilerek affın ilâhî bir sıfat ve yüksek bir meziyet olduğu ortaya konmuştur. Kur'an-ı Kerim'e göre; "*Bir kötülüğün karşılığı onun gibi (denk bir cezadır). Ama kim affeder ve arayı düzeltirse onun mükâfatı Allah'a aittir*" (Şûrâ, 42/40). Bu sebeple müslümanlar bu erdemi benimseyip uygulamaya çağırılırken *"Onlar bağışlasınlar, hoş görsünler; Allah'ın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz!"* (Nûr, 24/22) buyrulmuştur.

Hoşgörü ve affedicilik konusunda Hz. Muhammed (s.a.s) bizler için en güzel örnektir. Resûl-i Ekrem'in kısa sürede İslam dinini tebliğ etmesindeki başarısı, onun davranışlarındaki inceliğe, yumuşak kalpli olmasına bağlanmış ve kendisine bağışlayıcı olması öğütlenmiştir (Âl-i İmrân, 3/159). Bu sebeple af ve hoşgörü, eğitimin vazgeçilmez ilkeleri arasında gösterilmiş ve eğitim metotları bu ilkeler ışığında geliştirilmiştir.

O halde, bizlere yakışan, insani ilişkilerimizin her safhasında muhataplarımıza kolaylık göstermemiz; dinen bir sakınca veya engel olmadığı sürece hoşgörülü olup bağışlamayı âdet edinmemiz; insanların kusur ve hatalarını görmezlikten gelmemiz; kötülüğe kötülükle karşılık vermememiz; eğer kamu vicdanını rahatsız edecek, hakları çiğnenecek, toplumun zararlarıyla sonuçlanacak bir durum yoksa suçluyu affetmemiz, toplayıcı, barıştırıcı ve birleştirici olmamız, kardeşlik bağlarımızı geliştirmemiz, kin ve öfkemizi yatıştırıp bu güzel hasletleri kendimize şiar edinmemizdir.

MÜSLÜMAN, YOKSULLUK KORKUSUYLA ÇOCUKLARINI ÖLDÜREMEZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَقْتُلُوٓا اَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ اِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَاِيَّاكُمْ اِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا

"Yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Onları da, sizi de biz rızıklandırırız. Onları öldürmek gerçekten büyük bir günahtır." (İsrâ, 17/31)

İnsanın gelecek endişesi ve fazla tüketim içerisinde bulunması, dünyaya aşırı bağlanması, kendisine birtakım korkular üretmesine sebep olmaktadır. Sahip olduğu imkânları başkasıyla paylaşmak istememesi, onu kendisinden başkalarına adeta hayat hakkı tanımamaya götürmektedir. İşte ayette de ifade edilen fakirlik korkusuyla kişinin en sevdiği çocuğunu öldürmesinin temelinde bu duygunun yattığı söylenebilir.

Kur'an-ı Kerim rızkımızın Allah tarafından garanti edilmiş olduğunu beyan etmektedir. Hiçbir canlı başkasının rızkına engel olamayacağı gibi kendi rızkının azalmasına da sebep olamaz. Çünkü onu taksim eden yüce Yaratıcıdır. Hiçbir canlının ölümü gerçekleşmedikçe rızkının bitmeyeceği de zaten kutsi hadiste belirtilmiştir (*Kenzu'l-Ummâl*, IV, 23). Buna göre çocukları yoksulluk endişesiyle öldürmek hem Allah'ın kaderine aykırı davranmak hem de tevekkül anlayışından sapmadır. Bu bakımdan ayette de buyurulduğu gibi, o çocukların da onları öldüren kişilerin de rızkının Allah tarafından verildiği vurgulanmaktadır. Hatta ayette rızk endişesiyle öldürülen çocukların rızklarının garanti edildiği (En'âm, 6/151) görülmektedir. Buna göre onları öldürmenin büyük bir günah olduğu belirtilmektedir.

Diğer taraftan sadece o çocukların değil, yeryüzünde bulunan bütün yaratıkların rızkının Allah tarafından verildiği (Hûd, 11/6), gökte bile rızkımızın olduğu haber verilmektedir (Zâriyât, 51/22). Bu bakımdan geçim korkusuyla çocukların hayatına kıyılması büyük günah kabul edilmiştir. Hatta masum çocukları öldürmenin günah olduğu ve kıyamet gününde öldürülen çocukların hangi suçlarından dolayı öldürüldüğünün sorulacağı ayette açıkça beyan edilmektedir (Tekvîr, 81/8-9).

* Dr. Ercan ESER

Kur'an-ı Kerim'de yine, beyinsizlikleri yüzünden bilgisizce çocuklarını öldürenlerin büyük hüsrana uğrayacakları haber verildiği (En'âm, 6/140), hatta kadınlarla yapılan bey'atlarda da çocuklarını öldürmemeleri şartının koşulduğu bildirilmektedir (Saff, 61/12).

Peygamberimize en büyük günahlar hakkında sorulunca bunlar arasında "kendisiyle beraber yemek yer, rızkını paylaşır korkusuyla kişinin çocuğunu öldürmesi" hususunu saydığı rivayet edilmektedir (Müslim, "İman", 86). Hz. Peygamberimiz (s.a.s) bir yere gönderdiği ordu veya seriye komutanına çocukları öldürmemelerini emrederdi (Müslim, "Cihad", 3).

Cahiliyye döneminde Araplar özellikle kız çocuklarını, çalışıp kazanmadıkları, savaşlara katılamayıp düşmana karşı kabilelerini koruyamadıkları, dengi bir kimse ile evlenmemeleri durumunda kendi aile itibarlarını düşürmelerinden utanç duyduklarından dolayı onları öldürüyorlardı. İşte kendisine kız çocuğu olduğu haberi verilen kişinin o şaşkın hâlini Kur'an-ı Kerim şöyle anlatıyor:

"Onlardan biri, kız ile müjdelendiği zaman içi öfke ile dolarak yüzü simsiyah kesilir. Kendisine verilen kötü müjde (!) yüzünden halktan gizlenir. Şimdi onu, aşağılanmış olarak yanında tutacak mı, yoksa toprağa mı gömecek? Bak, ne kötü hüküm veriyorlar." (Nahl, 16/58-59)

Cahiliyye döneminde çocuk öldürme çok yaygındı. Geçimleri zor olur diye kız çocuklarına mirastan pay vermiyorlar ve onları öldürüyorlardı. Cenab-ı Hakk da özellikle onları mirasta hak sahibi yaptı. O bakımdan çocuklarınızı öldürmeyin, diye ayet (İsrâ, 17/31) nazil oldu.

İslam'dan önce güçlüler zayıfları eziyor, kadınlara işkence ve hakaret ediliyor ve hiçbir hak tanınmıyordu. Çocuklara ve özellikle de kız çocuklarına hayat hakkı verilmiyordu. İslam, adaleti gerçekleştirerek insan olarak herkesin yaşamını garanti altına aldı. Rızkın Allah tarafından taksim edildiğini vurguladı. Yiyeceklerle ilgili düzenleme yetkisinin Allah'a ait olduğunu, bize hayat ve nimet veren Cenab-ı Hakk'ın bizden sonrakilere de sayısız nimetler vereceğini bildirdi.

Buna göre çocukları öldürerek açlık tehlikesini önlemeye çalışmanın yanlış bir yol olduğu ortaya çıkmaktadır. Zira nüfusun artışı ile yeryüzündeki besin kaynaklarının azalacağını iddia ederek nüfus planlaması yapanların bile yanıldıkları anlaşılmaktadır. Çünkü günümüzde besin kaynaklarının nüfusun artışına oranla daha fazla arttığı yaşam standartlarının yükseldiği açıkça görülmektedir. Burada önemli olan bu kaynakların herkesin istifade edebileceği şekilde paylaşımının sağlanmasıdır.

MÜSLÜMANLARIN UYANIK OLMASI GEREKİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ اللّٰهَ عَلٰى مَا فِى قَلْبِهٖ وَهُوَ اَلَدُّ الْخِصَامِ وَاِذَا تَوَلّٰى سَعٰى فِى الْاَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ وَاِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللّٰهَ اَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْاِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ

"İnsanlardan öylesi de vardır ki, dünya hayatına ilişkin sözleri senin hoşuna gider. Bir de kalbindekine (Sözünün özüne uyduğuna) Allah'ı şahit tutar. Hâlbuki o düşmanlıkta en amansız olandır. O, (senin yanından) ayrılınca yeryüzünde bozgunculuk yapmağa, ekin ve nesli yok etmeğe çalışır. Allah ise bozgunculuğu sevmez. Ona 'Allah'tan kork' denildiği zaman gururu onu daha da günaha sürükler. Artık böylesinin hakkından cehennem gelir. O ne kötü yataktır." (Bakara, 2/204-206)

Müslüman, hüsn ü zan sahibi insandır. Zira o, herkesi kendisi gibi iyi niyetli olarak görür. Toplumdaki bozulmalardan ve tuzaklardan fazla haberdar değildir. O, insanların beyanlarını asıl kabul eder, art niyet aramaz. Her gülüşü samimi bilir. Ama hayat her zaman Müslüman'ın inandığı gibi değildir. Hayat bazen hile ve tuzaklarla doludur. İyi insanların yanında kötü insanlarda vardır.

Âdem'in karşısında İblis'in durumunu göz önüne alalım. İblis, Âdem ile Havva'yı *"Rabbiniz size bu ağacı ancak, melek olmayasınız, ya da (cennette) ebedî kalacaklardan olmayasınız diye yasakladı."* (A'râf, 7/20) diye güya onlara iyilik ediyormuş gibi tuzağa düşürmüş, hatta onları ikna edebilmek için Allah'ın adını bile istismar ederek yemin etmiştir (A'râf, 7/21). Bu olay sonucunda Âdem ile Havva bir anlık gafletlerinin cezasını Cennet'ten yeryüzüne indirilerek ödemişlerdir (A'râf, 7/24). Bu konu üzerinde ciddiyetle durulmalıdır. Hayatta her zaman Âdemler ve Havvalar yoktur. Karşılarında onlara şirin gözükerek, onların iyi duygularını istismar eden ve emeline

* Mehmet KAPUKAYA

ulaşmak için Allah'ın adını, "Allah rızası için" sözünü kullanarak hedefine ilerleyen ve fırsatını bulunca da zehirini kusan, bozgunculuk yapan, ekonomik değerleri kendi çıkarları uğruna kullanan, insan neslini değerlerinden uzaklaştırarak, Allah ile Peygamber ile bağlarını kesen, ikiyüzlü, maskeli, insan kılığına bürünmüş yaratıklar da vardır. Bunlar, Peygamberimizin zamanında değişik bir kılığa bürünerek Kur'an ifadesiyle "münafıklar" olarak ortaya çıktılar. Onlara soracak olursanız iman etmişlerdi. Ama Kur'an, onların maskelerini indirdi, onları deşifre etti:

"İman edenlerle karşılaştıkları zaman, 'İnandık' derler. Fakat şeytanlarıyla (münafık dostlarıyla) yalnız kaldıkları zaman, 'Şüphesiz, biz sizinle beraberiz. Biz ancak onlarla alay ediyoruz' derler." (Bakara, 2/14)

Bu ikiyüzlü insanlar, en zor anlarda, savaşlarda Peygamberimizi yalnız bıraktılar, ordudan kaçtılar, Müslümanların morallerini bozmak için *"Bu konuda bizim elimizde bir şey olsaydı burada öldürülmezdik."* (Âl-i İmran, 3/154) diyerek Müslümanları savaş meydanından kaçmaya teşvik ettiler; fakat bir menfaat gördüklerinde de Kur'an'ın beyan ettiği üzere herkesten önce menfaat elde etmeye koştular:

"Onlar sizi gözetleyip duran kimselerdir. Eğer Allah tarafından size bir fetih (zafer) nasip olursa, 'Biz sizinle beraber değil miydik?' derler." (Nisâ, 4/141)

Kötü insanlar olarak nitelendireceğimiz insanlar, ihtirasları uğruna her şeyi yaparlar. Onlar için, insanların aç açık kalmaları, yerlerinden yurtlarından edilmeleri, bombalarla yerle bir edilmeleri, spekülasyonlar sonucunda bir anda her şeylerini kaybetmeleri önem arz etmez. Yeter ki, onların bencil duyguları tatmin olsun, yeter ki hâkimiyet ve kontrol onlarda olsun.

Müslüman sadece ibadet etmekle mükellef değildir. O yeryüzünün ıslahı için çalışacak ve *"Yere muhakkak benim iyi kullarım varis olacaktır."* (Enbiya, 21/105) "ferman-ı ilahi"sini gerçekleştirmek için üzerine düşeni yapacaktır.

Müslüman uyanık olacak, sadece kendisini değil, tüm insanların refahını düşünecek, dostunu düşmanını, ülkesinin, milletinin dostlarını ve düşmanlarını iyi tanıyacak, daima teyakkuz hâlinde bulunacak, ufuk sahibi olacak, hadiselerin önünde yuvarlanmayacak, figüran değil aktör olacak; sezgi gücüne sahip olacak, yabancı ülkeler için duyduğumuz "gelecek 30-40 yılın planlarını yapıyorlar" sözünün de önüne geçerek daha uzun yılların planlamasını yapacak, olaylardan ders çıkaracak, oyuna gelmeyecek; bir defa oyuna getirilmiş olsa bile, ikinci defa aynı oyuna gelmeyecektir. Peygamberimizin şu sözü ne kadar manidardır:

"Mümin, bir yılan deliğinden iki defa ısırılmaz." (Buhârî, "Edeb", 83)

NAMAZI ÖZÜRSÜZ TERK EDENLERİN AKIBETLERİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فِى جَنَّاتٍ يَتَسَآءَلُونَ عَنِ الْمُجْرِمِينَ مَا سَلَكَكُمْ فِى سَقَرَ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَآئِضِينَ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ حَتّٰى اَتٰينَا الْيَقِينُ فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ

"Onlar cennetlerdedirler. Birbirlerine suçlular hakkında sorular sorarlar ve dönüp onlara şöyle derler: 'Sizi Sekar'a (cehenneme) ne soktu?' Onlar şöyle derler: 'Biz namaz kılanlardan değildik. Yoksula yedirmezdik. Batıla dalanlarla birlikte biz de dalardık. Ceza gününü de yalanlıyorduk. Nihayet ölüm bize gelip çattı.' Artık şefaatçilerin şefaati onlara fayda vermez." (Müddessir, 74/40-48)

Bu ayetlerde kişinin cehenneme girmesine sebep olan bazı günahlar sıralanmaktadır. Bunların başında da namazı özürsüz terk etme günahı gelmektedir. Namaz kılmak önemli bir ibadet olduğu için terk edilmesi de büyük günahtır. Allah Teâlâ, şöyle buyurmuştur:

"Onlardan (peygamber ve salih kimselerden) sonra yerlerine öyle bir nesil geldi ki namazı zayi ettiler ve şehvetlerine uydular. Bunlar, cehenneme atılacaklardır." (Meryem, 19/59)

Peygamberimiz (s.a.s) de namazın önemi hakkında şöyle buyurmuştur:

"İman ile küfür arasındaki fark namazı terk etmektir." (Tirmizî, "İman", 9)

Kulun kıyamet günü, Allah haklarından ilk hesaba çekileceği ameli namaz, kul haklarından ise döktüğü kandır. Peygamberimiz (s.a.s) şöyle buyurmuştur:

"Kıyamet gününde kulun hesaba çekileceği ilk ameli onun namazıdır. Eğer namazı düzgün olursa, işi iyi gider ve kazançlı çıkar. Namazı düzgün olmazsa, kaybeder ve zararlı çıkar. Şayet farzlarından bir şey noksan çıkarsa, Azîz ve Celîl olan Rabbi:

– Kulumun nâfile namazları var mı, bakınız? der. Farzların eksiği nafilelerle tamamlanır. Sonra diğer amellerinden de bu şekilde hesaba çekilir." (Tirmizî, "Mevâkît", 188)

* Tahir TURAL

Diğer bir hadislerinde ise, *"Allah, beş vakit namazı (kullarına) farz kılmıştır. Kim abdesti güzelce alır, beş vakit namazı vaktinde kılar, rükûunu, secdesini ve huşûsunu tam yaparsa, bu kimseye Allah'ın onu bağışlayacağı (ve cennete koyacağına) dair ahdi (sözü) vardır. Namazlarını kılmayan kimseye ise Allah'ın bir sözü yoktur. Dilerse onu bağışlar (ve cennetine koyar), dilerse ona azap eder."* (Ebû Dâvûd, "Salât", 9; İbn Mâce," Salât", 94) buyurmuştur.

Meleklerin, Allah'ın huzurunda lehimizde şahitlik yapmaları için de namaz kılmamız gerekmektedir:

"Birtakım melekler geceleyin, diğer birtakımı da gündüz vakti birbiri ardınca gelip sizin aranızda bulunurlar. Onlar sabah namazı ile ikindi namazında bir araya gelirler. Geceleyin aranızda kalmış olanlar Allah'ın huzuruna çıkarlar. Allah Teâlâ, kullarının hâlini çok iyi bildiği halde, meleklere:

–Kullarımı ne halde bıraktınız? diye sorar. Melekler:

–Onları namaz kılarken bıraktık; yanlarına da namaz kılarken varmıştık, derler." (Buhârî, "Mevâkît", 16)

Bir kutsi hadiste Allah Teala şöyle buyuruyor:

"Ümmetine beş vakit namazı farz kıldım. Katımda da bir ahd (söz) yazdım ki, namazlarını vaktinde, doğru olarak kılanı cennete koyacağım. Beş vakit namazı kasten ve mazeretsiz terk eden için benim bir ahdim veya sözüm yoktur." (İbn Mâce, "İkametu's-Salat", 1403)

Namaz, çok önemli bir ibadet olduğu için, namaz kılmayanın imandan yoksun olarak ölmesi gibi bir tehlike söz konusudur. Çünkü namaz kılmamak, iman zayıflığından ileri gelir. İmanın kuvvetli olmasının alameti, dinimizin emirlerine severek ve isteyerek uymak ve ibadetleri bir yük olarak görmemektir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Sabrederek ve namaz kılarak (Allah'tan) yardım dileyin. Şüphesiz namaz, Allah'a derinden saygı duyanlardan başkasına ağır gelir." (Bakara, 2/45)

Hadis-i şerifte, *"Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz. Nasıl ölürseniz öyle dirilirsiniz!"* (Müslim, "Cennet", 83-84) buyurulmuştur.

Namaz dinimizde o kadar önemli bir ibadettir ki, ölüm ve aklî dengeyi yitirme hâli dışında terk edilmesine asla izin verilmemiştir. Bu nedenle de normal şartlarda namazı eda edemeyecek olanlara, durumlarına göre kılma ruhsatı verilmiş ve bu görevin yerine getirilmesi için dinimiz her türlü kolaylığı sağlamıştır. Şöyle ki, su bulamayanlar, teyemmüm ederek (Mâide, 5/6), savaş hâlinde olanlar, güçlerinin yettiği şekilde (Nisâ, 4/102), ayakta durmaya güçleri yetmeyen hasta ve özürlüler oturarak, buna da güçleri yetmeyenler, yatarak îma ile namazlarını kılabilirler (Âl-i İmran, 3/191).

NAMUSLU KADINLARA İFTİRA ATMAKTAN SAKINMAK*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۙ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ اَلْسِنَتُهُمْ وَاَيْدِيهِمْ وَاَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"İffetli ve (haklarında uydurulan kötülüklerden) habersiz mümin kadınlara zina isnat edenler, gerçekten dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. İşlemiş oldukları günahtan dolayı dillerinin, ellerinin ve ayaklarının kendi aleyhlerine şahitlik edecekleri günde onlara çok büyük bir azap vardır." (Nûr, 24/23-24)

Ahlakî bakımdan temiz bir hayat yaşama gayreti içinde olan insanlar bazen iftiraya maruz kalabilmektedir. Maalesef günümüzde asılsız iftiralar yüzünden pek çok masum insanın karalandığına şahit olmaktayız. Böylece kişiler işlemedikleri bir suçtan, yapmadıkları bir işten dolayı toplum önünde küçük düşürülmüş olmaktadır.

İftiranın her türlüsü kötü olmakla beraber, yukarıda zikrettiğimiz âyet-i kerimede namuslu kadınlara dil uzatarak onları karalayanların dünya ve ahirette lanetlenmiş oldukları bildirilmekte, bunlar için ahirette çok büyük bir azabın olacağı haber verilmektedir.

Dinimiz iffet ve namus kavramına büyük bir önem vermiştir. Namus hem erkek hem kadın için geçerli olan bir kavramdır. Kadın olsun, erkek olsun, insanın ahlakî bakımdan seçkin bir konuma gelebilmesi için zinadan uzak durması, aklını, gönlünü, gözünü ve tüm azalarını haramdan uzak tutması gerekmektedir. Bir insana zina ya da fuhuş suçlamasında bulunmak büyük zararlara yol açar. Hiç kimsenin bir başkasının iffeti ve namusu hakkında ileri geri konuşmaya hakkı yoktur. Sevgili Peygamberimiz, hiçbir şeyden habersiz masum bir kadına zina iftirasında bulunmayı insanı mahveden yedi kötülük arasında saymaktadır (Buhârî, "Vesâyâ", 2766). İn-

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

sanın mahvına yol açan diğer altı kötülüğün 'Allah'a şirk koşmak', 'büyü yapmak', 'adam öldürmek', 'faiz yemek', 'yetimin malını yemek', 'savaştan kaçmak' gibi suçlar olduğunu dikkate aldığımızda masum kadınlara yapılmış bir iftiranın ne korkunç bir iş olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

Kur'an bize bilmediğimiz bir şeyin ardına düşmememizi öğütlemektedir (İsrâ, 17/36). Nitekim müminlerin annesi Hz. Âişe'nin böyle bir iftiraya maruz kaldığını Kur'an haber vererek, ellerinde hiçbir delil olmadan bu iftiraya inananların Allah indinde yalancılardan olduğunu belirtmiştir (Nûr, 24/11-16). Yine Kur'an'da iffetinden övgüyle bahsedilen, kadınlığın ve anneliğin iftiharı, iffet timsali Hz. Meryem dahi, Hz. İsa'yı Allah'ın bir mucizesi olarak babasız dünyaya getirdiğinde zina etmekle suçlanmıştı (Nisâ, 4/156). Bu itibarla bir müslümanın, herhangi bir hadise hakkında, hele bu hadise insanın namus ve şerefiyle ilgiliyse olayın iç yüzünü araştırmadan hüküm vermesi günahtır, bir müslümana asla yakışmayan bir tavırdır. Hakkında ileri geri konuşulan bir kimsenin, Hz. Meryem veya Hz. Âişe gibi bir iftiraya uğramış olmadığı ne malumdur?

Hz. Âişe ki, Peygamberimizin tertemiz eşi, müminlerin annesi, Benû Mustalık savaşında düşürdüğü kolyeyi bulmak için ordunun biraz gerisinde kalmıştı. Arkadan gelen sahabi Safvân b. Muattal onu deveye bindirmiş, Peygamberin emanetini, müminlerin annesini orduya yetiştirmişti. Fakat münafıkların lideri Abdullah b. Übey, Hz. Âişe'ye iftira atmak için bu olayı fırsat bilmiş ve maalesef bazı müminler de ona kanmışlardı (İbn Hişam, *es-Sîre*, II, 298).

Kadınlara yönelik iftiralar ve dedikodular, kadınları, eşlerini, çocuklarını, yakınlarını ve bir insan olarak herkesi rencide etmekte, yuvaları yıkmakta, arkada gözü yaşlı çocuklar bırakmaktadır. Kısaca iftiralar çoğu zaman telafisi imkânsız sosyal bunalımlara neden olmaktadır.

Bilelim ki, iddiasını ispat edememesi durumunda toplum tarafından kınanması gereken asıl kişi, iftiracının kendisidir. İftiraya uğrayan kadın dünya hayatında çok zarar görebilir, fakat asıl zarar ve ziyanda olan, iftiracıdır. Haksız yere bir kadını inciten kişi, cehenneme yuvarlanacak ve Allah'ın lanetine uğrayacaktır (Nûr, 24/23-24). Allah'ın lanetinden daha büyük bir azap var mıdır?

O halde, söylediğimiz sözlere dikkat edelim, insanları incitmeyelim. Kızlarımız, kız kardeşlerimiz, annelerimiz ve teyzelerimiz durumunda olan hanımlara karşı gereken saygıyı gösterelim.

NEFİS MUHASEBESİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللّٰهَ فَاَنْسٰىهُمْ اَنْفُسَهُمْ ۭ اُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ لَا يَسْتَوِيٓ اَصْحٰبُ

النَّارِ وَاَصْحٰبُ الْجَنَّةِ ۭ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَاۗىِٕزُونَ

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve herkes, yarın için önceden ne göndermiş olduğuna baksın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır. Allah'ı unutan ve bu yüzden Allah'ın da kendilerine kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. İşte onlar fasık kimselerin ta kendileridir. Cehennemliklerle cennetlikler bir olmaz. Cennetlikler kurtuluşa erenlerin ta kendileridir."
(Haşr, 59/18-20)

Yüce kitabımız Kur'an, Cebrail (a.s) vasıtasıyla Hz. Muhammed (s.a.s)'e gönderilen bir kitaptır. Ayetler, konuşma üslubuyla Peygamberimize gönderilmiş ve onun talimatıyla vahiy katiplerince yazıya aktarılmıştır. Ayetlerdeki hitaplara baktığımızda Peygamberimize hitaben "De ki", "Ey nebi", "Sana soruyorlar, de ki" cümleleri ile "Ey İnsanlar", "Ey İman edenler", "Ey Kâfirler", "Ey Ehl-i kitap" tarzında genel hitaplar görmekteyiz. Böyle farklı hitapların pek çok hikmeti bulunmaktadır.

Mezkur ayette özel olarak inananlara "Ey iman edenler" hitabının muhtevası hepimizi kapsamaktadır. Bu hitapta inananlar esas alınmış olup; kadın, erkek cinsiyet farklılığı olmadığı gibi dil, ırk, renk v.b. faktörler de bulunmamaktadır. Yüce dinimizin evrensel oluşu ve nefs muhasebesinin hepimize gerektiği anlaşılmaktadır. Mezkur ayet ve meallerinde, imanlarımızın gereği nefis muhasebesi yapmaya çağırılmakta, Allah'ı unuttukları için kötü âkıbete duçâr olanların durumuna düşmememiz konusunda da uyarılmaktayız. Zira bu dünyada insan olarak dilediğimiz yolu seçme özgürlüğümüz bulunmakta, akıl ve irademizle yaptıklarımızın hesabını da vereceğimiz hatırlatılmaktadır. Akıbet olarak da cennet ve cehennemden bahsedilmektedir.

* Dr. Hamdi TEKELİ

Yüce Yaratıcımız bizlere değer vererek irade ve akıl nimetleri bahşetmiş, kitap ve peygamber göndererek ilahî vahye muhatap kabul etmiştir. Davranışlarımızdan da haberdar olmasına rağmen bizi ikaz ederek kendi yoluna davet etmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s)'in tavsiyeleri doğrultusunda bu ayetleri düzenli olarak sabah ve akşam namazlarımızdan sonra okumaya çalışırız. Okuduğumuz bu ayetleri düşünmemiz ve ibret almamız son derece faydalı olacaktır. Zira bu ayetlerin devamında düşünüp ibret almazsak, yüce Allah "şayet biz bu Kur'an'ı bir dağın üzerine indirmiş olsaydık onu Allah korkusundan titremiş ve paramparça olmuş görürdün" ikazıyla dikkatimizi çekmektedir.

Günümüz insanı olarak kendimizi güvende hissedebilmek için en son teknolojiler ile üretilen kamera sistemleriyle sevdiğimiz değerli eşyalarımızı, evimizi, işyerimizi, vatanımızı ve devletimizi korumaya çalışmaktayız. Yüce Allah ise aletlere ihtiyaç duymadan bizleri takip ettiğini asırlar öncesinden haber vermektedir. Bu nedenle her nefesimizin, her anımızın kayıt ve kontrol altında olduğunu unutmadan, hesaba çekilmeden önce kendimizi hesaba çekelim, nefs muhasebemizi yapalım. Bu bağlamda nefs ve nefes kelimelerini de birlikte düşünelim. Her iki anlamın insan üzerindeki hayatiyetini unutmayalım.

18. ayette geçen ve "yarın" anlamına gelen "gad" kelimesi Kur'an-ı Kerim'in farklı ayetlerinde farklı anlamlarda kullanılmakla beraber "yarın için" manasında kullanıldığı tek âyet budur (Kur'an Yolu, V/228-230).

Çağımızda vaktin önemi geçmişe kıyasla daha iyi anlaşılmakla birlikte, yeterince ve hakkıyla zamanın idrak edildiğini söyleyemeyiz. Bu bağlamda "Sûfi ibnü'l-vakt'tir" yani "vaktin çocuğudur" denilir. Ancak bu sözü Arap atasözündeki "mazi geçip gitmiştir, istikbâl ise gaiptir, insan için bulunduğu an vardır" bağlamında değerlendirmeliyiz. Aksi takdirde gününü gün eden eyyamcı bir yaklaşım veya bir lokma bir hırka anlayışıyla dünyaya sırt çeviren züht hayatı anlaşılmamalıdır. Gerçek mümin dünya için ahiretini, ahiret için de dünyayı terk etmeyendir.

Müslüman olarak Kur'an'ın bütününü kabul etmek ve hayatımıza yön verirken Kur'an ahlakıyla ahlaklanmamız gerekir. Zira Peygamberimizin ahlakı Kur'an'dır. Gerek bireysel yaşantımızda gerekse toplumsal konularda hayatımızın merkezine Hz. Ömer'in ifadesiyle "Bugün Allah için ne yaptım?" sorusunu oturtabilirsek günlük muhasebe yapmış oluruz. Aksi takdirde daha henüz gencim veya şu anda vaktim yok diye kendimizi aldatıp, tembellik ve gevşeklik gösterirsek zararlı çıkarız.

Yaşadığımız sürece "yarın" endişesi ile sorumluluğumuzu hatırlamalı, uzun ve zor olan ahiret yolculuğu azığını dünyada hazırlamalıyız.

NEFİS TEZKİYESİ ÖNEMLİDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَنَفْسٍ وَمَا سَوّٰيهَا ۝ فَاَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَا ۝ قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا ۝ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَا ۝

"Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ahenk verip ona kötülüğü (seçme yeteneğini) ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene andolsun ki, nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir. Onu kötülüklere gömüp kirleten kimse de ziyana uğramıştır." (Şems, 91/7-10)

Nefis, insandaki şehvet ve gazap kuvvetlerinin toplandığı, şerrin kaynağı ve kötü huyların temeli olarak bilinmektedir. Ruhun akıl, nefsin heva ve arzu, bedenin de duyu sıfatları vardır. Kur'an-ı Kerim'e baktığımız zaman nefsin değişik anlamlarda kullanıldığını görüyoruz. Ancak nefis daha çok insana vesvese veren (Kâf, 50/16); kötülüğü emredici duygu, arzu ve istek anlamında kullanılmıştır (Yusuf, 12/53; Nâzi'ât, 79/40; Şems, 91/7). Bundan dolayı olsa gerek Allah, nefsi kötü sıfatlardan arındırıp iyi sıfatlarla süsleyenleri kurtuluşa erenler olarak vasıflandırmış (A'lâ, 87/14; Şems, 91/9), bunun gerçekleşmesi için de onunla mücahede yapılmasını tavsiye etmiştir (Ankebût, 29/69).

Kutsal Kitabımızda nefsin beş derecesinden bahsedilmektedir. Bunlar, emmâre, levvâme, mülhime, mutmainne, râdiye şeklinde beyan edilmektedir. İslam âlimleri özellikle de sufilerin bu yüzden nefisle mücadele konusunda kulları eğitmeye büyük önem verdiklerini, onu terbiye ve tezkiye hususunda oldukça gayretli olduklarını görüyoruz. Hatta bu konuda İslam geleneğinde çok sayıda eserler kaleme alınmıştır.

İslam bilginleri nefis terbiyesinin beden terbiyesinden daha fazla gayret ve mücahede istediğini belirtmektedirler. Çünkü kendisiyle sürekli mücadele istenen nefsin birçok kötü sıfatları vardır. Bunlar arasında aldatma, hile, haset, kötü zan besleme, hırs, cimrilik gibi hususları saymak mümkündür. İşte bütün bunlar, zamanında dizginlenemez ise insan yoldan sapmakla karşı karşıya kalabilmektedir. Buna karşı

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

nefsini terbiye, tezkiye ve tasfiye eden kişi ise Allah'a yakınlıkta daha çabuk mesafe almaktadır.

XIII. yüzyılda yaşayan Kaside-i Bürde müellifi İmam-ı Busiri de nefsi süt emen çocuğa benzetmektedir. Busiri, onun arzu ve isteklerine bir sınır konulması gerektiğini tavsiye etmektedir. Ona göre eğer nefis her istediğini elde ederse şımaracak, böylece insana tahakküm etmeye başlayacaktır. Bu bakımdan onu zamanında dizginlemek gerekir.

Bütün bunlarla birlikte nefsine hâkim olamayan kişi eğer günah çukuruna düşmüş ise bunda ısrar etmemeli ve ümitsizliğe de kapılmamalıdır. Zira insanın suçu ve günahı ne kadar çok olursa olsun Allah'ın rahmeti, af ve bağışlaması bundan daha fazladır. Nitekim Kitabımızda bu durum şu ayetle net bir şekilde beyan edilmektedir:

"*De ki: Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.*" (Zümer, 39/53)

O halde hepimiz dünyanın geçiciliğini fark edip nefsimizin şehvetlerini dizginlemeliyiz. Ancak böyle davranıldığı takdirde ahirette kurtuluşumuz gerçekleşmiş olacaktır. Nefsimizi aklımıza değil, aklımızı nefsimize hâkim kılmak zorundayız. Eğer buna rağmen nefsin arzularına yenik düşersek bu defa da Allah'ın rahmetini isteyip, tövbe ve istiğfar edip bunu telafi etmeliyiz. Nefsin bizi doğru yoldan çeviren etkenlerden biri olduğunu asla aklımızdan çıkarmamalıyız.

NEFSİMİZİN ALDATMASINA KARŞI ALLAH'A SIĞINALIM*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَآ أُبَرِّئُ نَفْسِيۚ إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوٓءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّيٓۚ إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَّحِيمٌ

"Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir, dedi." (Yûsuf, 12/53)

Hz. Yusuf, kralın karşısında suçsuzluğunu ispat edip kendini temize çıkarmıştı. Vezirin karısı da Yusuf'un masum olduğunu, asıl suçlunun kendisi olduğunu itiraf etmişti. Ancak bununla beraber, Yusuf Allah'ın yardımı olmasaydı nefsine yenik düşebileceğini söylemişti. İşte bu âyet, bizi durmadan kötülüğe sürüklemeye çalışan nefis tehlikesinden bahsetmektedir. Bize görünmeyen düşmanımız ne kadar tehlikeli ise böyle bir nefis de o derece tehlike arz etmektedir. Çünkü o, karşımıza çıkıp bize kötülük etmek isteyen herhangi bir düşman değildir ki, fiziksel bir müdahaleyle mukavemet edebilelim. Onun tehlikeli oluşu, içimizden, kendi benliğimizden çıkıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Allah'ın Elçisi Yûsuf'a bulaşmış olan bu sinsî düşmandan hangimiz emin olabiliriz acaba? Peki, bu tehlikeyi bertaraf etmemiz mümkün değil midir? Elbette mümkündür. İşte bu âyet, nefsin kötülüğüne, aldatmasına nasıl karşı koyabileceğimiz hususunda bizlere rehberlik etmektedir.

Hepimiz birer nefis sahibiyiz ve nefsimizin doğal ihtiyaçları vardır. Ancak bu ihtiyaçlarımızı gayrimeşru yollarla gidermemeliyiz. Örneğin rızkımızı çalışarak alın terimizle kazanmaya çalışmalı, cinsel gereksinimlerimizi de aynı şekilde helal yollardan yani evlenmek suretiyle karşılama yoluna gitmeliyiz. Elbette zaman zaman karşı koymakta zorlandığımız isteklerimiz, arzularımız vardır. Zaten içinde bulunduğumuz imtihan gereği bu olacaktır da. Şu var ki, nefsimizin bu ihtiraslarına karşı koyabildiğimiz ölçüde onurumuzu korumuş oluruz. Zîra iffetli insan, içinde kötü arzuların uyanmadığı kimse değildir. Asıl iffetli bu kötü arzularla mücadele edip onlara boyun eğmeyen kimsedir. Nitekim bir hadiste içinden kötü bir iş yapmayı geçiren, fakat ona yönelmeyene Allah katında sevap/ecir yazılacağı belirtilmektedir (Dârimî, "Rikâk", 70). Öte yandan sevgili Peygamberimiz (s.a.s) bir diğer hadisinde

* Mahmut DEMİR

nefsinin kötü arzularına hâkim olup ölümden sonrası için çalışan kimseleri akıllı davranmakla nitelerken, nefsinin her türlü arzu ve isteklerine uyarak hayatını devam ettirip Allah'tan her şeyi ve Cenneti isteyenlerin de aciz kimseler olduklarını söylemektedir (Tirmizî, "Sıfatü'l-Kıyâme", 25). İşte doymak bilmeyen nefsimizin isteklerine hâkim olabilmemiz diğer bir deyişle benliğimizi saran kötü arzularla mücadele edebilmemiz ancak yüce Yaratanımızın yardım ve lütfuyla mümkün olacaktır. Yusuf Peygamberimiz de Allah'ın yardımıyla nefsinin kötü arzularından kurtarabilmişti kendisini. Şöyle dua etmişti güzeller güzeli:

"Ey Rabbim! Benim için hapis, bu kadınların isteklerine boyun eğmekten daha hayırlıdır. Çünkü sen, onların tuzaklarını benden uzak tutmazsan, o zaman ben, onların ayartmalarına kapılır ve (doğru nedir, yanlış nedir) seçemeyen şaşkın kimselerden olurum." (Yûsuf, 12/33)

Tıpkı Allah'ın Peygamberi Yusuf'un yaptığı gibi, bizler de Allah'ın yardımı olmadan benliğimizdeki kötü duygularla mücadelede başarısız kalacağımızı itiraf etmekten çekinmemeliyiz. Nitekim nefis mücadelesinde zorluk yaşayanlara, *"Ey Allahım! Senin rahmetini umuyorum, bir an bile beni nefsime bırakma…"* (Ebu Davud, "Edeb", 100-101) dualarını tavsiye eden sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de bu hususta yüce Rabbimizin yardımına muhtaç olduğumuza dikkat çekmektedir.

Şüphesiz ki benliğimiz, hem iyi hem de kötü duygulara eğilimli bir tabiat üzerine yaratılmıştır (Şems, 91/8). Bu tabiatının bir gereği olarak nefsimizin zaman zaman kötü hislerin baskısı altında kalması kaçınılmazdır. Dünya malı ve mevki-makam sevgisi veya şehevî arzular her birimiz için bir yere kadar doğal ihtiyaçlardır. İşte bu ihtiyaçlarımız, haram sınırlarını aşacak derecede hırsa dönüşmemelidir. Bunu engellememiz zor olmakla birlikte mümkündür. İrademiz, diğer bir ifadeyle bireysel mücadelemiz ve kararlılığımız bundan sonra kendini gösterecektir. Bizleri onurlandıracak ve yüce Allah'ın rızasına nail kılacak olan işte bu mücadele azmimizdir. Rahmet Peygamberi (s.a.s) de nefsiyle mücadele eden kimsenin önemli bir cihatta bulunduğunu dile getirmiştir (Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, VI, 21). Fakat nefisle mücadelemizdeki bu kararlılığımız, olumlu netice verdiğinde, *"Sana gelen iyilik Allah'tandır. Başına gelen kötülük ise nefsindendir..."* (Nisâ, 4/79) ayetinde de ifade edildiği gibi, bunun Allah'ın lütfu ve merhametiyle olduğunu asla unutmamalıyız. Bu bilinçle şu duayı sık sık tekrarlamaya gayret edelim:

"…Allah'ım! Nefsime, kötülüklere karşı koyabilmesini nasip et ve onu günahlardan arındır, onu en iyi temizleyecek olan Sensin. Onun velisi ve dostu sensin Allah'ım!..." (Nesaî, "İstiâze", 13)

NEFSİN ARZUSUNU İLAH EDİNMEK*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهُ هَوٰيهُ اَفَاَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا

"Kendi nefsinin arzusunu kendisine ilah edineni gördün mü? Ona sen mi vekil olacaksın?" (Furkân, 25/43)

"İlah" veya "tanrı" kendisine ibadet, yani kulluk edilen şeydir. Hak veya batıl her mabuda/ibadet edilene, ilah/tanrı denir. Hak ma'bud ise sadece Allah'tır. "Heva" da; "nefsin, akıl ve din tarafından yasaklanan kötü arzulara karşı olan eğilimi" demektir. Bunun için dinimizde emredilen ve yasaklanan hususlar karşısında kayıtsızlık gösterip kendi heva ve arzularımıza uyarak şeytan ve gayrimeşru nefsanî isteklerin peşine düşmek söz konusu âyette "hevayı/arzuları" ilahlaştırmak olarak zikredilmiştir.

İnsanı diğer varlıklardan farklı kılan, onun her türlü davranışlarına anlam kazandıran ve ilahî emirler karşısında sorumlu kılan aklıdır. Fakat akıl, sadece bilinmesi mümkün olan şeyleri bilme ve anlama gücü, iyiyi kötüden ayırt etme kabiliyetidir. Dinin kaynağı/temeli ise akıl değil vahiydir.

Kur'an'da, biz müminlerden aklımızı kullanarak hem kendi hevalarımıza hem de kâfir, zalim, Hak yoldan sapmış ve kalpleri mühürlenmiş kimselerin hevalarına uymamamız istenmiştir. Bizleri yaratan, yaşatan ve rızık veren yüce Rabbimiz; kendisine nasıl inanacağımızı, kulluk görevlerimizi nasıl yerine getireceğimizi ve sonsuz hayatı nasıl kazanacağımızı Kur'an ve Peygamberimiz (s.a.s) aracılığıyla bize bildirmiştir. Bu itibarla her konuda olduğu gibi, nefsimizin arzu ve hevasını değil de Allah'ı nasıl ilah edineceğimizin ve O'na nasıl kulluk edeceğimizin ölçüsü için de yüce kitabımız Kur'an'a ve Peygamberimiz Muhammed Mustafa (s.a.s)'nın sünnetine/yoluna bakmamız, anlamamız ve inanmamız gerekir.

Öyleyse "Allah'ıma ve O'ndan gelene O'nun istediği şekilde inandım. Allah'ın Elçisi Peygamberim Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s)'a ve ondan sahih olarak gelene de onun istediği şekilde inandım" diyerek bize gelenleri kayıtsız şartsız kabul et-

* Mustafa GÜNEY

memiz mümin olmamızın gereğidir. Dolayısıyla Allah'a kul olmak da kendi arzu ve isteklerimize göre değil, O'nun koyduğu ölçülere göre olacaktır. Çünkü bu ölçüleri koyma hak ve yetkisine sahip olan sadece O'dur. Bizi yaratan Rabbimiz dünya-ahiret mutluluğunu nasıl elde edeceğimizi en iyi bilendir:

"Yaratan bilmez mi hiç? O, en gizli şeyleri bilir, (her şeyden) hakkıyla haberdardır." (Mülk, 67/14)

Şunu unutmayalım ki, Kur'an'da yer alan ne varsa ve bize Peygamberimiz (s.a.s)'den sahih olarak ne ulaşmış ise hikmetini anlasak da anlamasak da hepsine inanmamız ve gereğini gücümüz yettiğince yerine getirmemiz temel görevimizdir. Aklımızı dinimizle birleştirirsek duygu ve düşüncelerimizi iyiye, doğruya, güzele, tek kelimeyle meşru çizgiye ulaştırmış, yaratılanla yaratan arasındaki kulluk ve ilahlık irtibatını sağlamış ve "nefsimizin arzusunu ilah edinmiş" olmaktan kurtuluruz. Ancak sadece arzu ve ihtirasları, bedensel hazları, geçici istekleri ve menfaatleri dikkate alarak bir hayat sürmek bunları putlaştırmak anlamına gelir. Bu durumdaki kişileri Peygamberimiz (s.a.s) dâhil kimsenin kurtaramayacağı söz konusu âyetin sonunda vurgulanmaktadır:

"Ona sen mi vekil olacaksın?"

Yani ona vekil olamazsın, üzerine vekil olup da kurtaramazsın.

NEFSİMİZE UYMAYALIM*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَنَفْسٍ وَمَا سَوّٰيهَا ۝ فَاَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَا ۝ قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا ۝

"Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene andolsun ki, nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir." (Şems, 91/7-9)

Yüce Allah, bizleri yaratırken birçok güzel hasletlerle süslemiş, aynı zamanda bir imtihan vesilesi olarak hırs, kin, nefret, haset gibi duygulara da yatkın kılmıştır. Açıklamasını yaptığımız Şems suresi 7, 8 ve 9. ayet-i kerimeleri bu gerçeği gayet açık bir şekilde dile getirmektedir. Bu duyguların bizleri nerede, ne zaman ve ne şekilde etki altına alacağı belli değildir. Yine yüce Yaratıcının hikmeti gereği insan, hayatının hemen her safhasında kendini yanlış yollara sevk edebilecek olan şeytanla karşı karşıyadır.

Kur'an-ı Kerim'de insanın apaçık düşmanı olarak nitelenen şeytan (Yasin, 36/60), çoğu zaman dost suretinde ve gizlice yaklaşmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak da bizler, bazen doğruyu yanlış, çirkini güzel, batılı hak görerek yanılabilmekteyiz. Nitekim Kur'an, açık bir düşman olan şeytanın bu sinsi ve düşmanca tavrını şöyle ifade etmektedir:

"Elbette onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım ve sen, onların çoklarını şükredenlerden bulmayacaksın." (A'râf, 7/17)

O halde hepimiz, nefsin ve şeytanın aldatmalarına karşı daima dikkatli ve uyanık olmak zorundayız. Şeytanın ilgi alanındaki insanlar öncelikle, herhangi bir meşguliyeti bulunmayan, uyuşuk ve tembel kişilerdir. Boş insan, her akıntıya kapılmaya müsait olup yanılgıya açık yaşar, dolayısıyla da şeytana fırsat vermiş olur. Bu sebeple insan boş durmamalı ve daima kendini zinde tutacak, günahlara meyletmeye fırsat bırakmayacak güzel işlere yönelmelidir.

---

* Dr. Seyid Ali TOPAL

Görüldüğü gibi insan, nefsin ya da şeytanın aldatmalarından biriyle daima karşı karşıyadır. Bundan korunabilmek için öncelikle duygu ve düşüncelerimizde Allah'ın rızasına muhalif bir yön bulunup bulunmadığını sürekli kontrol altında bulundurmalıyız.

Hz. Ömer'e atfedilen "Hesaba çekilmeden önce nefislerinizi hesaba çekiniz" sözü bu konuyu gayet özlü bir biçimde ifade etmektedir. Zaten bu şekilde kontrollü hareket etmediği sürece, insanın bir şekilde, nefis veya şeytanın ağlarına takılıp kalması ve daha sonra telafisi mümkün olamayacak yanlışlara düşmesi kaçınılmazdır. Mağrur davranıp, hep kendinden emin olan ve dolayısıyla kendini bu yönde kontrol etme ihtiyacı hissetmeyen kişilerin her an hataya düşebilecekleri açıktır.

Kur'an-ı Kerim'de, şeytanın insan için açık bir düşman olduğu beyan edilerek şöyle buyrulmaktadır:

"Eğer şeytandan gelen kötü bir düşünce seni dürtecek olursa, hemen Allah'a sığın. Çünkü O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (Fussilet, 41/36)

Bu âyet-i kerimede, şeytandan Allah'a sığınmamız öğütlenmektedir. Peygamber Efendimiz (s.a.s) de, nefis ve şeytanın, çeşitli kandırmalarından korunmak için *"Allahım, taşlanmış şeytandan sana sığınırım"* (İbn Huzeyme, 472) şeklinde duasında olduğu gibi, bizlere birçok dua örnekleri sunmuştur. Dualar, moral değerler açısından irademize kuvvet verip bizim hayra yönelmemizi sağlayacağı gibi, aynı zamanda nefis ve şeytandan gelebilecek tehlikelere karşı, dua vesilesiyle kazandığımız manevi güç bizi muhafaza edecektir.

Yüce Allah, bizleri toplum hâlinde yaşamaya müsait bir varlık olarak yaratmıştır. Birçok ihtiyaçlarımız nedeniyle bizler ancak toplum içinde yaşayabiliriz. Bu nedenle nefsimizin ve şeytanın aldatmalarından kurtulmanın bir yolu da güzel bir toplumda yaşamaktır. İslam, cemaat/toplum hâlinde yaşamaya önem verir ve ibadetlere damgasını vuracak şekilde buna vurgu yapar. Öyle ki, ibadetlerin cemaatle yapılması daima tavsiye edilen hatta emredilen bir husus iken, tek başımıza namaz kılarken bile, "İyyâke na'büdü ve iyyâke nestaîn" (Fatiha, 1/5) *"Ancak Sana ibadet ederiz ve ancak Sen'den yardım bekleriz"* diyerek, cemaat ruhunu daima içimizde hissetmemizi hedefler. Böylelikle Kur'an ve sünnet ölçülerinde, müminin, günlük şahsi işlerinden ibadetlerine kadar her alanda cemaat ön plana çıkarılır, kendisine cemaat olmanın faydaları gösterilir ve hayatının büyük bir bölümü cemaatle irtibatlandırılır. Bu sayede nefsin ve şeytanın aldatmalarına karşı iyi bir korunma ve daha sağlıklı bir dinî hayat hedeflenir.

NEFSİNİ ARINDIRAN KURTULUŞA ERER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَدْ اَفْلَحَ مَنْ تَزَكّٰى وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهٖ فَصَلّٰى

"Arınan ve Rabbinin adını anıp, namaz kılan kimse mutlaka kurtuluşa erer."
(A'lâ, 87/14-15)

Yüce Allah insanı yaratmış, onu en güzel sıfatlarla süslemiştir ve onu dünyaya göndermek suretiyle vazifesini de belirlemiştir. Dünyayı bir imtihan yeri olarak düzenleyen Allah Teala insanın buradaki sorumluluğunun ne olduğunu belirtmiş ve onun önüne bir de hedef koymuştur. İnsan sorumluluk bilinci içerisinde yaşadığı takdirde, dünyada ve ahirette mutlu olur. O halde insan, Allah'a kul olduğunun farkında olmalı ve ona göre bir yaşantı sergilemelidir. Aksi takdirde insanın her an hedefinden sapma tehlikesi de vardır. Çünkü insan yaratılışında iyilik ve kötülüğü yapabilecek kapasitede yaratılmıştır.

Rabbimiz yukarıda zikrettiğimiz ayetlerde; kötülüklerden uzaklaşıp temizlenenlerin, kasvetten uzaklaşıp Allah'ı zikredenlerin ve onun için namaz kılıp secdeye kapananların hüsrandan kurtulup kurtuluşa ereceklerini haber veriyor. Şimdi Rabbimizin biz kullarına olan yukarıdaki mesajını kısaca açmaya çalışalım:

Ayette geçen arınma (tezekka) kelimesi maddi ve manevi her türlü kirden temizlenmektir. Yüce Allah, bize, yaratılış gayemize uygun olarak yaşamamızı, fıtrattan ayrılmamamızı öneriyor. Çünkü Rabbimiz bizi fıtrat üzere tertemiz yaratmış ve bu hâlimizi korumamızı istemiştir. Peygamberimiz bu konuda şöyle buyurur:

"Doğan her çocuk İslam fıtratı üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi, Hıristiyan ve Mecusi yapar." (Buharî, "Cenâiz" 80; Müslim, "Kader", 22)

Bu demektir ki her doğan, tertemiz bir fıtrat ve dini kabullenmeye yatkın bir şekilde yaratılır. Eğer o, bu hâl üzere bırakılacak olursa, fıtratının gereğini yerine

* Dr. Sabri TÜRKMEN

getirecek ve başka bir şeye iltifat etmeyecektir. Çünkü bu dinin güzelliği, insanların yaratılışlarında mevcuttur. Bundan yüz çevirmek ise ancak kuru taklit ya da insanların yönlendirmesi ile gerçekleşir. Fakat bu, insanın sonuna kadar kötü kalacağı anlamına gelmez. Kulun Allah'a tövbe etmesi, her yerde, her zaman mümkündür. "Kullarının tövbesini kabul eden, kötülükleri affeden, yaptıklarınızı bilen, inanıp yararlı işler işleyenlerin duasını kabul eden, lütfuyla onların ecrini arttıran O'dur..." (Şûrâ, 42/25) ayeti bunu açıkça ortaya koymaktadır. Peygamber Efendimiz (s.a.s) de insanları tövbe edip günahlardan arınmaya teşvik ederek şöyle buyurmuştur:

"Bütün insanlar hatalıdır; hatalı insanların Allah katında en makbul olanları tövbe edenleridir." (Tirmizî, "Sıfatu'l-Kıyame", 15; İbn Mâce, "Zühd", 37)

Rabbimiz kendisini anmamızı, ona olan inancımızı diri tutmamızı tavsiye buyurur. Bunu sağlamak için onu daima anmalıyız. Bunu davranışlarımızda ve dilimizde yansıtabilmeliyiz. Ancak öğütten yeterince faydalanan, nefsini arındırmak suretiyle her türlü kötülükten alıkoyan kimse bunu başarmıştır.

Bizi yaratan Rabbimize inancımızın ve kulluğumuzun gereği olarak namaz kılmalı, onun için secdeye kapanarak benliğimizi kırmalı, samimi bir kalple O'nun huzuruna çıkabilmeliyiz. Kılmış olduğumuz her namazı sanki son namazımız imiş gibi kılabilirsek, bu bizi manevi olarak daha çok etkileyecek ve bu halet-i ruhiye davranışlarımıza da yansıyacaktır. Hakkı verilerek kılınan bir namaz en önemli arınma sebeplerinden biridir. Namazın düzgünlüğü hem bu dünyada bir arınma, hem de ahiret hayatında kurtuluş sebebidir. Yüce Allah bu konuda şöyle buyurur:

"Namaz kıl; muhakkak ki namaz hayâsızlıktan ve fenalıktan alıkoyar." (Ankebût, 29/45)

Konumuzla ilgili ayetin başında zikredilen felaha ermiştir sözü, yüce Allah'ın bir müjdesidir. Rabbimiz, biz kullarını hayra ve iyiliklere teşvik ediyor. Her akıl sahibinin emin olmak istediği kötülüklerden uzaklaşıp elde etmek istediği nimetlere ulaşmanın yolunu gösteriyor.

Özetleyecek olursak arınmak; öncelikle batıl inanç ve düşüncelerden temizlenmektir. Allah'ın bilgisiyle donanmak, sorumluluklarımızı yerine getirmektir. Dilimizde Allah'ı anarak davranışlarımızda O'na muhalefet etmemektir. Allah'a kulluğun sembolü niteliğinde olan namaz ile Allah'a yaklaşmaktır. O'nun huzuruna her gün varabilmek ve bundan feyiz alabilmektir. İşte tüm bu güzellikleri gerçekleştiren insan felaha erer, huzura kavuşur ve Allah'ın rızasına nail olur. Rabbim cümlemizi bu nimetlere nail kılsın.

NİÇİN VE NASIL ŞÜKRETMELİYİZ?*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَاَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَابِى لَشَدِيدٌ وَقَالَ مُوسٰى اِنْ تَكْفُرُوٓا اَنْتُمْ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا ۙ فَاِنَّ اللهَ لَغَنِىٌّ حَمِيدٌ

"Hani Rabbiniz şöyle duyurmuştu: 'Andolsun, eğer şükrederseniz elbette size nimetimi artırırım. Eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir.' Musa şöyle dedi: 'Siz ve yeryüzünde bulunanlar, hepiniz nankörlük etseniz de gerçek şu ki, Allah her bakımdan sınırsız zengindir, övgüye layık olandır." (İbrahim, 14/7-8)

Bu ilahî hitap, peygamberler halkasının en önemli sîmalarından biri olan Hz. Musa'nın mücadelesinden bir kesit sunuyor bizlere. Firavun'un ağır zulmü altında perişan olmuş ve köleleştirilmiş olan İsrailoğulları, Allah'ın yardımıyla Musa peygamber tarafından kurtarılmış ve özgürlüklerine kavuşmuşlardı. Buna rağmen bu kavim, kendilerine yaptığı bu iyiliği unutarak çok geçmeden Hz. Musa'ya isyan etmekten çekinmemişlerdi. Bu yüzden ilahî azapla tehdit edilmişlerdi. Kendilerine lütfedilen nimetlere karşı büyük nankörlük etmiş olan İsrailoğullarına kutsal Kitabımızda yapılan bu uyarıdan, bizim de hissemize düşeni almamız gerekmektedir. Kur'an'daki kıssaların temel hedefi de budur zaten.

Peygamberler tarihi, bir bakıma şükredenlerle nankörlerin mücadelesinden ibarettir. Yüce Rabbimiz, nimetlerine şükretmek ya da nankörlük yapma arasında bizleri serbest bırakmakla (İnsan, 76/3) birlikte kendisine şükretmemizi ve nankörlük etmememizi istemiş (Bakara, 2/152), şükredenleri mükâfatlandıracağı müjdesini vermiştir (Kamer, 54/35). Şu halde üzerinde durmamız gereken husus bu şükrümüzü nasıl yerine getirmemiz gerektiğidir. Ancak bundan önce niçin şükretmemiz gerektiği hususu ayrı bir önem arz etmektedir.

Niçin şükretmeliyiz? Bildiğimiz gibi insanlar arası ilişkilerde önemli bir nezaket kuralı olarak bilinen "teşekkür", yapılan bir iyiliğe karşılık olarak sunulan bir minnet ifadesidir. "Şükür" de aynı şekilde bizi yoktan var edip sayamayacağımız kadar

* Mahmut DEMİR

nimetlerle bizleri donatan (Nahl, 16/18) Rabbimize karşı duyduğumuz minnetin bir ifadesidir. Dolayısıyla biz, Yaratanımıza ettiğimiz şükürle, O'nun nimetlerini, iyiliklerini itiraf etmiş oluruz. Ancak bu itiraf nimeti değil, onu vereni andığımızda asıl amacına ulaşmış olur.

Yüce Rabbimiz bu itirafı nasıl ifade edeceğimizi, diğer bir deyişle nasıl şükredeceğimizi de bizlere göstermiştir. "*Eğer siz yalnız Allah'a kulluk ediyorsanız, O'na şükredin*" (Bakara, 2/172) buyuran yüce Mevlâ'mız, ancak kendisine ibadet etmemiz hâlinde şükretmiş sayılabileceğimizi bildirmektedir. Sevgili Peygamberimiz de Allah'ın en sevgili kulu olmasına karşın O'na şükretmeyi ihmal etmemiş, öyle ki ayakları şişinceye kadar namaz kılmak suretiyle Allah'a şükreden bir kul olmayı arzu etmiştir (Buharî, "Teheccüd", 6). Kutlu Nebî'nin bu tavrından çıkaracağımız ders şudur:

Bizler, Allah'ın, ahirette vereceği cennet nimetine kavuşmak için değil, bizi bu dünyada sayısız nimetlerle donattığı için şükrederiz. Su, hava, güneş ve toprak gibi kevnî nimetler yanında başta bedenimiz olmak üzere sahip olduğumuz her şey şükretmemizi gerektiren sebeplerdir, nimetlerdir.

Rabbimize şükrederken özen göstermemiz gereken çok önemli bir husus vardır ki, o da şudur: Sahip olduğumuz her nimete, o nimet cinsinden şükretmeliyiz. Örneğin çok para kazanıp zengin olmuşsak bu nimetin şükrünü, kazandıklarımızdan hayır yolunda harcayarak eda edebiliriz. Evlatlarımız da Allah'ın bizlere bir lütfu ve ihsanıdır. Çevrelerine faydalı hayırlı birer evlat olmaları için yetiştirmemiz, eğitmemiz de onların şükrüdür. Bunun dışında örneğin kıldığımız namazlarla bedenimizin, Ramazan orucu ile de bir yıl boyunca yiyip içtiklerimizin şükrünü yerine getirmiş oluruz.

Şükür ve nankörlük anlam olarak birbirinin tam tersi kavramlardır. Şükür, evvela Allah'ın nimetlerinin farkında olmak sonra da bunun gereklerini yerine getirmek olduğuna göre, nankörlük tam aksine Allah'ın nimetlerini umursamamak veya bilmemektir. Bunun bir ileri aşaması Allah'ı tanımamak veya O'nu inkâr etmektir ki, bu da imanın zıttı olan "küfür" durumudur. Zaten kâfirlerin bu ismi almalarının temelinde Allah'ın nimetlerini tanımamaları, O'nu ve gönderdiği hakikatleri inkâr etmeleri vardır. Durum böyle olunca Rabbimizin iyiliklerini unuttuğumuz takdirde bu tehlikeli konuma düşmekten emin olamayız.

İnananlar olarak şunu kesin olarak bilmeliyiz ki bizler şükrettikçe Allah daha fazlasını verecektir. Hem dünyada hem de ahirette verecektir. O'nun nimetlerine karşı nankörce bir tavır sergilememiz hâlinde ise bizleri şiddetli bir azabın beklediğini unutmamalıyız.

NİKÂHTA UYULMASI GEREKEN ANA İLKELER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتّٰى يُؤْمِنَّ ۚ وَلَاَمَةٌ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلَوْ اَعْجَبَتْكُمْ ۚ وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتّٰى يُؤْمِنُوا ۚ وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ اَعْجَبَكُمْ ۗ اُولٰٓئِكَ يَدْعُونَ اِلَى النَّارِ ۚ وَاللّٰهُ يَدْعُوٓا اِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِاِذْنِهٖ ۚ وَيُبَيِّنُ اٰيَاتِهٖ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ۚ

"İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan kadınlarla evlenmeyin. Allah'a ortak koşan kadın hoşunuza gitse de, mümin bir cariye Allah'a ortak koşan bir kadından daha hayırlıdır. İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan erkeklerle, kadınlarınızı evlendirmeyin. Allah'a ortak koşan hür erkek hoşunuza gitse de, iman eden bir köle, Allah'a ortak koşan bir erkekten daha hayırlıdır. Onlar ateşe çağırırlar, Allah ise izniyle, cennete ve bağışlanmaya çağırır. O, insanlara âyetlerini açıklar ki, öğüt alıp düşünsünler." (Bakara, 2/221)

İnsan neslinin sağlıklı bir şekilde devam etmesi, erkek ve kadının cinsî ihtiyaçlarının meşru bir şekilde giderilmesi, hayatın paylaşılması için İslam evliliği teşvik etmiş, kadın ve erkeği birbirine eş olarak yaratmıştır:

"Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır." (Rûm, 30/21)

"Sizden bekâr olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin" (Nûr, 24/32) ayetlerinde bu hususa işaret edilmektedir.

Hz. Peygamber de muhtelif hadislerinde Müslümanları evlenmeye teşvik etmiş, *"Ey gençler, sizden evlenmeye güç yetirenler evlensin"* (Buhârî, "Nikâh", 3) buyurmuştur. Evliliği sadece cinsel ihtiyacın karşılanması ve şehevi arzuların tatmini olarak değerlendirmemeliyiz. Bu nedenle evlilikte şu üç temel unsur göz önünde bulundurulmalıdır:

* Mehmet KAPUKAYA

1- Eşlerin birbirlerine destek olarak hayatlarını huzurlu ve mutlu bir şekilde sürdürmeleri,

2- Cinsel ihtiyaçlarının helal yönlerden karşılanması,

3- İnsan neslinin sağlıklı bir şekilde devamı.

İslam evliliğin ilkelerini de koymuş, kimlerle evlenmenin yasak olduğunu madde madde açıklamıştır (Nisâ, 4/21-25). Kur'an insanları evliliğe teşvik etmiş, evliliğin fayda ve hikmetlerine işaret etmiş (Nisâ, 4/3, 24; Rûm, 30/21), kadının kocası kocanın da karısı üzerinde birtakım haklarının bulunduğunu bildirmiştir (Bakara, 2/228, 233; Nisâ, 4/4, 20-21; Talâk, 65/7). Kur'an prensip itibariyle erkeklere, kadınlarla iyi geçinmeyi tavsiye etmiş ve her konuda her zaman uzlaşmanın olmayabileceğini de ima ederek, *"Eğer onlardan hoşlanmadıysanız, olabilir ki, siz bir şeyden hoşlanmazsınız da Allah onda pek çok hayır yaratmış olur."* (Nisâ, 4/19) buyurarak erkeklerin daha büyük anlayış göstermelerinin önemine dikkat çekmiştir. Yüce Allah, erkeklere koruyucu şemsiye rolü vermiştir (Nisâ, 4/34). Kur'an, taraflar arasında geçimsizlik olduğunda da evlilik birliğini korumaya yönelik bütün adımların atılmasını öğütlerken (Nisâ, 4/19, 34), nikâhsız birliktelikleri de haram kılmıştır (İsra, 17/32; Nûr, 24/32).

Evlilik gizlenmemeli, topluma ilan edilmelidir ki, toplum kişilerin evli olduklarını bilsin. Toplumdan saklanan, hele hele yakın akrabadan özelikle ana-babadan gizli yapılan nikahlar, nikahın ruhuna uygun değildir.

"Günümüzde resmî şekil ve kayıt bulunmadığı sürece iki şahidin, özellikle büyük yerleşim merkezlerinde alenîliği sağlamaya yetmeyeceği ortadadır. Fakihlerin çoğunluğunun iki şahidi yeterli görmesi dönemlerinin toplumsal telakkileriyle yakından ilgili olup böyle bir gizliliği tasvip ettikleri şeklinde anlaşılmamalıdır. Bu itibarla, ülkemizde iki şahitle fakat gizlilik içinde kıyılan nikâhların taşıdığı sakıncalar göz önüne alındığında Mâlikîlerin görüşünün tamamen yabana atılmaması gerektiği ortaya çıkmaktadır (TDV, *İlmihal,* II/208). Malikilere göre, şahitlerle anlaşarak yapılan evlenmenin gizlenmesi ve etrafa duyurulmaması sıhhat şartlarına aykırıdır; dolayısıyla böyle olan nikâhlar geçersizdir.

Nişanlılık taraflara evliliğin verdiği beraber yaşama hak ve yetkisini vermez. Nikâh akdi yapılmadan nişanlıların, aralarındaki sıcak ilgiye ve ileriye mâtuf iyi niyetli beklentilerine rağmen, mahremiyet bakımından âdeta iki yabancı gibi oldukları ve bu mahremiyet sınırlarına dikkat etmeleri gerektiği gözden uzak tutulmamalıdır. Nişanlılık döneminde taraflar arasında örtünme vb. dinî yükümlülüklerin kalkması amacıyla dinî nikâh kıyılması İslam hukukunun öngördüğü mahiyette bir nikâh olmadığı gibi birçok sakıncayı da beraberinde getirmektedir (TDV, İlmihal, II/202).

Müslüman bir erkeğin Allah'a şirk koşan bir kadınla evlenmesi yasaktır. Kur'an-ı Kerim'de, *"Müşrik kadınlarla iman edinceye kadar evlenmeyin..."* (Bakara, 2/221) buyurulmaktadır. Müşrik Allah'ın birliğine inanmayan, ona ortak koşan kimse demektir. Yahudi ve Hıristiyan kadınlarla evlenilebilir (Mâide, 5/5). Buna mukabil Müslüman bir kadının gayrimüslim bir erkekle, isterse bu erkek Ehl-i kitap olsun evlenmesi dinen mümkün değildir. İslam hukukçuları bu konudaki görüşlerini Mâide sûresinin 5 ve Mümtehine sûresinin 10. âyetlerine dayandırmaktadırlar (TDV, İlmihal, II/208). Evlilik dünya ve ahiret mutluluğumuzu ve nesillerimizi ilgilendirdiği için, titizlikle üzerinde durmamız ve sağlam temeller üzerine kurmamız gerekmektedir.

NİMETLER ŞÜKÜR GEREKTİRİR, İSRAF İSE ŞÜKÜRSÜZLÜKTÜR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَهُوَ الَّذِىٓ اَنْشَاَ جَنّٰتٍ مَعْرُوشٰتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشٰتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا اُكُلُهٗ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ ۭ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهٖٓ اِذَآ اَثْمَرَ وَاٰتُوا حَقَّهٗ يَوْمَ حَصَادِهٖ ۡ وَلَا تُسْرِفُوا ۭ اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِيْنَ ۙ

"O, çardaklı-çardaksız olarak bahçeleri, ürünleri, çeşit çeşit hurmalıkları ve ekinleri, zeytini ve narı (her biri) birbirine benzer ve (her biri) birbirinden farklı biçimde yaratandır. Bunlar meyve verince meyvelerinden yiyin. Hasat günü de hakkını (öşürünü) verin, fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez." (En'âm, 6/141)

Yüce Rabbimiz, bizleri hiç yokken var etmiş, varlık âleminde canlı kılıp, canlılar içerisinde akıl ve şuur sahibi insan olarak vücuda getirmiştir. Bizleri kendi varlığından haberdar etmek suretiyle de nimetlerin en üstünü olan iman nimetini bizlere bahşetmiştir.

Allah Teala, Kur'an-ı Kerim'de zaman zaman bizlere verdiği nimetlere dikkat çekmekte ve bizleri bu nimetler üzerinde düşünmeye davet etmektedir (Nah, 16/66; Mülk, 67/30; Abese, 80/24; Beled, 90/8). Açık ve gizli, sayısız nimetleriyle bizleri donatan Mevla'mız, bizlerden bu nimetler mukabilinde şükür beklemektedir (Lokman, 31/20; Nahl, 16/18). Cenâb-ı Hakk'ın bizlere lütfettiği nimetlere şükretmek, öncelikle bu nimetlerin farkında olmak, bunların yüce Allah tarafından verildiğini bilmek ve verilen bu nimetleri israf etmeksizin yerli yerinde kullanmakla mümkündür. Ayrıca, yüce Yaratıcının bizler için belirlediği helâl ve meşrû dairenin dışına çıkmamak, O'na isyan etme anlamına gelebilecek her türlü düşünce ve davranıştan uzak durmak, bizden yapmamızı istediği ibadetleri eksiksiz yerine getirmek ve verdiği her

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

türlü nimeti O'nun rızasını elde etme yolunda kullanmak da güzel bir şükrün gerekleri arasındadır.

Bilmemiz gerekir ki; sahip olduğumuz nimetler, yalnız bizim çaba veya gayretimizin bir neticesi olmadığı gibi yalnız liyakatimizden dolayı da bizlere verilmiş değildir. Bize lütfedilmiş her nimetin aslında bir imtihan vesilesi olduğunu ve bunların hesabını bir gün vereceğimizi aklımızdan çıkarmamamız gerekmektedir (Neml, 27/40; Tekâsür, 102/8). Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de, zenginliğini sahip olduğu bilgiye bağlayan Kârûn'un hazineleriyle birlikte yerin dibine batırılışı, bağ ve bahçeleriyle övünüp, sahip oldukları nimetlerden yoksulların payını ayırmayan kimselerin uğradıkları acı sonlar birer ibretlik olay olarak dikkatlerimize sunulmaktadır (Kasas, 28/78; Kalem, 68/17-18).

Sahip olduğumuz nimetleri ölçülü ve dikkatli kullanmamız, hem nimete hem de nimeti veren Cenâb-ı Hakk'a karşı göstermemiz gereken saygının ifadesidir. Sorumluluk sahibi her mümin, dünya üzerindeki maddî ve mânevî imkân ve nimetleri kendisine emanet edildiği bilinciyle tüketir, bu nimetler üzerinde kendisinin olduğu kadar toplumun da hakkının bulunduğunu unutmaz, muhtaç kimseleri görüp gözetir, dinimizin hoş görmediği ve adına israf dediği her türlü gereksiz ve aşırı tüketimden uzak durur.

Verdiği nimetleri sorumsuzca kullanarak saçıp savuranları "şeytanın kardeşleri" diye nitelendiren Rabbimiz, israf eden kimseleri sevmediğini belirtmektedir (İsrâ, 17/27; En'âm, 6/141; A'râf, 7/31). Bizleri ve sahip olduğumuz her şeyi yaratan yüce Mevlâ'mız, verdiği nimetlerin şükrünü îfâ ettiğimiz takdirde bu nimetleri sürekli kılacak, artıracak ve daha da önemlisi, bizleri nimetlerin en güzeli olan ebedî cennet ve rızası ile ödüllendirecektir (İbrâhim, 14/7). Karşılığında şükretmediğimiz veya nankörlükle mukabele ettiğimiz nimetler ise, er geç bir gün mutlaka elimizden çıkacak ve bu tür davranışlarımızdan dolayı dünya ve ahirette cezalandırılacağız.

NİMETLERE KARŞILIK NANKÖRLÜK ETMEK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا اِلَيْهِ ثُمَّ اِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ نَسِىَ مَا كَانَ يَدْعُوٓا اِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلّٰهِ اَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهٖ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا اِنَّكَ مِنْ اَصْحَابِ النَّارِ

"İnsana bir zarar dokunduğu zaman Rabbine yönelerek O'na yalvarır. Sonra kendi tarafından ona bir nimet verdiği zaman daha önce O'na yalvardığını unutur ve Allah'ın yolundan saptırmak için O'na eşler koşar. De ki: 'Küfrünle az bir süre yaşayıp geçin! Şüphesiz sen cehennemliklerdensin."
(Zümer, 39/8)

Rabbimiz insanı İslam'ı anlayıp kavrayabilecek bir surette yaratmış ve dünyaya göndermek suretiyle farklı şekillerde imtihana tabi tutmuştur. Bazen zorlukla, bazen de bollukla imtihan eder. Zikrettiğimiz ayette Rabbimiz, insanların bazı özelliklerine dikkatlerimizi çekmiş, dünya hayatının geçici olduğuna işaret ederek, insanın neticede O'na döneceğine, işlemiş olduğu amellerin karşılığını göreceğine vurgu yapmıştır.

İnsana bir zarar dokunduğu zaman Rabbine yönelerek O'na yalvarır. İnsan, hastalandığında, fakir düştüğünde, deprem anında, denizde fırtınaya maruz kaldığında veya başka bir sıkıntı ile karşılaştığında Allah (c.c)'a sığınır. O'na boyun eğer ve başına gelen musibetten kurtulmak için Rabbine yalvarır. Yüce Allah'a inanmayan insan bile genelde sıkıntı anında yaratılışındaki fıtrata dönüş yaparak Allah'tan yardım diler. Ancak, yüce Allah, kendisini içinde bulunduğu durumdan kurtarıp, ona nimetler bahşedince o, bu nimetlerin bir imtihan olduğunu unutur, Rabbine olan ihtiyacını görmezden gelir. Hâlbuki gerçek mümin, hem sıkıntılı anlarında, hem de rahat zamanlarında Allah'a güvenip dayanır. O, bu bağlılığını zor günlerinde isyan etmeden sabrederek, iyi günlerinde ise şükürle gösterir.

* Dr. Sabri TÜRKMEN

Yüce Allah'ın verdiği nimete şirk ve küfürle karşılık veren kimseler kendileri hak yoldan saptıkları gibi başkalarını da saptırmaya çalışırlar. Allah'a ortak koşmak, kişiyi hidayet yolundan ayırır. Çünkü yüce Allah, kendisine şirk koşulmasını istemez. Allah inancı, kalpte herhangi bir ortaklığa tahammül etmez. Dünyalık nimetlere dalıp, yüce Yaratana karşı sorumluluğu unutmak, hiç ölmeyecekmiş gibi ahiret endişesi taşımadan, küfre sapmak, Allah'a ortak koşmak ve insanları hak yoldan alıkoymak, dünya hayatında kişiye belli bir zarar vermezse bile ahirette hüsrana uğratır, cehenneme sürükler.

Dünya hayatı geçicidir. Neticede dönüş Allah'adır. O halde, dünya hayatında temenni ettiğimiz iyilik ve güzelliklere ahirette de nail olmak ve Rabbimizin rızasını kazanmak istiyorsak, sadece zorluk anında, başımıza gelen musibet ve felaket anında değil, her an, O'na sığınabilmeli ve O'nun bizi sürekli gözettiğinin bilincinde olmalıyız. Karşılaştığımız sıkıntıların ve nimetlerin her birinin Rabbimiz tarafından verildiğini ve bir imtihana yönelik olduğunu düşünebilmeliyiz. Rabbimize karşı kulluk vazifemizi, en başta gelen sorumluluk olarak kabul etmeli ve ona göre hayatımızı şekillendirmeliyiz. Bu gün Allah için ne yaptım? sorusunu kendimize her gün sormalı, hayatımızın bir gün son bulacağını, bizi yaratan Rabbimize işlemiş olduğumuz amellerle döneceğimizi aklımızdan çıkarmamalıyız. Kişinin dünyada itibarlı, güçlü ve zengin olmasının kıyamet gününde bir yararı yoktur. Ancak her türlü dünya kirinden arınmış bir kalp ve salih amel ile Rabbimizin huzuruna varmak, kişiye o gün fayda sağlar. Nitekim bu hususta şöyle buyrulmuştur:

"O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka." (Şuara, 26/88-89)

NİMETLERE KARŞI NANKÖRLÜK EDENLER CEZALANDIRILIRLAR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

ذٰلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا ۚ وَهَلْ نُجَازِيٓ اِلَّا الْكَفُورَ

"Nimetlere karşı nankörlük etmeleri sebebiyle onları işte böyle cezalandırdık. Biz (bu şekilde) ancak nankörleri cezalandırırız." (Sebe, 34/17)

İnsan yüce Allah'ın verdiği sayısız nimete karşı şükretmekle mükelleftir. Eğer şükretmezse nankörlük etmiş olur. Nankörlük ise, yapılan iyiliğin kadir ve kıymetini bilmemektir. Günlük hayatımızda kendisine iyilik eden kimseye teşekkür etmeyen kimseyi ne kadar da ayıplarız değil mi? Sık sık dile getirdiğimiz, *"Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır"* atasözümüz de geçmişte kendisine iyilik yapan insanları unutmayalım diye söylenmemiş midir? Yani bir fincan kahve kadar az da olsa iyilik gördüğün insanı ve iyiliğini unutma, onu aklında, gönlünde yaşat, o iyilik ve ikram adına o kişiye saygılı davran, yeri gelirse daha güzeliyle karşılık vermeye çalış. Çünkü Müslümanlık ve insanlık bunu gerektirir.

Yüce Rabbimizin üzerimizdeki iyilik ve ikramları ise hiçbir kimseyle ya da varlıkla kıyaslanmayacak kadar sınırsızdır. Bu konuda Rabbimiz şöyle buyuruyor:

"O, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi. Eğer Allah'ın nimetlerini saymaya kalkışsanız sayamazsınız. Şüphesiz insan çok zalimdir, çok nankördür." (İbrahim, 14/34)

Demek ki, Rabbimize karşı şükretmemizi gerektiren nimetler o kadar çoktur ki ömrümüz boyunca bunları saymaya çalışsak sayamayız. Her şeyden önce kalbimiz, beynimiz, elimiz, ayağımız, gözümüz, kulağımız, bütün vücudumuz vs. başlı başına birer şükür (teşekkür) vesilesidir. *"Allah sizi, analarınızın karnından siz hiçbir şey bilmez durumda iken çıkardı. Şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi."* (Nahl, 16/78) âyeti bu nimetleri hatırlatarak bizi şükre davet ediyor. Yine ana-baba, aile, eş, evlat; meyve, sebze, toprak; etinden, sütünden, balından, yumurtasından,

* Dr. Muhlis AKAR

gücünden vs. yararlandığımız büyük-küçükbaş hayvanlar; hava, su, deniz, güneş, ay, gezegenler, gece ile gündüzün peş peşe gelmesi, kısaca mikro varlıklardan makro varlıklara kadar hizmetimize verilmiş canlı-cansız her şey Rabbimizin bu nimetlerine karşı şükrü gerektirmektedir. (Bk. Bakara, 2/172; Âl-i İmran, 3/144; A'râf, 7/10; Enfâl, 8/26; İbrahim, 14/5; Nahl, 16/114; Yasin, 36/73)

Ancak bütün bu sayılan ve sayılamayan nimetlere rağmen "insan çok zalim ve çok nankör" olabilmekte, Rabbini tanımamakta ya da tanıdığını iddia ettiği halde O'nun emrettiği istikamette yaşamayarak Rabbine karşı gelebilmektedir. Bunun sonucu ise dünya ve âhirette kaybeden ve zarara uğrayan insanın kendisi olmaktadır. "*Şükrederseniz nimetimi artırırım. Nankörlük ederseniz azabım şiddetlidir.*" (İbrahim, 14/7) âyet-i kerimesi, açıkça bunu ifade ediyor.

Şu âyet-i kerimede de geçmişte kimi insanların nankörlüklerinden dolayı ilahî cezaya uğratıldıkları haber verilmektedir:

"Allah, şöyle bir memleketi misal verdi: Orası güven ve huzur içinde idi. Oraya her taraftan bolca rızık gelirdi. Fakat Allah'ın nimetlerine nankörlük ettiler; bu yüzden yaptıklarına karşılık Allah onlara şiddetli açlık ve korku ızdırabını tattırdı." (Nahl, 16/112)

Şüphesiz âyet-i kerimede verilen bu misal, sayısız nimetlere muhatap olduğu halde bu nimetlere nankörlük eden bütün insanlar için geçerlidir.

Yine konumuzun başında mealini verdiğimiz âyet-i kerimeden öğrendiğimize göre Sebe halkı da nimetlere nankörlüğünün bedelini çok ağır bir şekilde ödemiş ve ilahî bir cezayla cezalandırılmıştır. Bu husus Sebe suresinin ilgili âyetlerinde şöyle ifade ediliyor:

"Andolsun, Sebe' halkı için kendi yurtlarında bir ibret vardı: Biri sağda biri solda iki bahçe bulunuyordu. Onlara şöyle denilmişti: 'Rabbinizin rızkından yiyin ve O'na şükredin. Beldeniz güzel bir belde, Rabbiniz de çok bağışlayıcı bir Rabdir." (Sebe, 34/15)

"Fakat onlar yüz çevirdiler. Biz de üzerlerine Arim selini gönderdik. Onların bahçelerini ekşi meyveli ağaçlar, acı ılgın ve biraz da sedir ağacı bulunan iki bahçeye çevirdik." (Sebe, 34/16)

"Nimetlere karşı nankörlük etmeleri sebebiyle onları işte böyle cezalandırdık. Biz (bu şekilde) ancak nankörleri cezalandırırız." (Sebe, 34/17)

O halde yüce Allah'ın ihsan ettiği maddî ve manevî nimetlerin şükrünü eda etmeyip o nimetlere karşı nankörlük edenler er veya geç ilahî cezaya maruz kalırlar. Nimetlerin şükrünü eda edenler ise dünyada da ahirette de böyle bir sıkıntı yaşamazlar, mutlu olurlar. Kur'an bu müjdeyi veriyor:

"Eğer şükreder ve iman ederseniz, Allah size niye azab etsin ki? Allah, şükrün karşılığını verendir, hakkıyla bilendir." (Nisa, 4/147)

NİMETLERE KARŞI NANKÖRLÜK ETMEMELİYİZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَئِنْ اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُ اِنَّهُ لَيَؤُسٌ كَفُورٌ وَلَئِنْ اَذَقْنَاهُ نَعْمَآءَ بَعْدَ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّىْ اِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌ اِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَبِيرٌ

"Eğer insana tarafımızdan bir rahmet (nimet) tattırır da, sonra bunu ondan çekip alırsak, şüphesiz o ümitsiz ve nankör oluverir. Ama kendisine dokunan bir sıkıntıdan sonra, ona bir nimet tattırırsak mutlaka, 'kötülükler benden gitti' diyecektir. Çünkü o şımarık ve böbürlenen biridir. Ancak sabredip salih amel işleyenler böyle değildir. İşte onlar için bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır." (Hûd, 11/9-11)

Yüce Rabbimiz bizleri en güzel bir şekilde yaratmış (Tin, 95/4) ve bizlere sayısız nimetler bahşetmiştir. Bu nimetlere şükredip yaratılışımıza uygun olarak yaşamazsak nimetin elimizden gideceğini ve aşağıların aşağısına indirileceğimizi unutmamalıyız (Tin, 95/5). Açıklamaya çalıştığımız ayette Rabbimiz, *"Eğer insana tarafımızdan bir rahmet (nimet) tattırır da, sonra bunu ondan çekip alırsak, şüphesiz o ümitsiz ve nankör oluverir"* buyurarak insanın nimetlere karşı nankörlüğüne dikkatlerimizi çekmiştir.

Sanki içinde bulunduğu bu nimetleri daha önce Rabbi vermemiş gibi elinden bu nimet gidince geçmişi tamamen unutur, gelecekten de umudunu keser. Oysaki bu nimetleri önceden veren Rabbim bunları bana yine verir, O'na şükretmem lazım diyerek tevbe ve istiğfara yönelmesi gerekmez mi? Böyle olması gerekirken hemen feryat eder ve nankörlük gösterir. İnsanın nankörlüğü ile ilgili olarak Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"O, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi. Eğer Allah'ın nimetlerini saymaya kalkış-

* Medet COŞKUN

sanız sayamazsınız. Şüphesiz insan çok zalimdir, çok nankördür." (İbrahim, 14/34)

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız ayetin devamında "Ama kendisine dokunan bir sıkıntıdan sonra, ona bir nimet tattırırsak mutlaka, 'kötülükler benden gitti' diyecektir. Çünkü o şımarık ve böbürlenen biridir" buyrularak Rabbimiz biz insanların bir nimete kavuştuğumuzda göstermiş olduğumuz ruh hâline dikkatlerimizi çekmektedir. Yani insan, hasta iken iyileşir, fakir iken zenginleşir, zayıf iken güçlenir, vazifeden azledilmiş iken yeniden önemli bir göreve atanırsa hemen şunu der, "Bütün o kötülükler benden uzaklaşıp gitti". Bir daha başına hiç sıkıntı gelmeyecek zanneder. Bu sıkıntıdan kendi kendine kurtulduğunu düşünerek şımarır, verilen nimetin hakkını eda edeceği ve şükredeceği yerde, onunla başkaları üzerine tahakküm kurmaya başlar. Oysaki bizler bazen yoklukla bazen de bollukla imtihan edildiğimizi unutmamalıyız. Nimetleri elbette düşünmeliyiz ama bu nimeti vereni de asla aklımızdan çıkarmamalıyız. Rabbimiz biz insanların nimetler karşısındaki durumumuza şöyle işaret etmektedir:

"İnsan ise; Rabbi onu deneyip de kendisine ikramda bulunduğunda, ona bol bol nimetler verdiğinde, 'Rabbim bana ikram etti' der. Ama onu deneyip rızkını daraltınca da, 'Rabbim beni aşağıladı' der." (Fecr, 89/15-16)

İşte, biz insanların nimetlere kavuştuğumuzda ve o nimetler elimizden gittiğinde ortaya koymuş olduğumuz tepki. Ancak bizim insan olarak acaba bu nimetler neden elimden gitti, bu kötülükler bana neden dokundu diye de düşünmemiz lazımdır. Nitekim yüce Rabbimiz bu konuda şöyle buyurmaktadır:

"Eğer yüz çevirirlerse (bilesin ki), biz seni onlara bekçi göndermedik. Sana düşen, sadece tebliğdir. Gerçekten biz insana katımızdan bir rahmet tattırdığımızda ona sevinir; ama elleriyle yaptıkları işler yüzünden onlara bir kötülük dokunursa o zaman da insan pek nankördür." (Şûrâ, 42/48)

Yukarıda vermiş olduğumuz ayetlerde de belirtildiği gibi biz insanların yapısı genel olarak böyledir. Ancak açıklamaya çalıştığımız ayet-i kerimenin son kısmında böyle olmayanların da varlığına işaret edilerek şöyle buyrulmaktadır:

"Ancak sabredip salih amel işleyenler böyle değildir. İşte onlar için bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır."

Şu halde bizler de olaylar karşısında sabredip salih amel işlemeli ve Rabbimizin bağışlamasına ve büyük mükâfatına hak kazanmalıyız.

NİMETLERE KARŞI ŞÜKÜR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِذَآ اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ اَعْرَضَ وَنَاٰ بِجَانِبِهٖۚ وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَؤُسًا

"İnsana nimet verdiğimizde yüz çevirip yan çizer. Kendisine şer dokununca da umutsuzluğa düşer." (İsrâ, 17/83)

Yüce Rabbimiz bizleri en güzel bir şekilde yaratmış (Tin, 95/4) ve sayısız nimetlerle donatmıştır. Şükrettiğimiz zaman bu nimetlerin arttırılacağı, nankörlük etmemiz hâlinde ise sahip olduğumuz nimetlerden mahrum kalacağımız ayette açıkça haber verilmektedir (İbrahim, 14/7). Kulun Allah'a şükretmesi, Allah'ın nimet ve ihsanlarını itiraf ederek O'na övgüde bulunması ve kulluğa devam etmesi ile olur. Çünkü insanın, kulluğa devam etmesi şükrünü ve Allah'a yakınlığını artırır. Diğer taraftan bazı nimetlere sahip olmak, başkalarına karşı haksızlık gerekçesi de yapılmamalıdır. Nimete şükür, o nimete sahip olamayanları küçümsemeye ve onlara zulmetmeye sebep olmamalıdır. Aksine insanın sahip olduğu nimetler, alçak gönüllülüğünü artırmalı ve daha çok şükretmesine vesile olmalıdır. Zira Peygamberimiz (s.a.s) de çokça ibadet etmekle şükreden bir kul olmanın mutluluğuna erdiğini haber vermiştir (Buhârî, "Tefsirû Sûre", (48), 2; Müslim, "Münafikîn", 81).

Konumuzu teşkil eden ayette, kişinin şükürden ve Allah'ı anmaktan yüz çevirmesi; O'na itaat etmemesi, büyüklük taslayarak arkasını dönmesi, bir hastalığa yakalandığı, fakirlik ya da sıkıntı ile karşı karşıya kaldığında Allah'ın rahmetinden ümidini kesmesi yahut tamamen ümitsizleşmesi şeklinde yorumlanmıştır.

İnsanın yapısında nimetlere karşı şükür borcunu yerine getirememe hususunun bulunduğu değişik ayetlerde ifade edilmektedir. Mesela, denizde boğulmak üzere iken kurtulup tekrar eski hâllerine dönenler, düşman, hastalık, fakirlik gibi belalardan Allah'ın inayeti ile kurtulduktan sonra yine nankörlük yapanlar nimetlere karşı şükür borcunu yerine getirmeyenlere örnek gösterilmektedir (Lokman, 31/32; En'âm, 6/62-63). Kişi, sanki içinde bulunduğu bu nimetleri, daha önce Rabbi verme-

* Dr. Ercan ESER

miş gibi, elinden gidince geçmişi tamamen unutur, gelecekten de umudunu keser. Oysaki bu nimetleri önceden veren Cenab-ı Hak bunları insana yine verir, O'na şükretmesi, tövbe ve istiğfara yönelmesi gerekirken hemen feryat eder ve nimetlere karşı nankörlük gösterir. İnsanın nankörlüğü ile ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır:

"O, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi. Eğer Allah'ın nimetlerini saymaya kalkışsanız sayamazsınız. Şüphesiz insan çok zalimdir, çok nankördür." (İbrahim, 14/34)

Ne yazık ki zaman zaman hepimiz ya nimetlere karşı nankörlük içinde bulunuyor ya da nankörlük içinde bulunanlara şahit oluyoruz. Kur'an'da insanın musibetler karşısındaki zayıflık (Nisâ, 4/28), acelecilik (İsrâ, 17/11), hırslılık (Meâric, 70/19) ve nankörlük gösterdiğine dikkat çekilmiş, bu arzu ve isteklerin kontrol altına alınması, esiri olunmaması istenmiştir. O hâlde fıtratımızda mevcut olan bu niteliklerimizi kontrol altına almamız, bu nimetleri dilediğine veren, dilediğinden alan kullarına rahmetiyle tecelli eden yüce Rabbimizin nimetlerine şükretmemiz bir kulluk borcumuzdur.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız ayetin devamında kendilerine nimet verilen kimselerin bu nimetlerden mahrum kaldıkları zaman ümitsizliğe kapıldıkları belirtilmektedir. Öyle ki insan, hasta iken iyileştiğinde, fakir iken zenginleştiğinde, zayıf iken güçlendiğinde hemen şu düşünceye kapılır. "Bütün o kötülükler benden uzaklaşıp gitti. Bir daha başıma hiçbir sıkıntı gelmeyecek" zanneder. Bu sıkıntıdan kendi kendine kurtulduğunu düşünerek şımarır, verilen nimetin hakkını eda edecek ve şükredecek yerde, onunla başkalarına tahakküm kurmaya başlar. Oysaki bazen yoklukla bazen de bollukla imtihan edildiğini unutur. Rabbimiz de; *"Hayır, yalnız Allah'a ibadet et ve şükredenlerden ol."* (Zümer, 39/66) buyurarak nimetler karşısında nasıl davranmamız gerektiğini bizlere öğütlemektedir.

Nimetleri düşünürken daima bu nimetleri vereni akıldan çıkarmamalıyız. O nimetleri kaybettiğimiz zaman neden elimizden gittiğini, kötülüklerle karşılaştığımızda da neden başımıza geldiğini düşünmeliyiz. Bu niteliklere de ancak şükreden kullar sahip olurlar. Ayette ise, şükreden kulların sayısının azlığından söz edilmektedir (Sebe, 34/13).

NİMETLERE KARŞILIK ŞÜKÜR BORCUMUZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِى الْاَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِى فِى الْبَحْرِ بِاَمْرِهٖ وَيُمْسِكُ السَّمَآءَ اَنْ تَقَعَ عَلَى الْاَرْضِ اِلَّا بِاِذْنِهٖ اِنَّ اللّٰهَ بِالنَّاسِ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ وَهُوَ الَّذِىٓ اَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُورٌ

"Görmüyor musun ki, Allah bütün yerdekileri ve emri uyarınca denizde akıp gitmekte olan gemileri sizin hizmetinize vermiştir. İzni olmaksızın yerin üzerine düşmesin diye göğü O tutuyor. Şüphesiz ki Allah, insanlara karşı çok esirgeyici, çok merhametlidir. O, size hayat veren, sonra sizi öldürecek, daha sonra da diriltecek olandır. Şüphesiz, insan çok nankördür." (Hac, 22/65-66)

Allah Teala, en seçkin varlık olarak yarattığı bizleri akıl, düşünme ve irade gibi üstün yeteneklerle donatmış, göklerde ve yerde ne varsa hepsini bir lütuf olarak hizmetimize sunmuş ve bizlere sayılamayacak kadar çok nimetler vermiştir. Yeryüzü, karasıyla deniziyle, gecesiyle gündüzüyle içerdiği maddi ve manevi bütün nimetleriyle hayatımızı devam ettirmemiz ve ihtiyaçlarımızı karşılamamız için mükemmel bir şekilde düzenlenmiştir. Bu ayetlerde yeryüzünde var olan her şeyin insanoğlunun hizmetine verildiği, yer ile gök arasındaki dengenin Allah'ın iradesi ve kudretiyle meydana geldiği belirtilmektedir. Ayrıca "görmüyor musun" sözüyle, bizlere verilen nimetlerle, evrendeki muazzam denge üzerinde düşünmemiz istenmekte, kısaca ayet bizi varlıklar üzerinde tefekküre davet etmektedir.

Yüce Allah, meali verilen âyetlerde nimetlerini hatırlatarak, bunların karşılığında bizlerden kendine şükretmemizi istemekte, nimeti vereni hiçe sayma, inkâr etme, yerli yerince nimeti kullanmama anlamına gelen nankörlükten de kaçınmamızı emretmektedir. Nitekim bu gerçek başka ayetlerde bizlere şu şekilde haber verilmiştir:

"Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır." (Âl-i İmran, 3/144)

"Bana şükredin, nankörlük etmeyin..." (Bakara, 2/152)

"Hani Rabbiniz şöyle duyurmuştu: 'Andolsun, eğer şükrederseniz elbette size nimetimi artırırım. Eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir." (İbrahim, 14/7)

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

"Eğer şükreder ve iman ederseniz, Allah size niye azap etsin ki? Allah şükrün karşılığını verendir, hakkıyla bilendir." (Nisâ, 4/147)

Şükür, Allah'ın lütfettiği maddi ve manevi sayısız nimetlere karşı, O'na iman, itaat ve ibadet ederek, minnet ve şükran duygularımızı ifade etmektir. Dolayısıyla bir insanın şükür sorumluluğunu yerine getirebilmesi için sadece, "Çok şükür Yarabbi, hamdolsun" gibi dil ile birkaç kelimeyi söylemesi yeterli değildir. Allah'a gerçek manada şükür; kalp, dil ve diğer organlarla birlikte yapılır. Bu itibarla şükür, Allah'ın varlığını, birliğini, yüceliğini ve rızık verici olduğunu ikrar edip, O'na iman etmek ve O'nu sevmektir. Ayrıca O'nu övmek, şükür ifade eden sözleri söylemek, itaat etmek, isyan etmemek, verilen her nimeti Allah'ın razı olacağı biçimde değerlendirmektir. Yine şükür, Allah'ın insana verdiği nimetlerden başkalarını da faydalandırmaktır. Buna göre helal kazancımızın şükrü, zekât, sadaka ve yardımlaşmadır. Öğrendiğimiz faydalı bilgileri önce kendi yaşantımızda uygulayarak başkalarına öğretmek, ilim nimetinin şükrüdür. Gençlikteki enerjimizi, insanlığın hizmetine adayarak faydalı birer insan olmak da gençliğimizin şükrüdür.

Allah Teala'nın tüm nimetleri, O'nun bizlere olan rahmet ve merhametinin eseridir. Hepimiz, Allah'ın sonsuz nimetleriyle hayatımızı devam ettiriyoruz. Kur'an-ı Kerim'de yer alan; *"Göklerde, yerde ne varsa hepsini Allah'ın sizin hizmetinize verdiğini ve açıkça yahut gizlice üzerinizdeki nimetlerini tamamladığını görmediniz mi? Yine de insanlar arasında, hiçbir bilgisi, yol göstericisi ve aydınlatıcı bir kitabı olmadan Allah hakkında tartışıp duranlar vardır..."* (Lokman, 31/20); *"Allah sizi, analarınızın karnından siz hiçbir şey bilmez durumda iken çıkardı. Şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi."* (Nahl, 16/78) gibi ayetler de, bu hususu açık bir şekilde bize bildirmektedir. Bununla birlikte insan, kendisine hayat veren, yaşaması için tüm imkânları bahşeden Rabbine karşı nankörlük yapmakta, öncelikli var oluş nedeni olan O'nu tanıma ve O'na ibadet etme sorumluluğundan yüz çevirerek gaflet içinde bir hayat yaşayabilmektedir.

Allah Teala, insanları, şükredip etmemekte serbest bırakmakla beraber, cennet nimetlerini şükredenlere, azabını ise nankörlük edenlere tahsis ettiğini ve sadece şükreden kullarından razı olduğunu bildirerek onları nankörlükten sakındırmıştır. Bu hususta yüce Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

"Eğer inkâr ederseniz şüphesiz ki Allah sizin iman etmenize muhtaç değildir. Ama kullarının inkâr etmesine razı olmaz. Eğer şükrederseniz sizin için buna razı olur." (Zümer, 39/7)

Şükür, Allah'ın bize ihsan etmiş olduğu nimetlerin artmasına, isyan ve nankörlük ise bu nimetlerin kaybolmasına sebebiyet verir. Bu nedenle nimetlerin artışı veya yok oluşu bir manada bizim tutum ve davranışlarımıza bağlıdır. O halde, her birimiz Allah'ın vermiş olduğu sayısız nimetlere karşı şükrümüzü belirterek, bunu davranışlarımızla da ispatlamamız gerekir.

O GÜN Kİ NE MAL FAYDA VERİR NE OĞULLAR! ALLAH'A ARINMIŞ BİR KALP İLE GELEN BAŞKA*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ۙ اِلَّا مَنْ اَتَى اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ۟

"O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka." (Şuara, 26/88-89)

Gerek bu ayette ve gerekse Kur'an'ın bütününde ve sahih hadislerde, âhiret inancına ısrarla vurgu yapılmasının sebebi; yetkilerimizi ve bize verilen nimetleri doğru şekilde kullanmamız gerektiğini zihinlerimize iyice yerleştirmektir. Çünkü ahirette geçerli olacak ve bize fayda sağlayacak olan tek şey, başta imanımız olmak üzere İslam'ın yapılmasını emrettiği güzel amellerimizdir.

Dünya nimetleri biz müminler için yaratılmıştır (A'râf, 7/32). Bu sebeple Dinimiz meşrû yollardan mal edinmemize ve çocuk sahibi olmamıza karşı çıkmaz ve bunlara bir sınır da getirmez. Fakat Allah'ı bırakıp bunları kurtarıcı edinmemizi de kabul etmez.

Mallarımız ve çocuklarımız imtihan araçlarıdır. Önemli olan bunları, verenin isteği doğrultusunda, yerli yerince kullanmamızdır. Yüce kitabımız Kur'an'da bunların "Dünya hayatının ziyneti" (Kehf, 18/46) olduğu bildirilmiş, "mal ve çocuklarının müminleri Allah'ı anmaktan alıkoymaması istenmiş" (Münâfikûn, 63/9) ve "eşlerin ve çocukların bir kısmının insana düşman olabileceği" bildirilmiştir (Tegabün, 64/14-15).

Yüce kitabımız Kur'an'da ve sahih hadislerde ayrıca dünyaya aşırı düşkünlük göstermemizin tehlikelerine ve dünya hayatının varlık sebebi olan "ebediyet sınavının" icaplarından olarak, biz insanlara bazı şeylerin cazip gösterildiğinden bahsedilir. Dünya hayatının fâni, mal ve evlatların da bu dünyanın süsü olduğu Kur'an'da bildirilip, asıl kalıcı ve hayırlı olanın imanımız ve salih amellerimiz olduğu hatırlatılır (Kehf, 18/46).

* Mustafa GÜNEY

Yunus Emre bu hususu;

"Mal sahibi mülk sahibi,

Hani bunun ilk sahibi;

Mal da yalan mülk de yalan,

Var biraz da sen oyalan" diyerek ne de güzel özetlemiştir.

Dinimizde kalbin de çok önemli bir yeri vardır. Cennet kapısını açacak anahtarımız olan "imanımız" kalbin tasdikinden ibarettir. Bütün ibadetlerimizin temeli olan "niyet" de kalpte gerçekleşir ve ibadetlerimize, "niyetimizin sırf Allah için olması" hâlinde sevap verilir (Buhârî, "Îmân", 41; Müslim, "İmâret", 155).

Kalbimiz, Rabbimizin çok değer verdiği, devamlı surette bakıp kontrol ettiği (Müslim, "Birr", 33) bir merkezimizdir. Bu sebeple onu kötü duygulardan arındırmamız, dinin tavsiye ettiği güzel hâl ve davranışlara sahip kılmamız gerekir.

"Kalb-i selîm"; küfür, şirk, şüphe, cehalet ve kötü huylardan arınmış, iman esaslarına samimiyetle inanmış, sünnete gönülden bağlı, bidatlerden uzak duran, mal ve evlât sahibi olduğu için şımarmayan, bir kalp demektir.

Bir hadîs-i şerifte şöyle buyurulmuştur:

"…Şunu iyi bilin ki, insan bedeninde küçücük bir et parçası vardır. O iyi olursa bütün beden iyi, kötü olursa bütün beden kötü olur. Dikkat ediniz, o kalptir." (Buhârî, "Îmân", 39; Müslim, "Müsâkat", 107)

Rabbimizin huzuruna "kalb-i selim" ile çıkabilmeyi başardığımız takdirde; *"Ey huzur içinde olan nefis! Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön! (İyi) kullarımın arasına gir. Cennetime gir."* (Fecr, 89/28-30) hitabı bizleri beklemektedir.

Tekrarı olmayan ebediyet sınavımızda başarılı olabilmemiz için, her davranışımızda dünya-âhiret dengesini korumamız ve bunun sonucu olarak Allah'a selim/arınmış bir kalp ile kavuşmamız şarttır. Zira bu ayetle birlikte başka ayetlerde de (Sâffât 37/84; Kâf, 50/33) vurgulandığı gibi; "Allah'ın huzuruna selim/arınmış bir kalple çıkmaktan başka hiçbir şeyin faydası yoktur."

Bağdatlı Ruhi bu ayeti şiir diliyle şöyle ifade etmiştir:

"Sanma ey hace ki senden zer u sim isterler,

Yevme la yenfeu'da kalb-i selim isterler..!"

Yani, "Zannetme ki, ahiret gününde senden altın ve gümüş isterler, o gün senden kalb-i selim isterler!"

ORUÇ, MÜ'MİNLER İÇİN KALKANDIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı." (Bakara, 2/183)

Müminler için oldukça önemli kabul edilen ayların başında şüphesiz Ramazan ayı gelmektedir. Bu ayda tutulan orucun daha farklı bir yeri vardır. Oruç; dinen yükümlü kabul edilen bir şahsın, Allah'a ibadet niyetiyle, tan yerinin ağarmasıyla başlayan zamandan (imsaktan) güneş batıncaya (iftar vaktine) kadar yeme, içme ve cinsel ilişkiden uzak durması şeklinde tanımlanmaktadır. Şunu öncelikle ifade edelim ki, oruç sadece İslam dininde değil diğer ilahî dinlerde de farz kılınmış bir ibadet şeklidir. Nitekim yukarıda okumuş olduğumuz ayette yüce Mevla, *" Ey iman edenler! Kötülüklerden sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı."* (Bakara, 2/183) buyurarak, orucun geçmiş milletlere de farz kılındığını dile getirmektedir.

Oruç, nefsin isteklerine iradi olarak uzak durma olması yönüyle bir irade eğitimine, açlık ve susuzluğun verdiği sıkıntıya dayanma yönüyle de sabır eğitimine dönüşmektedir. Toplumsal hayatta huzursuzluklara neden olan taşkınlıkların, büyük ölçüde insanın hayvanî yönünü tatmin eden maddi zevklere düşkünlüklerden kaynaklandığı görülür. Maddi zevk deyince de akla, genelde yeme, içme ve şehevî duygular gibi zevkler gelmektedir. İşte oruç, bu bağlamda insanı maddi zevk ve şehvetler peşinde koşmaktan alıkoyan bir ilaç niteliğindedir. Nitekim Sevgili Peygamberimiz (s.a.s), *"Oruç bir kalkandır. Sizden biriniz oruçlu olduğu bir günde kötü söz söylemesin, kavga etmesin. O'na birisi sataşır veya kötü söz söylerse, 'Ben oruçluyum' desin ..."* (Buharî, "Savm", 9) buyurmaktadır. Bu hadiste de dile getirildiği gibi oruç, bilenler için gerçekten bir kalkandır.

Şuurlu ve şartları özümsenerek tutulan oruç, kişiyi kötülüklere karşı korur. Toplumsal barışın ve birlikteliğin sağlanmasında da oruç etkin rol oynamaktadır. Çünkü oruçlu kavgalara, kötü sözlere açık değildir. Onun sadece midesi değil aynı zaman-

* Dr. Yaşar YİĞİT

da dili, eli, gönlü bütün uzuvları dünyada bu tür çirkinliklere karşı iftarı olmayan bir oruçtadır. Evet, kısa vadede onun dilinin iftarı güzel sözdür, gönlünün iftarı güzel duygulardır, elinin iftarı hayır işlerde kullanmaktır, gözünün iftarı güzelliklere bakarak yüce Rabbimizin kudret ve kuvvetini anlamaktır. Aklın iftarı, millet ve insanlığa huzur verecek bilgi ve düşünceler üretmektir. Uzun vadede ise bu uzuvların iftarı, yüce Rabbimizin müjdesine erdiğimiz andadır. İnancımıza göre, asıl müjde ve iftar da bu olsa gerektir. Orucun bu boyutu asla göz ardı edilmemelidir. Nice masum hayatların sönmesinin, kanların akıtılmasının, aile ve dostlukların yıkılmasının temelinde, hiçbir değeri olmayan söz ve kavgaların olduğunu görmekteyiz. Bu tür olayların, gerek fert ve gerekse toplumsal boyutta tamiri imkânsız yaralar ortaya çıkardığı da bir gerçektir. İşte dar anlamda oruçlu, geniş anlamda ise Müslüman, kavga ve anlamsız sözlere kapalıdır. Diğer bir ifadeyle o, Allah'ın rızası olmayan her türlü eyleme karşı iftarı olmayan bir oruçtadır. Onun kapısı adeta iftar sofrası gibi hep güzelliklere açılır. Maddi ve manevî yönden aç susuz insanlar onda hayat bulur. O sofrada, nasıl gayrimeşru yiyecek ve içeceklere yer yoksa Müslüman'ın dünyasında da, gönlünde de meşrû olmayan davranış ve eylemlere geçit yoktur.

Oruç, aynı zamanda sabır ibadetidir. Zorluklara, güçlüklere şehevi baskılara karşı sabredemeyen kişiler böyle bir ibadeti yapmakta zorlanır ya da hiç yapmaz. Bu sabrı gösterenlerin mükâfatı, hem bu dünyada hem de ahirette elbette büyüktür. Nitekim Peygamber (s.a.s), *"Bir kimse Allah yolunda bir gün oruç tutarsa, Allah bu tutulan oruç sebebiyle o kimsenin yüzünü cehennem ateşinden yetmiş sene sürecek mesafelik yere uzaklaştırır."* (Müslim, "Sıyâm", 31) sözüyle, bu sabrın mükâfatını en güzel şekilde dile getirmektedir.

Müminler olarak oruçlarımızı bu bilinç ve duyguyla tutarak, Rabbimizin rızasını kazanma gayret ve hedefinde olalım. İftar sofrası misali, ahirette bir mükâfat sofrası (cennet) kurulacaktır. O sofranın davetiyesinin bu dünyadan alındığını unutmayalım. Bu sofranın davetlilerinin, Allah'ın emir ve yasaklarına uyma sabır ve başarısını gösteren kimseler olduğu bilinciyle yaşayalım. Ne mutlu böyle kimselere... Ama bu sabrı gösteremeyip, dünyanın aldatıcı lezzetlerine dalıp niçin yaratıldığını unutan, şehvetini ya da nefsini putlaştıran, Allah'ın hükümlerini çiğneyen, onlara aldırış etmeyen kimselerin, o sofranın davetlileri olmaları mümkün değildir. Herkesin, en ince detayına kadar iyi ve kötü adına yaptıklarından sorgulanacağı, eşinden, dostundan, yakınlarından kaçacağı o büyük günde, bu sofraya davet edilme herkesin beklentisi olacaktır. Ancak o davetiye burada kazanılır, burada kaybedilir. Yüce Rabbimiz, bizi o seçkin davetlilerden eylesin...

ÖLÇÜ VE TARTIYI DOĞRU YAPMAK HAYIRLI İŞLERDENDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاَوْفُوا الْكَيْلَ اِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَاَحْسَنُ تَاْوِيلاً

"Ölçtüğünüzde ölçmeyi tam yapın, doğru terazi ile tartın. Bu daha hayırlı, sonuç bakımından daha güzeldir." (İsrâ, 17/35)

Kişinin mali haklarının korunması, aldanmaması için ölçü ve tartının doğru yapılması önem arz etmektedir. Çünkü karşılıklı olarak hakkın zayi olmaması karşı tarafa duyulan kin ve düşmanlık duygularının yok edilmesi bu iki hususa riayet etmekle mümkün olur. Konumuzu teşkil eden âyette de ölçü ve tartının tam yapılması hâlinde bunun sonucunun daha hayırlı olacağı vurgulanır. Ölçülü olmak kâinatın dengesini sağlar, adaletin gerçekleşmesine vesile olur. Zira ayette *"Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın."* (En'âm, 6/152) diye buyrulmuştur. Cenab-ı Hak da kâinatı bir ölçüye göre yarattığını bize bildirmektedir: *"Allah göğü yükseltti ölçüyü koydu. Ölçüde haddi aşmayın."* (Rahmân, 55/7-8) Çünkü plansızlık ölçülü olmamak kaosa kargaşaya haksızlığa sebep olur.

Ölçeği tam anlamıyla kullanmak, hile yapmamak ve doğru bir terazi ile tartmak yaşadığımız dünyada hakların korunması için önem arz eder. Ayrıca insanların birbirlerine karşı güven duymalarına vesile olur. Mesela doğru ölçü yapmayarak veya tam olarak tartmayarak bizi aldatan kişiden elbette alışveriş yapmak istemeyiz. O tür insanlara asla güven duymaz ve daima kötülükle anarız. Buna karşılık ölçü ve tartıya riayet edenleri ise daima över ve takdir ederiz. Doğru olarak ölçmek tartmak hayırlı bir iştir, sonuç bakımından da güzeldir. Yani bu davranış dünyada zengin olmaya, ahirette de sevap kazanmaya vesile olur.

Ölçü ve tartıyı doğru tutmak, dinî bir emir olmakla beraber eksik yapmak büyük günahlar arasında sayılmıştır. Nitekim ölçü ve tartıda hile yapan kimselerin azapla tehdit edildiği ve yaptıkları davranışların onları helake götüreceğine dair Kur'an-ı Kerim'de ayet-i kerimeler bulunmaktadır. Cenab-ı Hak, ölçüyü eksiksiz, tam yapmamızı ve tartıyı da zülüm ve haksızlığa sapmadan adaletle yapmamızı emretmek-

* Dr. Ercan ESER

tedir. Kendimiz için ölçüp tartarken tam, başkalarına karşı eksik yaparsak haksızlık etmiş ve kınanmış oluruz (Mutaffifin, 83/1-3). Bu bakımdan ölçü ve tartıyı tam olarak yapmamız emredilmektedir (Rahmân, 55/9, Hûd, 11/84-85).

Kur'an-ı Kerim'de, Medyen halkına gönderilen Şuayb (a.s) ticarette, ölçü ve tartıda hile yapmayı alışkanlık hâline getiren kavmini bundan sakındırdığı haber verilmektedir (Şuarâ, 26/181-183). Kureyşliler de Medyen halkı gibi ticarette hile yapıyor eksik ölçüp tartıyorlardı. Böylece fazla miktarda para kazanıyor, halkı eziyorlardı. Kur'an-ı Kerim'de bu yanlış davranışların önceki toplumları helak ettiği, böyle davrananların da onlar gibi mahvolacağı hatırlatılarak, Kureyşlilerin bu yanlış davranışlarından kaçınmalarının gereğine şu ayetle vurgu yapılmıştır: *"Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın. Biz herkesi ancak gücünün yettiği kadarıyla sorumlu tutarız."* (En'âm, 6/152) Peygamberimizin hadisinde de ölçü ve tartıyı doğru olarak yapmayanların dünyada da kuraklık ve kıtlık ile cezalandırılacağı bildirilmektedir(İbn Mâce, "Fiten", 22). Rahman sûresinde de göklerin düzeninin dahi dengeye bağlı olduğu belirtilerek ölçü ve tartıda doğruluğun önemi vurgulanmıştır (Rahmân, 55/7-9).

Bütün bu emirler, ticari hayatta ölçü ve tartıya tam olarak riayet edip adaleti gerçekleştirmenin, insanları aldatmamanın toplum düzenindeki önemini göstermektedir. Diğer yandan bu emirlere aykırı davranışların ise Allah'ın gazabına sebep olacağı vurgulanmaktadır. İnsanları ölçü ve tartıya riayet edip hileli davranışlardan alıkoyacak en büyük faktör ise, hiç kuşkusuz ahiret inancıdır. Ahirette hesap, ceza ve mükâfata kesin olarak inananlar, asla böyle aldatmalara cesaret edemezler, Allah'tan korkarlar. Ancak ahirete inanmayanlar, biraz daha fazla kazanabilmek için ellerinden gelen her türlü haksızlığı yapmakta bir sakınca görmezler.

ÖLÇÜ VE TARTIYI TAM YAPIN*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًاۗ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗۗ وَلَا تَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ اِنِّيٓ اَرٰىكُمْ بِخَيْرٍ وَاِنِّيٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُحِيطٍ وَيَا قَوْمِ اَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَآءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِى الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ بَقِيَّتُ اللّٰهِ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَۚ وَمَآ اَنَا۠ عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ

"Medyen halkına da kardeşleri Şu'ayb'ı peygamber gönderdik. O, şöyle dedi: 'Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka hiçbir ilahınız yoktur. Ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın. Ben sizi bolluk içinde görüyorum. Ben sizin adınıza kuşatıcı bir günün azabından korkuyorum. Ey kavmim! Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın. İnsanların eşyalarını (mallarını ve haklarını) eksiltmeyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın. Eğer inanan kimselerseniz Allah'ın bıraktığı helâl kazanç sizin için daha hayırlıdır. Ben sizin başınızda bir bekçi değilim." (Hûd, 11/84-86)

Kulluk bilinciyle donanmamızı isteyen yüce Rabbimiz, yukarıda mealini verdiğimiz ayetlerde bizlere Medyen halkına gönderdiği Şuayb (a.s)'ın kavmiyle olan mücadelesini haber vermektedir. Peygamberleri aracılığıyla kendilerine ölçü ve tartıyı tam yapın, haksızlık yapmayın, eğer içinde bulunduğunuz kötü duruma devam ederseniz sonuçta cezaya çarptırılırsınız diye ikazda bulunmaktadır.

Şuayb (a.s) da diğer peygamberler gibi inkârcı ve putperest halkına önce Allah'tan başka tanrı olmadığını anlatmış ve herkesi O'na kulluk etmeye çağırmıştır. Ancak Medyen halkı, putperestliğinin yanında toplumsal ahlak, özellikle ticaret ahlakı bakımından da bozulmuştu. Alışverişlerinde hep birbirlerini aldatırlardı. Hz. Şuayb bu konu üzerinde çok durdu; ölçüyü tartıyı eksik tutmamalarını, adaletle ve düzgün ölçüp tartmalarını, kendi çıkarları uğruna insanların mallarının değerini düşürme-

* Medet COŞKUN

melerini ve bozgunculuk yaparak toplum düzenini bozmamalarını söyledi. Böylece hak dinin tevhid ve adalet ilkelerini toplumda yerleştirmeye çalıştı. Özellikle dürüstlük ilkesi üzerinde durdu. Kişinin, insanî ilişkilerde dürüst olmadıkça Allah'a karşı da dürüst olamayacağını anlattı...

Bu ayette anlatılanlar her ne kadar özelde Şuayb (a.s)'ın kavmiyle ilgiliyse de genelde hepimizi bağlayıcı mahiyette olup ölçü ve tartıya dikkat etmemiz gerekmektedir. Ayrıca Kur'an'daki bu tür kıssalarla geçmiş milletlerin başlarına gelen olaylardan ibret almamız istenmektedir. Zaten Kur'an'da ölçü ve tartının tam yapılması, adaletli davranılması ve hiç kimsenin hakkına tecavüz edilmemesi genel ifadelerle başka surelerde de emredilerek şöyle buyurulmaktadır:

"Ölçtüğünüzde ölçmeyi tam yapın, doğru terazi ile tartın. Bu daha hayırlı, sonuç bakımından daha güzeldir." (İsrâ, 17/35)

"Ölçüyü tam yapın. Eksik verenlerden olmayın. Doğru terazi ile tartın. İnsanların mallarını ve haklarını eksiltmeyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın." (Şuara, 26/181-183)

Bu ayet-i kerimelerden de ölçü ve tartıda eksiklik yapmamamız, doğru teraziyle tartmamız ve insanların haklarını yememiz gerektiğini çok açık bir şekilde anlamış oluyoruz. Eğer ticarette doğru dürüst davranmazsak, bunun toplumda huzursuzluğa ve karışıklığa sebep olacağı açıkça ortadadır. Toplumdaki huzursuzlukların sebeplerine şöyle bir bakacak olursak ya ticari işlerimizdeki aksaklıklardan ya da genel manada haksızlıklardan kaynaklandığını görürüz. Toplumumuzda da çokça söylendiği gibi haramın binası olmaz. Eğer Rabbimizin ticaretle ilgili bu uyarılarını dikkate almazsak, Mevla'mızın şu ayetlerine muhatap olur, kınanırız:

"Ölçüde ve tartıda hile yapanların vay hâline! Onlar insanlardan (bir şey) ölçüp aldıkları zaman, tam ölçerler. Fakat kendileri onlara bir şey ölçüp yahut tartıp verdikleri zaman eksik ölçüp tartarlar. Onlar, büyük bir gün; insanların, âlemlerin Rabbinin huzurunda duracakları gün için diriltileceklerini sanmıyorlar mı?" (Mutaffifin, 83/1-6)

İşte bu âyetlerde Rabbimiz, fazla izaha ihtiyaç bırakmadan ölçü ve tartıda adil olmamızı, kimsenin hakkını yememizi belirtmiş, hile yapanların vay hâline diyerek bizleri uyarmıştır. Şunu unutmayalım ki, ahirette bu dünyadaki yaptıklarımızdan hesaba çekileceğiz. Allah'ın huzuruna kul hakkıyla gitmemeliyiz. Çünkü hak sahibi hakkını helal etmedikçe, bundan kurtulmamız mümkün değildir. Namaz kılıyoruz, oruç tutuyoruz, zekât veriyoruz... Kısaca ibadetlerimizi yerine getirmeye çalışıyoruz ama başkalarının hakkını yediğimizde hak sahibi hakkının karşılığı olarak sevaplarımızı alınca ahirette elimizde sevap diye bir şey kalmayacak ve Peygamberimizin ifadesiyle "Müflis" durumuna düşeceğiz (Müslim, "Birr", 15).

Şimdi hepimiz bir muhasebe yapalım. Acaba bizler ticaretimizde karşımızdakini

aldatıyor muyuz? Ölçü ve tartıyı tam yapıyor muyuz? Yoksa bizler bir şeyler alırken fazla, başkalarına bir şeyler verirken de eksik mi veriyoruz? Bu sorulara; ben, ticaretimde, kimseyi kandırmıyorum ve rızkımı helalinden kazanıyorum, diyebiliyor muyuz? Eğer bu konuda eksiklerim var, kendimi düzeltmem lazım diyorsak bugünden tezi yok yanlışlarımızı hemen düzeltmeli ve Rabbimizin emrettiği çizgiye gelmeliyiz. Çünkü ilk başta verdiğimiz ayet-i kerimede de belirtildiği gibi biz inananlar için Allah'ın bıraktığı helâl kazanç bizim için daha hayırlıdır.

ÖLDÜKTEN SONRA DİRİLTİLECEĞİZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ يُنَبِّئُكُمْ اِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۙ اِنَّكُمْ لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍ ۚ اَفْتَرٰى عَلَى اللهِ كَذِبًا اَمْ بِهٖ جِنَّةٌ ۗ بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ فِى الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ

"Yine inkâr edenler şöyle dediler: 'Çürüyüp ufalandıktan sonra sizin yeniden diriltileceğinizi söyleyen bir adamı size gösterelim mi? Allah'a karşı yalan mı uydurdu, yoksa onda delilik mi var?' Hayır, öyle değil! Ahirete inanmayanlar azap ve derin sapıklık içindedirler." (Sebe', 34/7-8)

Öldükten sonra dirilmek anlamına gelen "el-ba'sü ba'de'l-mevt"; ahiret hayatının en önemli safhalarından biridir. İman esaslarımızı topluca zikrettiğimiz ve adına "amentü" dediğimiz formülleştirilmiş ifadeleri okurken, "ve'l-ba'sü ba'de'l-mevti hakkun" diyoruz. Bunun anlamı "öldükten sonra dirilme, haktır, gerçektir" demektir. Biz hak olan bu dirilişe, şeksiz şüphesiz inanıyoruz. Bilindiği üzere İsrafil (a.s) sura ilk üfürdüğünde kıyamet kopacaktır. Kıyametin kopmasından sonra İsrafil (a.s) Allah'ın emriyle sura ikinci defa üfürecek ve bütün canlı yaratıklar tekrar diriltileceklerdir. İnancımıza göre diriliş, hem beden hem de ruh ile olacaktır.

İnkâr edenler, ölümden sonra dirilmeyeceklerini kesin bir şekilde iddia etmişlerdi. Allah ise; durumun hiç de öyle olmadığını, herkesin mutlaka diriltileceğini, sonra da yaptıklarının kendilerine haber verileceğini, hatta bu işin Allah için çok kolay olduğunu, elçisi aracılığıyla insanlara bildirmişti (Teğabûn, 64/7). İnsan öldükten ve çürüdükten sonra, Allah onun vücudunu tekrar diriltmeye muktedirdir. Ama birçok insan bunu kavramakta zorlanmıştır. Bazı insanlar da; çürümüş kemikler tekrar dirilir mi, çürümüş kemiklere kim can verecek, diyerek şüphelerini açığa vurmuşlardır. Allah böyle düşünen insanlara cevap vererek; *"Onları ilk defa yaratmış olan*

* Mustafa KILIÇ

diriltecektir. Çünkü O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilir." (Yâsin, 36/79) buyurmuştur. Gerçekleri dikkatli bir gözle inceleyip, sağlam bir akılla değerlendirdiğimiz zaman, öldükten sonra diriltmenin Allah için çok daha kolay bir iş olduğunu anlayıveririz. Çünkü Allah hem bizi, hem de bütün kâinatı yoktan var etmiştir. Yoktan var etmeye muktedir olan ve onu bir kere yaratmış olan Allah, öldükten sonra tekrar diriltmeye muktedir olamaz mı? Elbette muktedir olur.

Sadece bir insanın değil, bütün insanların bile yaratılması; Allah için çok kolay ve basit bir iştir. Rabbimiz bunun basitliğini yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirmektedir:

"(Ey insanlar!) Sizin yaratılmanız ve öldükten sonra tekrar diriltilmeniz ancak bir tek insanı yaratmak ve diriltmek gibidir. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir." (Lokman, 31/28)

Öldükten sonra dirilmeye inanmanın; hem bu dünyaya hem de öbür dünyaya yönelik, çok çeşitli faydaları olduğu gibi, öldükten sonra dirilmeyi inkâr etmenin de çok çeşitli zararları vardır. Öldükten sonra direleceğine inanan insan bu dünyada davranışlarına dikkat eder. Allah'ın yasak ettiği ve insanlara zararı dokunan işlerden uzak durur. Hırsızlık, yalancılık, dolandırıcılık, adam öldürme, insanların hakkına tecavüz etme, dedikodu etme, laf götürme gibi kötülüklerden uzak durur. Bu kadar çok iyilik yaptığı için de, bu dünyada insanların huzurlu ve mutlu olmasına yardımcı olur, toplum düzenini korumaya hizmet eder. Öbür dünyada da Allah'ın cennetlerine ve nimetlerine erişir. Bunun aksine öldükten sonra dirilmeye inanmayan insanlar ise; her türlü kötülüğe bulaşabilirler. Allah'ın yasak ettiği işleri yaparak, hem bu dünyada toplumun ve kendilerinin huzurunu bozarlar, hem de öbür dünyada cezalandırılmayı hak ederler. Her iki durumda da zarara uğramış olurlar.

Konumuzun başında arz ettiğimiz ayetlerin mealinde, öldükten sonra dirilmeye inananları ve inkâr edenleri anlatan Rabbimiz, inkâr edenlerin azabı hak edeceklerini haber vermektedir.

ÖLÜM: EN BÜYÜK NASİHAT*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّكَ مَيِّتٌ وَاِنَّهُمْ مَيِّتُونَ ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ

"(Ey Muhammed!) Şüphesiz sen öleceksin ve şüphesiz onlar da öleceklerdir. Sonra şüphesiz siz kıyamet günü Rabbinizin huzurunda muhakeme edileceksiniz." (Zümer, 39/30-31)

Her canlı ölümü tadacaktır. Yüce Allah'ın bize verdiği hayat geçicidir. Allah'tan geldik ve neticede her birimiz tekrar O'na döneceğiz. İster inansın, ister inanmasın herkes, ölüm gerçeğini mutlaka tadacak ve kıyamet günü yüce Yaratıcının huzurunda hesap verecektir.

İnsan hayatının farklı aşamaları vardır. Her insan doğar, büyür ve sonunda ölüm dediğimiz gerçekle karşılaşarak geldiği yere döner. Hayatımız, ölüm denen hakikate doğru durmadan akmaktadır. Kısa bir misafirliğin ardından, her gün binlerce insanı yolcu ettiğimiz ebediyet yurduna adım adım yaklaşıyoruz. Ölümle dünya hayatının perdesi kapanırken, kabir perdesi aralanır. Ardından ahiret kapısı açılacaktır. Peş peşe takip eden bu sahneler her insanın mutlaka karşılaşacağı yaratılış gerçeğinin farklı aşamalarıdır.

Ölüm, kişiyi yatağından ayırıp toprağa, dünyanın kalabalığından alıp kabirde yalnızlığa terk eder. Çoluk çocuğundan mahrum bırakıp toprağın kucağına iter. Ancak şunu unutmamalıyız ki hepimizin kapısını çalacak olan ölüm, bir son değil, yeni ve ebedî bir hayatın başlangıcıdır. İnsanlar belirli bir süre kabirde kalır daha sonra mahşer dediğimiz, kalpleri ürperten, nefesleri tüketen, renkleri solduran, kişiye en yakınlarını bile unutturan diriliş günü gelir. O gün, kişinin canından, malından, yaptıklarından ve yapmadıklarından hesaba çekileceği gündür. O gün, küçük büyük demeden, dünyada işlenen her şeyin yer aldığı amel defterinin açılıp sahibine verileceği gündür.

Ahiret günü, herkes dünyada yaptığının karşılığını bulur. O gün, insanların kimi hazırlıklı, kimisi hazırlıksızdır. Hazırlıklı olanlar müminlerdir. Bu kimseler, dünyada iman etmiş ve imanlarının gereğini yapmaya çalışarak Rablerini razı etmeye,

* Dr. Sabri TÜRKMEN

Rablerinin rızası doğrultusunda bir hayat yaşamaya çalışmış kimselerdir. Hazırlıksız olanlar ise, dünya hayatında imandan yüz çeviren, Rablerinin rızasını kazanma gibi bir tutkuları olmayan, ahiret hesabı yapmayan kimselerdir. Her iki kesim de amelinin karşılığını bulur. Neticede herkes, ne ekmişse onu biçecektir. O gün, orada herkes kendi hesabını vermek durumundadır. Müminler, kâfirler, haklılar, haksızlar, zalimler, mazlumlar, zayıflar ve güçlüler birbirleriyle hesaplaşacaklardır. Herkes kendini haklı çıkarmaya çalışacak, neticede yüce Allah, hükmünü verecek, haklı olan haksız olandan ayırt edilecektir.

Kıyamet gününde gerçekleşecek bu hadiselerin Kur'an'da bize bildirilmiş olmasından çıkaracağımız nice dersler vardır. Rabbimiz, bu ayetlerle kullarını ebedî hayata hazırlıyor. Dünya hayatının geçici olduğunu hatırlatıyor. Müminleri salih amel işlemeye teşvik ediyor. Herkesin kapısını çalacak olan ölümün, Hz. Peygamber de dâhil olmak üzere mevki, makam ve statüye bakılmaksızın herkesi teşmil edeceğine dikkat çekiliyor ve ölümden sonrası için hazırlık yapmamız isteniyor.

Ölüm hususunda insanlar müşterek olmakla beraber, ölümü karşılama ve algılama biçimi insanların durumlarına göre farklılık arz eder. Her şeyini dünyaya bağlamış, ahiret inancı taşımayan bir kimse için ölüm en büyük korku ve felakettir. Fakat Allah'a inanan ve bu doğrultuda yaşayan mümin için durum farklıdır. O, her ne kadar bir anlık dünyadaki sevdiklerinden ayrılma üzüntüsü taşısa da onun için ölüm, sevgiliyle buluşmadır, Rabbine olan vuslattır.

Ölümü düşünerek bundan ibret almalıyız. Zira öğüt verme açısından kişiye ölüm yeter. Bu manada kabirleri ziyaret etmek, İslam'ın geldiği ilk dönemde çeşitli mahzurlar sebebiyle nehyedilmişken, tevhid inancı Müslümanların kalbine iyice yerleşip, İslam esaslarına bağlılık, Allah'tan başkasından yardım istememe ve yalnız O'na ibadet etme prensibi bütün inananların kalbinde kökleşince, teşvik edilmiştir. Peygamberimiz (s.a.s) bu hususta, *"Ben size kabirleri ziyaret etmeyi yasaklamıştım; artık ziyaret edebilirsiniz, çünkü bu, size ahireti hatırlatır."* (Müslim, "Cenâiz", 106; Tirmizî, "Cenâiz", 60) buyurmak suretiyle, kabirlerin ibret almak gayesiyle ziyaret edilmesinde bir sakınca olmadığını beyan etmişlerdir. Artık ölümden başka öğüt aramaya gerek var mı?

Neticede inansın veya inanmasın hiçbir canlının ölümden kurtulma imkânı olmadığına göre, ölüme hazırlıklı olmalı, hayatımızı imanla, ibadetle, güzel ahlakla geçirmeye çalışarak Rabbimizi razı etmeye çalışmalıyız. Tutan ellerimiz tutmaz, yürüyen ayaklarımız yürümez olunca, nefeslerimiz tükenip dudaklarımız kapanınca artık ahiret için yapabileceğimiz bir şey kalmaz. O halde amel defterimizi salih amellerle doldurmaya çalışmalı ve hesaba çekilmeden önce nefsimizi hesaba çekmeliyiz.

ÖLÜM, HER CANLI İÇİN KAÇINILMAZ BİR GERÇEKTİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ ۖ أَفَإِنْ مِتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ۗ وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً ۖ وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ

"Biz, senden önce de hiçbir beşere ölümsüzlük vermedik. Şimdi sen ölürsen onlar ebedî mi kalacaklar? Her nefis ölümü tadacaktır. Sizi bir imtihan olarak hayır ile de şer ile de deniyoruz. Ancak bize döndürüleceksiniz." (Enbiya, 21/34-35)

Yüce Allah, bizleri bu dünyada ebedî olarak kalmak için değil, imtihan ve kulluk için yaratmıştır. İmtihanın neticelenmesi, insanın ölüm dediğimiz gerçeği tatmasıyla mümkün olacaktır. Ölüm de, hayat gibi Allah'ın yaratmasıyla meydana gelmektedir.

Ölüm, görünüşte hayatımızın sona ermesi, cesedin dağılması, bedenin yok olması gibi düşünülse de o, bizim için yokluk, hiçlik değil, bir rahmet, nimet ve ebedî âleme açılan bir kapı/penceredir. Hepimizi, ölümden sonra sonsuza dek sürecek olan ebedî bir hayat beklemektedir. Bizler, misafir olarak gönderildiğimiz bu dünya hayatında yaptığımız her işten, söylediğimiz her sözden, kısaca tüm yaşadıklarımızdan ölümden sonraki hayatımızda/ahirette hesap vereceğiz. Bu nedenle ölüm ve ölümle başlayacak olan ahiret hayatına iyi hazırlanmalıyız.

Yukarıda zikrettiğimiz ayetler, bizim için hayatın en büyük gerçeğine, yani ölüme dikkatimizi çekmektedir. Beşerin ölümlü oluşu ve ölümün tüm yaratılmışlar için gerçekliği özellikle, bir peygamber bile olsa sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s)'in ölümsüz olmadığı vurgusuyla hatırlatılmaktadır. Eğer ölümden kurtulan biri olsaydı, hiç şüphesiz sevgili Peygamberimiz olurdu. Allah'ın en sevgili kulu, peygamberler zincirinin son halkası, âlemlere rahmet olarak

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

gönderilmiş, yaratılmışların en şereflisi, bir beşerin varabileceği en yüce mertebeye erişmiş Habibullah dahi öldükten sonra, kim bu ölüm gerçeğini değiştirebilir ve ölmeyecekmiş gibi davranabilir? Nitekim Allah Teala başka bir âyette Hz. Peygamber (s.a.s)'e hitaben, *"(Ey Muhammed!) Şüphesiz sen öleceksin ve şüphesiz onlar da öleceklerdir."* (Zümer, 39/30) buyurarak, bu gerçeği açık bir şekilde ifade etmiş, ölüm ve ölümden sonraki hayat hakkında umursamaz tavır takınanlara, bu tutumlarının kendilerini hiçbir şekilde kurtaramayacağını haber vermiştir. Yine *"Nerede olursanız olun, sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size ulaşacaktır…"* (Nisa, 4/78) ayeti de, hiçbirimizin bu dünyada ölümden kurtulamayacağını bildirmektedir. Dolayısıyla Allah'ın koymuş olduğu bu genel kaideden hiç kimse kendisini hariç tutamaz.

Her gün binlerce insanın bu dünyadan ölümle başka bir âleme göçmesi, hepimiz için en büyük ibret ve etkili bir öğüttür. Ölümü düşünmek, bizim Yaratıcı ile olan bağımızı kuvvetlendirir. Bu hayatı anlamlı bir şekilde ve değerlendirerek yaşamaya, ömrümüzün muhasebesini yapmaya vesile kılar. Bize, dünya hayatının ve lezzetlerinin bir gün mutlaka sona ereceğini, zamanın kıymetini, ömrümüzün değerini/anlamını öğretir. Allah'ın bize ihsan ettiği sayısız nimetlere şükretmeyi, bir gün bunların elimizden gideceğini, kalben/gönülden bunlara bağlamamayı hatırlatır. Dünya ile ahiret arasında dengeli bir hayat yaşamamıza vesile olur. İyi bir insan ve iyi bir Müslüman olmaya, yararlı davranışlar yapmaya, kimseyi incitmemeye, iyilikte yarışmaya, barışa ve huzura götürür. Ölüm, kişiyi her türlü olumsuz alışkanlıklara sahip olmaktan ve nefsânî davranışları yapmaktan, geçici olan zevk ve eğlencelerin peşinden gitmekten alıkoyar. Bizi yalandan, hileden, aldatmaktan, fitneden, yetim malı yemekten, dedikodudan, cana mala, ırza namusa saldırmaktan korur.

Yaşamak kadar tabii ve gerçek olan ölümü kendimizden çok uzakta zannedersek bu âlemde gayesiz, hedefsiz ve sorumsuzca boş bir hayat yaşamış oluruz. Böyle yaparsak, dünyayı sadece yeme, içme ve eğlence yeri olarak kabul etmiş oluruz. Oysaki dünyada sadece bu anlayışa dayalı bir hayat, bizleri gerçek amacından saptırır ve her türlü kötülüğü işlemeye sevk eder.

Her geçen günümüz bizleri ölüme biraz daha yaklaştırmaktadır. Bu nedenle ölümü unutarak veya yok sayarak değil, aldığımız her nefesimizi ve içinde bulunduğumuz her anı, son olarak kabul edip, bilinçli bir hayat yaşamalıyız. Çünkü hayat, Allah'ın bize çok büyük bir hediyesidir. Sağlığımız, gençliğimiz, malımız, mülkümüz, ailemiz, kısaca sahip olduğumuz tüm servetimiz, bizlere bir emanet olarak verilmiştir. Bunlardan mutlaka hesaba çekileceğiz. Dünya hayatında sahip olduğumuz hiçbir şey, bize ölümü ve sonrasındaki ebedî hayatı/

ahireti unutturmamalıdır. Nereye gitsek, neyin arkasına saklansak, hangi eğlenceye dalsak, onu unutmak için nelerle oyalansak netice yine de değişmeyecektir. Çünkü dünya hayatındaki her yol netice itibariyle ölüme çıkıyor. Bu nedenle sevgili Peygamberimiz bizlere şu çarpıcı uyarıyı yapıyor:

"*Lezzetleri yok eden ölümü çok anın.*" (Tirmizî, "Zühd", 4)

Mademki ölüm, hepimiz için kaçınılmaz bir gerçek ise, bizi yoktan var eden ve kendisine kulluk için yaratan Rabbimize gönülden iman ederek, ibadetle bir hayat geçirmeli ve her an öleceğinin farkında olarak ahirete hazırlık gayreti içinde bir ömür sürmeliyiz. Bu durumda ölüm ebedî mutluluğun müjdecisi olup bizi cennete götürecektir. Aksi halde ölüm bizler için azaba açılan bir kapı olacaktır.

Netice olarak, hayatımız iyi ve kötü yönleriyle bir imtihan alanıdır. Sonunda her birimiz Hakk'ın huzuruna varıp hesap gerçeğiyle karşılaşacağız. Bu nedenle hesabını verebileceğimiz bir hayat yaşamak hedefimiz olmalıdır.

ÖLÜMDEN KAÇIŞ YOKTUR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَيْنَ مَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِى بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍ وَاِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هٰذِهٖ مِنْ عِنْدِ اللهِ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هٰذِهٖ مِنْ عِنْدِكَ قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللهِ فَمَالِ هٰٓؤُلَآءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا

"Nerede olursanız olun, ölüm size ulaşacaktır. Sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile. Onlara bir iyilik gelirse 'bu, Allah'tandır' derler. Onlara bir kötülük gelirse, 'bu, senin yüzündendir' derler. (Ey Muhammed!) De ki; 'hepsi Allah'tandır.' Bu topluma ne oluyor ki neredeyse hiçbir sözü anlamıyorlar!" (Nisa, 4/78)

Ölüm, insanoğlunun kaçınamayacağı ve görmezlikten gelemeyeceği bir gerçektir. Ölüm, Müslüman için bir yok oluş değil, yeni bir hayatın başlangıcıdır. Kitabımız Kur'an'ın kapağını açtığımızda, karşımıza çıkan ilk surenin daha üçüncü ayetinde, "Din Günü"nden bahsedilmekte, dolayısıyla hesap-kitap, öbür âlem gerçeğine vurgu yapılmaktadır. O halde gerek ölüm, gerekse ölümden sonra meydana gelecek hadiselerin bu denli vurgulanması bize hangi gerçeği anlatmak istiyor? Ölümden kaçışın olmadığı, herkesin bir gün yaptıklarından sorguya çekileceği, dolayısıyla hazırlıkların buna göre yapılmasını hatırlatıyor.

Aslında sözlüklerde bile yan yana gelen "ölüm" ve "ömür" birbirini yadsımayan, aksine tamamlayan iki kardeş olarak görülmelidir. Nitekim bir başka ayette bu gerçeğe işaret edilmekte ve *"O, Allah ki, hanginizin daha güzel işler yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yarattı."* (Mülk, 67/2) buyrulmaktadır. Ölüm, farkına varsak da varmasak da, kelime olarak soğuk gelse de gelmese de, o hayatımızın en yalın ve en gerçekçi yanını temsil etmektedir.

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

Büyük İslam âlimleri, inanan için ölümden korkmaya gerek yoktur, derler. Çünkü o her an ölüme hazırdır. Dağarcığında, Allah'ın huzuruna varacağında, kendisine orada yetecek kadar azık bulundurur. Nitekim ölümden korkmayan Mevlânâ gibi daha nice gönül erleri için ölüm adeta bir Şeb-i Arûs yani "düğün gecesi"dir. Bazılarının ölümden korkması ise onların bu büyük buluşmaya hazırlıksız olmalarından kaynaklanmaktadır. Ne var ki ancak bu defa da korkunun ecele faydası olmayacaktır.

Gerek Mülk sûresindeki bahse konu ayetten, gerekse diğer ayetlerden çıkardığımız sonuç, hayatın da ölümün de hikmetinin, insanın imtihanında saklı olduğunu öğrenmekteyiz. Bu duruma göre, ölümle birlikte hayat sona ermeyecek, bilakis ölümden sonra sonsuza dek sürecek olan ebedî bir hayat başlayacaktır. Bu hâliyle ölüm, bir taraftan insanın hesap vermesi ve sorumlu tutulması hakikatine kapı aralarken, diğer taraftan da fani olan insanın ebedîleşmesinin de ilk basamağını teşkil etmektedir. Öyleyse ölümü, aynen hayat gibi, ahiret yurdunda ebedî mutluluğa ulaştıran bir vasıta ve nimet olarak algılamak gerekir.

Ayrıca üzerinde konuştuğumuz ölüm biz insanlar için en büyük ibret ve en etkili öğüt olma özelliğine de sahiptir. Bu bağlamda, ölüm gerçeğinden uzak olarak sürdürülen hayat, bir anlamda yitik ve ziyan edilmiş bir hayat demektir. Dünyaya hiç ölmeyecekmiş gibi bağlananlar, aldananlardır. Her şeyde olduğu gibi bunda da ifrat ve tefriti uygun bulmayan dinimiz, bir gerçeğe parmak basmakta ve hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya, ama yarın ölecek gibi ukbâya çalışmayı emretmektedir.

O halde Müslüman, dünyanın geçiciliğine, cazibe ve menfaatine uyarak ve aldanarak, ebedî yurdu olan ahiret hayatından uzak kalmamalı, ahirete gidecek yolun en önemli basamağı olan ölüm gerçeğine karşı da gözlerini kapamamalıdır. Ölümle her şeyin biteceğini zannedip, sürekli nefsin arzuları peşinde koşmak, hayatı zevki sefaya adamak ve bunu bir yaşam felsefesi hâline getirmek çok büyük yanlışlık olur. Mademki yadsınamayan bir gerçek, kaçışı olmayan bir durum, üstelik nerede olursak olalım peşimizi bırakmayan bir olgu ile burun burunayız; o halde yapılacak şey, kaçmak değil, hazırlıklı olmaktır. Onun için insan, zaman zaman yaşadığı hayata bakmalı, geçirdiği ömrünün aşamalarını gözden geçirmeli ve hesabı verilebilir bir hayat sürüp sürmediğinin muhasebesini yapmalıdır.

Ölüm sonrası bir hayatın mutluluk perdesini aralamak için dinî görevlerimizi, ibadetlerimizi ihmal etmeyelim, sosyal sorumluluklarımızın gereğini yerine getirelim. Ölümün bize hiç de uzak olmadığını, ölümle hayat arasındaki çizginin çok ince olduğunu, hayata bağlanmanın gerçekten de pamuk ipliği kadar zayıf ve basit bulunduğunu göz ardı etmeyelim. Ölümün bizi nerede beklediğini bilemediğimize göre, biz ölümü her an her yerde bekleyelim ve hazırlıklı olalım!

ÖNCE EN YAKIN AKRABANI UYAR!*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْاَقْرَبِينَ

"(Önce) en yakın akrabanı uyar!"(Şuara, 26/214)

En mükemmel şekilde yaratılan, bütün nimetler hizmetine sunulan ve ebediyet yolcusu olarak sınav için dünyaya gelen biz insanların uyarılmaya ve bunun için de nezîr/uyarıcılara ihtiyacımız vardır. Uyarıcılara Kur'an'da nezîr/münzir denilmiş; Allah'ın (Duhân, 44/3), peygamberlerin (En'âm, 6/48; Fâtır, 35/24) ve Kur'an'ın (Furkân, 25/1; Ahkâf, 46/12) uyarıcılar olduğu bildirilmiştir.

Peygamberimiz (s.a.s) de, İslam'ın kurtarıcı ilkelerini benimseyen, inanç ve yaşayışını bu ilkeler çerçevesinde düzenleyen biz müminler için bir beşîr/müjdeci; batıl inançlara ve kirli bir hayata kendilerini kaptırıp gidenler için de apaçık bir nezîr/uyarıcıdır. Peygamberimiz (s.a.s)'in bu uyarısının amacı da; biz insanları inkâr, şirk, nifâk, isyan gibi, ilâhî azaba ve cehenneme girmeye sebep olacak her türlü inanç, söz ve davranışlardan sakındırmak, gelecek tehlikeyi önceden bildirmek ve böylece bizlerin iman, ibadet ve itaate yönelmemizi sağlamaktır.

Kur'an-ı Kerim'in pek çok âyetinde Peygamberimiz (s.a.s)'in genel anlamda insanlık için uyarıcı olarak görevlendirildiği ifade edilirken, bu âyette de özel olarak akrabalarını uyarması emredilmiştir. Bu emir üzerine Peygamberimiz (s.a.s), Kureyş kabilesine mensup inanan/inanmayan, yakın/uzak akrabalarını veya Kureyş'in temsilcilerini Safa tepesinde toplayarak; kimine genel, kimine de özel olarak şöyle hitap etmiştir:

"Ey Abdüşems oğulları! Ey Ka`b İbni Lüey oğulları! Kendinizi cehennemden kurtarınız!

Ey Abdümenâf oğulları! Kendinizi cehennemden kurtarınız!

Ey Hâşim oğulları! Kendinizi cehennemden kurtarınız!

Ey Abdülmuttalib oğulları! Kendinizi cehennemden kurtarınız!

* Mustafa GÜNEY

Ey Fâtıma! Kendini cehennemden kurtar! Ben Allah'ın katında sizin için bir şey yapamam, ama aramızdaki akrabalık bağı sebebiyle sizinle ilgimi kesmeyeceğim." (Buhârî, "Tefsîr", 26; Müslim, "Îmân", 348-365)

Peygamberimiz (s.a.s), burada; "kendisinin akrabası olmanın" Allah katında kişiye bir fayda sağlamayacağını, her şahsı ancak kendi imanının ve sâlih amelinin kurtaracağını haber vermektedir. Çünkü hiçbir kimse, nesebi, soyu, sopu sebebiyle cennete giremez.

"Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün kulakları sağır edercesine şiddetli ses geldiği vakit, işte o gün onlardan herkesin kendini meşgul edecek bir işi vardır." (Abese, 80/33-37)

Bu âyet-i kerîmeler, dünya hayatının geçici zevk ve tasalarını aşıp varlığının anlamı ve akıbeti üzerine düşünebilme seviyesine ulaşmış her insanı, sarsıcı gerçeklerle yüz yüze getirmektedir. Kıyamet olayları herkesi dehşete düşüreceği için o ortamda insanların birbirini düşünmeleri mümkün değildir; herkes kendi başının derdine düşer ve akrabalıktan doğan haklarını isteyecekleri endişesiyle birbirinden kaçarlar. Yakınlarımıza karşı görev ve sorumluluklarımızı; *"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun…"* (Tahrim, 66/6) ayeti bildirmektedir.

Peygamberimiz (s.a.s)'in, *"Hepiniz çobansınız ve hepiniz gözetiminiz altında bulunanlardan sorumlusunuz…"* (Buhârî, "Nikâh", 81; Müslim, "İmâret", 20) hadisi de bu sorumluluğumuzu açıkça ortaya koymaktadır.

Yapılacak iyiliklere önce ana-babadan, yakın akrabadan başlamayı pek çok ayette emreden kitabımız Kur'an, bu âyette de Hz. Peygamber (s.a.s)'in şahsında biz müminlere hitap etmekte, bu nezîr/uyarıcılık görevimizi eş ve çocuklarımız başta olmak üzere, akrabalarımızdan başlayarak yapmamız gerektiğini bildirmektedir. Nezîr/uyarıcılık görev ve sorumluluğumuzu yerine getirirken anlatacağımız konuları iyi bilmemiz ve gelecek tehlikeyi/ilahî azabı önceden bildirerek aile fertlerimizi ve akrabalarımızı iman, ibadet ve itaate yöneltmeyi hedeflememiz gerekir.

Hedefimizi gerçekleştirmede başarılı olabilmemiz; öncelikle Rabbimizin buyruklarını bizzat yerine getirmemiz, böylece ailemize, çocuklarımıza ve akrabalarımıza güzel örnek olmamızla mümkün olacaktır. Bu görevimizi yerli yerinde ve zamanında yerine getirdiğimiz takdirde hem kendimizi ve hem de eş ve çocuklarımız başta olmak üzere akrabalarımızı, "yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten" korumuş oluruz.

ÖNCE TEDBİR, SONRA TEVEKKÜL*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَقَالَ يَا بَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُوا مِنْ اَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍ وَمَآ اُغْنِى عَنْكُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَىْءٍ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ

"Sonra da, 'Ey oğullarım! Bir kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin. Ama Allah'tan gelecek hiçbir şeyi sizden uzaklaştıramam. Hüküm ancak Allah'ındır. Ben O'na tevekkül ettim. Tevekkül edenler de yalnız O'na tevekkül etsinler' dedi." (Yûsuf, 12/67)

Ayet-i kerimedeki "Hüküm ancak Allah'ındır" cümlesinden de anlaşılacağı gibi bu âyet yüce Rabbimizin takdirini her şeyin üstünde tutmamız gerektiğini ifade ediyor. Hayır ve şerrin tamamen Allah'ın takdirinde olduğuna iman etmemizin anlamı budur aslında. Bu ilâhî takdir, bazen biz kulların irade ve isteği doğrultusunda tecelli ederken, bazen de bizim irademiz dışında gerçekleşir. Çünkü yüce Allah, bu ifadeyle kendi mülkünde yegâne söz sahibi olduğunu haber veriyor. İşte bu inanca sahip olan Yakup peygamber, oğullarını Mısır'a gönderirken bir taraftan başlarına gelebilecek olası tehlikelere karşı tedbir almaları yönünde tavsiyede bulunuyor, öte yandan "Ama Allah'tan (gelecek) hiçbir şeyi sizden savamam…" diyerek ilâhî takdire olan bağlılığını dile getiriyor. 'Şehre farklı farklı kapılardan girin' derken yine de sonunda Allah'ın takdirinin geçerli olacağını, dolayısıyla O'na dayanmaları ve güvenmeleri gerektiğini hatırlatıyor oğullarına.

Allah'a en yakın insanlar olmalarına karşın peygamberler de dünyada başlarına gelebilecek tehlikelere karşı birtakım önlemler alma gereği duymuşlardır. Bu durum, onların Allah'a yeterince güvenmedikleri anlamına gelir mi? Elbette hayır. Resul-i Ekrem (s.a.s)'in Medine'ye hicretini hatırlayalım. Kendilerini takip eden

* Mahmut DEMİR

Mekke müşriklerine izlerini kaybettirmek için değişik tedbirler almıştı. Gece yola çıkmayı tercih etmeleri bir yana, Medine istikametine değil de aksi yöndeki Sevr Dağı tarafına yönelmiş olmaları bunun açık bir göstergesidir. Buradan hareketle onun ve yol arkadaşı Hz. Ebû Bekir'in ilâhî takdire boyun eğmekten kaçındıklarını veya Allah'ın yardımına güvenmediklerini söyleyebilir miyiz? Kaldı ki aldıkları tüm önlemlere rağmen müşrikler izlerini sürmek sûretiyle, üç gün boyunca saklandıkları Sevr dağındaki mağaranın ağzına kadar dayanmışlardı. Mağaranın kapısına dikilen düşmanlarının ayaklarını gören Ebû Bekir (r.a.), "Ey Allah'ın Elçisi, eğilip bir baksalar bizi fark edecekler" diyerek endişesini dile getirmişti. Bunun üzerine tevekkül Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.s) "Üçüncüsü Allah olan iki kişiye ne olur ki?" diyerek hem yol arkadaşını teselli etmiş hem de Allah'a olan güvenini ortaya koymuştur (Buhârî, "Fedâilü'l-Ashâb", 2). Bu tarihî olaydan çıkarmamız gereken en önemli ders, gerekli tedbirlerimizi aldıktan sonra Allah'a tevekkül etmemiz gerektiğidir. Nitekim sevgili Peygamberimizin, 'devemi bağlayarak mı yoksa salıvererek mi Allah'a tevekkül edeyim' diye soran bir adama, *"Deveni bağla sonra Allah'a tevekkül et (güven) ve dayan."* (Tirmizî, "Sıfatu'l-Kıyâme", 60) şeklinde verdiği cevap da tedbiri elden bırakıp Allah'a dayanmanın doğru bir davranış olmayacağını açıkça ifade etmektedir.

Herhangi bir işte sonuca ulaşmak için gerekli çabayı sarf ettikten sonra o işin neticesi hakkında Allah'a olan sonsuz güvenimizi ifade eden tevekkül, Allah inancımızın pratiğe yansımasının somut bir göstergesidir. Gerçekte Allah inancımız, ona olan güvenimizle doğru orantılıdır, diyebiliriz. Allah'a olan tevekkülümüz hayat boyu karşılaştığımız çeşitli endişelerimiz esnasında gösterir kendisini. Yukarıda Yakup peygamber ve Hz. Muhammed'in hayatlarından verdiğimiz örneklerde olduğu gibi, bazen bizi bekleyen hayatî bir tehlike karşısında, bazen bir sınavı kazanma telaşı içerisindeyken ve çoğunlukla da rızık endişesi taşırken ümitsizliğe karşı adeta bir kalkan olur bizim için. Tevekkülde yüce Yaratandan bir beklenti vardır. Ancak bu bekleyişin, sebeplere sarılmadan, yorulmadan, çaba harcamadan, özveride bulunmadan gerçekleşmesini ummak tevekkülden öte tembellik olacaktır. Nitekim Allah Resûlü (s.a.s) biz Müslümanlara, yavrularının geçimi için sabahtan akşama kadar dolaşan bir kuşun gayretini hatırlatıyor ve şöyle buyuruyor:

"Eğer siz gereği gibi Allah'a güvenip tevekkül etmiş olsaydınız, tıpkı sabahleyin kursakları boş olarak çıkıp akşam dolu olarak dönen kuşları rızıklandırdığı gibi sizleri de rızıklandırırdı." (Tirmizî, "Zühd", 33)

Birçok peygamberin hayatında, yüce Rabbimize tevekkülümüzü nasıl ifade edeceğimiz hususunda bizlere rehberlik edecek çok güzel örnekler vardır: Ateşe atıldığı vakit, hayatının en zor anında Allah'a olan güvenini kaybetmeyen İbrahim Peygamber, "Hasbünellah ve ni'me'l-vekîl (Allah bana yeter; O, ne güzel vekildir)" demişti.

Aynı duayı Uhud yenilgisi akabinde sevgili Peygamberimiz de ashabıyla yapmıştı. İnsanlar onlara; *"Düşmanınız olan insanlar size karşı bir ordu topladılar, onlardan korkun, dediler. Bu, onların imanını artırdı da; 'Allah bize yeter. O ne güzel vekildir' dediler"* (Buhârî, "Tefsir", Sure 3/Âl-i İmran, 13).

Bu son örneklerde de gördüğümüz gibi tevekkül, aslında Allah inancımızın en açık biçimde kendini gösterdiği bir durumdur. Dolayısıyla Allah'a inanıyorsak ona güvenmeliyiz ve dayanmalıyız. Üzerimize düşenleri yapmak şartıyla hem dünya hem de ahiret kaygılarımız karşısında Allah'a dayanmalı, aynı zamanda O'nun iradesi olmadan hiçbir çabamızın sonuç vermeyeceğini de aklımızdan çıkarmamalıyız.

ÖNCELİKLE KENDİMİZİ DÜZELTELİM*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْ ۚ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ اِذَا اهْتَدَيْتُمْ ۭ اِلَى اللهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"Ey iman edenler! Siz kendinizi düzeltin. Siz doğru yolda olursanız yoldan sapan kimse size zarar veremez. Hepinizin dönüşü Allah'adır. O zaman Allah, size yaptıklarınızı haber verecektir." (Maide, 5/105)

Allah Teâlâ, peygamber ve kitap gönderdikten sonra tercihini ısrarla inkâr yönünde kullananları zorla doğru yola iletmez. Bu kişileri kendi irade ve tercihleriyle baş başa bırakır. Gerçeği araştırıp tercihini o yönde kullanmaya çalışanlara da yardım ederek onları doğru yola iletir. Bu bakımdan biz, tebliğ kurallarına uygun olarak dinimizi anlatmakla yükümlüyüz.

Dinimizde, "nemelazımcılık" ve "yalnız kendini düşünme" anlayışları asla onaylanmaz. Kendisi için arzu ettiği şeyi din kardeşi için de arzu etmek, hatta din kardeşinin iyiliğini kendi nefsine tercih etmek, kamil mümin olmanın bir şartıdır. "Ben kendimden sorumluyum, başkaları beni ilgilendirmez" diyemeyiz. Zira biz, hepimiz, bir gemide yolculuk yapmaktayız. Gemi; makine dairesi, diğer bölümleri, alt ve üst katlarıyla bir bütündür. Geminin herhangi bir yerinde meydana gelen arıza, onun içinde yolculuk yapan herkesi etkiler. Geminin salimen sahile ulaşması, yapısının her yönden sağlam olmasına bağlıdır. O halde, toplum olarak hepimiz birbirimizden sorumluyuz.

Toplumları meydana getiren fertlerdir. Sağlıklı bir toplum yapısı da sorumluluk bilinci taşıyan bireylerin toplumda etkili olmasıyla mümkün olur. Kişinin başkalarına yardımcı olabilmesi, topluma olumlu katkılarda bulunabilmesi her şeyden önce kendi sorumluluklarına dikkat etmesine bağlıdır. Bu konuda üzerine düşeni yapan ve kendisini sürekli kontrol eden bir kimse de yanlış yollara düşmüş insanlardan

* Sabri AKPOLAT

zarar gelebileceği kuruntusuna kapılarak aydınlık yola çağrıda bulunma görevini ihmal etmemelidir.

Toplumdaki fitne, kargaşa, düzensizlik ve kötülükler el birliği ile engellenmelidir. Aksi takdirde, bunun zararı sınırlı kalmaz, hak edenlerin yanında suçsuzlara da dokunur. Fitnenin ortadan kalkması için ellerinden geleni yapmayanlar, haksızlığa karşı mücadele etmeyenler, kusurlu ve sorumludurlar. Peygamber Efendimiz, fitne konusunda ümmetini uyarmış, *"Toplumda fenalık çoğalırsa içlerinde iyiler bulunsa bile helâkten kurtulamazlar."* (Buhârî, "Fiten", 4, 28) buyurmuştur.

Bu âyetin, müminlerin, iman çağrısına olumlu karşılık vermemekte direnen ve kötülükler içinde yüzmeye devam eden inkârcıların durumuna üzülmeleri üzerine nâzil olduğu rivayet edilmiştir. Zamanla bazı Müslümanların bu âyeti, nemelâzımcı bir anlayışa kapı aralayacak şekilde yorumlamaya başladıklarını görünce Hz. Ebûbekir onları uyarıp özetle şunları söylemiştir:

Siz bu âyeti gayesinin dışına taşırıyor ve yanlış yorumluyorsunuz. Ben Resûlullah'ın *"İnsanlar bir kötülüğü görüp de onu engellemezlerse, Allah'ın onlara genel bir azap göndermesi yakındır"* buyurduğunu duydum (Tirmizî, "Tefsîr", 6; Ebû Dâvûd, "Melâhim", 17).

Şüphesiz dönüşümüz Allah'adır. O, yaptıklarımızdan dolayı bizi hesaba çekecektir. Herkes kendi yaptıklarının karşılığını görecektir. Ayrıca, iman çağrısına olumlu cevap verenler, bu çağrıya kulak vermeyen yakınlarından dolayı da kınanamazlar. Bu durum onlar için bir eksiklik de değildir. Zira Hz. Nuh ve Hz. Lût'un hanımları, peygamber kocalarına iman etmedikleri halde Firavun'un hanımı iman etmiştir. Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Lût'un ve Hz. Nuh'un inkârcı hanımlarını bizlere ibret olarak anlatmaktadır. Ayette ayrıca Firavun'un iman eden hanımı da samimiyeti, Allah korkusu ve içten duasıyla çok güzel bir örnek olarak haber verilmektedir:

"Allah, inkâr edenlere, Nûh'un karısı ile Lût'un karısını örnek gösterdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki salih kişinin nikahları altında bulunuyorlardı. Derken onlara hainlik ettiler de kocaları, Allah'ın azabından hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara, 'Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin!' denildi. Allah, iman edenlere ise, Firavun'un karısını örnek gösterdi. Hani o, 'Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap. Beni Firavun'dan ve onun yaptığı işlerden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar!' demişti." (Tahrim, 66/10-11)

PEYGAMBER EŞİ OLMAK BİLE KİŞİYİ KURTARMAZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَآ اِبْرٰهِيمَ بِالْبُشْرٰىۙ قَالُوٓا اِنَّا مُهْلِكُوٓا اَهْلِ هٰذِهِ الْقَرْيَةِۚ اِنَّ اَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَۚ قَالَ اِنَّ فِيهَا لُوطًاۜ قَالُوا نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَنْ فِيهَاۜ لَنُنَجِّيَنَّهُ وَاَهْلَهُٓ اِلَّا امْرَاَتَهُۖ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ وَلَمَّآ اَنْ جَآءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْۖ اِنَّا مُنَجُّوكَ وَاَهْلَكَ اِلَّا امْرَاَتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ

"Elçilerimiz İbrahim'e müjdeyi getirdiklerinde, 'Biz bu memleket halkını helak edeceğiz, çünkü oranın ahalisi zalim kimselerdir' dediler. İbrahim, 'Ama orada Lût var' dedi. Onlar, 'Orada kimin bulunduğunu biz daha iyi biliriz. Biz onu ve ailesini elbette kurtaracağız. Ancak karısı başka. O geri kalıp helak edilenlerden olacaktır.' Elçilerimiz Lût'a geldiklerinde, Lût, onlar yüzünden tasalandı, onlar hakkında çaresizlik içine düştü. Elçiler ona, 'Korkma, üzülme. Biz seni ve aileni kurtaracağız. Ancak karın başka. O geride kalıp helak edilenlerden olacaktır.' " (Ankebût, 29/31-33)

Bu ayetlerin ilk kısmında, Hz. İbrahim (a.s)'e çocuğu olacağını müjdelemek için gelen meleklerden bahsedilmektedir. Bu melekler aynı zamanda halkı zalim olan bir kavmi yok etmek üzere de görevlendirilmişlerdir. Halkı yok edilecek kavim Hz. Lût (a.s)'un kavmidir. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de Allah Teala geçmişte yaşamış bazı kavimlerin hayat hikayelerini anlatmakta, bizim onlardan dersler çıkarmamız gerektiğini açıklamaktadır. Bu durum şu ayette açık bir şekilde bildirilmiştir:

"Nitekim birçok memleket vardı ki, o memleket (halkı) zulmetmekte iken, biz onları helâk ettik. Şimdi o ülkelerde duvarlar (çökmüş), tavanlar üzerine yıkılmıştır. Nice kul-

* Dr. Mustafa KAHRAMAN

lanılmaz hâle gelmiş kuyular ve (ıssız kalmış) ulu saraylar vardır. (Sana karşı çıkanlar) hiç yeryüzünde dolaşmadılar mı? Zira dolaşsalardı elbette düşünecek kalpleri ve işitecek kulakları olurdu. Ama gerçek şu ki, gözler kör olmaz; lâkin göğüsler içindeki kalpler kör olur." (Hac, 22/45-46)

Yüce Allah, azgınlıkta ileri giden, kendi emir ve yasaklarını hiçe sayan, peygamberleri öldüren, yeryüzünde bozgunculuk yapan, ahlaki hiçbir sınır tanımayan Ad ve Semud kavmini, Eyke ve Medyen halkı gibi pek çok milleti çeşitli şekillerde yok etmiştir. İşte yok edilen kavimlerden bir tanesi de Lût (a.s)'un kavmidir. Hz. Lût'un kavmi Allah'ın insanlar için koymuş olduğu sınırları aşmış, arsızlık ve hayâsızlık konusunda hiçbir sınır tanımayan bir topluluk idi. Lût kavminin erkekleri, kadınları terk edip erkeklere yönelmişlerdi. Lût peygamber, onların bu yaptıklarının yanlış olduğunu açık bir şekilde ikaz ettiği halde onlar yanlışlarında ısrar etmişlerdi. Ayrıca Lût'u da alaya almışlar, onu memleketinden sürmek istemişlerdi.

İşte bu sebeple Rabbimiz yüce Allah, meleklerini Hz. Lût'un kavmini yok etmek üzere göndermişti. Melekler bu durumu Hz. İbrahim'e açtıklarında o, Lût'un o kavimle birlikte olduğunu meleklere söylemiş, melekler de Lût'un orada olduğunu bildiklerini, Lût'u ve ailesini kurtaracaklarını, ama Lût'un karısının helak olacakların içerisinde olacağını bildirmişlerdir. Çünkü Lût'un karısı, onun peygamber olduğuna inanmıyordu. Sonunda Allah Teala, Lût'un kavmine önce korkunç bir ses duyurmuş, sonra memleketlerinin altını üstüne getirmiş, daha sonra da üzerlerine taş yağdırarak yok etmişti. Bu şekilde yok edilenlerin içerisinde Hz. Lût'un karısı da vardı. Çünkü o Hz. Lût'un uyarılarına aldırmamış, inkârcılarla beraber olup Lût'u inkâr etmişti.

Burada çok önemli bir nokta ortaya çıkmaktadır. Bu da kişinin Allah'a karşı olan sorumlulukları hususunda Peygamber eşi de olsa bireysel yükümlülüğünün esas olduğu gerçeğidir.

Toplumumuzda bazı kimseler "benim babam hoca", "benim dedem hacı" gibi ifadelerle kendilerine bir pay çıkarmaya çalışmakta ve böylece sorumluluktan kurtulacaklarını yahut o kimselerin kendilerine bir fayda sağlayacaklarını zannetmektedirler. Ancak bu kesinlikle yanlış bir yaklaşımdır. Bırakın kişinin bir yakınının hacı ya da hoca olmasını peygamber bile olsa onu kurtaramayacağını yukarıda Lût peygamber ve eşi örneğinde açık bir şekilde görmekteyiz. Peygamber olan Lût eşini kurtaramamış, eşi o şehir halkı ile beraber yok edilmiştir. Aynı şekilde bu olayın bir benzeri Hz. Nuh ile oğlu arasında geçmiştir. Oğlu Tufanın olacağına ve babasının peygamberliğine inanmamış, gemiye binmemiş ve boğulanlardan olmuştur. Hz. Nuh, çok istese de oğlunu kurtaramamıştır (Hûd, 11/42-47).

Aynı şekilde sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s) de, *"Yakın akrabalarını uyar"* (Şuara, 26/214) ayeti indirilince, bütün akrabalarını Safa tepesinin çevre-

sine toplamış ve onları Allah'a inanmaları konusunda uyarmıştı. Bütün kabileleri isimleriyle tek tek sayıp onları uyardıktan ve İslam'a davet ettikten sonra kendi kızı Fatıma'ya da şöyle seslenmiştir:

"Ey Muhammed'in kızı Fatıma! Kendini cehennemden koru. Ben Allah katında sizin için bir şey yapamam. Ancak aramızdaki akrabalık sebebiyle sizinle ilgimi kesmeyeceğim." (Müslim, "İman", 348-365)

Sonuç olarak yukarıdaki ayetlerde ve Peygamber Efendimizin ifadelerinde açıkça belirtildiği üzere bir peygamber bile olsa kişi ne oğlunu, ne kızını ve ne de eşini kurtarabilir. Herkes kendi yapıp ettiklerinden sorumludur. Bunun için çok kısa olan şu hayatımızı yüce Rabbimizin ve sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'in emir ve yasaklarına uyarak, onların rızasını kazanmaya çalışarak geçirmeliyiz. Çünkü hepimiz bir gün dönüşü olmayan bir yolculuğa çıkacağız. O yolculuğa çıkmadan önce onun hazırlıklarını iyi yapmalıyız.

PEYGAMBER'E İTAAT BİZİ ALLAH SEVGİSİNE ERİŞTİRİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ قُلْ اَطِيعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَ ۚ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. De ki: Allah'a ve Peygamber'e itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse şüphe yok ki Allah kâfirleri sevmez." (Âl-i İmran, 3/31-32)

Yüce Rabbimiz bizlere en güzel örnek olarak elçisi sevgili Peygamberimizi göndermiştir. Allah'ın elçisi sevgili Peygamberimize uymayı, onu örnek almayı ve ona itaati emretmiştir. Hz. Peygambere itaati kendisine itaatle birlikte anmıştır. Kur'an-ı Kerim'de birçok âyette genel olarak peygamberlerin, özel olarak da son dinin tebliğcisi Hz. Muhammed'in bildirdiklerine teslimiyet gösterip uymanın önemi anlatılır. Kur'an'da bizlere Resûlullah'a uymanın gerçek imanı belirlemede temel bir ölçü kabul edildiği bildirilir. Biz müminler, bizzat Kur'an'ın buyrukları doğrultusunda Hz. Peygamber'e uymakla ve hayatı onun örnekliğinde yaşamakla sorumluyuz. Yüce Rabbimiz bizden Hz. Peygamber'in ortaya koyduğu iman, ahlak ve davranış tarzına tabi olmamızı ister.

Sevgili Peygamberimiz sadece Kur'an-ı Kerim'i tebliğ eden, sıradan bir insan değildir. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'e, Kur'an'ı açıklama görevi verildiği bildirilir (Nahl,16/44; Kıyame, 75/19). Sevgili Peygamberimiz de biz insanların anlayabilmesi için Kur'an'ı mübarek sözleriyle açıklamış ve onun nasıl uygulanacağını bizlere davranışlarıyla göstermiştir. Sözleri ve davranışlarıyla yaşayan Kur'an olan sevgili Peygamberimiz biz insanlar için en güzel örnek olarak gönderilmiştir.

* Dr. Bahattin AKBAŞ

Sevgili Peygamberimizin sözleri ve davranışları, biz insanların olgunlaşmalarına rehberlik eder. Bizim olgun birer mümin olmamızın yolu o en güzel örneğin davranış ve sözlerine uymaktan geçer. Peygamberimizi örnek almak ve ona itaat etmek, onun davranışlarını kendimize örnek almakla gerçekleşir.

Hz. Peygamber'e uymak ve ona itaat etmek Allah sevgisinin ayrılmaz bir parçasıdır. Peygamber'in gösterdiği yolu gönülden benimsemeyen kişinin Allah'ı sevdiğini iddia etmek mümkün değildir. Ayrıca Resûlullah'a uymak, Allah'ın sevgisine ve mağfiretine mazhar olmanın da ön şartıdır. Hz. Muhammed, hem Allah'ın elçisidir hem de yüce Allah tarafından Kur'an'ı açıklamakla görevlendirilmiştir. Aynı zamanda ona, Kur'an'da özel düzenlemeye tâbi tutulmamış hususlarda bağlayıcı hükümler ve bildirimlerde bulunma yetkisi de verilmiştir. Biz Müslümanlar olarak Allah'a iman ve itaat ederiz. O'nun bizlere gönderdiği peygamberimiz Hz. Muhammed'in Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederiz. Sevgili Peygamberimize ve getirdiklerine tabi oluruz. Biz müminler sevgili Peygamberimizi Allah için severiz. Ayrıca Allah'ın bizlere ilahî vahyini getiren, onu açıklayan ve en güzel örnek olarak seçtiği rahmet peygamberine itaat ve ona uymak bizim dünya ve ahiret mutluluğunu elde etmemizi sağlar. Günahlarımızın bağışlanmasına sebep olur. Bizi sevgilerin en yücesine, gerçek sevgi olan yüce Allah'ın sevgisine ulaştırır. Çünkü yüce Allah sevgisine ve rızasına götüren yolun göndermiş olduğu elçisine uymaktan, onu sevmek ve ona itaat etmekten geçtiğini haber veriyor.

PEYGAMBERE İTAAT ALLAH'A İTAATTİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَ ۚ وَمَنْ تَوَلّٰى فَمَآ اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ۟

"Kim peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse, (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik." (Nisa, 4/80)

Bizler Müslüman olarak hem Allah'a hem de Resûlüne iman ve itaat etmekle sorumluyuz. Yani Allah'ın gönderdiği Kur'an'a ve Resûlü'nün Sünnet-i Seniyyesine karşı mükellefiz. Çünkü Allah (c.c), Peygamber Efendimizin elçiliği ile emrettiği ve yasak koyduğu konularda O'na uymamı emretmiştir:

"Peygamber size ne verdiyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah'ın azabı çetindir." (Haşr, 59/7)

Başka bir âyette de; *"Ey iman edenler! Size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah'ın ve Resûlü'nün çağrısına uyun ve bilin ki Allah, kişi ile kalbi arasına girer. Yine bilin ki, O'nun huzurunda toplanacaksınız."* (Enfâl, 8/24) buyurmak suretiyle yüce Allah, Resûlüne uymayı Müslüman olmanın gereği saymış, onun çağrısına uymamızı "hayat" olarak nitelendirmiştir.

Zira dinimizin esasları, itikat, ibadet, muamelat konularındaki ayrıntı ve uygulamaları bizzat Peygamberimizin önderliği ve örnekliğinde yaşanarak bize intikal etmiş bulunmaktadır. Kur'an-ı Kerim bazen bir konuya vurguladığı veya işaret ettiği halde ayrıntısını açıklamamış olabilir. İşte bu durumda Peygamber Efendimizin sünneti ön plana çıkar. Onu esas alır ve onunla amel ederiz. Meselâ, namazın nasıl kılınacağını Hz. Peygamber (s.a.s) öğretmiştir. Yine, zekâtla ilgili Kur'an-ı Kerim'de ancak farz olduğu ve hikmetleri ile ilgili ayetler vardır. Zekâtın ayrıntısı ve uygulamasında ise Hz. Peygamber'in sünneti ve hadisleri esas alınmıştır. Dolayısıyla söz konusu âyette Allah'ın emri ve yasaklarını insanlara açıklayan ve uygulamalı olarak

* Nevzat Sabri AKIN

gösteren Hz. Peygambere itaatin Allah'a itaat etmek anlamına geldiği vurgulanmıştır. Öyle ki eğer bir konu ilahî vahye dayanıyorsa, o hususta bizim Peygambere uymama konusunda hiçbir tercih hakkımızın bulunmadığı açık bir şekilde beyan buyurulmuştur:

"Allah ve Resûlü bir iş hakkında hüküm verdikleri zaman, hiçbir mümin erkek ve hiçbir mümin kadın için kendi işleri konusunda tercih kullanma hakları yoktur. Kim Allah'a ve Resûlüne karşı gelirse, şüphesiz ki o apaçık bir şekilde sapmıştır." (Ahzâb, 33/36)

Bu itibarla Peygamber (s.a.s) Efendimiz de ashabını, emir ve yasaklarına itaat konusunda uyarmıştır:

"Kendisine benim emrettiğim ya da yasakladığım herhangi bir emir geldiğinde sizden birinizi koltuğuna yaslanmış olarak şöyle söylediğini görmeyeyim: 'Bilmiyoruz, (bizi ilgilendirmez) biz Allah'ın Kitabı'nda bulduğumuza uyarız." (Ebu Davud, "Sünen", 6; Tirmizî, "İlim", 10)

Dolayısıyla peygambere itaat, onun Allah'ın elçisi olduğuna inanmayı ve Allah'tan getirip haber verdiği her konuda ona itaat etmeyi içerir. Diğer taraftan Allahu Teala Hz. Peygamber'i hakem olarak kabul etmekten kaçınanların ve O'nun getirdiği hükümlere teslim olup rıza göstermeyenlerin imanının olmayacağını açık bir şekilde ifade buyurmuştur:

"Hayır! Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar." (Nisa, 4/65)

PEYGAMBERİMİZ ÖRNEK ALINMALI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ اللهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَذَكَرَ اللهَ كَثِيرًا

"Andolsun, Allah'ın Resûlünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır." (Ahzâb, 33/21)

Ayet-i kerimede Allah'ın rızasına ermeyi uman, ahirette mutluluğa kavuşmayı arzu eden ve Allah'ı çokça zikredenler için Hz. Peygamberin örnek alınacağı açıkça ifade edilmiştir.

İnsan çevresine baktığı, başkalarını değerlendirdiği zaman iyi dediği veya kötü kabul ettiği birilerini görür. Genelde takdir ettikleri insanları kendilerine örnek alır, hoşlanmadıkları kişilerden ve onların hayat tarzlarından da kaçarlar. Çünkü hoşlandıkları kişiler toplumda sevilen, sayılan, sözüne güvenilen, itibar sahibi olan insanlardır. Dolayısıyla onlara gıpta eder ve onlar gibi yaşamak isterler.

İnsanlar bu konuda nasıl davranmalı, kimi örnek almalıdır? Kişi bu hususta yetersiz olabilir ve yanlış bir seçim yapabilir diye yüce Allah bu konuda da insanları kendi başlarına bırakmayıp, hangi örnek şahsiyetin model alınması gerektiğini bu ayette ortaya koymuştur.

Model almanın hayatta büyük bir rolü olduğu ve davranışların ona göre şekilleneceği bilinen bir gerçektir. Bu nedenle insanlar kimi taklit ederlerse, kimin davranışlarını yansıtırlarsa kimlikleri de ona göre şekillenir. Durum bu olunca Allah (c.c) insanlığa örnek alarak hayat ve ahlak numunesi bir elçi göndererek onun hayatının örnek alınmasını istemiştir.

Örnek alınacak Hz. Peygamberin iki yönü vardır:

1. Beşer yönü,
2. Beşer üstü yönü.

* Davut KAYA

Beşer kimliğine bakıldığı zaman o da diğer insanlar gibi, anne-babadan meydana gelen; yiyip-içen, gezip-dolaşan bir özelliğe sahiptir. Yani kısaca o da bir insandır. Ancak diğer insanlardan çok farklıdır. Bir şiirde; "Muhammed beşerdir ama diğer insanlar gibi değildir. Bilakis o, diğer taşlar arasında bulunan yakut taşı gibidir" şeklinde bir benzetme ile anlatılmıştır. Yakut nasıl diğer taşlara göre çok değerli ise Hz. Muhammed de diğer insanlara nispetle çok daha değerlidir.

Bu durum Kur'an-ı Kerim'de Kehf suresinin 110. ayetinde şöyle açıklanmıştır:

"De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım, (Ne var ki) bana, 'Sizin ilahınız ancak bir tek ilâhtır' diye vahyolunuyor. Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa yararlı bir iş yapsın ve Rabbine ibadette kimseyi ortak koşmasın."

Bu, yalnızca ona ait bir özelliktir. Biz insanlar buna inanır, kelime-i şahadette yer aldığı gibi; "Ben şahadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur, yine şahadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir" diye kabulleniriz. Biz Hz. Peygamberin bize örnek olacak beşer kimliğini çok iyi bilmeliyiz. Bunun için de onu iyi öğrenmeli ve tanımalıyız. O peygamberlik öncesinde herkese örnek olabilecek davranışlar sergilemiştir. Hatta güvenilirliği sebebiyle kendisine "Muhammed'ül-Emin (Güvenilen Muhammed)" lakabı da verilmiştir.

Allah resûlünü örnek almak, hayatını güzel davranışlarla geçiren o yüce elçinin yaptıklarını tatbik etmektir. O, toplumun her kesimini, her grubunu ilgilendiren davranışlarıyla herkese örnek olacak kadar davranış zenginliğine sahiptir. O, yetim doğmuş, yetimliği çok iyi idrak etmiştir. Onda yetimin ve yakınlarının alacağı ibretler vardır. O dünya nimetleriyle imtihan edilmiş, zaman zaman insanların kötü davranışlarına muhatap olmuştur. O aile reisi olmuş, amir olmuş, eğitici, imam, cemaat ve daha nice durumlar yaşamış, hayatın her aşamasında kendine ait güzellikler sergilemiştir. Bu nedenle hayatın bütün aşamalarında ondan alınacak çok şeyler vardır. O, bir grup veya zümreye değil, tüm insanlığa rehber olarak gelmiştir. O hakkı söylemiştir, her zaman hakkı korumuştur. O, âdil olmuştur, yetimi gözetmiştir, rızkını helal kazanmıştır, ahlaki olgunluğu zirvede yaşamış ve anlatmıştır. O, insanlara iyi davranmış, kadın haklarını korumuş, hayvanlara merhamet etmiş, küçükleri korumuştur. O hep yapıcı olmuş, hoşgörüyü elden bırakmamıştır.

Bize düşen görev, Hz. Peygamberi her yönüyle çok iyi tanıyıp getirdiği mesajları kavramak, onları hayatımıza tatbik etmektir ve böylece Rabbimizin rızasını kazanmak olmalıdır.

PEYGAMBERİMİZİN DAVETÇİ VE AYDINLATICI OLMASI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّآ اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًاۙ وَدَاعِيًا اِلَى اللهِ بِاِذْنِهٖ وَسِرَاجًا مُنِيرًا

"Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı; Allah'ın izniyle kendi yoluna çağıran bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik." (Ahzâb, 33/45-46)

İnsanları, kendisini tanımaları ve ona kulluk etmeleri için yaratan yüce Allah, onlara yol göstermek ve kendisinin emir ve yasaklarını öğretmek için; zaman zaman peygamberler göndermiştir. Peygamberlerin ilki, ilk insan olan Hz. Âdem (a.s)'dir. Sonuncusu ise bizim peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s)'dir. İkisi arasında ne kadar peygamber gelip geçtiğini kesin olarak bilmiyoruz. Sadece bu yüce insanlardan 25'inin isimlerinin Kur'an-ı Kerim'de zikredildiğini biliyoruz.

Her peygamber kendi çağının şartlarına göre, kendisine verilen tebliğ görevini yerine getirmiştir. Bizim Peygamberimiz (s.a.s) ise, kıyamete kadar geçerli olacak dinî esasları tebliğ etmiştir. Öncelikle Peygamberimiz (s.a.s)'in yeryüzünde yaşayan bütün insanlar için, hatta bütün âlemler için rahmet olarak gönderildiğini biliyoruz (Enbiya, 21/107). Bizler, bu rahmet oluşun; bizim onunla bağlantımızla ve onun sünnetine sarılmamızla doğru orantılı olacağını da aklımızla fark edebilmeliyiz. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de bir hadislerinde; her peygamberin kendi kavmine gönderildiğini, kendisinin ise bütün insanlara gönderildiğini haber vermiştir (Buharî, "Salât", 56).

Yeryüzünde yaşayan insanların büyük bir çoğunluğu onu yeteri kadar tanımamaktadır. Onu, kendimizden başka insanlara tanıtamadığımız için bizim de sorumluluğumuz olduğunu düşünmeliyiz. İnsanlar onu tanıyamamış ve onun getirdiği güzellikleri yaşayamamışlarsa, onun rahmet olması ne kadar gerçekleşebilecektir?

* Mustafa KILIÇ

Rabbimiz öncelikle Peygamberimizin şahit olacağını bildirmiştir. Allah, kullarına peygamber gönderip inanç, amel, ahlak konularında ne istediğini açıklamadıkça onları sorumlu tutmuyor, birçok âyette *"Bilmiyorduk, bilemezdik demeyesiniz diye size peygamberler gönderdim"* buyuruyor (bk. Nisâ, 4/165). Bütün bunlara rağmen âhirette "uyarılmadığı, bilgi verilmediği yolunda" mazeret ileri sürecek olanlara da Allah Teâlâ peygamberleri ve hepsine birden son peygamberini şahit gösteriyor. Hz. Peygamber'in bu niteliği, onun rabbi nezdindeki değerini gösterir. Çünkü şahitler önce tezkiye edilir, onları tanıyan erdemli kişiler tarafından tanık olabilecekleri ifade edilir. Hz. Peygamber'i tezkiye eden ise bizzat Allah'tır.

Onun başka bir özelliği de müjdeleyici olmasıdır. O, müminleri; Allah'ın cennetleri ve öbür dünyada mü'minlere hazırladığı sayısız nimetleri ile müjdelemiştir. Onun getirdiği dini yaşayan insanlar, bu dünyada da mutlu olurlar ve dünyayı mamur ederek huzur içinde yaşanır hâle getirirler. Dolayısıyla o, bu dünya için de müjdeleyicidir. Öte yandan Kur'an-ı Kerim onun, bütün insanlara müjdeci ve uyarıcı olarak gönderildiğini de haber vermektedir (Sebe', 34/28). Kur'an-ı Kerim'in başka ayetlerinde de onun müjdeleyici olduğu ifade edilirken (Bakara, 2/119; Mâide, 5/19; Hûd, 11/2; Sebe', 34/28; Fâtır, 35/24), bir ayette de kendisinin müjdelenen olduğu bildirilmiştir. Bilindiği gibi Hz. İsa (a.s), *"Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim."* (Saff, 61/6) diyerek, onun geleceğini önceden müjdelemişti.

İnsanların müjdelenmeye ihtiyaçları olduğu kadar uyarılmaya da ihtiyaçları vardır. Çünkü insanlar sadece müjdelenirlerse, tembelliğe ve uyuşukluğa düşebilirler. Ara sıra onların uyarılması; korku ve endişe ile kendilerini hesaba çekmeye vesile olur. Bundan dolayı Peygamberimiz (s.a.s)'in uyarma görevi de vardır. Bizi en çok uyaracak şey; cehennemlik olmak veya bir süre cehennemde cezalandırılmaktır. Allah, insanları cehennemle uyarma görevini Peygamberimiz (s.a.s)'e vermiş, ama onun; bu uyarıyı dinlemeyip yanlış yollara sapanlardan sorumlu olmadığını da ifade etmiştir (Bakara, 2/119). Ayrıca onun yaptığı uyarıları dikkate alıp iman eden, kendini düzeltip sâlih amel işleyenlerin de, korkmalarına gerek olmadığını, onların mahrum ve mahzun olmayacaklarını bizlere bildirmiştir (En'âm, 6/48).

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s)'in görevi insanları hidayete davet etmek ve bu daveti tebliğ etmekti. O davetini hakkıyla yerine getirdi. Bizden önceki Müslüman kardeşlerimizin şeksiz şüphesiz kabul ettikleri gibi, biz de o daveti kabul ettik. İşte bundan dolayı Rabbimizin bize öğrettiği şu duayı içtenlikle yapabiliriz:

"Rabbimiz! Biz, 'Rabbinize iman edin' diye imana çağıran bir davetçi işittik, hemen iman ettik. Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla. Kötülüklerimizi ört. Canımızı iyilerle beraber al." (Âl-i İmrân, 3/193)

Kur'an-ı Kerim olmasaydı biz hidayete erişemezdik. Hak ile batılın arasını ayıramazdık. Ama Kur'an-ı Kerim olsa da Peygamberimiz (s.a.s) olmasaydı o zaman da Kur'an-ı Kerim'i nasıl anlayacağımızı ve nasıl uygulayacağımızı bilemezdik. O yüce Elçi, Kitabımızın esaslarını; uygulamalarıyla bize gösterip örnek oldu. Yolumuzu aydınlattı. Dünyamızı da ahiretimizi de aydınlatan bir kandil oldu.

Ey aydınlatıcı bir kandil olarak gönderilen yüce Peygamberim! Bu dünyada bizi aydınlattığın gibi, ahirette de aydınlat, bizi ışıksız ve şefaatsiz bırakma!

PEYGAMBERİMİZİN GÜZEL AHLAKI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظِيمٍ

"Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin." (Kalem, 68/4)

Okuduğumuz ayet-i kerimede Peygamberimizin yüce bir ahlaka sahip olduğu açıkça belirtilmektedir. Ayet-i kerimedeki "üstün ahlaktan" kasıt ise Hz. Peygamber'in sahip olduğu Kur'an ahlakıdır. Nitekim Hz. Aişe'ye, Peygamberimizin ahlakının nasıl olduğu sorulduğunda O, "Siz hiç Kur'an okumaz mısınız? 'Resûlullah'ın ahlakı Kur'an'dır' demiş ve yukarıda meali verilen ayeti okumuştur (Müslim, "Müsâfirîn" , 139).

Peygamberimiz (s.a.s), her konuda biz Müslümanlar için en güzel örnektir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman kimseler için Allah'ın resûlünde sizin için en güzel örnekler vardır." (Ahzâb, 33/21)

Peygamberimizin attığı her adım, söylediği her söz, yaptığı her iş, geliştirdiği her ilişki bizim için örnektir. Çünkü Allah'ın örnek olarak takdim ettiği bir insan tabii ki bizler için rehber ve örnek olacaktır.

Peygamberlerin tebliğ ettiği hak dinler, Peygamberimiz (s.a.s) ile kemale erdiği gibi güzel ahlak da onunla kemale ermiş ve zirveye ulaşmıştır Kendileri ümmetine örnek olmak için Allah Teâlâ'dan güzel ahlak istemiş, kötü ahlak ve vereceği zararlardan da Allah Teâlâ'ya sığınmıştır:

"…Allah'ım! Beni amellerin en iyisine ve ahlakın en iyisine ilet. Amel ve ahlakın en iyisine ancak sen hidâyet edebilirsin. Amellerin kötüsünden ve ahlakın kötüsünden beni koru. Amel ve ahlakın kötüsünden ancak sen koruyabilirsin." (Nesâî, "İftitah", 16)

"Allah'ım! Ayrılıktan, münafıklıktan ve ahlakın kötüsünden sana sığınırım." (Nesâî, "İstiaze", 21; Tirmizî, "De'avât", 126)

* Tahir TURAL

Şimdi bazı ahlaki sıfatlardan hareketle Peygamberimizi tanımaya çalışalım:

1- **Doğruluğu:** 35 yaşında iken yaşadığı toplum tarafından Muhammedü'l-Emin (En güvenilen) diye isimlendirilmiştir. Müşrikler ona şair, kâhin, cin çarpmış gibi yakıştırmalarda bulunuyorlar ancak hiçbir zaman yalancı diyemiyorlardı. Hatta Ebu Cehil, "Biz seni yalanlamıyoruz, getirdiğini yalanlıyoruz" diyordu. Bunun üzerine En'âm suresi 33. ayet-i kerime inmiştir: *"Onların söylediklerinin hakikaten seni üzmekte olduğunu biliyoruz. Aslında onlar, seni yalanlamıyorlar fakat o zalimler açıkça Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlar"* (Tirmizî, "Tefsîr", 7/1). Abdullah bin Amr anlatıyor: Peygamber evimizde bulunduğu sırada annem çocuğa gel sana bir şey vereceğim, dedi ve hurma verdi. Peygamberimiz; *"Eğer çocuğu kandırmış olsaydınız size bir yalan günahı yazılırdı."* buyurdu (Ebu Davud, "Edep", 88; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 452).

2-**Merhameti:** Onun için Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulur: *"Biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik."* (Enbiya, 21/107) Kendisi de şöyle buyurmuştur: *"Merhamet edene Allah da merhamet eder. Siz yerdekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin."* (Tirmizî, "Birr", 16) *"Merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez."* (Ebu Davud, "Edeb", 16)

3-**Cömertliği:** Peygamberimiz; *"Ben ancak dağıtıcıyım, veren Allah'tır"* derdi. Câbir (r.a.) onu anlatırken şöyle söylemiştir: "Peygamberimiz kendisinden bir şey isteyene asla yok dememiştir." Hz. Aişe ise; *"Peygamberimiz üç gün peş peşe karnını hiç doyurmamıştır. İsteseydi doyururdu. Fakat yoksulları doyurup kendisi aç kalmayı tercih ederdi."* demiştir (Tirmizî, "Zühd", 38).

4- **Tevazuu:** Peygamberimiz bir mecliste boş bulduğu yere oturur, ev işlerine yardım eder, elbisesini yamar, pazardan ev ihtiyaçlarını kendisi görürdü (Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, c.II, s.1256). Tevazu konusunda şöyle buyurmuştur:

"Kim müslüman kardeşine alçak gönüllü davranırsa Allah onu yükseltir. Kibirleneni, üstünlük taslayanı ise Allah alçaltır." (Taberânî, *Evsat,* 7707, 8, 247; *et-Terğib*, III/561)

Peygamberimiz zengin-fakir ayırımı yapmadan davete gider, fakirlerin evine gidip hâl hatır sorar, hastaları ziyaret ederdi. Hastalara şifa bulmaları için dua eder, "inşallah iyileşeceksiniz" diye teselli ederdi (Buharî, "Merda", 10). Bir defasında Yahudi bir ailenin hasta çocuğunu ziyaret etmiş, onu İslam'a davet etmiş, o da babasının yüzüne bakmış, babası da "Oğlum! Peygamber ne diyorsa sen onu yap" demiş ve çocuk müslüman olmuştu (Buharî, "Merda", 11).

5- **Aşırı övgüden hoşlanmazdı:** Peygamberimiz ashabına; *"Beni Hıristiyanların İsa (a.s)'yı övmeleri gibi övmeyin. Ben Allah'ın kuluyum. Bana Allah'ın kulu ve elçisi deyin"* derdi (Buharî, "Enbiya" , 48).

6- **Hoşgörüsü ve Bağışlayıcılığı:** Sevgili Peygamberimiz güler yüzlü ve yu-

muşak huylu idi. Allah Teâlâ, onu Kur'an-ı Kerim'de şöyle vasfetmiştir:

"Sen onlara sırf Allah'ın lütfettiği merhamet sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmasını dile." (Âl-i İmran, 3/159)

Dokuz yıl Peygamberimizin yanında bulunan ve yetişen Enes bin Malik, "Bana bir kez olsun 'öf' demedi" demiştir. Kimsenin kusurunu yüzüne vurmaz, "Bazıları şöyle yapıyor" şeklinde topluma konuşurdu. Kendisine yapılan ikramları küçümsemez ve ikram sahiplerini hayırla anardı (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 100).

PEYGAMBERİMİZİN YOLUNU TUTALIM*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلٰى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِى اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلاً

"O gün zalim kimse, (çaresizlik içinde) ellerini ısırıp şöyle diyecektir: 'Ne olurdu ben de peygamberle beraber aynı yolu tutsaydım!' " (Furkân, 25/27)

Bildiğimiz gibi, "Peygamber" Allah'ın kulları arasından seçtiği ve vahiyle şereflendirerek emir ve yasaklarını insanlara ulaştırmak üzere görevlendirdiği elçidir.

Tarihî süreç içinde Allah Teala insanları doğru yola ulaştırmak üzere peygamberler göndermiş, bu peygamberlere kitaplar vermiş, peygamberler de bu kitaplar doğrultusunda insanları Allah'ın yoluna davet etmişlerdir. Bu süreç son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s) ile tamamlanmıştır. Onun getirdiği din son din İslam, o dinin kitabı Kur'an-ı Kerim de son ilahî kitaptır. Allah'ın yolu (En'âm, 6/116), müminlerin yolu (Nisâ, 4/115) ve doğru yoldan (Bakara, 2/108) maksat İslam'dır.

Bir müslüman olarak en önemli görevimiz Peygamberimiz (s.a.s)'e iman etmemiz, onu sevmemiz, onu tanımaya çalışmamız, onun sünnetine sımsıkı sarılmamız ve kısaca onun yolunu tutmamızdır. Peygamberimiz (s.a.s) de ilk müslümanlar olan sahabelere ve onların şahsında biz müminlere Veda Haccı hutbesinde şöyle tenbihte bulunmuştur:

"Mü'minler! Size iki emanet bırakıyorum. Onlara sımsıkı sarıldıkça yolunuzu hiç şaşırmazsınız. Bu emanetler, Allah'ın kitabı Kur'an ve O'nun Peygamberinin sünnetidir." (Muvatta, "Kader", 3)

Peygamberimiz (s.a.s)'in yoluna ve getirdiği esas ve prensiplere uymamız demek; yaratılışımızdaki amaca uygun bir yol tutmamız ve ona göre hayatımızı düzenleyip yaşamamız demektir. Zira bizi ilim ve kudretiyle en güzel şekilde ve yeryüzünün halifesi olarak yaratan Rabbimiz, dünya/ahiret mutluluğumuzu sağlayacak biçimde yaşamamızı da plânlamış ve bunu bize son Peygamber (s.a.s)'i ve son kitabı Kur'an vasıtasıyla bildirmiştir.

---

* Mustafa GÜNEY

Verilen akıl ve irade ile düşünce, inanç ve eylemlerimizi seçme ve gerçekleştirme hususunda özgür bırakılan biz insanlar; iyilik ve kötülükler hususunda imtihana tâbi tutulmak ve bunların karşılığını ahirette görmek üzere dünyaya gelmiş bulunmaktayız. Gerek bu ayette ve gerekse Kur'an'ın bütününde âhiret inancına ısrarla vurgu yapılmasının sebebi; biz insanların bu yetkilerimizi doğru kullanmamızı ve bundan sorumlu tutulacağımızı zihinlerimize iyice yerleştirmektir. *"O gün (âhiret günü) inkârcılar için çok zor bir gün olacaktır."* Çünkü onlar, Allah'ın kendilerine bahşettiği söz konusu yetkiyi, özgürlüğü sorumluluk bilinciyle ve akıllıca kullanmamışlar; kendilerine bu imkânları bağışlayan Allah'ı tanıyıp O'na şükür ve minnet borçlarını gerektiği şekilde ödememişlerdir.

Bu kişiler dünyada iken akıl ve iradelerini doğru kullanarak Peygamberimiz (s.a.s)'in davetine uyup onunla birlikte, onun gösterdiği yoldan gitmeleri gerekirken; nefislerinin hırslarına ve zararlı duygularına kapılmışlar, böylece inkâr ve isyan yolunu seçmişlerdir.

İşte bütün bu gerçeklerin apaçık ortaya çıkacağı hesap gününde onlar, kendi kendilerine duydukları öfke ve pişmanlık duygularıyla ellerini ısırarak "O Peygamberin yolundan" sapmış olmanın acısını ve elemini yaşayacaklar ve "Keşke o peygamberle beraber aynı yolu tutsaydım!" diyerek pişmanlıklarını dile getireceklerdir.

Öyleyse fırsat bu gün elimizdeyken dikkat edelim! Biz de Peygamberimiz Muhammed Mustafa (s.a.s)'nın yolundan ayrılıp ellerini ısırarak haktan sapmış olmanın acısını ve elemini yaşayacaklardan olmayalım.

PEYGAMBERLER DE FANİDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ اَفَائِنْ مَاتَ اَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلٰىٓ اَعْقَابِكُمْ

وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلٰى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِى اللهُ الشَّاكِرِينَ

"Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah, şükredenleri mükâfatlandıracaktır." (Âl-i İmrân, 3/144)

Bu âyet-i kerimede sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s)'in de diğer peygamberler gibi sadece bir beşer ve bir peygamber olduğu belirtilmekte, onun da öncekiler gibi ölümlü olduğu hatırlatılmaktadır. Bu âyet, ayrıca Müslümanları en zayıf anlarında arkadan vurmaya çalışan münafıkların olumsuz propagandalarına karşı bir cevap ve onların yaldızlı sözlerine kapılmış olanlara yapılmış bir uyarı niteliği de taşımaktadır.

Âyet, Uhud savaşında müşriklerin karşı saldırıya geçip Müslümanları kuşattığı ve bu esnada Peygamber Efendimizin öldürüldüğüne ilişkin bir haberin yayılması üzerine yaşanan olaylarla ilgilidir. Olay şöyle gelişmiştir: Müşriklerden dört kişi sevgili Peygamberimizi öldürmek için fırsat kolluyordu. Bunlardan biri de Abdullah b. Kamie adında bir müşrikti. İbn Kamie, Peygamberimizin yanına kadar sokulup bir kılıç darbesi ile yüzünü yaralamış, bu esnada atılan bir taş da Peygamberimizin dişinin kırılmasına yol açmıştı. Aldığı darbenin şiddetinden Peygamber Efendimizin miğferi ikiye bölünerek halkaları yanağına batmıştı. Ebu Âmir adında bir müşrik de savaştan önce alana çukurlar kazmış ve üzerini kamufle etmişti. Peygamber Efendimiz müşriklerin amansız saldırılarına karşı kendisini savunurken bu çukura düştü ve diz kapakları yaralandı. İçlerinde Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali'nin de yer aldığı bir grup sahâbî, Peygamber Efendimizin etrafında halka oluşturarak onu korumaya çalıştılar. Ebû Dücâne Hazretleri ise vücuduyla ona âdeta bir kalkan görevi görüyordu. Sa'd b. Ebû Vakkas da düşmana ok atıyordu. Düşmanın kılıç dar-

* Dr. Mehmet CANBULAT

belerine karşı Peygamber Efendimizi korumaya çalışan Talha b. Ubeydullah'ın kolu kesildi ve çolak kaldı. Bu arada İbn Kamie, Peygamber Efendimizi korumakta olan Mus'ab b. Umeyr'i şehit etti. Mus'ab b. Umeyr Peygamber Efendimize benzediği için İbn Kamie Peygamberimizi öldürdüğünü sanarak, "Muhammed'i öldürdüm" diye bağırmış, bu haber Müslümanlar üzerinde şok etkisi yapmıştı. Öyle ki, haberin duyulması Müslümanların paniğe kapılmalarına ve cesaretlerini yitirmelerine yol açmıştı; içlerinden bir kısmı dağa doğru yönelirken, bir grup Medine yolunu tutmuş, bazıları da oldukları yerde yığılıvermişlerdi. Olay en çok münafıkları sevindirmiş, bu durumdan yararlanan bir grup münafık "Muhammed gerçek peygamber olsaydı öldürülmezdi. Atalarımızın dinine dönsek daha iyi olur" diyerek Müslümanların morallerini bozmaya çalışıyorlardı.

Çevresinde bulunan az sayıda Müslüman, savaşın sonuna kadar var güçleriyle Peygamberimizi korumaya devam etmiş, diğer yandan bu habere aldanan Kureyş, aldığı sonuçla yetinip savaş alanını terk etmiştir. Bu durumu Cenab-ı Hakk'ın bir lütfu olarak değerlendiren Peygamber Efendimiz kendisinin sağ olduğunu Müslümanlara duyurmaya çalışan Kâ'b b. Mâlik'e susması için işaret etmiştir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere peygamberler de beşerdir; bizim gibi fani varlıklardır. Onların bizlerden farkı, Allah'ın elçisi olarak aldıkları ilahî mesajı insanlara iletmeleri ve bu konuda bize örneklik etmeleridir. Dinin sahibi Allah'tır, koruyucusu da O'dur. Peygamber'in bu dünyadan ayrılmasıyla din nihayete ermeyecektir. İşte âyet-i kerimede bu gerçek dile getirilerek Müslümanların buna hazır olmaları ve dinlerine bağlı kalmaları gerektiği hatırlatılmaktadır. Gerçek şu ki, bâki olan Allah'tır. O'nun dini olan İslam'dır. Bunun içindir ki, fâni varlıklar aramızdan ayrılsa da bu din kalıcıdır.

Âyetin sonundaki "şükredenler" ifadesini müfessirler "İslam'da sebat edip görevlerini yerine getirenler" şeklinde açıklamışlardır. Nitekim aradan yıllar geçip Peygamber Efendimiz, vefat ettiğinde orada bulunanlar şaşırıp ne yapacaklarını bilemez bir duruma geldiklerinde, Hz. Ebû Bekir soğukkanlılığını koruyarak "Kim Muhammed'e tapıyor idiyse bilsin ki Muhammed ölmüştür. Kim de Allah'a tapıyor idiyse bilsin ki Allah diridir, ölmez!" demiş ve bu âyeti okumuştur. Abdullah b. Abbas da bu olayla ilgili olarak "Ebû Bekir bu âyeti okuyuncaya kadar insanlar sanki böyle bir âyetin daha önce inmiş olduğunu bilmiyorlardı, herkes âyeti (ilk defa) ondan öğrenmiş gibiydi. Ondan âyeti dinleyen herkes onu okumaya başladı" demiştir.

PEYGAMBERLER DE İNSANDIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ لَآ اَقُولُ لَكُمْ عِنْدِى خَزَآئِنُ اللهِ وَلَآ اَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَآ اَقُولُ لَكُمْ اِنِّى مَلَكٌ ۚ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰٓى اِلَىَّ ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ ۚ اَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ۚ

"De ki: Ben size, 'Allah'ın hazineleri benim yanımdadır' demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Size 'Ben bir meleğim' de demiyorum. Ben sadece, bana gönderilen vahye uyuyorum. De ki: Görmeyenle gören bir olur mu? Siz hiç düşünmez misiniz?" (En'âm, 6/50)

Yüce Kitabımızın birçok yerinde vurgulandığı gibi peygamberler de insandır. Onlar da diğer insanlar gibi oturup kalkar, yiyip içerler, gezerler, evlenip çoluk çocuk sahibi olurlar, hastalanır ve ölürler. İlahî emir ve yasaklarla yükümlülük konusunda peygamberler de diğer insanlar gibidirler. Fakat onlar her hareketleriyle Allah'ın insanlar için seçtiği kulları ve elçileri, insanların kendilerine bakarak davranışlarına çekidüzen verdikleri birer örnek insan oldukları için kötü huylardan hiçbiri onlarda bulunmaz.

Sevgili Peygamberimiz gerek kendi kavmine gerekse bütün insanlara yalnızca "Allah'ın âyetleri"ni, akıl ve kalplere, vicdanlara hitap eden delillerini duyuruyordu. Kureyş müşrikleri ise öteden beri kâhin, sâhir, arrâf gibi isimlerle andıkları kişilerde olağan üstü güçlerin mevcut olduğuna inanıyor; peygamber olduğunu ve Allah katından bilgiler getirdiğini söyleyen Hz. Muhammed'de de bu şekilde güçler bulunması gerektiğini düşündükleri için ondan meselâ bir dağı altın kütlesi hâline getirmesini (Müsned, I, 242, 258), kayıp şeyleri bulmasını, şifasız hastaları iyileştirmesini (krş. A'râf, 7/188), gökten melekler indirmesini ve kendileriyle konuşturmasını... (En'âm, 6/8) istiyorlardı. Âyet-i kerime, Hz. Peygamberin bu cahilce taleplere vermesi istenen çarpıcı cevabı içermektedir. Ayrıca bu ayet-i kerime peygamberlerin ana va-

* Sabri AKPOLAT

sıflarından birkaçını belirtmektedir. Sevgili Peygamberimiz bu durumu insanlara şöyle beyan etmiştir:

1. Ben Allah'ın kudret hazineleri bendedir, benim emrime verilmiştir, ben onlarda hür olarak veya izinle dilediğim gibi tasarruf ederim diyemem. Böyle bir iddiada bulunmam. Ayetler indirmek, azap getirmek veya dağları altına çevirmek gibi şeyler bana ait değildir. Dolayısıyla benden böyle isteklerde bulunmanız doğru değildir.

2. Ben gaybı da bilemem. Bana "kıyamet ne zaman kopacak veya azap ne zaman?" gibi gaybla ilgili sorular sormanızın da anlamı yoktur.

3. Ben size "Bir meleğim" de demem. Bir melek olduğumu da iddia etmem. Dolayısıyla benden insanlara ait olmayan şeyleri istemeniz de doğru değil. Benim için "Bu peygambere ne oluyor ki, yemek yiyor, evleniyor, çarşılarda dolaşıyor." demeye de hakkınız yoktur.

4. Ben ancak bana vahyedilene uyarım. Gaybla ilgili verdiğim haberler bana vahyedilen bilgilerdir.

Aslında zihni ve gönlü hakikate açık, önyargılardan uzak, ruhu ihtiraslarla kirlenmemiş, kalbi inkâr ve isyan duygularıyla körleşmemiş insanlar için, Allah'tan vahiy aldığı birçok kanıtla anlaşılan bir kimsenin, hiçbir komplekse kapılmadan, engin bir tevazu hâli sergileyerek böylesine gerçekçi ve samimi beyanlarda bulunması, dağları altına çevirmekten daha güçlü ve ikna edici bir delildir. Fakat bazıları bu hakikati kavrayamamaktadır. Bu sebeple ayet-i kerimenin sonunda; *"De ki: Görmeyenle gören bir olur mu? Siz hiç düşünmez misiniz?"* buyrulmuştur.

Bu ayet-i kerimeden şu dersleri de çıkarabiliriz:

a) Sevgili Peygamberimizin, Hz. İsâ gibi ilâhlaştırılmasını önlemek,

b) Peygamberlerin de Allah'ın kulu olduğunu her yönüyle belirleyip açıklamak,

c) Peygamber ilmine varis olan âlimlerin mütevazı olmaları gerektiğini beyan etmek,

d) Peygamberin kendiliğinden mucize göstermesinin, gaybden haber vermesinin mümkün olmadığını kafa ve gönüllere iyice işlemek.

PEYGAMBERLERİ YALANLAYANLARIN SONU*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ۝ إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ
تَفُورُ ۝ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ ۖ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ۝ قَالُوا بَلَىٰ
قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ ۝ وَقَالُوا لَوْ كُنَّا
نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ ۝ فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْ ۚ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ
إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ

"Rablerini inkâr edenler için cehennem azabı vardır. Ne kötü varılacak yerdir orası! Oraya atıldıklarında, onun kaynarken çıkardığı korkunç uğultuyu işitirler. Neredeyse cehennem öfkeden çatlayacaktır! Oraya her bir topluluk atıldıkça oranın bekçileri onlara, 'Size bir uyarıcı gelmemiş miydi?' diye sorarlar. Onlar da şöyle derler: 'Evet, bize bir uyarıcı gelmişti. Fakat biz onu yalanlamış ve 'Allah hiçbir şey indirmemiştir. Siz ancak büyük bir sapıklık içindesiniz' demiştik.' Yine şöyle derler: 'Eğer kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık, şu alevli ateştekilerden olmazdık.' İşte böylece günahlarını itiraf ederler. Artık alevli ateştekiler Allah'ın rahmetinden uzak olsun! Görmedikleri hâlde Rablerinden korkanlar için bir bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır." (Mülk, 67/6-12)

Yukarıdaki ayetlerde cehenneme girenlerle, cehennemin bekçileri arasında karşılıklı olarak nasıl bir konuşma geçeceği bizlere tasvir edilmek suretiyle haber verilmektedir. Şöyle ki, kendilerine "malik ya da zebâni" denilen bekçi melekler oraya girecek olanlara sert ve azarlar bir edayla "Size bir uyarıcı peygamber gelmedi mi?

* Tahir TURAL

Bu dehşeti haber verip sakındıracak bir peygamber, korkutucu bir elçi, bir delil gelmedi mi ki siz buraya geldiniz?" diye sorarlar. Zira melekler, Allah Teâlâ'nın bir Resul göndermedikçe azap etmeyeceğini biliyorlardı. Nitekim bir âyet-i kerimede; *"Biz bir peygamber göndermedikçe kimseye azap edecek değiliz."* (İsrâ, 17/15) buyrulmuştur.

Bekçilerin sorusuna cevap olarak kâfirler, o zaman hakkı gizleyemeyerek "evet" derler. Allah'ın lütuf ve adaletini tasdik edip kendi kabahatlerini şöyle dile getirirler: Doğrusu bize bir uyarıcı geldi. Fakat biz onu yalanladık ve şöyle dedik "Allah hiçbir şey indirmedi." Peygamberliğin, kitabın, vahiy ve mucizelerin; onlara inanıp doğru yolda gidenlere, güzel yaşayanlara sevap, inanmayıp şeytanlık ve küfre sapanlara ise azap edileceğine dair müjde ve tehditlerin aslı yoktur." dedik. Öyle peygamberlik iddia edenlere ve onlara inananlara "Siz ancak büyük bir dalalet içindesiniz. Kendinizi kaybetmiş ve şaşırmışsınız, hem kendinizi hem de başkalarını şaşırtmaya çalışıyorsunuz" dedik.

İşte o zaman kâfirler, küfürlerini, nankörlüklerini ve şeytana uyduklarını anlarlar. Dünyada peygamberlere isnat etmekte oldukları sapıklık ve azgınlığa asıl kendilerinin düşmüş bulunduklarını itiraf ederler.

Bunlara karşı soru soran ve cevabını alan cehennem bekçileri tarafından ikinci kez "Sizin söz dinleyecek kulağınız veya düşünecek aklınız yok muydu ki, Allah'ın indirdiklerini görüp dururken Allah bir şey indirmedi.' diyerek böyle bir yalanlamaya ve sapıklığa daldınız?" denilmesine karşı o kâfirler onun da sebebini anlatarak derler ki, bizler onlara kulak vermedik, masal dedik geçtik, aklı olanlara yakışacak şekilde iyi düşünmedik, kendi zevkimizi ve arzularımızı düşündük. Çılgınlıkla fitnelere kapıldık, kötüler içinde kötülüklere düştük. "Yazıklar olsun bize!" derler.

Kâfirler, bekçilerin karşısında böyle bir azabı hak ettiklerini itiraf ederler ve bütün vicdan mesuliyeti ile yanarlar. Günahlarını itiraf etmekle Allah'ın lütfunda ve adaletinde hiçbir eksiklik olmadığını da tasdik etmiş oldular. Bunun üzerine kendilerine "Rahme-i İlâhiden uzaklaştırılsın bütün o cehennem ashabı, bütün o şeytanlar ve onlara uyan kâfirler. Onların kazançları ve son hakları ancak budur. O günahkârların, rahmet ve mağfiretten nasibi yoktur" denilecektir. (bk. Mansûr Ali Nasif, et-*Tâc el-Câmi li'l-Usûl*, "Kitabu'l Kıyame", c. 5; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ani'l Azîm*, Mısır, 1988, c. 4, s. 397 vd.)

Burada açıkladığımız gibi Kur'an-ı Kerim'de peygamberlere iman etmeyenlerin sonlarının dünyada helak, ahirette de ebedî cehennem olduğunu bildiren daha çok sayıda ayetler vardır. Yine Kur'an-ı Kerim'e bir bütünlük içinde bakıldığında görülecektir ki; kendilerine peygamberlerin mesajı ulaşan kimselerin ahiret hayatında kurtuluşa erişebilmeleri için, diğer iman esaslarıyla birlikte Allah'ın gönderdiği bütün peygamberlere hiçbir ayırım yapmadan inanmaları gerekmektedir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Peygamber ve inananlar, ona Rabbinden indirilene inandı. Hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandı. 'Peygamberleri arasından hiçbirini ayırt etmeyiz, işittik, itaat ettik, Rabbimiz! Affını dileriz, dönüş Sanadır' dediler." (Bakara, 2/285)

Bu itibarla peygamberlere iman etme konusunda en önemli nokta, bütün peygamberlere ayırım yapmadan inanmaktır. Rablerini görmeden iman edip saygı besleyenler, yani azabı gelip çatmadan, fiilen cehennem azabını gözleriyle müşahede etmeden önce kalplerinden samimi şekilde inanarak O'nun emirlerine ve uyarılarına hürmet ve saygıyla kulak verip itaat edenler için ise mağfiret ve büyük mükâfatlar vardır.

PEYGAMBERLİK, ALLAH'IN DİLEDİĞİ KULLARA LÜTFETTİĞİ ÖZEL BİR GÖREVDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

مَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فِى الْمِلَّةِ الْاٰخِرَةِ ۚ اِنْ هٰذَآ اِلَّا اخْتِلَاقٌ ۚ ءَاُنْزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا ۟ بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ مِنْ ذِكْرِىۚ بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا عَذَابِ ۟

"Biz bunu son dinde (en son dinî inanışlarda) duymadık. Bu ancak bir uydurmadır. O zikir (Kur'an) içimizden ona mı indirildi? Hayır, onlar benim Zikrimden (Kur'an'dan) şüphe içindedirler. Hayır, henüz azabımı tatmadılar." (Sâd, 38/7-8)

Peygamberlerin hepsi de birer temiz fıtrat timsali, yüksek ahlak örneği, iffet ve namus abidesi, emniyet kahramanı ve sadakat numunesidirler. Bunlar, üstün karakterleri, ciddî tavırları, hep güven vaat eden hâlleri, değişmeyen doğrulukları ile her zaman parmakla gösterilen örnek insanlar olmuşlardır.

Bütün bu kabiliyetlerine rağmen peygamberler de tıpkı bizim gibi birer beşerdirler. Evet, onlar da bizim gibi insandırlar. Bizlerden en önemli farkları, iman ve kullukta zirve olmaları ve Allah'tan aldıkları görevi insanlara duyurup, onlarla yüce Allah arasındaki engelleri bertaraf etmeleridir. Ayrıca onlar daima ilahî gözetimin kontrolü altında bulunurlar.

Dünya ve ahiret ile ilgili en sağlam bilgileri sadece ve sadece bu Hak Elçileri'nin sundukları mesajlarda bulabiliriz. Eğer onlar olmasaydı, karanlıkta el yordamıyla yürüyen ve her zaman bir duvara çarpması ya da uçurumdan aşağı düşmesi beklenen bir insana benzerdik. İşte bu nedenle yüce Allah bizi dünyada yalnız ve sahipsiz bırakmamış, peygamberleri aracılığıyla bize dünya ve ahiret mutluluğunun yollarını göstermiştir.

---

* Dr. Zafer KOÇ

Allah'ın biz kullarına önemli bir lütfu ve ikramı olan peygamberler, yine de bazıları tarafından kabul görmemiş ve onlara karşı çıkmışlardır. Bu insanlar peygamberlere karşı çıkarlarken bazı gerekçeler ileri sürmüşlerdir. Kur'an'da bunlara uzun uzun değinilmiş ve inanmayanların içine düştükleri hatadan vazgeçmeleri emredilmiştir.

Mesela, inanmayanlar, peygamberleri yalancılıkla itham edememişler ama sadece "sihirbaz, şâir, mecnun" yakıştırmalarında bulunmuşlardır. Yine peygamberlerin gösterdikleri mucizeleri inkâr edememişler fakat "sihir" diyerek gölgelemeye çalışmışlardır. Hz. İsa'nın gösterdiği onca mucizeye karşın, yine de ona inanmamışlardır:

"…Hani benim iznimle ölüleri de (hayata) çıkarıyordun. Hani sen, İsrailoğullarına açık mucizeler getirdiğin zaman ben seni onlardan kurtarmıştım da onlardan inkâr edenler bu (başka değil) ancak açık bir büyüdür, demişlerdi." (Maide, 5/110)

Aynı şekilde Hz. Peygamber (s.a.s)'in en büyük mucizesi olan Kur'an'ın bir benzerinin getirilemeyeceğini kabul etmek zorunda kalmışlar, buna rağmen yine de inanmayıp Kur'an'ı "sihir" diye nitelemişlerdir:

"(Ey Muhammed!) Eğer sana kâğıda yazılı bir kitap indirseydik, onlar da elleriyle ona dokunsalardı, yine o inkâr edenler, 'Bu apaçık büyüden başka bir şey değildir.' diyeceklerdi." (En'âm, 6/7)

Peygamberlere inanmayanların bir diğer mazeretleri ise, Peygamberlik makamının kendi istedikleri bazı kişilere verilmesini arzu etmeleridir. Bunlar Peygamberlik müessesesini inkâr etmeseler de, kibir ve gururlarına yedirememeyip "neden eşraftan falana verilmedi de bir yetime verildi" diye kendilerince sözde mazeret beyan ediyorlardı.

"Dediler ki: 'Bu ne biçim peygamber ki yemek yer, çarşıda, pazarda dolaşır. Ona bir melek indirilseydi de bu onunla beraber bir uyarıcı olsaydı ya!" (Furkân, 45/7)

Şunu bilelim ki, Peygamberlik çalışılarak, uğraşarak elde edilecek bir makam değildir. Ancak yüce Allah tarafından dilediği kimseye verilen bir rütbedir. Bakınız ayette bu husus nasıl açıklanıyor:

"Onlara bir ayet geldiği zaman, Allah'ın peygamberlerine verilenin aynısı bize de verilmedikçe iman etmeyiz, derler. Allah, peygamberlik görevini kime ve nereye vereceğini daha iyi bilir." (En'âm, 6/124)

Buna göre, peygamberlik kesbî (çalışıp uğraşarak elde edilen bir rütbe) değil vehbîdir (İlahi bir lütuftur). Dolayısıyla Allah'ın peygamberleri arasında ırk, dil, coğrafya gözetmeden hepsine de inanmamız gerekir. Çünkü bütün peygamberlerin ve insanların aslı birdir, o da Âdem ile Havva'dır (Ebu Davud, "Edeb", 120).

RABBİMİZE KARŞI SORUMLULUĞUMUZ VARDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الْاِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ۙ اَلَّذِى خَلَقَكَ فَسَوّٰيكَ فَعَدَلَكَ ۙ فِىٓ اَيِّ صُورَةٍ مَا شَآءَ رَكَّبَكَ ؕ

"Ey insan! Seni yaratan, sonra şekillendirip ölçülü yapan, dilediği bir biçimde seni oluşturan cömert Rabbine karşı seni ne aldattı?" (İnfitar, 82/6-8)

Bizi insan olarak yaratıp şekillendiren, nice nimetleri emrimize veren Rabbimize karşı sorumluluklarımız vardır. Rabbimiz, insanı bir damla sudan var etmiş, onu güzel bir şekil ve yapıda yaratmış ve nice nimetlere mazhar kılmıştır.

Rabbimizin yukarıdaki hitabı kalbi katılaşmamış, aklıselim herkesi sarsacak niteliktedir. Engin kerem sahibi olan yüce Yaratıcı, insanı muhatap almakta ve güzel bir üslup ile uyarmaktadır. Kullarına, "Rab ve Kerim" olduğunu hatırlatarak lütuf ve ihsanda bulunduğunu belirtmektedir. Yüce Allah, insanı hayatı boyunca her an yararlanmakta olduğu diğer bütün nimetler yanında, birçok bedensel ve zihnî melekelerle donatmıştır. İnsan, yaratılışındaki mükemmelliği, beden, akıl ve ruhi yapısındaki güzellik ve insicamı rabbine borçludur. Bu ayetlerde Rabbimiz, insana mahiyetini, ne olduğunu ve ne yapması gerektiğini hatırlatmaktadır.

İnsanın bu kadar dengeli, düzgün ve mükemmel yaratılmış olması, bunca lütuf ve ihsanı ikram eden Rabbine karşı derinden sevgi beslemeyi ve çokça şükretmeyi gerektirir. Ancak tüm bu nimetlere karşın insan, Rabbine şükretmesi gerekirken nankörlük etmekte; O'nun hidayetine tabi olması gerekirken doğruluktan sapabilmektedir.

İnsan, düzgün ve dengeli bir yapıda yaratılmıştır. Öyle ki o, kendi bünyesindeki bu mükemmel denge ve sistemi anlamakta bile güçlük çekmektedir. Kişinin sadece

* Dr. Sabri TÜRKMEN

kendi bünyesi değil, üstünde yaşamış olduğu gezegen, çevresindeki her şey, tüm kâinat insanoğlu için nice nimetler ve ibretlerle doludur. İşte bu ibretler, her aklıselim kimseyi yüce Allah'a götürmelidir.

İnsanın yaratılışta sahip olduğu meziyetleri anlaması açısından sadece şu örnek üzerinde biraz düşünelim: Günümüzde son derece gelişmiş olan teknoloji kullanılarak insan robotu yapılıyor. Ancak bunların davranışları bir hayli sınırlıdır. İnsanın inanç ve bilgi donanımı bir tarafa birçok sıradan davranışı bile yapmakta aciz kalmaktadır. İnsan eline herhangi bir kitabı alıp okumak istediğinde hiçbir sıkıntı çekmez, en rahat pozisyonda oturur ve kitabın sayfalarını kolaylıkla çevirip okur. Bunu teknoloji harikası bir robottan veya başka bir canlıdan beklemek mümkün mü? Sadece bu örnek bile insanın nasıl bir imtiyaz içinde olduğunu göstermeye kafidir. Rabbimiz insanı, mükemmel bir varlık olarak yaratmıştır. Nitekim şu ayet, insanın şerefli bir varlık olduğunu izah ettiği gibi içinde bulunduğu nimetleri de apaçık ortaya koymaktadır:

"Andolsun ki, biz insanoğullarını şerefli kıldık, onların karada ve denizde gezmesini sağladık, temiz şeylerle onları rızıklandırdık, yaratıklarımızın pek çoğundan üstün kıldık." (İsra, 17/70)

Rabbimiz insanı bu ve benzeri daha nice nimetlere sahip kıldığını hatırlatmaktadır ki insan, Rabbine inansın, ona itaat etsin, gönderdiği peygamberlere ve gönderilmiş kitaplara inanıp gereğini yapsın ve istikamet üzere yaşasın. Allah'ın verdiği bunca lütuf ve ihsana rağmen şeytana ve başka unsurlara aldanmasın. Aklını kullanarak varlık amacına uygun olarak yaşasın.

Yüce Allah'ın üzerimizdeki sayısız nimetini görmek, üzerinde düşünmek ve O'na şükretmek için Rabbimiz sayısız delil yaratmıştır. Gördüğümüz, farkına vardığımız her şey Allah'ın bir tecellisi ve delilidir. Bu nedenle göklerde, yerde ve bunların aralarında bulunan her şey birer tefekkür vesilesidir. Müslüman, Allah'ın verdiği nimetlerin bütününü düşünerek Rabbine karşı gelmekten sakınmalı, bütün hâl ve davranışlarını O'na adamalı ve nimetin kadrini bilerek şükretmelidir.

RABBİNİZE TÖVBE EDİN VE O'NDAN BAĞIŞLANMA DİLEYİN*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا اِلَيْهِ اِنَّ رَبِّى رَحِيمٌ وَدُودٌ

"Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra O'na tövbe edin. Şüphesiz Rabbim çok merhametlidir, çok sevendir." (Hûd, 11/90)

Rabbimiz, bizi en güzel şekilde yaratmış ve bizden de kendisine kullukta bulunmamızı istemiştir. Ancak bizler insan olmamız nedeniyle zaman zaman Rabbimize kullukta kusur eder ve yanlışlıklar yaparız. Çünkü biz insanlar iyilik yapmaya da kötülük yapmaya da mütemayil bir yapıdayız. Bu yapımız gereği zaman zaman unutur, yanılır ve hata edebiliriz. Ancak bize düşen, *"Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra O'na tövbe edin."* emrini dikkate alarak hatada ve günahta ısrar etmemek ve O'ndan bağışlanma dilemektir.

Yüce Rabbimiz bizlere olan rahmeti, acıması ve sevgisinin sonucu olarak bizleri hemen cezalandırmamakta, tövbe etmemiz için zaman tanımaktadır. Hatta günah işlediğimizde nasıl davranmamız gerektiğini ve günahta ısrar etmememizi bizlere öğütlemektedir. Bu konuda bir ayet-i kerimede şöyle buyurmaktadır:

"Yine onlar, çirkin bir iş yaptıkları yahut nefislerine zulmettikleri zaman Allah'ı hatırlayıp hemen günahlarının bağışlanmasını isteyenler -ki Allah'tan başka günahları kim bağışlar- ve bile bile, işledikleri (günah) üzerinde ısrar etmeyenlerdir. İşte onların mükâfatı Rab'leri tarafından bağışlanma ve içinden ırmaklar akan cennetlerdir ki orada ebedî kalacaklardır. (Allah yolunda) çalışanların mükâfatı ne güzeldir!" (Âl-i İmran, 3/135-136)

Bu konuda örneğimiz, ilk insan ve ilk peygamber olan Âdem (a.s) olmalıdır. Çünkü o da yüce Rabbimizin, *"şu ağaca yaklaşmayın"* emrini unutmuş ama peşinden hemen tövbe etmiş ve yüce Allah da tövbesini kabul etmiştir (Bakara, 2/35, 37). İlk insan olan Âdem (a.s)'in bu yanılmasından dolayı "ilk unutan ilk insandır" denilmiştir. Öyleyse biz de unutabiliriz, yanılabiliriz. Ama tövbe ettiğimizde affedileceğimizi aklımızdan çıkarmamalıyız. Kullarına sonsuz rahmet eden ve tövbe kapısını sonuna kadar açık tutan Rabbimiz, biz kullarının tövbe etmesi ve bağışlan-

* Medet COŞKUN

ma dilemesiyle "vedud" "çok seven" sıfatı gereği çok sevinir. Allah'ın biz kullarının tövbesinden hoşnut olacağı bir hadis-i şerifte şöyle açıklanmaktadır:

"Allah (c.c), sizden birinizin tövbe etmesiyle o kimsenin yitiğini bulduğu zamanki sevinmesinden daha çok sevinir." (İbn Mâce, "Zühd", 30)

İşte bu hadis-i şerifte de belirtildiği gibi günahlarımıza tövbe etmeli, O'ndan bağışlanma dilemeliyiz. Böylelikle hem kendimizi sevindirmiş hem de Rabbimizin hoşnutluğunu kazanmış oluruz. Biz kullarına olan rahmeti gereği bizlerin tövbe etmesine sevinen Allah (c.c)'ın, mağfiret kapılarını daima açık tuttuğunu belirten Peygamberimiz (s.a.s); *"Aziz ve Celil olan Allah, gündüz günah işleyenlerin tövbesini kabul etmek için gece, gece günah işleyenlerin tövbesini kabul etmek için de gündüz kulun tövbe etmesini bekler, bu durum kıyamete kadar devam eder."* (Müslim, "Tevbe", 32) buyurmaktadır. Şunu hiçbir zaman unutmayalım ki Allah (c.c), tevbeleri kabul eden ve kullarına çok merhametli olandır (Tevbe, 9/104). Yeter ki biz tövbe edelim ve O'na yönelelim.

Tövbe kapısı ümit kapısıdır. Ümidimizi kaybetmemeliyiz. Daima ümitvar olmamızı sağlayacak olan şu ayete kulak verelim:

"De ki: 'Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Azap size gelmeden önce Rabbinize dönün ve O'na teslim olun. Sonra size yardım edilmez." (Zümer, 39/53-54)

Allah (c.c)'ın rahmeti bütün mevcudatı çepeçevre kuşatmış, O'nun rahmeti gazabını geçmiştir (Müslim, "Tevbe", 3). O'nun bu rahmeti ve bağışlaması sayesinde bizler, günah bataklığından kurtulur ve düzlüğe çıkarız. *"Eğer Allah'ın nimet ve rahmeti üzerinizde olmasaydı, pek azınız müstesnâ, muhakkak şeytana uyup gitmiştiniz."* (Nisâ, 4/83) ayeti de bu gerçeği ifade etmektedir. Zira Rabbimiz Afüvv, Gafûr ve Rahîm gibi, affetmeyi, bağışlamayı, tövbeleri kabul etmeyi ve merhameti içeren isimlerin sahibidir. Fakat bizim bu isimlerden nasibimizi alabilmemiz için, o isimlerin tecellisini sağlayacak şekilde hareket etmemiz gerekir.

Tövbe, gönülden ve içten yapılmalıdır. Yoksa sadece sözle "işlediğim günahlara tövbe ettim" demek arkasından da yine aynı günahları tekrar tekrar işlemek tövbe değildir. Tövbenin nasıl olması gerektiğini Rabbimiz şöyle açıklamaktadır:

"Ey iman edenler! Allah'a içtenlikle tövbe edin. Belki Rabbiniz sizin günahlarınızı örter ve peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde, Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların nurları önlerinden ve sağlarından aydınlatır, gider. 'Ey Rabbimiz! Nurumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü senin her şeye hakkıyla gücün yeter' derler." (Tahrim, 66/8)

O halde Rabbimize gönülden tövbe etmeli ve önceden yaptığımız kötülüklerden uzaklaşmalıyız. İşlediğimiz zulmün, günahın ardından tövbe edip hâlimizi düzelttiğimizde tövbemizin kabul olunacağını unutmayalım (Maide, 5/39).

RABBİMİZİ TANIYALIM*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَۙ اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِۙ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِۜ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُۜ

"Hamd, âlemlerin Rabbi, Rahmân, Rahîm, hesap ve ceza gününün (ahiret gününün) maliki Allah'a mahsustur. (Allah'ım!)Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz." (Fâtiha, 1/2-5)

Kâinatta, insanoğlunun sahip olduğu pek çok güzel ve aşkın duygunun kaynağı Allah'tır. İnsana bilmediklerini ve yücelmenin yollarını öğreten Rabbimiz aynı zamanda bu üstün ve aşkın vasıfların da olması gereken en üst noktasına sahiptir. Mesela, O cömertliğin kaynağıdır ve kullarına karşı son derece cömerttir. Yine O adaletin kaynağıdır ve kullarına karşı son derece âdildir. Nerede olursak olalım bize adaleti emreden de O'dur. Bu vasıfların en zirvesine sahip olmak ise "İlah" olmayı gerektirir. "İlah" her şeye gücü yetebilen, her şeyin sahibi ve yaratıcısı olabilendir. Kâinatın Rabbi olan Allah bu ve benzeri güzel isim ve vasıflara sahip olduğu için O'nun ilahlıkta eşi ve benzeri yoktur. Fatiha suresinin bu ayetlerinde ilahlık vasıflarından birkaç tanesi en güzel şekilde anlatılmaktadır. Öyleyse bu vasıfları kendinde bulunduran Allah'a hamdetmek, O'na övgüde bulunmak bizim en önemli görevlerimizden biri olmalıdır. Bu ayetlerin gereği olarak da ibadet sadece Allah'a yapılır; dua O'na edilir ve yardım da yalnızca O'ndan istenir.

Fatiha suresinde yüce Yaratıcının ilk vasfı, "âlemlerin Rabbi" olmasıdır. Kâinatı yoktan var eden Rabbimiz, her şeyi öylesine mükemmel ve kusursuz yaratmıştır ki, O'nun yarattıklarında en ufak bir düzensizlik ve uyumsuzluk göremeyiz. Rabb terbiye eden, her şeye görevini en güzel biçimde öğreten demektir. Kâinattaki bütün varlıkları terbiye ederek onlara görevlerini öğreten yüce Rabbimiz, güneşe her gün doğudan doğması ve batıdan batması, aya kendi yörüngesinde gitmesi, ağaçlara insanlar için meyve vermesi gerektiğini öğretendir. İneğe kan ve dışkıya karıştırmadan süt yapma kudretini veren, arıya çiçeklerden öz alıp şifa kaynağı

* Dr. Fatih YÜCEL

balı yapması gerektiğini belleten O'dur. Yeni doğan bir ördeğe yüzmesi gerektiğini, yumurtadan yeni çıkan deniz kaplumbağalarının denize ulaşması gerektiğini ilham eden de O'ndan başkası değildir. Kısacası O, kâinata ve kâinattaki tüm varlıklara görevlerini öğreten; bu mükemmel düzeni kusursuzca sağlayandır.

Namazların her rekâtında okuduğumuz Fatiha suresinde Cenâb-ı Hakk'ın ikinci vasfı "rahmân ve rahîm" olmasıdır. Rabbimiz rahmân isminin gereği olarak öylesine merhametlidir ki, bu dünyada kendine inanan ve inanmayan bütün insanlara her türlü nimetini sunmuştur.

Hem kendimizde, hem de dışımızdaki dünyada varlığını her an gördüğümüz ve kaybettiğimizde ancak kıymetlerini bilebileceğimiz bu nimetleri nasıl inkâr edebiliriz ki! Varlığın mükemmelliğini görmemize yarayan gözler, doğruluğun sesini duymamıza yarayan kulaklar, hakikatin kendisini söylemeye yarayan dil hep O'nun ihsanı değil mi? Aklımızı ve gönlümüzü bu nimetlerin kadrini bilelim diye bizlere bahşeden Rabbimiz ne kadar da merhametlidir!

Kim, özenle döşenen bu eşsiz dünyamızda kendine yer bulamadığını, her şeyiyle bir mucize olan hava, su ve topraktan istifade edemediğini, güneşin kendini ısıtmadığını, arının kendine bal vermediğini iddia edebilir ki?

Bu dünyada nimetlerini herkese hiçbir ayırım yapmadan sunduğunu ifade eden Rabbimiz Rahman suresinde bu cömertliğini sık sık şöyle tekrar etmiştir: *"Rabbinizin hangi nimetini yalanlayabilirsiniz?"* (Rahmân, 55 /13, 21, 32) Öyle ya gerçekten âdil isek verdiği hangi nimeti görmezden gelebiliriz ki!

Rahîm ise rahmeti süreklilik ifade eden demektir. Rabbimiz, bu dünyada bütün kullarına nimetlerini dağıtmıştır. Ama rahim isminin gereği olarak ahirette yalnızca kendine inanan ve bu dünyada güzellikler üretip ahlakıyla da örnek olan biz mümin kullarına her türlü nimetini, cennetini ve hoşnutluğunu bahşedecektir.

Fatiha suresinde Rabbimizin son özelliği "hesap gününün sahibi" olmasıdır. Hesap günü, öldükten sonra herkesin yaptıklarından sorguya çekileceği gündür. Peki, ne demektir o zaman Allah'ın hesap gününün sahibi olması? Yani, O bu dünyada herkesi inanıp inanmamakta serbest bırakarak kimsenin ne yaptığına ve ne yapacağına karışmamıştır. Ama o gün, kıyamet günü O, herkesin hesabını teker teker en ince ayrıntısına kadar alacaktır. O, bu dünyada nasıl yaşadığımızdan tutun da, ömrümüzü ne işlerle ve hangi uğurda geçirdiğimizden, kullandığımız her türlü nimetten hepimizi sorguya çekecek ve yaptıklarımızın karşılığını en ufak bir haksızlığa uğratmadan bize verecektir. Yani o gün tek hâkim O'dur. Bu yüzden herkes o günde O'nun huzuruna getirilir. Orada artık hesapların alınma zamanı gelmiştir. Onun defterinde her şey kayıt altına alınmıştır. Öyle ki küçük büyük bütün yaptığımız işler önümüzdedir. O'nun terazisi o kadar hassastır ki, herkes ne işlediyse

onu bulur. Kimseye zerre kadar haksızlık yapılmaz. O gün her şey adaletle çözüme kavuşturulur.

Bütün bu mükemmel vasıfların sahibi olan Rabbimizi övmek, O'nu her türlü eksiklikten uzak tutmak ve O'na şükretmek hepimizin görevidir. O'na teşekkür ise O'na dua etmek ve sadece O'na kulluk ile mümkün olabilir. Kulluğun özü ise saygı ve içtenlikle, O'nun yasakladıklarından uzak durmak ve emirlerini yerine getirmektir.

RIFK İLE MUAMELE*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللهِ لِنْتَ لَهُمْ ۖ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ ۖ فَاعْفُ عَنْهُمْ

وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ ۚ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ ۚ إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

"Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah'a tevekkül et, (O'na dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever." (Âl-i İmrân, 3/159)

Bu âyet-i kerimede Peygamber Efendimizin büyüklüğü, yüceliği, yüksek ahlakı ve yüreğinin katı olmadığı, aksine şefkat ve merhametle dolu olduğu ifade edilmektedir. O, yüce Rabbimizin kendisine bahşettiği bu özellikleri sayesinde arkadaşlarına, özellikle de Uhud Savaşı'nda emrine muhalefet ederek İslam ordusunun yenilmesine sebep olanlara ve Müslümanları imha edilme tehlikesiyle karşı karşıya getirenlere şefkat ve merhametle muamele etmiştir. Âyet-i kerimede ifade edildiği gibi şayet kendilerine karşı katı davranıp onları sert bir şekilde cezalandırsaydı, çevresindekiler dağılıp giderlerdi.

İnsanların sevgisini kazanmak kolay değildir. Hele bu insan toplumun bütün kesimleri ile muhatap olan bir kişi ise bunların hepsini memnun etmesi hiç de kolay olmayacaktır. İşte âyet-i kerimede sevgili Peygamberimizin insanların sevgisini kazanmasına vesile olan sahip olduğu bu güzel hasletler dile getirilerek müminlerin davranışlarında onu örnek almaları istenilmektedir. Peygamber Efendimiz, tabiatları gereği bazı kimselerin sergilediği kaba ve lüzumsuz davranışlardan hoşlanmazdı. Ancak bu şekilde davrananlara onları kırmadan, sert ve kaba davranmadan cevaplar verirdi.

* Dr. Mehmet CABULAT

Kuşkusuz, insani ilişkilerde yumuşak huylu olmanın önemi büyüktür. Çünkü kaba ve katı kalpli kimseler bir kısım erdemlere sahip olsalar da muhataplarında nefret uyandırırlar. İnsanlar böyle bir kimsenin sözünü dinlemek istemedikleri gibi zorunlu olmadıkça bu kişiyle arkadaş da olmazlar. Bir hadis-i şerifte, *"Yumuşak davranamayan kimse, bütün hayırlardan mahrum kalmış sayılır."* (Müslim, "Birr", 74–76) buyurularak rıfkın önemine dikkat çekilmiştir. Konuyla ilgili diğer bir hadiste ise şöyle buyurulmaktadır*:*

"Cehenneme kimin girmeyeceğini veya cehennemin kimi yakmayacağını size haber vereyim mi? Cana yakın olan, herkesle iyi geçinen, yumuşak başlı olup insanlara kolaylık gösteren kimseleri cehennem yakmaz." (Tirmizî, "Kıyamet", 45)

O halde Müslüman olarak başkalarına karşı rıfk ile muamele edelim. Karşılaştığımız olumsuzluklar karşısında muvazenemizi kaybetmeyelim. Davranışlarımızı kontrol edelim. Kaba ve kırıcı olmamızın bize hiçbir şey kazandırmayacağı bilincinde olalım.

Yumuşak huylu olmak, sert, haşin, kaba ve katı kalpli olmamak herkeste bulunması gereken bir vasıf ise de idareciler için bunun önemi daha büyüktür. Sevgili Peygamberimiz insanlara rıfk ile muamele eden yöneticiler hakkında şöyle dua etmiştir:

"Allah'ım! Her kim benim ümmetime rıfk ile (yumuşak) davranırsa sen de ona aynı şekilde muamele et." (Müsned, VI, 62-63)

İnsanların işlerinde kolaylık gösterip zorluk çıkarmamak gerekir. Hz. Âişe (r.a) validemiz Peygamber Efendimizin insanlara muamelesi ile ilgili olarak şöyle demektedir: *"Allah Resûlü (s.a.s) iki şeyden birini yapma konusunda serbest bırakıldığı zaman, günah olmadığı takdirde mutlaka onların en kolayını seçerdi. Yapılacak şey günah ise, ondan en uzak duran kendisi olurdu. Allah'ın yasakları çiğnenmediği sürece şahsı adına hiçbir şeyden dolayı intikam almamış; Allah'ın yasağı çiğnenmişse, onun cezasını mutlaka vermiştir*." (Buhârî, "Menâkıb", 23, "Edeb", 80, "Hudûd", 10; Müslim, "Fezâil", 77-78)

Kuşkusuz insanların kalbini kazanmanın yollarından biri de affedici olmaktır. Bunun içindir ki, Allah Teâlâ, 152. âyetinde müminlerin Uhud Savaşı'ndaki hatalarını affettiğini ilân etmiş, devamındaki bu âyet-i kerimede de Peygamber Efendimize *"...Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile…"* buyurarak Uhud Savaşı'nda hatalı davrananları affetmesini, Allah tarafından bağışlanmaları için dua etmesini emretmiştir. Affın yerine göre cezadan daha etkili olduğu bir gerçektir. Savaş sonrası Peygamber Efendimizin ashabına karşı yumuşak ve merhametli dav-

ranması, onlar üzerinde büyük bir etki göstermiştir. Nitekim hataları affedilenler daha sonra girdikleri bütün savaşlarda gerek Peygamber Efendimizin gerekse onun tayin ettiği komutanlarının emirlerine titizlikle uymuşlar, bir daha böyle bir hata yapmamaya gayret göstermişlerdir.

Sevgili Peygamberimizin insanlara karşı bu şekilde yumuşak davranması, şefkatli ve merhametli olması neticede birçok kimsenin Müslüman olmasında etkili olmuştur. Âyetin devamında Peygamber Efendimize *"…İş konusunda onlarla müşavere et…"* buyurularak bir konuda karar vermeden önce onu arkadaşlarına danışması, onlarla tartışması ve istişare sonunda kararını verince de artık Allah'a güvenerek uygulamaya geçmesi emredilmektedir.

RIZKI VEREN ALLAH'TIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

"Allah'ın, rızkı dilediğine bol verdiğini ve (dilediğine) kıstığını görmediler mi? Bunda inanan bir toplum için elbette ibretler vardır." (Rûm, 30/37)

Bu ayet-i kerime öncelikle insanların rızka ihtiyaç duyduğuna işaret ederek rızkı da yüce Allah'ın verdiğini, insanların farklı oranlarda rızıklandırıldığını dile getiriyor.

Yaratılan ve dünyaya gönderilen insan hayatta olduğu müddetçe varlığını devam ettirebilmesi, yeme-içme, barınma vb. tüm ihtiyaçları rızık kapsamındadır. Bütün varlıkları yaratan Allah (c.c) her canlının rızkını da yaratmıştır. Suyun içinde yüzen balıktan havada uçan kuşa kadar her şey O'nun verdiği ile rızıklanmaktadır. Hûd suresinin 6. ayetinde, *"Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın. Her birinin (dünyada) duracakları yeri de, (öldükten sonra) emaneten konacakları yeri de O bilir. Bunların hepsi açık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da yazılı)dır"* şeklinde açıklanmaktadır.

Allah'ın teminatı altında olan rızık bizlere farklı oranlarda verilmektedir. Bunun da şüphesiz pek çok hikmetleri vardır. İnsanlar ekonomik yönden eşit değildir. Dolayısıyla hepimiz aynı imkânlara sahip değiliz. İnsanlardan bazıları maddi imkân açısından lüzumundan çok fazla bolluk yaşarken bazıları da geçim sıkıntısı çekmektedir. Herkes bulunduğu konum ve sahip olduğu nimetle de imtihan edilmekte, bu anlamda kendilerine verilen rolü yerine getirmektedir. Allahu Teala rızık taksimatını kendi irade buyurarak dilediğine rızkı genişletmekte, dilediğine de kısmaktadır. Hatta aynı kişiye bazen bol vermekte bazen de ondan bir sebeple almaktadır. Kişiyi farklı durumlarla da denemektedir. Bizler her şeyi yaratanın Allah (c.c) olduğu bilincine sahip olup nimetlerin hem dünyalık olduğu duygusuyla hareket etmeli hem de nimetin yok olmasının Allah'ın dilemesiyle oluşacağını unutmamalıyız. Bu inanç bizleri geçici olanlara değil, gerçek anlamda kalıcı olanlara yönlendirmelidir.

* Davut KAYA

Âl-i İmran suresinin 134. ayetinde Allah'a karşı gelmekten sakınan ve gerçek nimete erdirilecek kulların özelliklerinden bahsedilirken *"Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir"* buyrulmaktadır. Bu da insanların bolluğa veya darlığa aldırmadan her hâl ile Allah'ın rızasını kazanmaya çalışmalarını, bunun ise kuvvetli iman ve anlayış ile oluştuğunu ifade etmektedir.

Tabi ki rızkın dağılımı sonuç itibariyle biz inanan insanlara ibret vericidir. Böylelikle ne nimete aldanıyor ne de ondan kopuyoruz. Rızkın bu şekilde dağılımında insanların beden ve zihin güçlerinin farklı oluşu, değişik ortamda yaşıyor olması gibi sebepler ilahî irade ile tecelli etmektedir. Bütün bu taksimata rağmen Allah (c.c) insanı rızık noktasında mağdur etmediği gibi mağrur olmasını da yasaklamıştır. Zengine sorumluluk vererek elindeki imkânlardan yoksullara vermelerini, onları gözetmelerini emretmiştir. Birinde var, diğerinde yoksa böyle durumda paylaşım esas alınmıştır. İmkân sahibi olan kişi, kendi varlığı da dâhil her şeyi Allah'ın yarattığı bilinciyle hareket etmeli, imkânları dar olan ise maddi ve manevi sebepleri kullanarak daha çok nimete kavuşmak için çalışmalı, Allah'ın lütfundan istemelidir. Ayette rızkı verenin Allah olduğu dile getirildikten sonra müteakip ayette imkân sahiplerinden hem akrabalarına hem de yoksula ve yolcuya haklarının vermeleri istenerek; *"Öyle ise akrabaya, yoksula ve yolcuya hakkını ver. Bu, Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak isteyenler için daha hayırlıdır. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir"* buyurulmuştur. Bu ayetle geçim sıkıntısı çekenlere yardımcı olunması emredilmiştir. Dolayısıyla başkalarının derdiyle hemdert olmak bize dinî bir sorumluluk olarak verilmiştir. Bunun yanında hak kavramıyla da kimsenin hakkına zulmedilmemesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

Burada önce akraba zikredilmiştir. Bu nedenle öncelikle akrabalarımızı gözetmeliyiz. Çünkü muhtaç olan akrabanın korunması esas alınmaktadır. Geçim konusunda çaresiz kalmış olanın ve yolda kalmış bir yolcunun da toplum üzerinde hakkı vardır. Bu hususu da dikkate alarak bu durumda olanlara da imkânlarımız doğrultusunda destek vermeliyiz.

RIZKIMIZI VEREN ALLAHTIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ اِنَّ رَبِّى يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَيَقْدِرُ لَهٗ ؕ وَمَآ اَنْفَقْتُمْ مِنْ شَىْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهٗ ۚ

وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

"De ki: Şüphesiz, Rabbim rızkı kullarından dilediğine bol bol verir ve (dilediğine) kısar. Allah yolunda her ne harcarsanız Allah onun yerine başkasını verir. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır." (Sebe', 34/39)

Yüce Allah'ın, canlılara; yemek, içmek ve faydalanmak için verdiği her şeye rızık diyoruz. Rızkı yaratan ve veren Allah'tır. Kul, Allah'ın kâinata yerleştirdiği kanunlara uyarak çalışır, çabalar, sebeplere sarılır ve rızkı kazanmak için tercihlerde bulunur. Allah da onun bu tercihine ve çabasına göre rızkını yaratır. Mademki Allah rızkımızı veriyor öyleyse bizim çalışıp çabalamamıza gerek yok diye düşünemeyiz. Allah'ın rızık verici olması, bizim tembellik yapmamızı, çalışıp çabalamayı bırakmamızı gerektirmez. Biz, elimizden gelen bütün gayreti sarf edeceğiz. Rızkımızın bol ve hayırlı olması için hem çalışacağız, hem de Allah'a dua edeceğiz. Daha sonra da Allah'ın hakkımızdaki takdiri bu kadarmış, bu kadara da sonsuz şükür olsun diye Allah'a hamd edeceğiz, şükredeceğiz.

Allah'ın bizim için takdir ettiği rızık eninde sonunda bize ulaşır. Çünkü herkes kendi rızkını yer. Biz başkalarının rızkını yiyemeyiz, başkaları da bizim rızkımızı yiyemez. Herkesin rızkı da eşit değildir. Çünkü Allah herkesin rızkını farklı yaratmıştır. Bu gerçek Kur'an-ı Kerim'de; *"Allah rızık konusunda kiminizi kiminizden üstün kıldı"* (Nahl, 16/71) ifadeleriyle açıklanmaktadır. Öte yandan Allah dilediğine hesapsız rızık verir (Âl-i İmrân, 3/27). Kimse Allah'a karışamaz ve O'nun ihsanına engel olamaz. Rızkımızı kazanırken meşru yolları seçmeliyiz. Çünkü gayrimeşru kazanç, haram rızıktır. Allah'ın haram rızık kazanmamıza rızası yoktur. *"Ey iman edenler! Eğer siz*

* Mustafa KILIÇ

ancak Allah'a kulluk ediyorsanız, size verdiğimiz rızıkların iyi ve temizlerinden yiyin ve Allah'a şükredin." (Bakara, 2/172) buyuran Rabbimiz, haram rızıklardan uzak durmamızı, helal ve tertemiz rızıklardan yememizi ve rızkı verene şükretmemizi açıkça emretmektedir.

Kendilerine bol rızık verilmiş olanlar, rızkı vereni unutmayacaklar. Allah'a şükrün bir göstergesi olarak, rızkı az olanlara infak edecekler, yardım edecekler ve zekât vereceklerdir. Çünkü bize rızık olarak verilenlerden, Allah yolunda harcamamız Rabbimiz tarafından emredilmiştir (Bakara, 2/254). Bundan dolayı biz de; Allah'ın bize bol bol ihsan buyurduğu rızıklarda cimrilik etmeyelim. O'nun verdiği rızkın bir kısmını O'nun yolunda ve O'nun rızasını kazanmak için harcayalım. Çünkü Allah sâlih kullarını anlatırken, *"Onlar gayba inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de Allah yolunda harcarlar."* (Bakara, 2/3) buyurmaktadır. Rızık sadece bu dünyada verilmiyor. Öbür dünyada da rızıklar var. Allah, kendisine inanan ve insanlara iyilik yapan kullarını öbür dünyada da sayısız rızıklar ile doyuracaktır. Öbür dünya rızıklarının bu dünyadakilere benzediğini ifade eden bir ayet-i kerimede Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"İman edip salih ameller işleyenlere, kendileri için; içinden ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele. Cennetlerin meyvelerinden kendilerine her rızık verilişinde, 'Bu (tıpkı) daha önce (dünyada iken) bize verilen rızık!' diyecekler. Hâlbuki bu rızık onlara (dünyadakine) benzer olarak verilmiştir…" (Bakara, 2/25)

Öyleyse bize düşen görev; Allah'ın vermiş olduğu sayısız rızıkların şükrünü eda etmeye gayret etmektir. Eğer biz verilen nimetlere karşı nankörlük edersek Allah'a zarar veremeyiz, kendimize zarar veririz, kendimize zulmetmiş oluruz. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de; *"Verdiğimiz rızıkların iyi ve güzel olanlarından yiyin' (dedik). Onlar (verdiğimiz nimetlere nankörlük etmekle) bize zulmetmediler fakat kendilerine zulmediyorlardı."* (Bakara, 2/57) buyurulmaktadır.

RÜYA VE YUSUF (A.S)'UN RÜYASI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِذْ قَالَ يُوسُفُ لِاَبِيهِ يَآ اَبَتِ اِنِّى رَاَيْتُ اَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَاَيْتُهُمْ لِى سَاجِدِينَ قَالَ يَا بُنَىَّ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلٰىٓ اِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًاۖ اِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْاِنْسَانِ عَدُوٌّ مُبِينٌ وَكَذٰلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَاْوِيلِ الْاَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلٰىٓ اٰلِ يَعْقُوبَ كَمَآ اَتَمَّهَا عَلٰٓى اَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلُ اِبْرٰهِيمَ وَاِسْحٰقَۚ اِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

"Hani Yûsuf babasına, 'Babacığım! Gerçekten ben (rüyada) on bir yıldız, güneşi ve ayı gördüm. Gördüm ki onlar bana boyun eğiyorlardı' demişti. Babası, şöyle dedi: 'Yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma. Yoksa sana tuzak kurarlar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır.' İşte Rabbin seni böylece seçecek, sana (rüyada görülen) olayların yorumunu öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ve İshak'a nimetlerini tamamladığı gibi sana ve Yakub soyuna da tamamlayacaktır. Şüphesiz Rabbin hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Yûsuf, 12/4-6)

Türkçede "düş" de denilen rüya; uyku hâlinde birtakım olay ve şekillerin görülmesi demektir. Rüya daha çok ruhi yönümüzü ilgilendirdiği için sınırları net bir şekilde çizilip üzerindeki sır perdesi aralanamamıştır. Bu karmaşık duruma rağmen tarih boyu insanlar rüya ile ilgilenmiş ve onları yorumlamaya çalışmıştır.

Açıklamaya çalıştığımız ayet-i kerimelerde de görüldüğü gibi Kur'an'da Yûsuf (a.s)'un rüyasından ve Hz. Peygamberin gördüğü rüyanın yüce Rabbimiz tarafından doğru çıkarıldığından bahsedilmektedir (Fetih, 48/27). Hadislerde de, müminin sadık rüyası nübüvvetin kırk altı cüzünden biridir, buyurularak Rahmani rüyanın önemine dikkat çekilmiştir (Buhârî, "Ta'bîr", 1-5; Müslim, "Rü'yâ", 3-9).

* Medet COŞKUN

İslamî kaynaklarda üç türlü rüyanın bulunduğu ifade edilir:

1. Rahmanî rüya. Buna rüyâ-yı sâdıka denir. Bu tür rüyalar Allah tarafından doğrudan doğruya melekler vasıtasıyla gelen hak telkinlerdir. Hz. Peygamber bunu müjdeleyiciler anlamında "mübeşşirât" diye isimlendirip nübüvvetin kırk altıda biri olarak nitelendirmiş, nübüvvetin bitiminden sonra da mübeşşirâtın devam edeceğini bildirmiştir (Buhârî, "Ta'bîr", 5; Tirmizî, "Rü'yâ", 2-3). Bu tür rüyalar insanlar için yol gösterici ve ışık tutucudur.

2. Şeytânî rüya. Şeytanın aldatma, vesvese ve korkutmalarından doğan karışık hayaller, yalan ve batıl düşler, insanı kötülüğe sevk eden telkinlerdir. Bunları anlatmak ve tabir ettirmek tavsiye edilmez.

3. Nefsânî rüya. Nefsin hayal ve kuruntuları, uyku esnasındaki dış etkiler ve günlük meşgalelere ilişkin rüyalardır (DİB, *İlmihal*, II, 161).

Kur'an'da rüyaların yorumuna temas edilmekte (Yûsuf, 12/43-46) ve Yûsuf (a.s)'a rüyaların yorumunun öğretildiği belirtilmektedir (Yûsuf, 12/6, 21). Peygamberimizin de sabah namazından sonra "Rüya gören var mı?" diye sorduğu, varsa tabir ettiği kaydedilmekte (Buhârî, "Ta'bîr", 47; Ebû Dâvûd, "Îmân", 10), eğer kendisi rüya görmüşse anlattığı, ashaptan biri veya kendisinin tabir ettiği, görülen güzel rüyaları anlatıp tabir ettirilmesini hoş karşıladığı, kötü rüyaların anlatılması veya tabir ettirilmesini ise istemediği belirtilmektedir (İlmihal, II, 161).

Yusuf (a.s)'a, rüyaların yorumu öğretilmiş ve o da zindan arkadaşlarının rüyasını yorumlamıştır:

"Onunla beraber zindana iki delikanlı daha girdi. Biri, 'Ben rüyamda şaraplık üzüm sıktığımı gördüm' dedi. Diğeri, 'Ben de rüyamda başımın üzerinde, kuşların yediği bir ekmek taşıdığımı gördüm. Bize bunun yorumunu haber ver. Şüphesiz biz seni iyilik yapanlardan görüyoruz' dedi. Yusuf dedi ki: 'Sizin yiyeceğiniz yemek size gelmeden önce onun ne olduğunu bildiririm. Bu, bana Rabbimin öğrettiklerindendir… Ey zindan arkadaşlarım! (Rüyanızın yorumuna gelince,) biriniz efendisine şarap sunacak, diğeri ise asılacak ve kuşlar başından yiyecektir. Yorumunu sorduğunuz iş böylece kesinleşmiştir." (Yûsuf, 12/36-41)

Yine kralın rüyasını da Yûsuf (a.s)'un yorumladığı haber verilmektedir. Kral, *"Ben rüyamda yedi semiz ineği, yedi zayıf ineğin yediğini; ayrıca yedi yeşil başak ve yedi de kuru başak görüyorum... Zindandaki iki kişiden kurtulmuş olanı, nice zamandan sonra (Yûsuf'u) hatırladı ve hemen beni zindana götürün diyerek Yûsuf (a.s)'un yanına gitti ve kralın rüyasının yorumunu istedi..."* (Yûsuf, 12/43-46)

Yusuf dedi ki: *"Yedi yıl âdetiniz üzere ekin ekeceksiniz. Yiyeceğiniz az bir miktar hariç, biçtiklerinizi başağında bırakın.", "Sonra bunun ardından yedi kurak yıl gelecek, saklayacağınız az bir miktar hariç bu yıllar için biriktirdiklerinizi yiyip bitirecek.", "Sonra*

bunun ardından insanların yağmura kavuşacağı bir yıl gelecek. O zaman (bol rızka kavuşup) şıra ve yağ sıkacaklar…" (Yûsuf, 47-49) İşte Yûsuf (a.s) kralın rüyasını böyle yorumlamıştır.

Günümüzde rüya tabirini meslek hâline getirip insanları yalan yanlış yorumlar yaparak kandıran kimi insanların varlığına şahit olmaktayız. Bu tür insanlara ve yaptıkları yorumlara itibar edilmemelidir.

Kısaca belirtmek gerekirse peygamberlerin gördüğü veya tabir ettiği rüyalar dışında kalan rüya ve tabir kesin bilgi ifade etmez. Bu sebeple rüyalarla dinî hükmü belirlemek veya geçersiz kılmak ve buna göre de hayatı yönlendirmek doğru değildir. Rüya gibi rüyanın yorumu da rüyayı gören şahsı ilgilendirdiğinden başkalarının bu yorumu esas alarak onun üzerine hüküm bina etmesi uygun olmaz.

SABIR VE NAMAZLA RABBİMİZDEN YARDIM DİLEYELİM*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ وَاِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ اِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ

"Sabrederek ve namaz kılarak (Allah'tan) yardım dileyin. Şüphesiz namaz, Allah'a derinden saygı duyanlardan başkasına ağır gelir." (Bakara, 2/45)

Dua, dinin ve kulluğun özüdür. Allah ile birlikte olmak, bütün gönlümüzle O'na yönelmek O'na yakarmaktır. Rabbimiz yukarıdaki ayette duanın başka bir yönüne, kendisinden yardım istemenin nasıl olması gerektiğine işaret etmektedir. Kur'an'ın ifadesine göre Rabbimiz bize çok yakındır. Dua edenin duasına karşılık verir. Ancak bizim de yapmamız gereken bir şeyler bulunmaktadır: O da yardım istemek için hazırlık yapmak, yani yardım istemenin gereklerine uymaktır. Yukarıdaki ayete göre Rabbimizden yardım istemenin yollarından biri de sabretmektir. Sabır bize verilen her şeye karşı dayanıklı olmaktır. En geniş tarifiyle sabır, musibete, günah işlememeye ve ibadetleri yapmaya dayanıklı olabilmektir. Öyleyse, dua edecek mümin, bütün bunlarda ısrarcı olmalı, hiçbir engele takılmadan Rabbine kulluğa devam etmelidir. Yardım isteyen müminin dua etmeden önce atacağı ikinci adım, kendini günahlardan alıkoyan namazı kılmasıdır. Namaz biz müminlerin Rabbimizle baş başa olduğumuz en önemli anlardan biridir.

Ayette ifade edilen sabır ahlaki bir kavram olarak, acıya katlanma, sıkıntıya göğüs germe; Allah'a tevekkül ederek O'ndan gelen sıkıntılara katlanma; insanın kendisini, aklın ve dinin yapılmasını gerekli gördüğü işleri yapmaya veya yapılmasını yasakladığı, uygun bulmadığı davranışlardan uzak durmaya zorlaması; kişinin hayırlı amacına ulaşma yönündeki direnci olarak tarif edilmiştir. Bu ise gerçekten kimsenin kolaylıkla başaramayacağı, nefse ağır gelen zor işlerden biridir.

* Dr. Fatih YÜCEL

Rabbimize yönelen kullar olarak her an O'ndan yardım istemekteyiz. Her gün Fatiha'da *"Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz!"* diyerek her an O'na sığınmaktayız. İşte O'na sığınmanın O'ndan yardım dilemenin yollarından ilki, her şeye karşı dayanıklı olmaktır. Bunun birinci aşaması haramlardan el çekmekle başlar. Bir mümin olarak Rabbimizi hoşnut etmek istiyorsak önce O'nun yasaklarına karşı dayanıklı olmalıyız. Yasaklara karşı dayanıklı olduğumuzda, sınavın birinci engelini başarmış ve O'na karşı kullukta bir adım öne geçmiş oluruz. Öyleyse Rabbimizden yardım istemenin ilk aşaması günahlardan kaçma konusunda sabırlı olabilmektir. Efendimiz (s.a.s)'in bir hadisinde, yediği haram, içtiği haram ve giydiği haram olan birinin yalvarmasına, Allah'ın karşılık vermeyeceğine işaret etmesi bu durumun önemini gözler önüne sermektedir (Müslim, "Zekat", 65). Sabrın ikinci boyutu ise ibadetleri yapma konusunda dayanıklı olmaktır. Rabbimiz bize yardım etme sözü vermiştir. Ancak o da bizden bir adım atarak dinine yardım etmemizi, yani ibadetleri az da olsa sürekli olarak yerine getirmemizi istemiştir. Kısacası O bizden, ölüm bize gelene dek kulluk istemiştir. Sabrın üçüncü boyutu ise başa gelen sıkıntılar karşısında güçlü kalabilmek, yılmamak ve bir imtihandan geçtiğimizin bilinci ile hayatımızı değerlendirebilmektir.

Ayette de belirtildiği gibi, Rabbimizden yardım istemenin ikinci ön şartı O'nun önünde eğilmektir. Dua, zaten bütün gönlü O'na vermektir. Ama duanın bir ileri boyutu olan namaz, O'nun önünde divan durmak ve O'nunla baş başa kalabilmektir. Rabden yardım istemenin ikinci ön koşulu olan namaz insanı kötülükten alıkoyar. İnsanın dayanıklılığını artırır. Bu en büyük zikirdir. Zaten namazın bir sonraki evresi, Rabbin önünde secdeye kapanmaktır. Rabbine kullukta bu kadar ileri giden bir gönlü Rab nasıl reddeder. O artık onu reddetmekten hayâ eder. İşte biz de Rabbimizden bu şekilde yardım dilemeliyiz.

Dua, bir iç döküştür. Rabbe sığınmaktır. O'na sığınan bir kulun Rabbinin hoşnut olmadığı bir hâl üzere olması nasıl düşünülebilir ki! Öyleyse haramlardan uzak durarak, ibadetlere sabır göstererek ve başımıza gelen musibetlere dayanıklı olarak ve de namaz kılarak Rabbimizden yardım dilemeliyiz. Ama bu şekilde, yardım istemek çok zordur, pek çok kimseye bu ağır gelir. Ancak bu şekilde yardım istemek, sadece Rabbine gönülden bağlananlar için kolaydır. Öyleyse önce Rabbimizin yüceliğini ve O'na gönülden bağlanmayı içimize sindirmemiz gerekiyor. Rabbimizin bize bizden daha yakın bir hükümran olduğunu bilerek bütün gönlümüzle O'na yönelmeli ve "duanız olmasa ne işe yarardınız" çağrısına cevap verecek ön hazırlığı yapmalıyız.

SABIR VE ŞÜKÜR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَآ اَنْ اَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِاَيَّامِ اللهِ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ

"Andolsun Musa'yı da, 'Kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkar ve onlara Allah'ın (geçmiş milletleri cezalandırdığı) günlerini hatırlat' diye âyetlerimizle gönderdik. Şüphesiz bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için ibretler vardır." (İbrahim, 14/5)

Firavun döneminde İsrailoğullarının içine düştüğü zillet, zayıflık ve ümitsizliğin ardından Hz. Musa'nın peygamberliğiyle birlikte kendilerine verilen çeşitli nimetleri hatırlatan bu âyet, son derece önemli ve çağlar üstü bir mesajla bitmektedir:

"Şüphesiz bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için ibretler vardır." Bu ifade, Kutsal Kitabımızda bunun dışında üç farklı yerde geçmektedir (Lokman, 31/31; Sebe' 34/19; Şûrâ, 42/33). Bu ayette olduğu gibi diğerlerinde de Allah'ın kullarına bahşettiği çeşitli nimetlerden bahsedildikten sonra bu nimetlerde, ancak sabredenler ve şükredenler için çıkarılacak dersler olduğu vurgulanmaktadır.

Yüce Rabbimiz, nimetlerine hem sabır hem de şükürle karşılık vermemizi istiyor ki, bu son derece manidardır. Bizim her hâlimiz ya sabır ya da şükür gerektiren bir durumdur. İmanımız, davranışlarımıza bu iki tavırdan biriyle yansır. Yani inananlar olarak ya sabreden ya da şükreden pozisyonunda olmamız gerekmektedir. Şöyle ki; Rabbimiz sayısız nimetleriyle mümin-kâfir ayırımı yapmaksızın Rahmet deryasından bütün kullarını faydalandırmış, ancak kimine az kimine bol rızık vermiştir. *"Rabbinizin rızkından yiyin ve O'na şükredin."* (Sebe, 34/15) ayetinde de ifade edildiği gibi bu, şükür gerektiren bir durumdur. Yani nimetler eldeyken onların kıymetini bilmenin bir ifadesidir şükür. Ancak dilediği gibi bizleri imtihan etme iradesine sahip olan Rabbimiz şükrünü eda etsek de etmesek de bazen bu nimetleri

* Mahmut DEMİR

elimizden alabilir ve rızkımızı daraltabilir. O, bazen korkuyla, bazen açlıkla bazen de mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz eksiltmekle bizleri deneyeceğini haber vermektedir (Bakara, 2/155).

Dolayısıyla bizler "Lütfun da hoş, kahrın da hoş!" bilinciyle hareket edebilmeliyiz. Rabbimiz, başımıza gelen çeşitli belalara sabırla göğüs gerdiğimiz takdirde rahmetiyle ve mağfiretiyle müjdeliyor bizleri (Bakara, 2/157). Yani her hâlükârda kazançlı çıkıyoruz. Nitekim sevgili Peygamberimiz bir hadisinde müminin bu durumunu şöyle tasvir etmektedir:

"Müminin işi ne güzel! Onun bütün işleri hayırlı ve kazançlıdır. Bu duruma müminden başka hiç kimsede rastlanmaz. O, bir nimete nail olduğunda şükrederse, bu onun için hayır olur; darlık ve sıkıntıya düştüğünde sabrederse, bu da onun için hayır olur." (Müslim, "Zühd", 64)

Peygamberimizin bu hadisinden anlamamız gereken husus kendimizi sorgulamamızdır. Allah Resûlünün, ideal bir müminin durumunu tasvir ettiği bu tabloya ne kadar yakınız? Evvela, yüce Rabbimizin bizleri imtihan edeceğini haber verdiği hususları göz önüne alalım. Eğer aç susuz yaşamıyorsak, korku ve endişelerle yatıp kalkmıyorsak, neslimizi devam ettireceğimiz evlatlarımız ve geçimimizi sağlayabildiğimiz bir gelirimiz de var ise, bunlara şükürle karşılık verebiliyor muyuz, yoksa tüm bunların Allah'ın birer nimeti olduğunu unutuyor muyuz? Varsayalım ki, bu durumda hâlimize şükrediyoruz. Ancak bilelim ki, kulluk şükürle bitmiyor. Şükrü gerektiren durumlar ortadan kalktığında, yani zorluklarla baş başa kaldığımızda da sabır gösterip kulluğumuzu devam ettirebiliyor muyuz? Esasen imanımızın ne kadar sağlam olup olmadığını burada test ederiz. Hz. Ali'nin de ifade ettiği gibi nasıl ki başsız bir vücudun yaşaması imkânsız ise, sabır olmaksızın imanın kalbe yerleşmesi de mümkün değildir (Abdurrezzâk, *Musannef*, XI, 469).

İmanın davranışlarımız üzerindeki tezahürlerini sadece iki kavramla özetlemek gerekirse, bunlar sabır ve şükürdür. Şunu unutmamalıyız ki, sabır ve şükür meyvesinden yoksun bir iman ağacı, çürümeye ve yok olmaya mahkûmdur. Şu halde şükretmemiz gereken yerlerde şükreden, sabır göstermemiz gereken durumlarda da sabreden bir kul olmaya gayret göstermeliyiz. Sahip olduğumuz nimetlerin kadrini, kıymetini bilmeli, bu nimetlerden yoksun kaldığımızda ise sabrın gereğini yerine getirmeli, ümitsizliğe ve telaşa kapılmamalıyız. Yüce Mevlâ'mızın sabredenlerle beraber olduğunu bir an olsun aklımızdan çıkarmamalıyız.

SABIRLA İMTİHAN*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ۝ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ۝ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ

"Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele. Onlar; başlarına bir musibet gelince, 'Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz' derler. İşte Rableri katından rahmet ve merhamet onlaradır. Doğru yola ulaştırılmış olanlar da işte bunlardır." (Bakara, 2 /155-157)

Kur'an-ı Kerim'de yüce Allah'ın çok sabırlı olduğunu ifade eden birçok âyet-i kerime vardır. Bu itibarla çok sabreden anlamına gelen "sabûr" kelimesi *Esmâü'l-Hüsna*/Allah'ın güzel isimlerinden birisidir (Bk. Tirmizî, "Da'avât" 81). Yüce Allah'ın kullarına ihsan buyurduğu en hayırlı lütuflardan birisidir sabır. Ebu Saidi'l-Hudrî (r.a), "Hiç kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha geniş bir ihsanda bulunulmamıştır." (Buhâri, "Zekât", 50) demiştir. Eğer insana sabır ve metanet gibi önemli özellikler bahşedilmemiş olsaydı dünyada başına gelebilecek muhtemel olumsuzluklar karşısında çaresizlik girdabına düşerek yaşama ümidini kaybedebilirdi. Bu itibarla sabır her türlü olumsuzluklar karşısında insanı hayata bağlayan en büyük bir nimet olarak algılanmalıdır.

Zikrettiğimiz âyette belirtildiği gibi insan dünya hayatında çeşitli şekillerde sıkıntı ve musibetlere maruz kalabilir; korku ve açlığa/kıtlığa duçar olabilir, mal ve canına zarar gelebilir ve doğal afetlerle karşılaşabilir. Bu durumda bile müslüman hayattan ümidini kesmez. Allah'ın bahşettiği sabır ihsanı sayesinde aklını kullanarak çıkış yolu arar. Hz. Peygamber (s.a.s)'den rivayet edilen bir hadiste müminlere musibetler anında şöyle davranmaları buyrulmuştur:

* Mehmet KAPUKAYA

"Sevabın çokluğu, belânın büyüklüğüne göredir. Allah (c.c) bir topluluğu sevdiği zaman, onları muhtelif musibetlerle imtihan eder. Kim bu musibetleri sabırla karşılarsa Allah Teâlâ ondan hoşnut olur. Ve kim musibetleri sabır ve tevekkülle karşılamaz isyan ederse o da Allah (c.c)'ın gazabına müstahak olur" (İbn Mâce, "Fiten", 23).

Bu bakımdan başımıza gelen hadiseler musibet ve felaket cinsinden de olsa bunlardan ders çıkarıp ibret almak suretiyle hem Allah'ın gazabından hem de daha büyük felaketlere düşmekten emin olmanın gayreti ve tedbirleri içerisinde olmamız gerekir. Dolayısıyla sabır, sadece feryat ve figan etmekten kaçınıp boyun bükerek beklemek değildir. Mümin öncelikle vakayı kabul ederek Allah'ın korumasına ve yardımına sığınır ve daha önceki durumundan daha güzel bir sonuca nasıl erişebileceğinin gayreti ve çalışması içinde olur. Böyle bir mümin de Allah'ın sevgisini ve yardımını kazanmış olur. Demek ki başımıza gelen musibetler Allah'ın bizi sevmediği anlamında değildir. Zira insan olmanın bedeli nimet ve bela ile iç içedir. Allah'ın bir imtihan vesilesi olarak dünyada kurduğu düzende iyiliklerle kötülükler, nimetle külfet beraber yürür. Nimetlere ve iyiliklere şükretmek kadar musibet anında metaneti korumak erdemli bir mümin olmanın işaretidir. Hz. Peygamber *"Sabır, musibetle karşılaştığın ilk andakidir"* buyurmak suretiyle (Buharî; "Cenâiz" 43) insanı her yönüyle sarsabilecek hadisenin ilk anında bilinçsizce davranışlarda bulunarak daha kötü bir sonuca düşmekten bizleri sakındırmak istemiştir.

Bir Müslüman için ölüm hadisesi gerçekte bir musibet değil, Allah'ın mutlak takdiri ve ebedî âleme geçiş kapısıdır. Dünya hayatında Allah'ın yarattığı bir kural olarak ölüm bazen en yakınımızı, en çok sevdiğimizi, göz bebeğimizi genç yaşta bizden ayırabilir. Böyle bir hadiseyi dahi sabır ve metanetle karşılayan bir müslümana Resûlullah'ın verdiği müjde sadece bir teselli değil, aynı zamanda olaylar karşısında kendisini kaybetmeden teenniyle hareket etmenin güzel bir sonucu, dünyada da beraberinde getireceğinin de müjdesidir: Nitekim sevgili peygamberimiz şöyle buyurmaktadır:

"Bir kulun çocuğu ölürse, Allah meleklere şöyle söyler: 'Kulumun çocuğunu kabzettiniz!' 'Evet' derler. 'Kalbinin meyvesini elinden aldınız' Melekler; 'Evet' derler. Allah tekrar sorar: 'Kulum ne dedi?' 'Sana hamd etti ve herkesin dönüşü Allah'adır, dedi.' derler. Bunun üzerine Allah Teâla şöyle emreder: 'Öyleyse, kulum için cennette bir köşk inşa edin ve bunu Beytu'l-hamd (hamd evi) diye isimlendirin." (Tirmizî, "Cenâiz", 36)

Demek ki dünya hayatında başımıza gelen hadiseler karşısında bedbin olmadan, teenni, sebat ve vakarla yürüyebilirsek kendimizi dünyada başımıza gelmesi muhtemel daha kötü sonuçlardan koruduğumuz gibi ahirette de Allah'ın cennetiyle mükâfatlandırılmış oluruz. Nitekim âyet-i kerimede şöyle buyurulur:

"Sabretmenize karşılık selam sizlere. Dünya yurdunun sonucu (olan cennet) ne güzeldir!" (Ra'd, 13/24)

SABRIN MÜKÂFATI CENNETTE YÜKSEK MAKAMLARDIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا ۝ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا

"İşte onlar, sabretmelerine karşılık cennetin yüksek makamlarıyla mükâfatlandırılacaklar ve orada esenlik dileği ve selamla karşılanacaklardır. Orada ebedî kalırlar. Orası ne güzel bir durak ve ne güzel bir konaktır!" (Furkân, 25/75-76)

Zikrettiğimiz bu âyetten önceki âyetlerde inanıp salih amel işleyen müminlerin kötülüklerinin bağışlanıp merhamet edileceğinden bahsedildikten sonra bu ayette de, müminlerin sabretmelerinin karşılığı olarak cennette yüksek makamların verileceği müjdelenmektedir.

Rabbimizin, Peygamberimiz (s.a.s) aracılığıyla bildirdiklerine bütün samimiyetimizle inanıp, sonra da gereklerini elimizden geldiğince yerine getirmeye çalışan biz mü'minlere cennette benzersiz güzellikte ve *"…hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı, hiç kimsenin hatırından bile geçirmediği"* nimetler verilecektir (Buhârî, "Bed'ü'l–halk", 8; Müslim, "Cennet" 2–5). İmân edip sâlih amel işleyen biz müminlere, ahirette vaat edilen cennet nimet ve mükafâtları çok çeşitlidir. Cennetin en yüksek makamları/köşkleri de bu nimetlerin en üstünlerindendir. Bu imrendirici makamlar, elde etmek isteyen herkese açıktır. Peygamberimiz (s.a.s) bu "yüksek makamın/köşk"ün diğer cennetliklere göre özel durumunu; *"Cennetlikler, yükseklerdeki köşkleri, sizin gökyüzündeki yıldıza baktığınız gibi seyredeceklerdir."* (Buhârî, "Rikak", 51) şeklinde açıklamıştır.

* Mustafa GÜNEY

Fakat kötülüğü ve şerri şiddetle emreden nefsimizin ve bize apaçık düşman olan şeytanın telkinleri sebebiyle bu ödülleri elde etmemiz hiç de kolay değildir. Bunun için zamanın belalarına, nefsimizin/şeytanın telkinlerine, ibadetleri yaparken karşılaşabileceğimiz kimi zorluklara katlanmamız ve haram kılınan zevkleri terk etmemiz gerekecektir. Bu da ancak sabırla mümkündür.

Biz Müminler belâ ve musibetlere karşı sabırlı olduğumuz kadar dinimizin emirlerini yerine getirme ve yasaklarından kaçınma konusunda da sabırlı olmalıyız (Bakara, 2/249; Meryem, 19/65). Şunu da unutmayalım Peygamberimiz (s.a.s)'in "özlü söz"lerinden olan *"Cennet size ayakkabılarınızın bağlarından daha yakındır. Cehennem de öyledir."* (Buharî, "Rikâk", 29) şeklindeki hadis-i şerifi; bize verilen seçme özgürlüğümüzü kullanarak atacağımız adımlarla ve yapacağımız amellerle, ya cennete veya cehenneme gitmemizin pek kolay olduğunu bildirmektedir. Cennet ebedî mutluluk yurdudur ve ibadetlerin nefsimizin hoşlanmadığı görünürdeki zorluklarıyla (örneğin kış günlerinde abdest alıp veya kısa gecelerde uykuyu bölüp namaz kılmak) veya haramlardan vazgeçilmesi nefse zor gelen geçici lezzetlerle perdelenmiştir. Bunun için de "Sabretmemize karşılık" vaat edilen bu nimetleri elde etmemiz; geçici zorluklara, nefse ağır gelen ve hoşuna gitmeyen şeylere sabırla katlanıp o perdeleri aralayabilmemizle mümkün olacaktır.

Nefsimizin arzu ettiği haram şeyleri yapabilecek imkâna sahip olduğumuz halde, sırf Allah'tan korkarak ve O'nun rızasını kazanmayı isteyerek bunları terk etmemiz bizi cehennemden uzaklaştırır ve cennete ulaştırır. Çünkü *"Cehennem, nefse hoş gelen şeylerle kuşatılmış; cennet ise, nefsin istemediği şeylerle çepeçevre sarılmıştır."* (Buhârî, "Rikak", 28; Müslim, "Cennet", 1). Harama el sürmeden meşru sınırlar içerisinde hayatımızı kazanmamız, ahlaksızlığın kol gezdiği bir dünyada şehvetimizi aklımızın ve imanımızın emrine verip nefsimizin ve şeytanın tuzaklarına düşmememiz, namaz, oruç, zekât ve hac ibadetlerimizi emredildiği şekilde aşkla şevkle yerine getirmemiz hep iradeli ve sabırlı olmamızı gerektiren şeylerdir.

Nefsimizin ve şeytanın istekleri doğrultusunda değil de, müslümanca, sabır ve metanetle yaşamamız hâlinde, huzur ve gönül rahatlığı içinde bir ömür süreriz ve bu yaşayış bizi cennete götürür. Âhiret âleminde Cennete giriş sırasında bütün müminler dünya hayatında duyu organlarımızla algılanamayan görevli melekler tarafından karşılanacak ve *"Size selam olsun! Tertemiz oldunuz. Haydi, ebedî kalmak üzere buraya girin!"* (Zümer, 39/73) denilecektir.

Görevlerimizi yerine getirme, haramlardan kaçınma ve hayatımızı meşru çerçeve içinde yaşama konusunda sabırlı ve dikkatli davranan biz müminlerin mükâfatı elbette ki çok büyük ve ebedî olacaktır:

"Orası ne güzel durak ve ne güzel bir konaktır!"

SADAKALARIMIZI BOŞA ÇIKARMAYALIM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَآ اَنْفَقُوا مَنًّا وَلَآ اَذًى لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۚ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

"Mallarını Allah yolunda harcayan, sonra da harcadıklarının peşinden (bunları) başa kakmayan ve gönül incitmeyenlerin, Rab'leri katında mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de." (Bakara, 2/262)

Biz müminler yaptığımız davranışlarda Allah rızasını ararız. Yüce Rabbimizin hoşnutluğunu kazanmak bizler için en güzel ödüldür. İşte bu güzelliğe ve yüceliğe erişmek için Rabbimizin emirlerini tutar, yasaklarından kaçınırız. Onun bizlere sık sık hatırlattığı hayır yapma ve Allah yolunda harcama bilincine sahip olmak için çabalarız. Mümin olmanın gereği Allah yolunda sevdiğimiz şeylerden harcarken gönül kırmamaya, kimseyi incitmemeye çalışırız. Yaptığımız maddi ve manevi iyilikleri çıkar amaçlı olarak yapmaktan uzak dururuz. İyilik yaptığımız kimseleri baskı altına almaktan, onları minnet altında bulundurmaktan sakınırız. Biz bu iyilik ve hayırları onların başına kakmak veya onlardan bir şeyler beklemek için yapmayız. Biz müminlerin mükâfatı Allah'a aittir. İşte yüce Rabbimizin emirlerinden biri de O'nun rızasını kazanmak için mallarımızı Allah yolunda harcarken insanlardan bir karşılık beklememek ve iyilikleri onlara sürekli hatırlatarak başa kakmamaktır.

İnsan olarak iyilik yaptığımız kişi veya kişilerden bir teşekkür görmediğimiz, hatta beklemediğimiz bir şekilde kötü muamele gördüğümüz anlar olabilir. Bu gibi durumları sabırla karşılamak gerekir. Atalarımız; 'İyilik yap denize at, balık bilmezse Halık bilir' demişlerdir. Bu bakımdan önemli olan insanların yapılan iyiliklerin değerini bilip bilmemeleri değil, bilakis iyilikleri yaparken Allah'ın rızasını gaye edin-

* Dr. Bahattin AKBAŞ

mektir. İnsanlar bilmese de elbette her şeyi gören ve bilen, en ufak bir iyiliği, hayrı karşılıksız bırakmayacak olan yüce Allah'tır. Yapılan iyilikler ve kötülükler karşılıksız bırakılmayacaktır. Bu dünyada yaptıklarımızın hesabının sorulacağı ahirette, herkese yaptığının karşılığı eksiksiz olarak verilecektir. Mallarını Allah yolunda harcayıp daha sonra bu yaptıklarını başa kakmak da akıllı bir davranış biçimi değildir. Böyle yapmak Allah yolunda hayır yapmak bilinciyle bağdaşmaz. Yine bu davranış biçimi mükâfatı yalnızca Allah'tan beklemek ve sadece Rabbimizin rızasını kazanmak gerçeğiyle de bağdaşmaz.

Gönül incitmek ve gönül kırmaktan sakınmalıyız. Allah'a olan imanımız gereği insanların gönüllerini incitmeğe değil, yapmaya çalışmalıyız. Kendisine iyiliğimiz dokunan bir kişiye söz veya davranışlarımızla eziyet verirsek bu durum onun gönlünde derin yaralar açabilir. Bu durumda bizler hem yaptığımız hayrın idrakinde olmamış oluruz, hem de sevap işleyeceğimiz yerde günaha girmiş oluruz. Ayrıca kul hakkına girmiş olduğumuzu da unutmamamız gerekir. Ayrıca çok sevdiğimiz dünyalıklardan Allah yolunda severek muhtaçlara ve Rabbimizin emrettiği yerlere sarf etmeliyiz. Veren el olmaya çalışmalıyız. Verirken de Allah için verdiğimizi unutmamalıyız. Bu esnada gönül incitmemeye, insanların gururunu kırmamaya özen göstermeliyiz. İnsan onurunu zedeleyecek tarzda hareket edecek davranışlardan da uzak durmalıyız. Bu iyilikleri dile getirmenin o insanların gönüllerini incitebileceğini akıldan çıkarmamalıyız. Aksi şekilde davranmak iyiliğin dünya menfaati için yapıldığı anlamına gelir ve bu durumda yapılan şey iyilik olmaktan çıkar.

Allah yolunda mallarını gönülden gelerek ve sadece Allah'ın rızasını kazanmak uğrunda harcayanlara, harcadıklarının peşinde olmayanlara ve bu esnada gönül incitmeyenlere ne mutlu. Onlar ödüllerini Allah'tan umarlar, hiçbir faniden bir şey beklemezler, yaptıkları hayrı, iyiliği hatta gördükleri kötülükleri de unuturlar. İşte böyle müminlerin mükâfatları Allah tarafından kat kat fazlasıyla verilecektir. Onlar ahirette asla üzülmeyeceklerdir, onlara asla korku yoktur.

SALİH AMEL İŞLEYENLER MÜKÂFATA ERİŞİRLER*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَآ اَمْوَالُكُمْ وَلَآ اَوْلَادُكُمْ بِالَّتِى تُقَرِّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفٰٓى اِلَّا مَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاُولٰٓئِكَ لَهُمْ جَزَآءُ الضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِى الْغُرُفَاتِ اٰمِنُونَ

"Ne mallarınız ne de çocuklarınız, sizi bizim katımıza daha çok yaklaştıran şeylerdir! Ancak iman edip salih amel işleyenler başka. İşte onlar için işlediklerine karşılık kat kat mükâfat vardır. Onlar cennet köşklerinde güven içindedirler." (Sebe', 34/37)

İnsanlar herhangi bir işi yaparken, ondan kendilerine faydası dokunacak bir sonuç elde etmek isterler. Sadece hayırlı ve helal işleri yapanlar değil, hayırsız ve haram işleri yapanlar da yaptıkları işlerin sonucundan, kendilerine faydası dokunacak bir neticeye ulaşmayı umarlar. Hepinizin bildiği gibi hırsızlık yapmak haramdır. Ama hırsızlık yapan insan da hırsızlık yaparken, kendisine fayda sağlayacak bir şeyi hayal etmekte, çaldığı maldan elde edeceği menfaati düşünmektedir. Yine kumar oynamak da büyük günahtır ve haramdır. Kumar yüzünden pek çok aile yıkılmış, yuvalar dağılmıştır. Kumar uğruna tarlalarını, arsalarını, fabrikalarını, dükkanlarını, evlerini hulasa varını yoğunu satanlar bile olmuştur. Bütün bu tehlike ve kötülüklerine rağmen kumar oynayan insanlar bile kendilerine fayda sağlayacak dünyevî menfaatleri hayal etmektedirler.

Bir işi yaparken ondan fayda beklemek yeterli değildir. Fayda verecek işleri, fayda verecek yöntemlerle yapmak da gerekmektedir. Demek ki yapacağımız işi planlarken; önce bu işin fayda verip vermediğine bakacağız. Faydanın da geçici ve aldatıcı bir fayda değil; hem dünyamızda hem de ahiretimizde işimize yarayacak bir fayda olmasına dikkat edeceğiz. Hem dünyada hem de ahirette bize fayda sağlayacak işler

* Mustafa KILIÇ

ise sâlih amellerdir ve Allah, sâlih amel işleyenlere, mükâfatlarını kat kat verecektir.

İşte yüce Rabbimiz, konumuzun başında yer alan ayette, mallarımız ve çocuklarımız ile imanımız ve amelimiz arasında bir karşılaştırma yapmakta ve bizlere dünya nimeti olarak verilmiş olan mallarımızın ve çocuklarımızın; bizi, Allah'ın rahmetine yaklaştırmakta yeterli olamayacağını haber vermektedir. Ama imanımızın ve sâlih amellerimizin sonucu bambaşkadır. Onların karşılığında ise, kat kat mükâfat vereceğini ve bir mükâfat olarak cennet köşklerinde güven içinde olacağımızı, sayısız nimetlere kavuşacağımızı müjdelemektedir. Allah onları içlerinden ırmaklar akan cennetlerine koyacaktır. Cennetin meyvelerinden her rızık verilişinde, "bu daha önce dünyada iken bize verilen rızık" diyecekler. Dünyadakinin aynısı değil ama benzeri olan ve ondan daha mükemmel olanı onlara verilecektir. Orada cennetlikler için tertemiz eşler de vardır. Onlar cennette ebedî olarak kalacaklardır (Bk. Bakara, 2/25).

Allah; iman edip sâlih amel işleyenlere mükâfatlarını "tastamam" yani sadece hak ettikleri kadar vermekle kalmayacak, kendi lütfundan onlara hak ettiklerinin daha fazlasını da verecektir. Ama iman edip salih amelleri işlemediği gibi bir de üstelik büyüklük taslayanları ise elem dolu bir azaba uğratacaktır. Bu zavallı hâle düşmüş insanlar; kendilerine Allah'tan başka bir dost ve yardımcı da bulamayacaklardır (Âl-i İmrân, 3/57; Nisâ, 4/173).

Rabbimiz bizleri sâlih amel işleyen ve ilahî mükâfatına erişen kullarından eylesin!

SALİH AMELLERLE DESTEKLENMİŞ İMAN CENNETE GÖTÜRÜR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا ۟ اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ ۚ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"İman edip salih ameller işleyenlere gelince -ki biz kişiye ancak gücünün yettiğini yükleriz- işte onlar cennetliklerdir. Onlar orada ebedî kalıcıdırlar." (A'râf, 7/42)

Yüce Rabbimiz, iman edip hayırlı işler yapanların cennetlik olduğunu ve orada ebedî kalacaklarını ifade etmektedir. Ayrıca herkesin gücü ölçüsünde mükellef tutulduğunu da belirten yüce Mevlamız, bir bakıma, müminlerin, istemelerine rağmen yapamadıkları hayırlı faaliyetler sebebiyle ümitsizliğe düşmelerine gerek olmadığına, insanın cennet ehlinden olabilmesi için yapabileceği kadarını yapmasının yeterli olduğuna işaret etmektedir.

Cennete girebilmemiz, mümin olarak ve Rabbimizin hoşnutluğunu kazanarak bu dünyadan göçmemize bağlıdır (Fecr, 89/27-30). Mümin olarak bu dünyadan göçebilmemiz için de imanımızı güçlendiren ibadetleri yerine getirmeli ve Allah'ın hoşnutluğunu kazanmamıza yardımcı olacak hayırlı amellere devam etmeliyiz. Yüce Mevlamız, kendi yolunda gayret edenleri hidayet yollarına erdireceğini haber vermektedir (Ankebût, 29/69). Ayrıca bir kudsi hadiste yüce Rabbimiz, kulunun farz olan ibadetleri yerine getirmekle kendisine yaklaşabileceğini ve nafilelere devam etmekle de hoşnutluğunu kazanabileceğini bildirmektedir (Buhârî, "Rikak", 38). Sevgili Peygamberimiz (s.a.s), Rabbimize karşı saygılı olduğumuz, beş vakit namazı kıldığımız, Ramazan orucunu tuttuğumuz, mallarımızın zekâtını verdiğimiz ve yöneticilerimi-

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

ze karşı sorumluluklarımızı yerine getirdiğimizde cennete gireceğimizin müjdesini vermektedir (Tirmizî, "Cum'a", 80).

Yüce Rabbimiz, bizlere gücümüzün üzerinde hiçbir ibadet teklif etmediği gibi, sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de her zaman gücümüzün yeteceği amelleri yapmamızı tavsiye buyurmuştur. Bizler, hayırlı amel işlemekten usanmadıkça, yaptığımız her amel için yüce Allah'ın, sevap yazmaktan usanmayacağını bildiren Peygamber Efendimiz, Allah'ın en çok hoşlandığı amellerin az da olsa süreklilik arz eden ameller olduğunu haber vermektedir (Buhârî, "İman", 16; Müslim, "Salât", 283). Nu'man b. Nevfel isimli bir sahabenin; "Ey Allah'ın Resûlü! Farz namazlarımı kılsam, Ramazan orucumu tutsam, helali helal bilip haramı da haram tanısam ve bunlara hiçbir ilavede bulunmasam cennete girer miyim?" sorusuna Peygamberimizin "Evet!" şeklindeki cevabı, gücümüz ölçüsündeki mükellefiyetlerimizi yerine getirmekle cennete girebileceğimizi göstermektedir (Müslim, "İman", 16).

Yüce Allah'ı tanıma şerefine ermiş müminler olarak, iki cihan saadetini yakalayabilmemiz, Rabbimizle aramızdaki iman bağını salih amellerle güçlendirmemize bağlıdır. Yüce Mevlamız, emrettiği farzları yerine getiren, yasakladığı haramlardan kaçınan ve kendisine karşı sorumluluklarının bilincinde hareket eden muttaki kullarına cennet, mağfiret ve daha da önemlisi hoşnutluğunu vaat etmektedir (Âl-i İmran, 3/133–136; Mü'minûn, 23/1–11). Kısacık ömür sermayemizle ebedî bir hayatı kazanma fırsatını henüz kaçırmamışken yüce Rabbimizin ve sevgili Peygamberimizin çağrılarına kulak verelim, gücümüz ölçüsündeki ibadetlerimizi yerine getirmeye devam edelim ve bizleri cehenneme götürecek haramlardan uzak duralım. Mümin kullarını cennetine koymak için bahane arayan yüce Mevlamıza karşı hüsnü zannımızı daima koruyalım.

SADAKA VERMEK*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

خُذْ مِنْ اَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ ۖ اِنَّ صَلٰوتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ ۗ وَاللهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

"Onların mallarından, onları kendisiyle arındıracağın ve temizleyeceğin bir sadaka (zekât) al ve onlara dua et. Çünkü senin duan onlar için sükûnettir (Onların kalplerini yatıştırır). Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."
(Tevbe, 9/103)

Sadaka, bir şahsın ihtiyaç sahiplerine Allah rızasını gözeterek sevgi ve merhamet duyguları ile verdiği şeylerdir. Sadakanın bu anlamda Kur'an-ı Kerim'in değişik yerlerinde kullanıldığını görmekteyiz.

Sadaka, insanın kalbini temizler, yüce Mevla'nın rızasını celbeder, malımızı da kirden, beladan muhafaza eder. Nitekim bu ayette ilk etapta Peygamberimize hakikatte tüm Müslümanlara hitaben, verilen sadakaların temizleyici olduğu anlaşılmaktadır. Vereceğimiz sadakalar Allah katında hatalarımıza ve günahlarımıza kefaret olacak ve onları temizleyecektir. İşlediğimiz günahların bağışlanması için sadaka vermeyi bir alışkanlık hâline getirmeliyiz. Çünkü bu âyet, insanın tövbe ettikten sonra sadaka vermesinin onun yararına olacağını ifade etmektedir.

Sadaka ve doğruluk aynı kelimeden türemiştir. Buradan anlıyoruz ki, Allah rızası için sadaka vererek fedakârlıkta bulunan kişi imanının doğruluğunu ispat etmektedir. Nefislerimizin manevi kirinin temizlenebilmesi, Allah katında mükâfatımızın çok olabilmesi ve de malımızın bereketi için sadaka vermek gerekir. Bu durumlar gerçekleştiği zaman iç huzurumuz sağlanacaktır.

Sadaka verene dua etmek, ayet-i kerimenin gereğidir. Dua da huzur ve sükunet verir, kalbin mutmain olmasını sağlar. Bu özellikte olan bir insan da korku ve sıkıntı gibi şeylerden uzak olur. Sadakası verilen mal bereketlenir ve Allah katında değer-

* Dr. Abdurrahman CANDAN

lenir. Bu konuda Peygamberimiz (s.a.s) de, *"Allah sizden birinin tayını yetiştirdiği ve geliştirdiği gibi sadakası verilen malı da nemalandırır"* buyurmuştur (Buharî, "Zekat", 8; Müslim, "Zekat", 68).

Malımızda fakirin, gücü yetmeyen insanın hakkı vardır. Sadaka ile bu insanların hakkını ödemiş oluruz. Bunun yanında vereceğimiz sadaka ile bu insanların gönlünü alır, olabilecek kıskançlık ve düşmanlık duygularını da temizlemiş oluruz. Sadaka manevi olarak da malımızı temizler. Çünkü fakirin hakkının verilmediği; dulun, çaresizin duasının alınmadığı mal, bir anlamda kirli sayılır.

Ayet-i kerimeden anlayabileceğimiz diğer bir konu da şudur: Biz sadaka verirken aslında kendimize iyilik yapıyoruz. Sadaka ile malımız bereketleniyor. Kalbimiz huzur buluyor. Hayır dua kazanıyoruz. Vereceğimiz sadakalar günahlarımıza kefaret oluyor. Bütün bunlardan sonra karşımızdaki insanlar vereceğimiz sadakalardan yararlanıyor. Dinimizin öğretilerinin yüceliğini buradan anlıyoruz.

SECDE EDEREK VE KIYAMDA DURARAK GECELEMEYE ÇALIŞALIM*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا

"Onlar, Rabblerine secde ederek ve kıyamda durarak geceleyenlerdir."
(Furkân, 25/64)

Yüce Rabbimiz bu ayette, Rahman'ın kulları olarak taşımamız gereken diğer önemli bir özelliğimizin de secde ederek ve kıyamda durarak gecelememiz olduğunu haber vermektedir.

Buna göre, farz, vacip ve sünnet olan namazları yerine getirmemizin yanında gece ibadetlerini de ihmal etmememiz ve geceleri elimizden geldiğince değerlendirmemiz gerekir. Geceleri ibadetle ihya etmenin başlıca yolları namaz kılmamız, çokça tövbe, istiğfar ve dua etmemizdir. Bir hadiste *"Kulum, kendisine emrettiğim farzlardan, bence daha sevimli herhangi bir şeyle bana yakınlık sağlayamaz. Kulum bana (farzlara ilaveten işlediği) nafile ibadetlerle durmadan yaklaşır."* (Buhârî, "Rikak", 38) buyrulmaktadır.

Nâfile ibadetler, herkesin gücü yettiği nispette ve zorlanmaksızın yapabileceği ibadetlerdir. Bunlar, kişilere göre değişebilir. Herkesin yaşı, geçim şartı, cinsiyeti gibi çeşitli özellikleri buna etki eder. Bu sebeple her fert, gücünün yettiği kadar nafile ibadet yapmakta serbest bırakılmıştır.

Allah'a kulluğun ve O'na ibadetin bir sınırı ve sonu yoktur. Zaman zaman terk edilen çok ibadetten, devamlı yapılan az ibadet daha faziletli sayılmıştır:

"Amellerin Allah'a en sevimli olanı, az olsa da devamlı olanıdır." (Müslim, "Salâtü'l-Müsafirîn", 218)

Çünkü herkesin her zaman çok ibadet etmeye gücü yetmez. Buna gücümüz yetse bile insan yalnız kendisinden ibaret değildir. Kendi nefsimizin olduğu kadar, eş ve çocuklarımızın, yakınlarımızın, komşularımızın ve bütün insanların bizim üzerimizde hakları vardır.

---

* Mustafa GÜNEY

Gece ibadetinin dinimizde çok önemli yeri vardır. Teheccüd adı verilen gece namazının faziletini Peygamberimiz (s.a.s) şöyle bildirmektedir:

"Ey insanlar! Birbirinize selâm veriniz, yemek yediriniz, insanlar uyurken geceleyin namaz kılınız. Böyle yaparsanız selâmetle cennete girersiniz." (Tirmizî, "Et`ime", 45)

"…Farz namazlardan sonra en faziletli namaz da gece namazıdır." (Müslim, "Sıyam", 202)

Ayette vurgulanan "kıyam/dikilmek, doğrulmak, namazda ayakta durmak", ilâhî emirlere hazır olmanın; "Secde/Allah'ın emirlerine boyun eğmek ve Allah'a kulluk etmek maksadıyla ayaklar, dizler ve ellerle beraber alnı yere koymak" ise kullukta tevazuun ve teslimiyetin ifadesidir.

Gücü yetenler için namazlarda uzun süre ayakta durup Kur'an okumak çok faziletlidir. Peygamberimiz (s.a.s)'e; Hangi namaz daha faziletlidir? diye sorulduğu zaman, **"**Kıyâmı uzun olan" (Müslim, "Müsâfirîn", 165) cevabını vermiştir.

Manevi hazlardan yoksun olan nefse en ağır gelen şey ise "secde" etmektir. Şeytan da "secde" emrine karşı çıktığı için ebediyyen lânetlenmiştir. Secde; benliğimizi, gururumuzu bir yana attığımızı, kendi hiçliğimizi fark ettiğimizi, Allah'tan başka tapacak tanrı bulunmadığını kabul ettiğimizi ve bütün samimiyetimizle Rabbimizin kudretine teslim olduğumuzu gösteren bir hâldir. Peygamberimiz (s.a.s), *"Kulun Rabbine en yakın olduğu hâl secde hâlidir."* (Müslim, "Salât", 215) buyururken, insanın secdedeki bu samimi tavrını kastetmiştir.

Biz kullar için yücelik ve mutluluk, kulluk ile mümkündür. Nitekim Allah Teâlâ, *"Secde et, yaklaş"* (Alak, 96/19) buyurmuştur. Her secde ettiğimizde bir derece yükselmek ve bir hatadan kurtulmak suretiyle mesafe kat etmekteyiz. Peygamberimiz (s.a.s), bu hususa da şöyle işaret etmektedir:

"Çok secde etmeye bak! Zira senin Allah için yaptığın her secde karşılığında Allah seni bir derece yükseltir ve bir hatanı siler." (Müslim, "Salât", 225)

Şunu da bilmeliyiz ki secde, kulun en mütevâzi, en samimi, en ihlâslı ve Allah'a en yakın bulunduğu hâldir. Bu sebeple secde sadece Allah'a yapılır. O'nun dışında hiçbir varlığa secde edilmez.

Öyleyse geceleri Rabbimizin huzurunda olmanın şuuruyla namaza duralım; O'nun kelâmıyla dillerimizi ve gönüllerimizi aydınlatalım. Kıyam ve secdeler ile O'nu yâd edelim. Secdeye varıp yüzlerimizi O'nun huzurunda yere sürmekten derin bir zevk duyalım. Sayısız lütuf ve keremlerinden dolayı Rabbimize şükür ve hamdlerimizi sunalım...

Bu hâllerimizden hoşnut olan Rahman'ımız da feyiz, bereket ve rahmetiyle bizlere büyük ihsanlarda bulunacak ve bizleri has kulları arasına katacaktır**.**

SELAMLAŞMANIN ÖNEMİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِاَحْسَنَ مِنْهَآ اَوْ رُدُّوهَا ۗ اِنَّ اللهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ حَسِيبًا

"Size bir selam verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynı selamla karşılık verin. Şüphesiz Allah, her şeyin hesabını gereği gibi yapandır." (Nisa, 4/86)

Selam, bir Müslüman'ın diğer Müslüman kardeşi için hayır temennisinde bulunmasıdır. "Selam" kelimesi Kur'an-ı Kerim'de 33 defa geçer. Allah Teala'nın güzel isimlerinden biri de es-Selam'dır. Allah'ın sıfatı olarak Selam; insanlara ârız olan ayıp, kusur, eksiklik, âfet, hastalık, acizlik, ölüm vb. şeylerden berî olan; yaratıklarını âfet ve belalardan kurtaran, zulmetmeyen, güven arayanları güvene erdiren demektir. "O, selamdır, mü'mindir, müheymindir" (Haşr, 59/23).

Selâm vermek, karşıdaki kişi ile ilgi kurmak ve ona güven vermektir. Mü'minler karşılaştıklarında, "es-selâmü aleyküm" veya "selamun aleyküm" cümleleriyle aynı zamanda birbirlerine dua ederler. Birisi bize selam verdiğinde biz, ondan daha güzel bir şekilde onun selamına karşılık vereceğiz veya aynı ile mukabele edeceğiz. Çünkü ayet-i kerimede Rabbimiz; *"Size bir selâm verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynı selamla karşılık verin"* buyurmaktadır (Nisâ, 4/86).

Konu ile ilgili diğer bazı ayetlerde mealen şöyle buyurulmaktadır:

"Sabretmenize karşılık selam sizlere. Dünya yurdunun sonucu (olan cennet) ne güzeldir!" (Ra'd, 13/24); *"Cennetliklere, 'selam olsun size!' diye seslenirler"* (A'râf, 7/46); *"Rablerine karşı gelmekten sakınanlar da grup grup cennete sevk edilirler. Cennete vardıklarında oranın kapıları açılır ve cennet bekçileri onlara şöyle der: 'Size selam olsun! Tertemiz oldunuz. Haydi, ebedî kalmak üzere buraya girin"* (Zümer, 39/73). Cennetin bir adı da Daru's-Selâm'dır (barış ve esenlik yurdu demektir); *"Rableri katında selam yurdu (cennet) onlarındır"* (En'âm, 6/127). *"Allah (kullarını bu güzel selam/)esenlik yurduna çağırır"* (Yûnus, 10/25).

Ayet meallerinden de anlaşılacağı üzere yüce Allah müminlerin birbirleriyle selamlaşmalarını istemektedir: Müslümanlar birbirleriyle karşılaştıkları zaman, karşı-

* Nevzat Sabri AKIN

lıklı olarak birbirlerine sağlık ve esenlik dileklerinde bulunacaklar. Yani biri diğerine "Selâmün aleyküm" veya "es-Selâmü Aleyküm" (Selâm sizin üzerinize olsun, Allah sizi her türlü kazâdan ve beladan korusun!) diyecek; diğeri de; "ve aleykümü's-selâm" veya "ve aleykümü's-selâm ve rahmetullah" yahut da "ve aleykümü's-selâm ve rahmetullahi ve berekatüh" (Allah'ın selâmı, rahmet ve bereketi sizin de üzerinize olsun!) şeklinde cevap verecektir.

Selâm vermek sünnet, almak ise farzdır. Sünnete uygun olan, yürüyenin oturana, binekte olanın (bir araçla hareket hâlinde olanın) yayaya, sayıca az olanın çok olana, arkadan gelenlerin öndekilere, küçüğün büyüğe selam vermesidir (Bk. Buharî, "İsti'zan", 5-7; Müslim, "Selam", 1). İki kişi birbirinden veya bir kişi gruptan ayrılırken selâm vermesi tavsiye edilmiştir (Bk. Ebu Dâvûd, "Edeb", 139). Bu itibarla, gerek bir araya geldiğimizde gerekse birbirimizden ayrıldığımızda selam vermeyi ihmal etmemeliyiz. Topluluğa verildiğinde, grubun içinden bir kişinin selamı alması yeterlidir. Verilen selama hiç kimse karşılık vermeyecek olursa o topluluktaki herkes sorumlu/günahkâr olur. Uygun olmayan ortamda verilen selamın alınmamasında ise bir vebal yoktur.

Mektupla veya mesajla selam verildiğinde cevabî yazıda "ve aleyke's-selam" veya "ve aleykümü's-selam" ifadesi ile ya da aynı ifade ile selama karşılık verilir. Bir kimseden selam getirildiğinde de; "aleyke ve aleyhi's-selam!" şeklinde cevap verilebilir.

Yemek yiyene, Kur'an okuyana, ibadet yapana, (namaz kılana, abdest alana, o esnada) selam verilmediği gibi, hutbe okunurken, ezan ve kamet esnasında da selam verilmez. Tuvalet ve banyo gibi yerlerde bulunan kimselere de selam verilmez. Ayrıca haram fiili işleyen kişiye de o esnada selam verilmez.

Kişi aile fertlerine veya bir eve girdiğinde selam vermeyi ihmal etmemelidir. Zira yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi hissettirip (izin alıp) ev sahiplerine selam vermeden girmeyin. Bu davranış sizin için daha hayırlıdır. Düşünüp anlayasınız diye size böyle öğüt veriliyor." (Nûr, 24/27)

Hz. Peygamber, yanında büyüyen Hz. Enes'e; "Evladım! Ailenin yanına girdiğinde selâm ver ki, sana ve ev halkına bereket olsun" buyurmuştur (Tirmizî, "İstizân", 20).

Selamlaşmanın önemini belirten hadis-i şeriflerin birkaçı ise şöyledir:

Ebû Hüreyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s) Efendimiz şöyle buyurdu:

"Siz, iman etmedikçe cennete giremezsiniz; birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olamazsınız. Yaptığınız zaman birbirinizi seveceğiniz bir şey söyleyeyim mi? Aranızda selâmı yayınız." (Müslim, "İmân", 93)

Abdullah b. Selâm (r.a.)'ın rivayet ettiği hadis-i şerifte de Peygamberimiz (s.a.s)

şöyle buyurmuştur:

"Ey insanlar! Selâmı yayınız, yemek yediriniz, akrabalarınızla alâkanızı ve onlara yardımınızı devam ettiriniz. İnsanlar uyurken siz namaz kılınız. Bu sayede selâmetle/esenlikle cennete girersiniz." (Tirmizî, "Kıyâmet", 42)

Gerek âyet ve gerekse hadîslerden anlaşıldığına göre selâmı yaymak, insanlar arasında sevgi, saygı, dostluk ve barışın yaygınlaştırılması, mümin kalplerin birbirine ısınması bakımından büyük önem arz etmektedir. O halde aile bireyleri, arkadaş, dost, tanıdık veya tanımadık kısaca bütün Müslümanlarla sevgi, saygı ve samimiyet duygularının geliştirilebilmesi için, karşılıklı olarak selam verelim ve alalım.

SEMUD VE AD KAVMİNİN HELAK SEBEPLERİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ فَاَمَّا ثَمُودُ فَاُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ وَاَمَّا عَادٌ فَاُهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ۙ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ اَيَّامٍ ۙ حُسُوماً فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعٰى ۙ كَاَنَّهُمْ اَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ ۚ فَهَلْ تَرٰى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ

"Semûd ve Âd kavimleri, yüreklerini hoplatacak olan büyük felaketi (Kıyameti) yalanladılar. Semûd kavmi korkunç bir sarsıntı ile helâk edildi. Âd kavmine gelince onlar da uğultulu ve dondurucu şiddetli bir rüzgârla helak edildi. Allah onu kesintisiz olarak yedi gece, sekiz gün onların üzerine musallat etti. Öyle ki (eğer orada olsaydın), o kavmi, içi boş hurma kütükleri gibi oracıkta yere serilmiş halde görürdün. Şimdi onlardan geri kalan bir şey görüyor musun?" (Hâkka, 69/4-8)

Okuduğumuz ayetlerde Allah Teâlâ, Âd ve Semud kavmini helak ettiğini bildirerek biz insanları bu olaydan ibret almaya çağırmaktadır. Şimdi bu iki kavmin helak sebeplerine birlikte kısaca göz atalım:

Ad kavmi Yemen'in Uman ile Hadramut arasındaki Ahkaf denilen geniş çöl bölgesinde yaşamış eski ve önemli bir Arap toplumudur. Hûd (a.s) onları hak dine davet etmek üzere peygamber olarak gönderildi. Hz. Hûd, kavmini ikna etmeye çalışırken Allah'ın onlara olan lütuflarını hatırlatarak insanlara zulüm, zorbalık, azgınlık, fesat çıkarmaktan vazgeçmelerini istiyordu. Allah'a ve ahiret yurduna imana çağırıyor, inkârcılıktan ve isyandan uzak kalmalarını öğütlüyordu.

"Âd kavmi ise yeryüzünde haksız olarak büyüklük taslamış, 'Bizden daha güçlü kim var?' demişlerdi. Onlar, kendilerini yaratan Allah'ın onlardan daha güçlü olduğunu görmediler mi? Onlar bizim ayetlerimizi inkâr ediyorlardı." (Fussilet, 41/15)

---

* Tahir TURAL

"O, öldüğünüz, toprak ve kemik hâline geldiğiniz zaman sizin tekrar mutlaka (diriltilip) çıkarılacağınızı mı vaat ediyor 'Hâlbuki bu size vaat olunan şey, ne kadar da uzak. Hayat, bu dünya hayatından ibarettir. Ölürüz ve yaşarız. Biz tekrar diriltilecek değiliz Bu, Allah'a karşı yalan uyduran bir kimseden başkası değildir. Biz ona inanmayız. O peygamber, 'Ey Rabbim! Yalanlamalarına karşı bana yardım et!' dedi. Allah, 'Yakın zamanda mutlaka pişman olacaklardır!' dedi. Derken onları o korkunç ses kaçınılmaz olarak kıskıvrak yakalayıverdi de kendilerini çör-çöp yığını hâline getirdik. Zalimler topluluğu Allah'ın rahmetinden uzak olsun!" (Mü'minun, 23/35-41)

Ayetlerde açıkça görüldüğü gibi peygamberleri Hûd onlara, bu nimetlerin asıl sahibinin Allah olduğunu hatırlatarak buna göre davranmaları gerektiğini, kurtuluşlarının buna bağlı olduğunu bildirmiştir. Fakat onlar bu uyarıyı dikkate alarak Allah'a iman ve şükran borçlarını eda etmeleri gerekirken, tam aksine Hûd'u eleştirip kınadılar; üstelik nasıl olsa imkânsız olduğunu düşünerek ondan, doğruluğunu kanıtlaması için kendilerini tehdit ettiği azabı veya felâketi başlarına getirmesini istediler.

Âd kavminin inkârcılıktaki ısrarı üzerine Allah onların üzerine kasıp kavuran bir fırtına göndermiş; bu fırtına Âd kavminin yurdunda yedi gece sekiz gün devam etmiş; sonunda insanları sökülmüş hurma kütükleri gibi yerlere serivermiştir. Âd kavminin muhteşem sarayları ve köşkleri yerle bir olmuş; böylece yok olup gitmişlerdir.

Semûd kavmi ise Hicaz ile Şam arasındaki bölgede yaşamış olan bir kavimdir. Allah Teâlâ kendilerine Salih (a.s)'i Peygamber olarak gönderdi. Salih (a.s) kendilerini puta tapmayı bırakarak bir olan Allah Teâlâ'ya iman ve ibadet etmeye çağırdı. İman etmedikleri takdirde Allah'ın azabına uğrayacakları konusunda da uyardı.

Onlar Salih (a.s)'ten karşılarında bulunan kayalıktan mucize olarak dişi bir deve çıkartmasını istediler. Deveyi çıkartması hâlinde iman edeceklerini, aksi takdirde de kendisini "yalancı" sayacaklarını belirttiler. Kur'an-ı Kerim'de olay şöyle aktarılmaktadır:

"İşte size bir mucize olarak Allah'ın şu devesi... Bırakın onu da Allah'ın mülkünde yesin, içsin. Sakın ona bir kötülük etmeyin. Yoksa sizi elem dolu bir azap yakalar." (A'râf, 7/73)

"Salih, şöyle dedi: İşte bir dişi deve! Onun (belli bir gün) su içme hakkı var, sizin de belli bir gün su içme hakkınız vardır." (Şuara, 26/155) buyurularak, ona su verilmesi için nöbet ve sıra usulüyle bir gün ayrılmış ve Allah'ın arzında yayılmak üzere bırakılması ve kötülükle dokunulmaması, dokunulduğu takdirde elem verici bir azap geleceği haber verilmişti ki, devenin yaratılışı bir mucize olduğu gibi, bu haber de bir mucize oluyordu.

Ne yazık ki Semud kavmi gözleri önünde cereyan eden bu mucizeye de inanmamış, yalanlama ile karşılamıştır. Yalan kötü bir şey olduğu gibi, gerçek ve doğru olan bir haberin yalan olduğunu söylemek de kötü bir iş, bir yalan; bir peygamberin

verdiği haberi yalanlamak ise onu gönderen Allah'ı inkârdır.

Şems suresinde olay şöyle tasvir edilmektedir:

"Semûd kavmi, azgınlığı sebebiyle yalanladı. Hani onların en bedbaht olanı (fesat çıkarmak için) ileri atılmıştı. Allah'ın Resûlü de onlara şöyle demişti: 'Allah'ın devesini ve onun su içme hakkını koruyun. Fakat onlar, onu yalanladılar ve deveyi boğazladılar. Bunun üzerine Rableri, suçlarından dolayı onları helak etti ve kendilerini yerle bir etti. Allah, bunun sonucundan çekinmez de!" (Şems, 91/11-15)

Bu iki kavmin akıbetleri, biz Muhammed ümmetine birer ibret levhası olarak bildirilmiş, böylelikle bu felâketlerin isyan ve günahlardan geldiği hatırlatılarak Allah ve Resûlüne itaatkâr davranmamız gerektiği hatırlatılmıştır.

SEVDİĞİNİZ ŞEYLERDEN ALLAH YOLUNDA HARCAMADIKÇA İYİLİĞE ERİŞEMEZSİNİZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ ۖ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللهَ بِهِ عَلِيمٌ

"Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu bilir." (Âl-i İmrân, 3/92)

Âyet-i kerimede, iyiliğe erişebilmemiz için biz müminlerden infakta bulunmamız yani mallarımızı Allah yolunda harcamamız isteniyor. Ancak harcamaları yaparken beğenmediğimiz alelade bayağı şeylerden değil de sevdiğimiz, değer verdiğimiz şeylerden yapmamız istenmektedir. Aksi halde yapılan harcamalarla hedeflenen gayeye ulaşılamayacaktır.

Elbette imkânlarımız nispetinde sahip olduğumuz şeylerden vermemiz ve gücümüz oranında başkalarına yardımcı olmamız gerekir. Ama hangi şeylerden vereceğiz? İşte vermek kadar belki ondan da önemli olan hangi şeyleri vereceğimizdir. Beğenmediğimiz, elden çıkarmayı veya çöpe atmayı düşündüğümüz şeyleri mi, yoksa sevdiğimiz, değer verdiğimiz şeyleri mi...? Dolayısıyla, yüce Rabbimizin sevgisine, hoşnutluğuna ve yardımına ulaşabilmemiz için sahip olduğumuz ve bizim için oldukça değerli olan şeyleri O'nun yolunda harcamamız gerekiyor. Bir başka ifade ile başkalarına yardım olarak verdiğimiz şeyler, hem bizce kıymetli bir şey olmalı, hem de ihtiyaç sahibinin bir ihtiyacını karşılamalı, sıkıntısını gidermelidir. Biz ancak bu sayede iyiliğe erer ve cennete girmeye hak kazanabiliriz. Konuyla ilgili olarak bir âyet-i kerimede şöyle buyurulmaktadır:

"Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve yerden sizin için çıkardıklarımızdan Allah yolunda harcayın. Kendinizin göz yummadan alıcısı olmayacağınız bayağı şey-

* Dr. Mehmet CANBULAT

leri vermeye kalkışmayın ve bilin ki Allah, her bakımdan zengindir, övülmeye layıktır." (Bakara, 2/267)

Âyet-i kerimeden açıkça anlaşılacağı üzere insanın tiksinerek alabileceği şeylerin zekât, sadaka veya yardım olarak verilmesi, insanların hoşuna gitmediği gibi yüce Rabbimizin de hoşuna gitmeyecektir. Ayrıca böyle bir harcamada bulunan kişi, harcamalarının karşılığında sevap da elde edemeyecektir.

Kuşkusuz, kişi Allah yolunda ve O'nun rızasını kazanmak amacıyla yaptığı harcamaları sayesinde cimrilik hastalığından kurtularak kendisini Allah ve insanlar katında yüceltecek cömertlik vasfını kazanır. Cimri insanların toplum tarafından sevilmediği bilinen bir gerçektir. Toplumun sevgisini kazanmanın yolu da sevdiğimiz şeyleri toplum menfaati için seferber etmekten geçer. Sahâbîler yani Hz. Peygamber'in arkadaşları buna oldukça önem vermiş ve en çok sevdikleri mallarını Allah yolunda harcamaktan geri durmamışlardır. Örneğin, Medineli Müslümanlar arasında en çok hurma bahçesine sahip olan Ebû Talha, Mescid-i Nebevî'nin karşısında bulunan ve içindeki tatlı suyu Hz. Peygamber tarafından beğenilen Beyruhâ adlı bahçesini çok severdi. *"Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu bilir"* mealindeki âyet inince, Hz. Peygamber'in yanına giderek bu bahçeyi Allah yolunda infak etmek istediğini bildirdi. Onun bu davranışını takdirle karşılayan Hz. Peygamber, bahçeyi akrabalarına vermesinin daha uygun olacağını söylemiş, bunun üzerine Ebu Talha, Übeyy b. Kâ'b ve Hassan b. Sâbit gibi amcazadelerine ve yakın akrabasına bağışlayarak Hz. Peygamber'in bu tavsiyesini yerine getirmiştir (Buhârî, "Zekât", 44). Hz. Peygamber, kendisine gelip en değerli malının Hayber'deki hissesi olduğunu, onu Allah yolunda harcamak istediğini ve bunun için ne yapması gerektiğini soran Hz. Ömer'e, "Aslını tut, meyvesini sadaka ver" buyurmuştur. Bunun üzerine Hz. Ömer, geliri gereken yerlere harcanmak üzere o bağı vakfetmiştir (Buhârî, "Şürût", 19).

Gerçek şu ki, bu tür davranışlar sahâbe döneminde çokça yaşanmıştır. Âyet-i kerimede aynı zamanda, gösteriş amaçlı bazı davranışlarda bulunan ve kendilerini dindar olarak tanıtmak isteyen Yahudiler uyarılmakta, iyilik hakkındaki kanaatlerinin yanlış olduğu vurgulanmakta ve asıl iyiliğin Allah'ı sevip O'nun emir ve yasaklarını her şeyden üstün tutarak yaşamak olduğu bildirilmektedir.

Sonuç olarak denilebilir ki, kişi herhangi bir şeyi Allah'tan daha çok seviyor ve onu gerektiğinde Allah yolunda feda edemiyorsa onun iyiliğe ulaşması mümkün değildir.

SEYAHAT*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَفَلَمْ يَسِيرُوا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ دَمَّرَ اللهُ عَلَيْهِمْ وَلِلْكَافِرِينَ اَمْثَالُهَا

"Onlar yeryüzünde dolaşıp, kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğuna bakmadılar mı? Allah, onları yerle bir etmiştir. İnkâr edenlere de bu akıbetin benzerleri vardır." (Muhammed, 47/10)

Tarihte birçok kavim zevk, sefahat gibi geçici lezzetlerin peşine koşarak işledikleri günah nedeniyle helak olmuşlardır. Yüce Kitabımız, bu tür bazı kıssaları gözler önüne sermekte ve geçmiş olaylardan ders alabilmemiz için "yeryüzünde gezip dolaşmamızı" istemektedir. Bunun birçok yararları olacağı aşikardır. Kişi kendi doğduğu yerden çıkıp başka diyarlara ve memleketlere gidip-gelmedikçe birtakım bilgi ve tecrübelerden yoksun kalır.

Çok gezen kişinin çok okuyan kadar olmasa bile bilgili olabileceğini kabul etmemiz gerekir. Çünkü gezen kişi her gittiği yerden birçok şeyler elde ederek geri döner. Elde ettiği bilgileri ve tecrübeleri kendi hayatına ve yaşadığı topluma yansıtan kişi de kendine ve topluma yararlı bir insan hâline gelecektir.

Tarihi olmayan bir milletin geleceği de olmaz. Geçmiş milletlerin hâllerinden ders alabilmemiz için imkânlar ölçüsünde onların yaşadıkları yerleri görmemiz gerekir. Onların memleketleri nasıl harap olmuş, niçin bu felaketle yüzleşmişler, neden tarihleri yok olmuş gibi soruları sormamız gerekir.

Kur'an önce yaşayan topluluklar hakkında geniş bilgi verir. Allah'ın emir ve yasaklarını yeterince yerine getirmediklerinden, geçici lezzetlerin peşinde koştuklarından sonlarının iyi olmadığını, mal ve mülkleri kendilerini kurtarmadığını, net bir şekilde bizlere aktarmakta ve bizleri ikaz etmektedir.

* Nevzat OKUMUŞ

Akıl sahibi insanlar tarihteki kavimlerin başlarına gelen bela ve musibetlerden ders alarak bu gibi felaketlerden uzak kalmasını becermelidir. Onun için yeryüzünü imkânlar ölçüsünde gezip olan bitenlerden ibret almamız tavsiye edilmektedir. Bu da ancak araştıran bir göz, ince bir duyarlılık ve şeffaf bir kalp ile dünyayı dolaşmakla sağlanabilir.

Kur'an, daha önce yaşayan insanların hâllerini düşünmemizi, onların işledikleri helak edici günahlardan başlarına nelerin geldiğini bilmemizi ve bunlardan ibret almamızı şöyle öğütler:

"Onlar yeryüzünde dolaşıp, kendilerinden önce gelenlerin akıbetlerinin nasıl olduğuna bakmadılar mı? Onlar kendilerinden daha çok, daha güçlü ve onların yeryüzündeki eserleri daha üstündü. Fakat kazanmakta oldukları şeyler onlara bir fayda vermemişti." (Mü'min, 40/82)

O kavimlerin sayılarının çokluğu güç ve kuvvetlerinin fazlalığı, medeniyette çok daha ileri seviyede olmaları gibi hiçbir şey bunların yok oluşlarına mani olamamıştır.

Asıl ders alınması gereken husus: Helak olan kavimlerin birçoğu mal ve mülkünün yanında "bilge" olduklarını ortaya koyarak, kendilerini olduklarından çok daha fazla göstermeye çalışmışlardır. Ancak bilinen bir gerçek var ki, ilim imanla olursa sahibini mutlu, imansız ilim ise sahibini mutsuz, kör eder ve hatta yanlış kullanıldığında da felaketine sebep olabilir. Bu körlük kişiye birçok iş yapabileceğini zannettirir, fakat gerçek hiç de öyle sanıldığı gibi olmaz.

Bir insan bildiğini bilmedikleri ile karşılaştırsa ne kadar zayıf olduğunu anlayacaktır. Böylece azgınlığa değil kul olma yollarını arayacaktır. Birçok insan yaratıldığı gayeyi unutarak azgınlık içine düşerek başına gelecek bela ve musibetin farkında olamıyor. İşte yüce Allah bizlere gezip dolaşarak bilgi ve görgümüzü arttırmamızı ve geçmiş milletlerin hâllerinden ders almamızı öğütlemektedir.

Netice olarak şunu söylemek mümkündür. Baktığını gerçek manada görebilen göz ve olaylardaki hikmetleri kavrayabilecek uyanık kalp ile yeryüzünde gezmek, geçmiş milletlerin kalıntılarını izlemek, o insanların ne olduklarını ve hangi musibetlere duçar olduklarını görmek, düşünmek yüce Rabbimiz tarafından bizlere tavsiye edilmektedir.

SEYAHAT VE İBRET*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِى قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِاَيْدِيهِمْ لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوٓا اِنْ هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ وَقَالُوا لَوْلَآ اُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ وَلَوْ اَنْزَلْنَا مَلَكًا لَقُضِىَ الْاَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبِسُونَ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ قُلْ سِيرُوا فِى الْاَرْضِ ثُمَّ انْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ

"(Ey Muhammed!) Eğer sana kâğıda yazılı bir kitap indirseydik, onlar da elleriyle ona dokunsalardı, yine o inkâr edenler, 'Bu apaçık büyüden başka bir şey değildir' diyeceklerdi. Bir de dediler ki: 'Ona (açıktan göreceğimiz) bir melek indirilse ya!' Eğer (öyle) bir melek indirseydik artık iş bitirilmiş olurdu, sonra da kendilerine göz açtırılmazdı. (Hemen helak edilirlerdi) Eğer onu (Peygamberi) bir melek kılsaydık yine onu bir adam (suretinde) yapardık ve onları yine içinde bulundukları karmaşaya düşürmüş olurduk. Ey Muhammed! Andolsun, senden önce de birçok peygamber alaya alınmıştı da onlarla alay edenleri, alay ettikleri şey kuşatıp mahvetmişti. De ki: 'Yeryüzünde gezin dolaşın da (peygamberleri) yalanlayanların sonu nasıl olmuş bir görün." (En'âm, 6/7-11)

Peygamberlerle alay etmek, çeşitli bahaneler uydurarak onları inkâr etmek ve yalanlamak müşriklerin bilinen eski bir âdetidir. Peygamberleriyle alay eden bu gibi kavimlere Allah'ın azabının inmesi ve helak edilmeleri de değişmez bir gerçek ve âdil bir ceza olmuştur (Fâtır, 35/43). Tarih en doğru tanıktır. Kur'an-ı Kerim, sadece örnek vermek ve ibret için bazı toplumların helâk edilişinden bahseder. Yoksa tüm helâk edilen toplumların listesini vermez. Yüce Kitabımıza göre peygamberlerini yalanlayan toplumların helâklerinin temel sebeplerini dört başlıkta özetlemek mümkündür:

* Sabri AKPOLAT

a- Uyarıcıları Yalanlama (A'râf, 7/72),

b- Başlarına Gelen Belâ ve Musîbetlerden Ders Almama (A'râf, 7/130-136),

c- Büyüklük Taslama (A'râf, 7/88; İsrâ, 17/16),

d- Zulüm (Hacc, 22/45; Kehf, 18/59).

Yüce Kitabımız helak edilen kavimlerin helak edilme sebepleri ve helak ediliş şekilleri hakkında bilgi verdikten sonra bu kavimlerden bazılarının yerlerini de bildirmektedir. Mesela, birbirlerine komşu bölgelerde yaşayan ve helak olan Hz. Lût ve Hz. Şuayb kavimlerine ait şehirlerin bugün hâlâ var olduğu ve Ege bölgesinde bir ana yol üzerinde bulunduğu beyan edilmiştir (Hicr, 15/76, 79). Vaktiyle kuzeydoğusunda Sodom ve Gomore bulunan Ölü Deniz'in kıyısını izleyerek kuzeye, Suriye'ye doğru uzanan Kuzey Hicaz'daki bu yolun varlığı, Amerikan Doğu Araştırmaları Okulu tarafından yayımlanan hava fotoğraflarıyla şaşırtıcı bir şekilde doğrulanmıştır. Söz konusu fotoğraflar, bu eski yolu, Ölü Deniz'in doğu sahillerine az çok paralel bir seyir göstererek kuzeye doğru kıvrılan koyu bir çizgi hâlinde açıkça göstermektedir (Esed, *Kur'an Mesajı,* s. 524).

Peygamberimiz İslam dinini tebliğ etmeye başladığında müşrikler onunla alay etmişlerdir. Mekkeli müşriklerin bir kısmının teklif ettiği Allah'ın Resûlü ile birlikte bir meleğin indirilmesi yahut bir meleğin peygamber olarak gönderilmesi gibi teklifler aslında istihza içeriyordu. Sevgili Peygamberimizin de bunları işitmekten dolayı kalbi daralıyordu. Bunun üzerine yüce Allah, Peygamber (s.a.s)'in karşı karşıya kaldığı saygısızlık, alay ve eğlenmeden dolayı çektiği sıkıntıları hafifletmek amacıyla bu iki ayeti indirdi. Bu ayetler bir yönden Peygamberimizi rahatlatırken, diğer yönden müşriklere de ders veriyordu. Yeryüzü peygamberleriyle alay ettikleri için helak edilen kavimlerle doludur ve bunlardan bazılarının kalıntıları hâlâ mevcuttur. Bu kalıntılar ibret nazarıyla gezilmeli; Peygamberi inkâr etmekten ve onunla alay etmekten sakınılmalıdır.

Bu ayet-i kerimelerden şu dersleri çıkarabiliriz:

1. Peygamberleri ve hak yola çağıranları alaya almak neredeyse değişmez bir insanlık geleneğidir. Bu yüzden peygamberlerin ve hak yola çağıranların buna karşı sabırlı olması gerekir.

2. Tarihî gerçekler gösteriyor ki, yalanlamanın ve alaycılığın sonu yalanlayıcıların ve alaycıların yok olmasıdır. Ayrıca bunlar ebedî bir azapla da cezalandırılacaklardır.

3. Bilgi edinmek, ticaret yapmak ya da akraba ziyaretleri gibi sebeplerle seyahat etmekteyiz. Bu, olağan ve güzel bir davranıştır. Bununla birlikte, tarihî yerler, geçmişte yaşamış milletlerin kalıntıları ve eserleri, ayrıca; işledikleri günahlar sebebiyle helak olmuş milletlerin yerleri ve kalıntıları gezilmeli ve bunlara ibret nazarı ile bakmalıdır.

4. Kabir ziyaretlerine de özen gösterilmeli ve bu yerlerden ders alınmalıdır.

SORU SORMA ÜSLÛBU*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَسْئَلُوا عَنْ اَشْيَآءَ اِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ ۚ وَاِنْ تَسْئَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْاٰنُ تُبْدَ لَكُمْ ۟ عَفَا اللّٰهُ عَنْهَا ۗ وَاللّٰهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ قَدْ سَاَلَهَا قَوْمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ اَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ

"Ey iman edenler! Size açıklandığı takdirde, sizi üzecek olan şeylere dair soru sormayın. Eğer Kur'an indirilirken bunlara dair soru sorarsanız size açıklanır. (Hâlbuki) Allah onları bağışlamıştır. Allah çok bağışlayandır, halimdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir.) Sizden önceki bir millet o tür şeyleri sordu da sonra o yüzden kâfir oldu." (Mâide, 5/101-102)

Soru sorarak öğrenmek bilgi edinmenin önemli bir yöntemidir. Nitekim çocuklarımız, küçük yaşlarında gördükleri şeylerin ne olduğunu sorarlar. Bazen sorular o kadar çok olur ki, cevap vermekten yorgun düşeriz. Henüz okuma yazma bilmeyen ve öğrenmeyi merak eden çocuğun tek yapabileceği sorarak öğrenmektir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de 15 ayet-i kerime "Sana soruyorlar" ifadesiyle başlamakta ve bu soruların cevapları verilmektedir. Soru sormak, insanın kendi mantığını kullanarak içinde bulunduğu durumu fark etmesini sağlar. Bu bakımdan önemli bir tebliğ yöntemidir. Nitekim Hz. İbrahim bu yöntemi kullanmıştır: *"İbrahim şöyle dedi: 'Öyle ise siz, (hâlâ) Allah'ı bırakıp da, size hiçbir fayda, hiçbir zarar veremeyecek şeylere mi tapacaksınız?"* (Enbiya, 21/66)

Kur'an-ı Kerim'de insanlar, çeşitli sorularla düşünmeye davet edilmiştir:

"İçtiğiniz suya ne dersiniz? Siz mi onu buluttan indirdiniz, yoksa indiren biz miyiz? Dileseydik onu acı bir su yapardık. O halde şükretseydiniz ya! Tutuşturduğunuz ateşe ne dersiniz? Onun ağacını siz mi yarattınız, yoksa yaratan biz miyiz? Biz onu bir ibret ve ıssız yerlerde yaşayanlara bir yarar kaynağı kıldık. O halde, O yüce Rabbinin adını tesbih et (yücelt)." (Vâkıa, 56/68-74)

Ayrıca, soru sormak düşünmekten kaçmayı da engeller. Bu sebeple şeytan, insanların, Allah'ın, ahiret gününün, cennet ve cehennemin varlığı gibi önemli konular üzerinde düşünmelerini engellemek ister ve onları daima gerçeklerden kaçacakları bir tavra yöneltmeye çalışır.

* Sabri AKPOLAT

Ashab-ı Kiram'ın birçok meseleyi Peygamberimize sorarak öğrendiğini biliyoruz. O halde ayet-i kerimelerdeki sakındırmanın soru sormakla ilgili olmayıp soru sormanın üslubu ile ilgili olduğu açıktır. Kişinin üzerine lazım olmayan, bilgi dağarcığına olumlu bir katkı sağlamayan, nezaket kaidelerine uymayan, cevap verildiğinde soruyu soran kişinin üzülmesine yol açabilecek soruları sormak uygun görülmemiştir. Bazı kimseler Peygamberimize, "Hac her yıl mı farz, yoksa ömürde bir defa mı?", "Benim babam kimdir?" "Babam cennette mi, cehennemde mi?" gibi sorular yöneltmişti. Bu sebeple yukarıdaki ayet-i kerimeler inzal buyurulmuştur.

Kaynaklarımızda hacla ilgili olay şöyle gerçekleşmiştir: Haccın farz olduğunu bildiren âyet indiğinde Peygamberimiz bir hutbe okumuş, Allah Teâlâ'ya hamd ve senâdan sonra "Allah size haccı farz kıldı" buyurmuştu. Bir sahâbî "Her yıl mı ey Allah'ın resûlü?" diye sordu. Resûlullah soruyu duymazdan geldi. Sorunun üçüncü defa tekrar edilmesi üzerine Hz. Peygamber *"Şayet evet deseydim (her yıl haccetmeniz) farz olurdu. Siz ise buna tahammül edemezdiniz. Benim değinmediğim konularda soru sormayın. Sizden önceki bazı toplumlar peygamberlerine çok soru sormaktan ve sonra da bunlar üzerinde ihtilâfa düşmekten dolayı helâk olmuşlardır. Şu halde size bir şeyi emrettiğimde onu olabildiğince yerine getirmeye çalışın, size yasakladıklarımdan da kaçının."* (Müslim, "Hac", 412) buyurmuştur.

Ayetlerdeki sakındırma ifadesinden, vahyin geldiği esnada soru sorulmasaydı dinin eksik kalacağı gibi bir anlam çıkarmak doğru olmaz. Zira bir hususun haram veya helal olmasını belirleme yetkisi yalnız Allah'a aittir. Şu halde bu âyetlerde verilmek istenen mesajı şöyle açıklamak mümkündür:

Vahyin indiği dönemde bazı vecibelerin bildirilmesi soru sorulmasına bağlanmış olduğundan, müminler yerli yerince soru sormaları, yersiz sorulardan ve ısrarcı tavırlardan kaçınmaları istenmiştir. Ayrıntılar üzerinde fazla sorular sorulması hâlinde, bu konudaki mükellefiyetlerin artabileceği haber verilmiştir.

Hacla ilgili hadisten de anlaşıldığı gibi ayet-i kerimelerdeki mesaj Kur'an'ın indirildiği dönemle sınırlı değildir. Müminler olarak dikkat etmemiz gereken hususları şöylece özetleyebiliriz:

1. Dinî yükümlülükler konusunda Resûlullah'ın buyruklarını olabildiğince yerine getirmeye çalışmalı, yasakladıklarından kaçınmalı, kendi anlayışımızı ve içinde yaşadığımız toplumun geleneklerini dine yamamaya kalkışmamalıyız.

2. Müslümanlar olarak asıl dinî vecibelerimizi bırakıp yeni yükümlülük arayışı içine girmemeliyiz. Aksi takdirde, dinin aslında olmayan hususları temel dinî yükümlülüklerimizden daha önemli hâle getirmiş oluruz.

3. Dünya ve ahiretimiz için herhangi bir faydası olmayan ve bilgi dağarcığımıza olumlu bir katkı sağlamayan soruları sormaktan uzak durmalıyız.

SORUMLULUĞUMUZ DIŞINDA MEYDANA GELEN OLAYLARIN PERDE ARKASI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَالَ هٰذَا فِرَاقُ بَيْنِى وَبَيْنِكَ ۚ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا

"Adam (Hızır) şöyle dedi: 'İşte bu birbirimizden ayrılmamız demektir' dedi. 'Şimdi sana sabredemediğin şeylerin içyüzünü anlatacağım.' "(Kehf, 18/78)

Kur'an'da anlatılan ibretli kıssalardan biri de Hz. Musa – Hızır kıssasıdır. Kıssa şöyledir:

Hz. Musa yanındaki gençle yaptıkları yolculuk sırasında, Allah'ın sevgili bir kuluna rastlarlar. Bu kimseye Allah tarafından rahmet ve özel bir ilim verilmiştir. Rivayetlere göre bu kimsenin "Hızır (a.s)" olduğu söylenir. Hz. Musa, onun ilminden yararlanmak için yolculuğa kendisiyle beraber devam etmek istediğini belirtir.

Sabretmesi ve işine karışmaması şartıyla Hızır (a.s), Musa'nın bu talebini kabul eder. Yola koyulup bir gemiye binerler. Hızır (a.s), kendilerinin ve halkın binmekte oldukları bu gemiyi anlaşılmaz bir şekilde deler. Musa sabredemez ve zararlı gördüğü bu eyleme tepki gösterir. Hızır (a.s) aralarında geçen sözleşmelerini hatırlatınca, Hz. Musa bu sabırsızlığından dolayı özür diler.

Yola devamla bir erkek çocuğa rastlarlar. Hızır (a.s) bu sefer de çocuğu öldürür. Hz. Musa verdiği sözü yine unutup Hızır (a.s)'ın bu eylemine de tepki gösterir. Hızır (a.s) ona sözleşmeyi tekrar hatırlatır. Hz. Musa, bir daha yol arkadaşının işine karışmayacağını, şayet karışırsa, artık kendisinden tolerans beklemeyeceğini ifade eder.

Nihayetinde tekrar yola koyulurlar. Bir köye vardıklarında köy halkından yiyecek isterler. Ancak köy halkı onları misafir etmekten kaçınır. Derken orada yıkılmaya yüz tutmuş bir duvara rastlarlar. Hızır (a.s), hemen o duvarı doğrultuverir.

* Dr. Ahmet GELİŞGEN

Musa yine sabretmesi gerektiğini unutarak bu işten ücret alabileceğini hatırlatır. Hz. Musa'nın bu sabırsızlıkları karşısında Hızır (a.s)'ın artık toleransı kalmamıştır. "Artık ayrılmalıyız" der ve Hz. Musa'nın sabredemediği olayların iç yüzünü açıklamak ister ve söze başlar:

"Denizde giderken deldiğim gemi, denizde çalışan yoksul kişilere aitti. Onu kusurlu hâle getirmek istedim. Çünkü arkalarında gelen ve sağlam gemileri gasp eden zalim bir kral vardı.

Öldürdüğüm erkek çocuğun anne-babası mümin idi. Çocuk ilerde bu anne-babayı nankörlük ve küfre sürükleyecekti. Bu çocuğun yerine, anne-baba için Allah'tan, temiz ve merhametli bir evlat vermesini istedim.

Doğrulttuğum duvar ise, şehirdeki iki yetim çocuğa aitti. Bunu kendi isteğimle yapmadım. Duvarın altında hazine vardı. Çocukların babaları da iyi bir kimse idi. Bunun için Allah, çocuklar yetişene kadar hazine orada korunsun ve ilerde bu çocuklar o hazineye sahip çıksınlar, istedi. Bu nedenle o duvarı doğrulttum. İşte sabredemediğin olayların iç yüzü budur."

Kıssadan anlamamız gerekenler:

Âyetlerde söz edilen bu üç olay, insanın dünya hayatında karşılaştığı her işte, ilahî hikmetlerin nasıl tecelli ettiğini göstermektedir. Her şeyden önce Allah'ın emir ve yasaklarına göre hayatımızı sürdürmek ve kötülüklere karşı gerekli tedbirleri almak bizim için önemli bir vazifedir. Bunun yanı sıra her türlü tedbiri almamıza rağmen bizim eylem ve irademiz dışında bize garip gelen ya da hoş görünmeyen olaylarla da karşılaşabiliriz. Böylesi durumlarda kötülük olarak bilinen şeylere usulünce engel olmaya ve onları ortadan kaldırmaya çalışmak, kul olarak sorumluluğumuzun bir gereğidir. Ancak, bizi aşan ve bize hoş görünmeyen olaylar karşısında sekinet içerisinde olmamız ve sabırlı davranmamız gerekir. Ne var ki insan kendine garip gelen olaya ilk planda tepki gösterir. Bu tepki insanın fıtratından kaynaklanır. Bize garip gelen olayların perde arkasını biz bilemeyiz. Tabiatta ortaya çıkan ve bize şer gibi görünen her olayda mutlaka hayır hedeflenmiştir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, *"… Olur ki, bir şey sizin için hayırlı iken, siz onu hoş görmezsiniz. Yine olur ki, bir şey sizin için kötü iken, siz onu seversiniz. Allah bilir, siz bilmezsiniz."* (Bakara, 2/216) buyrulmaktadır.

Olayların perde arkasındaki hikmetler zamanla mutlaka ortaya çıkacaktır. Bize düşen irademiz dışında meydana gelen olayları hayra yorup, neticesini Allah'tan beklemektir. Unutmayalım ki bize hayır gibi görünen şey bazen şer olabilir. Şer gibi görünen de bazen hayır olabilir. Bazı olayların zararlı ve şer gibi görünmesi, kişinin kendi iradesini kötüye kullanmasından kaynaklanmaktadır.

SUR'A ÜFÜRÜLME ANI VE İNSANLAR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِى الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِى السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ اِلَّا مَنْ شَآءَ اللّٰهُ ؕ وَكُلٌّ اَتَوْهُ دَاخِرِينَ

"Sûr'a üfürüleceği ve Allah'ın dilediği kimselerden başka göklerdeki herkesin, yerdeki herkesin korkuya kapılacağı günü hatırla. Hepsi de boyunlarını bükerek O'na gelirler." (Neml, 27/87)

Ahirete iman yüce dinimiz İslam'ın temel esaslarından biridir. Ahiret hayatı, vaktini Allah'tan başka hiç kimsenin bilmediği kıyametin kopmasıyla başlayacaktır. Kıyametin kopması bu işle görevli melek olan İsrafil (a.s)'in sura üfürmesi ile başlayacak ve kıyamet kopacaktır. İlk sura üflenişte Allah'ın diledikleri müstesna yerde ve gökte ne varsa hepsi ölecektir. İkinci sura üflenişte ise, insanlar diriltilerek Allah'ın huzurunda hesap vermek üzere toplanacaklardır. Bu durum şu ayetlerde açıkça ifade edilmektedir:

"Artık Sûr'a bir tek defa üflendiği, yeryüzü ve dağlar kaldırılıp birbirine tek çarpışla çarpılıp darmadağın edildiği zaman, işte o gün olacak olur (kıyamet kopar)." (Hâkka, 69/13-15)

"Sûr'a üflenince, Allah'ın dilemedikleri müstesna olmak üzere göklerde ve yerde ne varsa hepsi ölecektir. Sonra ona bir daha üflenince, bir de ne göresin, onlar ayağa kalkmış bakıyorlar!" (Zümer, 39/68)

"Nihayet Sûr'a üfürülecek. Bir de bakarsın ki onlar kabirlerinden kalkıp koşarak Rablerine giderler. (İşte o zaman:) Eyvah, eyvah! Bizi kabrimizden kim kaldırdı? Bu, Rahmân'ın vaat ettiğidir. Peygamberler gerçekten doğru söylemişler! derler. Olan müthiş bir sesten ibarettir. Bunun üzerine onların hepsi hemen huzurumuzda hazır bulunurlar." (Yasin, 36/51-53)

İlk sura üfleniş yani kıyametin kopması çok şiddetli olacaktır. O anın dehşeti Kur'an-ı Kerim'in pek çok ayetinde açık bir şekilde ifade edilmiştir:

"Fakat insan önündekini (kıyameti) yalanlamak ister. 'Kıyamet günü ne zamanmış?' diye sorar. İşte, göz kamaştığı, Ay tutulduğu, Güneşle Ay bir araya getirildiği zaman! O

* Dr. Mustafa KAHRAMAN

gün insan, 'Kaçacak yer neresi!' diyecektir. Hayır, hayır! (Kaçıp) sığınacak yer yoktur! O gün varıp durulacak yer, sadece Rabbinin huzurudur. O gün insana, ileri götürdüğü ve geri bıraktığı ne varsa bildirilir. Artık insan, kendi kendinin şahididir. İsterse özürlerini sayıp döksün." (Kıyame, 75/5-15)

Kıyametin kopma anında kimsenin kimseyi düşünecek hâli olmayacak, insanlar en yakınlarından kaçacaklardır. Bu durum şu ayetlerde açıklanmıştır:

"Sûra üflendiği zaman artık aralarında akrabalık bağları kalmamıştır; birbirlerini de arayıp sormazlar." (Mü'minun, 23/101)

"Kulakları sağır eden o ses geldiğinde, işte o gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçar. O gün, herkesin kendine yetip artacak bir derdi vardır." (Abese, 80/33-37)

Kıyamet anı o kadar dehşetli olacaktır ki normal hâllerde herhangi bir durumda canı tehlikeye düşen evladını kurtarmak için bir an bile düşünmeden kendi canını tehlikeye atmaktan çekinmeyen anneler kıyamet anının şiddeti ve dehşeti ile emzirdiği yavrusunu bile unutacaktır. Bu husus ise Hacc suresinde açıklanmaktadır:

"Ey insanlar! Rabbinizden korkun! Çünkü kıyamet vaktinin depremi müthiş bir şeydir! Onu gördüğünüz gün, her emzikli kadın emzirdiği çocuğu unutur, her gebe kadın çocuğunu düşürür. İnsanları da sarhoş bir hâlde görürsün. Oysa onlar sarhoş değillerdir; fakat Allah'ın azabı çok dehşetlidir!" (Hac, 22/1-2)

İşte yukarıda zikrettiğimiz Neml suresi 87. ayette de Cenab-ı Allah sura üfürüldüğü zaman insanların büyük bir dehşete kapılacağını ifade etmekte, o anın dehşetinin şiddetli olacağını bizlere haber vermektedir.

Kıyametin şiddetinin korkunçluğunu çok az da olsa tasavvur edebilmek için yaşadığımız deprem felaketlerinin korkunçluğunu düşünebiliriz. Dünyanın çeşitli yerlerinde olduğu gibi ülkemizde de bu türden felaketlere hepimiz zaman zaman şahit olmaktayız. Bu depremlere bizzat maruz kalan kimselerin sarsıntı hâlinde nasıl bir dehşet yaşadıkları ve çaresizlik anında nasıl bir tavır sergiledikleri görülmektedir. Herkesin can derdine düştüğü, ananın yavrusuna sarıldığı ve nasıl güven içerisinde olabileceğinin müthiş çelişkisinin yaşandığı bir an!

SUYUN HAYATIMIZDAKİ ÖNEMİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

هُوَ الَّذِىَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ

"O, göklerden sizin için su indirendir. İçilecek su ondandır. Hayvanlarınızı otlattığınız bitkiler de onunla meydana gelir." (Nahl, 16/10)

Su hayatımızın olmazsa olmaz şartlarından en önde gelenidir. İnsanların, hayvanların, bitkilerin kısacası bütün canlıların hayatını devam ettirebilmesi suyun varlığına bağlıdır. Şu ana kadar yapılan bilimsel çalışmalarda, kâinattaki diğer gezegenlerde suyun ve dolayısıyla canlıların varlığına rastlanmamıştır. Bu durum susuz bir hayatın olmadığını ortaya koymaktadır. Rabbimiz kâinata ve yeryüzüne dair yüce Kitabımızda özlü bilgiler vermiştir. Bu bilgiler arasında su ve suyun önemi de büyük yer tutmaktadır. Onlardan birkaçı şöyledir:

"Allah o su ile size; ekin, zeytin, hurma ağaçları, üzümler ve her türlü meyvelerden bitirir. Elbette bunda düşünen bir kavim için bir ibret vardır." (Nahl, 16/11)

"Gökten bir ölçü ile su indirdi de onunla ölü bir ülkeyi canlandırdık..." (Zuhruf, 43/11)

"Allah O'dur ki gökleri ve yeri yarattı, gökten su indirdi de onunla size rızık olarak çeşitli meyveler çıkardı. Buyruğuyla denizde akıp gitmesi için gemileri emrinize verdi, ırmakları emrinize verdi... Ve kendisinden istediğiniz her şeyden size bir parça verdi: Eğer Allah'ın nimetini saymak isteseniz sayamazsınız! Doğrusu insan çok haksızlık edendir, çok nankördür." (İbrahim, 14/32-34)

Bu ve benzeri ayet-i kerimelerden de anlayacağımız gibi yüce Rabbimiz sağlık, temizlik ve enerji kaynaklarımız olan denizleri, ırmakları ve diğer doğal kaynakları insanın hizmetine vermiştir.

Su insanın zorunlu ihtiyaçlarının giderilmesinde çok önemli rol oynadığı gibi ruhsal açıdan da kişiye ferahlık verir. Ovalardan, vadilerden çağlayıp akan ırmaklar, suladıkları araziye canlılık, tabiata hayat verdikleri gibi çevreye de bambaşka bir letafet ve güzellik kazandırır. Irmak kıyısına gelen insanlar, ırmakta yıkanarak, güzel

* Dr. Burhan ERKUŞ

manzarayı seyrederek, akıp giden duru, berrak suyun etkisiyle kafalarını bulanık düşüncelerden arındırırlar, neşe ve zindelikle dolarlar. İşte bu akıp giden büyük güç kaynağı suları Allah, insanın hizmetine vermiştir (Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, V/28).

Tabiatta yararımıza sunulan her şeyde olduğu gibi bizler için hayati önem taşıyan suyun kullanımında da israfa kaçmadan, su kaynaklarını kirletmeden ve suyun varlığını tehlikeye düşürecek davranışlardan kaçınarak dengeli bir tutum sergilemeliyiz. Zira yüce Yaratanımız kâinatta her şeyi bir ölçüye ve dengeye göre yarattığını, bizlerin de bu ölçüyü aşmamamızı, dengeyi bozmamamızı çeşitli ayetlerde öğütlemiştir. Her alanda olduğu gibi doğal kaynakların kullanımında da israfın haram kılınması bu ölçünün korunmasına yöneliktir. Ölçüyü kaçırmamız ve dengeyi bozacak işler yapmamız bazı kötü sonuçları kaçınılmaz kılacaktır.

Nitekim çağımızın en önemli problemlerinden birisi de, bizlerin ölçülü ve dengeli tutum ve davranışlar sergilemeyişimizden dolayı ekolojik dengenin bozulması ve bununla bağlantılı olarak çevre kirliliği sorunudur. Şüphesiz çevre kirliliğinden en çok etkilenen su kaynakları olacaktır. Hatta günümüzde meydana gelen küresel ısınma ve bunun sonucunda meydana gelen kuraklık da çevreyi kirletmemizin sonuçlarından biridir. Yüce Allah bizlerden tabiî çevrenin ve ekolojik dengenin korunmasını, onların doğal düzeninin bozulmamasını istemektedir. Aksi takdirde, bizzat insanın kendisinin bundan zarar göreceğini bir ayette şöyle ifade etmektedir:

"İnsanların kendi işledikleri kötülükler sebebiyle karada ve denizde bozulma ortaya çıkmıştır. Yanlıştan dönmeleri için Allah, yaptıklarının bazı kötü sonuçlarını (dünyada) onlara tattıracaktır." (Rûm, 30/41)

Bu ayet-i kerime, genel anlamda eko sistemde bozulma ve kirlenme meydana geleceğini ve bunun sebebinin de insan olduğunu ortaya koymaktadır. Havanın ve suyun kirlenmesi, bunların sonucu olarak iklim değişikliklerinin meydana gelmesi ve insanların bundan olumsuz bir şekilde etkileneceği asırlar önce haber verilmiş ve insanoğlu yüce Yaratanımız tarafından uyarılmıştır.

Bu dünyada istifademize sunulan bütün nimetler gibi suyu da kendi ihtiyacımız ölçüsünde kullanarak israfa sapmamalıyız. İsrafa gidersek, ekolojik dengenin bozulmasına sebep oluruz. Ekolojik dengenin bozulması ise, tabiatta sağlıksız bir ortamın oluşmasını, bu da canlıların hayatlarını dengeli bir şekilde sürdürememesi sonucunu doğurur. Nitekim dinimiz de israfı yasaklamış, israf edenleri şeytanın kardeşleri olarak nitelemiş, şeytanın ise yüce Rabbimize karşı çok nankör olduğu vurgulanmıştır (İsrâ, 17/27). Bizler de Rabbimizin katında nankör olarak nitelenmek istemiyorsak israftan, özellikle de su israfından kaçınmalıyız.

ŞEFAAT ALLAH'TANDIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللهِ شُفَعَآءَ ۚ قُلْ اَوَلَوْ كَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَعْقِلُونَ قُلْ لِلّٰهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا ۖ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۖ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

"Yoksa Allah'tan başka şefaatçiler mi edindiler? De ki: 'Hiçbir şeye güçleri yetmese ve düşünemiyor olsalar da mı?' De ki: 'Şefaat tümüyle Allah'a aittir. Göklerin ve yerin hükümranlığı O'nundur. Sonra yalnız O'na döndürüleceksiniz." (Zümer, 39/43-44)

Bir kimsenin bağışlanmasını istemek; bir kimseden, başka bir kimse için iyilik yapmasını ve zarardan vazgeçmesini rica etmek; yardım etmek; başkası hesabına yalvarmak, rica etmek; birinin önüne düşüp işinin görülmesi için yardımcı olmak, her gün yaptığımız işlerdendir. Şefaat günlük hayatımızın bir vazgeçilmezi durumundadır.

Ahiretteki şefaate gelince, dünyada yaşanan bazı günahların âhirette affı için talepte bulunmak, aracı olmak ve bunun için dua etmektir. Şu halde şefaat, bir müminin günahlarının bağışlanması için Allah'a dua edip yalvarmaktır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s), *"Her Peygamberin bir duası vardır. Ben ise, inşallah duamı kıyamet gününde ümmetime şefaat etmek için saklamak istiyorum."* (Müslim , "İman", 86) buyurmuştur.

Ahirette şefaatin olacağı Kitab ve Sünnetle sabittir: Peygamber, velî, şehit ve bildikleri ile amel eden imanlı âlimler ve kâmil mü'minler gibi Allah'ın müsaade ettiği, rızasına mazhar olmuş, nezdinde bir değer ve yakınlığa erişmiş kimselere şefaat etme izni verilebilecektir (Bakara, 2/255; Yûnus, 10/3; Meryem, 19/87; Tâ-hâ, 20/109; Zuhruf, 43/86).

Peygamberler ve diğer şefaatçilerin şefaatleri, Allah'ın razı olacağı ve haklarında şefaat edilmeğe izin verdiği kimseler hakkında olacaktır (Enbiyâ, 21/27-28; Duhân, 44/41-42; Buharî, "Cihad", 189; Müslim, "İmare", 6).

---

* Rüstem BEŞLER

Her peygamber, kendi ümmetine şefaat edecektir (Buhârî, "Tefsiru Sûre", 18). İnsanlar, muhakeme olunmak için mahşerde toplandıklarında, peygamberler, *"Allah'ım! Selâmet ver, Allah'ım! Selâmet ver"* diye dua edeceklerdir (Buhârî, "Rikak", 52; Müslim, "İman", 81). Peygamberlerin ve Hz. Peygamberin şefaati, *"Şüphesiz ki Allah, kendisine eş tanınmasının (şirk koşulmasının) günahını bağışlamaz. Ondan başka dileyeceği kimsenin günahını mağfiret eder"* (Nisâ, 4/116) âyeti gereği, Allah'ın izniyle inananlara olabilecektir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s), hadislerinde büyük günah işleyenler de dâhil, müminlerin şefaatine nail olacaklarını söylemiştir (Buhârî, "Rikak", 51).

Peygamberler içinde ilk defa şefaat edecek ve şefaati kabul olunacak peygamber, Hz. Muhammed (s.a.s)'dir (Müslim, "Fedâil", 2). Âhirette Hz. Muhammed (s.a.s)'in bu ilk şefaati, mahşer halkının muhakemeye başlanılması hakkındaki umumî ve büyük şefaattir. Bundan sonra Hz. Peygamber'in şefaatiyle imanlılardan bir miktar cehennemden çıkarılır. Resûlullah, birkaç defa daha secdeye kapanarak Allah'a hamd ve dua eder. En nihayet onun şefaatiyle, Allah'ın izin ve takdiri dâhilinde müminlerden büyük bir çoğunluk cehennemden çıkarılacaktır. İşte Hz. Peygamber (s.a.s)'in haiz olduğu bu şefaat makamı "Makâm-ı Mahmûd"dur (İsrâ', 17/79; Buhârî, "Tevhid", 24; Müslim, "İman", 84).

Dinimizdeki şefaat inancını, günlük hayatımızda, ticaret ve dünya işlerinin hallinde olduğu gibi görmek ve sanmak son derece yanlıştır. Özellikle de gönül birliğimiz olan her insanı âhirette "kesin şefaatçimiz" gibi görmek son derece yanlıştır. Zira her kulun uhrevi durumunu ancak Allah bilir. Her kul şefaate ihtiyaç duyabilir veya Allah'ın lütuf ve ihsanıyla şefaatçi olabilir. Buna dünyada karar vermek veya bazı fertleri "kesin şefaatçi" kabul etmek bizi hüsrana uğratabilir.

Yüce Allah, bizleri, şefaat ehli kullarının sevgisine muvaffak eylesin!

ŞEHİTLİK VE GAZİLİK*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَآ اِلَّآ اِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِ۟ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ اَنْ يُصِيبَكُمُ اللهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِهٖٓ اَوْ بِاَيْدِينَا۟ فَتَرَبَّصُوٓا اِنَّا مَعَكُمْ مُتَرَبِّصُونَ

"De ki: Bizim için siz, (şehitlik veya zafer olmak üzere) ancak iki güzellikten birini bekleyebilirsiniz. Biz de, Allah'ın kendi katından veya bizim ellerimizle size ulaştıracağı bir azabı bekliyoruz. Haydi bekleyedurun. Şüphesiz biz de sizinle birlikte beklemekteyiz." (Tevbe, 9/52)

Bu âyet-i kerime savaşa katılmaktan kaçınıp bu konuda Hz. Peygamberden izin isteyen münafıklara karşı, Hz. Peygamberin buyruklarına mal ve canlarıyla gönülden boyun eğip seferber olan müminlerin akıbetini müjdelemektedir. Âyet, insanlık tarihinin kaçınılmaz gerçeği olan savaş hâline işaret ederek müminlere bu konuda manen destek olmakta, onların moral bozukluğuna düşmemeleri gerektiğini bildirmektedir. Zira gerek Allah yolunda gerekse özgürlük ve yurtlarını koruma uğrunda Müslümanların verdiği savaşın sonucu, iki güzelliği beraberinde getirir: Ya şehitlik ya da gazilik. Gerçekte inananlar için bir muharebenin sonucunda üçüncü bir şık söz konusu edilmez. Yani mümin hak uğrunda mücadele edip, bunun için elinden gelen gayreti gösterdiği takdirde sonuç istediği gibi tecelli etmemiş olsa da Allah indinde yine zafer olarak yazılır. Yeter ki hadiseleri iyi değerlendirip ibret almasını bilelim. Tıpkı bizzat Peygamberimiz Hz. Muhammed'in iştirak edip kumanda ettiği Bedir ve Uhud savaşlarında olduğu gibi. Bedir mutlak zafer iken, Uhud, müminlerin gönül burukluğuyla sonuçlanmıştı. Ama Uhud ibret alma yolunda müminlerin önünü açan ve daha nice başarıları peşi sıra getiren gerçek bir zafere dönüşmüştü.

Önemli olan vatan müdafaası, hakikat ve hak uğrunda gerektiğinde savaşabilmek, canını ve malını vermekten kaçınmamaktır. Böyle bir iman ve anlayışla verilen her mücadelenin mutlak sonucu Allah indinde başarı ve mükâfattan başka bir şey

* Hanif BURUN

değildir. Allah'ın kullarından istediği, inanç, amel ve samimiyetle işine sarılmaktır. O, hiçbir kimseyi kendi güç ve kudretini aşan işlerden dolayı sorumlu tutmaz. Bu itibarla bize göre mağlubiyet gibi görünen bir sonuç Allah katında zafer olarak yazılabilir. Bunun zafer, ölümün tecelli ettiği durumda "şehitlik" makamına ulaşmış olmak, ölümün tecelli etmediği durumda ise "gazilik" denilen manevi rütbeyi hak etmiş olmaktır.

Yine âyet-i kerimede iki güzellik olarak nitelendirilen sonuç şu şekilde anlaşılabilir: Müslüman hayatta ya hayır ve bereketlerle karşılaşır; Allah'a şükrederek sayısız sevap alır, ya da bela ve musibetlerle karşılaşır; sabır ve tahammül göstererek karşılığında yine büyük sevaplar alır. Öyle ki ölüm bile mümin için güzelliklerle doludur. İnsanlar çalışarak ve emek sarf ederek birçok rütbe elde edebilir. Ancak bu rütbelerin, gerek Allah katında gerekse insanların yanında en ulvi olanı şehitlik ve gaziliktir. Bu fedakârlığın ne kadar ulvî bir davranış olduğu hepimizce malumdur. Nitekim yüce Allah; *"Allah yolunda öldürülenlere 'ölüler' demeyin. Hayır, onlar diridirler, ancak siz bunu bilemezsiniz"* (Bakara, 2/154) buyurmuş ve şehitliğin ne kadar ulvi olduğunu bize ifade etmiştir.

Aynı şekilde Allah Resûlü de gaziliğin ne anlama geldiğini anlatırken; *"Bir kimse Allah yolunda şehit olmayı can-ü gönülden isterse, yatağında ölse dahi Allah onu şehitler derecesine ulaştırır."* (Müslim, "İmare", 46) buyurarak hem şehitliğin hem de gaziliğin önemini vurgulamıştır.

Allah ve Resûlünün bu derece önem verip yücelttiği şehitlik insanımızın inanç dünyasında, vatan müdafaasında öylesine karşılık bulmuştur ki bu uğurda şehit olmayı en büyük ideal olarak görmüştür. Bakınız milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy vatanı uğrunda şehit olanları ve şehitlik makamını nasıl övüyor:

"Ey bu topraklar için toprağa düşmüş asker!
Gökten ecdat inerek öpse o pak alnı, değer.
.....
Ey şehit oğlu şehit isteme benden makber,
Sana ağuşunu açmış duruyor Peygamber!" (Safahat)

ŞEYTAN FAKİRLİKLE KORKUTUR, ALLAH İSE BAĞIŞLAMA VE BOL NİMET VAAT EDER*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَآءِ ۚ وَاللّٰهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا ۗ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۚ

"Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size, çirkinliği ve hayâsızlığı emreder. Allah ise size kendi katından mağfiret ve bol nimet vaat ediyor. Şüphesiz Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir." (Bakara, 2/268)

Yüce Rabbimiz bu âyeti ile şeytanın bizi fakirlikle korkutacağını ve bize "fahşâ"yı emredeceğini bildirmektedir. Fahşâ, hayâsızlık, fuhuş, kötü şeyler, çirkin söz ve davranışlar, her türlü aşırılık gibi anlamları taşır. Bu itibarla her türlü fuhşiyattan, maddî ve manevî tüm aşırılıklardan uzak durmamız gerekir. Şunu da iyi bilmeliyiz ki fakir kalırız korkusuyla ve aşırı mal biriktirme hırsıyla infak ve sadaka vermekten kaçınmak şeytanın verdiği bir duygudur. Zira mümin kendi gayret ve çalışması karşılığında rızkı verenin ve insanlar arasında taksim edenin Allah olduğunu bilir. Dolayısıyla Allah rızası için yaptığımız yardımlar elimizdekileri eksiltmez, bilakis arttırır. Yüce Allah verdiklerimize karşılık kat kat fazlasını ve bağışlamayı vaat eder. Rabbimiz asla vaadinden dönmez.

Zikrettiğimiz âyetten anlaşıldığı üzere şeytan, Allah yolunda infak etmek isteyen müminleri sürekli fakir düşmekle korkutur ve onlara cimriliği emreder. Şeytan, eğer mallarınızın en iyisinden ve bolca verirseniz fakir düşersiniz, başkasına muhtaç olursunuz diyerek insanlara korku salar. İnsan bu konuda şeytanın vesvese ve aldatmalarına kapılır ve infaktan vazgeçerse şeytanı sevindirmiş ve Allah'ın rızasına aykırı hareket etmiş olur. Hâlbuki Allah yolunda infak etmek ve sadaka vermek biz müminlerin en önemli özelliklerindendir. Bizler sadaka vererek muhtaçları sevindirmiş, Rabbimizin de rızasına ermiş oluruz. Cimrilik edip fakir kalırız korkusuyla

* Dr. Bahattin AKBAŞ

infakı ve sadakayı terk etmek ancak şeytanı sevindirecek bir davranıştır. Şeytan, biz insanları birtakım vehim ve korkulara düşürmek suretiyle doğru yoldan, hayır işlemekten ve tasaddukta bulunmaktan alıkoymak çabasındadır.

İnfak ve sadaka konusunda biz insanların öne sürdükleri en büyük mazeret, mallarımızdan muhtaçlara verdiğimiz takdirde sahip olduğumuz malların eksileceği, ekonomik gücümüzü kaybedeceğimiz ve sonuçta da fakir düşeceğimiz korkusudur. Allah için harcama yapmak ilk bakışta sahip olduğumuz şeylerin eksilmesi gibi görünebilir. İşte şeytan, insanın bu zayıf yönünü çok iyi bildiğinden ona buradan yaklaşmakta ve onun Allah yolunda infakta bulunmasını engellemeye çalışmaktadır. Şeytan, "her şeyini vererek el açacak duruma geleceksin; herkes senin kadar verse bu toplumda fakir kalmaz; yeteri kadar hatta fazlasıyla verdin..." gibi vesveselerle biz insanların infakta bulunmalarını engellemeye çalışır.

Bizleri yoktan var eden, nice nimetleri bizim emrimize sunan yüce Allah da şeytanın tam aksine bize bolluk ve bağışlanma vaat etmektedir. Allah rızası için mallarından verenlere hem dünyada hem de âhirette daha fazlasını vereceğini vaat eder. Rabbimiz dünyada kendi rızası uğrunda mallarından harcayanların dünyada ayıplarını örter, kusur ve günahlarını bağışlar ve rızıklarını bereketlendirir. Ahirette de günahlarını bağışlamak suretiyle büyük mükâfatlar verecektir. Bizler sevdiklerimizden vererek Allah'ın lütuf ve ihsanına ermiş oluruz.

Yüce Rabbimizin emrine uyarak sadaka vermek şeytanı kızdıran bir davranıştır. Bizler şeytanı sevindirmekten, cimrilik yapmaktan ve fakir düşeriz, malımız eksilir gibi korkulardan uzak durarak Allah yolunda vermeye çalışalım. Zira şeytan fuhşiyat, korku ve cimrilik yoluyla da insanı dalalete düşürecek şeyleri yaptırmaya çalışır. Hâlbuki zekât vermekle mükellef olanların malının kırkta birinin zekâtını vermesi, zekât verecek durumda olmasa da bir müslümanın imkânı nispetince infak ve yardımda bulunması, ev sahibinin misafirine ikram etmesi; bir şeyler yedirip içirmesi maldan bir eksilme gibi görünse de gerçekte bu durum Allah katında hayır ve hasenat olarak en güzel kazanım, mal ve sağlığımızda bir bereketlenme ve artış demektir. Zira paylaşmak, kanaat etmek aslında bir artış ve en güzel zenginlik olduğu gibi aşırı tüketim ve gösteriş peşinde olmak gibi arzuların peşinde esir olmak ise gerçekte bir kimsenin kendine ve topluma yabancılaşması ve fakirleşmesi anlamına gelir.

ŞEYTAN, İNSANOĞLUNUN EZELÎ DÜŞMANIDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا بَنِيٓ اٰدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَآ اَخْرَجَ اَبَوَيْكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْاٰتِهِمَآ ۗ اِنَّهُ يَرٰيكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ ۗ اِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ اَوْلِيَآءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ

"Ey Âdemoğulları! Avret yerlerini kendilerine açmak için, elbiselerini soyarak ana babanızı cennetten çıkardığı gibi, şeytan sizi de saptırmasın. Çünkü o ve kabilesi, onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz biz şeytanları, iman etmeyenlerin dostları kılmışızdır." (A'râf, 7/27)

Yüce Rabbimiz, atamız Hz. Âdem'i yaratınca meleklere, ona secde etmelerini emreder. İblis (şeytan) dışında hepsi Hz. Âdem'e secde ederler. Şeytan, ateşten yaratılmış olmasını öne sürerek, çamurdan yaratılmış olan Âdem'den üstün olduğu iddiasıyla Allah'ın bu emrine karşı çıkar ve secde etmez. Bu kibirli davranışı sebebiyle huzurdan kovulan şeytan, kıskançlık, haset ve bencilliğin verdiği düşmanlıkla insanoğluna karşı kıyamete kadar sürecek amansız mücadele kararı alır ve bunu uygulamaya koyulur (A'râf, 7/11–22).

İnsanoğlunu saptıracağına dair güçlü bir şekilde yemin eden şeytan, bu amacını gerçekleştirmek için her türlü yola başvuracağını, insanlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağını ve bu sayede insanların birçoğunu Allah'a şükretmekten alıkoyacağını ifade eder (A'râf, 7/17). Şeytan, insanoğluna karşı yürüttüğü mücadelesinde ilk başarısını, atamız Âdem (a.s)'i ve eşi Havva validemizi kandırarak, onların cennetten çıkarılmalarını sağlamak suretiyle elde etmiştir (A'râf, 7/19). Ancak, Âdem (a.s) ve eşi, daha önce şeytanın yaptığı gibi, hatalarında ısrarcı olmamışlar ve derhal yüce Yaradan'ın rahmet ve mağfiretine sığınarak bağışlanma talebinde bulunmuşlardır. Yüce Rabbimiz de kendisine yapılan bu tövbeleri kabul etmiştir (Bakara, 2/37; Tâ-hâ, 20/122).

* Y.Seracettin BAYTAR

Şeytan, ezeli düşmanı olarak gördüğü insanoğlunu saptırmak ve nihayetinde onun cehennemlik olmasını sağlamak için birtakım hile ve tuzaklara başvurur. Yüce Mevlâmız Kur'an-ı Kerim'de bu tuzaklara dikkat çekmekte ve bizlerden bunlara karşı devamlı teyakkuzda olmamızı istemektedir. Şeytan, bu uğursuz emelini gerçekleştirmek için, insan neslini saptırmak (Kasas, 28/15), aldatmak (Lokman, 31/33), şüpheye düşürmek (Sebe', 34/20), onlara kötü işleri güzel göstermek (Ankebût, 29/38), içki, kumar ve fuhuş gibi eylemleri sevdirmek (Mâide, 5/91-92) ve vesvese vermek (Nâs, 114/4-5) gibi yollara başvurur. Ancak, Rabbimizin bildirdiğine göre şeytanın gücü, daha çok onu dost edinenlere ve Allah'a şirk koşanlara yetmektedir (Nahl, 16/100). Kulluk vecibelerini yerine getirenlere ve Allah'a sığınanlara hiçbir zararı dokunmayacaktır (Nahl, 16/99). İhlâslı kulları azdıramayacağını şeytanın bizzat kendisi itiraf etmektedir (Hicr, 15/40).

Damarlarımızdaki kanın vücudumuzun her tarafını dolaştığı gibi, gönül dünyamıza girip çeşitli batıl vesvese ve telkinleriyle bizleri etkilemeye çalışan şeytana (Ebû Dâvud, "Sünnet" 18) karşı en büyük silahımız Allah'a sığınmak ve O'ndan yardım dilemektir (Fussilet, 41/36). Rabbimizle aramızdaki iman bağımızı zayıflatmak ve bizleri birbirimize düşürmek için içki, kumar ve fuhşu en güçlü vasıta olarak kullanan şeytanın (Mâide, 5/91) tuzağına düşmemeli, dünya ve ahiret mutluluğunu elde edebilmek için yüce Mevlâ'mızın ve sevgili Peygamberimizin emir ve yasaklarını dikkate alarak yaşamalıyız.

ŞEYTAN VE TARAFTARLARI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَاَنْسٰيهُمْ ذِكْرَ اللهِ ؕ اُولٰٓئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ ؕ اَلَآ اِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ

"Şeytan onları hâkimiyeti altına alıp kendilerine Allah'ı anmayı unutturmuştur. İşte onlar şeytanın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, şeytanın tarafında olanlar ziyana uğrayanların ta kendileridir." (Mücadele, 58/19)

Şeytan; Allah'a isyan ederek Hz. Âdem'in şahsında Allah'a secde etmediği için Allah'ın huzurundan kovulan ve Kur'an'da ismi "İblis" olarak geçen bir varlıktır.

İblis, hatasını anlayıp tövbe ederek suçunu affettirme yoluna gitmedi. Aksine, insanoğluna karşı duyduğu düşmanlık nedeniyle, yüce Allah'tan kıyamete kadar insanları ilahî rahmetten uzaklaştıracak ve Allah'a ibadetten alıkoyacak bir mühlet verilmesini istedi.

Görüldüğü gibi, yüce Allah isyanından dolayı şeytanı hemen huzurundan kovmamış, önce ona konuşma fırsatı vermiş, hatasını anlayıp tövbe etme imkânı tanımış fakat o, inat ve küfründe ısrar edince, bulunduğu makamdan indirmiş ve tasarladığı plânlarını şöylece sınırlayıvermiştir: Kendisine istediği mühlet verilen şeytanın gönlünü intikam duyguları bürümüştü. Cüretkâr bir eda ile bu duygularını yüce Allah'a şöyle açıkladı:

"Beni azdırdığın için yemin ederim ki, yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim ve onların hepsini saptıracağım." (Hicr, 15/39) dedi.

Allah Teala'da *"Halis kullarım üzerinde senin bir nüfûzun olamaz. Ancak sana uyan sapıklar bunun dışındadır."* (Hicr, 15/42)

"Yerilmiş ve kovulmuş olarak defol. Yemin olsun ki, insanlardan sana kim uyarsa; sizin hepinizi Cehennem'e dolduracağım." (A'râf, 7/18)

* Dr. Hamdi TEKELİ

Şu halde şeytana uyan ondan, onun tebaasından olup onun akıbetine uğrayacaktır. Bu âyetlerden de anlaşılacağı gibi şeytana, Allah'ın halis kulları üzerinde etkili olabilecek hiçbir güç verilmemiştir. Binaenaleyh düşüncesinde, yaşayışında ve huyunda şeytana karşı olan insan, "Allah'ın kulu" sıfatını koruyacaktır. Şeytana ait bir vasfı taşıyan kimsede ise, şeytandan bir haslet var, demektir (Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3/2138).

İblis'in amacı, insanlara kötü şeyleri iyi göstermek, onları doğru yoldan saptırmak ve insanlara vesvese vermektir. İşte bunun içindir ki yüce Allah; *"Ey Âdemoğulları! Siz beni bırakıp İblis'i ve soyunu dost mu ediniyorsunuz? Hâlbuki onlar size düşmandır. Kendilerine yazık edenler için bu ne kötü değişmedir."* (Kehf, 18/50)

"Onlar azgınlar ve İblis'in adamları hepsi tepetakla oraya (cehenneme) atılırlar." (Şuara, 26/94-95) buyurulmak suretiyle, İblis ve taraftarlarının dikkati çekilmektedir.

Şeytan, insana (Allah'ı) "inkâr et" der; insan inkâr edince de, *"Şüphesiz ben senden uzağım. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım"* der. Nihayet ikisinin de (azdıranın da azanın da) akıbeti, ebediyen ateşte kalmalarıdır. (Haşr, 59/16-17)

Mümin olarak gayemiz, Allah'ın rızasını kazanmaktır. Materyalistlerin amacı, nefsini tatmin etmektir. Şeytanın yolundan gidenlerin amacı ise şeytanı memnun etmektir.

Ülkemizin gelişmesini istemeyenler, ailelerimizi, gençlerimizi sapık düşünce ve grupların maşası hâline getirmek için çeşitli yollar denemektedirler.

Aile içi iletişim yollarını açık tutalım. Baskı, korkutma, küçümseme ve azarlama metotlarından kaçınalım. Gençlerimizin hoşuna gidecek çözüm yolları deneyelim. Çünkü gençlerimiz kendilerine haksızlık ve saldırı yapıldığını düşünerek öç alma duygusu içinde anne-babayı cezalandırmak maksadıyla onların hoşlanmadığı şeyleri yapmaya başlar.

Öyleyse bizler de kendimize çeki düzen vererek, şeytanın izinden gitmeyelim. Şeytanın vesvesesinden ve davet ettiği tüm yollardan kendimizi, ailemizi ve çocuklarımızı koruyalım. Ailemizde ve toplumumuzda karşılaştığımız problemlerimizi çözme gayreti içinde olalım. Suçlu aramak yerine sorumluluk almaya çalışalım; çocuklarımızdan önce kendimizi sorgulayalım; çocuklarımızı anlama çabası içinde olalım.

Yüce Allah cümlemizi şeytandan ve şeytanın şerrinden muhafaza eylesin. Allah ve Resûlünün yolundan gidenlerin cümlesine ilhak eylesin. Âmin.

ŞEYTANA DOST OLAN SAPITIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِى اللهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ ۙ كُتِبَ عَلَيْهِ اَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ

فَاَنَّهُ يُضِلُّهُ وَيَهْدِيهِ اِلٰى عَذَابِ السَّعِيرِ

"İnsanlardan kimi vardır ki, hiçbir bilgisi olmadığı halde, Allah hakkında tartışmaya girer ve her azgın şeytanın ardına düşer. Şeytan hakkında, 'Her kim onu dost edinirse, mutlaka o kimseyi saptırır ve onu cehennem azabına sürükler' diye yazılmıştır." (Hac, 22/3-4)

Asıl adı İblis olan şeytan, kibir ve gururundan Allah'ın "Âdem'e secde et" emrine, kendisinin daha üstün olduğunu ileri sürerek karşı gelmiş ve bu sebeple Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmış bir varlıktır. O, bu isyandan sonra Hz. Âdem'in şahsında tüm insanlara karşı kin ve düşmanlıkla dolmuş ve bu şekilde yola koyulmuştur. Özellikle de Allah'a ve O'na inanan kişilere kesin bir düşmanlık beslemeye başlamış, Allah'ın kullarını, O'nun yolundan ve rızasından ayırmak için uğraşmayı kendine görev edinmiştir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, şeytanın şu ifadeleri söylediği bildirilmiştir:

"Şeytan dedi ki: '(Öyle ise) beni azdırmana karşılık, yemin ederim ki, ben de onları saptırmak için senin dosdoğru yolunun üzerinde elbette oturacağım. Sonra (pusu kurup) onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım ve sen onların çoğunu şükreden (kimse)ler bulamayacaksın." (A'râf, 7/16-17)

"İblis: 'Rabbim! Beni azdırmana karşılık, andolsun ki yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim, içlerinde ihlâsa erdirilmiş kulların hariç, onların hepsini azdıracağım' dedi." (Hicr, 15/39-40)

Şeytan, insanları yanlışa sürüklemek için olmadık hile ve oyunlara müracaat ederek, onları kendi safına çekmeğe var gücüyle gayret sarf eder. Ayette de belirtildiği gibi, sağdan, soldan, önden, arkadan, kısaca her taraftan insanı kuşatarak, Allah'a

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

ibadete, O'nu anmaya ve her türlü iyi işleri yapmaya engel olmak ister. Bu demektir ki, onun bizim için hazırladığı tuzaklar her an her taraftan gelebilir. Bunun için çok dikkatli olmamız gerekir. Yani o, bir anlamda bizim için sinsi bir düşmandır.

Şeytan, nankördür, bencildir, kıskançtır, inatçıdır, kibirlidir. O, insanlara gurur vaat eder. Yapılan yanlışlıkları süslü gösterir. Bizden yalnızca kötü ve çirkin şeyler yapmamızı ister. Bizleri haramlara ve edep dışı davranışlara, Allah hakkında onun yüceliği ile bağdaşmayan sözler söylemeye teşvik eder. O, Allah'ı inkâr edip küfre düşmemizi, ahiret hayatını, cenneti, cehennemi, hesap vermeyi inkâr etmemizi, böylece dilediğince bir hayat sürmemizi telkin eder. Yine şeytan, bizlerin geleceğe yönelik ümitlerimizi yıkmak, hayır ve sadaka gibi her türlü iyiliklere engel olmak, bizi riya, kibir, haset, kin, düşmanlık, fitne, israf ve dedikodu gibi kesin olarak yasaklanmış olan davranışlara sürüklemek ister. Ayrıca her türlü olumsuz duygu ve düşünceyi telkin ederek, Allah'ın emir ve yasaklarına uymalarına engel olarak, insanları harama sürüklemek ister. Allah için hayır yapmak isterken fakirlikle korkutur. Bir hata yaptığımızda onu artırmamızı ister. Bunun için şeytan, öncelikle kişiye Allah'ı unutturur. Allah ile irtibatı kopuk bir kalbe sahip olmak, insanı şeytana yakınlaştırır. Zira Allah'a ibadetten yüz çevirerek, O'nu anmamak, şeytanı mutlu eder. Bu hâle gelen kişinin artık arkadaşı, yandaşı, dostu şeytan olur (Zuhruf, 43/36-37). Böylece insan, yanlış ve doğruyu ayırt edemez hâle gelir. Bu da sapma ve sapıtmayla sonuçlanır. Kur'an-ı Kerim'de bizlere, Allah'ı unutan kişinin, şeytanın hâkimiyet sahasına gireceği beyan edilmektedir (Mücadele, 58/19).

Şeytana dost olmak, ona ait olan ahlakî özelliklere ve karaktere sahip olmak demektir. Çünkü ona dost olan, Allah'ın çizmiş olduğu sınırların dışına çıkarak, O'na isyan eder. Gereği gibi Allah'ı anıp, O'na ibadet etmez. Şeytanın emirlerine ve vesveselerine/çağrılarına uyarak/kulak vererek, iyi insan olma vasfını kaybeder. Kıskanır, kibirlenir, cimrileşir, ahde vefa etmez, yalan söyler: Haset, kibir, gurur, kin, dedikodu, iftira, öfke vb. kötü huylar onun davranışlarının bir parçası hâline gelir. Zekât, sadaka ve yardımlaşma onun için bir anlam ifade etmez. Yardıma muhtaç kişiler, onu ilgilendirmez.

Şeytanı dost edinenler şükürsüzlük içinde bir hayat sürerler. Çünkü şeytan, nankör ve inkârcıdır. Nimetin sahibini takdir etmemektir. Bu hâliyle insan, doğuştan sahip olduğu saf ve temiz yaratılışını giderek kaybeder ve tanınmaz hâle gelir. Hüsrana uğrar. Bu nedenle insan, şeytana ait özellikleri taşıdığı ve ibadetten yüz çevirdiği için şeytanın dostu hâline gelir. Bu onu azaba ve ilahî rahmetten uzaklaşmaya götürür. Şeytanı dost edinen, Allah'ın dostluğunu kaybeder.

Allah'a yürekten bağlı olup, bütün içtenliğiyle ve tam bir kararlılıkla O'nun yolundan giden, Allah'ın rızasını bütün ölçülerden üstün tutan kişilere şeytanın tel-

kinleri işlemez (Hicr, 15/40; Sâd, 38/83). Çünkü şeytanın bizim üzerimizde aslında bir egemenlik ve hâkimiyeti yoktur. Onun hâkimiyeti, sadece onu dost edinenler ve Allah'a ortak koşanların üzerinedir (Nahl, 16/100). Şeytanın tuzak ve hileleri gerçek mümin ve ihlâs sahibi kişiler için çok zayıftır (Nisa, 4/76). Onun yaptığı kötülüklere bir davettir. Bunun için insanların zaaflarından yararlanır, onları çirkin ve zararlı şeylere çağırır. Eğer insan bu davete uyar ve çağrıya olumlu cevap verirse sapıtır ve şeytana dost olur. Gerçek mümin, ondan gelebilecek olan her türlü telkin ve vesveseye kulağını tıkar. Allah'ın emrettiği tarzda bir hayat sürmeye gayret eder. Ve bu konuda bir yanlış yaptığını fark ettiği anda pişman olarak tövbe denilen arınmayı gerçekleştirir. Dolayısıyla imanımız, samimiyetimiz ve iyi işlerde devam ve sebatımız bizi şeytanın hile ve tuzaklarına karşı koruyacaktır.

Netice olarak şeytan, mahiyetinde var olan kötü duyguları, kötü yolda kullanması sebebiyle Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmıştır. Şeytanın varlığı, insan için bir imtihandır. Ona insanları doğru yoldan saptırma fırsatı verilmekle birlikte, kendisine uyanların, Allah'ın vermiş olduğu irade ve aklı bu yönde kullanıp, peygamberlere ve onların getirdikleri kutsal kitaplara kulak tıkadıkları, tüm uyarılara rağmen şeytana özgür iradeleriyle tabi oldukları için, sorumluluk kendilerine aittir.

O halde Allah'a gönülden bağlanıp, O'na gerçekten iman edenler, kulluk bilinciyle ibadet ve sorumluluklarını yerine getirenler, kısaca yaratılış ve var oluş gayesine uygun bir hayat tarzı benimseyenler, şeytanın hile ve aldatmalarından uzak kalırlar.

ŞEYTANÎ İŞLER: İÇKİ, KUMAR VE DİKİLİ TAŞLAR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْاَنْصَابُ وَالْاَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ اِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ اَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَآءَ فِى الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللهِ وَعَنِ الصَّلٰوةِ ۚ فَهَلْ اَنْتُمْ مُنْتَهُونَ

"Ey iman edenler! (Aklı örten) içki (ve benzeri şeyler), kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan, içki ve kumarla, ancak aranıza düşmanlık ve kin sokmak; sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçiyor musunuz?" (Maide, 5/90-91)

Yeryüzünde en saygın varlık insandır. Rabbimiz bizi diğer varlıklar arasında farklı bir özellik ve kabiliyette yaratmıştır. Ayrıca, dünya ve ahiret mutluluğunu elde edebilmemiz için de birtakım emir ve yasaklar koymuş, dinin, canın, aklın, neslin ve malın korunmasını teminat altına almıştır. Ayet-i kerimede bahsi geçen içki, kumar, dikili taşlar ve fal oklarıyla ilgili yasaklar da bu hususla doğrudan bağlantılıdır.

Alkollü içkilerin sağlığımıza verdiği zararlar bugün daha iyi anlaşılmaktadır. Nitekim trafik kazalarının en önemli sebeplerinden birisi alkollü içkilerdir. Aile geçimsizlikleri ve boşanmalar ile yaralama, gasp, cinayet gibi her türlü suçun meydana gelmesinde, artmasında en önemli faktörlerden biri de yine alkollü içkilerdir.

Bazı kimseler içkinin birtakım yararlarından bahsederek az miktarda ve kontrollü alınması hâlinde sakıncalarının ortadan kaldırılabileceğini iddia etmektedir. Buna mukabil Kur'an, zararı yararından fazla olan, kontrolü de imkânsız bulunan sarhoşluk veren içkinin muhtemel her türlü zararlarından bireyi ve toplumu

* Sabri AKPOLAT

korumak için yasaklamıştır.

Günümüzde kumar, tüm dünyada oldukça yaygın olan, hatta birçok kişi için bir tür eğlence sayılan bir sektör hâline gelmiştir. Kumar tutkunu kişilerin bu yolla çok büyük miktarlarda para ve servetlerini israf ettikleri ve sonuçta perişan oldukları yaşanmış gerçekliklerdendir. Diğer taraftan sırf zevk için kumara tevessül etmek ve bu yolla yapılan para israfı da, birçok muhtaç insanın refaha kavuşmasına yetecek boyutlardadır. Kumarın insanlara ne kadar büyük zararlar verdiğini her gün gazetelerde ve televizyonlarda görmek mümkündür. Kumar borcu yüzünden intihar eden, her şeyini kaybettiği için ailesi dağılan, senelerce uğraşıp kazandığı mal varlığını birkaç saat içinde tamamen kaybedip bunalıma giren, bundan dolayı gözünü kırpmadan cinayet işleyebilen insanların haberleri her gün karşımıza çıkmaktadır.

Kazancımız şansa ve tesadüfe bağlı olmamalı, çabamızın ve alın terimizin ürünü olmalıdır. Bu husus Kur'an-ı Kerim'de şöyle vurgulanmaktadır:

"İnsan için ancak çalıştığı vardır." (Necm 53/39)

Bu itibarla, taraflardan birine menfaat sağlayan her türlü bahis kumardır ve dinimizce yasaklanmıştır.

İçki ve kumar, bizi, Yaratıcımızı anmaktan ve O'na ibadet etmekten alıkor. Ayrıca boşa geçirdiğimiz zaman da büyük bir kayıptır ve bu zamanı bir daha geri getirme imkânımız da yoktur. Hâlbuki bu geçen zaman içinde çalışıp üretebilir; okuyup öğrenebilir veya başkalarına öğretebilirdik. Söz konusu kötü alışkanlıkların aramıza kin ve nefret tohumları ekmesi de işin cabası. O halde; her türlü kötülüğe açık bu alışkanlıkları terk etmeliyiz. Bunu da herhangi bir baskı sebebiyle değil, iman etmiş ve ikna olmuş bir Müslüman olarak yapmalıyız.

Dinimizde inanç esasları ile haram ve helaller açıkça beyan edilmiştir. Bu esaslara aykırı her anlayış ve davranış kesinlikle yasaklanmıştır. Bu sebeple, Allah'tan başkasına kulluk anlayışını çağrıştıracak ve kişinin teşebbüs ruhunu birtakım temelsiz inanışlara kilitleyecek uygulamalar, ayet-i kerimede içki ve kumar yasağının peşi sıra zikredilmiş ve yüce Allah'ın hoşnut olmadığı, bir mümine yaraşmayan çirkin fiillerden sayılmıştır. Çalışıp kazanma yerine, ümitlerini ve geleceğini aniden zengin olma hayalleri üzerine kurmayı doğal sayar hâle gelmiş bir zihniyetin ve ayet-i kerimede sakınılması emredilen diğer hususların yaygınlık kazanması, sağlıklı din bilgisinin ve din ve ahlak eğitiminin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

ŞEYTANIN GÜCÜ GERÇEK DEĞİL, GEÇİCİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْاَمْرُ اِنَّ اللّٰهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَاَخْلَفْتُكُمْ ؕ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ اِلَّآ اَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِيْ ۚ فَلَا تَلُومُونِي وَلُومُوٓا اَنْفُسَكُمْ ؕ مَآ اَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَآ اَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّ ؕ اِنِّي كَفَرْتُ بِمَآ اَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ ؕ اِنَّ الظّٰلِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ

"İş bitirilince şeytan da diyecek ki: Şüphesiz Allah size gerçek olanı söz verdi. Ben de size söz verdim ama yalancı çıktım. Zaten benim sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Ben sadece sizi çağırdım, siz de hemen bana geliverdiniz. O halde beni kınamayın, kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtaramazsınız. Şüphesiz ben, daha önce sizin, beni Allah'a ortak koşmanızı kabul etmemiştim. Şüphesiz, zalimlere elem dolu bir azap vardır." (İbrahim, 14/22)

Allah'ın mesajlarını umursamayan toplum önderleri ile onları körü körüne taklit eden zayıf karakterli zavallı insanlar arasında cereyan edecek olan ve yararsız pişmanlıkların dile getirildiği ibret verici konuşmanın ardından bir başka ibret dolu sahne ile karşı karşıyayız. Bu çarpıcı tabloda ise, artık herkesin yeri yurdu kesinleştikten sonra şeytanın, cehennemi hak edenlere son bir çift sözü olduğunu görüyoruz. Gerçekte Allah'ı inkâr etmeyen ve dünyadayken insanlara hep yalan söylediğini itiraf eden şeytanın bu konuşmasından çıkaracağımız ders şudur: Şeytanın gücü bizim zayıflığımızla doğru orantılıdır. Yüce Rabbimiz bu ahiret sahnesinde şeytanın insan üzerinde gerçekte bir yaptırım gücüne sahip olmadığını bizzat şeytanın ağzıyla söyletmiş olması ise bu gerçeği zihinlerimize iyice yerleştirmemiz içindir.

* Mahmut DEMİR

Bu ayet her şeyden önce bizlere sorumluluk duygusu ve bilincini aşılamayı hedeflemektedir. Şöyle ki, şeytanın davranışlarımız üzerinde zorlayıcı bir etkisi olmadığına göre hatalarımızdan kendimizi sorumlu tutmaktan başka çaremiz kalmıyor. Bizim zaaflarımızdan ve yanlış eğilimlerimizden yararlanan şeytan, Allah'ın haram kıldığı çirkin şeylere sanal bir güzellik görüntüsü vermek suretiyle bu eğilimlerimizi davranış düzeyine aktarmamıza sadece yardımcı oluyor. Yani ahirette "beni değil kendinizi suçlayın" diyecek olan şeytan aynı zamanda ilk defa doğru konuşmuş olacak. Dolayısıyla istemediğimiz bir neticeyle karşılaşacak olursak şeytanı ve de onun görevini icra eden dostlarını kınama hakkımız olmayacak. Çünkü kendi özgür irademizle yaptığımız tercihler neticesinde bu kötü sonuca ulaşmış olacağız. Bir başka ayette bu gerçek yine şeytanın dilinden şu şekilde ifade edilmektedir:

"*Rabbimiz! Ben onu azdırmadım, fakat kendisi derin bir sapıklıktaydı.*" (Kâf, 50/27)

Şeytanın yaptığı ise vesveseden ibarettir. O bize bir kötülüğü yapmamız için ancak telkinde bulunabilir. Bundan öteye geçemez. Asıl kararı verecek olan irademizdir. Ama o her fırsatta zihnimizi kurcalamaya devam edecektir. En basit yanlış bir eğilimimiz bile onu harekete geçirecektir. Allah Resûlü'nün "şeytan, insanda kanın aktığı yerlerde dolaşır" (Buharî, "İtikâf", 8) hadisi, şeytanın bu fonksiyonunu en güzel bir şekilde izah etmektedir.

Tam bu noktada Kur'an ünlü müfessir, Fahrettin er-Râzî'nin "nefis" ile şeytanı özdeşleştiren yorumu kayda değerdir. Şöyle diyor Büyük Müfessir: *"Bu ayet gösteriyor ki, asıl şeytan nefistir. Çünkü şeytan sadece kötü telkinde bulunduğunu açıkça söylemektedir. Şayet insanın nefsinde şehvete, öfkeye, yanılgılara ve boş şeylere yönelik bir eğilim olmasaydı, şeytanın bu vesvesesinin hiçbir etkisi olmazdı."* (Râzî, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm*, XIX, 111)

Şu halde irademiz ne kadar zayıf olursa şeytanın üzerimizdeki gücü ve etkisi de o kadar fazla olacaktır. Yüce Rabbimizin bizler için koyduğu ilkeler ve gönderdiği elçilerinin rehberliği doğrultusunda hareket etme kararlılığını gösterdiğimiz müddetçe şeytan ve dostlarının bizi yanlış yollara düşürmek için yaptıkları planlar, kurdukları tuzaklar ve sinsi çabaları hiçbir sonuç vermeyecektir. Öyleyse ahirette şeytanla yüzleşmemek için bu dünyada sık sık kendimizle yüzleşmeli, nefsimizi hesaba çekmeliyiz. Aksi halde pişmanlığın fayda sağlamayacağı o gün ne şeytan ne de onun huyunu kapmış dostları bize yardımcı olabilirler.

ŞU ÜÇ ŞEYDEN KESİNLİKLE KAÇINALIM!*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ ۚ

وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ يَلْقَ اَثَامًا ۙ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا ۟

"Onlar, Allah ile beraber başka bir ilaha kulluk etmeyen, haksız yere, Allah'ın haram kıldığı cana kıymayan ve zina etmeyen kimselerdir. Kim bunları yaparsa ağır azaba uğrar. Kıyamet günü onun azabı kat kat artırılır ve horlanmış olarak orada ebedî kalır." (Furkân, 25/68-69)

Bizleri yaratan, rızık veren ve yaşatan Rabbimizin yapmamızı emrettiği istekleri olduğu gibi yapmamamız ve kesinlikle kaçınmamız gereken istekleri de vardır. Bunların başında da Allah'a ortak/şirk koşma gelmektedir. Bu ise günahların en büyüğüdür (Buharî, "Edeb", 6).

Allah'a ortak koşma/şirk; "birden fazla ilâhın varlığını kabul etmek, O'nun ilâhlardan meydana geldiğine inanmak, O'na yaklaştırır veya şefaatçi olur ümidiyle başka varlıklara tapmak, onları "Allah'ı sever gibi sevmek" (Bakara, 2/165), onlardan yardım dilemek, itaat etmek, korumalarına sığınmak, eşyanın ve tabiatın hakikî müessir olduğuna inanmak" şeklinde olabilir. Nefsimizin şerrinden, şeytanın şerrinden ve onun Allah'a şirk koşmaya davet etmesinden sabah/akşam ve yatağa yattığımızda Allah'a sığınalım (Ebû Dâvûd, "Edeb", 110) bilerek/bilmeyerek şirke düşmüş isek Rabbimizden af dileyelim.

Rahman olan Rabbimiz özenerek yarattığı, sayısız nimeti emrimize verdiği biz insanların yaşama hakkını da kutsal ilan etmiştir. Yüce Allah Kur'an'ın başka ayetlerinde de cana kıymayı haram kıldığını ve cezasının cehennem olduğunu (Nisâ, 4/93) belirtmiş, "haksız yere bir kişiyi öldürmeyi bütün insanlığı öldürmek, bir kişiyi kurtarmayı da bütün insanlara hayat vermek" olarak nitelemiştir (Mâide, 5/32).

* Mustafa GÜNEY

Peygamberimiz (s.a.s) de Vedâ Haccı hutbesinde, bütün insanlığa hitap ederek, *"Şüphesiz bu gününüz, bu ayınız ve bu beldeniz nasıl kutsal ise, canlarınız, mallarınız ve ırzlarınız da öylesine kutsaldır, her türlü tecavüzden korunmuştur; yani toplumun sorumluluğu ve hukukun güvencesi altındadır…"* (Buhârî, "İlim", 37; Müslim, "Hac", 147) buyurmuştur.

Allah'a kul olmanın idraki içinde Rahman sıfatından tecelli eden rahmetin anlam ve hikmetini bilen biz mü'minler savaşma, nefsi müdafaa vb. hukukî bir gerekçeye dayanmaksızın asla hiçbir cana kıymamalıyız.

"Evlilik dışı cinsel ilişki" anlamına gelen zina da, dinen kesinlikle yasaklanmış büyük günahlardandır. Zina sadece tarafları ve onların yakınlarını ilgilendiren şahsî bir suç değil, bütün toplumu ilgilendiren; toplumun temel taşını oluşturan aileyi kökünden sarsan, insanlardaki namus/iffet duygusunu yok eden ve ahlaksızlığın yaygınlaşmasına neden olan sosyal bir suç/cinayettir.

Zinanın önlenebilmesi için sadece zina değil, zinaya götüren sebepler de yasaklanmıştır. Nitekim Yüce Allah, *"… Çirkinliklere, bunların açığına da gizlisine de yaklaşmayın."* (En'âm, 6/151) buyurmaktadır. Konuyla ilgili bir başka ayette de, "Zina etmeyin" denilmeyip "Zinaya yaklaşmayın" (İsrâ, 17/32) denilmesi, zinaya götürme tehlikesi bulunan tutum ve davranışlardan, cinsel duygularımızı tahrik edici yayınlardan da uzak durmamızın çok önemli olduğunu ifade eder.

Bu âyette belirtilen günahları işleyenlere bunun azabının "kat kat" verileceği ifadesiyle, bir günahın cezasının katlanarak verileceği değil; şirk, katil, zina gibi suçların cezalarının birbirine ekleneceği bildirilmiştir. Zina, adam öldürme ve hırsızlık gibi büyük günahların, günah ve haram olduğunu kabul edip de nefis ve şeytana yenilerek bunları işleyen ve tövbe etmeden ölen kişiler, İslam dininden çıkmadığı için, günahkâr Müslümanlardır. Affedilmeyip cehennemde ebedî kalma cezası da, sadece tövbe etmeyip şirk ve küfür üzere günahkâr olarak (Zuhruf, 43/74) ölenler içindir.

Öyleyse sadece Allah'ın birliğini kabul edip O'nun hoşnutluğunu gözeterek, herhangi bir çıkar peşinde olmadan yalnızca Allah'a kulluk edelim. İnsan hayatına saygı göstererek, zinadan ve zinaya düşürecek yollardan sakınarak tertemiz, insanca ve müslümanca bir hayat sürelim.

TAKVA ALLAH'A ULAŞIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَنْ يَنَالَ اللهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَآؤُهَا وَلٰكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوٰى مِنْكُمْ ۚ كَذٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللهَ عَلٰى مَا هَدٰيكُمْ ۗ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ

"Onların etleri ve kanları asla Allah'a ulaşmaz. Fakat O'na sizin takvanız (Allah'a karşı gelmekten sakınmanız) ulaşır. Böylece onları sizin hizmetinize verdik ki, size doğru yolu gösterdiğinden dolayı Allah'ı büyük tanıyasınız. İyilik edenleri müjdele." (Hac, 22/37)

Yüce Rabbimiz bu ayette kurban örneğinden hareketle bütün ibadetlerin özünde olması gereken ortak ilke ve amaca dikkatimizi çekmektedir. Kulun hiçbir ibadetine Allah'ın ihtiyacı yoktur. Fakat insanın Allah'a, O'na yakın olmaya, rıza ve sevgisini kazanmaya ihtiyacı vardır. İşte bu ihtiyacını giderme ve kulluğunu ortaya koyma adına yapıp ettiği her ne varsa hepsinde aslolan, "takva" şuuruyla ortaya konulmasıdır. O halde takva nedir?

Takva, bir tehlikeden ve zarardan bir şey aracılığıyla korunmak, sakındırmak ve korkmak anlamlarına gelir. Kur'an-ı Kerim'de, Mekke'de inen ayetlerde müşriklerin, Allah'ın ahiretteki azabından korkup, çekinmeleri bağlamında, Medine'de inen ayetlerde ise Allah'a duyulan derin saygı ve dindarlık anlamında kullanılmıştır. Anlıyoruz ki takva, kulun Yaratanıyla olan münasebetinde en önemli tutum ve davranışların başında gelmektedir.

Kur'an-ı Kerim, insanlar arasında dil, din, ırk, cins, renk vb. ayırımın bir anlam taşımadığını, asıl üstünlüğün takva, yani sorumluluk bilincine sahip olmak olduğunu söyler. Nitekim ayette;

"Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanızdır..." (Hucurât, 49/13) buyurulmuştur.

---

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Takva, Allah'a karşı derin bir saygıyı ve saygının gereği olarak, rıza ve sevgisini kaybetme endişesinden kaynaklanan bir korkuyu içermektedir. Ayrıca takva, kulluk bilincine sahip olarak yaşamaktır. Sınırları belli bir hayat sürme ve sınırlara riayet, hem de sınırı çizene itaat anlamı taşımaktadır.

İbadetler, onunla sıradan ve içi boş bir davranış kalıbı olmaktan çıkar, yüce manalar taşır ve insanın o yüce değerlere erişmesini temin eder. Her ibadetin kendine ait bir formu, şekli ve kuralı vardır. Bu kurallar manzumesini uygulayan kulu, değerli hâle getirir. Dolayısıyla takva, Allah'ın iradesine boyun eğme, yapmamızı istediği şeyleri yapmak ve yapmamamızı istediği şeylerden uzak durmaktır.

İncelemekte olduğumuz ayet bağlamında söylersek, kurban kesmek görünürde kan dökmek, can almak, et paylaşmak gibi algılanabilirse de, hakikatte tam bir ibadettir. Zira kurban kesmenin altında yatan mana, Allah'ın emrine boyun eğerek rızasına erişme arzusudur. İşte bu işlemi anlamlı kılan ve yüce Rabbimize ulaştıran da bu takva boyutudur.

Kur'an-ı Kerim bizlere, takvaya erişmiş/muttaki olanların özelliklerinden bahsederken bunların, varlıkta ve darlıkta Allah için harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenler, bir kötülük yaptıklarında ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp, günahlarından dolayı tövbe istiğfar edenler olduklarını hatırlatmakta (Âl-i İmran, 3/134-135), böyle davrananları cennetle müjdelemekte (Âl-i İmran, 3/136) ve Allah'ın onları sevdiğini bildirmektedir (Âl-i İmran, 3/76; Tevbe, 9/4, 7).

Sevgili Peygamberimiz de, kim olursa olsunlar ve nerede bulunursa bulunsunlar insanların kendisine en yakın olanlarının takva sahipleri olduklarını belirtmiştir (Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 235).

Mademki, yapılan işler değil onun arka planındaki takva, Rabbimize ulaşmakta ve takvaya erenler Allah ve Resûlü tarafından bu şekilde övgüye değer görülmektedir. Öyleyse takva boyutlu bir hayat sürebilmenin gayreti içinde olmalıyız.

TAKVA CENNETE GİRME VESİLESİDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًاۙ حَدَآئِقَ وَاَعْنَابًاۙ

"Gerçek şu ki, muttakiler için 'bir kurtuluş ve mutluluk', nice bahçeler ve üzüm bağları vardır." (Nebe, 78/31-32)

Hayat, sadece içinde yaşadığımız şu fani dünyadan ibaret değildir. Rabbimiz, dünya hayatını belli bir zamana kadar bize emanet etmiştir. Bize verilen bu emanete gereği gibi riayet edebilir ve Rabbimizin rızası doğrultusunda bir hayat sürdürebilirsek, dünya nimetleri ile kıyaslanamayacak nice nimetleri ve mutluluğu elde ederiz.

Ahiret gününde, cehennemdekilerin aksine, Allah'ın takva sahibi kulları için bir kurtuluş, başarı ve kazanç vardır. Takva sahibi kullara müjdelenen cennete nail olabilmek için takvanın ne olduğunu ve nasıl elde edilebileceğini de bilmek gerekir. Takva, farklı şekillerde tarif edilmiştir. Bunlardan bir kısmını şöyle ifade edebiliriz:

Takva, Mevla'nın seni, yasakladığı amel üzere görmemesidir.

Takva, gereksiz ve faydasız şeylerden sakınmaktır.

Takva, Allah'ın dışındakileri Allah'a tercih etmemektir.

Takva, insanlar yanında dilinden, meleklerin gözetiminde fiillerinden, arşın sahibi yüce Allah'ın bilgisinde de gizli hâllerinden dolayı bir ayıbının bulunmamasıdır.

Dünyanın şerefi zenginlik, ahiretin şerefi takvadır.

İmamı Gazâli, şüpheli şeylerden uzak durma ile takva arasındaki alakayı şu şekilde izah ediyor: *"İnsan, Allah'ın celâlini, sıfatlarını, fiillerini bilmesi ve kendi kusurlarıyla kendini bekleyen tehlike ve korkuları bildiği nispette Allah'tan korkar. Bu korkunun hareketlerimize tesir eden en az derecesi, dinen sakıncalı sayılan işleri yapmaktan bizi alıkoyan korkudur."* (Gazali, İhyâ, IV, 153) O halde takvayı elde etmek için gayret göstermeli ve Allah'tan muvaffakiyet dilemeliyiz.

---

* Dr. Sabri TÜRKMEN

Yukarıda zikrettiğimiz ayetlerin öncesinde cehennemliklerin durumundan onların çekeceği azaptan bahsedilmiş, buna karşın muttakilerin 'bahçeler ve üzüm bağları' şeklinde simgelenen kurtuluş yerine ve barınağa gidecekleri haber verilmiştir. Burada şunu belirtmeliyiz ki yüce Allah'ın bunca meyvenin arasından üzümden bahsetmesi ve onu belirlemesi, Kur'an'ın ilk kez seslendiği o günkü Arap toplumunda üzümün herkes tarafından biliniyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Takva sahipleri için bahsi geçen nimetler, yüzeysel olarak kavranabilen somut nimetlerdir. Ancak gerçek tatlarının nasıl olacağını tam olarak kavrayamazlar. Çünkü insan içinde bulunduğu şartlara ve düşünce yapısına bağlı olarak olayları değerlendirir. Nitekim bir hadiste de ifade edildiği gibi müminler için âhirette hazırlanan nimetler, lütuf ve ikramlar "gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve hiçbir beşer aklının tam olarak tasavvur edemeyeceği türdendir" (Buhârî, "Tevhîd", 35; Müslim, "Îmân", 312). Ancak, yüce Allah, kullarının uhrevî nimetlere dair yaklaşık bir fikir edinmelerini sağlamak ve onlarda bu nimetlere yönelik bir arzu ve istek uyandırmak için, birçok âyette olduğu gibi burada da idrak ve anlama gücüne göre bu dünyada en çok ihtiyaç duydukları, sevdikleri nesneler ve hazlardan örnekler vermiştir. Yüce Allah'ın gönülden inanmış kulları için hazırlamış olduğu bu nimetler dünyadaki nimetlerden çok daha üstündür.

Günümüzde insanlar çalışmaktan ve muhtelif meşguliyetlerden yorulup da dinlenme ihtiyacı hissedince, yorgunluklarını atmak ve streslerinden uzaklaşmak için, ses ve görüntü kirliliğinden uzak, su ve ağacın bol olduğu, nezih dinlenme yerlerine gitmeyi tercih ederler. Nitekim zikrettiğimiz ayetlerde de muttakilerin yerinin cennet olduğu ifade edilmiş ve oradaki nimetlerden bahsedilmiştir. O cennet müminler için sevinç kaynağıdır. Bir ayet-i kerimede de şöyle buyurulmuştur:

"İman edip salih ameller işleyenlere gelince, işte onlar cennet bahçelerinde sevindirilirler." (Rûm, 30/15)

Cennetin en belirgin özelliği, dinlenmek için arzu edilen ağaç ve suyun orada bol bulunmasıdır. Cennete girmeyi hak eden her bir insana, dünyadaki ameline, mutluluk anlayışına ve beklentisine göre nimetler verilecektir. Bu husus şöyle beyan edilmektedir:

"İnanıp yararlı işler yapanlar da cennet bahçelerindedirler. Onlar için Rableri katında dilledikleri her şey vardır. İşte bu büyük lütuftur." (Şûrâ, 42/22)

Özetle şunları söyleyebiliriz: Takva sahibi müslüman, Allah ve Resûlünün rehberliğinde yolunu bulan ve yüce Allah'ın korumasına giren kimsedir. O, gerçek kurtuluşa ermiştir. Bu kurtuluş, ebedî bir kurtuluştur. Bu kurtuluşun sonucunda, bıkkınlık vermeyen, tükenmeyen, dünyada hiç tadılmamış, idrak kapasitemizin üzerinde nice nimetler vardır. Bu kurtuluşa erebilmek, dünya hayatını iyi değerlendirerek Rabbimizin rızasını kazanabilmeye bağlıdır.

TEMİZ BİR KALPLE ALLAH'IN HUZURUNA ÇIKAN KURTULUŞA ERER*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِذْ جَآءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

"Hani o, Rabbine temiz bir kalple gelmişti." (Sâffât, 37/84)

İnsanın dünya ve ahiret saadeti kalbinin selametine bağlıdır. Çünkü kıyamet gününde Allah'ın azabından kurtulup ebedî cennet nimetlerini ancak selim kalp sahipleri elde edecektir. Mevlamız bu konu hakkında şöyle buyuruyor:

"O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka." (Şuara, 26/88-89)

Evet, bu dünyada birçok şeye sahip olabiliriz. Büyük bir servetin üzerinde oturuyor olabiliriz. Önemli bir makamda işimiz olabilir. Geniş bir sosyal çevreye, kalabalık bir aile yapısına sahip olabiliriz. Ancak tüm bu nimetler, bizim inançlı ve ahlaklı bir insan olmamızla bir değer kazanır. İşte yukarıdaki ayette, tüm dünya nimetlerinin burada kalacağı, ahirete götürülecek yegâne şeyin ise, temiz bir kalp olduğu belirtilmektedir.

Peki! Kalp temizliği nasıl olacaktır? Kalbin selameti Allah'ın bize haber vermiş olduğu şeylere ters düşen kötülüklerden ve nefsin Allah'ın emir ve nehiylerine zıt olan isteklerinden kalbimizi korumakla gerçekleşir. Böylece fıtrata uygun bir kalbe sahip olan kimse, kötü düşüncelerden uzaklaşacağı gibi, bu kötülükleri yapmaya da asla yanaşmaz, uzak durur.

Bedenimizin birtakım hastalıklardan dolayı rahatsızlanması ve vücut sağlığımızı yitirmemiz her zaman mümkündür. Dolayısıyla sağlığımızı muhafaza etmek ve hastalanmamak için nasıl kendimizi soğuk ve sıcaktan koruyor, uygun elbiseler giyi-

* Dr. Zafer KOÇ

yorsak, kalp hastalıklarına karşı çok daha fazla hassasiyet göstermeliyiz. Çünkü kalp sağlığımız, beden sağlığımızı korumaktan daha zordur ve daha uzun zaman alır.

Kötü duygu ve düşüncelerden kurtulmanın yolu, kalbi korumakla sağlanabilir. Zira günahlar kalbimizi yaralar, parçalar ve bizi tüm güzel duygu ve düşüncelerden uzaklaştırır. Ayette, günahların kalbi kararttığı, paslandırdığı belirtilmektedir:

"Hayır hayır! Doğrusu onların kazanmakta oldukları kalplerini paslandırmıştır." (Mutaffifin, 83/14)

Tertemiz, pırıl pırıl yaratılan insan, zamanla çevrenin etkisiyle kirlenmeye başlar. Aynanın üzerindeki tozlar zaman aralıklarıyla silinmeyince bir süre sonra cismi göstermez hâle geldiği gibi, günahlar da kalbi kaplar. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s), kalbin günahlarla kirlenmesini şöyle açıklamaktadır:

"İnsan, bir günah işlediğinde gönlünde siyah bir nokta belirir. Eğer kişi, günahına tövbe eder, pişman olursa, o siyahlık gider, yeri yeniden parlar." (İbn Mâce, "Zühd"; 29; Müsned, 2/297)

Kalbin kararmasının ve hastalıklı bir hâle gelmesinin birçok sebepleri vardır. Nedir bunlar diye baktığımızda, en başta Allah ve O'nun dini hakkında şüpheye düşmek ve maazallah inancı yitirmek gelir. Bunu takip eden şey ise insanın hiçbir kaide ve kural tanımadan, nefsinin istekleri doğrultusunda hareket etmesidir.

Şüphesiz ki nefis, insana her türlü kötülükleri yaptırmaya çalışır. Öyle ki nefis artık ilahlaşır. Günahlara dalan ve kalbini kirleten insanı Mevlamız şöyle tanımlamaktadır:

"Kendi nefsinin arzusunu kendisine ilah edineni gördün mü?..." (Furkân, 25/43)

Ahirette Rabbimizin huzuruna salim bir kalple çıkabilmemiz için Dinimizin yasakladığı her türlü günahtan kaçınmamız gerekir. Çünkü günah bir iç çöküntü, bir terslik ve fıtratla zıtlaşmadır. Günaha giren kimse, kendini vicdani azaplara ve kalbî sıkıntılara bırakmış bir talihsiz ve bütün ruhi meleke ve kabiliyetlerini şeytana teslim etmiş bir zavallı durumuna düşer. Bir de o günahı işlemeye devam ederse, bütün bütün ipi elden kaçırır ve artık ne bir irade, ne bir direnme ne de kendini yenilemeye mecali kalır.

Elbette hiç günah işlememe gücüne sahip değiliz. Zaman zaman bilerek ya da bilmeyerek birçok hata ve günahlarımız olmaktadır. Bu günahlar kalbimizi kirletir ama bu kiri silme ve yeniden kalbimizi temizleme yolunu yüce Allah bize bildirmiştir. Yeter ki günahlarda ısrar etmeyelim ve tövbe kapısına daima yönelelim. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"Yine onlar, çirkin bir iş yaptıkları yahut nefislerine zulmettikleri zaman Allah'ı hatırlayıp hemen günahlarının bağışlanmasını isteyenler -ki Allah'tan başka günahları kim bağışlar- ve bile bile, işledikleri (günah) üzerinde ısrar etmeyenlerdir." (Âl-i İmran, 3/135)

Bu ayetten de anlaşılacağı gibi Allah (c.c) bizi daima tövbeye çağırmakta ve günahlarımızı affedeceğini belirtmektedir. Ta ki kendi katına, günahlarla kirlenen bir kalple değil, temiz bir kalple çıkalım. Bazen insan günahlarla kirlenen kalbinin artık arınmayacağını sanır ve ümitsizliğe düşebilir. Asla böyle bir kanaate varmamalıyız. Çünkü Allah'ın merhameti sonsuzdur ve her el açanı ve arınmak isteyeni affedeceğini bildirmiştir. Bir ayette bu müjde şöyle verilmektedir:

"De ki; 'Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Zümer, 39/53)

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s), insanın arınmasına işaret ederken bunun ilk önce kalpte gerçekleşeceğini bildirir:

"Vücutta bir et parçası vardır. O sağlamsa, bütün vücut sağlam olur; o bozulursa bütün vücut bozulur. İyi bilin ki, işte o et parçası kalptir." (Buhârî, "İman", 39; Müslim, "Müsâkât", 107; İbn Mâce, "Fiten", 14)

Hepimiz de ahirette cennet nimetleri ve cemalullah ile mutlu olmak isteriz. Kur'an-ı Kerim ve sevgili Peygamberimiz bunun yollarını açık bir şekilde göstermiştir. Bize düşen ise, bu emir ve yasaklara uymak, nefsimizin esiri olmadan temiz bir kalple Rabbimizin huzuruna çıkmaktır.

Kuşkusuz, *"Nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir."* (Şems, 91/9)

TEVAZU SAHİBİ OLMAK*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

كَلَّآ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَيَطْغٰٓى ۙ اَنْ رَّاٰهُ اسْتَغْنٰى

"Hayır, insan kendini yeterli gördüğü için mutlaka azgınlık eder." (Alâk, 96/6-7)

Tevazu, alçak gönüllü olmak demektir. Bunun azlığı kibir, aşırılığı ise zillettir. Her şeyde olduğu gibi bu konuda da ifrat ve tefriti tasvip etmeyen dinimiz, bunların yerine mütevazı tasvip etmektedir. Çünkü kibir ve gurura kapılmak insanı, âhirette Allah'ın rahmet nazarından mahrum edecektir. Sonunda bu gibi kimselerin akıbeti de hayır olmayacaktır. Üstelik bu gibi davranışlar, kişiyi sadece Hâlik'ın gözünde değil, O'nun yarattığı insanların yanında da daha itibarsız bir hâle getirecektir. Hâlbuki bunun yerine tevazu sahibi olmak, kişiye hem Allah, hem de kulları yanında saygınlık ve itibar kazandıracaktır.

Nitekim Cenâb-ı Hakk, kullarının bu erdeme sahip olmasını isteyerek, *"Onlar yeryüzünde tevazu içinde yürürler"* (Furkân, 25/63) buyurmaktadır. Böylesine güzel bir haslet olan tevazuu Allah, ilk olarak sevgili elçisi Hz. Muhammed (s.a.s)'e emretmekte ve şöyle buyurmaktadır: *"Sana tâbi olan müminlere alçak gönüllü davran!"* (Şuara, 26/215) Bunun üzerine o güzel insan da hayatında hep bu düstur ışığında hareket etmiş, her şey onun hürmetine yaratılmasına karşın, diğer hiçbir varlığın gösteremeyeceği oranda alçakgönüllü davranmıştır. Kendisine korkarak yaklaşanlara, "Ben de sizin gibi bir insanım" diye cevap verdiği bilinmektedir. Ashabın Peygamberimizi en fazla bu hasleti nedeniyle sevdiklerini söylemek abartılı olmasa gerektir. Çünkü her statüdeki insan onunla çok rahat konuşmuş, arkadaşlık etmiştir.

Bütün bu tevazu örneklerini o güzel peygamberin yaşantısında görmek mümkündür. Örneğin Hz. Peygamberimiz kendi elbisesini kendi yamar, ayakkabılarını tamir eder, koyunlarını sağardı. Mescidin inşası esnasında sırtında kerpiç taşıması (Buharî, "Rikak", 17) da bu tevazu örneklerinden sadece biridir. İnsanlık tarihine

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

baktığımız zaman, ellerine maddî ve manevî güç geçiren pek çok kişinin kibir ve gururlu davranması, insanlığa zulmetmesi sonucu yerle bir olduğu ve bu gibi güç sahiplerinin günümüzde isimlerinin dahi hatırlanmadığı görülmektedir. Buna karşın başkasına hep yararı dokunmuş, herkese iyilik etmiş şahsiyetler hayırla yâd edilmektedir.

Pek çok yönüyle aciz olarak yaratılan biz insanoğlunun kibirlenmesine, gururlanmasına sebep olacak bir neden de yoktur. Çok iyi dikkat edildiği takdirde hepimiz tepeden tırnağa acz içinde yaratılmış varlıklarız. O halde gurura kibire ne gerek vardır? Göz kapaklarının açılıp kapanmasına, saç ve tırnaklarının büyümesine engel olamayan, daha pek çok şeye muhtaç olan insanın kendini Yaratandan müstağni görmesi mantıklı bir anlayış olmasa gerektir. Nitekim Kitabımız da bu durumu gözler önüne serip; *"Yeryüzünde böbürlenerek dolaşma. Çünkü sen (ağırlık ve azametinle) ne yeri yarabilir ne de dağlara ululuk yarışına girebilirsin"* (İsrâ, 17/37) buyurur. Günü gelip öleceğimize, öldükten sonra her şeyden hesaba çekileceğimize göre davranışlarımıza, hâl ve hareketlerimize dikkat etmek en doğru olanıdır.

Zira Cenab-ı Hak, göklerde ve yerde ne varsa hepsini biz insanoğlunun emrine amade kılmış, (Câsiye, 45/13) fakat onu başıboş bırakmadığını da bildirmiştir (Kıyame, 75/36). İnsan, ilahî yaratılış hikmeti ve imtihanın sırrının bir gereği olarak hayra ve şerre meyillidir. Gerçekten de onun fıtrî olarak sahip olduğu aklî ve kalbî tüm temayüller hayra ve şerre kullanılmaya müsaittir. Zaten peygamberlerin gönderiliş amacı da ona doğruyu, Hakk'ı ve hakikati bulmakta rehberlik etmek; ikaz, irşat, örneklik ve nasihat yoluyla iyiye ve güzele yönlendirmek içindir. Çünkü bizim dinin emir ve yasakları doğrultusunda hareket etmemiz, hem kendimize hem de çevremizdekilere dünyada huzur ve mutluluk verecek, ahirette ise kurtuluşumuza vesile olacaktır.

TEVEKKÜL*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِى لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهٖ وَكَفٰى بِهٖ بِذُنُوبِ عِبَادِهٖ خَبِيرًا

"Sen, o ölümsüz ve daima diri olana (Allah'a) tevekkül et. O'nu her türlü övgüyle yücelterek tesbih et. Kullarının günahlarından hakkıyla haberdar olarak O yeter." (Furkân, 25/58)

Allah'a yönelmemiz ve O'ndan yardım istememiz, başarılı olmamızın ve karşılaştığımız sıkıntılarımızın çözümünün başlangıç noktasını teşkil eder. O'na dayanmamız ve güvenmemiz bize güç kazandırır. Yüce Rabbimiz umulmayan, beklenmeyen yer ve yönlerden kolaylıklar ihsan eder. Çünkü O'nun her şeye gücü yeter.

Bu âyet, özelde Peygamberimize genelde ise biz Müslümanlara nasıl hareket edeceğimiz konusunda yol göstermektedir. Peygamberimiz (s.a.s) âyetteki bu buyruk uyarınca daima Allah'a dayanıp güvenmiş, O'ndan aldığı güçle tek başına giriştiği mücadeleyi, başladığı gündeki kararlılık ve cesaretiyle ömrünün sonuna kadar sürdürmüş; en sonunda yüce Allah ona vaat ettiği zaferleri nasip etmiş ve insanların kitleler hâlinde, Allah'ın dinine girdiği günleri kendisine göstermiştir. Kur'an'da ısrarla Allah'a tevekkül etmemiz emredilmiştir. "Tevekkül", üzerimize düşen görevi en iyi şekilde yerine getirip bütün tedbirleri aldıktan sonra her hususta Allah'a güvenmek, dayanmak, teslim olmak ve işlerimizi Allah'a havale etmektir.

Tevekkül, yalnızca işi Allah'a havale etmemiz demek değildir. Ne iş yapıyorsak yapalım, o işi kurallarına uygun olarak yapacağız, çalışacağız, sabredeceğiz, Allah'tan başarımız için yardım isteyeceğiz ve sonra da Allah'ın muvaffak kılacağına itimat edeceğiz. Bunları yapmadan Allah'a tevekkül etmemiz, tevekkül değil miskinliktir. Buna göre, çalışma, sabır ve tevekkül birlikte olacaktır. Çalışmadan işleri Allah'a havale etmemiz doğru olmadığı gibi başarıyı Allah'ın yardımı olmaksızın sadece çalışmamıza bağlı görmek de asla doğru değildir. Çünkü Allah'ın izni ve yardımı olmadan başarılı olmamız kesinlikle mümkün değildir. Güveneceğimiz ve

* Mustafa GÜNEY

dayanacağımız gerçek güç sahibi Allah'tır. Öyleyse biz de ölümden kurtulamayacak olan fânilere değil; üzerimize düşen görevi bütün gücümüzle ve imkânlarımızla yerine getirdikten sonra, sadece ve sadece ölümsüz ve daima diri olan Allah'a dayanıp güvenelim.

Millî şairimiz Mehmet Akif'in de dediği gibi:

"Allah'a dayan sa'ye sarıl hikmete râm ol,

Yol varsa budur bilmiyorum başka çıkar yol."

Üzerimize düşen görevler; dünyevi işlerin gerektirdiği şartları yerine getirmek olduğu gibi, bundan daha da önemlisi sadece bununla yetinmeyip Rabbimizle ilişkimizi sağlayacak kulluk görevlerimizdir ki, bu ayetteki ifadesiyle "O'nu hamd ile tesbih etmek"tir.

"Hamd", Allah'ı bütün kemal sıfatlarıyla övme ve sena etmedir. "Elhamdü li'llah", "Bütün kemal sıfatlar ve övgüler Allah'a mahsustur" demektir.

"Tesbîh" ise; Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih etme ve ululamadır. "Sübhanallah" 'eş ve çocuk, zulüm, âcizlik, ortağı bulunma vb. ilahlıkla bağdaşmayan her türlü noksan sıfatlardan Allah'ın uzak olduğunu kabul ederim' anlamına gelir. Öyleyse yüce Rabbimizin nimetlerine şükür için, her türlü yüce sıfatlara/niteliklere sahip ve bütün noksan sıfatlardan uzak olduğunu kabul ederek, O'nunla irtibatımızı/bağımızı sağlayacak kulluk görevlerimizi daima yerine getirelim ki O da bize güç versin ve gerçek dayanağımız olsun.

Peygamberimizin, Abdullah İbn Abbas'a yaptığı nasihate kulak verelim:

"Yavrucuğum, sana bazı kaideler öğreteyim' dedi ve şöyle buyurdu: 'Allah'ın emir ve yasaklarını gözet ki, Allah da seni gözetip korusun. Allah'ın (rızasını) her işte önde tut, Allah'ı önünde bulursun. Bir şey isteyeceksen, Allah'tan iste. Yardım dileyeceksen, Allah'tan dile! …'" (Tirmizî, "Kıyâmet", 59)

Rabbimizle bu irtibatı sağlayan biz müminlerin başkalarının günahlarıyla meşgul olmak yerine, sadece kendi görevlerimizi en güzel şekilde yerine getirmeye çabalamamız ve yalnızca Allah'a tevekkül etmemiz gerekir.

TİCARETTE DE DÜRÜST OLMALIYIZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ ۙ اَلَّذِينَ اِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ۖ وَاِذَا كَالُوهُمْ اَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ۖ

اَلَا يَظُنُّ اُولٰٓئِكَ اَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ ۙ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ۙ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ۖ

"Ölçüde ve tartıda hile yapanların vay hâline! Onlar insanlardan (bir şey) ölçüp aldıkları zaman, tam ölçerler. Fakat kendileri onlara bir şey ölçüp yahut tartıp verdikleri zaman eksik ölçüp tartarlar. Onlar, büyük bir gün; insanların, âlemlerin Rabbinin huzurunda duracakları gün için diriltileceklerini sanmıyorlar mı?" (Mutaffifîn, 83/1-6)

Dürüstlük, kişisel ilişkilerden toplumsal ilişkilere, ticari ve mesleki faaliyetlerden kamu görevlerine kadar hayatın bütün alanlarını kapsayan ve mutlaka riayet edilmesi gereken bir erdemdir. Unutulmamalıdır ki, amir memuruna, memur amirine, işçi işverenine, işveren işçisine, müşteri satıcısına, kişi dostuna, eşler birbirlerine vs. güvenmezlerse, böyle bir toplumda huzur ve mutluluktan söz edilemez. İktisadi ve ticari hayatın devamı ve verimliliği de insanların birbirine karşı dürüst davranmalarına bağlıdır. Ölçtüğünü eksik ölçen, tarttığını eksik tartan, malın gerçek fiyatını söylemeyen, kalitesiz malı kaliteli gibi piyasaya süren, konuştuğu zaman yalan konuşan, karşısındakilere dürüst davranmayan insanların bu davranışlarını Müslümanlıkla bağdaştırmak mümkün değildir.

Üzülerek ifade edelim ki, günümüzde dürüst ve güvenilir insanların sayıları azaldıkça; can, mal, namus ve nesil emniyeti tehlikeye girmekte, servetler yağmalanmakta, çek ve senetler karşılıksız çıkmakta, sahte ürünler piyasaları doldurmakta, alışveriş esnasında insanlar aldatılmakta, birçok alanda ahlaki çöküş ve çürümeler baş göstermektedir.

İşte yukarıda meallerini verdiğimiz Mutaffifîn suresinin ilk altı âyetinde bu konu ele alınmakta; bir yandan alışveriş esnasında eksik ölçüp tartanlar kınanırken, diğer yandan da böylesine çirkin bir işe kalkışan ve insanların haklarını üzerine geçirenlerin âhirette maruz kalacakları cezalara dikkat çekilmektedir.

*Dr. Muhlis AKAR

Ticarette dürüst davranmak, eksik ölçü ve tartı ile satış yapmaktan sakınmak hususu Kur'an-ı Kerim'in diğer âyetlerinde de yer almaktadır:

"Göğü Allah yükseltti ve ölçüyü O koydu. Sakın tartıda haksızlık etmeyin. Tartıyı doğru tutun, terazide eksiklik yapmayın." (Rahmân, 55/7-9)

"Ölçüyü tam yapın. Eksik verenlerden olmayın. Doğru terazi ile tartın. İnsanların mallarını ve haklarını eksiltmeyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın." (Şuarâ, 26/181-183; ayrıca bk. En'âm, 6/152; İsrâ, 17/35)

Sevgili Peygamberimiz de geçmiş milletlerin helakine sebep olan günahlardan birinin eksik ölçüp, eksik tartmak olduğunu haber vererek (Tirmizî, "Büyû", 9) bu konuda ticaret erbabını dürüst ve dikkatli olmaya davet etmişlerdir.

Nitekim kendileri bir gün pazarı dolaşırken, tahıl satan birisinin yanına gelmiş, elini buğday yığınına daldırmış, altının ıslak olduğunu görünce sormuş: "Nedir bu?", Satıcı: "Yağmur yağmıştı, ondan dolayı ıslandı" şeklinde cevap verince; Resûlullah; *"Niçin o ıslak tarafı halkın görebilmesi için üste getirmedin?"* diye sert bir şekilde mukabelede bulunduktan sonra, *"Bizi aldatan bizden değildir"* (Müslim, "İman",164; Ebû Dâvûd, "Büyû", 50) ikazını yapmıştır. Yine diğer bir hadislerinde de, *"Kusurlu bir malı, ayıbını söylemeden satmak bir Müslüman'a helâl olmaz."* (Müslim, "İman", 43, 164; İbn Mâce, "Ticârât", 45); *"Alıcı ve satıcı doğru söyler, her şeyi açıkça ortaya koyarlarsa, alışverişleri helâl ve mübarek (bereketli) olur."* (Buharî, "Büyû", 19) buyurarak, varsa malın ayıp ve kusurunu söylemenin ve tarafların birbirlerine karşı dürüst davranmalarının alışverişin helal ve bereketli olmasının en önemli şartlarından biri olduğunu belirtmişlerdir. Aynı şekilde; *"Doğru sözlü ve güvenilir tacir (ahirette) peygamberler, sıddîklar ve şehitlerle beraber bulunacaktır."* (Tirmizî, "Büyû",4; İbn Mâce; "Ticârât",1) hadisleriyle de doğru sözlü ve güvenilir tüccarı övmüşlerdir.

O halde Müslüman tüccar/esnaf özüyle, sözüyle, iş ve icraatlarıyla doğru olmalı, ölçerek veya tartarak bir şey satarken adeta "kılı kırk yararcasına" dikkatli davranmalı, ölçü ve tartıda hile yapmamalı, kul hakkından sakınmalıdır. Müşterinin gafletinden veya bilgisizliğinden yararlanıp, sağlam ve kullanılışlı olmayan bir malı ona satmamalı, kalitesiz malı kaliteli malla karıştırmamalı, kötüyü iyiden ayırmalı, müşterisine mal satarken malının cinsini, özelliğini, kalitesini, varsa ayıp ve kusurunu mutlaka söylemelidir. Özü ve sözü doğru olmadıkça işinin de doğru olmayacağını bilmelidir. Sevgili Peygamberimizin şu hadis-i şerifini devamlı zihninde tutmalıdır:

"Kişinin kalbi doğru olmadıkça imanı doğru olmaz. Dili doğru olmadıkça da kalbi doğru olmaz. Kötülüğünden komşusu emin olmadıkça kişi cennete giremez." (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III /198)

TOPLANMA GÜNÜ HAKKINDA İNSANLARIN UYARILMASI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۚ فَرِيقٌ فِى الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِى السَّعِيرِ

"Böylece biz sana Arapça bir Kur'an vahyettik ki, şehirlerin anası olan Mekke'de ve çevresinde bulunanları uyarasın. Hakkında asla şüphe olmayan toplanma günüyle onları uyarasın. Bir grup cennette, bir grup ise cehennemdedir." (Şûrâ, 42/7)

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim, bizi uyarmak ve öğüt vermek için Cenab-ı Hak tarafından sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s)'e indirilmiş, ilahî bir kelamıdır. Kur'an-ı Kerim'de sıklıkla vurgulanan iman esaslarından biri de bu âyette olduğu gibi ahirete yani ölümden sonraki hayata inanmaktır. Mealini okuduğum bu âyette Kur'an'ın Arapça olarak sevgili Peygamberimize indirilmesinin amacının, Mekke ve civarındaki insanları uyarmak olduğu haber verilmektedir. Âyet-i kerimede yüce Allah tarafından Peygamberimizden, özel olarak Mekke ve çevresinde bulunanların genel olarak da bütün insanların "toplanma günü" hakkında uyarılması istenmektedir. Âyette "toplanma günü" diye ifade edilen husus, Dinimizin inanç esaslarından biri olan ahirete iman hakkındadır. Bu âyet, mahşer ve hesap gününün vuku bulacağı konusunda hiçbir şüphemizin olmaması gerektiğini bize haber vermektedir. Bu itibarla biz müminler, yaşadığımız bu dünya hayatının bir gün son bulacağına; yani kıyametin kopacağına inanırız. Yüce Allah, Peygamber Efendimizin şahsında bizleri ve bütün insanları bu âyette "toplanma günü" olarak ifade edilen "kıyamet günü" ya da "mahşer günü" hakkında uyarmaktadır.

Âyet-i kerime Hz. Peygamber'e öncelikle Mekke ve civarının "toplanma günü" yani öteki âlem hakkında uyarılmasını emreder. Bununla insan hayatının ölümle

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

son bulmadığı hatırlatılmaktadır. Zira Kur'an-ı Kerim'in indirildiği dönemde gerek Mekkeliler gerekse Mekke civarındaki Araplar ölümden sonra bir hayatın varlığına inanmıyorlardı. Câsiye Suresi 24. âyette bu husus şöyle belirtilir:

"Dediler ki: 'Dünya hayatımızdan başka hayat yoktur. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman yok eder.' Bu hususta onların bir bilgisi yoktur. Onlar sadece zanda bulunuyorlar."

Bu ayette belirtildiği üzere o dönemde Arapların büyük çoğunluğu ölümden sonra bir hayatın varlığına inanmıyorlardı. Zamanın geçmesiyle hayatın bittiğini zannediyorlardı. Bu itibarla Allah, hayatın ölümle son bulmadığını, ölümün ancak ahiret hayatına açılan bir kapı olduğuna işaret etmektedir. Âyet-i kerime aynı zamanda bizi cennet ve cehennem konusunda da uyarmaktadır. Zira Kur'an'ın diğer âyetlerine baktığımızda, bu "toplanma günü"nde, insanların hesapları görüldükten sonra dünyada yapmış oldukları amellere göre, bir kısmının cennete ve bir kısmının da cehenneme gideceği haber verilmektedir. Bu itibarla ahirete iman aynı zamanda cennet ve cehennemin varlığına da iman etmek demektir. Hesap gününe, ahiret hayatının varlığına, cennet ve cehenneme inanmak bize büyük bir sorumluluk yüklemektedir. Bu dünyada yaptıklarımız zayi olmayacaktır. İyilik ya da kötülük cinsinden olsun her şeyin o hesap gününde karşılığını göreceğiz. Dolayısıyla bu inanç bizi, yaptığımız iyiliklerin zayi olmayacağı bilinciyle daha çok iyilik yapmaya, kötülüklerden ve yasaklardan da uzak durmaya sevk etmiş olmaktadır.

Bu itibarla âyetteki uyarı, sadece bir ikaz, öğüt ve haberden ibaret olmayıp aynı zamanda ahiret hayatı için daha dünyada iken ibadet, amel ve ahlak bakımından hazırlıklı olmamız gerektiğini de bildirmektedir. Bu hazırlık, sadece ahiret hayatımız için değil, bu dünyadaki hayatımızı da sorumluluk duygusu ve disiplin içerisinde, gönül huzuru ve mutlulukla yaşamamız için en büyük kazanım olacaktır.

TOPLUMSAL SORUMLULUK VE DENETİM MEKANİZMASI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْ ۚ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ اِذَا اهْتَدَيْتُمْ ۗ اِلَى اللهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"Ey iman edenler! Siz kendinizi düzeltin. Siz doğru yolda olursanız yoldan sapan kimseler size zarar veremez. Hepinizin dönüşü Allah'adır. O zaman Allah, size yaptıklarınızı haber verecektir." (Maide, 5/105)

Kur'an-ı Kerim'in değişik âyetlerinde emri bi'l-mâruf ve nehyi ani'l-münker üzerinde hassasiyetle durulmuş, bu toplumsal görevin terk edilmemesi istenmiştir. Çünkü toplumların sağlıklı bir şekilde hayatlarını sürdürebilmeleri, maddî ve manevî değerlerini koruyabilmeleri için iyilikleri emredip, kötülükleri nehyetmeleri, diğer bir ifadeyle toplumsal denetim mekanizmasını işletmeleri gerekmektedir.

Yüce Allah, yukarıda metnini ve mealini verdiğimiz âyetiyle hem görev ve sorumluluklarını yerine getirmeyen Müslümanları uyarmakta, hem de iman çağrılarına olumlu karşılık vermeyip, kötülüklerine devam eden inkârcıların durumuna üzülen müminleri teselli etmektedir. Âyet-i kerimede bireysel sorumluluktan toplumsal sorumluluğa doğru bir görev sıralaması yapılmaktadır. Çünkü bir toplumda dirlik ve düzenin sağlanması ve korunması, bireylerin görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleriyle mümkündür. Sağlıklı bir toplumsal yapı, görev bilincine sahip, önce kendisini düzeltmeye çalışan fertlerden oluşur. Âyet-i kerimede müminlerden istenen budur.

Bazı âlimlere göre, Kur'an'ın emri bi'l-maruf hakkında en kuvvetli âyeti budur. Bu âyette geçen "enfüseküm", yani "kendiniz" kelimesi ile kastedilen, bütün müminlerdir. Çünkü Müslümanlar, İslamî bilincin bir gereği olarak tek vücut gibidirler. Nitekim Tevbe sûresinin 71. âyetinde de bu görev ve sorumluluk şöyle hatırlatılmaktadır:

* Dr. Muhlis AKAR

"Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. Namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler. Allah'a ve Resûlüne itaat ederler. İşte bunlara Allah merhamet edecektir. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."

Bu durumda yukarıda zikrettiğimiz âyete şöyle mana verilebilir: "Ey Mü'minler! Siz kendinizle ve dindaşlarınızla ilgilenin ve onları vaaz ve nasihatle ıslah edin, onlara Allah'ın emir ve yasaklarını anlatın. Hem kendiniz ve hem de din kardeşleriniz istikamette olursanız azıp-sapmışlar size zarar veremez (Konyalı M. Vehbi, *Hulasatü'l-Beyan*, IV/1341-1342).

Diğer bir ifadeyle, "Siz hidayet üzere olur, Rabbinize hakkıyla iman eder, emrettikleri ve yasakladıkları hususlarda ona itaat eder, helâl kıldığını helal, haram kıldığını haram bilir, kendinizi ıslah eder, salih amel işler, Rabbinizin rızasını kazanıp ona yakınlık sağlayacak işler yapar; iyiliği emreder, kötülükten nehyederseniz; o zaman azıp-sapmışlar size zarar veremez." (Taberî, *Camiu'l Beyan fi Te'vîli'l Kur'an*, V/94 vd…)

Şüphesiz bu âyet-i kerimeden, "Kimse kimseye karışmasın, herkes kendini düzeltsin, başkalarının yanlışları beni ilgilendirmez" gibi bir anlam çıkarmak doğru değildir. Konuya ilişkin âyetlerin bütününü birlikte değerlendirdiğimizde anlaşılması gereken mana şudur: Herkes kendine, ailesine ve çevresine karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmekle yükümlüdür; iyiliği emretme, kötülükten sakındırma da bu göreve dâhildir. Kişi bütün bu vazifeleri yaptıktan sonra başkalarının yoldan sapması ona zarar vermez.

Rivayete göre Hz. Ebû Bekir (r.a.), bazı Müslümanların zamanla bu âyeti, nemelâzımcı bir anlayışa neden olabilecek şekilde yorumlamaya kalkıştıklarını görünce, onlara şöyle demiştir: "Ey insanlar! Siz bu âyeti okuyor ve gerçek anlamının dışında yorumluyorsunuz. Ben Resûlullah'tan şöyle işittim: İnsanlar bir kötülüğü/haksızlığı görür de değiştirmezlerse, yüce Allah hepsine birden ceza verir. Bunun için iyilikleri emredip kötülüklerden sakındırınız. Bu âyeti yanlış anlayarak, aldanıp da hiç biriniz "Neme lâzım, ben kendime bakarım, gerisi beni ilgilendirmez", demesin. Vallahi, ya iyiliği emredip kötülükten sakındırırsınız, ya da Allah, üzerinize kötülerinizi musallat eder de onlar size en kötü azapları yaşatırlar. Sonra da iyileriniz dua eder ama duaları kabul edilmez." (Tirmizî, "Tefsir", 6) buyurdu.

Bu konuda insanların yaptıkları yanlışlıklardan birisi de kendi görev ve sorumluluklarını yerine getirmedikleri halde, sürekli olarak başkalarını eleştirmeleridir. Yüce Allah, böyle davrananları işte bu âyet-i kerimesiyle uyarmakta, onlara sorumluluklarını hatırlatmaktadır. Unutulmamalıdır ki, bireysel ve toplumsal kimliğin korunabilmesi görev ve sorumlulukların karşılıklı olarak yerine getirilmesiyle mümkün olur.

TÖVBELERİ KABUL EDENDİR ALLAH*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاللّٰهُ يُرِيدُ اَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ اَنْ تَمِيلُوا مَيْلًا عَظِيمًا

"Allah, sizin tövbenizi kabul etmek istiyor. Şehvetlerine uyanlar ise sizin büyük bir sapıklığa düşmenizi istiyorlar." (Nisâ, 4/27)

Bu âyet-i kerimede yüce Allah, yapacağımız tövbeleri kabul edeceğini beyan etmektedir. Tövbe, işlenmiş olan günahtan, suç ve kabahatin bir daha işlenmeyeceğine dair verilen söz demektir veya kabahatten pişmanlık duyarak vazgeçmektir. Yüce Allah'ın güzel isimlerinden biri de "et-Tevvâb"dır. Yani Allah tövbeleri kabul edendir.

Tövbenin kabul olması için bir kısım şartlar vardır. Bunlar;

- Günaha pişmanlık duymak,
- Günahı derhal terk etmek,
- Bir daha eski hâle dönmemeye azmetmektir.

Ayrıca kul hakkı varsa, ona hakkının verilmesi veya ondan helallik dilenmesi gerekir.

Tövbe, bizleri yeniden hayata bağlayan, bizlere ümit ve yaşama isteği veren, bizleri Allah'a yöneltip inanç ve imanımızı kuvvetlendiren, doğru ve dürüst davranmamızı sağlayan önemli bir davranıştır. Peygamberler dışında hiç kimse masum değil, yani günahtan korunmuş değildir. Herkes günah işleyebilir. Peygamberimiz bu hususu şöyle ifade etmektedir:

"Bütün insanlar hata yapar, hata yapanların en hayırlısı ise tövbe eden, yani hatasından dönendir." (İbn Mâce, "Zühd", 37/30)

Yüce Allah, insanı şerefli bir varlık olarak yaratmış, onu yeryüzüne halife tayin etmiş ve verdiği nimetlerle diğer yaratıklara onu üstün kılmıştır. İnsan, her ne kadar Allah'ın mükemmel bir biçimde yarattığı varlık olsa da zaman zaman bilerek ya da bilmeyerek hata, kusur, günah, kan dökme ve fitne çıkarma gibi kötü davranışlar sergileyebileceğini yüce Allah Kur'an'da beyan etmiştir (Bakara, 2/30).

* Nevzat Sabri AKIN

Gazzâlî de insan için tövbenin gerekliliği ve kaçınılmaz olduğunu Hz. Âdem'i örnek vermek suretiyle şöyle açıklamaktadır: "İnsanoğlunun babası bile tövbeden müstağni kalamamıştır. Babanın güç yetiremeyeceği şeye, çocukları hiç güç yetiremez." (Gazzâlî, *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*, Beyrut, trs., IV/2)

Günahlar, gönül dünyamızı, ruhî yapımızı kirleten davranış ve eylemlerdir. Hz. Peygamber (s.a.s);

"Kul, bir günah işlediği zaman kalbinde siyah bir leke oluşur. Günahı bırakıp tövbe ederse kalbi temizlenir" (Müslim, "İman", 231) hadisiyle bu duruma işaret etmektedir. Gazzali, "İhya" adlı eserinde bu durumu bir benzetmeyle şöyle izah eder: "Cilalı aynanın karşısında duran insanın aynaya yansıyan nefesi, aynayı kararttığı gibi, kişinin uyduğu şehvet ve işlediği günahlardan oluşan karanlıklar da kalp üzerinde birikerek onu paslatır, karartır. Aynanın yüzünde biriken pas zamanla madenin içine işleyip maddesini bozduğu gibi, kalbin üzerinde biriken pas da onun tabiatı hâline gelir, kalbin üzerini kapatır." (Gazzâlî, İhyâ, IV/10)

Allah Teâlâ o kadar engin merhamet sahibidir ki, günahkâr olanların O'na yönelmesinden, O'ndan af ve bağışlanma dilemesinden büyük memnuniyet duyar. Peygamberimiz bunu çok çarpıcı bir örnekle şöyle bildiriyor:

"Kulunun günahlarına tövbe etmesinden dolayı Allah'ın sevinci, sizden birinizin ıssız çölde devesi ile giderken, onu üzerindeki yiyecek ve içecekle birlikte elinden kaçırması üzerine bir ağaç altına gelerek ümitsiz (ve bitkin) bir halde yaslanıp beklerken, devesini yanı başında görmesi üzerine, devenin dizginini tutarak sonsuz sevinç ve heyecanından (şaşırarak) (Ey Allahım, Sen Rabbimsin ben de senin kulunum diyecek yerde) yanlışlıkla, 'Allahım, sen benim kulumsun, ben de senin Rabbinim' dediğindeki sevincinden daha çoktur." (Buharî, "Da'avât", 80/4)

Tövbe kapısının açık olması, doğası gereği hayır ve şer işlemeye yatkın olan insan için bir fırsattır. Ama erdem ve gerçekten iman sahibi mümin, işlediği günah veya yaptığı hatadan, pişmanlık duyarak hemen yüce Rabbine sığınır ve O'ndan af dileyerek tövbe eder. O günah ve hatada, bile bile ısrar etmez. Tövbeleri kabul merciinin sadece Allah olduğunu bilir ve O'na yönelir. Allah, kendisine samimiyetle açılan elleri, yönelen gönülleri asla boş çevirmez.

Bu gerçeği göz önünde bulundurarak, eğer işlediğimiz günahlarda kul hakkı varsa hemen bu hakkı sahiplerine ödemeli veya onlardan helâllik almalı ve böylece bizi bağışlamasını Allah'tan dilemeliyiz. Böyle yaptığımız takdirde Allah'ın bizi bağışlayacağında şüphe yoktur. Çünkü yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Muhakkak Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir." (Zümer, 39/53)

TUFANDAN KURTULANLARIN İSYANKÂR TORUNLARI: AD, SEMUD, RESS KAVİMLERİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَعَادًا وَثَمُودَا۟ وَأَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذٰلِكَ كَثِيرًا

"Âd ve Semûd kavimlerini, Ress halkını ve bunların arasında pek çok nesilleri de helak ettik." (Furkân, 25/38)

Yüce Allah, Âd ve Semûd kavimlerini, Kur'an'da Tevbe, İbrahim, Furkân, Sâd, Kâf, Necm ve Fecr gibi pek çok surede beraberce anmıştır. İbrahim suresinde ifade edildiğine göre, Hz. Musa da kendi kavmini Nuh, Âd ve Semûd kavminin başına gelenlerle uyarmıştır (İbrahim, 14/9). Musa Peygamber'in bu kavimlere ilişkin bilgi sahibi olduğu Kur'an'da açıkça ifade edilmektedir.

Âd kavmi! Nuh kavminden sonra putlara tapan ilk kavim!

Âd kavminin başkenti, şehirler içinde benzeri kurulmamış olan, sütun ve kulelerle dolu İrem şehriydi. Bu şehre arkeolojik kaynaklarda Ubar adı da verilir. Yemen'de, Hadramut'un kuzeyinde yer alan bu görkemli şehir, sekizgen kuleleri ve on beş metreye varan sur duvarlarıyla muhteşemdi. Şehrin temel geçim kaynağı reçine ve tütsü üretimiydi. 'Âdlılar, yüksek yerlere şato gibi binalar yaparak, lüks ve eğlence içinde günlerini gün ediyorlardı. Bazı sarayları o kadar şatafatlıydı ki, bu sarayların içinde ölümsüzlüğü bulacaklarına inanmışlardı. Âdlılar sahip oldukları güç ve teknolojiyi güçsüzlerin üzerinde bir zorbalık ve yıkım aracı olarak kullanmayı da ihmal etmiyorlardı.' (Şuara, 26/128-130). Dahası Âd kavmi, Allah'a inanmıyor, ahiret gününü yalanlıyor, fuhuş ve lezbiyenlik gibi günahlarda ısrar ediyordu. Onlar, sahip oldukları teknolojiyle böbürlenerek "Bizden daha güçlü kim var?" diyorlardı (Fussilet, 41/15). Allah, içinde bulundukları günah batağından kurtarmak için onlara Hûd'u peygamber olarak gönderdi, fakat Âdlılar onu yalanladılar.

Bir diğer kavim, çöl patikalarının, kum tepelerinin çocukları Semudlular!

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

Âd kavminin soyundan geldiği sanılan Semud kavminin yurdu, Medine'nin kuzeyinde, Hicaz ile Tebük arasında Hicr denilen yerdedir. Bu yüzden Semudlulara Hicirliler anlamında ashâbu'l-hicr de denilir (Hicr, 15/80). Semudluların da, ataları Âdlılar gibi teknolojiyle arası iyiydi. Semudlular, vadide kayaları yontarak kurdukları şehirlerinin görkemi içinde, her türlü ahlaksızlığı yapıyor, bu kayaların kendilerini her şeyden koruyacağını düşünüyorlardı. Oysa Allah demiyor muydu, 'sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size ulaşacaktır' diye! (Nisâ, 4/80).

Allah, Semud halkına Hz. Salih'i peygamber olarak gönderdi. Semudlular bir insanın peygamber olduğuna inanmanın delilik olduğunu düşünüyorlardı (Kamer, 54/23-24). Onlara göre, Salih Peygamber'in olağanüstü şeyler yapması gerekirdi. Salih Peygamber'den, kayadan bir deve çıkartmasını istediler. Mucizevî biçimde kayanın yarılmasıyla bir deve yaratıldı da onlar için. Fakat bu olayın ardından zorlu bir sınav da başlıyordu. Allah, Semudlulara su kaynaklarını bir gün onların, bir gün de bu devenin kullanmasını emrediyordu. Semudlular buna dayanamadı ve deveyi, 'suyumuzu bitirecek' diye öldürdüler (A'râf, 7/73).

Bir diğer kavim kuyu sahipleri, Ress Halkı! Peygamber katilleri!

Ress kavminin yaşadığı yer ihtilaflı! Ress kavmi, bazı Kur'an yorumcularına göre, Yemâme'de, bazılarına göre Azerbaycan'da, bazılarına göre ise Antakya'da yaşamış. Resslilerin, 'Kur'an'da ashâbu'l-uhdûd adıyla anılan ve müminleri diri diri ateşe atan Yemen'deki inkârcı topluluğun' torunları olduğu da söyleniyor. Başka görüşler de var. Fakat genel görüş, Ress kavminin Ad ve Semud'un devamı olduğu yolunda.

Âd, Semûd ve Ress kavmi zengin ve ileri görüşlü bir kavim olmakla beraber (Ankebût, 29/38) kendi akıbetlerini fark edememişlerdir. Çünkü şeytan, yaptıklarını onlara güzel göstermiştir. Sonları da korkunç olmuştur.

Âd kavmi, küfründe direnince üç sene yağmur yağmamıştı topraklarına! Derken sekiz gün yedi gece rüzgâr esti. Nihayet bir gün uzakta bir bulut gördüler, 'İşte!' dediler, 'beklediğimiz yağmur bulutu nihayet geldi!' Ne fayda ki, bu bulut, çöl kumunu kaldırarak ilerlemekte olan bir kasırgadan başka bir şey değildi. Aslında Âdlılar da bilirlerdi ya! Çöllerde bir kum fırtınasının ilk işareti, kuvvetli rüzgârlarla savrulan ve yükselmekte olan akımlarla yüzlerce metre yükseğe çıkan kum kasırgalarıdır. Uğultulu ve dondurucu şiddetli bir rüzgârla gelen kum kasırgası helak etti Âd kavmini (Hâkka, 69/6). İçi boş hurma kütükleri gibi boylu boyunca devrildi yere, cansız bedenleri (Kamer, 54/20). Sonunda yıkılmaz denilen İrem şehri, sanki hiç olmamış gibi, metrelerce kalınlıktaki kum tabakasının altında kaybolup gitti. Artık İrem, Kumların Atlantissi olmuştu. Seneler sonra sevgili Peygamberimiz 'Bize doğudan esen saba rüzgârlarıyla yardım edildi; Âd ise (kuzey) batıdan esen

dondurucu debûr (karayel) kasırgasıyla helâk oldu' derken, bu azgın kavmin nasıl yok edildiğine işaret ediyordu (Buharî, "Cuma", 1035).

Semûd kavmi atalarının başına gelenlerden ibret almamıştı hiç! Onlar da 'Bizden daha güçlüsü yok!' diyorlardı. Oysa Allah demiyor muydu? 'Biz nice güçlü kavimleri helak ettik' diye! (Zâriyât, 50/36) Hem de ne helâk! Ne yerle bir oluştu onlarınki. Gök başlarına yıkılmıştı, gümbür gümbür! Yer sallanmıştı, zangır zangır! Yıldırımlar düşmüştü, gökten alev alev! Dünya yeni bir güne merhaba derken, bir sabah vakti, Semudlular oldukları yerde kalakaldılar. Salih'in devesini öldürmüşlerdi öldürmesine, ama kendileri de ağıldaki samana dönmüşlerdi (Kamer, 54/31). Çünkü onlar suçlu, günahkârlardı (Duhân, 44/37).

Allah bir kavimden rahmet elini çektiğinde böyle oluyor. Âd kavmini kurtaramadı İrem şehri! Semud kavmini kurtaramadı kaya evleri! Ress'i kurtaramadı kuyu ve madenleri! Ve Firavun'u kurtaramadı piramitleri!

UHUD'A DOĞRU KOŞMAK!*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَاَحْسَنُ مَقِيلًا

"O gün cennetliklerin kalacakları yer daha hayırlı, dinlenecekleri yer daha güzeldir." (Furkân, 25/24)

"Ah! Cennetin kokusu!" diye mırıldandı; sonra dudakları titreyerek arkadaşı Sa'd bin Muâz'a, "o koku, biliyorum ki, Uhud'un yanında beni bekliyor" diyebildi. Bu sözler Enes'in sözleriydi, Nadr oğlu Enes'in. Uhud savaşının en şiddetli anlarıydı. Gözleri dolmuştu Sa'd'ın. Çünkü Enes'in, Bedir'i kaçırdığını, o günden beri şehit olma arzusu ile yandığını biliyordu. Şimdi Enes, Uhud dağının eteklerine doğru yürüyordu, hayır yürümek denemezdi buna, koşuyordu.

Toz, toprak, taş, mızrak, birbirine karışmıştı. Göz gözü görmüyordu, bağırışlar, iniltiler, kılıç sesleri savaşın şiddetini kulaklara fısıldıyordu. Bir taraftan dünya arzusuyla ağızlardan dökülen 'Zafer Hübel'in' yaygaraları, diğer taraftan gönüllerden taşıp gelen 'Allahu ekber' nidaları! Yerden yükselen toz bulutu genizleri yakıyor, güneş, susuzluk ve tozun etkisiyle, yutkunmak ve nefes almak imkânsız hâle geliyordu. Enes bu hengâmede Uhud dağına ilerliyordu, kimse alıkoyamıyordu, onu yolundan." (Tirmizî, "Tefsîrü'l-Kur'an", 3200)

Bu, İslam tarihinden bir alıntı, güvenilir kaynaklarda geçiyor. Olayı aktaran, yazık ki, anlatımını tam burada kesiyor. Anlatan kişi, olayın kahramanı Enes'in yeğeni küçük Enes'ten başkası değil. O, amcasının adını gururla taşımış olmalı. 'Enes'e ne oldu?' diye merak etmeden yapamıyoruz. Bereket versin, yeğeni Enes, amcasının Uhud'a doğru ilerleyişini anlatmayı, ufak bir notla bitirmeyi uygun bulmuş. Hüzünlü; ama mağrur bir not, bu: "Amcamın cesedinde seksenden fazla kılıç, ok ve mızrak yarası vardı. Öyle ki halam amcamı sadece parmak uçlarından tanıyabilmiş." Böyle anlatıyor, amcasının durumunu.

* Doç Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

Enes, Uhud'a koşarken, hiçbir şeye aldırmadı. O sadece Uhud'a mı koşuyordu? Hayır! Herhalde o, Uhud'un ardında kokusunu duyduğu cennete koşmuştu, Allah'ın rızasına koşmuştu. Bazıları gerçeği görmemekte, duymamakta ısrar ederlerken, Enes gerçeği hem görüyor, hem duyuyor, hem de kokluyordu. Özümsemişti o, hakikati. Enes'e daha sonra ne olduğunu, aslında Kur'an bize anlatmaya devam ediyor. Nasıl mı? Cenneti anlatarak tabi.

Kur'an'ın cennet tasvirlerinden anlıyoruz ki, Enes'e: "İşte yaptığın (iyi işler) sayesinde kendisine varis kılındığın cennet!" diye seslenilmiş olmalı, orada (A'râf, 7/43). O da "Eğer Allah'ın bizi eriştirmesi olmasaydı, biz hidayete ermiş olamazdık. Ne mutlu ki, Rabbimin Peygamberi bize hakkı getirmiş" demişti, herhalde (A'râf, 7/43).

Sonrasını Rabbimiz anlatıyor yine, bize. Hak edersek eğer, Enes gibi gireceğimiz cennet bahçelerini:

Her zaman yemyeşildir oradaki bahçeler (Rahmân, 55/54).
Yeşili bozan bir renk varsa arada,
Ak pak, emre amade dilberler… (Sâffât, 37/49)
Bahçelerin altında çağlayan ırmak kenarlarında (Ra'd, 13/35),
Saraylar, kâşaneler, köşkler (Tevbe, 9/72).
Kurulmuş, otururlar tahtlarında (Kehf, 18/31),
İnci, altın murassa ipekler içinde müminler (Hac, 22/23).
Yakıcı sıcaktan eser yoktur, orada (İnsân, 76/13).
Gölgeleri hiç eksik olmayan ağaçların dalları altında,
Zahmetsizce yemişlere uzanırken müminler (İnsân, 76/14).
İki bahçeli köşklerde: ağaçlar, meyveler rengârenk çiçekler (Rahmân, 55/48).
Uşaklar pervane olurken etrafında müminlerin,
Kadehlerine dökerler, en kalitelisini şerbetin (Sâffât, 37/45-46).
Meyveler, kızarmış tavuklar, ördekler (Vâkıa, 56/17-21).
Kuş sütü eksik olmayan mönüler…
Allah'ın konukları, bazen,
Çevreyi temaşa ederlerken,
Pınar başlarında sohbete tutuşurlar, tatlı ve şen! (Hicr, 15/45).
Pınarlardan akar, billur sular, şaraplar ve süzme ballar (Muhammed, 47/15).
Adn, Firdevs, Me'vâ ve Naîm bahçelerinde kalanlar,
Eşleri, çocukları mutluluk içinde, sonsuz hayat yaşayacaklar… (Bakara, 2/25)
Biliyorlar ki, onlar,
Bunların hepsinden kıymetlisi Allah'ın sevgisi! (Tevbe, 9/72)

Öyleyse cenneti arzulayan kişi koşmalıdır Uhud'a.
Uhud bir sembol!
Hiçbir engel bahane değil ulaşmaya, O'na,
Firavun'un karısı olsa da insan,
Eğer sahip çıkabiliyorsa imanına!
İçi yanmıştı, Firavun'un mümin karısının,
Yalvarmıştı Rabbine:
'Rabbim bana cennette bir ev bahşet' diye!
'Firavundan ve zulmünden uzakta olayım.
Zalimlerden yakamı kurtarayım!' (Tahrîm, 66/11)
Enes, çölün ortasında kokusunu duyarken cennetin,
Firavun'un karısı sarayda hayalini kurdu, cennette bir evin.
İster çölde olalım, ister sarayda, cennet hepimiz için.
Allah bunun için sadece iki şart koşuyor:
İnanmak ve inancın gereğini yapmak.
Var mısınız, Uhud'a koşmaya,
Cennetin kokusunu duymaya!
O halde Allah hepimizi kavuştursun,
Cennetine ve rızasına.
Âmin!

ÜÇ TEVBEKÂRIN ÖYKÜSÜ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَعَلَى الثَّلٰثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُوا۟ حَتّٰىٓ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ وَظَنُّوٓا۟ أَن لَّا مَلْجَأَ مِنَ اللهِ إِلَّآ إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوٓا۟ إِنَّ اللهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

"Savaştan geri kalan üç kişinin de tövbelerini kabul etti. Yeryüzü bütün genişliğine rağmen onlara dar gelmiş, vicdanları da kendilerini sıktıkça sıkmış, böylece Allah'(ın azabın)dan yine O'na sığınmaktan başka çare olmadığını anlamışlardı. Sonra (eski hâllerine) dönsünler diye, onların tövbelerini de kabul etti. Şüphesiz Allah, tövbeyi çok kabul eden ve çok merhamet edendir." (Tevbe, 9/118)

Peygamberimiz gücü yeten bütün müslümanlara Tebük seferi için hazırlık yapmalarını bildirince, ashab hazırlıklarını tamamlayıp Peygamberimizle birlikte yola çıktılar. Ancak ayette belirtilen üç sahabi yola çıkmadı. Bunlar değişik hadislerden anlaşıldığı kadarıyla Ka'b b. Malik, Hilal b. Ümeyye ve Murare b. Rebi isimli sahabiler idi. Bunların dışında da seksen küsur münafık da bu sefere katılmamıştı, fakat bunların katılmamaları önem arz etmiyordu. Bu katılmayanlar Peygamberimize gelerek çeşitli mazeretler ileri sürdüler, özür dilediler, ardından ayrılıp gittiler. Peygamberimiz dediklerini kabul etti, bağlılıklarını onayladı, onlar için bağışlanma diledi. Niyetlerini de Allah'a bıraktı.

Ancak ayetin nüzulüne sebep olan bu üç kişi mazeret belirtmediler. Yalan konuşup Allah'ın Resûlünü ikna etmeye çalışmadılar. Çünkü onlar İslam'dan kuşku duymayan ve münafık olmayan, sadece tembellikten ve dinlenme arzusundan dolayı geride kalan müminlerdi. Olayın kahramanlarından Ka'b b. Malik daha sonra olayı şöyle anlatır:

"Resûlullah (s.a.s), seferden dönünce mescide gelir, iki rekât namaz kılar ve evine dönerdi. Peygamberimiz daha mescitten çıkmadan, kendi kendimi ölçtüm-biçtim, yalan konuşmanın bir çıkış yolu olmadığını biliyordum. Doğruyu konuşmam gerektiği inancını taşıyordum. Bu inançla mescide girdim ve o gün hiçbir mazeretimin olmadığını, müslümanlar sefere çıktığı zaman güçlü ve rahat bir vaziyette

* Dr. Abdurrahman CANDAN

olduğumu bildirdim. Allah Resûlü de "bu adam doğru söylüyor" dedikten sonra, bana da "kalk Allah'ın senin hakkında vereceği hükmü bekle" dedi. Ben de kalktım gittim. Çıkarken bazı insanlar yanıma yaklaşıp, "sen niye bir mazeret belirtmedin, falan falan kimseler mazeret belirtip kurtuldular". Ka'b diyor ki, beni o kadar teşvik ettiler ki az kalsın bir daha Allah'ın Resûlünün yanına gidip yalan uyduracaktım. Fakat benim gibi konuşan yok mu? diye sorunca; onlar "evet senin gibi mazeret belirtmeyen iki kişi daha var" dediler. "Kim bunlar" dedim. Murare b. Rebi, Hilal b. Ümeyye dediler. Ben de Bedir savaşına katılan bu iki insanı kendime örnek alarak, yaptığımın doğru olduğu kanaatine vardım. Kararımda her ne pahasına olursun sebat göstermeye karar verdim."

Allah Resûlü, müslümanlardan bu kimselerle konuşmamalarını, selam alıp vermemelerini istedi. Ashab bu emre uydu. Yeryüzü bütün genişliği ile bu insanlara dar gelmeye başladı. Kırk gün boyunca hiç kimse ile hasbıhal edemediler, konuşamadılar. Kırk günden sonra Allah Resûlü bu üç kişinin ailesine de haber göndererek konuşma yasağı koydu. Onlar Medine'de bu ayette anlatıldığı gibi çok kötü bir duruma düştüler. Artık toplum içinde yapayalnız kaldılar, sıkıntıları arttı. Yeryüzü bütün genişliğine rağmen onlara dar gelmeye başladı.

Bu mü'minlere uygulanan konuşma yasağının üzerinden on gün daha geçince konumuzun başında zikrettiğimiz ayet-i kerime nazil oldu. Bütün müslümanlar ve özellikle bu üç sahabi coşkuyla sevindiler, birbirlerine sarıldılar. Genel olarak hâkim olan sıkıntı, gergin bekleyiş böylece sona ermiş oldu.

Allah Teala'nın onları sadece affettiğini bildirmekle kalmayıp, aynı zamanda Tevvab ve Rahim sıfatları ile zikretmesinin nedeni de bu üç kişinin gerçekten tövbekâr oluşları, her ne pahasına olursa olsun yaptıkları hatadan dönme azimleri idi. Eğer onlar böyle yapmayıp kabahat işledikten sonra küstahlık gösteren ve gururu rencide olan biri gibi hoşnutsuzluk gösterselerdi tövbeleri kabul olmayacak, diğerleri gibi cezalarını ahiret gününde çekeceklerdi.

Bu tablodan çıkarılacak en önemli derslerden birisi de şudur. Ben bugüne kadar çok ibadet yaptım, hayırlı hizmetlerde bulundum. Allah rızası için şu kadar mal harcadım. Yeter, artık şu hizmette de bulunmasam, bu yıl da sadaka vermesem ne olacak tavrı içinde bulunmamamız gerekir. Son nefesimize kadar hizmet ve ibadet aşkımızı, duyarlılığımızı muhafaza etmeli, samimiyetimizi sürekli canlı tutmalıyız.

Şunu iyi bilmeliyiz ki, her şeyimiz gidebilir bu dünyada. Tüm yakınlarımızı kaybedebiliriz. Ama asıl olan, dinî hassasiyetlerimizi kaybetmememizdir. Yeter ki Allah bizi kulluğundan kovup çıkarmasın. Bu üç sahabi de bu tavır içinde oldular, sadakat gösterdiler ve Allah'ın bağışlamasına nail oldular.

VAKTİN KIYMETİNİ BİLMELİYİZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَصْرِۙ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَفِى خُسْرٍۙ اِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ

"Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka. (Onlar ziyanda değillerdir)." (Asr, 103/1-3)

Kitabımız Kur'an-ı Kerim'de kapsadığı alan itibariyle oldukça küçük, ancak ihtiva ettiği anlam itibariyle ve İmam-ı Şafii'nin deyimiyle Kur'an'ın üçte birine denk düşen bu suresinde vakit kavramına dikkat çekilmekte ve ona kasem edilmektedir. O nedenle hepimiz Cenab-ı Hakk'ın uğruna yemin ettiği bu olguyu ziyan etmemek ve iyi değerlendirmek zorundayız. Üstelik mensup olduğumuz din, kişiden talep ettiği ibadetleri belirli vakte bağlamış, hatta vakti ibadetin şartlarından biri saymıştır. Ramazan gelmeden oruç tutamıyor, vakti girmeden iftar edemiyoruz. Yine vakti gelmeden ezan okuyamıyor, namaz kılamıyoruz.

İşte böylesine önemli olan vaktin kıymetlendirilmesi gerektiği hususunda Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.s)'in de bir ikazı vardır. Peygamberimiz bir hadislerinde kıymeti iyi takdir edilemeyen iki nimetten birinin boş zaman olduğunu belirtmektedir (Buharî, "Rikak", 1). Bütün bu ifadelerden hareketle hayat ve zamanı bize Allah tarafından verilen bir emanet olarak algılamalı ve ona göre değerlendirmeliyiz. Mazi-hal-müstakbel her üçü de vakitle ilintili kavramlardır. Hiç şüphesiz her üçü de önemlidir. Bu nedenle insan maziyi düşünerek ibret almalı, yaptığı hatalardan pişmanlık duyarak doğruyu bulmalı ve gençliğinin ne çabuk gittiğini hesap ederek kendine çeki- düzen vermelidir! Ancak bütün bunlar yapılırken sadece geçmişi düşünmek ve geçmişle uğraşmak, hâli ziyan etmekten başka bir işe yaramaz. Gelecekle meşgul olmak da öyledir. Nitekim milli şairimiz Mehmet Akif;

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

"Geçen geçmiştir artık, ân-ı müstakbelse müphemdir.

Hayatından nasibin bir şu geçmek isteyen demdir" derken, bir diğer şair;

"Geçti mazi, çekme istikbale gam,

Gün bugün, saat bu saat, dem bu dem" ifadesini kullanmaktadır. Malatyalı Niyazı-î Mısrî,

"Ne maziyem ne müstakbel, her anın ânesiyim ben" demekle içinde bulunulan vaktin önemine vurgu yapmaktadır.

Aynı sure içerisinde dikkatimizi çeken üç kavramla daha karşılaşıyoruz. Zararda ve ziyanda olmayan kişilerin ancak iman eden, salih amel işleyen ve birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler olduğunu görüyoruz. Gerçekten de iman her şeyin başıdır. İmanda şüphe olmaz. İman dünya ve ahirette kurtuluşun en önemli şartıdır. Ancak bununla yetinmemeliyiz. İmanımızı takviye edecek, onu ispata çalışacak amele ihtiyacımız vardır. Bu ameli sadece namaz, oruç, zekât gibi İslam'ın şartları diye bildiğimiz ibadetlerle sınırlandırmak doğru değildir. İnsan ve hayvanların menfaatine olan her şeyi amel-i salih olarak görmek mümkündür.

Bir diğer husus inananların birbirlerine daima hakkı, hakikati, doğruyu, güzeli tavsiye etmeleri ve bu hususta adeta birbirleriyle yarışmalarıdır. Bizler daima bu çizgide olmalı, bunların aksi davranış cümlesinden olan batıl, yanlış, haksız ve çirkin işlere tevessül etmemeliyiz. Yine aynı surenin son kısmında söz konusu edilen sabır göstermek de Müslüman'ın en büyük hasletlerinden biri olmalıdır. Bir nimete kavuştuğumuz zaman şükretmeyi bilmeli, ancak bir musibet ve sıkıntıyla baş başa kaldığımızda ise isyan değil sabretmeliyiz.

VARLIĞIMIZIN GERÇEK SAHİBİ ALLAH'TIR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِى الْمُلْكَ مَنْ تَشَآءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَآءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَآءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَآءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ

"De ki: 'Ey mülkün sahibi olan Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verirsin. Dilediğinden de mülkü çeker alırsın. Dilediğini aziz edersin, dilediğini zelil edersin. Hayır senin elindedir. Şüphesiz sen her şeye hakkıyla gücü yetensin." (Âl-i İmran, 3/26)

Varlığın tek ve gerçek sahibi Allah'tır. Bütün mülkler O'nundur. O, dilediğine mülkü verir ve dilediğinden de geri alır. Dilediğini yüceltir ve dilediğini alçaltır. Bütün varlıklar Allah'ın emrinde, denetiminde ve kesin hâkimiyeti altındadır. Biz insanlar ise, bu mülklerin emanetçileriyiz. Ancak bize verilen nimetlerin ve mülklerin üzerinde geçici olarak tasarrufta bulunabilmekteyiz. Bu itibarla sahip olduğumuz şeylerin sınırlı bir süre emanetçileri olduğumuzu; asıl mülkün Rabbimizin emrinde olduğunu bilmeliyiz.

İnsan, belli bir süre için bu dünyada yaşar ve ölünce kazandığı mülkü bu dünyada kalır. Ölen insanın mülkü ya varislerine kalır ya da satılmak suretiyle başka insanlara geçmiş olur. Bazen mülk sahibi olanların darlık, geçim sıkıntısı, iflas gibi nedenlerle varlıklarını ellerinden çıkarmak durumunda kaldığı görülür. Diğer yandan kayıp, tabii afetler, yangın, deprem gibi nedenler de mülkün elden çıkmasına neden olur. Bir anda varlıklı insanlar, muhtaç ve fakir duruma düşebilir. Yunus Emre'nin kulaklarda yankı bulan o meşhur deyişiyle, 'mal sahibi, mülk sahibi, hani bunun ilk sahibi, mal da yalan mülk de yalan, var biraz da sen oyalan' gerçeğini akıldan çıkarmamalıyız. Bugün sahibi olduğumuz şeyler, dün başkalarınındı. Bizim elimizden çıktığı anda veya öldüğümüzde başkalarının eline geçecektir. Geçici dün-

* Dr. Bahattin AKBAŞ

ya malı ile avunmak veya oyalanmak insana, Rabbine karşı kulluğunu ve ödevlerini unutturabilir. Ayrıca sahip olunan mal ve mülkle övünmek ve böbürlenmek asla doğru değildir.

Mülkün gerçek sahibi olan Rabbimiz dilediğine dilediğini verir, dilediğinden de dilediğini çekip alabilir. Sahip olduğumuz şeylerin bizlere birer ödünç olduğunu iyi idrak etmeliyiz. Sahip olduklarımız Rabbimizin bizlere birer ikramıdır ve imtihan sebebidir. Mal ve mülkle gururlanmak ve bunları Allah yolunda değerlendirmemek insana yakışmaz. Özellikle biz Müslümanlar için bu davranış biçimi asla uygun değildir. Yüce Allah, insanları verdiklerini doğru yolda kullanıp kullanmadıkları ve nimetlerin şükrünü yerine getirip getirmedikleri noktasında denemektedir. Rabbimiz, mülkün emanetçisi kıldığı kullarına bu mal ve mülklerinden fakir ve muhtaçlara verilmesini emreder. 'Eli geniş" olanların, fakirlere de bu imkânı sağlaması işlemine Kur'an dili ile "infak" diyoruz. Buna göre infak aslında sadece bir "ihsan" değil, aynı zamanda bir görevdir.

Evreni yaratan ve yöneten Allah'tır. Dolayısıyla O, mutlak hâkim olarak dilediği şekilde tasarruf eder, rızkı belirli bir ölçüye göre verir, daraltır, genişletir, çünkü mülkün sahibi O'dur. İnsan için dünya hayatını bir imtihan sahası kılmıştır. Bu nedenle bütün insanların aynı imkânlara sahip olmalarını hikmetine uygun görmemiştir. Birçok ilâhî hikmetlerinin yanında belki de bir tanesi; toplumu oluşturan bireyler arası birlik ve beraberliği sağlamak, dayanışma ve kaynaşmayı, sevgi ve saygıyı oluşturacak bir ortamı hazırlamaktır.

Bunun için de insana, gücü ölçüsünde birtakım ibadetleri farz kılmış, bazı görev ve sorumluluklar yüklemiştir. Allah, sahip oldukları malları insanlara dünya hayatında "emanet" olarak vermiştir. Bu emanet, belli bir vakte kadardır ve elbette günü geldiğinde hesabı sorulacaktır. Helal yoldan mülk kazanmak ve bunları helal yollarda kullanmak esastır. İnsan, malın gerçek sahibinin Allah olduğunu bilmek ve malı O'nun emrettiği biçimde harcamakla yükümlüdür. Kendisine emanet verilen mallardan, kendi ihtiyaçları için gerekli olan makul bir kısmını kullanacak, "ihtiyaçtan arta kalanı" (Bakara, 2/219) ise, Allah yolunda harcayacaktır. Hiçbirimiz, sahip olduğumuz mal ve mülke güvenmemeliyiz. Ancak mülkün gerçek sahibi olan yüce Rabbimize güvenmeli, O'nun verdiği mal ve mülkün şükrünü yerine getirmeye çalışmalıyız.

VATAN SAVUNMASI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللهِ وَعَدُوَّكُمْ وَاٰخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ ۚ لَا تَعْلَمُونَهُمْ ۚ اَللهُ يَعْلَمُهُمْ ۚ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَىْءٍ فِى سَبِيلِ اللهِ يُوَفَّ اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ

"Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlayın. Onlarla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve bunlardan başka sizin bilmediğiniz fakat Allah'ın bildiği diğer düşmanları korkutursunuz. Allah yolunda her ne harcarsanız karşılığı size tam olarak ödenir. Size zulmedilmez." (Enfâl, 8/60)

Üstünde yaşadığımız ve 'Cennet Vatanımız 'diye isimlendirdiğimiz bu kutsal toprakları, canımızdan, kanımızdan daha çok sever; malımızdan, evlatlarımızdan daha aziz biliriz. Onun ebedî olması uğruna canımızı, malımızı seve seve feda ederiz; bu konudaki inanç ve kararlılığımızı dost-düşman herkes bilmektedir. İşte bu meziyetlerden dolayıdır ki vatan savunmasını imandan bir parça olarak kabul eden Türk Milleti, vatan için dökülen kanı, vatansız nefes alan bir cana tercih etmiştir. Atalarımız, canını, malını ve iman dolu benliği ile bütün varlığını şu an üzerinde yaşadığımız kutsal vatanımıza hediye etmiştir.

Gözü doymayan, her zaman başka milletlerin topraklarına el atmaya çalışan insanlar olacaktır. İşte bu gafillere karşı, yüce Allah "kuvvet ve savaş atları hazırlayın" diyor. Öyle ise bizler de zamanın en güçlü ve en kuvvetli araç ve teçhizatlarını hazırlamalıyız. Vatanımızı düşman emellere bırakmamak için her an hazırlıklı olmalı, bunları yerine getirerek de yüz binlerce şehit atalarımızın ruhlarını şad etmeli ve iman dolu yüreğimizi düşmana göstermeliyiz. Atalarımız ne güzel buyurmuş: "Su uyur, düşman uyumaz!", "Düşman karınca da olsa hakir görme!"

* Hanif BURUN

Bu sebeple dinimiz, vatan savunmasına büyük önem vermiştir. Nitekim bir hadis-i şerifte, *"Biri Allah korkusundan ağlayan, diğeri de Allah rızası için (vatanı savunmak üzere) nöbet bekleyen iki gözü cehennem ateşi yakmaz"* (Tirmizî, "Fezâilü'l-Cihad", 12) buyurularak vatan savunmasının önemine dikkat çekilmiştir.

Atalarımız, yeryüzünün en güzel, en bereketli topraklarını kendilerine vatan olarak seçmişler, buram buram tüten bu toprakların düşmanın kirli çizmeleriyle çiğnenmesine müsaade etmemişler; bu uğurda savaşmışlar, gerektiğinde ise seve seve mallarını ve canlarını feda etmesini bilmişlerdir. Her karış toprağı şehit kanlarıyla sulanan aziz vatanımızın kıymetini iyi bilmemiz gerekir. Milli şairimiz M. Akif ERSOY;

"Bastığın yerleri toprak diyerek geçme tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme yazıktır atanı!
Verme, dünyaları da alsan bu cennet vatanı."

dizeleriyle bu gerçeği veciz bir şekilde dile getirmektedir.

Ayet-i kerimeden anlayacağımız kadarıyla, hiç kimsenin boyunduruğu altına girmemek, bağımsız bir şekilde yaşamak, bu aziz toprakları bizden sonraki nesillere hediye etmek, can ve mal emniyeti ile huzur ve güven ortamı içinde yaşamak, her türlü saldırıya karşı koyacak nitelikteki güçlü ve etkin bir savunma ile mümkündür. Özellikle büyüğün küçüğü yuttuğu, güçlünün zayıfı ezdiği ve çeşitli haksızlıkların kol gezdiği bir dünyada yaşamak ve varlığı korumak için güçlü olmak ve muhtemel saldırılara karşı tedbirli olup, savunmaya ağırlık vermek zaruridir.

YAĞMURLA CANLANAN TABİAT YENİDEN DİRİLİŞİN EN GÜZEL MİSALİDİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَهُوَ الَّذِى يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهٖ حَتّٰٓى اِذَآ اَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا سُقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَيِّتٍ فَاَنْزَلْنَا بِهِ الْمَآءَ فَاَخْرَجْنَا بِهٖ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ كَذٰلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتٰى لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

"O, rüzgârları rahmetinin önünde müjde olarak gönderendir. Nihayet rüzgârlar ağır bulutları yüklendiği vakit, onları ölü bir belde(yi diriltmek) için sevk ederiz de oraya suyu indiririz. Derken onunla türlü türlü meyveleri çıkarırız. İşte ölüleri de öyle çıkaracağız. Ola ki ibretle düşünürsünüz." (A'râf, 7/57)

Yüce Mevlamız, varlığının, birliğinin ve yüce kudretinin delillerini görüp okuyabileceğimiz, hidayet rehberimiz Kur'an-ı Kerim'in açıklayıcısı konumundaki kâinat kitabına dikkatlerimizi çekmekte, ülfet ve alışkanlık gibi sebeplerle sıradan olaylarmış gibi algıladığımız fakat her birisi olağanüstü özellikteki tabiat olaylarına daha bir ilgiyle nazarlarımızı yöneltmemizi istemektedir. Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde; göklerle yerin yaratılışı, gece ile gündüzün birbirini takip etmesi (Âl-i İmrân, 3/190), gemilerin tonlarca yükleriyle denizlerin üzerinde hareket etmesi (Lokman, 31/31), Allah'ın gökten indirdiği suyla ölü toprağı canlandırması (Rûm, 30/24), rüzgârlarla bulutları hareket ettirmesi (Bakara, 2/164), gökten indirdiği tek bir su ile birbirinden farklı bitkileri yaratması (En'âm, 6/99), gece ile gündüzün uzayıp kısalması (Yûnus, 10/6), gecenin dinlenmeye, gündüzün ise çalışıp kazanmaya uygun olarak yaratılmış olması (Neml, 27/86), aynı su ile sulanıyor olmalarına rağmen meyvelerin renk, tat ve kalite bakımından birbirlerinden farklı olmaları (Ra'd, 13/4),

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

insanların lisan ve renk bakımından farklı olmaları (Rûm, 30/22) ve göğün boşluğunda kuşların uçması (Nahl, 16/79) gibi daha birçok olağanüstü tabiat olayı dikkatlerimize sunulmakta ve bu olaylar üzerinde düşünerek ibret almamız istenmektedir.

Konumuz olan âyet-i kerimede de bu olağanüstü olaylardan birisi zikredilmekte, ölüp toprak olduktan sonra tekrar dirilişimiz, her zaman şâhid olduğumuz bir olaya kıyas edilerek kolayca anlayacağımız bir üslupla anlatılmaktadır. Yüce Rabbimiz, yağmurla canlandırdığı ölü topraktan, canlı bitkilerin çıkarışını misal vererek, yüce kudretiyle öldükten sonra bizleri de kabirlerimizden aynı kolaylıkla çıkaracağını haber vermektedir.

Dünyadayken, yaptıklarımızın ve yapmamız gerekirken yapmadıklarımızın hesabını vermek ve neticede ceza veya mükâfat görmek üzere kıyamet gününde tekrar diriltileceğimize inanmak, temel inanç esaslarımızdan birisidir. Tarihin her döneminde bazı insanlar bu konuyu anlamakta zorluk çekmiş, kendi akıllarınca ölüp toprak olduktan sonra yeniden dirilmeyi imkânsız görmüş ve bu yüzden ahireti inkâr etmişlerdir. Kur'an'da bu tür insanların inkârcı sözleriyle birlikte, onların akıl ve mantıklarına hitab eden cevaplar detaylı bir şekilde yer almaktadır. Yâsin suresinin 78 ve 79. âyetlerinde, kendi yaratılışını unutarak çürümüş kemikleri misal vermek suretiyle yeniden dirilişi inkâr eden birisine yoktan var edilişi hatırlatılarak cevap verilirken, Ra'd sûresinin 3, 4 ve 5. âyetlerinde, yüce Allah'ın varlığına ve kudretinin yüceliğine delâlet eden, hayret verici birçok yaratılış örneği anlatıldıktan sonra inançsız insanların tüm bunlara rağmen, yeniden diriliş hususundaki inkârcı tutumlarının şaşkınlık verici olduğuna vurgu yapılmıştır.

Bizleri hiç yokken mükemmel bir şekilde yaratıp, birtakım sorumluluklarla dünyaya gönderen eşsiz kudret sahibi yüce Rabbimiz, baharın gelmesiyle can vererek topraktan çıkardığı sayısız bitki gibi aynı şekilde bizleri de öldükten sonra diriltecek ve dünyadayken sorumlu kıldığı konulardan hesaba çekecektir.

YAKINLARIMIZI SEVMEK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

ذٰلِكَ الَّذِى يُبَشِّرُ اللّٰهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَآ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِى الْقُرْبٰى وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ شَكُورٌ

"İşte bu, Allah'ın, inanıp salih ameller işleyen kullarına müjdelediği şeydir. De ki: 'Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden, akrabalıktan doğan sevgiden başka bir ücret istemiyorum.' Kim güzel bir iş yaparsa, onun iyiliğini artırırız. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, şükrün karşılığını verendir." (Şûrâ, 42/23)

Yakınları sevmek, aramızda birbirimize karşı sevgi ve saygı beslemek imanın, mümin ve Müslüman olmamızın gereklerindendir. Yüce Allah, mealini okuduğumuz bu âyette Hz. Peygamber'den risalet görevinde "yakınlara sevgi"den başka bir şey talep etmemesini istemektedir. Allah, bir önceki (Şûrâ, 42/22) âyette, inanıp iyi işler yapanların cennetlik olduklarını haber verirken bu âyette inanıp iyi işler yapmanın karşılığının cennetle müjdelenmek olduğunu beyan etmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'den risalet gibi önemli ve ağır bir görevin karşılığında "yakınlara sevgi"den başka bir şey istenmediği hatırlatılmaktadır. Bu öyle bir istektir ki, bunun faydası ve ecri öncelikle insanın kendi nefsine dönmektedir.

Bu itibarla müminlerin inanç, ibadet ve sosyal hayatlarında esas olan, sevgi ve saygıdır. Sevgi ve saygının olmadığı yerde ne imanda samimiyet ne de ibadette başarı ve kazanç söz konusu olur. Kul, Allah'a severek inanmalıdır. Zira bize en yakın olan bizi yaratan ve bize şahdamarımızdan daha yakın olan Allah'tır. Nitekim bir ayette şöyle buyurulmaktadır:

"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız." (Kâf, 48/16)

---

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

Öyleyse yakınlara sevgi beslemenin amacı, Allah'ı sevmek olmalıdır. Allah'ı seven kul, Allah'ın elçi olarak seçip gönderdiği Peygamberine uymalı ve onu da sevmelidir (Âl-i İmrân, 3/31). Mümin, Allah'ı ve Peygamberini kendi nefsinden ve dünyadaki her şeyden aziz bilmelidir. Bu itibarla bu âyette, risalet görevinin ecri, bu görevin ve ona imanın gereği olan sevgi olarak zikredilmiştir. İnsan, sevmediği bir şeye gönülden boyun eğip inanmaz.

Hz. Peygamber'i sevmek aynı zamanda onun ailesini ve yakınlarını da sevmeyi gerektirir. Genel anlamda Peygamber Efendimizin yakını olmak, onun peygamberliğini kabul edip yolundan giden her kimseyi kapsar. Bu itibarla bütün Müslümanlar kardeş, akraba ve birbirlerinin yakınlarıdır. Onlar inançlarının gereği olarak birbirlerini severler. Hadis-i şerifte buyrulduğu gibi *"Müminler bir binanın yapı taşları gibidirler; birbirlerine destek olurlar"* (Buharî, "Salât", 88). Demek ki genel anlamda "yakınlara sevgi" Allah'ı, peygamberi ve müminleri kapsamaktadır. Peygamber Efendimizin risalet görevine karşılık olarak bizden istediği şey "sevgi"dir.

"Yakınlara sevgi" özel anlamda ise Hz. Peygamber'in ehl-i beytine yani hane halkına duyulması gereken sevgidir. Buna, özellikle, Hz. Peygamber'in sevgili kızı Hz. Fatıma, damadı ve amcasının oğlu Hz. Ali ve onların yavruları olan sevgili torunları Hasan ve Hüseyin efendilerimiz dâhildir.

Bu özel ve genel anlamla birlikte Allah'a itaat eden her mümin, Vakı'a suresinin 10 ve 11. âyetlerinde belirtildiği gibi "mukarrebler"den yani, yakınlardan sayılır. Bu itibarla risalet görevine karşılık Peygamberimizin talebi, müminlerin Allah'ı, Peygamberi, Peygamber'in ehlini ve Allah'a yakın olanları sevmekten ibarettir. Bu, aynı zamanda sevginin dinimizdeki önemini, yerini ve gücünü göstermektedir.

YANLIŞ REHBER SEÇENLERİN SON PİŞMANLIĞI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبَرَزُوا لِلّٰهِ جَمِيعًا فَقَالَ الضُّعَفٰٓؤُا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوٓا اِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ اَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ قَالُوا لَوْ هَدٰينَا اللّٰهُ لَهَدَيْنَاكُمْ سَوَآءٌ عَلَيْنَآ اَجَزِعْنَآ اَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَحِيصٍ

"İnsanların hepsi Allah'ın huzuruna çıkacak ve güçsüzler büyüklük taslayanlara diyecek ki: 'Şüphesiz bizler size uymuştuk, şimdi siz az bir şey olsun Allah'ın azabından bizi koruyabilecek misiniz?' Onlar da, 'Eğer Allah bizi doğru yola eriştirseydi biz de sizi doğru yola eriştirirdik. Şimdi sızlansak da, sabretsek de bizim için birdir. Artık bizim için hiçbir kurtuluş yoktur' derler." (İbrahim, 14/21)

Bu ayet kabirlerimizden çıkarılıp hesap vermek üzere Allah'ın huzuruna çıkarılacağımız o dehşet verici günün çarpıcı bir sahnesini sunuyor bizlere. Zayıflarla büyüklenenlerin karşılıklı konuşmalarının yer aldığı tüyler ürperten bu tablo karşısında heyecanlanmamak mümkün değil. Bir tarafta büyüklenenler karşı tarafta da zayıflar yer alıyor. Durumları son derece acıklı ve bizim açımızdan da düşündürücü olanlar bu zayıf kimselerdir. Peki, bunlarla kimler kastediliyor. Onların bu dünyadaki karşılıkları ne? Onları kısaca, kendi hayat tarzlarını nasıl şekillendireceklerine dair bir fikirleri bile olamayan aciz ve zavallı kimseler olarak nitelendirebiliriz. Ancak bunlara "zayıf" denmesinin asıl sebebi, büyüklük taslayıp ilâhî buyrukları umursamayan bu kişileri önder edinip örnek almış olmalarıdır.

Kutsal kitabımız büyüklenenlere "müstekbir" diyor. İşte bu zayıf karakterliler, ruhlarını, kalplerini hatta akıllarını kendini beğenmiş bu müstekbirlere teslim etmek suretiyle adeta kula kul olmayı tercih eden kişiler olarak karşımıza çıkıyorlar. Bu ayette, sırf büyüklenmeleri sebebiyle Kur'an'ın mesajlarına, öğretilerine ve insan için çizdiği yola karşı alternatif yollar öneren bu toplum önderleri ile onların

* Mahmut DEMİR

peşine takılan tebaaları arasında ahiret günü gerçekleşecek hesaplaşma ibret verici bir üslup ile idrakimize sunuluyor. Körü körüne özendikleri ve taklit ettikleri efendilerine, dünyadayken itiraz etmeyi akıl edemeyen bu zavallılar iş işten geçtikten sonra onlara sitem ediyorlar: Bu gün bizden Allah'ın azabını savabilecek misiniz? Bu hususta bize bir yararınız dokunacak mı…? Ama nafile. Önderlerinin verecekleri cevap sadece şu itiraftan ibarettir: Şayet bizler Allah'ın, elçileri vasıtasıyla gösterdiği yolu seçseydik size de gösterirdik. Ancak bunu yapmayıp yanlış yolu tercih ettik. Bu yüzden üzülsek de üzülmeyip beklesek de durum değişmeyecek. Bu gün bize kurtuluş yok…

Çünkü o gün karar günüdür ve hüküm vermek de sadece Allah'a mahsustur… Yüce Rabbimizin adeta yaşanmış bir hâdisenin üslûbuyla bizlere sunduğu bu dehşet verici ahiret tablosundan çıkaracağımız çok önemli dersler vardır. Bağırıp çağırmanın, üzülmenin, sitem etmenin artık bir fayda sağlamayacağı o gün gelip çatmadan hâlimizi sık sık sorgulamalıyız. Kimleri örnek alıyoruz? Doğru insanlarla mı birlikteyiz?... Yani rehberlerimizi iyi seçmeliyiz. Körü körüne taklitlerin, özentilerin moda olduğu günümüzde özellikle çocuklarımızın kimleri örnek aldıklarına da çok dikkat etmeliyiz. Bu durumda arkadaş ve dost seçimlerinde evlatlarımıza ciddi anlamda kılavuzluk etmek durumundayız. Her dostun bir anlamda rehber olduğu gerçeğini göz önüne alarak, çocuklarımızın kimlerle dostluk kurduklarını titizlikle takip etmeliyiz.

"*Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.*" (Tahrîm, 66/6) buyuran Rabbimiz bu sorumluluğumuzu hatırlatmaktadır. Bu sorumluluk bilincinden hareketle Kur'an'ın ortaya koyduğu ilkeleri ve Peygamber ahlakını hiçe sayarak yaşamayı tercih eden toplumun ileri gelenlerinin ailemiz ve çocuklarımız üzerinde iz bırakmalarına müsaade etmemeliyiz. Bunun yerine onlara güzel huyların tümünü üzerinde toplayan sevgili Peygamberimizin örnek ahlakını öğretmeli ve onu bir yaşam modeli olarak sunmalıyız.

YALAN YERE ŞAHİTLİK VE BOŞ ŞEYLERLE MEŞGULİYET*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ ۙ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا

"Onlar, yalana şahitlik etmeyen, faydasız boş bir şeyle karşılaştıkları zaman, vakar ve hoşgörü ile geçip gidenlerdir." (Furkân, 25/72)

İslam'da şahitliğe büyük önem verilmiştir. Gerektiğinde şahitliği yerine getirmek dinî bir görev ve farz, şahitlik yapmamak veya yalancı şahitlik yapmak ise büyük günahtır. Adaletin gerçekleşmesi ve hakkın ortaya çıkması büyük ölçüde şahitlerin bu görevi yerine getirmelerine bağlıdır.

Bir kimsenin hakkında bilgi sahibi olmadığı, görmediği ve duymadığı bir konuda bildiğini, gördüğünü ve duyduğunu söylemesi "yalancı şahitlik"tir. Böyle bir şahitlik, insanların zarar görmesine ve pek çok hakkın zayi olmasına sebebiyet vereceğinden dinimizce haram kılınmış ve büyük günahlardan sayılmıştır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s) yanındakilere; *"Büyük günahların da en büyüğü olan günahların ne olduğunu size söyleyeyim mi?"* diye sormuş; "Buyurun yâ Resûlullah" demeleri üzerine bunları, *"Allah'a ortak koşmak, ana babaya âsi olmak ve yalancı şahitlik yapmak"* şeklinde sıralamış; özellikle sonuncusunu birkaç defa tekrar ederek bu hususta yanındakileri uyarmıştır (Buhârî, "Şehâdât", 10; Müslim, "Îmân", 143).

Yalancı şahitliğin keffareti yoktur. Tövbe etmekle de bunun manevi sorumluluğundan kurtulmak mümkün değildir. Çünkü bu, bir kul hakkıdır. Kul hakkı ihlâlinde bulunan kişi de, öncelikle mağdurun zararını telâfi eder, kendisinden helâllik dileyip gönlünü alır ve bir daha yapmamak üzere tövbe edip Allah'tan af diledikten sonra günahının affını ümit edebilir. Yüce Rabbimiz; kendimizin, ana babamızın ve en yakınlarımızın aleyhine bile olsa bize ihtiyaç duyulduğunda şahitliğimizi Allah için dosdoğru ve adaletle yapmamızı (Nisâ, 4/135), bir topluma olan

* Mustafa GÜNEY

kinimizin bizi adaletsizliğe sevk etmemesini (Mâide, 5/8), bildiklerimizi gizlememizi (Bakara, 2/140, 283) ve çağrıldığımızda şahitlikten kaçınmamamızı (Bakara, 2/282) istemektedir. Böyle bir durum ortaya çıkarsa şahitlik görevimizi, dünyevi endişelerinizi bir kenara bırakıp; sadece ve sadece Cenab-ı Hakk'ın hoşnutluğunu kazanmak niyetiyle ve adaletle yerine getirelim.

Ayetin son bölümünde geçen ve kaçınmamız istenen "lağv" kavramı genelde boş, faydasız, anlamsız, hükümsüz, hatalı, kötü, çirkin ve düşünülmeden rastgele söylenen amaçsız söz ve konuşmaları içerdiği gibi ahlakî boyutu öne çıkan olumsuz fiilleri de içerir. Bu söz ve fiillerin bir kısmı küfür ve şirk gibi haram, bir kısmı mekruh, bir kısmı da faydasız mubah hükmünde olabilir.

Biz insanların hayatı çok değerlidir. Nefeslerimiz sayılıdır. Bize ebediyeti kazandıracak bu dünya sınavının süresi de ecellerimizle sınırlıdır. Öyleyse bu süreyi anlamsız ve boş meşguliyetlerle heba etmememiz gerekir. Peygamberimiz (s.a.s), sağlık ve boş vaktin iki büyük nimet olduğunu, insanların çoğunun bu iki nimeti değerlendirme konusunda aldandığını (Buhârî, "Rikak", 1) bildirerek bizleri bu konuda uyarmaktadır.

Bir başka hadislerinde de *"Kendisini ilgilendirmeyen şeyleri terk etmesi, kişinin Müslümanlığının güzelliğindendir."* (Tirmizî, "Zühd", 11; İbn Mâce, "Fiten", 12) buyurarak "lağv"dan kaçınmamız gerektiğine dikkatimizi çekmektedir.

Böyle bir duruma düşmememiz ve bizi hiç ilgilendirmeyen konularla nasıl kuşatıldığımızı görebilmemiz için "bir günlük hayatımızı" gözden geçirerek gün içinde nelerle ilgilendiğimizi, merakımızı nerelere yönelttiğimizi ve saatlerimizi neler uğrunda harcadığımızı araştırmamız lazımdır.

Bu ayette bizlerin "lağv"dan kaçınmamız istendiği gibi; çirkin sözlerin sarf edildiği, konuşmaların yapıldığı veya davranışların sergilendiği ortamlara rastladığımızda onurluca oradan geçip gitmemiz de istenmektedir.

Bütün bu söylediklerimizden "neme lazımcılık" gibi bir anlam da çıkarmayalım. Faydalı sözleri konuşmamızın, emr bi'l-ma'rûf ve nehy ani'l-münker görevini yerine getirmemizin, ilim öğrenip öğretmemizin ve Allah'ı zikretmemizin birer ibadet ve görev olduğunu unutmayalım. Aynı şekilde kötü sözlerden, iftira ve gıybetten, dinimize ve dünyamıza faydası olmayan boş lakırtılardan uzak duralım.

YALAN YERE YEMİNDEN SAKINALIM*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللهُ عَلَيْهِمْ ؕ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ ۙ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ اَعَدَّ اللهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ؕ اِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ اِتَّخَذُوٓا اَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَآ اَوْلَادُهُمْ مِنَ اللهِ شَيْـًٔا ؕ اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"Allah'ın kendilerine gazap ettiği bir topluluğu dost edinenleri görmez misin? Onlar ne sizdendirler, ne de onlardan. Onlar bile bile yalan yere yemin ederler. Allah onlara çetin bir azap hazırlamıştır. Gerçekten onların yaptıkları şey ne kötüdür! Onlar yeminlerini kalkan yapıp (insanları) Allah'ın dininden alıkoydular. Bunun için onlara alçaltıcı bir azap vardır. Onların malları da, evlatları da Allah'a karşı kendilerine bir yarar sağlamayacaktır. Onlar, cehennemliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır." (Mücadele, 58/14-17)

Yalan yere yemin etmek; gerçeğe aykırı olan bir şeyin doğru olduğunu söyleyerek yemin etmektir. Yalan yere yemin eden kişi, Allah'ı yeminine şahit göstererek insanları kandırdığı, Allah'ın adını istismar ettiği için O'na iftirada bulunmaktadır. Bu nedenle yalan yere yemin etmek büyük günahlardan sayılmıştır.

Okuduğumuz âyetlerde Müslüman gibi görünen fakat İslam düşmanlığı yapan münafıklar yahut Medine ve çevresinde yaşayan Yahudiler veya Abdullah b. Nebtel isimli bir münafığın, Resûlullah'ın huzurunda O'nun aleyhine sözler söylemediğine dair yalan yere yemin etmesi ve bulup getirdiği tanıkların da bile bile yalan yere yemin etmeleri anlatılmaktadır (Kur'an Yolu, V/277-279). Ayetin sebeb-i nüzulündeki özel durumlarla birlikte genel hedefin, bile bile yalan yere yemin etmenin, yeminleri

* Dr. Hamdi TEKELİ

kalkan olarak kullanmanın, yeminlerin arkasına sığınıp insanları aldatmanın münafıkların özelliklerinden olduğu işlenmektedir.

Müminler olarak hepimiz, münafıkların ve yalan yere yemin edenlerin durumuna düşmememiz için bu konuda çok dikkatli olmalıyız. Nitekim bu konuda yüce Allah; *"Yeminlerinizi aranızda hile ve fesat sebebi yapmayın. Sonra sağlamca bastıktan sonra ayak(larınız) kayar da Allah yolundan sapmanız sebebiyle kötü azabı tadarsınız. (Ahirette de) sizin için büyük bir azap vardır. Allah'a verdiğiniz sözü az bir karşılığa değişmeyin. Eğer bilirseniz, şüphesiz Allah katında olan sizin için daha hayırlıdır."* (Nahl, 16/94-95) buyurmaktadır.

Dinimizce yalan söylenmesine sadece şu üç yerde izin verilmiştir. Bunlar;

1) Zulüm veya haksızlığa uğrayan birinin can, mal veya namusunun zarardan kurtarılması,

2) Dargın olan karı-kocanın veya iki kişinin barıştırılması,

3) Harpte düşmanı yenmek için yalan söylenebileceğidir.

Bunlardan başka da hiçbir konuda yalan söylemeye, yalan yere yemin etmeye izin verilmemiştir. İnanç esaslarımıza göre günah ve hata kapısı peygamberlerden gayri tüm insanlara açıktır. Ancak bu açık kapıyı bahane ederek bile bile yalan söylememeli, yalan yere yemin etmemeli, günah ve hata işlememeliyiz. Şayet bilmeden böyle bir duruma düşmüş isek, hatamızı anladığımız zaman hiç beklemeden günahlarımızı bağışlaması için Allah'a tövbe etmeli, üzerimizde kul hakkı var ise hak sahipleriyle dünyada iken helalleşmeliyiz.

Dünya hayatı bizim için bir imtihandır. Bu imtihanı kazanmak için dünyada Allah'ın bize emrettiği salih amelleri işlemeli ve bu imtihanı kazanmaya çalışmalıyız. Zira dünya hayatı ve nimetleri geçicidir. Kalıcı olan ise ahiret hayatıdır. Öyleyse fani dünya hayatı uğruna baki olan ahiret hayatımızı tehlikeye atmayalım.

Yüce Allah, yalandan ve yalan yere yemin etmekten sakınmayı cümlemize nasip etsin.

YALNIZCA ALLAH'A KUL OLMA BİLİNCİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

"(Allah'ım!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz." (Fatiha, 1/5)

Namazda her rekâtta okuduğumuz Fatiha suresinin bu beşinci âyetinde ibadetin yalnız Allah'a yapılacağı ve yardımın ancak O'ndan dilenileceği, böylece biz müminlerin ancak Allah'a kulluk edecekleri vurgulanmaktadır. Allah'a karşı olan "kulluk" görevimiz O'nun emirlerine itaat ve yasaklarından kaçınmakla olur. Kulluğun başlangıcı kötülüklerden ve yasaklardan uzak durmaktır. Bizi günahlardan alıkoyacak, Allah ile olan bağlarımızı güçlendirecek ve bize iyilikleri yapmamız konusunda güç kazandıracak olan şeyler ise, ibadetlerimizdir. İbadet olmadan kulluk olmaz. Rabbimize şükretmenin yolu ibadetten geçer. Bu itibarla bir müminin Allah'a karşı kulluk görevini yerine getirmesinde iki husus öne çıkar: Bunlardan birincisi Allah'ın yasak kıldığı şeyleri ve kötülük işlemekten uzak durmak. İkincisi Allah'a karşı ibadet görevlerimizi yerine getirmek. Yani Allah ile bağımızı güçlendiren namaz, oruç, zekât ve hac gibi belli bir şekle, vakit ve mekâna ait bağlı ibadetlerimizi ancak Allah için yapmaktır.

Dinimizde bizi Allah'a yaklaştıran ibadetlerimiz yanında her güzel iş de ibadet olarak kabul edilir. Bu itibarla iyi bir kul olabilmek için bütün varlıklarla olan ilişkilerimizde güzel ahlakla muamele etmeliyiz. İnsanlığın kötülüğüne olan her şeyden uzak durup, kötülüğün yok edilmesi için mücadele etmeliyiz. Öldürmek, aldatmak, hile yapmak, haksızlık yapmak, gasbetmek, başkalarının iffet ve haysiyetine zarar verecek söz ve davranışlarda bulunmak, başkasının mahremine göz dikmek, kötü gözle bakmak, zina ve iftirada bulunmak, yol kesmek gibi toplumun huzurunu baltalayan her fiilden bir mümin olarak uzak durmamamız kulluğumuzun bir gereğidir. Diğer taraftan yeryüzündeki doğal dengeyi bozan her türlü iş ve davranışın

* Dr. Fatih YÜCEL

da kötülük olduğunu bilmemiz gerekir. Bu itibarla doğayı kirletmek, tahrip etmek, yangınlar çıkarmak, bilinçsizce ormanlara ve su kaynaklarına zarar vermek gibi canlı cansız her türlü varlığın dengesini bozan fiillerden uzak durmalıyız.

Bir mümin olarak vicdanımızı daraltan her türlü davranışımızı sorgulayarak nefis muhasebesi yapmalıyız. Zira Allah'a kul olmanın özünü iyi ve güzel olan işlere "içtenlikle" yönelmek oluşturur. İyiliğin özünü de "samimiyet" oluşturur. Yaptığımız güzel bir fiilin Rabbimiz katında iyilik olarak yazılmasının ilk koşulu niyetimizin halis ve içten olmasıdır. Yüce Yaratıcımızın hoşnutluğunu düşünerek yapacağımız her türlü güzel fiil, aynı zamanda kulluğumuzun temelini oluşturan bir "iyiliktir". Bir mümin olarak *"Emrolunduğun gibi dosdoğru ol."* (Hûd, 11/112) ayeti gereği her şeyimizde dürüstlüğü esas almamız gerekir.

Demek ki Allah'a kul olmak kulluğun gereklerini yerine getirmekle olur. Allah'a kulluk, şeytana ve şeytanî işlere, nefsimizin kötü arzularına, menfaate, servet ve şöhrete kul olmaktan kurtulmakla ve böylece her türlü kötülükten uzak durmakla başlar. Diğer insanlara, canlılara ve doğaya zarar vermekten uzak durmakla devam eder. İbadetleri sadece Allah için yapmakla zirveleşir. Rabbimizin *"Sana ölüm gelinceye kadar Rabbine kulluk et."* (Hicr, 15/99) emri gereği mümin ölünceye kadar Allah'tan başkasına kulluk etmemek için erdem mücadelesini devam ettirir. Bir mümin için dünya ve ahiret saadeti de ancak bu yolla kazanılır.

YEMİNLERİMİZİ TUTALIM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللّٰهُ بِاللَّغْوِ فِيٓ اَيْمَانِكُمْ وَلٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْاَيْمَانَ ۚ فَكَفَّارَتُهٗٓ اِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ اَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ اَهْلِيكُمْ اَوْ كِسْوَتُهُمْ اَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ ۟ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلٰثَةِ اَيَّامٍ ۟ ذٰلِكَ كَفَّارَةُ اَيْمَانِكُمْ اِذَا حَلَفْتُمْ ۟ وَاحْفَظُوٓا اَيْمَانَكُمْ ۟ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"Allah, boş bulunarak ettiğiniz yeminlerle sizi sorumlu tutmaz. Ama bile bile yaptığınız yeminlerle sizi sorumlu tutar. Bu durumda yeminin keffareti, ailenize yedirdiğinizin orta hâllisinden on yoksulu doyurmak yahut onları giydirmek ya da bir köle azat etmektir. Kim (bu imkânı) bulamazsa onun keffareti üç gün oruç tutmaktır. İşte yemin ettiğiniz vakit yeminlerinizin keffareti budur. Yeminlerinizi tutun. Allah, size âyetlerini işte böyle açıklıyor ki şükredesiniz." (Maide, 5/89)

Söz söylemeden önce iyice düşünmeliyiz. Çünkü söz ağzımızdan çıktıktan sonra bizi bağlar. Atalarımız der ki: "Boğaz dokuz boğumdur, dokuz düşün bir konuş", "Söz ağızdan çıkana kadar senin esirindir. Ağızdan çıktıktan sonra sen sözün esiri olursun."

Sözlerimiz bir senet gibi olmalıdır. Yapamayacağımız konuda söz vermemeli, eğer söz vermişsek o sözü mutlaka yerine getirmeliyiz. Aksi takdirde, Yaratıcımız ve insanlar nezdinde itibarımız kalmaz. Bazen yemin ederek sözlerimizi kuvvetlendirmeye çalıştığımız zamanlar olur. Aslında Müslüman, yemin etmeye ihtiyaç duyulmayacak derecede sözüne güvenilen ve çevresi tarafından böyle bilinen insan olmalıdır. Atalarımız; "Doğru sözde yemine ne hacet!" demişlerdir. Yemin etmek, verdiği söze Allah'ı şahit tutmak demektir. Bu sebeple, yalan yere yemin etmek ve yapılan yemine uymamak büyük bir günahtır.

* Sabri AKPOLAT

Mecbur kalmadıkça yemin etmeyelim. Yemin ederek bir konuda söz verdiğimiz zaman, mutlaka yeminimize bağlı kalalım. Mevla'mız bu hususta şöyle buyuruyor:

"Allah adına yaptığınız ahidleri yerine getirin. Allah'ı kefil tutarak kuvvetlendirdikten sonra yeminlerinizi bozmayın. Şüphesiz ki Allah, yaptıklarınızı bilir." (Nahl, 16/91)

Dinimizce yasaklanan bir şeyi yapmaya ya da yapılması emredilen bir şeyi yapmamaya yemin ettiğimiz takdirde ise bu yeminimizi yerine getiremeyiz. Mesela; içki içmeye veya bir Müslüman kardeşimizle konuşmamaya yemin etmişsek, yeminimizi bozmamız ve keffâret ödememiz gerekir. Peygamberimiz bu hususta şöyle buyurur:

"Bir kimse bir iş için yemin eder, sonra da ondan hayırlısını görürse yeminini bozsun ve kefâret versin." (Müslim, "Eymân", 15-16)

İnsan olarak zaman zaman yanılır, doğru olduğunu zannederek yanlışlıkla yemin ederiz. Ayrıca, dil alışkanlığı sebebiyle, yemin etme kastımız olmadan "Vallahi", "Billahi" gibi yemin kelimelerini kullandığımız olur. Bu tür yeminlerden dolayı keffâret gerekmez. Ancak, dil alışkanlığından kaynaklansa bile sık sık yemin etme alışkanlığımızı terk etmeye gayret etmeliyiz. Yalan yere yemin etmek büyük günahtır ve sahibine çok ağır bir vebal yükler. Yalan yere yemin eden kimse derhal tövbe ve istiğfarda bulunmalı, bir daha böyle bir hataya düşmemeye karar vermeli, yemin sebebiyle zayi olan hakları da ödeyip sahiplerinden helâllik istemelidir.

Yemin, Allah Teâlâ'nın isim veya sıfatlarından birine ant içmekle yapılır. "Vallahi, Billahi, Tallahi, Allah şahit, Allah hakkı için and olsun, Allah adına yemin ederim" gibi ifadeler böyledir. Allah Teâlâ'nın isim ve sıfatları zikredilmeden söylenen bir sözün yemin sayılıp sayılmamasında toplumun örfü ölçü alınır. Toplumumuzda bazen bireyler sözlerini teyit etmek "Kâbe hakkı için", "Şöyle yaparsam Müslüman olmayayım" gibi toplumun kutsal değerleri üzerine yemin etmektedir. Bu sözler, örfen yemin telakki edildiği takdirde, diğer yeminlerin tâbi olduğu hükme tâbidir. Dolayısıyla bu ifadeler Müslümanları bağlar.

Yeminini bozan kimse keffâret olarak; ya on fakiri sabahlı akşamlı doyuracak ya da on fakiri orta seviyede giydirecektir. On fakire birer fitre miktarı veya bir fakire on ayrı günde her gün birer fitre miktarı para vermekle de bu görev yerine getirilmiş olur. Eğer bunlara gücümüz yetmezse üç gün oruç tutmamız gerekir. Hanefi ve Hanbelîler'e göre bu üç gün orucun arka arkaya tutulması şarttır.

YERİNDE DURDUĞUNU SANDIĞIMIZ DAĞLAR GERÇEKTE YERİNDE DURMAKTA MIDIR?*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ صُنْعَ اللهِ الَّذِيَ اَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ اِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ

"Dağları görürsün, onları hareketsiz sanırsın. Hâlbuki onlar bulutların geçişi gibi hareket ederler. Bunu, her şeyi sağlam ve yerli yerince yapan Allah yapmıştır. Şüphesiz O, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Neml, 27/88)

Kur'an-ı Kerim'deki âyetlerin bazısı iman esasları, bazıları başta namaz, zekât, oruç gibi ibadetler hakkındadır. Bazıları ise, kıyametin kopması ve o anda meydana gelecek olaylar ve ahiret hayatı ile ilgilidir. Bazıları dinin emir ve yasaklarını bildirmekte, diğerleri ise ilahî dinlerin temelini oluşturan ahlaki prensipleri ihtiva etmektedir. O âyetlerden bir kısmı, geçmiş milletlerin veya peygamberlerin başlarına gelenler ve bu olaylardan alınması gereken dersler hakkındadır. Yine bazı ayetlerde ise, kâinat ve kâinatın düzeni ve işleyişi hakkındadır.

Bütün bunlardan bahsetmekle beraber hiç şüphesiz ki Kur'an ne bir tarih, ne bir ekonomi ve ne de bir fen kitabıdır. Kur'an; Allah Teala tarafından tüm insanlığın kurtuluşu, hidayete ermesi, dünya ve ahiret saadetini sağlamak için gönderilmiş, dinin genel prensiplerini içerisinde barındıran, sağlamlığını koruyarak kıyamete kadar varlığını devam ettirecek olan ilahî bir kitaptır.

Durum böyle olmakla beraber Allah Teala kendi dilediği kadar Kur'an-ı Kerim'de diğer konuların yanında kâinat, kâinatın düzeni ve işleyişi hakkında da ayetler gön-

* Dr. Mustafa KAHRAMAN

dermiştir. Yüce Allah, kâinatla ilgili olarak Kur'an'da gece ve gündüzün yaratılması ve birbiri ardından gelmesi, bunun hikmeti, ayın ve güneşin hareketleri, yıldızlar, yeryüzü ve gökyüzü, nehirler, denizler ve dağlardan haberler vermektedir. İşte bu ayetlerden bir tanesi olan yukarıda metni ve tercümesi verilen ve Karınca suresi anlamına gelen Neml suresi 88. ayette Allah Teala dağlardan ve dağların yürümesinden bahsetmektedir:

"Sen dağları görürsün de onları yerinde duruyor zannedersin. Hâlbuki onlar bulutların yürümesi gibi yürümektedirler. Bu, her şeyi sapasağlam yapan Allah'ın sanatıdır."

Ayette, dağların bulutlar gibi yürüdükleri haber verilmektedir. Bu ayet bizlere dünyanın döndüğünü göstermektedir. Çünkü dağların yürümesi, hareket etmesi demek, onun üzerinde bulunduğu dünyanın da yürümesi, hareket etmesi yani dönmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca "dağların yerinde durduğunu zannedersin" denilmekle aslında dağların yerinde durmadığına işaret edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'in bir kısım ayetleri indiği dönem itibarıyla bilinmeyen bazı ilmî gerçekleri haber vermektedir. Bu ayette ifade edilen dağların yürümesi de iman unsuru devreye girmedikçe insanların kolayca inanabilecekleri hususlardan biri değildir. Çünkü insanlar, dağlara baktıkları zaman âyette ifade edildiği gibi dağların sabit bir şekilde yerlerinde durduklarını görmektedir.

Aynı şekilde insanlar bulutlara baktıkları zaman onların gökyüzünde bir yerden diğer yerlere gittiklerini yani ayetin ifadesiyle yürüdüklerini görmektedirler. İşte ayetin indiği dönemdeki insanlar ve dünyanın dönmesi ilmî gerçeği ortaya çıkmadan önce yaşamış olan kişiler bir bulutlara bir de dağlara baktıkları zaman dağların bulutlar gibi yürüdüklerine inanmaları normalde mümkün gözükmemektedir. Ama müminler, imanları gereği şeksiz şüphesiz bu ayette belirtilenlere ve Kur'an'ın tümüne inanmaktadırlar.

Buradaki bir diğer nokta ise bizlerin ilme önem vermemiz gerektiğidir. Çünkü dünyanın kendi ekseni etrafında döndüğünün ortaya konulması bilimsel çalışmaların sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Kur'an, her ne kadar bir fen kitabı olmasa da bilimin ancak bugün varabildiği bazı sonuçları 14 asır önceden haber vermiştir. Burada bizlere düşen görev, İslam'ın emrettiği şekilde çalışarak ilimde v.b. alanlarda en önde gitmek olmalıdır. İlk emri "Oku" (Alak, 96/1) olan bir kitaba ve ilme, okumaya ve öğrenmeye önem veren bir peygambere sahip olan biz Müslümanların, bu ilkeler doğrultusunda hareket ederek ve çok çalışarak yeniden ilimde öncü olmamız gerekmektedir.

YERYÜZÜNDE VAKAR VE TEVAZU İLE YÜRÜYELİM!*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَعِبَادُ الرَّحْمٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا

"Rahmân'ın kulları, yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürüyen kimselerdir. Cahiller onlara laf attıkları zaman, 'selâm!' der (geçer)ler." (Furkân, 25/63)

Yüce Rabbimiz bu ayette ve sonraki ayetlerde sayılan üstün özellikleri taşıyacak olan ve Rahmân'a kul olma bilincine erişen kullarını; rahmet ve sevgisini hak edeceğimiz için, kendi ismine ekleyerek "O Rahman'ın kulları" ismiyle şereflendirmektedir. O Rahman'ın has kulları olarak en önemli özelliğimiz; O'na iman etme ve kulu olma bahtiyarlığının bize kazandırdığı iç huzuruyla vakûr/ağırbaşlı ve mütevazı/alçak gönüllü olmamızdır.

Kişinin nefsini Hakk'ın huzurunda kulluk mevkiine koyması, insanlara karşı kibirli ve gururlu olmaması imandandır; Yine kişinin kendini büyük görmesi, büyüklenmesi, başkalarını küçük görmesi ise küfür ve cehalettendir. Kur'an'da başka bir ayette; *"Allah katında en değerliniz takva (Allah'a karşı sorumluluk bilinci) bakımından en üstün olanınızdır."* (Hucurât, 49/13) buyrulmak suretiyle insanların kendilerini üstün görmelerinin yanlışlığına dikkat çekilmiştir. Bir başka sure ve ayette rabbimiz bu duruma şöyle işaret etmektedir: *"Yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Çünkü sen yeri asla yaramazsın, boyca da dağlara asla erişemezsin."* (İsrâ, 17/37)

Hz. Peygamber (s.a.s) de hem kendisi insanlara karşı mütevazı davranmış, hem de müminleri mütevazı olmaya çağırmıştır. Konuyla ilgili bir hadiste şöyle buyrulmaktadır: "Kim Allah için alçak gönüllü davranırsa, kuşkusuz Allah da onun derecesini yükseltir." (Müslim, "Birr", 69)

* Mustafa GÜNEY

Allah'ımızın büyüklüğünü ve kendimizin nasıl ve niçin yaratıldığımızı, yaratılış safhalarımızı bilip düşünen bizler elbette ki büyüklük taslayamayız. Çünkü her an Cenâb-ı Hakk'a muhtacız. Mülkün tamamı ve nimetin her türü O'nundur. İnsanı yaratmadan önce yerküreyi bizim yaşayışımıza elverişli duruma getirip lüzumlu bütün kaynakları hazırlayan, Allah'tır. O halde büyüklük ancak O yüce Kudret'e yakışır ve O'na mahsustur. Resûlullah (s.a.s), kibrin ne kadar kötü bir huy olduğunu vurgulamak üzere, kalbinde zerre kadar kibir bulunanın cennete giremeyeceğini bildirmiştir (Müslim, "Îmân", 147-149).

Gerçekten değerli, akıllı, bilgili ve erdemli insanlar daima alçak gönüllü, ağır başlı olurlar. Bunun en güzel örneği de Peygamberimiz (s.a.s)'dir. Kibirden nefret eden Resûlullah (s.a.s), bütün müslümanlar karşısında mütevazı olmayı değişmez bir davranış kuralı olarak özenle korumuştur. Bu sebeple "tevazu/kişinin nefsini Hakk'ın huzurunda kulluk mevkiine koyması, insanlara karşı kibirli ve gururlu olmaması bir peygamber sıfatı olarak değerlendirilir.

Biz müminler de yeryüzünde zorba, mağrur, kibirli, saygısız, kaba ve haşin değil; sükûnet içerisinde, terbiyeli, ağırbaşlı, nazik ve yumuşak bir şekilde yürümeliyiz. İslam ahlakının, medeniyetinin, düşüncesinin ve idealinin canlı birer temsilcisi ve aynası olan biz müminler; inançları, davranışları ve sosyal konumları ne olursa olsun hemcinslerimiz olan diğer insanları da bizim gibi Allah'ın en şerefli varlıkları olarak görürüz. Kendimiz İslam nimetiyle veya Allah'a kullukla şereflendiğimizden dolayı bizim gibi düşünmeyen, inanmayan ve davranmayanları dışlamayız, kibirli, gururlu ve zorbalıkla davranmayız ve insani ilişkilerimizi merhametle sürdürmeye çabalarız. Buna rağmen ve belki biz müminlerin bildiği İslam'ın özellikleri ve güzellikleri kendilerine ulaştırılmamış, bu konuda cahil olan ve bize sözlü sataşmalarda bulunan bazı kişilere cevabımız da "selâm/esenlik" dileğiyle karşılık vermek olacaktır.

Müminler olarak hem vakûr/ağırbaşlı ve hem de mütevazı/alçak gönüllü olmalıyız. Ancak kişiyi zillet ve meskenete düşürecek derecedeki bir tevazu/alçak gönüllülük de dinimizin özüne aykırıdır. Buna da müsaade etmememiz ve gerektiğinde vakarımıza uygun bir şekilde karşılık vermemiz gerekir. Nitekim milletimizin tarihi bunun parlak örnekleriyle doludur.

YETİM MALINI EN GÜZEL ŞEKİLDE KORUMAK GEREKİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ اِلَّا بِالَّتِى هِىَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ اَشُدَّهٗ وَاَوْفُوا بِالْعَهْدِ اِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْؤُلاً

"Rüştüne erişinceye kadar, yetimin malına ancak en güzel şekilde yaklaşın, verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü söz (veren sözünden) sorumludur." (İsrâ, 17/34)

Çocukların yetiştirilmesi, topluma kazandırılması anne babalar tarafından çok önemsenen bir durumdur. Ancak anne baba şefkatinden mahrum olarak yetişen yetim çocukların da yetiştirilmesi, bakımının üstlenmesi ve malının himaye edilmesi gerekir. Bu bakımdan bu çocukları himayesi altında bulunduranlar çocukların eğitimini verdikleri gibi mallarının korunmasını da üstlenmek durumunda kalırlar. Çünkü ayetlerde bu hususun üzerinde önemle durulmakta, yetimlerin mallarını korumayı üstlenenlerin sorumluluklarını yerine getirmelerinin önemine vurgu yapılmaktadır.

Konumuzu teşkil eden ayette yetimin malını yemenin haram olduğu bildirilmekte, o malları zayi etmeden yetimin lehine yerli yerince, artırma maksadıyla tasarrufta bulunmanın ise meşru olduğu bildirilmektedir. Yetimler olgunluk çağına ulaşınca artık velilerin onlar üzerendeki himaye hakları sona erer. Bu bakımdan yetim çocukların büyüdükleri zaman mallarının verileceğini düşünerek acele edip, onların mallarını harcamak Allah'ın emrine aykırı davranmak demektir. Bu hususta ayet-i kerimede şöyle buyrulmaktadır:

"Evlilik çağına gelinceye kadar yetimleri gözetip deneyin eğer onlarda akılca bir olgunlaşma görürseniz hemen mallarını kendilerine verin. Büyüyecekler diye onların mallarını israf ederek çabucak yemeyin. Kim zenginse kaçınsın, fakir olan da örfe göre yesin." (Nisâ, 4/6)

---

* Dr. Ercan ESER

İslam'dan önce insanlar, yetimlerin mallarını yerler, onların mallarından yararlanmak için yetimle evlenme, ya da onu oğlu veya kızı ile evlendirme yollarına başvururlardı. *"Yetimlerin malına yaklaşmayın"* ayeti nazil olunca ashab-ı kiram bu durumdan çok endişe duymaya başlarlar. Yetimlerin mallarını hatta yiyeceklerini bile kendi yiyeceklerinden ayırırlar. Bu davranış ise yetimlerin himaye edilmelerinde birtakım sorunlara yol açar. Ashaptan bir kişi Hz. Peygamberimize yetimleri oturtacak ayrı bir eve, yiyecek ve içecek verecek ayrı bir imkâna sahip olmadıklarını söyler. İşte bu yanlış anlamayı bertaraf edip meseleyi açıklığa kavuşturmak üzere Müslümanları rahatlatan diğer ayet nazil olur:

"Eğer onları da katarsanız biliniz ki onlar kardeşlerinizdir. Allah, fesat yapanı da ıslah edeni de bilir." (Bakara, 2/250)

Bu âyete göre önemli olan, yetimi güzel yetiştirmek, onun malını da kendi yararına ıslah edip geliştirmektir. Aleyhlerine olmamak şartıyla yetimlerle beraber oturmakta, onların mallarını kendi malına katıp beraber çalıştırmakta bir sakınca yoktur. Ancak elde edilen gelirden masraf çıktıktan sonra paylarına düşeni onlara vermek veya onların hesabına kaydetmek gerekir.

Cenab-ı Hak, yetim mallarını haksız yere yiyenlerin şüphesiz karınlarını ateş ile doldurduklarını ve alevli ateşe atılacaklarını ayette bildirmiştir (Nisâ, 4/10). Peygamberimiz de yedi helak eden günahlar içerisinde yetim malı yemeyi saymış ve bundan sakındırmıştır (Buhârî, "Vesaya", 23, "Tıb", 38; Müslim, "İmân", 145). Diğer bir hadiste de Peygamberimiz (s.a.s), İsrâ gecesinde, ağızlarına ateşten taşlar konulan ve böylece azap edilen bir kavmi gördüğünü, Cebrail'e bunların kimler olduğunu sorunca dünyada yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler olduğunu haber vermiştir (İbn Hibbân, Sahîh, XXIII, 57, hadis no, 5657).

O halde bakımını üstlendiğimiz yetimlerin mallarını artırmak, zayi etmemek hususunda çok dikkatli olmalıyız. Onlar bizim himayemizde iken kendi çocuğumuzdan da daha fazla ilgi göstermeliyiz. En iyi şekilde onların mallarına yaklaşmalıyız. O yetim çocukların ergenlik çağına ulaşıncaya kadar adeta bize teslim edilen bir emanetin zarar göreceğini düşünerek üzerine esip, titiz davranmalı ve mallarını korumalıyız.

YETİMLERE KARŞI GÖREVLERİMİZ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاٰتُوا الْيَتَامٰى اَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَاْكُلُوٓا اَمْوَالَهُمْ اِلٰى اَمْوَالِكُمْ ۚ اِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا

"Yetimlere mallarını verin. Temizi pis olanla (helâli haramla) değişmeyin. Onların mallarını kendi mallarınıza katıp yemeyin. Çünkü bu, büyük bir günahtır." (Nisâ, 4/2)

İslam öncesi dönemde bakımsızlık, boşama kolaylığı ve vefat gibi sebeplerle toplumda dul ve yetim kalan insanların sayısı oldukça fazla idi. Anne ve babalarının ölmesi durumunda yetimlerin korunup gözetilmesi işi kabile reislerine düşüyordu. Câhiliye döneminde kabileler arasında sık sık savaşlar meydana gelirdi. Bu savaşlarda pek çok kişi hayatını yitirdiği için, vesayet altına giren öksüz kızların sayısı oldukça fazlaydı. Öyle ki, bazen bir velinin velayeti altında on-on beş kadar öksüz kız bulunabiliyordu. Yetimler, haklarını savunmaktan aciz oldukları için, çoğu kere büyük vârisler onların haklarına riayet etmez ve onlara bir şey vermezlerdi.

Dinimiz yetimlerin korunup gözetilmesine büyük önem vermiştir. Onların korunup gözetilmesinden ise birinci derecede velilerini sorumlu tutmuştur. Şöyle ki, babasını kaybeden her çocuğun gerek şahsı gerekse malları için bir koruyucuya, eğitici ve temsilciye ihtiyacı vardır. İşte bu koruyucu ve temsilciye veli adı verilir. Velinin görevi yetimi koruyup gözetmek, onun şahsî ve malî menfaatini kollamaktır. Kendisi de yetim olarak büyüyen sevgili Peygamberimiz, içinde yetiştiği toplumda yetimlere yapılan kötü muamelelere tanıklık etmiş biri olarak onların haklarının korunması hususunda son derece titiz davranırdı. Belki de toplum kesimleri içerisinde üzerlerine en çok eğildiği kesim dul ve yetimlerdi. Sehl b. Sa`d'ın rivayet edildiğine göre Peygamberimiz bir hadis-i şeriflerinde *"Ben ve yetimi himaye eden kimse cennette*

* Dr. Mehmet CANBULAT

şöylece beraber bulunacağız" buyurmuş ve işaret parmağıyla orta parmağını aralarını biraz aralayarak göstermiştir (Buhârî, "Talâk", 25).

Diğer bir hadis-i şeriflerinde ise, *"Müslümanların evleri arasında en iyisi içinde kendisine iyi davranılan yetim bulunan evdir. En kötüsü de, içinde, yetim bulunup da kendisine kötü davranılan evdir."* (İbn Mâce, "Edeb", 6) buyurarak yetimlerin sıcak bir yuvada korunup gözetilmesini teşvik etmiştir. Görüldüğü üzere burada önemli olan sadece onları barındırmak yani iaşe ve ibatelerinin sağlanması değil; barınma ile beraber onlara iyi davranılmasıdır. Bunun içindir ki, barındığı evde yetime iyi davranılmaz, maddî ve manevî bakımdan eziyete maruz bırakılırsa, bu tür bir barınma, İslam'ın istediği gerçek bir barındırma değildir.

Ayet-i kerimede yetimlerin hukukunu gözetmeyen kimseler uyarılmıştır. Şöyle ki, yetimlerin malını yemeye, gasbetmeye, onu kendine ait kötü malla değiştirmeye kalkışan velinin görev ve yetkisini kötüye kullanmış olacağı, dolayısıyla emanete hıyanet etmiş sayılacağı ifade edilmiştir. Hadis-i şeriflerde ifade edilen yedi büyük günah arasında yetim malı yemek de geçmektedir. Efendimiz (s.a.s), *"Yedi helâk ediciden kaçının!"* buyurmuş, Orada bulunan sahâbîlerin, "Ey Allah'ın Resûlü! Bunlar nelerdir?" diye sormaları üzerine *"Allah'a ortak koşmak, sihir (büyü) yapmak, Allah'ın haram kıldığı bir nefsi haksız yere öldürmek, faiz yemek, yetim malı yemek, savaş meydanından kaçmak, evli, namuslu ve hiçbir şeyden haberi olmayan kadınlara zina isnat etmektir."* buyurmuştur (Buhârî, "Vasâyâ", 23; Müslim, "Îmân", 145).

Yukarıda da ifade edildiği üzere İslam'dan önce insanlar yetimlerin mallarını yerlerdi. Bazen de mallarından yararlanabilmek için yetimlerle evlenirler veya kendi çocuklarını onlarla evlendirirlerdi.

"Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, ancak ve ancak karınlarını doldurasıya ateş yemiş olurlar ve zaten onlar çılgın bir ateşe (cehenneme) gireceklerdir." (Nisâ, 4/10),

"Rüşdüne erişinceye kadar yetimin malına ancak en güzel şekilde yaklaşın." (En'âm, 6/152) mealindeki ayetlerin nazil olması üzerine Müslümanlar yetimlerin mallarından el çektiler. Öyle ki, onların mallarını yemek bir tarafa, yetimlerin mallarının kendi mallarına karışmamasına dikkat etmeye başladılar. Evlerinde yetim bulunanlar onun yiyecek ve içeceklerini ayırarak onlara ayrı bir ev tahsis ettiler. Bu durum, mallarını çalıştırmaktan aciz olan yetimlerin de aleyhine olduğu gibi yetim himaye eden kimselere de güç geliyordu. İşte bu yanlış anlamayı bertaraf etmek amacıyla Cenab-ı Allah şöyle buyurdu:

"…Sana yetimleri soruyorlar. De ki: 'Onların durumlarını düzeltmek hayırlıdır. Eğer onlara karışıp (birlikte yaşar)sanız (sakıncası yok). (Onlar da) sizin kardeşlerinizdir..." (Bakara, 2/220)

YÜZLERİNDE MASKEYLE DOLAŞAN MÜNAFIKLAR MUTSUZLUĞA MAHKÛMDUR DAİMA*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَيَقُولُونَ اٰمَنَّا بِاللهِ وَبِالرَّسُولِ وَاَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلّٰى فَرِيقٌ مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ ۚ وَمَآ اُولٰٓئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ

"(Münafıklar), 'Allah'a ve Peygambere inandık ve itaat ettik' derler. Sonra da onların bir kısmı bunun ardından yüz çevirirler. Hâlbuki onlar inanmış değillerdir." (Nûr, 24/47)

"Mümin, (yanık) buğdaylar gibidir. Rüzgâr buğday başaklarını (sarıya, kırmızıya boyayarak) bir o yana, bir bu yana savurup okşar ya! İşte öyle. Rüzgâr dinip hava durulduğunda ise başaklar düzelip serpilir, tüm endamıyla. Ama münafık öyle mi ya! Çam gibidir o. Çamlar esintilere aldırış etmez, (dimdik, kaskatı, mağrur!) Ne var ki, (bu durum aldatmamalı insanı.) Saltanatları, bir şiddetli kasırgaya kadardır, onların. (Bir fırtına, bir bora koptu mu,) kırar belini, devirir ağaçların devini."

Efendimiz böyle anlatıyor, mümini ve inançta iki yüzlülük eden münafığı. Mümin başak gibi, tarladaki ekin gibi; münafık çam yarması gibi. Kalbi katı, duyguları körelmiş, 'inançsız olduğunu' bile söyleyemeyecek kadar, sahte!

Efendimiz, 'inandım' demeyi yeterli görmemiştir, dürüstlüğü inançtan ayırmamıştır. Aslen bir Yahudi olup Mekkeli müşrikler hesabına elçilik yapan Ebû Rafi'yi hatırlayalım. Mekkeli müşrikler Ebû Rafi'yi, Medine'ye Hz. Peygamberle görüşmeye gönderirler. Ebû Rafi, Peygamber'i görünce, hayatında inandığı bütün değerler paramparça olur. Kendisinin, güzelliklerin karşısında, kötülüğün yanında yer aldığını fark eder, bir anda. Peygamberin davranışları, sözleri onu hayran bırakır, iki cihan

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

sevgilisine! Bu insan, ancak bir peygamber olabilir, diye geçirir içinden, karar verir Müslüman olmaya, ağzından şu sözler dökülür Ebû Rafi'nin:

"Ey Allah'ın Resûlü! Ben Mekkeliler adına sana elçi olarak gelmiştim, fakat Allah biliyor, Mekkeli putperestlere bir daha dönmeyeceğim." Efendimiz, "Sen Mekke'ye, Kureyş'e dönmelisin, eğer orada hâlâ aynı duyguları taşıyorsan, sonra çıkıp gelirsin" der. Çünkü Ebû Rafi'nin tamamlamak zorunda olduğu bir görevi vardır. Görevini ihmal ederek, dürüstlüğüne zarar vermemelidir.

Ebû Rafi'ye ne mi oldu? O, Peygamberin dediğini yaptı, o zamanki puta tapan Mekke'ye geri döndü. Ancak bundan kısa bir süre sonra, Müslüman olarak tekrar Medine'ye, Allah'ın Elçisinin yanına vardı. 'İman sadakattir, ahde vefadır, dürüstlüktür, inançsızların bile hakkını korumaktır.' Peygamber ona bunu öğretmişti.

İnançsızlık imana benzemez, inanmamak haktan uzaklaşmaktır. Kişi haktan, uzaklaşmaya görsün, o vakit her türlü kötü duygu serpilir, onun kalbinde. Kabalaşır, kavrayışı azalır, Abdullah bin Übey gibi, hani şu Medineli münafıkların lideri (Buharî, "Merda", 5663; Buharî "Edeb", 6207). Hurkus bin Züheyr gibi, hani Huneyn savaşından dönüşte, ganimet dağıtımı sırasında, Peygamberimizin yanında duran Bilâl'in eteğindeki gümüş paralara gözü ilişen ve gerçek duygularına yenik düşüp Peygamberi sözleriyle inciten Hurkus.

O nasıl da deyivermişti, Allah'ın Resûlüne, utanmadan, "Ey Muhammed! Âdil ol." diye. Çok görmemeli bu yaptığını bu küstaha! "Nezaket ve dinin büyüklüğünü kavrayabilme gücü münafıklarda olmazdı zaten." (Tirmizî, "İlim", 2684). Resûlullah'ın sözleri kulaklarımızda yankılanıyor bugün bile taptaze. Hurkus anlamadıysa bile, biz anlıyoruz onu. "Yazık sana! Ben âdil değilsem kim âdil olabilir!" demişti ona, Kutlu Elçi. Ve eklemişti: "Hurkus gibilerinin ha bire Kur'an okuması sizi aldatmasın. Okudukları Kur'an, gırtlaklarından aşağı inmez onların. (Kur'an'ı sindirememişlerdir onlar.) Onların amelleri, tıpkı 'ok'un hedefini delip geçmesi gibi boşa gider." (Müslim, "Zekât", 2456).

Yüce Allah ise münafıkların boşa giden amellerinin sonucu olarak, uğrayacakları azabı şöyle anlatıyor bize:

"Doğrusu münafıklar, ateşin en aşağı tabakasındadırlar. (O gün) onlar için hiçbir yardımcı da bulamazsın." (Nisâ, 4/145)

Ebû Rafi gibi mi olmalıyız, "yedi başak bitiren ve her başakta yüz tanesi bulunan bir ekin gibi bereketli (Bakara, 2/261); yoksa Hurkus gibi mi olmalıyız? Okuduğu Kur'an'dan nasiplenmeyen, amelleri hedefi sıyırıp geçen 'ok' gibi boşa giden ve çam yarması gibi kaba.

Münafıkça davranışları, altını, gümüşü, parayı imana tercih etmesi fayda verdi mi Hurkus'a ve diğer inançta ikiyüzlü davrananlara? Hayır! Kur'an bize şöyle diyor:

"Şüphesiz münafıklar Allah'a oyun etmeye kalkışıyorlar; hâlbuki Allah onların oyunlarını başlarına çevirmektedir. Onlar namaza kalktıkları zaman üşenerek kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar, Allah'ı da pek az hatıra getirirler." (Nisâ, 4/142)

Peygamber Efendimiz, münafığın başka niteliklerini ekliyor:

Emanete hıyanet!

Yalan konuşmak!

Sözünden caymak!

Tartışmada ölçüyü kaçırmak! (Buharî, "İman", 34)

Bütün bu davranışlar dürüstlüğü gölgeleyen şeyler. Mevlana boşuna demiyor: 'Ya olduğun gibi görün, ya da göründüğün gibi ol!' diye.

Son sözü, gelin, Peygamberimizden dinleyelim, Allah'ın Resûlü buyuruyorlar ki:

"Münafık iki sürü arasında gidip gelen şaşkın koyun gibidir. Bir o sürüye gider, bir bu sürüye!" (Müslim,"Sıfâtü'l-Münâfikîn", 7043)

Ve yine bir hadislerinde çok iyi bildiğimiz sözünü söylüyor, Efendimiz: *"Sürüden ayrılanı kurt kapar."* (İbn Hanbel, *Müsned,* 28064)

Allah hiçbirimizi kurda kuşa yem etmesin. Rabbim, hepimizi münafıklıktan uzak tutsun. Doğruluk, dürüstlük ve imandan ayırmasın. Selam olsun, hidayete tabi olanlara!

ZAFER SABIRLA ELDE EDİLİR*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاَطِيعُوا اللهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا اِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

"Allah'a ve Resûlüne itaat edin ve birbirinizle çekişmeyin. Sonra gevşersiniz ve gücünüz, devletiniz elden gider. Sabırlı olun. Çünkü Allah sabredenlerle beraberdir." (Enfâl, 8/46)

Sabır; sıkıntılara, zorluğa, haksızlığa ve herhangi bir sebepten dolayı başa gelen üzücü olaylara karşı dayanma gücüdür. Başımıza bir sıkıntı geldiğinde, bir felakete uğradığımızda, hoşumuza gitmeyen olaylarla karşılaştığımızda; figan etmeden, isyan seviyesine ulaşmadan, her şeyin Allah'tan geldiğine inanıp bu sıkıntılara karşı sonuna kadar sebat göstermemizdir. Çünkü Allah, her türlü ızdırap karşısında isyan etmeyen ve kendisine sığınan kulunu çok sever, sabredeni esenliğe kavuşturur. Unutulmamalıdır ki Allah'ın bir ismi de "sabur"dur.

Yetmişten fazla âyet-i kerimede sabırdan, sebattan bahsedilmektedir. Sabrın üst mertebesi düşmana karşı savaşırken, gece karanlığında hudut boylarında nöbet tutarken müslümanın göstereceği sebattır. Vatan savunmasında ve düşmanla savaş esnasında askerin gösterdiği sabır ve kahramanlığa yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de şöyle işaret buyurmaktadır:

"Eğer içinizden sabırlı yirmi kişi bulunursa iki yüz kişiye galip gelirler. Eğer içinizde (sabırlı) yüz kişi bulunursa, inkâr edenlerden bin kişiye galip gelirler… Eğer içinizde (sabırlı) bin kişi olursa, Allah'ın izniyle iki bin kişiye galip gelirler. Allah, sabredenlerle beraberdir." (Enfâl, 8/65-66).

Aslında sabır, insan gücünü aşan güçlüklere karşı koymak, paniğe kapılmamak ve tahammül göstermektir. Allah (c.c) sabredenlere mükâfatlarını hesapsızca vereceğini müjdelemiş ve onları övmüştür. Çeşitli işkencelere uğrayan Hz. Musa'nın kavminin güç kaynağı Allah'tan sabır dilemek olmuş ve onlar: *"Ey Rabbimiz, üzerimize sabır yağdır ve bizi müslüman olarak öldür"* (A'râf, 7/126) diye dua etmişlerdi. Sevgili

* Hanif BURUN

Peygamberimiz ve ilk müslümanların, yapılan işkence ve eziyetlere nasıl sabır ve tahammül gösterdikleri bilinen bir husustur.

Yüce Rabbimiz, insanlara sıkıntılar verir, hastalıklara sevk eder. Ancak bütün bunların yanında belki de en büyük nimet olan sabır kavramını yaratmıştır. Bizlere düşen görev ise Allah'a sığınıp sabretmemiz ve sonunda kazanacağımız ecri beklememizdir. Allah bize neden sıkıntı veriyor, neden bunlar başımıza geliyor, diye asla üzülmemeliyiz. Çünkü Allah, çok sevdiği peygamberlerini dahi bela ve musibetlerle imtihan etmektedir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor:

"İsmail'i, İdris'i ve Zülkifl'i de hatırla. Bunların hepsi sabredenlerdi. Onları da rahmetimize dâhil ettik, şüphesiz onlar salih kimselerdendi." (Enbiya, 21/85-86)

Bazen öyle anlar olur ki insan artık dayanamaz hâle gelir. Başarılı olmak için çalışır, didinir ama en yakınlarından bile takdir göremez. Ancak her ne olursa olsun, bu şekilde sıkıntı içerisinde olanlar her zaman sabretmeli, Rabbine sığınmalı ve metanetle sabrederek kendini böylece kanıtlamalıdır. Yeter ki biz sabredelim ve kâinatın yegâne sahibi olan Halik'ımıza sığınalım. Çünkü Allah, sabır gösterilmesi gereken yerde sabırlı olanlara hesapsız sevap ve mükâfat vaat etmiştir.

Bizim için mutlaka hayırlı olduğuna inandığımız sabır, bütün peygamberlerin ortak sıfatıdır. Allah'ın dinini tebliğ ederken hepsi çeşitli sıkıntılara uğramış, kendilerine eziyet edilmiş, yurtlarından çıkarılmıştır. Hükümdarlar tarafından zindana atılmış ama onlar daima sabretmişlerdir. Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin sabrını dile getiren pek çok ayet-i kerime vardır. Resûlullah'ın hayatı ise baştan sona en güzel sabır örnekleri ile doludur. Bu sebeple her müslümana düşen görev, kurtuluşun sabırda olduğunu düşünerek, Allah'tan sabır dilemek ve sabırlı olmaktır.

Hz. Peygamber, nübüvvetini açıkladığı zaman müşriklerden büyük tepkiler gördü, katlanılmaz sıkıntılara göğüs gerdi, ama yılmadı, hep çalıştı ve hep sabretti. Bir tane insanı dahi kazanmayı kâr saydı. İşte asıl zafer budur.

Unutmayalım ki Cenab-ı Allah'a tam bir teslimiyet gösteren, sabırlı kullara müjdeler vardır ve zafer sadece sabırla elde edilir.

ZALİM BİR TOPLULUK: EYKE HALKI*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِنْ كَانَ اَصْحَابُ الْاَيْكَةِ لَظَالِمِينَ

"Eyke halkı da şüphesiz zalim idiler." (Hicr, 15/78)

Eyke halkı, Hz. Şuayb'ın peygamber olarak gönderildiği bir topluluktur. Bu kavim, Kızıldeniz sahilinde bulunan Medyen şehrinde yaşamıştır. Eyke halkının yaşadığı topraklar son derece geniş ve verimli, iklimi de hoş ve mutedil idi. Eyke halkı bir yandan sahip oldukları topraklarda tarım işleri yapıyor, bir yandan da güç, kuvvet ve yetenek isteyen mühendislik, sanatkârlık gibi işlerde kendilerini geliştiriyor, sağlam binalar ve şehri kuşatan kaleler yapıyorlardı.

Eyke halkı, kazançlarının artması ve zenginleşmeleri neticesinde şımarmışlardır. Sağlam binalar, kaleler, dolup taşan ürünler ve paralar kibire kapılmalarına ve aralarında çeşitli haksızlıkların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Elinde güç, mal ve servet bulunduranlar fakir halka haksızlık yapıyor, ölçü ve tartıda hileye başvuruyor, kalpazanlık yapıyorlardı. Saygı, sevgi, fedakârlık, mütevazılık vb. ahlakî özellikler iyice kaybolmuştu. Rablerini unutmuşlar, nimetlerin şükrünü bilmez olmuşlar, Eyke adındaki bir ağaca tapınmaya bile başlamışlardı. Müfessirler onların bu ağaca tapmalarından dolayı bu ismi aldıklarını belirtmişlerdir. Hz. Şuayb, onları sürekli Allah'a inanmaya, doğruluğa ve hayra çağırıyor fakat kimse onu dinlemiyordu. Hz. Şuayb ile alay ediyorlar, onun büyülendiğini düşünüyorlar hatta yalancılıkla itham ediyorlardı. Hz. Şuayb Allah'tan aldığı güç ve destekle yılmadan görevini sürdürmeye çalışıyordu. Bir gün Eyke halkı Hz. Şuayb'e *"Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi gökten üzerimize bir parça düşür."* (Şuara, 26/187) diyerek meydan okudular. Allah'ın azabı da gecikmedi.

Rivayet olunduğuna göre yüce Allah, Eyke halkına yedi gün yedi gece şiddetli bir hararet musallat kılmış, nefeslerini kurutmuştur. Evlerinin içerisine sokulmuş-

* Dr. Burhan ERKUŞ

lar, duramamışlar, ovaya fırlamışlardır. Bir bulut güneşe gölge olmuş bir serinlik bir rahatlık duyar gibi olmuşlar; birbirlerine seslenerek bulutun altına toplanmışlardır. Daha sonra o gölgelik Allah tarafından bir ateş hâlinde üzerlerine inmiş, hepsini yemiş bitirivermiştir. Bu şekilde üzerlerine daha önce Hz. Şuayb'dan istedikleri mucize Yaratanımız tarafından gerçekleştirilmiştir (Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili,* VI. S. 113-114).

Her helak olayında inananlar felaha erer, inanmayanlar ise yok olup giderler. Eyke halkının inananları Hz. Şuayb'ın liderliğinde Mekke'ye giderek oraya yerleşmişlerdir. Onlar, Hz. Şuayb'ı hiç terk etmemiştir.

Hz. Şuayb, Hz. İbrahim'in torunudur. Kendisine bir kitap veya sahife verilmemiş; kendisinden önceki peygamberlere indirilen vahiyleri okuyup halkına tebliğ etmiştir. O, iyi bir hatipti. Bu yeteneğinden dolayı ona peygamberler hatibi denmiştir. Yaşı ilerledikçe görme yeteneğini de kaybetmiş, bir süre âmâ olarak yaşamış ve Mekke'de vefat etmiştir. Kabrinin Kâbe'nin batısında bir yerde olduğu rivayet edilir.

Eyke halkının helak edildiği yerlerin harabeleri Akabe cihetinden Arap kabilelerinin gelip geçtiği yol üzerinde idi. Yüce Kitabımızın nazil olduğu dönemde Arapların Eykelilerle ilgili az da olsa bilgileri var idi. Bu bilgiler aslına uygun bir şekilde Kur'an-ı Kerim'de teyit edilmiş, böylece bu olaydan daha sonraki insanların ders çıkarması sağlanmıştır.

Bütün dinler, insanoğlunun çalışıp çabalamasını, bilim-teknik alanlarında ilerlemesini, yeryüzünü imar etmesini tavsiye etmiştir. İnsanoğlunun tarih boyunca kazanmış olduğu bilgi, kültür-sanat, beceri, tecrübe, güç, servet vb. insanlığın hatta bütün canlıların hayrına kullanıldığı ölçüde çok değerlidir. Hz. Âdem'den günümüze kadar yaşamış insanların yapmış olduğu hayırlı işler günümüze ışık tutmakta ve saygıyla anılmaktadır. İnsanları üzen, savaşlara, yokluklara neden olan Eyke halkının yaptıklarına benzeyen hayırsız işler ise hiçbir önemi olmayan, unutulup gitmeye ya da nefretle anılmaya mahkûm olan şer işlerdir. Ayrıca yeryüzünde insanoğlunun hizmetine sunulmuş bütün nimetlerin yüce Yaratıcımızın eseri olduğunu unutmamalı, her şekilde şükrünü eda etmeliyiz.

ZALİMLER CEZASIZ KALMAZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَاَنْشَاْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا اٰخَرِينَ فَلَمَّآ اَحَسُّوا بَاْسَنَآ اِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ ۜ لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوٓا اِلٰى مَآ اُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَاكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْـَٔلُونَ قَالُوا يَا وَيْلَنَآ اِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوٰيهُمْ حَتّٰى جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ

"Biz zulmetmekte olan nice memleketleri kırıp geçirdik ve onlardan sonra başka toplumlar meydana getirdik. Onlar azabımızı hissedince hemen oradan süratle kaçıyorlardı. Onlara, 'Kaçmayın, o içinde şımartıldığınız bolluğa ve yurtlarınıza dönün. Çünkü sorulacaksınız' denildi. Eyvah bizlere! Bizler gerçekten zalim kimseler idik, dediler. Biz onları biçilmiş ekin, sönmüş ateş gibi yapıncaya kadar bu feryatları devam etti." (Enbiya, 21/11-15)

Allah Teala, kâinatta ortaya koymuş olduğu eşsiz denge ve düzeni bozacak, insanlar arasında huzur ve güveni sarsacak, yeryüzünde fitne, fesat ve bozgunculuk çıkartacak eylemleri yasaklamış, her şeyin yaratılış gayesine uygun olarak hareket etmesini arzulamıştır. Rabbimizin koymuş olduğu bu mükemmel düzeni bozan etkenlerin başında hiç şüphesiz zulüm gelir. Çünkü zulüm, doğruluk, hak, adalet, eşitlik gibi erdemlerin yerine, yalan, adaletsizlik, haksızlık, şiddet gibi toplumu derinden sarsacak ve insanlar arasında huzursuzluğa sebep olacak unsurları yerleştirmek, Allah'ın yeryüzünde koymuş olduğu kural ve düzeni bozmak, ilahî sistemin çizdiği sınırların dışına çıkmaktır. İşte bu nedenle Allah, zulmü ve haksızlığı yasaklamış, zalimleri de asla sevmeyeceğini, bunları mutlaka cezalandıracağını ifade etmiştir.

İnsan kendine, ya da karşısındaki kişi veya topluluğa karşı haksızlık ederek zulmeder. Kişinin kendine zulmetmesi, Allah'ı inkâr edip O'nu tanımaması, emir ve yasaklarına riayet etmemesidir. Allah'a kulluk yapmak için yaratılan insanın,

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Allah'ın istediği gibi değil de nefsinin istediği gibi, başıboş, kuralsız, haramlar ve yasaklar içinde günah işleyerek geçirdiği hayat, kişinin nefsine zulmetmesi demektir. Allah'ı unutarak yaşayan bir insanın alabileceği en büyük ceza, O'nun Allah tarafından unutulmasıdır. Kur'an'ın ifadesine göre, zulmün en büyüğü Allah'a ortak koşmaktır. Bu husus Kur'an'da Lokman (a.s)'ın oğluna verdiği ilk öğüt olarak şu şekilde belirtilir:

"Hani Lokman oğluna öğüt vererek şöyle demişti: 'Yavrum! Allah'a ortak koşma! Çünkü ortak koşmak elbette büyük bir zulümdür." (Lokman, 31/13)

Diğer taraftan bazı güç ve imkân sahibi birtakım insanlar, sahip olduklarını kaybetmemek için, yaşadıkları toplumun bireylerine karşı her türlü haksızlığı, işkenceyi ve eziyeti reva görerek zulmeder ve böylece bulundukları konumu korumaya çalışırlar. Bunun en çarpıcı örneklerini peygamberlerin yaşadıkları topluluklardaki iktidar sahiplerinde görmek mümkündür. Hz. Nuh (a.s)'tan tutun, Hûd (a.s), Sâlih (a.s), Lût (a.s), İbrahim (a.s), Musa (a.s), Zekeriya (a.s), İsa (a.s) ve son elçi Hz. Muhammed (s.a.s)'e varıncaya kadar tüm peygamberler, bulundukları toplumda her türlü eziyet, zulüm ve işkenceye maruz kalmışlardır.

İslamiyet'in ilk yıllarında, özellikle Mekke döneminde Hz. Peygamber ve onun davetine icabet eden müminlerin, müşrikler tarafından cezalandırılmak istendiğini görüyoruz. Onlar, açlık, susuzluk, şiddet, iftira, boykot gibi zulmün en acımasız örnekleriyle karşılaşmışlardır. İnsanların birbirlerine karşı işleyebilecekleri zulmün en şiddetlisi, insanın en tabi hakkı olan yaşama, inanma, ibadet etme gibi temel haklarının ihlalinden kaynaklanan zulümdür.

Kur'an bize, zalimlerin/zulmedenlerin cezasız kalmayacaklarını haber vermektedir. Ancak Allah Teala ortada hiçbir neden yokken kullarını cezaya çarptırmaz. Cezayı gerektirecek sebepleri kullar kendileri hazırlarlar. Tarihte azaba uğrayan toplumlara/kavimlere bakıldığında bu gerçek çok daha iyi anlaşılmaktadır. Firavunlar, Nemrutlar, Şeddatlar, Karunlar, Nûh, Lût, Ad ve Semûd kavimleri, kendi davranışları sebebiyle Rabbimiz tarafından cezalandırılarak helak olmuşlar ve böylece tarih sahnesinden silinip gitmişlerdir. Allah Teala, kulların karşılaşacağı azabın kendileri tarafından kazanıldığını şu ayetlerle ifade eder:

"Bu, kendi ellerinizin (önceden yapıp) gönderdiklerinin karşılığıdır. Allah, kullara asla zulmedici değildir." (Âl-i İmran, 3/182)

"...Allah onlara zulmetmedi, fakat onlar kendilerine zulmediyorlardı." (Nahl, 16/33)

"*Rabbin, halkları salih ve ıslah edici kimseler iken memleketleri zulmederek helak etmez."* (Hûd, 11/117)

İşte Allah Teâlâ, izahını yaptığımız ayetlerde, sahip oldukları maddî imkânlara aldanıp, şımaran, azgınlaşan, zulme dalan, bir türlü iflah olmayan ve bu nedenle günahlara batan, insanlar üzerindeki haksızlık ve baskılarını sürdüren toplumların başlarına gelen felâketleri bizlere hatırlatarak ibret almamızı istemektedir. Söz konusu ayetlerin muhatabı Mekke müşrikleri olmakla birlikte, yaşamış oldukları hayatla topyekûn yok olmayı hak eden milletler için de bir tehdit ve uyarı anlamı taşımaktadır. Yüce Allah, geçmişteki insanların zulüm, haksızlık ve azgınlıkları sebebiyle yok edildiklerini, böylece tarih sahnesinden silinip gittiklerini, yeni nesillerin bu hadiselerden ders almalarını istemektedir. Önceki toplumlar, sahip oldukları her türlü imkânları kullanarak başlarına gelen felâketlerden kaçıp kurtulmak istedikleri halde nasıl kurtulamamışlarsa, sonrakilerin de haksızlık ve azgınlık göstermeleri hâlinde aynı sonuçla karşılaşacaklarına işaret edilmektedir.

ZALİMLERE MEYLETMEYİN*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَرْكَنُوٓا اِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ ۙ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللهِ مِنْ اَوْلِيَآءَ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ

"Zulmedenlere meyletmeyin. Yoksa size de ateş dokunur. Sizin Allah'tan başka dostlarınız yoktur. Sonra size yardım da edilmez." (Hûd, 11/113)

Zulüm yüce Kitabımız Kur'an'da, biri inanç diğeri de ahlak alanında olmak üzere, genel olarak iki anlamda kullanılmaktadır. Bunlardan inanç alanında olan zulüm Kur'an'da, şirk, küfür, yalanlama ve benzeri anlamlara gelmektedir (En'âm, 6/68, 93; Tevbe, 9/23; Enbiyâ, 21/2-3, 5; Hacc, 22/52-53; Zümer, 39/32). Bu anlamdaki zulüm, doğrudan inanç konusuyla ilgilidir. Zulmün ahlaki boyutu ile ilgili olanı ise; haddi aşmak, başkasının hakkını ihlâl etmek ve çeşitli gayrimeşru yollarla, zorbalıkla başkasına zarar vermek anlamını ifade etmektedir. Bu anlamda zarar verme, daha çok günlük yaşantımızdaki insani ilişkilerde ortaya çıkmaktadır. Biz de burada geniş olan zulüm konusunun yukarıda mealini verdiğimiz ayette de belirtildiği üzere daha çok insani ilişkilerdeki boyutu üzerinde duracağız.

Yüce Rabbimiz, zulmün her türlüsünü haram kılmış, Müslüman kâfir ayırımı yapmaksızın zulmü her kim yaparsa yapsın bunun cezasını mutlaka çekeceğini açıkça belirtmiştir. Zulmü haram kılan yüce Rabbimiz, zulmedenlere meyletmenin de yanlışlığına işaret ederek açıklamaya çalıştığımız ayette; *"Zulmedenlere meyletmeyin. Yoksa size de ateş dokunur..."* buyurarak bizleri uyarmıştır. İşte bizler bu uyarıya kulak vererek zulüm yapmak şöyle dursun zulüm yapanlara meyletmekten de uzak durmalıyız. Ayet-i kerimedeki zulmedenlere meyletmek; onların arzularına boyun eğmeyi, onlarla beraber olmayı, dalkavukluk etmeyi, yaptıklarına rıza göstermeyi... ifade eder. Zulmeden kimse çevresinin ve yandaşlarının yardımıyla zulmetme imkânı bulur. Burada kendimizi şöyle bir hesaba çekelim. Acaba bizler, kendimiz başkalarına zulüm anlamına gelecek davranışları yapıyor muyuz? Eğer cevabımız; ben zulüm anlamına gelecek bir davranışa sa-

* Medet COŞKUN

hip değilim diyorsak acaba zulmedenlere meylediyor muyuz? Onlara yardımcı oluyor, destek çıkıyor muyuz diye de kendimize sormamız lazımdır. Eğer zulmedenlere destek olabilecek davranışlarımız varsa hemen bunlardan vazgeçmeliyiz. İyi niyetle de olsa, zalimlere meyletme anlamı taşıyan davranışlarda bulunmak dinimizce yasaklanmıştır.

Zulüm denildiği zaman, bir kimsenin bir başkası üzerinde tahakküm kurması ve onun malını zorla elinden alması vb. zorbalığı çağrıştıran söz ve davranışlar akla gelir. Elbette bunlar zulümdür. Ancak zulüm sadece bunlardan ibaret değildir. Haksız yere adam öldürmek (Mâide, 5/27-29), hırsızlık yapmak (Yusuf, 12/75), başkasının malını gasbetmek (Sâd, 38/24), başkasının hakkını faiz ve haksız yollarla elinden almak, mü'minlere baskı ve şiddet uygulamak, onları yaşadıkları yerden çıkarmak (Hacc, 22/39), bütün bunlar da zulüm kapsamındadır. Hatta biraz daha çerçeveyi geniş tutarsak insanların diğer insanlara, içinde yaşadıkları topluma ve tabiata, diğer canlılara karşı işledikleri suçlar, haksızlıklar ve tecavüzler de zulümdür. Yine aynı şekilde insan hakları ihlâlleri, tabiatın acımasızca tahribi, hayvanların, ormanların, yeşil alanların ve yeraltı zenginliklerinin yağmalanması birer zulümdür. Kişinin hakkını alamaması, başkalarının hakkına engel olmak, rüşvet, torpil veya benzeri yollarla başkalarına ait bir hakkı almak, görevi kötüye kullanmak, emanete ihanet etmek zulümdür. İşte bu tür zulüm ifade eden davranışları yapan insanlara karşı gücümüz yettiği oranda karşı çıkmak ve bu haksızlıkları yapanların safında yer almamak durumundayız.

Şayet zulmedenlere eğilim gösterecek, onların yaptıkları kötülükleri hoş karşılayacak ve onların yanında yer alacak olursak ayetin devamında bizlere ateşin dokunacağı belirtilmektedir. Eğer bizler zulmedene destek olmamız sebebiyle azaba çarptırılacak olursak ve bizlere ateş dokunacak olursa bizi bu ateşten kim kurtaracaktır? Şu halde kendimiz zulmetmediğimiz halde başkalarının zulmüne kalben dahi olsa meyletmemiz sebebiyle ateşin bizlere dokunmasını, azaba çarptırılmayı hangimiz isteriz. Hiçbirimiz bu tür bir davranış sonucu azaba çarptırılmayı arzu etmeyeceğimize göre zalimlere meyletmekten ve onların safında yer almaktan kaçınmamız gerekmektedir. Böyle insanlara karşı sessiz kalmak onlara yaptıkları yanlışlıklara devam etmeleri için cesaret vermek olur. Bizler nerede ve ne zaman olursa olsun yalanla, zorbalıkla ve çeşitli sindirme yöntemleriyle insanların haklarını yiyen, onlara zulmeden kimselerin karşısında olmalıyız. Böyle insanlara karşı sessiz kalmamız, işledikleri suçlara bizim de ortak olmamız anlamına gelir.

Zalimlerin hiçbir yardımcısı bulunmadığı gibi (Hacc, 22/71) bunlara meyledenlerin de azaba çarptırılacağı ve Allah tarafından kendilerine yardım edilmeyeceği ayette açıkça belirtilmektedir. Bu kadar açık ayetler karşısında bizler zulüm yapmaya veya zalimin yanında yer almaya nasıl cüret edebiliriz? Şu halde Mehmet Akif'in şu dizelerine kulak verelim:

"Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem,
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem."

ZAMANIN ÖNEMİ VE DEĞERİ*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَصْرِۙ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَفِى خُسْرٍۙ اِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ

"Andolsun asra /zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (Onlar ziyanda değillerdir)." (Asr, 103/1-3)

Yüce Allah'ın kullarına bahşettiği en değerli nimetlerinden biri de zamandır. Buna rağmen kimi insanlar zaman nimetinin kıymetini bilememekte, onu verimli bir şekilde değerlendirememekte, bunun sonucu olarak da zarar ve ziyana uğramaktadırlar. Ancak iman edip salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler, iyilikleri emredip kötülüklerden insanları sakındıranlar müstesnadır. Onlar asla zarara uğramazlar.

Müfessirler bu surede yer alan "asr" kelimesini, ikindi vakti, ikindi namazı, mutlak zaman, Hz. Muhammed (s.a.s)'in asrı gibi farklı şekillerde tefsir etmişlerdir. Ancak "asır", bütün bunları kapsamakla birlikte; surenin mesajına ve muhtevasına en uygun olanı "mutlak zaman" anlamıdır (Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vîli'l-Kur'an,* XII/684-685). Buna göre, "Asra andolsun ki, insan ziyandadır" âyetine; "İnsanın içinde yaşadığı zamana andolsun ki, insan ziyandadır" şeklinde mana da verilebilir.

Fahreddin Râzi bu surenin tefsirinde şöyle diyor: "Zamanı değerlendirme açısından insan mutlaka zarardadır, kendisini bu zarardan kurtaramaz. Zira zarar sermayenin kaybıdır. İnsanın sermayesi ise, ömrüdür. Onun, ömrünü zayi etmediği anlar çok nadirdir. Çünkü her saniye, mütemadiyen ömrünü alıp götürmektedir. Eğer insan, ömrünü günahlarla geçiriyorsa büyük bir zarar içerisindedir.

Seleften biri de; 'Asır suresinin manasını pazarda buz satan birinden öğrendim' diyor. O şahıs sabahleyin pazara çıkar ve şöyle seslenirdi: 'Sermayesi eriyen bu adama acıyın!... Sermayesi eriyen bu adama acıyın!...' Onun bu sözünü işitince; 'İşte

* Dr. Muhlis AKAR

insanın hüsranda/zarar ve ziyan içerisinde olmasının anlamı budur' dedim. Çünkü insana verilen ömür de buz gibi her saniye erimektedir. Eğer insan, ömrünü ziyan eder, maddî ve manevî herhangi bir şey kazanmaz veya ömrünü yanlış yerlerde tüketir ve böylece zaman israfında bulunursa, bu durum insanın hüsranına neden olur." Hz. Peygamber de değişik hadis-i şeriflerinde insanları Allah'ın verdiği maddî ve manevî nimetlerin kıymetini takdir etmeye çağırırken; bunlar arasında zamanı özellikle zikreder:

"İki nimet vardır ki, insanların birçoğu bunların kıymeti hakkında aldanmıştır: Sıhhat ve boş vakit." (Buharî, "Rikak", 1, Tirmizî, "Zühd", 1)

"Beş şey gelmeden önce beş şeyin kıymetini bilin: Ölüm gelmeden önce hayatın, hastalık gelmeden önce sağlığın, meşguliyet gelmeden önce boş vaktin, ihtiyarlık gelmeden önce gençliğin, fakirlik gelmeden önce zenginliğin." (Buharî, "Rikak", 3; Tirmizî, "Zühd", 25)

Şüphesiz maddeten ve manen ilerlemenin, teknik ve medeniyet yarışını kazanabilmenin yolu da zaman sermayesini en verimli bir şekilde değerlendirmekten geçmektedir. Zamanlarını verimli bir şekilde kullanmasını bilmeyenler ya da tamamen israf edenler; teknik güce, medeni üstünlüğe, ekonomik bağımsızlığa sahip olamazlar. Çünkü başarının ve ilerlemenin önündeki en büyük engellerden biri zaman israfıdır. Maalesef günümüzde pek çok kimse vakit yokluğundan şikâyet etmektedir. Kime sorsanız, zamanı pek yoktur. Hâlbuki lüzumsuz ve faydasız işlerin peşinden koşuşturmaktan, ya da boşa zaman harcamaktan hayatî önem arz eden işleri yapmaya zaman kalmamaktadır.

Unutmayalım ki, kaybedilen birçok şey telafi edilebilir, servetler yeniden kazanılabilir, insan zamanla mal, mülk ve servet sahibi olabilir, ama boşa geçirdiği zamanını ve gayesinin dışında harcadığı ömür sermayesini asla geri getiremez. "Vakit nakittir", "Vakitlerle yakutlar satın alınabilir ama yakutlarla vakitler satın alınamaz" gibi atasözleri bu hususu en güzel şekilde ifade etmektedir.

Bu nedenle yüce Allah, Asr suresinin başında asra/zamana yemin ederek onun insan hayatındaki yerine ve önemine dikkat çekmekte; kendilerine verilmiş olan ömür sermayesini, faydasız işlerle, inkâr ve günahla hak ve hakikatten uzak bir şekilde tüketen ve böylece zamanlarını israf edenlerin sonlarının hüsran olacağını hatırlatmaktadır. Devamında ise hüsrana uğramayan, vaktin kıymetini bilip ömür sermayelerini inanarak yararlı iş ve hizmetlerde değerlendiren insanların niteliklerini bildirmektedir. Bunlar: iman, sâlih amel, hakkı tavsiye ve sabrı tavsiyedir.

O halde dünya ve ahirette kurtuluşun yolu, zamanın kıymetini iyi bilip, belirtilen görevleri ifa etmekten geçmektedir.

ZİKİR VE GÖNÜL HUZURU*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللّٰهِ ۗ اَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ۟

"Onlar, inananlar ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşanlardır. Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur." **(Ra'd, 13/28)**

Dünya üzerinde yaşayan tüm insanlar, huzurlu ve mutlu olmak isterler. Bunun için değişik metot ve yollara başvururlar. Bu konuda her birinin farklı hedefleri vardır. Kimi zengin olduğunda, kimi iyi bir işe girdiğinde, kimi sevdiği insanla evlendiğinde, kimi istediği üniversiteyi kazandığında, kimi arzuladığı herhangi bir makam veya mevkie geldiğinde vs. mutlu olabileceğini düşünür. Amacına ulaştığında ise, aradığı mutluluğu ya bulamaz ya da bulduğunu sandığı huzur ve mutluluğun çok kısa süreli ve kendisini tatmin etmeyen bir mutluluk olduğunu görür. Bu defa yeniden farklı mutluluk yolları aramaya başlar ve akla gelebilecek her türlü alternatifi dener. Böylece bütün çabalara rağmen çoğu kere gerçek anlamda huzur ve mutluluğu elde edemez ve içten içe huzursuzluk çekmeye devam eder…

Hâlbuki insanın huzurlu ve mutlu olabilmesi, her şeyden önce vicdanının rahat olmasına bağlıdır. Yani kişinin kalbine sıkıntı verecek, aklına takılacak, vicdan azabı çekecek, pişmanlık içinde yaşamasına sebep olacak bir durum içinde bulunmaması gerekir. Vicdan ise, yaratılışı gereği Allah'ın emrindedir ve insana Allah'a iman etmeyi, dinin hükümlerini yerine getirmeyi, hak ve hakikate bağlı kalmayı ve güzel ahlaklı olmayı telkin eder.

İnsanın vicdanını rahat ettirecek, gönlünü huzurla dolduracak gerçek mutluluk ve huzur ise, Allah'a iman edip, inandığı gibi yaşamak ve onu zikretmekle mümkündür. İşte yüce Allah yukarıda mealini verdiğimiz âyetinde bu gerçeği haber veriyor:

"Onlar, inananlar ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşanlardır. Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla (zikretmekle)huzur bulur."

---

* Dr. Muhlis AKAR

Bu âyet-i kerimeye göre huzur ve mutluluğun olmazsa olmaz şartı iman ve Allah'ı zikirdir. İman, Hz. Peygamber'in Allah'tan getirdiği ve "zarûrât-ı diniye" olarak bilinen hükümleri, haber verdiği hakikatleri tereddütsüz kabul ile bunların gerçek ve doğru olduğuna inanmak demektir.

Zikir ise Allah'ı, isim ve sıfatlarıyla anmak, tefekkür etmek ve gaflet içerisinde olmamak demektir. Zikir, dil, kalp ve beden ile olmak üzere üç çeşittir. Kalp ile zikir Allah'ı gönülden çıkarmamak ve O'nu tefekkür etmektir. Dil ile zikir, Allah'ı güzel isimleri ile anmak, O'na hamdetmek, tespihte bulunmak, Kur'an okumak ve dua etmektir. Beden ile zikir ise vücudun bütün organlarıyla Allah'ın emirlerini yerine getirmek ve yasaklarından sakınmaktır.

"Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı zikrederler. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler (tefekkür ederler). 'Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru' derler." (Âl-i İmran, 3/191) âyet-i kerimesi zikrin her hâl ve durumda yapılabileceğini ifade etmektedir.

Enfâl suresinin; *"Mü'minler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. Onun âyetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların imanlarını artırır. Onlar sadece Rablerine tevekkül ederler. Onlar namazı dosdoğru kılar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harcarlar…"* (Enfâl, 8/2-3) âyeti ise hem genel anlamdaki zikrin, hem de Kur'an'ı anlayarak okuyup, onunla amel etmenin mümin kişinin ruhu üzerindeki derin ve olumlu etkisini dile getirmektedir.

Kısaca yukarıda metnini ve mealini verdiğimiz âyet-i kerimede ifade edilen "gönüllerin huzur bulacağı zikrullah"; Kur'an okumak, dinlemek, sübhanellah, elhamdülillah, Allahu ekber, lâ ilâhe illallâh gibi sözlerle Allah'ı anmak ve söylenen her sözde, yapılan her iş ve icraatta Allah'ın rızasını gözetmektir. Diğer bir ifadeyle Allah'ı gönül ve dil ile zikretmekle beraber, O'nu hayatın içinde de anmak ve rızasına uygun davranmaktır.

O halde insanın huzur ve sükûna erişebilmesi, kalbin mutmain olması ile mümkün olur. Kalbin mutmain olması ise, Allah'ı zikir ve Kur'an'ı okuyup anlamak ve yaşamakla gerçekleşir. Çünkü insanı yaratan Allah, onun nasıl bir ortamda ve nelerle mutlu olacağını, huzur bulacağını ve yaratılışına uygun yaşamın ne olacağını en iyi bilendir.

ZİNADAN KAÇINMAK: ZELİHA KARŞISINDA YUSUF GİBİ OLMAK*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ ۚ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ ۚ أُولَٰئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ ۖ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ۚ

"Kötü kadınlar, kötü erkeklere; kötü erkekler de kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara layıktır. O temiz olanlar iftiracıların söyledikleri şeylerden uzaktırlar. Onlar için bir bağışlanma ve bolca verilmiş iyi bir rızık vardır." (Nûr, 24/26)

Allah insanları bazı ihtiyaçlar içinde yaratmıştır. İnsanlar yaşamak için yemek yemeğe ihtiyaç duyarlar. İnsanlar olumsuz hava şartlarına karşı barınmaya muhtaçtırlar. Bunun gibi, insanların neslin devamı için evlenmeye ihtiyaçları vardır. Evlilik insanların cinsel ihtiyaçlarını meşru bir yoldan gerçekleştirdikleri, ahlakî ve insanî bir kurumdur. Evlilik sırf cinsel boyutla da açıklanamaz. Evlilikte, 'paylaşım', 'sosyalleşme', 'işbölümü', 'hayatın zorluklarına birlikte karşı koyabilme' gibi daha başka pek çok fayda da vardır.

Evliliğin sağlam temellere oturabilmesi için yuvamızın takva, yani Allah korkusu temeline dayanması gerekir. Evliliğe adım atan çiftlerin, temiz ve iffetli olarak aile yuvasını kurmaları önemlidir. Bu iffet evlilik boyunca da korunmalıdır. Yukarıda mealini verdiğimiz ayette iffetlerini koruyamamış ve zina etmiş kötü kadın ve kötü erkeklerin birbirlerine layık oldukları; fakat temiz erkek ve temiz kadınların ancak birbirleriyle evlenebileceği beyan edilmektedir. İffetlerini korumuş insanlar için bir bağışlanma ve çok değerli bir rızkın da olduğu müjdesi verilmektedir. Kuşkusuz bağışlanma ve rızkın nihai noktasında Allah'ın bahşettiği cennet nimetleri vardır. Fakat bu müjdeye dünyevî anlamda denk düşen rızk, hiç kuşkusuz evlerimizin neşesi, aile yuvalarımızın meyvesi ve bereketi çocuklarımızdır.

Peygamber Efendimiz, yeni evlenen bir insanı tebrik edeceği zaman "Allah mübarek etsin, sana bereketler ihsan etsin, eşini de, seni de hayır ve iyiliklerde ortak etsin" diye kısa bir dua yapardı (Ebû Dâvûd, "Nikâh", 2130). Evliliğin Allah'ın ihsan ettiği bereketle baş-

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

laması ve eşlerin evlilik hayatı boyunca hayır ve iyiliklerde ortak olabilmeleri için iffet ve namus ön şarttır.

Bu anlamda sevgili Peygamberimiz, çocuk eğitiminin çocuk henüz dünyaya gelmeden başladığını düşünür. Efendimiz, daha çocuk ana rahmine düşmeden onun ahlakî nüvesinin zarar görmemesi için, anne ve babaya bazı sorumluluklar yükler. Anne ve baba her şeyden önce iffetlerini korumuş olmalıdır. Haram lokma yememelidir. Evliliğin gerektirdiği karı koca münasebeti sırasında bile bazı hususlara dikkat edilmelidir. Peygamber Efendimiz, *"Biriniz, karısının yanına (karı koca münasebeti için) geldiğinde 'Allah'ın adıyla, Allah'ım! Şeytanı (yuvamızdan) uzak tut. Şeytanı bize bahşedeceğin rızktan/çocuktan uzak tut' diye dua eder ve eşlerin böylece bir çocuğu olursa, (bu duanın hatırına), şeytanın, o çocuğa gelecekte verebileceği bazı zararlar engellenir."* buyurmuşlardır (Buharî, "Vudû", 141).

Anne ve babalar çocukların fiziksel, aklî ve ruhî bakımdan sağlıklı gelişebilmesi için ellerinden geleni yapmalıdır. Hayatta başarı tek boyutlu bir olgu değildir. Anne ve baba çocuğunun nasıl ki, tahsil hayatında elde ettiği başarılarla mutlu oluyorsa, çocuğunun ahlakî güzellikleriyle de öylece mutlu olur.

Tohumu kötü olan bir ağacın meyvesi bozuk olur. Aileyi oluşturan çiftlerin gelecekteki meyveleri çocuklarının kendilerine ve topluma faydalı fertler olabilmesi için kendi iffetlerini örselememeleri gerekir. Yüce Allah, zinanın açık olanına da, gizli olanına da yaklaşılmamasını emretmektedir (En'âm, 6/151). Çünkü zina son derece çirkin bir iştir. (İsrâ, 17/32).

Değerli Müslümanlar! İster evli, ister bekâr olsun kişilerin evlilik dışı kurdukları tüm cinsel ilişkiler zinadır ve zina haramdır. Allah katında çok çirkin ve büyük bir günahtır. İnsanoğlunun ihtiyaçlarını meşru yollarla karşılaması gerekir. Evlilik insana bereket, sevap, mutluluk ve huzur getirirken, zina insana bereketsizlik, günah, mutsuzluk ve kaos getirir. Oysa Müslüman her bakımdan istikrarlı bir hayat yaşamak ve ahlaklı olmak zorundadır. Utanma duygusu bu anlamda çok önemlidir. Utanma duygusunun zedelenmemesi için, insanların giyim ve kuşamlarına, yeme ve içmelerine, sosyal ilişkilerinde ölçülü olmaya ve konuştukları sözlere dikkat etmeleri gerekir.

İnsan, nefsin aldatıcılığına ve şeytanın kurduğu tuzaklara aldanmamalı, zina tehlikesiyle karşı karşıya olduğunda, vezirin karısı Zeliha karşısında iffetini, tüm tahriklere rağmen koruyan Yusuf Peygamberi hatırlamalıdır (Yûsuf, 12/23).

Gözümüzü, kulağımızı, ağzımızı haramdan korumayı beceremiyorsak, bir gün tenimizi de haramdan koruyamayabiliriz. Görüntümüzle saygın bir insan imajı oluşturamıyor, cinsel çağrışım uyandıracak davranışlar sergiliyorsak, ar perdemizin yırtılmaya başladığının ilk alametleri belirmiş demektir.

Bu durumda namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar için, Allah'ın bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırladığını aklımıza getirelim (Ahzâb, 33/35). Allah, hepimizi zinadan ve hayâsızlıktan korusun. Âmin!